IOANNIS HERCVLANI
IN AVICENNAE QVARTI CANONIS FEN PRIMAM,

In qua de febribus agitur,

PERSPICVA, ATQVE OPTIMA EXPLICATIO,
nunc diligentius, quàm antea vnquam recognita, ac
mendis innumeris expurgata.

Huc acceſsit Index, & capitum, & quæſtionum inſignium,
rerumq; omnium, quæ toto opere
continentur.

VENETIIS,
Ex officina Valgriſiana.
M D · LIX.

INDEX ET CAPITVM, ET QVAESTIONVM, ET OMNIVM, QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

A

ABſterſiuum omne, ſolutiuum. pag. 49
Accidentia febrium acutarum 150
Acutæ febres 147. 150
Acutarum febrium accidentia. 150
Acutum omne, aperitiuum. 49
Aeger peregrino aſsimilatur. 140
Aegritudo communis multiplex. 1
Aegritudo communis quomodo particularis dicitur. pag. 2
Aegritudo & ſanitas an ſint a cauſa primitiua. 9
Aegritudo peregrinationi aſsimilatur ſiue uis & diæta expenſis. 140
Aegritudinum pulurimæ differentiæ. 240
Aegritudinum uarietatis tres cauſę. 20
Aer & aqua utrum putrere poſsint. 148
Aldubul ſigna. 245
Anguſtia quid. 40
Anhelitus conſtrictio. 162
Apoſtemate iam inchoato tres canones ſeruandi. pag. 127
Apoſtematum febres. 161. I. febres apoſtematum.
Appetitus caninus febrientium. 161
Appetitus extinctus febrientium. 160
Aqua frigida. 114. & eius conditiones. 114
Aqua & aer an putrere poſsint. 148
Aquæ frigidæ quantitas exhibenda. 116
Aqua frigida an expedit in febriente prægnante. pag. 118
Aquę frigidę balneum an competat in febribus putridis uel eius infuſio. 120
Aquæ dulcis calidæ balneum an competat in febr. putridis. 120
Aqua frigidam prohibentes octo conditiones. 114
Aquę frigidę potum indicantes conditiones. 115. & hora conueniens. 118
Aqua fructuum. 99
Aquæ cucurbitæ faciendi modus. 99
Aquæ hordei potus & ſyrupi aceroſi. 144
Aqua hordei quomodo fiat. 145
Aqua hordei an ſit humida uirtualiter. 145
Augmenti duæ partes. 25

B

BAlneum aquæ frigidæ. 120
calidæ. 120
Boliſmus febrientium. 161. cura. 161

C

CAliditas extranea cordis toti communicata cur febris dicitur, & non hepatis, cerebri uel alius membri. 5
Caliditas extranea hepatis toti communicata non dicitur febris. 6
Caliditas & frigiditas ſimul in eadem parte. 206
Calor naturalis in paroxyſmorum principijs præfocatur. 16.
Caloris proprietas idem realiter eſt, quod calor ipſe. pag. 4
Calor multis ex cauſis profundatur. 163
Calor extraneus. 3
Calores differunt ſpecie apud Gentilem. 4
Calor febrientis eſt ſimul naturalis, innaturalis, igneus. pag. 3
Caloris tres modi. 3
Calor idem eſt elementalis, naturalis, cæleſtis. 3
Calores ſpecie differentes. 2
Capitis grauitas febrientium. 157. & curandi intentiones. pag. 157
Capitis dolor febrientium. 159. curatio. 151
Cauſa de foris ueniens. 40
Cauſos. 178. & eius ſigna. 180. & cura. 178
Cauſon duplex. 176
Cauſon an poſsit eſſe ſine putredine. 179
Cauſon. 165
Cholerici an cibandi in principio & ſtatu paroxyſmi. pag. 141
Cibus febrientium generales. 134
Cibus ſeptem modis putredinem gignit. 56
Cibus multipliciter putredinem gignit. 56
Clyſterium uſus. 107
Combuſtio quid. 70
Complexionum in mutatione proportiones uariæ. pag. 2
a Concoctione cognitio temporum morbi 25
cur Continuam facit putredo intra uenas. 65. & extra uenas. pag. 65
Continua. I. febris continua.
Continua proportionalis quomodo fiat. 66
Continuarum febrium proprium eſt non horrere. pag. 28
Continuum eſt breuius interpollato ſui generis. pag. 82
in Corpore omnia quæ ſunt, ſunt contenta, continentia & impetum facientia. 10
Cruditas quid. 70
Curatio regularis & coacta. 94

D

DEclinatio uniuerſalis duplex. 16
in Declinatione uniuerſaliter quomodo moriatur æger. 16
Declinatione caret ſalubris morbus. 24
Degluticndi difficultas. 163
Diæta ſubtilis & groſſa. 140
Diætandi ratio triplex. 211
Dies caniculares. 55
Digeſtio quid. 70. 96
Digeſtio an debeatur cauſæ antecedenti an coniunctæ. pag. 94
Digeſtio in inuatiuo utrum procedat ingroſſando. pag. 95
Digeſtio procedit ingroſſando. 96
Digeſtio an ſit expectanda in phlebotomia. 116
Digeſtio duplex in nociuo humore. 27
Digeſtio competit & cauſæ antecedenti & coniunctæ. pag. 27
Digeſtio & putrefactio an ſint contraria. 30
Digeſtio & putrefactio unus tantum eſt motus. pag. 31
Digeſtiuum an ſit calidum ſecundum plurimum. pag. 96
Digeſtiuum triplex. 96

E

EPhemera an ſit mortalis. 36
Ephemera an coniungatur cum putrida uel hectica. pag. 32
Ephemera duplex uera, non uera. 32
Ephemera ex anguſtia & ſigna. 40
Ephemera ex triſtitia. 41
Cogitatione. 41
Ira. 41
Et curatio. 42
Et ſigna. 42
Ephemera ex nauſeatiua ſatietate & repletione. 49
Et ſigna & cura. 51
Ephemera ex apoſtemate. 52
Ex terreſtreitate, quando ſ. cutis dura ſit. 54
Ex calore. 54
Ex frigore & balneatione. 55
Et curatio. 55
Ex condenſatione cutis, cauſa aquarum ſtypticarum. 55
Ex uino. 56
Ex cibis calidis. 56
Et curatio, ibidem.
Ephemera ex fame. 46
Siti. 46
Oppilatione. 46
Et curationes. 46.48
Ephemera ex uigiliis. 42
Curatio. 42
Ex Somno & quiete & curatio. 43
Gaudio. 43
Timore. 43
Labore. 43
Et curatio. 44
Ephemera ex euacuatione. 44
Et curatio, ibidem.
Dolore. 45
Et curatio, ibidem.
Ephemera ex ſyncopi. 45
Curatio, ibidem.
Ephemeræ permutatio. 37
Ephemeræ tres ſpecies. 56
Ephemerarum curatio generalis. 38
Ephemeræ cuiuſuis curationes & intentiones. 39
Ephemerarum ſpecies. 40
Ephemerarum omnium cauſæ. 31
Ephemerarum ſigna in genere. 34
Epialos. 201
Et ſigna. 201
Et cura. 218
Euacuatio quid. 190
Euacuantia ſunt ſex ſpecierum. 97
Euacuantia omnia. 98
Euacuantia an ſint ſecundum plurimum calida. 96
Euacuare an liceat die paroxyſmi. 204
Excreſcentia ſeu, Exacerbatio. 72
Excreſcentiæ cauſa in cauſone & optima proportionali eſt contraria. 61
Experimentum rectum. 223

F

FEbris definitio. 1
Febris genera. 1
Febris a feruore dicitur. 6
Febris ſubiectum primum quale conſtituendum. 6
Febris per infrigidationem curatur. 8
Febris qualitas. 2
Febris ſubiectum totale & adæquatum. 2
Febrem qualitatem primam eſſe, & non complexionem, pluribus rationibus oſtenditur. 2
Febris dicitur caliditas extranea cordis toti communicata. 5
Febris an ſit calor additus calori naturali, uel ſit calor naturalis prius exiſtens nunc factus extraneus, uel ſit aggregatum ex utroque, ſcilicet addito, & præexiſtente. pagina 3
Febris primum ſubiectum an ſit cor. 5
Febris exiſtens in corde utrum procedat ab eo mediantibus ſpiritu & ſanguine per uenas & arterias in totum corpus. 7
Febris quælibet an ſpecificetur & nominetur ſecundum ſubiectum calefacti eſſe in corde. 10
Febris dupliciter conſideratur. 10
Febris ſubiectum. 5
Febres in quibus exhibetur aqua frigida quomodo poſsint conuerti in phlegmaticas. 216
Febris accidentium ſignificationes. 83
Febris omnis eſt calor igneus. 3
Febris an ſit calor auctus & ſuperabundans. 2
Febrium tempus duplex. 82
Febris in qua occultatur calor & apparet frigus. pagina 201
Febris in qua ſit unaquæq; duarum rerum in unoquoq; duorum locorum. 206
in Febribus an competat uinum. 221
Febris in qua occultatur frigus & apparet calor. pagina 216
Febris fortitudo & malignitas quomodo differt. pagina 28
Febris ſubſtantia eſt in generatione caloris præter naturam. 2
Febres pernitioſæ. 68
Febrium diſtinctio in prima genera. 5
Febrium prolongationis cauſæ. 26
Febribus præparati. 53
Febris an ſit morbus ex calido & ſicco compoſitus. pagina 52
Febris eſſentialiter eſt calor. 13
Febrium boræ. 54
Febris diurna & nocturna. 208
Febris nocturnæ & diurnæ regimen. 212
Febris Hectica. l. Hectici.
Febres apoſtematum. 277
Febres compoſitum. 282
Febrium apoſtematum ſigna, indicia. 279
Et curatio. 281
Febrium peſtilentialium curatio. 262
in Febribus humoralibus, in quibus non eſt humor crudus groſſus an competat aqua frigida. 157
in Febribus humuralibus an ſit expectanda digeſtio pro exhibendo aquam frigidam. 119
Febrium intermittentium acceſsiones an poſſunt eſſe ſine rigore & typo. 22
Febris interpollatæ uirtus in quo conſiſtat. 64
Febris latica. 201
Febris liparia. 201
Signa. 202
Cura. 218
Febres peſtilentiales. 255
Febris peſtilentialis ſigna. 258
Febris peſtilentialis an poſsit eſſe in uno ſolo homine. pagina 257
Febribus peſtilentialibus an parata ſint corpora dilatatorum

INDEX ET CAPITVM, ET QVAESTIONVM, ET OMNIVM, QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

A

ABſterſiuum omne, ſolutiuum. pag. 49
Accidentia febrium acutarum 150
Acutæ febres 147. 150
Acutarum febrium accidentia. 150
Acutum omne, aperitiuum. 49
Aeger peregrino aſsimilatur. 140
Aegritudo communis multiplex. 2
Aegritudo communis quomodo particularis dicitur. pag. 5
Aegritudo & ſanitas an ſint a cauſa primitiua. 9
Aegritudo peregrinationi aſsimilatur ſiue uis & diæta expenſis. 140
Aegritudinum pulurimæ differentiæ. 140
Aegritudinum uarietatis tres cauſę. 20
Aer & aqua utrum putrere poſsint. 248
Aldubid ſigna. 245
Anguſtia quid. 40
Anhelitus conſtrictio. 162
Apoſtemate iam inchoato tres canones ſeruandi. pag. 127
Apoſtematum febres. 162. .l. febres apoſtematum.
Appetitus caninus febrientium. 161
Appetitus extinctus febrientium. 160
Aqua frigida. 114. & eius conditiones. 114
Aqua & aer an putrere poſsint. 148
Aquæ frigidæ quantitas exhibenda. 116
Aqua frigida an expedit in febriente prægnante. pag. 118
Aquę frigidę balneum an competat in febribus putridis, uel eius infuſio. 120
Aquæ dulcis calidæ balneum an competat in febr. putridis. 120
Aqua frigidam prohibentes octo condictiones. 114
Aquę frigidę potum indicantes conditiones. 115. & hora conueniens. 118
Aqua fructuum. 99
Aquæ cucurbitæ faciendi modus. 99
Aquæ hordei potus & ſyrupi acetoſi. 144
Aqua hordei quomodo fiat. 145
Aqua hordei an ſit humida uirtualiter. 145
Augmenti duæ partes. 25

B

BAlneum aquæ frigidæ. 120
calidæ. 120
Boliſmus febrientium. 161. cura. 161

C

CAliditas extranea cordis toti communicata cur febris dicitur, & non hepatis, cerebri uel alius membri. 5
Caliditas extranea hepatis toti communicata non dicitur febris. 6
Caliditas & frigiditas ſimul in eadem parte. 206
Calor naturalis in paroxyſmorum principijs præfocatur. 16.
Caloris proprietas idem realiter eſt, quod calor ipſe. pag. 4
Calor multis ex cauſis profundatur. 163
Calor extraneus. 3
Calores differunt ſpecie apud Gentilem. 4
Calor febrientis eſt ſimul naturalis, innaturalis, igneus. pag. 3
Caloris tres modi. 3
Calor idem eſt elementalis, naturalis, cæleſtis. 3
Calores ſpecie differentes. 2
Capitis grauitas febrientium. 157. & curandi intentiones. pag. 157
Capitis dolor febrientium. 159. curatio. 151
Cauſa de foris ueniens. 40
Cauſos. 172. & eius ſigna. 180. & cura. 178
Cauſon duplex. 176
Cauſon an poſsit eſſe ſine putredine. 179
Cauſon. 165
Cholerici an cibandi in principio & ſtatu paroxyſmi. pag. 145
Cibus febrientium generales. 134
Cibus ſeptem modis putredinem gignit. 56
Cibus multipliciter putredinem gignit. 56
Clyſterium uſus. 107.
Combuſtio quid. 70
Complexionum in mutatione proportiones uariæ. pag. 2
a Concoctione cognitio temporum morbi 25
cur Contiouam facit putredo intra uenas. 65. & extra uenas. pag. 65
Contioua .l. febris continua.
Contioua proportionalis quomodo fiat. 66
Continuarum febrium proprium eſt non horrere. pag. 22
Continuum eſt breuius interpollato ſui generis. pag. 82
in Corpore omnia quæ ſunt, ſunt contenta, continentia & impetum facientia. 10
Cruditas quid. 70
Curatio regularis & coacta. 94

D

DEclinatio uniuerſalis duplex. 18
in Declinatione uniuerſaliter quomodo moriatur æger. 56
Declinatione caret ſalubris morbus. 24
Deglotiendi difficultas. 163
Diæta ſubtilis & groſſa. 140
Diætandi ratio triplex. 211
Dies caniculares. 55
Digeſtio quid. 70. 96
Digeſtio an debeatur cauſæ antecedenti an coniunctæ. pag. 94
Digeſtio in inuatiuo utrum procedat ingroſſando. pag. 95
Digeſtio procedit ingroſſando. 96
Digeſtio an ſit expectanda in phlebotomia. 126
Digeſtio duplex in nociuo humore. 27
Digeſtio competit & cauſæ antecedenti & coniunctæ. pag. 27
Digeſtio & putrefactio an ſint contraria. 30
Digeſtio & putrefactio unus tantum eſt motus. pag. 32
Digeſtiuum an ſit calidum ſecundum plurimum. pag. 96
Digeſtiuum triplex. 96

E

Ephemera an ſit mortalis. 36
Ephemera an coniungatur cum putrida uel hectica. pag. 32
Ephemera duplex uera, non uera. 32
Ephemera ex anguſtia & ſigna. 40
Ephemera ex triſtitia. 42
Cogitatione. 41
Ira. 41
Et curatio. 42
Et ſigna. 42
Ephemera ex nauſeatiua ſatietate & repletione. 49
Et ſigna & cura. 55
Ephemera ex apoſtemate. 52
Ex terreſtreitate, quando ſ. cutis dura ſit. 54
Ex calore. 54
Ex frigore & balneatione. 55
Et curatio. 55
Ex condenſatione cutis, cauſa aquarum ſtypticarum. 55
Ex uino. 56
Ex cibis calidis. 56
Et curatio, ibidem.
Ephemera ex fame. 46
Siti. 46
Oppilatione. 46
Et curationes. 46.48
Ephemera ex uigiliis. 42
Curatio. 45
Ex Somno & quiete & curatio. 43
Gaudio. 43
Timore. 43
Labore. 43
Et curatio. 44
Ephemera ex euacuatione. 44
Et curatio, ibidem.
Dolore. 45
Et curatio, ibidem.
Ephemera ex ſyncopi. 45
Curatio, ibidem.
Ephemeræ permutatio. 37
Ephemeræ tres ſpecies. 56
Ephemerarum curatio generalis. 38
Ephemeræ cuiusuis curationes & intentiones. 39
Ephemerarum ſpecies. 40
Ephemerarum omnium cauſæ. 31
Ephemerarum ſigna in genere. 34
Epialos. 205
Et ſigna. 203
Et cura. 218
Euacuatio quid. 190
Euacuantia ſunt ſex ſpecierum. 97
Euacuantia omnia. 98
Euacuantia an ſint ſecundum plurimum calida. 96
Euacuare an liceat die paroxyſmi. 104
Excreſcentia ſeu,
Exacerbatio. 71
Excreſcentiæ cauſa in cauſone & optima proportionali eſt contraria. 62
Experimentum rectum. 123

F

Febris definitio. 5
Febris genera. 5
Febris a feruore dicitur. 6
Febris ſubiectum primum quale conſtituendum. 6
Febris per infrigidationem curatur. 8
Febris qualitas. 8
Febris ſubiectum totale & adæquatum. 8
Febrem qualitatem primam eſſe, & non complexionem, pluribus rationibus oſtenditur. 2
Febris dicitur caliditas extranea cordis toti communicata. 5
Febris an ſit calor additus calori naturali, uel ſit calor naturalis prius exiſtens nunc factus extraneus, uel ſit aggregatum ex utroque, ſcilicet addito, & præexiſtente. pagina 3
Febris primum ſubiectum an ſit cor. 9
Febris exiſtens in corde utrum procedat ab eo mediantibus ſpiritu & ſanguine per uenas & arterias in totum corpus. 7
Febris quælibet an ſpecificetur & nominetur ſecundum ſubiectum calefacti eſſe in corde, 10
Febris dupliciter conſideratur, 10
Febris ſubiectum. 5
Febres in quibus exhibetur aqua frigida quomodo poſsint conuerti in phlegmaticas. 116
Febris accidentium ſignificationes. 83
Febris omnis eſt calor igneus. 3
Febris an ſit calor auctus & ſuperabundans. 2
Febrium tempus duplex. 82
Febris in qua occultatur calor & apparet frigus. pagina 201
Febris in qua ſit unaquæq; duarum rerum in unoquoq; duorum locorum. 206
in Febribus an competat uinum. 121
Febris in qua occultatur frigus & apparet calor. pagina 116
Febris fortitudo & malignitas quomodo differt. pagina 18
Febris ſubſtantia eſt in generatione caloris præter naturam. 2
Febres pernitioſæ. 68
Febrium diſtinctio in prima genera. 5
Febrium prolongationis cauſæ. 26
Febribus præparati. 13
Febris an ſit morbus ex calido & ſicco compoſitus. pagina 12
Febris eſſentialiter eſt calor. 15
Febrium horæ. 14
Febris diurna & nocturna. 208
Febris nocturnæ & diurnæ regimen. 221
Febris Hectica. I. Hectici.
Febres apoſtematum. 277
Febres compoſitum. 282
Febrium apoſtematum ſigna, iudicia. 279
Et curatio. 281
Febrium peſtilentialium curatio. 262
in Febribus humoralibus, in quibus non eſt humor crudus groſſus an competat aqua frigida. 117
in Febribus humoralibus an ſit expectanda digeſtio pro exhibendo aquam frigidam. 119
Febrium intermittentium acceſsiones an poſſint eſſe ſine rigore & typo. 22
Febris interpollatæ uirtus in quo conſiſtat. 64
Febris latica. 201
Febris liparia. 201
Signa. 202
Cura. 218
Febres peſtilentiales. 255
Febris peſtilentialis ſigna. 258
Febris peſtilentialis an poſſit eſſe in uno ſolo homine. pagina 257
Febribus peſtilentialibus an parata ſint corpora dilatatorum

torum pororum. 258
Febris phlegmatica. 195
Febris phlegmaticæ periodicæ ſigna. 196
Febris phlegmaticæ cura. 209
Febris phlegmaticæ inſeparabilis ſigna. 201
Febris quartanæ cibatio. 233
Febris quartanæ continuæ curatio. 233
Febris quartana periodica. 225
Et ſigna. 222
Et curatio. 225
Febris ſanguinea. 183
Et ſigna. 188
Curæ. 190
Febris ſanguinea putrida an neceſſario ſequatur ſanguineã non putridam. 185
Febris ſestana. 234
Febris ſextanæ curatio. 238
Febris ſeptena & ſimiles. 234
Febris ſyncopalis humoroſa. 206
Febris ſyncopalis minuta ſubtilis. 208
Febris ſyncopalis humoroſæ cura. 212
Febrem ſyncopalem humoroſam patientibus an dandum ſolutiuum. 218
in Febre ſyncopali humoroſa an debeas eſſe contentus fricationibus, & diæta tenui ſcilicet ptiſana hordeacea, pane infuſo in iulep uel aqua melliſ. 210
Febris ſyncopalis humoroſæ curatio. 216
in Febre ſynocha utrum ſolum debet fieri phlebotomia in principio. 191
in Febre ſynocha an liceat phlebotomare uſque ad ſyncopim. pag. 193
Febris tertiana lege, tertiana febris.
Febres putridæ. 56
Febrium putridarum ſigna. 70
Febris putrida ſalubris pendens a materia non reducibili ad benignum fit maior morbus in ſtatu quàm in augmento & maior in augmento quam in principio. pag. 27
Febres putridæ quibus differant & communicent. pag. 80
Febris putrida ſalubris eſt minor morbus in ſtatu quàm in augmento. 27
in Febribus putridis an competat balneum frigidæ aut eius infuſio. 120
in Febribus putridis an competat balneum aquæ dulcis calidæ. 126
Febris putridæ duplex cauſa. 26
Febris putridæ immediata cauſa. 28
Febris putrida poteſt eſſe ſine cauſa antecedenti & coniuncta. pag. 26
Febris omnis putrida ſalubris, ſalubrior eſt in principio quàm in ſtatu. 31
Febrium putridarum curandarum intentiones uniuerſales. pag. 93
in Febre omni putrida duæ intentiones curatiuæ. pag. 94
Febres continuæ duæ an componantur. 283
Febres ſynochæ duæ an componi poſsint. 284
Febrium compoſitionis ſpecies tres. 284
Febris hemitritæus appellata. 284
Hemitritęę ſigna. 285
cura. 288
Febris recidiua. 28
Febrientium frigus extremorum. 163
Febrientium ſudori ſuperfluo. 152
Febrientium uomitus. 154
Febrientium uentris fluxus. 155
Febrientium cibatio in generali. 234
Febrientis calor eſt ſimul naturalis, innaturalis, igneus. pag. 3
Febrientium ſitis ſuperfl. 155
Febrientium ſomnus profundus. 156
Febrientium capitis dolor. 157.159
Febrientium inquietudo. 158
Febrientium uigiliis. 157
Febrientium linguæ aſperitati. 158
Nigredini 161
Febrientium ſternutatio. 158
Febrientium tuſsi. 160
Febrientium appetitus extraneus. 161
Et caninus. 165
Febrientium bulimos. 165
Febrientium ſyncopi. 161.162
Febrientium anhelitus conſtrictio. 162
Febrientium uehemens triſtitia. 163
Febrientium tranſglutiendi difficultas. 163
ſi Febriens dato ſolutiuo ante digeſtionem liberetur, licet ne formare hinc canonem generalem, quod ſolutiuũ exibendum ſit ante digeſtionum. pag. 122
Febrium acutarum accidentia. 157
Febrientium acutarum curationes. 147
Et accidentia. 156
Febres choleric æ. 80
Febrium cholericarum ſpecies tres. 168
Febris continua an breuior ſit intermittente. 88
Febris continua concluſa triplex. 62
Febrium continuarum modi quatuor. 66
Febrium continuarum proprium eſt non horrore. pag. 22
Febris inſeparabilis ſigna. 79
Febres ephemeræ.q. ephemeræ.
Febris ephemera an ſit putrida. 32
Febris ephemera an ſit paroſyſmalis aut periodica. pag. 47
Febris epheme. cur non generetur ex corrupta digeſtione hepatis. 49
Febres epialos. 201
Signa. 202
Cura. 218
Febris Hectica. 239
Et ſigna. 243
Et cura. 246
Febris hectica quomodo ſit corpori complexio conueniẽs & ſimilis. 244
Febris humoralis ſine putredine reperiri poteſt in omnibus humoribus. 37
Febri humorali omni an conueniat phlebotomia. 205
Febris humoralis unde dicatur. 206
Feſtinatio paroxyſmorum. 68
Fluxus uentris in febre. 155
Forma ſpecifica quomodo ſit accidens. 75
Fractio quid. 86
Frigida aqua.q. Aqua frigida.
Frigiditas & caliditas ſimul in eadem parte. 206
Frigus. 205
Frigus quod. 86
Frigus duplex. 196
Frigus extremorum in febrientibus. 163
Frigus & rigor in continuis unde. 22
Frigoris cum ſuperfluit, regimen. 150.152
Fructus omnes an noceant. 100

H

Hectica I. febris hectica.
cum Hectica an coniungatur ephemera. 32
Hectici cur ſupcaleſiunt a cibo, & a quo cibo. 244

Hecticos

Hecticos infrigidantia. 247
Humectantia. 248
Hecticorum cibatio. 250
in Hecticis an lac debet mulgeri ſolum, cum uirtus fortis, & admixtum aquæ cum uirtus eſt debilis. pag. 249
Hecticam ſequentibus diſpoſitionibus. 251
Hecticorum regimen ac curatio. 251
Hectica ſenectutis. 252
Curatio. 254
Horarum uniuerſalium cognitio. 30
Horripilatio. 201
Horripilatio quid. 86
Horripilationis ſuperfluentis regimen. 150
Humor mixtus cum ſanguine. 105
Humor vincens. 205
Humoralis febris l. febris humor.
Humectantia hecticos. 248

I

INfrigidantia Hecticam. 247
Inquietudo febrientium & aliorum. 157
Intentio ad cauſam quàm ad febrem utrum ſit prior. pag. 94
Intermitentes febres l. febres inter mittentes.
Interpollatæ quomodo fiant a materia putrente intra uenas. 66
Iuleb ao ponendum in aqua potanda tempore paroxyſmi. pag. 192

L

LAſsitudo duplex. 44
Latica. 217
Latica l. febris latica.
in Leniendo uentrem communis uſus medicorum. pag. 107
Linguæ aſperitas. 158
Linguæ nigredo. 262
Liparia. 201
Et ſigna. 202
Et cura. 218

M

MAlignitas morbi. 29
Materia ad intra uenas cur tardius ſoluatur. pag. 63
Materia febris multiplex. 110
Materia furioſa an calida ſit uel frigida. 124
Materia furioſa frigida. 125
Materia incococta an ſit euacuanda. 121
Materia ubi ſit indiuiduationis cauſa. 4
Medicus naturam debet imitari, quomodo intelligitur pag. 105
Morbilli. 245
Morbi principium. 17
Morbi ſtatus eſt hora pugnæ & iudicij. 18
Morbi ſtatus, terminus & præcognitio. 28
Morbi ſtatus quando præcognoſcetur. 19
Morbi magni uel parui cauſa. 26
Morbus calidus & frigidus ſimul, quomodo in eadem parte adæquatus. 3
Morbus magnus unde. 31
Morbus nullus eſt ſine principio. 28
Morbus quilibet an habet quatuor tempora. 15
Morborum tempora. 16
Morbus ſalubris caret declinatione. 24
Morborum materia. 15
Morborum plurimæ differentiæ. 140
Morbilli. 271. 275
Morbillorum & uariolarum materia. 266
Morbillorum aduentus an magis properat quàm variolarum. 271
quo Moriatur æger in declinatione. 26
Motus in ira. 41
Mulieris obſtinatio. q. 135
Mundificatio quid. 190

N

NArium ſanguini ſuperſl. 153
Naturam medicus imitatur. 204

O

OPpilatio multiplex. 46
Oppilationes aperientia. 49

P

PAroxyſmi breues utrum morbum breuem indicant. pa. 20
in Paroxyſmi [illegible] ſomnus. 217
in Paroxyſmi medio typus & rigor. 61
in Paroxyſmi principio an prohibendus ſomnus. 211
Paroxyſmi reditus, cauſa duplex. 63
Paroxyſmi reditionis cauſæ. 64
Paroxyſmi tarditatis & feſtinationis cauſæ. 68
Paroxyſmorum uarietatis tres cauſæ. 21
Paroxyſmorum ordines cur varientur. 66
Paroxyſmorum prolongationis cauſę. 68
Paroxyſmorum continuationis cauſa in febribus cõtinuis. pag. 64
Paroxyſmorum uarietatis cauſæ quatuor. 25
ad Paroxyſmum nouum motores mouentes materiam. pag. 203
Paroxyſmus. 71
Paroxyſmus ſeruans horam unam eſt longioris ſpacij pag. 22
Periodicatio duplex. 47
Periodicationis cauſa. 47. 62
Periodicationis cauſa ſecundum Gentilem. 203
Periodus. 71
Peſtilentia l. febris peſtil. [illegible]
a Peſtilentia præſeruatio. 264
Peſtilentię cauſæ uniuerſales & particulares. 257
Aeris ſigna. 260
Phlebotomia facit humores fluere. 48
Phlebotomia an moueat humores ad extra & ab hoc ſit noxia. 324
in Plebotomia quando expectetur digeſtio. 230
in Phlebotomia an expectanda ſit digeſtio. 327
Plegmatica continua. 217
Et curatio. 218
Phlegmatica l. febres phlegmaticæ.
Potus aquæ hordei & ſyrupi acetoſi. 144
Principium duplex. 63
Principium morbi triplex. 17
Proprietas reſiſtens & agens. 64
Proprietas ſpecifica. 69
Ptiſana quomodo fiat. 145
Ptiſanæ utilitates. 136
Pulſus coarctatio. 24

Pulſus

INDEX

torum pororum. 258
Febris phlegmatica. 195
Febris phlegmaticæ periodicæ ſigna. 196
Febris phlegmaticæ cura. 209
Febris phlegmaticæ inſeparabilis ſigna. 201
Febris quartanæ cibatio. 233
Febris quartanæ continuæ curatio. 233
Febris quartana periodica. 221
Et ſigna. 225
Et curatio. 225
Febris ſanguinea. 183
Et ſigna. 188
Curæ. 190
Febris ſanguinea putrida an neceſſario ſequatur ſanguineā non putridam. 185
Febris ſextana. 234
Febris ſextanæ curatio. 238
Febris ſeptena & ſimiles. 234
Febris ſyncopalis humoroſa. 206
Febris ſyncopalis minuta ſubtilis. 208
Febris ſyncopalis humoroſæ cura. 218
Febrem ſyncopalem humoroſam patientibus an dandum ſolutiuum. 218
in Febre ſyncopali humoroſa an debeas eſſe contentus fricationibus, & diæta tenui ſcilicet ptiſana hordeacea, pane infuſo in iulep uel aqua mellis. 226
Febris ſyncopalis humoroſæ curatio. 221
in Febre ſynocha utrum ſolum debet fieri phlebotomia in principio. 191
in Febre ſynocha an licet phlebotomare uſque ad ſyncopim. pag. 193
Febris tertiana ſeq. tertiana febris.
Febres putridæ. 56
Febrium putridarum ſigna. 70
Febris putrida ſalubris pendens a materia non reducibili ad benignum ſit maior morbus in ſtatu quàm in augmento & maior in augmento quam in principio. pag. 27
Febres putridæ quibus differant & communicent. pag. 80
Febris putrida ſalubris eſt minor morbus in ſtatu quàm in augmento. 27
in Febribus putridis an competat balneum frigidæ aut eius infuſio. 130
in Febribus putridis an competat balneum aquæ dulcis calidæ. 120
Febris putridæ duplex cauſa. 26
Febris putridæ immediata cauſa. 26
Febris putrida poteſt eſſe ſine cauſa antecedenti & coniuncta. pag. 26
Febris omnis putrida ſalubris, ſalubrior eſt in principio quàm in ſtatu. 21
Febrium putridarum curandarum intentiones uniuerſales. pag. 93
in Febre omni putrida duæ intentiones curatiuæ. pag. 94
Febres continuæ duæ an componantur. 283
Febres ſynochæ duæ an componi poſsint. 284
Febrium compoſitionis ſpecies tres. 284
Febris hemitritæus appellata. 284
Hemitritęę ſigna. 285
cura. 288
Febris recidiua. 28
Febrientium frigus extremorum. 263
Febrientium ſudori ſuperfluo. 252
Febrientium uomitus. 254
Febrientium uentris fluxus. 255
Febrientium cibatio in generali. 234
Febrientis calor eſt ſimul naturalis, innaturalis, igneus. pag. 3
Febrientium ſitis ſuperfl. 246
Febrientium ſomnus profundus. 256
Febrientium capitis dolor. 257.259
Febrientium inquietudo. 257
Febrientium uigiliis. 257
Febrientium linguæ aſperitati. 258
Nigredini 261
Febrientium ſternutatio. 258
Febrientium tuſsi. 260
Febrientium apperitus extraneus. 261
Et caninus. 261
Febrientium bulimos. 261
Febrientium ſyncopi. 261.262
Febrientium anhelitus conſtrictio. 262
Febricitium uehemens triſtitia. 263
Febrientium tranſglutiendi difficultas. 263
ſi Febriens dato ſolutiuo ante digeſtionem liberetur, licet ne formare hinc canonem generalem, quod ſolutiuū exibendum ſit ante digeſtionum. pag. 222
Febrium acutarum accidentia. 250
Febrientium acutarum curationes. 247
Et accidentia. 250
Febres cholericæ. 80
Febrium cholericarum ſpecies tres. 263
Febris continua an breuior ſit intermittente. 28
Febris continua concluſa triplex. 62
Febrium continuarum modi quatuor. 65
Febrium continuarum proprium eſt non horrore. pag. 22
Febris inſeparabilis ſigna. 79
Febres ephemeræ.q. ephemeræ.
Febris ephemera an ſit putrida. 32
Febris ephemera an ſit paroxyſmalis aut periodica. pag. 47
Febris epheme. cur non generetur ex corrupta digeſtione hepatis. 49
Febres epialos. 202
Signa. 202
Cura. 218
Febris Hectica. 238
Et ſigna. 245
Et cura. 246
Febris hectica quomodo ſit corpori complexio conueniēs & ſimilis. 244
Febris humoralis ſine putredine reperiri poteſt in omnibus humoribus. 37
Febri humorali omni an conueniat phlebotomia. 205
Febris humoralis unde dicatur. 206
Feſtinatio paroxyſmorum. 68
Fluxus uentris in febre. 255
Forma ſpecifica quomodo ſit accidens. 75
Fractio quid. 86
Frigida aqua.q. Aqua frigida.
Frigiditas & caliditas ſimul in eadem parte. 206
Frigus. 208
Frigus quod. 86
Frigus duplex. 196
Frigus extremorum in febrientibus. 263
Frigus & rigor in continuis unde. 22
Frigoris cum ſuperfluit, regimen. 250.252
Fructus omnes an noceant. 206

H

HEctica I. febris hectica.
cum Hectica an coniungatur ephemera. 32
Hectica cur ſupcaleſiunt a cibo, & a quo cibo. 244

Hecticos

Hecticos infrigidantia. 247
Humectantia. 248
Hecticorum cibatio. 250
in Hecticis an lac debet mulgeri ſolum, cum uirtus fortis, & admixtum aquæ cum uirtus eſt debilis. pag. 249
Hecticam ſequentibus diſpoſitionibus. 255
Hecticorum regimen ac curatio. 251
Hectica ſenectutis. 252
Curatio. 254
Horarum uniuerſalium cognitio. 20
Horripilatio. 201
Horripilatio quid. 86
Horripilationis ſuperfluentis regimen. 150
Hu or mixtus cum ſanguine. 105
Humor vincens. 105
Humoralis febris.l.febris humor.
Humectantia hecticos. 248

I

INfrigidantia Hecticam. 247
Inquietudo febrientium & aliorum. 157
Intentio ad cauſam quàm ad febrem utrum ſit prior. pag. 94
Intermitentes febres.l.febres inter mittentes.
Interpollatæ quomodo fiant a materia putrente intra uenas. 66
Iuleb an ponendum in aqua potanda tempore paroxyſmi. pag. 192

L

LAſsitudo duplex. 94
Latica. 217
Latica.l.febris latica.
in Leniendo uentrem communis uſus medicorum. pag. 307
Linguæ aſperitas. 258
Linguæ nigredo. 262
Liparia. 201
Et ſigna. 202
Et cura. 218

M

MAlignitas morbi. 29
Materia ad intra uenas cur tardius ſoluatur. pag. 63
Materia febris multiplex. 110
Materia furioſa an calida ſit uel frigida. 324
Materia furioſa frigida. 325
Materia incocta an ſit euacuanda. 221
Materia ubi ſit indiuiduationis cauſa. 4
Medicus naturam debet imitari, quomodo intelligitur pag. 105
Morbilli. 255
Morbi principium. 17
Morbi ſtatus eſt hora pugnæ & iudicij. 58
Morbi ſtatus, terminus & præcognitio. 58
Morbi ſtatus quando præcognoſcetur. 59
Morbi magni uel parui cauſa. 26
Morbus calidus & frigidus ſimul, quomodo in eadem parte adæquatus. 3
Morbus magnus unde. 31
Morbus nullus eſt ſine principio. 18
Morbus quilibet an habet quatuor tempora. 15
Morborum tempora. 16
Morbus ſalubris caret declinatione. 24
Morborum materia. 55
Morborum plurimæ differentiæ. 140
Morbilli. 271.275
Morbillorum & uariolarum materia. 266
Morbillorum aduentus an magis properat quàm uariolarum. 271
quo Moriatur æger in declinatione. 16
Motus in ira. 45
Mulieris obſtinatio.q. 135
Mundificatio quid. 190

N

NArium ſanguini ſuperfl. 153
Naturam medicus imitatur. 104

O

OPpilatio multiplex. 46
Oppilationes aperientia. 49

P

PAroxyſmi breues utrum morbum breuem indicant. pa. 20
in Paroxyſmi die an conueniat uomitus. 227
in Paroxyſmi medio typus & rigor. 61
in Paroxyſmi principio an prohibendus ſomnus. 211
Paroxyſmi reditus, cauſa duplex. 63
Paroxyſmi reditionis cauſæ. 64
Paroxyſmi tarditatis & feſtinationis cauſæ. 68
Paroxyſmorum uarietatis tres cauſæ. 21
Paroxyſmorum ordines cur varientur. 66
Paroxyſmorum prolongationis cauſę. 68
Paroxyſmorum continuationis cauſa in febribus cõtinuis. pag. 64
Paroxyſmorum uarietatis cauſæ quatuor. 25
ad Paroxyſmum nouum motores mouentes materiam. pag. 203
Paroxyſmus. 72
Paroxyſmus ſeruans horam unam eſt longioris ſpacij pag. 32
Periodicatio duplex. 47
Periodicationis cauſa. 47.62
Periodicationis cauſa ſecundum Gentilem. 208
Periodus. 71
Peſtilentia.l.febris peſtil.
a Peſtilentia præſeruatio. 264
Peſtilentię cauſ. uniuerſales & particulares. 257
Aeris ſigna. 260
Phlebotomia facit humores fluere. 48
Phlebotomia an moueat humores ad extra & ab hoc ſit noxia. 324
in Plebotomia quando expectetur digeſtio. 230
in Phlebotomia an expectanda ſit digeſtio. 227
Plegmatica continua. 217
Et curatio. 218
Phlegmatica.l.febres phlegmaticæ
Potus aquæ hordei & ſyrupi acetoſi. 144
Principium duplex. 63
Principium morbi triplex. 17
Proprietas reſiſtens & agens. 64
Proprietas ſpecifica. 69
Ptiſana quomodo fiat. 845
Ptiſanæ utilitates. 136
Pulſus coarctatio: 24

Pulſus utrum ſit magis diuerſus in paroxyſmi ſtatus tertianæ quam in temporibus præcedentibus. 166
Pulſus phlegmaticæ an ſit frequentior pulſu tertianæ. pagina 199
Pulſus phlegmaticæ an ſit minor pulſu melancholicæ. pagina 198
Pulſus phlegmaticæ an frequentior ſit pulſu quartanæ. pagina 199
Putredo. 28
Putredo ſanguinis quomodo communis eſt omnibus humoribus. 186
Putredo intra uenas cur facit continuam. 65
Putredinis cauſæ quatuor. 56
per Putredinem eoius uis humoris an poſsit fieri continua concluſa. 62
Putredo gigoitur a cibo multipliciter. 56
Putredini an ſemper ſit iuncta oppillatio. 58
Putrere an poſsint ſpiritus. 32
Putrens materia intra uenas cur difficulter ſoluatur. pagina 65
Putrens materia intra uenas quomodo facit interpollatas. pagina 52
Putrens materia extra uenas quomodo facit continuam. pagina 65
Putrefactio quid. 69
Putrefactionis modi ſecundum Albertum. 69
Putrefactio & digeſtio an ſint contraria. 30
Putrefactio & digeſtio unus tantum eſt motus. 31
Putreſcunt omnia præter ignem. 59
Putridus uapor an ſit febris putridæ coniuncta cauſa. pagina 60
Putridæ febres.q.febres putridæ.
cum Putrida an coniungatur ephemera. 32
Putridum magis quid ſit. 28
Putridum magis an malignius ſit minus putrido. pagina 28

Q

Vartana.l.febres quartanæ.
Quotidiana.l.febris quotidiana.

R

Ecidiuæ cauſa. 28
Reſolutio quid. 70.290
Rigor. 121
Rigor quid. 86
Rigores an ſiant maiores in cauſa frigida quàm in calida. pag. 88
Rigor ſignificans mortem. 91
Rigor letatis in uulneribus. 91
an Rigoris cauſa ſit fortitudo uirtutis expulſiuæ. 91

S

Sanguis ex naribus ſuperfluus. 153
Et eurandi iotentiones, ibidem.
Sanguis multipliciter uacuatur. 156
Sanguis an putreſeat extra uenas. 160
Sanguis extra uenas putrentis periodus. 61
Sanguinea febris.l.feb.ſang.
Sanguinis putredo quomodo ſit communis omnibus humoribus. 186
Sanitas & ægritudo an ſint a cauſa primitiua. 9
Sanitates quorundam in indiuiſibili conſiſtunt. 37
Semina communia frigida quomodo ducunt urinam. pagina 98
Septena.l.feb.ſept.
Sextana.l.feb.ſextan.
Sitis ſuperflua febrientium. 155
Et cura. 155
Somni profunditas febrientium. 156
Cura. 156
Somni profunditas an remoueatur fabulis. 156
Somnus an prohibendus in principio particulari febrium humorabilium, & proprie cum ſunt frigus, rigor & horripilatio. 111
Somnus an ſit iuuatiuus apud ſtatum & declinationem particularem. 112
Somnus in principio paroxyſmi utrum prohibendus. pagina 111
Spaſmus multiplex. 20
Spiritus an poſsit putrere. 32
Spiritus an poſsint putrefieri. 59
Spiritus non habet materiam quæ poſsit retinere calorem. pag. 32
Status eſt hora pugnæ & iudicii. 18
Sternutatio aſsidua. 158
Cura. 159
Subiectum febris. 8
Sudor duplex. 25
Sudor ſuperfluus in feb. 152
Syncope. 45
Et eius cauſæ tres. 45
Syncope febrientium. 161
Et regimen & curatio. 162
Syncopalis humoroſa.l.febris ſyncop.hum.
Synocha.l.febris ſynocha.
Sy.acetoſus quomodo fiat. 146

T

Arditas paroxyſmorum. 68
Tempora morborum tripliciter diſtinguuntur. pag. 16
Tempora.4. Utrum ſint in quolibet morbo. 15
Tempora uniuerſalia morbi, tripliciter dicta. 15
Temporum morbi cognitio concoctione. 24
Tepidum omne eſt molliens & uirtutem reſoluens. pagina 44
Tertiana abſolute. 165
in Tertianæ ſtatus paroxyſmis an pulſus ſit mage diuerſus, quàm in temporibus præcedentibus. 166
Tertianæ continuę cura quibus differt ab interpollata quo. pag. 173
Tertiana continua. 169
Tertiana continua duplex ſicut interpollata. 167
inter Tertianam duplicem & duas tertianas differentia. pagina. 167
inter Tertianam puram & non puram. 167
Tertianæ purę curatio. 169
in Tertiana pura intentiones curatiuæ. 173
Tertianæ non purę curatio. 173
Et intentiones. 178
Tranſglutiendi difficultas. 163
Triſtitiæ uehementia febrientium. 163
Trochiſci an conueniant in febribus putridis ante digeſtionem. 133
Tuſsis febrientium. 160
Cura. 160
Typus & rigor in medio paroxyſmi. 61

Vapor

VApor putridus an ſit febris putridæ coniuncta cauſa. 62
Variolæ. 255.265
Signa. 260
Variolarum aduentus an minus properat, quàm morbillorum. 270
Variolarum ueſtigiorum eradicatio. 276
Variolarum & morbillorum materia. 266
Variolarum apparitionis ſigna. 270
Variolarum in cura regimen triplex. 276
Variolationis cauſæ. 267
Variolari pluries contingit. 265
a Variolis defenſio. 268
in Variolis ſigna ſalutis. 271
Cura. 271
Veſtigiorum uariolarum eradicatio. 276
Ventris leniendi uſus communis. 107
Ventris dolor febrientium. 158
Ventris fluxus febrientium. 155
Et cura. 155
Vigiliarum cura. 157
Vinum an competit in febribus. 181
Vina triplicis differentiæ ſunt. 181
Virtus debilis unde noſcatur & ex quibus debilitatur. 21
Virtus in principio & in ſtatu debilitatur. 27
Vomitus an conueniat die paroxyſmi. 227
Vomitus febrientium. 154
Et cura ibidem.
Vrinam quomodo prouocant ſemina communia frigida. 98
Vrinæ prouocationem an præcedat ſudoris prouocationem. pagina 108

Z.

ZVccarum roſatum an conueniat nondum digeſta, aut minorata materia in principio putridarum. pagina 103
Zuccarum uel iulep utrum ſit ponendum in aqua potanda tempore paroxyſmi. 139

FINIS.

IOANNIS HERCVLANI

IN FEN PRIMAM QVARTI CANONIS AVICENNAE

OPTIMA EXPOSITIO

Quatuor continens Tractatus: quorum primus de Febre ephimerá, in quo continentur capitula XLIIII.

De diffinitione feb. & generibus febris. Capitulum I.

Febris eſt calor extraneus accenſus in corde, et procedẽs ab eo mediantibus ſpiritu & ſanguine per arterias, & venas in totũ corpus: & inflammatur in eo inflammatione, quæ nocet operationibus naturalibus: non ſicut caliditas iræ, & laboris, cum non vltimatur: & impedit operationem, ita vt retineatur.

Expoſiturus primam quarti canonis Aui. omiſsis plurimis in librorum principijs inquiri ſolitis, quæ hoc in loco proſoqui eſſet ſuperfluum: accedam ad continuationẽ huius quarti libri ad præcedentes: diuiſionem, & literę expoſitionẽ. Eſt enim ſatis ex dictis in principio primi canonis manifeſtum, ꝙ ſubiectum huius quarti canonis Aui. eſt corpus humanũ arte ſanabile ſm ægritudines particulares nulli mẽbro appropriatas. ad differentiã ſubiecti tertij canonis: quod eſt corpus humanum ſanabile ſm ægritudines particulares membris organicis appropriatas. Patet ſecundo quanta ſit huius quarti libri vtilitas, & maxime huius primæ Fen: quam ſumus expoſituri: cum per eã omnium febrium notitiam, & ipſarum ingenium curatiuum adipiſci valeamus. quæ duo ꝓpter frequentem febrium euentũ, & ipſarum ingens periculum, ſunt permaxime medico neceſſaria. Quapropter quiſq; pro virili elaborare debet pro harum notitia capeſcenda: cum ſit tantę rei doctrina paruo perſtricta volumine: per quã facile paruo temporis decurſu decus, vtilitatem, gloriã, & amicorum copiã nobis polliceri valeamus. Continuatur autem hic liber ad præcedẽtes in hunc modum. Poſtquã Aui. determinauit in primo de rebus vniuerſalibus ſcientiæ medicinalis: & in ſecũdo de virtutibus medicinarum ſimplicium: & in tertio de ægritudinibus particularibus ſingulis membris organicis appropriatis: placuit ſibi in hoc quarto libro determinare de ægritudinibus particularibus nulli mẽbro appropriatis & de decoratione: poſtea in quinto determinaturus de medicinis cõpoſitis: qui dicitur Antidotarius. Pro quo notandum, ꝙ licet febres poſsint dici ægritudines cõmunes cõmunitate inhæſionis, & apoſtemata poſsint dici ægritudines cõmunes communitate continẽtiæ: quia continent tria genera morborũ ſimplicium. & ſoluta cõtinuitas poſſit dici ægritudo cõmunis: quia primo per ſe lædit vnitatem, quæ eſt natura communis tam ſimplicium, quàm compoſitorum, & diſpoſitio venenoſa poſsit dici ægritudo cõmunis communitate læſionis: quia lædit totum corpus: licet principalius vnum membrũ, quàm reliquum. & omnes iſtę poſsint dici cõmunes, quia nulli membro appropriatę, attamen omnes iſtæ ægritudines, de quibus agitur in quarto dicuntur particulares particularitate prædicationis: ſunt enim tanquam ſpecies illorum generum, de quibus agitur in primo. & potiſsime in ſecunda Fen primi. vbi agitur de ægritudine complexionali, compoſitionali, & vnitatis: quæ ſunt genera ad omnes ægritudines conſideratas in hoc quarto.

Aegritudo cõmunis multiplex.

Aegritudo cõmunis quo particularis dicat.

Diuiditur præſens liber iuxta ordinem Aui. in 7 ſen. In prima agitur de febribus. In ſecunda de criſi. In tertia de apoſtematibus. In quarta de ſolutione cõtinui. In quinta de algebra, ſiue de reſtauratione diſlocationũ, & fracturarum oſsium. In ſexta de venenis. In ſeptima de decoratione. Partes facile patent. Prima ſen diuiditur in quatuor tractatus. In primo agit de quibuſdam vniuerſalibus pertinentibus ad febrium notitiam, & de ephimeris. In ſecundo de febribus humoralibus. In tertio de hecticis. In quarto de peſtilentialibus, & ſibi homogeneis, de febribus apoſtematum, & febribus compoſitis. Partes facile patent.

Vniuerſalia aũt quę premittit de febribus ſunt quatuor. Primũ eſt quidditas febris. Secundũ eſt diuiſio eius in ſuas ſpecies: de quibus in primo capit. agit. Tertium eſt, quæ corpora ſint ad febres paratiora, quod pertractat in ſecundo capitulo. Quartum quæ, & quot ſint tempora febrium: de quibus agit in tertio & quarto capitulis. Primum autem capitulum, quod intitulatur de febre: cum duo maxime vniuerſalia de febribus præmittantur, diuiditur in partes duas. In prima ponit diffinitionem febris. In ſecunda ibi. {Et ſunt quidã hominum.} ponit diuiſionem febris in ſuas ſpecies. prima iterum in duas. nam primo ponit diffinitionem. ſecundo declarat duas particulas in ea poſitas, ibi {Et inflãmatur} De prima parte dicit, ꝙ Febris eſt calor, qui. ſ. eſt qualitas prima & non corpus calidum, extraneus. i. præter naturalis. & hæc eſt ꝓxima differẽtia febris. accenſus in corde. ſ. in fieri quo ad ephimeras, & humorales: & in facto eſſe, quo ad hecticas. & per hãc particulam manifeſtatur primũ ſubiectum febris. & procedens ab eo. i. aptus procedere, uel de facto procedens deducto impedimento, ſicut apparebit inferius in capitulo de liparia. Vgo tamen exponit &, id eſt vel, ut hæc diffinitio competat febribus membrorum particularium aliorum à corde: licet hæc nõ fuerit mens Aui. vt patet in capitulo de liparia. Mediãtibus ſpiritu, & ſanguine. ſupplete & vaporibus. & per hãc particulam manifeſtantur delatores febrilis caloris. per venas & arterias ſupplere ꝑ neruos & reliquas corporis particulas: & per hanc particulam manifeſtantur viæ delationis febrilis caloris in corpus vniuerſum: in totum corpus, per hanc particulam manifeſtatur totale & adæquatum ſubiectum febris: nam licet cor ſit primum ſubiectum febris: totum tamen corpus eſt totale, & adæquatum ſubiectum eius.

Febris qualitas eſt.

Totale & adæquatũ ſubiectum febris.

Pro declaratione definitionis notandum primo, ꝙ febris penes Iſidorum, & Cõciliatorem differentia. lxxxvii. dicitur à feruore: eo ꝙ per ipſam corpus ferueat: & græce dicitur pyros, à pyr quod eſt ignis: eo ꝙ per ipſam corpus igneatur, & febris, quæ hic deſcribitur, nõ eſt ſpecies, ſed eſt terminus connotatiuus: quapropter nõ vere eſſentialiter definiri poteſt, ſed deſcribi & declarari. Notandũ ſecundo, ꝙ calor non eſt genus, cum ſit ſpecies ſpecialiſsima: ſed ponitur loco generis. eſt enim omnis febris calor: ſed non econtra. & vt dictum fuit. febris eſt calor, qui eſt qualitas prima, non corpus calidum. ſic enim eſſet ſubſtantia, & morbus in numero, cũ tamen octauo therape. cap. 1.

Febris quomodo denominatur.

Febrē qualitatē primā eſſe & non complexionē, pluribus rationib⁹ oſtēditur.

ſit accidens, & morbus in complexione: & eſt qualitas prima: & non eſt complexio, quæ eſt qualitas ſecunda. Quod probatur pluribus rationibus. Prima. quia calefactum eſſe humorum, & calefactum eſſe ſpirituum, ſunt cauſæ cõiunctæ ſebrium ephemerarum, & humoralium de intentione omnium auctorum: & non ſunt cauſæ coniunctæ complexionis. ergo hmõi febres nõ ſunt complexiones. tenet cõſequentia. & minor probatur: quia complexio eſt qualitas ſecũda cauſata immediate ex actione & paſsione qualitatum contrariarum in elementis repertarum, quarum partes ad tantam paruitatem reductæ ſunt, vt minimum vnius contangat, minimum alterius, prima primi. doctrina tertia cap. primo. ergo complexionis cauſa coniuncta non eſt aliqua de ſupraſcriptis. aliter eiuſdem effectus eſſent plures cauſæ coniunctæ: quod eſt impoſsibile. Secunda ſi ſebris eſt complexio, ſequitur ꝙ febre aucta, quæ eſt calor formaliter, & ſiccitas virtualiter, deberet febrientis complexio effici cholerica: quod eſt falſum: eum febrientes ſi ſint phlegmatici remaneant phlegmatici: & ſanguinei ſanguinei: & ſic de cæteris. Præterea ſequitur ꝙ in febribus habẽtibus multos paroxiſmos multotiens homo efficeretur cholericus, & multotiens phlegmaticus ſi cõplexio ſua radicalis fuerit phlegmatica. Tertia ſit ſortes cholericus, qui incipiat permutari ad phlegmaticum: & pono dum permutatur ad phlegmaticum, incipiat febrire febre augmaſtica: tunc ſi febris eſſet complexio, ſequeretur ꝙ idem numero intenderetur in gradu caloris, ſeu caliditatis & frigiditatis: probatur, quia ſeb. augmaſtica cõtinue intenditur in gradu caloris, ſed febris eſt complexio iuxta opinionem ergo complexio ſor. intenditur in gradu caloris & eadem complexio in frigidatur, quia ſor. permutatur ad phlegmaticum. ergo idem calefit, & infrigidatur. Quarto ſuppono de intentione omnium, ꝙ complexiones, quæ permutantur, magis permutantur per cibos & potus, quàm per ſimplicem alterationem. hoc manifeſtum eſt, cum in permutatione complexionum oporteat proportiones dictorum variari: ſed variantur magis per cibos & potus quàm per ſimplicem alterationem, & manifeſtum eſt, & tunc accipio ſor. cholericum febrientem febre augmaſtica, qui vtatur lactucis, & aliis notabiliter frigidis: tunc manifeſtum eſt ex ſuppoſito, quòd iſte infrigidatur: quia cibi & potus ſunt magis infrigidantes, quàm ſimplex alteratio febrilis: ſed febris continue intenditur in gradu. ergo ſebris ſua non eſt complexio eius, quia eius complexio infrigidatur, & febris continue intenditur in calore: relinquitur ergo quòd ſebris non ſit complexio: quod erat probandum.

In cõplexionũ mutatione ꝓportiones variari neceſſe eſt.

An febris ſit calor auctus, & ſuperabundans.

Dubitatur vtrum febris ſit calor ſuperabundans. arguitur ꝙ nõ. nam in principio ſebrium interpolatarum adeſt frigus extremitatum: & in ſebre ſyncopali cũ frigore extremitatum eſt pulſus paruus, tardus, & rarus. Item in morientibus ex ſebribus colliquatiuis cum frigiditate extremorum eſt anhelitus frigidus: quæ omnia arguant frigiditatem in corde, & membris. Quare concluditur ꝙ febris nedum ꝙ non ſit calor ſuperabundans: ſed non eſt calor. In oppoſitum eſt Auicenn. & reliqui & præcipue Gal. octauo therape. ibi dicens. Eſt autem immoderatio diſcraſiæ ſeb. in ſuperabundantia caliditatis.

Marſilij opinio.

In hoc dubio ſunt tres ſamoſæ opiniones. Prima Marſylii de ſancta Sophia dicentis: ꝙ licet non omnis febris ſit calor ſuperabundans quo ad tactum, neq; reſpectu caloris debiti tempore ſanitatis, eſt tamen omnis feb. calor ſuperabundãs reſpectu caloris naturalis in eodem ſubiecto reperti. primam partem huius concluſionis probant argumenta adducta ante oppoſitum. ſecunda pars probatur: quia in quolibet febriente eſt duplex calor: vnus naturalis: quia aliter nõ viueret. alter præternaturalis: quia aliter non febriret. nunc autem febris eſt totus calor in febriente repertus, qui eſt compoſitus ex naturali, & præter naturali tanquam ex duabus partibus intẽſiuis. Et certum eſt, ꝙ hic totus calor eſt intenſior, quàm aliqua pars eius; & ſic eſt ſuperabundãs reſpectu caloris naturalis in eodem ſubiecto exiſtentis. ſicut totum ſuperabundat parti. & hãc concluſionem dicit eſſe de intentione Auic. & reliquorũ præcipue Auer. tertio colliget dicentis, ꝙ feb. eſt calor compoſitus ex naturali & extraneo.

Marſilij opinio refellitur.

Contra hanc opinionem arguitur quatuor mediis. Primum: quia penes Aui. prima quarti. tractatu tertio. feb. hectica eſt facta complexio membro conueniens. ſi ergo febris ſit totus calor, ergo totus calor eſt factus membro conueniens & naturalis: & ipſe etiam calor totus eſt præternaturalis, quia aliter non eſſet feb. ergo ſeb. non eſt intenſior calore naturali. Item ſecunda primi. capitulo de cauſis doloris dicit: ꝙ in hectica, complexio mala corrumpit complexionẽ principalem, & facta eſt ſicut principalis. Præterea calor naturalis in febriente repertus nõ eſt per ſe læſiuus operationum. ergo non eſt ſebris, nec pars eius. ergo feb. non componitur ex calore naturali, & extraneo. Tertio ſequitur ex poſitione, ꝙ non poteſt eſſe feb. per ſolam caloris intẽſionem. cõſequẽs falſum. multæ enim ſunt ephemeræ per ſolam caloris intenſionem. cõſequentia probatur. ſit enim calor ſortis naturalis vt quatuor. addantur duo gradus à ſole, tunc certum eſt ꝙ calor vt quatuor eſt naturalis iuxta opinionem. ergo etiã calor vt duo, qui eſt à quatuor uſq; ad ſex eſt naturalis: eum ſit minus intenſus quàm calor ut quatuor, qui eſt naturalis. ergo eum nulla ſit præternaturalitas niſi per intenſionẽ, ſequitur ꝙ totus calor iſte erit naturalis: & ſic nõ erit febris aut ſaltem ex hoc argumẽto conuincetur, ꝙ ſebris nõ componitur ex duplici calore. ſ. ex præexiſtenti naturali, & addito præternaturali, quod eſt fundamẽtum ſuæ poſitionis. Quarto totus calor in febriẽte repertus: & quælibet pars eius fortius imprimit in tactum, & fortius diſſoluit & deſiccat quàm ſolus calor naturalis præexiſtẽs. ergo totus calor & quælibet pars eius eſt præternaturalis. Vltimo calor non uariatus in gradu: ſed factus acutus, propter ſiccitatem ſibi coniunctam eſt febris: cum ſibi competat diffinitio feb. & tamen non eſt compoſitus ex duplici calore, ſ. naturali præexiſtenti & præternaturali addito, cum ſit illemet calor qui erat primo. ergo &c.

Gētilis opinio, ſ. ꝙ calor additus eſt feb. apud gentiles.

Secunda opinio eſt Gentilis de ſulgineo in quæſtione ſua: utrum feb. ſit calor additus calori naturali. nam tenet in ſumma ꝙ ſeb. eſt calor ſuperadditus calori naturali: qui calor ſuperadditus eſt præternaturalis, aut per intenſionẽ, aut malam proprietatem: quia forte putredinalis, aut uenenoſus ſicut in peſtilẽtialibus. & iſto modo ſaluat ꝙ feb. eſt calor ſuperabundans calori naturali: quia ſibi ſuperadditus. ille. n. ſolus eſt ſeb. ſm hanc opinionem: eũ ſolus ſit per ſe læſiuus operationũ, & in moriente, cuius extrema ſunt frigida, & anhelitus frigidus: licet totus calor ſit diminutus ad tactum, & in comparatione ad calorem ſibi debitum: eſt tamen feb. calor ſuperabundãs. i. ſuperadditus calori ſuo naturali pauco, per quem uiuit, quia licet differat ſpẽ à calore febrili ſecum coextenſo: ſit tamen ex illis duobus ſpẽ differẽtibus una forma media, vt̃r dicit ꝙ oẽs duo calores habentes diuerſas proprietates, ſpẽ differunt. & dicit ꝙ proprietas illa eſt idem realis cum calore. & ꝙ ex omnibus caloribus ſpẽ differentibus ſi coextendãtur in eodem ſubiecto poteſt reſultari una forma cõplexionalis media. ſ. complexio. & hoc maxime manifeſtatur in feb. hectica. & motus eſt ad dicendum hoc propter dictum Ariſt. quinto Meta. ꝙ duo accidentia ſolo numero differẽtia nõ ſunt in eodem ſubiecto adæquato: & propter dictum Gal. primo de differentiis febrium. ꝙ febris eſt in genere caloris præter naturam. unde noluit ꝙ calor extraneus ſit genus ad plures calores ſpẽ differẽtes. ſ. præternaturales. Propterea dicit ꝙ feb. ſubſtãtia eſt in genere caloris præter naturã melius dicit & prædicationem eſſentialem facit. Sed qui dicit ꝙ ſebris eſt calor naturalis mutatus in igneum facit prædicationem denominatiuam.

Calores ſpecie differentes.

Febris ſubſtãtia ẽ in genere caloris præternaturã.

Contra hanc opinionem procedunt argumẽta adducta contra opinionem Marſilii de calore hectici & de calore non habente præternaturalitatem niſi merito intenſionis. & præter hęc ſequitur ex dictis ſuis multas eſſe caliditates ſpecie differentes, quæ ſunt qualitates primæ. & conſequẽter quòd nõ tantũ quatuor ſint qualitates primæ: nec tantum quatuor elementa. Et ſi diceret huiuſmodi caliditates non eſſe primas qualitates, ſequit̃ à ſimili, ꝙ caliditas putrefa-

trefactiua & digeſtiua nõ ſunt primæ qualitates cõtra philoſophum & Cõmẽ. 4. metheororũ. Præterea ſequitur ex dictis ſuis idem indiuiduum migrare de ſpecie in ſpeciẽ & quòd idem differat à ſeipſo quæ implicant contradictionem. nam pono in corde ſor. eſſe calorem putridum pendentem ab humore putrido: & quòd illo calore non mutato in gradu per inſpirationem aeris venenoſi fiat humor ille venenoſus. & conſequenter calor ab ipſo proueniens ad cor. Et ſequitur prima concluſio: quia calor ille primo habet proprietatem putredinalem, & ſic eſt vnius ſpeciei ſecundum exigentiam illius proprietatis: deinde cum acquirit proprietatem venenoſam fit alterius ſpeciei iuxta opinionem. Et ex eodem fundamento ſecunda concluſio facile deduci poteſt: quia habet duas proprietates ſpecie differentes.

Tres dicũtur caloris modi. Licet vnus ſit in eſſentia.

Tertia opinio eſt Vgonis Senenſis, quam reputo veritati conformiorem, qui præmittit aliqua notata quæ ſummatim referam. Primũ quòd tres ſunt modi caloris. vnus eſt calor elementalis: ſecundus naturalis: tertius cœleſtis: non quòd iſti ſint tres calores ſpecie diſtincti: ſed vnus & idem calor eſt elementalis, naturalis, & cœleſtis. & hic eſt qualitas prima ſicut calor exiſtens in ſemine animalis. Dicitur autem elementalis pro quanto dirigitur à forma ignis, vel aeris, & agit opera elementalia: vt quia calefacit, ſubtiliat, diſgregat, reſiſtit infrigidantibus. & dicitur naturalis pro quanto dirigitur ab idolo paterno, & agit ad generationem fœtus & complementũ diſpoſitionum eius. & quòd hæc ſit intentio Auer. 4. meteororum patet. Nam ipſe vult ꝙ digeſtio fiat à ſolo calore naturali. poſtea vult ꝙ digeſtio, & generatio mixtorum, quæ eſt per digeſtionem, fiat ab elemento ignis. vnde loquens de generatione mixtorum in primo capitu. dixit. & elementum, quod eſt generationis cauſa prima antecedẽs operãs in rebus compoſitis, eſt ignis. Et Auic. dixit ad hunc ſenſum prima primi. capitulo de elementis ꝙ ignis ducit qualitates elemẽtorum de proprietate elementaria ad complexionalitatẽ: quod non eſt niſi per digeſtionem. & ideo calor ignis digerit. & ſic ſequitur quod eſt naturalis. Similiter calor qui eſt in ſeminibus animalium dicitur cœleſtis, pro quanto agit in vigore formarum ſupercœleſtium vt apparet ſeptimo de generatione animalium. ergo idem calor exiſtens qualitas prima eſt ſimul elementalis, naturalis & cœleſtis, & ſecundum hãc ſimilitudinem calor exiſtens idem numero & qualitas prima poteſt dici naturalis præternaturalis digeſtiuus & putrefactiuus: ſecundũ ꝙ agit diuerſas operationes & à diuerſis coagentibus dirigitur. Notandum ſecundo calor actualis quantumcunque naturalis non abſoluitur ab aliquo opere elementali agendi aut reſiſtendi. nam infrigidat magis calidum, & reſiſtit frigido corrumpenti. veruntamen quandoque magis quandoque minus agit elementaliter. Cũ enim bene regulatur à forma mixti & agit in obiectum proportionatum: non ita eliquat & diſſoluit, niſi forma dirigens ipſum intendat talem diſſolutionem vel eliquationem, & multotiens non tam velociter calefacit, quando forma dirigens intendit determinatum modum calefaciendi. Tertio notandum ꝙ quandocumque aliquis calor agit magis elementaliter, quàm conueniat formæ mixti in quo eſt ille calor, dicitur eſſe minus naturalis, & magis igneus. hoc autem poteſt dupliciter contingere: aut quia calor ille nimis excreſcit in gradu aut multitudine formæ, i. in quantitate. & hoc modo calor ephemeræ pendentis a ſole, exercitio, & ſimilibus eſt minus igneus, & elementalis. ſecundo quando habet aliquod coagens ad huiuſmodi operationes elementarias. ſicut ſi caliditas eſſet coniuncta nimiæ ſiccitati, aut eſſet calor putredinalis directus ab humore, vel vapore putrẽte, vel a veneno calido: & hoc modo in moriente ex febre colliquatiua, quantumcunq; calor in ipſo repertus ſit valde remiſſus in gradu, eſt tamen magis igneus, & elementalis quàm cõueniat illi: quia dirigitur ab humore, vel vapore putrido, uel uenenoſo, uel quia coniunctus eſt nimiæ ſiccitati: & ita contingit in quacunque febre, quòd calor febrilis eſt magis igneus, quàm conueniat formæ illius hominis. in hecticis enim quia vel intenſus in gradu ſaltem quo ad primam ſpeciem, & forte ſecundam, aut quia coniunctus nimiæ ſiccitati, quo ad ſecundam, & tertiam ſpeciem. in ephemeris autem eſt calor igneus propter exceſſum in gradu, aut multitudinem formæ, ſed in putridis eſt calor igneus quia directus à uapore, aut humore putrido coagente, & in peſtilentialibus à uaporibus uenenoſis. Et ex his tandem concluditur, ꝙ omnis febr. eſt calor ſuperabundans in igneitate: quia magis eſt factiuus operationum caloris ignei quàm cõueniat formæ hominis febrientis. Et ex his tandem etiam poteſt patere reſponſio ad argumenta probantia cõtrarium in principio quæſtionis adducta. Ad primum dicitur. ꝙ in principio interpolatarum, licet extrema nõ febriant cum frigida ſint: cor tamẽ febrit propter uapores putridos ad ipſum delatos. Vel aliter dicitur, ꝙ etiam extrema febriunt, quantumcunq; ad tactum ſint frigida. & totus calor ſit in ipſis diminutus in comparatione ad naturalem: quia calor ille delatus cum ſpiritibus, & uaporibus putridis ad membra, quamuis remiſſus, eſt magis igneus quàm cõueniat formæ, aut ſaltem quàm conueniat gradui caloris ita remiſſo. Et conſequenter oportebit concedere in eadem parte adæquata eſſe ſimul morbum calidum & frigidũ, & eos ſimul intendi poſſe non inquantum talis formæ, ſed inquantum præternaturales. & hoc idem manifeſtius uerificatur in moriente ex febribus colliquatiuis. Ad ſecundum de febre ſyncopali dicunt quidam ꝙ dum cor friget in principio paroxiſmi, & eſt pulſus paruus tardus & rarus; tunc nõ eſt febr. & improprie dicitur principium feb. ſed poſtea cum cor calefit, febrit. Vel dicendũ ſicut in præcedenti argumento ꝙ cor ſimul febrit, & patitur malam complexionem frigidam. Ad ultimum argumentum de moriente ex febribus colliquatiuis dicitur ꝙ febrit nõ quidem per ſuper abundantiã caloris in gradu neq; in multitudine formæ, ſed per abundantiam in igneitate. & ſic exponendum eſt dictum Gal. 8. therape. ſuperius allegatum: immo in moriente calor cõtinue remittitur: licet continue efficiatur magis igneus modo ſuperius dicto. & ſimiliter eſt intelligendus ſermo Gal. prima aphoriſmorum in cõmento illius. humidæ dietæ, cum dixit ꝙ febr. eſt calor naturalis mutatus in igneum .i. quia cum hoc quòd eſt partim naturalis, eſt factus magis igneus quàm cõueniat: quia cum ſint duo gradus coextenſi in eodem ſubiecto: & ſunt eiuſdem ſpeciei, ex illis fit unus calor numero iuxta ſententiã philoſophi quinto metaph. ꝙ duo accidentia ſolo numero differentia non ſunt in eodem ſubiecto adæquato. & conſequenter cõcedendum eſt ꝙ totus calor in febriente repertus, & quælibet pars eius eſt ſimul naturalis & præternaturalis & ignea; cum quælibet pars illius caloris agat ſimul opera naturalia & elementalia. Deinde cum dicit: extraneus id eſt præternaturalis. extraneus enim diſtinguitur contra proprium, proprius enim calor intendit perfectionem eius cuius eſt & operationem eius, extraneus enim corruptionẽ & imperfectionem. & per hanc differentiam differt febr. a calore naturali & proprio qui non eſt febr.

Febris oĩs eſt calor igneus.

Quomodo ĩ eadẽ parte adæquatus ſit morb° calidus & frigid° ſimul.

Calor febrientis ẽ ſimul naturalis innaturalis & igneus.

Extraneus calor.

Hic dubitat Gentilis an febr. ſit calor extraneus extraneatione oppoſita ſanitati, an uitæ, & non eſt dubiũ quòd omnis febr. eſt calor extraneus extraneatione oppoſita ſanitati: quia cũ febre nõ ſtat ſanitas. ſed etiã tenendũ eſt ꝙ omnis feb. præcipue pendẽs a putredine, aut venenoſitate eſt extranea extraneatione oppoſita vitæ. licet .n. plures febres ſint ſalubres ꝓpter defectũ in gradu caloris, aut præternaturalitatis, & defectum ꝓportionis in comparatione ad virtutem illius, qui febrit: tamẽ ex natura ſua inquantũ feb. cum tali proprietate ex toto genere vitæ inimica ẽ, & nata occidere. cuius ſignũ eſt: quia feb. quantũcunq; remiſſa, occideret illũ ad cuius uirtutem habet proportionẽ maioris inæqualitatis: ut uerbi gratia ſenẽ in ultimo decrepitatis. eſt .n. neceſſariũ uirtutẽ ex decurſu ætatiuo remitti ad non gradum. quælibet autem feb. eſt certæ potentiæ ad lædendum & interficiendum. & ſic dicimus de napello quòd ex natura ſua eſt aptus interficere. cauſa autem ꝙ aliquando non interficit eſt defectus in quantitate, & multitudine formæ uenenoſæ in comparatione ad ſumentem.

Dubitatur utrum febr. ſit calor additus calori naturali

vel ſit calor naturalis prius exiſtẽs nunc factus extraneus: vel ſit aggregatum ex vtroque. ſ. addito & præexiſtente. Arguitur primo quòd febr. ſit ſolum calor additus, quia ſolus ille calor debet dici febr. qui eſt præter naturam, ſed ſolus calor additus eſt præternaturam, cum præexiſtens ſit naturalis pendens à ſanguine & ſpiritibus naturaliter diſpoſitis. Secundo ſi loco caloris fuiſſet inducta frigiditas impediens operationes, ſola frigiditas eſſet morbus, & non calor præexiſtens neq; aggregatum ex calore præexiſtente & frigiditate inducta. ergo à ſimili ſolus calor inductus eſt febr. ſiue morbus. Tertio medicus intendit ſeruare calorem præexiſtentem, & corrumpit nouiter inductum. ergo ſolum inductus eſt morbus. tenet conſequẽtia. & aſſumptum eſt manifeſtum. nam cholerico & phlegmatico æqualiter febrientibus frigidiora offeruntur phlegmatico quàm cholerico propter conſeruationem complexionis naturalis phlegmatici quæ fit à conſimilibus.
Quarto remoto calore addito (exempli gratia) pendente a putredine remouetur febr. ſed remoto præexiſtenti non remouetur febr. immo vita. ergo ſolus calor additus eſt febr. Quinto ſimile eſt de morbo in complexione ſicut de morbo in compoſitione: ſed ſi quinq; digitis ſit additus ſextus digitus, ille ſextus digitus eſt morbus in numero, & non primi quinque neque aggregatum ex omnibus ſex. ergo ſimile erit de calore addito. Quod autem ſolus calor præexiſtens ſit febr. arguitur: quia ſolus calor fixus nõ variatus in gradu per independentiam poteſt fieri præternaturalis & lædere operationes. ergo ſolus eſt febr. tenet conſequentia ex diffinitione feb. & aſſumptum ſatis eſt manifeſtum. quia gradu caloris non variato poteſt corpus exiccari: & idem calor fieri acutior & magis igneus quàm conueniat. Item idem calor numero non variatus in gradu poteſt per aeris venenoſi inſpirationem fieri venenoſus. & certum eſt quòd ſibi competit diffinitio feb. Quod autem aggregatum ex vtroque calore ſit febr. oſtenditur quia tali aggregato competit diffinitio febr. Item accipiamus febres non lædentes niſi per intenſionem ſicut ſunt multæ ephemeræ. & ſi (exempli gratia) calor præexiſtens naturalis vt quatuor, & ſuperadditus à ſole vt quatuor: tunc aut calor præexiſtens eſt febr. aut ſuperadditus aut aggregatum. ſi dicatur primum. ergo etiam ſuperadditus erit febr. & a fortiori aggregatum ex vtroque ſi dicatur ſecundum. ergo a pari calor præexiſtẽs eſt febr. cùm ſit æqualis: & ex caſu hic non eſt febr. neque læſio operationum niſi per intenſionem. ergo multo magis aggregatum erit febr. Præterea quocunque gradu remiſſo remittitur febr. & quibuſcunque quatuor gradibus ablatis aufertur febr. & remanet ſanitas. ergo quicunque gradus eſt febr. aut pars febris. Et ſimiliter quicunque gradus quantum eſt ex ſe eſt ſanitas aut pars ſanitatis, & quilibet quatuor gradus ſunt ſanitas tota. Præterea quicunque gradus vt toti coniunctus per ſe lædit operationes: & quicunque gradus vt toti coniunctus aliquo modo perficit operationes: ergo quicunque gradus aliquo modo eſt ſanitas & aliquo modo ægritudo. Sicut duobus trahentibus nauim: quorum nullus ſit per ſe ſufficiens nõ eſt aliqua pars tracta ab vno quæ non ſit tracta ab alio. Ex quo ſequitur quòd a quolibet eſt tota nauis tracta. Et ſimiliter in propoſito a quolibet gradu pendet omnis læſio & omnis perfectio operationum.

In hac quæſtione ſunt duæ famoſæ opiniones. vna eſt Gentilis de fulgineo quæ omnino eſt erronea: nec poteſt ſaluari. tenet tamen vniuerſaliter quòd febr. eſt ſolum calor ſuperadditus calori præexiſtenti. Pro hac opinione ſunt quinq; argumenta ſuperius adducta in principio quæſtionis. Verum G. volens fugere aliqua argumẽta & præcipue auctoritatem Ariſtote. quinto metaphyſ. dicentis quod duo accidentia ſolo numero differentia non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto adæquato: dixit quòd duo calores, ſcilicet additus extraneus: & præexiſtens naturalis ſunt ſpecie differentes. Et ſimiliter quicunque calores habentes diuerſas proprietates ſpecie differẽtes ſpecie differũt: ſicut calor putredinalis & venenoſus. & ſic de alijs. Et dixit ſecundo quòd proprietas caloris ẽ idem realiter quod

Calores differunt ſpecie apud Gent. proprietas caloris idem realiter eſt quod calor ipſe.

calor ille. Et tertio dixit quòd ex omnibus caloribus ſpecie differentibus ſi ſint in eodem ſubiecto adæquato poteſt reſultare vna forma media ſicut ex caliditate & frigiditate quæ ſatis euidenter ſunt reprobata in dubio præcedenti.

Sed contra hanc opinionem Gentil. dicentis quòd feb. ſit ſolum calor additus procedunt argumenta ante oppoſitum adducta: quorum aliqua probant febrem eſſe calorem præexiſtentem factum præternaturalem, aliqua vero probant febrem eſſe aggregatum ex calore addito & præexiſtente. Sed iterum adducuntur duæ demõſtrationes omnino illam opinionem reprobãtes. prima duo calores iam dicti, ſcilicet additus, & præexiſtens non abſoluuntur in actionibus ſuis. ergo quæcunq; læſio prouenit a calore addito prouenit etiam a calore præexiſtente. Ex quo ſequitur quòd ſi vnus eſt præter naturã, & alter. ſi vnus eſt morbus & alter: cum per læſionem operationum per ſe pendentem morbum arguamus. & probatur aſſumptum. & præſuppono ꝙ remiſſum non intendit intenſum. hoc aſſumptum eſt de mente omnium philoſophantium. Et tunc arguitur ſic. caliditas cordis febrientis calefacit præternaturaliter ſanguinem & ſpiritum: ſed non per caliditatem additam. ergo per præexiſtentem, aut aggregatum ex vtraque. quod non per additam arguitur. nam caliditas addita in corde febrientis eſt remiſsior quam vt quatuor: ſed caliditas ſanguinis & ſpiritus eſt ſupra quatuor, & ſupra gradum medium latitudinis. ergo ex ſuppoſito caliditas addita non intendit caliditatem ſanguinis & ſpiritus. Quod autem caliditas addita in corde ſit remiſsior quã vt quatuor manifeſtum eſt: quia cor naturaliter diſpoſitum habet caliditatem ſupra medium ponderale. ſi ergo caliditas addita eſſet intenſa vt quatuor: tunc cor eſſet ita calidum ſicut ignis, immo calidius igne. ergo dicendum eſt calefactionem ſanguinis, & ſpiritus & omnes ſimiles actiones præternaturales eſſe a toto calore in corde reperto.

Secunda demonſtratio. accipiamus corpus temperatũ habens in ſua naturali diſpoſitione quinq; gradus caloris, addatur a ſole vnus gradus vt ſit febriens, tunc ſi per approximationem infrigidantium remoueatur vnus gradus caloris de quinque præexiſtentibus remanẽte gradu caloris inducto a ſole hoc corpus erit curatũ & reductum ad ſuum proprium temperamentum. ergo gradus caloris inductus a ſole eſt ita naturalis ſicut aliquis ex quinque præexiſtentibus. tenet conſequentia. & probatur aſſumptum. nam accipiamus aliquod corpus temperatum primo ſimile, in quo corrumpatur vnus gradus caloris per aeris frigiditatem, vt corpus illud perdat proprium temperamentum. deinde pono quòd à ſole corrumpatur gradus frigiditatis inductæ & inducatur vnus gradus caloris: tunc hoc corpus redibit ad proprium temperamentum. ergo gradus caloris additus à ſole eſt ita naturalis ſicut præexiſtens deperditus in hoc caſu & in præcedenti. igitur non eſt dicendum quòd calor additus ſit magis febr. quàm calor præexiſtens, nec calor præexiſtẽs magis ſanitas quàm calor additus. Multa enim ſunt alia argumenta contra hanc opinionem, ſed vt breuitati indulgeam, his ero contentus.

Secunda opinio eſt Iacobi foro. Hugonis Senenſis, & quorundam modernorum: licet per quoſdam antiquos recitata, ſed non ſufficienter dilucidata. tenet hæc opinio quòd febr. ſit totus calor actualis in corpore, vel membro, ſecundum ſe totum in febriente repertus ad hunc intellectum, quòd totus ille calor eſt febr. & quælibet pars eius: ita vt omnis læſio operationum quæ prouenit à toto calore proueniat à quocunque gradu caloris, prout toti ineſt, & quòd toti, & cuilibet parti prout toti ineſt, competat diffinitio febr: ſimiliter totus calor & quælibet pars eius eſt vitæ conſeruatiua, & productiua operationum quas habet corpus febriens, & non mirum. nam ex omnibus gradibus caloris in eodem ſubiecto repertis ſit vnus calor totalis: neque illi gradus caloris differunt ſpecie, ſed ex ipſis ſit vnus calor idem numero. Si tamen quæritur vtrum duo gradus caloris ſint idem numero, dicitur quòd non: quia vnus non eſt alter. Et ſi arguatur quòd materia ſit cauſa indiuiduationis quinto metaphy. ergo cum conueniant in

Materia vbi ſit indiuiduationis cauſa.

materia ſunt idem numero. reſpondetur quòd in habentibus materiam diſtinctam, materia eſt cauſa indiuiduationis. in non habentibus autem materiam, aut in communicantibus in eadem materia adæquate materia non eſt cauſa indiuiduationis: ſed vnum differt ab alio numero per ſeipſum, quia hoc non eſt illud. Et ad auctoritatem philoſophi quòd non eſt poſsibile duo accidentia ſolo numero differentia eſſe in eodem ſubiecto adæquato. dicitur ꝙ verum eſt ad hunc intellectum quòd ex omnibus his oportet quòd reſultet vnum accidens numero. Aliter tamen dicendum eſſet ſecundum Thom. & Albertum magnum, quòd calor qui intenditur manet vnus & idem a principio vſque ad finem. & quòd gradus caloris eſt quidam modus & non calor. Et ſecundum Burleum eſſet dicendum, quòd in quocunque inſtanti producitur nouus calor ſecundum ſe totum. Prima tamen opinio eſt communior tenens quòd intenſio fiat per additionem partis ad partem vtraq; remanente. Vnde ſecundum opinionem iam dictam eſt tenendum quòd ſi calori naturali præexiſtenti addatur vnus gradus caloris venenoſi vel putridi, totus calor, & quilibet gradus eius efficitur putridus, vel venenoſus. Si autem ſit febr. per ſolam intenſionem caloris ſicut ſunt ephemeræ, dicitur ſimiliter quòd totus calor eſt febris & quælibet pars eius: nec eſt aſsignanda aliqua læſio operationum neque aliqua perfectio, quæ non pendeat à quocunque gradu.

His viſis reſpondeamus ad argumenta Gentilis adducta in contrarium. Ad primum. cum dicitur ſolus ille calor debet dici febr. qui eſt præter naturam: ſed ſolus calor additus eſt præter naturam. conceditur maior. & negatur minor, immo quilibet gradus caloris præexiſtentis efficitur præter naturam. Et ſi inſtetur, quia præexiſtens dependet à ſanguine & ſpiritibus, ſed ſuperadditus depēdet à putredine, vel venenoſitate. Reſpondetur quòd quilibet gradus huius caloris, & totus iſte calor pendet à ſanguine, ſpiritibus, & a putredine.

Ad ſecundum cum arguitur ſi loco caloris fuiſſet inducta frigiditas &c. Reſpondetur quòd ſola frigiditas inducta non eſt morbus: ſed aggregatum ex frigiditate inducta & præexiſtente. Similiter dico quòd aggregatum ex calore inducto & calore præexiſtente eſt morbus. Ad tertiū reſpondetur quòd medicus intendit conſeruare tantū calorem quantū eſt expediens pro ſanitate. & ſi calor ſit ſuperfluus intendit aliquem gradū ipſius corrumpere ſiue corrumpat aliquem de præexiſtentibus ſiue de nouiter inductis modo redeat ad gradū illi indiuiduo conuenientē. Et ſi pendeat à putredine, vel venenoſitate intendit remouere illam, quia quicunque gradus caloris præexiſtentis, & nouiter inducti eſt ſimiliter putridus, aut venenoſus. ſi vero calor non ſuperfluat, ſed ſit dependens indebite intendit remouere cauſam independentiæ conſeruato calore in eadem graduali menſura. Quomodo autem cholerico & phlegmatico æqualiter febrientibus ſupra proprium temperamentum frigidiora offerenda ſint phlegmatico & potentius frigida cholerico alibi ſentietur. Ad quartum dicitur ꝙ quocunque gradu remoto ſiue de præexiſtentibus ſiue de nouiter inductis, ita vt remaneat gradualis mēſura & remoueatur cauſa putredinis remouetur febris. nam quicunque gradus, vt dictum eſt pendet à putredine etiam pendet a ſanguine & ſpiritibus. Ad quintum negatur ſimilitudo, quia ex illis ſex digitis non conſtituitur vnum numero, ſed ex omnibus gradibus caloris reſultat vnus calor. & ſic ſufficienter ſoluta ſunt argumenta pro opinione Galen. Deinde cum dicit. accenſus in corde, per hanc particulam Auicenna nobis manifeſtat quod ſit ſubiectum febr. & cum quibus circunſtantijs, dicens quòd calor extraneus qui eſt febr. eſt accenſus in corde. & pro vel procedens ab eo corde, vel calore cordis mediante ſpiritu, & ſanguine per venas, & arterias in totum corpus. vnde non ſolum cor eſt ſubiectum febr. ſed totum corpus, & quælibet eius pars, modo calor ille procedat a corde, dans intelligere quòd ſi calor exiſtens in toto corpore, vel in aliqua parte eius procederet ab alio membro quàm a corde, calor ille quantumcunque extraneus non diceretur febr. exponitur autem & pro vel, quia ſi teneretur copulatiue diffinitio non competeret febri exiſtenti in alijs partibus vltra cor, quia calor illarum non eſſet accenſus in corde.

Febris ſubiectum.

Hic ſolet dubitari vtrum cor ſit primum ſubiectum febr. In quo dubio tenendæ ſunt iſtæ concluſiones.

Prima concluſio. capiendo ſubiectum pro ſubiecto inhæſionis, & denominationis non cuiuſlibet febr. cor eſt ſubiectum. probatur. nam alia membra habent febrem ſibi inhærentem a qua denominantur febrire. talis autem febr. non eſt in corde, cum non ſit poſsibile vnum accidēs eſſe in pluribus ſubiectis loco diſtinctis, nec etiam ab illa febr. aliorum membrorū cor denominatur febrire, vt manifeſtū eſt ſatis. Secunda concluſio. totum corpus eſt totale & adæquatum ſubiectum febr. ad hunc intellectum ꝙ nunquā eſt febr. niſi ſit in toto corpore, aut in aliqua eius particula. Hāc concluſionem ſenſit Auer. tertio colliget. capitulo tertio dum dixit. ꝙ febr. eſt calor qui continet totum corpus. & parum poſt dicit. quòd diffinitio febr. continet ꝙ ſit calor extraneus miſſus a corde in totum corpus & lædit omnes actiones & paſsiones eius. cui etiam ſententiæ alludit Auicen. in præſenti diffinitione. Pro tertia concluſione præmittendum quòd cor eſſe primum ſubiectum febr. poteſt dupliciter intelligi Vno modo quòd feb. ſit paſsio fluens a principijs eſſentialibus cordis, ſicut dicimus quòd riſibilitas eſt paſsio hominis. ſecundo modo quòd cor ſit ſubiectum febr. licet alia membra non febriant nec februerint, & impoſsibile eſt aliquod aliud membrum febrire niſi cor febriat.

Quo ſic præmiſſo ſit hæc tertia concluſio. licet cor non ſit primum ſubiectum febr. primo modo. eſt tamen primū ſubiectum febr. ſecundo modo. prima pars concluſionis probatur. quia aliter oporteret cor ſemper febrire, quod forte quis concederet actu, vel aptitudine, ſed forte non eſt poſsibile febrem, quæ eſt per ſe cordis corruptiua fluere ex principijs eſſentialibus cordis per quæ cor eſt illud quod eſt. ſecunda pars patet de mente doctorum, & eſt diffinitio Aui. Eſt. n. febr. calor extraneus accenſus in corde, aut calor extraneus procedens ab eo, ſcilicet calore cordis in totum corpus. quare conſtat neceſſario, quòd febr aut eſt calor cordis, aut procedens à febre cordis. Hanc etiam ſententiam Auicen. innuit in capitulo de febr. ephemera ex calore aeris. vbi dicit calefit aer, & peruenit ad cor & fit feb. deinde ſpargitur. hoc idem innuit Galen. primo de differentijs febrium. capitulo primo. vbi vult quòd diſtinctio febr. in prima genera ſumatur per diſtinctionem ſubiectorum calefacti eſſe in corde exiſtentium. & tertio colliget. capitulo tertio ſit dicimus per hoc quòd ſubiectū propinquum iſtius caloris eſt cor.

Febriū diſtinctio in prima genera.

Contra quam determinationem oritur dubium a multis doctoribus longis ambagibus ventillatum. Nunquid ſi calor extraneus ab alio membro a corde toti communicetur ſit dicendum febr. vtputa ſi ab epate apoſtemato, apoſtemate calido calor extraneus toti communicetur lædens operationes totius, quid prohibet talem calorem eſſe febrem a quocunque membro ſit communicatus. & eo magis, quia quid nominis febr. ſibi conuenit. Præterea quo nomine magis congruo deberet hic calor extraneus nuncupari.

In hac quæſtione licet ſint multæ opiniones clariſsimorum doctorum ſancti Antonij de parma, Dyni, Gale. Marſilij de Sancta Sophia, Vgonis Senenſis, ne prolixus ſim recitabo tantum opinionem Vgonis Senenſis doctoris moderniſsimi, ac ſubtiliſsimi, deinde ponam opinionem quæ mihi videtur veritati conformior.

Dixit Vgo quòd cauſa quare caliditas extranea exiſtens in corde, aut toti a corde communicata debet dici febr. non autem caliditas extranea epatis aut alterius membri, neque ab eo toti communicata debet dici febr. eſt, quia, ſiue calor ab extra veniat, vt ab aere, vel ab alio continente, ſiue ab intra non eſt poſsibile aliquod membrum totum calefacere caliditate actuali per ſe lædente operationes omnium partium, niſi iſta totalis caliditas pendeat a corde. nam ſi ab extra veniat calor iuxta di-

Cur caliditas extranea cordis toti cōmcata febris dicitur & nō hepatis ſeu cerebri, aut alterius mēbri.

cta iſtius neceſſario antequam communicetur toti accenditur in corde per ſpiritus qui ab aere, vel alio continente inflammantur. & ſi fit putredo vel apoſtema in cerebro, aut in epate propter magnam cõmunitatem mediante magna vena, aut mediantibus arteriis antequã hæc membra poſsint tanto gradu caloris totum calefacere, quòd operationes lædantur: inflammatur cor & cõmunicat caliditatem toti lædentem operationes. cauſa ergo eius eſt, quia impoſsibile eſt totum febrire, nõ febriente corde, & quia nomen febr. dicitur a feruore, & de feruore qui primo radicaliter eſt accenſus in membro, quod eſt aptum totum inflammare. & ſine cuius inflammatione non contingit totum inflammari modo dicto. ideo nomen febr. non dicitur niſi de calore extraneo cordis, aut ab ipſo dependẽte.

Quod ſi dicatur epar naturaliter calidum poteſt totum reddere calidum corde exiſtente frigido. ergo etiam epar præternaturaliter calidum poteſt totum inflammare, & facere ita calidum præter naturam, vt lædantur operationes ſenſibiliter ſine præternaturali influxu cordis, negatur argumentum. cum epar calidum non poſsit totum reddere calidum ſecundum naturam niſi multo magis hic actualis calor pendeat a corde quàm ab epate dato quòd cor ab hepate non reddatur calidum, non tamen poteſt hepar, aut aliud membrum præternaturaliter totum calefacere niſi primo hic calor præternaturalis cordi communicetur, & deinde cor præternaturaliter calefactum totũ calefaciat. Accedit ad hoc quòd epar apoſtematum apoſtemate calido non mittit ſanguinem calidum ſupra totum niſi paulatim, & ante iſtud inflammatur cor, & forte non eſt ſanguis inflammatus calidior ſpiritu cordis, ſed quia prohibetur ſpiritus euentari, ideo inflammatur, & poſtea inflammat totum.

Contra ex hac opinione ſimul cum fundamento ſuo ſequitur quòd calor extraneus hepatis, & cerebri debet dici febr. quia cor præternaturaliter inflammatum non poteſt totum calefacere calore extraneo ſenſibiliter lædente operationes niſi ab eo primo calefiat hepar, & cerebrum calore extraneo, quæ calefacta communicabunt calorem extraneum reſiduo corporis mediãtibus ſpiritibus animalibus naturalibus, & ſanguine, ſicut in naturali diſpoſitione communicãt calorem animalem, & naturalem toti mediantibus eiſdem. ergo ex fundamento ſuo ſequitur oppoſitum eius quod intendit, aſſumptum manifeſtum eſt propter magnam propinquitatem cordis ad membra illa, & latitudinem viarum inter cor & illa membra. Præterea dicit ipſe quòd hepar naturaliter calidum poteſt facere totum corpus naturaliter calidum corde exiſtente frigido, & tamẽ hepar præternaturaliter inflammatum non poteſt totum præternaturaliter inflammare nõ inflãmato corde.

Contra. talis poteſt eſſe proportio hepatis naturaliter frigidi præternaturaliter inflammati ad cor frigidum, qualis eſt hepatis naturaliter calidi ad idem cor frigidum, ſed hepar naturaliter calidum non ſufficit inflammare cor naturaliter frigidum. ergo etiam hepar naturaliter frigidum præternaturaliter inflammatum non ſufficit inflammare idem cor frigidum, quare totum præternaturaliter inflammabitur ab hepate præternaturaliter calefacto, corde præternaturaliter non inflammato. aſſumptum probatur. ponendo quòd cor naturaliter frigidum habeat caliditatem, vt ſex cum dimidio, hepar autem naturaliter calidum habeat caliditatem, vt quinque cum dimidio, ſemper enim cor naturaliter frigidum eſt calidius hepate naturaliter calido, ſed hepar naturaliter frigidum habeat caliditatem vt quatuor cum dimidio, & acquirat vnum gradum caliditatis præternaturalis, ita vt habeat caliditatem, vt quinque cum dimidio. & ſequitur veritas aſſumpti, quia quæcunque ſunt æqualia ſe habent in æquali proportione ad tertium.

Ad primam rationem forte reſponderet, quòd licet cor præternaturaliter calefactum non poſsit totum præternaturaliter calefacere niſi prius calefaciat hepar, & cerebrũ, quæ calefacta poſtea communicabunt caliditatem præternaturalem toti, ſicut econtra hepar, & cerebrum præternaturaliter calefacta non poſſunt totum præternaturaliter calefacere niſi prius calefaciant cor, quod calefactũ communicabit caliditatem toti, attamen inter ea multum intereſt, quia ſemper cor magis communicabit caliditatem toti, quàm hepar, & cerebrum cum ſit calidius, certe ſi ſic intelligit bene dicit, ſed hæc opinio coincidit cum opinione Marſilij quam ipſe recitat, vt apparebit ſtatim.

Cur caliditas hepatis extranea toti cõmunicata nõ dicitur febris.

Ego autem opinor opinionem Marſilij eſſe magis veram & conformem mentibus auctorum. Dicit enim cauſam in quæſito eſſe, ſcilicet quòd caliditas extranea hepatis, & per ipſum toti communicata non dicitur febris. ſed caliditas extranea cordis, & per ipſum toti communicata ſolum dicitur febr. quia medici vocauerunt febrem caliditatem illius membri, quod maxime eſt aptum inflammari, & quod inflammatum eſt maxime aptum alia inflammare. & ſimiliter vocauerunt febrem caliditatẽ ab eo alijs membris communicatam. ſolum autem cor eſt huiuſmodi. hepar autem & cerebrum, licet poſsint inflammari, & inflammata communicare caliditatem toti. caliditas tamen ſua eſt remiſſa in comparatione ad caliditatem cordis, cũ cor ſit calidius, & magis aptum inflammari cæteris membris, & habens plus de multitudine caliditatis, & magis cõmunicatiuum caliditatis toti, quàm aliquod aliud membrum tam in naturali, quàm in præternaturali diſpoſitione. Propterea omnes auctores in hoc conuenientes congrue dixerunt febrem dictam a feruore eſſe propriam paſſionem cordis, quod maxime feruet, & eſt aptum facere, vt alia ferueant, & non hepatis, neque alterius membri, ſic enim ſibi placuit, & non abſque ratione. Vnde licet hepar poſsit inflammari, & inflammatum communicare toti caliditatem, vt duo in ſor. æqualem caliditati communicatę a corde toti in platone, & in vtroque caliditas illa ſenſibiliter læderet operationes, & æqualiter, caliditas tamen platonis eſſet febr. & non caliditas ſortis. ſic enim placuit auctoribus propter cauſam aſsignatam. Et ſecundum hanc opinionem euitantur longæ ambages, & controuerſiæ quas inutile eſſet multiplicare. vt bene ſenſit Auicen. prima quarti. primo capitulo. Ad argumentum autem in oppoſitum dicitur ꝙ caliditas illa toti communicata ab hepate vocabitur mala complexio calida totius pendens ab hepate, & non febre. licet vt bene ſenſit Vgo. raro contingat caliditatem extraneam toti ab hepate communicari ſine cordis influxu. Concluditur itaq; quòd nulla caliditas dicitur feb. niſi caliditas extranea cordis, aut ab extranea caliditate eius pendens, & cum hoc ſenſibiliter lædẽs operationes. Opinio autem Gẽtilis de fulgineo eſt hæc: ꝙ illud debet eſſe ſubiectum primum feb. quæ per ſe lædit omnes operationes cuiuſcunq; membri. vt eſt apud Auer. tertio colliget. capitulo tertio. quod eſt primum ſubiectũ caloris per ſe omnium operationum perfectiui, ſed cor eſt huiuſmodi, ergo cor erit primum ſubiectũ febr. tenet conſequentia. & maior eſt manifeſta, quia cuius temperies eſt ſanitas, eius intemperies eſt ægritudo. & minor eſt de intentione omnium medicorum. calor enim cordis perfectiuus eſt omnium operationum. calor autem hepatis ſolum perficit operationes naturales, ſicut calor cerebri ſolum animales. Contra hanc opinionem poſſent fieri multæ inſtantiæ, quas vt breuitati indulgeam in præſentiarum omittam.

Febris a feruore ſic dicta.

Subiectũ primũ febris quale cõſtituendum.

Quartum dubium vtrum febr. exiſtens in corde procedat ab eo mediantibus ſpiritu, & ſanguine per venas, & arterias in totum corpus. Arguitur quòd non. Accidens non migrat de ſubiecto in ſubiectum. igitur quæſtio falſa pro parte affirmatiua. Secundo in omnibus febribus in quibus extrema frigent, ſicut in principijs paroxiſmorũ, in febre liparia, in morientibus ex febre colliquatiua non procedit calor extraneus cordis in totum corpus. ergo &c. Et confirmatur ex ſententia Auicen. in capitulo de liparia in qua ſecundum ipſum eſt impeditus tranſitus caloris ad extrema.

Tertio ſtat multa alia membra a corde fuiſſe præternaturaliter calida, antequã cor febriret. ergo poſtea corde febriente non procedet caliditas ab eo ad membra illa, cum iam vt pono in caſu ante habuerint tantum calorem extraneum quantum cor taliter febriens poſsit ſibi

tribuere. Et confirmatur, quia poteſt cauſa extrinſeca totum corpus prius calefacere, & vltimo cor. ſimus in inſtanti in quo cor eſt primo febriẽs. & certum eſt quod in illo inſtanti feb. illa non procedit, ſed forte incipit procedere, ſicut ſi nunc primo cor ſit ſebriens reliquis membris non calefactis præter naturaliter: pro tunc a corde febriente non procedit febr.

Quarto ſeb. hectica exiſtens in membris non procedit a corde, quia eſt feb. facta a nullo procedens aut dependẽs ſpeciali dependentia. ſic enim eſſent ſiens, & non facta, & quòd talis feb. hectica poſsit eſſe in membris manifeſtum eſt, quia aliquando facta eſt ſicut naturalis ſecunda primi. & membra non ſentiunt ſuum calorem. infra tractatu tertio. Et confirmatur, quia febr. hectica eſſet humoralis, vel ephemera ſi penderet a corde per ſanguinẽ & ſpiritũ.

Quinto ſequitur omnem ſebrem exiſtẽtem in membris eſſe ephemeram, vel ſanguineam. nam feb. debet denominari ſecundum veritatem ſubiecti in quo fundatur calor a quo ipſa procedit. Cum ergo iuxta titulũ quæſtionis omnis febr. membrorum procedat a calore ſanguinis, & ſpirituum, omnis talis erit ſanguinea, vel ephemera. aſſumptũ autem manifeſtum eſt, quia febres cordis diſtinguuntur penes diſtinctionẽ ſubiectorum in quibus fundatur calor a quo dependent iuxta doctrinam Auicenn. & Galen. ergo ſimile erit in febribus aliorum membrorum. Forte dicitur ꝙ febres aliorum membrorum a corde ſpecificantur, & denominantur denominatione febr. exiſtẽtis in corde.

Contra. ex hoc ſequitur quòd aliqua caliditas facta eſſet febr. ephemera. Sequitur ſecundo. quòd aliqua caliditas ſiens eſſet hectica. vtrunq; falſum. & primum probatur ponendo quòd cor febriat febre ephemera, & ſpiritu, & ſanguine ab eo delatis foueatur mala complexio calida fixa in aliquo membro, tunc ſequitur quòd caliditas illius membri, eſt febr. & non niſi ephemera, quia cor non febrit niſi febre ephemera. Pro ſecundo ponatur quod caliditas febrilis figatur in corde, antequam figatur in aliis membris, & per ſpiritum & ſanguinem ponantur membra in calefieri lædente operationes. Et ſequitur quod calor ille membrorum eſt febr. iuxta diffinitionem, & non niſi hectica, quia cor non febrit niſi hecticæ, & tamen calor membrorum eſt ſiens vt ponitur in caſu. Sexto poſsibile eſt ſebriente corde calefieri ſolum ſpiritum, aut ſolum ſanguinem, ſed ſolo ſpiritu calefacto defertur per ſolum ſpiritum. & ſimiliter ſolo ſanguine calefacto defertur per ſolum ſanguinem. ergo non per ſpiritum, & ſanguinem. patet aſſumptum, quia in ephemera ſpiritus ſunt inflammati, & non ſanguis, & in putrida eſt inflammatus humor, & non ſpiritus, immo in hectica eſt inflammata cordis ſubſtãtia, & nõ ſpiritus nec ſanguis, nec alius humor. igitur a fortiori poteſt inflammari ſanguis ſine ſpiritu. & econtra.

Confirmatur. quia cum ſpiritus ſit paratior calefieri, quàm ſanguis, & magis aptus moueri, ſtabit quod ſpiritus deferantur ante ſanguinẽ & calefiant membra. & ſic pro aliquo tempore poteſt deferri, per ſolum ſpiritum.

Semptimo febr. poteſt procedere a corde in totũ corpus per vapores, & putridas fuligines, & ſimplicem alterationem. ergo non ſolum per ſanguinem & ſpiritum. ergo diffinitio inſufficiens.

Octauo poteſt procedere a corde in totum corpus, per neruos & reliquas corporis particulas. igitur &c.

Et confirmatur. quia venæ, & arteriæ non ſunt extenſæ per totum corpus. In oppoſitum eſt Auicen. in diffinitione febr. & Galen. in primo de differentiis febrium. & Auer. tertio colliget.

Pro deciſione queſtionis notandum primo quod calorẽ a corde procedere in totum corpus poteſt dupliciter intelligi. Vno modo quod nouus calor actualis ſpargatur a corde im membra ad hoc vt ſebriant. ſecundo modo ꝙ calor extraneus exiſtens in membris cauſetur a calore extraneo cordis ſanguinis & ſpirituum, ſiue illud cauſari ſit de nouo produci, ſiue ſit ſolum conſeruari. Primus modus videtur magis de intentione Auicenn. in capitulo de febre ephemera a caliditate aeris. nam dicit quod cor primo ſebri. poſtea defertur feb. ad alia membra, calefit enim aer eius, & peruenit ad cor & fit febr. deinde ſpargit̃ &c.

Et in capitulo de liparia mouet quæſtionẽ quomodo poteſt eſſe feb. & non procedat ex ea caliditas in totum corpus. Reſpondet quod in terminis, ideſt diffinitionibus harum diſpoſitionum attenditur vna conditio, ſcilicet quod non ſit quod probibeat. poteſt ergo impediri delatio caloris ſicut ipſe exemplificat in textu ꝓpter aliquod ꝓhibẽs, aut quia non eſſet tempus ſufficiens. ipſe ergo per proceſſum illum intelligit noui caloris ſparſionem. Secundus aũt modus eſt magis amplus, & veritati conformis, & de mẽte doctorũ, nec Aui. contrarius, licet primũ magis ſpecificauerit. ſeruabimus itaq; hunc ſecundũ modum in determinatione iſtius quæſtionis. Secundo notandũ quòd omnia membra alia á corde ſunt minus calida ſpiritu & ſanguine cordis in naturali diſpoſitione. patet, quia inter alia membra a corde hepar eſt calidiſsimũ, quod tamen eſt minus calidum ſanguine, prima primi.

Tertio notandum ꝙ cum duo vel plura calida approximantur alicui tertio, quod utroq; iſtorum ſit minus calidũ ſe inuicem iuuant ad calefaciendum illum tertium, ita ꝙ nullũ illorũ agit caliditatẽ in tertium, quæ caliditas etiam nõ agatur ab alio tanquam á partiali agente, ſicut cum duo homines trahunt nauim vterque tanquam partiale agens trahit totam nauim.

His ita notatis ſit prima concluſio, licet nõ omnis febris exiſtens in corde ſit procedens ab eo mediantib. ſpiritu, & ſanguine in totum corpus, omnis tamen febr. exiſtens in corde deducto impedimẽto eſt apta procedere mediantibus ſpiritu, ſcilicet, & ſanguine in totũ corpus. Iſta concluſio quo ad vtranq; partẽ eſt de intentione Auic. in cap. de liparia, quæ eſt ſebris in qua interiora calent, & exterinra frigẽt, cuius eſt hic textus. Et habet aliquis vt dicat, quomodo erit ſebris, & non ꝓcedat in ea caliditas ex corde in totum corpus. Reſponſio itaq; ꝙ in terminis. i. diffinitionibus harũ rerum attenditur, vna conditio, vt non ſit quod prohibeat, ſicut diffinimus aquam frigidam, & humidam quando diſpoſita eſt ſm naturam ſuam, & non fuerit quod prohibeat, & diffinimus graue quod eſt illud qđ tendit inferius, qñ dimiſſum fuerit cum natura ſua, & in omnibus iſtis caliditas peruenit ad cor, & ꝓcedit in arterias, & ſpargitur, at vero accidit prohibitio illius in quibuſdã locis, ſicut accidit ei ſuper quem ponuntur pruinæ. Et ex hac cõcluſione ſequuntur duo correlaria. Primũ, in omni corde febriente eſt calor ex ſe ſufficiens ad communicandum calorem febrilem toti corpori. Secundũ, ꝙ in liparia & febribus omnibus in quibus exteriora frigent, nõ eſt dicẽdum illa exteriora febrire. Contra, ſequitur quòd ſyncopalis in qua exteriora frigent, & pulſus eſt paruus tardus, & rarus non eſt febris. Sequitur ſecundo ꝙ moriẽtes ex febribus colliquatis non febriunt. Sequitur tertio omnem morientẽ ex febre ante mortem fieri infebriẽtem, & in ſumma ꝙ nullũ membrum febrit niſi in eo calor ſit intenſior calore ſibi debito. Horum ſolutio ponetur in ſolutione argumentorũ factorum ante oppoſitum quæſtionis.

Secunda cõcluſio. omnis ſebris exiſtens in alio membro a corde ꝓcedit ab eodem mediantib. ſpiritu, & ſanguine. probatur, quandocunq; aliquod membrum aliud á corde, febris habet caliditatem prẹter naturam ſufficientem lædere operationes pendentem á corde, vt patet ex quæſtione præcedenti. ſed talis caliditas ſi pendet a corde, pendet etiã a ſpiritu, & ſanguine. igitur procedit a ſpiritu & ſanguine. tenet conſequentia. & minor probatur de tertio notato. ſi duo vel plura calida iuxta ponantur uni reliquis minus calido: illa duo vel plura ſe iuuant ad calefaciendũ minus calidum. ſed in feb. cor, ſanguis, & ſpiritus iuxta ponuntur aliis membris quẹ ſunt ipſis minus calida. igitur cor, ſanguis, & ſpiritus ſe iuuãt ad calefaciendũ illa membra, ita ꝙ nulla caliditas ducetur in membra illa, quæ non pendeat a quocunq; illorum, tanquã a partiali agente iuxta notatũ. Quod autẽ cor, ſanguis, & ſpiritus ſint calidiores aliis membris, patet ex ſecundo notato, quia ſanguis minus calidus ſpiritu & corde eſt calidior hepate magis calido reliquis membris aliis a corde: prima primi. & hæc concluſio veritatẽ habet de ſanguine, & ſpiritu exiſtenti-

bus in venis & arteriis: ſicut de ſpiritu & ſanguine exiſtētibus in corde, ſimiliter de vaporibus in his partib. contētis. Ex hac concluſione ſequitur primo ꝙ ſi alicui membro communicaretur caliditas per ſimplicicem alterationem abſq; præſentia ſanguinis, aut ſpiritus in illo membro adhuc calor ille procederet a corde mediantib. ſpiritu & ſanguine, quia illis adiuuantibus agit cor caliditatem illam. Sequitur ſecundo. ꝙ licet in membris aliis à corde ſint febres more medicorum ſpecie vel genere differentes, non oportet illas à corde procedere per alios delatores, quam per ſanguinem, id eſt maſſam humoralem, ſpiritus, & vapores. illi enim ſimul cum corde agunt omnē caliditatem febrilem in membris repertam. Tertia concluſio. non oportet ad hoc vt dicamus aliquam febrem procedere a corde ipſam eſſe caliditatem quæ producitur, aut fuerit a corde producta. Iſta concluſio probatur. poteſt enim aliquod membrum prius eſſe calefactum caliditate per ſe ſenſibiliter lædente, quæ caliditas poſtea è corde febriente mediātibus ſpiritu & ſanguine conſeruabitur, & cum conſeruabitur dicetur feb. cum antea non eſſet febris. igitur concluſio vera. tenet conſequentia. & aſſumptum probatur ex primo notato.

Supereſt ut reſpondeamus ad argumenta facta in principio quæſtionis. Ad primū dicitur, quòd licet accidens non migret de ſubiecto in ſubiectum, poteſt tamen ſubiectum illius accidentis inducere ſimile accidēs in parte ſibi ꝓpinqua illius ſuſceptiua. Ad ſui ſunt duo modi reſpondendi, vnus vt exiſtimo magis conformis mentibus auctorum, & eſt quòd nullum membrum dicatur febrire niſi habeat caliditatem extraneam excedentem, & ſuperabundātem caliditati ſibi debitæ tempore ſanitatis. hæc in verum ſunt de intentione auctorū ſi nō volumus eorum dicta extorquere. Primo hoc manifeſte ſonat textus Auic. ſuperius allegatus in capitulo de liparia. & prima quarti. cap. primo, vbi declarās particulas in diffinitione poſitas dicit. Et inflammatur in eo, ſcilicet corde aut corpore inflammatione quæ nocet operationibus naturalibus, non ſicut eſt caliditas iræ aut laboris cum non vltimatur. Item iſte textus Gal. octauo therapeuticę ſuperius allegatus. & ſtatim inferius ponendus. & primo de differentiis febrium, & Auer. tertio colliget capitulo tertio, vbi diffiniens febrem dicit ꝙ eſt aggregatū ex calore naturali & extraneo ſuperadditio. Hoc idem oſtendit quid nominis, febris dicta a feruore, & græce dicta pyreos. Item pro hac parte ſunt rationes, quia aliter oporteret dicere quòd non omnis cura ſit per contrarium formaliter, aut virtualiter, nam quando extrema ſunt frigida, ſicut in principijs paroxiſmorum in liparia, in ſyncopali, in morientibus calefaciendo extrema omnibus auxiliis cum his quæ ſunt formaliter, & virtualiter calida, ergo non febriunt. debet enim febris curari ꝑ frigida iuxta doctrinā Gal. octauo therapeuticæ. Eſt aūt immoderatio diſcraſiæ febrium in ſuperabundantia caliditatis, via igitur quę in eucraſiam per infrigidationem erit.

Fe' ris per infrigidationē curatur.

Præterea ſi feb. in caſibus iam dictis deret curari, oporteret ꝙ ipſa remitteretur, & cum ipſa ſit calor oporteret calorem remitti. ſed conſequens eſt falſum, quia curantur ꝑ caloris intenſionem, & hæc argumenta procedunt contra Gale. dicentem quòd calor exiſtens in membris infrigidatis de quibus ſupra, eſt febr. propter malam à calore cordis extraneo dependentiam, quia in morientibus habentibus anhelitum frigidum, aut pulſum paruum, tardum, & rarū, ſi debet curari febr. oportet quòd curetur per caloris intēſionem, tam in corde, quàm in extremis, ergo nec in extremis nec in corde eſt feb. & ſm hanc opinionem concedendum eſt, ꝙ non ſolum in liparia extrema non febriunt: ſed neq; in principiis aliarū febrium, quando ſunt frigida. & quòd principiū ſyncopalis non eſt febris: & quòd morientes ex febribus colliquatiuis neceſſario ante mortem fiunt infebrientes: & quod non eſt poſſibile aliquē mori febrientem. Alia tamen opinio eſt doctorum dicentium quod in liparia extrema febriunt, & ſimiliter in principio interpolatarum. Et quòd principium ſyncopalis eſt febris, & quòd habentes anhelitum frigidum, & extrema frigida ꝓpter febres colliquatiuas febriunt tam ſm cor, quàm ſm extrema. ille enim paruus color qui eſt tam in corde quàm in extremis: licet ſit in gradu diminutionis reſpectu caloris ſibi debiti: & etiam in multitudine formæ: tamen quia ſuperabundat in igneitate, & prętern aturalitate, propter quam ſuperabundantiam lædit operationes, dicitur febris. ut ſuperius dictum fuit in determinatione primę quæſtionis, & conſequenter iſti concedunt, quòd in eadem parte adæquata eſt febris, quę eſt mala complexio calida, & eſt mala complexio frigida: quę duo poſſunt intendi in præternaturalitatem, licet ſimul non poſſint calor & frigiditas in eadem parte adęquata eſſe. Et ad argumenta adducta pro alia opinione reſpondetur. Ad primum cum infertur quòd non omnis cura fieret per contrarium formaliter nec virtualiter. dicitur quòd qui approximant calida cum extrema ſunt frigida curant frigiditatem, & non febrem: niſi forte de per accidēs intenſo calore virtus fortificata expelleret humorē putridū, aut venenoſum, à quo dependet ille paucus calor igneus. intentio enim in caſibus in curatione febris nō eſt remittere calorem febrilem in calore, ſed igneitatem: quod fiet expellendo humorem putridum, aut venenoſum a quo dependet ille paucus calor igneus. In his autem febribus, in quibus calor febrilis eſt ſimul intēſus in gradu caloris & igneitatis, intentio eſt ſimul remittere calorē & igneitatem. Et ſimiliter ad ſm dicitur, quòd curare febres nō eſt ſemper remittere calorem: ſed bene eſt ſemper remittere igneitatem, quòd ſi in aliquo calore eſſet diminutus in gradu caloris & igneitatis: tunc non eſſet febris, nec mala complexio calida, ſed bene malus calor, qui eſt diminutus: ſicut calore aucto frigiditas pauca ſecum coexiēſa nō dicitur mala complexio frigida, niſi forte penderet a re venonoſa: & eſſet magis elemētalis, & magis lædens operationes, quàm cōueniret tam remiſſo gradui frigiditatis. Aliqui tamen dicunt ꝙ in habentibus anhelitum frigidum, & in principio ſyncopalis cor febrit: & quòd ibi calor vſque ad mortem eſt intenſus in gradu caloris: ſed eſt diminutus in quantitate, ſiue in multitudine formæ. ideo aer expiratus infrigidatur: quia potentia rei inſequitur multitudinem formæ. Sed contra hanc opinionē eſſent inſtantię efficaces, quas proſequi eſſet inutile. dicta autem auctorū: priores dicentes omnem febrem eſſe calorem igneum: licet aliquādo ſit in gradu diminutionis. Et ſimiliter iſti poſteriores dicentes omnem febrem eſſe calorem intenſum ſupranaturalē: ſed aliquando diminutum in multitudinem formæ. Primi gloſant extorquendo dicta auctorum ad igneitatem: ſecundi gradus ad intenſionem abſq; multitudine formæ. tu vero dic vt libet. Ad tertium argumentum patet ex tertia cōcluſione quid ſit reſpondendum. illa enim caliditas exiſtēs in membris licet a corde non de nouo producatur: tamen a febre cordis conſeruatur. Et ad confirmationem admittitur caſus: licet ſit male veriſimilis: & dicitur quòd in primo eſſe febris cordis, quod eſt primum eſſe febr. aliorum membrorum. feb. aliorum membrorū a febris cordis conſeruatur; licet non de nouo producatur. ſed in alio caſu in quo ponitur nunc primo cor febrire: dicitur quòd febris cordis non procedit ad alia membra, neq; forte incipit ꝓcedere: ſed bene poſt hoc procedet. requiritur enim tempus ſufficiens ad proceſſum illum. Ad quartum de febre hectica exiſtente in membris: dicitur ꝙ eſt facta, & a nullo dependet ſpeciali dependentia: ſic enim eſſet fiens: generali tamen dependentia pendet a calore cordis, ſanguinis & ſpirituum. & hoc facit ipſam eſſe fientem: quia etiā abſq; hoc ipſa ex ſe eſſet apta conſeruari. ſed hæc generalis dependētia poſſet ipſam intendere & facere magis reſiſtentem cauſis ipſam corrumpētibus. Et ad confirmationem quid dicendum ſit videbitur ex ſolutione ſecundi argumenti. Ad quintum negatur ſequi omnem febrem eſſe ephemeram, aut ſanguineam. & concedo quod febres cordis ſpecificantur, & denominātur ſm diuerſitatē ſubiectorum: in quibus ſunt calefacta eſſe, a quibus pendent: nō tamen ſpecificantur, aut denominantur: ſecundū diuerſitates ſubiectorum, in quibus ſunt caliditatis fientes, a quibus pendent. tales autē ſunt ſanguis & ſpiritus: a quibus pendet omnis febris in membris generali dependentia: & dicitur

citur ſecundo, quòd febres aliorum membrorum a corde ſpecificantur & denominantur ſecundum denominationē febrium, quæ ſunt in corde: & conſequenter concederentur illæ duæ concluſiones illatæ in argumento, & nō abſq; ratione. Nam ſicut caliditates exiſtentes in membris denominantur ſebres propter ſebres cordis: ita propter eaſdem debêt denominari ſpecialibus nominibus ipſarū. Et ſi inſtetur: quia tunc eſſet eodē ſebris fiens & ſacta: depēdens & independens. negatur conſequentia. non enim omnis ephemera eſt fiens & dependens: neq; omnis hectica facta eſt independens. Ad ſeatum dicitur, quòd non eſt poſsibile cor febrire, quin ſanguis & ſpiritus calefiant caliditate fiente, & non facta. Et ad confirmationem licet ſpiritus citius calefiat, quàm ſanguis: & calefactus citius ad membra deferatur, quàm ſanguis: non tamen eſt poſſibile corde ſebriente, quin iſta ſint calefacta: & ſic ab ambobus ſimul pendebit quælibet febris aliorū membrorum quantumcunq; citius deferâtur ad membra ſpiritus quàm ſanguis. Ad ſeptimum conceditur ad quod deducitur: ſed ꝑ ſpiritus Auicen. dedit intelligere vapores & putridas fuligines: & quantumcunque per ſimplicem alterationem, membra aliter calefiant: illa tamen calefactio fit per ſanguinem & ſpiritus. Ad octauum dicitur, quòd per uenas & arterias dedit intelligere neruos & cæteras particulas, per quas poteſt corpus calefieri: expreſsit tamen principaliora. Deinde cum dicit: Et inflāmatur in eo. In hac parte Auicen. exponit duas particulas in diffinitione poſitas. primo declarat qualiter febris eſt calor accēſus in corde. In ſecunda ibi. § Et impedit operationem § declarat qualiter ſebris eſt calor extraneus. De prima dicit ꝙ feb. quæ eſt calor accenſus in corde taliter inflammatur in eo corde, vt per inflammationem noceat operationibus naturalibus, id eſt omnibus operationibus quæ inſunt homini ſm naturam, ſcilicet vitalibus, animalibus, & naturalibus. lædit enim febris iuxta doctrinam Auer. tertio colliget. capit. tertio omnes actiones & paſsiones cuiuſcunque membri. Et ſubdit quòd nō lædit ita remiſſe, ſicut caliditas iræ, aut laboris, cum non vltimantur: quia cum caliditate iræ aut laboris non vltimata remanet homo in latitudine ſanitatis: ſed cum febre nō remanet in latitudine ſanitatis: ſed ſebris lædit hominem ita intenſe, ſicut caliditas iræ & laboris cum vltimantur: illa enim caliditas vltimata lædis operatiões hominis ſenſibiliter, ſicut & febris. immo ſorte eſt febris. Pro qua particula notandum, ꝙ calorem ſequentem iram, aut laborem vltimati, poteſt dupliciter intelligi. vno modo ſicut dictum eſt: quia ſenſibiliter lædit operationes. ſecundo modo, quia figatur caliditas in aliqua noſtri corporis particula, ſicut in ſpiritibus, humoribus, aut membris. & vterq; modus eſt ad propoſitum. In ſecunda autem particula declarat ly extraneus. eſt enim ſebris calor ita extraneus, vt impediat operationē: ita vt retineatur: quæ particula poteſt tripliciter exponi. Primo vt operaratio retineatur .i. non ſit omnino ablata: ſed diminuta vel corrupta: nam cum ablatione omnium operationum non ſtat vita. licet cum ablatione alicuius ve viſus, aut appetitus quandoque ſtet vita in ſebribus. operatio .n. læditur tripliciter, diminute, ſcilicet cum minnitur à menſura ſibi conueniente: corrupte, quando nō conuenit alicui indiuiduo de ſpecie humana naturaliter diſpoſito: ablate, quando operatio omnino auſertur. Exemplū primi, ſicut quando homo diminute appetit, & vno bolo ſatiatur: corrupte quando appeteret carbones, & res non conuenientes humanę ſpeciei, ablate ſi nihil appeteret: nunc autē in febribus retinetur operatio: quia non omnes auferuntur: quia ſic eſſet mors. Aliqua tamen poteſt totaliter auferri: vt dictum fuit. Secundo poteſt exponi ꝙ febris impedit operationem: ita vt homo retineatur, id eſt impediatur ab operationibus ſibi conuenientibus, & ſolitis. Tertio exponitur a Gentile, ꝙ ſebris impedit operationem: ita vt ipſa ſebris retineatur, id eſt non ſit dependens a cauſa primitiua. voluit enim de intentione Galeni primo de differentijs ſebrium, nullam poſſe eſſe in corpore humano ſanitatem, aut ægritudinem omnino a cauſa primitiua dependentem. Exemplum. nam ſi Socr. habeat ma-

An ſanitas & ægritudo ſint a cauſa primitiua.

lam compoſitionem manus in digitis manus: vt verbi gratia, torturam, vt nō poſsit ſcribere, eſt æger. Si vero Plato haberet torturam in digitis ſactam a ligatura, vt non poſſet ſcribere eſſet ſanus: quia impedimentum illud pendet omnino a cauſa primitiua abſque læſione in aliqua natura membri ſui. Eodem modo poteſt exemplificari de ſanitate: nam ſiquis habet bonam compoſitionem manus, id eſt vt poſsit ſcribere eſt ſanus. Si vero quis habens digitum paralyticum, vel tortum non poſſet ſcribere ex ſe: ſocius tamen ducendo digitos ſuos faceret ipſum ſcribere, nō eſſet ſanus: quia operationes illæ penderent omnino a cauſa primitiua. Similiter oportet de ſebre dicere quòd non ſit omnino dependens a cauſa primitiua: ſed ſit facta læſio: & caliditas ſit fiaa in aliqua corporis particula, ſcilicet in ſpiritibus, humoribus aut membris.

Contra. temperamentum cordis pendet ab aere reſpirato, & eſt ſanitas. ergo ſanitas pendet a cauſa primitiua.

Secundo fruſtum lapidis poſitum in veſica eſt ægritudo in numero, & eſt cauſa primitiua: & oppilatio vrinæ eſt ægritudo immediate pendens ab eadem cauſa primitiua. ergo determinatio falſa. Ad primum reſpondetur quòd temperamētum cordis non omnino pendet ab aere reſpirato: ſed a ſpiritibus, compoſitione, complexione, & vnitate. Ad ſecundū credo, quòd lapis poſitus in veſica oppilans viam vrinæ, ſit ita morbus in numero: & oppilatio facta ab eo ſit ita morbus in compoſitione: ſicut ſi fieret a lapide ibidem nato. Credo itaq; addendum eſſe in diffinitione ſanitatis & ægritudinis quòd ſint independentes a cauſa primitiua ad placitum remouibili, quod non eſt in propoſito. hæc tamen argumenta licet apparenter procedant contra opinionē Gentilis, Marſilii, & Iacobi de forlinio: non tamen procedunt contra opinionem quam ſequor. Ego enim credo vna cum principe medicorum, ſecunda primi. primo capi quòd ægritudo eſt diſpoſitio nō naturalis in corpore humano, ea qua in operatione eſſentialiter prouenit nocumentum prouentu primo. & eſt aut compleaio non naturalis: aut compoſitio nō naturalis. Et ecōtra ſanitas eſt diſpoſitio naturalis in corpore humano, ea qua eſſentialiter perficiūtur operationes prouentu primo. & hæc eſt complexio naturalis, aut compoſitio naturalis: & ſub compoſitione comprehenditur vnitas. Et ſimiliter ſecunda primi. ſecundo cap. Sanitas eſt diſpoſitio, per quam corpus hominis in ſua complexione & compoſitione tale exiſtit, vt ex eo operationes omnes proueniant incolumes: & ægritudo eſt diſpoſitio hominis huic cōtraria. nec credo addendum eſſe in diffinitione ſanitatis, aut ægritudinis quòd ſint independētes a cauſa primitiua: ſed ſufficit ad eſſe ægritudinis quòd ſit diſpoſitio mala ſecundum aliquam corporis naturā per ſe ſenſibiliter læſiua operationum. Similiter ad eſſe ſanitatis ſufficit quòd ſit diſpoſitio bona ſecundū omnes corporis naturas per ſe operationum perfectiua ſiue hæ diſpoſitiones pendeant a cauſa primitiua ſiue non. Deinde cum dicit.

Et ſunt quidam hominum qui diuidunt febres in duas diuiſiones primas, ſcilicet in febrem ægritudinem: & in febrem accidens: & ponunt febres apoſtematum de genere febris accidentis.

In hac parte determinat de febribus diuiſiue: & diuiditur in tres. In prima ponit diuiſionem vnam, quæ ſecundum aliquos, præcipue Raſim. 16. continentis cap. 5. eſt principalis. In ſecunda parte ibi § Procedamus ergo § ponit aliam diuiſionē febris, quę ſecundum communem medicorum opinionē eſt principalior. In tertia ibi. § Et diuiduntur febres. § ponit alias diuiſiones minus principales. prima pars diuiditur in tres. In prima ponit diuiſionem dictam de intentione Raſis. Secundo declarat intellectum diuiſionis ibi. § Et intentio quidē. § In tertia parte ibi. § Et contradicenti quidem. § arguit contra hāc diuiſionem. De prima parte dicit quòd ſunt quidam hominum, ſcilicet Raſis, & ſequentes eum: qui diuidunt ſebres in duas diuiſiones primas, id eſt in duo membra, quæ dicūt eſſe prima. Putant enim hanc diuiſionem febris eſſe principalem inter omnes, ſcilicet quòd ſebris diuiditur in febrem

brem accidens, & febrem ægritudinem. & ponunt febres apoſtematum de genere febrium accidentis, & febrem ſequentem humorum putredinem, aut calefactum eſſe ſpirituum: & ſimiles cauſas quæ non ſunt ęgritudines de genere febrium ægritudinalium.

Et intentio quidem huius ſermonis eſt, quòd febris ægritudinalis eſt illa inter quam & cauſam, quæ non eſt ægritudo, non eſt medium, ſicut febris putredinis. Putredo enim eſt cauſa eius abſq; medio: & nõ eſt putredo in ſeipſa ægritudo: immo eſt cauſa ægritudinis. Febris vero apoſtematis eſt accidens apoſtemati exiſtens: dum eſt apoſtema ſequens ipſum: & apoſtema eſt ægritudo in ſeipſo.

In hac parte declarat huius diuiſionis intellectũ dicẽs, quòd febris ægritudinalis ſecundum intentionem diuidẽtis, ſcilicet Raſis eſt feb. cuius cauſa immediata nõ eſt ægritudo: ſicut febris ſequens putredinem, cauſa eſt putredo: ſiue per putredinem intelligas calorem putredinalem: ſiue intelligas putridam fuliginem. putredo autẽ non eſt ægritudo, ſed ægritudinis cauſa. febris autem accidens eſt, cuius cauſa immediata eſt ægritudo. ſicut feb. ſequens apoſtema: aut vlcus, aut oppillationem.

Et contradicenti quidem ineſt, vt dicat: quoniã ſi propterea quòd febris apoſtematis ſequitur caliditatem eius: & ſequitur ex dolore ipſius, eſt ſimile vt ſit febris accidẽs: tunc oportet vt ſit plurimum febrium ephemerarum accidens. Et ſi ipſa ſequitur putredinem, quæ eſt in apoſtemate: tunc apoſtema non eſt cauſa eius prima, vnde eſt apoſtema: immo quantum ad putredinem, quæ eſt in ipſo. Cauſa igitur eius, quæ eſt eſſentialis eſt putredo: & apoſtema non eſt cauſa eius niſi per accidens.

In hac parte pręſenti primo arguit contra diuiſionem. In ſecunda parte ibi. {Verum occupatio.} excuſat ſe ab vlteriori argumentatione. prima in duas. nam in prima arguit contra dictam diuiſionem ſecundũ vnum intellectũ. In ſecunda parte ibi {Et dicimus.} arguit contra eandem ſecundum alium intellectum. In prima parte arguit ſic. febris ſequens apoſtemata: aut ſequitur calorem apoſtematis: aut dolorem: aut putredinem. Si ſequatur dolorem, aut calorem, & ꝓpter hoc ſit febris accidẽs, ſequitur ephemeras ſecundum plurimum eſſe febres accidentia. Illæ.n. ſecundum plurimum ſequuntur dolorem, aut calorem, vt patet diſcurrenti: conſequens eſt contra Raſim, & ſequaces qui nolunt aliquam ephemeram eſſe feb. accidens, niſi ephemeram ſequentem bubonem. Si uero febris ſequatur putredinem: ſequitur ꝙ putredo eſt cauſa eſſentialis: & immediata eius, & non apoſtema niſi quantum eſt ratione putredinis: quare apoſtema non erit cauſa febris, niſi de ꝑ accidens. Deinde cum dicit.

Et dicimus quòd ſi non ſignificauerint per febrem accidens hoc. immo non intellexerint per eam: niſi quòd ipſa ſequitur apoſtema hoc: & inueniunt eam per intentionem apoſtematis. Similiter ergo eſt diſpoſitio febrium putredinis per comparationem ad putredinem.

Arguit contra diuiſionem ſecundum alium intellectum dicens, quòd ſi intellectus ponẽtium hanc diuiſionem non fuerit ſupraſcriptus, immo quòd febris dicatur accidens apoſtematis. quia per ipſum inueniunt apoſtemata, ideſt deueniũt in notitiam apoſtematis, ſimiliter erit febris putredinis, quia per hanc deueniunt in notitiam putredinis. nam per febrem exacerbantem de tertio in tertium, aut de die in diem, aut de quarto in quartum veniunt in notitiam humoris putrentis.

Verum occupatio in huiuſmodi contradictionibus eſt illud, quod non confert in ſcientia medicina aliquid: & facit medicum procedere ex arte ſua ad inquiſiones, quæ fortaſſe impediunt ipſum ab arte ſua.

In hac parte excuſat ſe ab vlteriori argumentatione cõtra hanc diuiſionẽ dicens quòd occupari in huiuſmodi cõtradictionibus nõ confert aliquid in medicina: immo magis impedit medicum quam iuuet, faciens eum procedere ad inquiſitiones, quæ impediunt eum in arte ſua. Hunc paſſum bene aduertant terentes omne tempus ſuum in his altercationibus, & quæſtionibus Iacobi de forlinio, & Vgonis & Thomæ de garbo, qui tandẽ neſciunt ordinare vnũ clyſtere, & fine artis fruſtrãtur. Sunt enim iſtæ res a quibus in primis annis ſe debent expedire: poſtea ad finem artis intendentes, per quam medici vocati ſunt.

Hic dubitatur. Vtrum diuiſio ſupra poſita ſit conueniẽs. & videtur quòd ſic: quia datur a Galeno ſeptima particula aphoriſ. ſi febris non a cholera. hanc eandem vt ſupra ponit Raſis. 16. & . 17. continentis. necnon Auenzoar in Theiſir. Item Auicen. in particula ſequenti, & ſtatim acceptabit eam. Reſpondet Dynus, & bene quòd febris dupliciter conſideratur: aut in ſe, & ſic eſt morbus: & non eſt diuidenda in febrem accidens, & febrem ægritudinem. Alio modo conſideratur in relatione ad cognitionem, & operationem medici: & hoc modo eſt conuenienter diuiſa. per hoc enim quòd ſcimus febrem eſſe accidens ſcimus principaliter eſſe intendẽdum illi morbo a quo dependet. ſecus cum eſt morbus, & a morbo non dependet. Poſſumus etiam ſcire ſecundo, quòd non eſt acceptanda tanquã principalis: principalior enim eſt immediate ſequens quã Auicen. poſiturus eſt: licet hæc diuiſio ſit vltimata, & maxime medico deſeruiens: quam præ oculis medicus ſemper debet habere, ne incidat in errores, in quos plerique incidunt credentes febrem nõ ab alio morbo dependere: cum tamen frequentius decipiantur errore perſæpe incorrigibili. nec Auicen. arguit contra eam, vt improbaret eam: quod patet ex modo loquendi ſuo cum dicit. Et contradicenti quidem ineſt vt dicat: quaſi dicat aliquis poſſet ſic arguere contra eum: ideo ad rationes Auicennæ reſpõdeamus. Ad primum cum dicitur, quòd febris aut ſequitur dolorem, aut calorem apoſtematis: & propter hoc ſit accidens: ſequitur vt plurimum quòd ephemeræ ſunt feb. accidentia. negatur conſequentia. illæ enim non ſequuntur dolorem nec calorem apoſtematis, niſi quæ fiunt a bubonibus. Ad aliud cum dicitur, ſi ſequantur putredinem apoſtematis. ergo putredo eſt per ſe & immediata cauſa eius. non autem apoſtema. negatur conſequentia. nam licet apoſtema non ſit per ſe primo cauſa eius: eſt tamen per ſe ſecundo cauſa ipſius, cum producat febrem per partem ipſius, ſcilicet putredinem. Et ad argumenta ſua pepes aliud intellectum huius diuiſionis cum arguitur quòd ita febris ducit in notitiam putredinis: ſicut ducit in notitiam apoſtematis conceditur: ſed eſt differẽtia: quia feb. putredinis ducit in notitiam putredinis: quę non eſt ægritudo: ſed feb. apoſtematis ducit in notitiã apoſtematis, qđ eſt ægritudo. Credo tamen quòd propter euitare cauillationes, quòd eſſet tutius dicere, quòd febris accidens eſt, quæ pendet a morbo mediate, vel immediate: & hoc dico propter febrem ſequentem oppillationẽ, quæ eſt accidẽs: cum tamen non poſsit ſequi eam niſi mediate. illa autem febris quæ eſt morbus, eſt quæ ſequitur non morbum. Deinde cum dicit.

Febris dupliciter cõſideratur.

Procedamus ergo ſecundum id quod conſuetum eſt. Dicamus ergo propterea quòd febres apoſtematum, & oppilationum ſunt febres accidentes, & aliæ febres ſunt ægritudines, tunc conueniens eſt ut dicamus, quoniam propterea quòd omnia quæ ſunt in corpore hominis ſunt tria genera, ſcilicet membra continentia illud, quod eſt in eis de humiditatibus, ſpiritibus, quorum comparatio eſt comparatio parietum balnei. Et humiditas recondita, & eius comparatio eſt comparatio aquæ balnei. Et ſpiritus animalis, vitalis, & naturalis, & vapores effuſi. Et comparatio eorum eſt comparatio aeris balnei. & aer balnei quando infrigidatur illud, quod eſt vicinum ei, non oportet vt ipſe extinguatur. immo poſſibile eſt vt remaneat, & redeat, & calefaciat illud quod ei vicinum eſt. Similiter eſt vnum iſtorum trium generum, extra quod non inuenitur in homine genus corporeum.

Oia, q̃ ſũt ĩ corpore ſunt cõtẽta, cõtinẽtia, ac impetum facientia.

In

In hac parte Auicen poſiturus diuiſionem, quam credit eſſe principalem. primo acceptat diuiſionem ſuperius poſitam, vt ſequatur opinionem aliorum: & ponit fundamenta diuiſionis ſequentis. In ſecunda parte ibi. { Nam ſi accendatur. } ponit diuiſionem illam. Io tertia parte ibi. { Hæc ergo diuiſio febris eſt. } dicit ipſam eſſe propinquã diuiſioni, quæ datur per eſſeotialia. De prima parte dicit io ſeotentia: procedamus ergo ſecundum illud quod conſuetũ eſt de hac diuiſione ſupraſcripta ab alijs, & dicamus ſicut ipſi quòd feb. apoſtematum, & oppilationum, & ſupplete uos vlcerum, & aliorum membrorum ſunt febres accidentia. quę autem ſequuntur putredinem, calefactũ eſſe ſpirituum, & huiuſmodi: quæ non ſunt morbi, debent dici feb. ægritudines, Poſtea Auicen. ponens fundamenta diuiſionis ſequentis. dicit quòd in humano corpore ſunt tria geoera corporea, ſcilicet membra quæ in ſe cõtinẽt humiditates & ſpiritus. Secundo humiditates ipſæ. Tertiũ eſt ſpiritus animales, vitales, & naturales, & uapores effuſi, ſcilicet in membris corporis, qui vapores nondum receperunt formam ſpiritus: vel ſunt ſpiritus corrupti, vel forte vapores a membris eleuati. nam vapores & putridæ fuligines ſub humoribus eleuatæ ab humoribus continentur: hæc autem tria comparãtur ad tria corpora quæ in balneo ſunt reperta. membra qoidem ad parietes balnei. humores ad aquã balnei. ſpiritus & vapores effuſi ad aerem baloei, aer balnei, quãdo infrigidatur illud quod ei eſt vicinum .ſ. parietes, & aqua balnei, nõ oportet ꝓpter hoc ut ipſe aer extioguatur: immo poſsibile eſt vt calidus remaneat, vel de nouo calefiat, & calefactos calefaciat parietes, & aquã balnei: ſicut eſt videre in balneis quæ calefiunt à fornace ſibi proxima mediante ductu ferreo, per quem aer igoitus peruenit ad balneum. Similiter parietes balnei calidi poſſunt calefacere aquam balnei, & aerem: & aqua balnei calida poteſt calefacere parietes, & aerem balnei. Similiter poteſt accidere in humano corpore ꝓpter illa tria genera corporea vltra quæ non inuenitur aliquod corporeum.

Sed contra. Nam præter hæc tria genera corpora ſunt in humano corpore elementa, aer inſpiratus, aqua bibita, cibi, & ſimilia. Dicendum quòd elementa ſunt partes iſtorum trium iam dictorum. Sed Auic. intellexit in litera, quòd præter iſta tria corporea concurrentia ad conſtitutiooem corporis humani, non eſt aliquod genus corporeum, quod noo ſit pars alicuius iſtorum. nunc autem elementa ſunt partes vniuſcuiuſq; iſtorum. aer autem inſpiratus, & aqua bibita, & cibi bibiti non ſunt partes conſtituẽtes corpus humanum. chilus autem, lac, & humiditates ſecundæ, ſtercora, & ſimilia: ſub humiditatibos comprehenduntur: capilli autem non ſunt partes integrantes corpus humanum, ideſt neceſſarii ad conſtitutionem corporis humani. Deinde cum dicit,

Nam ſi accendatur febris in membris radicalibus accenſione prima, ſicut accenditur aduſtio: verbi gratia, vt in parietibus balnei: aut per follem ferrarij: aut per ollam coqui, tunc illud genus febrium nominatur febris hectica. Et ſi accenditur febris accenſione prima in humoribus: deinde accendatur ex eis in membris, ſicut accidit: vt effundatur aqua calida in balneo, & igniantur lateres eius cauſa eius, aut ius calidum in olla, & accendatur olla cauſa eius, tunc illud genus febrium nominatur febris humoris. Et ſi accendatur febris accenſione ſua prima in ſpiritibus, & uaporibus: deinde accendatur ex eis in membris & humoribus: ſicut accidit vt perueniat ad balneum, aer ignis, qui accendatur in eo, & calefaciat aerem eius, & perueniat ad aquam, & parietes: tunc genus illud febris nominatur febris ephemera: quoniam eſt accenſa in re ſubtili: quæ reſoluitur cum uelocitate: & raro pertranſit diem cum nocte ſua: niſi conuertatur ad genus aliud febrium.

Hic Auic. ponit diuiſionem quam iotendit diceos. ꝙ ſi accendatur febris io membris radicalibus, quæ ſunt omoia membra præter adipem & pinguedinem: licet membra ſpermatica maxime inter omnia vocentur radicalia, quia ſunt tanquam radices, & fuodamenta aliorum. Accenſione prima, vt det exemplum hecticæ alijs febribus non complicatæ; tunc dicitur febris hectica, id eſt habitualis, vel quia iuxta Iſidorum habitum corporis, & fixas corporis partes poſsideat quæ hectica dicitur, vel tenetur ſicut aduſtio: calor enim hecticus magis cooueuit cum calore aduſtiuo, quàm cum putrefactiuo, qui eſt calor febrium putridarũ: membra nanq; hectica aduruntur & exiccãtur, ſed non putrent, humores autem facientes putridas putrent. Quæ autem ſit differeotia inter putrefactiooem, & aduſtionem dicetur in principio tractatus ſecundi huius feo. declarat autem hoc exemplariter in parietibus balnei: follibus fabri, & in olla coci. Deinde ootificans humoralem alijs nõ cooiunctam, replicat quòd ſi accendatur febris accenſione prima in humoribus: deinde in membris .ſ. cum ex aqua calida accenduntur parietes balnei, & ex brodio calido olla coci: tunc eſt febris humoralis. & dixit humoralis vt comprehenderet putridas, & non putridas. licet Galeous 9. terapeuticę 8. cap. ponat ſynochas ſine putredine: quaſi medias inter putredinem & ephemeram. Deinde hoc idem dicit de ephemera oſtendens, quòd dicatur ephemera, quòd raro pertranſit diem naturalem niſi conuertatur ad aliud genus febrium. Eſt enim calor accenſus in ſpiritibus: qui facile aut reſoluuntur, aut ad temperamentum ꝓprium reducuotur propter tenuitatẽ ſuę ſubſtantiæ. ephemera dicitur ab himera græce quod eſt dies latioe. vnde ephemera febris diei. Et licet dicat Iſaac quòd ephemera dicatur ab ephemeron piſce: cuius vita & periodus finitur io die naturali: credo potius quòd tam ephemera quam ephemeron dicantur ab ephemeris græce idem ſonante quod opus dici.

Hæc ergo diuiſio febrium eſt per modum propinquum diuiſioni euenienti per differentias.

Hic extollit hanc diuiſionem dicens, quòd eſt propinqua diuiſioni euenienti per differentias eſſentiales.

Super hac particula cadunt duo dubia. primo vtrom quælibet febris ſpecificetur & denominetur ſm ſubiectum calefacti eſſe in corde. Pro cuius deciſione ponendæ ſuot iſtæ duæ cõcluſiones. Prima licet omnis febris cordis pendeat à calefacto eſſe alicuius ſubiecti exiſtentis in corde: non tamen omnis febris aliarum partiom dependet ab huiuſmodi calefacto eſſe dependentia ſpeciali. prima pars eſt de intentione Galeni primo de differentiis febrium, & ꝓbatur inductiue. ephemera nanq; cordis pendet à calefacto eſſe ſpiritus exiſtẽtis in corde: hectica à calefacto eſſe ſubſtãtię cordis: & humoralis à calefacto eſſe humoris: vel uaporis exiſteotis in corde. Secunda pars probatur, nam poſsibile eſt febrem fixam eſſe in aliquibus membris, ſola febre fiente exiſtente in corde vt pura ephemera. ſed omnis talis febris fixa eſt independens dependentia ſpeciali, igitur &c. Aſſumptum autem declaratum fuit in quæſtione pręcedente. Secunda concluſio, omnis febris ſiue cordis, ſiue aliarum partium ſpecificatur & denominatur ſecundũ aliquod ſubiectum calefacti eſſe exiſtentis in corde. probatur, omnis feb. cordis ſpecificatur & denominatur ſecundũ aliquod ſubiectũ calefacti eſſe exiſtentis in corde: ſed omnis febris aliarum partium ſpecificatur & denominatur ſecundom exigentiã febris cordis. ergo omnis febris aliarum partium ſpecificatur & denominatur ſecundũ aliquod ſubiectum calefacti eſſe in corde: tenet cooſequentia, & minor probatur inductiue: vt ſupra & eſt de intentiooe Galeni primo de differentijs febrium.

Contra determinationẽ inſtatur: ponamus quòd per caliditatem fientem in ſanguine & ſpiritu, & in alijs partibus corporis producatur caliditas fiens in corde ſenſibiliter lædens operationes: tuoc manifeſtum eſt quòd caliditas cordis eſt febris, quia ſibi competit diffinitio febris: & tamen noo pendet ab aliquo calefacto eſſe, cum nullum ſit: ergo &c. Forte ooo admittitur caſus. Contra per caliditatem fientem io ſanguine & ſpiritu poteſt deferri caliditas a corde io totum corpus iuxta determinata: ergo cum cor ſit cæteris membris inflammabilius poterit caliditas ad ipſum

ſum deferri mediãte calidItate fiente ſanguinis & ſpiritus. Ad hanc rationem dicitur admiſſo caſu quòd illa caliditas cordis: licet ſenſibiliter lædat operationes: tamen non eſt febris, nec ſibi competit diffinitio febris. non enim eſt calor acceſus in facto eſſe in aliqua corporis particula, quod requiritur ad eſſe cuiuſcunq; febris, ſiue factę, ſiue fiẽtis in corde. Secunda ratio contra determinationem eſt: quia de intẽtione Hippocratis & Galeni in aphoriſmo illo. In buhonibus omnes febres malæ exceptis ephemeris. ephemera in corde fit per ſolam cordis calefactionem abſq; eo quòd deferatur vapor putridus ad cor: quia ſic eſſet putrida, neq; apparet ibi aliquod calefactum eſſe. Reſpondetur ꝙ in corde eſt calefactum eſſe ſpirituum, qui ſpiritus erant primo in membro hubonato: & poſtea ſunt ad cor delati, ſpiritus enim læſi trahuntur ad cor vt fomentum inde recipiant. Tertio contra determinationem arguitur: quia ſequitur quòd omnis febris putrida eſſet continua concluſa: conſequens falſum. & probatur conſequentia: quia illa eſt febris continua concluſa, quæ pendet à pu. humorũ in corde exiſtentium. Ad hæc reſpondetur quòd ſi putrerent humores proprij ipſius cordis facerent continuam concluſam; ſed ſi vapor putridus aliunde ad cor deferatur poteſt facere febrem interpolatam, & continuam proportionalẽ ſecundum exigentiam humoris putrentis, aut extra venas, aut in venis à corde diſtantibus, qui vapor gerit vicem & ſapit naturã humoris à quo eleuatur. quapropter ipſo exiſtente in corde poſſumus dicere aliquod ſubiectum calefacti eſſe in ipſo corde à quo feb. cordis pendet ſpecificatur & denominatur. Quæ autem ſit differentia inter calefactũ eſſe & calefieri patuit ex quæſtione præcedenti.

Secundum dubium, vtrum diuiſio febris in ephemeras humorales & hæcticas fit per differentias eſſentiales. In qua quæſtione primo tenendum eſt quòd feb. cum ſit quid minus commune calore, qui eſt ſpecies ſpecialiſsima non poteſt diuidi per differẽtias eſſentiales quibus diuiduntur genera apud phyſicum & metaphyſicum. Dicendum ſecundo. quòd licet non habeat differentias eſſentiales, habet tamen ſpecies & differentias ſimiles eſſentialibus: de quibus phyſicus & medicus cõſiderant: ſicut enim illæ differentiæ eſſentiales ducunt phyſicum & metaphyſicum in cognitionem ſpecierum, & inuentionem diffinitionum, & tandem in finem ſuum qui eſt ſcire: ita iſtæ differentiæ & ſpecies, huiuſmodi feb. ducunt medicum in finem ſuum: ita ut per has cognoſcat naturam febrium, cauſas, pronoſtica, & tandem curam. Nam ſi medicus ſcit quòd feb. eſt hectica, ſcit ipſam eſſe fixam ſubiecto denſo, & difficulter remouibilem: præcipue ſi ventum ſit ad ſecundam ſpeciem: ſcit etiam intentiones curatiuas eſſe infrigidationem, humectationem, & reſtaurationem. Si autẽ ſciuerit quòd ſit ephemera: ſcitur ipſam eſſe breuis terminationis & curandam eſſe per infrigidationem, & humectationem abſq; euacuatione. Si autẽ ſciuerit quòd ſit humoralis, ſcit ipſam eſſe breuem, aut longam, mortalem, aut ſalubrem ſecundũ exigentiam humoris a quo pendet, & alias circunſtãtias: ſcit etiã in cura eius duplicem eſſe intẽtionem, vnam circa cauſam complendam per digeſtionem & euacuationem: alteram circa febrem complendam per infrigidationem, & humectationem. Eſt itaq; hęc diuiſio ꝓpinqua vel ſimilis, vt dicit Auic. diuiſioni conuenienti per differentias eſſentiales ad intellectum dictum. Et ex determinatis manifeſtũ eſt quòd omnis febris eſt ephemera hectica vel humoralis. Contra. ponamus quòd ad eſſe febris & ſenſibilis læſionis operationum requirantur tres gradus caloris præternaturalis, in corde, ſit ſolum vnus gradus fixus: in ſubſtantia cordis addatur ſecundus à calefacto eſſe ſpirituum, & addatur tertius à calefacto eſſe humorum: tunc aggregatum ex his tribus gradibus eſt febris, & quilibet illorum trium per ſe non eſſet febris, ſed neutralitas. tunc arguitur ſic, hic totus calor eſt feb. & non eſt hectica, quia ſi hic totus eſſet hectica totus eſſet independens. conſequens contra caſum: neq; totus hic calor eſt ephemera, aut humoralis: quia ſic totus eſſet dependens dependentia ſpeciali: quod eſt contra caſum. Ad hoc dicitur quòd hic totus calor eſt febris hectica ephemera, & humoralis de copulato extremo, & non copulatiue, nec diuiſiue propter rationes dictas. Secundo arguitur, ponamus a membro putrefacto, ſcilicet à ſubſtãtia membri eleuati putridam fuliginem ad cor facere febrem in corde: tunc hæc eſt febris, & non ephemera: quia non dependet à calefacto eſſe ſpirituum: nec humoralis, quia non dependet a calefacto eſſe humorum: ſed ſolum à membri ſubſtantia, neq; eſt hectica: quia eſt depẽdens dependentia ſpeciali. Ad hoc dicitur quòd eſt humoralis & putrida pendens ab humiditate membri euaporante.

Contra. ponamus quòd aliqua pars cordis putrefiat, & faciat febrem: tunc hæc eſt hectica: quia fixa in corde: & eſt fixa & putrida. quia pendens à putredine. ergo aliqua erit hectica & putrida. dicitur quòd hoc eſt concedendũ. vt probat argumẽtum. Alia vero argumenta de ſpermate, vermibus, chilo, & ſimilibus humiditatibus putrentibus facile ſoluuntur: quia omnes iſtæ ſunt putridæ pendentes ab humiditatibus putridis.

Et diuiduntur febres alio modo: dicitur enim quòd de febribus ſunt febres acutæ, & de eis ſunt non acutæ & de eis ſunt chronicæ, & de eis ſunt non chronicæ. Et de eis ſunt nocturnæ, & de eis ſunt diurnæ, & de eis ſunt ſalubres rectè, & de eis ſunt habentes accidentia horribilia. Et de eis ſunt dimittentes, & de eis ſunt inſeparabiles. Et de inſeparabilibus ſunt quædam quibus ſunt remiſſiones: & de eis ſunt quibus ſunt intenſiones. Et de eis ſunt quibus ſunt fortiores, & de eis ſunt ſimiles. Et de eis ſunt frigidæ habentes rigorem, aut horripilationẽ. Et de eis ſunt ſimplices, & de eis ſunt compoſitæ.

In hac parte ponit ſeptem diuiſiões minus principales. prima quòd aliquæ febres ſunt acutæ, & aliquæ non acutę: aliquæ chronicæ: febres autem acutę ſunt breuis terminationis & ſæuorũ accidentiũ: vt patet in commento aphoriſmi. Acutæ ægritudines in quatuor diebus terminantur. Ex quo infertur quòd licet ephemeræ in breui terminentur: tamen cum non ſint ſæuorum accidentium non dicuntur acutæ. acutæ aũt ad minimũ terminãtur in quatuor diebus, & uocantur peracutæ, ad maximum autem in .14. & vocantur acutæ abſolute. non acute autem abſolute dicũtur acutæ tropicæ, id eſt conuerſiue. quia ex acutis abſolute ad chronicas conuertuntur. & iſtę terminantur à .14. vſque ad .40 incluſiue: chronicæ autem, id eſt temporales terminantur à .40. ſupra. Secunda diuiſio. febrium quędam ſunt nocturnæ, id eſt ſolum affligentes in nocte: aut ſaltem notabilibus in nocte quam in die. aliquæ dicuntur diurnæ ex cauſis contrarijs. Tertia diuiſio. quædã ſunt ſalubres recte, id eſt non cum accidentibus terrorẽ facientibus: quædam ſunt habentes accidentia horribilia, ſiue ad mortem terminentur, ſiue non. Quarta diuiſio, febres quædam ſunt dimmittentes .i. interpolatæ: quædam ſunt inſeparabiles, id eſt continuæ. Quinta diuiſio. febres cõtinuæ ſunt quadruplices: ſunt enim quædam habentes remiſsiones .i. quæ procedunt remittendo à prima ſua inuaſione uſque ad finem, & dicuntur peraugmaſticæ. Quędam ſunt habentes intenſiones .i. procedunt intendendo a ſua manifeſta inuaſione vſque ad finem: & dicuntur augmaſticæ. Quædam ſunt habentes exfortiationes, id eſt quæ aliquando intẽduntur, & quandoq; remittuntur: & iſtæ ſunt continuæ proportionales: quædã ſunt ſimiles, id eſt à ſua prima manifeſta inuaſione vſq; ad finem ęqualiter affligentes: & dicuntur homotenæ. Sexta diuiſio. quædam ſunt frigidæ, id eſt habẽtes rigorem frigus, aut horripilationẽ: quædam ſunt calidæ, id eſt ſine typo. Septima diuiſio. quædam ſunt ſimplices, vt tertiana, quartana, & quotidiana: quædam compoſitæ ſicut hemitritæus. Iſtæ autẽ diuiſiones dicuntur minus principales. quàm ſupraſcripta in hecticam, ephemeram, & humoralem: quia minus medico deſeruiunt ad cognitionem, pronoſticationem, & curam: ſicut poteſt patere ex dictis in ſolutione dubii immediate præcedentis.

An febris ſit morbus ex calido & ſicco compoſitus.

Dubitatur hic à doctoribus utrũ febris ſit morbus compoſitus ex calido & ſicco: huius dubii ſolutio erit manifeſta ex dicendis. Et arguitur quòd ſic, ex intenſione Gal. in particula

particula prima aphoriſmorum in commento illius aphoriſmi. Humidæ dietæ &c. Dicit enim quòd febris eſt morbus calidus & ſiccus. Et confirmatur: quia ex aphoriſmo præallega. humidæ dietæ omnibus febricitantibus conferunt: ergo cum cura fiat per contrarium, ſequitur quòd febris ſit morbus ſiccus, & cum ſit calidus vt manifeſtum eſt ex diffinitione, erit morbus compoſitus ex calido & ſicco.

Febris eſſētialiter calor eſt.

Quid autem ſit dicendum de hoc dubio patet ex ſententia Gal. nono therapeu. & primo de differentijs febrium, vbi dicit quòd febris eſt de eſſentia caloris, ſiue in genere caloris. Conſtat autem quod calor eſt forma vna ſimplex non includens ſiccitatem tanquam partem ſuam: neque in eſſentia ſua. & in hoc omnes antiquæ diffinitiones conueniunt. Item ſecundo concedendum eſt quòd aliquis eſt febriens in quo non eſt ſiccitas præter naturam, probatur, nam aliquis poteſt habere humiditatē ſuperfluam, ſi ergo febris in illo accendatur per tempus ſtabit febris antequā inducatur ſiccitas ſenſibiliter lędens operationes, immo forte per febrem ad temperamentum in paſsiuis reducetur: quare in iſto febris non erit morbus calidus & ſiccus. Tertio dicendum eſt omnem febrem eſſe morbum præternaturaliter exiccatiuum. Eſt enim omnis febris caliditas ignea humani corporis exiccatiua. Ex quo infertur ꝙ omnis febris eſt morbus virtualiter ſiccus: licet non ſit eſſentialiter ſiccitas: ſed ſolū calor. & hoc voluit Gal. aphoriſmo allegato. Et ſimiliter Hippocrates cum dicit humidas diætas omnibus febricitantibus conuenire actu .ſ. uel aptitudine. Et hæc ſufficiant pro determinatione huius dubij omiſsis multis ſuperfluis poſitis à doctoribus: quorum inquiſitiu magis conueniret philoſopho naturali quàm medico.

De præparatis ad febres. Cap. II.

Dixerunt quidam quod corpora vehementius præparata ad febres ſunt corpora calida & humida, & proprie cum humiditas eſt fortior caliditate: & iſti quidem ſunt fœtidi ſudoris & urinæ & egeſtionis.

Hoc eſt ſecundum capitulum primi tractatus primæ fen quarti cano. in qua agitur de corporibus præparatis ad febres. ſic enim dicit rubrica capituli. Habet hoc capitulū partes duas. In prima agitur de corporibus præparatis ad febres. In ſecunda ibi. ⸿Et corpora frigida.⸿ agitur de corporibus longinquioribus à febribus. Primam partem diuido in quatuor ſecundum quatuor gradus corporum præparatorum. In primo gradu ponuntur calida & humida. In ſecundo ibi. ⸿Et corpora calida.⸿ ponuntur corpora calida & ſicca cholerica. In tertia ibi ⸿Et ſequitur hæc ambo.⸿ ponuntur corpora calida tantum, quæ æquantur in humiditate & ſiccitate. In quarta ibi. ⸿Poſtea illa.⸿ ponuntur humida tantum: quæ ęquantur in actiuis. De prima parte dicit quòd quidam dixerunt. & iſti non fuerunt Raſis, neq; Gal. ſicut male opinatus eſt Gentilis, cum iſti dicant oppoſitū vt uidebitur. ſed fuerunt alij qui nobis ſunt ignoti. Dixerunt ergo illi quòd corpora paratiora ad febres ſunt corpora calida & humida: & proprie quæ ſunt magis lapſa ad humidum quā ad calidum: hæc .n. corpora ſunt fœtidi ſudoris & vrinæ & egeſtionis.

Et corpora calida & ſicca iterum ſunt præparata ad febres calidas: & incipiunt prius ephemeræ, deinde feſtināt ad putredinem, & ad aduſtionem, & quandoque faciunt cadere in hecticam.

In ſecunda parte ait quòd iterum corpora calida & ſicca ſunt multum ad febres preparata: ſed ſecundum plurimum prius incipiunt in eis febres ephemeræ, deinde feſtinant ad putredinem, & aduſtionem, & ad febres putridas, & aduſtiuas, quæ febres iam dictæ quandoq; faciunt cadere in hecticam. Notandum pro declaratione partium ꝙ corpora calida & humida ſunt ad febres parara & maxime putrida propter caliditatem actiue cōcurrentem & humiditatem diſponentem ad putredinē: & proprie quādo humiditas ſuperat calorē, ita vt obtundat, & ſuffocet ipſum. Contra plurimum minus putreſcit pauco, quarto metheororum: ergo quantum humidum eſt maius, minus erit putreſcibile. Dicendum quòd quantum humidū eſt maius, & bene à calore regulatum, minus putret quam paucum humidum æque bene regulatum: ſicut apparet in aqua multa & huiuſmodi humidis: quæ cum multa ſunt minus putrēt, quàm pauca. ſed in propoſito humidum illud multum non eſt bene a calido regulatum; vnde multiplicantur ſuperfluitates ad putredinem diſponentes. Item humidum illud ſuperfluum diſponit ad putredinem oppilando, prohibendo euentationem, & calorem ſuffocando: quapropter ſua caliditas efficitur extranea. Notandum ſecundo quòd huiuſmodi corpora ſunt fœtidi ſudoris vrinæ & egeſtionis propter plurimas ſuperfluitates acuitate participantes multiplicatas, in prima, ſecunda, & tertia digeſtione, quapropter fœtent ſicut corpora hircorum octauo thera. Vtrum autē aliqua putredo ſtet cum latitudine ſuæ ſanitatis non intendo ad præſens diſputare. Credo tamen quòd non ſit inconueniens quòd in huiuſmodi corporibus cum latitudine ſuæ ſanitatis ſtet aliqua leuis putrefactio: cuius ſignum eſt fœtor exeuntium. Quod autem dicat Auicen. 3. primi. quòd ars conſeruatiua ſanitatis facit ſecuritatem de ꝓhibitione putrefactionis omnino, intelligitur in corporibus inculpate ſanis. Notandum tertiò quòd corpora calida & ſicca ſunt ad febres parata propter ſymboleitatē: cum febris ſit calor formaliter, & ſiccitas virtualiter. In iſtis autem & fere in omnibus antecedunt febres ephemeræ propter ſpiritus inflammabilitatem, & ſubtilitatem. vult enim Gal. 1. de differentijs feb. 1. cap. quòd ſpiritus facilius quàm humores: & humores facilius quàm mēbra vt plurimum recipiāt calefactū eſſe, vbi dicit quòd omnis leptomeris ſubiecte facilius alteratur ꝑ achimera: & quia humores eorum ſunt mordaces inflammabiles non multū amici naturæ facile putrefiunt, & aduruntur: & ſic facilius tranſeunt ad feb. putri. & aduſtiuas: inter quas inferius in capitulo de cauſone oſtendetur differentia. cadunt etiā faciliter in hecticas, cum corpora eorum ſint calida & ſicca, hecticæ proportionata: permutatio enim in genere proportionali eſt facilior.

Dubitatur vtrū corpora calida & humida ſint ad febres cæteris paratiora; & videtur ꝙ ſic, ea ſententia Auicen. in capitulo præſenti auctoritate aliorum quos nō reprobat: quare ſibi videtur conſentire. In oppoſitū eſt Gal. octauo therap. decimo cap. quem ſequitur Raſis .16. cōtinētis ſecundo capitulo. qui in primo gradu inter parata ad feb. ponunt corpora calida & ſicca, in ſecūdo gradu calida & humida. Pro ſolutione dubii pręmittendū primo ꝙ aliquod corpus eſſe paratū ad feb. poteſt dupliciter intelligi, vno modo, quia facilius eſt aptum ad febres permutari, & ecōtra. illud eſt minus paratū ad febres qđ difficilius ad feb. ꝑmutatur. & cum difficultas actiōis iuxta communē opinionem habeat attēdi penes potentiā neceſſariā ad operationem; illud corpus erit magis paratū ad feb. qđ a minori cā poteſt ad feb. trāſmutari. & ecōtra, illud erit minus paratū qđ fortiorē exigit cauſam ad ipſum trāſmutandum ad feb. Secūdo modo poteſt intelligi aliqđ corpus eſſe præparatū ad feb. quādo aggregatū ex oībus præparationibus ad feb. eſt maius in ipſo quàm in alio. præparatiōes aūt iſtę ſunt .ſ. ꝓparatio ad hecticā, pręparatio ad ephemerā, & præparatio ad humoralē. Præmittēdū ſecūdo ꝙ aliqđ corpus eſſe præparatum ad feb. pōt intelligi, aut ad feb. abſolute, aut ad feb. facile cognoſcibiles: dicimus. n. ꝙ putridæ facile cognoſcūtur: ſed ephimeræ & hecticę in ſuis principiis difficulter, vt inferius Auicen. vbi agit de ephimeris in particulari, & tractatu tertio, vbi agit de hecticis. Quibus ita præmiſsis ſit hæc prima cōcluſio. accipiēdo paratū primo modo, corpora cholerica ſunt magis parata ad feb. quàm ſanguinea, quàm & quæcunq; alia. probatur: nam corpora cholerica facilius trahūtur ephimeram quàm ſanguinea. & tam cholerica quàm ſanguinea facilius trahuntur ad ephemeram quàm ad quancunq; aliam febrē. ergo corpora cholerica ſunt magis parata febrire quàm ſanguinea. Secūda cōcluſio accipiēdo paratū ſecūdo modo cholerica ſunt magis parata ad feb. quàm ſanguinea, & quæcūq; alia: ꝓbatur quia in cholerico eſt maior præparatio ad feb. ephemeras quàm in ſanguineo, aut aliquo alio. & in ipſo ē etiā maior

præparatio

præparatio ad hecticas, iuxta textum Auicen. & cum hoc eſt valde paratum ad feb. aduſtiuas & putridas, iuxta textum Auic. ergo abſolute eſt magis paratum ad feb. quàm ſanguineũ. Et hæ duæ cõcluſiones ſũt pro opinione Gal. & Raſis. Et ex iſtis infertur ꝙ corpora cholerica facilius febriant quàm ſanguinea. Tertia concluſio pro opinione Auic. corpora ſanguinea ſunt magis parata ad febres facile cognoſcibiles .i. ad putrida, quàm corpora cholerica. Correlarium, corpora ſanguinea frequentius febriunt pu. quàm cholerica. Hæc tamen tertia concluſio non habet demonſtrationẽ ſed perſuaſionẽ: quia in ſanguineo ſimul concurrunt cauſæ agẽtes & patientes cõcurrentes ad putredinem, & cum hoc eſt in eis multa oppilatio prohibẽs euentationem, & plurimæ ſunt ſuperfluitates facile putreſcibiles. Deinde cum dicit.

Et ſequuntur ea ambo quæ æquantur in humiditate & ſiccitate, & dominatur caliditas, & iſta ſunt de genere eorum quibus incipit febris vaporis calidi, deinde permutatur ad febres humoris.

In hac tertia parte ponit tertiũ gradũ corporũ præparatorum ad febres, quæ ſunt corpora calida tantum .i. lapſa à temperamẽto per calidum: & in paſsiuis temperata. & dicit ꝙ iſta ſunt minus parata quàm duo præcedẽtia, & magis parata quàm ſequentia, & in ipſis incipiunt febres vaporis calidi .i. ephemeræ, quarum calefactum eſſe eſt in vapore calido, qui eſt ſpiritus. demum continuata actione caloris permutatur ad feb. humorales, incipiunt autẽ febres ephemeræ, quia habent ſpiritus multos, & valde calidos, & inflammabiles: hæc enim complexio ꝓportionata eſt multiplicationi ſpirituũ qui ſunt magis calidi quàm humidi, ſunt autẽ hæc corpora minus parata ad febres, & proprie putrida, quàm calida & humida, quia habent paucitatem ſuperfluitatum, nec ita ſunt parata oppilationi cum habeant minus de humiditate, quàm calida & humida, licet forte non ſint minus parata febribus ephemeris. Sunt etiam minus parata ad feb. quàm corpora cholerica, quę ꝓpter vtranq; qualitatem ſunt incendio parata, & ad febres ephemeras, hecticas, & humorales, & proprie cholericas tam putridas, quàm aduſtiuas.

Poſtea iſta in quibus æquantur calor & frigus, & multiplicatur humiditas: & iſtis quidem febres putredinis accidunt ſecundum plurimum incipientes.

Ponit hic quartum gradum, & ſunt humida tantũ temperamẽta in actiuis, & lapſa à temperamẽto per humidũ: & in iſtis incipiunt feb. putredinis propter humiditatẽ ſuperfluam ad putredinẽ diſponentẽ. Iſta aũt corpora, licet forte ſint magis parata ad putridas, quã calida tantũ, ſunt tamen minus parata quàm illa ad hecticas, & ephemeras, quapropter abſolute comparata triplici præparatiõe ſunt abſolute minus parata ad feb. quàm calida tantũ. Contra, hæc corpora ſunt magis parata ad feb. quã calida & humida. igitur ordo malus, tenet conſequẽtia, quia ex ſententia Auic. corpora calida & humida ſũt maxime parata ad feb. quãdo humiditas vincit caliditatẽ, ſed in humido tantũ humiditas magis vincit caliditatẽ quã in calido & humido, cum humiditas in ambobus ſit æqualis, & caliditas ſit remiſsior in humido tantũ, quã in calido & humido. Dicẽdum ꝙ nõ ſolũ ſufficit dominiũ humitatis ſupra caliditatẽ ad diſponendũ corpus ad putredinẽ, ſed requiritur etiam quòd ſit caliditas notabilis potẽs promouere ad putredinẽ qđ non eſt in humido tantũ, ſed bene in calido & humido. Et ꝙ hæc reſponſio ſit vera manifeſtũ eſt. nam ex eodẽ argumẽto ꝓbaretur ꝙ frigida & humida ſũt magis ad putredinẽ parata, quod eſt contra omnium determinationem.

Et corpora frigida & humida, & frigida & ſicca ſunt longinquiora corpora à febribus, & proprie ephemera.

In hac parte vltima præſentis capituli ponit corpora longinquiora à febribus, dicens quòd ſunt corpora frigida, & humida, & frigida ſicca & proprie ab ephemeris, nõ .n. habẽt hæc corpora ſpiritus incẽdio paratos, & corpora frigida & humida reſiſtunt ſm vtranq; qualitatẽ lapſui febrili, qui eſt calor formaliter & ſiccitas virtualiter, & iſta corpora inter omnia ſunt maxime longinqua ab hecticis, & ephemeris. frigida autẽ & ſicca magis longinqua à putridis quàm aliqua ea præcedentibus.

Dubitatur cum nouem ſint complexiones. octo diſtemperata quatuor ſimplices ſilicet calida tantum, frigida tantum, ſicca tantum, & humida tantum. & quatuor diſtemperata compoſitę calida & humida, calida & ſicca, frigida & humida, frigida & ſicca, & nona eſt temperata. ſecundum vtraſque contrarietates, quare Auicen. graduauit ſolum ſex, & omiſit frigidam tantum, ſiccam tantum, & temperatam. Reſpondetur ſecundum Gale. de intentione Thadei quòd graduatio harum concluſionũ triũ quas omiſit, datur intelligi per reliquas, nam complexio temperata inter cæteros plus reſiſtit, & frigidam tantum intelligit ordinari vt frigidam & ſiccam. & vltimo ſiccam tantum.

Contra hanc determinationem eſt ſententia G. 8. therap. & Raſ. 16. continentis, qui graduando has concluſiones poſuerunt in primo gradu præparationis calidam & ſiccam, in ſecundo calidam & humidam, in tertio calidã tantum, in quarto ſiccam tantum, in quinto temperatam, ergo temperata non maxime reſiſtit cauſis trahentibus ad febres, nec eſt maxime longinqua a febre: & probatur ratione, accipiamus corpus temperatum in extremo calidiori & ſicciori temperamenti, & aliud corpus temperatum in extremo frigidiori & humidiori temperamenti, tunc certum eſt quòd in hoc reſiſtit magis cauſis febrefacientibus, quàm illud quod eſt in extremo calidiori & ſicciori, ergo in aliqua proportione, ſit ergo quòd in dupla, volo tunc quòd labatur hoc corpus extra temperamentum per frigidum & humidum, & ſequitur quòd immediate poſt hoc erit diſtemperatum. Et patet quòd magis reſiſtet cauſis febrem facientibus quàm temperamentum in extremo calidiori & ſicciori temperamenti cum nulla proportio ſubito deperdatur. Et confirmatur, quia corpus frigidum & humidum, & ſimiliter frigidum tantũ, & frigidum & ſiccum magis reſiſtunt ne trahantur ad ephemeras, hecticas, & putridas propter complexiones ſuas his lapſibus magis contrarias. Quare vna cum Gal. & Raſi tenendum eſt corpora temperata in quinto gradu præparatorum ad fe. eſſe ſituanda. Si autem quæratur de lapſib. in ſpãles feb. eſt dicendum, quòd ſanguinea magis ſunt parata ad ſanguineas, cholerica ad cholericas, melancholica ad melancholicas, phlegmatica ad phlegmaticas propter ſymboleitates, ſicut quotidiana experientia comprobatur.

De horis febrium, Cap. III.

Febriũ horæ ſunt ſicut reliquarũ ægritudinũ, principiũ, & augmentũ, & ſtatus apud vltimũ, & declinatio: Et ſũt quãdoq; particulares cauſa cuiuſq; paroxiſmi.

In hoc tertio cap. & ſimiliter in 4. ſequenti agit de horis, ſiue temporibus feb. & in hoc 3. cap. inueſtigat numerum temporum, & deſcriptiones ipſorum. & in 4. cap. docet hujuſmodi tempora cognoſcere. Hoc aũt tertiũ cap. diuiditur in tres partes. Primo ponit numerum temporũ quaternarium in ſecũda parte deſcribit vnumquodq; tempus. in tertio ponit can. completiuos huius doctrinæ. ſecunda ibi § Et principium quidem. § Tertia ibi vltra medium capituli. § Et ſtatus quidem diuerſificatur. § prima in duas. In prima ponit duas diuiſiones temporum. In ſecũda parte ponit duos canones. ſecunda ibi § Et timor eſt a principio. § De prima parte dicit, quòd feb. horæ ſunt quatuor ſicut reliquarũ ægritudinum, ſcilicet principium, augmentum, & ſtatus apud vltimum, id eſt in quo accidentia vltimãtur, vel vltimatur victoria virtutis contra materiã, aut econtra. Quartum eſt declinatio. Et ſubdit quòd hæc quatuor tempora, quãdoq; ſunt particularia, cauſa vniuſcuiuſq; paroxiſmi. Pro quo ſciẽdũ quòd tempora dicuntur vniuerſalia, quia menſurant totius morbi cõſiſtentiam.

Et dicuntur particularia, quia menſurant partem. ſ. paroxiſmum, vel exacerbationem: & per tempora quatuor debetis intelligere quatuor varietates diuerſas, quæ accidunt in totius morbi conſiſtētia, aut in paroxiſmo, quæ varietates tempore menſurantur: licet etiam per quatuor tempora poſſumus intelligere, quatuor menſuras illos quatuor varios motus totius morbi, aut paroxiſmi menſurantes. ſed hic ſecundus intellectus pertinet magis ad phyſicos, qui diffiniūt tempus eſſe numerum motus ſecundū prius & poſterius. & prior intellectus eſt magis medicorum.

Vtr ū quilibet morbus habeat quatuor tēpora.

Dubiū difficile in hac parte dignū diſcuſsione paucis perſtringendū eſt. Vtrum quilibet morbus habeat quatuor tpa.

Pro deciſione huius dubij præmittendum ꝙ morbus apud Auic. ſecunda primi cap. primo, & ij. eſt diſpoſitio nō naturalis in corpore humano, ex qua prouenit in operationibus nocumentū eſſentialiter primo prouētu. i. per ſe & immediate: & illa eſt cōplexio non naturalis, aut cōpoſitio nō naturalis, ſub qua ſolura continuitas cōprehenditur. Notandū ſecundo, quòd tempus morbi dupliciter accipitur, primo proprie ſicut accipiunt philoſophi pro menſura motus morbi. ſecundo accipitur magis proprie apud medicos pro motu morbi tempore mēſurato. Vnde ſecundum hanc acceptionem quatuor tempora morbi ſunt quatuor varietates morbi diſtincti tempore menſuratæ: ſed penes philoſophos quatuor tempora eſſent menſura quatuor varietatum.

Vniuerſalia morbi tpa tripliciter diſtincta.

Tertio notandum quòd tempora ſunt duplicia vniuerſalia & particularia quæ ſunt ſuperius deſcripta. Tempora vniuerſalia diſtinguuntur tripliciter, aut penes morbi eſſentiam, aut penes accidētia, aut penes materiæ alterationem. Penes morbi eſſentiā principium eſt tempus in quo apparet ægritudo, & eius ſimilantur diſpoſitiones, nec apparet in ea augmentum ſcilicet notabile. Augmentum eſt tempus, in quo ægritudinis manifeſtantur ſigna omni hora poſt horam ſcilicet manifeſte intendendo vſque ad ſtatum. Status eſt tempus in quo ægritudo manet ſecundum vnam diſpoſitionem ſcilicet poſtquam aucta eſt: ita vt non appareat notabilis mutatio intendendo, aut remittēdo. Declinatio eſt tempus in quo eius apparet diminutio, & quanto plus procedit eius minoratio eſt magis manifeſta: quæ diffinitiones ſunt iſtorum temporum etiam penes accidentia cum cauſa & effectus debeant proportionari: & iſtæ ſunt deſcriptiones temporum vniuerſalium morbi ſecundum Auicen. ſecunda primi cap. vij. Principium autem penes alterationem materiæ eſt tempus in quo materia cruda eſt, nec apparet in ea veſtigium digeſtionis manifeſtū, aut digeſtioni contrarium. Augmentum eſt in quo apparet in materia veſtigium digeſtionis manifeſtum, aut digeſtioni contrarium, diminutum tamen a ſumma digeſtione vel diſpoſitione contraria digeſtioni. Status autem eſt in quo apparent ſigna digeſtionis completa, aut diſpoſitionis contrariæ digeſtioni. Declinatio autem eſt cum materia digeſta notabiliter expellitur, aut permutatur. Si enim ſint ſigna omnino digeſtioni contraria poſt ſtatum non ſequitur declinatio, cum mors accidat in eo. Tempora autem particularia in febribus diſtinguuntur penes modum ſe habendi caloris: ita vt dicatur principium quando calor præfocatur a materia ſubmerſa in membro. Augmentum quando calor præfocatus excitatur, & manifeſte ad extremitates corporis procedit. Status autem eſt cum omnes partes corporis intenſiori gradu caleſiunt. Declinatio autem cum calor putredinalis incipit remitti. Tempora tamen febrium ab Auic. in præſenti capitulo ſtatim deſcribentur.

His igitur prænotatis ſit hæc prima diſtinctio. morborum quidam ſunt materiales, quorum cauſæ coniuncta eſt materia. quidam immateriales, qui non immediate pendent à materia: per materiam autem intelligo humorem, humiditates ſecundas, chilum, feces, ſudorem, vrinam, & huiuſmodi. Exemplum materialium ſicut febres humorales & apoſtemata. Exemplum ſecundi, ſicut hectica, & ephemera, & de vtriſq; eſt ſermo in quæſtione.

Morborū materia.

Vnde nota ꝙ materia de qua eſt ſermo apud medicos deſcriptiue eſt corpus mixtum inanimatum anima humana corpori intrinſecum manifeſte ſenſibile ſenſu viſus & tactus. Secunda diſtinctio. morborum quidam ſunt ſalubres, quidam mortales, & de vtriſque ſimiliter eſt ſermo. Tertia diſtinctio. morborum naturalium ſalubrium quidam ſunt ſeruantes materiam ad vnā criticam expulſionem, ſicut cauſon, ſynocha, & ſimiles. quidam non ſeruantes materiam ad vnam criticam expulſionem, ſicut pleureſi, empyima, tuſsis, & ſimiles. Quarta diſtinctio. morbi quandoque incipiunt à materia cruda: quandoque incipiunt à materia digeſta, aut à materia maligna habente diſpoſitionem digeſtioni contrariam. Exemplum primi. ſicut ſi ſebr. inciperet à phlegmate, aut cholera, in qua nullum appareret ſignum digeſtionis, aut digeſtioni contrarium. Exemplū ſecundi, ſi inciperet ab aliqua materia cum manifeſtis ſignis digeſtionis in principio: aut contrarijs digeſtioni. Eſt enim poſsibile quòd aliqua materia digeratur in venis à corde diſtantibus, & per diſtantiam ſebrem nō faciant. Si autem iſta moueatur verſus cor faciet ſebr. propter ꝓpinquitatem eius ad cor, quæ febr. incipiet à materia digeſta. Idem caſus poteſt fieri de materia malignata in locis à corde diſtantibus, quæ poſtea mota verſus cor ſaciet ſebr. incipientem cum ſignis digeſtioni contrarijs. Quinta diſtinctio. morbi quidam incipiunt poſt principium generationis, quidam in principio, non enim eſt inconueniens quòd aliquis incipiat eſſe cum febre, licet ante primum inſtans eſſe ſui caliditas illa nō diceretur febris, ſed ſolummodo caliditas extranea. eſt enim febris paſsio viuentis. His ita pręmiſsis ſit hæc prima concluſio. In morbis pendentibus ab vnica materia durante à principio vſque ad ſtatum nulla facta notabili ſubtractione, aut additione alterius materiæ tempora paroxiſmi, & tempora vniuerſalia coincidunt. Secunda concluſio, licet ita ſit vt præcedens aſſerit concluſio: ſtat tamen principium particulare includere principium, augmētum, & ſtatum vniuerſales. probatur, nam moriatur quis in principio particulari primi paroxiſmi cum frigiditate extremorum: tunc certum eſt quòd iſte moritur in ſtatu vniuerſali quo ad accidentia: quia de neceſsitate præceſſerunt principium, & augmentum vniuerſalia. eſt enim ſtatus cum accidentia vltimantur: ſed non poſſunt magis vltimari quàm cum moritur. Tertia concluſio. in nullis morbis non habentibus aliquam varietatem à medico ſenſibilem contingit aliquod tempus eſſe. patet de cæcitate incipiente in principio generationis, & durāte vſq; ad extremū vitæ. hæc enim cum non habet varietatem a medico ſenſibilem non habet tempus. Quarta concluſio. in morbis incipientibus in principio generationis aut ad mortem terminandis nō ſunt quatuor tempora aſsignandæ: cum frequenter careant primi principio ſecundi ſemper declinatione. Quinta concluſio. in morbis materialibus, aut immaterialibus non recipientibus notabilem variationem: nō oportet aſsignare quatuoe tpa penes ipſius materiæ variā diſpoſitionē: patet in oppilatione. Sexta concluſio. in omni morbo ſiue materiali, ſiue immateriali incipiente poſt principium generationis, & ad ſalutē terminando ſunt quatuor tpa tam penes morbi eſſentiā, quàm accidentia. patet concluſio. cū omne quod incipit, deinde declinabit, neceſſe eſt intendi, & aliquādo in vltima ſui intenſione exiſtere. Septima concluſio. non quilibet morbus materialis incipiens poſt principiũ gñationis, & ad mortē non terminandus ſm diſpoſitionē materiæ notabiliter variabilis habet quatuor tpa penes materiæ alterationē. patet de incipiente a materia digeſta non habente principiū, aut a materia quæ reducitur ad benignū quæ non habet declinationē, ſicut in apoſtemate curato per repercuſsionem, aut in ſynocha: cū materia ad benignum reducitur. Octaua concluſio. in oī morbo materiali incipiente poſt principiū gñationis, & ad ſalutē terminādo notabiliter variabili in ſuis diſpoſitionibus ſm materiæ varietatem, & incipiente a materia non reducibili ad benignum cruda proceſſura vſque ad complementum digeſtionis illi materiæ conuenientis ſunt ad minus quatuor tpa ſm materiæ diſpoſitionē. Hæc concluſio taliter limitata eſt de intentione auctoris. Nona concluſio. poſsibile eſt in aliquo morbo ſimul inchoare principium, augmentū, ſtatum, declinationem quo ad materiæ diſpoſitionem. Hæc concluſio manifeſta eſt, poſito ꝙ aliqua febris incipiat a materia difformi, cuius vna pars ſit cruda alia manifeſte digeſta, & alia ſumme digeſta. & cū hæc materia ſumme digeſta incipiat expelli: & ita uſq; ad finē conſumptionis materiæ totius procedatur. ita ut pars cruda digeratur. & ſimiliter manifeſte digeſta cōplete digerat:

& tan-

& tandē oēs expellantur. Decima cōcluſio. poſsibile eſt poſt ſtatum vl'em ſequi principiū & augmentū. cōcluſio patet exponēdo, ꝙ per nouæ materiæ aduentū materia digeſta incrudet & fiat inepta expulſiuni: vnde mdemus perſæpe poſt manifeſtā digeſtionem apparentē in urina: itē apparere urinam crudā ſubtilē ſine hypoſtaſi. Correlariū, plura principia, augmenta, ſtatus, & declinationis ſunt in eodē morbo repabiles

Vndecima cōcluſio. quilibet paroxiſm' febrilis & ſalubris habet quatuor tpa penes modū ſe habendi caloris diſtincta. dicit febrilis ad dr̃iam paroxyſmi nō febrilis: ſicut eſſet paroxyſmus colicæ. qui non diſtinguit penes modū ſe habēdi caloris: ſed penes doloris intenſionē, & reliqua accidentia. dicit ſalubris ad dr̃iam mortalis. in cuius quolibet tpe poteſt æger mori. Hæc concluſio ſic limitata eſt de intentione auctoris. & ex his poteſt apparere ſolutio omnium fere argumentorum, quæ in hac materia fieri conſueuerunt.

Et timor eſt a principio vſq; ad ſtatū, apud declinationem vero nō moritur æger ex ipſa febre: niſi per id quod dicemus de ea communiter.

In parte præſenti ponit duos canones pronoſticos. primus eſt quòd timor eſt a principio uniuerſali uſque ad ſtatum uniuerſalem incluſiue. nam in quocunque iſtorum poteſt æger mori. ſecundus canon, ꝙ in declinatione uniuerſali uera non cōtingit ægrū mori merito ipſius febris. ſed bene propter id quod ipſe dicet ſecundo huius, de cauſis potentibus interficere ita in declinatione ſicut in alijs temporibus.

Morbi tēpora tripliciter diſtinguunt. Notandū primo, ꝙ cum tempora tripliciter diſtinguantur .ſ. penes eſſentiā morbi, accidentia, & materiā. in hoc primo canone intelligit ꝙ contingit ægrum mori in quolibet iſtorū temporū principij, augmenti, & ſtatus diſtinctorum penes alteratione materiæ: nō autem penes accidentia: neq; morbi eſſentiā. nam omnis qui moritur, moritur in ſtatu accidentiū, ſequente eſſentiam morbi. in principio. n. augmento, & ſtatu penes materiam pōt mori, propter materiæ multitudinem, aut groſsitiem ſuffocantem, aut propter ipſius malignitatem manifeſtam, aut occultā propter virtutis debilitatē: immo ēt apparētibus manifeſtis ſignis digeſtionis: niſi materia ſit difformis pōt mori merito partis malignioris non recipientis digeſtionē. Gentilis tñ dicit, ꝙ ubi tota materia ſit uniformis uniformitate a uirtute uincibili apparentibus ſignis digeſtionis, nō contingit ægrū mori. quia poſtquā natura fuit ſufficiēs ad dandū ſibi digeſtionē manifeſtā: cū prius nō haberet: multo potentior erat ad dandum cōplementum digeſtionis. Hæc tñ ratio Gentilis non eſt multū efficax: præcipue apud ipſum, qui tenet quòd digeſtio & putrefactio ſimul intendat. poſſent. n. apparere ſigna digeſtionis manifeſte: & tñ putredinē plus intēdi in materia quàm digeſtionē: & ſic tandē interficiet. Præterea. licet uirtus procedat in morbo digerēdo materiā, procedit ēt debilitādo: cū ergo ſit poſsibile ipſam plus debilitari proportionabilr, quàm materiā digeri, poterit accidere mors ante cōplementum digeſtionis. Præterea. dato quòd cōplete digeſſerit, forte nō poterit ipſam expellere propter ineptitudinē uiarū: & quia materia erit in loco diſtante a uijs ductuū, quare tandem ſuccumbit. Eſt ergo una cū Aui. dicendū, ꝙ cōtingit ægrum mori a principio uſq; ad ſtatū, ſiue materia ſit uniformis, ſiue difformis: immo ēt apparētibus ſignis cōpletæ digeſtionis, qđ ēt quotidiana experientia probatur. Idem etiā dixit Gale. quòd ſigna digeſtionis ſunt dantia fiduciam ſanitatis: dixit enim fiduciam & credulitatem: non autem ſcientiam, aut ſalutis neceſsitatem.

Declinatio vniuerſalis duplex. Pro declaratione ſecundi canonis dubitatur utrū contingat ęgrum mori in declinatione uniuerſali, ui morbi illius cuius eſt declinatio. Et arguit quòd ſic. quia contingit ægrum mori in declinatione particulari. ergo & in uniuerſali. tenet conſequentia, cū non videatur cauſa diuerſitatis. In oppoſitū eſt Auic. in cap. præſenti: & Gale. in. 3. de criſi, cap. 5. & dicit Gale. ibi hoc eſſe experimēto & rōne. Ratio aūt eius hæc eſt, quia nō eſt poſsibile ꝙ æger moriat vi illius morbi, cuius materiam vincit virtus, & cui perfecte dominatur. nam ſi in temporibus prioribus nō ſuccubuit, vbi non erat tanta proportio virtutis ad morbum, quomodo poterit in declinatione ſuccumbere, in qua maiorata eſt proportio virtutis ad morbum, & cauſam, & accidentia eius?

Pro ſolutione dubij dicendū, quòd duplex eſt declinatio vniuerſalis, vera, & nō uera, vel mentita. uera declinatio eſt illa, in qua uirtus perfecte dominatur morbo, & cauſæ eius, & accidentibus: & non mirū, eſt. n. vera declinatio uia in ſalutem. vbi aūt non ſit uerū dominiū ſuper omnibus his cum fixione uirtutis, & conſtantia eius eſt neceſſaria uia in ſalutē. Declinatio aūt non uera, ſiue mentita eſt qñ ſuper his tribus uirtus non perfecte dominatur cū fixione & conſtantia eius, ſed ſolū apparenter. De hac aūt declinatione uniuerſali nō uera auctores cōmonefaciunt medicū, ne facile pp apparentem declinationem ſalutē promittat. Et poſuerunt ſex caſus falſæ declinationis frequenter contingentes. Primus multotiens cōtingit quòd calor naturalis reſoluit. ad cuius minorationē minoratur extraneus. unde mēbra, quæ prius erāt notabiliter calida ad tactū iam incipiunt tepere tepore ſimili calori naturali. hic tñ tepor eſt tranſitus in frigiditatem extremorū, & mortem caloris innati. & de hoc Auic. cōmonefacit prima quarti, cap. 4. quaſi in fine capl'i ibi. Et multotiēs quidem accidit apud mortē diſpoſitio, quę eſt ſicut declinatio, & eſt ſicut æger iam euaſerit, ſed oportet ut non occuperis in hoc, immo cognoſcas diſpoſitionem pulſus an magnificetur, an finiat. Secundus caſus eſt, quādo materia eſt difformis, & ſubtile quod putruit, aut forte non putruit reſoluitur, & aliquo modo euacuatur, ſed remanet groſſum, quod nondum putruit malignius ſubtili: qđ tandem ducit ad interitū: ſicut in hemitriteis. Tertius caſus, quādo materia permutatur de uno mēbro, in quo facit fortiora accidētia ad aliud membrū nobile, in quo cum figitur interficit: tunc cum materia eſt in uia tranſitus de uno ad alterum uidetur manifeſta alleuiatio accidentiū, & æſtimatur declinatio: cum qua tamen mors ſequitur propter fixionem materiæ in alio membro: exempla ſicut angina mutat ad peripneumoniā: aut ad phrenitidem, & ſicut cum colica permutatur ad paralyſim, & apoplexiam.

Quartus caſus eſt, quando morbi materia minoratur, & ſimiliter morbus: ſed uirtus ēt cum hoc minoratur, ſed æqualiter, aut forte plus: tunc eſt deuenire ad inſtās, in quo fere ſimul deficiet virtus, & ægritudo. & iſta apud Gal. 3. de criſi, & in lib. Sectarum. & apud Concil. differētia. 107. uocatur pugna cadmica: habuit. n. Cadmus rex Perſarum filius Agenoris duos filios Teucron, & Polynicem, qui ſe mutuis uulneribus interfecerūt. ſic in hoc caſu uirtus, & morbus ſeſe interimunt. Quintus caſus eſt qñ propter multum conatū uirtutis, uidentur accidētia remitti, & uirtus fortificari: ſicut accidit illi, qui cū erigit caput, in ſyncopi morit, & multotiēs iſta accidunt in febribus apud mortem, propter ultimos conatus naturæ: quia infirmi ſe erigunt, recti loquuntur, & poſt puſillū deficiunt. Et de hoc te cōmonefacit aphor. ſecundæ particulæ. Non ſm rationem alleuiatis oportet non credere. i. cōfidere. Sextus caſus eſt, quando ad aliquem morbū materialem ſequit alius morbus immaterialis: ut cū ad apoſtema renis declinans, & rupturā ad inteſtina ſequitur ulcus, morbus tandem mortalis. Similiter cū ad peripneumoniā declinantē ruptura ſequitur & phthiſis. ſed omnes iſtæ ſunt declinationes nō ueræ: quia non ſunt cū pfecto dominio uirtutis ſupra morbum, cauſam eius, & accidentia eius cū fixione, & conſtātia ipſius uirtutis, propterea nō facile ſalutem promittas niſi alleuiatione perſeuerāte, & poſtquā cognoueris eſſe ueram declinationem. Ad rationem in oppoſitū de declinatione uera particulari, & uera uniuerſali, dicit quòd ſimilitudo nō eſt bona: illa. n. particularis ſit a calido putredinali euaporāte, cum qua pōt extingui calor innatus, & etiam poteſt mori merito materiæ, quæ eſt ſub forma cauſæ accidentis, cui uirtus nō dominat, ſed dominetur materiei facienti paroxyſmū.

Et nota quòd licet ſicut determinatum eſt nō poſsit mori æger in declinatione uera uniuerſali merito illius ægritudinis, poteſt tñ mori merito alterius diſpoſitionis, quæ illi ægritudini complicetur: Item poteſt mori propter inordinatum regimen in aliqua ſex rerum nō naturalium, ut forte quia debilis ſurgit ad aſcellam, & taliter ſurgēs ſyncopizat: quapropter eſto certus, ubi uirtus ſit debilis maxime, ſummopere oportet cauere omne hmōi regimen inordinatum: & hoc eſt quod dixit Aui. in textu, quòd nō moritur æger in febre ipſa, niſi propter illud qđ dicemus ſecunda quarti de cauſa cōmuniter accidēte, tam in declinatione, quàm in alijs tēporibus. Quō in declinatiōe vniuerſali moriatur æger.

Et prin-

Et principiū quidē eſt hora, qua calor naturalis præfocatur a materia ſubmerſa ī mēbro, tādiu donec nō appareat maturationi, aut diuerſitati eius cōtrariæ maturationi veſtigiū.

In hac parte deſcribit quatuor tpa ſupraſcripta. & primo principiū. ſecundo augmentum. tertio ſtatū. quarto declinationem. ſecunda ibi {Et augmentū} tertia ibi {Et ſtatus} quarta ibi. {Et declinatio.} prima in duas. nam primo facit ſicut dictū eſt in ſecundo. ibi. {Et principium quidem eſt inuentū} remouet quoddā dubium. De prima parte deſcribens principium dicit, quòd eſt hora in qua calor innatus præfocatur a materia ſubmerſa in membro durās tādiu, donec nō apparet maturationis, aut diſpoſitionis contrariæ maturationi veſtigium. ſ. manifeſtum. nam cum incipit apparere huiuſmodi veſtigium manifeſtum incipit augmentum.

Principiū triplex. Notandū primo ꝙ principiū capit tripliciter. qñq; ꝓ principio initiatiuo morbi, qñq; pro primis tribus dieb⁹, & neutro iſtorū modorū hic deſcribit principiū. tertio mō accipit vt eſt vnū de quatuor tpibus morbi: & taliter ſumptū hic deſcribit. Notandū ſecūdo, ꝙ calorem præfocari nō eſt niſi calorē cōſtringi, & diſponi ad extinctionē: qđ fit ſm plurimū pp materiā, & ꝓprie groſsā, & viſcoſam, aut multā, aut ꝓpter vapores multos, groſſos, & viſcoſos. hæc aūt materia ſubmergit in mēbro, quia tegit mēbrū, & forte implet ipſius poroſitates, pp quod tegumētū calidū actuale, & ꝓprie ſpirituoſum indigēs pro ſui cōſeruatione vt euētetur, iam pp materiā tegentē, aut pp vapores cōſtringitur, quia nō pōt dilatari ſicut debet, & tēdit ad extinctionē ſicut ignis ſub multis lignis viridibus ſuffocatur: aut ēt ſub ſcutella poſitus. Et qñq; hæc pręfocatio eſt tanta, vt nō ſolū minuat calorē, ſed deſtruat, propterea quandoq; accidit mors in principijs paroxyſmorum.

Et ex his apparet, quę ſit dr̄ia inter calorē extingui ꝑ viam ſuffocationis modo iā dicto, & calorē extingui ꝑ viā reſolutionis ꝓprij ſubiecti. Naturalis calor ī paroxyſmorum principijs pręfocatur. Notandū tertio ꝙ calor magis præfocatur in principio vr̄i, & in principijs paroxyſmorū: q̄a materia eſt magis groſſa, & minus paſſa a calore. Cōtra, in principijs paroxyſmorū ſtatus, calor magis præfocat, quia frigus durat diutius q̄ in principijs paroxyſmorū pricipij, ergo hæc notificatio magis cōuenit ſtatui q̄ principio. Dicendū, ꝙ in principijs paroxyſmorū ſtatus multotiēs calor magis præfocatur, q̄ in principijs paroxyſmorū principij vr̄is, quia materia eſt pluris quātitatis, aut forte mouet ad mēbra maiorē cū impetu. Sed intētio Aui. eſt, ꝙ in principio magis præfocat a materia rōne groſsitiei ſuæ, qua parū paſſa eſt a calido. Vnde reliquis exiſtētibus paribus in principio, & ſtatu, præterquā parte groſsitiei materiæ, & ſuorū vaporū ſemp magis præfocaret calor in principio, q̄ in ſtatu. Cōtra in tertianis puris materia eſt ſubtilior in principio q̄ in ſtatu, quæ digerit ꝑ ingroſſationē: ergo calor magis præfocat in ſtatu in hmōi tertianis puris quām in principio. Rn̄detur ꝙ cōparādo materiā groſſam ad ſubtilē magis præfocat groſſa quā ſubtilis: cū hoc tn̄ ſtat ꝙ materia ſubtilis magis præfocet q̄ mediocris: quia magis ſubmergit in poroſitatib⁹ mēbri. Notandū quarto, ꝙ in principio pōt apparere veſtigiū digōnis, aut diſpoſitionis contrariæ digeſtioni occultū, ſicut exēplificat Gale. 3. de criſi. Cum vrina aliqualiter rubeſit, aut ſubtilis aliqualiter ingroſſatur, & hmōi veſtigia digeſtionis occulta nō excludūt principia, ſed ſolū manifeſta, ſicut cū apparet hypoſtaſis. Notandū quinto ſm Gentilē, ꝙ hæc notificatio principij conuenit tā principio particulari, q̄ vniuerſali. In vtriſq; .n. præfocatur calor a materia ſubmerſa in mēbro magis q̄ in alijs temporibus. Similiter ēt tpe quietis principij merito cauſæ antecedētis magis præfocat calor q̄ in quiete aliorū temporū.

Cōtra inſtat ſm Gentilē, quia in principio particulari ſtatus vniuerſalis apparet manifeſtū veſtigiū digeſtionis cū tota materia ſit manifeſte digeſta & ꝑfecte. ergo hæc notificatio quantū ad partem illā nō conuenit principio particulari.

Rn̄det ipſe primo, ꝙ hæc deſcriptio cōuenit principio particulari quantū ad primā particulā, ſed quantū ad ſecunda cōuenit ſolum principio vniuerſali, licet etiā prima conueniat principio vniuerſali. Secunda reſpōſio, ꝙ etiā in principio particulari ſtatus licet materia ſit digeſta, motus tn̄ eius eſt ſuffocatiuus caloris, & concluſiuus, ita vt appareat in pulſu ſubmerſio, & in vrina ſubtilitas. Tertia reſponſio ſibi placens, quòd materia faciens paroxyſmum in ſtatu non eſt illa, quæ eſt digeſta, ſed noua materia quæ mouetur. Sed hæc reſponſio omnino eſt abſurda, cum impoſsibile ſit in ſtatu eſſe aliam materiā, niſi quæ digeſta eſt, in ſtatu .n. materia eſt ſumme digeſta. Primæ duæ reſponſiones magis mihi placēt, licet credam intentionem Auicen. fuiſſe hic deſcribere ſolum tēpora vniuerſalia penes materiam, licet aliquæ particulæ cōueniant temporibus particularibus, & aliquæ temporibus vniuerſalibus penes accidentia.

Dubitatur ꝓpter quæſitū Gētilis, vtrū in principio vniuerſali poſsint apparere ſigna manifeſta digōnis, aut diſpōnis cōtrariæ digeſtioni. Et arguitur ꝙ ſic: nā in principio homo pōt mori, & poſſunt ēt in principio apparere ſigna mortis, licet pro tunc nō moriat. Similiter poſſunt in principio apparere ſigna ſalutis, ſed hæc in morbis materialibus ſumuntur a digeſtione materiæ, aut a diſpoſitione digeſtioni cōtraria: ergo quæſtio vera ꝑ parte affirmatiua. Et cōfirmat, nā in principio pōt vrina apparere nigra, aut viridis, quæ ē certū ſignū mortis ſi ſit perſeuerans, ſimiliter in principio poteſt apparere vrina laudabilis febre incipiēte a materia ſumme digeſta. In oppoſitum eſt Auic. in diffinitione principij.

Pro ſolutione præmittit Gal. ꝙ diſpoſitionē eſſe digeſtioni contrariā pōt dupliciter intelligi, vno modo ꝙ priuet digeſtionē actu: & hæc diſpoſitio ꝓprie vocat cruditas tollēs tā digeſtionē q̄ diſpoſitionē contrariā digeſtioni actu, licet non aptitudine. ſecundo modo pōt intelligi diſpōnē eſſe digeſtioni contrariā, quia priuet digeſtionē actu, & aptitudinē, ſicut eſt diſpoſitio choleræ zinariæ, aut materia hærpetis, eſtiomeni, carbunculi, & ſimiliū quę nullo modo poſſunt digeri. Quo præmiſſo ponit hāc ꝯcluſionē, licet in principio appareant ſigna cruditatis priuātis digeſtionē actu, & nō aptitudine: licet ēt poſsint apparere ſigna occulta digeſtionis, & diſpoſitionis ꝯtrarię. nō tn̄ eſt poſsibile in principio apparere ſigna manifeſta digeſtionis, aut diſpōnis cōtrarię. Prima pars patet cū morbi incipiāt vtplurimū a materia cruda. Secunda pars probat, quia de intentione Gal. 3. de criſi, ſigna digeſtionis, aut diſpoſitionis contrariæ occulta non ſeparant principium ab augmento, ſed ſolum manifeſta. Tertia pars concluſionis eſt de mente Auicen. in diffinitione principij.

Ad argumēta aūt in oppoſitum rn̄detur, quòd licet homo poſsit mori in principio quo ad alterationē materiæ: & licet poſsint apparere ſigna certa ſalutis, & mortis in principio: iſta tn̄ nō ſumuntur a digeſtione, aut putrefactione materiæ: ſed multotiens a quātitate materiæ intēſione morbi virtutis debilitate & ſimilibus, quibus medicus prudens iudicio rōnabili iudicabit morbū eſſe mortalem: ſicut econtra iudicabit ſalubrē ex diſpoſitionib. cōtrarijs Ad ſecūdū reſpōdet ipſe, ꝙ licet morbus incipiat cū vrina nigra aut viridi, ē tn̄ adhuc in principio. Nam quāuis illa ſint manifeſta ſigna diſpoſitionis contrariæ: illa tamen diſpoſitio non eſt acquiſita in materia merito caloris putredinalis agentis in materia tempore morbi, ſed ante morbū, & hæc apparitio non excludit principium ab augmento. Augmentum aūt huius morbi erit, qñ præexiſtenti malitiæ per actionem caloris putredinalis tēpore morbi noua addetur malitia. Sed inſtat ipſe. pone ꝙ morbus incipiat a materia ita maligna, vt nihil poſsit addi ſupra illam malitiā, tunc rn̄det ipſe, quòd hic morbus habet ſolum principiū quo ad malitiā, in quo principio morietur. Similiter rn̄det de morbo incipiēte a materia digeſta. Sed cōtra, pono ꝙ morbus incipiat a materia ſumme digeſta, tunc per ipſum eſt in principio, & cū euacuabit hæc materia digeſta, erit declinatio: ergo ſiet trāſitus de extremo. ſ. de principio ad extremū. ſ. ad declinationem ſine medio, quod eſt ſatis abſurdū. Tutius itaq; eſt dicere ſicut dictū fuit in quæſtione de tēporibus morbi: ꝙ hic morbus incipiēs a materia digeſta incipit a ſtatu, & quòd nunquā præceſsit principiū, aut augmentum, & poſt ipſum ſtatum ſequetur declinatio. Similiter de morbo incipiēte a materia ſumme maligna, qui incipit in ſtatu in quo morietur, quem neq; præceſsit aliud tempus, neq; ſequetur. Vnde apud me tenenda eſt hæc concluſio: licet inchoante morbo poſsint apparere ſigna manifeſta, immo completa digeſtionis, aut diſpoſitionis contrarię digeſtioni: non tamen eſt poſsibile quòd in principio appareant, niſi occulta ſigna digeſtionis, aut contraria digeſtioni.

Nullus eſt morbꝰ abſq; principio.

Et principiũ quidẽ eſt inuentũ in omni ægritudine: verum quandoq; occultatur, ſicut eſt eius occultatio in ſynocho, & epilepſia, et apoplexia: et quãdoq; principiũ eſt occultũ paucorũ accidẽtiũ, et æſtimatur ꝙ nõ ſit principiũ in ea. Et ſimiliter, qñq; in die primo febriũ acutarũ vidẽtur nubes, & ſignũ maturitatis, et æſtimatur ꝙ nõ ſit ei principium, et nõ eſt ita.

Hic remouet dubium oſtendens ꝙ in omni morbo eſt principium, licet aliqñ occultetur, dans tres modos quibus põt occultari. Primus modus qn principium eſt ita breue quòd nõ eſt cognoſcibile, ſicut in ſynocho epacmaſtico qui poſt primã apparentẽ inuaſionẽ ꝓcedit fere ſemp augendo: in hoc.n. occultatur primũ ſtatus, & declinatio: & ſicut in ſynocho paracmaſtico, qui a prima manifeſta inuaſione ꝓcedit declinando occultatur ꝑpter breuitatẽ, principiũ, augmẽtũ & ſtatus. Et in homotena, quæ a prima manifeſta inuaſione vniformiter ſe habet & fere tota eſt ſtatus, occultantur ꝑp breuitatẽ principiũ, augmentũ, & declinatio. Similiter dicendũ eſt de paroxyſmo apoplexiæ & epilepſiæ. Secundus modus eſt, qñ morbus eſt paucorũ accidentiũ: æſtimatur.n. ꝑpter paruã læſionẽ, ꝙ nõ ſit principiũ: & ꝓprie hoc accidit in hoĩe forti & nõ delicato: licet tñ in veritate habuerit principiũ ſenſibiliter lædẽs operationes: qđ cognitũ fuiſſet a medico ſi fuiſſet præſens. Tertius modus qñ in die prima febriũ acutarũ apparẽt in vrina nubes ſiue hypoſtaſis, & alia ſigna maturitatis: quapropter æſtimatur nõ habere principium, licet habuerit. hæc aũt nubes aliqñ eſt vera: quia forte morbus incepit a materia digeſta, aut quia forte ꝑpter benignitatẽ materiæ calidæ acquiſita eſt, aut tertio, quia hæc nubes deciſa eſt a materia nõ infecta, quæ erat tpe ſanitatis, ſicut aliqñ accidit in peſtilentialibus. Aliqñ aũt non eſt vera hypoſtaſis, ſed quoddã flegma liquefactum ſimile hypoſtaſi; inter quæ duo eſt differentia: quia illud flegma ante finem horæ petit fundum: hypoſtaſis vero non ita cito deſcendit. Item hypoſtaſis attinet cuidam relucentiæ: ſed non flegma.

Et augmentũ quidem eſt hora, in qua cõmouetur caliditas innata ad reſiſtendum materiei motu manifeſto: & apparẽt ſigna digeſtionis, aut ſigna contraria digeſtioni.

In hac parte deſcribit duplex augmentũ.ſ. primũ quòd eſt hora in qua cõmouet̃ caliditas innata ad reſiſtendũ materiei motu manifeſto. Secundũ dictũ eſt ꝙ in hora augmẽti apparent ſigna digeſtionis, aut diſpoſitionis cõtrariæ digeſtioni. Notandũ circa primã partem, qđ ꝑ caliditatẽ innatã debemꝰ intelligere totũ calorẽ in febriẽte repertũ, qui partim eſt naturalis, partim præternaturalis. hic quidẽ totus calor, qui primo erat a materia præfocatus iam mouetur motu manifeſto ad reſiſtendũ materiei ne præfocetur: & ad agendũ in ipſam ad hunc finem vt digerat̃: ſicut ignis qui primo ſub lignis viridibus ſuffocabatur, iã ſpargit̃ & dilatatur vt ligna calefiãt: ſic eſt de calore noſtro reſpectu materiæ. ſi ergo calor iſte taliter agitet materiã vt fiat in ipſa manifeſta impreſſio, ratiõe cuius ſint apta ſequi manifeſta ſigna digeſtionis, vel cõtraria tunc eſt augmentum. Si aũt diminute ipſam agitet, vt nõ ſint apta ſequi veſtigia digeſtionis, aut diſpoſitionis digõni contrariæ, niſi occulta, tunc eſt principiũ de quo ſermo præceſſit. Notandũ ſecũdo, ꝙ hic calor ab anima directus licet intẽdat digeſtionẽ materiæ: nõ tñ ſemp materiã digerit. Si.n. ſit fortis & materia obediẽs, ſequit̃ digõ intẽta ab eo. Si aũt ſit debilis & materia multũ reſiſtẽs rõne quãtitatis, aut rõne qualitatis malæ manifeſte vel occulte: tunc ſequit̃ diſpoſitio cõtraria digeſtioni. Nec eſt credendũ ꝙ ille calor ſemper reſiſtat diſpoſitioni malæ in materia a calore putredinali inducendæ: immo plerũq; accelerat ipſius inductionẽ materiæ calefaciẽdo.

Status eſt hora pugnæ, & iudicij.

Et ſtatus quidem eſt hora, in qua vehemens eſt pugna inter naturam & materiam: et apparet victoria vnius ambarum earum ſuper aliam, & eſt hora pugnæ.

In parte præſenti notificat ſtatũ, & habet duas partes. In prima deſcribit ſtatum. In ſecunda ibi. §Et eius ſpatiũ§ declarat tp̃s durationis eius. In prima parte deſcribẽs ſtatum dicit tria. Primũ eſt quòd ſtatus eſt hora in qua ſit vehemẽs pugnã inter naturã & materiã. Secundũ quòd in hac pugna apparet victoria unius ambarũ ſuper alterã.ſ. naturæ ſupra materiam aut ecõtra. Tertium qđ eſt hora pugnæ. Circa primã partẽ notandũ quòd vehemẽs pugna inter naturã & materiã accidit ex reſiſtentia materiæ ad naturã, ſicut in cæteris trãſmutationibus, & motibus mere naturalibus, qui oẽs ſunt ſucceſſiui & fiunt in tempore propter reſiſtentiã paſſi ad agens. Deducta enim reſiſtentia tranſmutans ageret in non tempore: hæc autem pugna eſt maior in ſtatu quàm in alijs tẽporibus: licet in quocunq; tempore ſit aliqua pugna inter naturam & materiam: ſed non vehemens ſicut in ſtatu.

Contra in augmẽto multotiens eſt maior pugna quàm in ſtatu eiuſdẽ morbi. vt qñ materia in ſtatu eſt pauca: quia in tẽporibus præcedẽtibus eſt ſm partẽ expulſa: tunc.n. in ſtatu paroxyſmi ſunt remiſſiores & minus durãtes quàm in augmẽto & ꝑ cõſequẽs minor pugna. Ad hoc dicunt aliqui, qđ ſtatus hic deſcriptus ẽ ſolũ morborũ in quibus cõcidunt tp̃a penes alterationẽ materiæ, & accidẽtia: & iſti ſunt morbi reſeruãtes materiã ad vnã criticã expulſionem. In alijs.n. nõ eſt incõuetiens pugnã eſſe maiorẽ in augmento & principio quo ad digeſtionẽ: & plerunq; includat principiũ, augmentũ, & ſtatũ, quo ad accidẽtia: & ſtatus quo ad digeſtionem nõ includat in illis niſi declinationẽ quo ad accidẽtia: ſicut in pleuritide, & in oĩbus morbis materialibus, in quibus materia in pluribus vicibus in principio & augmẽto eſt expulſa. Verũ ſm hanc rõnem oportet dicere hãc deſcriptionẽ nõ cõpetere cuicũq; ſtatui vñ penes materiã. Aliter ergo dr̃ qđ aliorũ paritate ſuppoſita, præcipue ex parte quãtitatis materiæ maior eſt pugna in ſtatu quàm in augmẽto: quia materia in ſtatu hẽt oium digeſtionẽ & putrefactionẽ quã recipit in augmẽto & ꝑ cõſequẽs eſt apta magis ſtimulare virtutẽ ꝗ̃ in augmẽto. Et præcipue hoc eſt verũ apud tenẽtes digeſtionẽ & putrefactionẽ ſimul intẽdi. Et eſt ẽt in ſtatu maior agitatio materiæ nõ ſolum ex parte alterationis: ſed ẽt motus localis, cũ in ſtatu magis ꝗ̃ in tp̃ibus præcedẽtibus fiat cõmotio antecedẽs criſim, ꝑ quã ſeparat̃ inuatiuũ a nociuo. Et tertio ẽt in ſtatu ſit pugna critica, per quã materia expellitur ad extra, aut permutat̃: hec.n. oĩa licet aliqñ poſsint accidere in augmẽto: non tñ ſunt de rõne augmẽti. Cõtra. ſequit̃ ꝙ in declinatione eſt tanta pugna quãta ẽ in ſtatu: cũ habeat oẽm digeſtionẽ & putrefactionem quã habebat materia in ſtatu: & cũ hoc materia localiter mouet̃ & expellit̃. Rñdetur ꝙ licet in multis ſit paritas: tñ in hoc eſt differẽtia ꝙ in rõne declinationis includit̃ ꝙ materia ſit paucificata reſpectu eius qđ erat in ſtatu: nõ aũt hoc includit̃ in rõne ſtatus reſpectu augmẽti. Secũdo inſtat̃ cõtra deſcriptionẽ: quia motus digeſtionis & diſpõnis cõtrariæ digeſtioni ſunt velociores ĩ augmẽto ꝗ̃ in ſtatu: cũ magna pars digõnis aut putrefactionis acqratur in augmẽto: parua aũt in ſtatu. In ſtatu.n. ſit ſolum cõplementũ digeſtionis aut diſpoſitionis cõtrariæ, quare valde parũ intẽdit̃. Ad hoc rñdetur quòd quantũcunq; hoc aſſumptũ ſit verũ & cõueniẽs diffinitioni augmenti: tñ negatur cõſequẽtia, ꝑpter tres cauſas dictas ſtatim quæ faciunt maiorẽ eſſe agitationem, & maiorem pugnã in ſtatu ꝗ̃ in augmẽto. Circa ſm dictũ eſt notandũ, ꝙ poſt hanc vehementem pugnã in ſtatu apparet dñium aut naturæ ſupra materiã cum apparent ſigna completæ digeſtionis ſumpta maxime ex vrina: aut apparet dñium materiæ ſupra naturã cum apparent ſigna completa diſpõnis digeſtioni contrariæ. Circa tertium dictũ notandũ quòd ſtatus eſt hora pugnæ.ſ. criticæ: ſiunt enim criſes maxime in ſtatu. tum qa virtus eſt multũ irritata: tũ quia materia eſt ſumme digeſta: & ſic parata expulſioni, aut ſumme maligna virtutẽ facile oppreſſura. In hac ergo particula vltima diffinitionis loquitur de pugna critica: ſed in prima particula: cum dixit quia eſt vehemens pugna, loquitur de pugna non critica.

Morbi ſtatus terminus, & precognitio.

Et eius ſpatium eſt in habentibus paroxyſmos acutos, paroxyſmus vnus: & nõ cognoſcitur, niſi per illum qui ſequitur ipſum, aut duo paroxyſmi: & cognoſcitur in tertiò eius: ideo quòd non addit ſuper illos ambos in pluribus, niſi in ægritudinibus macronoſis. fortaſſe enim aſſimulantur paroxyſmi plures in omnibus iudicijs ſuis. Et illic apud ſtatum completur veſtigium digeſtionis, aut contrarij eius.

In hac parte declarat quod ſit ſpatium ſtatus, & quomodo cognoſcitur. & tria dicit. Primũ ꝙ ſtatus in morbis habentibus paroxyſmos acutos, id eſt in morbis valde acutis eſt vnus paroxyſmus: aut ad plus duo paroxyſmi: ſed in ægritudinibꝰ

macro-

macronozijs.i.lógi tpis poſſunt eſſe valde plures paroxyſmi ſtatus,qui vel erunt ſimiles in oibus iudicijs ſuis.ſ.in longitudine,intenſione,& læſione operationũ & ſimilibus. ſecundo dicit ꝙ ſtatus non cognoſcitur niſi per paroxyſmũ ſequentẽ. Si.n.paroxyſmus ſequens ſit ualde remiſſus tunc præcedẽtes omnino ſimiles fuerũt ſtatus. Tertio dicit ꝙ in ſtatu cõpletur veſtigiũ digeſtionis aut diſpoſitionis ei contrariæ. Cõtra ſm dictũ eſt ſentẽtia Gal.1.apho.cõ.7.& primo de criſi dicentis ꝙ ſtatus cognoſcitur antequàm ſit,& qñ eſt præſens. Præterea. Cũ omnis diæta ordineť in relatione ad ſtatũ quo non præcognito ſtatu põt medicus ægrum diætare. Reſpondetur ꝙ iudicio coniecturatiuo,& æſtimatione veritati propinqua cognoſcit ſtatus antequàm ſit: & multo magis cũ eſt præſens:quæ cognitio ſumit ex natura morbi,quantitate materiæ,qualitate ipſius,tpe,& virtutis cõſtãtia,vel debilitate, & cæteris de quibus in ſequẽti cap. cũ ſciẽtia certa nõ cognoſcať ſtatus niſi cũ præterijt per paroxyſmũ ſequentem. Ex tertio dicto collige,ꝙ digeſtio & ſimiliter cõtraria diſpoſitio intenduntť in ſtatu. dicit enim ꝙ cõpletur veſtigiũ digeſtionis, aut ſui cõtrarij in ſtatu. Et hoc idẽ ſentit Gal.1.apho.cõ.12. & primo de criſi. licet quidẽ ſm verba Auer.3.colliget dicẽtis ꝙ cum ceſſat digeſtio,aut putrefactio tunc eſt ſtatus. quaſi dicat ꝙ in ſtatu materia nõ digerit,neq; putreſcit: ſed omnis talis trãſmutatio fit in augmẽto,gloſſandus eſt ꝙ nõ ita manifeſte ꝓcedit digeſtio,aut putrefactio in ſtatu,ſicut i augmẽto.

Morbi ſtatus quando præcognoſcatur

Et declinatio quidẽ eſt hora, in qua calor innatus iam dominatur materiei, & vincit eam & exiſtit in congregationis eius ſeparatione.ſ. rei poſt rem: & tunc alleuiatur caliditas caloris occulti: & expellitur ad extremitates donec reſoluitur: & multotiens ingroſſatur.

In parte præſenti deſcribit declinationẽ.& dicit quatuor. primo quòd declinatio eſt hora,in qua calor innatus iã dominatur materiæ & vincit eã. ſecũdo dicit quòd exiſtit in ſeparatione cõgregationis eius.ſ.rei poſt rẽ.i.partis poſt partem. tertio dicit quòd ꝑ hãc expulſionẽ alleuiať caliditas occulti. .i.partiũ occultarũ intrinſecarũ, & expelliť ad extremitates .ſ.pars materiæ & caliditas. Vltimo dicit quòd hæc declinatio durat donec reſoluitur: & deſtruitur caliditas,aut donec reſoluit.i.totaliter expelliť materia, ſiue ſenſibiliter, ſiue inſenſibiliter:& multotiẽs ingroſſať.i.apoſtematur aliqđ membrũ materia ad illud membrũ critice ꝑmutata: aut ingroſſať .ſ.materia qñ reſolutis partibus ſubtilius remanet cineritiũ: qđ non eſt amplius vehiculũ caloris putredinalis. & hæc maxime accidit qñ materia eſt difformis ita vt habeat partẽ ſubtilẽ,& partem groſſam:ſi.n.eſſet uniformiter ſubtilis tota reſolueretur. Circa primõ dictum eſt notandũ: quòd licet in ſtatu ſalubri natura dominetur materiæ quantũ ad digeſtionẽ & ſeparationẽ nocitiui à iuuatiuo: tñ in declinatione dominatur materiæ magis quàm in ſtatu, & alijs tpibus quantũ ad expulſionẽ materiæ ad extra corpus,vel ſaltẽ ꝑmutãdo eam a loco in quo eſt ad aliqđ mẽbrũ:quantũcunq;.n.in alijs tpibus poſsit fieri materiæ expulſio & ꝑmutatio: hoc tñ fit plus ꝓportionaliter in declinatione quàm in aliquo tẽporũ præcedentiũ. Circa ſecundũ nota,quòd fit expulſio materiæ per partẽ poſt partẽ: quia expellitur nocitiuũ & remanet iuuatiuum in criſi laudabili, quæ eſt in declinatione ad differentiã motus ſympthomatici,qui põt eſſe in quocunq; tpe alio,cum quo quaſi ſubito expellitur iuuatiuũ & nocitiuum: & ideo in declinatione vera illa expulſio fit cũ bona ægri tolerãtia & conferentia: nõ ſic in alijs tpibus. Circa tertiũ nota,quòd licet alleuieť caliditas tã partiũ intrinſecarũ, quàm extrinſecarũ:tñ plus proportionabiliter alleuiatur caliditas partium intrinſecarũ a quib' materia expelliť,cũ de ipſa forte aliquid ad partes extrinſecas expellať. Vltimo nota duplicẽ criſim accidentem in declinatione frequẽtius quam in alijs temporibus, vnam euacuationis,alteram permutationis.

Pro declaratione deſcriptionis horum temporum dubitatur,vtrum hæ deſcriptiones ſint temporũ vniuerſaliũ aut particularium. Et ſi vniuerſalium an ipſorũ diſtinctorũ ꝑ OES alterationem materiæ,an ipſorũ vniuerſalium diſtinctorum ꝑ penes morbi eſſentiã,& accidẽtia. In qua quæſtione tenenda eſt hæc cõcluſio,quòd intentio Aui.fuit hic diffinire tpa uniuerſalia febrium penes alterationem materiæ diſtincta: & ſic videbis omnem particulã in his deſcriptionibus poſitã cõuenire tẽporibus vniuerſalib' penes materiã diſtinctis. Nõ aũt intentio ſua fuit diffinire tempora particularia cũ eorum diffinitionem ponat in ſequenti cap. quanuis aliquæ particulæ in his diffinitionibus poſitæ eis poſsint adaptari: nec etiã intentio ſua fuit diffinire tempora vniuerſalia penes morbi eſſentiam, & accidentia cum has diffinitiones poſuerit ſecunda primi, cap.vij. quæ diffinitiones ibidem poſitæ ſunt communes febribus, & omnibus morbis.

de temporibus particularibus

Et ſtatus quidem diuerſificantur in ægritudinibus. ægritudinum enim valde acutarum longinquior ſtatus eſt vſque ad quatuor dies: & febres ephemeræ ſunt de hac ſumma: verũtamẽ ipſæ non numerantur acutæ: quoniã non ſufficit in acuitate ægritudinis,vt ſit ſtatus eius ꝓximus: immo ſit de ægritudinibus habẽtibus timorem. Et ſequuntur eas febres acutæ abſolutæ non valde: & ſunt illæ,quarum ſtatus peruenit vſq; ad quatuordecim dies: et quod eſt ſupra id.

In parte præſenti Auic.ponit quatuor canõ.cõpletiuos huius doctrinæ de tẽporibus morbi. Et ſic poſſet diuidi in quatuor partes. ſecunda ibi.§Et cognitio quidem ægritudinum. tertia ibi.§Et plures quidẽ febriũ.§ quarta ibi.§Et febres quidẽ diuerſificãtur.§ Primus canõ eſt, quòd ſtatus diuerſificanť in ægritudinibus quantũ ad ꝓpinquitatem & longinquitatẽ. Aegritudinũ.n.ualde acutarũ quas Gal. appellat acutas in ultimo.prima particula aphoriſmorũ.ſtatus ꝓpinquior eſt vſq; ad quatuor dies. huius aũt tã citæ terminationis cauſa eſt, ꝙ natura nequit tã fortes motus tolerare niſi paruo tpe. Eſt.n. neceſſariũ ut natura cito vincat aut vincatur: & ephemeræ quantũ ad hãc ꝓpinquitatem,ſunt ex hoc numero. terminantur.n.in quatuor diebus,& proprie ephemera ex apoſtemate & nauſeatiua ſatietate:non tñ dicuntur acutæ,cũ nõ ſit in eis ſæuitas accidentiũ, quæ præter breuẽ terminationẽ requiriť ad hoc vt ægritudo dicatur acuta. Similiter diceretur de tertiana pura duorũ aut trium paroxyſmorum. Sunt in ſecundo loco aliquæ ægritudines abſolutæ acutæ diſtinguẽdo eas cõtra peracutas: & iſtarum quædam ſunt quarum ſtatus eſt. 14. dierum. Aliæ autem vocantur acutæ tropicæ.i. conuerſiuæ, quarum ſtatus eſt a 14. vſque ad 40. ſupplete vos. Aliæ ſunt chronicæ, quarum ſtatus eſt ſupra 40.

Et cognitio quidem ægritudinũ acutarũ in ordinibus ſuis, et chronicarum eſt iuuatiua in regimine cibi ægri ſecundum quòd dicemus in ſequentibus.

Prima aphoriſm. aphor.7.8 & 9.

Secundus canon eſt,quòd cognitio ægritudinum acutarũ, & chronicarũ in ordinibus ſuis. i. tẽporibus ſuis eſt iuuatiua in regimine cibi,ſecundum quòd dicetur in capitulo de regimine febricitantium. medicus nanq; ordinat diætã in comparatione ad ſtatum. Si enim ſtatus eſt longinquus aliorum paritate ſuppoſita ordinat diætam groſsiorem. Si vero propinquus ſubtiliorem: & quanto magis accedit ad ſtatum: quantum eſt merito ſtatus non ſumendo indicationem a repletione, nec ab alia re, tanto ordinat diætam ſubtiliorem.

Et plures quidem febrium complẽt principium et augmentum et ſtatum in paroxyſmo vno: et faciunt paroxyſmum alium declinando.

Tertius canon eſt. quòd plures febres complent principium,augmentum,& ſtatũ in uno paroxyſmo:deinde faciunt ſm paroxyſmum pertinẽtem declinationi: immo etiã quod plus eſt plures febres tertianæ, quartanæ, & quotidianæ cõplentur in vno paroxyſmo. Et dicuntur tertianæ, quartanæ, & quotidianæ, merito materiæ a qua pendent aptæ paroxyſmare huiuſmodi periodis.

Et febres quidem diuerſificantur in his temporibus. Et de eis quidem ſunt quarum augmentum prolongatur: et de eis ſunt quarum declinatio prolongatur.

Quartus canõ eſt.quòd febres diuerſificãtur in tpibus penes longitudinẽ,aut breuitatem vnius tpis in comparatione ad alia. Sunt.n. quædã in quibus augmẽtum prolongatur: & quædã in quibus declinatio eſt longa in cõparatione ad alia tẽpora. Et tu dic ſimiliter de ſtatu & principio. Harum autẽ

diuerſitatum cauſa diffuſe perquiretur inferius in cap. intitulato de rebus, in quarum quibuſdam conueniunt febres, & in quibuſdam differunt.

De cognitione horarum vniuerſalium, Cap. IIII.

Cognitio horarum ægritudinis vniuerſalium, quandoq; eſt ex ſpecie ægritudinis. nam ſpaſmus ſiccus, & epilepſia, & apoplexia, & ſquinãtia ſunt ex acutis valde: & tertiana pura, & cauſon de acutis non valde: & quartana & paralyſis de macronoſis.

Poſtq̃ Auic. in præcedẽti cap. notificauit tpa ægritudinũ, & ꝓprie febriũ quantũ ad eorũ quiditates. hic docet cognoſcere hmõi tpa, & maxime ſtatũ vl'em iuxta rubricã: quia ſm ipſius exigentiã eſt diæta vl'is ordinanda, vt eſt apud Gale. 1. apho. & 1. de criſi. Sed quia ẽt variãda eſt diæta particularis ſm exigentiã temporũ particulariũ docuit Auic. in præſenti cap. nõ ſolum cognoſcere tpa vniuerſalia, ſed ẽt particularia. habet igit̃ hoc capl'm duas partes. In prima docet cognoſcere tpa vl'ia. In ſcd'a ibi. {Cognitio aũt horarũ particularium} docet cognoſcere tpa particularia deſcribẽdo. Prima pars diuiditur in duas. nã in prima docet cognoſcere tpa vl'ia, & ꝓprie ſtatũ ꝑ ſigna præapparẽtia. In ſcd'a parte ibi. {Et qñq; cõgnoſcit̃ ex diſpõne euacuationũ} docet cognoſcere hmõi tẽpora ꝑ ſigna poſt apparẽtia. prima pars iterũ diuidit̃ in plures partes, ſm ꝙ plures ſunt maneries ſignorũ præapparẽtiũ. partes vero patebũt diſcurrẽdo ꝑ textũ. Pro cuius notitia ſciẽdũ ꝙ ſigna illa dicunt̃ præapparẽtia, quę ſm plurimũ præapparent in principio ægritudinis. Sed illa dicunt̃ poſt apparẽtia, quæ ſm plurimũ nõ apparẽt in principio ægritudinis. Exemplũ primorũ, ſicut ſpẽs ægritudinis, regio, tps, cõplexio &c. Exemplũ ſecũdorũ, ſicut euacuatio, & digeſtio. In prima parte docet Auic. cognoſcere tpa vl'ia, & ꝓprie ſtatũ ex ſpecie ægritudinis. Nã ſpaſmus ſiccus. i. de inanitione, & epilepſia vnius paroxyſmi, & apoplexia, & ſquinãtia ſunt ægritudines valde acutę in quatuor diebus terminãdę: quarũ ſtatus eſt valde ꝓpinquus. Sed tertiana pura ꝯtinua & cauſon ſunt ex acutis nõ valde, quarũ terminatio eſt iter. 4. & 14. ſed quartana, & paralyſis ſunt ex macronoſis. i. valde lõgis, quarũ ſtatus eſt longinquus. Notandũ circa hãc partẽ, ꝙ licet hęc notitia ſumpta ea ſpẽ ægritudinis valde iuuet medicũ in cognoſcẽdo lõgitudinẽ, aut breuitatẽ ægritudinis: & cõſequẽter vtrũ ſtatus ſit longinquus, aut ꝓpinquus vel medius: cũ hæc nõ eſt certa notitia, nec limitata ſm ſpẽs ægritudinũ. nã quartana ponitur inter chronicas & tñ qñq; quartana in tribus aut quatuor paroxiſmis finit̃. Similiter qñq; vidi paralyſim in ſeptẽ diebus liberatã: & ſimiliter multotiẽs vidi tertianã vnius paroxiſmi. Præterea eſto ꝙ oẽs phlegmaticæ aut plures ſint chronicæ: maxime tñ eſt differẽtia inter durationes earũ: & cõſequẽter in ꝓpinquitate & lõginquitate ſtatus earũ: quare hæc notitia nõ eſt oino limitata nec certa: ſed ipſa cũ alijs multum iuuat medicũ in cognoſcẽdo ꝓpinquitatem aut diſtantiã ſtatus. Et quia exẽpla hic poſita ſunt æqualiter dubia: ideo declaratiõe indigẽt. primo ſpaſmus ſiccus particularis põt eſſe coæternus patiẽti: quia nec interficit nec liberari põt: vtputa ſpaſmus digiti combuſti: ſed ſpaſmus ſiccus vl'is iam factus eſt ægritudo ꝑacuta occidẽs infra quartũ: & de hoc eſt ſermo hic. Spaſmus tñ humidus ſm plurimũ eſt magis acutus ſrequẽter occidens in die naturali ꝑp nocumẽtũ in anhelitu. Tenendũ tñ eſt ꝙ ſpaſmus ſiccus æque intẽſus cũ ſpaſmo humido citius interficiat, cũ æq; bene impediat anhelitũ ſicut humidus: & cũ hoc in ſicco eſt virtus magis debilis per eſſentiã. Epilepſia quoq; quantũ ad totã ſui cõſiſtentiã eſt ægritudo chronica: nec põt dici, ꝙ hic Auic. itelligat de paroxyſmo vno epilepſiæ, cũ hic nõ declaret tpa particularia, ſed vl'ia. Eſt ergo dicendũ ꝙ hic loquit̃ de epilepſia habẽte vnicũ paroxyſmũ. Apoplexia aũt eſt ægritudo acuta valde: nõ quia cito terminet̃ ad mortẽ, aut ad ſalutẽ: ſed quia aut terminat̃ ad mortẽ, aut deſinit apoplexia cũ ꝑmutet̃ ad paralyſim. Vel dicat̃ ꝙ intelligit hic de forti apoplexia, quæ ſemꝑ cito ad mortẽ terminat̃ in quarta uel infra: maxime ſquinãtia anhelitũ impediẽs, quę ſit in muſculis epiglotis maxime intrinſecis: hæc. n. ſm plurimũ occidit circa quartã: imo frequẽter in prima die naturali. ſquinãtiæ aũt quæ ſiũt in muſculis meri intrinſecis, aut extrinſecis aliqñ trãſcendũt quartã, & nõ ſunt ſemꝑ ex ꝑacutis. Tertiana aũt pura ponit̃ inter acutas ualde, ſi ſit cõtinua. quia habet utraſq; ꝯditiones. Eſt. n. ſæuorũ accidentiũ & terminat̃ inter quartam & ſeptimã. Si aũt ſit interpolata numerat̃ inter acutas abſolute, quantũ ad terminationẽ: non quantũ ad ſæuitatẽ accidentiũ. Cauſon aũt quæ pendet a cholera aut flegmate ſalſo peccãte, aut in uenis totius, aut in locis cordi propinquis communiter terminatur inter quartum, & decimumquartum.

1. aphoriſmorũ. aphor. 12.

Spaſmus multiplex

Et quãdoq; ex motu ægritudinis. nã ſi paroxyſmi ſunt breues ſignificãt ꝙ ſtatus eſt propinquus: ſicut tertiana pura. tps. n. paroxyſmorũ eius eſt ex tribus horis vſq; ad quatuordecim horas. et ſi ſint ꝓlixi, ſignificãt ꝙ materia eſt groſſa, et ſtatus lõginquus, ſicut in tertiana nõ pura Et ſi non fuerit illic paroxyſmi: immo materia eius fuerit acuta ſicut ſynochi: tunc ægritudo erit acuta. Et ſi fuerĩt ſigna eius ſigna materiæ frigidæ groſſæ, aut declinis ad groſſitudinem: tunc ægritudo erit non acuta. Et ſi remanſerint cum diſpoſitione ſua tunc ægritudo non erit illius acuitatis.

In hac ſecũda parte ponit ſecundã maneriẽ ſignorũ ſumptã a motu ægritudinis. Et dicit quinq;. Primũ ꝙ ſi paroxyſmi ſint breues, ſignificãt ꝙ ſtatus eſt ꝓpinquus: & ꝙ ægritudo eſt breuis: ſicut in tertiana pura: tempus. n. paroxyſmorũ eius eſt ex tribus horis uſq; ad. 14. Si uero paroxyſmi ſunt prolixi, ſignificãt ꝙ materia eſt groſſa, aut multa, & cõſequẽter ꝙ ægritudo eſt longa, & ſtatus eſt lõginquus, ſicut tertiana nõ pura, paroxyſmi. n. ipſius durãt uſq; ad xxx. horas, & ſupra interdũ. Tertiũ dictũ, quòd ſi in aliqua febre nõ fuerint paroxyſmi: tunc debemus cõſiderare materiã. Si. n. fuerit acuta, & calida, & ſubtilis, ſicut materia ſynochi. i. febris ſanguineæ: tunc ægritudo erit acuta terminãda a quatuor uſq; ad quatuordecim. Quartũ dictum: quòd ſi adſint ſigna frigidæ & groſſæ materiæ aut declinantis ad groſsitiem: tunc ægritudo erit nõ acuta ſ. abſolute. erit. n. tropica, ſed ſecundũ plurimũ chronica ultra. 40. terminanda. Quintũ dictum eſt, quòd ſi ægritudo remanſerit cum diſpoſitione ſua, quia ſit continua, in qua non ſint ſigna materiæ acutæ, neq; materiæ frigidæ groſſæ: ſed ſupplete uos ſigna materiæ mediocris: tunc non erit illius acuitatis, cujus acuitatis eſt ſynochus, neque ita longa, ſicut continua pendens a materia frigida & groſſa.

Primo aphoriſmo. 12.

Dubitatur circa duo prima dicta: utrũ paroxyſmi breues ſignificent morbũ breuẽ, & cõſequẽter ſtatũ eſſe propinquum. Et ſimiliter econtra ſignificẽt paroxyſmi lõgi. Et arguit̃ ꝙ non. nã paroxyſmi epilepſiæ ſunt ualde breues, & breuiores quã paroxyſmi tertianæ. cũ tñ ipſa ſit longiſsima. eſt. n. frequẽter coæterna patiẽti. Et cõfirmat̃, quia apoplexia eſt breuis ſm plurimũ ante quartũ terminãda, paroxyſmus tñ eius ẽ longior quàm paroxyſmus epilepſię. Secũdo. febris exiſtẽs in principio eſt longior quàm ipſamet exiſtens in ſtatu: cũ tñ in principio paroxyſmi ſint breues: in ſtatu uero longiores. Forte dicit̃ quòd intẽtio Aui. nõ eſt cõparare eandẽ ægritudinem ad ſeipſam ſm diuerſas ægritudines. Cõtra accipiamus unã aliam ægritudinem, cuius totalis materia ab ipſo initio ſit ita diſpoſita, ſicut materia in ſtatu alterius ægritudinis: & certũ eſt quòd hæc ſecũda erit breuioris terminationis, & habebit paroxyſmos longiores. Tertio ſit. a. febris pendens a materia diſformi, cuius una pars ſit ſubtilis, & alia groſſa: & ſit. b. feb. pendẽs a materia uniformiter groſſa, ſicut eſt materia. a. ſed minoris quantitatis. Et ſequit̃ quòd paroxyſmi. a. dependentes a materia ſubtili erũt breuiores quàm paroxiſmi. b. & tñ. a. erit longior. b. ut patet ex caſu. Quarto. poſsibile eſt propter ſubtilitatem materiæ naturã totam materiã ſimul expellere quę tñ faciet unum paroxyſmũ, cũ tñ ipſa ſit breuiſſima. Vltimo. paroxyſmi cõtinuarũ ſunt longiores quàm paroxyſmi interpolatarũ: cũ tñ continuæ febres ſint breuiores interpolatis, ut eſt apud Gale. 3. de criſi. cap. 3. ergo longitudo paroxyſmorum non ſignificat ægritudinis longitudinem. igitur &c. In oppoſitum eſt Auic. in parte præſenti.

Vtrũ breues paroxyſmi breuem morbum indicant.

Pro ſolutione queſtionis præmittẽdũ quòd uarietas paroxyſmorum, & ægritudinum quæ fiunt in humano corpore ꝓuenit ea tribus cauſis, primo ex uaria diſpoſitione membrorũ mittentiũ & recipientiũ. ſecundo ex uaria diſpoſitione materiæ. tertio ea his quæ utriſq; cauſis iam dictis ſuperueniunt. ex parte quidẽ membrorũ mittentium ſit magna uariatio in

Tres ſunt tantũ cauſæ varietatis ægritudinũ & paroxyſmorum.

paroxyſmis.

paroxyſmis, & ægritudinibus ſm potentiã eorũ, uel debilitatem. Nam ſi membrũ eſt potens in expellendo expellit multã quantitatẽ materiæ in una uice, aut ad aliquod corporia membrũ, aut ad extra corpus, ſicut cõtingit in ſtomacho forti, qui unica uice multũ euomit, & debilis, parũ. Similiter cerebrũ apoplecticũ forte expellit materiam multam ad neruos ut ſe deoneret. debile autem non ſic. & ſimiliter hæpar, aut membra fortia intrinſeca expellerent una uice multã materiã ad extra uenas facturã paroxyſmos longos. & ſi debilis ſit nõ tãtam poterit expellere. Et ſimiliter ſi membrũ recipiens fuerit forte non tantum recipiet: debile aũt recipiet plus. Similiter eſt diuerſitas ex parte membrorũ, poſtquam materiã receperunt: fortia enim facillime materiã expellunt ſenſibiliter aut inſenſibiliter. ſimiliter habentia vias latas facilius expellunt quàm habẽtia ipſas anguſtas. vnde in hominibus latorũ pororũ citius paroxyſmi terminantur quàm in habentibus poros ſtrictos. Tertio contingit hmõi diuerſitas propter fortiorem conatum virtutis ad expellendũ materiã receptã, qui conatus poteſt prouenire ex duobus: aut ex nimia ſenſibilitate, propterea in cholericis, & corporibus ſiccis tantum paroxyſmi citius terminantur. natura enim propter ſenſibilitatẽ magis irritata eſt ad materiæ expulſionẽ. Secundo prouenit hic conatus ex parte nobilitatis læſæ actionis, & propter hãc cauſam cerebrũ apoplecticum cito expellit materiã apoplexiæ ad neruos, non ſufferens tantam læſionẽ. Secundo principaliter proueuit hęc diuerſitas paroxyſmorũ & ægritudinum in ſua duratione ex parte diſpoſitionis materiæ, quia ſi multa ſit, aut groſſa, aut viſcoſa, aut per aliquam qualitatem manifeſtam, vel occultam virtuti inimica opprimens ipſam eſt cauſa longitudinis paroxyſmorum, & ægritudinũ. Si vero habeat contrarias diſpoſitiones eſt cauſa breuitatis, & proprie ſi ſit digeſta. Tertia cauſa principalis huius diuerſitatis ex parte rerum extrinſecarum reſpectu iſtarum duarum cauſarum, quę ſunt magis principales eſt hæc. Certum enim eſt, ꝙ complexio calida, regio calida, tempus calidum, & ſimilia abbreuiãt ægritudines & paroxyſmos, & cõtraria prolongãt. His ita præmiſsis ſit hæc cõcluſio reſpõſiua ad quæſitũ de intentione Auic. in parte præſenti, ꝙ omni paritate ſuppoſita præterquã ex parte materiæ multæ groſſæ uiſcoſæ, aut modis contrarijs conditionatæ breuitas paroxyſmorum ſm plurimũ ſignificat breuitatẽ ægritudinis. & econtra longitudo paroxiſmorũ ſignificat longitudinem ægritudinis. probatur, nam ſi paroxyſmi ſunt breues, ſignificãt ꝙ materia eſt pauca, aut ſubtilis, & econtra ſi longi ſignificant ꝙ ſit groſſa, aut uiſcoſa, aut multa. & ſimiliter debet eſſe diſpoſita materia, quæ eſt ſub forma cauſæ accidentis, ſicut eſt materia paroxyſmalis. ergo paroxyſmi breues ſignificãt breuitatem ægritudinis, & longi longitudinem ſecundum plurimum.

Ad rationes in oppoſitum. Ad primam de epilepſia dicitẽ, ꝙ non eſt intentio Auic. comparare epilepſiam ad feb. ſed intentio ſua in his ſignis eſt comparare adinuicem ægritudines eiuſdem ſpeciei. Vnde conſequenter dico ꝙ epilepſia habẽs paroxyſmos breues eſt breuior quàm habẽs paroxyſmos longos. Et ad confirmationem de apoplexia quæ eſt breuis, & tamen habet paroxyſmum longum in comparatione ad epilepſiam, dicitur ꝙ nõ ſeruatur paritas in ſitu materiæ. Eſt enim materia in apoplexia contenta ſm plurimum eius in ſecundo & ultimo uentriculo cerebri. ſed materia epilepſiæ magis in anteriori uentriculo: quare materia apoplexiæ permutatur ad nuchã. nam quia multa & groſſa non poteſt faciliter reſolui, aut alio modo ad extra expelli: ſicut materia epilepſiæ quæ eſt paucior, & ſubtilior. Ad ſecundũ dicitur ꝙ non ſeruatur paritas. in ſtatu enim eſt materia magis digeſta, quàm in principio, quapropter paroxyſmi fiunt longiores, cum ſit magis parata ut expellatur de uenis ad extra uenas. Ad tertiã de materia difformi dicitẽ illud concludere ꝓpterea in concluſione dictũ fuit ſm plurimũ: & ſimiliter rñdetẽ. Ad quartũ, neq; de hoc miretẽ aliquis. unũ.n. ſignũ non ſufficit ad ſignificandũ longitudinẽ, aut breuitatẽ ægritudinis, ſed oĩa tredecim, de quibus agitẽ in præſenti cap. ſunt adinuicem cõparanda, ut defectus in uno ſuppleat defectũ alterius. Ad ultimã dicitur, ꝙ cum cõparantur quartana, cõtinua, & tertiana interpolata nõ ſeruatur paritas ex parte ſitus materiæ cum in continuis cauſa cõiuncta paroxyſmi ſit ad intra uenas, ſed in interpolatis extra uenas. Sed ſi cõparentur tertianæ cõtinuæ adinuicẽ, aut duæ interpolatæ adinuicem illæ, quarũ paroxyſmi erunt breuiores abbreuiabũtur, & quarũ longiores elongabuntur. Vltimo ſolet quæri an continua ſit breuior interpolata. Ad quod dicitur quòd cõtinua ad totam interpolatã comparata eſt breuior, ut uult Gal. 4. particula aphor. apho. illo. tertiana pura in ſeptem periodis indicatur longiſsima. Sed ſi comparetur ad totum tempus afflictionis in interpolatis certum eſt quòd illud eſt maius. ſ. tempus afflictionis continuæ, quàm interpoſitæ aliorum paritate ſuppoſita.

An feb. cõtinua ſit breuior ĩtermittente.

Et quandoque eſt ex virtute ægri, cui velociter aduenit debilitas: quare eſt ægritudo acuta: aut non apparet illud, & eſt ægritudo non acuta.

In hac tertia parte docet cognoſcere morbi longitudinem ex uirtute. nã ſi uirtuti aduenit debilitas ſignificatẽ, ꝙ ægritudo eſt acuta. i. breuis terminationis. Si aũt ei nõ accidat debilitas. ſ. notabilis: tũc ægritudo eſt nõ acuta. i. nõ breuis terminationis. Notandum primo ꝙ virtutẽ debilẽ arguimus ex operationibus, cũ ipſa non eſt bene potens ad illas perficiẽdas & ſecũdo ex pauca reſiſtentia cauſis alterãtibus. Notãdum ſecundo de intentione Auic. ſecũda primi. virtutẽ ex tribus debilitari, aut propter nocumentũ in mẽbro: ſicut cũ eſt læſa ſua cõplexio, cõpoſitio, aut vnitas. ſecũdo ꝓp nocumẽtum in ſpiritibꝰ, ſicut cũ ſunt pauci, aut aliqua mala qualitate infecti manifeſta, vel occulta, ſicut eſt venenoſitas. tertio debilitatẽ ꝓp defectũ in ipſa virtute. i. in ipſa aĩa, cum eſt diſtracta per multiplices, & fortes operationes. ſic.n. præter modũ vacans operationibus aĩalibus debilitatur ſm operationes naturales, ẽt abſq; hoc ꝙ ſpiritus membrorũ naturaliũ reſoluantẽ, aut cõuertantur ad mẽbra animalia: immo ſolũ quia aĩa nõ applicatẽ ad illas operationes peragẽdas. Sic.n. intẽti fortibus imaginationibus delata ſub oculis non videmus. 2. de aĩa. Ad propoſitum cũ dicit hic Auic. ꝙ debilitas virtutis ſignificat morbũ breuẽ intelligitur de quacũq; debilitate: ſed potiſsime de prima & ſecunda. Gentilis & Marſilius reddẽtes rationẽ huius paſſus dicunt, ꝙ in morbo mortali virtutis debilitas eſt ſignũ breuitatis: & uirtutis fortitudo ſignũ longitudinis morbi: quia in morbo mortali neceſſe eſt uirtutẽ debilem citius ſuccũbere quàm uirtutẽ fortẽ: ſed in morbo ſalubri eſt cõtrariũ. nã uirtus debilis ſignificat longitudinẽ morbi ſalubris, & uirtus fortis ſignificat breuitatẽ cũ maiorẽ proportionẽ habeat uirtus fortis ſupra morbũ quàm debilis. quare citius ad ſalutẽ uirtus fortis terminabit morbũ ſalubrẽ quàm uirtus debilis. & hanc dicunt eſſe intentionem Gal. ulti. cap. ſecundi de differẽtijs febriũ, cũ dicit. ꝙ uirtus debilis ſignificat longitudinẽ ægritudinis. ſ. ſalubris. & hoc mõ auctores iſtos apparẽter aduerſantes cõcordãt. Sed licet dicta ſua ſint uera, ut dicit Vgo Senenſis: tñ non ſunt ad mentẽ Auic. in parte præſenti. hic enim ut patet in textu, loquitur de debilitate aduenientẽ merito morbi: ſed hęc debilitas adueniẽs merito morbi abſolute ſignificat breuitatẽ morbi, ſiue ſit ſalubris, ſiue ſit mortalis. Nam ſi morbus ſit ſalubris & adueniat uelociter debilitas ex morbo, oportet plus proportionabiliter debilitari, q̃ uirtutẽ. & ſic de neceſsitate ad ſalutẽ terminabitur, quãuis in hoc caſu uirtute exiſtẽte forti citius ad ſalutẽ terminaretur. ſi uero morbus ſit mortalis res clara eſt: cum maiorem proportionem habeat morbus ſupra uirtutem debilem quàm ſupra fortem, ergo generaliter debilitas uirtutis accidens ex morbo eſt ſignum breuitatis morbi. Sed ſi uirtus in morbo remaneat fortis, & morbus ſit mortalis de neceſsitate ꝓlongabitur: quia licet morbus ille mortalis habeat proportionem maioris inæqualitatis ſupra uirtutem: illa tamen parua eſt: quia uirtus non debilitatur. Si autem morbus ſit ſalubris uelocius aut ſiccius ad ſalutem terminabitur ſecundum uariã proportionem uirtutis ad morbum.

Virtus debilis vnde noſcatur, & ex quibus debilitatur.

Et quandoque eſt ex ætate & tẽpore, nam in tẽpore calido et ætate calida feſtinat ſtatus ægritudinum: & in tẽporibus frigidis, & ætatibus frigidis tardatur ſtatus ægritudinum: & ſimiliter eſt diſpoſitio regionum.

In hac quarta parte Auic. ponit quartam, quintam, & ſextam maneriem ſignorum longitudinis, aut breuitatis in morbo dicens, quòd hoc cognoſcitur ex ætate, & tempore anni.

Nam in tempore calido, & ætate calida feſtinat ſtatus ægritudinum: & ſic ægritudo abbreuiabitur: ſed in temporibus & ætatibus frigidis, ſicut ſenium, & hyems tardatur ſtatus, & ſic ægritudo prolongatur. Et idem iudicium eſt de regione calida, & frigida. Tu vero potes addere complexionem calidã, & frigidã quę ſimiliter ſignificat ſicut iam dicta cauſa eſt. quia in ætate, tempore, regione, ac complexione frigidis multiplicantur humores groſsi, frigidi, & viſcoſi qui faciunt ægritudinem longã. Item pori, & alij ductus cõſtringuntur, & virtus debilitatur .ſ. expulſiua: ſed in his calidis multiplicantur humores calidi, ſubtiles, pori, & ductus aperiunt, virtus expulſiua fortificat, & irritatur: & cũ hoc cõtinua fit humorum reſolutio, quare ægritudines abbreuiant. Contra. virtus ẽ fortior tẽpore frigido quàm tẽpore calido iuxta aphoriſmũ primæ particulæ. vẽtres vere & hyeme. ergo morbi ſalubres erunt longiores tẽpore calido quàm tempore frigido. Ad hoc dicitur, ꝙ ratio procederet ſi cætera eſſent paria. ſed eſt magna diſparitas. Nam tẽpus calidum aperit poros, prouocat ſudores, ſubtiliat, reſoluit, paucificat, quare morbi ſalubres citius ad ſalutem terminantur: hæc enim plus promouẽt quàm fortitudo virtutis in hyeme. etiam morbi mortales citius ad mortẽ terminantur tẽpore calido, quàm frigido: quia adſunt humores calidi fortius imprimẽtes: & cũ hoc fit ſpirituum maior reſolutio, & virtutis debilitas quàm tempore frigido: & hæc vera ſunt ſm plurimum. nam in morbis calidis immaterialibus ſicut eſt ephemera ſecus eſſet, quia caliditas ſua a frigiditate tẽporis citius remouetur. Similiter ſi morbi eſſent mortales, quia virtutem ſuffocãtes propter materiam multam, malam, groſſam, & viſcoſam citius accideret mors tempore frigido quàm calido.

Et ex pulſu, nã ſi eſt velox, magnus, frequẽs tunc ægritudo eſt ad acuitatem decliuis: & ſi non tunc, non eſt acuta.

In hac parte quinta docet ex pulſu ſignificare longitudinem, aut breuitatem morbi dicens. ꝙ ſi pulſus eſt magnus, velox, & frequens, tunc ægritudo eſt ad acuitatem declinans, & ſi non tunc ægritudo nõ eſt acuta .i. breuis terminationis: cauſa dicti eſt quia pulſus magnus, velox, & frequens ſignificat neceſsitatem euentationis. hæc aũt cæteris paribus ſignificãt materiam eſſe calidam. & per conſequens merito huius ægritudinem ab ea pendentem eſſe citius terminandã, quàm quãdo pulſus non eſt tantę magnitudinis, velocitatis, aut frequẽtiæ: cũ illa ſignificent febrem pẽdere ab humore frigidiori: Si tamen cõtingeret in febribus pulſum eſſe paruum, tardũ, & rarũ, tunc ſignificat ſm plurimũ propinquitatem mortis: hoc enim aliqñ accidit in fine febrium acutarum, cũ propter extremam calidi reſolutionem cor infrigidetur. & multotiẽs accidit in ſyncopali tam minuta, quàm humoroſa, quæ frequẽter ad mortem terminãtur. Si vero pulſus eſſet paruus valde velox, & frequens ſignificat magnam virtutis oppreſsionem, aut propter multitudinem materiei, aut eius malitiã. & tunc ſi morbus ſit mortalis citius ſecundum plurimum ad mortem terminabitur, quàm ſi pulſus eſſet magnus, velox, & frequens non ſignificans tantam virtutis oppreſsionem. Si vero morbus ſit ſalubris, credo quòd citius ad ſalutẽ terminabitur habens pulſum magnum, velocem, & frequẽtem, cum ſignificet maiorem proportionem ſupra morbum.

Et ex rigore: nã ſi eſt prolixi ſpatij: tunc ægritudo eſt decliuis ad prolixitatem. Et ſi eſt breuis ſpatij tunc ægritudo ad acuitatem tendit: & quando nullo modo eſt rigor, tunc abbreuiatur eius extenſio.

In hac ſexta parte docet cognoſcere longitudinẽ, aut breuitatem morbi ex rigore dicens tria. primum ꝙ ſi rigor fuerit prolixus, ægritudo eſt longa. Secundo, ſi vero breuis cito terminatur. Tertio dicit, ꝙ quãdo nullus eſt rigor ſicut in febribus continuis abbreuiatur eius .ſ. febr. extenſio, quia cito terminatur. Cauſa aũt prædicti eſt, quia rigor prolixus ſignificat multitudinem, aut groſsitiem materiæ, cui non facile virtus dominetur: breuitas aũt eius ſignificat diſpoſitiones contrarias in materia, & virtutem facilius dominantem. Cauſa aũt tertij, qñ nullus eſt rigor ſignificat febrem eſſe continuã: quia propriũ eſt continuarum nõ horrere. primo de differentijs feb. febres autem continuæ ſunt breuiores interpolatis.

Proprium febriũ cõtinuarũ ẽ nõ horrere.

Cauſa aũt quare continuæ non horrent eſt: quia non ſpargitur extra venas materia ſupra mẽbra ſenſibilia. Contra duo prima dicta inſtatur: quia tertiana non pura & phlegmatica habent minorem rigorem, quàm tertiana pura. Reſpondetur ꝙ rigor dupliciter accipitur. vno modo proprie pro motu membrorũ concuſsiuo, & taliter nõ ſumitur hic. Secundo cõmuniter vt cõuertitur cum typo. & ſic eſt quid cõmune ad frigus, rigorem, & horripilationem. & hoc modo acceptus ẽ longior in flegmatica, & tertiana pura quàm impura. Contra tertiũ dictũ arguitur. quia in febribus cõtinuis accidit aliquãdo rigor, & ſignificat eorũ velocem terminationem ad ſalutem, vel ad mortem, iuxta aphoriſ. A cauſone habito rigor ſuperueniens ſoluit, ſi præceſſerunt ſigna manifeſta, aut completa digeſtionis. Si vero non, ſignificat mortem feſtinã natura tentante criſim, & non potẽte perficere. Item iuxta aphoriſmum alium. Si in febribus nõ deficientibus rigores interciderunt iam debili exiſtente virtute, mortale ſignificatur .n. vltimus naturæ conatus ad materiã expellendam, quæ nõ potens expellere ſuccumbit. Ad hoc dicitur, ꝙ hic eſt ſermo de typo accidente in principio exacerbationum, & paroxiſmorum. non aũt in medio natura tentãte criſim. Vtrum autem in principio exacerbationum febrium continuarũ poſsit accidere typus tenendum eſt ꝙ ſic, ſicut in principio phlegmaticæ continuæ. dicit Auic. exacerbationes ipſius incipere cum frigore, rigore, & horripilatione: ſed illi typi non proueniunt merito ſparſionis materiæ ſupra membra ſenſibilia: ſed propter multitudinem materiæ motæ ad venas minores calidum naturale ſuffocantes. Vtrum autem ſit poſsibile febres interpolatas in principio ſuorũ paroxiſmorũ incipere ſine typo. Dicit Vgo Senenſis, & ſimiliter Gentilis hoc nõ eſſe poſsibile cum materia ſpargatur ſupra membra ſenſibilia. Rationes autem & experientię efficaces ſunt in contrarium. Nam poſsibile eſt materiã venientem ad membra ſenſibilia eſſe taliter diſpoſitam, ſicut eſt diſpoſita materia in augmento alicuius paroxiſmi poſt rigorem, ſed illa nõ facit rigorem, ergo nec iſta. tenet conſequentia, & aſſumptũ probatur, quia poſsibile eſt materiam aliquã benignã tarde moueri ad membra ſenſibilia, & ſicut mouetur ita calefieri, & acquirere ſimilem diſpoſitionem materiæ quæ eſt in augmento alicuius paroxiſmi poſt rigorem, & tunc nullo modo faciet rigorem. Secundo quotidie videmus in paroxiſmis interpolatarũ ſubintrantibus incipere ſecundum paroxiſmum in ſtatu præcedentis, & nullo modo ſequi rigorem.

Frigus & rigor in continuis vnde?

Quod intermittentiũ acceſſiones poſſint eſſe ſine rigore, & typo.

Et cognoſcuntur horæ ægritudinis quandoq; ex parte horarum paroxyſmorũ. Nam ſi fuerint procedentes ſecundum anteceſſionem ſuperfluentem, ita vt vnus antecedat ſuperfluitatem alterius tendens ad additionem tunc ægritudo erit in augmento: quoniã de ægritudinibus ſunt, quæ currunt vſque ad finem horarum ſuarum ſecundũ augmentũ, & ſunt quandoque de genere tertianæ: & de genere aſſiduæ. ſi autem ſteterit anteceſſio: & ſteterint ſuperfluitates: tunc ſine dubio erit ægritudo in ſtatu. Et ſeruans horam vnam eſt longi ſpatij: & ſi poſtponuntur tunc ægritudo eſt in declinatione.

Seruãs horã vnã eſt longioris ſpatij aph oriſ. xxx. quartæ particulæ.

In hac ſeptima parte docet cognoſcere tpa febr. ex modo paroxiſmãdi. Et dicit quatuor. primũ ꝙ cognoſcuntur horæ .ſ. vniuerſales ex parte horarũ paroxiſmorũ idest ex parte paroxiſmorum cum inuadunt. nam ſi paroxiſmi fuerint procedentes ſm anteceſsionem ſuperfluentem, vt anteceſsio vnius excedat anteceſsionem alterius, tunc ægritudo eſt in augmẽto. & remouens dubium dicit, quòd ideo dixit ad ſignificandum augmentum eſſe neceſſarium quòd aliquando anticipatio vnius paroxyſmi excedat anticipationem alterius, quia ſunt aliquæ ægritudines quæ ſemper procedunt anticipando a principio vſq; ad finem. Et de iſtis ſunt quædam tertianæ, cõtinuæ. in iſtis .n. per ſolã anticipationẽ non cognoſceretur augmentũ, ſed requirit ad cognoſcendũ ipſum, ꝙ anticipatio vnius paroxiſmi augmẽti addat ſuper anticipationẽ alterius. Dicit ſecundo ꝙ ſi ſteterit anteceſsio .i. quòd paroxiſmi inuadant eadem hora, & ſteterint ſuperfluitates .i. exceſſus unius paroxyſmi ſupra reliquum tunc ægritudo eſt in ſtatu. Tertio dicit ꝙ illa febris in qua paroxyſmi inuadunt eadem hora a principio uſque ad finem eſt longi ſpatij, & eſt ſententia

Quatuor cauſæ varietatum circuituū & paroxiſmorū febrium. illius aphor. quibus exacerbationes ſunt paroxiſmi. Quarto dicit quòd quando poſtponuntur paroxyſmi tunc ægritudo eſt in declinatione.

Notandū primo pro declaratione huius partis quòd aliquę ſunt febres in quibus a principio vſq; ad finē paroxyſmi inuadunt eadem hora, aliquę ſunt febres in quibus paroxyſmi in aliqua parte ſui inuadunt eadem hora, & hoc eſt cōmuniter in principio & ſtatu, in aliqua parte poſtponunt, & eſt ſm plurimum declinatio, in aliqua anticipant, & eſt ſm plurimū augmentū. Tertio ſunt aliquæ feb. in quibus paroxyſmi anticipant a principio vſq; ad finem. Quarto aliquæ in quib. poſtponunt a principio vſq; ad finem. Notandum ſecundo quòd cauſa harū varietatū ſumitur a quatuor, a materia, a mēbris, ab aſtrorum influxibus, quarto a regimine in ſex rebus nō naturalibus. A materia quidem, nam cū eſt vniformis quātum eſt merito illius eſt apta vt paroxyſmi ęqualiter inuadāt, maxime autem hoc fit quando eſt vniformiter groſſa, & viſcoſa quæ non poteſt faciliter ab ordine ſuo remoueri. Itē merito quantitatis, nā quāto eſt pluris quātitatis, eſt magis apta vt paroxyſmi anticipēt, ecōtra qñ eſt paucæ quātitatis eſt apta vt paroxyſmi poſtponant. Item ex parte digeſtionis, nam quanto velocius digeritur, aut velocius putret eſt cauſa anticipationis, quanto aūt eſt magis cruda eſt cauſa poſtpoſitionis cum ſemper primus paroxyſmus incipiat a ſubtiliori, & ſecundus a minus ſubtili, & ſic deinceps. Ex parte autē membrorum mittentium, nam quando ſunt fortia, aut magis fortificantur, aut abſolute, aut in comparatione ad materiā merito huius paroxyſmi anticipant, quando aūt magis debilitantur magis poſtponunt. Similiter ex parte acuitatis ſenſus eorum. Nam quāto ſenſus eorum eſt acutior, & intēdatur eius acuitas forte propter humidi reſolutionē, quæ ſenſum faciebat obtuſum, tunc paroxyſmi anticipant, quia irritatur virtus ſemper magis ad expellendum materiam. Ex parte aūt membrorū recipientium fortitudo eorum eſt cauſa poſtpoſitionis paroxyſmi, & debilitas anticipationis. Sed ex parte aſtrorū & proprie lunæ nobis inter cæteros planetas propinquæ, & habentis dominium ſuper humiditatem noſtri corporis, quādo mouetur velocius ſicut in auge ſui epicicli paroxyſmi anticipant, ſed quādo tardius ſicut in oppoſito augis paroxyſmi poſtponunt. Ex parte autem regiminis, nam regimen in ſex rebus nō naturalibus calefaciens faciet paroxyſmos anticipare, & econtra infrigidans faciet paroxyſmos poſtponi. Ad

Apho. xxx quarti libri apho. ꝓpoſitū cauſa quòd paroxyſmi inuadant eadem hora eſt viſcoſitas materiæ, & groſsities eius vniformis cum parua proportione virtutis ad ipſam. Et ſic iſta æqualis inuaſio ſignificādo materiā groſſam & viſcoſam ſignificat morbi longitudinem.

Si aūt quæratur quis morbus ſit longior an inuadens eadē hora, aut nullum ſeruans ordinem in inuaſione. Reſpondetur quòd ſi hæc inordinatio proueniat ex debilitate virtutis ſm plurimū breuior erit, quia citius ad mortem terminabitur. Si autem hæc inordinatio proueniat ex multa difformitate materiæ, & ſit ſalubris, ſic cæteris paribus erit longior cū ſit difficilius virtuti dominari materiæ tantæ diuerſitatis, quàm materiæ uniformiter groſſæ, & eo magis quia medici male poſſunt exhibere digeſtiua, quia ſi digerunt materiā ſubtilem ingroſſando nocebunt materiæ groſſæ. Si vero digerunt materiam groſſam ſubtiliando nocebunt ſubtili. Cauſa autem ſecundi quare in aliquibus febribus ſecundū principiū, & ſtatum paroxiſmi inuadāt eadem hora, eſt, quia in principio materia eſt cruda, nec ꝓcedit manifeſta alteratio ipſius à calore naturali, nec a calore putredinali, & ſic ē fere æqualis pugna inter virtutem, & materiā, & hinc eſt ꝙ materia paroxiſmat æqualiter vel quaſi. In ſtatu etiā nō velocitatur digeſtio, nec putrefactio cum ſit fere cōplementū digeſtionis, aut putrefactionis in ipſo. quare natura paroxiſmando æqualiter mouet̄ contra ipſam. Sed in augmento quia velocitatur digeſtio, & ſimiliter putrefactio eſt apta materia continue, & velocius moueri, & ſic paroxiſmi anticipabunt. Item quia maior quātitas continue mouetur vſque ad ſtatum, ſed maior quantitas eſt cauſa anticipationis. In declinatione autem ſit poſtpoſitio, quia paucificata eſt materia, & virtus non multum a materia irritatur. Cauſa aūt quòd paroxiſmi in aliqua ægritudine ſemper anticipent eſt, quia materia, aut continue ſubtiliatur, aut quia membrorū ſenſus continue ſit acutior. Cauſa autem quare poſtponunt ſemper eſt difformitas materiæ, vnde primus paroxiſmus incipit a materia magis ſubtili, ſecundus a minus ſubtili, & ſic deinceps. quare poſtponunt, cū materia groſſa tardius moueatur. Secunda cauſa poteſt eſſe obtuſio ſenſus membrorū quæ creſcat a principio vſque ad finem. Reliquæ etiam duæ cauſæ ſumptæ a regimine ſex rerum nō naturalium, & ab aſtris potiſsime poſſunt eſſe cauſæ tantarum varietatum. ergo verificando primum dictum Auicen. in his morbis, quorum paroxyſmi ſemper anticipant pura anticipatio non eſt ſignum augmenti, ſed anticipatio ſuperflua, nam in principio, & ſtatu licet ſint anticipationes, non tamen ſunt ſuperfluentes. In declinatione autem licet fiant anticipationes, illæ continue remittuntur. Similiter in morbis quorum paroxyſmi ſemper poſtponunt, poſtpoſitio ſola non eſt ſignum declinationis, ſed poſtpoſitio ſuperfluens. In principio autem, & ſtatu erit ſola poſtpoſitio abſque ſuperfluitate. In augmento autem licet fiant poſtpoſitiones, illæ erunt continue minores.

Et ſimiliter cognoſcitur diſpoſitio horarū ex augmēto accidentiū febris, et ſtatione eorum, & declinatione ipſorum.

In hac octaua parte ex accidentibus & morbi eſſentia docet cognoſcere tempora vniuerſalia. nam cum accidentia incipiunt nec apparent ipſa manifeſte intendi eſt principium vniuerſale, cum autem manifeſte augmentando procedunt eſt augmentum, cum autem ſtant in ſui vltimitate vel circa, tunc eſt ſtatus, cum autem manifeſte declināt eſt declinatio.

Nota primo quòd ſi diſtinguamus tempora morbi penes accidentia res clara eſt, ſi autem ſimul penes accidentia, & materiæ alterationem, vt ſit principium quando eſt materia cruda, & accidentia incipiunt, augmentum quando procedunt manifeſta digeſtio, vel putrefactio manifeſta, & accidentia augmentantur, ſtatus quando accidentia vltimantur, & materia ſimiliter habet completam digeſtionem, aut putredinem tunc dicta Auic. clara ſunt. Sed ſi diſtinguantur tempora penes alterationem materiæ, tunc dicta ſua non ſunt vniuerſaliter vera, in morbis enim non ſeruātibus materiam vſq; ad ſtatum ſicut in pleuritide, & multis alijs febribus in quibus materia expellitur pro magna parte in principio, & in augmento, & in ſtatu quo ad digeſtionem remanet pauca. principiū quo ad digeſtionem aliquando includit principium, augmētum, & ſtatum quo ad accidentia, & ſtatus quo ad digeſtionem includit declinationem accidentium, vt in pleuritide, & multis febr. ſed in morbis reſeruantibus materiam totam, aut quaſi totam vſq; ad ſtatum dicta ſua continēt veritatem. Notandū ſecundo quòd iſta accidentia de quibus hæc loquitur ſunt ſicut dolores capitis, ſitis, vigiliæ &c. Notandum tertio quòd cum dicitur quòd in ſtatu accidentia vltimantur debet intelligi comparando partes proportionales paroxyſmorum inter ſe. Nulli enim eſt dubium quòd in declinatione paroxyſmi ſtatus ſunt accidentia remiſſoria, quàm in ſtatu paroxyſmi augmenti aut declinationis.

Et ex additione paroxyſmorū eius in lōgitudine, et breuiatione ipſorum, et fortaſſe diuerſificātur, et non aſſimilantur.

In hac parte docet cognoſcere tempora ex parte eſſentiæ morbi. Nam cum paroxyſmi ſunt breues & parum intenſi eſt principium: cum manifeſte intenduntur & prolongantur eſt augmentum: cum autem fere ſtant in vltimata ſui intentione, & longitudine eſt ſtatus: cum vero minuuntur eſt declinatio. Subdit tamē Auicē. quòd aliquādo paroxyſmi diuerſificantur, & non aſsimilantur, quia in ſtatu poterit eſſe vnus paroxyſmus breuis valde in comparatione ad paroxyſmos augmenti. Et ſimiliter aliquis breuis in augmento in comparatione ad paroxyſmos principij, aut declinationis, quod totum prouenit propter etherogeneitatem materiæ, & regimen non conueniens, & ſimilia.

Et quandoque cognoſcuntur ex diſpoſitione euacuationū. nam cū accidit in paroxyſmo aliquo ſudor, aut ventris fluxus & paroxyſmus ſecundus, qui eſt poſt ipſum, eſt in ſimilitudine vehementiæ primi, & fortitudine eius, aut ſupra ipſum: tunc euacuatio eius eſt propter multitudinem. non propter fortitudinem: & ægritudo indicatur longa.

In parte præſenti docet cognoſcere longitudinē & breuitatem morbi,& cōſequenter longinquitate,aut propinquitatem ſtatus ex ſignis poſt apparētibus.habet hæc pars duas partes. In prima docet hoc cognoſcere ex euacuatione. In ſecunda ex digeſtione. ſecunda ibi §Et qñq; cognoſcuntur.§ In prima parte dicit ꝙ longitudo, & breuitas morbi ex euacuatione cognoſcuntur. nā quādo in paroxyſmo vno accidit ſudor,aut fluxus ventris,& vos ſupplete vomitū, fluxum ſanguinis narium,& cæteras huiuſmodi euacuationes, cum quibus veriſimiliter educitur aliquid de materia factura morbū, ſi ſequēs paroxyſmus fuerit in vehemētia primi, quo ad accidētia,& in fortitudine quo ad intenſionē,& longitudinem ipſius,aut exceſſerit præcedentē,debemus iudicare, ꝙ euacuatio illa eſt propter multitudinem materiæ,nō propter dominium magnū virtutis ſupra materiā totam. quapropter ægritudo illa indicanda eſt longior. Si aūt fuerit econtra ꝙ paroxyſmus ſequens breuis fuerit,iudicandū eſt ægritudinem eſſe breuem. Circa quā partem notandū ꝙ ſi materia fuerit valde multa,aut maligna natura multū irritata vehementi conatu materiæ ad ipſius expulſionem non digeſtæ expellit aliquā partē ipſius ſimul cū iuuatiuo. iſti ſunt motus ſympthomatici .i.ruinoſi, & cū non habeat dominium ſupra totam materiā, partem ſolā expellit. reliqua aūt materia agitata forte faciet paroxyſmū ſequentem maiorem præcedēte, qui tamen forte fuiſſet minor, quàm ſi præcedēs materia nō fuiſſet euacuata. Cum aūt materia eſt digeſta,aut propinqua vijs ductuum,natura expellit multā quantitatem, nō agitando reſiduū taliter ꝙ ſm plurimum ſequens paroxyſmus eſt minor præcedente, & ſi non ſequens ſaltem tertius minor erit. In primo autē caſu arguimus longitudinem ægritudinis ſi morbus ſit ſalubris,ſi vero mortalis arguimus breuitatem,materia multa cito oppreſſura virtutem,ſed in ſecundo caſu arguimus breuitatem morbi,& ſalubritatem. Notandum ſecundo quòd licet hæc dicta ſint vera ſm plurimum, tamen qóq; contingit error. nam materia exiſtente etherogenea forte ſequens paroxyſmus pendens à materia ſubtili erit breuis nondum mota materia groſſa,& multa ad putredinē,quæ poſtea erit cauſa longitudinis morbi,& forte mortis. Similiter poſsibile eſt econtra materia exiſtēte benigna & ſubtilis, aut mediocris ſubſtātiæ paroxyſmū ſequentem eſſe valde longū, quia forte tota cauſa antecedens tranſibit in coniunctā facturā ſm paroxyſmū, & ſic ægritudo in ſecundo paroxiſmo erit terminata ſicut multotiens vidi. Propterea do tibi ſanum conſilium, vt in his caſibus expectes ſaltem duos paroxyſmos antequam de longitudine, aut breuitate morbi pronoſticeris.

Cognitio temporū morbi a cōcoctione.

Et quādoq; cognoſcuntur ex parte digeſtionis,et contrarij digeſtionis ſecundū ꝙ diximus. verbi gratia, quando apparet ſputū cū digeſtione aliqua, aut vrina in qua eſt nubes aliqua, tunc eſt principiū augmenti. Deinde quādo multiplicatur illud, et apparet,aut contrariū eius,tunc eſt ſtatus. Et iterum quando apparet digeſtio,aut contrarium eius velociter ex ſputo, aut nube, tunc ſcias quòd ſtatus eſt propinquus, & ſi tardatur, tunc ſcias, quòd ſtatus eſt longinquus.

Docet cognoſcere tempora morbi quādo ſunt,& longitudinem,& propinquitatem ſtatus ex parte diſtinctionis,& diſpoſitionis contrariæ digeſtioni. Dicit enim ꝙ quādo apparet ſputum cum digeſtione aliqua,aut vrina in qua eſt nubes aliqua,tunc eſt principiū augmenti. Deinde quādo multiplicatur illud .ſ.digeſtio,aut diſpoſitio digeſtioni cōtraria eſt ſtatus. in principio enim nō apparet aliquod principiū digeſtionis, nec diſpoſitionis contrariæ digeſtioni manifeſtū. Declinatio aūt in ſalubribus cognoſcitur per materię euacuationem. mortales enim non habent verā declinationem. Deinde notificās propinquitatem, aut longitudinē ſtatus dicit quòd qñ apparet digeſtio,aut contrariū eius velociter ab initio ægritudinis in ſputo,aut nube,tunc ſtatus eſt propinquus, & ſi tardatur tunc eſt longinquus. hi canones ſm plurimū ſunt veri,licet nō ſemper.nam materia exiſtente diſformi poterit ex materia ſubtili cito apparere veſtigiū digeſtionis, materia tñ groſſa erit cauſa prolongationis ægritudinis. Similiter qñq; apparet in vrina nubes quæ nō erit decиſa a materia morbi, ſed ab humoribus ſanis qui præerant tempore ſanitatis.

Salubris morbus caret declinatione.

Cognitio autem horarum particulariū ſic accipitur. Nam hora principij paroxyſmi eſt hora in qua coarctatur pulſus, & tu iam ſciuiſti intentionem eius: & plumbeus ſit color extremitatum,& infrigidantur extrema,et proprie extremitas auris,& naſi,vſq; ad horā,in qua ſentitur ſparſio caliditatis.

In hac parte docet cognoſcere tempora particularia, & tria facit, primo deſcribit tēpora ipſa. In ſecunda ibi §Et ſi tibi videtur.§ declarat ipſa per exemplum. In tertia ibi §Et ſcias quòd ægritudo.§ ponit cauſas longitudinis febr. prima pars diuiditur in quatuor ſm quòd quatuor ſunt tpa. ſecunda ibi §Et hora augmenti.§ Tertia ibi. §Et hora ſtatus.§ quarta ibi §Et hora declinationis.§ Prima iterum in tres. nam primo deſcribit principiū particulare. ſecundo ponit accidētia frequenter in eo contingentia. tertio oſtēdit virtutē magis debilitari in principio & ſtatu quàm in augmēto & declinatione. ſecūda ibi §Et quandoq; aſſociantur.§ tertia ibi §Et vehementius quidem debilitantur.§ In prima parte deſcribens principium dicit quatuor. Primū quòd principiū eſt hora in qua pulſus coarctatur,& tu iam ſciuiſti .ſ. ſecunda primi. & ſcies inferius in capitulo de ſignis febrium putridarū intētionem iſtius .ſ. quid ſit pulſus coarctatio. Secundo dicit ꝙ in principijs paroxyſmorū color extremitatū ſit plumbeus. tertio quòd infrigidant̄ extrema, & ꝓprie extremitas auris, & naſi. quarto dicit quòd principiū durat vſq; ad horā ī qua ſentitur ſparſio caloris .ſ. incluſiue. & nō excluſiue. Circa primū notandū, quòd pulſus coarctatio eſt paruitas pulſus cū diuerſitate pēdēs à cauſa tegente,& ſuffocāte calorem, fit.n. huius pulſus coarctatio in principijs paroxyſmorū propter materiam, quæ expargit̄ de venis magnis ad minores in exacerbationibus, aut de venis, ad extra venas in paroxyſmis, quod ſm plurimū eſt in ambitu totius corporis quātū ad partes extremas. hæc aūt materia taliter experſa ſuffocādo calorē mēbrorū, ad quæ ſpargit̄,& ēt mittendo vapores groſſos ad cor ē cauſa quòd ſpūs,& ſanguis ſubtilior ad cor retrahat̄, ꝓpter cuius retractionem cū ſuffocatione materiæ iam dicta oportet pulſum fieri paruū, & diuerſum, ꝓpter virtutis debilitatem conſequentē caloris ſuffocationem. Circa ſm dictū notandū quòd color ſit plumbeus ꝓmixtus ex albo & nigro. Nā ꝓ præſentiā ſanguinis nigri groſsioris ſine relucētia propter defectū ſpirituū cum albedine cutis reſultat color plumbeus.

Coarctatio pulſus

Contra tertiū arguit̄, nam ſi in ſtatu paroxyſmi præcedentis occurrat principiū ſequentis paroxyſmi extrema nō infrigidabuntur,quia calor febris præcedētis magis ſuffert extrema calefacere, quàm ſufficiat principium febris infrigidare.

Ad hoc dicit̄ argumentum cōcludere,ſed poſita in hac deſcriptione debet intelligi deducto impedimēto, ſicut dicitur in cap. de liparia. Infrigidantur autem extremitates auris,& naſi magis,quia illę partes ſunt magis exangues ſpiritibus magis priuatæ quàm cæteræ extremæ. Vltimo nota quòd principium durat quouſq; extrema infrigidata incipiunt tepere: nam tunc eſt principium augmenti.

Et quandoq; aſſociātur principio alteratio coloris, & pigritia, & anguſtia, & tarditas motuū, & profunditas ſomni, & mollificatio palpebrarū, & grauitas ſermonis, et horripilatio inter ſpatulas, et in dorſo: & fortaſſe accidit in eo rigor fortis, & quādoq; accidit curſus ſaliuæ, et ſaltus temporū, & tinnitus auriū, et ſternutatio, et commotio mēbrorū corporis.

Narrat decimatertia accidentia frequenter in principio paroxyſmorum contingentia. Primum alteratio coloris, quare ſit color plumbeus de quo ſupra, ſicut cum in ſyncopalibus apparet facies ſicut mortui fere omnibus ſpiritibus, & ſanguine ad cor redeuntibus. Secundum eſt pigritia. ſ. ad motus inchoandos, cum propter vapores experſos per corpus muſculi mouentes membra ſint debilitati, & etiam quia inclinatur ad ſomnum. Tertium eſt anguſtia cōſurgens merito nocumenti oris ſtomachi propter humores motos ad ipſum in principio paroxyſmorum. Quartum eſt tarditas motuum. ſ. ad ipſos continuandos. Quintum eſt profunditas ſomni propter multos vapores,& ꝓprie frigidos, aut humidos petentes cerebrum anterius, & proprie rete mirabile, licet in cauſone & febribus cholericis poſſet accidere ſubeth propter vapores ſua multitudine oppilantes. ad hoc

forte

forte adiuuat eleuatio vaporum a ſanguine, & phlegmate, licet nō putreat. Sextum eſt mollificatio palpebrarum a vaporibus multis ad ipſarum muſculos eleuatis. Septimum eſt grauitas ſermonis, tum pp ſomnū tum pp vapores ad muſculos epiglotis eleuatos. Octauū eſt horripilatio inter ſpatulas & in dorſo: & fortaſſe accidit rigor fortis, quorū cauſa inferius ponetur in cap. pprio, fiunt aūt maxime in dorſo & inter ſpatulas, quia illę partes ſunt multū ſenſitiuæ ppter neruos per illas partes diſſeminatos, & quia ſub loco illo tranſit vena chilis, & arteria adorti, in quibus multæ materiæ occultæ continētur, quæ facile poſſunt propter propinquitatem illis partibus communicari. Nonū eſt ꝙ quādoq; accidit curſus ſaliuę propter liquefactionē humiditatū a capite, & quādoq; pp multos vapores a ſtomacho ad partes oris eleuatos. Decimū eſt ſaltus temporū. i. iectigatio accidens in muſculis illis, qui ſunt in temporibus propter ventoſitatē materiæ illis partibus communicatæ. Et fortaſſe materia mordicans illia muſculis cummunicatur, quæ propter nocumentū ſenſatum ppter nimiam eorum ſenſibilitatē commouētur ad illam excutiendā quæ ſibi nocet, & propterea fit motus ille. Vndecimū eſt tinnitus ille auriū vaporibus ad myringā auditus, & ad neruum auditiuū delatis. Duodecimum eſt ſternutatio vaporibus, aut humoribus acutis ſuperioribus partibus naſi communicatis. Decimū tertium eſt commotio membrorū corporis, ſcilicet in allicibus, propter multos vapores membris ſenſibilibus communicatos.

Virtus in ſtatu & in principio debilitat.

Et vehementius quidē debilitatur virtus, propter debilitatem quæ eſt in principio, aut ſtatu.

In hac partem dicit virtutē magis debilitari in principio, & in ſtatu, quam in augmento, aut declinatione. in principio quidem debilitatur propter calidi innati ſuffocationē, vnde fit multorum ſpirituū corruptio. hæc autem ſuffocatio nō eſt in augmento, aut declinatione. ſimiliter in ſtatu propter caliditatem intenſam fit maior reſolutio ſpirituū, quàm in augmento in quo caliditas nō eſt tanta quanta in declinatione, in qua iam calor putredinalis exhalat, materia pro magna parte reſoluta, & materia eſt a corde magis longinqua. hæc aūt intelliguntur aliorum paritate ſuppoſita. nam poſsibile eſt virtutē propter nocumentū principij, augmēti, & ſtatus eſſe tantū debilitatā, vt in declinatione proportiōabiliter poſsit minus reſiſtere, quàm in principio vel ſtatu.

Et hora augmenti medietas prima eſt hora, in qua pulſus incipit apparere, & magnificari, & uelox fieri, et ſpargitur calor in toto corpore ſecundum æqualitatem. Et medietas eius altera eſt hora in qua non ceſſat hæc caliditas ſparſa cum æqualitate augmentari.

Augmenti duæ partes.

In hac parte deſcribit augmentum diuidens ipſum in duas medietates, dicens quòd prima medietas augmenti eſt hora in qua pulſus qui primn erat ſuffocatus incipit apparere, & magnificari, & velox fieri, & ſpargitur calor in toto corpore ſecundū æqualitatē. Sed ſecūda medietas eſt hora in qua hæc caliditas ſparſa cum æqualitate procedit augendo. Circa quā partē notandū quòd Gale. in libro de temporibus particularibus poſuit quinq; tempora particularia ſ. principium, anomaliā, augmentū, ſtatum, & declinationē, quem Auicen. ſequens diuiſit augmentū in duas medietates, quarū prima a Galeno dicitur anomalia .i. ſine norma. nō .n. calor eſt æque proportionabiliter ſparſus in toto corpore, immo partes extremæ valde parum calent in comparatione ad calorem ſibi debitū partibus cētralibus magis calētibus debito, & hoc in principio ipſius; ſed in fine huius primæ mediatatis eſt calor ſparſus per omnia membra æqualiter .i. proportionabiliter. Secunda autē medietas quæ a Galeno vocatur augmentū eſt hora in qua nō ceſſat hæc caliditas ſparſa cum æqualitate augmenti, ſeruata debita proportione ad calorem ſibi debitum. Non dico tamen quòd in omnibus membris ſemper ſeruetur hæc proportio, ſed multo magis ſeruatur quàm in principio primæ medietatis. Aliter poſſumus intelligere caliditatem cum ęqualitate augmentum in omnibus membris idest quòd omnia membra in caliditate intenduntur in ſecunda medietate, & in fine primę medietatis omnia ſunt calida, & debēt dici calida. ſed in principio primæ medietatis nō. Vnde hoc modo exponendo ęqualiter idē ſignificat quod vniuerſaliter.

Et hora ſtatus eſt hora in qua remanet caliditas ſparſa cum æqualitate, et accidentia cum diſpoſitione ſua, et pulſus fit maior quàm vnquam, et fit vehementius, velox, et frequens.

Deſcribit ſtatum particularem dicens quòd ſtatus eſt hora in qua caliditas eſt facta intēſior q̃ vnquā, & remanet cum intenſione illa ita vt nō appareat ipſam notabiliter intendi, aut remitti, & pulſus eſt maior quàm unquam fuerit in tali paroxyſmo ſ. ſi virtus cōſtet, & eſt velocior, & frequentior quàm in aliis temporibus propter maiorem eſſe neceſsitatē in illa hora, quàm in alijs. Si tamen virtus multum debilitaretur, nō eſſet inconueniens ipſum eſſe minorem, & tardiorem licet eſſet frequentior. & credendum quòd aliquando ex forti oppreſsione virtutis in principio non potentis magnificare pulſum, immo nec forte velocitare, fiat pulſus frequentior, in principio, quam in ſtatu. Similiter aliquādo in declinatione mortali fit pulſus formicans valde frequentior quàm fuerit pulſus in ſtatu eiuſdem paroxyſmi. ſed intelligitur ſic debere eſſe, ſicut textus dicit merito neceſsitatis, quæ eſt maior in ſtatu, quàm in reliquis temporibus.

Et hora declinationis eſt hora in qua incipit diminutio, et incipit pulſus temperari et æquatur. Deinde illa in qua incipit corpus ſudare, et perducit ad eradicationem.

In hac parte deſcribit primo declinationem. ſecundo oſtēdit quandam contingentiā ad monendū medicos ne ſint faciles ad pronoſticandū. ſecūda ibi. § Et multotiens. § Dicit quoque quòd declinatio eſt hora in qua incipit diminutio accidētium, & incipit pulſus temperari. i. redire verſus temperamētum in ſuis differentiis, & æquatur illa ſ. caliditas febrilis, quia ducitur verſus ęqualitatem ægro cōnaturalem. Deinde incipit corpus ſudare, & perducit ad febris eradicationē niſi alter ſubintraret paroxyſmus. Horum aūt cauſa eſt, quia materia paroxyſmalis eſt multū paucificata, & ſubtiliata & fumi reſoluti, & a fonte caloris elongati. De ſudore aūt nota quòd duplex eſt, quidā materiæ paroxyſmalis, & hic ſi debet accidere ſecundum plurimum accidit in declinatione, Verū aliquando materia exiſteote difformi accidit in augmento, & ſtatu, & eſt ſignum longitudinis non ſolum paroxyſmi, ſed etiam totius ægritudinis, & hic eſt aphoriſmus quartę particulæ. Si ſudor inciderit, non deficiente feb. Alter eſt ſudor materiæ qua eſt ſub forma cauſæ antecedentis critice expulſę & hic ſecundum plurimum inchoat in ſtatu uniuerſali, qui eſt hora pugnæ, & etiam ſecundum plurimum incipit in ſtatu particulari. Et conſimiliter tam in declinatione vniuerſali, quàm particulari, licet frequenter in pluribus declinationibus particularibus compleatur.

Et multotiens quidem accidit apud mortem diſpoſitio, quæ eſt ſicut declinatio, et eſt quaſi æger euaſerit, et non oportet ut tu occuperis in hoc: immo cognoſcas diſpoſitionem pulſus, et an magnificetur, & fortis fiat.

In hac parte ponit contigentiam, qua medici erudiuntur, ut non ſint faciles ad pronoſticandum dicens, quòd multotiēs accidit apud mortem diſpoſitio. quæ eſt ſicut declinatio, & eſt quaſi æger iam euaſerit. Secundo dicit quòd ad certificandum te ne error contingat non debes ſolummodo occupari .i. confidere in illa apperrenti declinatione, immo cognoſcere diſpoſitionem pulſus, an magnificetur, & acquirat diſpoſitiones cōuenientes, an finiat tendens verſus formicularem, aut formicantem. Notandū quòd hæc diſpoſitio ſimilis declinationi poteſt eſſe in tribus. In caliditate ad tactum ſenſata, quia vbi erat valde calidus ppter defectū caloris innati tēdit ad frigiditatē, & cum nō ſit trāſitus de extremo ad extremū niſi per mediū, aliquādo veniet ad tepiditatem ſiue quoddā temperamentū graduale pportionatū ſanitati. Secundo poteſt eſſe in operationib. quia forte natura agens ſm vltimū conatū perficiet aliquas operationes, quas antea non pfecerat ſicut cum homo ppinquus morti ſe erigit, & loquitur cum antea hoc nō fecerit. Tertio eſt apparēs declinatio quia apparet remiſsio accidentiū, quia virtus defecta, nō audet aggredi cōtra materiā, quare materia nō agitata apparēt accidentia remitti, & hæc multotiens apparent in peſtilētialibus

libus. ergo in huiuſmodi caſibus nõ confidas niſi pulſum cõſideres an ſortificetur, & tunc audacter pronoſticare ſalutem vel mortem ipſo deficiente.

Et ſi tibi videtur, ponam tibi exemplum de tertiana. Attende ergo quòd cum tertiana in pluribus diſpoſitionibus incipit horripilatio, deinde frigus, & rigor, poſtea ſedatur rigor, & minoratur frigus, & incipit calefactio, poſtea æquatur calefactio: deinde additur: poſtea ſtat, deinde incipit minui, vſquequo eradicetur.

In hac parte docet Auicen. exemplo cognoſcere hęc quatuor tempora particularia. Nam in principio tertianæ ſm plurimũ incipit horripilatio, quæ fit ex remiſsioribus cauſis quàm frigus, & rigor, vt infra in cap. proprio. poſt horripilationẽ ſequit frigus, & rigor, cum eſt augmentũ principij, poſtea ſedatur rigor, & minoratur frigus, ita vt in extremis fiat quædã tepiditas, & eſt finis principii. & poſtea augmento incipiente incipit calefactio, ita vt ſentiãtur aliqua membra notabiliter calefieri. Poſtea in ſecunda parte primæ medietatis augmenti æquatur calefactio .i. quòd omnia membra efficiuntur manifeſte calida, nõ tamẽ quòd caliditas ſit æqualis in omnibus. Deinde in ſecũda medietate augmenti addit calefactio in omnib. membris, ita vt in ipſis manifeſte caliditas intẽdẽdo pcedat, & eſt finis augmenti. poſtea caliditas inſtatu in vltimata ſui intẽſione ſtat, vt nõ videatur manifeſte addi, aut minui. Vltimo in declinatione incipit minui manifeſte vſquequo eradicetur.

Cauſæ ꝓlongationis febriũ

Et ſcias in hac vltima parte huius capituli poni cauſas prolõgationis feb. quarũ ſufficientia ita ſumẽda eſt, quia cauſa ꝓlongationis febris aut ſumit a cauſis incorporeis, aut a cauſis corporeis. Si primũ habentur tres cauſæ .ſ. regio frigida, tempus anni frigidũ, & reliquũ regimẽ ſex rerũ nõ naturaliũ multiplicatiuum materiæ ineptæ digeſtioni, aut euacuationi, aut oppilationẽ faciẽtes. Si vero cauſæ ſunt corporeæ, aut ſumitur a materia, aut a membris, ſi a materia ſit multa, groſſa, aut uiſcoſa, aut frigida, aut difformis in partibus ſuis eſt cauſa prolongationis. Si vero a membris, aut a complexione eorũ, aut a cõpoſitione. ſi a cõplexione tũc cõplexio frigida merito ꝓportionis elemẽtorũ ſicut phlegmatica, melancholica, frigida tamẽ, & ſuperſlue humida ſenſũ obtũdẽdo, & ſimiles eſſent cauſæ ꝓlongationis, & ſimiliter frigida ex decurſu ętatiuo ſicut ſeniũ. ſi vero a compoſitione, tũc ſoliditas corporis .i. meatuũ, & pororũ ſtrictura ꝓhibẽdo materiæ euacuationẽ eſt cauſa ꝓlongationis. ſunt & multę alię cauſę præter naturã, de quibus hic nõ egit Auic. ſicut durities viſcerũ, debilitas virtutis & ſimiles, ſed tantum egit de naturalibus, aut nõ naturalibus. Et tu ex cauſis cõtrarijs collige morbi abbreuiationẽ. Et hæ cauſæ prolõgationis intelliguntur in putri. nõ in ephi. aut hecticis. Dubiũ difficile diſcuſsione dignũ eſt. vtrum feb. putrida ſalubris pendens a materia nõ reducibili ad benignũ ſit maior morbus in ſtatu quàm in augmẽto, & maior in augmẽto quàm in principio. loquẽdo de his temporibus diſtinctis penes alterationẽ materiæ, nõ aũt penes accidẽtia, nec morbi eſſentiã. Fit s ũt in dubio mẽtio de febre putrida, quia de ephemera & hectica nõ eſt dubium, quia cum ſint morbi in materiales nõ habẽt tempora diſtincta niſi penes morbi eſſentiã, & accidẽtia. Et certũ eſt quòd ſũt maiores morbi in ſtatu ꝙ in augmẽto, & in augmẽtoq̃ in principio. Similiter loquit in dubio de materia non reducibili ad benignũ, quia certũ eſt quòd morbus pẽdẽs a materia reducibili ad benigũ ẽ minor in ſtatu, quo ad digeſtionẽ quàm in alijs temporibus, immo cum eſt ſumme digeſta amplius nõ eſt morbus. In hoc dubio omiſsis argumẽtis ad partes, quia de his agetur inferius; primo ponam quædam notanda. ſecũdo ponã opinionẽ Pluſquã commẽtatoris. tertio opinionẽ Gentilis. Notandũ primo ꝙ feb. putrida habet duplicẽ cauſam, antecedentẽ, & coniunctã.

Febris putridæ duplex cauſa.

Eſt autẽ cauſa cõiuncta febris putridæ cauſa corporea immediate feb. productiua. hic aũt eſt humor putridus, & vapor inde cõſurgens, & nõ ſolus vapor vt opinatus eſt Conciliator differẽtia. 159. quia humor putridus cordi contiguus, ſicut ſanguis putreſcens in dextro ventriculo cordis ꝓducit immediate caliditatẽ putredinalem in corde, & nõ ſolũ vapor eius, ſed de humore a corde diſtãte, qui ſolus abſq; vapore ab ipſo eleuato nõ poſsit calefacere cor eſt magis dubiũ. Sed certe tenendũ eſt, quòd ſi uapor ab ipſo conſurgens ſit eiuſdẽ ſpeciei cum ipſo humore a quo eleuatur, quòd ipſe humor eſt cauſa coniuncta febris, ſicut ſi ignis ſit applicatus alicui combuſtibili, tam medietas ignis ꝓpinqua combuſtibili, quàm remota eſt cauſa immediata calefactionis combuſtibilis. Similiter in propoſito tam humor putrens, quàm uapor inde cõſurgens cordi cõtiguus eſt immediata cauſa febris. Sed ponẽdo vaporẽ ſpecie diſtinctum ab eo a quo eleuatur magis eſt dubiũ. Sed tenendũ eſt adhuc quòd humor eſt cauſa coniuncta febri. ſicut ſol calefaciens hominẽ per radios ſuos eſt immediata cauſa caloris illius, quia cauſat illũ, & nulla eſt cauſa immediata, quæ ſit principalis, ſed ſolũ inſtrumentalis. ſicut ſiquis deberet nauẽ mediante fune trahere, aut percutiens aliquẽ cum baculo, dicimus ipſum eſſe cauſam immediatam, quia nõ mediat niſi cauſa inſtrumẽtalis. Eſt .n. vapor putridus, ſicut inſtrumentũ humoris putridi. Cauſa vero antecedẽs eſt cauſa corporea mediata cauſans ſebrẽ mediãte cauſa cõiuncta, & ſolũ de per accidens. ſicut .x. vnc. cholerę exiſtentes in venis ſunt cauſæ febris, quia ſtimulando natura ſunt cauſæ, vt natura irritata expellat aliquã partẽ extra venas ad poros & cutem, quæ expulſa ꝓpter motũ illum putreſcit, & fit cauſa cõiuncta febri. Nõ dico tamẽ quòd quælibet febris habeat duplicẽ cauſã, ſed aliqua habeat ſolũ cauſam coniunctã, vt quãdo tota materia ad putredinẽ mouetur, vt in tertiana vnius paroxyſmi. Aliquando nõ habet niſi cauſam antecedentẽ ſicut in tertiana pluriũ paroxyſmorũ in tẽpore quietis. in qua tertiana ſeruatur vnitas in cauſa antecedẽte. Aliquãdo nõ habet cauſam antecedẽtem, neq; cõiunctã, ſi ꝓpter caliditatẽ hepatis, & venarũ ex cibo ſumpto hodie generẽtur duæ vnc. choleræ quæ putreant, & faciant paroxyſmũ. Deinde ex eadẽ cauſa generentur duæ aliæ vnc. & faciant aliũ paroxyſmũ, & ſic de alijs. Eſt .n. manifeſtũ quòd aliquãdo nõ habebit cauſam cõiunctã, nec antecedente quæ ſit materia. vnitas aũt huius feb. ſeruatur in cauſa antecedẽte, quæ eſt caliditas hepatis, & venarũ.

Feb. putridę immediata cauſa.

Vides quomodo feb. putrida poſsit eẽ ſine cã ãnti, & cõiuncta.

Secundo notandũ quòd diſtinctio temporũ feb. penes alterationẽ materiæ debetur febribus putridis tam interpolatis, quàm cõtinuis. Eſt .n. febris interpolata febris inter cuius paroxyſmos cadit quies media, cuius cauſa cõiuncta putret extra venas. Cõtinua aũt eſt quæ ſemper affligit cuius cauſa coniuncta eſt humor putrens intra venas. Hæc aũt eſt duplex continua ꝓportionalis, & eſt nota, licet .n. cõtinue affligat, habet tamen excreſcentiã de die in diẽ, aut de tertio in tertiũ, aut de quarto in quartũ ſm analogiã ad ſuam materiã. Alia eſt cõtinua cõcluſa continue affligẽs, & nõ habẽs huiuſmodi excreſcentiam de quibus ſupra, & hæc eſt duplex. quędam pendet ab vnica materia durante a principio vſq; ad finẽ, cui nulla fit additio, ſicut eſſet tertiana vnius paroxyſmi. Aliqua aũt pẽdet ab aliqua materia durante a principio vſq; ad finem, cui tamen aliqua fit additio. Et hæc eſt triplex epacmaſtica, in qua de materia plus additur primæ materiæ putrẽti, quàm ſit illud qđ ab eo reſoluitur, quapropter augẽdo ꝓcedit, & eſt fere tota augmentũ. ſecũda eſt paracmaſtica quæ declinãdo ꝓcedit. huius cauſa eſt, quia de materia prima plus reſoluitur quàm ſit illud qđ additur. Tertia eſt homotena quæ vniformiter affligit, & eſt fere tota ſtatus. cuius cauſa eſt, quia tantũ de materia additur, quantũ eſt illud qđ de prima putrẽte reſoluitur. ſeb. aũt iſtæ quibus nulla fit additio ſunt rariſsimæ, vt paret diſcurrẽdo. Diſtinctio aũt temporũ in his penes alterationẽ materiæ ſumitur hoc modo, quia in principio non eſt niſi veſtigiũ digeſtionis, aut diſpoſitionis digeſtioni cõtrariæ occultũ. In augmẽto ſigna digeſtionis, aut cõtraria ſunt manifeſta, & digeſtio aut putrefactio manifeſte augẽdo ꝓcedit. In ſtatu licet aliqualiter digeſtioni intẽdatur, ſaltẽ uſq; ad mediũ ſtatus in medio ſtatus eſt ſumma digeſtio, & ita ſumma putrefactio.

Cõtra. maior eſt ꝓportio virtutis digeſtiuæ ad materiã digerendã a principio ſtatus vſq; ad mediũ quàm vnquã ante: ergo digeſtio magis intenditur, & velocitatur in hoc tempore quàm in augmento, & ſi ſic, ſequitur quòd augmentũ digeſtionis debet eſſe in ſtatu magis manifeſtũ & ſenſibile quàm in augmento. Ad hoc dicitur negando vltimam conſequẽtiam, nam quantumcunq; digeſtio velocius ꝓcedat in ſtatu, quàm in augmento, illud tamen non eſt ita ſenſibile ſicut in augmento ſicut quantitas digitalis alicui corpori magno nõ eſt ita manifeſta, ſicut quantitas eadem addita corpori paruo.

no. Notandū tertio quòd licet plures ſint febres eiuſdē ſpeciei, nō tamen ſeruant eandem proportionē in motu materiæ ſuorum paroxyſmorū. poteſt .n. eſſe vna tertiana in qua materia vnius paroxyſmi ſit maior quàm materia ſecundi, & materia ſecundi quā tertij, & ſic deinceps vſque ad ſtatū. Alia tertiana ſe habebit omnino econtra, in qua materiæ ſuorum paroxyſmorum erunt æquales, & ſic paroxyſmi erunt fere æquales in longitudine, & in ſuis accidentibus. Quod autem hoc ſit verum oſtenditur, nam in continuis concluſis hoc eſt poſsibile. ſicut in epacmaſticis in quibus magis de materia mouetur ad putredinem in tempore ſequenti, quàm in præcedenti. Et in homotenis in quibus tantum de materia additur ad putredinē in tempore ſequenti quantum in tempore præcedenti. ergo ita erit poſsibile in interpolatis. Harum autem diuerſitatū cauſa potiſsime ſumitur ex diuerſitate materiæ, nam materia exiſtente difformi, & etherogenea multa pars ſubtilis poterit moueri in primo paroxyſmo, & in ſecundo paroxyſmo materia erit paucior, quia magis groſſa, & difficilius mobilis, in tertio paroxyſmo paucior, quia adhuc magis groſſa, & ſic deinceps. Aliquādo etiam res ſe habebit econuerſo, & ſic accidit ſecūdum plurimū, & proprie quādo materia eſt vniformis, uel quaſi. Nam primus paroxyſmus pēdet a pauca materia, quia nō eſt digeſta, nec à iuuatiuo ſeparata. Secundus pendebit a pluri materia, quia erit magis digeſta, & motui magis parata, & ſic de alijs. Et ex hoc notato inferuntur quædam correlaria. Primum, materia, quæ mouetur in ſtatu febris ſalubris, aliquando eſt pluris quantitatis, quàm illa quæ mouetur in principio. aliquando ecōtra ꝓpter cauſas ſupraſcriptas, aliquādo ſunt æquales ſm ꝙ aliquādo febris erit maior in ſtatu, quia longiorum & ſæuiorū accidentium quàm in principio. aliquādo ecōtra, & aliquādo æqualis. Ex quibus ſequitur ꝙ quæſtio in eo eſt indifferens, & neutralis, cum aliquādo febris ſit maior morbus in ſtatu, quàm in augmēto, & in augmēto maior quàm in principio, aliquādo ecōtra, aliquādo in omnibus erit ęqualis. nam materiæ multitudo, & paucitas eſt cauſa potiſsima ad faciendū morbū magnū vel paruum. Tertio ex notato ſequitur ꝙ tempora feb. quo ad accidētia, & penes alterationē materiæ raro coincidūt, immo fere nō coincidūt niſi in morbis ſeruātib. materiā ad vnā criticā expulſionē. Et quia dubium hoc modo eſt neutrale a quibuſdam limitatur. Albertus enim Bononienſis dicit non aliter limitandū eſſe quàm fuerit dictū in principio quæſtionis, ipſe tamen ſequēs Pluſquā commentatorē ponit generalem concluſionē, ꝙ omnis febris putrida ſalubris &c. eſt minor morbus in ſtatu quàm in augmēto, & minor in augmento quàm in principio. Et conſequēter dicit ꝙ licet plus de materia putreat in ſtatu quàm in principio, attamē quia illa materia eſt facta benigna per digeſtionē, morbus eſt minor.

Magni ꝑuiue morbi cauſa.

Putrida feb. ſalubris ē minor morbus in ſtatu, quàm in augmēto.

Contra. malignitas materiæ principij eſt finita, & malignitas materiæ eſt aliquanta, immo notabilis cum putreat & faciat febrē, & accidētia ſequētia febrē. Sed certum eſt quòd contingit maiorē proportionē eſſe quātitatis materiæ ſtatus ad quantitatē materiæ principij quàm ſit malitia principij ad malitiam ſtatus, ergo plus promouebit ad magnitudinē morbi quantitas materiæ in ſtatu, quàm ad remiſsionē morbi promoueat benignitas eiuſdem in comparatione ad principiū. & antecedēs eſt ſatis manifeſtū volētibus abſq; paſsione metiri huiuſmodi cōtingentias. in ſtatu enim materia communiter magis nocet ſiccando, imprimendo; ſed in principio magis ſuffocando.

Gentilis autem in ſua magna quæſtione limitat titulū quæſtionis ad febres incipientes ab aliqua materia, quę tota incipiat putreſcere, & ita ducatur ad ſtatum abſq; nouæ materiæ additione. ſed quia iſtæ ſunt paucıſsimæ, ideo titulus quęſtionis eſt valde arctatus, & nō ſe extendit niſi ad feb. quæ reſeruabant materiā ad vnam criticam expulſionem, & non etiam ad omnes iſtas. Sunt enim multæ ex iſtis reſeruantib. in quibus tota materia in principio non incipit putreſieri. Et ſunt etiā multæ ex iſtis, in quibus in augmēto, & ſtatu additur materia, quæ omnes poſtea vna criſi expelluntur. Ad paucıſsimas itaq; febres ſe extendit titulus quæſtionis. Propterea Vgo ſenenſis dicit quòd quęſtio debet limitari alijs partibus exceptis illis in quibus ſit comparatio, & neceſſario ſequentibus. & ideo iuxta doctrinā ſecundi complexionū in comparationibus ſeruādā debet titulus quæſtionis ſic formari. vtrū feb. putrida ſalubris pendēs a materia nō reducibili ad benignum ſit maior morbus in ſtatu quàm in augmento, & maior in augmento quàm in principio. ſuppoſito quòd præciſe ſit tanta materia ſub forma cauſæ coniunctę in hora ſtatus, ſicut in principio vniuerſali partis ſtatus ſibi proportionabili in principio comparando, ita quòd ſi eſt continua quanto plus eſt diſſolutū in hora ſtatus quàm in principio, tanto plus tranſiuit in tempore intermedio in putredinis actum. Et ſi eſt interpolata quòd præciſe tantum tranſeat de cauſa antecedente ſub forma cauſæ cōiunctæ in ſtatu in vno paroxyſmo, quantum tranſiuit in paroxyſmo principij. Quarto notandum ꝙ digeſtio in nocitiuo nō reducibili ad benignū, quæ eſt præparatio materiæ ad expulſionē eſt duplex. quædam eſt adæquatio ſubſtantiæ materiæ digerēdæ. vt quia ſi ſubtilis ſit imbibita ingroſſetur, ſi groſſa nō potens per meatus anguſtos tranſire ſubtilietur, ſi viſcoſa adhęrens membrorum ſuperficiei incidatur. Altera autem eſt proprietas occulta quæ acquiritur materiæ per actionē caliditatis innatæ agentis in materiam, & aſsimilantis eam membris radicalibus, quorum eſt inſtrumentum. huiuſmodi digeſtionis efficax argumentū eſt, quia in apoſtemate facto in corpore temperato a percuſsione, quantumcunq; ſanguis ſit mediocris indigemus maturātibus non quidē vt ſanguis ille acquirat ſubſtātiam mediocrē, cum ſit temperatus, ſed vt acquirat proprietatē illam, qua facile obediat virtuti expulſiuæ. Similiter in ſynocha facta in corpore temperato nō ſit criſis in prima, quantumcunq; ſit ſanguis quo ad modum ſubſtātiæ mediocris, & optime digeſtus, ſed ſit criſis in ſeptima poſt actionem caloris in ſanguinē dantis ſibi proprietatē de qua ſupra. Item ſi ſola adæquatio ſubſtantiæ ſufficeret, nō oporteret ad ſignificandū digeſtionem completam, quòd hypoſtaſes eſſent albæ. nam incipiente febre a cholera rubea, melancholia, vel ſanguine, cum quādoque huiuſmodi humores ſint mediocris ſubſtantiæ ſufficeret ad ſignificandū complementum digeſtionis, quòd hypoſtaſes eſſent mediocris ſubſtātiæ citrinæ rubeæ vel nigræ, quod tamen falſum eſt, & contra experientiam, quæ etiam debebant apparere in prima die. ergo concluditur quòd pręter modū ſubſtantiæ requiritur proprietas de qua ſupra, quæ acquiritur in materia per actionem membrorū radicaliū in materia. quę proprietas maxime cognoſcitur per albedinem hypoſtaſis.

Duplex digeſtio in nocıuo humore.

Quinto notandum quòd digeſtio debetur tam cauſę antecedēti quàm coniunctæ, licet de hoc dubiū non paruū fuerit apud antiquos, ſed quòd debeatur cauſę coniunctæ manifeſtū eſt in apoſtematibus, in quibus materia putrens, & faciēs febrem digeritur, & tandē ſaniatur. hoc idem penes Gal. primo de differentijs febrium cap. 6. reperitur in cauſa coniuncta febrium putridarum vbi dicit, quòd putredo humorū, qui in venis, & arterijs ſunt, eſt ſimilis illi, qui ſm apoſtemata. ſed vincēte natura in apoſtematibus ſit pus laudabile. in humoribus vero qui ſunt ſm arterias, & venas proportionaſe puri illud qđ in vrinis ſubſiſtit hypoſtaſis. videmus etiam in continuis cōcluſis apparere in proceſſu hypoſtaſim laudabilē, cum prius non apparuerit, quæ aliquādo nō habēt niſi cauſam cōiunctam. Quod aūt debeatur cauſæ antecedēti oſtēditur in interpolatis, in quibus apparet hypoſtaſis ladabilis, cū prius nō apparuerit. Et certū eſt ꝙ hypoſtaſis illa nō deciditur niſi à materia exiſtēte in venis, quæ nō eſt putrida. à materia .n. putrēte in paris cutis nō eſſet poſsibile decidi materiā hypoſtaſis, quę uenas ingrediens cum vrina deſcenderet. Et etiam apud Auic. ſecunda primi. cap. de hypoſtaſi. hypoſtaſis laudabilis principaliter ſignificat digeſtionē humorum, qui ſunt in venis. Et idē Gale. primo de criſi. Eſt aūt certū ꝙ in interpolatis materiæ non ſunt putrentes intra venas, quia facerent continuā. Et ex his manifeſtū eſt, ꝙ extranee locutus eſt Conciliator, differentia .159. qui dixit quòd cauſa cōiuncta feb. eſt uapor putridus antecedēs humorē nō putridū: ſed humor putridus eſt quodammodo mediū inter cauſam antecedentē, & coniunctā. Et dicit quòd cauſæ coniunctæ qui eſt vapor pauca debetur digeſtio, quia nō habet ſubſtantiā impedientē, merito tamen qualitatū quibus eſt naturæ rebellis, aliqua debetur alteratio. humori vero putrido qui eſt cauſa media proprie, & per ſe debetur digeſtio, quia oportet in eo facere ceſſare putredinem manēte ſubſtātia, ſed humori qui eſt

Digeſtio competit, & cauſæ añti & cōiunctæ.

ſub

ſub forma cauſæ antecedentis nõ debetur proprie digeſtio. cum nõ ſit putridus, ſed bene ei debetur aliqualis digeſtio ꝑ quã ſua ſubſtãtia adequetur. nõ aũt eſt proprie digeſtio, niſi illa quæ facit ceſſare putredinẽ manẽte ſubſtãtia iuxta diffinitionem digeſtionis tertio thechni. Error aũt totus eſt in expoſitione textus Galen. tertio thechni. Pro cuius intellectu eſt ſciendũ ꝙ ſi materia fuerit putrens leui putredine, tũc digeſtio facit ceſſare putredinem manente ſubſtantia .i. manente forma humorũ, quia per digeſtionẽ humor reducitur ad benignum. Si vero ſit humor nõ putrẽs, & ſit cauſa antecedens febris per aliquã malam diſpoſitionem in ipſo, tunc ſibi cõuenit digeſtio, quæ facit ceſſare putredinẽ nõ præſentẽ, ſed ſecuturã merito ſuæ malæ diſpoſitionis, quæ remouebitur ꝑ digeſtionẽ, per quam vel adæquabitur ſubſtantia eius, vel remouebitur eius mala compleχio diſponens ad putredinem. Non eſt tamen credendũ quòd quilibet humor poſſit taliter digeri, nam aliquãdo eſt ita putridus, vt neceſſariũ ſit ipſum reſolui, aut incinerari, aut aliter ſenſibiliter expelli. tenendũ eſt itaq; iuxta ſupraſcripta, quòd tam cauſæ antecedẽti, quàm cõiunctæ proprie debetur digeſtio, & quòd deſcriptio data à Gal. competit ſolum digeſtiõi in nocitiuo reducibili ad benignũ. Notandũ ſexto ꝙ in feb. ſalubribus humor qui mouetur poſterius ſm plurimũ eſt magis digeſtus quàm ille qui primo mouetur, vt puta in interpolatis tota cauſa antecedens à principio incipit digeri. vnde materia ſecundi paroxyſmi eſt magis digeſta quàm materia primi. Et ita materia tertij magis digeſta quam materia ſecundi. & ita in cõtinuis ꝓportionalibus. & communiter in omnibus feb. ſalubribus. Verum aliquando cõtingit oppoſitũ propter etherogeneitatẽ materiæ ſicut in phlegmaticis. nam quandoq; materia ſequentium paroxyſmorũ quæ eſt groſſior quàm materia præcedentiũ, & nõ facile paſſibilis à uirtute digeſtiua eſt minus digeſta, quàm materia præcedentiũ. & hic eſt cauſa quarẽ aliquãdo perdũtur ſigna digeſtionis, & poſt ſtatum redit principiũ, & quare

Recidiuæ cauſa.

fiunt recidiuæ veræ. Et ex hoc notato ſequitur primo quòd in pluribus materiebus procedit digeſtio in quibus non procedit putrefactio. patet in materiebus interpolatarũ, & multarum aliarũ febriũ. Sequitur ſecundo ꝙ vt plurimũ in materiebus putrentibus in ſtatu nõ proceſſit putrefactio à principio vſque ad finẽ. Iſtud patet in interpolatis in quibus materia paroxyſmi ſtatus ſolũ incipit putrere in principio eiuſdem paroxyſmi. & ita dicendũ eſt de materia exacerbationis ſtatus. Itẽ in multis continuis concluſis in quibus ſtatus in quartodecimo die eſt veriſimiliter exiſtimãdum eſt nihil eſſe de materia mota à principio. Ex his ſequitur ꝙ licet concederetur digeſtionẽ, & putrefactionẽ ſimul intendi poſſe. ex hoc tamen nõ ſequitur ꝙ hora ſtatus vt plurimũ in feb. putredinis materia ſit magis putrida quàm in principio. Nam non oportet quòd pluri tempore putruerit quàm materia quæ eſt ſub forma cauſæ coniunctæ in principio. immo ſtat quòd præciſe æquali tempore, aut multo minori. hoc patet in interpolatis in quibus tam in ſtatu, quàm in principio materia incepit putrere in principio ſuorũ paroxyſmorum. ſi enim ſint in punctis æque diſtantibus a principio ſuorum paroxyſmorum illæ materię ſunt æqualiter putridæ. Si vero ſint in punctis inæque diſtantibus illa minus putret quæ magis vicinatur ſuo principio. idem iudiciũ eſt in continuis proportionalibus.

Ex quibus tandẽ ſequitur quòd via vera ad ſoluendum quæſtionem propoſitam nõ eſt ex hoc quòd digeſtio, & putrefactio ſimul intendantur, licet Gentilis putauerit illud eſſe fundamentũ ſolutionis dubij ꝓpoſiti. & patet, quia iſto conceſſo nõ ſequit̃ in ſtatu vniuerſali putredinẽ eſſe inteñſiorẽ in materia quàm fuerit a principio niſi ſolũ in caſu in quo vna materia a principio vſq; ad ſtatũ putruerit, & ſimul digeſta fuerit, quę eſſet tota cauſa morbi, qui caſus rariſſime contingit, & non videtur eſſe de intentione auctorũ, qui ponunt regulas quas volũt in pluribus verificari, ſicut ſunt canones in ordinãdo diætã, & ſimiles. Septimo notandũ ꝙ illud dicit̃ ma-

Magis putridũ quid ſit.

gis putridũ qđ magis appropinquat termino putrefactionis qui eſt incineratio, aut magis diſtat à termino à quo, ſiue à nõ gradu putredinis. Ex quo ſequitur ꝙ nõ omne qđ eſt magis putridũ eſt magis calidũ, cum ea quæ multũ appropinquãt incinerationi minus habeãt de humido. & ꝑ cõſequẽs minus de calido actuali quàm ea quæ aliquãtulũ magis diſtãt, ſicut uidemus in ſtercoribus quæ putrẽt, quæ minus ſunt calida cum vicinantur incinerationi. Cum ergo tam in principio quàm in ſtatu vniuerſali materia terminet̃ ad incinerationẽ, ergo vtrobiq; erit magis putrida. quare fundamentũ Gentilis nullum, qui dicit febrẽ eſſe maiorẽ morbũ in ſtatu quàm in principio quia materia ſtatus eſt magis putrida. Forte reſpondebitur

Putredo quid ſit.

quòd illud dicitur magis putridũ, qđ habet plus de calido putredinali, quia putredo nõ eſt aliud quã calor fixus in materia putrida, vt vult Auic. ſecunda primi. in cap. de cauſis calefacientib. vbi dicit quòd intentio putredinis eſt quæ caliditatẽ extraneã euenire facit, & nõ aliud. putredo itaq; nõ eſt aliud quàm calor putridus, & ſm illud eſt magis putridũ qđ eſt calidius caliditate putrida, non aũt qđ magis appropinquat incinerationi, aut qđ magis diſtat a termino a quo. Cõtra ſequitur quòd tam in principio vniuerſali quàm in ſtatu materia æqualiter erit putrida cum vtrobiq; trãſeat a nõ gradu putredinis vſq; ad terminũ eius. ergo fundamentũ Gentilis nullũ, cum in vtroq; trãſitu tam materia principii, quàm materia ſtatus erunt æqualiter calidæ caliditate putredinali. Notandũ

Vtrum omne magis putridum malignus ſit minus putrido.

tamẽ quòd nõ omne qđ eſt magis putridum eſt malignius minus putrido, ſicut in materia peſtilentiali, quæ licet ſit minus putrida, poteſt tamẽ eſſe malignior aliis magis putridis, cum etiã abſq; putredine eſſet malignior. videmus .n. quòd materia anthracis eſt malignior pluribus aliis materiebus apoſtematũ magis putridis, & fœtentibus, cum corrumpat omnẽ ſibi vicinũ. Octauo notandũ quòd digeſtio in materia, & ſi nõ ꝓhibeat omnino ipſam putrefieri prohibet tamẽ ipſam putrefieri valde maligna putredine. Pima pars notãdi eſt manifeſta in apoſtematibus in quibus ſanies laudabiliſſima adhuc faciet feb. putri. Itẽ in febribus in quibus materia in ſtatu, & declinatione eſt ſumme digeſta, & adhuc facit feb. putridam. Secũda pars notãdi ꝓbatur, quia tam ſanies laudabilis quàm ſedimen laudabile deciſum a materia in venis digeſta, ſunt dantia fiduciam ſanitatis, cum quibus nõ timemus malignam putredinẽ, & pro hoc eſt ſentẽtia Gal. ſecũdo de criſi. vbi dixit, nõ ẽ poſſibile apparẽte ſedimine laudabili, ꝙ febri ſit difficultas vel dominiũ. Et idẽ ſentit Aui 2. quarti cum dixit cap. de ſignis digeſtionis. Et ſcias quòd naq; feb. cum apparitione digeſtionis, neq; ſublimatio ſit cum declinatione apoſtematis timor vehemẽs. Notandũ nono quòd eſt poſſibile calorẽ naturalẽ, & præternaturalẽ in eãdẽ materiam agere vnum digerendo, alterum putrefaciendo, ita vt digeſtio, & putrefactio adæquate in eadem materia intendantur. hoc primo manifeſtum eſt in ſanie laudabili, quæ cum generatur putrefactio intenditur, quia febris putrida creſcit, & alia accidentia tempore ebullitionis. Idem etiam accidit in materiis in concauitate venarum, vt eſt apud Gale. primo de differẽtiis febriũ ſexto cap. generatur enim hypoſtaſis laudabiliſſima per ebullitionem cum qua etiam ſit febris intentio.

Decimo notandum quòd tranſmutationes factæ in corpore humano ſunt triplices. quædam omnino naturales factæ a calore naturali ſolum, ſicut digeſtionis quibus cibus in chylum chylus in ſanguinem, ſanguis in humiditates ſecundas tranſmutatur. Quædã omnino præternaturales ſicut putrefactiones quę ſiunt in gãgrænis, ſcachilos, eſthiomeno. Quædã aũt ſunt mediæ, ſicut eſt tranſmutatio humorum in ſaniem. Et hic eſt triplex, quædã in qua agit principaliter calor naturalis, & parum extraneus, ſicut cum ſit ſanies laudabiliſſima, & ſicut cum materia hypoſtaſis laudabilis in concauitatibus venarũ generatur in febribus. Quædam in qua magis concurrit calor extraneus quàm putredinalis, ſicut quando generatur ſanies maligna, fœtida, nigra vel viridis. & quando generatur hypoſtaſis maligna ſimiliter tendens in viride vel nigrum.

Et eſt tertio alia tranſmutatio in qua calores iſti ęqualiter concurrunt, ita vt in materia vtriuſq; veſtigium appareat, & æquale. Credo tamen tenendum eſſe vnum, & eundem calorem numero repertũ tam in membris, quàm in materia eſſe ſimul naturalem, & præternaturalem talia nomina ſortiri ſm diuerſitatem operationum, & effectuum qui ſequuntur. Vndecimo notandum quòd feb. poſſunt comparari dupliciter, in malignitate, & fortitudine. nullum enim incõueniens eſt vnam eſſe alia maligniorem, quæ tamẽ ſit remiſſior, ſicut peſtilẽtialis cõparata cauſoni. fortitudo .n. febris ſequit̃ caloris inteñſionẽ, & multitudinẽ. malignitas aũt ꝑternaturalitatẽ, qua

magis

magis lædat & occidat, quæ malignitas ſequitur aut venenoſitatem, aut putredinem intēſiorem, & huiuſmodi, licet etiam ſequatur caloris intenſionem & multitudinem. Et ita vna febris ad ſeipſam comparata diuerſis tēporibus poteſt eſſe vno tempore malignior, & minus intenſa, & alio tempore ſe habet econtra. Et cum malignitas febris tanquàm penes effectum habeat attendi penes læſionem operationū illa feb. eſt malignior quę amplius eſt operationū læſiua, ſiue merito caloris naturalis, ſiue præternaturalis, ſiue merito vtriuſq;. hoc notandū poteſt elici ex dictis Gal. tertio de criſi. cap. 4.

Quantum ad ſecūdum articulum pro opinione Pluſquam commentatoris, & ſequentium pertractanda ſupponitur primo titulum quæſtionis ſic eſſe limitandum, ſicut ab initio dictum fuit .ſ. vtrum febr. putrida ſalubris pendens a materia non reducibili ad benignum ſit maior in ſtatu, quàm in augmento, & maior in augmento quàm in principio, loquendo ſemper de his temporibus diſtinctis penes materiæ digeſtionem. Secundo ſupponitur quòd in tota materia quæ in ſtatu facit feb. continue proceſſerit digeſtio a principio vſque ad ſtatum. Tertio quòd digeſtio facit materiā putrere minus mala putredine, quàm ſi nō fuiſſet digeſta. hoc ſuppoſitū patet ex notatis. Quarto ſupponitur, quòd in ratione feb. includuntur duo, vnum ꝙ ſit calor, alterū ꝙ ſit præter naturam, & ratione vtriuſq; poteſt dici febris maior .ſ. aut quia ſit magis præter naturam, aut quia ſit calor intenſior. Hoc ſuppoſitum eſt manifeſtum ex vltimo notato ſupra poſito. Quinto ſupponitur, ꝙ accidentiū in febribus, & in alijs morbis quædam ſunt propria morbo, & quædam ſequuntur morbū & naturæ incitationem, ſicut ſunt propria febribus coarctatio pulſus, frigus extremitatum corporis, exiccatio, ſitis, dolor capitis, inſtantiæ vigiliarum, & ſimilia. Sequentia autē febrem, & naturæ incitationem ſunt ſicut rigor, uomitus, fluxus ventris, & omnia accidentia critica. His ſuppoſitis ſit hæc concluſio reſponſiua ad dubiū. Omnis febris putredinis ſalubris pendens a materia nō reducibili ad benignum in qua tota, & ſola putrente in ſtatu proceſſerit digeſtio a principio vſque ad ſtatum eſt maior morbus in aliqua parte principij, quàm in aliqua parte temporum ſequētiū, & maior in aliqua parte augmenti, quàm in aliqua parte ſtatus. Iſta cōcluſio eſt de intentione Gal. in commen. illius aphoriſmi. inchoantibus morbis, & rationibus ſic probatur. Prima, quia materia in ſtatu eſt magis digeſta quàm in augmento, & magis in augmento quàm in principio. ergo cum digeſtio iuxta tertium ſuppoſitum faciat materiam minus mala putredine putrere, quàm ſi nō digeratur, materia putrens erit magis maligna in aliqua parte principij, quàm in aliqua parte temporum ſequētium, & ſic dicendum eſt de augmento ſtatui comparato, ſed materia magis maligna cæteris paribus maiorem facit morbum. quare concluſio vera. Secunda ratio eſt. virtus maiorem habet proportionē ad materiam in ſtatu quàm habeat in augmento, & maiorem in augmento quàm in principio. ergo materia minorē in his temporibus habebit proportionē ad virtutē alterādam, & ſic morbus erit minor in ſtatu quàm in augmēto, & minor in augmēto quàm in principio. Tertia. cōtinue poſt principiū talis morbi ſalubris corpus mouetur ad ſanitatē, & digeſtio cōtinue procedit, ergo continue poſt minus participat de termino a quo, qui eſt ægritudo in ſtatu. itaq; morbus erit minor, cum tūc corpus ſit magis motum ad ſanitatē quàm tempore præcedenti. Quarta, quia in ſtatu accidentia propria morbo ſunt remiſsiora quàm in principio, patet in pleureſi ſuppurata, in qua dolor, & cætera accidentia ſequentia pleureſim ſunt remiſsiora quàm in principio. Et ita ſm plurimū eſt in cæteris apoſtematibus ſuppuratis. nam circa generationē ſaniei fiunt dolores, & feb. magis quàm facta ſanie iuxta aphoriſmum. Quinta. maiori & minori æqualiter decreſcentibus continue creſcit ꝓportio maioris ad minus, ſed virtus quæ ē maior in morbo ſalubri, quia habet proportionē maioris inæqualitatis ad ipſum. & morbus qui eſt minor cōtinue decreſcunt a principio vſq; ad ſtatum. virtus quidem decreſcit, quia reſoluitur, ſpiritus paucificantur, & humidum conſumitur. & morbus decreſcit, quia materia digeritur, & efficitur minus maligna, & etiam ex actione caloris pro parte reſoluitur. ergo continue decreſcit proportio morbi ad virtutē. quare morbus nedum abſolute, ſed in comparatione ad virtutem erit minor in ſtatu quàm in augmento, & minor in augmēto quàm in principio. Sexta ōis feb. putredinis ſalubris eſt malignior in principio quàm in augmento, & in augmento quàm in ſtatu. ergo eſt maior morbus &c. aſſumptum probatur, quia malignitas morbi habet attendi penes præternaturalitatem tanquàm penes cauſam, & læſionem operationū per ſe ductiuarū ad mortem tanquàm penes effectum, vt poteſt elici ex vltimo notato. ſed omnis talis feb. in principio a quo materia nō eſt digeſta eſt magis præternaturalis aliorū paritate ſuppoſita quàm in ſtatu in quo materia eſt digeſta, & eſt ad mortem periculoſior quàm in ſtatu in quo ꝓpter digeſtionē completā ſunt certa ſigna ſalutis. igitur eſt maior morbus in principio quàm in ſtatu. ſed in augmento iudicium eſt mediū. & ad intellectū concluſionis ſuprascriptæ intellexit Rabi Moyſes cum dixit, quòd ægritudo in tempore ſtatus eſt melior quando infirmus debet ſaluari. Ex qua concluſione ſequitur neutralitatē præcedentē febrē eſſe malignīorē quàm ſit febris tempore ſtatus quia magis præternaturalis, & periculoſior. Secundo ſequitur omnem febrem putridā ſalubrem aliorū paritate ſuppoſita eſſe minorem febrē in ſtatu quàm in principio partes proportionales iſtorū temporū adinuicē comparādo. nam poſtquàm materia putrens eſt æqualis, & magis benigna propter digeſtionem, minorē debet facere febrem, ſicut videmus in apoſtematibus ſuppuratis minorem eſſe febrem, & remiſsiora accidentia. taliter etiā debet eſſe in materia ſumme digeſta in concauitate venarū, cum Gal. primo de differentijs febrium, comparet digeſtionem quæ eſt in uenis ꝑ quā ſit materia hypoſtaſis laudabilis digeſtioni materię apoſtematum in quib. generatur ſanies. & hunc intellectū habuit Aui. ſecunda quarti. cap. de iudicijs digeſtionis, cum dixit, ꝙ nō eſt ſublimatio febris cum apparitione ſignorum digeſtionis, ſicut nō eſt cum digeſtione apoſtematis dolor fortis. Ex his itaq; tandē cōcluditur ꝙ febris putredinis ſalubris eſt maior morbus in principio quàm in ſtatu. & ſecundo quòd eſt malignior, & tertio quòd eſt intenſior febris aliorū paritate ſuppoſita. in augmento aūt in omnibus his iudicium eſt medium.

Sed contra hanc determinationē arguitē. quia febres ſeruātes materiā ad vnicā criticā expulſionē ſunt maiores in ſtatu quàm in tꝑibus præcedētibus. ergo determinatio falſa. tenet cōſequētia. argm ꝓbatur primo de intētione Gal. ſecūdo de criſi. ſecūdo cap. ubi dixit quòd febris in principio eſt parua, debilis reſpectu eius qñ in ſtatu eſt completa, & fortis. Amplius accidentia ꝓpria quæ ſequūtur impreſsionē materiæ in membro ſūt fortiora in principio, quàm in ſtatu, & cum hoc in ſtatu accidētia communia, & ꝓprie accidētia critica ſunt fortiora quàm in principio, illa enim remiſsiſsime accidūt in principio. ergo abſolute accidētia ſunt fortiora quam in principio. Ad hæc dicitē. Ad primū quòd in ſeruātibus materiam ad vnicā criſim cætera non ſūt paria, quia plus de materia eſt in ſtatu quàm in princi. cum ſecundū plurimū in ꝓceſſu noua addatē materia quæ poſtea tota in criſi expellitur. Et ſimiliter dicitur a Gal. ſecundo de criſi. Ad ſecundū negatur aſſumptum, & dicitē quòd accidētia oīa tam ſequētia impreſsionem materiæ, quàm ſequētia oppreſsionē fortiora ſūt in principio quàm in ſtatu alijs paribus. accidētia tñ critica quæ ſunt ad ſalutē fortiora ſūt in ſtatu quàm in principio, cum raro in principio accidat criſis. Concedēdū tñ eſt quòd vt plurimū febres putridæ ſalubres ſunt maiores in ſtatu quàm in principio, licet in ſtatu materia ſit digeſtior, tñ multo eſt amplior quæ eſt ſub forma cauſæ cōiunctæ in ſtatu quàm in principio. Præterea, cōtra determinationē inſtatur. quia febris nō eſt niſi calor præter naturā, & iſte eſt maior in ſtatu quàm in principio vt patet ad tactū, & quia pulſus ſunt maiores, velociores, & frequentiores, & ſimilr anhelitus. Secundo. quia ſtatus eſt hora pugnæ prima quarti cap. tertio. & Galenus prima aphoriſmorū. & hoc nō eſt niſi ꝓpter fortē ſtimulationē quā facit materia in naturam. ideo criſis ſit magis in die paroxyſmi, ſed cauſa maioris irritationis naturæ nō eſt niſi maior impreſsio a materia in membro. quare febris ſit maior in ſtatu. Item accidētia omnia ſunt in ſtatu maiora tam quæ merito mēſuræ ſunt pręter naturā, quàm quę ex toto genere præter naturam vt dolores, & ſimilia, quare intēſior, & magis pręter naturā.

Itē omnes operationes animales, vitales, & naturales ſunt

magis

Malignitas morbi penes quid attēditur.

magis ſeſe in ſtatu quàm in principio, ut apparet intelligẽti. Item ſi febris eſt maior in principio quam in ſtatu, tunc ſequitur quòd neutralitas ſequẽs principiũ eſt maior quam febris in ſtatu. Item Galenus in libro de temporibus, morbum comparat plantæ, & animali in principio paruis, poſtea augmentatis, poſtea magnis. Item pro hac parte eſt Gal. ſecundo de criſi. cap. ſecũdo. cum dixit. Iam ergo oportet vt exercites teipſum donec cognoſcas vnamquamq; ægritudinẽ ſingularem ſm ſeipſam, an eſt integra, & completa cum velocitate. nam ſi nõ anteceſſeris, & exercitaueris teipſum in hoc cum ſtudio, & ſollicitudine nõ cognoſces ægritudinẽ quãdo incipit, cum ſit pauca, & debilis. Ad hæc reſpondetur. Ad primum dicitur ꝙ calor nõ eſt maior in ſtatu quàm in principio aliorum paritate ſuppoſita, comparando partem calidiorem ſtatus ad partem calidiorẽ in principio. Sed vt plurimũ non eſt paritas, quia amplior eſt cauſa cõiuncta febris in ſtatu quàm in principio. & ſimiliter negatur ꝙ pulſus ſint maiores etiam aliorũ paritate ſuppoſita. Ad ſecũdũ dicitur quòd maior eſt pugna in ſtatu quàm in principio, quia plus de cauſa antecedẽte tranſit in coniunctam in ſtatu quàm in principio propter materiæ digeſtionem, & ſic nõ ſeruatur paritas. Quod ſi ſeruetur paritas, dico quod nõ erit maior pugna propter obedientiã materiæ, quã facile ſeparabitur. Similiter ad tertiũ dicitur quòd accidentia nõ ſunt maiora ſeruata paritate, ſed vt plurimũ nõ ſeruatur paritas. Ad quartũ dicitur quòd oẽs operationes ſunt magis læſæ in ſtatu quam in principio. Nec per hoc ſequitur quòd morbus ſit maior, quia tota læſio illa nõ eſt acquiſita tempore ſtatus, ſed in temporibus præcedentibus. Vtrum aũt in æquali tempore ſtatus acquiratur maior læſio quàm in æquali tempore principij aliorum paritate ſuppoſita. eſt dubiũ nõ paruũ. Cuius ſolutio fiat in videndo in quo tempore eſt maior ꝓportio virtutis ad morbum in ſtatu, vel in principio. Et credo vtranq; partẽ facile defendi poſſe. Ad quintum dicitur quòd febris augetur tpe principij, nec hic ſumitur principium pro inſtanti initiatiuo morbi, ſed pro vno de tẽporib. morbi. Si quę aũt auctoritates Gal. & aliorũ vidẽtur ſonare oppoſitũ; Dic quòd intelligunt de temporibus diſtinctis penes accidentia, aut quòd nõ ſeruatur paritas, quia plus de materia reperit ſub forma cauſę coniunctæ in ſtatu quàm in principio. Sed contra hãc determinationem eſt hic argumentum. Febris eſt maior in ſtatu paroxyſmi quàm in principio eiuſdẽ. ergo ſimile erit in febre in caſu cõcluſionis, illa enim eſt ſicut vnus paroxyſmus.

Reſponde ſicut ſcis, & maxime argumentum procedit de paroxyſmo ſtatus vniuerſalis in quo materia eſt magis digeſta quàm putrida.

Quantum ad tertium articulum pro opinione Gentilis ſit hic prima concluſio. In materia febris putridæ ſalubris quæ non reducitur ad benignum poſt initiũ febr. procedit putredo intendendo vſq; ad certum tempus probatur concluſio. in principio putredo materię eſt aliquantę intẽſionis, aliter nõ facetet febrẽ, qui gradus putredinis eſt acquiſitus in tempore neutralitatis præcedentis febrem. Et procedit augmentum vſq; ad certũ tempus, quia aliter non augeretur feb. non poteſt enim febris augeri nulla addita noua materia, niſi per augmentum putredinis in ea. aut quia materia magis cordi vicinatur, quę rariſsime accidit, quia ſm plurimum augmentum febris fit per crementũ putredinis in materia. hæc autẽ putredo, & ſimiliter febris ſequẽs eam nunquã ceſſat niſi materia capellatur, aut incineretur. Secundo, quia ſimile de materia febriũ putredinis, & de materia apoſtematũ. primo de differentiis febrium capitulo ſexto. Sed in materia apoſtematum poſt ipſorum initium intenditur putredo. ergo ſimiliter fiet in materia putridarũ, patet minor per augmentũ fœtoris in materia cum maturatur. Tertio hoc manifeſtum eſt in materia ſynochæ, in qua cum fit phlebothomia in principio euacuatur ſanguis parum diſtans a naturali. poſtea cum fit phlebothomia, euacuať ſanguis multũ alteratus, & fœtẽs.

Secunda concluſio. in materia feb. putridæ ſalubris procedente putredine procedit etiam digeſtio. Hæc concluſio quæ eſt fundamentũ poſitionis Gentilis probatur. quia quãdocunq; vni paſſo duarum diſpoſitionum ſuſceptiuo applicãtur duo agentia illas intendentia. illæ duæ diſpoſitiones in illo paſſo inducentur, ſed materię febris putridæ ſalubris applicatur calor naturalis intendens digeſtionem, & calor præternaturalis intendens putrefactionem, quare utraq; diſpoſitio inducetur. Secunda ratio ex Galeno primo pronoſticorum, commen. vltimo. Et ex Auic. ſecunda quarti. cap. de iudiciis ſaniei. ſanies fit a calore naturali qui intendit digeſtionem, & a calore præter naturam intendente putrefactionem. probatur. in ſanie eſt albedo intenta a calore naturali, & fœtor intentus a calore præternaturali. ergo idem accidet in materia febriũ iuxta Gal. vbi ſupra. Tertia ratio. quia egeſtio nigra apparẽs in ſtatu, & ſimiliter hypoſtaſis, aut vrina nigra nõ ſignificat ita male, ſicut quãdo apparẽt in principio. quarta particula aphor. Egeſtiones nigræ qualis ſanguis &c. & ſecũda primi. Etiam Iſaac de vrinis. Sed hoc nõ poteſt eſſe niſi quia cum putrefactione in ſtatu etiam ꝓceſsit digeſtio quæ nõ ꝓceſsit in principio. quare &c. Tertia concluſio de intentione Gentilis reſponſiua ad dubiũ, uel quæſitum eſt iſta. omnis feb. putrida ſalubris pendens a materia nõ reducibili ad benignum quæ tota ꝓceſsit ſub forma cauſæ cõiunctæ a principio vſq; ad ſtatum illius ſaltẽ nulla facta notabili diminutiõe eſt intenſior, & fortior in ſtatu quam in augmento, & in augmento quàm in principio. Iſta cõcluſio eſt de intentione Gal. in libro de temporibus vniuerſalibus vbi aſsimilat morbum plantæ, quæ primo incipit, poſtea augetur. poſtea ſtat. Et Auic. ſecunda primi dicit. quòd in augmẽto manifeſtatur contrictio, & quòd in ſtatu conſiſtit ea multis ſuis partibus. Et Halyabbas .4. theoricę dicit quòd augmẽtũ eſt qñ incipit maturatio, & tunc augetur virtus morbi, & virtutis debilitas. Et hoc idem clare dicit Auic. prima quarti. cap. 3. & .4. Et certum eſt quòd ibidẽ loquiť de temporibus diſtinctis penes alterationẽ materiæ. Et ꝓbatur ratiõe. quia illo tempore febris putrida eſt fortior, & intenſior in qua materia eſt magis putrida in ſtatu q̃ in principio. cũ a principio vſq; ad ſtatum ꝓceſſerit intendẽdo. Et confirmať, quia ſimile eſt de tota conſiſtentia febris in caſu concluſionis, ſicut de vno paroxyſmo febris, ſed paroxyſmus continue ꝓcedit intẽdendo a principio vſq; ad ſtatum. vt patet ex quotidiana experientia. & nõ eſt niſi quia materia magis putreſit, & calefit. ergo &c. Tertio in febre putrida virtus etiã procedit debilitando notabiliter vſq; ad ſtatum. & morbus augetur, aut ſaltem ſm omnẽ opinionẽ non notabiliter diminuitur. Huius rei exemplum manifeſte habemus in paroxyſmis. ergo continue creſcit ꝓportio morbi ad virtutem. ergo in ęquali tpe plus lædẽtur, & minuẽtur operationes in ſtatu, quàm in augmento, & in augmento quàm in principio. quare accidentia fortiora fient, & ſic morbus intenſior.

Sed contra hanc determinationẽ inſtatur primo. quia ſi digeſtio, & putrefactio intendantur ęqualiter, aut magis digeſtio quàm putrefactio. & digeſtio facit materiam benignam, & putrefactio malignam, ſequitur quòd æqualiter aut magis intẽdetur in materia benignitas, quàm malignitas. Ad hoc dicitur quòd putrefactio magis intenditur quàm digeſtio, & in pluribus. quia licet aliqua pars materiæ dealbeť a qua deciditur hypoſtaſis ſecundum digeſtionem ſummam, nõ tamen totaliter dealbatur, patet ex his quæ accidunt ex criſi in qua expelluntur humores ſub propriis formis, vt cholera citrina, ſanguis ruber, & melancholia nigra. Et ſi quęratur quomodo ſigna digeſtionis ſunt ſigna ſalutis ſi maior pars humorum non digeritur, & forte omnes putreãt. Reſpõdet quòd non obſtante putredine virtus membrorum remanet fortis, quę ſignificatur per hypoſtaſim, quapropter poteſt totam expellere materiam tam dealbatam quàm non dealbatam. Et iſta etiam hypoſtaſis eſt ſignum quòd & ſi humores non digerantur, non tamen putreſiant maligna putredine, & concedendum eſt in reſiduo materiæ aliquàm digeſtionem eſſe.

Secũdo inſtatur. quia digeſtio, & putrefactio ſunt cõtraria. ſed cõtraria nõ poſſunt intendi in eodẽ ſubiecto, ſicut nec caliditas, & frigitas, & hmõi. Ad hoc reſpõdetur quòd iſti motus ſunt aliquo modo cõtrarii, tamen nõ proprie, immo ſunt vnus motus diuerſa nomina ſortitus ſecundũ diuerſas diſpoſitiones quæ inducuntur, in quibus apparet vtriuſque caloris tam naturalis quàm præternaturalis veſtigiũ. Et hoc uoluit Gale. primo de differentijs febrium cum dixit. altera uocatur putredo, quã, & digeſtionẽ dicimus in vnã ſpeciẽ ſemper tranſmutatur pars. Et ideo quãdo materia eſt hoc modo

Digeſtio & putrefactio an ſint contraria.

ſumme digeſta, & etiã ſumme putrida facit maiorem feb. Et huius exemplũ eſt ſicut qñ aliquid nõ coloratũ rubeſit, licet nõ formaliter, tñ virtualiter acquiritur albedo, & nigredo. Et creſcẽte rubedine creſcũt uirtualiter albedo, & nigredo, ita ut rubefactio poſsit aliquo modo dici albefactio, & nigrefactio. Quod aũt putrefactio, & digeſtio non ſint ꝓpriæ cõtraria, ſed participent naturam contrariorũ eſt manifeſtum, quia putrefactio .4. metb. eſt contrarium magis generationi mixtorũ, ſed tantũ vnum vni eſt contrariũ. Quod aũt participent naturã contrariorum patet, quia non poſſunt ſub quibuſcunq; gradibus ſe compati. perfecta.n.digeſtio quæ eſt in corpore temperato non patitur ſecum ſummam putrefactionem, quę eſt in his quæ incinerantur. ſed gradus ſummi digeſtionis, & putrefactionis ſe compatiẽtes ſunt in ſtatu ſebriũ, & apoſtematũ ſalubrium, qñ apparet optima hypoſtaſis, & ſanies laudatiſsima. Contra ſanie laudabili perfecta febris remittitur iuxta aphoriſmũ. Circa generationẽ ſaniei &c. & ſimiliter dolores &c. ergo concluſio falſa. Præterea. eſt ſimile de hypoſtaſi, & ſanie. primo de differentijs feb. cap. 6. ergo hypoſtaſi laudabili perfecta debet febris remitti. hoc argumentũ eſt mihi difficile. Tertia ratio, quia non valet boc argumentũ. lõgiori rpe ꝓceſsit putrefactio in ſtatu q̃ in principio vel augmento. ergo febris eſt maior. Nam ex hoc fundamẽto ſequeretur ꝙ feb. eſſet maior in declinatione, & ſic fundamentũ Gẽtilis nullũ. Dicitur quòd argumentũ illud ſic abſolute nõ valet, ſed bene valet cum hac additione, & materia tunc primo eſt ſumme digeſta. ergo tunc eſt ſumme calida calore putredinali, & fit febris maior. Vnde dicit quòd intẽtio putredinis habet attẽdi penes diſtãtiam a nõ gradus petredinis. & penes acceſsionẽ ad ſummũ gradũ caloris putredinalis. nõ aũt penes acceſſum ad terminũ putredinis qui eſt incinerãtio. quæ .n. ſunt valde vicina incinerationi parũ hñt de calore actuali putredinali, licet tñ Gẽtilis in q̃õne ſua dicat oppoſitũ, & male poſsit reſpõdere ad argm̃ factũ ſtatim.

Quarto arguitur ſic. digeſtio, & putrefactio ſunt diuerſi motus, cum velit Gal. 5. de ſimplici medicina, digeſtionem fieri à calore naturali, putrefactionẽ vero a calore præternaturali.

Digeſtio, & putrefactio vnus tantũ eſt motus ſecundũ Gẽti.

Reſpõdet ſm Gentilẽ quòd eſt vnus motus dictus digeſtio, & putrefactio, licet fiat a diuerſis agẽtibus. Propterea in materia digeſtiua, ſicut i ſanie apparet veſtigiũ caloris naturalis .ſ. albedo, & veſtigiũ caloris pręter naturã .ſ. fœtor, licet ſm veriorẽ opinionẽ ſit vnus & idẽ calor numero perficiens būc motũ, qui dr̃ naturalis, & pręter naturã diuerſos effectus. Et ſi adducatur textus Au. in ſermone vniuerſali vlcerũ quòd in laudabiliſsima ſanie nõ eſt putrefactio. dic quòd nõ eſt putrefactio maligna qualis in herpete, eſthiomeno, ſed bene aliqualis putrefactio. Quinta rõ. opinio Gẽtilis eſt voluntaria, licet .n. ſupponat verũ, quòd .ſ. digeſtio, & putrefactio vſq; ad aliquem gradum poſsint ſimul in eadẽ materia adæquate intendi, & ſe compati, tamen non probat vſq; ad quartum gradum. eſt enim certũ quòd cum putredine qualis eſt in herpete, & ſimilibus nõ intẽditur digeſtio, immo diminuitur. & ſimiliter cum materia denigratur, vnde ſit ſputũ nigrũ, & hypoſtaſis nigra. ergo cõſimiliter, cum materia eſt ſumme digeſta, vt quia ſanies, & hypoſtaſis ſint albæ, & laudabiliſsimę debet putredo eſſe remiſſa. huius aũt ſignũ eſt, quia ſanie laudabili perfecta febris, & calor remittitur iuxta apbor. Circa generationẽ ſaniei &c. Et ſimiliter debet eſſe hypoſtaſis apparente laudabili, quia potius ante perfectã digeſtionẽ febris ẽ intenſior .ſ. in augmẽto in quo ſit ebullitio pręparans ad ſummam digeſtionẽ, & tunc debet eſſe ſumma putredo quæ deinceps remittitur. certe hæc ratio ſicut, & inſtantia ſuperior eſt mihi difficilis. Sexta ratio. digeſtio materiæ facit ipſam putrere minus maligna putredine, quàm ſi ipſa nõ eſſet digeſta. ergo in febre ſalubri habente plures paroxyſmos cæteris paribus ex parte quantitatis materiæ, materia paroxyſmorum principij quæ non eſt digeſta debet putrere magis maligna putredine, quàm materia paroxyſmorũ ſtatus quæ ẽ digeſta. ergo hæc febris in principio erit maior morbus quam in ſtatu. Hinc dicitur cõcedẽdo illud ad qđ deducitur, ſed nõ ſumus in caſu Gentilis, loquitur .n. Gẽtilis de febre pẽdẽte a materia in qua putredo, & digeſtio proceſsit vſq; ad ſtatum.

Digeſtio, & putrefactio non ſub quibuſcunq; gradibus ſe compatiuntur.

Contra. digeſtio facit materiã benigniorẽ, putrefactio maligniorẽ, ſed poſsibile eſt ſecũdũ uariam diſpoſitionẽ materiæ quòd digeſtio in aliqua materia magis procedat, & intẽdatur quàm putrefactio, ſicut in materia benigna. & poſsibile eſt ecõtra, ſicut in maligna. ergo poſsibile eſt quòd æqualiter intendantur. quo poſito ſequitur quòd febris aliquando erit benignior, aliquãdo malignior in ſtatu quàm in temporibꝰ pręcedentibus, aliquando æqualis.

Ego autem credo nullam poſitionum ſuperiorum defendi poſſe, & multa ex argumentis ſupra poſitis contra eas militare. Sed credo in hac materia has concluſiones eſſe tenẽdas.

Oĩs feb. putrid. ſalubris ſalubrior ẽ in princ. quã in ſtatu.

Prima cõcluſio. omnis ſeb. putrida ſalubris eſt ſalubrior in ſtatu quàm in augmẽto, & in augmẽto quàm in principio. & voco febrem tũc ſalubriorẽ in qua apparẽt magis certa ſigna ſalutis, & quæ eſt ſanitati ꝓpinquior. ꝓbatur, quia in ſtatu apparent completa ſigna digeſtionis quæ ſunt dantia fiduciã ſanitatis. Secũda concluſio. omnis febr. putrida ſalubris eſt maior morbus, & malignior in principio quàm in augẽmto, & in augmẽto quàm in ſtatu oĩum paritate ſuppoſita, præter ea in quibus fit comparatio. & quæ neceſſario ſequũtur ad comparationẽ. oportet .n. ſupponi paritatem ex parte quantitatis materiæ, & ex parte gradus putredinis in omnibus his temporibus, & reliquorũ quæ faciunt ad morbi magnitudinẽ vel remiſsionẽ, nemo .n. dubitat quòd tertiana vnius paroxyſmi eſt maior in ſtatu quàm in augmento, & maior in augmẽto q̃ in principio. ſed nõ ſeruatur paritas ex parte gradus putredinis, quia in principio materia eſt occulte digeſta. in augmento manifeſte. in ſtatu ſumme digeſta. ſed quãto eſt digeſtior eſt aptior putrere minus mala putredine. quare &c. Et ꝓ hoc ſunt omnes auctoritates pro opinione Pluſquàm commẽtatoris ſuperius adductæ. Tertia cõcluſio. vbi nõ ſeruatur paritas in omnibus contingens eſt febrẽ eſſe maiorẽ morbũ aliquãdo in principio. aliqñ in augmẽto. aliquãdo in ſtatu maxime ꝓp diſparitatẽ in quãtitate materiæ i gradu putredinis ſꝑ patet, nam maior gradus putredinis, & maior quantitas materiæ faciunt morbum eſſe maiorẽ. Cum aũt hæc poſsint contingere in quocunq; iſtorũ trium temporum ſequitur veritas cõcluſionis. Quarta concluſio. licet ita ſit vt aſſerit ſecunda concluſio. nõ tamen omnis feb. putrida ſalubris eſt intenſior in principio quàm in augmento, & in augmento quã in ſtatu. concluſio patet. nam multæ febres putridæ per digeſtionem intenduntur in calore, ſicut pendẽtes a materijs frigidis quæ per digeſtionẽ caleſiunt. non eſt aũt neceſſarium quòd omnes materiæ calidę per digeſtionẽ caleſiant, immu quandoq; infrigidantur. Digerimus enim materiam choleritam ſubtilem, & ſanguinẽ ſupercalefactum per potum aquæ frigidæ, ſicut etiam accidit in digeſtiõe quæ eſt in iuuatiuo. ſicut cum ſanguis in lac tranſmutatur. Rationes aũt quæ poſſunt adduci contra hanc opinionẽ ſuperius poſui, & ſolui cum pertractaui opinionem Pluſquam commentatoris. Et ſic cum dei gratia ſit finis huius queſtionis.

Morbus magnus vnde.

De cauſis ephemeræ omnis ſpeciei. Cap. V.

Cauſa omnium ſpecierum feb. ephemeræ ſunt cauſæ primitiuæ calefacientes eſſentialiter, & calefacientes per accidens de ſumma occurrentium, & aſſumptorum ſilicet in cibo, & potu, & paſſionum corporearum, & animalium, & ex doloribus, & apoſtematibus apparentibus, et ſunt de eis ex oppilationibus, quarũ cauſa nõ eſt primitiua.

Poſtquàm Auic. in quatuor capitulis præcedentibus egit de quatuor vniuerſalibus de febrib. præſciendis. in hac parte agit de ephemeris. & primo in generali. ſecundo in ſpeciali. ibi. {De febrib. ephemeris ſunt.} In principio ſexti capituli. Primam partem diuido in quatuor. nam in prima parte præmittit ſermonem generalem de febrib. ephemeris. in ſecunda parte ibi. {Et de proprietatibus.} in principio ſequentis capituli ponit ſigna generalia feb. ephemerarũ. in tertia parte ibi. {Cum expedit.} in principio tertii capituli ponit cauſas, & ſigna permutationis febr. ephe. ad alias feb. in quarta ibi {In omnibus ſpeciebus.} in principio quinti capituli ponit curationẽ generalẽ feb. ephemerarum. In primo capit. ponit quatuor generalia de febribus ephemeris pręſcienda. ꝓpterea hoc capitulũ dicitur ſermo generalis in febribus ephemeris. Primũ eſt cauſæ cuiuſcũq; ephemeræ in generali. Secũdũ eſt tempus durationis feb. ephe. & incipit ib. {Et iſte quidẽ feb.} tertiũ qualiter ſe habeant in facilitate, & difficultate

tate cognitionis, & curę, ibi {Et hęc quidē febris.} quartum eſt quæ corpora ſint paratiora ad ipſas. ibi {Et homines quidem.} Primā partem diuido in tres. Nam Prima in generali ponit cauſas ephemerarū. In ſcd'a ibi {Et nō ꝓueniūt.} Ponit modum quo hmōi cauſæ ducunt ad ephemeras, & non ad alias febres. In tertia ibi. {Et ſunt quidā hominū.} remouet quendā errorē. Et ſi quis quæreret quare Auice. in hoc primo tractatu ſimul egit de generalib⁹ præſciēdis de febribus, & de ephemeris, nō aūt ſic de putridis, aut hecticis. Dicendū obmiſsis ambagibus, quòd hoc ſecit quia ſibi placuit. De prima aūt parte dicit quòd cauſæ omnium ſpecierum feb. ephe. ſunt cauſæ primitiuæ calefaciētes eſſentialiter. i. per ſe & immediate, & calefacientes per accidēs, ſicut oppilādo, aut per antiperiſtaſim. & iſtæ cauſæ ſunt de ſumma occurrētium, ſicut aeris, ſolis, balnei, & ſimiliū, quæ corpori occurrunt. Et ſunt de ſumma aſſumptorū in cibo, & potu ſicut cibi, & potus calidi actualiter, aut potentialiter, ſimiliter medicinę. & ſunt ēt iſtæ cauſæ de ſumma paſsionum corporearū ſicut eſt exercitium, & de ſumma animaliū. ſ. paſsionū ſicut eſt ira, & reliqua animi accidētia, & ex doloribus, & apoſtematib. apparētib. .i. extrinſecis. Nam intrinſeca ſecundū plurimū faciunt feb. putri. licet nō negandū ſit ipſa poſſe facere ephemeram. ſed extrinſeca frequenter faciūt ephemerā raro putridā niſi ſint magna, aut maligna. Et ſunt de eis. ſ. cauſis quę ſunt ex oppilatiōib. quarū. ſ. ephemerarū cā nō eſt primitiua. vel aſr, quarum oppilationū cā nō eſt primitiua. ſ. ſemper cum oppilationes ēt ꝓducētes ad ephemerā poſsint a cauſis pendere corporeis, licet frequētius pēdeant a cauſis primitiuis ſicut aere frigido, balneo ſtyptico, & ſimilibus. Notādū primo quòd duplex eſt ephemera, vera & nō vera. vera eſt illa quæ pendet a cauſa primitiua, ſed nō vera pendet a cauſa corporea, licet tñ ambæ in ueritate debeāt dici ephemeræ cum ipſis competat diffinitio ephem. ſed pendētes a cauſis primitiuis ideo dicuntur veræ, quia ſm plurimū durāt ſolū per vnā diem. & ſic ſibi competit quid nominis ephemeræ. Sed pendētes a cauſis corporeis durant longiori tpe. ſecunda cauſa. quia primis vnica tantū debetur intētio, quæ eſt alteratio, cum nō habeant aliquam cauſam corporeā a qua pendeant. Secundis aūt duplex debetur intētio, vna ad cauſam corpoream, quæ eſt ipſius remotio, altera ad feb. quæ eſt alteratio. Notandū ſecundo ꝙ Auic. numerando cauſas præter paſsiones corporeas, & animales dixit quaſdā cauſas ſumi ex doloribus, quod ſecit, quia dubium erat apud aliquos an dolores ſint inter diſpōnes corporeas, aut aiales numerandi. qđ dubiū tñ facile ſolui poſſet. nam dolores corporis ſunt inter diſpoſitiones corporeas numerādi, ſicut exercitiū, & ſimilia quę incipiūt cum manifeſta corporis paſsione. ſed dolor, ſiue triſtitia mētis, ira, & cætera animi accidētia numerātur inter diſpoſitiones animales cum incipiāt ſine manifeſta corporis paſsiōe, ſed ſolū animæ, quāuis qñq; perducāt ad manifeſtas corporis paſsiones.

Ephemera duplex.

Dolorum corporis, tum animæ affectio.

Et non proueniunt cauſæ earum cum vehementia ſua ad hoc vt pertranſeāt illud quod inflammat ſpiritū : nam ſi pertranſeāt illud quod inflammat ſpiritum : nam ſi pertranſeant illud faciunt cadere in hecticam aut in ſpeciem febrium humorum quam dicemus. Cauſæ enim primitiuæ plerunque mouent antecedentes, quòd ſi mouerint eas ad putredinem, erunt febr. putredinis.

In ſecūda parte dicit quòd iſtę cauſæ iam numeratæ faciūt ſolū ephemerā, qñ non calefaciunt niſi ſpiritus ponendo in ipſis calefactum eſſe. Si .n. cum vehemētia ſua peruenirent ad ponendū calefactū eſſe in humoribus, aut membris, tunc fieret humoralis, aut hectica. nam cauſæ primitiuæ plerunque mouēt antecētes, & ſi mouerint eas ad putre, faciūt febres putridas, ſi aūt fixerint caliditatē in membris fiet hectica.

Dubitatur circa partem preſentē, quia ephemera eſt morbus factus. primo de feb. ad Glauconē. & .8. therap. ergo nō habet cauſam a qua pendeat ſpeciali dependentia.

Dicendum ꝙ apud tenentes ſpiritum eſſe formaliter animatum ephemera eſt morbus factus ſiue mala complexio facta. eſt enim calefactum eſſe quod eſt in ſpiritibus. Sed apud tenentes quòd ſpiritus non ſit formaliter animatus febris ephemera eſt complexio fiens in corde. & non eſt calefactum eſſe, quod eſt in ſpiritu. quia omnis morbus eſt paſſio viuentis. verum calefactum eſſe in ſpiritibus eſt immediata cauſa eius. Gale. tamen qui ut credo non tenet ſpiritum eſſe formaliter animatum : eſt interpretandus quòd dixit ephemeram eſſe morbum factum ſecundum quandam metaphoram, quia ſicut hectica, quæ eſt morbus factus indiget ſolum intenſione, quę eſt ad febrē, & nō ad cauſam, ita ephemera ſcilicet vera indiget ſolum intentione, quæ eſt ad febrē, ſcilicet alteratione.

Secundo dubitatur vtrum ephemera ſit putr. In quo dubio tenendū eſt quòd licet aliquando epheme. ſit putr. illud tñ raro contingit. prima pars probaē, nam ſpiritus poſſunt putreſieri. & certū eſt ꝙ ephemera pendēs ab eis eſt putrida ſicut feb. pendens ab humore putrido dicitur humoralis putrida. argumētū aūt ꝓbatur de intētione philoſophi quarta metheo. quia oīa putreſcunt præter ignē. Itē quia aer cui ſpūs in modo ſubſtātiæ, & in cōplexione aſsimilatur putreſcit. ergo & ſpiritus poterit putrere. argm̄ eſt Aui. ſecūda primi in cap. de mutationibus aeris cōtra naturā. & prima quarti, cap. de peſtilētia. tertio quia de intentione Ari. quarto methe. putrefactio opponitur generatiōi mixtorū. quia ſicut in mixtione ſit elementorū coniunctio, ita in putrefatione ſit ipſorū ſeparatio. Ex quo infertur ꝙ omnia mixta poſsūt putrere. Secunda pars concluſionis ꝓbatur. quia ſpiritus ꝑpter ſubſtantiam ſuam remiſsiuam & humidū ſuum facile euaporabile. & quia ſunt magis calidi quā humidi raro putrent. ſed ſm plurimum cum inflammantur reſoluuntur, & corrumpuntur abſq; putredine. & per conſequens feb. ephemera pendēs ab eis eſt ſecundū plurimū nō putrida. E contra aūt eſt de feb. humorali, quia eſt ſecundū plurimū putrida. raro. n. ebulliūt humores ſine putredine, licet aliquando illud ſit poſsibile ſicut in ſynocha nō putrida. Et propter hanc cauſam auctores non fecerunt mentionem de ephemera putrida, quia raro cōtingit. Item quia non diuerſificatur morbus curationis ſiue ſit putridus ſiue ſit nō putridus. ſolum enim opus eſt alteratione. Et ſi ſpiritus ſint valde diminuti opus eſt eorum reſtaurātione. Alii tamen dicunt quòd epher. nunquam eſt putrida ſcilicet manifeſta, de qua eſt ſermo apud medicos, quæ ſit cum manifeſta humidi eductione abſq; ipſius reſolutione. Et propterea omnia quæ putrent hac putredine efficiuntur mollia, & humida. Spiritus enim nō poſſunt putrere hac putredine manifeſta, cum ſint remiſsiuæ ſubſtantiæ habentes humidum facile vaporabile, cuius nō poteſt apparere ſeparatio a partibus terreis. Sed humores poſſunt putrere hac putredine manifeſta, ꝓpterea humorales ſecundū plurimū ſunt putridæ. Et ſi inſtetur ꝙ ſpiritus poſſunt putrere putredine deſcripta ab Ariſ. quarto metheor. dicitur quòd eſſet verū, ſed tamen illa putredo ſpiritus quia nō eſt ſenſibilis non facit, vt apud medicos ephemeræ dicantur putridæ.

An ſpiritus poſſint putrere.

Tertium dubium diſcuſsione dignum eſt nunquid ephemera poſsit coniungi cum putrida, vel hectica. In quo dubio ſunt duæ famoſæ opiniones. Vna Thadei doctoris antiquiſsimi qui tenet ephemeram non poſſe coniungi cum hectica, vel putrida motus auctoritate Iſaac ſecūdo febrium. & auctoritate Gale. primo de differentiis febrium .8. cap. vbi dixit. Caleſiunt .n. amplius in ephemeris ſuperfluitate, deinde principium putrefactionis huic aſſumentes accēdunt aliam febrē ſpecie priore iam quieſcente. Ecce uult quòd quando putreſiunt humores accenditur alias ſpecies feb. ab ephemera, & quòd ephemera quieſcit cum accenditur putrida. Huius autem cauſam reddens Thadeus dicit, quòd caliditas putridæ, & hecticæ pertranſit ſpiritum. quia caliditas non figitur in ſubſtantia ſpiritus, quia ſubſtantia ſua per actionem caliditatis putridæ febris aut hecticæ nimis ſubtiliatur, & exterminatur, vt non ſit potens ad retinendum caliditatem in eo impreſſam deducto ſpeciali conſeruante. Quare licet ſpiritus ita ſubtiliatus ageret caliditatem in corde ſenſibiliter lædentem operationes, nō tamē illa caliditas debet dici febr. ephemera : cum nō ſit aliquod calefactū eſſe in ſpiritibus.

An ephe. coniungatur cū putrida vel hectica.

Secūda opinio fuit Thomę de garbo qui in cōmento libri de differētiis febriū recitās opinionem Thadei dicit illā opinionē eſſe ita vilē, vt nō ſi digna redargui. q. d. ꝙ ex ſeipſa manifeſte falſa eſt. Sed tñ ſiquis bene cōſiderauerit erit difficile reperire meliorē viam ad ſaluandū dicta Gale. & Iſaac locis ſupra alleg. Ipſe ergo una cum Gentili tenet ephemerā poſſe

ſe cauſare putridam, & hecticam cum quibus coniungi poteſt. & ſimiliter putridam, & hecticam poſſe cauſare ephemerã cum qua coniungi poſſunt. Et tertio ꝙ ipſæ poſſunt ſimul coniungi pendẽtes ab vna aliqua cauſa, vel pluribus. Primum ſic probatur. ponat ſort. habere talem diſpoſitionem in humoribus, vt hinc ad duas horas debeat incurrere febrẽ putridã, & ꝙ nunc ex calefactione ſolis incurrat ephemerã, quę agens in humoribus ſortis ad putredinẽ diſpoſitis velociter eorũ putrefactionem efficiat, ita vt ſequatur putrida. Et certum eſt in hoc caſu ephe. per aliquod tẽpus poſſe cõiungi cũ putrida. aliter ſequeretur latitudinem fixionis caliditatis ſpirituũ ſubito deperdi, vt puta initiante putrida. Et cõfirmatur, quia in caſu priori ex actione caliditatis ſolis poſſunt ſpiritus taliter diſponi, vt in fine ſecũdæ horæ incipiat ephemera, & per caſum etiã incipiet putrida. ergo ambæ poſſunt ſimul incipere, & cũ nulla latitudo ſubito deperdatur, vt ſupra, per aliquod tps remanebunt coniunctæ. Secũdo principaliter arguitur ſic. quãcunq; caliditatem põt recipere in facto eſſe. ergo putrida calefaciẽte ſpũm poterit quicunq; gradus caloris a putrida impreſſus in ſpũm recipi in facto eſſe. Et ſi ſic ephemera, & putrida ſimul cõiungantur. tenet conſequẽtia. & argm̃ manifeſtũ eſt, quia frequẽter oẽm caliditatẽ quã recipit ſpũs a cauſis extrinſecis recipit in facto eſſe, alr nõ ſequeretur ephemera. ergo ẽt põt eſſe per actionẽ febr. putridæ in ſpũm. Et cõfirmatur, quia ille motus eſt calefactio. ſed terminus cuiuſq; motus eſt mutatũ eſſe. quinto phy. ergo terminis calefactionis ſpiritus eſt calefactũ eſſe ipſius, qđ eſt cauſa epheme. quare putrida, & ephemera ſimul cõiungent.

Tertio ſic. humor putridus exiſtẽs in bubone põt eſſe cauſa ephemeræ ponẽdo ſpũs in calefacto eſſe. Et põt eſſe cauſa putredinis cõicando vapores putridos cordi. ergo bubo erit ſimul cã vtriuſq;. Quarto ſic. potentior eſt caliditas febrilis ad calefaciendũ ſpũm quàm ſint multæ cauſæ extrinſecæ, ſed illæ poſſunt inducere in ſpũs caliditatem factã ſufficientẽ ad ephemerã. ergo ẽt feb. putrida poterit inducere eandẽ, vel ſimilem caliditatẽ in ſpũm ſufficientẽ ad cauſandũ ephemerã.

Quinto arguiꝛ argumẽto Thomæ qđ eſt ſicut demõſtratio. accipiamus cor ſatis hecticũ. putrefiat ſanguis in ipſo exiſtẽs, & faciat putridã durantẽ ꝑ quatuor dies. tunc in hoc tpe neceſſariũ eſt nouos ſpũs in corde ex ſanguine ibi repto gñari, qui ſpũs erunt putridi ſicut ſanguis ex quo gñantur. & ſi ſic ſequit ꝙ habebunt caliditatẽ fixã quę eſt cauſa ephemeræ. ergo ſimul hectica, epheme. & putrida pendẽs a ſanguine putrido coniungentꝛ. Sexto præſuppono ꝙ ſtantib. cauſis ſufficientibus ad ꝓductionem alicuius effectus, ille effectus ꝓducatur, & tandiu duret effectus quandiu durãt cauſæ ſufficientes ipſum cõſeruare. Præſuppono ſecũdo ꝙ calefactũ eſſe humorum ſufficiẽs cauſare caliditatẽ in corde ſenſibiliter lædentẽ operationes ſit cã putridæ, ita vt quandiu duret tandiu cõſeruetur putrida. Et ſilr ꝙ calefactum eſſe ſpũs ponẽs caliditatẽ in corde ſenſibiliter lædentem operationes ſit cã ephemeræ, ita vt quandiu duret tandiu conſeruetꝛ ephemera. Hoc ſuppoſitum manifeſtum eſt ex diffinitione ephemeræ, & putridæ.

His ſuppoſitis arguitur ſic. caliditas medicinæ calidæ in tertio, ſicut eſt cõfectio anacardina ſumpta in potu ponit in ſpiritibus calefactũ eſſe ſufficiẽs ad feb. epheme. ſed tantã ꝓportionẽ ad calefaciendũ ſpũm calefactũ eſſe humorũ põt habere, quantã hẽt cõfectio anacardina. ergo ſi confectio anacardina ponit in ſpiritibus calefactũ eſſe ſufficiẽs ad ephemerã, ẽt calefactum eſſe humorũ agens ab eadẽ, vel ſimili ꝓportione idẽ poterit facere, quo ſtante ſequitur ꝙ putrida, & ephemera ſimul cõiungentꝛ. argm̃ autem ꝓbatur. quia tãta præciſe poteſt eſſe potẽtia calefacti eſſe humorũ quanta eſt potentia cõfectionis anacardinæ. Et quæcunq; ſunt æqualia, ſe habent in æquali ꝓportione ad tertiũ, ex primo Euclidis, ergo &c. argm̃ aũt probatur. quia potẽtia calefacti eſſe humorum põt eſſe maior quàm potentia confectionis anacardinæ. & poteſt eſſe minor. ergo poteſt eſſe æqualis. quare &c.

Tertia opinio nondũ vulgata quæ eſt Vgonis, & quorundam modernorũ ponit quatuor cõcluſiones. Prima ꝙ ephemera poteſt eſſe cauſa putridæ, vel hecticæ cũ quibus poteſt coniungi. Secunda ꝙ ambæ pñt ab eadem cauſa, vel pluribus ſimul pendere. & ſic pro aliquo tempore ſimul coniungi. Tertia ꝙ illud tempus eſt ita paruum, vt nõ ſit medicu ſenſibile. Quarta ꝙ nulla putrida vel hectica poteſt eſſe cauſa ephemerę, nec aliquo pacto coniungi cum ephemera ab ipſis pendente, nec pro tempore, nec pro inſtanti. prima cõcluſio, & vltima ſunt de intentione Iſaac & Gale. primo de differentijs febriũ. Dicunt enim ꝙ ephemera poteſt eſſe cauſa aliorum modorum febr. ſed quòd ipſa non poteſt ab alijs cauſari. quia ſpiritus nõ habet materiã, quæ poſsit retinere calorem, ceſſante alia febre quæ eſt cã. Et hãc conclu. primã probãt rationes adductæ pro opinione Gentilis, & Thomæ. & ſimiliter per eaſdẽ probatur concluſio ſecunda. Et concluſio tertia eſt de intentione Iſaac, & Gal. in libris iam alleg. cum dicunt. quòd ſpiritus non habent materiã quæ poſsit retinere calorẽ ceſſante alia febre, quæ eſt cauſa. Propterea auctores parũ faciunt mentionem de complicatione ephemeræ cum alijs modis febrium. Vltima autem concluſio probatꝛ etiã experientia. Nunquã .n. vidimus poſt paroxyſmum tertianæ etiã in corpore cholerico qđ eſt paratiſsimũ ad ephemeras, remanere ephemerã. qđ tñ deberet eſſe ſi putredo poſſet cauſare ephemerã. Et ſimilr nunquã cõpertum eſt ephem. ſequi putridã, vel hecticã. quare &c. Sed opus eſt vt rñdeamus ad argumenta Thome, & Gẽtilis quę procedunt contra hãc concluſionẽ. Obmiſſo ergo primo argumento ſuo, qđ facit pro prima cõcluſione rñdetur ad ſm qđ quãcunq; caliditatẽ ab aliquo determinato agẽte impreſſam, vt puta a ſole, uel uino, quæ non ſunt fortia agentia, põt recipere ſpũs in facto eſſe, ſed non a febre putrida, quę exterminat ſpũs ſubſtantiã, ita vt caliditas non poſsit figi. Et ad confirmationẽ concediꝛ, quòd terminus intrinſecus calefactionis eſt calefactum eſſe .i. gradus caliditatis inductæ. non autem eſſe factum eſſe more medicorũ quod eſt caliditas fixa. Ad tertiũ dicitur. quòd humor putridus exiſtens in bubone ſi cauſat putridã non cauſat ephemerã. quia ꝑp fortitudinem ſuæ actionis exterminat ſpũs ſubſtantiã. Ad quartum negatꝛ conſequẽtia. & conceditur quòd minus potẽs caliditas poteſt iducere in ſpiritibus calefactum eſſe, qđ fortior caliditas non põt inducere, licet poſsit inducere ualde intenſiorẽ caliditatem. Et cõſequenter conceditꝛ ꝙ quãto caliditas magis intenditꝛ in aliquo ſubiecto tanto minus figitur. Exemplũ manifeſtum habes in carnibus in quibus figitur caliditas putredinalis a calore continente. ſ. aere, & tñ non figitꝛ in eis caliditas a caliditate ignis aſſatę, aut elixãte. nã remotæ ab igne ſtatim infrigidantꝛ, ſed licet remoueãtur ab aere calido, & ponantur in aere frigido, aut in aqua nunquã amplius remouetꝛ calor putredinalis. Sed ſi deberet remoueri potius remoueretꝛ per actionẽ fortis caliditatis. Ad quintum Thomę dr̃ quòd ſpiritus genitus ex ſanguine putrido nõ eſt putridus, quia non habet caliditatem fixam propter nimiam tenuitatem ſuæ ſubſtantiæ. neq; eſt neceſſarium quòd omne genitũ ex putrido ſit putridum, vt eſt apud Auicen. in capitulo de feb. ſangui. Ad ſextum admiſsis ſuppoſitis forte conceditur quòd calefactum eſſe humorum poteſt inducere calefactum eſſe in ſpiritibus ſufficiens ad ephemeram. Sed dicitur quòd illud calefactum eſſe humorum nõ ſufficit cauſare febrem putridã, ſed ſolum neutralitatem febr.

Et ſi eſſet ita potẽs quòd cauſaret putridã nõ poneret calefactũ eſſe in ſpiritibus. quia nimis ſubtiliaret eorũ ſubſtantiã.

Contra calefactum eſſe humorum eſt potentius, aut æque potens ad calefaciendum cor, quàm calefactum eſſe ſpirituũ, cum producatur ab eo, ſed calefactum eſſe ſpirituum producit in corde caliditatem ſenſibiliter lædentem operationes: ergo etiam calefactum eſſe humorum producet in corde caliditatem ſenſibiliter lædentem operationes. Replicatio eſt efficax. quare eſt aliter reſpondendum.

Vltimo contra vltimã cõcluſionem arguitur. nam ephemera poteſt coniungi cum putrida cuius ipſa ephemera eſt cauſa iuxta primã concluſionem. ſed tanta præciſe poteſt eſſe ꝓportio putridæ nõ ſequentis ephe. ad calefaciendum ſpiritus, quãta eſt putredo ſequẽtis ephe. ergo ſi epheme. poteſt cõiungi cum putrida ſequentẽ ipſam ephemerã, ẽt ephem. ſequens putridã poterit cõiungi cum ipſa putrida. Nã poſtquã eſt eadem proportio vtriuſq; putridæ ad calefaciendũ ſpiritus non magis vna ſubtiliabit ſpiritus ſubſtantiam, quam altera. Et cõfirmatur. quia à duobus agentibus. ſ. à cauſa ephemeræ, & putrida magis ſubtiliatꝛ ſubſtãtia ſpũs, quàm à putrida tñ. ergo &c. Opinio tñ dicens quòd nullo modo poſſunt ephem. &

putridæ cõiungi põt facilius defendi quàm hæc vltima, & eſt mentibus auctorũ magis conformis. & maxime Gale. & Iſaac in locis ſupra allegatis. Et Auic. in cap. præſenti vbi dicit. Et Et intentio quidem permutationis eſt, quòd retentio caliditatis pertrãſit ſpiritum ad corpus, aut humorem. q. d. non retinetur in ſpiritu cũ figitur in corpore, aut humore, & in hoc ſequitur Gale. primo de differentijs febrium. loco ſupra allegato. & ratio mea vltima ſupraſcripta eſt efficax contra opinionem Vgonis. & tu potes formare caſum in quo manifeſtius apparebit vis illius rationis.

Et ſunt quidem hominum, qui æſtimant ꝙ feb. epheme. non fit niſi ex labore ſpiritus, & corporis, & illud eſt error.

Hic narrat falſam opinionem circa cauſas ephemeræ. & patet ex labore ſpiritus. i. accidentibus animæ, & labore corporis. i. exercitio. Eſt enim certum quòd a multis alijs cauſis præter iſtas poteſt ephemera contingere.

Et iſtæ quidem, ſecundũ plurimũ recedunt in die vno, & raro pertranſeunt tertiũ diẽ. Nam ſi pertranſeãt illam quantitatẽ, æſtimatur de eſſe earũ, ꝙ ipſa permutãtur. Et intẽtio quidẽ permutationis eſt, ꝙ retentio caliditatis pertranſit ſpiritum, aut ad corpus, aut humorem: licet ſint de hominibus, qui dicãt ꝙ ipſa quãdoq; remanet ſex diebus, & conſumitur integra conſumptione, cui non eſſet ſimilis, ſi permutaretur ad aliud genus.

In hac parte ponit tẽpus durationis ephemerarũ, & dicit tria. primũ ꝙ feb ephemeræ ſm plurimũ recedunt in die vno. i. in 24. horis. & raro pertranſeunt tertiã diẽ. & ſi pertrãſeãt tertiã diẽ æſtimatur ꝙ ipſæ permutãtur ad humoralem, vel ad hecticã. ſecundo dicit ꝙ intentio huius permutationis. i. ꝙ hæc permutatio ſic intelligitur ꝙ retentio caliditatis. i. caliditas fixa pertrãſit ſpiritum ad corpus, aut humorem, quia figitur in corpore, aut humore, & non in ſpiritu. Ex quo manifeſte collige ex modo loquendi Aui. ꝙ cum fit hectica, aut putrida ceſſat ephe. quæ prius fuerat, quod etiã eſt de intẽtione Gal. & Iſaac locis ſupra alleg. 3. dicit ꝙ quidã ex hominib. dicũt ꝙ ephem. qñq; remanet ſex diebus, & cõſumitur integra conſumptione, cui conſumptioni integræ nõ eſſet ſimilis, ſi permutaretur ad aliud genus febrium. q. d. quòd in his ſex dieb9 remanet ephe. abſq; tranſitu in aliud genus febriũ. Cauſa quare durat vera epheme. ſolũ. 24. horas eſt. quia ſpiritus ſunt tenuiſsimi. quare vel corrumpuntur in hoc tẽpore, vel per infrigidationem ad benignũ reducuntur, niſi habeãt cauſam cõtinuæ fouentem. pertranſeunt aũt aliqñ vſq; ad diem tertiũ, & vltra qñ ſunt non veræ pendentes à cauſa corporea continue calefacientis. Nec eſt credendũ, quòd idem ſpũs numero faciat ephe. durantẽ tribus. aut plurib. diebus, cũ fere in quacunq; cibatione reſtaurentur noui ſpũs. 11. therap. primis ergo ſpiritibus corruptis, accenditur caliditas in alijs donec remoueatur cã corporea a qua pendet calefactũ eſſe ſpũs. Cõtra tertiũ dictum inſtat. quia põt vna putredo cõſumi in paucioribus quàm ſex diebus. ergo dictũ Aui. nõ verũ. argm̃ manifeſtũ de tertiana vnius paroxyſmi, & de febribus peracutis, quæ in quarto terminantur. Rñdendum quòd conſumptiõ illarum non eſt ſimilis conſumptioni ephe. quia illæ cum manifeſta euacuatione conſumuntur. ephe. vero non: cum ſubſtantia ſpirituoſa non poſsit ſenſibiliter euacuari.

Et hac quidem febr. eſt facilis curationis, & difficilis cognitionis, & ſimiliter principium hecticæ.

In hac parte dicit quòd feb. ephe. eſt facilis curationis, & difficilis cognitionis. Cõtra ephemera eſt facilis cognitionis apud Gal. 1. de differẽtijs febriũ. Dicendũ dupliciter. primo quòd ephe. cõparata ad putredinẽ eſt ſm plurimũ difficilioris cognitionis, quàm putredo & hoc voluit Aui. ſed comparata ad principiũ hecticæ eſt facilioris cognitionis. & præcipue cum hectica eſt alijs febribus cõplicata, & hoc voluit Gal. Aliter dicendũ eſt quòd ephemera cũ incipit eſt difficilis cognitionis, cũ aũt proceſsit vſq; ad ſtatum, vel declinationem eſt facilis cognitionis. primũ voluit Aui. ſm Gal. Eſt aũt difficilis cognitiõis, quia parũ impedit hoiem in ſuis operationib. & calor ſuus eſt parũ mordax vix recedens a diſpoſitione ſanitatis. Item vr̃ quòd hecticæ principiũ ſit difficilis curationis, cum ſit caliditas fixa in membris non facile remouibilis. Dicendũ quòd eſt facilis curationis cõparata ad putredinem, ſm plurimum occurrentẽ, quia ſibi nõ debetur in principio niſi infrigidatio, quæ faciliter p applicata, & aſſumpta perfici poteſt, ſed putridis præter infrigidationem, quæ debetur febr. eſt alia intentio circa digeſtionem humoris, & ipſius euacuationem, quæ non facile completur.

Et homines quidem velocius cadentes in febr. ephemeras, & qui vehementius læduntur ab eis, ſi erretur in eis: ſunt illi in quibus calor & ſiccitas ſunt magis vincentes, quoniã perueniunt velociter ad hecticam, & tertianam. Deinde illi in quibus calor, et humiditas vincunt, quoniã perueniunt velociter ad feb. putredinis. Deinde illi in quibus calor eſt plus. Deinde illi in quibus eſt plus ſiccitas.

In hac vltima parte ponit quæ corpora ſint ad febr. ephe. patiora. ſecũdo dat quendã canonẽ. ibi ſecũda § Et cum illi. § In prima parte ponit quatuor ordines præparatorum tam ad caſum in ephe. quàm ad hoc, vt lædant̃ ex epheme. In primo gradu ſunt corpora calida & ſicca, qm̃ perueniunt velociter ad hecticã, & tertianã. In ſecundo ordine ſunt calida & humida, qm̃ perueniunt velociter ad feb. putredinis. In tertio gradu ſunt calida tm̃. In quarto ſunt ſicca tm̃. Contra. calida tm̃ ſunt magis præparata ad ephe. quàm calida & humida humiditate phibẽte ſpũum inflãmationẽ. igit̃ ordo malus. Rñdet̃ cõcedẽdo illud ad qđ deducit. ſed intentio Aui. fuit ordinare iſta corpora nõ ſolũ in præparatione ad caſum in ephe. ſed ad caſum in ephemeras, & ad læſionẽ ab eis ſimul. Nũc aũt corpora calida, & humida ſunt magis apta lædi ex trãſitu ad ephe. q̃ corpora calida tm̃. quia citius tranſeunt ad putredinẽ quàm calida tm̃. Aggregatum ergo ex vtraq; præparatione eſt maius in calidis, & humidis, quàm in calidis tantum.

Et cum illi, qui habent cõplexionem calidam, & ſiccã, accidit fames, & adueniunt cum ea vigiliæ, & labor animalis, & labor corporeus, feſtinat ad ipſum febr. ephemera cum horripilatione quadam, quòd ſi non ſuccurratur, & cibetur ſtatim feſtinabit ad ipſum febris putredinis.

Quid dicat in hac parte ultima eſt ſatis manifeſtũ. Sed eſt dubiũ qũo febris ephemera incipiat cũ horripilatione, cũ nõ cõueniat ephemeræ incipere cũ typo, nec pulſus coarctatione. vt in capitulo ſequenti. Dicendum horripilationem fieri in corpore cholerico, ex quibuſdam vaporibus ad cutim ſparſis per calefactionem ephemeræ, & non accidit merito ſpirituum. niſi ergo ſuccurratur iuxta textum his corporibus cholericis cum cibo, quiete animi, & corporis, ſomno, & huiuſmodi infrigidantibus, facile tranſeunt in ephemera, & ex ephemera in putridam.

De ſignis ephemerarum in generali. Cap. VI.

DE proprietatibus earum eſt, quòd ipſa non fiunt à cauſis antecedentibus.

In hoc cap. agitur de ſignis febriũ ephemerarũ in gñali. & hẽt hoc capitulum octo partes, ſm ꝙ ſunt octo maneries ſignorũ ipſius ephemeræ. Prima ẽ ſumpta a cauſis. Secunda a priuatione coarctationis pulſus. Tertia a caliditate miti. Quarta a pulſu & vrina ſimul. Quinta a pulſu tm̃. Sexta ab accidentibus. Septima a ſudore. Octaua ab experiẽtia per balneum. partes patebunt diſcutiẽdo per textũ. Prima maneries ſignorũ ephemerarũ eſt, quòd nõ fiunt cauſis antecedentibus. i. corporeis: ſed a cauſis primitiuis. & hoc intelligit̃ de ephemeris veris. nam non veræ poſſunt fieri a cauſis corporeis, iuxta determinata ſuperius. & eſt hoc ſignum proprium ephemerarũ verarũ. quia cõuenit omni ephemeræ veræ, ſed non ſoli. cum etiam multæ putridæ fiant a cauſis primitiuis.

Neq; incipiunt cũ coarctatione: et eſt ꝙ ipſæ nõ incipiunt ſecundũ plurimũ cũ rigore, & frigore extremitatũ, et profundatione caliditatis & declinatione ad pigritiã, et ſomnum: et ſubmerſionẽ pulſus, & diuerſitatẽ eius, et paruitatem ipſius: immo fortaſſe accidit in principio earum ſimilitudo frigoris, et horripilationis, et punctio: cuius cauſa eſt vapor chymi

mali

mali, et remouetur velociter: et accidit: ſed raro rigor propter multitudinem vaporum lædentium lacertos, propter punctionem ſuam ſuperflua multitudine.

Ponit ſecundam maneriem ſignorum ſumptorum a priuatione coarctationis pulſus. & dicit duo, primum quòd nõ incipiunt ephemeræ cum coarctatione pulſus: & eſt quòd non incipiunt ipſę ſm plurimũ cum rigore, frigore extremitatũ, & horripilatione notabili, neq; cum profunditate caliditatis pigritia, & ſomno, & ſubmerſione pulſus, cum diuerſitate, & paruitate ipſius. Nam hæc paruitas cum diuerſitate a materia

Pulſus coarctatio.

ſuffocante, & tegẽte ꝓprie dicitur pulſus coarctatio. Secũdo dicit ꝙ fortaſſe in principio accidit ſimilitudo frigoris, & horripilationis, ſed nõ frigus, nec horripilatio notabilis. Huius aũt ſimultatis horripilationis, & frigoris cauſa eſt vapor mali chymi .i. humoris: vnde faciliter remouetur. Et ſimiliter accidit, ſed raro rigor ita vt membra ſe cõcutiant ꝓpter multitudinẽ vaporũ lædentiũ lacertos, & extrinſecos, & cũtim per punctionẽ ſuam ſuperflua multitudine. maior.n. multitudo requiritur ad faciendũ rigorẽ, ſiue ſimilitudinẽ rigoris quàm ſimilitudioẽ frigoris, aut horripilationis. Et bene dictum eſt huiuſmodi typos fieri a vaporibus, & non ab humoribus, ſm ꝙ accidit in principio feb. interpolatarũ. ſic.n. feb. eſſent fortes, & diu durantes. iſti tamen vapores nõ ſunt putridi, neq; habent caliditatẽ fixam, ſed eleuati ſunt per caliditatem febrilẽ ab humoribus non putrẽtibus. nam ſi eſſent putridæ, & peruenirent ad cor eſſet feb. putrida.

Et eſt eius inflammatio non mordicatiua aſpera: immo bona ſicut caliditas corporis laborantis, & ebrij.

Hic ponit tertiã maneriem ſignorum ſumptam a caliditate .d. quòd eius caliditas nõ eſt mordicatiua .i. acuta fortiter imprimens in tactũ, neq; aſpera, quia nõ eſt cum ſiccitate, & inæqualitate: ſed bona .i. mitis, ſicut eſt caliditas laborantis, & ebrij ad differentiã caliditatis putredinalis, quæ eſt mordicans, & caliditatis hecticę quæ eſt aſpera. Cõtra. calor fundatur in ſubſtãtia ſubtili: ergo eſt mordicatiuus. negaẽ conſequẽtia. quia dolor mordicatiuus fit ab humore, qui qualitatẽ habet acutã: ſecũda primi. cap. de ſpeciebus doloris. & ſimulaẽ calori ebrij: quia eſt mitis ſicut ille ille: q̃uis calor ebriorum qñq; occidat, vt in com. apho. Si inebriatus aliquis. Credo tñ ebriũ nõ mori merito caloris vt calor eſt, ſed merito multitudinis vaporũ vini cerebrũ oppilantiũ, & perducentiũ ad apoplexiam. vnde prohibito anhelitu fit ſuffocatio.

Et cum vrina eſt in primo die digeſta, & pulſus bonus tũc indica quòd eſt feb. ephemera: & illud ideo quoniã vrina nõ alteratur in ea, inquantũ ipſa eſt ephemera: & eſt ſedimẽ eius digeſtũ nõ decliue ad colorem humoris: & eſt quãdoq; nubes eius pẽdẽs: quãdoq; eſt natans boni coloris: & quandoq; accidit vt nõ æquetur color eius, tamẽ eius ſubſtãtia eſt æqualis: & nõ alteratur color eius, niſi ꝓpter id quod aſſociatur ei de cauſa alterationis vrinæ, quamuis nõ ſit illic febris ephemera ex eo quod dicemus in tertiana, & ſimilibus ei.

Ponit quartã maneriẽ ſignorũ ſumptã ab vrina, & pulſu ſimul dicens: ꝙ qñ vrina eſt in primo die digeſta, & pulſus bonus .i. nõ coarctatus, ſicut in principio interpolatarũ, neq; ẽt paruus & frequẽs ſicut in principio hecticarum, ſed magnus, velox, & frequẽs, ſicut dicet interius, tũc iudica quòd eſt feb. ephemera. Et illud ideo qm̃ vrina non alteraẽ in ea .ſ. ephe. niſi inquãtũ ephemera, quæ per caliditatẽ ſimplicẽ ſuam abſq; aliorũ humorũ mixtione põt vrinã tingere ſed parũ. & ideo ſubiungit quòd ſedimẽ .i. hypoſtaſis eſt digeſtũ, & nõ decliue ad colorẽ humoris .ſ. peccãtis: cũ ephemera ſit immaterialis. Eius aũt nubes .i. hypoſtaſis eſt qñq; pẽdẽs circa mediũ vrinę: & qñq; eſt natãs exiſtẽs circa ſuꝑficiẽ, ſm quòd conſueuit eſſe in ſua diſpoſitiõe naturali, boni coloris .i. nõ multũ ꝑmutati a calore naturali. Et ſubdit quòd qñq; accidit vt nõ æqueẽ color eius. tñ eius ſubſtãtia ẽ æqualis .i. mediocris, ſm ꝙ conſueuit eſſe in ſua diſpõne naturali. Et demũ dicit ꝙ color vrinæ nõ alteraẽ .ſ. notabiliter, niſi ꝑ illud qđ ei aſſociaẽ de cauſa alterationis vrinæ: quãuis illic nõ ſit feb. ephe. & sũt cauſæ quę poſſunt eſſe indifferenter in ephe. in tertiana, & quibuſcunq; aliis febribus, ſicut caliditas hepatis ſuperflua, nimia abſtinẽtia, & ſimiles. Ex quo infertur, quòd ꝑ ſimplicẽ alterationẽ vrina põt aliqualiter tingi: licet illud parũ ſit: magna .n. tinctura eſt ꝑ admixtionẽ rei tingentis. licet de hoc nõ ſit paruũ dubiũ: quia ſi textus dicit: & illud ideo qm̃ vrina nõ alteratur in ea inquantũ ephe. textus eſt clarus: & optime concordat particulis ſequẽtibus. Sed cõtra hunc textũ eſt textus Auic. in cap. de feb. ephe. ex anguſtia, cum dixit quòd ſigna eius ſunt igneitas vrinę, & acuitas eius. Itẽ in cap. de feb. ephe. ex ira eſt aqua rubeda acuti tactus. Rñdebiẽ quòd illud nõ ẽ merito ephe. inquantũ ephe. ideſt inquantũ caliditas immaterialis accenſa in ſpiritibus: ſed eſt merito inflammationis hepatis, & humorũ: qđ põt etiã accidere in alijs febribus. vnde aliquid humoris cum vrina permiſcetur tingens ipſam.

Dubitaẽ vtrũ digeſtio apparẽs in vrina in principio, & in toto ꝓceſſu feb. ſit ſignũ ſufficiẽs ad concludẽdũ ephemerã. In quo dubio tenẽdũ eſt quòd ſic, vbi feb. incipiat a materia digeſta. in quo caſu ſola digeſtio nõ eſt ſignũ efficax: ſed digeſtio ſimul cum bonitate pulſus. Cõtra. quia ephe. eſt morbus immaterialis: ergo ſignũ eius nõ debet eſſe ſumptum a materia. Ad quòd dicitur quòd licet non habeat materiã, a qua pendeat: & licet ſigna digeſtionis nõ ſumãtur a materia eius: ſumuntur tamẽ ſigna digeſtionis maxime bona hypoſtaſis, & mediocritas ſubſtãtię ab humoribus naturalibus in corpore ephemerante repertis. Et ſi inſtetur ſecundo, quòd digeſtio põt apparere in febre tertiana, quæ habet tantum duos paroxyſmos in prima die. ergo illud nõ eſt ſignum efficax ad ſignificandum ephemeram. Dicẽdum quòd ſignum digeſtionis, licet appareat in fine primi diei, nõ tamen apparet in principio ſicut in ephemera. Et ſi inſtetur tertio. quia in ephemera ex nauſeatiua ſatietate, & oppilatione apparet vrina cruda. Dicendum illud non eſſe merito ephemeræ, ſed merito cauſæ eius.

Et pulſus eſt decliuis ad ſpiſſitudinem, & fortitudinem, et magnitudinem niſi in ea, quæ eſt à paſſionibus debilitãtibus: & niſi fuerit in ſtomacho humor mordicatiuus, aut frigidus, aut cauſa alia de his, quæ mutant pulſum præter febrem.

In hac quinta parte ponit quintam maneriem ſignorũ ſumptam a pulſu. primo declarat qualis debeat eſſe pulſus ephemerantis ſecundum quinq; cõditiones. In ſecunda parte ponit canonẽ correctiuum circa dicta de pulſu, & vrina. ibi § Et ſcias. § Prima conditio eſt quòd pulſus eſt ſpiſſus, fortis, & magnus. Ex quo cõcluditur quòd ſit uelox niſi in ea epheme. quæ prouenit à paſſionibus debilitantibus ſicut dolore vehementi, & huiuſmodi, & niſi fuerit in ſtomacho humor mordicatiuus, aut frigidus, ſicut frigus phlegmatis, aut cauſa alia de illis quæ mutant pulſum præter febrem, ſicut exercitium forte reſoluens, & nimia fames.

Et raro quidem diuerſificatur, ſi vero diuerſificetur, erit ei ordo, nam ſi diuerſificetur, illud tunc erit propter cauſam aliam antecedentẽ febrẽ, aut vicinantẽ ei, ſicut eſt labor vehemens, aut mordicatio vehemens in viſceribus, et ſimilia his.

Secunda conditio quòd pulſus ephemerantis raro diuerſificatur, & ſi diuerſificetur erit ei ordo in diuerſitate ſua. Cauſa autẽ diuerſitatis non eſt ephemera inquantum eſt epheme. ſed cauſa antecedens febrem, ſicut exercitium vehemens, aut propter cauſam vicinam .i. exiſtentem ſimul cum epheme. ſicut mordicatio vehemens in viſceribus, & ſimilia his quæ faciunt pulſum diuerſum reſoluendo, aut opprimendo, aut ꝓpter fortem pugnam.

Et quandoq; accidit, vt induretur pulſus propter frigus vehemens, & inſpiſſans, & infrigidans, aut propter caliditatem ſolis vehementem exiccantem, aut propter vehementẽ laborem exiccantem, aut famem, aut anguſtias, aut vigilias, aut euacuationes.

Tertia cõditio quòd pulſus ephemerãtis nõ debet eſſe durus, licet qñq; induretur aut ꝑꝑ frigus vehemẽs .ſ. extrinſecũ indurãs arteriã, aut ꝑꝑ ſolis caliditatẽ vehementẽ, exiccantẽ arteriam, aut propter laborẽ vehementẽ, aut famem, aut anguſtiã oris ſtomachi, aut vigilias, aut euacuationes, quæ omnia exiccant, & indurant arteriam.

Et quandoq; feſtinat in eo dilatatio, & tardatur conſtrictio & non feſtinat plus q̃ naturalis niſi raro, & cum velocitate pauca: quoniam neceſſitas euentationis in eo eſt vehementior, q̃ neceſſitas educendi vaporem corruptum, vapor enim in eo non eſt corruptus comparatione ſui ad æqualem, immo eſt bonus comparatione ſui ad eum, & cum ambiguus ſit tibi pulſus, & conſtrictio eius, tunc ſcias ex anhelitu.

Quarta conditio pulſus eſt, ꝙ diaſtole ſiue dilatatio feſtinat. i. velocitatur, & tardatur conſtrictio ſiue ſyſtole, & nõ feſtinat. ſ. conſtrictio plus q̃ naturalis niſi raro. i. parum, & eſt cum pauca velocitate. i. in comparatione ad diaſtolem: Omnium horum cauſam reddens dicit ꝙ neceſsitas euentationis eſt vehementior in ephemerãte, q̃ neceſsitas educendi vaporẽ corruptum, quia vapor non eſt corruptus in ephemerãte comparatione ſui ad eum. Circa quas partes notandũ ꝙ diaſtole in ephimerante eſt maior, velocior, & frequentior q̃ ſit ſyſtole. quia neceſsitas euentandi eſt maior quàm neceſsitas mũdificandi, & educendi vapores corruptos. conſtrictio tamen in ephemera eſt maior, velocior, & frequentior quàm ſit cõſtrictio ſui ſani, ſed non multum, quia vapores ephemerãtis ſunt calidiores quàm ipſius ſani, tñ nõ peccãt in groſsitie, aut multitudine magna reſpectu ſui ſani, & hoc eſt quod dixit. vapor nãq; in eo nõ eſt corruptus in cõparatione ſui ad eũ, quod intelligitur in materia ſubiecta, nõ aũt in caliditate. Eſt. n. calidior in ephemerãte quàm in nõ ephemerãte, & eũ ambiguus ſit tibi pulſus, ꝙ tu non cõprehendas eius conſtrictionẽ, quæ a paucis cõprehenditur niſi a Gale. tñ debes iudicare ꝑ anhelitũ, nã pulſus & anhelitus proportionãtur. Præterea, videbis dilatationẽ anhelitus maiorẽ, velociorẽ, & frequentiorẽ in ephemerante, quàm ſit conſtrictio, & conſtrictionem maiorem velociorem, & frequentiorem quàm tẽpore ſanitatis.

Et pulſus quidem redit poſt eradicationem eius ad conſuetudinem eius naturalem in corpore illo, et hoc eſt ſignũ bonũ.

Quinta conditio ꝙ pulſus poſt eradicationẽ feb. redit ad conſuetudinẽ naturalẽ. & hoc eſt ſignũ valde efficax ſuꝑ ephemera. in humoralibus nãq; quamuis ſit interpolata ſm plurimum non omnino redit ad diſpoſitionem naturalem propter aliquas reliquias humoris putrentis.

Et ſcias penitus, quòd quotiẽs vrina, & pulſus ſunt boni, ſignificant quòd febris eſt ephemera, & quando non ſunt boni, non oportet quòd non ſit ephemera, multotiens enim eſt in ea vrina tincta, & pulſus diuerſus, & debilis, & paruus.

In hac parte ponit canonem correctiuũ ſigni ſumpti a pulſu, & vrina dicẽs, quòd quotiens vrina, & pulſus ſunt boni ſignificatur quòd feb. eſt ephemera. ſed qñ non ſunt boni, non oportet quòd tu iudices quòd nõ ſit ephemera. nã multotiẽs eſt vrina tincta. ſ. notabiliter, & pulſus diuerſus, debilis, paruus, ꝑꝑ cauſas alias ab ephemera. Cõtra. ad cuius eſſe ſequitur aliquid, ad eius non eſſe ſequitur cõtrarium, vt Meſue ſecundo capitulo. ergo ſi vrina bona ſignificat ephemerã, quando non eſt bona, ſignificat quòd non eſt ephemera. Dicendũ quòd propoſitio illa verificatur in cauſis, & effectibus cõtrariis, & adæquatis.

Et de illis, quæ ſignificãt quòd ipſa eſt febris ephemera, eſt vt ſit principium eius facile, & leue, & ſit augmentũ eius non addens ſupra duas horas, et neq; aſſocientur ſtatui accidentia vehementia, & vt non accidant in ea accidentia praua, & nõ ſit in ea ebullitio caloris vehemens, & minorentur cum ea dolores: quòd ſi cum ea fuerit dolor capitis, aut dolor alius non ſit fixus inſeparabilis per eradicationem eius. Et hæc quidem ſignificant quòd ipſa eſt ephemera.

Ponit ſextam manetiem ſignorum ſumptam ab accidentibus dicens, quòd febris ephemera habet principium facile idest paucorum accidentium, & leue, idest facile tolerabile. aliter leue, ideſt cum caliditate remiſſa. ſecundo dicit quòd augmentum eius non eſt addẽs ſupra duas horas, calor enim actualis in re tenui in paruo tempore tendit ad ſummum, & in ſtatu ſunt accidentia parua, & dolores, ſcilicet capitis, & aliorum membrorum minuuntur. Et ſubdit quòd ſi aliquando accidat dolor capitis, aut alius dolor, ſicut in corporibus valde ſenſitiuis, ille dolor non eſt fixus, ſed immediate eradicatur ceſſãte ephemera. & hoc eſt ſignũ efficax, non enim ita accidit in putridis.

Et plurimum quidem eradicationis eius ſit per ſudorem, et humoroſitatem ſimilem ſudori naturali, non humoroſo, & nõ ſit vehemens ſuperfluitas iterum in quantitate ſua: immo appropinquat ſudori naturali in quantitate ſua, ſicut eſt proximus ei in qualitate ſua. Si ei videris ſudorem plurimum tunc febris erit non ephemera.

Septima congeries ſignorum eſt quòd ſecundum plurimũ terminatur ephemera per ſudorem propinquum naturali in qualitate, & quantitate. nam ſi eſſet multus non eſſet ephemera. Similiter ſi eſſet mordax, aut acutus, aut ſapiens naturam extraneam alicuius humoris, ſignificaretur quòd non eſſet ephemera.

Et de eis de quibus febris ephemera experitur, eſt vt ingrediatur balneum habens eam: cumq; moram fecerit euenire in eo quaſi horripilationem non conſuetam, ſcitur quòd febris eſt febris putredinis, & egrediatur habens eam ex balneo illico: Et ſi nihil alteratur a diſpoſitiõe ſua, tũc febris eſt ephemera.

Vltimo docet cognoſcere ephemeram per experientiam de balneo. Et patet quod dicit. per balneum enim in feb. putrida liquefiunt humores, qui peruenientes ad membra ſenſibilia faciunt horripilationem non conſuetam, hoc autem non accidit in ephemera. Gentilis ſuper hoc capitulo mouet duo dubia.

Primum dubitatur vtrum ephemera habeat quatuor tempora. In hoc dubio tenenda eſt hæc concluſio. licet ephemera non habeat quatuor tempora penes materiam diſtincta, habet tamen quatuor tempora penes morbi eſſentiam, & accidentia condiſtincta, prima pars eſt manifeſta, quia eſt morbus immaterialis. ſecundam partem declarat Aui. in ſexta maneric ſignorum ephemerarum qui attribuit ſibi principium leue, augmentum breue, ſtatum non prauum, declinationem perfectam.

Secundum dubium vtrum aliqua ephemera ſit mortalis. Verſ ephe. ſit mortalis. In quo dubio teneatur hæc concluſio. licet ephemera ſecundum plurimum ſit ſalubris, & ad ſalutem terminetur. Aliqua tamen eſt mortalis de neceſsitate ad mortem terminanda. prima pars concluſionis probatur: nam epheme. eſt ægritudo parum ſæua non timoroſa, & propriæ non numeratur inter acutas, quamuis ſit breuis terminationis, vt eſt apud Auic. ſuperius in cap. 3. huius primæ fen. ſecunda pars concluſionis probatur. Nam in ephemera poſſunt eſſe ſpiritus cordis, & ipſum cor infecti qualitate venenoſa, vtputa per inſpirationem aeris peſtilentialis, qua propter ſpiritus cordis poterunt corrumpi, antequàm noui regenerentur, & ſic accideret mors, & hoc modo concederetur aliquam ephemeram eſſe morbum peſtilentialem mortalem. Secundo etiam ſi non eſſent ſpiritus infecti maligna qualitate, nec eſſet peſtilentialis, poteſt tamen eſſe mortalis reſpectu alicuius ſubiecti, nam ipſa eſt morbus, & lædit ſenſibiliter operationes, & eſt alicuius potentiæ ad debilitandum virtutem. Cum autem ſit neceſſarium ex decurſu ætatiuo hominem temperatum deuenire ad non gradum virtutis, aliquando ephemera habebit proportionem maioris inæqualitatis ad virtutem eius, quare morietur ex ephemera. Amplius ſicut dicit Gentilis ex auctoritate Gal. in lib. de quatuor temporib. morbi ephemera poterit eſſe mortalis vni homini, & non alteri, quia vnus habet ſanitatem vnius modi non potentem reſiſtere ephemeræ. alter facillime reſiſtet. ſanitates enim quorundam in indiuiſibili conſiſtunt, ita vt a quocunq; exceſſu ſupra temperamentum ſuum facillime, & multum patiantur. Sanitates quorũdã in indiuiſibili conſiſtunt. Quidam autem difficilime, & vnus multum læditur ab vna re, & non ab alia, alter econtra. Tantæ autem varietates contingunt ſecundum varias proportiones elementorum, & qualitatum elementorum, & ſecundum variam proportionem membrorum inter ſe. vnde in vno indiuiduo cor compatitur vni membro, & non alteri, in alio indiuiduo econtra. & tertio ſecundum proportionem variam naturarum inter

ter ſe, ſcilicet complexionis, compoſitionis, & vnitatis. & quarto ſecundum varias qualitates inſequentes materiam. & quinto ſecundum varios influxus cœleſtes. & ſexto in pleriſq; obtuſionem.

Vtrum autẽ ephemera ſit paroxyſmalis videbitur in capi. de ephe. ex oppilatione, & nauſeatiua ſatietate.

Permutatio febris ephemeræ. Cap. VII.

CVm expedit, vt febrem patiens cibetur, & errat medicus ſuper eam, & non cibet ipſum, permutatur febris in corporibus cholericis ad hecticam intenſiuam, & in corporibus carnoſis ad ſynocham, quæ eſt abſque putredine, & fortaſſe permutatur ad illam, quæ eſt cum putredine.

In hoc capitulo ponit Aui. cauſas pmutationis feb. ephe. ad alias febres. Et habet hæc pars duas partes, ſecundum quod ſunt duæ cauſæ, ſiue duo errores hic ſpecificati quibus fit tranſitus ex ephemera ad alias feb. &c. ibi ſecunda {Et ſimiliter.} In prima dicit quòd ſi expedit, vt patiens febrem ephemeram cibetur, & medicus erit omittens cibationẽ, tunc feb. ephemera permutatur in corporibus cholericis ad hecticam incenſiuam, & in corporibus carnoſis, quæ ſunt ſanguinea ad ſynocham ſine putredine. & fortaſſe continuata actione caloris febrilis permutatur ad ſynocham cum putredine. Ratio quia omiſsio cibi, eſt cauſa huius permutationis, & cibatio prohibet ipſam: quia cibus refrigerat corpus, & proprie conuenienter exhibitus, & humectat ipſum, quapropter prohibet vlteriorem calefactionem, & exiccationem. Notandum quòd per hecticam incenſiuam debet intelligi hectica habens calorem intenſum, non enim omnes hecticæ habent eundem gradum caloris, ſed diuerſificantur ſecundum corporum complexiones, & ſecundum cauſas facientes eas. in calidioribus enim corporibus fit hectica cõ maiori gradu caloris, propter ſymboleitatem, ſed in frigidioribus eſt remiſsioris gradus. Agentia etiam valde calida caliditatem figunt intenſiorem, & econtra remiſsius calida remiſsiorem. non eſt tamen negandum quin corpora cholerica poſsint per cibi omiſsionem produci ad feb. cholericas: immo forte valde citius quàm ſanguinea in ſanguineas ſed maxime locutus eſt de hectica. in hanc enim multo magis parata ſunt, quàm reliqua corpora. alter textus habet hecticam intẽdentem, ideſt procedentem, vel aptam procedere, & diu durare. alter textus habet hecticam incendentem, ideſt cauſonem. ſunt enim apta perduci ad hecticam, & cauſonem.

Et ſimiliter quando neceſſarium eſt adiutorium in aperiendo poros, & rarificando corpus, & non fit, fit inflãmatio in humoribus retentis in corpore inflammatione eius quod calefacit cum fortitudine eius, quod putrefacit.

In hac ſecunda parte ponit ſecundum errorem. Nam quando poris oppilatis eſſet neceſſarium ipſos aperire, vt fieret transpiratio, & non aperiuntur, accendit caliditas in humoribus, & accenditur interdum fortis abſque putredine: & fit febris humoralis abſque putredine: & accenditur interdũ fortis cum putredine: & febris fit putrida. & hoc eſt quod dicit textus ille inflammatur in humoribus retentis in corpore inflammatione eius, quod calefacit, ſcilicet abſque putredine, & inflammatur inflammatione eius quod putrefacit. Sunt autem & multæ aliæ cauſæ tranſitus ephemeræ in alias ſpecies febrium præter iſtas: ſed has duas poſuit loco exempli, vt medicum commonefaciat. Notare tamen quòd licet ſit poſsibile ex caliditate accenſa in aliis humoribus fieri febrem humoralem ſine putredine: vt interius in cap. de cauſone: medici tamen non fecerunt mentionem niſi de febre ſanguinis ſine putredine, eo quòd illa frequentius contingit, natura exiſtente magis ſolicita de ſanguine quàm de alijs humoribus: quapropter illum magis a putredine præſeruat.

Humoralis feb. ſine putredine reperiri põt in õibus humoribus.

De ſignis permutationis febris ephemeræ ad febres alias. Cap. VIII.

SIgnificatio illius eſt, quòd ipſa declinat abſq; ſudore, aut humoroſitate, aut cum ſudore abſq; mundificatione per ſudorem. & eſt declinatio longa difficilis, & abſq; mundificatione pulſus: immo remanet in pulſu aliquid, & remanet dolor capitis ſi fuerit. & hoc totum ſignificat permutationẽ ad febrem putrefactionis humoris, aut hecticam. Nam ſi cauſæ fuerint vehementes, aut prolongetur mora eius permutabitur ad hecticam.

In hoc cap. ponit ſigna tranſitus ephemeræ in alias febres, ſicut dicit rubrica. & primo in generali. ſecundo in ſpeciali. ſecunda ibi {Quòd ſi.} prima pars adhuc diuiditur in quatuor partes, ſecundum quòd ſunt quatuor ſigna. primum eſt quando ephemera declinat abſque ſudore, aut humoroſitate, ideſt ſudore mediocri. ſecundum quia licet declinet cum ſudore tamen non fit mundificatio integra per ſudorem illũ. tertium eſt declinatio longa, ſcilicet vltra. 24. horas, & difficilis, ideſt cum ſæuis accidentibus abſq; mundificatione pulſus. quia pulſus non omnino redit ad differentias naturales. quartum quòd remaneat dolor capitis ſi fuerit: & ſupplete vos alios dolores ſequentes feb. quod non ſolet accidere in ephemera, nam recedente ephemera quàmprimum recedũt omnes dolores, & cætera accidentia: vt dictum eſt in cap. de ſignis ephemerarum. Et hoc totum ſcilicet aggregatum ex his quatuor ſignis ſignificat tranſitum iam eſſe factum, aut ſaltem eſſe in fieri ad feb. humoralẽ aut hecticam. nam ſi cauſæ fuerint vehementes, aut prolongentur in hora actionis talis, fit tranſitus in hecticam. ſi vero nõ ſint vehementes, aut non diu durauerint fit tranſitus in humoralem.

Contra primum ſignum inſtatur: quia cum ephemera ſit morbus immaterialis declinare ſine ſudore, qui eſt materialis, non videtur proprium ſignum tranſitus in aliam feb.

Dicendum quòd quãuis immaterialis ſit: tamen propter actionem ſuæ caliditatis liqueſiunt humores aliqui, aut humiditates ſecundæ, quæ declinante ephemera ſub forma ſudoris euacuantur, cum quarum euacuatione perfecte declinat ephemera. Quòd ſi non ſudet in declinatione eſt aliqua quatuor cauſarum, aut quia ſuperuenit typus aliquis prohibens ſudorem, aut quia ſubſequitur fortis caliditas, per quam fit illarum humiditatum, quæ debent ſub forma ſudoris euacuari, inſenſibilis euacuatio. Aut tertio, quia eſt multitudo malorum humorum, qui non facile virtuti obediunt: & hæc tria ſignificant tranſitum in putridam. Aut quarto, quia eſt priuatio humorum & humiditatum ſecundarum, & hoc vltimum ſignificat tranſitum in hecticam. Quòd autem accidat ſudor, & febris non mundificetur, ſignificat quòd calor non eſt fundatus in re facile euaporabili, ſicut eſt ſpiritus. & ſimiliter quòd declinatio ſit longa vltra. 24. horas, & difficilis, ideſt ſæuorum accidentium: & remanẽtia diſpoſitionum præter naturam in pulſu: & remanentia doloris capitis omnia magis ſignificant calorem præter naturam eſſe fundatum in humore, quàm in ſpiritu, qui eſt res tenuiſsima facile euaporabilis. Et ſi inſtetur quomodo declinet ephemera, ſi permutatur. Reſpondetur quòd remittitur, aut omnino recedit aliis febribus ſuperuenientibus, aut forte obumbratur propter alia fortia accidentia ſuperuenientia. Et ſi paroxyſmus interpolatæ ſuperueniat, declinat forte cum paroxyſmo illo. Pẽnes tamen Thadeum qui non vult ephemeram, & putridam ſimul coniungi poſſe. Dicendum febris putrida ſuperueniente ipſam omnino deſinere.

Quòd ſi ad hecticam permutetur videbis tactũ arteriarũ calidũ valde: & videbis febrẽ ſimilem, vel fixam, & in omnibus membris additur calefactio ſuper repletionem: & in tempore acceptionis cibi, aut videbis pulſum ſeruare æqualitatẽ cum duritie, & paruitate, & videbis ſigna reliqua quæ diximus de ſignis hectica.

In hac parte ponit ſigna ſpecialium permutationum: primo ad hecticam. ſecundo ad ſynocham ſine putredine. tertio ad ſeb. putridas. ſecunda ibi. {Et quando.} tertia ibi. {Et quãdo.} In prima parte dicit, quòd ſi cauſæ fuerint vehementes, aut multum prolongatæ ſicut valde longa, aut intenſa triſtitia, aut longa ſtatio ſub ſole: & ſic de ſingulis ephemera permutatur ad hecticam: cuius permutationis ſigna ſunt quatuor. Primum, quia videbis tactum arteriarum calidum valde in comparatione ad reliquas partes corporis: vnde ca-

liditas percepta in temporibus, vbi eſt multitudo arteriarum apparebit maior quàm reliquis partibus priuatis arterijs: & ſic de reliquis partibus arterioſis. Secundum, quia caliditas fixa in omnibus membris eſt ſimilis, quia non additur, neq; minuitur, ſicut in reliquis febribus. Tertium quia caleſit corpus tempore acceptionis cibi notabiliter ſecundum omnia membra. Quartum, quia pulſus ſeruat æqualitatem cum duritie & paruitate. & in ſumma videbis reliqua ſigna quæ inferius ponetur in hectica. hæc quidem ſigna ante permutationem ſunt debilia, ſed permutatione facta valde manifeſta. horum ſignorum verificatio reſeruetur vſq; ad capitulum de hectica.

Et quando permutatur ad genus febrium quod nominatur ſynocha abſq; putredine, videbis additionem et repletionem caliditatis, et inflammationem faciei.

Ponit ſigna permutationis ad ſynocham ſine putredine. & ſunt tria, ſcilicet repletio venarum. additio caliditatis ſupra caliditatem proportionatam ephemeræ. tertium eſt inflammatio faciei cum rubedine. hæc tria ſimul ſignificant caliditatem accenſam in ſanguine. & tu ſupple reliqua ſigna inferius ponenda in capitulo de ſynocha.

Et quando permutatur ad febres putredinis apparent horripilatio, et diuerſitas pulſus, et paruitas et coarctatio: et eſt caliditas mordicatiua ſicca, et uehementia accidentium. in vrina vero fortaſſe remanet digeſtio ex ſubſtantia, et in pluribus non apparet in ea digeſtio.

Ponit ſigna permutationis ad putridas, & ſunt quinque. primum eſt horripilatio, ideſt typus cum ſpargitur materia ad aliqua membra in quibus putrere debet. ſecundum eſt diuerſitas pulſus, paruitas, & coarctatio. Diuerſitas quidem propter pugnam: quia virtus diuerſo modo conatur ſuperare materiam, & diuerſo modo opprimitur a materia. Paruitas, quia in principio talis motus cor retrahit ſpiritus, & inclinatur non multum remittere. Eſt enim natura magis ſollicita de membris nobilibus intrinſecis quàm extrinſecis. Coarctatio enim in pulſu non eſt niſi paruitas eius cum diuerſitate a materia ſuffocante, & tegente calorem actualiter, ſicut ignis ſuffocatur ſub lignis viridibus. tertium eſt caliditas mordificatiua ſicca propter fumos putridos. quartum eſt vehementia accidentium, ſcilicet doloris capitis, ſitis, inſtantiæ vigiliarum cum ſimilibus propter fumos putridos multo magis lædentes, quàm ſpiritus inflammati. quintum quòd in vrina forte remanet digeſtio quantum ad ſubſtantiam eius, cum nondum impreſſerit calor putredinalis in principio permutationis. ſed in pluribus diſpoſitionibus vrinæ non apparet digeſtio, ſcilicet in colore, & hypoſtaſi: cum iſtę facilius permutentur quàm ſubſtantia vrinæ. Credo tamen quòd Auic. loquitur de pluribus ephe. non de pluribus diſpoſitionibus vrinarum. nam ſecundum plurimum etiam ante permutationem in putridam apparet vrina male conditionata propter humores malos in venis repertos ad putredinem paratos, hi enim ſunt cauſa huiuſmodi permutationis: licet non ſit negandum in principio putridæ poſſe apparere vrinā bene conditionatam, ſicut quando febris incipit a materia digeſta, aut a materia benigna, quę facile digeri poteſt.

De curatione generali feb. ephe. Cap. IX.

IN omnibus ſpeciebus febr. ephe. oportet vt afferantur ſuper corpora patientium eas ea quæ nutriāt eos nutrimento bono cum velocitate digeſtionis, quoniam febriens eſt æger, et æger eſt leſus.

In hoc cap. ponit curationem generalem febrium ephemerarum. & hobet tres partes. In prima docet curare ephemeras per aſſumpta non euacuantia. In ſecunda ibi. {Et conceditur eis balneum.} docet curare per extrinſecens applicata. In tertia ibi {Euacuatione autem.} docet curare per euacuantia. prima pars diuiditur in ſeptem partes ſecundum quòd ſeptem ſunt canones quos ponit circa aſſumenda. partes patebunt. Primus canon eſt iſte. omnes patientes ephemeram debent nutriri nutrimento bono: quia boni chymi & paucarum ſuperfluitatum, & cum hoc ſit facilis digeſtionis: quoniā omnis febriens eſt æger, & omnis æger eſt læſus in operationibus reſpectu ſui ſani, quare cum digeſtiua ſit debilior, debent concedi ea, quæ ſunt facilioris digeſtionis quàm tempore ſanitatis.

At quibuſdam eorum conceditur delitiari in eo, ſicut patienti febrem ex labore, et anguſtia, et fame: et in illis in quorum corporibus cholera plurima eſt: Et qui conqueritur ſe pati horripilationem in principio deglutiat cibum infuſum in aqua, aut vino vt ſit magis penetrans.

Secundus canon quibuſdam eorum ephemerantibus conceditur delitiari, i. comedere quantum bene poteſt digerere: & iſti ſunt quatuor. ſ. patiētes ephemeram ex labore, & ephemerantes propter anguſtiam, i. propter nocumentum in ore ſtomachi, aut ex anguſtia, ideſt propter ingentem triſtitiam, propter rem amiſſam irrecuperabilem. & tertio ephemerantes ex fame. & quarto corpora in quibus abundat multa cholera. iſti enim debent in cibo delitiari: cum ſint exiccati, & conſumpti. & in quibuſdam eorum ſi multum ieiunent timetur ſyncopis propter reſolutionem ſpirituum, aut propter raptum choleræ ad os ſtomachi. Et qui conqueritur ſe pati horripilationem, ideſt typum deglutiat in principio huius horripilationis cibum infuſum in aqua, aut in vino aquæ cōmixto. Nam per hanc cōmixtionem facilius penetrat cibus ad loca, in quibus cholera commouetur faciens horripilationem.

Et iſti quidem cibantur etiam in principio febris.

Tertius canon. ꝙ iſti quatuor ſupradicti cibandi ſunt in principio feb. propter cauſas ſuprascriptas. Contra. non pura corpora quanto magis nutries, tanto magis lædes. ſecunda apho. ſed corpora abundantia in multa cholera ſunt non pura. ergo non ſunt cibāda, & maxime in principio feb. Reſpondetur quòd regulariter non ſunt cibandi: ſed coacte timendo in ſyncopim.

Et quibuſdam prohibetur delinari in ea, et lenitur eis, vt fiant ſubtiliatiua ſicut in paiente ex oppilatione, et ſoliditate, et ex apoſtemate.

Quartus canon. ꝙ quibuſdam ephemerantibus prohibetur delitiari: imo precipitur eis ſubtiliatio cibi, ſicut in ephemerantibus ex oppilatione, ſcilicet in venis extrinſecis. & in ephemerantibus ex ſoliditate, ſcilicet ex oppilatione in poris cutis. & in ephemerantibus ex apoſtemate. & ſimiliter ex nauſeatiua ſatietate, & in ſimilibus, quorum ephemera pendet a cauſa corporea replexionali.

Et melius quidem eſt vt poſtponatur cibatio vſq; ad declinationem, niſi in illis, quos excipimus.

Quintus canon. ꝙ ſm plurimum melius eſt vt poſtponatur cibatio vſq; ad declinationem ephemeræ. niſi in illis quatuor quos excipimus. Cibatio nanq; non eſt regularis niſi in declinatione. auget enim caliditatem, & prolongat feb. & in quibuſdam materiam cauſat febris.

Et aqua frigida quidem oportet vt non prohibeatur in principio rei: quoniam virtus eſt fortis, quare non timetur debilitas eius: et eſt melior cura in infrigidando.

Sextus canon. ꝙ aqua frigida non debet prohiberi in principio ephemeræ, q̄ñ virtus eſt fortis: & nō timetur debilitas caloris innati. & cū hoc optime curāt ephemerā infrigidādo.

Verum ſi fuerit illic debilitas in viſceribus, et febris iam extenditur, aut fuerit vehemens: tunc melius eſt vt de ea non multum ſumatur.

Septimus canon. ſi fuerit debilitas in viſceribus, ſ. in membris naturalibus, aut pp raritatē texturæ, aut pp frigiditatē, aut apoſtema, aut lubricitatē, aut ſit pñtia multorū humorū paratorū putredini: qđ cōprehēdit, q̄a feb. extendit, neq; ceſſat in tpe in quo ceſſare debet, aut fuerit vehemētior iſta febris, q̄ cōueniat ephemeræ. Iſta quidē indicāt tranſitū in putridā, in cuius principio nō cōuenit aqua frigida. Et vos ſupplete alias cauſas prohibentes exhibitionē aquæ frigidæ, de quibus infra in cap. generali curationis febriū putridarum.

Et conceditur eis balneum cum eorum paroxyſmus conſumitur in febribus ephemeris propter accidentia, de quibus eſt humectatio: et de quibus eſt ſudatio, et rarificatio pororum: et de eis eſt infrigidatio in quieta diſpoſitione.

In parte pñti curat ephemeras ꝑ exterius applicata,& poſſet hæc pars diuidi in octo ptes, ſm ꝙ octo ſunt cañ. Primus ꝙ ephemerātibus cōceditur balneū, cū eorū paroxyſmi declinant pp quatuor iuuamēta accidentia ex balneo.primū, quia balneū facit ſudare,ſecundo poros rarificat,tertio humectat, quarto tandē in quieta diſpoſitione infrigidat.ſ.cum homo iā exiuit balneum,& eſt quietus. aqua enim in poris retenta ſe ducit ad ſuam frigiditatem naturalem,vt eſt apud Aui.ſecunda primi cap.illo.quidam ornate loquentium.

Et prohibetur ubi timetur caſus putredinis.

Secundus canon,balneū prohibetur vbi timetur caſus putredinis,vel in feb.putridas pp præſentiā multorum humorū malorum.nam per balneum calefiunt, humectantur, agitantur,& ſic ad putredinem diſpoouuntur.

Et non oportet vt euitet balneum,niſi habens eam ex oppilatione:propterea quòd balneū generat ægritudinē putridā.

Tertius canon.non oportet vt prohibeatur a balneo, niſi qui patitur ephe.ex oppilatione.q.d.ꝙ hic maxime inter omnes debet euitare balneū:& propter oppilatiooem hic intellige oppilationem intriuſecam,aut extrinſecā ab humoribus pendentem multis,groſsis,aut viſcoſis. ſi.n.oppilatio intrinſeca penderet a frigiditate aeris, aut ſpiſsitudine cutis, aut a balneo aluminoſo balneum competeret. quia poros aperit, & rarificat,& remouet cauſam oppilationis. ſed in oppilatione ex humoribns multis forte amplius oppilat,& ad putredinem diſpooit.

Et ſimiliter patiēs eā ex ſatietate nauſeatiua,niſi in fine rei & cum dilatantur pori,& deſcendit nauſeatiua ſatietas, illic enim oportet vt balneet.

Quartus canon.ꝙ patiēs ephe.ex nauſeatiua ſatietate non debet balneari niſi in fine rei.i.nauſeatiuæ ſatietatis.ſ.cū pacificata eſt nauſeatiua ſatietas per vomitum,ſeceſſum & abſtinentiā:& cū dilatantur pori.i.eſt tēpus dilatationis pororū, hoc eſt quando homo in fine nauſeatiuæ ſatietatis ſumpſit cibum qui iam digeſtus eſt prima,& ſecunda digeſtione:& iam digeritur digeſtione tertia:& eſt in via vt ad mēbra diſpergatur:tunc enim eſt tempus balnei vt pori dilatentur, & nutrimentum per membra diſpergatur,vel diſtribuatur,& reſiduū nauſeatiuæ ſatietatis reſoluatur.

Et habens catarrhum non balneetur,niſi ſit aduſtiuus.

Quintus cañ.ꝙ habēs catarrhum noo balneetur,niſi ſit aduſtiuus.i.calidus.ſcitur.n.ex quinta tertij, de cura catarrhi, ꝙ balneum non conuenit io catarrho frigido niſi prædigeſta materia,& paucificata.ſed bene conuenit in catarrho calido balneum aquæ dulcis parum calidæ, ad ſedandum eius acuitatē, & etiam ad ipſum digerendum.

Et oēs habentes febres ephemeras oportet vt non prolongēt moram in aere balnei;immo in aqua eius quantū volunt, niſi habentes eam ex ſoliditate,et ex ſpiſsitudine, eis enim conuenit vt prolongent moram in aere balnei donec ſudent.

Sextus cañ.hñtes feb.ephe.nō prolōgent morā in aere balnei.ſ.calido:quia addit caliditatē ſpirituum: & nō refrigerat, neq; humectat:immo morentur in aqua balnei quantum volunt,ideſt quantum eos delectat. Ab hoc canone excipiuntur patientes ephe. ex ſoliditate, & ſpiſsitudioe cutis, ſiue pori ſint naturaliter ſtricti, ſiue oppilati frigore aeris,aut ab aliquo ſtyptico ſicut balneo aluminoſo: aut etiam a materia panca. Iſtis enim licet competit balneum aereum, quare nō eſt ita aptum reddere in oppilationem ſicut balneū: quæ remanēs in poris reddūt poſtea ſe ad ſuā frigiditatē notabilē: & eſt apta aliquo mō oppilare. Poſſet ēt balneū maxime aereū concedi habētibus oppilationē iotrinſecā a paucis humoribus pendentem:nā rarificando poros, & ſudorem prouocando,poſſet educere materiam oppilantem.

Embrochatio autem ſi fuerit infundendo, aut liniendo tantum oppilat poros

Septimus cañ,aqua dulcis calida embrochata,aut linita ſuper corpus ephemerātis,aut epithemata oppilat poros: ꝑpea nō cōuenit ephemerātibus ex oppilatione.aqua.n.hoc mō applicata cito infrigidatur circa corpa eorū: & īfrigidata addit in oppilationē.ſed balneū aquæ calidę minus noceret,aut forte iuuaret oppilatione exñte leui,cū lōgiori tpe manet calidū.Siſr in ephemerātibus in qbus intendimus materiā reſoluere pp materiā ſupraſcriptā.magis cōuenit balneū aquę dulcis calidæ,q̄ ipſa aqua calida embrochata, aut epithemata.neque hic canō cōtrariatur dictis Aui.quarta primi.cap.de embrochis.vbi dicit.ꝙ embrocha eſt medicamē cōgruū ei,quod oportet diſſolui. Hic.n.canō intelligiť vbi non eſt oppilatio notabilis,& etiā licet vbi nō eſt oppilatio cōueniat ad reſoluendū:multo tñ magis balneū cōuenit, cū diutius caliditatē ſuā retineat. Et licet caſus ab alto, ſicut fit in embrochis,faciat virtutē aquæ profundius penetrare, q̄ penetrat ī balneo: tñ hæc cita īfrigidatio aquæ embrochatæ magis impedit reſolutionē,q̄ ipſe caſus ab alto iuuet faciēdo penetrare virtutē. vbi aūt eſſet opus ſolū īnfrigidare aut humectare,& nō reſoluere hæc aqua embrochata magis cōpeteret quàm balneum. magis enim infrigidaret, & humectaret quàm balneum.

Et in curatione omnis feb.ephe.quæ eſt ab oppilatione extrinſeca,aut intrinſeca fricatio aperit poros habentis eam, deinde ſi obuiat humiditati plurimæ reſoluit eam. & ſi obuiat humiditati paruæ exiccat eam.

Octauns canon & vltimus eſt,ꝙ fricatio apit poros habentis ephemerā ex oppilatione:& ſi fricatio obuiat materię multæ reſoluit eam. & ſi obuiat paucæ exiccat eam. Dynu. intelligit quòd ſi obuiat humiditati multæ reſoluit eā.i.paulatim & tarde transſmutat eam in vaporem. Sed ſi materia fuerit pauca exiccat eam,ideſt cito reſoluit & conſumit. Gentil.aūt dicit,ꝙ fricatio obuiās materiæ multæ reſoluit ipſam, quia ſubtiliat,dilatat,& ſpargit ipſam.Sed ſi obuiat paucæ,extrahit eam a corpore. Vtraq; expoſitio poteſt ſaluari: tutius tñ eſt materia exñte multa ꝑmittere euacuationē, & ſi fiat fricatio materia exñte multa fiat fricatio nō fortis,nec valde lōga:ſed tāta vt pori apiantur,& materia aliqualiter ſubtiletur & ad reſolutionem diſponatur.ſed materia exiſtēte pauca fricationes fortiores,& diuturniores concedi poſſunt.

Euacuatione aūt non indiget aliquis eorū, niſi habens oppilationem repletionalē,& habens nauſeatiuā ſatietatē, & qui habet febrē ephemerā ex ſoliditate cuius corpus eſt repletū.

In hac tertia & vltima parte huius capituli ponit canonē circa euacuationē,& dicit ꝙ neq; ephemerās indiget euacuatione ſ.ꝑ vias ſenſibiles ad drīam euacuationis, quæ eſt ꝑ poros cutis,qui nō ſunt viæ ſenſibiles, niſi habēs repletionabiliter oppilationē.ſ.intrinſecā pendentē a materia,& habēs nauſeatiuā ſatietatē,Et qui patiť ephemerā ex ſoliditate,quæ eſt oppilatio in poris cutis corpe exñte repleto. In his.n.tribus caſibus.& ſimiliter in ephemera ex a parte cōuenit euacuatio ꝑ vias ſenſibiles ſ.ꝑ vomitū,ꝑ ſeceſſum,ꝑ fluxum hęmorrhoidalē,menſtrualē,ſanguinis nariū, & ſimiles ſm exigētiā materiæ euacuandæ & diuertēdæ.Canonis cauſa eſt ſatis nota. Ex *Inteotiones curatiuæ cuiuſcūq; ephemeræ.* dictis in pñti cap.poſſumus elicere quinque intētiones curatiuas feb.ephemerarū.prima remouet cām eius,& vicinam ſi qua ſit. ſecunda alterat dyſcraſiā febrilē:tertia prohibet tranſitum ephemeræ in humoralē,aut hecticā. quarta corrigit accidentia tā ſequentia febres,quàm cauſas febris.quinto ordinat debitum regimen ſex rerū in contrarium cauſæ dycraſiæ febrilis,& accidentibus, Si ergo pēdet a ſole ponatur in vmbra loco frigido, & humido & remoueatur cauſa vicina.ſ.caliditas impreſſa in cerebrum cum ſuccis, & aquis frigidis exterius applicatis.Similiter remouenda eſt quæcūq; cauſa corporea,& incorporea, & vicina eius ſi qua ſit,ſicut diceť clarius in capitulis propriis. Secūda inteotio ꝑficitur cū frigidis & humidis actu,vel potētia cū expediat aliqñ approximare calida actu ſicut facere baloeū,fricatiooes,tū ad remotionem cauſæ, tum ad vaporis & ſudoris educatiooem. Tertia.prohibens tranſitum in alias febres perficitur remouendo cauſam tranſitus, aut aperiendo poros, & faciendo materias,& vapores exhalare, & aliquando cibando ipſos in principio febris, & permittendo ipſos in illo delitiari: & aliquando euacuando cum fuerit ſuperfluitas in quanto, aut in quali. Quarto autem intentio corrigit dolores capitis, inſtantiam vigiliarum,ſitim, & ſimilia ſequentia febrem. Et corrigit aliquando ſyncopim, epilepſiam & cætera, quæ ali-

quando ſequuntur cauſam febris. vidi enim plures ſyncopizare, & epilepticos fieri ex triſtitia, ad quam ſecuta eſt febris ephemera. Quinta intentio ordinãs debitum regimen ſex rerum non naturalium ſm plurimum debet magis intendere ad cauſam quàm ad feb. & ſm plurimum magis ad feb. ꝙ ad accidẽtia feb. licet oporteat magis intẽdere ad accidẽtia quàm ad feb. aut ad cauſam feb. cũ modum excedunt ſicut ſyncopis, & epilepſia. Regimen tñ ſm plurimum debet declinare ad frigidum & humidum: & regulariter debemus cibare paroxyſmo declinante: licet aliquando cogant cibare in principio: ſicut particulariter videbitur in proprijs capitulis.

De ſpeciebus feb. ephe. Cap. X.

DE febribus ephemeris ſunt quæ omnino comparantur ad diſpoſitiones animales, & de eis ſunt quæ comparantur ad diſpoſitiones corporeas, & de eis ſunt quæ proportionantur ad res quæ eueniant de foris.

In hac parte agit de febribus ephemeris in ſpeciali. in primo ca. enumerat oẽs ſpecies ephemeræ, de quibus eſt acturus. In. 2. ca. ibi. {Quãdoq; accidit.} incipit ſigillatim de vnaquaq; ſpecie determinare. Primum capitulum diuido in partes duas quia in prima ponit vnam diuiſionem, & numerat ephemeras: quæ ſub vno mẽbro diuiſionis illius continentur. In ſecunda ibi {Et de cõparatis.} ponit ſubdiuiſionem, In prima parte dicit, ꝙ in febrib9 ephemeris ſunt quędã, quę omnino comparantur. i. pendent a diſpoſitionibus aialibus. & quędam pendent a diſpoſitionibus corporeis. & quædam a rebus quæ veniunt de foris: quia non ſunt diſpoſitiones aiales, neq; corporeæ. Notandum primo, ꝙ ephemera non habet ſpecies proprie ſumpta: ſed habet quoſdam modos diuerſificantes eam medici, qui ſumuntur a cauſis ipſarum remotis. Superius enim in diffinitione febris oſtenſum eſt ꝙ febris nõ habet ſpecies cum cõtineatur ſub calore quæ ſpecies eſt ſpecialiſsima.

Notandum ſecũdo quòd ſunt alij modi feb. ephemerarũ, qui ſunt magis proprij ꝙ iſti: licet non ſint ſpẽs propriæ ſumptæ. & iſti ſumũtur a diuerſitate ſpirituũ, a quorum calefacto eſſe immediate pendet ephemera. Et dicimus quòd aliquæ ephemeræ dependẽt a calefacto eſſe ſpirituũ animalium: aliquæ a calefacto eſſe ſpirituum vitalium: aliquæ a calefacto eſſe ſpirituum naturalium de quibus agetur in ſequentibus.

Notandũ tertio quòd veniens de foris nõ conuertitur cũ cauſa primitiua: ſed per cauſam de foris veniẽtem intelligenda eſt cauſa extra nos, quæ non pertinet ad corpus, nec ad animam: ſicut ſol, calor aeris, cibus, potus, & ſimilia vnde cauſa de foris ſub cauſa primitiua continetur.

Et de comparatis ad diſpoſitiones animales eſt illa quæ fit ex anguſtia, & illa quæ fit ex triſtitia: et illa quæ fit ex æſtimatione & cogitatione, ira, & vigilijs, & ſomno, & tranquillitate, & timore, & gaudio.

In hac parte ponit octo ſpecies ephemerarũ, quæ pendẽt diſpoſitionibus animalibus, i. quæ ſe magis tenent ex parte animæ quàm corporis: licet vtriq; aliquo modo pertineant. Prima eſt ephemera ex anguſtia. ſecunda ex triſtitia. tertia ex æſtimatione, quæ eſt operatio virtutis æſtimatiuæ quæ eſt in ſecunda medietate ſecundi ventriculi cerebri: & cogitatiua quæ eſt operatio virtutis cogitatiuæ exiſtentis in prima medietare ſecundi ventriculi. quarta eſt pendens ab ira. quinta a vigilijs. ſexta a ſomno, & tranquillitate. ſ. animali. ſeptima a timore. octaua a gaudio. Iſtæ enim omnes diſpoſitiones magis ſe tenent ex parte animæ, quàm ex parte corporis: licet aliquæ inter iſtas ſint magis ſubleuatæ ad gradus diſpoſitionum immaterialium.

Et de proportionatis ad diſpoſitiones corporeas ſunt illa quæ cõparantur ad res quæ ſunt actiones, & motus: & de eis ſunt quæ comparantur ad non actiones, & motus, & ad contraria eorum.

In hac parte enumerat Auic. ephe. pendentes a cauſis corporeis penes hãc diuiſionẽ: quòd aliquæ ex iſtis cõparantur ad res quæ ſunt actiones, & motus: & aliquæ ex iſtis cõparantur ad res quæ non ſunt actiones & motus: neq; contraria eorum: & per motus intelligit hic motus locales: & per actiones intelligit motus, qui non ſunt locales.

Et comparata ad res quæ ſunt motus, eſt quæ fit ex labore & illa quæ ex tranquillitate: & illa quæ fit ex euacuatione: & de eis eſt feb. ephemera ex dolore: & de eis eſt febris ephemera, quæ eſt cum ſyncopi, & de eis eſt illa quæ fit ex fame, & de eis eſt illa quæ fit ex ſiti.

Hic enumerat ephe. quæ pendent a rebus quæ ſunt motus, & actiones aut contraria eorum: & ſunt iſtæ primo ephemeex labore, ea motu, ſiue exercitio. ſecũdo illa quæ eſt ex tranquillitate. ſ. corporali quę motui, & operationi contrariatur. Eſt enim ceſſatio a motu, & operatione corporali. quarto eſt illa quæ eſt ex euacuatione: quæ euacuatio ſub motu cõprehenditur. quinto eſt ephemera ex dolore, qui dolor ſub actione comprehenditur. ſexto feb. ephe. cum ſyncopi quæ cõtrariatur actioni, & motui cũ ipſa ſyncopis tollat huiuſmodi. ſeptimo eſt illa quæ fit ex fame. octauo eſt illa quæ fit ex ſiti. & certũ eſt ꝙ fames & ſitis ſub actionibus comprehenduntur.

Et de comparatis ad ea quæ non ſunt actiones, eſt illa quæ fit ex oppilatione: & ex illis eſt illa quæ fit ex nauſeatiua ſatietate: & de eis eſt illa quæ fit ex apoſtemate, & de eis eſt illa quæ fit ex ſoliditate.

Enumerat ephemeras pendentes a cauſis corporeis, quæ non ſunt actiones, aut motus, aut eorũ contraria: & ſunt quatuor. Prima eſt ephemera ex oppilatione, ſcilicet intrinſeca. Secunda eſt ephemera ex nauſeatiua ſatietate. Tertia eſt ephemera ex apoſtemate. Quarta eſt ephe. ex ſoliditate, & oppilatione cutis non notabili: ſicut ab humoribus, & terreſtreitate cutis, ideſt ab oppilatione cutis propter naturalẽ pororum ſtricturam.

Comparata autem ad res, quæ accidant de foris, ſunt ſicut illa quæ ſiunt ex aduſtione, quæcunq; aduſtio fuerit: & ſicut quæ fit ex frigore, & ſoliditate, & ex ablutione, dicam itaq; vnamquamq; earum cum curatione ſua.

In hac parte numerat ephemeras, quæ pendent a cauſis de foris non proportionatis animæ, neq; corpori. Prima eſt illa quæ fit ab aduſtione, quæcunq; aduſtio fuerit ſiue a ſole, ſiue ab igne. Secunda eſt illa quæ fit a frigore, & ſoliditate, & oppilatione quæ fit ex ablutione. ſ. cum rebus frigidis, & ſtypticis: non autem a cauſa corporea: quia pertinent ad diſpoſitiones corporeas. Et ſubdit Auic. ſe de omnibus iſtis determinaturum quantum ad modum prouentus earum ex cauſis ſuis, & ſigna, & curam. Si autem bene computentur iſtæ ephemeræ ſunt. 23. Sed hic oportet ſupplere illã quæ fit ex cibo & potu, & ſimilibus: de quibus infra. & ſic facit vigintria capitula.

De feb. ephe. ex anguſtia & ſignis eius. Cap. XI.

QVandoq; accidit ex motu ſpiritus ad interiora, et occultatione eius in eis, propter ſuperfluitatem anguſtiæ feb. ſpiritualis.

Hic in ſpãli proſequit de ephemeris. & primo de ephe. pendentibus a diſpõnibus aialibus. In ſecũda parte de ephemeris a cauſis corpeis. In tertia de ephe. a cauſis quæ ſunt extra corpus & aiam. ſecũda ibi {Labor} tertia ibi {Qñq; accidit ex calore.} Prima pars poſſet diuidi in octo partes ſm ꝙ ſunt octo capitula de feb. ephe. pẽdentibus a diſpõnibus aialibus. partes patẽt in principiis capitulorũ. Primũ capitulũ diuidit in tres partes. In prima ponit modũ ꝓuentus ephe. ex anguſtia. In ſecũda, ſigna. In tertia curã. partes patẽt. Pro notitia terminorũ ſciendũ: vt põt elici ex dictis Auic. eſſe drĩam inter anguſtiã, triſtitiã, et cogitationẽ. Eſt. n. anguſtia dolor de amiſſione alicuius boni, in cuius recuperatione nõ eſt ſpẽs, ſicut de amiſsione filij, aut amiſsione patriæ, aut pecuniæ, cuius recuperatio non ſꝑatur. Sed triſtitia eſt dolor de amiſsione alicuius boni, cuius recupatio ſperatur. Aut dolor qñ hõ non põt aſſequi bonũ, qđ vehementer exoptat: in cuius tñ adeptione nõ oino cadit deſpatio, ꝓpter quod dixit in textu, qñ rẽ quæſitã. Sed cogitatio eſt ꝓfunda meditatio circa aliquid contẽplandum: ſicut accidit aliqbus qui deũ & cauſas altiſsimas profunde contẽplãtur, in quibus non cadit anguſtia, aut triſtitia. In maximis. n. ſpeculationib9 ꝓprie nõ gaudem9, aut triſtamur: ſicut in his quæ ꝓſequimur in rõne boni, vel mali. 3. proble. proble. 9. Nec in his proprie cadit ſpes aut deſpatio. Aeſtimatio autem eſt profunda meditatio circa aliquod eligendum.

Anguſtia quid.

aut proſequendũ: in quo ẽt non cadit ſpes aut deſperatio: neque delectatio aut triſtitia. accidit cito ex ãguſtia motus uehemens ſpirituum ad interiora, & ipſorum vnio in interioribus: ꝓpter quæ duo ſpiritus acquirunt calefactum, & taliter ſupercalefacti inducunt caliditatẽ fientem in corde, quæ dicitur febris ſpiritualis .i. ephemera. Et credo ſecũdũ Iſaac magis appropriari ſpirituali vitali. Quidam autem propter harum conformitatem poſuerunt eas in vno capitulo, ſicut Halyab. tertio practicæ.

Cuius ſigna ſunt igneitas vrinæ, & acuitas eius: ita vt habens eam ſentiat acuitatem ipſius propter dominium ſiccitatis in ea: & eſt motus oculi ad clauſionem declinis: & eſt oculus ſubmerſus propter reſolutionem cum quiete, & ſub clauſione: & facies eſt tendens ad citrinitatem propter profunditatem claritatis: & pulſus eſt ad debilitatem, & paruitatem declinis: & forte declinat ad duritiem.

Ponit quatuor ſigna huius ephe. primum eſt igneitas vrinę .i. color igneus ipſius: qui eſt ſextus color in genere citrinitatis. q.d. ꝙ vrina eſt multum citrina. & acuitas eius ita vt habens eam ſentiat acuitatem .i. mordicationẽ ipſius ꝓpter ſiccitatis dñium. calor .n. ſiccitati coniunctus eſt acutior. aliter, igneitas vrinę .i. acuitas: & acuitas eius .ſ. caloris ephemerantis: ita vt habens eam ephe. ſentiat acuitatem ipſius propter dñium ſiccitatis & humidi conſumptionẽ. Secundũ ſignum eſt motus ad clauſionẽ decliuis: ita vt fere teneat oculos clauſos: & eſt oculus ſubmerſus .ſ. in orbita ꝓpter reſolutionẽ humidi. & eſt cum quiete & ſubclauſione: quia nunquam dilatatur exterius cum nulla ſit ſpes in recuperatione amiſſi. ſecus in triſtitia. Tertium ſignũ eſt ꝙ facies eſt tendens ad citrinitatem .i. fuſcitatem .ſ. viriditatem. Arabes .n. per calorẽ citrinum, qñq; fuſcum, qñq; viridem, quandoq; vero citrinũ intelligunt. Iſtud autẽ accidit propter profunditatem caliditatis ſpirituũ, & ſanguinis ſubtilis: vnde apparet in corpore fuſcedo. Quartũ: quia pulſus tendit ad paruitatẽ, & debilitatẽ ꝓp debilitatẽ virtutis: & fortaſſe declinat ad duritiẽ arteriæ ſuperflue exiccatæ: licet id nõ frequẽter accidat.

De curatione. Cap. XII.

Oportet vt habens eam multiplicet introitum tinæ. Et ponat plurimum ſuæ intentionis in balneatione cum aqua balnei abſq; aere eius. Et multiplicet etiam inunctionem cum fricatione poſt illud: oleum enim aliquod eſt magis iuuatiuum ei, quàm balneum: & vtatur lætificantibus, & odoriferis frigidis: & ponat ſuper pectus ſuum epithemata infrigidantia ex mucilaginibus, & ſuccis, & aquis bonis: & in potu ſumat vinum plurimæ commixtionis, eſt enim bonum medicamen ei.

Intentiones curatiuæ in omni ephemera.

Hic ponit curã. ſed ante oĩa ſciendũ eſt ꝙ in cura cuiuſcũque ephe. hæ exiguntur intẽtiones: ſicut ſuperius dictũ fuit. Prima eſt remotio cauſæ tam principalis q̃ vicariæ. exempli gratia. dicimus ſolẽ eſſe principalẽ cauſam ephe. ſed caliditatem ab eo in caput impreſſam dicimus eſſe cauſam vicariam .i. vicem eius gerentem: & ſic poſſumus in aliis exemplificare. Secũda intentio eſt infrigidatio & humectatio quæ debetur ephe. Tertia eſt prohibitio trãſitus ephe. ad aliud genus feb. Quarta eſt correctio accidẽtium .ſ. ſitis & hmõi, quæ ſequuntur ephe. & cauſas eius. Quinta eſt regimen vitæ in ſex rebus non naturalibus. Ad propoſitum. nihil hic ponitur: & ſimiliter in reliquis capitulis: quòd nõ ſub aliqua iſtarũ intentionũ comprehendatur. introitus quidẽ tinæ ex aqua dulci tepida eſt ad humectationẽ, ſudorẽ ꝓuocandũ, & infrigidandum. Balneum aũt aereum nõ conceditur: quia calefacit & exiccat. Inunctio aũt cum oleis infrigidantibus & humectãtibus cum fricatione vt penetrẽt, eſt conuenientior quàm ſit balneatio. magis .n. humectat quàm balneum: neq; primo occurſu calefacit ſicut balneũ. debet vti lætificãtibus .i. cordialibus, & odoriferis frigidis ad remotionẽ cauſæ & ad infrigidãdum. & ꝓpter hãc cauſam ponuntur ſuper pectus epithemata infrigidãtia facta ex mucilaginibus, & ſuccis & aquis bonis .i. conuenientibus ad hoc ꝓpoſitum cum infrigidatione, humectatione, & cordialitate. Debet aũt ſumere in potu vinum plurimæ commixtionis cum aqua: quia lętificat,

& bonificat ſpiritũ, & facit frigiditatẽ aquę & humiditatem eius penetrare ad extrema corporis.

De feb. ephe. ex triſtitia. Cap. XIII.

Quandoq; accidit ex multitudine triſtitiæ propter rem quæſitam, motus laborioſus, ſpiritum calefaciens, faciens cadere in febrem.

Ponit curam ephemeræ ex triſtitia. & habet tres partes. primo ponit modum ꝓuentus eius. ſecũdo ſigna. tertio curam. partes patent. In prima dicit quòd ex multitudine triſtitię, quãdo homo nõ poteſt aſſequi rem quæſitam, ſiue fuerit amiſſa, ſiue nõ amiſſa accidit motus laborioſus in ſpiritu calefaciens ipſum, & faciens cadere in febrem ephemeram.

Cuius ſigna ſimilia ſunt ſignis eius, quæ eſt ex anguſtia, niſi quia motus oculi cum profunditate ſua propter reſolutionem eſt ad partẽ extrinſecam, & pulſus nõ eſt demiſſus, & depreſſus: immo eſt in eo cum debilitate: ſed eſt cum eo ſaltus:

Cuius ſigna ſimilia ſunt ſignis ephemeræ ex anguſtia niſi quia motus oculi cum ꝓfunditate ſui in orbita propter reſolutionem humidi eſt aliquãdo ad partẽ extrinſecam, propter dilatationẽ caloris ad extra: quãdo apparet ſibi inueniſſe medium conſequẽdi rem cõſideratam. Secundũ ſignũ eſt. quòd pulſus nõ eſt demiſſus, & depreſſus ſicut in ephemera ex anguſtia: immo eſt cum debilitate oppreſſionis: quia nõ multum depreſſus: ſed eſt cum ſaltu id eſt cum iectigatione quadam apparente in pulſu ex motu caloris exterius. Aliter cum ſaltu .i. pulſus dilatatione .i. quia aliquãdo dilatatur quando apparet ſibi inueniſſe medium conſequendi quod intẽdit. Et hæc omnia ſunt ad differentiam ephemeræ ex anguſtia, in qua nulla ſpes eſt recuperandi deperdita.

Et cura eius eſt, ſicut cura eius, quæ eſt ex anguſtia.

Dicit, quòd curatur ſicut ephemera ex anguſtia.

De feb. ephe. ex cogitatione. Cap. XIIII.

Quandoq; accidit ex multitudine cogitationis in rebus feb. ſimilis illi quæ eſt ex triſtitia, niſi quia motus oculi eſt æqualis, non ad clauſionem, neq; ad exitũ declinis: & eſt declinis ad profunditatem: & pulſus eſt diuerſus in dilatatione, & conſtrictione. Et plurimum quidem eſt æqualis, & facies eſt ad citrinitatem declinis: & cura eius eſt cura illius, quæ eſt ex triſtitia.

In hoc cap. curat ephe. ex cogitatione & æſtimatione dicens, quòd qñq; accidit ꝓp multã cogitationẽ in rebus circa quas contemplatur: aut ꝓpter multitudinem æſtimationis in eligendo res quas proſequi intendimus feb. ſimilis illi quæ eſt ex triſtitia ꝓpter motum ſpiritus ad interiora: & non eſt aliqua differẽtia, niſi quòd motus oculi in ephemera ex cogitatione eſt æqualis non ad clauſionem, neq; ad exitum decliuis. Non enim qñq; clauditur, qñq; aperitur ſicut in triſtitia: & ſi qua eſt diuerſitas illa eſt valde modica: quia in maximis ſpeculationibus non cadit ſpes, aut deſperatio, ſicut in his quę proſequuntur ratione boni vel mali. ſecũdũ ſignũ ꝙ pulſus eſt diuerſus in dilatatione & cõſtrictione: quia nõ habet dilatationes neq; cõſtrictiones æquales, immo vnam maiorem altera, tũ quòd apparet ſibi cogitatum eſſe comprehenſum, vel eſſe longinquum a comprehenſione: ſecundum plurimum tñ eſt ęqualis in comparatione ad pulſum in ephemera ex triſtitia. In illa .n. valde maiores diuerſitates accidunt: cum in ea proprie cadat ſpes, aut deſperatio: ſed in hac nõ. Vltimo dicit quòd curatur ſicut ephemera ex triſtitia.

De feb. ephe. ex ira. Cap. XV.

Quandoq; accidit propter ſuperfluitatem motus ſpiritus ad interiora in diſpoſitione iræ, calefactio ſuperflua adurens ſpiritum, & febris.

In hoc capitulo agit de feb. ephe. ex ira, & habet tres partes. In prima ponit modũ ꝓuẽtus ephe. ex ira. In ſecũda ſigna. In tertia curã. partes patebũt. Sed ante oĩa ſciẽdũ ꝙ in irato duo ſunt motus. Primus eſt motus ſpirituũ & ſanguinis ſubtilis ab exterioribus ad interiora .ſ. ad cor. Propterea irati in principio palleſcunt: & cum ſanguis & ſpiritus ſunt delati ad cor, inflãmant circa ipſum. Propterea ira deſcribit, ꝙ eſt feruor ſanguinis circa cor ꝓpter appetitum vindictæ ob iniuriã illatam. Secundus autem motus eſt ſanguinis, & ſpirituum Duo motus in ira.

a corde ad exteriora ꝓpterea rubet facies cum prius palluerit. De hoc ſecundo ſolum Auic. facit mentionem, cum hoc coniungatur ephemerę. ſed primus antecedit ephemerã. accidit igitur ꝓꝑ hos duos motus calefactũ eſſe in ſpiritibus, & conſequenter febre ephe.

SIGNA.

Cuius ſigna ſunt rubedo faciei niſi permiſceatur ei timor, quoniam citrinatur: & inflatio faciei ſimilis ei, qui inflatur in dormitione. Et ſunt oculi rubei tendentes exterius propter vehementiam motus ſpiritus ad exteriora: & quandoq; accidit quibuſdam eorum tremor propter motum humoris, aut propter debilitatem naturarũ: et eſt aqua rubea acuti tactus, propter acuitatẽ ſuam. & quandoq; eſt cum ea aliquantulũ claritatis, & pulſus eſt groſſus, plenus, pulſans, frequens.

Ponit ſigna ſex. Primũ eſt rubedo faciei niſi permiſceatur ei timor: qñ iniuria eſt illata a maioribus: tunc .n. nõ eſt in facie profunda rubedo, ſed remiſſa quam appellat citrinitatẽ. prohibet enim timor motũ ſpiritus, & ſanguinis ad exteriora cum inclinet vt moueantur ad intra; quare nõ omnino ad extra: nec omnino ad intra mouentur. Secundũ eſt inflatio faciei ſimilis illi qui inflatur ex dormitione. ſed eſt differentia: quia inflatio ex dormitione eſt cum pallore: ſed inflatio propter iram eſt cum rubore. Tertium eſt, quia oculi ſunt rubei tendentes ad exterius ꝓpter vehementiam motus ſpiritus ad exteriora. Quartum; quia quibuſdam iraſcentibus accidit timor, & ſimilitudo timoris ꝓꝑ tremorẽ. Et ſi textus dicat tremor eſt manifeſtior accidit .n. tremor ꝓꝑ motũ ſpirituum, & ſanguinis inordinatum. quapropter nõ poteſt figi ſpiritus ſm exigentiã motus voluntarij: vnde brachia & crura eorũ tremunt; & ſimiliter labia: & nõ poſſunt mouere labia & linguã ſm exigentiã orationis proferendæ. & accidit debilitas ſuarũ naturarũ .i. potentiarũ concurrentiũ ad motũ voluntarium propter hunc motũ inordinatũ ſpirituũ. aliter, accidit quibuſdã eorũ timor ꝓꝑ motũ humorum ad os ſtomachi ꝓꝑ debilitatẽ naturarũ ſuarũ. hic aũt timor eſt de maiori nocumento quàm ſit feb. ephe. vt puta de ſyncopi ꝓꝑ compaſsionẽ cordis ad ſtomachi os. & hoc vult Iſaac in ca. 2. Sũt .n. quidã debiles qui ꝓpter fortem iram modo iam dicto perducuntur ad ſyncopim: aut ad quandã lipothymiam. Quintum ſignum, quia aqua ſua .i. vrina ſua eſt rubea .i. tincta: & acuti tactus: quia mordicans propter acuitatem .i. incenſionẽ ephemeræ inflammantis hepar. Et quãdo eſt in vrina aliquãtulum claritas: cum non eſt tanta inflammatio: aut cum multum humores mouentur exterius. Sextũ ſignum: quia pulſus eſt groſſus .i. magnus ſm omnem dimenſionem & plenus ſanguine, & ſpiritu motis ad arterias, & illas replentibus: & pulſans .i. fortis, vel pulſans .i. velox: ut ſecundum omnem differentiam neceſsitati ſatisfaciat.

De curatione. Cap. XVI.

FAc eos quieſcere; & fac vt occupentur lætificantibus, & vocibus bonis, & narrationibus, & ludis mirabilibus: & fac eos ingredi balneum in aqua tepida nõ plurimi caloris: & inungantur plurimum cum aliquo oleo plurimo, illud enim eſt magis conueniens eis, quàm aqua calida, & cibentur eis quæ infrigidant, & humectant: & prohibeantur à vino omnino, non eſt enim eis via ad ipſum.

Hic ponit curã, & manifeſtũ eſt ꝙ aliqua remedia ſunt ad remouendũ cauſam .ſ. iram. quædã contra ephe. ad infrigidãdum. quædã remouẽt accñtia; & docet aliqñ regimẽ vitæ cõueniens. ordinat aũt balneũ in aqua nõ plurimi caloris, ne addat inflãmationẽ. prohibet vinũ, quia addit in irã. in hoc tamẽ conſidera conſuetudinem, in quibuſdam enim oportet vt detur: ſed ſit notabiliter limphatum.

De feb. ephe. & vigilijs. Cap. XVII.

Quandoq; etiam accidit ex vigilijs febris ephemera.

Ponit feb. ephe. ex vigilijs. Inflammantur enim ſpiritus in longis vigilijs: cum continue ſint in motu ſecundum exigentiam operationum a quibus homo vigilans nunquam ceſſat: & inflammati ponunt caliditatem in corde: quæ dicitur ephemera. propterea ſomnus a natura inſtitutus eſt vt ſpiritus fatigati, & reſoluti in vigiliis redeant ad ſua principia: & ibi fomentũ acquirant: & noui regenerent: quæ regeneratio ſit ꝑ digeſtionẽ melius celebratã in ſomno, quàm in vigiliis.

Cuius ſigna ſunt anteceſsio vigiliarum, & grauitas palpebrarum, quoniã fortaſſe non aperit eas; & profundatio oculi propter reſolutionem; & inflatio palpebrarũ propter corruptionem cibi & multitudinẽ vaporis; & conturbatio vrinæ propter priuationem digeſtionis; & debilitas pulſus, & citrinitas faciei propter malitiam digeſtionis, & inflatio eius propter excitationem ex malitia digeſtionis: ſed non eſt cum rubedine ſicut in illa quæ eſt ex ira.

Ponit ſeptem ſigna. Primum eſt anteceſsio vigiliarum modum excedentium. Secundum eſt grauitas palpebrarũ, & difficilia earum apertio propter nocumentum in lacertis earum ex vaporibus, & humiditate ad ipſas defluxis cum paucitate ſpirituum. Tertium eſt profundatio oculi propter humidi ſubſtantifici reſolutionem. Quartum inflatio palpebrarum propter nutrimenti corruptionem, & multitudinem vaporum veniens ad ipſas. Videtur contradictio quòd oculi ſint profundi & palpebræ inflatæ. præterea ſomnus eſt cauſa inflationis palpebrarum & faciei: ergo vigiliæ debent eſſe cauſa tumefactionis. tenet conſequentia; quia contrariæ cauſæ contrarios producunt effectus. Ad primum dicitur quòd oculi ſunt profundi propter humidi ſubſtantifici conſumptionem; & cum hic palpebræ ſunt tumentes ꝓpter multitudinem vaporis, nec eſt cõtradictio. Ad ſecundũ dicitur, quòd non eſt inconueniens quòd contrariæ cauſæ cauſent ſimiles effectus: quoniam illi effectus non ſunt immediati. Sed quòd duæ cauſæ contrariæ cauſent ſimiles effectus per ſe & immediate eſt inconueniens: ſed vigiliæ cauſant tumorem palpebrarum corrumpendo digeſtionem. ſomnus autẽ propter priuationem reſolutionis vaporum. Quintum ſignum eſt conturbatio vrinę.

Contra, quia vigilia incrudat vrinam; & ſic ſit tenuis & clara. Dicendum quòd per turbationem intelligit priuationẽ luminoſitatis quæ prouenit ex diminutione digeſtionis. ſecunda primi, cap. de ſignis coloris vrinæ. & hęc priuatio luminoſitatis in multis alijs eſt ſignum diminutæ digeſtionis: ſicut in ſanie & ſimilibus. Vel dicendum quòd in vigiliis ſit vrina turbida ſi ſint materiæ motę ad vias vrinæ. ꝙ ſi non, tendit ad claritatem. Vel dicendũ quòd vigiliæ quãque tingunt vrinam propter caloris ebullitionem in principio: ſed in fine propter nimiam eius reſolutionem diſcolorat, quã diſcolorationem vocat conturbationem. Citrinitas faciei, tum propter malitiam digeſtionis; tum ꝓpter ſanguinis aduſtionem: quare citrinatur, vt eſt apud Auer. 5. colli. inflatio faciei propter excitationem conſequentem malitiam digeſtionis; ſed non eſt cum rubedine ſicut in ira; ſed cum pallore & citrinitate. Excitatio autem apud Arabes duo importat .ſ. expergefactionem. & taliter non ſumitur hic. ſecundo apoſtema phlegmaticum ſimile cachexiæ, & taliter ſumitur hic. ſiunt enim cachectici ex mala digeſtione.

De curatione. Cap XVIII.

CVratio autem eius eſt ociari, & quieſcere, & dormire, & embrochare caput cum eis quæ infrigidant, & humectant, & balneum humidum, & cibi bonorũ chymorũ, & inunctiones humectantes. & vinum eſt ex rebus magis conferentibus eis: & ſumant in potu ipſum ſine timore, niſi fuerit dolor capitis.

Nota ſunt omnia. vertit enim intentionem ſuam quandoque ad cauſam, quandoq; ad feb. ipſam: quandoq; ad accidẽtia. vinum autem eſt ex rebus magis conferentibus: ſed debet eſſe lymphatum, & vnius anni tantum; mediocriter vinoſum; & potius dulce quàm acre. vinum autem potens, antiquum, purum, copioſe ſumptum occidet multiplicando vigilias: ſicut accidit ſeruo notarij. tertio de interioribus, cap. 5. exiſtente tamen dolore capitis notabili timendo de apoſtemate vitandum eſt vinum.

De feb. ephemera ex ſomno & quiete. Cap. XIX.

A Spiritu quandoq; reſoluuntur vapores calidi per vigilias, & motus. Cum ergo prolongatur ſomnus, & tranquillitas, & non reſoluuntur, accidit ex eis caleſactio ſpiritus & febris eius. Cuius ſigna ſunt iſta: ſignificat enim eam anteceſſio ſomni, & tranquillitate plurima: & proprie quæ non eſt in conſuetudine: & cadit contrarium conſuetudinis: & ſignificat ipſam reſolutio vaporoſa, & pulſus.

Hic agit de ephe. ex ſomno & quiete tã corporis, q̃ animi, vtrãq; quietẽ cũ ſomno in eodẽ comprehẽdẽs: quia ſomnus quieti vehementer ſimilis exiſtit ſecũda primi. Et primo ponit modũ prouẽtus ephemeræ ex ſomno. ſecũdo ſigna. tertio curã. Sed quæ dicit in duabus primis partibus ſunt manifeſta. Signant ipſam reſolutio vaporoſi pulſus, quia ab arteria eleuantur quidã vapores calidi retẽti ꝑ longũ ſomnũ, qui venientes ad digitos oſtẽtant caliditatem quandã vaporoſam. immò forte vaporibus exiſtẽtibus groſsis ſentitur ad modũ iectigationis nũc eleuata, nunc depreſſa cute tegente arteriam.

De curatione eius. Cap. XX.

CVratio eius eſt ſudatio in aere balnei, & ablutio aqualis cum aqua calida: & paucitas cibi: & declinatio eius ad id qđ infrigidat, & humectat ipſum: & exercitium temperatum: & nõ oportet vt bibat vinũ. CVRA.

Facit ſudare ipſum in aere balnei, vt vapores plurimi retẽti melius reſoluãtur. Concedit tñ poſt hoc ablutionẽ æqualem cum aqua calida ad humectandũ & infrigidandũ. & declinãtẽ feb. dat parũ de cibo declinãte ad frigidũ & humidũ aliqualiter. nõ .n. oportet ipſum tm̃ infrigidare, & humectare quãtum patiẽs ephe. ex vigilijs. Concedit exercitiũ temperatũ: nam licet hic per ſe calefaciat per accñs tamen infrigidat vapores reſoluẽdo: ꝓhibetur vinũ, quia ſomnum inducit.

De febre ephemera ex gaudio. Cap. XXI.

QVãdoq; accidit ex gaudio feb. ſicut illa quæ fit ex ira. Cuius ſigna ſunt proxima ſignis eius, quæ eſt ex ira: niſi quia forma oculi eſt forma gaudentis: non forma iraſcentis. eſt enim frequentia in pulſu minor. Et cura eius eſt proxima curationi eius, quæ eſt ex ira.

Habet hoc capitulũ tres partes. In prima ponit modũ ꝓuẽtus ephe. ſecũdo ſigna. tertio curam ex gaudio. partes patent. Accidit .n. feb. ephe. ex gaudio ſicut ſe. ephe. ex ira. ſ. ex motu ſpirituũ ad extra: in quo motu inflãmatur: verũ motus ſpirituũ in gaudio fit magis paulatim. quapropter non ita intenduntur, niſi ſit magnũ gaudiũ, & repentinũ: ꝓpterea frequentia in pulſu eſt minor in ephemerãte ex gaudio, q̃ in ephemerante ex ira. Cura huius ephe. eſt proxima curæ ephe. ex ira quãtũ ad ſecũdã intẽtionẽ, quæ eſt infrigidatio: & quantũ ad quartã quæ eſt correctio accidentiũ. & quantũ ad quintã quæ eſt debitũ regimẽ in ſex rebus nõ eſt differẽtia, niſi quia regimen totũ debet magis ad frigidũ declinare in iraſcẽte, quam in gaudẽte. ſed quantũ ad primã intentionẽ, quæ eſt remotio cauſæ eſt magna differentia: quia in ephemerate ex ira debemus irã lenire cũ his quæ ibidẽ præcepta sũt. ſed in ephemerãte ex gaudio debem᷒ gaudiũ minuere: vt q. a res illa qua tñ gaudet, nõ ẽ ita tuta, ſicut ipſe credit: & forte ĩ futurũ eſt ſibi magnã triſtitiã illatura: ſicut pſæpe res humanæ cõſueuerũt.

De feb. ephemera ex timore. Cap. XXII.

QVandoq; accidit ex timore feb. ſecundum ſemitã quæ accidit ex anguſtia: proportio nanque timoris ad anguſtiam, eſt proportio iræ ad gaudium, ex hoc, quod motus timoris eſt ad interiora: & iræ ad exteriora: & fit ſubito, & aliorum modorum fit gradatim. Cuius ſigna ſunt proxima ſignis eius, quæ fit ex anguſtia, niſi quia diuerſitas in pulſu eſt vehementior: & forma oculi eius eſt forma territi. curatio eius eſt proxima curationi eius, quæ fit ex anguſtia. & oportet vt ſecuretur a timore & veniatur ad eum cum nuntijs gaudere facientibus, & lætificantia ſunt iuuatiua ei.

Habet hoc capitulũ tres partes. primo ponit modũ ꝓuentus ephe. ex timore ſecũdo ſigna. tertio cauſam. partes patẽt. Dicit .n. eandẽ eſſe ꝓportionem timoris ad anguſtiã, quæ eſt iræ ad gaudiũ, motus .n. ſpirituũ, & humorũ eſt in timore ad interiora: ſed in ira eſt motus ſpirituũ ad exteriora: & vtriuſq; horũ eſt vehemens, & repentinus. aliorũ aũt duorũ motus fit gradatim: quare timentes aliquando incurrunt fluxũ ventris & vrinæ. 27. proble. problemate. 1. & 2. motus etiã in timore magis diuerſificat pulſum, quàm motus ſpirituũ in anguſtia: niſi ſit valde vehemens & repentinus. cæteris tamen paribus vehemẽtius accidẽs eſt timor quàm anguſtia: ſicut ira q̃ gaudium. habet autẽ anguſtiatus formã triſtis: ſicut timens formã territi. Curatur ſicut ephe. ex anguſtia quantũ ad ſecundam, tertiã, quartã, & quintã intentionẽ: ſed quantũ ad primã differunt. In anguſtia .n. oportet lenire dolorẽ: ſed in timore lenire timorẽ. Propterea dicit Auic. oportet vt ſecuretur a timore, & veniatur ad eum cum neceſſarijs gaudere faciẽtibus. lætificantia autem vtriq; iuuatiua ſunt.

De feb. ephemera ex labore. Cap. XXIII.

LAbor quandoq; peruenit ad ſummum in calefaciendo corpus, & ſpiritum ita vt fiat febris nocens operationibus: & eſt plurimi nocumenti: & grauitatis ipſius ſuper vitalem & animalem.

Hic agit de febribus ephe. pendentibus a diſpoſitionibus corporeis: & habet duas partes. In prima agit de ephe. pendentibus ab actionib., & motibus, & ſibi cõtrarijs. In ſecũda ibi {Oppillatis.} agit de ſeb. ephe. pendẽtibus a diſpoſitionibus corporeis quæ nõ ſunt actiones, aut motus, aut ſibi cõtrariæ. Prima pars diuidit in ſex, ſm quòd ſex facit capitula: dimiſit tamen capitulum de feb. ephemera ex tranquillitate corporis: quia de illa egit in cap. de ephemera ex ſomno: & merito, quia ſomnus quieti ſimilis vehemẽter exiſtit. ſecunda primi. Sed hoc primum cap. de ſeb. ephe. ex labore habet tres partes. In prima ponit modum prouentus ephemeræ ex labore. In ſecunda ſigna. In tertia curam. partes patent. In prima parte dicit quòd labor .ſ. corporeus quandoq; prouenit ad ſummũ .i. quia fit multũ fortis ꝓpter ipſius intenſionem, aut vtroq; modo. vnde calefit corpus, & ſpiritus, ex quorum calefactione fit feb. ephe. nocens operibus: & eſt modus loquendi. vel aliter. nocens operibus maxime animalibus & vitalibus, cum plurimũ nocumenti ſequentis exercitiũ cadat ſupra ſpiritum vitalem, & animalem: quia ſunt inſtrumenta motus voluntarij. SIGNA.

Signa ſunt anteceſſio laboris, et additio calefactionis iuncturarum ſuper alia: et tactus laſſitudinis, et ſiccitas corporis. Et quandoq; accidit in fine eius humectatio ſi fuerit labor temperatus in eo ideſt quando non eſt in eo exiccatiuum, aut frigus prohibens ſudorem. ſi autem labor fuerit ſuperfluus, minoratur humectatio, et ſudor. et quandoq; ſequitur ipſum tuſſis ſicca propter communitatẽ pulmonis. et eſt pulſus eius paruus, debilis et quandoq; declinat ad duritiẽ: et vrina eſt citrina, calida ꝓpter motũ et ſubtilis, et propter reſolutionem.

Ponit octo ſigna. primũ eſt anteceſsio laboris iam dicti. ſm additio caleſactionis iuncturarũ ſuper alia mẽbra. quia magis laborãt iuncturæ in exercitio cæteris mẽbris. tertiũ eſt tactus .i. perceptio laſsitudinis vlceroſæ apoſæ extenſiuæ, aut areſactiuę. ſed do his ſtatim aget. Quartũ eſt corporis ſiccitas ꝑꝑ humidi cõſumptionẽ. Quintũ eſt humectatio corporis, & ſudor accidẽns in fine .ſ. ephe. & hoc accidit ſi labor fuerit tẽperatus. i. nõ multũ exceſsiuus humidũ præter modũ cõſumens. Et qñ nõ eſt in eo .ſ. labore exicatiuũ .i. nõ fuerit factus prope materiã exiccãtẽ ſicut eſt arena, ignis, & ſimilia. & qñ nõ fuerit frigus prohibens ſudorẽ. licet .n. labor eſſet ſuperfluus, aut factus circa hmói materias, aut forte tp̃s frigoris minorãs humectationẽ, & ſudorem. Sextũ eſt tuſsis ſicca propter cõitatẽ pulmonis ꝑꝑ vapores acutos ad ipſum prouenientes, aut malã complexionem calidã ſine materia. Septimũ ſignũ eſt pulſus paruus debilis ꝑꝑ debilitatem virtutis. & aliqñ durus arteria exiccata. Octauũ eſt vrina citrina calida ꝑꝑ motũ. fit aũt citrina aut ꝑꝑ caliditatẽ ſuperfluã ſine materia, aut ꝑꝑ mixtionem paucæ choleræ motæ ꝑꝑ exercitiũ: eſt aũt vrina ſubtilis ꝓpter reſolutionẽ multæ .ſ. materiæ quę conſueuerunt cum

vrina permiſceri pp forte exercitiũ reſoluunẽ: vnde dato ꝙ vrina citrina pp choleræ mixtionẽ ſit groſsior, q̃ vrina aquoſa: iſta tñ eſt ſubtilior, q̃ tẽpore ſanitatis pp dictã cauſam.

De cura. Cap. XXIIII.

CVratio eorum eſt tranquillitas, & balneatio in tina: et inunctio fricando proprie ſuper iuncturas: & acceptio cibi boni chymi humectantis ſecundũ quantitatẽ, qua digeratur de genere carnium pullorum, et hœdi, et piſciũ paruorum. Et quoniã virtutes eorũ ſunt debiles: tunc nõ oportet vt confidãt de ſe poſſe digerere: quod digerebant in diſpoſitione ſanitatis: immo minus illo: et propter hoc cibentur eis, quorum paucum nutrit plurimum: ſicut ea quæ diximus: et ſicut vitelli ouorum ſorbilium: et teſticuli gallorum ſunt eis boni.

Hæc pars habet tres partes. primo ponit curam. In ſecunda ibi {Quidam tamen} remonet errorẽ quoruodã. Io tertia ibi {Et oportet vt ſumantur} complet curã. In prima parte ponens curã quãdoq; vertir intentionẽ ſuam cootra cauſã præcipiendo ocium, & tranquillitatẽ. quandoq; cõtra feb. & accideotia, ſcilicet corporis ſiccitatẽ: præcipiẽdo balneationẽ in aqua calida dulci: & inungendo iuncturas. quandoq; vertit iotentionem ſuam ad regimen vitæ dando eis cibum boni chymi humectantis, ſm quantitatẽ quæ poſsit digeri. nõ enim tantum poſſunt digerere quantũ tempore ſanitatis. Propterea oportet vt cibi dentur eis quorum plurimum nutrit pauca quantitas. ſicut carnes pullorũ, hœdorum, & vitelli ouorum ſorbilium, & teſticuli gallorum.

Quidã tamen æſtimauerũt, quòd oportet vt patientiũ laſsitudinem regimen plus ſubtilietur quàm aliorum. Sed illud non eſt rectum.

Remouet errorẽ quoruodam dicentiũ, ꝙ regimen patientium laſsitudinẽ debet plus ſubtiliari, quàm regimen aliorũ: ſed illud nõ eſt rectũ .i. nõ eſt bene dictũ. Copioſe .n. debent cibari: & etiam febre Initiante: & magis quàm ephemerantes ex multis aliis cauſis: & ẽt quàm ſebricotes putride.

Laſsitudo quadruplex. Contra. nam Gale. 3. de regi. ſani. ponit quòd in laſsitudine apoſtemoſa valde diminuat cibus: ſed talis põt eſſe ex labore. Pro horũ concordia ſciendũ, quòd laſsitudo eſt quadruplex vlceroſa, apoſtemoſa, extenſiua, & areſactiua. Laſsitudo vlceroſa eſt quãdo homo ſeotit ſimilitudioẽ vlcerum in ſuperficie cutis: & etiam in muſculis: & eſt multotiens ac ſi ſentiret punctiones acuum, & prouenit ex humoribus acutis ſubtilibus ad illas partes delatis. Sed apoſtemoſa eſt quãdo homo ſentit in cute, & in lacertis tenſionem & duritiem cum grauitate quadã: & interdũ rubore, & aliquali timore, & prouenir ex multitudine humorũ qui fluxerunt ad partes illas. Sed laſsitudo extenſiua eſt illa in qua homo ſentit ſe totum etiam fractum: & fit ex humoribus ad muſculos delatis: qui tamen ſuot bonæ ſubſtantiæ. Areſactiua autẽ eſt quando homo ſentit ſe areſactũ, & conſumptum: & eſt propter humidi nimiam reſolutionẽ, ſiue ſequatur exercitium, aut quantũcunq; aliam cauſam. Iſtæ autẽ quatuor ſpecies laſsitudinis duobus modis proueniunt, aut ab exercitio, aut a cauſis corporeis: & hæ ſunt illæ de quibus loquitur aphoriſmus quintus ſecundę particulæ apho. Labores ſpontanei narrant morbos. Ad propoſitum, ſi iſtæ laſsitudines fiant a cauſa intrinſeca, opus eſt attenuare diætam eum ſecundum plurimum minentur febrem putridã ſuturam. & hoc intelligit Gale. 3. therapeuticæ. Si aotẽ ſequantur exercitium eſt diæta minus attenuanda. & hoc modo loquitur Auicenna in parte præſenti. Pręterea. In laſsitudine apoſtemoſa & vlceroſa opus eſt multũ attenuare diætam, & hoc voluit Galenus. Sed in extenſiua, & areſactiua diæta debet eſſe groſsior, & proprie in areſactiua: & ſic intelexit Auicenna in parte præſenti.

Et oportet vt ſumant de fructibus humidis: & ſumant in potu vinum plurimæ commixtionis ſi fuerint aſſueti: aut iuleb: & aliud: ſi non fuerint conſueti: & oportet ut eorũ inunctio ſit plurima, quàm inunctio aliorum cum oleo aliquo, vt humectentur eorum membra, & iuncturæ ex ſiccitate: et iterum vt mollificetur illud, quod accidit eis de tenſione. Et oleum violatũ eſt de oleis melioribus eis. Et oportet vt communicet inunctio eorum corpori: & proprie capiti, & collo, et ſpondilibus dorſi, & iuncturis omnibus: et proprie poſt balneationem. Et oportet vt ſternantur ſtratæ eorũ, et aromatizentur indumenta eorum, et ſedilia eorum: et ſi indigẽt iteratione balnei propter reliquias, iterentur omnia quæ ſcripta ſunt in capitulo ſuo.

Complet curam concedendo fructus humidos: ſicut ſunt pepones, pruna, ſed maxime illos qoi ſunt minus apti putrere: hos aũt cõcedit ad humectandũ & infrigidandũ. Sed cibaria de quibus ſupra multi nutrimenti ad reſtaurandũ humidum deperditum. Et concedit vinum plurimæ commixtionis aſſuetis potare vinũ: multũ enim infrigidat & humectat faciendo aquam ſecum mixtã ad extrema corporis penetrare. Si vero non fuerint vino aſſueti da iuleb frigidũ ex aqua & ſaccharo, aut aquã hordei, & ſimiles potus: licet Halyab. concedat vinũ lymphatum etiã non aſſuetis. Curat etiam inungendo corpora eorũ: & proprie iuncturas quæ ſunt exiccatæ cum oleo viola. & ſimilibus, cum quo debite calido debet inungi caput, collũ, & ſpõdiles dorſi, & iuncturæ omnes. Sunt .n. aut principia motus voluntarij, aut inſtrumẽta: & ꝓprie inungãtur poſt balneũ, vt inunctio retineat aquã in poris, quæ rediẽs ad frigiditatẽ naturalem amplius infrigidat & humectat. Docet ẽt applanare ſtrata, ideſt lectos, vt ſint mollia in quibus bene quieſcaot. & docet aromatizare ſtrata & ſedilia cum roſis, ſandalis, & ſimilibus ad infrigidandũ, & virtutem confortandum. & ſi opus eſt reiterare balneũ, reiteretur: & procedatur ſicut dictum eſt in hoc capitulo.

De febre ephemera ex euacuatione. Cap. XXV.

QVandoq; accidit ex commotione humorum poſt uentris ſolutionem motus ſpirituum ſuperfluus, et inflammans in ipſo febrem propter multitudinem laſſitudinis, quæ ſequitur ipſam. et quandoq; faciunt eam medicinæ ſolutiuæ, propterea quòd calefaciunt: et quandoq; ſequitur phlebotomiam, propterea quòd redire facit humiditatem poporum, et ſanguinitatem eorum ad furioſitatem cholericam.

Hic agit de febre ephemera ex euacuatione. Et primo ponit modum prouentus eius aſsignans quatuor cauſas, quibus euacuatio facit febrẽ ephemeram. Prima. quia io euacuatiooe humoris commonentur: in quorũ commotione accidit motus ſpiritus: & conſequenter inflammatio ipſorũ: ſunt enim ſpiritus humoribus permixti. Secunda: quia ad euacuationem ſequitur aliqua ſpecies laſsitudinis de quibus ſupra: aut propter frequentẽ ſurrectionẽ ad aſcellam: aut qoia humores agitati per aliquã euacuationẽ, ſcilicet per fluxum ventris, aut vomitum, aut ſaguinis euacuationem ſiuot ad cutim, & ad lacertos, & ſic inducunt aliquam ſpeciem laſsitudinis. Tertia cauſa: quia medicinæ exoluẽtes, aut fortiter uomitiuæ ſunt calidæ, aptæ corpus inflammare. Quarta cauſa eſt, quia phlebotomia, aut euacuatio ſanguinis per aliũ modum ducit ad inflammationẽ, & furioſitatem cholericam proprie de corporibus abundantibus in cholera, aut in ſanguine cholerico. Et ad hanc inflammationem ſequitur ephemera, ant in humoribns inflammatio, propter quam euaporãt abſque putredine. Et quandoq; etiam putrent, ideſt faciunt aliquam febrem putredinis.

Curatio. Cap. XXVI.

OPortet vt ſubtilietur uel ingenietur in retinendo naturam, per ea quæ ſunt ordinata in capitulis ſuis: & vt cibetur æger cum eo quod confortat plus, & ſecundum quantitatem qua digeratur, de eis quæ infrigidant, & humectant: & ſint in eo pontica, ſtyptica: et ponatur ſuper ſtomachũ emplaſtrum, et embrocha, confortantia calefacta, non tepefacta: Nam omne tepidum eſt mollificatiuum, et reſoluit virtutem. Omne tepidum reſoluit virtutem. *Et de hac ſumma eſt, lana infuſa in oleo nardino: aut oleo frigidiore eo aromatizato. Et exprimatur adeo donec ſeparentur ab ea partes olei, & ponantur ſuper cor, & hepar ea quæ infrigidant.*

Hic

Hic ponens curam quandoq; vertit intentionẽ ad cauſam. vnde docet retinere fluxum ventris per ea quę ordinata ſunt in capitulis ſuis .ſ. ſecũdo canone .&.15.tertij. Quãdoq; vertit intentionem ſuam ad accidẽs maxime ad debilitatẽ virtutis ſequentẽ euacuationẽ. Vnde dat cibaria confortatiua ſm quantitatẽ, quæ conuenienter poſsit digeri, quæ cibaria propter febrem ſint infrigidantia & humectantia. & ſint in eis aliqua pontica aut ſtyptica ad retinendũ fluxum. ponticorum enim actio magis profundatur quàm ſtypticorũ: & ſunt frigidiora quàm ſtyptica. Exemplum horũ ciborũ eſt ſuccus carnium pullorum, vel perdicum, vel ipſa caro contuſa, & permixta cum pauco vino granatorũ, aut citoniorum. Exterius autem ſuper ventrem, & ſtomachum ponit emplaſtrum & vnctiones: & embrochas ſtypticas confortantes, actu calidas; non tepidas: quia omne tepidum eſt molificatiuum, & reſoluit virtutem. hæc autem calida applicata, ſunt ſicut oleũ nardinum .i. de ſpica. aut aliud oleũ frigidius .i. minus calidum ſicut oleum maſticinũ: quod eſt minus calidum nardino. ſexto de regi. ſani cap. pen. Et per hoc intellige alia olea frigida: præcipue oleum citoniorũ: quod eſt proprium. & ſint hæc olea aromatizata cum aliquibus rebus boni odoris. ſicut roſis ſiccis, ſemine earum cum gallia muſc. & ſimilibus. In quibus oleis poteſt infundi filtrum, aut lana, & ſtomacho, aut ventri applicari. Sed cum applicantur ſint optime expreſſa, donec non remaneat niſi virtus oleorum, & non humiditas oleaginea fluens.

Sed contra inſtatur: quia tepida applicata ſtomacho, & ventri ſunt conformia calori innato ipſum agentia. ergo nõ debent virtutem debilitare. In oppoſitum eſt Auic. hic. & Gale. 8. therapeuticæ. Pro ſolutione huius dicendum, quòd licet ea quæ tepida ſunt ratione ſuæ conformitatis quam habent cum calore innato ſunt per ſe confortantia caloris innati, & ſpirituum: tamen per accidens adiuuant fluxum dilatando meatus. Sed ea quæ ſunt actu notabiliter calida ſo per accidens ſua acuitate retinent pungendo, & ſtimulando: vnde virtus contrahit membra, & claudit meatus. Propterea Meſue docet retinere fluxũ ventris a cathartico cum approximatione oleroum valde calidiorum actu: & aſperſione galliæ muſcatæ, & ſimilium aromaticorũ ſuper ventrem. hic aũt maxime conuenit in ſtomacho, & in inteſtinis: quæ ſunt membra naturaliter frigida. vbi autem eſſet intentio ſedare dolorem melius eſt, vt applicita tepida habentia caliditatem conformem caliditati innatæ. hic aũt quę applicãtur debent eſſe expreſſa ne humiditas ipſorũ actualiter plus noceat faciendo fluere, quàm virtus ipſorũ potentialis conſtringendo.

De febre ephemera a dolore, Cap. XXVII.

DOlor quandoq; calefacit ſpiritũ adeo donec inflammetur feb. Signa, dolor in capite, aut oculo, aut aure, aut dente, aut iũcturis, aut extremitatibus, aut colica aut hæmorrhoidibus, aut alijs doloribus furunculorum.

Habet hæc pars tres partes primo ponit modum prouentus. ſecundo ſigna. tertio curam: partes patent. dolor autẽ inflammat ſpiritus: quia natura intẽdens ſubuenire parti dolenti tranſmittit ad ea inſtrumẽta ſua, quæ ſunt ſanguis & ſpiritus: ex quorũ motu, & vnione in loco dolente accidit ipſorum inflammatio: aut extremitatibus .i. dolor extremitatũ .i. vnguis, quemadmodũ accidit i panaricio, poteſt eſſe cauſa feb. ephemerę furunculorũ .i. adhemenul de quibus Auice. tertia quarti. & ſunt apoſtemata calida ad cupum tendẽtia. quæ ſecundum plurimum ſunt externæ incipiendo.

Cura eius quæ fit ex dolore. Cap XXVIII.

REgatur dolor cum eo quòd oportet in capitulo ſuo. deinde curetur cura eius, quæ fit ex labore. Quòd ſi timeatur ex potu vini motus doloris, nõ detur in potu.

Vertit intentionem nunc ad cauſam ſedãdo dolorem tripliciter: aut remouendo cauſam: aut cum anodynis: aut tertio cum ſtupefacientibus: vt eſt apud Aui. quarta primi, cap. 3. aut regatur dolor cum eo quod eſt in cap. doloris cuiuſcunq; membri. Quandoq; vertit intentionẽ ad febrem, & ad accidentia, cum dicit quòd curatur cura eius quæ fit ex labore cũ infrigidantibus, & humectantibus. Et ſi timetur ex potu vini augmentum doloris: vt quia dolor eſſet in capite, aut in iuncturis dimittatur: licet potus vini frequenter iuuet, ſicut in dolore ventoſo, vel pendente a materia frigida. vt in colica quæ fit vtroq; modo.

De febre ephemera ex ſyncopi. Cap. XXVIX.

QVandoq; accidit ei, cui ſuperuenit ſyncopis propter commotionem ſpiritus diuerſa calefactio, et conuertitur in febrem: et quandoq; remouentur de ea poſt ablationem timoris in ſyncopi reliquiæ.

Primo ponit modum prouentus ephemeræ ex ſyncopi. ſecũdo ſigna. tertio curam. partes patent. accidit enim ephemera propter motum ſpirituum ad cor, & ipſorum vnionem in corde. quapropter ſupercaleſiunt: ideo fit diuerſa corporis calefactio. in ſyncopi .n. cor calet, & extrema ſunt frigida. ſed recedente ſyncopi caliditate ſparſa exterius ſimul calet cor, & extrema. Et ſubdit quòd poſt ablationem timoris in ſyncopi remanent quandoq; reliquiæ febris. Si enim ſit vna ſyncopis remanet maior pars feb. poſt ipſam. Si vero ſint plures ſyncopes: ſicut quandoq; accidunt per communitatem a ſtomacho, aut a matrice multę ſyncopes in vno, aut duobus diebus remanet minor pars febris poſt ſyncopes illas, ſiue poſt ablationem timoris de alia ſyncopi.

ſyncopis

Contra. ſycopis infrigidat & extinguit caliditatẽ: ergo nõ eſt cauſa febris. Dicendũ quòd ſyncopis. 11. tertij. eſt deſtructio maioris partis plurium virtutum ſenſibilis & motiuę propter retractionẽ ſpiritus in corde propter cauſam mouentẽ ipſum interius: aut propter aggregationem ſpiritus in corde vt non inueniat ſpiraculum: aut propter paucitatem, & ſubtilitatem ipſius vt non ſuperfluat ſupra illum qui eſt in minera. deſtruitur enim in ſyncopi virtus ſenſibilis intrinſeca, & extrinſeca: & deſtruitur virtus motiua mere voluntarie: ſed non deſtruitur virtus motiua naturalis .ſ. cordis, neq; mixta naturali & uoluntario ſicut pectoris. Subduntur autem tres cauſæ ſyncopis, ſcilicet aggregatio ſpiritus propter cauſam mouentem ſpiritum interius, quæ cauſa non eſt niſi nocumẽtum cordis per eſſentiam, aut communitatem. ſecunda eſt propter cauſam præfocantẽ ſpiritus in corde, vt non inueniãt ſpiraculum, neq; poſſunt debite euentari. ſicut exempli gratia, per motum multi ſanguinis ad cor ſuffocantis ſpiritus: & ex his duabus cauſis poſſunt ſpiritus inflammari: & ſic fieri febris ephemera. Sed ex tertia cauſa quæ eſt paucitas, & ſubtilitas ſpiritus non eſt apta contingere febris ephemera. Sed ad rationem dicitur quòd licet ſyncopis infrigidet extrema, calefacit tamen cor, vnde febris eſt in corde: licet pro tunc non ſit in extremis.

Tres cauſæ ſyncopis.

Vicinitas ſyncopis, et caſus virtutis abſq; ſignis febrium aliarum, quæ non ſunt ex febribus ephemeris, et pulſus in ea eſt diuerſarum ſpecierum. quandoq; enim cadit, et deſtruitur, quando vincit frigus: et quandoq; fit velox, et apparet, cum dominatur caliditas, et ſimulatur pulſui patientium extenuationem exiccatiuam, in duritie cum verminatione.

Sed quæ dicit in ſecunda parte quantũ ad ſigna ſunt manifeſta. Simulatur pulſui patientium extenuationem exiccatiuam .i. tertiam ſpeciem hecticæ in duritie: quia in ſyncopi pulſus fit durus propter infrigidationẽ: ſed in tertia ſpecie hecticę propter exiccationẽ, & vtrobiq; poteſt eſſe formicularis, propter defectum virtutis. Et poteſt etiam pulſus indurari humido conſumpto propter ſyncopes frequentes.

De curatione. Cap. XXX.

CVra eius eſt cura ſyncopis: et dare cibos velocis digeſtionis boni chymi de illis, quos ſciuiſti. Et ſi indigueris, vt des ei in potu vinum fac: et non cures de febre. Cum ergo liberatur ex ſyncopi, et remanet febris ſimilis ei quæ eſt cum extenuatione, curetur cum eo quod eſt in canone de infrigidatione, et humectatione.

In cura vertit conſiderationẽ ſeu intentionẽ principaliter ad ſyncopim dando vinũ, & cibaria boni chymi. Sed recedẽte ſyncopi curent cum infrigidãtibus, & humectãtibus, ſicut curatur hectica. Sed nota quòd hæc cura maxime conuenit vbi ſit neceſſariũ ſpũm reſtaurare, ſicut in tertia cã ſyncopis: & in hac nõ cõuenit euacuatio, neq; diuerſio: ſed i alijs duabus cauſis, & forte euacuatio: & forte pauca ſpirituũ reſtauratio

cum

cú vino & ſimilibus. Sed in oibus conuenit ægri excitatio ab actu ſyncopis cum vocibus altis: & cum aſperſione faciei: motus autem & eleuatio corporis ſyncopizati: licet poſſet iuuare in duabus primis cauſis, nullo modo conuenit in tertia. immo iaceat ſupinus, neq; eleuetur, neq; fricetur.

De febre ephemera ex fame. Cap. XXXI.

Quandoq; acuuntur vapores in corpore quando non inueniunt nutrimentum, & generant febrem: & eius pulſus eſt debilis, & paruus, quandoq; declinat ad duritiem.

CVRATIO.

Cibatio quidem in febre eſt, ſicut ex ſorbitionibus factis ex clyſt hordei cum oleribus: & poſt illas cum cibis bonis cõfortãtibus. Balneetur, & effundatur ſup caput eius, aqua plurima tepida: & ſedeat in ea, & in ea humectetur corpus eius, cum eis quæ sũt ſicut oleũ violatũ, et roſaceũ, et cucurbitinũ.

Agens de febre ephe. ex fame. primo ponit modũ prouentus & ſigna, ſecundo curam. Circa primam partẽ ſciendũ, q cum cibus inter cætera commoda habeat temperare calorẽ, ex fame vapores .i. ſpiritus exacuuntur .i. inflammantur: quia a vaporibus cibalibus nõ debitum fomentum recipiũt. nõ eſt tamen credendũ quòd ſpiritus per vapores vere nutriuntur. ſm quòd quidã arbitrati ſunt tenẽtes eſſe ſpiritus formaliter animatos: ſed ſolum humectantur, refrigerãtur, & fouentur. Pulſus debilis eſt, & paruus virtute deficiente: ſed eſt durus aliquando arteria exiccata ex defectu cibi. In cura vertit intentionẽ circa cauſam cibando: quæ cibatio ſtatim a principio fieri debet, & ſtante febre: ſed cum cibis infrigidantibus, & humectantibus: ſicut eſt ptiſana hordei & ſimilia: quæ tamen non ſint facile corruptibilia: ne a ſtomacho inflammato corrumpantur: ſed in fine dentur cibi boni, & multi nutrimenti infrigidantes, & humectãtes vt ſimul intẽdantur cauſæ feb. & accidentibus. cætera manifeſta ſunt.

De febre ephemera ex ſiti. Cap. XXXII.

Hæc proxima eſt ei quæ eſt ex fame: & eſt dignior vt accidat propter defectum eius quo ſedatur de aqua, caliditas fortis in vaporibus.

Primo comparat feb. ephe. ex ſiti ad feb. ephe. ex fame dicens. quòd dignius eſt vt accidat feb. ephe. ex ſiti, quàm ex fame. & ita frequẽtius debet accidere. In ſiti .n. eſt defectus frigidi & humi. & eſt apud Ariſt. 8. ꝓblematũ. ꝓblemate. 7. Sed in fame in comparatione ad ſitim eſt defectus calidi & ſicci. Propterea dicit Auic. ꝓpter defectũ eius de aqua quo ſedatur caliditas fortis in vaporibus. Propterea ſublato humido aqueo qđ aufertur in ſiti, & nõ in fame debet multo magis pp ſitim caliditas in vaporibus .i. in ſpiritib. accẽdi quàm propter famẽ. quæ dicit in cura manifeſta ſunt. CVRA.

Dare in potu aquam frigidam, & aquas fructuum frigidorum: & proprie granatorum: & humectare corpus cum tina. & ſi poſſibile eſt ei balneatio cum aqua frigida, faciat.

Et ſi poſſibile eſt q balneetur cũ aqua frigida fiat ad citius infrigidãdũ & humectãdũ. timetur tamen balneũ aquæ frigidæ ſi ſit extenuatũ, & nõ ſolitũ in aquis frigidis balneari: ne uirtutes naturales debilitẽtur: & calor innatus extinguatur.

De feb. ephemera ex oppilatione. Cap. XXXIII.

Oppilatio multiplex.

Oppilationes fiunt in poris cutis propter ſpiſſitudinem eius, & paucitatem ablutionis, & multitudinem ciborum: & propter frigiditatem: & propter ablutionem cum aquis frigidis ſtypticis: & propter aduſtionem ſolis. Et quandoq; fit in viis venarum, & meatibus earum: & orificiis ipſarum, & curſibus, & viis earum.

In hac parte agit de ephe. a cauſis corporeis, quæ nõ ſunt actiones, aut motus: neq; cõtraria eorum. Et ſunt quatuor ſpecies. ſ. febris ephe. ex oppilatiõe intrinſeca. ephe. ex ſatietate nauſeatiua. ephe. ex apoſtemate. quarto ephe. ex oppilatione extrinſeca. de quibus quatuor agẽ in ſequẽtibus capitulis. Capitulũ primũ de ephe. ex oppillatiõe intrinſeca habet tres partes. In prima ponit ſpecies oppilationis: modum ꝓuẽtus: & cauſas oppilationis. In ſecũda ſigna. In tertia curã. partes patent. prima pars diuidiẽ in quinq;. In prima ponit duas ſpecies oppilationis. In ſecũda ibi {Et cum dicitẽ} innuit de qua ſpecie oppilationis, vel oppilatione in præſenti locuturus ſit. In tertia ibi. {Nã pleraq;.} ponit modũ ꝓuentus febris ex oppilatiõe. In quarta ibi. {Et huiuſmodi quidẽ} ponit cauſã oppilationis. In quinta ibi {Et hæc quidem} ponit canones completiuos huius doctrinæ. In prima parte ponens duas ſpecies oppilationis intẽdit, q vna eſt oppilatio extrinſeca in poris cutis quæ pendet a quinq; cauſis. vna eſt ſtrictura pororum in creatione ſua, ſecunda eſt ſordities quæ eſt ſuperfluitas quartæ digeſtionis in poris cõgregata ꝓpter paucitatem ablutionis. tertia cauſa eſt multitudo humorum oppilãtium poros cutis ꝓpter multitudinẽ ciborum. quarta eſt frigiditas extrinſeca aeris aut ablutio, ſiue balneatio cum aquis frigidis & ſtypticis. quinta cauſa eſt propter aduſtionẽ ſolis impiſſantis cutem. Secunda oppilatio fit viis venarum, & meatibus earum. & forte dixit vias quantũ ad venas paruas. meatus quantũ ad magnas: & in orificiis ipſarũ venarũ, quæ ſunt ipſarũ extremitates: & fit in curſibus & viis .i. in poris ipſarũ venarũ. Et quod hic dicitur de uenis intelligitur de cæteris meatibus intrinſecis.

Duæ oppilationis ſpecies.

Et cum dicitur febris ephemera ex oppilatione, non innuitur niſi ad hanc ſpeciem.

In hac ſecunda parte declarat quòd hic vult determinare de febre ephemera ab oppilatione intrinſeca.

Nam plerunq; accidit vt minoretur reſolutio, & multiplicetur repletio, & coarctatio, & priuetur reſpiratio, & aggregetur vapor plurimus, & non reſoluatur, & tunc eueniet caliditas ſuperflua.

In hac tertia parte ponit modũ ꝓuentus feb. ex oppilatione: & primo in generali. ſecundo in ſpeciali. ibi {Et dum pſeuerat.} In prima dicit q feb. ephe. accidit qñ minoratẽ ſolutio .i. euacuatio humorũ manifeſta, uel occulta. & multiplicatẽ repletio & coarctatio .i. repletio coarctans: & priuatẽ reſpiratio ita vt vapores nõ poſſunt trãſpirare. tunc aggregatur vapor plurimus faciens euenire caliditatem ſuperfluam.

Et dum perſeuerauerit eius inflammatio in debiliori ex corporibus, quod eſt ſpiritus erit febris ephemera. cum ergo inflammatur in ſanguine eſt ſpecies famoſa ſynochæ quã dicemus. & eſt illa quæ eſt de ſumma febrium humorum: & nõ eſt ꝓpter putredinẽ: immo eſt ꝓpter inflammationem, & ebullitionẽ. Quod ſi ptrãſeat illud ad putredinẽ, quã facit oppilatio et priuatio reſpirationis ꝑmutatur ad febres putredinis.

Oſtẽdit in ſpeciali modũ prouentus feb. dicẽs quòd ſi inflãmatio pſeueret in debiliore ex corporib' qđ eſt ſpiritus: quia eſt magis tenuis ſubſtãtiæ erit feb. ephe. Cum aũt inflamatẽ in ſanguine eſt ſpẽs famoſa feb. quæ dicitur ſynocha: quæ eſt de ſumma feb. ſine putredine. ſ. per ſolã inflãmationẽ & ebullitionem. Si vero cõtinuſet a oppilatione & priuatiõe reſpirationis accidat putredo. tunc permutatur ad feb. putredinis.

Et huius quidẽ oppilatio aut fit a multitudine humorũ, & ſanguinis: aut ex groſſitudine eorũ: aut ex viſcoſitate eorum: aut ꝓpter caſum rei de cauſis oppilationis in inſtrumẽto: nõ in curſu: immo ſicut frigus cõſtingẽs: aut apoſte. coarctãs: aut naſcẽtia rei: aut aliud de illis quarũ te oportet rememorari.

In hac quarta parte innuit tres ſpecies oppillationis. prima ẽ coarctatoria, in qua cauſa oppilãs eſt in via: & ẽ multitudo humorũ, groſſities, aut viſcoſitas. ſecũda ſpẽs diciẽ attenuatoria: & cã oppilãs in inſtrõ, nõ in curſu: ſicut frigus cõſtringẽs, aut aliqđ apa coarctãs meatũ. tertia oppilatio diciẽ carnoſa: cuius cã diciẽ naſcẽtia carnis de illis quæ dicta sũt ſecũda primi. &. 14. tertij. ſicut exẽpli gratia eſſet verruca: aut ablatio magnæ partis cutis pp vlcera ſupficialia corrodẽtia: ſicut qñque accidit in ſupficie intrinſeca matricis: aut pp cõbuſtionẽ ab igne. Sed forte aliquis inſtabit q nõ poſſit ephe. ꝓuenire ab oppilatione carnoſa: cũ oppilatio carnoſa nõ poſſit remoueri ſm plurimũ. ſequiẽ ergo q feb. ephe. illa erit coæterna patiẽti. Ad hoc rñdetur q ſi oppilatio erit cã totalis ephemeræ ex illa ephe. erit tranſitus in putridã quæ forte erit coæterna patienti: quia morietur cum illa. Si autem illa oppilatio nõ fit totalis cauſa ephemeræ: poterit ephemera remoueri remanente oppilatione, vt manifeſtum eſt.

Tres ſpecies oppilationum.

Et

Et hæc quidem feb. de febribus ephemeris parũ permutatur ad hecticam: quoniã corpus in ea eſt plurima materia.

In hac quinta parte Auic. ponit ſeptẽ canones. Primus. hæc feb. parũ ꝑmutatur ad hecticã: qm corpus in ea eſt plurimę materiei: quapropter multũ reſiſtit cauſis exiccantibus.

Et in hac febre iterum eſt ſitis, et inflammatio: et adhærentia caliditatis, et vrina media inter igneam.

Secundus canon in hac feb. ſunt accidẽtia quæ cõſueuerũt accidere in aliis feb. ſ. ſitis, inflãmatio, adhærẽtia caliditatis .i. cõtinuitatis: ſicut cõtinua eſt oppilatio. raro.n. accidit, licet habeat paroxyſmos: vt dicitur ꝙ ſit integra quies inter paroxyſmũ & paroxyſmũ: & vrina eſt media inter igneã. Sed tu dices, vbi eſt aliud extremũ. Dicunt quidã ꝙ vult dicere inter igneã & rubeam .i. ita vt color ſit partim citrinus, & partim rubeus. Aliter & melius inter igneam .i. inter gradus citrinitatis. ſicut multis epheme. debilis caliditatis: neq; intenſæ citrinitatis, ſicut in cholericis.

Et hæc febris eſt difficilis ad cognoſcendum cuius ſimilitudo eſt proxima ſimilitudini febrium humorum.

Tertius canon. hæc febris eſt difficilis cognitionis: quia multum habet ſimilitudinis cum putridis propter oppilationem, & multitudinem materiæ.

Et hæc febris quandoque remanet vſque ad diem tertium, et in eo quod eſt poſt ipſum, ſi ſunt oppilationes plurimæ fortes: et non ſunt inſpiſſantes: et non ſunt condenſantes de foris, et ſi ſunt paruæ, feſtinat eius eradicatio, ſi nõ fuerit error.

Quartus canon. hæc feb. q̃nq; durat vſq; ad tertiũ diẽ: & ẽt poſt ipſũ ſi oppilationes fuerint fortes: ſed nõ in vltimo fortitudinis: quia tũc fieret trãſitus in putridã: & nõ fuerint inſpiſſantes: neq; cõdenſantes de foris .i. nõ fuerint in poris: quia iſtæ ſunt leues in cõparatione ad oppilationes intrinſecas: ꝙ ſi oppilationes ſunt paruæ cito eradicãtur: niſi accidat error.

Et hæc febris inter feb. ephemeras, quandoq; accidit, et redit propter fixionem oppilationis, quæ eſt cauſa, quare ſunt ei paroxyſmi.

Quintus canon. hic feb. inter ephe. q̃nq; accidit, & redit .i. habet paroxyſmos. ſiue exacerbationes ꝑꝑ fixionẽ oppilationis: quæ eſt cauſa, quare ei fiant paroxyſmi. Dubitat̃ pro declaratione huius partis, vtrũ feb. ephemera ſit paroxyſmalis, ſiue piodica. Arguit̃ ꝙ nõ. primo feb. ephe. eſt facta: ergo nõ ẽ periodica. tenet cõſequẽtia & aſſumptum eſt Gal. 8. terapeuticę. Secũdo ſi aliqua ephe. eſſet piodica maxime eſſet ephe. ex oppilatiõe: ſed hæc nõ eſt piodica. ergo nulla alia. aſſumptũ probat̃: quia oppilatio fixa debet facere feb. fixã, & nõ periodicã: cum cã & effectus debeãt ꝓportionari. In oppoſitũ eſt Aui. in parte ꝑſenti in cap. ſequẽti de ephem. ex nauſeatiua ſatietate. vbi dicit ꝙ habet quatuor piodos vſq; ad ſeptimum.

Secũdo pro hac parte ſunt rationes. põt .n. ephemerans ex ſole iterũ ad ſolẽ redire: & ſic fiet nouus paroxyſmus. Tertio ſpiritus inflammatus faciẽs ephemeram, poteſt inflãmare aliũ, ſiue genitũ, ſiue de nouo ꝓducendũ, qui inflammatus faciet ſm paroxyſmũ. Quarto. reperitur tertiana vnius paroxyſmi quæ eſt periodica: ergo ẽt ephemera vnius paroxyſmi põt eſſe periodica. Quinto quæcũq; cauſæ faciũt putridã eſſe periodicã, poſſunt, in ephemera reperiri: & ꝙ cauſa cõiuncta vnius ephemeræ diſponit cauſã cõiunctã ſecũdæ ephemerę: & ſic de aliis cauſis quæ in putridis reperiũtur. ergo ephemera poterit periodica eſſe, ſicut & putrida.

Periodicatio duplex.

Pro ſolutione huius q̃onis præmittenda eſt hæc diſtinctio ꝙ periodicatio accipitur dupliciter. communiter & ꝓprie. Communiter ſumpta eſt diſcretiue reditus febriũ ſimilis primæ ꝓpter cauſã corporeã primę diſponentẽ ad ſecundã. uoco aũt febrem ſimilẽ primæ in eadẽ denominatione ſpecifica. Periodicatio aũt proprie ſumpta eſt reditus febris ſimilis primæ ꝓpter cauſam cõiunctã primæ diſponentẽ ad cauſam coniunctã ſecũdæ: & attrahẽtes ipſam ad locũ determinatum, vbi prima cauſa fecit primã febrẽ. & hoc ꝓpter veſtigium ex prima cauſa derelictum in loco illo. Hac diſtinctione premiſſa ſit hęc prima cõcluſio. nullã feb. hectica eſt periodica. probat̃: quia nulla feb. hectica habet cauſam a qua dependet ſpeciali dependentia. Secunda cõcluſio. feb. ephe. tam vera, quàm non uera eſt periodica. prima pars probatur. Nam aliquo efficiente ex ſola poteſt cauſa coniuncta illius ephemerę .ſ. ſpiritus inflammatus a ſole diſponere alium ſpiritum ad inflammationem. vnde ceſſante prima ephemera redibit ſecunda ſimilis primæ propter cauſam corpoream. quare hæc ephemera vera eſt periodica. Iſtud tamen eſt rariſſimum, quòd unus ſpiritus inflammatus abſq; alia cauſa corporea alium ſpiritum diſponat ad inflammationem taliter, vt ſecũdam faciat ephemeram. ſecunda vero pars probatur. oppilatio enim remanẽs fixa iuxta textum eſt cauſa inflammationis ſpiritus ꝓhibita euentatione: quo ſpiritu reſoluto, & ceſſante ephemera tandẽ oppilatio fixa erit cauſa inflãmationis aliorum ſpirituum venientiũ ad eadem loca oppilata. & ſic vſq; ad plures paroxyſmos donec oppilatio remoueatur, aut ephemera trãſeat in putridam. hoc autem manifeſtum eſt in ephemera ex nauſeatiua ſatietate. poteſt enim vnus chylus corruptus faciens ephemeram diſponere ad alium chylum corruptum facturum ſecundam ephemeram: & ſic abibit ſecundum Auic. q̃nq; a quatuor paroxyſmis vſq; ad ſeptimũ. Item apoſtema intrinſecum inflammans ſpiritũ & faciẽs ephemerã ſpiritu illo inflammato reſoluto. & ſic prima ephemera ceſſante põt inflammare nouũ ſpiritũ, & nouam facere ephemerã. & ſic non eſt inconueniens in vno bubone in pluribus diebus plures accidere ephemeras. Et ex hac concluſione ſequitur ꝙ periodicatione communiter ſumpta: poteſt etiam ephe. eſſe piodica. Tertia cõcluſio. accipiendo periodicationẽ proprie ſola feb. putrida eſt periodica. Et ꝓbatur concluſio. N. m cauſa coniuncta primi paroxyſmi diſponit cauſam coniunctam ſecundi paroxyſmi, & attrahit ipſam ad locũ illũ in quo prima cauſã coniuncta putrens fecit paroxyſmũ. & hoc propter veſtigiũ derelictũ a prima cauſa putrẽte, ſiue illud veſtigium ſit cineritiũ: qđ eſt terminus putrefactionis, ſiue mala cõplexio in loco derelicta. nihil aũt tale põt cõuenire ephemeræ. quia cauſa cõiuncta ephemeræ nõ põt trahere cauſam ſecundã cõiunctam ad locum determinatum ꝑꝑ veſtigiũ derelictũ: cum ſpũs ſit ſubſtãtia tenuiſsima, nihil tale potens relinquere poſt ſui putredinẽ, aut inflammationẽ. Quarta cõcluſio. tertiana vnius paroxyſmi: licet nõ ſit piodica actu: eſt tñ periodica aptitudine. Cauſa .n. cõiuncta illius paroxyſmi eſt apta attrahere nouã materiã ad locũ in quo putret, ꝑꝑ veſtigium derelictũ: nõ aũt attrahit: quia defecit materia. nihil .n. remanſit ſub forma cauſæ añtis ſupra illam quæ fecit illũ paroxyſmum.

Periodicationis cauſa.

Et ex dictis in præſenti q̃one & partim ex dictis ſupra põt facile reſpõſio patere ad rõnes factas in principio q̃onis tam ante oppoſitum quàm poſt oppoſitum.

Et hæc quidem febris multotiens permutatur ad frigus, et horripilationem, et ſignificat quod ipſa ſit putrida.

Sextus canon. hęc feb. multotiens permutatur ad frigus & horripilationem. ſupplete & rigorem. & ſignificat quòd ſit putrida. Ephemerę enim non ſunt cum typo notabili: & hoc ſignum manifeſtum eſt, ſi prius præcedat febris: & poſtea ſequitur typus.

Et cum illa, quæ eſt ex oppilatione facit accidere dolorem poſt phlebotomiã in latere ſiniſtro, non eſt excuſatio iterationis phlebotomiæ: præcipue cũ ſedatur feb. et ꝑſeuerat dolor.

Septimus canon. cum febris ephemera ex oppilatione facit accidere dolorẽ in aliqua parte corporis poſt phlebotomiam in latere ſiniſtro, id eſt ex baſilica ſiniſtra nõ eſt excuſatio iterationis phlebotomię, præcipue cum ſedat̃ feb. & perſeuerat dolor. eſt .n. ſedata feb. per remotionem repletionis uaporoſæ per phlebotomiam baſilicæ ſiniſtrę maxime ad hoc conferentis: vt eſt apud Auic. 11. tertii. cap. de curationibus generalibus complexionum malarum cordis: ſed dolor perſeuerat poſt phlebotomiam: quia ſanguis agitatus, & nõ ſufficienter eductus per primam phlebotomiã incipit aliquod membrum apoſtemare. propterea neceſſarium eſt phlebotomiam iterare. Secũda expoſitio eſt, vt textus ſic ordinetur. cum febre ephemera ex oppilatione facit accidere dolorem in parte corporis ſiniſtra poſt phlebotomiã factam in aliqua parte corporis eſt neceſſarium vt reiteretur phlebotomia:

præcipue cum feb. ſedatur: & perſeuerat dolor. eſt enim ſignum dolorem illum non ſequi febrem: ſed potius agitationem alicuius humoris melancholici in latere ſiniſtro incipiẽtis partem ſiniſtram apoſtemare. quapropter eſt neceſſaria reiteratio phlebotomiæ. Sed ex qua parte & qua vena debeat fieri phlebotomia: & quantum ſanguinis ſit hauriendũ tuo relinquitur iudicio æſtimatiuo.

SIGNA.

Quandoq; accidit febris ephemera non eſt a cauſa primitiua, & eſt longe declinationis: tunc æſtima quòd ipſa eſt oppilatio: & proprie quando declinat ſine euacuatione cum humectatione.

Hic ponit ſigna: & primo dantia noticiam æſtimatiuam. ſecundo magis certam. ibi {Et verificatur.} Signa autem prima ſunt tria. Primum non fieri a cauſa primitiua. ſed hoc ſignum licet excludat ephemeras veras. eſt tamen commune omnibus ephemeris pendentibus a cauſa corporea. Secundum ſignũ eſt. quòd eſt longe declinationis. & hoc eſt commune pluribus pendentibus a cauſa corporea. Tertium magis proprium præcedentibus eſt quando declinat ſine euacuatione .i. ſine ſudore ſimili naturali. nam cæteræ ephemeræ ſunt magis aptæ terminari cum ſudore ſimili naturali, quàm pendens ex oppilatione. eſt enim oppilatio tam intrinſeca, quàm extrinſeca multum apta impedire ſudorem: niſi forte ephemera pendens ab euacuatione. eſt enim parum apta terminari per ſudorẽ. ſed illa facile per cauſam ſuam cognoſcitẽ.

Et verificant æſtimationem tuam ſigna repletionis, & in corporibus plurimi ſanguinis, & generãtibus eum: aut groſſorum humorum viſcoſorum. Et differentia quidem inter ea ambo eſt: quoniam ſi oppilationes in eis ſunt propter groſſitudinem humorum, & viſcoſitatem eorum ſignificant ea ſigna nota eis: & non eſt illic inflammatio corporis, & rubedo & extenſio, & ad ſummũ ſigna multitudinis. Et illis in quibus cauſa eſt repletio ſunt ſigna repletionis ex rubedine faciei, & exuberatione venarum, & inflatione, & tenſione, & alia apparentia. Et ſi ſuperfluunt oppilationes pulſus eſt paruus: & ſi non ſuperfluunt, nõ oportet vt minores pulſus.

Ponit ſignum magis certum: & eſt præſentia oppillationis cognita per ſigna ſua, ſiue oppilatio fiat a multitudine, ſiue ab humore groſſo & viſcoſo. Signa autem oppilationis ſunt extenſio, & grauitas in loco oppillato: præcipue ſi locus ille fuerit tranſitus multarum materierum, ſicut hepar in quo plerunq; propter oppilationem eſt maior grauitas, quàm in apoſtemare eius. ſecũda primi in cap. de ſignis oppilationũ. Oppilationes quoq; in venis habentes habent colorem citrinum: aut ſaltem non bonum: quoniã ſanguis per foramina ſua ad cutis ſuperficiem nõ accedit. Signa aũt quòd oppilatio ſit a multitudine ſanguinis eſt membrorum grauitas, in motibus pigritia, faciei rubedo, venarum inflatio, & tenſio: plenitudo pulſus, licet aliquando propter nimiã plenitudinem ſuffocantẽ appareat paruus iuxta textũ: & habẽt ſomnia quæ grauitatẽ ꝓtendunt: vt ſomniare ſe mouere nõ poſſe: ſicut ecõtra: ſomniare ſe volare ſignificat humores ſubtiles in quantitate temperata. Signa autem oppilationis ab humore groſſo, & viſcoſo eſt calor malus tendens in plumbeum: pigritia ad motus: albedo vrinæ extrema: ſomnus multus & ocioſitas: membrorum laſsitas, & pigritia pulſus paruus præcipue oppilatione ſuperfluente.

DE CVRA.

Cum cauſa eſt multitudo humorũ, & repletio: tunc oportet vt in principio properes ad phlebotomiam, & euacuationem: & vt phlebotomes eum cum iam non febrit: tunc eſt melius. Et quando febrit ſi non fuerit neceſſitas: tunc ſtatio eſt magis conueniens. phlebotomia enim facit humores currere, & permiſcet inter eos. Si autem non fuerit excuſatio: tunc non oportet vt poſtponatur, & tardetur phlebotomia & euacuatio: deinde fiat occupatio in eis quæ aperiunt oppilationes, & mundificant meatus. Et nõ propterea ante euacuationem ad mundificandos meatus, & opertionem. illud enim fortaſſe ſit cauſa ad attrahendũ humores ſubito ad quoſdam meatus, & inuiſcandum in eis: & illud eſt res in qua ſunt errores plurimi: & fortaſſe addit in oppilationibus ſi fuerint groſſi: & proprie ſi meatus in creatione ſua fuerint ſtricti.

Phlebotomia facit humores currere & fluere.

Hic ponẽs curã primo ponit curã magis cõuenientẽ in principio. ſecũdo cõueniẽtẽ in proceſſu. ſecunda ibi. {Deinde oportet} prima in tres. nam in prima parte curat ephemerã pẽdentẽ ab oppilatione ꝓpter multitudinẽ materiæ. In ſecũda ibi {Et ſi nõ ſentis.} curat ephemerã pendentẽ ab oppilatione propter groſsitiem, & viſcoſitatẽ humorum. In tertia ibi {Et cibus ſit.} ponit cibos cõueniẽtes in curatione hmôi ephemeræ. prima in duas. nã in prima curat per euacuationẽ. In ſecunda per apertionẽ. ibi {Deinde fiat in eis occupatio.} In prima dicit ꝙ ſi fuerit multitudo humorum & repletio .i. multitudo replens: ſicut quãdo eſt ſanguis præter modũ exuberans tũc fiat phlebotomia & euacuatio: ſed euacuatio debet eſſe cum clyſteribus: & cum his quę ſanguinẽ mundificãt. Aliter & ſi fuerit multitudo humorum .ſ. aliorum a ſanguine: & repletio quantũ ad ſanguinẽ, fiat phlebothomia ꝓꝑ ſanguinem: & euacuatio ꝓpria aliorũ humorũ electiua ſm ipſorum exigentiã. Et hæc phlebotomia debet fieri cum nõ febrit, ſiue fiat ante inchoationẽ, ſiue poſtquàm declinauerit primus paroxyſmus. phlebotomia .n. agitat humores: & per corpus fluere facit. & miſcet bonũ cum malo. hoc aũt plus fit præſente febre. Et de hoc eſt canon inferius in cap. de cura generali febriũ. vbi dicit. & nõ moueas in die paroxiſmi. hæc aũt intelligũtur in cura regulari. coacte .n. qñq; oportet parare ad phlebotomiã, & alias euacuatiões in feb. timẽdo ſuffocationem, aut raptũ materiæ ad aliqđ membrũ nobile: aut forte in ruptura venæ, & alia ſimilia nocumenta. Deinde oportet vt demus aperiẽtia & mundificãtia meatus oppilatos: ſed nullo pacto hæc aperiẽtia debẽt exhiberi ante euacuationem, illud .n. eſſet cauſa attrahendi multos humores ad meatus illos, & ad inuiſcandũ multos humores in illis meatibus. propter quã rem multi ſequerentur errores .i. nocumenta, vt quia augerentur oppilationes: & proprie humoribus exiſtentibus groſsis, & meatibus ſtrictis in creatione ſua: & forte fieret tranſitus ephemeræ in putridam.

Cum phlebothomia iterum, & euacuatio quandoq; educant ſuperfluitates viſcoſas, fumoſas, facientes coarctatione ſua hanc febrem: & prohibeant vt permutetur ad putredinem: & proprie cum ad vltimum facis eam peruenire: & facis approximare ſyncopi.

Ponit ſecũdã. quare eſt inchoandũ a phlebotomia, & euacuatione: quia hmôi euacuationes qñq; ſufficiũt abſq; exhibitione aliorũ apparẽtiũ ad curationẽ oppilationis, & feb. inde ſequẽtis, ſiue ſit ephemera ſiue ſynocha: & prohibẽt tranſitũ in putridã: quia ꝓꝑ hmôi euacuationẽ educũtur materiæ oppilantes: & ſuperfluitates fumoſæ .i. quæ vaporãt abſq; putredine: quę coarctatæ, & nõ potẽtes trãſpirare ꝓꝑ oppilationẽ ſunt cauſæ ephemeræ: & forte ſynochæ ſine putredine: & ꝓprie qñ exiſtẽte multa replatiõe ſanguinis facis phlebothomiam uſq; ad ſyncopim excluſiue: ſicut inferius dicetur in ſynocha: & hæc ſunt dicta Gale. 9. therapeuticæ.

Et ſi non ſentis multitudinem humorum: immo ſentis oppilationes: & quòd ipſa ſunt accidentes a groſſitudine eorũ, & viſcoſitate ipſorũ, tunc fortaſſe non indiges phlebotomia ſuperflua, & euacuatione ſuperflua: immo indiges apertione.

Hic ponit curã ephe. pẽdẽtis ab oppillatione ꝓꝑ humores groſſos, & viſcoſos: & patet. Sed hic nota ꝙ ſi humores fuerint a ſanguine ſeparati, ſola indigemus ipſorũ euacuatiõe: & aliqñ incipimus a phlebotomia, ſanguine, & his humoribus ęqualiter ꝓportionabil, aut ipſo dñante. Si vero ſit ecõtra, ab euacuatione incipere debemus: & raro in hmôi caſibus oportet hmôi euacuatiões eſſe valde copioſas: niſi forte materia optime digeſta: aut ipſa repente ad aliquod membrũ nobile.

Et apertio quidem eſt cum abſtergentibus ex medicinis, & cibis: & propterea quòd ægritudo eſt febris, non eſt poſſibile vt redeas in aperiendo ad abſtergentia calida: immo ad illa, quæ ſunt inter ſyrupum acetoſum purum vſque ad illum, qui eſt cum ſeminibus: & aquam endiuiæ vſque ad aquam fœniculi.

Medicinæ deſeruientes apertioni oppilationū.

Oē abſterſiuum, ſolutiuum.

Omne acutum aperitiuum.

Hic ponit ꝙ poſt euacuationem iam dictā, eſt aperiendum cum abſtergentibus, tā ex cibis, quàm ex medicinis: ſed propter ſeb. debēt eſſe remiſſe calida, ſicut cū ſyrupo acetoſo: ſuppleatis incluſiue, ſiue mellinum, ſiue cum zuccaro, vſq; ad ſyrupū acetoſum cōpoſitū ex ſeminibus, in quo ēt ſint radices aperiētes: & ab aqua endiuiæ vſq; ad aquā fœniculi incluſiue. Circa quā partem nota ꝙ medicinæ deſeruientes apertioni oppilationū ſunt quintuplices, ſubtiliatiuæ, abſterſiuæ, inciſiuæ, lauatiuæ, & aperitiuæ. Subtiliatiua autem medicina eſt, cuius proprietas eſt vt faciat humoris ſubſtantiā ſubtiliorem cum caliditate tēperata: ſicut hyſſopus, alaſſæ, & chamomilla. Abſterſiua aūt eſt, cuius ꝓprietas eſt vt remoueat humiditates viſcoſas, & cōgelatas ab orificijs meatuū, ſiue pororū, qui ſunt in mēbri ſuperficie: ita vt elonget eas ab eis: ſicut aqua mellis, & quæ ex melle ſiunt: quapp oīs medicina abſterſiua ē corporis ſolutiua: licet non pp ꝓprietatē occultā: & omne amarum eſt abſterſiuū. Inciſiua vero eſt cuius ꝓprietas eſt, vt ſubtilitate ſua penetret inter duas ſuperficies .ſ. humoris viſcoſi, & ſuperficie membri in qua eſt viſcatus, & remouet ipſum ab ea: & cum hoc etiā diuidit ipſum humorem in partes: licet non faciat ſubſtantiam ſuam ſubtiliorem: ſicut ſinapi, & oxymel. inciſiua enim proprie opponitur viſcoſo. ſubtiliatiua autem groſſo & ſpiſſo. Lauatiua autem eſt cuius ꝓprietas eſt vt mundificet meatus cum humiditate ſua quā adiuuat motus. nā currens ſubtile cū tranſit ſuper orificia: & ꝑ meatus ſuo curſu remouet ſuperfluitates: ſicut aqua hordei, & aqua cucurbitæ. Aperitiua vero medicina eſt, cuius proprietas eſt vt moueat materiā exiſtentem in concauitate meatuū ad exteriora, & remanere concauitatem meatuum apertam efficit hoc ſubtilitate ſua: ſicut petroſelinum: aut quia ſubtilis eſt, & inciſiua: aut quia ſubtilis eſt, & lauatiua: aut quia ſubtilis, & abſterſiua: & omne acutum aperitiuum eſt. Et melius eſt in apertione oppilationum, vt inchoes ab abſtergentibus, & inciſiuis: deinde procedas ad ſubtiliantia, & aperiētia: & omnia ſint liquida, & fluxibilia.

Et cibus ſit ille in quo eſt ablutio, & non in quo eſt viſcoſitas, ſicut clyſt hordei. Et ſaccharum cum hoc quod ipſum eſt propinquum cibo eſt in ipſo apertio, & abſterſio. non eſt ergo malum ſi miſceatur cum clyſt hordei.

Ponit quales debent eſſe cibi: & patet clyſt hordei, id eſt ptiſana hordeacea.

Demum oportet, vt cōſideres cum euacuaueris, ſi neceſſaria fuerit euacuatia eius, & apparuerit, ſicut diximus, an minuatur febris, & deficiat: et an ſi paroxyſmos habuerit, frangatur, & debilitetur paroxyſmus eius ſecundus a primo. Et conſidera vrinā: & ſi inuenis eā non priuatā digeſtione: et in pulſu ſi inuenis eum nō ſignificare putredinem, procedes ſecundum hoc regimē. Et intromitte ægrum in die tertio poſt paroxyſmū in balneum hora mollificationis paroxyſmi expectati, ſi fuerit febris, vſq; ad quinq; horas, & iunge eū, & frica ipſum cum rebus, in quibus eſt abſterſia æqualis: ſicut quod eſt inter farinam fabarum, vſq; ad farinam orobi, et farinā radicum lilij, & ariſtologia emollita cum aliquantulo mellis, & aquæ. Quòd ſi fueris auſus vti fortiori hoc: tunc vtere ſpuma baurach: & ſi exiſtimas ꝙ balneum alterat naturam eius in aliquo, & facit accidere quaſi horripilationem: non moretur in eo ictu oculi. oppilationes enim iſtæ non ſunt de genere earum, quas aperit balneum.

In hac parte ponit curam conuenientem in proceſſu: & eſt adminiſtratio balnei & fricationis. In ſecunda parte ponit quid poſt exitum a balneo faciendū ſit. ſecunda ibi {Cum ergo egreditur} In prima parte ponit octo conditiones ſeruandas in vſu balnei. Prima ꝙ præceſſerit euacuatio. ſecunda ꝙ facta ſit oppilationum apertio. Tertia ꝙ paroxyſmus ſi fuerit vnus ſolus ſit in declinatione. Si aūt ſint plures paroxyſmi, ꝙ cum balneatur ſit paroxyſmus declinationis vniuerſalis. quarta quòd vrina ſignificet digeſtionē. quinta quòd pulſus ſit coarctatiua ſignificas putredinem. ſexta quòd ponatur in balneo in die tertio: quia in hoc tēpore veriſimile eſt ægrum eſſe in declinatione, & præceſſiſſe euacuationem & apertionē quæ prætermittendæ ſunt. & ante paroxyſmum ſequentis ſi fuerit aliquis veriſimiliter ſecuturus ſaltem per quinq; horas: ita vt poſſit fieri balneum, fricatio, & cibatio ſi fuerit expediens. ſeptima ꝙ poſt balneū fricetur, & vngatur cū abſtergentibus quæ in textu deſcribit. Horum tamen vſus nō eſt apud nos: & magis conueniret oppilationi exiſtēti in cute ſpuma baurach .i. pars ſubtilior ſalis: quod dicitur baurach: ſed loco ipſius accipimus ſalnitrum. octaua, quòd ſi balneū alteraret ipſum faciendo oppilationem illico de balneo egrediatur. ſignificatur enim quòd balneū nō eſt aptum aperire huiuſmodi oppilationes: immo potius diſponit ad febrem putridam.

Cū ergo egredietur de balneo: nō oportet vt approximet cibo, neq; vino: niſi poſt ſecuritatem ex paroxyſmo. Si autē exigit diſpoſitio vt cibetur aliquantulum, & non tolerat: detur in potu id in quo eſt apertio ſicut aqua hordei ſubtilis: plurimæ aquæ, pauci hordei: plurimæ decoctionis decocta cum apio. Quòd ſi paroxyſmus non iteratur ei: tunc balnea eum ſecundo: ſi deſiderauerit illud, & ciba ipſum. Et ſi fuerit paroxyſmus diminutus a paroxyſmo primo: et vrina fuerit bona: tunc confide in veritate curationis, & paucitate oppilationis: & cura eum poſt eradicationem eius, ſicut curaſti: & ciba ipſum. Et ſi venerit paroxyſmus ſicut fuit: aut fortior illo: & vrina nō fuerit, ſicut oportet: tunc ægritudo eſt tēdens ad putredinem: & curatio eius eſt curatio putredinis.

Ponit quid operandū ſit poſt exitum a balneo. nam regulariter non debemus exhibere cibū paroxyſmo ꝓxime ſecuturo Si aūt virtus nō toleret, detur aqua hordei ſubtilis. i. in qua ſit parū hordei, & multū de aqua. & proprie decocta cū pauco apio ad maiorē apertionē. Nos aūt loco huius darem* aliquid ptiſanæ hordeaceæ. Si vero alius paroxyſmus non ſuperueniat: iterum balneandus eſt ad reſolutionem reſidui. Et ſi ſuperueniat, & ſit valde diminutus reſpectu precedentis & cum hoc vrina fuerit bona: tūc ſignificatur paucitas oppilationis: & ꝙ non fiet tranſitus in putridam. & poteſt æger groſſius diætari. ſi vero fuerit paroxyſmus ſequens æqualis primo aut fortior: & vrina non digeſta: tunc ſit permutatio ad feb. putridam: & curandus eſt cura putridæ.

De febre ephemera ex nauſeatiua ſatietate, & repletione. Cap. XXXIIII.

Quandoque accidunt ex nauſeatiua ſatietate vapores mali, ex quibus accidit caliditas, et inflammantur ſpiritus, quare accidit febris.

Hoc capitulum de febre ephemera ex nauſeatiua ſatietate habet tres partes. In prima ponit modū prouentus feb. ephemeræ ex nauſeatiua ſatietate. ſecundo ſigna. tertio curā. partes patent. Prima in tres. In prima ponit modum prouentus eius in generali. ſecundo in ſpeciali. tertio canonem. ſecunda ibi {Proprie in corporibus.} tertia ibi {Et iſti quidem.} In prima parte dicit, ꝙ quandoq; accidunt ex nauſeatiua ſatietate. i. ex corrupta digeſtione in ſtomacho vapores mali: ex quibus accenditur caliditas in corde, & inflammantur ſpiritus quare accidit febris. Notandum quòd cum digeſtio ſtomachi lædatur tripliciter, diminute, ablate, corrupte. per nauſeatiuā ſatietatem debemus intelligere digeſtionem corruptam: per quam generatur chylus corruptus. Dicitur autem digeſtio corrupta: quia non conuenit alicui indiuiduo de ſpecie humana naturaliter diſpoſito: aut quia per ipſam producitur chylus ſolum æquiuoce nō proprie ponendus in ſpecie chyli. Aliquando tamen per nauſeatiuam ſatietatem intelligimus chylum corruptum nauſeare facientem. Et aliquando per nauſeatiuam ſatietatem intelligimus ſatietatem, & plenitudinem ſtomachi cum nauſea, ita vt corruptio digeſtionis ſit cauſa chyli corrupti, & chylus corruptus cauſa plenitudinis ſtomachi cum nauſea.

Sed dubitatur quare ex corrupta digeſtione hepatis non generatur febr. ephemera. Dicendum quòd ex corrupta digeſtione hepatis eſt apta generari febr. putrida, & non

ephemera. Cuius ratio eſt, quia humor genitus per corruptã digeſtionem hepatis ponitur inter cauſas corporeas, ſed chylus inter cauſas primitiuas. eſt enim lõginquius a corporibus noſtris chylus q̃ humor. Item quia chylus non ponitur inter res naturales ſicut humor, quia non neceſſario ingreditur cõſtitutionem corporis humani. multotiens enim homines ſunt ſine chylo, ſed nunquam ſine humorib. Sed ponitur dignius inter res non naturales, quia neceſſario occurrens corpori humano poteſt conuenienter, & inconuenienter applicari ſicut cibus, & potus, & ex eodem fundamento fęces, quia per primam digeſtionem immediate ex chylo in ſtomacho generantur, ſicut & chylus reponi debet inter cauſas primitiuas, vapores itaq; ex chylo, & ex febribus eleuati cor inflammantes dignius faciunt ephemeram, quàm humoralem.

Et proprie in corporibus cholericis, & in illis qui non habent amplos poros. nam plurimum ſuperfluitatum earum vaporat vaporationes fumoſas, & minoratur in eis eructuatio acida. Et de illis, qui ſunt vehementius diſpoſiti ad illam, ſunt illi qui incipiunt poſt nauſeatiuam ſatietatem vti exercitio, & motu, et ire ſub ſole, & balneatione poſtquàm accidit eis hoc: multiplicantur enim in eis vapores fumoſi, & proprie quando habuerint in corporibus ſuis dolorem: & proprie in viſceribus eorum.

Hic ponens in ſpeciali modum prouentus ephemeræ ex nauſeatiua ſatietate oſtendit primo, quæ corpora ſint ad hãc parata. ſecũdo quæ imparata. ſecunda ibi. §De materia vero.§ In parte prima dicit ꝙ corpora magis parata ad huiuſmodi febres ſunt corpora cholerica, aut ſaltẽ cholerica ſm ſtomachum quæ poros ſtrictos habent ſiue a creatione, ſiue accidẽtaliter. In his enim propter ſtomachi caliditatem cibus ad fumoſum corrumpitur. vapores autem fumoſi non potentes trãſpirare propter clauſionem pororum inflammant cor, & ſpiritus, & in his non accidit eructuatio acida cum illa pendeat a frigiditate aut caliditate diminuta. Illi autem maxime ad hãc diſpoſitionem ſunt parati, qui poſt repletionem ſtomachi exercentur, & mouentur motibus inordinatis, & proprie ſub ſole. nam per huiuſmodi calefacientia ſpiritus ad corruptionem fumoſam diſponitur, & proprie cum cibo agitato ſtomachus non bene complectitur eum, & etiam quãdo balneatur maxime in balneo calido. Spiritus enim tam per ſolem quàm per balneum, trahuntur a centro ad circunferentiam; & maxime ad hanc diſpoſitionem ſunt qui habent aliquo modo dolorem intrinſecũ per quem ſtomachus a debita digeſtione impeditur, tamen per hæc calefacientia ad fumoſum fit corruptio: & conſequenter fit feb. ephemera.

De materia vero eructuationis acetoſa, & in habentibus eam raro contingit, ut generetur febris. ſi autem generetur erit debilis, immo non generatur.

In hac parte innuit quæ corpora ſunt imparata ad febrem ephemeram ex nauſeatiua ſatietate, & ſunt corpora phlegmatica ſiue frigida, aut habentia ſtomachum frigidum. in his. n. eſt aptus corrũpi cibus ad acetoſum, ſed de materia eructuationis non eſt apta ſequi feb. ephemera, cum ſm plurimũ potius infrigidet q̃ calefaciat. Verũ aliquando, vt eſt apud Aui. 13. tertij. & Aue. tertio colliget. cibus corrumpitur in chylũ acetoſum a caliditate diminuta putrefaciente, & ab hac eſt apta generari feb. ephemera. ſed ita remiſſa, & debilis vt poſſimus dicere ꝙ nunquam generantur.

Sed contra, ſi per putredinem cibus corrumpitur ad acetoſum febris inde conſurgens debet eſſe frigida, & conſequenter fortis. Dicendum quòd omnis feb. pendens a vapore putrido, aut a materia putrida eſt putrida, ſed tamen illa eſt putrida quæ pendet a cauſa corporea putrida. Et conſequenter dicitur etiam quòd febris ephemera taliter facta non eſt fortis, eo quòd illa putredo eſt leuiſsima. Si. n. eſſet fortis, eſſet facta corruptio ad fœtidum, vel ad alium odorem calidum.

Et æſtimamus quòd generatus ab eructatione acetoſa non eſt niſi ſatietas nauſeatiua.

In iſta parte dicit. quòd illud quod generatur ab eructuatione acetoſa. i. ex vaporibus eleuatis a chylo acetoſo nõ eſt niſi nauſeatiua ſatietas, ſed non febris.

Contra ſequitur quòd idem eſt cauſa, & effectus, & prius & poſterius. Dicendum quòd non eſt inconueniens idem eſſe cauſam, & effectum. & conſequenter prius, & poſterius in diuerſis generibus cauſarum, ſicut in hoc propoſito, nauſeatiua ſatietas. i. chylus corruptus ad acetoſum eſt cauſa materialis eructuationis acetoſæ, ſed eructuatio acetoſa eſt cauſa nauſeatiuæ ſatietatis in genere cauſæ efficientis infrigidãdo ſtomachum, quia ſtomachus infrigidatus corrumpit cibũ. Item nauſeatiua ſatietas eſt cauſa immediata eructuationis acetoſæ, ſed eructuatio acetoſa eſt cauſa ſolum mediata nauſeatiuæ ſatietatis, & hoc non eſt inconueniens.

Et iſti quidem cum eorum ſoluuntur naturæ iuuantur valde, & remouetur febris eorum propter expulſionẽ ſuperfluitatis ſuperfluæ fumoſæ.

In hac parte ponit ſex canones. Primus quando patientes nauſeatiuam ſatietatem ſoluuntur ſiue a natura ſiue ab arte iuuantur valde, & remouetur feb. propter expulſionem ſuperfluitatis fumoſæ.

Et diuerſificatur quidem curatio eius, cuius retinetur natura ex illis, & cuius ſoluitur.

Secundus canon multum diuerſificatur curatio a medico facienda quando venter ſoluitur, & quando retinetur. Si. n. ſponte ſoluatur illud forte ſufficit ad curam. Si vero nõ ſponte ſoluatur, opus eſt, vt medicus chylum corruptum educat vomitu, aut ſeceſſu, aut vtroq; modo.

Et ſi natura illius qui febrit ex nauſeatiua ſatietate, leniatur duabus aſcellationibus, aut tribus: deinde phlebothometur, fortis fit ſuper eam fluxus ventris, & fortaſſe fiet ſuper eam fluxus hepaticus, quem ſignificabunt pulſus cordis, & nigredo linguæ.

Pro notitia tertij canonis eſt notandum quòd ſtante nauſeatiua non debet fieri phlebotomia, quia eſſet cauſa, vt chylus corruptus ad hepar traheretur, qui eſſet cauſa infectionis humorum in hepate exiſtentium, & conſequenter multorũ nocumentorum. Dicit ergo Auic. quòd ſi venter febrientis nauſeatiua ſatietate ſoluatur bis, aut ter, deinde phlebothometur, vt quia forte medicus videt vrinam groſſam, rubeam, & iam præceſsiſſe euacuationem chyli corrupti, tunc fit fortis fluxus, qui forte erit hepaticus, qui fluxus fiet a materiã quæ dominium habet ſuper reſiduũ materiæ in hepate repertæ. ad quem tamen fluxum ſequitur pulſus cordis qui eſt viã in tremorem eis, & nigredo linguæ vaporibus acutis, in fluxu cordi, & linguæ, communicantis. Et his non obſtantibus fluxus tamen erit ſalubris, & hæc eſt prima expoſitio Gentilis, cui tamen non multum aſſentio. Secunda expoſitio eiuſdem eſt quòd quãdo patiens ephe. ex nauſeatiua ſatietate ſoluitur bis aut ter: deinde phlebotomatur a medico credente totum chylum corruptum eſſe eductum in tribus aſcellationibus: cum tamen non ſit eductus integre, vnde corruptum quod eſt in ſtomacho per phlebotomiã attrahitur ad hepar & corrumpit humores in hepate repertos, ita vt natura irritata expellat eos, & facit fluxum fortem hepatis malũ, & forte mortalem ad quem ſequitur pulſus cordis, & nigredo linguæ vaporibus malignis cordi, & linguæ communicantis.

Et ſimilantur accidentia febris ephemeræ ex repletione accidentibus febris ex ira: rubent enim oculi, & facies valde, & fit inflammatio vehemens, & magnificatur pulſus, & fit velox, & rubet vrina.

Quartus. quòd accidentia febr. ephemeræ ex nauſeatiua ſatietate, & accidentia feb. epheme. ex ira multum aſsimilãtur. In vtriſq;. n. rubent oculi, & faciei inflammatio fit vehemẽs, magnificatur, & velocitatur pulſus. rubet vrina, ſed in patiente nauſeatiuam ſatietatem hæc fiunt propter vapores fumoſos communicantes cordi, hepati & toti corpori. in ira autẽ propter ebullitionem in ſanguine, & ſpiritu.

Amplius cum plus remanet non excedit tres dies.

Quintus canon. feb. ephemera ex nauſeatiua ſatietate cũ plus remanet non tranſit tres dies. in hoc enim tempore chylus corruptus eſt eductus, & feb. ephemer. debet eſſe corrupta, ſi æger bene rectus fuerit.

Et ſcias quòd febris epheme. ex nauſeatiua ſatietate, quãdoq;

venit

venit cum periodis quatuor aut ſeptem, & cum hoc eſt febris epheme. verum pulſus eius eſt ſanus.

Sextus canon. quòd feb. ephemera ex nauſeatiua ſatietate habet aliquando a quatuor periodis vſq; ad ſeptimum, abſq; hoc quòd tranſcat in putridam, & illud maxime cognoſcitur per pulſum, qui eſt ſanus non coarctatus, ſm quòd conſueuit in paroxyſmis putridis coarctari. Hi autẽ periodi a quatuor vſq; ad ſeptem accidunt ſm numerum cibationum in tribus diebus, in quarum qualibet cibus aſſumptus ad fumoſum corrumpitur. Quod autem tot periodi poſsint ex vnica cibi corruptione prouenire eſt longinquum, & male veriſimile. poſſibile tamen eſt quòd duo vel tres accidant in vnica repletione propter ciborum diuerſitatem, vt ſi comederet lac, & oua & carnes. lac primo corruptum poſſet facere vnum periodũ & oua ſecundum, & carnes tertium. DE SIGNIS.

Signa eius ſunt alteratio eructationis ad acetoſitatem, aut fumoſitatem. Cum ergo alteratur eructatio ad ſanitatem, indicat ſanitatem. Et vrina quidem iſtorum eſt priuata digeſtione, aquoſa. Et quando cauſa nauſeatiua ſatietatis eſt vigilia eſt in facie, & faucibus eorum inflatio, & in palpebris eorum eſt grauitas.

Hic ponit tria ſigna. Primum quòd præceſsit huiuſmodi corruptio cibi ſignata per eructationem fumoſam, aut acetoſam. Cum enim eſt eructatio ſana non redolens aliquem ſaporem extraneum indicat ſanitatem. Secundum ſignum. cũ vrina iſtorum eſt priuata digeſtione aquoſa. Contra quia ſupra dixit quòd rubet vrina: Dicendum quòd vrina aquoſa eſt ſignum corruptionis ad fumoſum. Vel aliter, quòd vrina eſt priuata digeſtione aquoſa, quia ſubtilis, licet tincta. Vel tertio, quòd in principio eſt aquoſa ſimilis aquæ ſignificãs indigeſtionem, ſed poſtea in proceſſu efficitur rubea per actionem caliditatis febrilis. Tertium ſignum eſt manifeſtũ ex his quæ dicta ſunt ſuperius in capitulo de ephemera ex vigilia.

De cura. Cap. XXXV.

PAtiens hanc nauſeatiuam ſatietatem non euacuatur, quin aut ſit natura eius non ſoluta aut ſit ſoluta.

Hic ponit curam, & habet tres partes. In prima poſt vnã diuiſionem. in ſecũda ibi [Et ſi natura.] proſequitur membra diuiſionis. in tertia ibi. [Et ſi perſeuerat ſolutioni.] ponit quoſdam canones. Quod dicit in prima parte eſt manifeſtũ, quia eſt vna diſtinctio facta ex partibus cõtradicentibus. Eſt enim neceſſarium, vt neuter horum patientium ſit ſolutus ſ. a natura, aut non ſolutus, & eſt dictum Gal. 8. theranpeu.

Quod ſi natura eius fuerit non ſoluta, tunc proculdubio oportet vt ſoluas eam, & ſi fuerit aliquid cibi, aut fecis, aut grauitatis remanẽs ĩ ſtomacho, tũc oportebit, vt facias vomere ipſum, deinde ſolue ipſum, et cõſidera vbi ĩuenit grauitatẽ.

In hac parte curans ephemerã ex nauſeatina ſatietate exequitur membra diuiſionis. & primo curat quando natura nõ eſt ſoluta. ſecundo ibi [Quod ſi natura fuerit.] curat quando natura eſt ſoltua. Prima iterum in duas. nam primo ponit curam in generali. ſecundo in ſpeciali. ſecunda ibi [Et conſidera.] In prima parte dicit quòd ſi natura nõ fuerit ſoluta, oportet vt ſoluas eã. ſi tamen in ſtomacho fuerit aliquid cibi, aut chyli corrupti grauantis, aut inclinantis ad vomitum. primo debet præmitti vomitus poſtea ventris ſolutio. quando tamẽ ſtomachus eſſet repletus, & nõ eſt maior inclinatio ad vomitum q̃ ad ſeceſſum, ventris ſolutio debet præmitti vomitui.

Et conſidera tunc an ſit rectius euacuare illud cum clyſteribus, & ſuppoſitorijs, aut cum aliquo quod bibitur deſuper, vt ſoluat, aut deponat, aut digerat, et ſignificat illud qd rectius eſt de hoc diſpoſitio eructationis. fortaſſe enim neceſſarium erit, ſi fuerit cibus ſtãs fortiter, & ſit difficilis vomitus, vt non aſpiciatur ad febrẽ, ſed adminiſtretur diapipereon, vt præcipitetur, & deſcẽdat cum digeſtione: aut adminiſtretur quod eſt debilius eo, & adminiſtrẽtur embrochæ, & emplaſtra digeſtiua cognita in capitulo digeſtionis, & ſolutiua cognita in capitulo ſolutionis. Cũ ergo deſcenderit, tunc aut egredietur per ſeipſum, aut iuuabitur cum ſuppoſitorio.

In parte præſenti docet curare ephemeram in ſpeciali qñ venter non eſt ſolutus. & habet duas partes. in prima curat p̃ ventris ſolutionem. in ſecunda per dietam ibi [Et toleretur famis.] In prima dicit quòd medicus debet cõſiderare an chylus corruptus debeat euacuari per vomitum, aut per ventris ſolutionem. Hoc autem fiet ſibi manifeſtũ ex duobus, ex grauitate percepta, & eructatione. Nam ſi ſenſerit grauitatem in ſtomacho, & eructationem, tũc chylus corruptus eſt in ſtomacho. ergo ſi nauſeauerit, primo procurandus eſt vomitus, deinde ventris ſolutio per quam chylus corruptus omnino euacuetur extra corpus, aut minuatur, aut ſaltem deſcendat a ſtomacho ad inteſtina. Si autem non ſenſerit grauitatem in ſtomacho, neq; habuerit eructationem, ſed ſenſerit grauitatem in inteſtinis, vtputa inter vmbilicum, & ſtomachũ, vel ab vmbilico infra. nã per primum ſequitur chylum corruptũ eſſe in inteſtinis gracilibus. per ſecundum in groſsis, eſt procedendum modo infraſcripto. Exiſtẽte ergo chylo corrupto in ſtomacho, vel in inteſtinis gracilibus dandum eſt aliquid per os quod præcipitet chylum corruptum ad inferiora. Clyſteria non aſcẽdunt ad ſtomachum, neq; ad inteſtina gracilia ſuperiora. De maxime autem cõuenientibus ad hoc eſt diatrionpipereon. i. electuarium de tribus piperibus. cuius deſcriptio eſt apud Meſuem, & Auic. hoc enim ſumptũ, a drach. iij. vſq; ad. vi. præcipitat corruptum ad inferiora. Et ſi aliquid de cibo ſit, & nondum digeſtum adiuuat ad digeſtionem. habet enim thymum, & piper quæ adiuuant ad ventris ſolutionem, & non reſpiciatur, dũmodo educatur chylus corruptus. Si tamen videtur nimia inflammatio dandum eſt aliquid minus calidum ventris lenitiuũ, ſicut aqua mellis, aut aqua zuc. debite calida quantitate. 5. aut. 6. vnc. Exterius autem approximentur emplaſtra, vnctiones, epithymata, aut embrochæ quæ confortant digeſtiuam, & cum hoc ventrem leniant, ſicut eſſet decoctio facta ex abſynthio, ſpica, & aſſaro, quibus apud maiorem neceſsitatem poſſet addi parũ arthanitæ. hæc enim exterius applicata, cum hoc quòd confortant, chylum corruptum deponunt. Si autem per ſigna ſupraſcripta comprehẽſum fuerit corruptum chylum eſſe in inteſtinis groſsis clyſteri educendus eſt.

Sed dubitatur vtrũ diatrionpipereon conueniat in cura huius ephemeræ. & arguitur quòd non de intẽtione Alexandri in cap. de corruptione digeſtionis reprehendentis Gal. in hoc paſſu qui in octauo therape. concedit diatrionipipereon. In oppoſitum eſt Gal. 8. therape. & Aui. hic. Hoc dubium facile poteſt ſolui dicendo quòd Gal. & Aui. concedunt ipſum quando corruptus eſt ad acetoſum, & ſit corruptio a mala complexione frigida. Aliter poteſt dici quòd in hac corruptione ad fumoſum eſt duplex intẽtio. vna ad deponẽdum chylum, & ad hoc optime valet diatrionpipereon. nam cum hoc ꝙ deponit chylum corruptum, ſi quid remanſit ex cibo indigeſtum adiuuat ad ipſius digeſtionem, & cura eſt conueniens in principio. Alia autem intentio eſt ad malam complexionem calidam corrumpentem, & ad feb. & ratione huius non conuenit. ſed conueniunt frigida, ſicut dicetur inferius. Ego tamen credo quòd ſtante hac corruptione cum feb. & a mala complexione calida ſit tutius adhibere aquam mellis hordei, aut zuccari vt ſimul chylus corruptus deponatur, & mala complexio calida corigatur.

Et toleretur fames ſuper eum tãdiu donec non remaneat hæſitatio in deſtructione ſatietatis nauſeatiuæ, deinde ſumat cibũ leuem velocis digeſtionis boni chymi, et ſit intentio ad famem, et ſomnum tantum, quod excuſat ſollicitudinem in alleuiatione repletionis.

In hac parte dicit quòd fames in hoc caſu debet tolerari donec ſatietas nauſeatiua ſit deſtructa, ita vt non ſentiat eructationem, neq; grauitatem in ſtomacho, & in inteſtinis gracilibus. poſtea ſumat cibũ leuem boni chymi, & velocis digeſtionis, & in ſumma toleret famẽ, multũ dormiat ſuper famẽ, hæc. n. excuſant ab alia euacuatione: Cõuertunt. n. ſpũs ĩ ſomno circa ſtomachũ, & iuuãt ad digeſtionẽ, vt ad benignũ reducatur qđ põt reduci, & reliquũ ad euacuationẽ diſponatur.

Quod ſi natura fuerit ſoluta, conſidera an res quæ euacuatur ſit illud quod eſt corruptum, & ſi fuerit illud non retinea

tur, donec totum euacuetur vſq; ad poſtremū eius: & expecta declinationem paroxyſmi, & fac ingredi ipſum tunc balneum, & ciba ipſum niſi fuerit illic ſuperfluum deſtruēs fortitudinem, tunc enim non facias ipſum ingredi balneum, immo ciba ipſum, & conforta ſtomachum eius cum rebus quas ſcies, & quarum quædam ſcripta ſunt in capitulis de ſolutione ventris. Et de illis eſt lana infuſa in oleo, in quo eſt virtus abſynthij, aut etiam in oleo nardino poſtquàm fuerit expreſſa & ſeparata fuerit ab ea maxima pars olei.

Hic curat ephemeram ex nauſeatiua ſatietate quando venter ſponte ſoluitur. Et dicit ꝙ medicus debet conſiderare an res quæ euacuatur ſit id quod eſt corruptum, & ſi ita fuerit nunquam retineat donec totus chylus corruptus enacuatus ſit. quo enacuato declinãte paroxyſmo debet ĩgredi balneū, & poſtea cibari. Verum ſi adſit virtutis debilitas dimittat balneum, & cibetur, ſed ante cibationem confortetur ſtomachus cum medicinis deſcriptis 16 tertij. in cap. de ſolutione ventris ex quibus eſt lana infuſa in oleo de abſynthio, aut in oleo nardino, id eſt de ſpica: quæ lana ſit expreſſa ab oleis, & notabiliter calida, ſuper ſtomacho, & inteſtinis applicetur.

Et ſi perſeuerat ſolutio, & inuenis id quod egreditur abſq; genere eius quod corruptum eſt, adminiſtra oleū de cydonijs tepidum recens ſecundum hunc modum, & oleum de maſtice, & non eſt iterum in oleo nardino contrarietas eis. Et fortaſſe adminiſtramus ceratаria, & proprie quando non ſuffert diſpoſitio ſtricturam eorum ſuper ventres eorum. Et quandoq; indigemus emplaſtris fortioribus hoc, de emplaſtris prædictis in cholirica paſſione, & da ei in potu aquas fructuum, ſi tolerat eas, & da ei ad comedendum illud, cuius alleuiatur nutrimentum, & facilis ſit digeſtio, ſicut teſticuli galli, & piſces aradrach, & præmitte ſuper illud aliquid de fructibus & ſuccis, & robub ſtypticis.

In iſta parte ponit quoſdam canones qui ſunt maxime ad corrigendum accidentia, corrigit autem tria accidentia. primum eſt fluxus ventris ſuperfluus. ſecundum eſt deiectio appetitus. tertium difficultas tranſitus chyli ad hepar. Pro primo igitur corrigendo dicit. ꝙ ſi ventris ſolutio perſeuerat, & illud quod euacuatur non eſt chylus corruptus, immo forte humores quorum euacuatio non confert, tunc adminiſtra oleum de cydonijs tepidum. i. calidum, & oleum de maſtice, vel de ſpica non eſt contrarium, immo iuuatiuum. hæc. n. ſtomacho, & ventri applicata ſiſtunt fluxum. aliquando adminiſtramus cerota, ſicut cerotum ex maſtice, & ſimilibus cõſtringentibus, quæ cærota ſint tenacia, & per ſe adhæreãt, proprie quando æger non vult ſufferre ligaturam, & apud maiorem neceſſitatem adminiſtra magis ſtyptica ſupra dicta in capit. de cholirica paſſione, & detur in potu aqua fructuum ſtypticorum ſicut cytoniorum, & granatorum, & cibi eorum ſint facilis digeſtionis, & boni chymi ſicut teſticuli gallorum, & piſces aradrach. i. parui petroſi. & ante huiuſmodi cibaria da aliquid ſtypticum ſicut diacytonitem, ſimiliter ſucci, & rob ſtyptici.

Et ſi abſciditur de appetitu aliquid admone ipſum cum eis quæ ſciuiſti: & proprie cum eis quæ ſiunt ex cydonijs.

Hic proſtrationem appetitus corrigit, & proprie dãdo cydonia, & ea quæ cum cydonijs ſiunt.

Et cum euacuatum eſt, non eſt malum, vt adminiſtres ei electuarium forte de illis quæ digerunt, & confortant ſtomachum, & aperiunt oppilationes, & illud poſt ablationem febris, & accidentium.

Hic adminiſtrat ea quæ faciunt chylum ad hepar penetrare ex quibus eſt diacalamentum, tyriaca, & vinum potẽs, ſed hæc non ſunt adminiſtranda, niſi in fine cum iam eductus eſt totus chylus corruptus, & ceſſauerit feb. & correcta ſit ſtomachi mala compleχio calida.

Et iter quidem ad phlebotomiam eſt vt non fiat in ea donec declinet, tunc enim fiat.

In hac parte dicit non eſſe faciendum phlebotomiam niſi poſtquàm totus chylus corruptus eſt eductus.

Et illud quod prius datur in potu eſt aqua hordei, & cibus ſit ſicut ille, qui ſit de agreſta cū cucurbita, & amygdalis paucis, & infrigidetur locus eius, odoramentum eius, & trochiſci de camphora in quibus, non ponitur reubarbarum.

In hac parte ponit regimen per diætã in declinatione conuenientem, & in ſumma concedit agreſtam, cucurbitam cum paucis amygdalis, quia ſunt difficilis digeſtionis, & infrigidat lectum ipſorum, & dat odoramenta frigida, ſicut trochiſchos de camphora, in quibus non ponitur reubarbarū vt ſint frigidiores. Hæc. n. conueniunt tam ratione feb. quàm ratione caliditatis ſuperfluæ ſtomachum corrumpẽtis. Et in hoc textu manifeſte elicis quatuor intentiones. Prima eſt remotio cauſæ ſ. nauſeatiuæ ſatietatis. ꝓ qua remouẽda ſi nõ ſufficeret vomitus, & opus eſt ſolutiõe in nauſeatiua ſatietate ad acetoſum, ventre exiſtente ſtyptico darem vnam drac. pil. aleſanginarum, aut ſtomachicarum, & non eſſem contentus ſolo diatrionpipereon. & ſi eſſet corruptio ad fumoſum darẽ x. drac. floris caſſię ventre exiſtente ſtyptico. non enim crederem quòd aqua mellis, vel zuccari, aut hordei poſſit chylum corruptum educere. ſecunda intentio eſt infrigidatio quæ debetur febri. tertia correctio accidẽtium, ſicut dictum fuit circa textum. quarta eſt regimen in ſex rebus quod in corruptione ad fumoſum declinet ad frigidū. in corruptione vero ad acetoſum declinet ad calidum. magis. n. intendendum eſt ad cauſam, quàm ad febrem. Vltimo nota quòd adminiſtrata exterius ad retinendum fluxum, aut vomitum debẽt eſſe, aut notabiliter calida, aut notabiliter frigida, non autem tepida vt ſuperius oſtenſum fuit in febre ephemera ex euacuatione.

Febres ephemeræ ex apoſtemate. Cap. XXXVI.

F Ebres ſequentes apoſtemata interiora ſunt putridæ, & quandoq; aſſociatur eis hectica, & non ſunt de numero febr. ephemerarum.

In præſenti capitulo Auic. agit de febribus ephemeris ſequentibus apoſtemata. Habet hoc capitulum tres partes. In prima ponit modum prouentus ephemeræ ex apoſtemate. in ſecũda ſigna. in tertia curam. partes patent. Febres autem diuerſificantur ſm diuerſitatem apoſtematum. ſed apoſtemata diuerſificantur loco, & cauſa. Primo ergo ponit quæ febres ſequuntur apoſtemata ſm locorum diuerſitatem. ſecundo ſm diuerſitatem cauſarum. ſecunda ibi [Et plurimũ accidit.] Prima in duas. nam primo oſtẽdit quæ febris ſequatur apoſtemata intrinſeca. ſecundo quæ extrinſeca. ſecunda ibi [Apoſtemata vero apparentia.] In prima parte dicit quòd feb. ſequẽtes apoſtemata intrinſeca ſunt putridæ, & quandoq; aſſociatur eis hectica, & non ſunt ephemeræ,

Contra primum inſtatur, quia non ſunt putridæ, quia non continuæ cū materia continuarū putreat ad intra venas. primo de differentiis febrium. materia autem apoſtematum eſt extra venas, ſ. in concauitatibus membrorum, neq; interpolatæ ex ſententia Gal. in commento illius aphoriſmi, Febres quæcunq;.

Cõtra ſcd̃m inſtaĩ, quia hecticę ſunt factæ ꝓpea nõ depẽdent a cauſis corporeis. Pro ſolõne tenẽdæ ſunt iſtæ concluſiones. Prima. febres ſequẽtes apoſtemata intrinſeca ſm plurimum ſunt putridæ cõtinuæ. ſcd̃a ꝙ aliqñ ſunt interpolatæ, tertia ꝙ aliqñ ſunt hecticæ. quarta ꝙ rariſſime ſunt ephemeræ. Prima probaĩ ꝓꝓ tria. ſ. propinquitatẽ materiæ putriẽtis, ad cor rectitudine viæ, & tertio ꝓꝓ latitudinẽ viarū. Et ea oppoſitis cauſis febres putridæ ſequẽtes apoſtemata extrinſeca ſm plurimū debent eſſe interpolatæ q̃ febres ſequentes apoſtemata intrinſeca. Quod aũt ſint aliqñ interpolatæ inata ſecundam concluſionẽ oſtendiĩ, & pono ꝙ ſit aliqd' apoſtema cholericū intrinſecū ita paruū ꝙ nõ poſſit facere febrẽ niſi qñ caliditas ſequẽs ipſum excreſcit. Præſuppono ſecũdo ꝙ merito choleræ caliditas ſequẽs ipſum creſcat de tertio in tertium. hoc. n. eſt de intẽtione Aui. inferius in capitulo de febrib. apoſtematum. Dicit. n. ꝙ vnicuiq; humorū ineſt periodus qui ſibi cõuenit: ex quibus facile deduciĩ cõcluſio. Quod aũt aliquando ſequantur hecticæ oſtenditur, tum propter caliditatem febrilẽ putridã ducentem ad hecticam, tum propter nocumentum, digeſtiuæ membrorum naturalium, nec obſtat quòd hecticæ ſint factæ, & per conſequens independentes cum factæ ſunt,

quia

quia tunc in fieri fuerunt depēdentes a cauſis iã dictis. Quod autem ephemeræ poſsint ſequi apoſtemata intrinſeca iuxta quartam concluſionem oſtenditur, quia ſequuntur apoſtemata extrinſeca, quando inflammantur ſpiritus, non tamen poſſunt mittere putridã fuliginem ad cor, ſed tãtum proportionem poteſt habere præciſe apoſtema intrinſecum ad inflammandum ſpiritum, nõ mittendo putridam fuliginem ad cor, ſicut apoſtema extrinſecum. ergo &c. tenet conſequentia, & aſſumptum eſt ſatis manifeſtum. Poteſt enim apoſtema intrinſecum eſſe ita paruum vt poſsit inflammare ſpiritus, non mittendo putridam fuliginem ad cor, cum illud ſit facilius q̃ mittere vaporem putridum ad cor ſufficientem ad feb. putridam. Dicta autem Aui. veritatem habent in pluribus. Et tu adde quintam concluſionem quòd febres ſequentes apoſtemata intrinſeca plurimum ſunt vagantes non ſeruantes periodum ſui humoris, vt eſt apud Auic. 18. tertij. capitu. de apoſtematibus renum. Et experientia comprobatur, & ratione. quia periodicatio fit per nouum aduentum materiæ, aut per crementum putredinis eius, ſed hæc non fiunt temporibus determinatis in apoſtematibus, quare &c.

Apoſtemata vero apparentia, ſicut ſunt furunculi, & exituræ vel bubones quæ eueniunt in ea, & proprie apoſtemata magna, quæ fiunt in membris glandulosis, & in carnibus quæ vocantur molles, ſicut illa quæ fiunt in inguinibus a ſuperfluitatibus hepatis, & in aſcellis a ſuperfluitatibus cordis, & ſub aure à ſuperfluitatibus cerebri, quandoq; ſequuntur febres, et non euacuantur quin aut ſit illud, quod peruenit ex eis ad cor donec igneat ipſum calafactio ſola, aut cum putredine. Quod ſi fuerit calefactio ſola tunc erit de genere febrium apoſtematum intrinſecorum.

In parte præſenti oſtendit quæ feb. ſequantur ad apoſtemata extrinſeca dicens, quòd apoſtemata apparentia, ſicut ſunt furunculi. i. apoſtemata acuti capitis dicta ademanuel apud Auic. tertia quarti, & exituræ. i. apoſtemata colligẽtia humorem calidum, ſiue fiant incipiendo, ſiue permutando bubones idest apoſtemata inguinũ. bubon. n. græce inguen latine quæ veniunt in ea, ſ. parte extrinſeca, ſiue apparenti. Et ſimiliter apoſtemata magna quæ fiunt in membris glandoſis. i. carnib. glandoſis mollibus, ſicut illa quæ fiunt in inguinibus a ſuperfluitatibus hepatis cuius inguina ſunt emunctoria, & in aſcellis a ſuperfluitatibus cordis, cuius ſunt emunctoria, & ſub aure a ſuperfluitatibus cerebri. quandoq; ſequuntur feb. quæ aliquando ſunt ephemeræ quando inflammando ſpiritus, igniũt cor, non communicando tamẽ putridam fuliginem cordi, aliquando ſunt putridæ ſi putredo cordi communicetur. Appellat tamen Auic. ephemeras de genere feb. apoſtematũ, quia frequenter ſequuntur apoſtemata extrinſeca, licet translatio iudaica dicat de genere febrium ephemerarum quæ ſequuntur apoſtemata, & eſt textus ille clarus.

Et plurimum quidem accidit de iſtis febribus ſequentibus apoſtemata ſequentia cauſas primitiuas ex vlceribus, & ſcabie, & dolorib. & percuſsionibus, & caſibus ad quæ expelluntur materia, et retinentur in viis apud carnes molles eſt de genere febris ephemeræ. Et plurimum quid accidit de iſtis febribus ſequentibus apoſtemata, quorum cauſæ ſunt antecedentes ſicut repletiones, & oppilationes præteritæ ſunt putridæ, & ſecundum plurimũ febres ſunt radices, & apoſtemata ſequentia, licet quandoque accidat econtrario. Hippocrates nominauit has febres malignas, quæ ex eis ſunt ephemeræ, et quæ non ſunt ephemeræ. Et febres quidem ſequentes ea ſecundum plurimum ſunt ephemeræ, & ſi non ſunt ephemeræ ſunt malæ.

In parte præſenti Auic. ponit quæ feb. ſequantur apoſtemata diuerſificata ſm cauſas. & primo ſm cauſas generales. ſecundo ſm cauſas ſpeciales. ſecunda ibi{Et plurimum quidem harum.}Prima in tres. In prima ponit quę feb. ſequantur apoſtemata extrinſeca pendentia a cauſis primitiuis. In ſecunda quæ feb. ſequantur apoſtemata extrinſeca pendentia a cauſis corporeis. In tertia parte ponit quandam comparationem, ſecunda ibi{Et plurimum quidem accidit.}Tertia ibi{Et febres quædam} In prima parte dicit quòd febres ſequentes apoſtemata extrinſeca pẽdentia à cauſis primitiuis, ſicut ſunt vlcera, ſcabies. i. excoriatio, dolores, percuſsiones, caſus nocentes aliquibus membris, ad quæ fluunt materiæ ſufficiẽter retinẽtur in viis apud carnes molles, quæ ſunt in locis emunctorijs ſunt ephemeræ. Deinde in ſecunda parte dicit, quòd ſm plurimum febres ſequẽtes apoſtemata extrinſeca pendentia à cauſis corporeis, ſicut repletiones, & oppilationes præteritæ. i. antiquæ ſunt putridæ. In tertia parte dicit quòd febr. ſequentes apoſtemata extrinſeca ſm plurimũ ſunt ephemeræ, & ſi non ſunt ephemeræ ſunt malæ, & eſt aphoriſmus quartæ particulæ. In bubonibus omnes feb. malæ exceptis ephemeris. peſsimæ autem ſunt putridæ ſequentes apoſtemata peſtilentialia. Notandum primo quòd licet vlcera, ſcabies, & dolores ſint cauſæ corporeę, appellantur tñ ab Auic. primitiuæ in comparatione ad oppilationem, & repletionẽ quæ magis videntur corporeæ, & directius apoſtemata cauſantes. Aliter tamen poſſumus dicere quòd Auic. per vlcera, ſcabiem, & dolorem intelligit cauſas primitiuas horum factiuas. Notandum ſecundo quòd per vlcera, dolorem, & ſcabiem in membris extrinſecis, ſicut in pedibus, & virga attrahuntur materiæ a corpore ad membra illa, quæ fluentes iuxta inguina retinentur in carnibus mollibus exiſtentibus in inguinibus, quæ ſpongiæ ſunt, & ad hoc deputatæ vt recipiãt ſuperfluitates hepatis. Et ſimiliter ſi huiuſmodi ſint in brachijs fiũt ex ſimili cauſa apoſtemata in ſubaſcellis, & ſi in mento, aut labijs aut dẽtibus fiunt apoſtemata poſt aures, vel ſub aurib. Vltimo inſtatur contra dicta. quia ſi febres ſequẽtes apoſtemata extrinſeca ſm plurimũ ſunt ephemeræ, & ad apoſtemata extrinſeca pendentia à cauſis primitiuis ſequanẽ pluries ephemeræ quàm putridæ, & econtra, ad apoſtemata extrinſeca pendentia à cauſis corporeis pluries ſequantur putridæ quàm ephemerę. ſequitur quòd apoſtemata extrinſeca pluries fiunt à cauſa primitiua quàm corporea. Ad hoc dicitur primo concedendo ad quod deducitur maxime ſub cauſis primitiuis comprehendendo vlcera, ſcabiem, & dolorem, ad huiuſmodi. Aliter poteſt dici quòd Auic. ſuperius locutus eſt comparatiue, vt quòd feb. ſequentes apoſtemata extrinſeca pendentia a cauſis corporeis ſunt pluries putridæ quàm ephemeræ in comparatione ad febrem ſequentem extrinſeca à cauſis primitiuis, quæ rariſsime ſunt putridæ.

Et plurimum quidam harum ſequuntur apoſtemata ſanguinea. & quãdoq; accidũt ſequẽtes eryſipelas, & ſimilia ei.

In parte pręſenti dicit q feb. ephemeræ pluries ſequũtur apoſtemata ſanguinea, quàm cholerica, ſicut eryſipilam, formicam, & ſimilia, tum quia dolor eſt maior in apoſtemate ſanguineo, quàm cholerico, quia eſt extenſiuus, & pulſatiuus, & in apoſtemate cholerico eſt pungitiuus, & quia plures vapores, licet non ita acuti eleuantur in apoſtemate ſanguineo, quàm cholerico.

SIGNA.

Signa earum ſunt ea quæ diximus de antecesſione apoſtematum ante eas, & facies eſt inflammata, & rubea, & eſt additum in ea ſuper diſpoſitionem ſanitatis, & non eſt caliditas vehemẽter mordicans, quamuis ſit multitudo eius in eis, quoniã huius apoſtemata ſunt ſanguinea, niſi ſint febres ſequentes eryſipilam, & tunc iſtis febribus ſuccedit humectatio, & eſt pulſus in eis velox, magnus, frequens propter repletionem, & caliditatem, & eſt vrina aquoſa, alba propter curſum materierum ad apoſtemata, & vlcera.

In parte præſenti ponit ſex ſigna huiuſmodi febrium ephemerarum. Primum eſt anteceſsio apoſtematum. Secundum. quia facies eſt inflammata rubea notabiliter ſupra diſpoſitionem ſanitatis, quod ſecundum non eſt vniuerſaliter verum, ſed maxime verificatur in his qui multo ſanguine abundant. in his enim corporibus frequenter fiunt furunculi ad quos ſequuntur febres ephemeræ. ſecunda primi. Tertium. quia caliditas quamuis ſit multa propter multitudinem vaporum, & proprie in pendente ab apoſtemate ſanguineo, non tamẽ eſt multũ mordax. mordacitas. n. argueret febrẽ putridam. verũ ſi apoſtema ſit cholericũ caliditas etiã eſt mordacior, licet ſit minor in quantitate, nunquã tñ cæteris paribus eſt ita mordax, ſicut eſt quãdo eſt a putredine. Quartũ. quia

iſtis ſuccedit ſudor lenis,ſimilis naturali,cuius cauſa patet ex ſupradictis. Quintum.quia pulſus eſt magnus velox, & frequens,vt ſatisfaciat neceſſitati. Sextum. eſt vrina aquoſa.i. ſubtilis alba,ſ.albedine translucente propter curſum materię ad apoſtemata. vnde diuertitur a vijs vrinæ,& hoc in principio,licet poſtea in fine præcedente actione caliditatis febrilis, & amplius non fluente materia ad apoſtema tingatur.

CVRATIO.

Oportet vt anteceſſio fiat in ea cum phlebotomia, & fluxu ventris,& curetur apoſtema cum eo quod oportet in capitulo ſuo,& ſubtilietur regimen, & non bibat vinum omnino,et non cibetur niſi poſt declinationem completam,& neceſſaria ſunt ei extinguentia, & infrigidantia, humectantia, & emplaſtra infrigidata cum niue ſuper membrum infirmū apoſtemoſum,ita vt non noceant apoſtemati, neq; faciant ipſum crudum,immo infrigidetur via inter ipſum, & cor infrigidatione penetrante in profundum.

Hic ponit curam.pro cuius notificatione memorādæ ſunt intentiones ſæpe dictæ. Prima eſt euacuatio apoſtematis.ſecunda eſt infrigidatio quæ debetur febri.tertia correctio accidentium. quarta regimen vitæ in ſex rebus. Curatio autem apoſtematis duplex exigit regimen.Primū debetur cauſæ antecedenti exigens tres intentiones.ſ.euacuationem, diuerſionem,& fluxus interceptionem.Euacuatio autem complenda eſt cum phlebotomiis,& aliis euacuationibus ſm humorum exigentiam. Diuerſio autem completur cum vētoſis, cum ſcarificatione,cum ſanguiſugis, ligaturis,& ſimilibus. Sed fluxus interceptio perficitur cū repercuſſiuis poſitis ſuper membro,per quod materia fluxura eſt. Et aliquando materia exiſtente ſubtili acuta cum bibitis, quæ materiā ingroſſant,& immobilitāt,ſicut ſyrupus de papauere,& ſimilia.Sed regimen particulare exigit tres intentiones. repercuſſionē conuenientem in principio. repercuſſionem cum reſolutione conuenientem in augmento,vſq; ad medium ſtatus. reſolutionem conuenientem a medio ſtatus vſq; per totam declinationem.Si vero maturatur in augmento miniſtranda ſunt repercuſſiua cū maturatiuis,& in ſtatu maturatiua ſola. quo maturato erumpendum eſt,& cura vlceris curādum. Repercuſſiua tamen in omnibus apoſtematibus non ſunt applicanda.horū tamen inueſtigatio non pertinet huic parti. ſed perquirenda ſunt hæc quarta primi.& tertia quarti. Secūda intentio eſt infrigidatio,quæ debetur febri cum interius, & exterius applicitis. Tertia intentio corrigit dolorem ſm quod oportet,& corpus humectat,& ſi vapores reſpirent ab apoſtemate ad cor,aut ad alia membra nobilia,aut materia retrocedat,approximanda ſunt emplaſtra infrigidata cum niue ſupra membrū apoſtemoſum infirmū, ita vt non noceatur apoſtemati,nec fiat ipſum crudum. tertio infrigidetur via inter membrum apoſtematum,& cor infrigidatione penetrāte in profundum, & huiuſmodi etiam debent eſſe ſtyptica, & hoc magis conuenit in augmento,& ſtatu,quàm in principio. Et hęc non debent applicari ſuper hoc apoſtemate,ſed diſtantes ab eo,vt intercipiantur vapores, & materia ne tenderet ad cor,& ad membra nobilia.regimē autē in cibo,& potu ſubtilietur,& non bibat vinum,neq; comedat carnes, & non cibetur niſi apud declinationem cōpletam.ſ.paroxyſmi, & aliquā regimē adminiſtretur ſm exigentiā apoſtematis,& febris.

De febre ephemera ex terreſtreitate, ideſt quando cutis fit dura vt teſta. Cap. XXXVII.

HAec febris iterum ſequitur priuationem reſolutionis propter oppilationes non profundatas. Et plures quidem hominum cum dimittunt conſuetudines ſuas balneandi, febriunt. Et plures eorum ſunt illi in quorum corporibus generatur vapor cholericus,propter cōpletionem corporum eorum,& ciborum ipſorum,& aquarum ipſarum malarum,& propter diſpoſitiones eorum accidentes ex vigiliis. Curatio eius eſt extinctio,& adminiſtratio balnei, & ſudare in eo poſt declinationem,& fricari cum eis quæ ſunt ſicut furfur,& farina fabarum,& amygdalæ amaræ,& ſemen melonis,& aliquid de aluſen,& baurach.Et ſicut cibus eius extinguens,et humectans,et vinum eius ſit plurimæ commixtionis, et iteret balneum multotiens.

In hoc capitulo agit de feb.ephe.ex terreſtreitate cutis.i. ex oppilatione quæ fit in poris cutis a cauſis intrinſecis, quæ ſunt tres.ſ.ſtrictura pororum in creatione ſua,lutum retentū in ſuperficie pororum reſiccatum in quarta digeſtione, & tertia humores groſſi,aut viſcoſi i poris inuiſcati.& quarta cauſa poteſt eſſe nouæ cutis non poroſæ reſtauratio. Iſtæ autem vocantur oppilationes non profundæ, quia ſunt in poris cutis ad differentiam oppilationum,de quibus ſupra, & quæ dicit in hoc capitulo ſatis manifeſta ſunt. Aquam malam ſicut aqua thermarum.propter diſpoſitiones eorum accidētes ex vigilijs ſicut ſunt artes,& exercitia. Aluſen eſt herba ſalſi ſaporis,inuenta in littore maris quæ comburitur, & eius cinis vocatur cinis alchadi, ex quo fit vitrum.hic cinis valet ad cutis abſterſionem.

De febre ephemera ex calore. Cap. XXXVIII.

QVandoq; accidit ex calore aeris,et calore balnei,et ſimilium febris ephemera. Et plurimum eius non accidit niſi ex vehementia caloris ſolis.

Determinat de ephemeris comparatis ad cauſas, quæ veniunt de foris,& ſunt quinque, & ſic facit quinque capitula.

Capitulū primū eſt de ephemera ex calore qd̓ habet tres partes.In prima ponit cās,& modū prouētus. ſecundo ſigna. tertio curā.ptes patēt. Prima in duas.primo enumerat cauſas.ſcđo diuerſitatē impſſionis illatū. ſcđa ibi{Et eſt prima.} In prima dicit ꝙ ex calore balnei calore aeris, & ſimium.ſ.calore ignis accidit febris ephemera.ſed ſm plurimū accidit ex vehementia caloris ſolis cum cōiter plus nobis occurrat.

Et eſt prima ſuſpēſio eius cum ſpiritu animali, cum primū quod eo læditur ſit caput,calefacit enim aer eius, et peruenit ad cor,et fit febris, deinde ſpargitur in totum corpus.

In parte iſta oſtendit quæ cauſa ex prædictis magis alteret cerebrum.ſecundo oſtēdit quæ magis alteret cor. ſecūda ibi, {Et quādoq; fit eius.} In parte prima dicit ꝙ prima actio caliditatis ſolis eſt in ſpūm aialem eo ꝙ primū qd̓ lædit eū caliditate ſolis eſt caput. Calefacit.n.aer eius.ſ.ſpūs cerebri,qui eſt de natura eius,& peruenit ad cor.ſ.caliditas illa per ſpūm vitalem,qui contiguus eſt animali, maxime in rete mirabili vt eſt apud Auic.prima tertij.capit. de melancholia.

Vel aliter calefit aer eius.ſ.inſpiratus ad cerebrū, per eius euentationē.quinta tertij,& peruenit ad cor,quia talis aer ſuperca lefactus poteſt cordi communicari.Cum autem peruenit ad cor fit febr.eo ꝙ cor eſt primū ſubiectū febris, deinde ſpargit in totū corpus.Ex quo infert ſparſionē caloris febrilis in totū corpus non eſt de eſſentia feb.quod verū eſt quantum ad ſparſionē actualem,non quantum ad aptitudinalem.

Et quandoq; fit eius ſuſpenſio cum corde propter caliditatem anhelitus,et quandoque cuſtoditur caput a calore. Sed illa quæ ex ſole accidit plurimum incipit in cerebro, et capite:et propter illud qui non eſt mundus, impletur caput eius. Et illa quæ nō fit ex ſole,ſed fit ex diebus canicularibus, et ex balneatione:et ex aliis impreſſionem facit in cor.

In parte iſta ne aliquis crederet ꝙ a calore extrinſeco ſemper in primis alteraret cerebrum, oſtendit quòd aliquando in primis calefit cor per aerem inſpiratum, & proprie quando tegitur cerebrum cum capello, aut alia re ne primo calor cōtinentis Imprimat in ipſum. Et in ſumma concludit quòd quando fit impreſſio in corpus humanum a ſole actu radiante,prima impreſſio incipit in capite.propterea cū caput non eſt mundum repletur humiditatibus liquefactis in eo,quæ liquefactæ ad diuerſas partes fluunt, & ſic homines algorātur, incurrunt enim grauedinem capitis, & ipſis fluentibus ad nares incurrunt naſitatem, & fluentibus ad cannam incurrunt raucedinem. Si vero fiat impreſſio in corpus humanum a ſole non actū radiante ſicut fit in diebus canicularibus hominibus ſtantibus in vmbra, & ſicut in balneo a caliditate balnei, & hominibus ſtantibus prope ignem valde magnū propter eius caliditatem, tunc prima impreſſio incipit in corde propter aerem inſpiratum. Sunt autē dies caniculares a de- Dies canicu lares.

cima iulij vſque ad vigeſimam auguſti. taliter dicti propter ſtellam quæ canis appellatur, in quibus diebus ſunt in aere vapores exuſti venenoſi, vt dicit Auic. in tertia tertij. in capitulo de conſeruatione ſanitatis oculi.

Signa ſunt cauſa eueniens ex vehementia inflammationis capitis in parte ſolari cerebri, et fortaſſe eſt cum grauitate, et repletione, ſi non fuerit corpus mundum, et magnitudo anhelitus in parte cordiali. Et eſt illud quod apparet de corpore vehementis calefactionis calidius interiore eius. Et de illis quibus ſcitur illud eſt, quòd ſitis eius eſt minor ſiti illius, cuius caliditas eſt illa caliditas, et eſt in hac habitudine contraria, vel diuerſa ei, quæ eſt ex denſitate.

Signa ſunt quatuor. primum in ipſa cauſa immediate præcedens. ſecundum vehementia inflammationis capitis in parte ſoli expoſita, & fortaſſe ſequitur grauitas capitis, & algoratio ſi caput fuerit repletum. tertium magnitudo anhelitus in parte cordiali propter caliditatem cordi impreſſam, & in his dictis innuit magis magnificari anhelitum quàm prima impreſſio eſt in cor. quartum quia pars exterior capitis eſt calidior interiore eius, nõ quidem abſolute, ſed in comparatione ad alias febres in quibus magna eſt caliditas interius, & pauca exterius, ſicut maxime accidit in ephemera ex oppilatione a vento, aut continente frigido. hoc autem declaratur per ſitim quæ eſt pauca in hoc ephemerante a calore continentis reſpectu ſitis in alio ephemerante ex alia cauſa, qui habet tantam caliditatem exterius, ſicut iſte. ille enim plus ſitiet propter vehementiorem caliditatẽ intrinſecam. CVRA.

Eſt neceſſariũ vt incipiatur in curatione eius cum eo quod infrigidat ex embrochis ſuper caput, et pectus, et ex oleis frigidis, et proprie oleo roſato infrigidato ſuper niuem, quod ſundatur ſuper caput, et pectus ex loco longinquo, et detur in potu aqua frigida, et quæ currũt curſu eius, et ſine ceſſatione eius fiat illud vſquequo declinet febris. Cumq; auferetur, ingrediatur tinam, et non tangat eum tina, ſi fuerit cũ eo febris, et balnea cum aqua tepida, non permittas aerem eius calefacere ipſum, et non timeas ex effuſione aquæ calidæ ſuper caput eius, quoniam ipſa humectat, et reſoluit febrẽ, et neceſsitas ad balneandum plus eſt, quàm neceſsitas ad vngendum. Cum ergo egreditur tũc frica caput eius cum oleis frigidis, ſicut eſt oleũ roſatum, et de nenufare.

Quæ dicit in cura ſunt manifeſta. non tangat eũ tina, quia timetur caliditas, æqualis enim caliditas in tina quæ eſt ſubiectum denſum ſic eum magis imprimit quàm æqualis caliditas aquæ, & neceſsitas ad balneandum eſt plus quàm ad vngendum, quia balneum infrigidat, humectat, & excludit vapores & vnctio ſolum infrigidat, & humectat, ſed non excludit vapores.

De febre ephemera, quæ accidit ex frigore, & balneatione. Cap. XXXIX.

QVandoq; accidit ex frigore, et balneatione cum aquis frigidis vt condenſentur pori apparentes, et coarctentur vapores fumoſi, ſecundum quòd dictum eſt in illa quæ fit ex æſtuoſitate, quare accidit febris, et multotiens perducit ad putridam, et non perducit ad illam febrem niſi quando vapor præfocatus eſt acutus, non ſuauis, ſuauis enim non generat eam. SIGNA.

Sunt eius cauſa, et corpus in ea in primis cum tangitur, nõ eſt vehementis caliditatis. Cumq; figitur manus ſentitur calor eleuari, et pulſus non eſt in paruitate, in qua eſt in illa quæ fit ex anguſtia, & triſtitia, et fame: quoniam non eſt illic reſolutio, ſed eſt velox propter neceſsitatem. ſ. attrahendi aerem, niſi ſit frigus vehemens, et fortaſſe declinat ad duritiem, et oculus non eſt profundus, immo quandoq; eſt inflatus, propter vaporem coarctatum: et vrina quandoq; eſt alba, quoniam caliditas eſt præfocata, et quãdoq; eſt tincta, quoniã caliditas quæ reſoluitur ex poris expellitur ad viam vrinæ. CVRATIO.

Cooperiantur in febre donec ſudent, cum ergo declinant, ingrediantur balneum, et balneentur cum aqua ad caliditatẽ declini, et cum aere calido, et embrochentur ſuper ipſos aqua, in quibus decocta ſunt, ſicut amaracum et anethum, et ſiſymbrium, et fricetur cum eis quæ diximus, quæ abſtergũt poros et mollificant eos, et poſtponatur in eis inunctio vſque quo ſudent, et fricentur, et balneentur cum aqua calida valde. Et oportet vt antecedat balneatio cum aqua, balneationem cum aere, deinde inungantur cum aliquo ex oleis dilatantibus poros, et fundatur ſuper capita eorũ iterum, ſicut oleum de anetho, et cheyri, et de chamemilla. Et cibentur de cibis lenibus, et aromatizentur. Et ſumant in potu vinum album ſubtile commixtum, et eſt melius eis, quàm aqua propter quod eſt in eo de ſudatione, et prouocatione. Et inunctio cum oleo aliquo patientibus ex labore, eſt magis iuuatiua, quàm patientibus ex ſoliditate.

Quæ dicit in prima parte quantum ad cauſam, & modum euentus eius ſunt manifeſta, & non perducit ad illam. ſ. putridam niſi vapor acutus inſuauis. ſuauis enim non faceret putridam, licet poſsit facere ephemeram, & forte ſynocham ſine putredine ſi exuberet in quantitate. Signa ſunt quinque, & ſatis nota. pulſus velox, vbi propter vehementem frigiditatem ſit arteria indurata, tunc enim oportet ſatisfieri neceſsitati per frequentiam, vrina quãdoq; eſt alba. ſ. quando caliditas eſt obſeſſa ab exteriori frigore, vt fere extinguatur, & materia nõ remouetur ad vias vrinæ. Et quãdoq; tincta eſt quando materia quæ per poros conſueuit reſolui retenta propter oppilationem, pellitur ad vias vrinæ.

Sed cõtra ſi caliditas eſt diminuta, vel extincta nõ eſt feb.

Dicendum. vt patet ex ſuperius dictis nõ eſſe inconueniẽs cum caliditate fere extincta eſſe febrem, ſicut in moriẽte ex febre cum anhelitus eſt frigidus de quo dictum eſt ſuperius.

Pro cura. Vertit intentionem principaliter contra cauſam. ſ. oppilationem non negligendo tamen reliquas intẽtiones. Iſti ergo operiantur pannis donec ſudent, & declinante febre balneẽtur in aqua notabiliter calida, ita tamen vt non mordicet, quia poros conſtringeret. ſeptimo therapeu. Et ſi in ipſa eſſent decoctæ aliquæ herbæ ſicut maratrum. i. maiorana, anethum & ſiſymbrium, quod eſt ſpecies mentæ eſſet magis pororum dilatatiua. Deinde ſi oportet ſuccedat balneatio in aere. balneum. n. aqueum debet præcedere vt poros dilatet, & mollificet, aereum autem ſubſequens, vt materiã ſudoroſam educat, & aquam in poris retentam, ne reducens ſe ad frigiditatem oppilet. Poſtea fiat inunctio cum oleis dilatantibus poros, ſicut oleũ de Keyri. i. viola ſaracenicã, de anetho, & chamæmilla. poſtponit autem inũctionem quia timet oppilationem propter viſcoſitatẽ olei. qua propter liberius conceditur inunctio ephemerantibus ex labore, quàm ephemerantibus ex oppilatione cum in illis non timeatur oppilatio, cibantur autem his peractis, & cum iam feb. declinauerit & bibant vinum mixtum, quia magis prouocat vrinam, & ſudare facit.

De febre ephemera ex ſoliditate vel condenſatione cutis cauſata ex aquis ſtypticis. Cap. XL.

QVandoq; accidit illis, qui balneantur in aquis ſtypticitatem faciẽtibus, ſicut ſuper quã vincit virtus aluminis, aut draganthi vt vehemẽs fiat ſpiſsitudo pororum apparentium, quare cõprimũtur eorum vapores, et accidit eis quod diximus aliquotiens, et multotiens quidem perducit ad putredinem.

De ſignis. Cap. XLI.

SIgnificant eã cauſa, et quod ſignificatur de nigredine cutis, quaſi ipſa extenſa ſit præparata ꝑparatione qua præparãtur coria, et ſicut ſi tãgatur cutis infuſa in aqua dragãthi, & eſt diſpoſitio in additione caliditatis poſt tẽpus. i. nõ ſtatim ex tactu cutis, ſicut in aliis de illis quæ accidunt ex oppilatione pororum, et pulſus eſt debilior, et minor, & vehementioris velocitatis. Et vrina eſt vehementius alba, & tenuis ſicut vrina mulieris, et non eſt in corporibus eorum diminutio, neq; in oculis eorum profundatio. CVRATIO.

alteri ſicut in me caſeus. Secundus modus eſt, quia quamuis ſit bonæ ſubſtantiæ, eſt tamen ex illis quæ velociter recipiunt corruptionem ſicut lac. eſt enim bonæ ſubſtantię, quia currit proprietas inter ipſum, & hominem, vt à calore humano ſibi proportionato, & debite applicato ſit in chylum bonũ tranſmutabile, ſed tamen eſt ita facile alterabile propter modum ſuæ ſubſtãtiæ, vt à calore ſibi diſproportionato facile putreat.

Tertia cauſa quando eſt cibus nutrimenti mali aquoſi cuius aquoſitatẽ recipiat ſanguis, ſicut illud quod generatur à fructibus tardis humidis. Pro quo nota, quòd ſunt multi cibi aquoſi, quorũ aquoſitates ſtomachus, & hepar ſeparant ab illo, quod in ſanguinem conuertitur. & iſtorum aquoſitatem non recipit ſanguis. Et quidam ſunt quorum aquoſitas non facile ſeparatur per primam digeſtionem, neq; ſecundam, & iſtorum aquoſitas remanet in ſanguine. & ſanguis iſte qui eſt calor naturalis, non habens ſufficiens dominium ad humidum ſuum regulandum facile putrec. Et primi penes Auicennam ſecundo canone. capitu. primo habent complexionem debilem, & ſecundi complexionem fortem. ita vt non ſuæ ſubſtãtiæ facile ſeparentur. Exemplum primi. ſunt ficus, & vuæ recentes quorum humiditates, pars magna ſeparatur in prima digeſtione à chylo, propterea ventrem leniunt, & a peponibus humiditatis ſeparatur pars magna in ſecunda digiſtione, quę multum vrinare facit, & iſta habent complexionem debilem. Exemplum ſecundi. ſunt ſicut perſica, pruna, ceraſia, & ſimilia, quorum humiditas nõ bene ſeparata per primã, aut ſecundam digeſtionem remanet in ſanguine. Et iſta habent complexionem fortem in comparatione ad calorẽ humanum. licet abſolute, ideſt in comparatione ad ignem habeant complexionem debilem. Oleum autem abſolute habet complexionem, & mixtionẽ fortem, cuius partes nõ poſſunt adinuicem ſeparari per actionem ignis. Fructus autem iſti dicuntur tardi, quia propter ſuperfluam humiditatem tarde digeruntur, ſicut perſica &c.

Quarta cauſa eſt, quando cibi ſunt multum frigidi, & difficilis digeſtionis, ex quibus non eſt aptus bonus ſanguis generari, immo generatur humor frigidus crudus cui calor naturalis non poteſt dominari, vnde ſuccedit in eo calor extraneus ducens ad putredinẽ, & iſte modus differt a primo, quia ille ducit ad putredinem merito proprietatis, hic autem merito ſuperfluæ frigiditatis. Et differt a ſecundo modo, quia ille eſt merito modi ſubſtantiæ faciliter ad putredinem paratus. Et differt à tertio, quia ille parat ad putredinem merito humiditatis ſuperfluæ. Exemplum huius quarti modi ſunt cucumeres, citruli, & pira. cucumeres autem ſunt qui noſtro idiomate vocantur taliter frigidi in ſecundo. citruli autem ſunt minores adhuc frigidiores, & deteriores, ex quibus humores groſsi, frigidi generantur, qui putrentes propter cauſam dictam ſunt cauſa febrium chronicarum, phlegmaticarũ. Pira ſimiliter non omnia, ſed illa maxime quæ ſunt ſtranguloſa, & non poſſunt comedi niſi cocta.

Quinta cauſa eſt malitia artificij, vt cum cibi non debite coquantur, aut indebite præparantur, ſicut cum piſces cum lacte miſcentur, aut cum piſces elixi tenentur cooperti, conuertuntur enim in venenũ. ſexta tertij. Sexta cauſa eſt hora cibi, ſiue tempus inconueniens, ſcilicet quando ſumitur cibus ſuper alio ſemidigeſto, prohibetur enim digeſtio primi per aduentum ſecundi, & forte vterq; corrumpitur. Septima cauſa eſt ordo malus, vt cum cibus groſſus præponitur ſubtili, qui ſubtilis primo digeritur, & cum non poſsit pelli extra ſtomachũ cum non amplius ſit aptus pati à calore ſtomachi, vt naturalis patitur ab eo tanquam à calore abſolute, & putrefit. Et hæc omnia debent eſſe ſcita tertia primi capitulo de regimine eius quod comeditur, & bibitur. ideo dicit ſecundum quòd ſcis. Sunt autem præter has aliæ cauſæ ſicut nimia quantitas cibi, aut paucitas eius, de quibus decimatertia tertij, ſed per iſtas ſeptem ab Auicenna poſitas poſſunt reliquæ intelligi. Quid autem ſit putredo dicetur.

Aut propter oppilationem prohibentem reſpirationẽ, & euentationem, propter complexionem corporis malam, cum non poteſt digeſtionem facere bonam.

In hac parte ponit ſecundam cauſam putredinis, quæ eſt oppilatio. Et diuiditur in quatuor partes. In prima ponit quòd oppilatio eſt cauſa putredinis mediante mala complexione, quam oppilatio cauſat. In ſecũda oſtendit quòd oppilatio eſt cauſa putredinis debilitãdo virtutem. In tertia ponit quibus modis mala complexio cauſat putredinem. In quarta oſtendit quomodo oppilatio, & effectus ab ipſa pendentes ſunt reciproci, & ſeſe mutuo augent, & fouent, ſecunda ibi {Et ſunt iterum virtutes.} tertia ibi {Et huius quidem complexio.} Quarta ibi {Et iſtę cauſæ ſunt.}

In prima parte dicit quòd putredo ſit, aut propter cibos ſicut dictum fuit, aut propter oppilationem ad quam oppilationem, ſequitur prohibita tranſpiratio, quia prohibetur aeris frigidi inſpiratio, & ipſius facti calidi, & inutilis ſimul cũ vaporibus expiratio Et ſequitur etiam prohibita euentatio, quia calidum actuale, tam ſpirituum, quam membrorum non poteſt debite infrigidari. ad prohibitam autem reſpirationẽ, & euentationem ſequitur mala complexio, quæ ſecundũ plurimum eſt calida ſaltem in principio. licet poſtea tandem fiat frigida cum ſpiritus corrumpuntur, & calor extinguitur. Ad complexionem autem malam ſequitur mala digeſtio, per quã malam digeſtionem humor de nouo generandus ſit malus, & qui genitus eſt corrumpitur.

Et ſunt iterum virtutes de illis, quæ non faciunt in cibo, aut humore aliquid, propter priuationem reſpirationis humorum, quare dimittunt eum crudum.

In hac parte ſecunda oſtendit quomodo virtutes debiles ſint cauſa putredinis, quarum virtutum debilitas ſequitur oppilationem propter priuationem reſpirationis. non enim faciunt in cibo, neq; in humore aliquid, quia dimittunt eum crudum, & quando eſt crudus non regulatur à virtute quare capitur à calore agente, vt elementaris, & ſic paratur ad putredinem & putreſit cum calor in nobis rariſsime habeat vim aduſtiuam.

Sed dubitatur quia videtur quòd hęc cauſa non differat à prima. nam virtus non debilitatur niſi propter malam complexionem ſequentem oppilationem. Dicendum quòd in prima cauſa licet ſit mala complexio, & debilitas virtutis ſicut in ſecunda, attamen aliud eſt humorem nõ regulari à virtute, & aliud eſt ipſum alterari propter malitiam complexionis agentis in ipſum, ſicut ſit in prima cauſa. In ſecunda autẽ ſolum derelinquitur à regimine naturæ mala complexione non concurrente poſitiue ad ipſius putredinem. Nota etiã quòd multotiens accidit ꝙ ſtante debita complexione membri cum ſufficientia ſpirituum, virtus tamen non ſufficit bene digerere, eo quòd anima eſt alteri operi intenta, ſicut accidit in illis qui profunde ſpeculantur. Sicut enim attenti fortibus imaginationibus delata ſub oculis non videmus. ſecundo de anima. ſic etiam attenti fortibus imaginationibus non bene digerimus, ſecundũ plurimũ tamen virtutes deficiunt ab operando propter defectum in ſpiritibus, aut membris.

Et huiuſmodi quidem complexio, aut generat humorem malum, aut corrumpit id quod generat, propter abbreuiationem ſuam in digeſtione: & quia mouet eum motu pigro.

In hac tertia parte oſtendit quòd mala complexio eſt cauſa putredinis tribus modis. Primus. quia generat humorem malum, ſiue generet ipſum per digeſtionem corruptam. ſicut quãdo ſtomachus generat phlegma acetoſum, aut rem fumoſam qualis non debet in ſtomacho hominis ſani ſecundũ ſpeciem generari, & ſicut hepar generat choleram vitellinam, aut citrinam ſiue generet humorem malum per digeſtionem diminutam per remiſsionẽ, ſicut ſi generet ſanguinem phlegmaticum non decoquendo chylum ſufficienter, aut per digeſtionem diminutam per intentionẽ ſicut ſi generaret ſanguinem nimis calidum nimis excoquendo chylum.

Secundus modus eſt, quia corrumpit illud quod generat per diminutionem ſuam, quia generando corrumpit illud quod generat corruptione proxima in putredinem quia deficit à perfectione digeſtionis, quomodocunque deficiat, & non eſt differẽtia inter cauſas primam, & ſecundam, niſi quia in ſecunda generando diſponit ipſum diſpoſitione proxima ad putredinem, ſed in prima non. Tertius modus eſt, quia mouet ipſum motu pigro ad finem ſuum, quare tardatus capitur à calore extraneo, & putrefit ſiue illum humorẽ actu generet.

neret, ſiue iam generatus ſit. nam cum à virtute digerente mo uetur ſubiectum a terminato in terminatum per viam terminatam, ſicut qñ de cibo ſit chylus, & de chylo ſanguis, & de ſanguine humiditates ſecundæ niſi debita velocitate agat, quandoque præoccupatur materia a calore extraneo, & non peruenit ad ſuum intentum, ſed putreſit ſicut chylus bene digeſtus in ſtomacho putreſit, quando non poteſt tranſire per pyloron, eo quòd in pyloron eſt aliquis cibus non digeſtus viam præoccupans. Exemplum huius eſt vas plenum aqua quod circunducitur, ꝙ tamen aqua non cadit deorſum ſi circunducatur velociter, dato ꝙ aliquādo fundus vaſis ſit ſupra aquam. Si vero tarde circunduceretur tunc caderet deorſum, & motus rectus præoccuparet motum circularem.

Et iſtæ cauſæ ſunt iuuantes in generatione oppilationis generantis putredinem.

In iſta parte ponit quòd oppilatio, & effectus ſui reciproce ſe augent, & fouent. Nam iſtæ cauſæ, ſcilicet mala complexio, & debilitas virtutis ſunt iuuātes in generatione oppilationis generando humores malos qui oppilant, quæ oppilatio eſt cauſa putredinis cauſando malam complexionem, & debiliuando virtutem.

Aut propter diſpoſitiones extrinſecas ex aeribus malis, ſicut eſt aer peſtilentiæ: & aer lacunarum, & locorum infuſorum, in quibus madefiunt res vt linum, & aſpaltum. Et quandoq; aggregatur de eis numerus rerum plurimus.

In hac tertia parte ponit tertiam cauſam putredinis dicēs, quòd putredo ſit ꝓpter diſpoſitiones extrinſecas ex aeribus malis. ſicut eſt aer peſtilens, & aer lacunarum, ſiue paludū, & aer locorum infuſorum in quorum aquis ponuntur res ad macerandum ſicut linum, & aſpaltum. ſpaltus autem eſt iuncus, ex quo fiunt in hiſpania funes, ſicut apud nos fiunt ex canabe, qui etiā funditur in aquis vt maceretur. nam aquæ illę, & ſi ſint laudabiles putrent, cum huiuſmodi infunduntur in eis. & vapores ab eis eleuati corrumpunt aerem, qui inſpiratus ſimul cum vaporibus illis putrefacit humores. Aer tamen peſtilentialis præter putredinem habet proprietatem venenoſam, qua inducit malignā putredinem paruo tempore occidentē, & ideo febres peſtilentiales ſunt feb. acutiſsimæ, febres autem pendentes ab aeribus putridis non habentibus hanc proprietatem venenoſam ſm plurimū ſunt chronicæ.

Et quandoq; aggregatur numerus rerum, ideſt cauſarū putredinis, quia plures ſimul concurrunt ad cauſandum putredinem, ſcilicet cibus, oppilatio, aer &c.

Et plurimum cauſarum putredinis humorum eſt aut propter multitudinem humoris, aut propter groſsitudinē ſuam, aut viſcoſitatem ſui.

In hac quarta parte ponit quartā cauſam putredinis ſumptam ex parte humoris. Et diuiditur in tres. In prima narrat iſtas cauſas. In ſecunda excuſat ſe. In tertia dat modum quo ex humorum talibus diſpoſitionibus coadiuuātibus alijs cauſis ſit putredo. ſecūda ibi. {Et cauſæ.} tertia ibi {Ergo qñ fecerint.} In prima dicit quòd plurimum cauſarum putredinis eſt ex malis diſpoſitionibus humorum, ſcilicet ꝓpter multitudinem, aut viſcoſitatem, aut groſsitiē eorum. Cum enim humores ſint multi non poſſunt bene a calore regulari. ſuffocatur enim, & opprimitur a multitudine. & multitudo etiam eſt cauſa oppilationis quæ eſt cauſa putredinis. ſimiliter groſſities, & viſcoſitas, vt eſt apud Auicennam ſecunda primi.

Et cauſa multitudinis humorum, & viſcoſitatis, & groſſitiei humorum ſunt nota, & inceptio oppilationis eſt nota.

In ſecunda parte dicit quòd cauſæ multitudinis groſsitiei, & viſcoſitatis humorum ſunt notæ, ſcilicet ſecunda primi. Et ſimiliter inceptio oppilationis, ideſt cauſa quare inchoet oppilatio eſt nota. Sunt etiam nota ſigna oppilationis ex dictis ſecunda primi. & in tertio canone in multis locis, & ideo de iſtis non oportet hic dicere.

Ergo quando fecerint oppilationem, accidit putredo propter euentationis priuationem, proprie cum fuerint ſuccedētes motus in non ſua hora ſuper repletionem, & nauſeatiuam ſatietatem, & balneationes ſimiliter: aut ſol calidus: aut ſumere calefacientia ſuper repletionem, & dimiſsio cautelæ obſeruationis digeſtionis in ſtomacho, & hepate. Et ſuccurrendi defectui ſi acciderit propter calefactionem amborū in epithematibus, & vaporationibus.

Hæc coniunctio ponitur hic continuando, non inferendo quādo humores, aut multi, aut groſsi, aut viſcoſi fecerint oppilationem, tunc accidit putredo propter prohibitionē euentationis. & maxime accidit putredo quādo coniungitur una, aut plures de cauſis ſequentibus. Prima cum motus fuerint ſuccedentes his oppilationibus, & proprie facti in hora non conuenienti, ſcilicet ſuper repletionem, & nauſeatiuam ſatietatem. Secunda eſt balneatio in aqua: aut in ſtupha ſuccedens oppilationi. & proprie ſi cum oppilatione ſit repletio, aut nauſeatiua ſatietas. Tertia ſol calidus tali hora. Quarta ſumere calefaciētia ſicut piper, zingiber, & ſimilia. Quinta dimiſsio cautelæ obſeruandæ pro bona digeſtione ſtomachi, aut hepatis, ſcilicet in quantitate, & qualitate ciborum, & quibuſdam alijs auxilijs neceſſariis quibuſdam hominibus, ſicut quidam portant circa ſtomachum pellem vulturis, vel agnioam. Sexta dimiſsio cautelæ ad ſuccurrendū defectui, ideſt nocumēto maxime ſtomachi aut hepatis ſi acciderit cū calefactorijs, epithematibus, & cæteris huiuſmodi aliquando calefacientibus, aliquando infrigidantibus ſecundum exigentiam nocumenti inducti.

Sed dubitatur hic de quatuor cauſis iam dictis. primo motus prohibet putrefactionem. quarto metheororum. ergo non eſt cauſa putredinis.

Item balneatio in aqua calida reſoluit, & minuit multitudinem, & repletionem, ſecunda primi. capitulo. Quidam ornate loquentium. Et ſimiliter ſol calidus fortificat calorē, & reſoluit ſuperflua. res autem calidæ ſicut piper, & zingiber fortificant digeſtionē, & reſoluunt ſuperflua. quare prohibēt putredinem. Ad hoc reſpondetur quòd ſtomacho multum repleto cibo, & hepate chylo, & venis humoribus fortes motus ſuccedentes, & proprie ſtante oppilatione agitant has humiditates, & agitando calefaciunt, & cum non poſsint bene à calore naturali, regulari: tum propter oppilationem, tum propter multitudinem ſuccedit in eis extraneus. Balneum autem, & ſol calefaciunt, & trahunt ſpiritus à centro ad circunferentiam, vnde calor innatus circa membra digeſtionis debilitatur, & per calorem rerum ſupraſcriptarum humiditates caleſiunt, qui calor agit elementaliter. Similiter res calefacientes ſumptæ in his caſibus calefaciendo ad putredinem cito diſponunt, quia humiditates illæ non regulantur, ſed tamen non in omnibus ſunt iſtæ res calefacientes cauſa putredinis, ſicut in illis quorum virtus regitiua eſt fortior ad prohibendum putredinem, quàm res ſupraſcriptæ ad ipſam cauſandam, ſicut in ruſticis, & his qui conſueti ſunt ſimilibus inordinationibus. Sed ad argumenta. Ad primum dicitur ꝙ motus prohibet putredinem illarum rerum, quæ pro ſui conſeruatione à putredine non indigerent aliquo ſpeciali conſeruante ſicut aquæ, ſed tamen multotiens præparat ad putredinem ea quæ indigent aliquo ſpeciali conſeruante, ſicut humiditates noſtri corporis. Similiter non ſequitur quòd ſi balneum, & ſol reſoluant ſuperflua, ꝙ non ſint cauſa putredinis ſui, præcipue cum occurrunt corpori hominis, & conditionibus indebitis. De medicinis autem calidis dicitur quòd debite adminiſtratæ, & in corporibus frigidis, & quando oportet iuuant, ſed indebite adminiſtratæ nocent.

Dubitatur vtrum putredini ſit ſemper adiuncta oppilatio, *Vtrū putredini ſit ſemper adiuncta oppilatio.*
aut prohibita tranſpiratio. Arguitur ꝙ ſic. primo ex Galeno vndecimo therapenticæ. Item Auicen. in parte præſenti ponens modū quo humor multus, groſſus, & viſcoſus cauſat putredinem, dicit quòd eam cauſat mediante oppilatione.

In oppoſitum arguitur. quia nulla exiſtente oppilatione poteſt calor extraneus corrumpere humores, & membri caliditatem naturalem cum cæteris circunſtantiis putrefactionum requiſitis. igitur poteſt eſſe putrefactio abſque quòd ei cōiuncta ſit oppilatio, & abſque quòd ſit coniuncta prohibita tranſpiratio, quæ eſt effectus oppilationis.

Pro deciſione dubij notandum quòd reperiuntur iſti termini, oppilatio, obſtructio, prohibita tranſpiratio, prohibita euentatio. Oppilatio autem proprie ſumpta eſt clauſio viæ

ſiue

ſiue in orificio, ſiue in aliqua parte intermedia. Obſtructio autẽ eſt clauſio orificij,& ꝓprie pororum. ꝓhibita vero tranſpiratio eſt prohibitio exitus aeris facti inutilis, ideo dicta eſt tranſpiratio, quaſi vltra ſpiratio. Aer enim ſpiritus dicitur,& ſic prohibitio exitus vaporum,& aeris facti inutilis dicitur prohibita tranſpiratio. Euentatio autem dicitur quaſi venti actio infrigidans caliditatẽ ſuperfluã ſpirituũ, & membrorum quę naceſſaria eſt pro ipſorum conſeruatione. Prohibita autem euentatio dicitur cum prohibetur actio venti, vel aeris debentis huiuſmodi calidum refrigerare, ne ſuperfluat, quæ prohibita euentatio maxime fit cum prohibetur aeris frigidi ad aliquem locum tranſpiratio propter alicuius viæ oppilationem.

His pręmiſsis ſint hæ concluſiones ad quęſitũ reſponſiuæ. Prima, poſsibile eſt eſſe putrefactionem in humano corpore abſq; oppilatione .i. præternaturali clauſione alicuius vię vel orificij. patet concluſio de chylo putrente in ſtomacho, aut de humore putrente in aliquo corpore latarum viarum tempore peſtilentiæ. Secunda cõcluſio. poſsibile eſt in humano corpore eſſe putrefactionem abſq; prohibita tranſpiratione quæ ſit cauſa efficiens aut concomitans. probatur, quia poſsibile eſt in aliquo humore eſſe putrefactionẽ in ſui principio, in quo humore ſit proprius calor extraneus. nondum tamen vapores ſunt educti ad ſui corporis ſuperficiem, tunc patet ex diffinitinne putrefactionis inferius ponẽda quòd ibi eſt putrefactio, & tamen ibi non eſt prohibita tranſpiratio cum ibi nulli ſint vapores, qui tranſpiratione indigeant. Tertia concluſio. poſsibile eſt eſſe putrefactionẽ abſq; prohibita euentatione, quæ ſit cauſa efficiens, aut concomitans. probatur, quia poſsibile eſt in aliquo humore, vel membro fieri putrefactionem quanuis ſuus calor euentetur quantum debet euentari, qui calor ſi fieret remiſsior, adhuc eſſet magis præter naturam. igitur concluſio vera. aſſumptum patet. quando aliquid putrefieret propter nimiam frigiditatẽ ſicut in his quæ congelantur, & ſunt vicina congelationi. Quarta concluſio. de intentione auctoris non poteſt eſſe putredo cum febre, quin ibi ſit ꝓhibita tranſpiratio, & prohibita euẽtatio ſaltem concomitanter. probatur. nam ſemper in febre putrida vapores putridi ad cor perueniunt, qui non ſufficienter tranſpirant. Similiter ſemper in corde febriente eſt caliditas præter naturam euentatione indigens. Hic tamen eſſet inſtantia de corde febriente cuius calor eſſet remiſſus reſpectu caloris ſibi debiti. Sed ad hoc poteſt patere reſponſio ex dictis ſuperius. Ex his tandem patere poteſt putrefactionẽ ſm plurimum eſſe coniunctam oppilationi, quæ ſit cauſa efficiens, aut concomitans.

Et putredo quidem quandoque eſt communis corpori, et quandoq; eſt in membro propter debilitatem ſuam, aut propter vehementiam caliditatis ſua extranea, et ſua acuitatis, aut doloris eius.

In iſta parte ponit diuerſitatem putredinis. & habet hæc pars duas partes. In prima parte ponit diuerſitates putredinis contingentes merito loci. In ſecunda ibi {Et humor recipiens.} ponit diuerſitatem putredinis contingentis merito humorum putrentium. In prima dicit quòd putredo quandoque eſt communis corpori, quandoq; eſt in membro determinato propter cauſas quatuor. primo propter debilitatem ſuam. ſecundo propter vehementiã caliditatis ſuæ extraneæ. tertio propter acuitatẽ ſuam. quarto propter dolorem eius.

Nota igitur primo quòd per putredinem hic debes intelligere humorem putridum, ſed per eſſe commune toti corpori intellige quòd humor putridus ſit in ambitu totius ſicut in tertiana interpolata, quando materia cholerica eſſet ſparſa hora paroxyſmi extra venas in omnibus poris corporis extrinſecis, & in tertiana continua in venis paruis ad membra extrinſeca terminatis. Sed minus proprie dicitur putredo communis toti, quando materia putrida eſt contenta in venis, ſiue concauitatibus quæ ſunt deputatæ ad retinendũ humorem communem toti. ſicut ſi putredo eſſet contenta in vena chyli, aut vena portæ, aut arteria adorti, aut in corde, aut in ſtomacho. Dicitur autem, eſſe in membro determinato quando non eſſet in ambitu totius, ſed in loco determinato ſicut in pleuritide, inguine, coxa, pectore, & ſimilib. ſiue ſint organica, ſiue cõſimilia, in quibus materia coadunatur ꝓpter cauſas in textu dictas, ſcilicet propter debilitatẽ illius membri. quæ debilitas poteſt eſſe in virtute digeſtiua, ita vt non bene digerat nutrimentum ſibi adueniens, quod remanẽs ibi non digeſtum putrefit. & poteſt eſſe debilitas virtutis expulſiuæ non expellentis ſuperfluitates, quæ neceſſario in quacũque digeſtione multiplicantur. & quocunq; iſtorum modorum adunatẽ humor putridus in loco per viam paulatinæ congeſtionis, ſiue apoſtement ſiue non. Aliquando poteſt eſſe debilitas expulſiuæ humorum fluentium ad membrũ, vel uirtutis reſiſtentis, ſiue reſpuentis ſuperfluorum ad ipſum veniẽtium, quæ tamen eſt una virtus, ſed effectus ſunt diuerſi. aliud enim eſt reſiſtere ne humores fluant ad aliquod membrum. aliud eſt poſtquam fluxerunt ipſos expellere. Propterea ſecundum diuerſos effectus ſortitur diuerſa nomina. Et propter huiuſmodi debilitatem coadunantur humores putridi ꝑ viam defluxus, ſiue apoſtement, ſiue non. hæc autem virtutis debilitas exiſtens in aliquo membro aliquando eſt abſoluta comparando membrum ad medium ſui generis, aliquãdo eſt reſpectiua. verbi gratia. eſto quòd ſtomachus ſit fortis, põt tantũ accipi de cibo, & ita difficilis digeſtionis quòd nõ poterit neq; digeri, neq; expelli quin prius putrefiat. Simiter inteſtinis exiſtentibus fortibus ſtat materiam tanto impetu ab aliis membris moueri, quòd inteſtina non poterunt reſiſtere, immo recipient propter reſpectiuam, & non abſolutam debilitatem.

Secunda cauſa eſt vehementia caliditatis trahentis ad ſe humores aliorum membrorum. vt dicit Gale. ſecundo de differentiis febr. & nos experimur quòd fricando membrum ad ignem rubefit. & tumeſcit propter attractationem ſanguinis, & aliorum humorum ad ipſum.

Tertia cauſa eſt acuitas caliditatis, quando eſt coniuncta ſiccitati, ita vt mordicet. aliter acuitatis ſuæ, ſcilicet ſenſus membri. fortis enim acuitas ſenſus membri facit, vt à quacunque cauſa facili patiatur.

Quarta cauſa eſt dolor membri, qui eſt cauſa attractionis humorum, quia natura non utens præuiſione, intendens ſuccurrere membro dolẽti tranſmittit ſpiritus, ſanguinẽ, & alios humores cum ſanguine, qui indebite ibi retenti putrent.

Et humor recipiens putredinem, aut eſt cholera talis modi, vt ab ea uapor egrediatur, qui ſit ſubtilis fumoſus valde. Aut ſanguis talis modi, vt euaporet ab eo vapor ſubtilis. Aut phlegma talis modi, ut illud quod euaporat ab eo, ſit vapor ſpiſſus. Aut melancholia talis modi, vt illud quod euaporatur ab ea, ſit vapor ſumoſus, puluerulentus.

In parte iſta ponit diuerſitatem putredinis contingentis merito humorum. Et dicit quòd humor recipiens putredinem .i. qui putrefit, & eſt ſubiectum putredinis, aut eſt cholera talis modi .i. naturæ vt ab ea vapor egrediatur, qui eſt fumoſus ſubtilis ualde, aut eſt ſanguis talis modi, vt ab eo vaporet vapor ſubtilis, & nõ dixit fumoſus, quoniam vapores ſui ſunt humidi non ſicci actu fumoſi, aut phlegma talis modi, vt vapor ſuus ſit ſpiſſus, aut melancholia talis modi, vt quod uaporat ab ea ſit vapor fumoſus puluerulentus, & quia eſt admixtus partibus terreis propterea fumante melancholia apparet in lingua ſicut lutum terreum. & clymia non fit niſi ex effumatione metallorum.

Nota primo quòd non fuit intentio Auicen. quòd ſolum humores primi putreant, immo poſſunt putrere membra, & humiditates ſecundæ, lac, chylus, & ſimilia, ſed facit ſolũ mẽtionem de humoribus, eo quòd frequenter putrent. & ſunt frequenter cauſa febrium putridarum. Alia ratio & per humores dedit alia intelligere. non enim eſt dubium quòd humiditates ſecundæ poſſunt putrere, & facere febrem putridam. illud raro tamen accidit, & iam vidi febrientẽ ex ſpermate putrido per cuius expulſionem ſanatus eſt. Similiter putrent vermes, & faciunt febres. & ſimililer membra, & reliqua huiuſmodi.

Sed dubitatur vtrum ſpiritus poſsint putrefieri. In quo dubio tenendæ ſunt iſtæ concluſiones. Prima. omne mixtũ poteſt putrefieri præter flammam ignis. Hæc concluſio eſt de mente Ariſt. quarto metheororum. vbi dicit quòd omnia putreſcunt præter ignem. Huius autem ratio eſt, quia in omnibus

Omnia putreſcũt pter ignẽ.

bus mixtis calidum ſuum poteſt fieri impotens ad proprium humidum regulandum præter quam in flamma ignis propter ſui caloris intentionem, & paucitatē ſui humidi, quapropter ſuo humido appropriatur aduſtio, non putrefactio. Secunda concluſio. ſpiritus licet raro, poſſunt tamen putrefieri, quia habēt calidum intenſum cum paucitate ſui humidi. Raro ergo contingit quòd ſua caliditas non poſsit proprium humidum regulare. Tertia concluſio. aliqua feb. ephemera eſt putrida. patet de ſpiritibus putrētibus in ſiniſtro ventriculo cordis, immo poteſt eſſe peſtilentialis, ſi accidat in eis putredo per aerem peſtilentialem ad cor inſpiratum. Auctores tamen de hac ephemera putrida non ſecerunt mentionem ꝑpter raritatem ſui euentus, & quia curatur ſicut reliquę ephemeræ. licet putrida peſtilentialis exigat pro ſui curatione ꝙ frigida ſumpta, & applicata ſint confortatiua virtutis vitalis, & putredinalis preſeruatiua. Notandū ꝙ licet aliqua cholera ſit certo ſanguine groſsior, & ſimiliter certo phlegmate, & conſequēter vapor ſuus ſit groſsior vapore ab illo ſanguine, & phlegmate eleuato. Auicen. tamen dicens vaporem choleræ eſſe ſubtiliorem vapore ſanguinis &c. intellexit huiuſmodi comparatione ſeruata paritate humorum in ſitu ſuæ latitudinis, vt ſubtilis ſubtili, groſſus groſſo, mediocris mediocri comparetur. Quomodo autem vapor, & humor ſint cauſa coniuncta feb. dictum fuit ſuperius in quæſtione de maioritate morbi. Notandū ſecundo. ꝙ licet aliqua putredo poſsit eſſe ſine iſtorum vaporum eleuatione, attamen putredo faciens febrem putridā nō poteſt eſſe ſine horum vaporū eleuatione, quantuncunq; humor putridus poſsit eſſe in ventriculo cordis, & poſsit a ſe ſolo cauſare febrē, attamen quandocunq; habet tantam caliditatē putredinalem quæ ſufficiat ad cauſandum febrē, tunc ab eo vapores putridi eleuabuntur adiuuantes ipſum in cauſando febr. quapropter nunquam eſt feb. putrida quin vapor putridus concurrat ad ipſam cauſandam, licet humore euacuato poſsit per tempus remanere vapor putridus conſeruans febrem. quapropter ſemper vapor eſt cauſa coniuncta febr. ſi febris putrida ſit, licet non ſemper humor. Poſſemus tamen aliter dicere, & conformis determinationi ſuperius factæ de cauſa coniuncta morbi in quæſtione de maioritate morbi, quòd etiam humor poſtquam eſt euacuatus eſt cauſa coniuncta feb. cauſans ipſam per aliquid ſui, ſcilicet per vaporem. ſicut etiā dicimus Sortem eſſe cauſam mortis Platonis, qui cum iecerit iaculum in Platonem moriatur antequam iaculus attingat Platonē. & Sort. eſſe cauſam generationis Platonis, qui poſt miſsionem ſpermaris in matricem moriatur antequam Plato animatus ſit.

Ephe. putri.

Vapor putridus a ſit febris putridæ cōiuncta cauſa.

Hic quia facta eſt mētio de putredine, & putrefactione dignum eſt declarare quid ſit putredo, quid putrefactio, & quo modo putrefactio differt a combuſtione. Horum tamen declarationem decreui ponere in fine huius capituli, quia aliqualiter prolixa eſt. & ſic deinceps quæſtiones longas ſi quæ erunt ponam in fine capitulorum, ne textus expoſitio interrumpatur.

Et putredo quidem choleræ facit tertianam, & putredo ſanguinis facit continuā, & putredo melancholiæ facit quartanam, & quæ currunt curſu eius, & putredo phlegmatis ſimiliter ut multū facit quotidianā, & quæ currūt curſu eius.

Poſtquā in parte præcedenti poſuit cauſas putredinis, & diuerſitatē eius. Hic ponit diuerſitatem febriū putridarum. & diuiditur In tres partes. In prima ponit diuerſitatē feb. putridarū ſecundū diuerſitatē humorū. In ſecunda ponit diuerſitatem earum ſecundū diuerſitatem locorū. In tertia ponit quaſdam diuerſitates magis ſpeciales cum quibuſdā canonibus. ſecunda ibi§ Et ſanguinis locus.§ tertia ibi§ Et iſtæ quidē febres.§ In prima parte dicit ꝙ putredo choleræ facit tertianā. putredo ſanguinis facit cōtinuā. putredo melancholiæ facit quartanā, & quæ currūt curſu eius, putredo phlegmatis facit quotidianā, & quæ currunt curſu eius. Notandum primo. quòd licet cholera faciat tertianā tam continuam, quàm interpolatam, & phlegma, & melancholia faciant quotidianam & quartanā tam continuā, quàm interpolatā, tamen faciunt, cum putrent, etiam alios modos febrium. nam cholera facit cauſonē. & ſimiliter phlegma ſalſum. & melancholia facit quintanā, & ſextanā, vt infra in proprio capitulo. Et eſt poſsibile quòd melancholia putrens in locis propinquis cordi faciat continuam, non habentem manifeſtam exacerbationem de quarto in quartum. attamen Auicenna facit ſolum mentionem de febribus ſecundū plurimū ab his humoribus contingentibus. ſicut etiam eſt poſsibile. licet rariſsime accidat ſanguinem poſſe facere interpolatam.

An feb. interpolata putreſcat eſt a ſanguine.

Notandum ſecūdo quòd cum dixit quòd phlegma, & melancholia faciunt quotidianā, & quartanā, & quæ currunt curſu eius, ideſt alias febres ſimiles illis. phlegma enim præter quotidianā communiter contingentem facit ſyncopalē humoroſam, epialam, lipariam, diurnam, nocturnam, & ſimiles quæ currunt curſu quotidianæ quantū ad multa accidētia, et modum periodicandi. & facit cauſonem multum differentē à quotidiana communiter contingente in accidentibus, & modo paroxyſmandi. Et etiam facit aliquando quandā febrem vniformem in qua non apparet manifeſta periodicatio de die in diem ſicut ſæpe vidi. licet in multis accidentibus aſsimiletur quotidianæ communiter contingenti. Et melācholia facit interdum febrē vniformem, quæ eſt ſicut continua concluſa. & facit quintanam, ſextanam. Non aūt addidit in ſanguine, & cholera, & quod currit curſu eius, quia licet aliquæ diuerſitates poſsint accidere præter concluſam ꝓportionatam ſanguini, quia ſanguis poteſt facere interpolatam, & præter tertianam proportionatā cholerę, quia cholera facit cauſonem, & ſyncopalem diminutam. illæ tamen diuerſitates ſunt pauciores, & rarius contingentes. Vel dic quòd potuiſſet facere ſi voluiſſet, & quòd dedit per iſtas pertinentes phlegmati, & melancholiæ illas intelligi. Hic cadit quæſtio pulcherrima, & difficilis de periodicatiōe. Cuius determinationē, quia prolixa eſt reſeruabo in fine capituli.

Et ſanguinis locus eſt intra venas. Cholera autem, & phlegma, & melancholia quandoque putreſiunt intra venas, & quandoq; extra venas.

In parte pſiti ponit diuerſitatē febriū ſm diuerſitatē locorum in quibus putrent humores. & diuiditur in duas partes. In prima ponit loca in quibus ſm plurimū putrent humores. In ſecunda parte ponit quę febres ſequuntur ſm illorū locorum diuerſitatē. ſecunda ibi.§ Et quādo putreſiunt extra venas.§ In prima parte dicit ꝙ locus ſanguinis. ſ. vbi putret ſm plurimū eſt intra venas. cholera aūt, phlegma, & melācholia quādoq; putreſiunt intra venas, quādoq; extra, quaſi indifferenter, ita quòd putreſiunt intra venas, ſicut extra.

Dubitatur vtrū ſanguis poſsit putrefieri extra venas. In quo dubio eſt tenendū ꝙ ſic, quia in quocunq; loco reperitur ſanguis, ſibi poteſt putrefieri, ſed in multis locis reperitur extra venas, vtputa in ventriculo dextro cordis, in poris membrorum. & in his duobus locis naturaliter continetur. licet in poris membrorū non contineatur ſub diſpoſitionibus proprijs ſanguinis cum iam dealbetur tranſiens in duas humiditates. Reperitur autem præternaturalitar in concano pectoris, in ſtomacho, in inteſtinis, in veſica, & poris membrorum, propter contuſionē, aut quādo facit apoſtema. Et certum eſt ꝙ in omnib. his locis poteſt putrefieri, & tamen cum incipit putrefieri ad huc remanet ſanguis per certū tempus, vt vult Auic. in cap. de feb. ſanguinis. Secunda concluſio. ad intētionem Auic. & cæterorum auctorum ſm plurimum cum facit febrem putridam putret intra venas. Tertia concluſio. cæteri humores in naturali diſpoſitione indifferenter continentur intra venas, & extra. Cholera namq; naturaliter continetur in chiſti fellis, quæ eſt eius receptaculū. Melancholia in ſplene, phlegma in ſtomacho, in inteſtinis & iuncturis. Similiter ad intra venas naturaliter continetur. & conſequenter ſequitur quòd ad intra venas, & ad extra indifferenter poſſunt putrefieri, & facere febres putridas. Ad Auerroim autem tertio colliget dicentem, quòd ſanguis non reperitur actu niſi in venis. Similiter ad Ariſto. tertio de hiſtorijs animalium dicentem, quòd non reperitur extra venas niſi in corde. dicendum quòd intelligunt in naturali diſpoſitione, & ſibi & corpori. quamprimum enim incipit eſſe in loco præterquam in corde, aut venis, tam primum incipit præternaturaliter diſponi,

An ſanguis putreſcat extra venas

Et quando putreſiunt extra venas ſi non eſt cauſa alia, neque eſt putredo in apoſtemate intrinſeco, quod det cordi putredinem continuam faciunt periodos quos diximus. Sed vnicuiq; accidunt, & eradicantur, quamuis phlegmatica non eradicetur, quin ibi ſint reliquiæ occultæ.

In parte iſta ponit diuerſitatẽ feb. ſm diuerſitatẽ locorũ in quibus putreſiunt. Et diuiditur in duas. primo ponit has diuerſitates. ſecundo ponit cauſam earum præcipue continuitatis, & interpolationis. ſecunda ibi§ Et feb. quidẽ putredinis. § Prima in quatuor. In prima ponit quales febres ſiunt cũ putredo eſt extra venas. ſecũdo quales quãdo putredo eſt intra venas. tertio quales quãdo eſt intra venas omnes aut cordi vicinas. quarto quales ſiunt quãdo putredo eſt ſolũ in venis paruis nõ vicinis cordi. ſecũda ibi§ Et quãdo putreſiunt. § tertia ibi§ Et quãdo putredo eſt intrinſeca. § quarta ibi§ Cum autem ſunt. § In prima dicit ꝙ qñ materię faciẽtes febres putreſiunt extra venas, tunc faciunt febres interpolatas, cũ modis paroxyſmorũ ſupraſcriptorũ .ſ. phlegma de die in diem, cholera de tertio in tertiũ. & melancholia de quarto in quartum, quę omnia vera ſunt obſeruatis duabus conditionibus. prima ꝙ ꝓpter multitudinẽ materię nõ ſiant diuerſi paroxyſmi. quorũ vnus alterũ ſubintret, aut ꝙ paroxyſmi ſint ita longi ꝓpter multitudinẽ materiæ, vt primo nõ ſinito, alter incipiat. Primus caſus accidit qñ coniunguntur plures febres quarum quælibet eſſet interpolata, ſed omnes ſimul continue affligunt propter multitudinẽ, & groſsitiẽ materiæ. Secundus caſus accidit aliquando in phlegmatica, aliquando in tertiana notha, quarũ paroxyſmi ſunt duæ tertianæ. quæ adeo ꝓlongantur, vt ſequens ſubintret præcedentẽ. & hos caſus tetigit cum dicit. & nõ eſt alia cauſa. Secũda conditio quòd nõ ſit aliquod apoſtema intrinſecum, quod det cordi putredinẽ cõtinuam propter propinquitatẽ, aut magnitudinẽ. nõ enim eſt neceſſarium omne apoſtema intrinſecũ cuius materia putreat facere febrem continuã, vt ſuperius dictũ fuit. Subdit in fine quamuis phlegmatica nõ eradicetur quin ibi ſint reliquiæ occultæ feb. quòd accidit propter propinquitatem paroxyſmorũ. ſecundo. quia materia putrens eſt multa, & viſcoſa, vnde nõ ſit integra reſolutio. licet tamẽ reliquiæ iſtæ quæ communiter durant ſex horis inter vnum paroxyſmũ, & aliũ non debeant dici febres, ſed neutralitas quædam. in alijs autem interpolatis ſit integra eradicatio obſeruatis duabus primis conditionibus.:

Periodus ſanguinis extra venas putrẽtis.

Sed dubitatur quare nõ fecit mentionẽ de ſanguine quem periodum ſeruet cum putret extra venas. Dicendũ ꝙ hoc non dicit, quia iam dixerat ſanguinẽ putrere ad intra venas ſm plurimũ, & raro extra. ſi tamẽ putreat extra venas ſicut in cõcauitate pectoris, vt multotiens vidi, facit feb. continuã cum quibuſdam excreſcentijs ordinem non ſeruantibus. Et ſimiliter in apoſtematibus intrinſecis ſicut in pleureſi, apoſtemate hepatis, apoſtemate renũ, & ſimilium. quam diuerſitatem credo accidere, quia alij humores ſimul cũ ſanguine expelluntur ad hæc loca. Nam communiter quando maſſa humoralis in qua ſanguis dominatur ad hæc loca expulſa facit apoſtema, dicimus illud apoſtema eſſe ſanguineũ. ergo confunduntur periodi ſecundũ humorũ varietatẽ, & forte ſecundum cuiuſcũq; eorũ variã etherogeneitatem. & propter hoc in ſynocha pendente a cauſa humorali videmus excreſcentiã multitudinem, & confuſionẽ, vt nõ poſsint ad certum ordinẽ reduci. Si vero ſanguis qui eſt humor quartus diſtinctus cõtra tres expellitur ad hæc loca facit continuam febrem, nõ habentem notabiles varietates quouſq; ſtat forma ſanguinis, & nõ conuertitur ad alios humores per putrefactionem, ſed ſeruat periodum illius humoris ad quem cõuertitur. Et hoc eſt quod dicit Gale. ſecundo de differentijs febriũ, ꝙ pleureſis ſanguinea ſeruat periodũ cholerę, quia ſanguis ad choleram per putredinem tranſmutatur. ergo periodus poteſt in apoſtematib. duobus modis ſeruari. vno modo nulla materia fluente, ſed ſolũ ratione materiæ quæ actu facit apoſtema, quæ mouetur periodo illi humori conuenienti. & ſimilis periodus poteſt ſeruari in quocunq; humore vbicunq; putreat, ſiue faciat apoſtema, ſiue non. ſecũdo modo poteſt ſeruari periodus per nouæ materię fluxum, quæ ſluit ad locum apoſtematis determinato tempore illi humori appropriato, ſicut materia noua mouetur ad locũ mineræ putredinis de tertio in tertiũ, aut de quarto in quartũ ſm naturã humoris. & hoc modo, quia ſanguis nõ ſeruat in motu determinatũ periodũ, non mouetur aliquo trium modorũ proportionatorũ tribus humoribus ſupradictis, ſed ſeruat motum vniformem continuũ, ſiue ſit totus putrens in vna maſſa collectus, ſiue moueatur ad aliquem locum, ſiue apoſtematũ, ſiue non, quando mouetur ſm ſuã naturã .i. cum reſiſtentia cauſis mouentibus, quæ eſt ſua forma ſubſtantialis, & ſua forma ſpecifica. & hoc eſt quod dicit Aui. in particula ſequenti huius capituli. ꝙ humores amittunt periodicationẽ ſibi propriam quãdo tranſmutãtur in aliam ſpeciẽ. q.d. ꝙ habent periodum propriũ ſm ſpeciem in quam tranſmutantur. & hoc idem dicetur inferius in capit. de febribus apoſtematũ. vnicuiq; humorũ ineſt periodus, qui ſibi conuenit. Si vero ſanguis, & alij humores non moueantur ſm naturã ſuam .i. formã ſubſtantialẽ, & formam ſuam ſpecificam reſiſtentẽ modo dicto, ſed ſolũ ſm diſpoſitionem membri mittentis, ſuſcipientis, & generantis, & ſecundum alias diſpoſitiones manifeſtas .ſ. modũ ſubſtantiæ quantitatis, & hmõi. tunc cuiuſcũq; periodus poteſt in infinitũ variari, vt quilibet de die in diem, de tertio in tertium, de quarto in quartũ, de octauo in octauũ, de menſe in mẽſem, de anno in annum periodicare poſsit. Sed de hac materia latius dicetur in quæſtione de periodicatione.

Et quando putreſiunt intra venas faciunt adhærentiam febris, & non eradicantur, neq; eſt proxima ei, quæ eradicatur, immo eſt aſſidua inſeparabilis, ſed ei eſt vehementia per quam cognoſcitur paroxyſmus, qui eſt ei.

In hac parte duo dicit. primũ ꝙ qñ humores putrent ad intra venas, quod intelligitur de humoribus alijs à ſanguine, faciunt adhærentiam feb. i. febrem continuã quæ nõ eradicatur, nec eſt ꝓxima ei quæ eradicatur, quod dicitur ad differẽtiam phlegmaticæ, ſed eſt aſsidua inſeparabilis, quia ſemper eſt feb. & nunquàm neutralitas feb. vſq; ad finem conſiſtẽtiæ ipſius. Secũdo dicit ꝙ eſt ei vehemẽtia .i. pars intenſior feb. ſiue exacerbatio per quã cognoſcitur paroxyſmus, qui ineſt ei .i. paroxyſmus, quem faceret talis materia, qñ putreret extra venas, quia phlegmatica exacerbaret omni die, cholera de tertio in tertiũ, melancholia de quarto in quartũ. & hoc intelligit ſecundũ plurimũ. Cauſa aũt quare materia putrẽs ad intra venas facit cõtinuã habentẽ exacerbationes dicetur inferius. Et quamuis dixerim ꝙ loquitur de tribus humoribus, & nõ de ſanguine, quia ſanguis nõ habet aliquẽ periodum de ſupraſcriptis, tamẽ hic particula ſanguini adaptari põt, quia habet motũ continuũ per quẽ facit cõtinuam concluſam, qui eſt paroxyſmus .i. modus afflictionis, & proprius. Nota tñ multotiens accidere quòd vnus paroxyſmus incipiat à materia putrente intra venas, quæ feb. incipiet ſine typo. & ita durabit feb. pendẽs ab illa materia putrente ad intra venas per aliquot horas. Deinde illa materia quæ antea nõ potuit expelli extra venas præ groſsitie ſua ſubtiliata expellet, & incipiet rigor in actu expulſionis, tandẽ durabit paroxyſmus donec tota materia conſumpta ſit. & multotiens terminabitur cum ſudore: & certum eſt ꝙ eſt paroxyſmus vnus, ſiue vnitas paroxyſmi attendatur penes materiã vnam facientẽ ipſum, ſiue attendatur penes continuitatem caloris febrilis in corde. Ex quo infertur aliquem eſſe paroxyſmum in cuius medio accidit typus, & non in principio. & conſequenter quòd poſt augmentum, & ſtatum redit principium.

Typus, & rigor in medio paroxyſmi.

Et quandoq; putredo eſt intrinſeca dominans ſuper venas omnes, aut ſuper plurimum eius quod ſequitur cor ex eis, nõ ſunt forſitan additiones, & diminutiones apparẽtes. Cum aũt eſt ſecundũ contrarium eius apparent alterationes manifeſtæ.

In his duabus partibus quas legam ſimul duo dicit, primũ ꝙ qñ putredo eſt intrinſeca dñans ſuper omnes magnas venas, & paruas tam cordi ꝓpinquas, quam remotas aut dñans ſuper plurimũ ꝙ ſequitur cor ex eis venis. i. qñ putredo eſt in magna parte venarũ propinquarũ cordi, tunc ſit feb. cõtinua dicta concluſa in qua forſitan nõ ſunt additiones, & declinationes paroxyſmales apparentes. Secundo dicit quòd quando ſunt ſm contrariũ eius .i. quia materię putrent in venis a corde diſtantib. apparent alterationes paroxyſmales manifeſtæ

feſtæ ſm naturā humoris. ſiunt .n. continuæ proportionales. Harū aūt diuerſitatū cauſa eſt, quia ſicut in interpolatis materia paroxyſmi mittitur de intra venas ad extra venas, aut quotidie ſi ſit phlegma, aut de tertio in tertium ſi ſit cholera, aut de quarto in quartum ſi ſit melā. ita in continuis ꝓportionalibus materia factura exacerbatiōes, quæ putret in venis paruis mittitur de venis magnis ad paruas periodicatione conſimili. quæ periodicatio inter cæteras cauſas potiſsime ſit propter formam ſubſtantialē, & proprietatē occultā humorū per quas vnus humor magis reſiſtit q̃ alter ne putreat, & ne moueat de vno loco ad aliū, quia ille motus diſponit ad ſui corruptionē. forma nanq; melācholiex magis reſiſtit exteris. ꝓpterea mouet tardius .ſ. de quarto in quartū. Cholera ſcđo loco ideo mouet de tertio in tertiū, & phlegma in tertio loco. ideo quotidie mouet. Sanguis aūt per formā ſuā minus reſiſtit, ꝓpterea paratus eſt ad motū cōtinuū, & putredinē cōtinuā. Cum aūt materia putret, aut in venis oibus, aut in venis plus cordi ꝓpinquis, tunc nō apparent iſtæ exacerbationes manifeſte, quia pp magnā putredinē in humorib., & cordis vicinitatē virtute debilitata nō pōt materiā ſaltē in notabili quātitate pellere de venis magnis ad paruas. quapꝛopter ſit feb. fortis vniformis cōtinua, quæ dr̄ cōtinua cōcluſa. Cā aūt quare apparēt aliquæ excreſcētiæ, & diminutiones occultæ eſt, quia aliquid de materia putrēte expellit de venis magnis ad paruas ſm naturā humoris de qua ſupra, & in tpe in quo materia putrēs expellit, & ſit a corde diſtātior ſit remiſſio feb. reliquo tpe apparet feb. intēſior. ideo in cauſone cholerica apparet remiſsio feb. licet occulta de tertio in tertiū. In cauſone plegmatica quotidie. illæ aūt remiſsiōes ſunt paruæ, quia pactū eſt illud qđ expellit ob virtutis debilitatē. & ēt quia aliqualis feb. remiſsio in comparatione ad febres, ita intēſas vix pōt apparere, ſicut diminutio parua à quantitate magna vix ſentiri pōt. Et ex his infertur ꝙ cauſones & continuæ proportionales ſe hñt mō cōtradictorio, quantū ad cauſas hmōi. Cum.n. materia expellitur de venis magnis ad paruas ſiunt intēſiores in cōtinuis ꝓportionalibus, ſed in cauſonibus ſiunt remiſsiores. licet tñ nō videā cauſam cur ex venis paruis nō poſsit pelli materia ad uenas magnas quæ ſit cauſa excreſcentiæ. Sed dubitaṫ à doctorib. an ꝑ cuiuſcunq; humoris putredinē poſsit fieri cōtinua cōcluſa. Pro cuius dubij deciſione præmitto quòd cōtinua cōcluſa pōt tripliciter deſcribi. primo ꝙ cōtinua cōcluſa ſit feb. continua intenſa non habēs intēſiones, neq; remiſsiones periodicas manifeſtas, neque occultas. & hoc mō ſoli ſanguini cōuenit facere cōtinuā concluſam pp ſuas cauſas tam manifeſtas, q̃ occultas. Secūdo. per continuā concluſam poſſumus intelligere continuā intenſam, nō habentē manifeſtas exacerbationes. & hoc modo accepta poteſt fieri a cholera. multū .n. de ipſa reperitur in venis pulmonis, quæ ſunt prope cor. & pōt fieri à phlegmate ſalſo, quia multū de eo in pulmone reperiri poteſt. Et tertio ex melācholia aduſta. licet hic rarius cōtingat, tamen eam aliquādo vidi. Poteſt .n. cholera, & ſimiliter ſanguis ꝓpe cor exiſtēs per aduſtionē in melancholiā conuerti, quæ nō erit minus calida, quàm phlegma ſalſum. videmus enim dyſenterias a melancholia aduſta, & proprie genita per aduſtionem choleræ fortiores quàm a phlegmate ſalſo. Et ſicut ſit phlegma ſalſum ex phlegmate, & cholera ſimul mixtis, ita poteſt fieri melancholia ex melācholia, & cholera ſimul mixtis, quæ nō erit minus calida quàm phlegma ſalſum. eſt enim hæc magis ſicca. Et confirmatur, quia ſicut datur cholera minoris famæ facta ex cholera, & melancholia ſimul mixtis, cholera dominante in mixtione, ita poteſt reperiri melancholia facta ex melancholia, & cholera ſimul mixtis melancholia dominante. Continua concluſa hoc modo ſumpta nō pōt fieri ex alijs ſpeciebus phlegmatis neq; ex melancholia naturali propter ſuam frigiditatem. Tertio per continuam concluſam poſſumus intelligere febrem continuam non habentem manifeſtas exacerbationes. & hoc modo ex multis ſpeciebus phlegmatis & melancholia naturali poteſt fieri cōtinua concluſa. Et vidi multas laticas non habentes manifeſtas exacerbationes.

Periodicatibus cā

Cā excreſcētiæ in cauſone, & continua ꝓportionali ē cōtraria.

Feb. cōtinua cōcluſa triplex.

Et febris putredinis quidem extrinſeca non eradicatur, & redit, niſi quoniam materiei, qua putreſit ſuperuenit putredo in tempore paroxyſmi, & finit eius humiditates ex quibus pendebat caliditas, & reſoluuntur, & egrediuntur ex corpore, quoniam non ſunt retentæ in venis, ita vt prohibeant eas illud à complemento reſolutionis, & remanet cinereitas eius, & ipſius terreitas, quæ non ſunt vehiculum febris & caliditatis, ſicut videtur de diſpoſitione cumulorum ſtercorū paulatim paulatim, donec fiat cinis totum, deinde non remanet caliditas. Et quando non remanet in humore aduſto per putredinem caliditas deſtruitur febris quouſq; aggregetur vice alia ad locum putredinis.

In iſta parte ponit cauſas aliquarū diuerſitatum ſupraſcriptarum. & primo quare feb. pendens à putredine extrinſeca eſt interpolata. Secundo. quare feb. pendēs a putredine intrinſeca. i. quando materia putret ad intra venas eſt cōtinua. ſecūda ibi{Cum aūt putredo eſt intra venas.} Prima diuidit in tres. In prima ponit quare primus paroxyſmus recedit ante complementum feb. In ſecunda parte. quare ſecundus paroxyſmus poſt primum redit. In tertia epilogat. ſecunda ibi. {Etiā remanſerūt.} Tertia ibi{Res ergo putredinis.} In prima parte dicit quatuor. Primum eſt ꝙ febres putredinis extrinſecæ. i. pendentes a materia putrente extra venas nō eradicantur quo ad ipſum paroxyſmum, & redeunt quo ad ſecūdum, niſi quia materiei quæ putreſit debenti facere paroxyſmum, ſuperuenit in tempore paroxyſmi putredo, ideſt calor putredinalis, qui calor putredinalis finit humiditates illius materiæ ex quibus pēdebat caliditas tam putredinalis, quàm febrilis. Secundo dicit quòd humiditates illius materiæ reſoluuntur, & egrediuntur ex corpore ſub forma fumi; & vaporis, quoniā iſtæ materiæ non ſunt retentæ in venis. ita vt prohibeat eas illud .ſ. retinere in venis a complemento reſolutionis. Tertio dicit ꝙ poſt harum materierū reſolutionē remanet in loco vbi putrebāt cinereitas, & terreitas quæ nō ſunt vehiculū feb. & caliditatis putredinalis ſicut videtur in ſtercoribus, quæ putreſiunt paulatim donec totum fiat cinis. Quarto dicit ꝙ in materia cum eſt incinerata non remanet amplius caliditas actualis, & quando talis caliditas nō remanet in materia per putredinem aduſta deſtruitur feb. vſquequo aggregetur vice alia materia ad locum putredinis, quæ putrens facit alium paroxyſmum.

Hic cadunt aliqua dubia. Primū, quia videt ꝙ putredo nō ſemper veniat tempore paroxiſmi, immo ante tempus paroxyſmi ſicut in materia cauſonis cūm expellitur extra venas, & facit rigorē iuxta aphoriſmū quartæ particulæ. A cauſone habito rigore ſuperueniente ſolutio ſit. Secundo. quia multoties videmus materiam primo putrere intra venas, & facere feb. poſtea expelli extra venas cum rigore, tandem terminari cum ſudore quare &c. Tertio. ante omnē febrē præcedit putredo in materia, ſed omnis paroxyſmus eſt feb. putrida ergo ante omnem paroxyſmū feb. put. præcedit putredo in materia. conſequentia eſt nota cum minori. & maior arguitur. quia ad faciendū feb. putridā requiritur aliquanta putredo, quæ nō ſubito in materia acquiritur. Pro ſolutione dubij dicendū quòd neceſſario ante omnē paroxyſmū febrilē pendentē a materia putrida præceſsit putredo in materia, quæ pp eius remiſsionē adhuc non ſufficiebat facere feb. cum quo tamen ſtat quòd in paroxyſmo ſuperueniat aliquis gradus putredinis qui prius non fuit. Nota tamen ad intentionē Auic. quòd qñ materiæ ſunt in venis ſub forma cauſæ antecedentis nō putrent in febribus interpolatis. ſunt tamē taliter male diſpoſitæ quòd tenētur ipſas expellere. & quando expelluntur in ipſo motu agitantur, & incipiunt putreſieri, ita ut ſm plurimum ſimul cū typo incipiat feb. licet ſit poſſibile quòd ante expulſionē putreant etiā putredine faciente febr. Et ſimiliter eſt poſsibile quòd ſtent ꝑ tp̄s notabile poſtquàm expulſe ſunt anteq̃ putreant. & poſsibile eſt rigorē cū coarctatione pulſus incepiſſe ſine febre. & quòd poſtea materia putrēte ſuperueniat feb. ſicut poſſibile eſt a phlegmate uitreo fieri rigorē ſiue feb. cap. de rigore, ſed qūocunq; ſit ſuꝑueniet putredo tpe paroxyſmi, quia nouus gradus putredinis qui non præfuit. Vtrum autem incipiente rigore a materia, quæ non putreat, & poſtea putrebit, & faciet febrem. paroxyſmus incipiat incipiente rigore, & quando coarctatur pulſus,

pulſus, aut ſolû qñ incipit feb. Dicendum quòd paroxyſmus incipit incipienre rigore, qui nõ eſt paroxyſmus febrilis, ſed

Duplex principiû

ſolû paroxyſmus febrilis incipit febre incipiente. vnde primum principium à quibuſdam dicitur principium excluſiuû feb. ſecundum vero principium incluſiuum. Secundû dubium cadit contra ſecundum dictum. videtur enim quòd citius debeant reſolni materiæ putrentes ad intra venas qnia in venis calor ẽ fortior cæteris parib. qnàm extra. quare &c.

Tres cauſæ cur materia ad intra venas tardiꝰ ſoluatur.

Dicitur quòd tres ſunt cauſæ quare materię putrentes ad intra venas tardius reſoluūtur quàm materiæ putrentes extra. prima quia ſunt tectæ à venis, quæ ſunt fortes, & denſæ texturæ. ſecunda, qnia ſunt in vno loco collocatæ, & vnitæ, ſed quando ſunt extra venas ſunt ſparſæ in poris, ita vt minimum materiæ tangatur a minimo membri. & hæc eſt cauſa quare apoſtemata maturata non põt reſolui, vel difficillime reſoluuntur, & ante maturationem facilius. Et huius habemus exẽplum. nam aqua in cyato poſita ſub radijs ſolis difficillime, & tarde reſoluitur, eadẽ tamen aqua poſita in loco lato quamprimum reſoluitur etiam in vmbra. tertia cauſa, quia materia putrens exiſtens in venis eſt mixta cum alijs materijs non putrentibus, quæ prohibent ipſius reſolutionẽ, ſicut acetum mixtum multa aqua in lebete nunquam reſoluitur niſi tota aqua reſoluatur. eadem tamen quantitas aceti in vno lebete de per ſe poſita ad ignem quamprimum reſoluitur. Et ex his ad rationem in contrarium adductam patet ſolutio. iſtæ enim tres cauſæ ſunt fortiores in prohibendo reſolutionem quàm magnitudo caloris ad reſoluendum.

Contra tertium dictum arguitur, quia nõ ſemper ex materijs putrentibus relinquitur cineritium. ſicut quando putret materia cholerica ſubtilis, aut phlegma aquoſum. Præterea. Videtur quòd cineritiû derelictû nõ ſit omnino humiditate priuatum, immo quòd ſui humiditate ſit iterû vehiculum caloris putredinalis, cum experiamur ex cineritijs in venis per febres derelictis, febres quartanas accendi. nam hoc modo ſiunt quartanę permutando. Item cineritiû ex ſtercore putrente derelictum iuxta exemplum ſuum nõ eſt omnino priuatum humiditate, cum poſitû apud plantas impinguet eas. Ad hoc dicitur quòd rationes iſtæ concludunt. non .n. omnis humor putrens derelinquit cineritiû, qui notabiliter participat partib. terreis. Et dicitur ſecundo. quòd cineritiû illud nõ eſt omnino humiditate priuatû, ſed priuatû humiditate putredinali, quæ pro tunc erat ſubiectû caloris putredinalis, licet in reliqua humiditare ipſius poſtea poſſit accẽdi caliditas putredinalis quæ iterum faciet febrem. Exemplû habemus in carnibus putrẽtibus aliqualiter a quibus poſitis ad ignem cum ſale & aqua remouetur humiditas putredinalis, quam pro tunc habebant: & ſtant ſine fœtore per duos dies. Deinde iterum accẽſa putredine in reliquis humiditatibus de nouo incipiunt fætere & putrere.

Contra quartum dictû arguitur quòd non poſſit eſſe aliquis humor aduſtus per putredinem, cum aduſtio & putrefactio ex oppoſito diſtinguantur. 4. metheo. Reſpõdetur quòd per aduſtionẽ intelligit quácûq; humidi reſolutionẽ, & conſumptionem ducentem ad cineritiû, ſiue illa ſit aduſtio proprie ſumpta, ſiue putrefactio. Vltimo nota ꝙ exemplû iſtud de ſtercoribus eſt Gale. 1. de differentijs febrium cap. 5. quorum vna pars primo putreſit, & effumat. ſecundo alia iam prima deſinente fumare: & ſic proceditur quouſq; totû putriuit. Simile eſt in humoribus noſtris cum putrent, & faciunt paroxyſmos. primo enim pars magis diſpoſita mouetur ad putredinem fumat ad cor, & facit febrem: deinde incipit alia prima ceſſanre: & ſic ſuccedunt paroxyſmi inter quos cadit quies tãto tempore quãtum eſt tempus in quo nulla pars effumat effumatione ſufficiente ad febrem.

Et iam remaſerunt in ea reliquiæ caliditatis ex putredine prima: quamuis non remaneat materia. Aut propter inuētionem cauſæ primæ putredinis in materia prima, & inflammatur in materia ſecunda ſecundum ſemitam putrefactionis.

Duplex cauſa reditus paroxyſmi.

Hic ponit duas cauſas reuerſionis paroxyſmi ſequentis poſt receſſum pręcedentis. prima eſt reliquiæ caliditatis derelictæ ex putredine prima cû cineritio, aut abſq; cineritio. quæ quidem reliquię caliditatis nõ ſunt niſi caliditas remiſſa. quæ eſt pars caliditatis præcedẽtis, quæ erat intenſa dum actu putreret, ſeu putrebat materia, & putrens faciebat febrem: quãuis in loco putredinis nõ remanſerit materia ſaltem apta pro tunc facere febrem: eo quia a caliditate putrente eſt in totû reſoluta: aut ſaltẽ ita reſoluta vt nõ remanſerit niſi cineritiû: quod pro tunc nõ eſt aptû facere febrẽ. Secunda cauſa ſm expoſitionẽ Gentilis, & Marſilij eſt: quia calor putredinalis exiſtens in materia pręcedẽtis paroxyſmi dum erat incenſus, & actu febrem faciebat, diſpoſuit aliã materiam ſimili diſpoſitione illi quam habuit materia præcedentis paroxyſmi: quapropter attracta ad eundẽ locû, vbi putruit prima putrebit, & faciet ſequentẽ paroxyſmum. Et ſi bene conſideres verba textus manifeſte ſonant hanc ſententiã. Et ſm hanc expoſitionem differentia inter primam cauſam, & ſecundã eſt. quia prima cauſa eſt ſolum caliditas remiſſa, quæ eſt pars præcedentis intenſæ quæ agit tempore quietis inter paroxyſmum & paroxyſmum: ſed ſecunda eſt ipſa caliditas intenſa materiæ actu putrentis, & facientis febrẽ quæ tempore paroxyſmi diſponit aliam materiã ad faciendû paroxyſmum ſequentem. Item ſecunda eſt cum præſentia materiæ actu putrentis, prima non. Alia expoſitio eſt Vgonis dicentis, quòd ſecunda cauſa factiua ſequentis paroxyſmi eſt diſpoſitio in aliqua alia parte materiæ, quæ ſtat ſub forma cauſæ antecedẽtis ſimilis diſpoſitioni illi quæ fuit in materia præcedẽtis paroxyſmi: vt ſi ſint ſex vncię cholerę ſub forma cauſæ antecedentis contingit vnam magis cæteris diſpoſitam quæ expellitur natura irritata, & ſtimulata extra venas. & facit paroxyſmum. interim ſimili diſpoſitione diſponetur ſecunda. 3. & expelletur tertia die & faciet ſecûdû paroxyſmû: & ſic de cæteris paroxyſmis. Qualiter autem differat hæc ſecunda cauſa a prima eſt manifeſtû ſatis. & credo vtranq; expoſitionẽ ſaluari poſſe: & vtraq; eſt conſona textui. Sed expoſitio Vgonis dat cauſam magis efficacem reditus paroxyſmi. Si enim non eſſet materia diſpoſita ſtans ſub forma cauſæ antecedentis eſſet difficile quòd per alias cauſas rediret paroxyſmus. Et ſi rediret ſolû propter illas cauſas non deberent deficeret paroxyſmi vnus poſt alterû vſq; ad mortẽ cum in omnibus eſſet conſimilis cauſa reditus.

Præterea. Medici in febribus interpolatis plurimum paroxyſmorû euacuant materiã, quæ eſt ſub forma cauſæ antecedentis, æſtimantes quòd illa euacuata debeant ceſſare paroxyſmi cum potius tali materia nõ exiſtente ſub forma cauſæ antecedentis deberent febres periodicæ curari per alterantia, quàm per euacuantia. Et melius fuiſſet Gentili, & Marſilio facere ex illis duabus vnam cauſam: quia eadẽ eſt caliditas primo intenſa agens tempore paroxyſmi. ſecûda remiſſa agens tempore quietis. Sed credo quòd dicerent ꝙ licet ſit eadẽ caliditas. tñ in prima cauſa cum eſt remiſſa nõ eſt cõiuncta materiæ putrenti. ſed in ſecunda cauſa eſt coniuncta materiæ putrenti. Et certe credo quantû ad cauſas reditus paroxyſmi inter hos doctores nõ eſſe differentiã: licet ſit diſcordia in expoſitione textus. Omnes enim concederent ad reditum paroxyſmi concurrere diſpoſitionem materiæ, quæ ſtat ſub forma cauſæ antecedentis, & hanc eſſe principaliorem ſm plurimû: & ẽt cõcurrere caliditatẽ putredinalẽ agentem, tam tempore quietis, quàm tempore paroxyſmi. Notandû primo quòd reliquiæ caliditatis, ſiue calor derelictus a materia putrente eſt cauſa reditus paroxyſmi attrahendo materiã ad locum vbi putruit prima. & ẽt aliqñ corrumpendo nutrimentû aduenięs membro illi in humorẽ ſimilẽ illi qui primo putruit: ſicut corrumpendo ſanguinem aduenientem pro nutrimento illius membri: dum adhuc eſt in venis illius mẽbri in cholerã, vel melancholiã ſm exigentiã illius humoris qui ante putruit: difficile tñ eſſet quòd illû cõuerteret in phlegma: hæc tñ caliditas veriſimilius concurreret ad generationem humoris ſimilis illi, qui putruit ſi reperiret nõ ſolû in loco, vbi putruit materia: ſed ẽt in hepate & venis: ita quòd in hæc mẽbra eſſet impreſſa ſimilis caliditas illi, quæ erat in humore putrẽte ſicut eſt poſſibile. Notãdû ſecûdo. quòd quia hæc caliditas habet determinatã proprietatẽ proportionatã humori qui putruit, & nõ agit ſolû vt caliditas, ideo ſm plurimum reaggregat humorẽ ſimilẽ illi qui putruit, & non humorem diuerſum a primo. & ꝓprie ſtante ſimili regimine: ad quod etiã concurrit quòd ſm plurimû notabilis quantitas reperitur in venis de illo humore, qui prius putruit: & quia cõtingit humorẽ hmôi aliquãdo variari: hinc eſt quòd aliquãdo

variantur paroxyſmi, & multũ a præcedẽtibus diuerſificãtur tam ſm naturã, q̃ ſm accidẽtia. & multotiens ex vna febre fit tranſitus in aliã ſpeciẽ differentẽ. Notandum tertio, quòd vnitas feb. interpolatæ habentis plures paroayſmos ſaluatur in materia antecedente remanente ſm aliquã eius partem a principio vſq; ad finem, ſi habeat illam. ſi vero nõ habeat huiuſmodi materiã: & hat teaggregatio nouarum materierum pro nouis paroayſmis propter malam compleaionem hepatis, & venarum, ſaluatur vnitas in illa mala compleaione, quę eſt cauſa horum paroxyſmorũ. Si vero nulla talis ſit mala cõplexio, & redeant paroxyſmi propter caliditatẽ in loco derelictam vbi putruit materia: ſaluatur vnitas in caliditate illa. paroxyſmi enim illi ſunt magis ſimiles quàm duarũ febrium: quarũ vna eſſet plegmatica: alia cholerica: aut duarũ tertianarum: quarũ vna eſſet tempore ęſtatis: altera tempore hyemis. Tempora aũt in his febribus nõ habẽtibus materiã ſub forma cauſæ antecedentis diſtinguuntur penes accidẽtia hoc modo. quia primo per illam caliditatẽ aggregabitur aliqualiter de materia: poſtea plus: & deinde iterũ plus poſtea minus ſm huiuſmodi aggregationes diſtinguuntur principium, augmentum, ſtatus, & declinatio quo ad accidẽtia. Sed qualiter diſtinguantur penes materiæ alterationẽ eſt difficile cognoſcere: præcipue ſi ſit ſalubris: quia parum nocente hac mala qualitate in primo paroxyſmo debent magis apparere ſigna digeſtionis. in ſecundo minus. in tertio adhuc minus. in declinatione vero magis. & ſic in primo paroxyſmo eſſet ſtatus quo ad digeſtionem. in ſecundo augmentũ. in tertio principium. in quarto rediret augmentũ. Si vero eſſet mortalis in primo paroxyſmo appareret cruditas, aut veſtigiũ occultũ putredinis. ſecundo ſignum manifeſtæ putredinis. in tertio ſigna completæ putredinis cum qua ſequeretur mors. Notandum quarto, quòd rariſsime accidit quòd inter vnum paroxyſmum, & alium febris interpolatæ homo redeat ad diſpoſitionem ſibi ſanam: quia ſm plurimũ, aut propter materiã quæ ſtat ſub forma cauſæ antecedentis: aut propter malam qualitatem exiſtentem in membris: aut propter aliquod cineritiũ derelictũ ex materia prius putrente nõ redit ad diſpoſitionẽ ſibi ſanam: immo ſm plurimum eſt æger, aut neuter: tñ aliquando poteſt accidere quòd redeat ad diſpoſitionẽ ſtantem in latitudine ſuæ ſanitatis inter paroxyſmũ & paroxyſmũ. Si enim homo quotidie euomeret cholerã propter latitudinẽm pori fellei venientis ad ſtomachũ, eſt ſibi ſanus. ſecundo complexionũ. & tertio techni. Cum tñ ſtet ſemper latitudo pori fellei non naturalis quod prohibet: ſi etiã inter vnum paroxyſmũ, & alterũ, remaneat diſpoſitio aliqua non naturalis leuis hominem poſſe redire ad intra latitudinẽ ſuæ ſanitatis inter paroxyſmũ & paroxyſmũ: dicitur hoc eſſe poſsibile licet longinquũ: ſicut ſi imaginaret quòd cholera illa, quæ euomitur ab habente porũ felleum larum tendentẽ ad ſtomachum, eapellatur ad aliquem locum determinatũ: & ibi putrens faceret vnam interpolatã. Aut ſi imaginaremur quòd habens caliditatẽ ſuperfluã hepatis, & venarũ multiplicaret cholerã, quæ de tertio in tertium paroayſmaret. poſſet enim in tempore intermedio redire ad diſpoſitionẽ ſtantẽ in latitudine ſuæ ſanitatis. Notandũ ẽt quòd ſicut materia putrente eatra venas reliquiæ caliditatis poſſunt eſſe cauſa reditus paroxyſmorum: ita materia putrente ad intra in loco determinato poſſunt reliquiæ caliditatis derelictæ, ſiue cum cineritio ſiue ſine cineritio eſſe cauſa reditus paroxyſmi & multo magis: tum quia plus remanet de cineritio materia putrente ad intra venas: tum quia calor materiæ putrentis ad intra venas eſt magis aptus inficere hepar & venas, quàm calor materiæ putrentis extra venas. Notandũ ſexto. quòd vtraq; cauſa reditus paroxyſmi ſm eapoſitionem Gentilis, & Marſilũ cõcurrit ad faciendũ redire paroxyſmum tripliciter. primo diſponendo materiam quæ ſtat ſub forma cauſæ antecedentis, ſi quæ ſit talis: & ſm hoc vna pars materiæ prius mouet quàm alia ſm quòd eſt magis diſpoſita: & quantũ ad hoc directe cadit exemplũ de cumulo ſtercorũ. ſecũdo generãdo materiã de nouo: & proprie qñdo ſimilis diſpoſitio eſt in hepate & venis: & nõ ſolũ vbi eatra venas putruit maretia: quæ generatio materiæ poteſt eſſe dupliciter. Vno modo quòd in hepate ea chylo generatur materia diſpoſita ad putredinẽ propter malã hepatis cõplexionẽ ſibi impreſsã a cauſis iã dictis.

Vnitas fe. interpolatæ in quo conſiſtat.

Cauſa cõtinuationis paroxyſmorũ in febrib. cõtinuis.

ſecũdo mõ quòd generet in hepate, aut venis p corruptionẽ ſanguinis, aut alterius humoris in humorẽ ſimilẽ illi qui putruit. tertio vtraq; concurrit attrahendo materiã ad locum minerę putredinis: & nõ mirũ quia ambæ cauſæ ſunt vna caliditas differẽs ſm magis & minus. Notandũ ſeptimo, q diaie ſm ſemitã putrefactionis, id eſt ſm diſpoſitionẽ ad putredinẽ eo q tam prima cauſa, q̃ ſecũda nõ actu putrefacit materiã debenté facere ſequentẽ paroxyſmũ: ſed diſponit ipſam. quæ diſpoſitio nõ eſt niſi remiſſa putredo, quæ nõ eſt ſufficiens facere febrẽ: aut forte eſt alia diſpoſitio a putredine: ſicut ſuperflua caliditas, & ſimiles, quæ ẽt nõ dicũt aliquẽ gradũ putredinis. Si .n. materia ſequẽtis paroxyſmi actu putrefieret dum materia primi putret, tũc febris eſſet cõtinuata, & nõ paroxyſmalis. illud aũt qđ intẽdit putredinẽ in materia ſequẽtis paroxyſmi eſt caliditas continẽtis: licet nõ ſit impoſsibile aliquam qualitatẽ intẽdere ſeipſam cũ eſt directa ab aliquo agẽte intẽdente ipſius intẽſionẽ ſicut frigiditas aquæ calidæ intẽdit ſeipſam directa a forma aquæ. Notandũ octauo. quòd omnes cauſæ reditus paroayſmi hic ab Auic. tactæ ſm omnẽ expoſitionẽ ſunt ſolũ tres .ſ. diſpoſitio in materia quę eſt ſub forma cauſę antecedẽtis. ſecũda caliditas materiæ actu putrẽtis. tertia caliditas, remanens in mẽbris poſt paroayſmũ: & pter has eſt diſpoſitio hepatis & venarũ generãs materiã aptã facere paroxyſmũ: quam omiſit ſolũ loquens de cauſis reditus paroayſmi: pꝑter febrẽ, aut cauſam febris propinquam.

Cauſæ reditus paroxyſmi.

Dubitatur, quia ex ſecunda cauſa penes expoſitionẽ Gentilis & Marſilij, ſequit quòd paroxyſmus choleræ citius redit quàm paroxyſmus phlegmatis. conſequẽs falſum. probat conſequẽtia: quia cholera pro ſequẽti paroayſmo citius diſponit ad putredinẽ ſufficientẽ facere paroxyſmũ q̃ phlegma. igitur &c. patet conſequẽtia. aſſumptum declaratur: quia putredo choleræ actu putrentis eſt intẽſior, & fortior quàm phlegmatis actu putrẽtis: & propter hoc cholera pro ſequenti paroxyſmo eſt magis apta calefieri, & putrefieri quàm phlegma cum ſit calidior & ſubtilior, & quantitas ſit æqualis, & cætera paria vt pono. ergo citius diſponetur cholera pro ſequenti paroayſmo quàm phlegma. tenet conſequentia: quia actio caliditatis inſequitur proportionem potentiæ ad ſuam reſiſtentiã. Et confirmatur. quia qualis eſt putredo ad putredinem comparata. talis eſt diſpoſitio ad diſpoſitionẽ cõparata.

Videtur enim q iſtæ diſpoſitiones ſint debiles putredines: ſed putredo choleræ citius procedit in materia cholerica, ſicut ignis in lignis ſiccis: putredo aũt phlegmatis tarde, ſicut ignis in lignis viridibus: & intñ q Raſis. 18. cõtinẽtis. in cap. de quartana credidit augmentũ paroayſmi phlegmaticæ eſſe lõgius, quàm melãcholicæ. ergo diſpoſitio ſufficiens ad putredinem citius acquiretur in cholera, quàm in phlegmate.

Ad hoc dubium reſpondet Gentilis quòd materia prima, vel ſecunda, vel ſunt in vno cumulo: vel de ſecunda materia nihil eſt actu, ſed debet actuari: vel de nouo generari. Si quidem materia prima, & ſecũda ſunt in vno cumulo a quo propter cauſam ſuperius dictam ſepararetur primo vna pars, alia remanente. Dico quòd quantũ eſt ea ſubſtantia, & qualitate, cũ habeat vt præſuppono quantitatẽ parem, eſt magis parata putredini cholera, quàm phlegma. Et ſubdit quòd ſi in corpore Sortis, verbi gratia ſunt ℥.ij. choleræ: & in corpore Platonis duæ ℥. phlegmatis, quod quantũ eſt ex parte diſpoſitionum manifeſtarũ citius reuerteretur paroxyſmus choleræ q̃ paroayſmus phlegmatis: cũ cholera ſit longe habilior vt inflammetur. Nec valet quod quidã dicũt quòd durat plus calor paroxyſmi phlegmatis quàm choleræ. nã durat quinq; horis plus. ſed intẽſio caloris choleræ videt plus facere ad actionem, quàm pduratio obtuſi caloris phlegmatis. Si ergo reſeruatur motus choleræ ad tertiũ diẽ: & motus phlegmatis ad ſecundũ, nõ erit niſi a pprietate inſequẽte naturã humorũ. Et credo quòd Gẽtilis bene dicat ſi loquat de pprietate vt reſiſtiua, & non actiua ſicut declarabitur in qõne de periodicatione. Veruntamẽ noo valet hoc argumentũ. a. eſt inflãmabilius: & ſubtilioris ſubſtãtiæ quàm ſit. b. ergo citius putreſcibile: ſicut patet de uitello oui eatra corticẽ comparato ad uinũ malmaticũ. Secundo dicit Gẽtilis, quòd ſi ſecunda materia debeat generari, aut actuari, q tunc paroayſmat tardius cholera, q̃ phlegma. quia de pprietate choleræ eſt ſm tertiũ diẽ habere complementũ generationis, vel actuationis, vt putrefiat:

Proprietas duplex.

fiat:ſed de proprietate phlegmatis,ut citius putrefiat.

Sed iſtud dictum Gentilis uidetur ſatis abſurdum . quia ſi cholera de proprietate ſua habet complementum ſuæ generationis ſolum in tertio die.quæro an proprietas ſua fuerit ante tertium diem , aut non. ſi ſic , ergo cholera fuit & habet complemẽtũ etiam ante tertium diem . aliter non fuiſſet proprietas ſua,quam ipſe appellat formam ſpecificam.ſi non fuit: quomodo ergo illa proprietas habuit complementum generationis complete in tempore,io quo non fuit. Ad hoc dicitur ꝙ intellectus Gentilis fuit bonus : licet uerba ſint extranea . & tunc ad formã argumenti dicit̃, ꝙ ante tertium diẽ proprietas choleræ non fuit.Et conſequẽter dicitur ꝙ non prohibuit cõplementum generationis ſufficieotis ad paroxyſmum , niſi in tertio die.& hoc dictũ eſt commune apud oos . dicimus enim quòd de proprietate maſculi eſt ut animetur in.40.die,& noo ante.de proprietate autem fœminæ ſolum in.50. id eſt,ꝙ cauſæ facieotes ad animandum maſculum non poſſunt hoc facere ante.40.diem . Similiter cauſæ de nouo producentes cholerã ſufficientes ad paroxyſmum non poſſunt hanc producere,niſi in tertio die.ſed phlegma produceret io ſecundo.

Sed ad rationes in contrarium . Ad primam,negatur ꝙ cholera ſit magis apta putrefieri,quã phlegma. Et licet ſit magis apta inflammari,quàm phlegma non ſequitur ꝙ ſit aptior. Sicut uino & piſce poſitis ad ſolem oinum eſt magis aptum inflammari,quàm piſcis:non tamen magis aptum putrefieri:reſiſtit enim putrefacienti magis quàm piſcis ſuo modo ſubſtantiæ,& ſua proprietate.Similiter eſt de cholera ad phlegma cõparata. Et ad confirmationem negatur ſimilitudo.Nam quãtuncunque putredo accenſa in cholera citius intendatur, & ſiniat choleram quàm putredo accenſa in phlegmate , propter tenuitatem ſubſtantiæ choleræ & pancitatem uiſcoſitatis , & caliditatem eius , non tamen ſequitur ꝙ ipſa nõn exiſtens putrida citius diſponatur ad putredinem , quàm phlegma . ſicut eſt in exemplo ſupraſcripto:piſcis citius diſponitur ad putredinem quàm uinum:tamen cum utrunq; incipit putrefieri, & caleſieri a calore proprio putredinali,& a calore continentiſa citius finietur uinum,quàm piſcis. Et conſequenter dicitur ꝙ non eſt neceſſarium ,quòd diſpoſitio ad putrefactionem ſit diminuta putrefactio.

Res ergo putredinis habet reuolutiones , ſecundum inuentionem caliditatis non deficientis,putrefacientis, & reſoluentis,& facientis cinerem,& pertranſeuntis ad vicinum, donec abſcindat terminum,& finiat materiam,& non inueniat vicinum aliud,& remaneat febris expectans materiam aliam, & attrahat ad locum ſuum.

Hic epilogat quod dixit de cauſa interpolationis cum putredo eſt extra uenas dicens : ꝙ ergo ideſt ex dictis apparet ꝙ res putredinis, ideſt febris , quæ eſt effectus putredinis habet reuolutiones,uel circuitus : & non debet dicere reſoluitur:ſicut quidam dicunt,ideſt per intenſionem caliditatis non deficientis in putrefaciendo,reſoluendo , & faciendo cinerem de materia unius paroxyſmi,& pertranſeuntis in reſoluendo de una parte ad aliam ſibi uicinam præparatam putredini, donec abſcindat terminum ideſt finiat materiam : quia reſoluit eam & non inuenit aliud uicinum præparatum putredini : & pro tunc remanet ideſt ceſſat febris expectans aliam materiam,& attrahat ad locum ſuum ideſt ceſſat feb. quouſq; noua materia mouetur ad locum ubi primo putruit : ſiue illa materia de nouo adueniens ad locum illum pellatur : ſiue in membro , ubi fuit putrefactio prima remanſerit aliquid, per quod fiet attractio:aut ſiue de nouo illa materia generetur:& genita ad locũ trahatur,uel pellatur : licet ſecundum plurimum utrunq; concurrat,quod trahitur,& pellitur.

Cum autem putredo eſt intra venas,tunc accidit vt ſit reſolutio completa difficilis , & non reſoluitur putredo per cõtinuitatem,quæ eſt in quibuſdam venis,cum alijs , & putreſit omnis res quæ vicina eſt ei:deinde reſoluitur ad vicinũ aliud.

Et iterum illud quod comprehenſum eſt in venis,eſt vehementioris continuitatis ad cor.

> Cur putredo itra uenas faciat continuã.

In hac parte oſtendit quare materia putrens ad intra uenas facit continuam adducens tres rationes . Prima quia materiæ putrentis ad intra uenas difficilis ſit reſolutio integra,taliter ut non remaneat aliquid ſufficiens facere febrem. propterea ante completam reſolutionem materiæ præcedeotis exacerbationis incipit putrere materia ſequẽtis exacerbationis, ubi econtra materiæ putreotis extra uenas ſit reſolutio completa facilis : ita ut ex toto reſoluat̃ materia ſufficiens facere feb.ante aduẽtũ ſequentis paroxyſmi. Secunda cã. quia putredo ad intra uenas oon reſoluitur cum paroxyſmis, & quietibus intermedijs:ſicut reſoluit̃ putredo ad extra uenas. aliter non reſoluitur putredo ad intra uenas:& textus eſt clarus.cuius cauſa eſt continuitas in quibuſdam uenis cum alijs ideſt cõtinuitas materierum quarundam in uenis continuis ꝓꝑ quam continuitatem putreſit omnis res ideſt omnis materia quæ eſt vicina ei,quæ primo incipit putrere,& tranſit ad uicinũ aliud. ſ.pro ſequenti exacerbatione noodum integre reſoluta materia præcedentis exacerbationis . Tertia cã. quia materia quæ eſt comprehenſa in uenis eſt uehementioris continuitatis ad cor per uacuitates amplas uenarũ , ita ut paucum de materia putrente remanens propter magnam continuitatem ad cor ſufficiat continuare putridam fuliginem ad cor:quã continuitatem non ſufficit facere æqualis materia putrẽs extra uenas: quia non eſt io loco habente tantam cõtinuitatẽ cũ corde,&c.

> Tres cauſæ,cur materia putrens intra uenas difficile ſoluatur.

Primo notandum ꝙ ſuperius fuerunt poſitæ tres cauſę quare materia putreos ad intra uenas difficulter & tarde reſoluit̃. materia autem putrẽs ad extra uenas faciliter & cito reſoluit. prima quia materia ad intra uenas eſt circundata uena fortis texturæ,per quã tardat̃ reſolutio.ſecũda quia tota materia eſt in uno loco collecta . tertia quia pmixta cum alijs humoribus prohibentibus ipſius reſolutionem Tres cauſæ contrariæ accidunt materia putrente ad extra uenas . Notandum ſecundo circa partem præſentem,ꝙ quatuor ſunt modi febrium continuatum quibus poteſt præſens textus adaptari.Primus modus ꝙ una materia tota ad intra uenas incipiat putrere , cui nulla fiat additio : immo cum hæc materia erit integre reſoluta erit tota febris terminata recte , ſicut in tertiana unius paroxyſmi tota materia mouẽt ad putrediné in principio paroxyſmi , & continuat̃ calor ſicut continuat̃ reſolutio.ſicut enim aqua feruente non oẽs partes ſimul reſoluunt̃ : ſic nec illa materia quæ tota ſimul incipit putrefieri. Si enim oẽs partes ſimul reſoluerent̃ ſubito deuenirent ad non quantum. Varianẽ autem tẽpora in hac febre penes accidentia,& morbi eſſentiam ſm uariam intenſionem caloris in tota materia , ut in principio calor ſit remiſſus,in augmento ſit intenſior , in ſtatu ultimate intenſus,in declinatione remittat̃ . Varian̄t ſecundo tempora huius febris ſm diuerſitatem partiũ materialium,in quibus de nouo calor accendit̃.Nam licet omnes partes formales huius materiæ a principio incipiant putrefieri: non tñ omnes partes materiales.ergo pauciores finiunt in principio, in augmento plures , in ſtatu adhuc plures, in declinatione pauciores:& in ſtatu non reſoluit̃ putredo reſolutione integra uſq; ad totalem conſumptionẽ ipſius materiæ,quæ febris diutius durat quã duraret a ſimili, & tanta materia putrente extra uenas ꝓꝑ cauſas dictas in primo notato . Et ſecundo nunquam ceſſat febris, nec putredo uſq; ad totalem conſumptionem materiæ ꝓꝑ continuitatem materiæ in quibuſdam uenis, & putreſit omnis res quæ uicina eſt ei,& tranſit ad aliud uicinum loquendo de partibus materialibus . Et tertio illa materia quæ eſt comprehenſa in uenis continuat febrem uſq; ad ultimum eius. & diutius continuat̃ quàm ſimilis , & tanta materia putrẽs ad extra uenas:quia ꝓꝑ magnã cõtinuitatẽ ad cor pauca materia remanens in fine ſufficit facere febrem quæ putrens extra uenas nõ faceret febrẽ . Secundus modus continuæ febris eſt,ꝙ a principio mouẽt certa quãtitas materiæ cuius aliquid actu putrẽs duret a principio uſque ad finem:ſed tñ ſibi aſſocian̄t aliæ materiæ ſibi uicinæ,quæ putrentes adiuuant ad febrem.Et ſi bene conſideres huic ſecundo modo continuarum textus põt adaptari. Tertius modus eſt:quia aliqua materia a principio incipiet putrefieri,cui fiet additio materierũ ſibi uicinarũ , quæ tamẽ materia ſm ſe totam reſoluẽt ante finẽ horæ . Et ſicut de illa materia aliquid reſoluit̃,ita ſit additio. Et ſm hunc modum diſtinguit Galenus tres ſpecies ſynocharum ſ. homotenã : in qua tm additur quantũ eſt quod reſoluit̃.epacmaſticã,in qua plus addit̃ quã ſit illud qđ reſoluit̃ : & paracmaſticam in qua minus addit̃,quã ſit illud qđ reſoluit̃ . Et licet his tribus modis poſſit

> Quatuor modi febrium cõtinuarũ.

textus Anic. adaptari. congruentius tamen adaptatur quarto modo ſtatim dicendo. Nam de iſtis tribus modis erat clarum quòd ſunt continuæ: ſed de quarto erat magis dubium. iden de hoc quarto principaliter Auic. locutus eſt: & de hoc modo textum expoſui. Hæ autem febres continuæ quarti modi dicuntur continuæ proportionales. Vult ergo dicere quòd quando putredo humorum aliorum a ſanguine eſt intra uenas præcipue, quæ ſunt longe a corde fit feb. continua. quæ tamen habet excreſcentias ſecundum naturã humoris: quia ante reſolutionem humoris moti ad putredinẽ ſuperuenit alius humor miſſus a uenis magnis ad paruas: & continuat febres faciendo nouam excreſcentiam· & ita ante finem nouę excreſcentię mouebit tertius humor pro tertia excreſcentia: & ſic deinceps. Dubitatur circa partem pręſentem: quia ſi humores ſunt uicini & ratione huius tranſeat humor uicinus in putredinem: ſicut dixit textus: tunc febris cholerica, uel melancholica deberet facile uerti in ſanguineam, uel phlegmaticam: cum illi duo humores maxime in uenis dominentur &c. Ad quod dicitur ꝙ cum incipit aliqua febris ſecundum plurimum tota maſſa humoralis eſt alterata uerſus naturam illius humoris a quo pendet febris. Et propterea exacerbationes, uel paroxyſmi ſequẽtes pendẽt ab eodem humore a quo incipit febris. Præterea. Putredo humoris præcedentis eſt magis apta inficere humorem ſibi homogeneum, quam diſsimilem: cum calor ille putredinalis agat non ſolum: ut calor: ſed ut calor determinatæ proprietatis infectiuus humoris ſibi ſimilis in ſpecie. Veruntamẽ multæ aliquando accidunt uarietates in febribus, quæ multũ moleſtant mentem medicorum: ut quia primo incipit aliqua febris, quæ per ſigna bene a medico ponderata uiſa fuit. Exempli gratia cholerica, & ſalubris. unde medicus confidens ſignis digeſtionis, & ſignis creticis laudabilibus forte promiſit ſalutem: quæ deinde propter materierum uicinitatem intenditur, uel cum altera complicatur: & forte perduntur ſigna digeſtionis, cum debilitate uirtutis. & cogitur medicus mutare ſententiam tam circa curam, quàm circa prognoſticum. Hoc autem ut dicit Gentilis magis accidit temporibus modernis, quàm ſuperioribus temporibus: cum nunc homines magis gulæ indulgentes ſint, magis repleti quàm tempore ſuperiori. Item quia medici tempore moderno nimis groſſæ diætant uel concedunt non concedenda ducti laſciuia ægrorum, & ſua, & incitamento mulierum, ſicut mihi ſæpe accidit: & poſſem iurare me paucos diætaſſe ægros, ſicut eſt expediens ſecundum rigorem medicinæ. Nota tamen, quòd raro contingunt febres cõtinuæ, quę euntes ad ſalutem continuent ſigna digeſtionis omni die in qualibet hora diei. Et ſi quæ tales reperiuntur, ſunt de materia una ſatis uniformi: immo hæc diuerſitas digeſtionis ſm diuerſas horas frequenter contingit in continuis: in interpolatis non totiens. Vltimo notandum, quòd ſicut materiæ putrentes extra uenas aliquando poſſunt facere continuã propter groſsitiem, uiſcoſitatem, aut multitudinẽ: ita materiæ putrentes intra uenas poſſunt aliquando facere interpolatas, propter ſui paucitatem, & ſubtilitatem· ita ut materia primo putrens reſoluatur antequam ſecunda ſuccedat. propterea dixit, quòd reſolutio completa eſt difficilis, non impoſsibilis.

Continua proportionalis quo fiat.

Quo materia intra uenas putrẽs faciat interpolatas.

Et iſta quidem febres quibus ſunt paroxyſmi eradicationis, & temporis quandoq; dimittunt ordinem ſuum propter diuerſitatem materierum in multitudine, et paucitate, et groſſitudine, & tenuitate. Et propter diuerſitatem in eis in genere, ita ut permutentur quædam materia: & fiant de genere materiei alterius, quæ diuerſificatur ab eis in ſpecie, non in multitudine, et paucitate, et tenuitate, et groſſitie tantum. Et quandoq; fit ex malitia regiminis ægri, aut propter debilitatem eius. Aut propter multitudinem ſenſus eius.

Cum ſuperius poſuerit diuerſitates feb. ex parte humorũ, & ſecundo ex parte locorum, in quibus humores putrent. In hac parte tertia ponit diuerſitates magis ſpeciales & cauſas ipſas. & habet pars iſta partes tres. In prima ponit cauſas quarũdam diuerſitatũ in febribus. In ſecunda ibi{ Et deteriores quidem} comparat febres cõtinuas interpolatis. In tertia ibi{ Pulſus uero diſpoſitiones.} ponit cauſas quarundam diuerſitatum pulſuum accidentium in febribus. Primam partem diuido in quinq; partes, ſm ꝙ ponit cauſas quinq; diuerſitatum paroxyſmorum febrium. ſecunda ibi{ Et paroxyſmi quidem} tertia ibi{ Et quandoq; opponuntur.} quarta ibi{ Et periodi quidem febrium.} quinta ibi{ Et paroxyſmi iterum.} In prima parte ponit cauſas uariationis ordinis paroxyſmãdi quæcunq; uariatio ſit illa ſiue ſm diẽ: ut quia phlegmaticæ non paroxyſmant quotidie, nec cholericæ de tertio in tertium. Et ſimiliter de cæteris: ſiue ſit uariatio ſm anticipationem, aut poſtpoſitionem in eodem die, aut quouis alio modo. Et ſunt quatuor cauſæ: licet prima quæ eſt ex parte humoris, ſubdiuidatur. Dicit ergo ꝙ illæ febres quibus ſunt paroxyſmi eradicationis. i. qui ex toto eradicantur ſicut interpolatæ, & temporis. i. quæ remittuntur, & non eradicantur, ſicut continuæ proportionales: quandoq; dimittunt ordinem ſuum. ſ. paroxyſmãdi propter diuerſitatem materierum in multitudine, & paucitate, & groſsitie & ſubtilitate: & tu ſupple uiſcoſitate · & eius oppoſitio, & diuerſitate etiam in genere materiæ cum materia unius generis, ſiue ſpeciei tranſmutatur in aliam ſpeciem, utputa cum cholera tranſmutatur in melancholiam: & uniuerſaliter cum unus humor tranſmutatur in alium ſpecie differentem. & hæc eſt prima cã.

Cauſę uariationis ordinis paroxyſmorum.

Secunda cauſa eſt ſumpta ex malitia regiminis. nam regimẽ calidum, & multiplicans humores, aut faciens ipſos magis malignos accelerat paroxyſmos: & econtra frigidũ retardat. Tertia cauſa ſumitur ex parte debilitatis ægri. nam quando uirtus eſt debilis, & non poteſt regulare, eueniunt paroxyſmi ſine ordine. Quarta cauſa eſt multitudo ſenſus ægri, quæ eſt cauſa accelerationis paroxyſmi ex oĩ pauca materia, quando ſunt nerui diſpoſiti uirtus ſtimulata mouetur ad ipſius expulſionem: ſicut econtra obtuſio ſenſus eſt cauſa tarditatis. Aliqui per multitudinem ſenſus intelligunt dolorem, qui ſm plurimum inflãmãdo erit cauſa accelerationis. Cauſæ tñ ſupraſcriptæ poſſunt eſſe cauſæ uarietatis paroxyſmorum ſm intenſionem, & remiſſionem tam caloris febrilis, quàm accidentium, & multarum aliarum diuerſitatum potentium in febribus contingere. Primo nota circa primam cauſam ꝙ multitudo, ſubtilitas, priuatio uiſcoſitatis, ſunt cauſę accelerationis paroxyſmorum, ita ut cholera propter multitudinem paroxyſmet quotidie: quãuis medici dicant ꝙ eſt duplex tertiana, uel duæ tertianæ: quod uerũ eſt ex natura humoris, ſiue ex forma ſua ſpecifica, præcipue quando uidẽtur paroxyſmi duarum tertianarum ſibi correſpõdentes in ſuis accidentibus. Quòd ſi paroxyſmi omnino ſint ſimiles non uideo, cur non poſsit dici una feb. cholerica quotidie paroxyſmans præcipue ſi ſit minera una: ſicut etiam phlegmã, ſi propter ſui groſsitiem, uiſcoſitatem, paucitatem paroxyſmet de tertio in tertiũ, dr̃ tertiana: quãuis ille motus de tertio in tertiũ repugnet formæ ſpecificę ipſius phlegmatis, ſm quod dicitur in q̃one de periodicatione. Et quòd illa forma ſpecifica ſit ponenda, uide textũ Aui. hic, cũ dicit quòd uariatio in paroxyſmis fit ꝑ diuerſitatem in genere, cũ una materia permutatur in aliud genus mõ ſuperius expoſito. Variantur. n. ꝑ hãc trãſmutationem mixtio, & forma ſpecifica, ſiue proprietas occulta. Secundo nota circa tertiam cauſam, quòd motus materierum paroxyſmales fiunt a uirtute, & calore naturali: ideo uirtute conſtante in materia ſimilis modi fiet proceſſus ordinatus: ſed cum uirtus eſt debilitata non ſeruatur ordo: quia tũc multæ materiæ etiam diuerſarum ſpecierum mouentur ad putredinem: quia uirtus debilis non poteſt eas tueri a putredine. Item uirtus debilis ab omni leui cã contriſtata, & notabiliter cũ ea facit uarios conatus quibus uario materiæ mõ mouẽtur, unde blaſphematur hæc multa diuerſitas. 4. colliget.

Et paroxyſmi quidem qui eradicantur, incipiunt ſecundum plurimum cum horripilatione, aut frigore, aut rigore, et reſoluũtur per ſudorẽ, & non incipiunt cum frigore, aut horripilatione, ſecundum plurimum niſi aut propter frigus humoriſant propterea quia humor mordicat lacertos, aut propter profundationẽ caliditatis ad interiora redeuntis ad partem materiei: aut propter debilitatẽ uirtutis: aut propter frigus aeris, ſicut contingit tempore hyemis. Et illud quod fit ex mordicatione caliditatis eſt dignius ut proportionetur ad horripilationem quã ad frigus. Et plurimũ quod accidit de eo eſt, ut ſit ſicut punctio acuum in omni membro. uerum reſolutio materiei cum ſudore eſt: quoniam caliditas putreſaciens re-

ſoluit humiditatem, et remanet cinereitas. cum ergo ſit illa humiditas non obſeſſa in uenis facilis ſit expulſio eius per ſudorem in poris.

In hac parte Auic. ponit ſecundam diuerſitatem, & cauſas eius: & habet hæc pars tres partes. In prima ponit cauſas quare paroxyſmi interpolatarum incipiũt cum typo ſm plurimũ, & terminantur frequenter cum ſudore. In ſecunda parte ponit cauſas quare paroxyſmi continuarum non incipiunt cum typo nec terminantur cũ ſudore niſi raro. In tertia parte oſtendit quibus ex cauſis in aliquibus febribus frigus, & horripilatio complicantur. ſecunda ibi. § Paroxyſmi quidem inſeparabiles. § tertia ibi § Et in quibuſdã febribus. § In prima parte Auic. dicit quatuor. Primum φ paroxyſmi qui eradicantur. i. febriũ interpolatarum incipiunt uteplurimum cum frigore, horripilatione, & rigore & reſoluuntur cum ſudore. ſ. frequenter. Secundo dicit, φ cauſa quare incipiunt cum aliquo typo eſt una, aut plures de infraſcriptis. Prima eſt frigus humoris. nam humor frigidus cum expellitur extra uenas ad membra ſenſibilia calida, ſicut ſunt muſculi ſentitur frigus: & ita fit frigus in principio febrium interpolatarum. Secunda cauſa eſt: quia humor mordicat lacertos cum in principio ad eos expellitur: non autem mordicabat uenas ex quibus expellitur: quia ſunt pauci ſenſus, & erat ſibi aſſuetus. mordicat autem ſui acuitate lacertos: quia ſunt multum ſenſibiles: & non eſt ſibi aſſuetus. & quia eſt in motu. poſtea autem licet fiat mordacior, & acutior per putredinem: non tñ mordicabit ita fortiter facta aſſuefactione, & deficiente motu. hic autem humor mordicans ſm plurimum eſt calidus: licet non ſit impoſsibile phlegma acetoſum mordicare: & eſt hic humor calidus cauſa frigoris fugando calidum interius. unde ſimul coniungentur rigor, & frigus: & illæ duæ cauſæ magis pertinent interpolatis. Tertia cauſa eſt profundatio caliditatis. i. ſpiritus, per quem caliditas actualis in membris ſeruatur ad interiora tendens ad partem materiei: id ad membrum, ubi eſt materia nociua ſui multitudine, aut malitia manifeſta, uel occulta, ſiue apoſtemet, ſiue non. Quarta cauſa eſt debilitas uirtutis maxime per reſolutionem, unde natura cogitur tenere illos paucos ſpiritus qui ſuperſunt in membris nobilibus intrinſecis, de quibus eſt magis ſollicita. Quinta cauſa eſt frigus aeris extrinſeci: nam reuocato calido interius in principio paroxyſmorum, non tam magnum frigus ſentiretur exterius niſi cum adiutorio aeris circunſtantis: & proprie qñ illa reuocatio eſſet ualde multa: & hæ tres cauſæ ſunt communes continuis, & interpolatis. Tertio dicit Aui. φ illud, quod eſt propter mordicationem caliditatis eſt dignius, ut proportionetur horripilationi, quàm frigori: & hic accipit horripilatio ut eſt communis rigori, & horripilationi proprie ſumptis. Et iſtud quod accidit ex ea horripilatione eſt, ſicut punctio acuum in omni membro, in quo eſt talis paſsio. licet magis proprie debeat dici φ illa punctio quæ eſt laſsitudo ulceroſa eſt cauſa horripilationis, aut ſaltem eſt pars quidditatis horripilationis: ſed de hoc in cap. proprio dicetur quantum erit expediens. Quarto dicit φ cauſa quare paroxyſmi interpolatarum finiantur cum ſudore eſt: quia caliditas putrefaciens reſoluit humiditatem, & remanet cinereitas: & ideo cum iſta humiditas non eſt obſeſſa, & conſtricta in uenis tũc eſt facilis expulſio ipſius per ſudorẽ in poris. Vbi nota φ in rebus corpulentis multam habentibus humiditatem, per putrefactionẽ ſeparantur partes humidæ a terreſtribus. Vnde manifeſte uidemus cadauera ſtillare humiditatem cum putrent: talem ergo ſeparationem uocat hic Auic. reſolutionem quaſi retro ſolutionem: uel diſſolutionem cum ſoluantur illa quæ per digeſtionem fuerint complexa: & non ſumit hic reſolutionem pro cõuerſione in uaporem. Et cinereitas remanet. i. pars terreſtris præcipue ubi materia fuerit multa & groſſa, ſed ſemper aut ferè ſemper aliquid remanet poſt humidi ſeparationem. hæc ergo humiditas in interpolatis, quia eſt in ambitu totius propinqua poris non contenta in tunicis uenarum, nec multis humiditatibus aliis coniuncta facile pellitur per poros in fine paroxyſmi, & quandoq; ante.

aphoriſ.
aphoriſ.
& 48.

Paroxyſmi autem inſeparabiles minuuntur: et non eradicantur per ſudorem, neque incipiunt cum frigore, niſi propter profundationem caloris innati: tunc enim infrigidantur extremitates: et illud eſt ſignum malum.

In hac parte duo dicit. Primũ φ paroxyſmi inſeparabiles. i. exacerbationes febrium continuarum minuuntur. i. remittuntur, & non eradicantur per ſudorem, ita φ fiat æger in febribus. tum quia raro ſudant, & ſi ſudent: non tñ fiunt omnino infebrientes: quia materia exacerbationis non ex toto reſoluit propter cauſas contrarias illis, quæ ſunt in interpolatis, de quibus ſtatim dixi. ſecundo dicit φ non incipiunt cum frigore: neque etiam cum alio typo niſi pp debilitatẽ uirtutis, & proprie per reſolutionem, & per profundationem caloris innati. i. ſanguinis & ſpiritus ad membra intrinſeca, tunc extremitates infrigidantur, & eſt ſignum malum. Notandum primo circa primum, φ licet materiæ putrentes ad intra uenas faciẽtes excreſcentias raro ita reſoluantur, aut ſenſualiter, aut per ſudorem, ut homo fiat infebriens: tamen experientia comprobatur hoc aliqñ accidere, ſicut qñ materia eſt pauca, & ſubtilis. Si. n. materia cauſonis poteſt per ſudorẽ terminari, quid prohibet materiam unius exacerbationis poſſe per ſudorem expelli.

Notandum ſecundo circa ſm dictum, φ licet plurimũ frigus accidens in continuis ſit pp duas cauſas poſitas in textu. ſ. debilitatem uirtutis, & profundationem caloris innati: tñ propter alias tres cauſas poteſt aliqñ accidere. Poteſt. n. una pars materiæ facientis exacerbationem expelli ad membra ſenſibilia: ſi erit frigida faciet membra frigere. Si autem erit calida mordicando faciet rigorem, aut horripilationem: φ etiam a frigiditate aeris poſſet cõtingere: in extremis frigus eſt ſatis manifeſtum: hæ tñ tres cauſæ frequentius faciunt frigere, rigere, horripilari in principiis paroxyſmorum interpolatarum, quã in excreſcentiis continuarum: & hæc fuit intentio Auic. Notandum tertio, φ frigus extremitatum accidens in continuis, ſi ſequitur debilitatem uirtutis eſt malum ſignum; ſignificat enim ferè ultimatam ſpirituum reſolutionem, & paucitatem caloris innati. ſi uero ſequatur profundationem caloris ſignificat magnum nocumẽtum in aliquo membro intrinſeco nobili, quod erit propter apoſtema, aut ulcus illius membri: aut quia membrum illud multum opprimitur multitudine materiæ, aut malitia eius manifeſta, uel occulta. Sed dices nonne infrigidatio iſta extremorum poteſt ſequi cauſas iſtas in interpolatis? & ſic eſſe malum ſignum. Dicitur φ ſm plurimum non eſt ſignum ualde malum, ſicut in continuis. Nam ſparſio materiæ ad membra ſenſibilia eſt cauſa ſm plurimum typi accidentis in interpolatis: quia propter triſtem ſenſationem fit retractio caloris. ſed quia uenæ intrinſecæ parum ſentiunt raro eſt hæc cauſa: ſed ſecundum plurimum aliæ duæ: ueruntamen ſi illæ duæ eſſent cauſa typi in interpolatis eſſet malum ſignum: & tunc illud frigus extremitatum eſſet continuum.

Et in quibuſdam febribus componuntur frigus et horripilatio: quoniam materia quæ putreſit eſt compoſita ex frigido et mordicatiuo.

In hac parte dicit φ quandoq; frigus, & horripilatio cõplicantur in principiis paroxyſmorum. Cuius cauſa eſt, quia materia iſtarum febrium eſt compoſita ex parte frigida, & ex parte mordicatiua, & per partem frigidam fit infrigidatio, & per mordicatiuam horripilatio. Et nota φ licet frigidum poſsit eſſe mordicatiuum: loquitur tñ de mordicatiuo calido. non. n. eſt inconueniens humorem compoſitum ex phlegmate & cholera: quæ non ſunt redacta ad unam formã facere febrem unã, & ſeruabit periodum humoris dominantis.

Sed circa has partes cadit dubium cum infrigidantur extrema propter fugam caloris interius: ad quas partes tẽdit calor ille fugatus interius. Ad quod dicitur φ calor, ſiue ſpiritus tendit ad partẽ unde expellitur materia: & ſic in continuis tendit ad uenas magnas: & in interpolatis tẽdit ad paruas in principio ſuorũ paroxyſmorũ: & hoc eſt quod dicit textus. ad partem materiei: uirtus. n. adiuta calore naturali fortius expellit.

Sed contra ſequitur quòd in principijs exacerbationũ cõtinuarũ magis debent infrigidari extrema, quã in principijs paroxyſmorum interpolatarum. Item quòd nõ eſſet malũ ſignũ, ſicut neq; eſt malũ frigiditas extremorũ i principijs interpolatarũ. Tertio uidet quòd ad iſtã partẽ dẽt trahi calor in qua ſit pũctio & triſtis ſenſatio: ſemp. n. ſanguis pellitur ad locũ dolẽtem. Et hoc eſt quod dicit textus. ad partem materiæ. i. ad partem a materia læſam. Ad has inſtantias reſpondetur. Ad primam & ſecundam negetur ad quod deducitur. raro enim

ſpiritus tendunt ad magnas uenas, cum ibi ſit magna copia ſpirituum,& ſanguinis. Et ſi retrahuntur ad uenas magnas ſignificatur aut uirtutis debilitas ſequens paucitaté ſpirituum, aut magnum nocumentum intrinſecum: ſed ad uenas paruas, ubi parum eſt de ſpiritu oportet q ſpiritus retrahantur ad ſortificandum uirtutem expulſiuam:nec hoc eſt malum ſignum. Ad tertiam inſtantiam dicitur q etiam ad loca extrinſeca ſenſibilia calor attrahitur. unde in principio trahitur a loca a quibus expellitur materia.ergo in principiis paroxyſmorum antequá homo incipiat manifeſte frigere, horripilari, aut rigere calor trahitur ad uenas: deinde cum materia incipit expandi ad mébra ſenſibilia fortificata uirtute interius: tunc calor incipit ꝑ parte pelli ad membra ſenſibilia, quibus infertur nocumétum per aduentum materię ad ipſa.Sed cum membra ſenſibilia ſint duplicia intrinſeca,& extrinſeca: natura primo mittit ſanguinem, & ſpirituum ſenſibilibus intrinſecis, de quibus eſt magis ſollicita:& tunc incipit calefieri notabiliter frigentibus, & rigentibus membris ſenſibilibus extrinſecis:poſtea tam extrinſeca, quam intrinſeca notabiliter calefiunt tam per delationem ſanguinis & ſpiritus ſuper ea,quàm propter calorem putredinalem qui intenditur in materia:& conſequenter in membris.

Et quandocunque componuntur quædam febr. putredinis tali compoſitione, qua fiant in forma inſeparabiles: & illud eſt uerbi gratia, quando incipit humor putrefieri in loco: & cum ſuperuenerit ei putredo putrefit tota: & conſumitur ab ea:deinde incipit humor de genere eius:aut non de genere eius putrefieri :tunc obuiat paroxyſmus ſecũdus tempori eradicationis paroxyſmi primi:deinde continuatur res ita: & quandoque componuntur febr. putredinis modis alijs compoſitionis,quos diſtinguam in capitulis ſuis.

In hac parte oſtendit aliam diuerſitatem dicẽs, q febres interpolatæ.i.quarum quælibet eſt interpolata componuntur tali compoſitione qua fiunt in forma.i. apparẽter inſeparabiles: exempli gratia. humor incipit putrefieri in loco aliquo extra uenas. & cum ſuperuenit.ſ.de præterito ei putredo.i.calor putredinalis, & putrefit tota materia: & conſumitur.i.reſoluitur ab ea.ſ.caliditate putredinali.deinde incipit humor de genere primi, aut de alio a primo putrefieri: & tunc obuiat paroxyſmus ſecundus tempori eradicationis primi.i.primo nondum eradicato:& ita tertius ſecundo obuiat: & continuatur res ita uſque ad finem totius ægritudinis. Et ſubdit q componuntur febres aliis modis, de quibus dicet inferius in capitulo de febribus compoſitis.

Et paroxyſmi quidem febrium prolongantur quandoque, & quandoque abbreuiantur. prolongatio eorum eſt ergo, aut propter groſſitudinem materiei, & uiſcoſitatem eius, & multitudinem ipſius: aut eius quietem: aut propter debilitatem uirtutis:aut propter debilitatem ſenſus: aut propter ſpiſſitudinem pororum: quare non reſoluitur humor: & eorum abbreuiatio eſt propter contraria eorum.

In iſta parte ponit aliam diuerſitatem: & eſt q periodi feb. quandoq; prolongantur, quandoq; abbreuiãtur. Cauſæ autem prolongationis ſunt ſeptem. Prima groſsities materiæ. ſecunda uiſcoſitas.tertia multitudo.quarta quies materiæ. nam cum in uno loco quieſcit non ita ſpargitur: & ſic remanens unitá non facile diſſoluitur. aut per quietem intelligamus paruam ebullitionem:& ideo quidam per quietem intelligunt frigiditatem quæ eſt cauſa paucæ ebullitionis, & agitationis. Et alij intelligunt carentiam mordicationis: aliqui tardam delationẽ ſuper membra. Quinta cauſa prolongationis paroxyſmorum eſt debilitas uirtutis tam digeſtiuę q̃ expulſiuæ. Sexta cauſa eſt debilitas ſenſitiuæ. nam virtus ſenſitiua debilis non patitur: & ſic tardius agit. Vltima eſt ſpiſsitudo pororum ſiue naturalis, ſiue accidentalis. vnde materia non poteſt facile per poros ſenſibiliter aut inſenſibiliter expelli: & licet ſint aliæ cauſæ prolongationis: iſtæ tamen ſunt fortiores,& ad quas facile aliæ reducuntur. & ſubdit q breuitas paroxyſmorum eſt ex cauſis contrariis.

Cauſæ prolongationis paroxyſmorũ.

Et paroxyſmi iterum feſtinant, & tardantur: & tarditas eorum eſt, aut propterea quia eorum materia eſt pauca, aut tardi motus ad mineram putredinis propter groſſitiem ſuam: & hoc quidem eſt ſicut materia quartana: & uelocitas eorũ eſt, quoniam ipſa eſt multa, ſicut phlegma, niſi ſit uitreum, quoniam paroxyſmi eius quandoque tardantur: aut ſubtilis ſicut cholera.

In hac quinta parte ſuperius diuiſa Auic. ponit quintam diuerſitatem paroxyſmorum febrium. nam paroxyſmi quandoq; feſtinant, quandoq; tardantur. Cauſa autem tarditatis eſt: quia materia eſt pauca, aut tardi motus ad mineram putredinis propter groſsitiem ſuam: quare tarde expellitur ad locum minerę putredinis, ſicut materia quartanæ. Velocitas autem, ſiue feſtinatio eſt: quoniam ipſa eſt multa, ſicut phlegma, niſi ſit phlegma uitreum: quoniã paroxyſmi eius quandoq; tardantur propter uehementem groſsitiem eius: aut ſubtilis, ſicut cholera eſt cauſa feſtinationis. Hic nota, quòd dicimus paroxyſmos tardare, quãdo multum tempus cadit inter principium unius, & principium alterius: & econtra feſtinare. Et eſt hic intentio Auic. ponere cauſas cuiuſcunq; tarditatis, & cuiuſcunq; feſtinationis, ſiue uarientur dies, ſiue uarietur ſolum hora diei, ut patere poteſt exemplis ſuis.ſ.de melancholia, & de cholera, & phlegmate. Vnde ſciendum quòd multitudo, & ſubtilitas faciunt ad accelerationem paroxyſmorum: ſicut econtra paucitas, groſsities, & uiſcoſitas faciunt ad tarditatem: uerum iſtæ diſpoſitiones, niſi multum excreſcant, uariant ſolummodo horam, & non diem faciendo paroxyſmum anticipare, aut poſtponere. Sed uariatio ſecundum ſpeciem, per quam diuerſificatur tam forma ſubſtantialis, quàm proprietas occulta, & modus mixtionis eſt cauſa principalis uariationis ſecundum diẽ. inſequitur enim motus determinatus humoris, ſiue periodicatio ipſius ſecundum determinatum diem proportionem uirtutis mouentis ad humorem reſiſtentem per formam ſubſtantialem proprietatem occultam, & modum mixtionis quæ ſunt principales cauſæ reſiſtentes. ſed minus principalea ſunt diſpoſitiones manifeſtæ iam dictæ ſcilicet quantitas, modus ſubſtantiæ, & ſimiles.

Cauſa tarditatis & feſtinationis paroxyſmi.

Et deteriores quidem febres ſunt inſeparabiles in quibus putredo eſt intra uenas: deinde illæ quæ eradicãtur, in quibus eſt putredo in toto corpore, aut in partibus cordis.

Hic ponuntur canones. primus q deteriores feb. ſunt continuæ, in quibus putredo eſt ad intra uenas. in ſecũdo gradu ſunt illæ quæ ſunt interpolatæ, in quibus putredo eſt in toto corpore.i.in ambitu totius corporis extra uenas. aut in partibus corporis.i.in partibus ambitus corporis extra uenas. Si dicat textus in cordis partibus, iunge eũ particula ſuperiori: ut ſit ſenſus. deteriores feb. ſunt illæ, in quibus putredo eſt intra uenas, aut in partibus cordis.

Febres pętioſæ.

Et parum quidem accidit ſenibus febris ualde accenſa propter frigus complexionis eorum, & paucitatẽ carnis ipſorũ.

Secundus canon. quòd parum.i.raro accidit ſenibus feb. accenſa ualde propter frigus complexionis eorum: quia habent calorem naturalem remiſſum, & paucitatem carnis.i.quia habent parum de humido: & ſic parum de multitudine caloris. Vbi nota quòd ea quæ ſunt calida cum inflammantur, efficiuntur calidiora. Et hoc eſt quod dicit Auer. 4. colliget. quòd calor præter naturam menſuratur menſura caloris naturalis. Et eſt hic canon poſitus in aphoriſmo primæ particulæ. Quicunque creſcunt plurimum habent &c.

Pulſus uero diſpoſitiones diuerſificantur in febribus putridis, ſecundum diuerſitatem earum in generibus ſuis, et ſecundum diuerſitatem ſpeciei unius earum in uehementia, et debilitate, et in fortitudine accidentium, et debilitate eorum.

Hic ponit quaſdam diuerſitates pulſuum, & ſunt quatuor. Prima quòd diſpoſitiones pulſuum diuerſificãtur in febribus: puta ſm diuerſitatem earum in generibus ſuis: ut quia alius eſt pulſus phlegmaticæ alius cholericæ &c. Et diuerſificatur etiã ſm diuerſitatem ſpeciei, unius in uehementia, & debilitate.i. in intenſione, & remiſsione, & fortitudine accidentium, & debilitate eorũ: ut quia pulſus in una cholerica diuerſificabitur a pulſu alterius.

Et quandoque accidit ei durities, aut propter apoſtema calidum

lidum uehementis extenſionis:aut propter apoſtema calidum in membro duro:aut propter uehementiam ſiccitatis, aut cũ dominatur frigus in principijs.

Hic ponit quatuor cauſas duritiei pulſus. una eſt apoſtema calidum uehementis tenſionis, propter quod tenduntur arteriæ.& fiunt duræ.ſecunda eſt apoſtema calidum in mẽbro duro ſicut ſunt nerui, panniculi:& ſimilia.accidit enim ex hoc tẽſio arteriarum.tertia eſt uehementia ſiccitatis, quæ acquiritur corpori, pp quam arteria induratur. quarta eſt frigus accidẽs in principijs paroxyſmorũ. nã pp tale frigus indurat̃ arteria.

Et quandoq; fit lenis propter materiam lenem phelgmaticam,& ſanguineam:& propterea qd apoſtema eſt in membro leni,ſicut illud quod eſt in hepate, & peripneumonia, & lethargia:aut propter humoroſitatem cum expectatur quãdo vult, vt ſudet.

Hic ponit tres cãs lenitatis pulſus. Prima eſt materia fluida humida, ſicut phlegma & ſanguis.ſunt.n.in febribus phlegmaticis,& ſanguineis pulſus molles. ſecunda eſt apoſtema in membro molli, ſicut apoſtema hepatis, & lethargia quod eſt apoſtema frigidum in cerebro:& maxime intelligit de lethargia phlegmatica,& non melancholica,& peripneumonia, qđ eſt apoſtema pulmonis,& maxime quãdo pendet a phlegmate facit pulſum mollem. tertia eſt cum natura uult expellere humiditates ſub forma ſudoris:unde medici experti per mollitiem pulſus,& undoſitatẽ eius pronoſticant̃ ſudorẽ futurum.

Et pulſus quidem fit in principio paroxyſmorum debilis coarctationis, propter aduẽtum virtutis ſupra materiam, & occupationem eius in mundando, & euentando.

Ponit quartam diſpoſitionem pulſus:& eſt ꝙ pulſus in principijs paroxyſmorum fit debilis: cuius debilitas arguitur ex paruitate,& diuerſitate cum debilitate impreſsionis in digitũ tangentis. non enim pulſat fortiter conſtanter,& perſeueranter, quæ tres conditiones requiruntur ad pulſum fortem,& eſt coarctatus.coarctatio enim pulſus eſt paruitas eius cum diuerſitate a materia ſuffocante,& tegente.ideo ſubdit propter aduentum uirtutis ſupra materiam. pugnat enim uirtus contra materiam ſubtiliando ipſam, reſoluendo,& quantum poteſt expellendo:& econtra materia cõtra uirtutem ſuffocando: ſicut ignis ſub lignis ſuffocatur,& occupationẽ eius in mundãdo fumos putridos,& euentãdo calidum membrorum, & ſpirituũ. Eſt enim his operationibus tunc temporis multum intẽta.ſed forte melius eſt, ut aliter exponat̃ propter occupationẽ eius ſcilicet uirtutis ad reſiſtẽdum materiæ dum ſuffocatur ab ipſa in mundando,& euentando ideſt dum mũdat fumos putridos, & euentat calidum ſuffocatum:ita ut ly mundando & euentando ſtent temporaliter:& nõ cauſaliter.nam mundando, & euẽtando nõ eſt cauſa cur pulſus fiat debilis coarctatus:immo potius eſt cauſa magnificandi pulſum, tam ſecundum ſyſtolem, quàm ſecundum diaſtolem. ſic enim melius fiet mundificatio & euentatio.& ſic cum Dei gratia ſit finis huius expoſitionis, difficilis capituli.Sed pro completa declaratione dictorum in præſenti capitulo ſupereſt, ut uentilemus duas materias difficiles, una eſt de putrefactione, alia eſt de periodicatione.

Vtrum ex indebito regimine ſex rerum non naturaliũ poſſit in humano corpore accidere putrefactio. Quod ſic declarat Auic.prima quarti.tract.2.cap.primo.& decima tertia tertij.necnon Gale.primo de differentijs febrium: & experiẽtia facile comprobatur, cum huiuſmodi inordinato regimine frequenter accidãt febres putridæ. Pro ſolutione huius dubij primo uidebitur quid ſit putrefactio, quid putredo, quid combuſtio,& quomodo putrefactio differat a combuſtione, reſolutione, cruditate,& digeſtione. In ſecundo articulo uidebitur de quæſito. Quantum ad primum omiſsis aliorum opinionibus, dicam ea quæ uidentur mihi magis probabilia, & ſententiæ Ariſt.cæterorumq; philoſophorum,& medicorũ illuſtriũ magis conformia. Ariſto. omnium philoſophorum princeps. 4.metheororum diffinit putrefactionem dicens. ꝙ eſt corruptio quædam in unoquoque humido proprie ſecundum naturam caliditatis ab aliena caliditate:hic autem eſt, quæ ambientis. Quæ diffinitio ſic intelligenda eſt. putrefactio eſt corruptio quædam ideſt uia, uel motus in corruptionne mixti, inquantum mixtum in unoquoque humido proprie ſecundum naturãm caliditatis ideſt per corruptionem caliditatis proprie inquantum naturalis in unoquoque humido complexionali mixti ab aliqua caliditate caliditatem propriam extranearẽ: cõnotando ꝙ per caliditatem propriam extraneatã, & caliditatem alienã qualis eſt ambientis fiat, uel ſit apta fieri ipſius humidi eductio,& elemẽtorum ſeparatio: ita quòd utraque notabiliter côcurrit ad mixti corruptionem, humidi eductionem,& elementorum ſeparationem. Corruptio in hac diffinitione poſita eſt genus.nam putrefactio eſt contraria generationi ſimplici mixtorum apud philoſophum in eodem.4.metheo.Sed corruptio adæquate opponitur generationi. primo de generatione. ergo putrefactio eſt corruptio. non tamen omnis corruptio eſt putrefactio:ut patet. Et corruptio hic poſita pro genere dicit cauſam formalem putrefactionis. Intelligit autem Ariſto.putrefactionem opponi generationi ſimplici mixtorum: quia terminus a quo putrefactionis eſt terminus ad quem generationis mixti ex elementis. Et econtra terminus ad quẽ putrefactionis eſt terminus a quo generationis: & ſicut generatio mixti ex elementis fit a calore naturali, & cœleſti permiſcente, & uniente elementa ſecundum exigentiam alicuius ſpeciei mixtorum.ita putrefactio eſt a calore intrinſeco præternaturali,& extrinſeco agentibus elementaliter,& ſoluentibus mixtum in elementa. Dicitur quædam, quia putrefactio non eſt corruptio proprie ſumpta quę eſt mutatio ſubita de eſſe ad non eſſe:ſed eſt uia, uel motus in hanc corruptionem proprie ſumptam.ut eſt apud Auice.prima quarti capi.de feb.ſanguinis.nec eſt quicunque talis motus:ſed limitatus circunſtantijs in diffinitione poſitis, & exprimendis. non enim corruptio elementorum eſt putrefactio: neque combuſtio:neque traſmutatio unius mixti in aliqua dicitur putrefactio.per hanc particulam in unoquoque humido intellectam: ut ſupra declaratur cauſa materialis, in qua ſiue ſubiectum ipſius putrefactionis, quod eſt mixtum ſecũdum ipſius humidũ. cum quia humidum mixti eſt proprium ſubiectum caloris mixti, qui inquantum naturalis,& proportionatus formæ mixti tenet,& conſeruat mixtionem quæ in putrefactione corrumpitur inquantum naturalis,& agit ad demixtionem. quia humidum mixti ſeparatur a partibus terreis in putrefactione,& ducitur ad circunferentiam ipſius mixti. Per hanc particulam proprie ſecundum naturam caliditatis, tangitur agens proximum putrefactionis quod eſt caliditas propria ipſius mixti, quæ facta præternaturalis ipſi mixto coagit caliditati continẽtis ad ipſius corruptionem, & humidi eius eductionem. quæ caliditas continentis aliena a caliditate ipſius mixti:quia contrariatur ipſi inquantum ipſa eſt naturalis, & non inquantum caliditas eſt agens remotũ in putrefactione. qua propter hæc diffinitio eſt proprie naturalis:quia in ipſa ponitur genus exprimens formam,& ſubiectum, dico materiam & agens propinquum,& remotum.& tangitur cauſa finalis quæ eſt elemẽtorum ſeparatio:cum dicitur quòd eſt corruptio mixti inquãtum mixtum. Modus autem putrefactionis penes Alb. ma. eſt iſte.nam calidum extrinſecum trahit ad ſe calidum intrinſecum. quod quia non poteſt educi ſine humido proprio ſimul ad ſe trahit humidum proprium: quod eſt ipſius ſubiectum.ad cuius eductionem ipſum calidum intrinſecum adiuuat ſubtiliando,& ipſum educendo per poros quos dilatauit calor extrinſecus. & ad huius humidi eductionẽ coadiuuat frigiditas intrinſeca mixti exprimens humidum ſimul cum calore. Et hoc eſt quod dicit Ariſto. in litera. putrefactio eſt communis paſsio frigiditatis propriæ, & caliditatis alienæ ita quòd ad putrefactionem tria agentia concurrunt.primum caliditas intrinſeca.ſecundum caliditas extrinſeca.tertium frigiditas propria. frigiditas autem extrinſeca, licet poſsit corrumpere calorem naturalem mixti, ipſum remittendo,& paucificando;& facere ipſum improportionatum formæ mixti, & humido regulando: tamen non poteſt eſſe immediata cauſa eductionis humidi mixti: immo ipſi eductioni contrariatur claudendo poros,& calorem mixti fugando interius, niſi ſit adeo uehemens ut ſe profundando exprimat humidum cum calore ſuo: uerum hæc non eſt putrefactio, licet ducat ad incinerationem mixti. quia hanc non conſequuntur accidentia putrefactionis ſcilicet fœtor. & quia quod tunc incineratur eſt magis humidum interius, quàm exterius. cuius contrarium eſt in eo quod putreſit. frigiditas tamen extrinſeca de per

Putrefactio quid.

Putrefactio ſecundum Albertum.

accidens poteſt eſſe cauſa putrefactionis faciendo calorē mixti præternaturalem, qui factus præternaturalis, & agens præternaturaliter facit ad mixti corruptionem, & humidi eductionem.

Putredo quid.

Putredo autē eſt caliditas putredinalis intrinſeca mixto. ſicut uoluit Aui. ſecunda primi. cap. primo. ubi exēplificās de cauſa coniuncta feb. dixit, ꝙ eius cauſa coniuncta eſt putredo, licet prima quarti, trac. 2. cap. primo. & in pleriſq; putredo accipiatur pro humore putrido. humor autem putridus, & ſimiliter uapor eſt cauſa coniuncta feb. per caliditatem ſuam putredinalem.

Combuſtio quid.

Combuſtio autem deſcriptiue eſt corruptio uelox in unoquoq; mixto cum humidi ipſius ſublimatione, & partium terreſtrium deſcenſu a caliditate extrinſeca abſq; notabili concurſu alicuius principij actiui ipſius mixti. Et ex his patent differentiæ. 8. inter putrefactionem, & combuſtionem. Prima. quia putrefactio eſt naturalis. Combuſtio autem uiolenta iuxta philoſophum. nam in putrefactione ad corruptionem mixti, & humidi eductionem coadiuuat notabiliter aliquod principium intrinſecum: immo plura ſcilicet caliditas propria facta extranea, & frigiditas propria exprimens humidum ſimul cum calore. ſed nihil tale adiuuat in combuſtione ſaltem adiutorio notabili: immo ut plurimum fit reſiſtente calore intrinſeco. Secunda differentia: quia quod putrefit eſt magis humidum & calidum exterius quā interius: interius enim exiccatur & friget. & quod comburitur eſt exterius magis calidum & ſiccū quā interius. Cum enim comburitur a caliditate extrinſeca forti humidum ſublimante fortius agente in partes propinquas, quā in partes remotas eſt neceſſarium, ut exterius magis calefiat & exiccetur quā interius. Tertia differētia eſt, quia putreſactio eſt tarda ad incinerationem: ſed combuſtio uelox. fit enim a fortiori caliditate. ſed in putrefactione caliditas innata eſt debilis reſpectu proprij humidi regulādi, & tarde ducens ad incinerationem. Quarta, quòd putreſactio facit mixtum fœtere, cōbuſtio uero nō: immo aufert fœtorem. Quinta, quia per putrefactionem generantur quædā alia imperfecta, per combuſtionem minime. Sexta, quia putrefactionem impedit caliditas feruens: ſed combuſtionem minime. Septima, quia combuſtio facit ceſſare putrefactionem. ſed putrefactio non facit ceſſare combuſtionem. Vtrum autē ſit poſsibile putrefactionem, & combuſtionem per certum tēpus ſimul intēdi uidebitur infra. Octaua differentia. quia difficilius cęteris paribus probibetur putrefactio, quā cōbuſtio: quod arguit caliditatem magis eſſe fixam in eo quod putrefit, quàm in eo quod comburitur, immo ſtat in eo quod comburitur caliditatem non eſſe fixam. Conueniunt autem, quia utraque fit a caliditate extrinſeca. ſecundo quia utraque eſt paſſio mixti. ſimplicia enim non comburuntur, neque putrent. non tamen omne mixtum poteſt putrere: licet omne poſsit cōburi. nam flamma ignis poteſt comburi: non tamen putrefieri. tertio quia utriuſq; finis eſt incineratio, & elementorum ſeparatio.

Reſolutio quid.

Ex quo ſequitur quòd neutra ipſarum eſt traſmutatio mixti in aliud mixtum. Differt autem putrefactio a reſolutione: quia reſolutio eſt conuerſio humidi in uaporem: quæ licet poſsit fieri a caliditate tam intrinſeca, quàm extrinſeca: non tamen exigit caliditatem innatam debilem reſpectu proprij humidi regulandi, neq; corruptionem mixti inquātum mixtum, aut elemētorum ſeparationem a digeſtione, quæ deſcriptiue

Digeſtio.

eſt completio a proprio & naturali calido ex paſsionibus contraiacentibus humorum quæ ſunt propria materia corporum mixtorū. Vel clarius & in idem redit, eſt perfectio a proprio & naturali calido ex oppoſitis paſsiuis. Nam digeſtio tendit in generationem mixti, aut completionem eius. Putrefactio uero tendit in corruptionem mixti, & eius demixtionem. Itē illa fit a proprio, & naturali calido: hæc autem a caliditate propria corrupta. Item in illa permiſcetur humidum cū ſicco: in

Cruditas.

putrefactione autem demiſcentur. Differt autē putrefactio a cruditate: quia cruditas eſt diminutio a complemento caloris digerentis, aut putrefacientis in humido, aut ipſarum operationum priuatio. putrefactio uero nō eſt huiuſmodi operationum priuatio: immo putrefactio dicit operationem caloris preternaturalis putrefaciētis, ſicut digeſtio dicit operationē caloris naturalis digerentis.

Quantum ad ſecundum articulum præmittendum eſt primo quòd per debitum regimen ſex rerum non naturalium debemus intelligere debitam ipſarum adminiſtrationem, tam ſecundum quantitatem & qualitatem ipſarum, quàm ſecundum debitam proportionem ipſarum inter ſe in compoſitione ad corpus regendum. Sunt autem res non naturales deſcriptiuæ quæ neceſſario occurentes corpori humano poſſunt cōueniēter, & inconuenienter applicari. & ſunt ſex aer, cibus, & potus, ſomnus, & uigilia, motus, & quies, inanitio & repletio, & accidentia animi. Ex quo patet quòd per indebitum regimen ſex rerum non naturalium debemus intelligere indebitā adminiſtrationem ipſarum ſecundum qualitatem, aut quantitatem: aut indebitam proportionem inter ſe in comparatione ad corpus regendum. Secundo notandū quòd humores corporis noſtri, non tantum conſeruantur per proprium eorum calorem, ſed maxime & principalius per calorem naturalem eis debite proportionatum. patet. quia aliter non poſſet aſsignari cauſa cur ſanguis in uenis diu ſine putredine ſeruetur ſed extra uenas cito putrefit. Notandum tertio humorem indebitæ qualitatis, aut quantitatis, aut non debite calori noſtro proportionatum a caliditate noſtra non debite regulari. hoc patet ex præcedenti notato. Ex quo ſequitur tales humores facilius quā alios cæteris paribus a calore extraneo putrefieri. Et ex his patet concluſio reſpōſiua ad quæſitum, ſcilicet pars affirmatiua queſtionis quæ auctoritatibus ante oppoſitum inductis & quotidiana experientia cōprobatur. Quotidie enim ex indebito regimine in huiuſmodi rebus corpora etiam ſaniſsima feb. putridas incurrunt.

Ad partem negatiuam dubij arguitur. ſi ex indebito regimine in ſex rebus non naturalibus poſſet, &c. hoc maxime eſſet, quando cibus indigeſtus ſumitur ſupra cibum partim digeſtū. ſed hoc nō ſufficit, neq; facit ad putredinem: immo potius impedit: quia ſi cibus primo aſſumptus nullo modo eſſet digeſtus non fieret putredo, ſed præexiſtentis cibi digeſtio potius iuuat ad digeſtionem, quàm impediat· cum totum minus reſiſtit uirtuti digerenti quàm ſi totū eſſet indigeſtum. Et confirmatur. ponatur quòd ſequens cibus ſit in ea proportione facilius digeſtibilis in qua proportione digeſtio cibi præcedentis excedit digiſtionē cibi ſequentis: & ſequitur quòd ambo erūt in eodem tempore digeſti. Præterea. Si requiritur hoc maxime eſſet quando cibus groſſus difficilis digeſtionis præponeretur ſubtili. ſed hæc non eſt cauſa putrefactionis, quia ponamus quòd in ea proportione in qua pars inferior ſtomachi eſt fortioris digeſtionis, quàm pars ſuperior cibus ſequens ſit facilioris digeſtionis, quàm præcedens· & ſequitur quòd totū erit in eodem tēpore digeſtum. Præterea. Si ex indebito, &c. maxime eſſet quando quis uteretur cibis groſsis difficilis digeſtionis, ſicut carne buſſali: ſed hæc non eſt cauſa putrefactionis, ſed cruditatis quæ opponitur putrefactioni, quia aliter in morbo materiali mortali non diſtingueret ſtatus a principio. Ad primum dicitur negādo minorem & dicitur aggregatum ex cibo ſemidigeſto: & ex cibo nullo modo digeſto magis impedit digeſtionem, quàm ſi totus cibus eſſet indigeſtus: eo ꝙ indigeſtus miſcetur cum ſemidigeſto. Et ſequitur alterū duorum. aut quòd ſemidigeſtum corrumpitur, aut cum ſemidigeſto pars indigeſta permixta attrahitur, ad hepar, ex qua generantur humores indigeſti. Et ad confirmationem admiſſo caſu negatur quòd in eodem tempore erunt digeſti: immo potius in eodem tempore erunt corrupti. Sed contra. ſicut in lebete primo ponitˀ caro difficilior: & poſtea caro facilior ad hoc ut ſint in eodem tempore coctæ. ita debet eſſe in ſtomacho: quare non uidetur eſſe cauſa diuerſitatis. Similiter ſic fit in decoquendo medicinas: quia quæ parum ſuſtinent de decoctione ponuntur in fine: & quæ mediocriter in medio: & quæ multū in principio. Dicitur negando ſimilitudinem: quia cum ſtomachus incipit digerere primum cibum clauditur os eius, & optime ipſum amplexatur: ita ut non cadat medium inter partes ſtomachi, & cibum. Cum autem ſumitur ſecūdus cibus primo non digeſto, ſtat per certū tp̄s ſupra illū antequam ſecum miſceatur. Et interim cum non bene digeratur a calore naturali cum non ſit in loco idoneo: capitur à calore extraneo. & poſtea deſcendens eſt cauſa coruptionis illius. Ad ſecundum dicitur quòd ratio concludit, ſi poſſet proportionari, ſecundum quòd ponitur in caſu. ſed quia hoc eſt difficile laudatur præmiſsio cibi ſubtilis: quia cum digeſtus eſt paulatim poteſt trahi per meſeraicas: & iterum alius digeritur. Nō eſt tamen bonum ut cibi ſint multum differentes: quia cum aperiˀ pylorū,

deſcendente

deſcendēte ſubtili facile ſecum deſcendit groſſus. Ad tertium dicitur. quòd cibi groſsi difficilis digeſtionis ſunt cauſa cruditatis, quę opponitur putrefactioni: attamen cum generatur humor crudus, & cum ſanguine permiſcetur eſt cauſa, quòd ſanguis ille tarde conuertitur in humiditates ſecundas, & in fine non potens bene regulari a calore naturali capitur ab extraneo, & putrens eſt cauſa ægritudinum chronicarum. Et ſic breuiter ſit expedita hæc quæſtio per me Ioannē de bercuſ. qui autem uult uidere hanc materiā prolixe legat quæſtionem meā generalem de putrefactione.

Vtrum pro aſsignandis cauſis periodicationis præter cauſas manifeſtas ſit neceſſarium in unoquoque humore ponere proprietatem occultam indiuidualem, aut ſpecificam qua determinata periodo moueatur: utputa phlegma quotidie. cholera de tertio in tertium. melancholia de quarto in quartum. ſanguis continue. Quod enim hi humores moueantur periodis, de quibus ſupra docet quotidiana experiētia. Et pro hoc maxime quantum ad febrem eſt auctoritas Auic. prima quarti. tracta. 2. cap. 1. Et putredo choleræ facit tertianam: & putredo ſanguinis facit continuā. & putredo melancholię facit quartanam, & quæ currunt curſu eius: & putredo phlegmatis facit quotidianam, & quæ currunt curſu eius. Idem aſſerit Gale. 2. de differentiis feb. & Raſis. 10. Almāſoris. & Auer. 3. colliget. & Halya. 8. theoricæ. Pro intellectu tituli quæſtionis eſt ſciendum primo, q periodus communiter ſumptus eſt reditus morbi unius poſt teporem: aut quietem ad diſpoſitionem ſimilem primæ. ſic. n. deſcripta conuenit recidiuæ: quia ex ea & ſua radice efficitur morbus unus. Et differt à reditu alicuius morbi, ex quo & præcedēte non cōſtituitur morbus unus: ſicut ſi quis uulneratus in brachio poſt conſolidationem iterū in eodem loco ſimiliter uulneraretur.

Periodus.

Periodus autem proprie ſumpta eſt reditus unius morbi poſt teporem, aut quietē ad diſpoſitionem ſimilem præciſe propter cauſam primi paroxyſmi, aut exacerbationis diſponentem ad cauſam coniūctam ſecundi propter ueſtigium derelictum in loco in quo prima cauſa coniuncta facit primum paroxyſmum attrahens ſimilem cauſam coniunctam ad eundem locum. & ſic deſcripta conuenit putridæ non hecticæ neq; ephemeræ. Sed cōmuniter ſumpta conuenit ephemeræ non autem hecticæ: quia non eſt depēdens ab aliqua cauſa ſpeciali dependentia.

Paroxyſmus. Excreſcentia. Exacerbatio.

Paroxyſmus autē ſecūdum cōem acceptionem medicorum noſtri temporis eſt reditus febris, aut alterius ægritudinis poſt quietem. Excreſcētia autem, ſiue exacerbatio eſt reditus eius poſt teporem. Eſt ſecundo ſciendum, q cauſæ periodicationis ab auctoribus, & doctoribus aſsignatæ ſunt duplices: quædam manifeſtæ: quædā occultæ. Manifeſtæ ſunt duplices: quædā extrinſecæ, & ex malitia regiminis ægri: necnon influxus ſupercœleſtis, ut placet aſtrologis: præcipue Conciliatori differentia. 88. licet huiuſmodi cauſæ ſint impropriæ & multum longinquæ. quædā ſunt intrinſecæ: & iſtarū quædā ſe tenent ex parte membrorū quæ ſunt diſpōnes mēbrorū mittentiū diſpōnes mēbrorū ſuſcipientiū, & attrahentiū necnō membrorū materias generantiū. Et ponuntur hę a Galeno, ſecūdo de differentiis febri. ad quas reducitur acuitas, aut obtuſio ſenſus membrorum. Item ægri fortitudo, aut debilitas: quædam ſe tenent ex parte humorum, & ſunt eorum complexiones, multitudo, aut paucitas, aut groſsities, aut ſubtilitas, uiſcoſitas, aut eius oppoſitum. Et iſtæ colliguntur ab omnibus auctoribus: præcipue ab Auic. prima quarti. 2. trac. cap. 1. Et iſtæ quidem febres quibus ſunt paroxyſmi eradicationis, & teporis quandoq; dimittunt ordinem ſuum propter diuerſitatem materierum in multitudine, paucitate, groſsitie, & tenuitate, & propter diuerſitatem in eis in genere, ita ut permutentur quædam materiæ, & fiant de genere materiei alterius, quæ diuerſificatur in eis in ſpē, non in multitudine, aut paucitate, tenuitate, & groſsitie tantum. Et quandoq; ſit ex malitia regiminis ægri, aut propter debilitatem eius: aut propter multitudinem ſenſus eius. Et infra in cap. de febribus apoſtematum. Vnicuique humori ineſt periodus quæ ſibi conuenit. Item Halyabas. 8. theoricę. Ea quibus autem cauſis periodi naturæ ſunt circularium febrium. Si quæras, ſcias tres eſſe cauſas. prima eſt congregationis uelocitas, & mora eius. ſecūda eſt facilitas putrefactionis humoris, & difficultas. tertia eſt euacuationis eius acceleratio, aut mora. phlegma namque febrem excitat, quæ ſingulis accenditur diebus: eo q cito ad putrefactionis currit loca, in corpore multitudine quātitatis ſuæ & putrefactionis, accelerationis, humiditatis cauſa, euacuationiſq; mora propter ſuam uiſcoſitatem. Cholera autē nigra febrem facit, quæ uno die accenditur, duobus uero, non eo q tarde adunatur propter ſuæ paucitatis quantitatem. Difficile autem putreſcit propter ſuam frigiditatem, & ſiccitatem. celeriſq; eſt euacuationis, quare minime eſt uiſcoſa. Cholera autem rubea febrē generat quæ uno die ſit, & alio die non: quoniam inter phlegma & choleram nigram media eſt in huiuſmodi, quas diximus habitudinibus. Occultæ autem ſunt formæ ſubſtantiales ipſorum humorum: necnon proprietates ſpecificæ quæ ſunt qualitates toti ſpeciei cōmunes attributæ mixtis in ſuæ generationis principio per influxus particulares ſecundum exigentiam ſuæ formæ ſubſtātialis, & complexionis. & de his fecit Auicen. mentionem loco ſuperius allegato. Et ex hoc genere ſunt proprietates indiuiduales, ſiue conſequentes materiam: quæ ut patebit infra neceſſario ſunt ponēdæ. dicuntur autem huiuſmodi occultę: quia non ſubiacent ſenſibus: nec facile diſcernuntur. Aliæ autem quæ dicuntur manifeſtæ ſubiacent ſenſibus: aut ſaltem facilius diſcernuntur. Tertio ſciendum quòd non poteſt fieri nouus paroxyſmus, aut excreſcētia febr. niſi noua ebullitio ſuperueniat in aliqua materia. Hoc autem dupliciter erit: aut quia in una, & eadem materia quæ prius fecit feb. noua fiat ebullitio: ſicut ſi ſanguis ebulliēs prius fecerit ſynochā ſine putredine, qua extincta, utputa per potum aquæ frigidæ propter oppilationem, aut malam membrorum diſpoſitionem ſic ſanguis incipiat putrere. & facere ſynochum putridā. Similiter ſi ſanguis, aut alius humor prius putruiſſet leui putredine; iterum incipiat putrere putredine intenſiori. Aut fiat nouus paroxyſmus, quia noua materia ebulliat, quod erit dupliciter: aut quia de nouo generet, & poſtea putreat, ſiue ſit generatio propria, ſicut humores ex chylo: & ſanguis ex phlegmate generantur per ulteriorem digeſtionē, ſiue generetur per corruptionem: ſicut ſanguis corrumpitur in choleram, uel melancholiam. & ſimiliter reliqui humores per putredinem, aut aduſtionem in melāchoſiā: aut quia prius erit genita: ſed nunc nuper ebulliat. Et hoc contingit dupliciter, aut quia mouetur de loco ad locum: ſicut cū materia emittitur de uenis maioribus ad minores in quibus putret: quomodo ſiunt continuæ proportionabiles: aut quia mittitur de intra uenas ad extra uenas, quomodo ſiunt interpolatę. Aut ſecūdo: quia ipſa exiſtens in eodem loco incipit putrefieri: ſicut ſi .x. ℥. choleræ ſint in eodem loco, & duæ. ℥. primo putrefactæ faciūt unam febrem. deinde aliæ duæ faciunt aliam: & ſic deinceps. & huic modo paroxyſmandi exemplum Gale. de cumulo ſtercorum optime accommodatur. & ſimiliter poſt putredinem choleræ poſſet phlegma, aut alius humor in eodem loco exiſtens putrefieri: & faceret feb. alterius ſpeciei. Et quæ dicta ſunt de modo periodicandi febriū, poſſunt accommodari modo periodicandi doloris: & multarum aliarum ægritudinum ſaltem in parte.

In hac materia ſunt duæ famoſæ opiniones. altera & prima fuit Gentilis de fuligineo doctoris excellentiſsimi quam ſequuntur omnes fere moderni: qui tenēt partem affirmatiuam quæſtionis. Altera uero & poſterior huic fuit Hugonis Senenſis doctoris ſubtiliſsimi, qui tenet partem negatiuam. primo ergo ponam rationes utriuſque partis ut uideamus quantum una pars contra aliam militet. ſecundo ponam opinionem quę ut mihi uidetur eſt ueritati conformior. & reſpondebo ad rationes quæ contra illam poſſent adduci. Prima ergo ratio pro parte affirmatiua, & opinione Gentilis eſt hæc. omnis effectus eueniens circa determinatam ſpeciem omni tempore, ſcilicet æſtate, hyeme, & temporibus mediis. & in omni ætate, complexione, & ſexu &c. ſemper, uel utplurimum qui non poteſt reduci in cauſas manifeſtas: de quibus ſupra debet reduci in formas ſpecificas, ſiue proprietates occultas. ſed phlegma periodicare quotidie, cholerā de tertio in tertiū, melancholiā de quarto in quartū, ſanguinē facere febrē continuam non poteſt reduci in cauſas manifeſtas. ergo opus eſt ut reducatur in formas ſpecificas, & proprietates occultas. tenet conſequētia & maior eſt manifeſta: cum non ſit aliquod genus cauſarum. minor probatur. nam quantūcunq; ſanguis eſſet æque multus æque groſſus: ſicut eſt cholera: & cum aliis paribus: tamen cholera ſp, uel utplurimū moueretur de tertio in tertiū. & ſanguis

faceret continuam. ſimiliter quantumcunque phlegma eſſet ſimiliter diſpoſitum, ſicut melancholia cum alijs paribus &c. tamen phlegma faceret quotidianā: melancholia quartanam. Cum ergo illi effectus non poſsint reduci in cās manifeſtas: opus eſt ut in cauſas occultas, de quibus ſupra reducantur. Secunda. menſuræ rerum non poſſunt eſſe cauſa determinatorū effectuum, niſi inquantum determinentur formis rerum naturalium: ſed iſtæ paroxyſmationes ſunt determinati effectus. ergo non poterunt procedere a menſura, uel quātitate humorum, niſi pro quanto illi humores determinantur per formas rerum naturalium: ſed iſtæ formæ ſunt ſpecificæ. ergo ipſæ ſunt cauſæ periodorum. maior autem eſt Auer. 3. cœli. com. 72. di, Cauſa non eſt cauſa alicuius propter ſuam quantitatem, niſi accidentaliter. quantitas enim non eſt terminata. cauſæ aūt agentes & patientes ſunt terminatæ. q. ſ. non quælibet cauſa facit quodlibet cauſatū. cauſæ aūt & cauſata ſunt terminata pp ſuas formas. Tertia. quilibet effectus finitus & terminatus hēt cām finitā & terminatā: ſed paroxyſmatio choleræ de tertio in tertiū. phlegmatis quotidie eſt effectus determinatus & finitus. ergo hēt cām immediatam, determinatam & finitā. ſed diſpōnes membri mittentis & accipientis ſunt uariabiles in infinitum, & ſimiliter diſpōnes humorum. ergo tales diſpoſitiones manifeſtæ non ſunt illius effectus cā immediata, & adæquata: ſed præter illas nulla pōt poni niſi occulta, proprietas illorum humorum: quare ipſa erit illius periodicationis cauſa. maior eſt manifeſta. & minor probatur: quia in infinitū pōt uirtus mēbri debilitari: & in infinitum pōt materia paucificari. Quarta. in feb. tertiana continua eſt periodicatio: ſed iſta non ſequitur diſpoſitiones particulę mittentis, aut recipientis. ergo aliquando eſt periodus & non illa cā. Et cum alia cā dari nō poſſit præter proprietatem ſequitur q periodicatio ſequitur proprietatē humoris. maior eſt manifeſta. & minor probat: quia in tali tertiana materia putreſit intra uenas: & ibi erat ante putredinem. non ergo fit tranſmiſsio de una parte in aliā. Quinta ratio, poſsibile eſt i aliquo fieri duas tertianas interpolatas ſic ſe habētes, q paroxyſmi primæ, quæ incipit die lunæ ſibiinuicem correſpondent in hora inuaſionis in intenſione, duratione, & accidentibus. & ſimiliter paroxyſmi ſecundæ quę incipit die martis ſibiinuicem correſpondent in omnibus. non tamen paroxyſmi ſecundæ correſpondent paroxyſmis primæ: immo ſint multū diſsimiles. ſed hmōi cauſa non pōt aſsignari niſi ponendo proprietatem occultam indiuidualem relictā in primo paroxyſmo, quæ reſpicit materiā primæ tertianæ: & aliam ꝓprietatē relictā in primo paroxyſmo ſecundæ tertianæ. quare ſequitur q hmōi proprietates ſunt cauſa periodorū. Caſus. n. eſt poſsibilis, & quotidie accidit. Sexta rō. ſequit ſanguinē poſſe periodicare quacunq; periodo, ſi non ponantur cauſæ periodorū hmōi proprietates. nam pōt ſanguis ad aliā partē mitti, & ibi putreſieri. & poſtea ipſo per putredinē conſumpto, mitti aliam partem ſanguinis ad eundem locum in tpe determinato & reſolui. & ſic deinceps fieri paroxyſmos ex cauſis ſimilibus, qui paroxyſmi poterunt eſſe de tertio in tertium, de quarto in quartum, de quinto in quintum. & ſic de ſingulis, ſm q periodus ſanguinis mittitur. & hoc pp uarias diſpoſitiones tam membri mittentis, quam accipientis. Quòd aūt ſanguis poſsit mitti ſm uarias, & diuerſas periodos, declarat quotidiana experientia in fluxu hepatico, hæmorrhoidali, in fluxu ſanguinis narium, & mēſtruali. ſi ergo hic ſanguis putreſieret fierent diuerſæ & diſtinctę periodi pro diuerſitate tpis in quo mitteret. & q eodem fundamento poſsit probari quęcunq; humorem poſſe multis, & uarijs modis periodicare, ſi ſolūmodo periodicationes in diſpōne membrorum mittentium, & ſuſcipiētium reſoluantur. Septima rō. ſi non ponantur hmōi proprietates cauſæ periodorū, ſequitur q ultimus paroxyſmus phlegmaticæ ſalubris deberet tardius redire poſt penultimū quā tertianæ ſecundus, poſt primū. probatur. quia poſita paritate in fortitudine uirtutis, reſpectu utriuſq; febrientis, tā ex parte mittentis, q̄ recipientis humor cholericus debet citius ad putredinē moueri: quia amplior, calidior, & ſubtilior, & magis ſtimulās uirtutem q̄ phlegmaticus. conſequens tamen eſt falſum: quia uidemus q phlegmaticus redit ſecunda die. ſed cholericus tertia die. quod non prouenit, niſi pp proprietatē motiuam choleræ de tertio in tertium. & proprietatem motiuam phlegmatis de die in diem ſiue quotidie. Vltimo arguitur ratione excellētiſsimi philoſophi dñi Nicolai uarij. Quicunq; effectus reperitur in omnibus indiuiduis alicuius ſpeciei, niſi in aliquo ſit notabile accidentale impedimentū, debet habere cauſam cōem omnibus illis indiuiduis. ſed periodicatio de tertio in tertium eſt effectus cōmunis omnibus indiuiduis choleræ, niſi adſit in aliquo eorum aliquod impedimentum accidentale ualde notabile. ergo debet habere aliquā cauſam cōem oībus hmōi indiuiduis: ſed nulla cauſa poteſt eſſe oībus his cōis, niſi ſit de eſſentia ſpeciei choleræ aut fluat ab ipſa: quare talis cauſa erit aut forma ſubſtantialis choleræ: aut proprietas inſequens eam. Et confirmatur, quia eligere choleram eſt effectus cōmunis cuicunq; indiuiduo ſpeciei reubarbari: niſi ſit accidentaliter impeditum per antiquitatem, aut putredinem, & huic effectui correſpōdet cauſa cōmunis ſcilicet proprietas ſpecifica illius. Similiter attrahere ferrum eſt effectus communis cuicunque indiuiduo magnetis, niſi ſit accidentaliter impeditum: utputa per inunctionem allij. & huic correſpondet cauſa communis ſcilicet proprietas ſpecifica illius. Similiter poteſt explicari in his in quibus eſt proprietas paſsiua: ſicut in ferro, & ſimilibus. quare ſimile eſt in cholera & reliquis humoribus, & hæc ratio eſt efficaciſsima pro parte affirmatiua quæſtionis.

Ad partem aūt negatiuam quæſtionis: & pro opinione Hugonis arguitur rationibus infraſcriptis: quarum ipſe fuit inuētor probando q hmōi proprietates non ſunt cā periodicationis. Quia aut iſtæ proprietates ponuntur in humore aut in mēbris. ſed nullo iſtorum modorum pōt dici. quare &c. Et primo arguitur q non poſsint poni in humore: quia iſta proprietas poſita in humore: aut eſt uirtus agendi, aut patiendi talem motum. Si ſit uirtus agendi: aut eſt uirtus quæ uno tpe intendit mouere, & non alio: aut eſt uirtus quæ oībus alijs poſitis paribus ſemper ſimiliter mouetur: tū quia oportet inter unū paroxyſmum, & aliū cholerā quæ debet moueri aliquo modo diſponi ad hoc: ut ſit apta moueri ad putredinē. & iſta uirtus limitato gradu uelocitatis intendit agere: & agendo gradu illo in choleram remanentem nō eſt cholera diſpoſita, niſi in tertio die. In phlegmate aūt eſt alia proprietas per quam ſit iſta proportio uelocior: & accidit hoc mouendo & præparādo phlegma: quod ſit præparatū in ſecunda die. & ideo cholera mouebitur de tertio in tertium. phlegma quotidie. proportionabiliter loquendo de melancholia mouebitur de quarto in quartum. & hoc modo dicemus quòd ſit periodicatio pp proprietatē: non q illa intendat plus uno tempore mouere, quàm alio. ſed quia intendit certo gradu mouere. ad quod ſequitur q in cholera eſt perfecta præparatio in tertia die: & in phlegmate in ſecunda: & in cholera nigra in die quarta. Alius modus nō uidetur, quo proprietas actiua ſit cā periodicationis: ſed nullum iſtorū poteſt dici. ergo opinio non pōt ſtare. Et primo incipiamus a primo modo. probatur, q non ſit poſsibile poni hmōi uirtutē actiuā in humore quæ moueat & intendat mouere in uno tempore: & non in alio. Nam dato iſto ſequūtur tria impoſsibilia. Primū q non eſt uniuerſaliter uerum: q cā quare motor non mouet, eſt, quia non hēt ſufficientē diſpōnem ad mouendum: intelligēdo per talem diſpōnem ſufficientem totum: quod requiritur ex parte diſpoſitionis agētis, & paſsi, & applicationis unius ad alterum. conſequens falſum, quia cum iſta ponuntur, oportet quòd agens aut agat, aut incipiat agere. Et eſt contra Auer. 8. phyſi. cōm. 6. conſequentia tamen arguitur. quia in die quietis tertianæ etiam ſi omnia alia concurrant ad motum: tamen quia proprietas nō intendit mouere, talis proprietas nō mouet: nec incipit mouere, & tū pro tunc nulla res deficit de requiſitis ad mouendum, ſicut nulla deficiet die ſequenti, & cętera erunt paria. ſi igitur in ſecunda die nulla res deficit: nec in agente: nec in patiente: nec in applicatis: & tū non mouet, ſequitur q mouens non mouet: & tū cauſa non mouendi nō eſt: quia non habeat ſufficientem diſpoſitionem ad mouendū. q ſi dicatur q deficiat intētio ad motū: tunc oportet aſsignare cauſam: quia tūc deficit intentio, & non deficiet in ſequēti die: cū oīa ſint paria nunc & in ſequenti die. Secundo ſequitur q ab agente mere naturali pōt prouenire motus nouus abſq; cauſa noua. conſequens falſum: & ꝯ ſententiā Ariſt. & Auer. in eodē cōmen. 8. phyſic. Nam ſm Ariſt. ſi motor non mouet, nec incipit mouere: & poſt mouebit: tunc cum non mouet eſt in potētia: & qn mouet erit in actu. ſed hoc non poteſt eſſe abſq; cauſa noua: aut in mouente, aut in moto, aut in remotione impedimenti:

dimenti: aut in appropinquatione unius ad alterum, propter quæ fiat in actu ubi prius erat in potẽtia. ergo impoſsibile eſt, ꝙ ſit motus nouus poſt quietem abſq; noua cauſa illius motus. Sed ꝙ hoc ſequatur ex poſitione patet. quia proprietate manẽte eadem, & alijs diſpoſitionibus ex parte agentis & patiẽtis: & applicatione motoris ad mobile, & remotione impedimẽti proprietas choleræ mouet in tertia: quia ita appetit, & non mouet in ſecunda, quia non appetit etiam omnibus exiſtentibus paribus motua. igitur ĩ tertia die erit de nouo, & nulla cã motus erit noua. Quòd dicatᷓ ꝙ appetitus proprietatis erit cã noua. patet ꝙ hic appetitus cum prius non eſſet eſt opportunum ꝙ producatᷓ. & ideo erit aliqua cã appetitus: qua oportet eſſe de nouo: & producetᷓ in infinitum. aut dabitᷓ aliquid qđ ſit de nouo abſq; cã noua. Tertio expoſitione ponente huiuſmodi proprietatem, ſequitᷓ ꝙ ſtat agens naturale eſſe in diſpoſitione in qua aptũ eſt mouere: & habeat quicquid ex parte ſui requiritur ad motum. & paſſum eſſe in diſpoſitione in qua aptũ eſt moueri, habens quicquid requiritur ad hoc ut moueatᷓ, & deductum eſſe impedimentum: & agens ſufficienter eſſe applicitum paſſo: & tamẽ mobile nõ moueri: nec incipere moueri. ponatᷓ enim ꝙ proprietas choleræ ſit motiua craſtina die, quæ eſt in tertia: & non hodie quæ eſt in ſecunda: tunc cholera mouebitᷓ cras. & habebit omnia requiſita ad motum, & tñ nõ mouebitᷓ hodie, cum tamẽ hodie habeat omnia quæ habebit cras. quare ſequitᷓ concluſio, quæ repugnat Auer. cõ. 8. octaui phyſi. dicenti. Cum ergo utrunq; eorũ fuerit in diſpoſitione qua hoc mouet: & hoc mouetᷓ, & fuerit propinquũ unum alteri: & non fuerit illic impediens, neceſſe eſt ut hoc moueat, & hoc moueatᷓ. Quarto ex hac poſitione ſequitᷓ, ꝙ non oportet ſi aliquid mouetᷓ qđ prius nõ mouebatᷓ, ꝙ auferatᷓ cauſa quietis: ut patet ex dictis. Quinto ſequitᷓ ꝙ non eſt uerum, qđ dicit Cõment. infra in eodem cõ. 8. ꝙ res naturales quæ natæ ſunt mouere, aut moueri non mouent, & nõ mouentᷓ: niſi quia diminuta eſt diſpoſitio, ꝑ quã hoc mouet, & hoc mouetᷓ: aut quia diſtant a ſe inuicem: aut quia eſt illic aliquod impedimentũ. Et ex his tandem manifeſtũ eſt, ꝙ non põt dari proprietas in humore, uel in membris, uel in aliquo naturali quæ habeat uirtutẽ mouendi uno tpe, & non alio ſi cætera ſint paria. Qua ꝑꝑ ex parte talis proprietatis actiuæ non põt prouenire periodicatio. & ꝑ ſimiles rõnes probatᷓ ꝙ non põt dari uirtus paſsiua, quæ alijs paribus faciat ꝙ humor ſit mobilis uno tpe, & nõ in alio. ſicut in ferro non põt reperiri uirtus paſsiua inclinãs ipſum ad obediendum uirtuti attractiuæ magnetis. Et dicit Hugo ꝙ ſi bene perſpiciatᷓ mens Gentilis ipſe uoluit hãc ſniam, quæ hic eſt impugnata. nã dicit ꝙ ſi cholera mouetᷓ in die ſecunda, uel quarta ipſa non mouetᷓ ſm naturã ſuæ proprietatis: ſed hoc poteſt eſſe ex alio accidẽte: quia hæc proprietas hoc non appetit. Poſtea Hugo reprobat alios duos modos reſoluentes periodicationẽ in hmõi ꝓprietates. Primus modus eſt ꝙ proprietas ſiue actiua, ſiue paſsiua ꝑꝑ quã cholera mouetᷓ de tertio in tertium eſt uirtus quæ alijs paribus ſemꝑ ſimiliter mouetᷓ. ſed proprietas illa ꝑꝑ quã mouetᷓ cholera antequã ipſa cholera trãſeat in putredinẽ, aut in præparãdo eã, aut in generando eam, aut in reaggregando eã, poſt primũ paroxyſmũ habet limitatã uelocitatẽ quã intendit: aut in agendo, aut in patiẽdo ꝑꝑ quã accidit ꝙ cholera non eſt præparata niſi in tertio die, & tunc mouetᷓ ad putredinẽ. phlegma autẽ citius: ꝑꝑ ſuam proprietatem præparatᷓ aliquo triũ modorũ dictorũ merito ſuæ proprietatis actiuæ uel paſsiuæ hoc intendentis: ideo mouetᷓ ſecunda die: & ꝓportionabiliter dicitᷓ de melancholia. Secundus modus eſt ꝙ iſtæ proprietates acquiruntᷓ in his temporibus in cholera in tẽpore medio inter primũ, & tertiũ diẽ: & non eſt acquiſita, niſi in tertia. & in phlegmate eſt acquiſita in ſecunda, in melancholia in quarta. & cum ſunt acquiſitæ, tunc mouetᷓ materia ſiue fuerit proprietatis actiuæ ſiue paſsiuæ. Sed hunc ſecũdũ modum dicit eſſe omnino uanum. nã oportet aſsignare cãm periodicæ acquiſitionis proprietatis. & illa erit cã periodicationis, de qua nihil habent ꝑ hunc modum dicere, niſi redeant ad aliquẽ modũ de dictis. Quòd autẽ dicit Gẽtilis, ꝙ proprietas acquiratᷓ in humore cum certis circunſtantijs, ſ. loci quantitatis, & uirtutis corporis, & non aliter: ſicut etiã medicinæ ſolutiuæ acquirunt proprietatem non in quolibet membro, nec in qualibet quantitate, non eſt ꝙ dicat talem proprietatẽ acquiri, & acquiſitam eſſe ſolum quando incæpit humor moueri. nã tunc oporteret ꝙ ipſe daret cauſam, quare in tertia die acquiritur choleræ, & non phlegmati. Sed uult (exempli gratia) ꝙ in tempore primi paroxyſmi tertianæ acquiritur, aut in cholera, aut in membris proprietas quæ non habet mouere de ſe ſecunda die, ſed in tertia. & hoc prius eſt improbatum. Præterea. Si moueretur cholera ſecunda die non eſſet contra inclinationem proprietatis: cum tunc non eſſet talis proprietas: cuius oppoſitum dicit Gentilis. Primo ergo patet ex dictis ꝙ hæc non eſt mens Gentilis: cum dicat hanc proprietatem non appetere mouere die ſecunda. Hæc autẽ poſitio dicit ꝙ ſi alia eſſent paria, ita moueret in ſecunda die, ſicut in tertia. Alia uero poſitio ſupponit falſam ꝙ uirtutes naturaliter motiuæ appetant mouere certa uelocitate non maiori. nam tunc ſine dubio non ſequeretur ꝙ dato uacuo ſimpliciter poſitum in illo moueretur in non tempore. contra Ariſt. 4. phyſi. & Auer cõ. 71. & patet conſequentia: quia ſi uirtus grauis, aut leuis ſimplicis non appeteret niſi terminatam uelocitatem, & non maiorem: tunc non oportet, ꝙ vbi non eſt reſiſtẽtia infinita uelocitate moueatur. Sequitur ſecundo ꝙ uelocitas motus nõ ſequitur proportionem potentiæ ad reſiſtentiam ſecundum exceſſum. & ꝙ proportio uelocitatis in motib. non eſt ſicut proportio proportionum. Et quòd mouens manens idẽ, & reſiſtentia minor nõ eſt cã diuerſitatis uelocitatis & tarditatis: & in ſumma doctrina Ariſt. de uelocitate & tarditate motus periret. Tertio hoc dato ſequeretur ꝙ ab eadem proprietate illa cholera citius mouebitᷓ ad putredinem, quæ eſt magis ꝓpinqua termino diſpoſitionis prius poſitis cauſis ſufficientib. ad hunc motũ. cum ergo contingat vnam choleram in duplo plus propinquare quàm aliam ſtabit facilius vnã moueri in duplo citius alia ad paroxyſmandũ. & ſic in die ſecunda, & non in tertia. Quarto ſequitur, ꝙ totalis cholera inuenta in corpore tempore primi paroxyſmi, quæ non fuit mota ad putredinem in primo paroxyſmo mouetᷓ in ſecundo, quia in tota acquiritᷓ hæc proprietas quæ hoc modo præparat: ut in tertio die moueatᷓ ad putredinem. ſed hoc eſt falſum, quia tunc nunquã tertiana, uel quartana de cholera uel melancholia naturali duraret ultra paroxyſmus duos, niſi ꝑꝑ nouæ materiæ regenerationem cum tota materia reſidua in ſecundo paroxyſmo remoueat. Forte dicitᷓ, ꝙ non tota materia reſidua eſt uniformis: nec æque uicina illi diſpoſitioni: cum qua mouetᷓ ad putredinem: ſed aliqua magis uicina, aliqua minus. ideo illa q̃ magis parata eſt citius mouebitᷓ: ut puta in ſecundo paroxyſmo. quæ uero minus, tardius ut puta in tertio. Contra. ſequitᷓ ꝙ multotiens in talibus caſibus non remaneret materia poſt primam, quæ mouetᷓ uel pauciſsima: & ſic ſæpe poſt primum paroxyſmum nullus ſequeretᷓ: & ſæpe ſecũdus eſſet minor primo: cuius oppoſitum notat experientia uſq; ad paroxyſmum ſtatus. & conſequentia patet, quia ſæpe materia eſt uniformis, aut ſaltem non tantæ diuerſitatis quin poſsit eſſe facta præparatio in tertio, aut quarto paroxyſmo. Et ſi dicatur diuerſitatem eſſe tantam ut non poſsit eſſe facta præparatio, niſi in plurimis paroxyſmis, tunc ſequitᷓ ꝙ ſecundum uarietatem difformitatis materiæ erit uarietas tẽporis motus. Et conſequẽter ꝙ hæc difformitas eſt cauſa periodicationis non proprietas, per quã continue fiet motus ſimilis alijs deductis. Verum, quia credo has duas opiniones a ueritate declinare, & utriuſq; rationes contra alteram militare, ſequar opinionem infraſcriptam: quæ ut mihi uidetur eſt ueritati, & mentibus auctorum conformior.

Præmitto ergo primo ꝙ humori unicuique immo unicuique mixto ſunt a natura tributa aliqua ad ſui tutelam, conſeruationem: & ad reſiſtendum cauſis corrumpentibus. natura enim ſicut dat eſſe: ita dat conſeruantia eſſe: hæc autem mixtis attributa ſunt forma ſubſtantialis, complexio, & proprietas ſpecifica. Ex quibus infertur quòd proprietas ſpecifica humoribus attributa non eſt ordinata ad motum humoris extra locum ſuum naturalem, neq; ad ipſorum putrefactionem: ſicut nec complexio, nec forma ſua. Cuius tamen oppoſitum Gentilis affirmat: cum dicat choleræ ineſſe proprietatem qua mouetur ad periodicãdũ de tertio in tertiũ: & phlegmati proprietatem qua mouetᷓ quotidie: & melancholiæ de quarto in quartũ. Ex quibus ſequitᷓ his humoribus eſſe datas proprietates quibus moueantur ad putredinem: & extra locũ ſuum naturalem. Sequitur ſecundo formas ſubſtãtiales eorum ſimiliter ordinari in ſui corruptionem, cum forma ſubſtantialis vtatur

proprietate

proprietate ſpecifica: & ſimiliter cóplexione tanquam inſtrumentis. Si ergo inſtrumenta quibus ſorma vtitur tendát in humorū corruptionem, videtur multo magis formā ſubſtantialē eorum tendere in ipſorum corruptionem. cū inſtrumenta illa agant a forma directa: hoc autem eſt omnino abſurdū. Et hoc præmiſſo ſequitur quod proprietates ſpecificæ, ſicut & cóplexiones ſunt reſiſtētes periodicationibus humorum: cū non poſſint periodicare niſi moueantur ad putredinem, & extra locū ſuum naturalē: quorum vtrunq; prohibet forma ſubſtātialis cū inſtrumentis ſuis intendens humorū conſeruationem. Præmiſſo ſecundo: quod uelocitas motus & actionis inſequit̃ proportionem agentis ad paſſum. 7. phyſico, cómen. 35. vbi inquit Cómen. Velocitas propria unicuiq; motui ſequitur exceſſum potentiæ motoris ſuper potētia moti. Nam proportiones velocitatum in motibus ſunt ſicut proportiones proportionum potentiarum ad ſuas reſiſtētias. & cō. 56. inquit. Velocitas motus quam habet totum motum ad totū motorem eſt ſecundum exceſſum proportionis potētiæ motoris ſuper potentiam moti. Ex quo ſequitur quòd ſtante paritate ex parte agentis ille humor citius mouebit ad periodicandum, cuius reſiſtentia eſt minor. Cum ergo ex quotidiana experientia manifeſtū ſit, & de intentione auctorū ſuperius oſtenſum fuit ſanguinē facere febrem continuā. phlegma quotidianam: cholerā tertianā: melācholiam quartanā. ſequitur quod ſtante paritate ex parte cauſarum mouentiū ad putredinē: & aliorum paritate ſuppoſita ſanguis cū ſua forma, cóplexione, & proprietate minus reſiſtet cæteris humoribus cauſis putrefacientibus, deinde phlegma, deinde cholera, deinde melancholia. & cōſequenter hi humores ſecundum hunc ordinē reſiſtunt fortius vnus alteri cauſis mouentibus ipſos ad periodicandū. propter quod accidit ſecundū varias proportiones cauſarum mouentium ad horum humorū reſiſtentiam: ut ſecundum plurimum ſanguis faciat continuā, phlegma quotidianā, cholera tertianā, melancholia quartanā. Dico notanter ſecundum plurimum: nō enim eſt impoſsibile, immo quandoq; accidit propter varias diſpoſitiones membrorū, & humorum hos humores, & quēlibet eorū poſſe quacūq; periodo periodicare. Latitudo enim uirtutis mēbrorū eſt ualde magna, cum poſsit remitti ad non gradum. Similiter latitudo quantitatis humorum poſsit remitti ad non quantū. Et certum eſt quòd debilitas eſt cauſa poſtpoſitionis paroxyſmorum periodorum. prima quarti tractatu ſecundo de differentijs febrium. Similiter multitudo humorum accelerat periodicationem: paucitas retardat, propter quod accidit choleram multā quotidie producere paroxyſmos omnino conſimiles, vt nō poſſit affirmari duplicem eſſe tertianam: ſicut aliquando propter multitudinem & propinquitatem ad cor facit cauſonē. Et ecōtra propter paucitatē cū groſsitie de quarto in quartū: & melācholiam aliqādo facere quintanam, & ſextanam. Et ſanguinē febres periodicas ſecundum varias diſpoſitiones membrorū mittentium & recipientium: & ſic nō ſolum accelerari, aut retardare paroxyſmos cholericos intra latitudinē tertiæ diei. Et ſimiliter de cæteris cauſis tam mouentibus quā reſiſtētibus in cholera, & unoquoq; humorum poſſet exemplificari. Attamē ut dictum fuit ſecundum plurimum ita eſt, quod ſecundum varias diſpoſitiones, & proportiones cauſarum mouentiū ad humores reſiſtentes ſecūdum ſuas formas, complexiones, & proprietates fiunt paroxyſmationes, de quibus ſupra.

His præmiſsis ſit hæc prima concluſio. ad ſaluandum cauſas determinatæ periodicationis eſt neceſſarium in vnoquoq; humore ponere formam ſubſtantialem, complexionalem, & proprietatem ſpecificam reſiſtentem cauſis mouentibus ad periodicationem, uel periodicandum. Iſtam concluſionem quantū ad primam partem probant octo rationes deductæ pro parte Gentilis. Quantum ad ſecundam partem, ſcilicet quòd huiuſmodi cauſæ ſint reſiſtentes, & non actiuæ huiuſmodi periodicationis: probat primum præmiſſum, necnō rationes adductæ pro parte Hugonis, Secunda cōcluſio. ſecundū uarias proportiones mēbrorum mouentium humores ad periodicandum ad ipſorum reſiſtentias fiunt periodi determinatæ diuerſæ. Pro declaratione huius concluſionis, & ſequētiū eſt ſciendū quòd cauſæ mouentes ad periodicandū ſunt uirtutes expulſiuæ mēbrorum ſtimulatæ à præſentia humorum lædentium ſua multitudine, aut malitia manifeſta, uel occulta propter quod mouētur ad expellēdum eos: aut de intra venas ad extra, ſicut in interpolatis: aut de uenis maioribus ad minores, ſicut in continuis. Aliquando in cauſa ſunt uirtutes attractiuę membrorum propter dolorem, aut ſuperfluam caliditatem in eis exiſtētem, aut abſolutam, aut determinati modi, ſiue proprietatis. Et hoc modo caliditas derelicta in membris exterioribus poſt primū paroxyſmum tertianæ eſt cauſa ut aggreget̃ noua cholera pro ſequenti paroxyſmo: & nō phlegma neq; alius humor. Aliquādo in cauſa eſt diſpoſitio membri generantis materiā: ſiue uere generet eam, ſicut hepar: ſiue membrum illud generet corrumpendo unum humorē in alium, utputa ſanguinem in choleram. uel melancholiam: & hoc modo membra alia præter hepar propter malam diſpoſitionē in eis exiſtentem generāt humores corrumpendo vnū humorem in aliū. Et ad has reducitur acuitas ſenſus membri non tolerantis pręſentiam humoris nocentis. Eſt enim cauſa ut acceleret paroxyſmus: ſicut ſenſus eius obtuſio eſt cauſa tarditatis. Iſtæ ergo ſunt cauſæ ſe tenentes ex parte membrorū mouentes ad periodicationem mediate, uel immediate. Cauſæ autē principales ſe tenētes ex parte humorū ſunt reſiſtētia, ne humores moueant̃ extra locū ſuum naturalem: & ne putreſiant: & ſunt eorū formæ, cóplexiones, & proprietates. Et ad has reducit̃ multitudo, & paucitas: groſſities, & ſubtilitas: uiſcoſitas, & eius oppoſitū: inter quas groſſities, paucitas, & uiſcoſitas ſunt cauſa tarditatis paroxyſmi. Oppoſita accelerant eos.

Ex hoc notato & ſecundo præmiſſo faciliter deducitur cōcluſio. Nā uniuerſaliter uelocitates & tarditates motuū inata ſecundū præmiſſum inſequuntur proportiones cauſarū mouētium ad ſuas reſiſtētias: ſed periodi diuerſæ ſunt motus humorum diuerſificati in uelocitate & tarditate aut eos inſequunt̃. ergo periodi diuerſæ inſequuntur diuerſas proportiones cauſarū mouentium ad humorū reſiſtentias. ſed cauſæ mouentes iuxta notatū immediate præcedens ſunt ipſa mēbra ſecundum uarias ipſorū diſpoſitiones. igitur ſecūdū uarias diſpoſitiones mēbrorum mouentiū humores ad periodicandū ad ipſorū reſiſtentias fient periodi determinatæ. Correlariū, propter minorem proportionē mēbrorum mouentium ad reſiſtentiam melancholiæ quam ſit in alijs humoribus ſecundū plurimū tardius periodicat: deinde cholera: omnibus velocius phlegma. Sanguis autē poſtquam putrere incæpit facit continuā donec finiat. Tertia concluſio ſecundū uarias proportiones cauſarū extrinſecarum ad humores reſiſtentes, ſeu humorum reſiſtētiā fiunt frequēter periodi indeterminatæ. Hæc cōcluſio clara eſt, tum ex quotidiana experientia, tū quia cauſæ extrinſecæ multo maiores recipiunt uarietates ſufficientes ad periodicandū, quàm mēbrorum diſpoſitiones. Quapropter frequentius accidit ut ſecūdum earum proportiones ad humorum reſiſtentias fiant periodi indeterminatæ quo ad diem, quā ſm proportiones diſpoſitionum membrorum ad humorū reſiſtentias: & hic loquor de periodo impropriè ſumpta pro quocūq; reditu feb. Quarta concluſio. experientia inuentum eſt ſanguinem ſecūdum plurimum facere continuam concluſam: phlegma quotidianam, choleram tertianam, melancholiā quartanam. Nam omnis notitia medicinalis inuenta eſt ratione, aut experientia ſecundo canone. cap. 1. & primo meta. Cum autem huiuſmodi non poſsint cognoſci uia ratiocinationis, opus eſt ut experiētia inuentæ ſint: ſed minor eſt manifeſta: cum huiuſmodi periodicationū principales cauſæ ſint occultæ. ſ. formæ huiuſmodi, complexiones, & proprietates: nec non proportiones mēbrorum ad huiuſmodi reſiſtentias: quæ uia ratiocinij cognoſci nō poſſunt. Quinta concluſio. proprietates indiuiduales in membris ſunt quandoq; cauſa determinatarum periodorum. Hanc concluſionem probat quinta ratio ſupraſcripta facta pro parte affirmatiua quæſtionis de duabus tertianis: quæ ſic ſe habent q̃ paroxyſmi primæ tertianę correſpondent ſibi inuicē. Et ſimiliter paroxyſmi ſecundę ſibi inuicem in hora inuaſionis duratione, intenſione, & modo terminationis: non aūt paroxyſmi ſecundæ correſpondent paroxyſmi primæ: quod non eſt niſi propter indiuidualem proprietatem in mēbris, quæ ſunt minera putredinis materiæ primæ tertianæ: quæ proprietas indiuidualis reſpicit materiam primæ tertianæ, ſicut proprietas indiuidualis materiæ ſecundæ tertianæ reſpicit materiā ſecundæ tertianæ. Similiter iſtæ proprietates indiuiduales remanent in materijs cholericis, quæ ſtāt ſub forma cauſæ antecedentis: quapropter unaquæq; diſponitur pro ſequenti paroxyſmo ſm exigentiam proprie-

proprietatũ relictarum in primis paroxyſmis donec finiantur.
Contra primã concluſionem arguitur. Pro ſeruandis cauſis
periodicationis non eſt neceſſarium ponere proprietatẽ ſpe-
cificã. igitur &c. antecedens multipliciter probaẽ. primo, quia
oẽs effectus apparentes reduci poſſunt in complexionem, &
formam ſubſtantialem: nõ eſt autem bonũ multiplicare entia ſi
ne neceſsitate. Secundo, quia hmõi non eſt ſubſtantia, nec acci
dens, quare non eſt ponenda. ſed quod non ſit accidens arguiẽ:
quia tertio complexionum Gale. dicit eã naturã & vniuerſam
ſubſtantiam: cõplexionem uero ex quatuor elemẽtis: & Moy-
ſes in epſa de reg. ſani. forma ſpecifica eſt tota eſſentia. i. ſubſtã
tia: non ſimplex qualitas. Præterea. Quod nõ deſtruitur deſtru
ctis accidentibus eſt ſubſtantia: talis autẽ eſt forma ſpecifica;
eo quod mortuo tyro, adhuc in carne eius remanet forma plu
rium animalium peremptiua. Quod uero non ſit ſubſtantia ar
guitur. nam tertio animalium dicitur attractionem fieri pro-
prietate, & qualitate. Præterea. Quod ſequitur complexionẽ
eſt accidens: eo quod aduenit enti in actum: quod aũt ſic adue-
nit ſortitum eſt naturã accidentis: ſed forma ſpecifica poſt cõ-
plexionem aduenit penes Aui. Contra ſecundam concluſio-
nem arguitur, quòd nulla eſt aſsignanda determinata periodus
reſpectu alicuius humoris, immo quòd quilibet poteſt infini-
tis periodicare periodis. conſequens falſum: & conſequentia
probatur: quia proportio cauſarum mouentium ad humorum
reſiſtentiam poteſt in infinitũ uariari: cum poſsit uirtus in infi-
nitũ remitti. ſimiliter ſtante uirtute põt humoris reſiſtẽtia mi-
nui in infinitum per deperditionẽ quantitatis. Secundo, pona-
mus reſiſtentiam melancholiæ quæ ſtat ſub forma cauſę antece
dentis paulatim augeri per acquiſitionem groſsitiei, aut uiſco
ſitatis: donec in fine menſis ſit æquata potentiæ mouẽti ad pe-
riodicandum: & tunc ſequitur cum proportio potentiæ mouẽ
tis ad reſiſtentiã remittaẽ ad nõ gradũ: quod cõtinue tardius,
& tardius periodicabit. Cum ergo primus paroxyſmus fuerit
quartanus: ſecundus erit quintanus, tertius ſextanus: & ſic uſq;
ad finem menſis: immo quòd in infinitum tarde mouebitur ali-
qua pars huius melancholiæ ad periodicandum. conſequẽs fal
ſum. ergo &c. Et per ſimilia argumenta facile probari poſſet,
paroxyſmos continue uelocitari ponẽdo reſiſtentiã paulatim
diminui: ut quia materia continue efficiaẽ ſubtilior cauſa mo-
uente, non uariata. aut ſimul creſcere & minui reſiſtẽtiã. Item
ſequitur quod frequenter quartanæ deberẽt in tribus, aut qua-
tuor paroxyſmis terminari niſi alia materia de nouo genere-
tur. conſequens contra experientiã. & conſequentia declaraẽ:
quia tanta eſt proportio mouentis ad reſiduum melãcholiæ in
ſecundo, tertio, aut quarto paroxyſmo: quanta ſit ad melancho
liam motam in primo, cum continue melancholia digerendo
procedat. Si ergo potuit mouere primam magis reſiſtentem:
multo magis poterit mouere reliquam in tribus paroxyſmis
ſequentibus. Nec poteſt dici quòd cauſa quare non moueatur
ſit etherogeneitas materię: quia frequenter accidit quòd mate
riæ non ſint tantum etherogeneæ: quin poſsint ad vniformita-
tem quandam reduci in tribus ſequentibus paroxyſmis per di
geſtionem. Item contra hanc cõcluſionem procedũt rationes
factæ ſuperius tam pro parte affirmatiua, quam pro parte nega
tiua. Contra tertiam concluſionem arguitur: non minores ua-
rietates recipiunt cauſæ intrinſecæ, ſcilicet mẽbrorum, & hu-
morũ diſpoſitiones quàm cauſæ extrinſecæ, ſcilicet ſe tenẽtes
ex parte ſex rerum nõ naturalium, & cauſarum extranearum;
ergo qua ratione cauſæ extrinſecæ ſunt frequenter cauſę inde
terminatarum periodorum: eadem rõne & cauſæ intrinſecæ,
conſequentia tenet. & aſſumptum probatur: quia membrorum
& humorum diſpõnes ſunt uariabiles in infinitũ, ut fuit dedu-
ctum in rationibus contra ſecundam concluſionem. Contra
quartam concluſionem arguitur. ſequitur quòd cholera debe-
ret uelocius moueri ad periodicandum, quàm phlegma. conſe
quentia probatur: quia ſtante paritate ex parte cauſæ mouẽtis
cholera minus reſiſtiẽ quàm phlegma, tum quia calidior, tum
quia ſubtilior, tum quia minus uiſcoſa & tandem quia magis
acuta plus ſtimulans expulſiuam. Præterea. Sequitur quod ſan
guis deberet tardius moueri quàm cholera. tũ quia uiſcoſior,
& groſsior, tum quia minus acutus, minus ſtimulans expul-
ſiuam, tum quia natura de eius conſeruatione eſt magis ſollici
ta. Vltimo contra ultimam concluſionem arguitur. ſi proprie-
tates indiuiduales eſſent cauſa periodicationis ſequereẽ unũ

genus febrium non poſſe in aliud permutari. conſequentia cõ
tra experientiam: cum uideamus ſanguineam in cholericam:
nec nõ phlegmaticas, & cholericas in quartanas permutari. cõ
ſequentia facile deduci poteſt.

Ad rationes ſuadentes contrarium determinationis noſtrę
reſpondeo. Ad primam negando aſſumptum: in formas enim
ſubſtãtiales nullus effectus reduci poteſt immediate cum ipſa
ſit ſubſtantia, cui nihil eſt contrarium. omnis enim actio eſt in
ter contraria. Neq; etiam in complexionem effectus apparen
tes reduci poſſunt, ſicut attractio ferri in complexionem ma-
gnetis, cum multa ſint ſimilia magneti in complexione quę nõ
attrahunt ferrum. & eo magis quia inuenitur magnes, quæ ſm
unam extremitatem attrahit ferrũ, ſecundum aliam fugat ip-
ſum: quam diuerſitatem difficile eſt reducere in cõplexionẽ,
aut in proprietatem niſi forte indiuidualẽ. Item Meſue in de
conſolatione medicinarum. cap. primo. uult uirtutes medici-
narum ſoluentium eligendo eſſe proprietates ſpecificas: & in
propoſito noſtro quomodo cholera poterit tardius moueri,
ſeu periodicare quàm phlegma: cum habeat ualde plures ma-
nifeſtas cauſas uelocitandi periodicationem, quàm phlegma:
ut patet conſideranti. Ad ſecundum dicendum: quòd aliqua
forma ſpecifica eſt ſubſtantia. ſ. illa, quæ dat eſſe rei: & per quã Forma ſpe
res eſt id quod eſt: aliqua eſt accidẽs, quę proprius dicitur pro cifica, quo
prietas ſpecifica: hæc autem eſt una ex potentiis formæ. pro- ſit accidẽs
pterea ineſt omnib⁹ indiuiduis unius ſpeciei: licet aliqua ad-
ueniat enti in actu ſm exigentiam complexionis: aliter diffici
le eſſet ſaluare quomodo mortuo tyro in carnibus eius rema-
net proprietas plurium animalium interemptiua, quæ primo
erat. hic enim aperte concludit ipſam non eſſe formam ſubſtã
tialem, neq; eius potentiam. deſtrueretur enim corrupta for-
ma ſubſtãtiali eius. neq; eſt eius materia cũ ipſa de ſe nullius
ſit actiuitatis. quare relinquitur quod ſit accidens adueniens
compoſito. Et ex his patet ſolutio ad reliqua argumenta cõtra
hanc concluſionem: & quomodo auctores non ſunt contrarii:
quorum aliqui ponunt eſſe ſubſtantiam, aliqui accidẽs. Ad ar-
gumentum primum contra ſecundam concluſionem negetur,
ad quod deduciẽ: nec poteſt aliquis humor infinitis periodis
periodicare: & conſequenter negatur, quòd proprio cauſarũ
mouentium ad reſiſtentiam humorum ſufficiens ad periodica
tionem poſsit in infinitum uariari. nam licet poſsit humor di-
minui ad non quantum: non tñ quælibet parua quantitas erit
ſufficiens ad periodicandum. Ad ſecundum argumentum con
tra eandem concluſionem conceditur, ad quod deducitur. ſ.
quòd paroxyſmi continue retardabuntur: ſed negetur reliquũ
ad quod deducitur. ſ. quòd ſecundus erit quintanus, tertius ſex
tanus &c. fiet. n. poſtpoſitio paroxyſmorum intra latitudinem
quarti diei: ſed non fiet diuerſa periodicatio: & concediẽ ulte-
rius quòd in infinitum tarde mouebitur aliqua pars melancho
liæ. Ex quo tamen non ſequitur ꝙ paroxyſmus in infinitũ tar-
dabitur. Et conſimiliter ad confirmationem conceditur paro-
xyſmum poſſe continue anticipare. Ad tertiam rationẽ cõtra
eandem cõcluſionem negatur ad quod deducitur: neq; in cau-
ſa ſolum eſt etherogeneitas materię, immo multitudo eius. da
to. n. quòd tota materia eſt uniformis: non poteſt tñ uirtus ex
pulſiua totum unica uice mouere: magis enim reſiſtit multa
quàm pauca. Ad rationem contra tertiam concluſionem negeẽ
aſſumptum: immo dicitur ꝙ uarietates cauſarũ extrinſecarũ
ſufficientium ad periodicandum ſunt multo maiores, ꝗ̃ uarie
tates cauſarum intrinſecarum ſufficientium ad periodicandũ:
nec aliquæ extrinſecæ aut intrinſecæ ſufficientes ad periodicã
dum poſſunt in infinitum uariari uarietatibus ſufficientibus,
facere diuerſas periodos ſm diem. Ad rationem contra quar-
tam concluſionem rñdetur, ꝙ quantumcunq; cholera merito
qualitatum manifeſtarum ſit facilius mobilis ad periodicãdũ:
tamen ratione proprietatis ſpecificæ magis reſiſtit quã phleg-
ma. Ad ſm contra eandem concluſionem dicitur quod ſanguis
ratione qualitatum tam manifeſtarum, ꝗ̃ occultarum eſt para-
tiſsimus inter omnes ad putrefactionem, pręcipue cum putre
factio inceperit in aliqua parte eius: licet non ſit paratior ad
motum extra locum proprium, propterea facit continuam &
non periodicam, Nec obſtat ꝙ natura ſit de eo magis ſollici-
ta: inchoante nanq; putrefactione in aliqua parte facile pro-
cedit ad reliquas. Ad rationem contra ultimam cõcluſionem
negetur ad quod deducitur. nam quantumcũq; proprietas in-
diuidualis

diuidualis ex aliquo humore putrente derelicta ſit cauſa mot' ſimilis humoris ſtantis in venis ſub forma cauſæ antecedẽtis. tamen ſi ille humor verteretur in aliud genus humoris, periodicaret humor ex primo genitus ſm exigentiam proprietatis ſpecificæ ſibi acquiſitæ ad intellectum ſupraſcriptum: & nõ ſm exigẽtiã proprietatis indiuidualis ex primo humore putrẽte derelictæ. Rationes aũt ſuperius adductæ ꝓ opinione Gentilis nõ procedunt cõtra hanc determinationẽ: immo ſunt pro ea: & plures earũ probant concluſiones ſupraſcriptas. Similiter rationes adductæ pro opi. Hugonis non procedunt contra hanc determinationem: ſed ſolummodo probant ꝙ non datur forma ſpecifica, neq; ꝓprietas occulta ſpecifica, aut indiuidualis, actiua aut paſsiua, ꝗ intendat mouere vno tpe, et non alio.

Ego autem nihil horum pono: ſed pono hmõi formas & ꝓprietates reſiſtentes his motibus. Et pono virtutes, & diſpoſitiones membrorum eſſe cãs mouentes hos humores ad periodicandum. Et ſm uarias proportiones horum membrorũ mouentium ad humores, qui mouentur, fieri diuerſas periodos. Et hæc opinio conſonat omnibus doctoribus, & auctoribus ſcribentibus in hac materia: ſiue reſoluãt huiuſmodi motus in membrorum uarias diſpoſitiones, ſicut Gal. ſiue in humorum uarias diſpoſitiones ſicut Aui. Et aliqñ ipſe Gale. & reliqui auctores, & doctores. Quapropter vr̃ hæc opinio ueritati cõformior. Nã uero omnia conſonãt, falſo cito diſſonat verũ primo Ethicorũ. Et ſic Dei auxilio ẽ finis huius queſtionis difficilis.

Sermo vniuerſalis de ſignis feb. put. Cap. II.

Significant febres putredinis aduentus cauſarum antecedentium eas: & proprie quando non eſt in eis cauſa primitiua.

In capitulo præcedenti Auic. poſuit cauſas putredinis neć non cauſas diuerſitatis feb. putridarum. In hac parte iuxta rubricam ponit in generali ſigna feb. put. & habet hæc pars tres partes. In prima facit illud quod dictum eſt. In ſecunda ex omnibus ſignis & accidentibus collectis ponit generalem modũ ſignificandi eorum. tertio ponit cauſas quorundam accidentium. ſecũda ibi {Scias quod acceptio.} in principio quarti, cap. ſequẽtis. tertia ibi {Horripilatio.} in principio ſexti cap. Prima iterum in duas. In prima ut dictum eſt: ponit ſigna feb. putri. in generali. In ſecunda ſigna quibus inter ſe diſtinguũt. ſecunda in principio ſequentis capituli in continuam. Hoc capitulũ primo habet duas partes. In prima ponit tredecim collectiones ſignorum, quæ patebunt diſcurrendo per textum. In ſecunda ponit duos canones. ſecunda ibi {Et ſcias.} in fine capituli. Prima collectio ſignorum eſt anteceſsio cauſarum febrium putridarum: ſiue illæ cauſæ ſint corporeæ, ſicut oppilationes, repletiones, cacochymię. ſiue ſuerint incorporeę, ſicut cibus, & potus generatiui mali chymi, & reliquum regimen diſponens ad feb. putridas abſq; anteceſsione cauſæ primitiuę de proximo, quæ veriſimiliter potuit eſſe cauſa ephemeræ: ſicut exercitium forte & ſimilia. & hoc eſt ſignum ſatis efficax febris putridæ. Poſſet tñ exponi aduentus cauſarum antecedẽtium. i. corporearum diſtinctarum cõtra cauſas primitiuas: & proprie quando non eſt cauſa primitiua, quæ veriſimiliter ſit cauſa ephemeræ.

Quod ſi quis quæreret, utrum feb. putrida poſsit eſſe abſq; cauſa. Dicẽdum ꝙ poteſt eſſe abſq; cauſa primitiua, & antecedente: ſed non poteſt eſſe abſq; cauſa coniuncta. Contra: poſsibile eſt humorem putrentem educi ſimul cum uaporibus ſuis: & tamen remanere caliditatem fietẽ in corde cum nõ ſubito corrumpatur. ergo &c. Reſpondetur quod ſicut non ſubito corrumpitur caliditas exiſtens in corde: ita humor putrẽs cũ uaporib. non ſubito educitur. unde ſi aliquid caliditatis in corde remanebit educto humore putrido cum ſuis uaporibus: illud eſt ita remiſſum ut non ſenſibiliter lædat operationes. Præterea. Dato quod ſenſibiliter læderet operationes non debet dici febris, cum ad eſſe febris requiratur caliditatem accẽſam eſſe in aliqua re quæ ſit in corde, ſiue ſit cordis ſubſtantia, quãtum ad hecticas, ſiue ſpiritus quantum ad ephemeras, ſiue humor aut vapor quantum ad humorales. Hoc tamẽ ſuperius in diffinitionis declaratiõe ſufficiẽter diſcuſſum fuit. aliter enim ſequeretur, quod cuicunq; febri eſſet coniuncta humoralis & ephemera cum in omni feb. ſit neceſſarium calefieri humores cordis, & ſpiritus, cũ ſit facilius hæc calefacere, quàm cordis ſubſtantiam. ſed licet in omni febre calefiant: non tñ in omni febre habent caliditatem fixam.

Et pulſus, & anhelitus, cuius conſtrictio eſt velox, quoniã neceſsitas, ad mundificandum eſt vehemens ualde.

Secunda collectio ſignorum putridarum eſt uelox conſtrictio pulſus & anhelitus propter neceſsitatem uehementem mundificandi cor, & arterias a fumis & uaporibus putridis. Pro cuius declaratione eſt ſciendum, quòd ſignum hoc apud Gale. primo de differentijs febr. 8. cap. eſt ualde proprium, cũ conueniat omni putridæ, & ſolum tali. Inquit. n. Proprium uero & inſeparabile generis earum quæ in humoribus accendũtur febrium eſt uelocitas ſyſtoles pulſus. Et cum anhelitus currat curſu pulſus, idem erit iudiciũ de ſyſtole anhelitus. Vnde ſuperius Auic. in capitulo de ſignis ephemerarũ quibus diſtinguuntur ab alijs febribus inquit. Et cum ambiguus ſit tibi pulſus & conſtrictio eius ſcias ex anhelitu. Sed ut tollantur inſtãtiæ, quæ contra hoc dictum Galeni fieri conſueuerunt, quem Auic. ſequitur eſt ſciendum, ſyſtolem ſiue conſtrictionem pulſus, & anhelitus eſſe proprium, & inſeparabile ſignum putridarum, & ꝙ conueniat omnibus, & ſolis putridis põt quadrupliciter intelligi. Primo ꝙ ſyſtoles ſit uelox reſpectu temperatæ ſyſtolis: & hoc modo non eſt proprium ſignum putridarum cum cõueniat plurimis ephemeris, & hecticis, in quibus multiplicãtur fumi plures, aut acutiores ꝗ̃ in corpore temperato: quare neceſſarium eſt propter eorum expulſionem ſyſtolem uelocitari in comparatione, ad ſyſtolẽ temperatam. Secundo, quòd ſyſtoles ſit uelox reſpectu ſyſtolis diſpoſitionis naturalis. & hoc modo etiam non eſt proprium ſignum febrium putridarum: cum pluribus hecticis & ephemeris conueniat ſyſtolem eſſe velociorẽ ſyſtole naturali pp fumos plures, & acutiores multiplicatos ex actione caliditatis febrilis, quàm tẽpore ſanitatis. Tertio. quòd ſit uelox reſpectu diaſtolis eiuſdẽ pulſus: & hoc modo eſt proprium ſignum putridarum, ut in pluribus. Nam ſm plurimum in putridis eſt uelocior ſyſtoles, quàm diaſtoles: pp maiorem neceſsitatem mundificandi fumos, quàm euentandi. non. n. contingit oppoſitum niſi in febre uehementi: ſicut cauſon, aut ſibi ſimilis pendens a materia cholerica ſubtili, pauca, propinqua cordi, & in caſibus ſimilibus qui ſunt paucisſimi. ſed in ephem. & hecti. ſm plurimum eſt maior neceſsitas euentandi quàm mundificãdi: quia uapores in eis multiplicati ſunt pauci, & parum acuti. Et oppoſitum non accidit niſi in paucis caſibus: ſicut in corde tẽperato, aut humido ephemerante. Et quia apud medicos propoſitiones ueræ, ut in pluribus habẽtur pro uniuerſalibus: poſſemus dicere apud medicos hoc ſignum conuenire omnibus putridis, & ſolum talib'. Quarto modo poteſt dici ſyſtolem in putridis eſſe uelociorẽ quàm ſyſtoles in alijs febribus eſſe proprium ſignum putridarum: & hoc modo eſt uerum uniuerſaliter. Nam ſemper ſyſtoles putridarum eſt uelocior ſyſtole aliorum generum febriũ, aliorum paritate ſuppoſita ex parte corporum febrientium: & gradus intenſionis feb. in genere ſuo, cum fumi plures, & acutiores multiplicẽtur in feb. materialibus, quàm in immaterialibus. Et ſimiliter poſita paritate ex parte regiminis, & extrinſecus occurrentium.

Sed contra hanc determinationem inſtatur. Nam ſyſtoles arteriarum ordinatur in cordis euentationem: cum per eam impellatur aer frigidus in cor pro eius euentatione. Et econtra diaſtoles arteriarum in cordis mundificationẽ ordinatur: cum per eam recipiant arteriæ a corde fumos & aerem factũ inutilẽ. ergo ubi eſt maior neceſsitas mundificationis cordis: ſicut in putridis diaſtoles arteriarum debet eſſe uelocior. Et econtra. ubi eſt maior neceſsitas euẽtationis cordis, ſicut in ephe. & hecti ſyſtoles arteriarum debet eſſe uelocior. Ad hoc reſpondetur ꝙ ſyſtoles arteriarum ordinatur in multos fines. eſt enim facta ad expellendum fumos malos, & uapores malos, & aerem calefactum extra poros: & ad expellendum ſpiritum uitalem in membra, & ad uenas ſpiritum uitalem, & ſanguinem arterialem: & ẽt ad impellendum aerem frigidum in cor: & ſic eſt ordinata in multos fines: non tamen æque principaliter. magis enim operatur pro cõmodo proprio, ꝗ̃ alieno: ita ꝙ ſuppoſito ꝙ neceſsitetur arteria mittere in cor aerẽ frigidum: & a ſe ex expellere fumos malos Et ſint iſtę neceſsitates ad modum medicorum æquales, magis conabitur arteria pro expellendo fumum, quàm in expellendo aerem frigidum

in cor.& ſic ſyſtolabit uelocius ſuæ propriæ neceſsitati mundificãdi inſeruiens, quàm neceſsitati euentandi cordis: non obſtante ꝙ ad illam quodammodo ordinetur. ergo ad formam argumenti reſpondendo negetur conſequentia.licet .n. ſyſtoles arteriarum ordinetur in cordis euentationem: & diaſtoles in cordis mundificationem: non tñ ſequitur, ꝙ exiſtẽte in corde maiori neceſsitate mundificationis quàm euẽtationis: diaſtoles arteriarum debeat eſſe velocior quàm earum ſyſtoles, immo ſyſtoles arteriarum eſt uelocior quàm earum diaſtoles, propter maiorem neceſsitatem propriam mũdificandi, q̃ euẽtandi. Et ſimiliter ſequit, ꝙ ſyſtoles cordis debet eſſe uelocior quàm diaſtoles eius unoquoq; iſtorum membroum inſeruiẽore magis commodo proprio, quàm alieno.

Et eſt caliditas mordicatiua, non ſuauis, ſicut eſt caliditas ephemeræ febris.

Tertium ſignũ ꝙ caliditas putridæ febris eſt mordicatiua: non ſuauis ſicut caliditas ephe. Pro quo ſciendum quòd mordicatio caliditatis ea quatuor cauſis contingit. primo: quia intenſior. ſecundo: quia velocius imprimẽs. tertio: quia in ſubiecto magis denſo. quarto: quia ſiccitati cõiuncta. Ex quo ſequit pp has quatuor cauſas caliditatem putridę eſſe mordaciorẽ, q̃ ephemeræ, & caliditatem hecticæ inter has mediam.

Et plurimum quidem febrium putredinis antecedit almelileta. Et almelileta quidem eſt diſpoſitio cui admiſcetur caliditas non perueniens ad hoc vt ſit febris.

Hic ponit quarta maneries ſignorũ: vel collectio feb. put. & habet hæc pars quatuor partes. primo ponit quid nominis huius diſpoſitionis ſignificantis ſeb. putridam. ſecundo ponit quid re. tertio declarat quæ accidentia huic diſpoſitioni coniungantur. quarto ponit quando incipit feb. poſt hanc diſpoſitionem. ſecunda ibi § Et almelileta. § Tertia ibi § Et aſſociat. § Quarta ibi § Cum igitur accidit. § De prima parte dicit ꝙ diſpoſitio antecedens fm plurimum febres putredinis eſt almelileta, & à Raſi. decimoſeptimo continentis. cap. 2. uocatur almelia, aut almelidia. In ſecunda parte deſcribens eam, dicit ꝙ almelileta eſt diſpoſitio cui admiſcetur caliditas non perueniens ad hoc ut ſit feb. propter paucitatẽ læſionis. Ex quo textu aliqui eliciunt ꝙ almelileta eſt quid aggregatum ex mala complexione, mala compoſitione, mala unitate cui admiſcet caliditas non perueniens ad hoc, ut ſit febris pꝑter paucitatẽ læſionis, ſed ſit ſolum neutralitas ſeb. inſenſibiliter lædens operationes. Alij autem aliter exponunt hunc paſſum, & melius, & conformius mentibus auctorum, quòd almelileta eſt diſpoſitio cui admiſcetur caliditas nõ perueniẽs ad hoc, ut ſit febris idest in cuius quidditate includitur, ut non ſit ſebris, ſed neutralitas febris. i. caliditas præter nauram inſenſibiliter lædeos operationes, & hæc eſt mens Raſis. 19. continentis. cap. 2. qui dixit eſſe ipſam febrem paruam, & quòd ãtecedit febrẽ. eſt. n. neutralitas decidentiæ in febrem, & quòd ſequitur ſebrem, quia eſt neutralitas conualeſcentiæ. Et ex his ſequitur omnem febrem incipientem poſt principia generationis, & ad ſalutẽ terminandam antecedit, & ſequitur almelileta.

Sed cõtra. nam Aui. ſtatim dixit quòd plurimum febris putredinis antecedit almelileta. ergo non ſemper almelileta antecedit febrem. Ad hoc reſpondetur de intẽtione Gal. primo de criticis cap. 6. quòd omnem febrem incipientem poſt principia generationis præcedit almelileta, ſed aliquando febres ſunt ita cito incidentes ſicut peſtilentiales, ſynocha, homotena, aut epacmaſtica, cauſones, & ſimiles, ꝙ almelileta propter breuitatem eius non percipitur. Similiter eſt aliquando ita remiſſa, ut non percipiatur ſicut quòd antecedit ephemeras ueras. Auic. itaq; intẽdit quòd almelileta manifeſtũ, fm plurimũ antecedit febrem, licet non ſemper.

Et aſſociatur ei laßitudo, & pigritia, & alices, & ſaltus, & commotio ſomni, & vigiliæ, & conſtrictio anhelitus, & tenſio venarum, & hypochõdriorum, & dolor capitis, & pulſatio capitis. Cum ergo prolongantur, facit cadere in febres putredinis, aut facit accidere debilitatem, & citrinitatem coloris, & quandoq; aſſociantur almelileta antecedenti febres, multitudo ſuperfluitatis, & mucus, nauſea, & vrina plurima, & egeſtio plurima putrida, & grauitas capitis, & excitatio, & accidit frequentia in pulſu non à cauſa extrinſeca. immo ex labore, aut ira, aut alijs.

Hic ponit. 16. accidentia quæ aſſociantur almelileta. Primum eſt laſsitudo maxime extenſiua quæ eſt triſtis ſenſatio in muſculis cum tentatur motus accidẽs propter humores, aut vapores groſſos in ipſis, & de hac loquitur aphoriſmus ſecũdę particulæ. labores ſpontanei narrant morbos. Secundum eſt pigritia. i. ineptitudo & difficultas ad inchoandum, & continuandum motum propter laſsitudinem, & cauſam eius. Tertium alices. i. extenſio brachiorum propter uapores ſtimulãtes expulſiuam eorum. Quartum eſt ſaltus. i. motus membrorum quaſi ſubitus inordinatus propter humores uẽtoſatos in muſculis eorum. Quintum eſt commotio ſomni, & vigiliæ. i. permutatio ſomni, & vigiliæ a diſpoſitione naturali, quod poteſt eſſe, uel quia ſomnus eſt longior, aut profundior, aut uigiliæ permixtus non purus, & ſic uigilia ſit longior, acutior. i. a ſomno diſtantior. aut ſomno permixto fm ueritatem diſpoſitionis humorum qui ſunt in almelileta, & uaporum qui ab eis eleuantur. Et hic accipio uaporem ut eſt communis ad fumum, & uaporem proprie ſumptum. Sextum eſt conſtrictio anhelitus, & per hanc intellige etiam difficultatem eius, & quancunq; notabilem permutationem eius a differentijs, & diſpoſitionibus naturalibus ad differẽtias, & diſpoſitiones nõ naturales quæ ſequuntur repletionem partium pectoris, humorum uentoſitates, aut uaporum.

Septimum eſt extenſio uenarum, & hypochondriorum ex eadem cauſa. Octauum. dolor capitis, & pulſatio eius propter motum humorum, aut uaporum, aut uentoſitatem ad caput facientem fm plurimum dolorem extenſiuum, aut pulſatiuum. Alia tamen litera dicit dolor hepatis, & pulſatio capitis, & pẽdent ab eiſdem cauſis, quarum quædam tendunt ad hepar, quędam ad caput. fit. n. dolor extenſiuus a repletione ſuperflua extendente, ſiue ſit humorum, vaporum, aut uẽtoſitatum. Dolor autem pulſatiuus a caliditate ſuperflua, quandoq; tamẽ dolor eſt grauatiuus, quando materia eſt in membro, ſicut in hepate non ſentiente per ſe, ſed per panniculum ſuſpendẽtem. Nonũ. quando almelileta prolongatur facit ex non putridis cadere in ſebres putridas calore magis exaucto. Aut propter intenſionem, aut pp humidi exiccationẽ. Aut facit cadere in febres putridas, cum prius eſſet ſolum neutralis. non quidẽ propter intenſionem, aut crementum almelileta fm ſe, ſed pp paucitatem reſiſtentiæ uirtute debilitata, aut facit accidere debilitatẽ in uirtutibus naturalibus, digeſtiua præcipue, ſiue lædat eas ſenſibiliter, ſiue inſenſibiliter. Et hoc eſt decimum ſignum. Vndecimum. quia facit citrinitatem coloris permutando ſanguinem. uel faciendo generari ſanguinem non ita bonum, & cui cholera eſt permixta.

Duodecimum. q̃nq; aſſociatur almelileta antecedentis febrem ac differentiam almelileta ſequentis febrem multitudo ſuperfluitatis. & pro. i. mucus, & nauſea. i. humor repẽs ad ſtomachum nauſeare faciens, urina plurima, & egeſtio plurima putrida: quę omnia contingunt pꝑter præſentiam malorũ humorum, & malam digeſtionem, pp quas multiplicantur ſuperfluitates aliquando in cerebro, & ſit multitudo mucorum, & aliquando in ſtomacho ſit nauſea, & forte uomitus, & multiplicatur urina pp debilitatẽ digeſtiuę hepatis, & egeſtio plurima foetida pp multas ſuperfluitates reſeratas in prima digeſtione, cum cibus non bene tranſmutetur, & quia in almelileta eſt caliditas præter naturam, licet non ſit febris additur foetor in egeſtione. Poteſt ẽt eſſe qñ ante morbi initium aliquæ partes malorum humorum deriuantur ad inteſtina, quæ ibi recipientes aliquem modum putredinis augent quantitatem fecis, & foetorem. & hoc habeatur pro uno ſigno ſumpto ab exiſtentibus. Decimum tertium eſt grauitas capitis eius, cauſa patet ex ſupraſcriptis. Decimumquartum eſt excitatio. i. diſpoſitio in facie ſimilis diſpoſitionis faciei hominis excitati à lõgo ſomno, in quo partes circa oculos ſunt inflatæ pp vapores illuc eleuatos, pp longũ ſomnũ nõ reſolutos. & iſta diſpoſitio eſt ſimilis cachexiæ eueniens pp defectum digeſtiuæ hepatis, per quem ſit nutrimentum valde vaporoſum. Decimumquintum eſt ꝙ accidit frequentia in pulſu, non a cauſa extrinſeca. ſ. forti, & inconſueta, immo ex labore, aut ira parua, & ſimilibus paruis cauſis conſuetis, ex quibus non conſueuit pulſus tẽ

pore

pore ſanitatis frequentari,& non eſt abſq; cauſa, cum almelileтu ſit caliditas præter naturam excedens caliditatem naturalem. Quidam tamen exponunt ly immo pro ſicut, ut ſit ſenſus ꝙ accidit frequentia in pulſu, non a cauſa primitiua, ſicut ira aut labores. & poteſt tolerari, quia cum ſit uirtus grauata, & neceſsitas aucta pulſus frequentatur.

Cum ergo accidit in eo coarctatio, tunc iã uenit paroxyſmus, & coarctatio quidẽ eſt ſubmerſio pulſus, & paruitas diuerſa, in quo accidunt pulſationes magnæ fortes, & non eſt uelocitas eius fortis.

In iſta parte oſtendit quando poſt almelileтu initiat febris, & quæ ſint ſigna diſtinguentia initium feb. ab almelileтu, & dicit duo. Primum, ꝙ quando accidit coarctatio in pulſu, tũc iam uenit paroxyſmus. & hoc uerum eſt ſi feb. illa ſit putrida, non tamen continua concluſa, quia illa non habet excreſcentias, neq; paroxyſmos. Secundo deſcribens coarctationem pulſus ꝙ coarctatio eſt ſubmerſio pulſus, & paruitas diuerſi. ſ. paruitas cum diuerſitate. Et itaq; pulſus coarctatus, pulſus ſubmerſus, paruus, & diuerſus in quo accidũt pulſationes magnę, & fortes, & non eſt uelocitas eius fortis. Nã ut eſt apud Gal. in commento pulſuum. commento 14. aggrauata uirtute propter uehementem pugnam inter uirtutem, & morbum fiunt pulſus diuerſi, inter quos ſunt pulſationes aliquæ fortes, & magnæ. Et ſi uirtus ſit multum debilis per aggrauationem, percuſſiones fortes ſunt ualde paucæ. in uirtutibus autem diſſolutis ſemper procedit pulſus debilitando, niſi aliquando ageret ſm ultimum conatum. non autem eſt uelocitas fortis, quia nondũ additio multa facta eſt in calore. Gal. enim primo de differentijs feb. c. 8. deſcribens pulſum coarctatum, quem ipſe appellat conſtrictum dixit quòd eſt paruus, & inæqualis, nihil plus addens in eius deſcriptione. Auic. tamen præter hęc addidit duo. primum quòd in ipſo accidunt pulſationes magnæ, & fortes. & ſecundum quòd uelocitas eius non eſt fortis.

Credo non fuiſſe intentionem Auic. hæc duo debere poni in deſcriptione pulſus coarctati. ſed uoluit hæc frequenter concomitari pulſum coarctatum.

Solet quæri utrum ſemper in principijs febrium putridarũ fiant pulſus ueloces. Et uidetᷣ ꝙ ſic de intentione Gal. primo de differentijs febrium. cap. 8. Et ratione arguitᷣ, cum ſit neceſſitas aucta reſpectu diſpoſitionis naturalis. In oppoſitũ eſt Auic. in cap. de phlegmatica. & Auic. 4. colliget. Et Gal. 2. de criſi. & de ſignis quartanæ. Præterea. In ſyncopali quandoq; ſunt pulſus parui, tardi, & rari. Pro ſolutione præmittendũ duplex eſſe principium. quoddã excluſiuum, quoddam incluſiuum febris. quid ſit utrunq; patet. Quo præmiſſo dicitᷣ ad dubium de intentione Thomæ de Garbo ꝙ in principio excluſiuo febris ſunt aliqñ pulſus parui, tardi, & rari. Nã in hoc tempore cor multotiens, & alia membra interiora ſunt frigidiora quàm in diſpoſitione naturali ſicut in ſyncopali humoroſa, phlegmatica, & quartana. Sed in principio incluſiuo febr. pulſus ſemp ſunt ueloces, niſi uirtus ſit aliunde debilitata præterquã merito febris, quia non obſtãte ꝙ uirtus ſit aggrauata à materia. tamen quia non eſt notabiliter debilitata poteſt uelocitare pulſum.

Ego autem credo etiam in principio incluſiuo febris poſſe pulſum eſſe tardiorem, quàm in diſpoſitione naturali. Nã contingit hominem ſyncopizari in principio tam uniuerſali, quã particulari febris. qua pp multum debilitata a uirtute non poterit ſatiſfacere neceſsitati per uelocitatem. aſſumptum manifeſtum eſt tam in ſyncopali minuta, quàm humoroſa in qua poteſt accidere ſyncopis etiam in primo paroxyſmo, & tamẽ hæc debilitas accidit ſolum merito febris, & materiæ eius.

Et confirmatᷣ, quia poteſt mori in hoc principio. Præterea contingit in principio incluſiuo cor eſſe frigidius quàm in diſpõne naturali uaporibus non putridis eleuatis a phlegmate uitreo ad cor exiſtentibus pluribus, quàm ſit putridi ſicut in epiala in qua interiora frigent. In hoc enim caſu, & ſimilibus cor eſt minus actu calidum, quàm in diſpoſitione naturali.

Nec poteſt dici ꝙ quando cor, & interiora ſunt frigidiora quàm in diſpoſitione naturali, tunc non eſt febris. ſic enim epiala nunquam eſſet febris contra Auicen. & cæteros. Dictũ autem Gal. adductum in principio quæſtionis ſonans contrarium ueritatem habet in pluribus.

Sed diuerſitas in principio, & in augmento eſt ex proprietatibus ſignificantibus putredinem, quamuis non appareat in tertiana plurima apparitione propter leuitatem materiei.

Hic ponitur quinta collectio ſignorum, & eſt ꝙ diuerſitas pulſus in principio, & in augmento eſt de ſignis proprijs feb. putridæ, quamuis hæc diuerſitas non appareat in tertiana, quã tum in alijs febribus propter leuitatem materiei. Pro quo ſciendum ꝙ hæc diuerſitas eſt in principio propter ſuffocationem caloris, & in augmento propter non eſſe materiam uniformiter calefactam. ſed in tertiana pura ſit minor hæc diuerſitas, quia materia eſt leuis, ſubtilis parum aggrauãs uirtutem. & cum hoc cito uniformiter inflammabilis.

Et de ſignis quidem quòd febris ſit putrida, eſt euacuatio periodi primi, ſudoris, & humectationis. ephemera enim eſt econtrario illius, licet in initio ſit in tertiana propter leuitatẽ prædictam, ut ſit ſimilis ephemeræ. quæ tamen ephemera nõ permutatur ad putredinem. Et quando fuerit augmentũ eius non permixtum, non proportionatum, non ſimile.

Hæc eſt ſexta collectio ſignorum. In hac parte dicit duo indigentia expoſitione. Primum ꝙ de ſignis ꝙ feb. eſt putrida eſt euacuatio periodi primæ ſudoris, & humectationis ideſt ꝙ prima periodus putridæ terminatur ſine ſudore humectatiuo ſimili ſudori naturali, ut ſuperius dictum fuit in cap. de ſignis ephemer. licet in principio ita ſit in tertiana propter leuitatẽ prædictam, quia in tertiana ſ. pura propter leuitatem, ſubtilitatem materiæ, & eius paucitatem accidit aliqñ ſudor ſimilis illi qui eſt in ephemera, ſaltem in paucitate, licet non in alijs conditionibus cum ſit magis acuta. Secundus modus exponẽdi hunc paſſum eſt, ꝙ de ſignis ꝙ febris eſt putrida, eſt euacuatio periodi primi ſudoris, & humectationis ideſt ꝙ prima periodus primę terminatur cum ſudore humectante copioſo, ꝙ aliqñ accidit pp multitudinẽ materiæ eius. Sed epheme. eſt ecõtrario eius, quia terminatᷣ cum ſudore pauco ſimili ſudori naturali, & etiã aliqñ tertiana terminatᷣ cum ſudore ſimili ſudori ephemeræ. In hoc enim ab alijs putridis aliqñ tertiana pura excipitᷣ. ¶ Si tamen ephemera. ¶ hoc eſt ſm indigens expoſitione, & intendit ꝙ hæc quæ dicta ſunt de ephem. uera ſunt, ſi ephemera non mutatᷣ ad putredinem ideſt ad febrem putridam. Cuius non permutationis ſigna ſunt tria. Primum. qñ non fuerit eius augmentum permixtum ex diſpoſitione principij, quæ eſt caloris profundatio, & calore procedente intendendo in omnibus membris. nam quando ephemera permutatur ad putridam apparet primo caloris profundatio cum coarctatione pulſus, poſtea pulſus ſubleuatio, & caloris proceſſus, & intenſio per uniuerſum corpus. horũ ergo priuatio ſignificat ꝙ non permutatur ad putridam. Secundum ſignum non ꝑmutationis eſt qñ augmentum non fuerit non proportionatum ideſt fuerit proportionatum. Nam augmentum ephemeræ quæ non permutatᷣ ad putridam uniformiter intendendo ꝓcedit. non enim ſit diuerſitas ex parte etherogeneitatis materiæ ſ. in partibus augmenti putridarum, in quibus aliqñ apparent ſtationes, & non ſit uniformis intenſio caloris. Tertiũ ſignum, qñ augmentum non fuerit non ſimile principio ideſt fuerit ſimile principio. quia in epheme. quæ non permutatur ad putridam augmentum in calore ſimilatᷣ principio. ſed quando permutatᷣ multum diſsimilatᷣ cum poſt calorem principij epheme. abſque pulſus coarctatione appareat poſtea caloris occultatio cũ pulſus coarctatione, & poſtea ſubleuatio pulſus, & caloris cum acuitate. Aliter poſſumus exponere ꝙ hæc tria ſigna ſunt ſigna permutationis ephemeræ in putridam.

Primum enim ſignum eſt, quia augmentum paroxyſmi eſt diſtinctum à principio, nõ autem eſt ſibi permixtum. Dicitur enim permixtum cum principio quando modus caloris principij, & augmenti parum differant. Vel dicitur permixtũ, quia ſubito aſcendit nullam faciens moram. Similiter augmentum putridæ eſt non proportionatum ideſt non ſeruans proportionem in partibus ſuis modo ſuperius expoſito. Et tertio augmentum non fuerit ſimile principio modo ſuperius expoſito. nam ſecũdum hanc ultimam expoſitionem duobus ultimis ſignis ly non ſemel additur, ſed in prima bis.

Et prolixitas augmenti iterum ſignificat quòd ipſa eſt putrida, & additio pulſus in magnitudine ſecundum proceſſionem

ſionem ſignificat augmentum.

Hic ponit ſeptimam collectionem ſignorum, & duo dicit. Primum. ꝙ prolixitas augumenti ſignificat ꝙ ipſa eſt putrida. nam augmentum ephemeræ non tranſit duas horas, ut dixit Aui. ſuperius in. c. de ſignis ephemeræ in generali. & cauſa ibidem dicta eſt. Secundum ꝙ augmentum cognoſcitur, & per additionem pulſus in magnitudine ſm proportionem .ſ. arithmeticam. hoc enim verum eſt ſm plurimum conſtante uirtute deductis accidentalibus impedimentis. Et quamuis aliquãdo contigat contrarium ſicut in phlegmatica, & pleriſq; alijs, in quibus non uniformiter pulſus magnificatur in augmento. hoc tñ uerum eſt ꝙ pulſus magis uniformiter magnificatur in toto augmento, q̃ in alijs temporibus. ut patet intuenti.

Amplius autem eſt interpolata incipiens, cum rigore, aut horripilatione, & dimittit ſecundum plurimum cum ſudore, & humoroſitate, & reſoluitur cum paroxyſmis, aut eſt inſeparabilis cum tepore.

Ponit octauam collectionem ſignorum dicẽs, quòd febris putrida differt ab ephemera, & hectica, quia ſi eſt interpolata incipit cum rigore, & horripilatione. ſupplete aut ſrigore, & dimittit ſm plurimum cum ſudore, aut humoroſitate. i. ſudore multo, aut pauco, & reſoluitur cũ paroxyſmis. hæc autem tria ſimul non reperiũtur in ephemera, aut hectica. ſi autem ſit putrida inſeparabilis eſt ſm plurimum cum tepore, id eſt remiſſione inter unam exacerbationem, & aliam ſm plurimum dico propter ſynocham, quæ eſt omnino ſine tepore, & pp cauſonem quæ eſt ſine tepore manifeſto.

Et non eſt ſimilis ephemeræ in vrina, & pulſu, & complemento mundificationis, & quiete accidentium.

Ponit nonam collectionem ſignorum dicens quòd differt putrida ab ephemera in urina, quia in ea eſt parũ permutata a diſpoſitione naturali, ſed in putrida magis.

Item in pulſu, quia in ephemera ſm plurimum eſt magnus, uelox, & frequens abſq; coarctatione, & diuerſitate, & debilitate. ſed in putrida eſt frequens, diuerſus, debilis, coarctatus. in hectica uero eſt durus, paruus, manens ſm habitudinẽ unã. De pulſu tñ dictum eſt quantum oportet in ſignis generalibus ephemerarum. Itẽ differt ab ephemera in complemento mundificationis. nam poſt paroxyſmum ephemeræ ſubſequitur uera quies. non ita poſt paroxyſmum putridę. Nam ſm plurimũ uapores, & materia non integre reſoluuntur. Item immediate poſt ephemeram accidentia ſicut dolor capitis, & ſimilia integre ſedantur, non ita poſt paroxyſmos putridæ, quia remanent uapores groſsi, qui non ita reſoluuntur.

Et plurimum quidem putridæ ſunt accidentia plurima, ex ſiti, & dolore capitis, & nigredine linguæ, et proprie apud ſtatum, & multiplicatur inquietudo ex anguſtia, et agitatione vehementi quam facit pugna materiei et virtutis. quandoq; enim eleuatur materia, et quãdoq; conſurgit virtus. Et pulſus ſimiliter quandoq; tendit ad magnitudinem, et fortitudinem, et quandoq; ad paruitatem, et debilitatem. et coarctationem.

Hic ponit decimam collectionem ſignorum, & eſt ſumpta ex accidentibus. accidentia namq; ſæua multiplicantur in putridis ſicut eſt dolor capitis, nigredo linguæ, & proprie tẽpore ſtatus qñ. ſ. uapores, ſunt magis acuti, & materia magis calefacta, & multiplicatur inquietudo ex anguſtia propter nocumentum oris ſtomachi, ſequens raptum materiæ ad ipſum. Itẽ multiplicatur inquietudo ex agitatione uehementi ſequente pugnã inter uirtutẽ, & materiã. Nã quãdoq; materia uincit. qñq; uirtus. & uirtute uincẽte pulſus magnificaẽ, & fortificatur. Et econtra uincente materia pulſus debilitatur, & paruificatur. huiuſmodi autem accidentia non accidunt in ephemeris, neq; in hecticis.

Durities autem fit quandoq;, et non oportet ſemper vt ſit, niſi ſit cum feb. apoſtema durũ in quocunq; membro ſit. Aut apoſtema im membro duro quamuis non ſit durum. Aut iam acciderit potus aquæ frigidæ, aut aliquid aliud de illis quæ indurant pulſum, de illis q̃ dicuntur in libro pulſuum.

Hæc eſt undecima collectio ſignorum, & vult quòd pulſus durus non appropriaẽ putridis, ſed accidit propter cãs quas ponit. Et ponit eas Gal. ſecundo de differentijs feb. Non. n. accidit ſolum quãdo apoſtema durum eſt in aliquo membro, quodcunq; membrum ſit illud, ſiue durum, ſiue molle. Aut quãdo apoſtema eſt in membro duro, quamuis apoſtema non ſit durum, ſed ſequitur aliquando potum aquæ frigidæ, aut aliam cauſam de illis quæ dicuntur in libris pulſuum. Sunt enim præter has plurimæ aliæ, inter quas eſt ſiccitas membrorũ ſequẽs hecticam. propterea durities pulſus hecticis appropriatur. & in hoc differunt à putridis, & ephemeris.

Diuerſitas autem in principio, et augmento eſt ex proprietatibus febris putridæ, et de ſignificationibus eius fortibus, quamuis non appareat in tertiana ſecundum plurimum propter leuitatem materiei, et dum non ſit pulſus fortis, et nõ ſit velox velocitate prædicta, tunc febris adhuc eſt ephemera, et non permutatur ad putredinem.

Hæc eſt duodecima collectio ſignorum. & dicit primo ꝙ diuerſitas pulſus in principio, & in augumento ſequens uarium modum ſe habendi caloris quo ad principium, & augumentũ particulare, necnon uarium modum ſe habẽdi materiæ penes digeſtionem, & cruditatem quo ad principium, & augmentum uniuerſale eſt de ſignis ꝓprijs putridarum, per quę diſtinguuntur ab ephemeris, & hecticis. In principio enim particulari pulſus etiam coarctatus propter caloris ſuffocationẽ ſub materia, & in augmento dilatatur cum calor expanditur. Similiter cęteris paribus materia exiſtẽte cruda ſicut eſt in principio uniuerſali pulſus, nõ ita dilatatur, & expanditur ſicut in augmento materia exiſtente manifeſte digeſta, tanta diuerſitas non apparet in tertiana in principio, & in augmento quãta in alijs pp materiæ ſubtilitatem. Aliter poteſt dici quòd diuerſitas de qua hic loquiẽ eſt diuerſitas caloris cũ calor principij magis diuerſificetur a calore augmenti in putridis q̃ in ephemeris aut hecticis. Dicit ſecundo, & cum nõ ſit pulſus fortis, & non ſit velox uelocitate prædicta. ſ. magna, tunc feb. adhuc eſt ephemera & nõ permutatur in putridam. q. d. quòd quando ſit fortis & uelox tunc permutatur ad putridam. Contra. in ephemera eſt uirtus fortior q̃ in putrida quæ facit pulſum fortem. igitur fortitudo non ſignificat tranſitum in putridam. Quidam faciunt literam affirmatiuam. Et dum ſit pulſus fortis, & non ſit uelox &c. Alij dicunt quòd licet uirtus ſit fortior in ephemera quàm in putrida, tñ quia non eſt ita neceſsitata non facit pulſum ſic fortem. Nam naturales uirtutes neceſsitatem aliquam aſſumentes fortius operantur tertio interiorum. Aliter diciẽ quòd uirtus eſt uere fortior in ephemera quàm in putrida, attñ in putrida eſt apparenter fortior. nã magnitudo cum uelocitate facit ut pulſus appareat fortis, licet fortitudo uera non iudicetur per magnitudinẽ, & uelocitatem, ſed per pulſationes fortes conſtantes, & perſeuerãtes.

Et eſt urina in principio indigeſta, aut parum digeſta, & fortaſſe eſt acuta.

Hæc eſt decimatertia collectio ſignorum. & dicit ꝙ in principio putridarum eſt urina indigeſta aut parum, ideſt occulte digeſta. & fortaſſe eſt acuta, aut mordax, & acuti odoris. Hic nota primo, ꝙ principium nõ excludit occulta ſigna digeſtionis. Nota ſecundo, quòd licet aliqñ in principijs putridarum appareant manifeſta ſigna digeſtionis, ſicut qñ febris incipit a materia digeſta aut quando hypoſtaſis non deciditur a materia faciente febrem, tamen ſecundũ plurimum in principijs putridarum eſt urina indigeſta. Et econtra in ephemeris ſm plurimũ apparet digeſta, & paucæ tincturæ, & mordacitatis.

Et ſcias quòd à febribus acutis interficiẽtibus raro fit euaſio, niſi cum contractione membri.

In præſenti parte Auic. ponit duos canones. quorum primus eſt iſte quòd a febribus acutis. i. uelocis terminationis interficientibus in quibus apparent ſigna mortalia, raro fit euaſio niſi cum contractione membri. i. cum impedimẽto motus alicuius membri, ſiue illud impedimentum ſit contractio, quæ eſt ſpaſmus, ſiue impedimentum alterius generis. Cauſa dicti, quia apparentibus ſignis mortalibus utputa ſumptis ex multitude materiæ, aut malignitate, & inobedientia materiæ cum debilitate uirtutis, ſi debet ſequi euacuatio, oportet ſm plurimum, ut materia critice permutetur ad aliquod membrũ. non

enim

enim eſt uirtus ſufficiēs criſi perfecta ipſam euacuare, quæ materia deriuata ad illud membrum facit apoſtema malignum ſui multitudine, aut malitia, quod erit cā impedimenti motus illius membri. Apoſtemata.n. & vlcera critica ſunt ſm plurimum ualde maligna, & difficilis curationis. quarta quarti. tracta. tertio. Et hoc uidi in domino Malateſta de ceſena, & in pleriſq; alijs. Dixit autem raro. quia ex conditionibus indiuidualib' aliquando mirabiles procedunt effectus inopinati, aliquando ad bonum aliqñ ad malum. Vnde fit aliquando ut nulla præcedente digeſtione fiat criſis perfecte euacuationis. hãc autem ſententiam accepit Aui. ex Hippo. ſecundo prognoſticorum ſuper illo uerbo. ut ſi labor. & illa ſm translatione arabicam. exituræ autem quæ in pedibus.

Et quando alleuiatur febris poſt quietem apoſtematis in pleureſi, & ſimilibus, tunc ſcias quod de materia remanſit aliquid, & quòd materia declinat ad locum vbi apparet dolor.

Hic ponit ſecundum canonem. & eſt ſenſus ꝙ quando alleuiatur febris poſt quietē apoſtematis ſicut in pleureſi, & ſimilibus apoſtematibos intrinſecis in quibus fit ſedatio febris, & doloris per reſolutionem materiæ; non tñ integra, eſt ſignū quòd remanſit aliquid de materia ſub forma cauſæ antecedentis. & ꝙ materia illa declinat ad locū ubi apparet dolor. Propterea uidemus aliquando apoſtemata intrinſeca poſt eorum ſedationem diu prolongari. & ſimiliter febres ipſa ſequentes, quod ꝓuenit aut quia materia q̄ remanſit eſt groſſa, inepta reſolutioni, aut quia materia antecedens tranſit in coniunctam. Aliter poteſt exponi ꝙ quando alleuiatur febris poſt quietem apoſtematis, ſicut in pleureſi, & ſimilibus apoſtematis intrinſecis, & dolor fit in aliqua alia parte. ſcias ꝙ de materia remāſit aliquid, quia non fuit in totū reſoluta. ſed pars eius eſt permutata ad locum, vbi apparet dolor.

Signa febris inſeparabilis. Cap. III

IN continua eſt diuerſitas pulſus, quæ eſt ſecundum febrē apparens valde, & eſt in plurimo eius non habens ordinē, neque pondus.

Poſtquàm Aui. in præcedenti capitulo poſuit ſigna febriū putridarū in generali. hic magis in ſpeciali ponit ſigna quibus abinuicem diſtinguuntur. & primo ponit ſigna febris continuæ, quibus ab interpolata diſtinguitur. In ſecunda parte ibi {Febris quæ eſt.} ponit ſigna quibus cholericæ, ſanguineæ, phelgmaticæ. & melãcholicę ab inuicem diſtinguuntur. Primam diuido in quatuor ſm quatuor ſigna. primum eſt diuerſitas pulſus quæ eſt merito febris ualde manifeſta in continua. & dixit merito febris ad differentiam diuerſitatum, quæ ex cauſis accidentalibus contingere poſſunt, quę ſunt communes tam febribus continuis, quàm interpolatis. Vel dixit merito febris ad differentiam diuerſitatum merito typi. hæ .n. manifeſtiores ſunt in interpolatis quàm in cōtinuis. Et eſt in plurimo eius non habens ordinem. eſt.n. inordinatus in diuerſitate ſua. & hæc omnia fiunt quia uirtus magis grauatur, & læditur in continuis quàm in interpolatis. Nec pondus. Pro quo nota quòd pondus accipitur dupliciter. aliquando pro pondere muſico in quo notantur conſonantiæ muſicales. Aliquando accipitur pro portione pulſus ad diſpoſitionem habentis eū, & taliter ſumitur hic. Pro quo ſciendum eſt quòd quidam pulſus eſt boni pōderis, & eſt proportionatus diſpoſitionibus naturalibus habentis eum complexioni, ętati, ſexui. Quidam eſt mali ponderis. & eſt triplex. quidam dicitur mutatus. i. parum diſtans à diſpoſitione habētis eū, ſicut cū iuuenis haberet pulſum pueri. Aliter dicit ſeparatus ſicut ſi puer hēret pulſum ſenis. Tertius eſt egrediens a pondere, ut ſi quis haberet pulſum qui non aſsimulatur pulſui alicuius ætatis. Et ſicut exemplificatum eſt in ætate, ita poteſt exemplificari in ſexu, & cōplexione. Et multa egreſsio pulſus à pondere magnam in diſpoſitionibus arguit mutationem. hæc autem magna mutatio magis eſt apta fieri in continuis, quàm in interpolatis. Pōdus autem apud Raſim decimoſexto continentis, ſecundo capitulo, dicitur trutina.

Et perſeuerat febris, & non ſeparatur poſt uigintiquatuor horas.

Hoc eſt ſecundum ſignum quòd quando perſeuerat feb. & durat ultra. 24. horas eſt ſignum quòd non eſt tertiana pura interpolata cuius paroxyſmus non trãſit. 12. horas. nec quotidiana interpolata quæ durat. 17. vel. 18. ad plus horis. nec quartana quæ non tranſit. 24. horas. quapropter indicatur quòd non ſit interpolata. hoc autem iudicium habet ueritatem ſm plurimum, ſed non ſemper. durat enim paroxyſmus tertianæ nothæ qñq; .30. horis.

Et non aſſociant ei quod diximus de diſpoſitionibus eradicalibus ex antecesſione rigoris, & alijs.

Hoc eſt tertium ſignum in quo dicit ꝙ non aſſociatur ei.i. continuæ de diſpoſitionibos eradicalibus quas diximus ex antecesſione rigoris, & terminatione cum ſudore, & ſimilibus. Incipiunt enim continuæ ſecundum plurimum ſine typo, & non terminantur cum ſudore. Interpolatę autem incipiunt cū typo fere ſemper, & frequenter terminantur cum ſudore.

Et de illis quæ ſigngificant eam eſt eius aſsiduitas, & uehementia diuerſitatis diſpoſitionis eius apud augmētum, minuitur enim quandoque, & augetur uice alia.

Hoc eſt quartum ſignum. & intendit ꝙ aſsiduitas, & uehementia diuerſitatis eius tempore augmenti ſignificat eam. Nā tempore augmenti quandoq; minuitur, qñq; augetur calor febrilis, ſed in interpolatis magis uniformiter augetur, & intenditur uſq; ad ſtatum cum in continuis materia ſit magis difformis, & uirtus minus potens ad inflammandum materiam uniformiter, cum qñq; ſuperet quãdoq; ſuperetur ita quòd ly aſſiduitas, & uehementia debent exponi cum ly diuerſitatis, & non debent poni duo ſigna diſtincta. ſic .n. ſequeretur ꝙ idē eſſet ſignum, & ſignificatum.

De rebus in quibus differunt feberes putredinis, & in quibus communicant. Cap. IIII.

FEbris quæ eſt propter putredinē choleræ motus eſt tertianus, ſiue ſit motus principij paroxyſmi, aut principij uehementiæ. niſi ſpecies eius quæ dicitur aduſta cuius motus eſt occultus ualde. & eſt ſicut inſeparabilis concluſa. Et tertiana quidem pura eſt acuta propter ſubtilitatem materiei. & eius caliditas eſt magna, mordicatiua propter fortitudinem choleræ. ſed eſt ſalutifera, propterea quòd cholera eſt lænis ſuper naturam, & quoniam ipſa facit quietem. Tertiana uero nō pura eſt lōgioris ſpatij, quàm pura. & pura quidē raro pertranſit ſeptem periodos, niſi ab errore. cōtinua quandoq; conſumitur in hebdomada.

In hoc capitulo ponit ſigna generalia quibus abinuicē differunt febres putredinis ſm prima generalia, & quibus adinuicem conueniunt. Et habet tres partes. primo ponit ſigna quibus adinuicem differunt. ſecundo ſigna quibus adinuicem conueniunt. tertio ponit canones. ſecūda ibi {Et quartana quidem.} tertia ibi {Et ſcias.} Prima iterum in quatuor. primo ponit ſigna cholericarum. ſecundo ſanguinearum. tertio phlegmaticarum. quarto melancholicarum. ſecunda ibi {Et illa} tertia ibi {Phlegmatica.} quarta ibi {Quartana autē.} De prima parte dicit ꝙ febris pendentis a putridine choleræ motus eſt tertianus, ſiue ſit motus principij paroxyſmi quo ad interpolatas, ſiue principij uehemētię quo ad cōtinuas, niſi ſpecies quę dicitur aduſta.i. cauſon cuius motus eſt occultus ualde. & eſt ſicut inſeparabilis concluſa. Ex qua parte elicimus feb. cholericas eſſe tres.ſ. tertianam interpolatam, tertianā continuā, & cauſonem. Secundo elicimus, quòd omnes habent motum de tertio in tertium. uerum duæ primæ manifeſtum, ſed tertia.ſ. cauſon occultum. ideo dixit quòd eſt ſicut continua concluſa, licet non ſit uere concluſa ſicut ſanguinea cui non eſt aliquis motus ſm proportionē ad aliquē diē manifeſtus, aut occultus. Tres ſpecies febr. cholericarum.

Secundo dicit quòd tertiana pura eſt acuta .i. uelocis terminationis. non enim tranſit ſeptem periodos. hoc autem eſt ratione ſubtilitatis materiæ cum paucitate. eius autem caliditas eſt magna mordicatiua propter acuitatem choleræ puræ. nam cholera pura inter omnes humores non aduſtos eſt calidiſsima, & ſiccitati coniuncta, eſt tamen ſalubris, quia cholera pura non aggrauat uirtutem cum ſit ſubtilis, & pauca, & ſecūdo quī cadit quies inter paroxyſmos. Tertio dicit ꝙ tertiana non pura eſt longioris ſpatij q̄ pura, & hoc propter multitudinē, & groſsitiem choleræ non puræ. nam pura raro ꝑtranſit. 7.

periodos

periodos niſi ſit ab errore.& eſt aphoriſ. 57. quartæ particulæ. Tertiana nero in. 7. periodis iudicatur longiſsima, continua autem conſumitur in hebdomada. Nam quod interpolata facit in periodo, continna facit in die, ut eſt apud Gal. cōmento aphoriſmi allegati. Canſon citius terminaẽ quàm continua cum ſit ſæuiorum accidentium, quę natura nequit diu toleraro unde aliquando terminatur in quarta. Contra. quia tertiana pura terminaẽ per ouacuationem choleræ puræ quæ requirie ipſius digeſtionem per ingroſſantia,& infrigidantia. Simus ergo in inſtanti in quo eſt ad medium per digeſtionẽ reducta.

Et arguiẽ ſic. poſsibile eſt immo de facto frequenter contingit ꝙ aliqua cholera nō pura nō facta digeſtione in ipſa ſit cũ pura digeſta æqualis groſsitiei. ergo ſequiẽ ꝙ magis eſt parata expulſioni, quà ipſa pura in ſui principio fuerit. ergo ſequiẽ ꝙ procedẽte digeſtione in utraq; a ſui principio citius expelleẽ maxime ſuppoſita paritate ex parte quãtitatis utriuſq; non puræ quà puræ,& ſic tertiana non pura breuior erit ipſa pura. Nec obſtat ipſa ꝓprietas quæ per digeſtionẽ acquiriẽ, quia ita deeſt in ſui principio choleræ puræ, ex quo ondum digeſtio proceſsit ſicnt choleræ non puræ. Verum pro auctoritate Auic. quod diciẽ intelligitur, ut in pluribus, ſicut & aliæ ꝓpoſitiones medicinales. nã non ſemp, immo raro reperiẽ cholera non pura æque groſſa, immo frequenter oſt groſsior q̃ debet, quà per diſtinctionem oportet ſubcuiari. Adde adhuc ꝙ maior eſt multitudo non puræ quã puræ. etiã pars puræ p reſolutionem terminaẽ,& multo maior quà non puræ, quia eſt magis ſubtilis. Et ſi inſteẽ ꝙ phlegmatica, & ſanguinea ſit minns grauis quà tertiana pura auctoritate Gal. ſecundo pronoſticorom. commẽto. 46. Intelligiẽ illud dictũ merito acuitatis materię, nō autẽ merito ſubtilitatis,& facilitatis reſolutionis.

Et illa quæ eſt ex putredine ſanguinis eſt cõtinua inſeparabilis. & eius calor eſt plurimus communis cũ lenitate nō cum mordicatione choleræ, & quandoque peruenit ad ſtatum in quatuor diebus.

Notificat ſanguineã dicẽs ꝙ eſt continua inſeparabilis conclusa. Secũdo dicit ꝙ calor eius eſt plurimus quantitatiue pp multitudinẽ uaporũ, non autem intenſiue. & eſt communis propter eandem cauſam. nam multitudo uaporum facit, ut calor toti commonicetur notabiliter. & eſt cũ lenitate non mordicatione choleræ, quia caliditas ſanguinis eſt cõiuncta humiditati. Tertio dicit ꝙ qñq; peruenit ad ſtatũ in quarta die in qua critice terminaẽ fluxu ſanguinis narium, aut alio modo, licet raro uiſa ſit criſis quartæ diei ſcđa quarti. & tertio de criſi.

Phlegmatica autẽ acceſsionẽ faciẽs omni die, eſt lenis caliditatis, per comparationẽ ad cholericã. lõga propter viſcoſitatem materiei, & frigus eius, & multitudinem eius. & eſt magni timoris, quoniã habet paruũ ſpatium interpolationis, & quietis, & quoniã ipſa aſſociatur corruptioni, et debilitati in ore ſtomachi, quæ non excuſatur. & illud eſt de illis, quæ attrahunt accidentia mala ex ſyncopi & pulſu cordis, & caſu appetitus.

Hic ponit res appropriatas phlegmaticæ interpolatæ. ſecũdo cõtinuæ. ſecunda ibi. Et ꝙ de ea. In prima parte dicit tria. primum ꝙ phlegmatica paroxyſmans omni die eſt remiſſæ caliditatis per cõparationẽ ad cholericã. ſm ꝙ eſt longa tam ſm paroxyſmos quã ſm totam eius cõſiſtentiam pp uiſcoſitatem, frigiditatem,& multitudinẽ materiæ phlegmaticæ. tertium ꝙ eſt magni timoris pp paucitatem interpolationis quietis. Cũ hoc enim ꝙ non habet niſi ſex aut ſeptem horas interpolationis & quietis. illa tñ non eſt nera quies: ſed eſt neutralitas febris. & etiã cnm ipſa coniungiẽ debilitas & corruptio oris ſtomachi, quæ non excuſaẽ ideſt quæ quaſi de neceſsitate ſecũ cõiungiẽ. Et hæc corruptio & debilitas oris ſtomachi eſt de illis quæ interdũ ꝓducũt ad accidentia mala, ſicnt eſt ſyncopis, pulſus cordis,& caſus appetitus. Nota primo ꝙ cum appetitus approprieẽ ori ſtomachi, ꝑ corruptionẽ debemus intelligere. corruptionẽ appetitus eius: quia appetunt res non conuenientes ſpeciei humanæ. & ꝑ debilitatẽ, diminutionẽ eius, aut ablationẽ. hæc autem ſiunt pp multiplicationem phlegmatis in eo. Eſt enim ſtomachus minera phlegmatis:& plurimum ꝙ in eo multiplicatur eſt phlegma: ut eſt apud Auic. decimatertia tertij. Cum autem adeſt febris phlegmatica multo magis multiplicaẽ.& ſic magis læditur: ſicut febres cholericæ lædunt hepar pp chyſtim fellis,& melancholicæ ſplenem: ut dicit Raſis. 16. &. 17. continentis. Et ex his nocumentis ſtomachi ſequunẽ accidentia mala de quibus ſupra. ſ. ſyncopis, pulſus cordis, & tremor eius. & non differunt niſi ſm magis & minus. Eſt enim tremor cordis cum maiori debilitate, qua pp pulſationes non ſiunt magnæ ſicut i pulſu cordis: ſed cũ maiori diuerſitate. Eſt ergo pulſus cordis uia in tremorẽ,& tremor in ſyncopi. nã ori ſtomachi facile cõpatiẽ pp ſenſibilitatem,& propinquitatem.

Et quæ de ea eſt inſeparabilis, eſt res magis ſimilis hecticæ, ſi non eſſet lenitas pulſus, quãuis quandoq; fiat durus etiam, & quãtum eſt minus pura eſt minoris, & breuioris paroxyſmi niſi declinet cũ paruitate ſuæ puritatis ad melancholiam.

In parte præſenti ponit duo quæ approprianẽ phlegmaticę cõtinuæ. Primũ ꝙ aſsimilaẽ hecticæ multum. ſed diſtinguiẽ ab ea: quia in latica pulſus eſt mollis: in hectica durus: quamuis quandoq; in latica pulſns reperiaẽ durus pp alias cauſas indurantes pulſum, quæ dictæ ſunt ſuperius. Secundo ꝙ quãto eſt minus pura eſt breuioris paroxyſmi: & ſimiliter eſt breuior quo ad totam conſiſtentiam niſi cum paucitate puritatis ſuæ declinet ad melancholiã. Circa primum notandum ꝙ latica ſimulatur hecticę in modo caloris: quia non eſt acutus & mordax neq; multus ſicut calor cholericarum,& ſanguinearũ. ſecundo in continuitate, tertio in corporis extenuitate pp nocumentum ſtomachi. Notandum ſecundo ꝙ ſicut in latica reperiẽ aliquãdo pulſus durus pp alias cauſas: ita in hectica aliquando reperiẽ pulſus mollis ſicut in ea quæ ſequiẽ empyema. qua propter hoc ſignum ſumptum à mollitie, & duritie nō eſt efficax. ſed inueſtiganda ſunt alia ſigna diſtinctiua ea proprijs ipſarum capitulis colligenda. Ratio ſecundi dicti eſt. quia ſi phlegmati admiſceaẽ ſanguis, uel cholera phlegma caleſit, & ſubtiliaẽ: & ſic digeriẽ,& paraẽ expulſioni Si uero miſceaẽ ei melancholia ingroſſaẽ,& ſit ineptum expulſioni. nam melancholia addit uiſcoſitati phlegmatis groſsitiem terream. Cõtra tamen hanc determinationem ſunt inſtantiæ plurimæ. Nã quãdoq; cholera mixta cũ phlegmate eſt cauſa ut faciat phlegma in poroſitatibus magis imbibi, & profundari: qua propter fiat ineptius expulſioni. ſufficit tamen ꝙ ſecundum plurimum ita eſt ſicut dicit Aui.

Quartana autẽ eſt non acuta propter frigus materiei, longa propter illud, & forſaſſe extenditur quæ de ea pura eſt anno vno. & nõ pura eſt breuioris ſpatij, verũ in ea nõ eſt timor quoniam quietem facit in ſpatio lõgo, & quoniam ipſa non eſt talis acuitatis, quam ſequãtur accidentia vehementia.

Res quæ appropriantur quartanæ interpolatæ & continuæ eſt. primo quia non acuta eſt ideſt nō eſt acuti caloris propter frigiditatem materiæ: licet calor eius ſit acutior quàm calor phlegmaticæ cum ſit coniunctus ſiccitati. Exiſtimandũ tamen eſt illam quæ pendet à putredine melãcholiæ, genitæ per aduſtionem choleræ eſſe acutiorẽ aliqua certa cholerica. Aliter eſt non acuta ideſt non uelocis motus. ſecundo eſt longa propter frigus & groſsitiem materiæ. Et licet aliqua melancholia aduſta ſit calida facit tamen febrem longã propter groſſitiem terream. Tenendum tamen eſt quartanam pendentẽ à melancholia naturali eſſe cæteris longiorem. nam quæ pendent à melãcholia aduſta ſunt breuiores: cũ materia per aduſtionem caleſiat. Et licet melancholia genita per aduſtionem melancholiæ naturalis forte ſit groſsior: citius tamẽ perducit ad cineritium, quod amplius non poteſt facere febrem. Melancholia autem genita per congelationem forte eſt groſsior & frigidior: ſed raro facit febrem, & ſi facit eſt ſecundum plurimum de genere quintanæ & ſextanæ. ſimiliter melancholia mixta cum alijs humoribus facit quartanam breuiorem, nam quæ pura eſt durat per annum, & non pura eſt breuioris ſpatij iuxta textum. Contra. quia poſſet fieri non pura per phlegma quòd inuiſcat melancholiam & probibet eius reſolutionem. Reſpondetur primo quòd phlegma non prohibet eius reſolutionem: immo mouẽdo à ſitione terrea, & ducẽdo ad aqueam præparat ad reſolutionẽ. Ex toto enim genere melãcholia difficilius reſoluitur phlegmate. Tertio dicit quòd

non eſt timoroſa:tum propter quietem lōgam inter paroxyſmos,& quia non eſt tantæ acuitatis ut faciat accidentia uehementia.quartana autem continua eſt timoroſa ex cauſis contrarijs.

Et quartana quidem,& tertiana aſſidua, & interpolata conſumuntur per vomitum,& ſolutionem ventris, aut ſudorem,aut prouocationem vrinæ.Incenſiua autem conſumitur per huiuſmodi,& per fluxum ſanguinis narium.

Hic ponit quædam in quibus communicant, & dicit quòd quartana,& tertiana continua, & interpolata terminatur per uomitum,ſolutionem uentris, ſudorem, aut prouocationem urinæ.Incenſiua autem ideſt cauſon terminatur per huiuſmodi,& fluxum ſanguinis narium.Et quamuis quartana, & tertiana poſsint fluxu ſanguinis narium terminari: de his tamen nō fecit mentionem:cum hoc rarius contingat. Sæpius enim accidit cauſonem fluxu ſanguinis narium terminari, cum cholera exiſtens in uenis magnis circa cor fit multum ſanguini admixta.non ita eſt de melancholia,nec de cholera faciente tertianam.Poſſumus etiam per incenſiuam intelligere ſynochā, quæ fluxu ſanguinis ſępe terminatur.& quandoque uomitu, ſolutione uentris,ſudore,& per uias urinæ. Nam quòd ſudore terminetur teſtatur Ariſto.ſecundo de partibus animalium illo cap.habitum autem utique eſt. Quod autem per uomitum, fluxum uētris,& urinam teſtatur Aui.13.16.17.tertij:& Gal. 7.therapeuticæ. De phlegmatica non fecit mētionem. Sed certum eſt ipſam terminari uomitu,ſolutione uentris,ſudore, & urinæ prouocatione. Frequenter tamen accidit phlegmaticam paulatim cōſumi abſque notabili euacuatione manifeſta ſicut etiam contingit de quartana.

Et ſcias quòd principium prolongatur in tertiana,& ſtatus in concluſa,& declinatio in incenſiua,& ſtatus,& declinatio in continua,& ſtatus,& declinatio in quotidiana, quāuis raro inueniatur quartana continua,et quotidiana integræ eradicationis.

Hic ponit duos canones.ſecunda ibi§Et febres.§ prima in duas.nam primo ponit cano.ſecundo remouet dubium.ſecunda ibi§ Quamuis.§ De prima dicit quòd prologatur principium in tertiana,ſtatus in concluſa,declinatio in incenſiua.ſtatus,& declinatio in quotidiana. In ſecunda parte remouet dubium.quia enim ſuperius in hoc capitulo diuiſerat febrē cholericam in continuam,& interpolatam,& ſimiliter phlegmaticam,non autem melancholicam.potuiſſet aliquis quærere,nō ſic diuiſit melancholicam,ſicut phlegmaticam,& cholericam. Tacite reſpondet.quia raro reperitur quartana continua, & quotidiana integræ eradicationis. Et ſi inſtetur. ergo à ſimili non debebat diuidere phlegmaticā in continuam, & interpolatam poſtquàm raro integre eradicatur. Reſpondeo ꝙ licet phlegmatica interpolata raro integre eradicetur,tamen in tempore intermedio non eſt febris,ſed cum hoc etiam pendet à materia putrente extra uenas. Contra.materia melācholica difficilius expellitur extra uenas, quàm alij humores propter groſsitiem,& frigiditatem ſuam, ratione quarum eſt tardi motus.ergo frequentius deberet putrere ad intra uenas quàm reliqui humores. Reſpondetur quòd ſicut melancholia tardius mouetur extra uenas, quàm alij humores, ita tardius putreſit propter cauſas ſupraſcriptas, & proprietatē ſuā reſiſtētem putrefactioni,licet ergo uirtus expulſiua membrorū,nō poſſet expellere melācholiam ita cito ſicut expellit choleram,aut phlegma,ut puta in ſecunda,aut tertia die, nō tamē obſtat quin poſsit expelli longiori tempore ut puta in quarto die.nam æqualis potentia poteſt inducere eundem effectum in paſſum magis reſiſtens in longo tempore,quem poteſt inducere in minus reſiſtens in paruo tempore, præcipue cum melancholia det inducias ſuæ putrefactionis uſque ad quartū diē.

Circa primam partem huius canonis cadit dubium non paruum, quod ut dicit Gentilis difficultat multos medicos, utrū principiū prolongetur in tertiana.ſtatus in concluſa, & declinatio in quotidiana. Pro intellectu tituli quæſtionis eſt intelligendum quòd duplex eſt tempus febris particulare, & uniuerſale. Etiam uniuerſale eſt duplex, quoddam diſtinctum penes materiam,quoddam penes accidentia,aut morbi eſſentiam. quid utrunq; iſtorum ſit, eſt ex ſupraſcriptis manifeſtū.

Duplex eſt tēpus febris.

Sciendum ſecundo quòd principium ſimiliter,& quodcūq; aliud tempus prolongari,poteſt intelligi dupliciter. Vno modo quòd comparetur principium, & quodcunque aliud tempus ad alia tempora eiuſdem morbi. ſecundo modo quòd cōparetur principium unius febris ad principia aliarum febriū, de quibus hic fit mētio,& ſimiliter ſtatus unius ſtatui alterius, & ſic de alijs.& hæc cōparatio poteſt eſſe dupliciter.uno modo abſolute,ut uerbi gratia.an principium tertianę ſit longius principio aliarū febrium. Alio modo reſpectiue an principiū tertianæ ſit longius in comparatione ad ſua tēpora quàm quotidianæ principium in comparatione ad ſua, & ſic de alijs.

Arguitur primo quòd principium non prolongetur in tertiana in comparatione ad ſua tempora. nā humor cholericus eſt cito accēſibilis uelut ignis in ligni ſiccis, ſecūdo de differētijs febrium. iō cito ad augmentum,& ſtatum deueniet. Si enim principium tertianę compareter ad principium phlegmaticæ abſolute manifeſtum eſt ipſum eſſe breue. Si ergo reſpectiue manifeſtum eſt ex fundamēto prioris rationis ipſum etiam non prolongari in comparatione ad principium phlegmaticæ. Quod autem ſtatus non prolongetur in concluſa manifeſtum eſt, tā de concluſa epacmaſtica, quā paracmaſtica in quibus abbreuiatur in comparatione ad alia ſua tempora, & ad ſtatus aliarum febrium,ſiue fiat comparatio aliarum febriū abſoluta,ſiue reſpectiua. Quod autem declinatio non prolongetur in continua ideſt in cauſone. Nam ſecundum plurimum criſi terminatur cum incipit in ſtatu, & finit in declinatione ſecundum plurimum in die naturali,& ſic declinatio eſt breuiſsima. Quod autem ſtatus,& declinatio non prolongētur in quotidiana.arguitur, quia Auice. in capitulo proprio. longior partium phlegmaticæ eſt augmētum. Amplius tertio de criſi.cap.3.ponit Gal. quòd quando febris eſt longi ſtatus etiam eſt acuti motus. & quando eſt breuis ſtatus eſt tardi motus.ſecundum hoc igitur uidetur quòd ægritudo tardi motus non poſsit habere ſtatum longum.quia ſi haberet ſtatum lōgum eſſet uelocis,& acuti motus. Et quia reperitur alia litera,licet in paucis libris,quæ dicit. quòd ſtatus,& declinatio prolongetur in continua.Contra arguitur.quia continua non poteſt comparari niſi interpolatæ, ſed certum eſt interpolatā habere omnia ſua tempora longiora quàm continuam. unde 16.continentis. Continuum eſt breuius interpolato ſui generis. Huius dubij ſolutionem omiſsis longis ambagibus doctorum paucis perſtringam. Opinio Gentilis quæ inter cæteras ueritati eſt ſatis conformis eſt hæc. Dicit primo quòd textus Auic.eſt acceptus à Raſi decimoſexto continentis cuius eſt hæc ſeries.Partes temporis febrium diuerſę ſunt.in tertiana prolixum eſt principium,in ſynocha ſtatus prolixus, in cauſone declinatio prolixa. ſed illa tria tempora prolixa erūt in quartana.ſecundo dicit quòd Auic.ſolū loquitur hic de tribus temporibus,non autem de augmento, quia cōſuetudo eſt Auic.frequenter diuidere augmentum in duas partes, & primam partem coniungit principio,ſecundam ſtatui,ſicut ſupra fecit.4.cap.huius primæ fen.Et quæcūque dicit de principio, ſtatu,& declinatione uera ſunt comparando has ægritudines de quibus hic loquitur,tam in temporibus uniuerſalibus, quā particularibus.hoc modo in tertiana tam principium particulare paroxyſmi,quàm uniuerſale eſt longum, eam ad ſynochā homotenam comparando,in qua principium eſt ocultum, in concluſa homotena prolongatur ſtatus,reſpectu ſtatus tertianę,quia homotena eſt fere tota ſtatus. Sed diceres quòd poterat dicere ꝙ in tertiana declinatio eſt longa reſpectu homotenæ. Dicendum ꝙ uerum eſt,ſed non placuit ſibi omnia tempora comparare. In cauſone declinatio eſt longa reſpectu declinationis homotenæ,& etiam tertianæ continuæ, uel interpolatę,quia in cauſone in qua materia critice euacuatur remanet longiori tempore flamma circa ſpiritualia,quā in alijs cholericis,& etiā in ſanguinea homotena,& hoc ex intenſiori caliditate,quàm ſit caliditas tertianæ, aut homotenæ, quapropter non ita cito remittitur. Poſtea dicit quòd ſtatus, & declinatio prolongatur in quotidiana. Pro quo ſciendum ꝙ tempus prolixius in phlegmatica eſt augmentum,ut infra. Et cauſa eſt quia phlegma eſt humor difficile accenſibilis. Et ideo ſi ſermones Auice. fuiſſent de augmento diſtinctio ab alijs temporib.dixiſſet,augmentum prolongaē in phlegmatica ſed ſequendo Raſim non loquitur de eo hic, ſed partitur augmentum

Cōtinuū ē breuius interpolato ſui generis.

mentum in duas partes. Vel aliter dicit, quòd placuit ſibi tacere de ea cum nouiſſimum ſit augmentum quotidianæ eſſe longius alijs tẽporibus eius. Et placuit ſibi dicere quòd in phlegmatica ſtatus, & declinatio ſunt prolixi reſpectu prĩcipij phlegmaticæ. Phlegma enim cum recipit calorem diu retinet, & de difficili declinat ſicut à uiridi ligno ſemper eſt aliquid effumãs ut intelligit Gal. ſecundo de differentijs febrium. Si autem litera dicit ſtatus, & declinatio prolongatur in continua, oportet quòd comparet continuam interpolatæ. Si enim una cholera continua terminatur in ſeptem diebus, & interpolata in tredecim ſtatus, & declinatio in continua magis prolongatur nõ abſolute, ſed proportionabiliter in comparatione ad principium, & augmentum eius, quàm interpolata, ut puta ſtatus, & declinatio occupauit quatuor dies in cõtinua, & principiũ, & augmentum tres. Sed in interpolata ſtatus, & declinatio occupauit ſeptem dies, principium, & augmẽtum ſex. Nunc certum eſt ꝙ maior eſt proportio quatuor ad tria, quàm ſeptem ad ſex, & ita dico de phlegmatica continua, & cæteris in comparatione ad ſuas interpolatas. Nam proportionabiliter ſtatus, & declinatio ſunt longiores quàm principium, & augmẽtum, difficillima enim accidentia in continua multum tempus occupant, & flamma maior tardius recedit. maxime hæc uera ſunt quando febris huiuſmodi non critice terminatur. Si autem quæras, quæ tẽpora in his febribus abſolute magis prolõgantur: Credo quòd in phlegmatica magis augmentum, & ita ſentiunt auctores. In quartana credo quòd magis declinatio, in ſynocha homotena ſtatus, in epacmaſtica augmẽtum, in paracmaſtica declinatio, in tertiana continua ſtatus, in interpolata nunc unum tempus, nunc aliud. Et quæ hic dico maxime uera ſunt de temporibus uniuerſalibus diſtinctis penes accidẽtia. Breuiter pertranſeo in hac materia, quia horum determinatio nec dictis auctorum, nec euidentibus rationibus concludi poteſt.

Et febres quando non curantur ſecundum quòd oportet, & proprie apoſtemoſæ conuertuntur ad areſactionẽ, & proprie in febribus acutis in quibus oportet ut patientes eas cibentur, & non cibantur propter intentionem, ut perueniat natura ſupra materiam, aut oportet ut uidetur in potu aqua frigida, & non datur in potu propter intentionem ut non fiat cruda, & non ſuccurritur cum extinctione alia, quoniam ſi fuerit alia intentio quàm dicturi ſumus in cibatione, & dando in potu aquam frigidam, fortior duarum intentionum prædictarum præmittatur ſuper eas ambas, & dimittatur obſeruatio illarum duarum.

Hic ponit alium canonem dicens quòd febres, & proprie apoſtemoſæ acutæ quando non curantur ſecũdum quòd oportet, ut puta exhibẽdo cibum, & dando in potu aquam frigidã, quia medicus timet ne per cibum exhibitum ſuggeratur materia febri, & natura diuertatur à pugna contra morbum. & per potum aquæ frigidæ ne materia incrudetur, nec ſuccuratur cum epithematibus, & alijs auxilijs exigentibus perducunt ægrum ad areſactionem, ad quam ſequitur hectica, & fortaſſe ſpaſmus de inanitione. Quando duæ intentiones ſcilicet de exhibendo cibum, & potũ aquæ frigidæ fuerint fortiores quã duæ oppoſitæ ſcilicet augmentum materiæ cum diuerſione naturæ à pugna, & materiæ incrudatio, qua propter iſtæ duæ ſcilicet exhibitio cibi, & potus aquę frigidę ſunt ſupra alias duas præmittendæ. Et ſupple quòd quando aliæ duæ fuerint potiores pręmittantur, nam propter exhibitionem cibi, & potus aquæ frigidæ materia multiplicatur, & incrudatur, & ſic prolongatur ægritudo, & forte ſequitur mors feſtina extincto calore naturali, & uirtute facta impotente ad materiæ expulſionem. In his igitur ambiguis præualent medici ſcientifici, & exercitati, & bonæ exiſtimationis alios non tales. Et ideo bene dicit Gale. 7. therap. Exercitatum, & natura prudentem oportet eſſe medicum. In his autem caſibus, & ſimilibus non ſunt oppoſitæ intentiones minus potentes negligendæ. & hæc nota ſunt quarta primi. ultimo cap. Sed quid faciendum ſit ſi huiuſmodi indicationes contrariæ ſunt æquipotentes Auic. non dicit. Sed ego credo potum aquæ hordei tepidæ eſſe conuenientem in hoc caſu, & etiam ubi indicatio de non exhibendo aquam frigidam eſſet potentior ſicut in febre apoſtemoſa, tam ratione febr. quã ratione materię. Similiter credo in his caſibus potius aliquid cibi eſſe exibendum ſubtilis alteratiui, ſicut ptiſſana hordei ſubtilis, & maxime tempore noſtro in quo homines pluri cibo ſunt aſſueti quã tempore Hippo. in quo huiuſmodi diætæ ualde tenues præcipiebantur.

De ſignificationibus accidentium febrium. Cap. V.

Scias quòd acceptio ſignificationum febrium eſt ex regimine antecedente, & quomodo fuit, & ex diſpoſitionibus antecedentibus, & præſentibus, & regionibus, & tẽporibus, & ex ætate, & cõplexione, & ex pulſu, & urina, et uomitu, & egeſtione, & fluxu ſanguinis narium, & ex diſpoſitione febris, in rigore, & ſudore, et qualitate caliditatis, et ex paroxyſmis, et ex diſpoſitione appetitus, et ſiti: et ex diſpoſitione anhelitus, et ex coniunctis ſicut dolore capitis, et uigilijs, et alienatione, et inquietudine, et alijs.

Hoc capitulum intitulatur de ſignis accidentium febrium idest conditionum quæ accidunt febribus uerbi gratia utrum ſint magnæ uel paruæ, utrum phlegmaticæ uel cholericæ, utrũ ſalubres uel mortales. Similes enim conditiones quæ accidũt feb. docet per propria ſigna cognoſcere. Diuiditur hoc capitulum in duas partes. In prima parte ponit quædam genera ſignorum quæ debemus conſiderare pro cognoſcendis febriũ diſpoſitionibus. In ſecunda per huiuſmodi ſigna docet ſignificare ſuper uarias febrium diſpoſitiones. ſecunda ibi ❴ Febribus enim adſunt. ❵ In prima ponit. 19. collectiones rerum per quas ſignificamus ſuper febrium diſpoſitionibus. Prima eſt regimen præcedens ſex rerum non naturalium, & quomodo fuerit in particulari quantum ad ordinem, & menſuram earũ. non enim (exempli gratia) ſufficit cognoſcere quòd regimen præcedens fuit calidum uel frigidum, ſed quantum ad calidũ aut frigidum declinauerit, & quæ in ſpeciali fuerint res huiuſmodi calefacientes aut infrigidantes. Secunda eſt ſumpta ex diſpoſitionibus antecedentibus idest quæ ante diu præceſſerint, idest quas ægritudines, & diſpoſitiones alias non ęgritudinales ſuperiori tempore paſſus fuerit, & pręſentibus idest quas ægritudines, ut alias diſpoſitiones ad præſens patitur pręter febres. Tertia, nam ſecundum diuerſitatem regionum, & ciuitatum, & locorum diuerſificãtur febres, & in aliquibus magis cholericæ, in quibuſdam magis phlegmaticæ, & in quibuſdam longiores ſicut in maritima ſenarũ, & ubi aeres ſunt groſsi, & in quibuſdam breuiores ſicut in regionibus calidis, aut ſubtilis aeris. Quarta eſt ex temporibus anni, æſtas namque facit feb. cholericas breues, hyems phlegmaticas longas, autumnus frequenter melancholicas diu durantes. Ego enim uidi febres inchoantes in autumno diutius durantes quàm inchoantes in alijs temporibus. Debemus etiam conſiderare cõſtitutiones temporum utrum pluuiales, uel ſiccæ, calidæ, uel frigidæ, nam in calidis, & ſiccis fiunt febres acutiores, in contrarijs minus acutæ, & longiores. Quinta eſt ætas. ſexta cõplexio. ſeptima pulſus. octaua urina, nona uomitus. decima egeſtio. Vndecima fluxus ſanguinis nariũ, & per hunc alios fluxus ſanguinis intelligamus. Duodecima ex rigore idest utrum feb. incipiat cum typo, & cum quo typo, uel incipiat abſque typo. Decimatertia utrum ſit cum ſudore, uel abſq;, & quali ſudore. Decimaquarta eſt qualitas caliditatis utrũ mitis, uel mordax, uel multa. Decimaquinta paroxyſmi quo ad tempus inuaſionis, & durationis. Decimaſexta eſt diſpoſitio appetitus. Decimaſeptima eſt ſitis. Decima octaua diſpoſitio anhelitus. Decimanona ſunt accidentia coniuncta aliter coniugata cum febre ſicut dolor capitis, uigiliæ, alienationes, inquietudo, & ſimilia quæ, dicuntur cõiuncta cum feb. quia plurimum ſequuntur feb. inquantum feb.

Sed contra. paroxyſmi, & qualitas caliditatũ ſequunt feb. inquantum feb. ergo ſunt ex coniunctis. Reſpondet ꝙ non ſequunt feb. ſed ſunt ipſa feb. nã paroxyſmus febris eſt febr. & caliditas ipſa mordax, aut acuitas eſt ipſa feb. Aliter dicit ꝙ ly ex cõiunctis eſt quidã modus loquẽdi, ut ſit ſenſus ꝙ prædictis ſignis hæc ſigna adduntur. Alij dicunt ꝙ hæc dicuntur coniuncta: quia non ita eſſentialia ſicut priora, immo ſunt accidentia uirtutis animalis nõ ita immediate ſequẽtia diſpõnes uirtutũ

naturalium, ſicut ſitis & fames: ideo remota videntur, & magis accidentalia febri. Aliter dicunt ꝙ quia ſtatim dixerat de ſiti & ſame, quæ pertinent ad virtutes naturales: & de anhelitu qui eſt magis voluntarius quàm naturalis, addit has diſpoſitiones quæ ſunt coniunctæ cum illis tribus in hoc ꝙ ſunt diſpoſitiones animales. Tu ergo de iſtis collige. Sed hic nota ꝙ iſtæ res ex quibus ſignificamus ſuper diſpoſitiones febriũ poſſunt ad ordinem reduci: quia res huiuſmodi aut ſunt intrinſecæ aut ſunt extrinſecæ. Si extrinſecæ ſicut eſt regio, tẽpus, & regimen præteritum, & in ſumma res nõ naturales, & ſibi annexæ: & quædam res extraneæ, quæ nõ computantur inter res non naturales: omnes enim res extrinſecæ ad res non naturales aut extraneas reducuntur, ſicut ſunt percuſsiones & huiuſmodi. Si autem huiuſmodi res ſint intrinſecæ, aut ſunt res naturales: ſicut complexio, ætas, aut res præter naturam & ſic actio læſa, qualitas mutata, aut exiens mutatum: & prædicta omnia ad hæc reduci poſſunt: & quamuis ſomnus & vigilia de quibus hic agitur, poſsint computari inter res non naturales, eo quòd neceſſario corpori humano occurrentes poſſunt cõuenienter, & inconuenienter applicari: poſſunt tamen computari inter res naturales pro quanto ſunt operationes ingredientes conſtitutionem corporis humani: & poſſunt computari inter res præter naturam pro quãto poſſunt eſſe morbus, cauſa morbi, & accidens morbi: & ſic poſſunt computari inter res intrinſecas, & extrinſecas.

Febribus enim adſunt accidentia, ex quibus ſignificantur diſpoſitiones earum, de quibus ſunt accidentia ſignificantia magnitudinem earum, & ipſarum paruitatem, ſicut qualitas caliditatis, & quantitas ipſius. Et de ea eſt quæ eſt mordicatiua vehementer ex quo prius inuadet vſque ad finem ſuum. Et de ea eſt quæ mordicat in primis, deinde minuitur propter reſolutionem materiei, & lenitur. Et de eis ſunt quæ mordicant: & de eis ſunt quarum caliditas eſt humida: & de eis quarum caliditas eſt ſicca.

In parte præſenti ex huiuſmodi generibus ſignorum docet ſignificare ſuper varias febrium diſpoſitiones. Habet hæc nouem partes. In prima per ſigna docet cognoſcere an febris ſit magna, vel parua. In ſecunda ſpeciem febris. In tertia febris malitiam. In quarta digeſtionem vel oppoſitũ. In quinta promittit dicturum ſigna criſis. In ſexta promittit dicere ſigna ſalutis, vel mortis. In ſeptima docet cognoſcere diſpoſitionem virtutis, & membrorum, & humorum. In octaua tempora febrium. In nona redit ad docendum ſignificare febrium ſpecies. ſecunda ibi § Et ſunt accidentia. § tertia ibi § Et ſunt accidentia ſignificantia malitiam. § quarta ibi § Et accidentia ſignificantia digeſtionem. § quinta ibi § Et accidentia quæ ſignificãt criſim. § ſexta ibi § Et accidentia ſignificantia ſoſpitatem. § ſeptima ibi § Et formæ. § octaua ibi § Et accidẽtium febrium. § nona ibi § Et res ex quibus. § In prima parte dicit quòd febribus adſunt accidentia ſignificantia magnitudinem ipſarum & ipſarum paruitatem ſicut qualitas caliditatis, & quantitas ipſius. De ea enim eſt aliqua quæ mordicat tactum a principio cum ſibi occurrit, & continuat ſuam mordicationem cõtinue dum tactus perſeuerat ſuper infirmũ. Et aliqua eſt caliditas ſiue febris quæ mordicat ſolum primo occurſu: ſed perſeuerante manu minuitur mordicatio propter reſolutionem materiæ, & leniter quia apparet minus mordax in fine ſicut tertiana interpolata. tertio ſunt aliquæ febres quæ parum mordicant a principio cum occurrunt tactui: ſed poſtea in fine mordacitas intenditur, ſicut phlegmaticæ, quintanæ: & ſimiles pendentes a materia multa, & groſſa non facile reſolubili. ſecundo dicit ꝙ de febribus ſunt aliquæ quarum caliditas eſt humida ſicut caliditas ſanguineæ & phlegmaticæ. Et de eis ſunt quarum caliditas eſt ſicca ſicut caliditas hecticæ febrium, cholericarum, & melancholicarum. Notandum primo quòd per accidentia febrium intelligit quæcunque potentia ſignificare aliquas febrium diſpoſitiones. Notandum ſecundo ꝙ per qualitatem caliditatis intelligit mordicationem caliditatis. & per quantitatem caliditatis intelligit longam & extenſam actionẽ eius, vel horum oppoſita. Nam mordicatio fortis, item lõga, & extenſa actio caliditatis ſignificant febris magnitudinem: ſed parua mordicatio, & breuis & remiſſa eius actio ſignificãt paruitatem febris ſicut effectus ſignificat ſuas cauſas. Notandum tertio ꝙ cauſæ mordicationis caliditatis necnon longæ & intenſæ actionis eius ſunt tres. ſ. intenſio caliditatis, multitudo formæ eius: & coniunctio ſiccitatis cum ea. Denſitas enim & multitudo ſui ſubiecti concurrunt ſolum de per accidẽs, cum materia de ſe nullius ſit acuitatis. Quãdo ergo caliditas febrilis eſt intenſa habet multum de forma, & ſiccitati coniuncta mordicat, & fortiter agit a principio uſque ad finem ſicut cauſon, & tertiana continua a multa materia. Quædam autẽ mordicat a principio: ſed poſtea ceſſat cito mordicatio quando caliditas eſt intenſa cum pauca multitudine formę ſicut tertiana pura pendens a materia pauca ſubtili. Quædam parum mordicat a principio, poſtea in fine mordicat, quando caliditas eſt remiſſa non coniuncta ſiccitati: habet tamẽ multum de forma ſicut phlegmatica. Melancholia tamen magis mordicat: quia eſt coniuncta ſiccitati. Quædam autẽ parum mordicat a principio & in toto proceſſu ſuæ actionis quæ habet omnino oppoſitas cõditiones ſicut ephemera, hectica autem eſt intra has media. Nam licet ratione ſiccitatis deberet eſſe mordax: attamen ſecundum plurimum eſt remiſsior quàm febres cholericæ: immo quàm multæ melancholicæ & phlegmaticæ: & cum hoc habet minus de multitudine formæ cum ſit immaterialis.

Et ſunt accidentia quæ ſignificant genus earum, ſicut accidentia propria cum tertiana: ſicut principium paroxyſmi cum punctione, & horripilatione, & mordicatione caliditatis in eo.

Hic docet cognoſcere genus, ſiue ſpeciem febris quæ cognoſcitur per accidentia propria vniuſcuiuſque ſpeciei, necnon per accidentia cõmunia, de quibus agitur in proprijs capitulis. Sed exemplificans de tertiana pura dicit: ſicut principium paroxyſmi cum punctione in ambitu totius ac ſi acubus pungeretur, & cum horripilatione de qua infra in proprio capitulo: & mordicatione caliditatis in primo occurſu tactui licet non perſeueret multum. Et hęc ſunt ſatis propria: ſed cõmunia ſicut dolor capitis, vigiliæ, ſitis, & huiuſmodi iuuant ad cognoſcendum eam de quibus infra.

Et accidentia ſignificantia malitiam earum, ſunt ſicut inquietudo, & alienatio & vigiliæ.

Tertium ſignificatum eſt malitia febris, & cognoſcitur per inquietudinem quando homo nõ poteſt in uno ſitu quieſcere: quia plurimum moleſtatur a materia febris. Alienatio autem ſignificat plurimum nocumentum cerebro communicari, & ſimiliter prolixæ vigiliæ. & tu ex his concipe alia accidentia timoroſa malitiam febris ſignificantia.

Et accidentia ſignificantia digeſtionem & indigeſtionem, ſunt ſicut illud quod dicemus de diſpoſitionibus vrinæ.

Aut eius oppoſitum quæ potiſsimum ſumuntur ex diſpoſitionibus vrinæ de quibus dictum eſt ſecunda primi. & dicetur ſecunda quarti. Sputum etiam, & feces, & ſudor habent hoc ſignificare: ſed magis vrina præcipue in febribus humoralib⁹, quæ non ſunt apoſtemoſæ, eo ꝙ ipſarum materia a qua deciditur hypoſtaſis plurimum in venis continetur.

Et accidentia quæ ſignificant criſim quæ dicemus.

Hic ponens quintum ſignificatum promittit ſe dicturũ accidentia ſignificantia criſim, videlicet ſecunda quarti.

Et accidentia ſignificantia ſoſpitatem, & contrarium eius & dicemus omnia illa.

Hic ponit ſextum ſignificatum promittens ſe dicturum accidentia ſignificantia ipſam. ſ. ſoſpitatem, aut eius contraria. ſ. ſecunda quarti.

Et formæ inſunt iudicia plurima, ſicut illa cuius conuertitur color ad plumbeitatem ex albedine, & viriditate: & ſignificat frigiditatẽ humorum, et paucitatẽ caloris innati, aut excitationem, & inflationẽ, ſicut accidit ei cuius cauſa eſt ſatietas nauſeatiua, et ſicut velocitas detumitionis faciei, et tornatilitas eius, & tenuitas naſi: & ſignificant aut vehemẽtiam caliditatis, aut ſubtilitatem humorum, & velocitatem reſo-

lutionis

lutionis eorum propter amplitudinem pororum, & motus in ſeipſis, & exitus eorum a conſuetudine, aut caſus eorum habent ſignificationes, & res de illis quas dicimus.

Hic ponit ſeptimum ſignificatum dicens, q formæ habitudinum inſunt iudicia plurima: quia per eam poſſumus ſignificare ſuper diſpoſitionem humorum: necnon ſuper diſpoſitionem corporis febrientis, ſicut ille cuius color conuertitur ad plumbeitatem ex albedine, & uiriditate ideſt quę plumbeitas eſt color mixtus ex albedine & uiriditate. hæc enim plumbeitas ſignificat abundantiam humorum frigidorum ſcilicet phlegmatis aut melancholiæ aut utriuſque. nam alij humores ſunt rubei, aut citrini. Aliter tamen poteſt exponi q ly ea. dicat terminum a quo & erit ſenſus quòd ille qui primo erat albus aut uiridis fiat plumbeus: & per uiridem poſſumus intelligere citrinum. talis enim conueſio ea naturali albo, aut citrino ad plumbeitatem non erit niſi ex humoribus frigidis, qui ueriſimiliter debent facere febrem, ſi qua adſit: cum fere ſemper febris pendeat ab humoribus dominãtibus. Aliquando tamen hæc conuerſio ſignificat paucitatem caloris innati, cum qua oportet eſſe parũ ſpiritus, & ſanguinis: unde corpus non eſt rubeum. illud enim paucum ſanguinis quod reperitur prope cutem propter frigiditatẽ denigratur: Ea iſto igitur, & colore cutis in ſe albo reſultat color plumbeus.

Secundum exemplum eſt de illo cuius facies conuertitur ad eacitationem, & inflationem ideſt cachexiam aut diſpoſitionem ſibi propinquam, quæ diſpoſitio dicitur eacitatio. ſimilatur enim diſpoſitioni hominis nuper ex lõgo ſomno excitati: in quo partes oculos circũdãtes ſunt tumidæ. & hæc diſpoſitio ſignificat repletionem uaporoſam ſequentem nauſeatiuã ſatietatem: & aliquando errorem digeſtiuæ hepatis conuertẽtis chylum in maſſam phlegmaticam uaporoſam. Tertium exemplum eſt uelocitas detumitionis faciei ideſt q facies cito perdat ſuos tumores naturales, quos habet ea pręſentia carnis mollis, & ſpongioſæ in fronte, naſo, & temporibus: quæ diſpoſitio uocatur tornatilitas: & ſignificat uehementiam caliditatis, humorum ſubtilitatem, pororum amplitudinẽ · propter quæ fit uelox reſolutio: & eſt malum ſignum niſi ea aliqua cauſa primitiua contigerit, ſicut ea uigilijs, timore, triſtitia, parcitate cibi, potu medicinæ ſoluentis, & ſimilibus. Propterea ſubiungit. Et motus eorum ideſt ęgrorum in ſeipſis propter aliquam, aut plures ex cauſis ſtatim dictis: ut quia uigilat nimis, timet, triſtatur præter modum, &c. Et motus eorum ægrorũ a conſuetudine ſua, ut quia conſueuit multum comedere, delitiari, nunc uero non: aut caſus eorum a conſuetudine ſua in ↄtrariũ. Aliud enim eſt dimittere conſuetudinẽ: aliud eſt non ſolum dimittere, ſed cadere in contrarium. hæc omnia ſignificant tornatilitatem faciei, ſicut cauſæ ſignificant effectus. Sunt autem alij modi exponendi hunc paſſum quos omitto: quia hic cæteris eſt melior. Ee res aliæ habent ſignificationes ſuper diſpoſitionem corporis, & humorum: ſicut ætas, ſexus, compleaio, regio, tempus anni: & ſimilia a medico conſiderãda, cum uult uenire in notitiam febris, necnon diſpoſitionem corporis patientis.

Et accidentium febrium, quædam ſunt quorum hora eſt hora ſtatus, ſicut alienatio, & commixtio mentis propter inflammationem capitis: & de illis ſunt quorum hora eſt principium ſicut horripilatio, & frigus, & ſicut profunditas ſomni, quæ conſequitur plurimum principiorum febrium, non propter debilitatem cerebri, & declinationem caliditatis ad interiora corporis, vbi eſt materia: & multitudinem vaporũ eleuatorum ab eo per commotionem incipientem in corpore vſquequo reſoluit eos inflammatio: & adiuuat illud frigus cerebri in ſeipſo, & frigus humoris: qui vult putreſieri, & caleſit.

Hæc eſt octaua pars in qua docet ſignificare tempora particularia febrium propter accidentia propria in illis contingentia. Et dicit quòd ſunt quædam quæ appropriantur ſtatui ſicut alienatio ideſt imaginationis corruptio cum imaginatur aliquid eſſe præſens quod non eſt: & mixtio rationis ideſt exiſtimationis, cum non rectę iudicant de honeſto, & utili, & ſimilibus quæ non ſenſu percipiunt, licet forte melius pp corruptionem rationis poſſumus intelligere corruptionẽ cogitatiuę circa diſcurſum, cõpoſitionẽ, & diuiſionẽ. Et huiuſmodi accidunt propter magnam inflammationem capitis tempore ſtatus, & multitudinem uaporum ad ipſum peruenientium. Et de eis ſunt quæ appropriantur principio ſicut frigus, rigor & horripilatio, quorum cauſa ponetur in ſequenti capitulo.

Et ſicut profunditas ſomni quæ accidit magis in principijs febrium propter cauſas infraſcriptas. Prima propter debilitatem cerebri, unde cogitur retrahere ſanguinem, & ſpiritũ. eſt enim cerebrum ſebriens debilius quàm in diſpoſitione naturali. Secunda eſt declinatio caliditatis ad interiora ubi materia continetur ut ſuccurrat eorum nocumento, & ea fortificet ad expellendum materiam ad exteriora. Tertia cauſa eſt multitudo uaporum eleuatorum ab eadem materia propter commotionem ideſt ebullitionem illius materiæ in corpore durantem, uſque quo inflammatio ideſt calor putredinalis nec non membrorum reſoluit illos uapores. Et nota q non ſolum eleuantur uapores a materia putrente: immo etiã ab alijs non putrentibus: propterea in cauſone quamuis ſit cholerica accidit aliquando ſubeth propter uapores a ſanguine, & phlegmate eleuatos. Quarta cauſa eſt frigus cerebri in ſeipſo. ideſt in diſpoſitione naturali. Eſt enim magis pronũ ad ſomnum ſeu ſomni profunditatẽ, quàm cerebrum naturaliter calidum. Quinta cauſa eſt frigus humoris qui dum putreſit caleſit, per quam calefactionem multi uapores non putridi eleuantur ſimul cum putridis, qui nõ putridi ſunt frigidi cum ipſe ſit ex ſe frigidus, ſicut phlegma. non enim ſubito totus humor putreſit: & hi non putridi ſunt cauſa ſomni infrigidando, & oppilando, omnes enim iſtæ cauſæ adiuuant ad faciendum ſomnum profundum in principio paroxyſmorum.

Sed contra ſpiritus animalis, & uitalis in principio paroxyſmi attrahitur ad cerebrum: igitur caleſit, & fortificatur.

Reſpondetur quòd licet ſpiritus trahatur ad cerebrum, & ratione huius debeat fortificari: tamen cum ipſo trahuntur etiam humores, & uapores qui debilitant ipſum, & ſunt cauſa ſomni ipſum oppilando. Vel dic quòd hi ſpiritus magis trahuntur ad cor, & partes uicinas quarum læſio in talibus paroxyſmis eſt maior: & ſic cerebrum remanet magis debile, & ſic impotens ad tranſmittendum ſpiritus ad membra exteriora ſenſitiua: & hoc modo eſt cauſa prolongationis ſomni.

Et res ex quibus ſcitur diſpoſitio febris, & ex qua ſpecie ſit, ſunt diſpoſitio febris in acuitate ſua, & ſua lenitate: & diſpoſitio febris in hoc quòd ipſa accidit a cauſis primitiuis, & antecedentibus ſecundum conditionem prædictam: & diſpoſitio febris in adhærentia ſua, & eradicatione: & tepore ſiro & diſpoſitio febris in acutitate ſua cum rigore, & frigore, & horripilatione, aut eius contrario, & quod eſt ex eo, & diſpoſitio febris in dimiſsione ſua cum ſudore pauco, aut plurimo. Aut diſpoſitio præterita regiminis, & ætas, & forma, tempus, & ars, & diſpoſitio pulſus, & vrina.

In præſenti parte Auicen. complet modum cognoſcendi conditiones febrium tam accidentales, quàm eſſentiales: ſed maxime eſſentiales pertinentes ad cognitionem ſpeciei eius. Et per ſpecies intelligite non ſolum ſpeciem ſpecialiſsimã: ſed etiam ſubalternam ſpeciem. propterea dicit Auicen. Et res quibus ſcitur diſpoſitio febris quo ad conditionales accidentales, ex qua ſpecie ſit quo ad eſſentiales ſunt. Prima diſpoſitio febris in acuitate ſua, & lenitate. Nam per hoc comprehendo quantitatem febris, & ſi eſt acuta compręhendo q eſt de genere cholericarum. Et ſecunda diſpoſitio febris in hoc q accidit a cauſis primitiuis, nam per hoc comprehendo quòd eſt ephemera. ſi aut prouenit a cauſis antecedentibus cũ alijs conditionibus ſuperius dictis in capitulo de ſignis putridarum in generali comprehendo quòd eſt putrida. Et tertia diſpoſitio feb. in adhęrentia ſua, ſcilicet uniformi, uel quaſi qđ pertinet ad concluſas, uel cauſonem, & eradicatione quantum ad interpolatas, & tepore quantum ad continuas proportionabiles. Et quarta diſpoſitio febris in acuitate ideſt in reditu ſuo: tunc enim acuitur cum redit ſcilicet an redit cum typo. ſcilicet rigore, frigore, & horripilatione: & tunc ſcitur q

eſt interpolata, aut e contrario.ideſt ſine typo: & tunc ſcitur quòd eſt continua: & ꝙ eſt ex eo, ideſt ſi redeat cũ accidentibus ſequentibus typum, quæ ſunt pulſus paruitas, ſubmerſio, & coarctatio: & ſignificant magis interpolatam: aut ſine his, & ſignificatur magis continua, & proprie concluſa:nam in cõtinuis proportionalibus parua, in concluſis nulla. Et quinta dimiſsio febris in diſpoſitione ſua.ideſt merito eius abſq; magno auxilio cum ſudore plurimo:& ſignificatur putrida,&maxime interpolata,aut pauco & ſignificatur ephemera. Et ſexta eſt diſpoſitio præteriti regiminis, an ſuerit regimen multiplicatiuum humorum calidorum,aut frigidorum: & quorum ſcilicet ſangui.chole.phleg.an melancholiæ.nam hoc iuuat ad cognitionem ſpeciei febris. Septima ætas. Octaua forma quæ eſt habituatio in toto conſurgens ex carne,pinguedine,& colore,groſsitie, & extenuatione. Nona tẽpus anni. Decima ars. Vndecima diſpoſitio pulſus. Duodecima vrinæ.hæc enim quomodo ſignificẽt ſuper diſpoſitionem febris, necnon alias diſpoſitiones magis accidentales manifeſtum eſt ſatis. Hoc ergo capitulum eſt ad dandum nobis notitiam omnium diſpoſitionum febrium.i.omnium quæ medicus diligens debet inquirere: & ſcire de febribus vt per hæc ſciat ponere caſum in terminis.& ſecundo pronoſticari. & tertio habere ingeniũ curatiuum: quod nullatenus poterit habere niſi cognita ægritudine ſecundum has octo diſpoſitiones, quas omnes particulariter docemur in hac prima fen quarti, præter quintam,& ſextam. Non enim ſigna criſis neq; ſigna ſalutis & mortis hic particulariter docemur, ſed ſecunda huius quarti.

Sermo de rigore & frigore, & horripilatione, & fractione. Cap. VI.

Horripilatio eſt diſpoſitio in qua inuenit corpus diuerſitatem in frigore & punctione in cute, & in lacertis: & antecedit eam pigritia, & fractio.

Quia huiuſmodi diſpoſitiones frequenter antecedunt putridas feb.conueniens fuit poſt ſermonem generalem de cauſis diuerſitatis, & ſignis ipſarum vt de his determinetur. Hoc capitulum habet tres partes. In prima deſcribit huiuſmodi diſpoſitiones. In ſecunda ponit cauſas earum,& ſignificationes. In tertia ſubdit canones.ſecunda ibi§Et de cauſis vehementię rigoris.§Tertia ibi. §Et commotio animæ periodi.§Prima in quatuor. In prima notificat horripilationem. In ſecunda fractionem. In tertia frigus. In quarta rigorem. ſecunda ibi § Et quaſi fractio.§ tertia ibi §Frigus.§ quarta ibi § Rigor vero.§ In prima parte deſcribens horripilationem dicit quòd eſt diſpoſitio in qua corpus inuenit diuerſitatem in frigore.i.frigus diuerſum non æquale, nec vniforme in partibus cutis: immo ſentit diuerſitatem, & delationem frigoris ſecundum partes diuerſas cutis, quaſi nunc deferatur ad vnam partem, nunc ad aliam in cutis ſuperficie:quæ diuerſitas accidit propter humores,& vapores ad cutem delatos non æqualiter ſecundum omnes partes,& punctionem in cute, & lacertis, qui ſunt inſtrumenta motus voluntarij,eo quòd huiuſmodi humores, & vapores acuitate participant. Et vos addite de intentione Gal. in libro de iectigatione,& tremore commotionem in ſuperficie cutis,& partibus muſculorum propinquis cuti, quæ commotio ſequitur frigiditatem cutis cõtrahentem ipſam, ad quã contractionem ſequitur pilorum erectio: propterea dicitur horripilatio,horror in quo fit pilorum eleuatio.hæc autem infrigidatio raro per ſe ſequitur humores,aut vapores ad cutim delatos:cum illi ſecũdum plurimum ſint calidi: ſed reuocationem caloris:ſcilicet ad intra. fit etiam commotio, quia uirtus expulſiua cutis conatur ad expulſionem nocitiui, & commouet cutim:&ſic habemus deſcriptionem horripilationis:quòd eſt diſpoſitio in qua corpus, ſcilicet horripilantis inuenit diuerſitatem in frigore,& punctionem in cute, & in lacertis:& commotionem quandam ſolum in cute,& partibus vicinis ad differentiam rigoris, in quo fit totius corporis concuſsio. & antecedit eam pigritia.i. difficultas ad motus inchoandos, & continuandos. Et fractio.i.laſsitudo ſecundum plurimum vlceroſa ſequens humores,& uapores acutos ad cutim, & lacertos delatos.Et poteſt eſſe aliquando extenſiua ſequens humores non acutos.fit enim aliquando ſed raro,horripilatio, ſicut & rigor ab humoribus frigidis, quos laſsitudo extenſiua, & non vlceroſa antecedit. Et de vtraque loquitur aphoriſmus ſecundæ particulæ. Labores ſpontanei narrant morbos.

Et quaſi fractio eſt maneries eius.

Hic deſcribit laſsitudinem dicens: quod ipſa eſt maneries horripilationis.ideſt via in horripilationem: cauſæ enim paruæ quæ faciunt laſsitudinem auctæ faciunt horripilationem. Vel aliter eſt maneries horripilationis. ideſt aliquid incluſum in quidditate eius. Nam laſsitudo vlceroſa eſt ſenſatio pũctionis in cute, & lacertis, quæ includitur in quidditate horripilationis.

Frigus autem eſt, vt ſentiat in membris ſuis, & dorſis lacertorum ſuorum, frigus purum.

Frigus autem eſt vt ſentiatur in membris ſuis.ſ. extremis, & pro vel dorſis lacertorum.i.partibus groſsis, & carnoſis eorum frigus purum .i. ſine admixtione punctionis, & commotionis:quæ punctio, & commotio ſentiuntur in horripilatione,& rigore. Quærenti autem vtrum ſi quis patiatur horripilationem, aut rigorem in quorum quidditate includitur ſenſatio frigoris: poſſumus conuenienter dicere ipſum pati frigus, quod eſt diſpoſitio hic deſcripta: poteſt reſponderi quòd ſic.Et ſi inſtetur quòd illud frigus non eſt purum, cum ſit punctioni,& commotioni admixtum; Reſpondetur quòd licet ſit illud admixtum tamen non connotat in quidditate ſua eorum admixtionem. Melior tamen reſponſio & communi opinioni conformior eſt, quòd illud non debeat dici frigus hic deſcriptum cum non ſit purum.

Rigor vero eſt vt non poſsit continere membra ſua ex cõmotione, & tremore eueniente in eis,et motibus inuolũtarijs.

Hic deſcribit rigorem.ſecundo remouet dubium. ſecunda ibi § Et fortaſſe.§ De prima parte dicit quòd rigor eſt ſupple diſpoſitio, vt non poſsit ipſe rigens continere membra ſua a commotione,& tremore.i.concuſsione,& motibus inuoluntarijs:quia non corrigibilibus per voluntatem. Et vos ſupplete de intentione Gal.in libro de iectigatione,& tremore ſenſationem frigoris, & punctionis quæ debent includi in quidditate rigoris. Et ex hoc patet non eſſe differentiam inter rigorem, & horripilationem niſi quia in rigore totum corpus commouetur, & concutitur: ſed in horripilatione ſola cutis commouetur,& motu ſatis paruo.Et quærenti quæ iſtarum diſpoſitionum debeat dici rigor.Reſpondetur quòd ad mentem medicorũ rigor principalis debet dici ille motus concuſsiuus connotando ſenſationem frigoris, & punctionis:cũ ille ſit manifeſte & magis notatus: ſed in horripilatione principalior eſt punctio,& commotio cutis. Ex his manifeſtum eſt horrorem eſſe horripilationem,&certam infrigiditationem eſſe frigus. Typus autem eſt terminus cõmunis ad frigus, rigorem, & horripilationem. Sed nota tremorem poſitum in deſcriptione rigoris accipi communiter pro quacunque corporis concuſsione:& non accipi prout deſcribitur ſecũda tertij, ſcilicet pro aggregato ex motu voluntario facto a virtute & inuoluntario facto a grauitate membri. Nam rigor ſolum fit immediate a virtute animali motiua quæ eſt in lacertis:quæ ſunt inſtrumenta motus voluntarij ſtimulata ab humore, & vapore pungente:licet non ſit rigor ille corrigibilis per voluntatẽ. Et ſimiliter differt rigor a ſaltu:cum ſaltus ſit diſpoſitio neruorum:qui aliquando ab aere immediate fit:aliquando ab humore,ventoſitate, vel vapore:& non connotat punctionem, vel frigiditatem ſibi admixtas. Differt autem iectigatio ab horripilatione,cum non connotet frigiditatem,aut punctionem ſibi admixtas ſicut horripilatio:& eius cauſa immediata eſt uapor,aut ventoſitas & non uirtus ſicut in commotione horripilationis.Pruritus autem licet cõueniat cum horripilatione in ſenſatione rei pungentis:& etiam in motu cutis prurientis ad excuſsionem nocitiui iuxta Gal. differt tamen ab ea:quia non connotat frigus. Et ex his manifeſtum eſt quòd pigritia antecedit fractionem, ideſt laſsitudinem: & fractio antecedit horripilationem, & horripilatio rigorem. Nam inferius in hoc capitulo horripilatio fit ex cauſis paucioribus cauſis rigoris.nam cauſæ cum ſunt paucæ,ſiue remiſſæ faciunt pigritiam; auctæ faciunt fractionem:magis auctæ horripilationem:maxime auctæ rigorem. Et nota ꝙ aliqñ rigori aſſociatur tremor membro-

membrorum uirtute membrorum motiua debilitata. Similiter ante frigus præcedit pigritia & laſsitudo extenſiua: & aliquando ex frigore fit tranſitus ad rigorem acceptum pro motu concuſsiuo membrorum: ſicut aliquando ad frigus fit tranſitus ex horripilatione, accepta pro commotione cutis.

Et fortaſſe eſt frigus forte; & non ſit rigor fortis ſicut in febribus phlegmaticis, & quartana.

In præſenti parte remouet dubium. poſſet enim quis dubitare an frigori forti ſemper aſſocietur rigor fortis. Reſpondet quòd aliquando eſt frigus forte, & nõ ſit rigor fortis ſicut in febribus phlegmaticis & quartana. Et accipit his frigus non connotando q non ſit admixta punctio, & membrorum commotio. nam cum punctio, & membrorum commotio ſint de quidditate rigoris proprie ſumpti, & excludantur a quidditate frigoris hic deſcripti non poſſent frigus, & rigor coniungi. & ſic de hoc nullum eſſet dubium: ſed accipit hic rigorem pro ſola membrorum concuſsione: & frigus pro frigiditate. Et certum eſt quòd in multis phlegmaticis, & quartanis eſt frigus forte abſque rigore forti: immo abſq; rigore notabili: nonqnàm tamen in his febribus eſt rigor fortis abſq; notabili frigore: in multis tamen earum contingit rigor fortis cum frigore forti: harum diuerſitatum cauſæ ſtatim patebunt. Gentilis tamen, & Marſilius de hac parte faciunt duas, & primam dicunt eſſe aliam notionem rigoris: ut dicat & fortaſſe rigor eſt frigus forte: quod confirmant auctoritate Gale. in libro de iectigatione, & tremore. Dixit enim ibi quòd frigus forte poteſt dici rigor. ſed in ſecũda parte dicit Auicen. q nõ ſit rigor fortis ſicut in febribus phlegmaticis & quartana. Nã fortis rigor eſt a forti mordicatione: & fortis mordicatio eſt a materia calida mordicante impetuoſe mota ad membra. Et ſic a frigida qualis eſt materia quartanæ, aut phlegmaticæ non ſit fortis rigor, ſumendo rigorem pro motu cõcuſsiuo. Alio modo poteſt intelligi quòd in nulla febre ſit ita fortis rigor ſicut in phlegmatica & quartana; & hoc ſumendo fortem pro diuturno. eſt enim in his febribus longior rigor quàm in alijs. Et tertio modo poteſt intelligi iſte textus ſumendo rigorem pro frigore: & eſt ſenſus quòd i nulla febre ſit ita fortis rigor, ideſt frigus ſicut eſt in phlegmatica & quartana: cum in iſtis ſit materia frigida. Prima tamẽ expoſitio mihi uidetur melior. Sed infra erit dubium a quã materia fiat maior rigor. Notandũ tamen ne huiuſmodi termini faciant te errare, quòd medici multum his abutuntur, ita ut aliquando rigor accipiatur pro horripilatione. aliquando econtra. ſimiliter aliquando rigor pro frigore & econtra. Nonnũquam rigor eſt communis ad omnem typum iuxta aphoriſm. Quibus quotidie rigores ſiunt, quotidie febres exoluuntur. qua propter omiſsis nominibus rebus intendendum eſt.

Et de cauſis vehementiæ rigoris eſt vehementia virtutis expulſiuæ in lacertis: & propter illud quanto eſt cauſa rigoris viſcoſior, eſt rigor vehementior.

In parte præſenti. Auicen. ponit cauſas & ſignificationes harum quatuor diſpoſitionum. Habet hæc pars tres partes. In prima ponit cauſas & rigoris & frigoris. In ſecunda ipſorum ſignificationes. In tertia ponit cauſas horripilationis. ſecunda ibi { Et quandoque ſignificant. } tertia ibi { Horripilatio uero. } Primam partem diuido in octo partes ſecundum quòd octo ponit modos cauſarum. ſecunda ibi { Et ſanguis. } tertia ibi { Et ſcias } quarta ibi { Et multotiens. } quinta ibi { Et quoniam accidit. } ſexta ibi { Et rigor & frigus. } ſeptima ibi { Et quandoque accidit. } octaua ibi { Et quãdoque accidit rigor. } Et hic notate q ponendo cauſas rigoris & frigoris, & horripilationis: ponit etiam cauſas fractionis: cum eadem ſint cauſæ fractionis, & aliarum licet remiſsiores. nam cauſæ remiſſæ quæ faciunt fractionem, auctæ faciunt alias diſpoſitiones. Sed prima parte dicit q de cauſis uehemẽtiæ rigoris eſt uehemẽtia ideſt fortitudo cum conatu uirtutis expulſiuæ quæ eſt in lacertis. Pro cuius dicti notitia ſciendum eſt q cauſæ rigoris ſunt duplices. Quædam ſe tenentes ex parte humorum. Quædam ſe tenentes ex parte uirtutum. Primæ ſunt tres, ſcilicet quantitas humoris. requiritur enim notabilis quãtitas, & quanto eſt maior alijs paribus tanto rigor eſt maior. ſecunda

Cauſa rigoris.

eſt humoris acuitas, nam quanto mordacior, magis ſtimulat expulſiuam. tertia eſt impetuoſus motus ipſius in mẽbra ſenſibilia. Sed cauſæ ſe tenentes ex parte uirtutum ſunt quatuor ſecundum quadruplicem uirtutẽ ad rigorem cõcurrentem. una eſt uirtus uitalis, quæ tanquam agens uniuerſale concurrit ad omnes operationes. ſecunda eſt uirtus naturalis, & proprie expulſiua quæ quanto fortior impetuoſius expellit materiam in membra ſenſibilia. tertia eſt uirtus ſenſitiua in membris ſenſibilibus ad quæ expellitur materia: quæ quãto acutior magis ſtimulat expulſiuam quæ eſt in lacertis ſibi ſubordinatam. quarta eſt expulſiua membrorum, & ſic ipſa expulſiua quæ eſt quarta mouet fortius, & concutit membra ad nocitiui expulſionẽ: & ex hoc notato patet ueritas dicti. Nam quanto humor faciens rigorem eſt uiſcoſior, & difficilius expellibilis oportet uirtutem expulſiuam lacertorum magis conari, & membra cõcutere ad ipſius expulſionem. Et certum eſt q maior uirtus cũ æquali conatu magis concutit membra, quàm debilior.

Sed hic cadit dubium diſcuſsione dignum. Nunquid fortitudo uirtutis expulſiuæ quæ eſt in lacertis ſit cauſa rigoris. Et uidetur q ſic auctoritate Auic. in præſenti parte. Et confirmatur ratione. Nam de intentione Gal. in libro de accidenti, & morbo, Cauſa immediata rigoris eſt uirtus expulſiua ſtimulata ab aliquo præternaturaliter imprimente, quod uirtus illa nititur a membris expellere membra concutiendo. illa autem membrorum concuſsio eſt rigor, de quo eſt ſermo in præſenti titulo. In oppoſitum eſt Gale. decimo therapeuticæ cap. quarto ſic. d. Rigor quidem erit propter multitudinem & acredinem eorum quæ ferunt, & propter uelocitatem delationis & propter uirtutis imbecillitatem. Nam multa paucis, & ſubtilia his quæ non talia mordent magis: ſicut & demum quæ citius feruntur his quæ tarde. Et uirtus fortis quidem exiſtens contemnit, & ſuſtinet omnia. imbecillia uero facta a quibuſdam contriſtata ſuccumbit. Hæc Gale. Si ergo debilitas uirtutis eſt cauſa rigoris, non ergo fortitudo.

Gentilis pro deciſione huius dubij dat tres reſponſiones. Prima quòd materia eſt duplex, quædam ſubtilis, & reſpectu huius uirtus fortis nõ eſt cauſa rigoris: cum eam inſenſibiliter reſoluat. Sed uirtus debilis non potens ipſam inſenſibiliter reſoluere, expellit ipſam agitando eam, & commouendo, & ſic eſt cauſa rigoris. Et dicit hanc fuiſſe intentionem Gal. loco ſuperius allegato. Quædam eſt materia groſſa, & reſpectu huius, uirtus fortis eſt cauſa rigoris. cum non poſsit eam inſenſibiliter reſoluere: ſed ſolum ipſam expellit ſenſibiliter eam agitando, & commouendo: & reſpectu huius quanto uirtus eſt fortior, rigor eſt uehementior: cum eam impetuoſius moueat, & hæc fuit intentio Auicen. Hanc ſolutionem nõ acceptat Gentilis. d. q ſicut datur uirtus fortis potens materiam ſubtilem inſenſibiliter reſoluere: ita & datur fortis reſpectu materiæ groſſæ: & ſic poterit ipſam inſenſibiliter reſoluere. hic tamen aſſumptum Gentilis non probat quòd neceſſario a reſpõdẽte deberet negari. Cum etiam uirtus fortiſsima non habeat tantam proportionem ad materiam groſſam notabilis quantitatis ſufficientis ad faciendum rigorem, ut eam inſenſibiliter reſoluat. Hæc tamen ratio non eſt conueniens, cum uideamus uirtutem fortẽ materiam ſubtilẽ, qualis eſt tertianæ non inſenſibiliter reſoluere: ſed eam agitare, & commouere ita ut faciat rigorem. Secunda reſponſio Gentil. q uirtus aliquando eſt fortis in interioribus: & hæc eſt cauſa rigoris pellendo materiam impetuoſe ad membra ſenſibilia extrinſeca: & de hac loquitur Auicen. q quanto eſt fortior, eſt cauſa maioris rigoris. alia eſt uirtus fortis in exterioribus, ut puta in cute, & in lacertis: & hoc quanto eſt fortior eſt cauſa minoris rigoris: eo q magis reſiſtit uirtuti pellenti humorem ad membra ſenſibilia exteriora: & cum reſiſtentia ſit cauſa tarditatis motus erit tardior: & ſic minor rigor, aut forte nullus pp ſuperfluam tarditatẽ.

Hanc ſolutionem non acceptat Gentilis neque Hugo Senenſis. immo dicit Hugo eam non eſſe dignam uerbo: eo q ſicut materia pulſa ad exteriora eſt cauſa rigoris: ita pulſa ad interiora per membra ſenſibilia erit cauſa rigoris intrinſeci, quę materia pelletur a uirtute forti in parte extrinſeca. Ratio tamen Hugonis eſt parum ualida contra hanc reſponſionem. Eſt enim certũ tam reſiſtẽtiam intrinſecã, quàm extrinſecam eſſe cauſam tarditatis motus materiæ tam ad exteriora quàm interiora: & ſic eſſe cauſam diminutiõis, aut nullitatis rigoris. hæc

tamen reſponſio non eſt ad mentem Auicen. nec Gale. cum Auic. loquatur de uirtute expulſiua quæ in lacertis: & Gale. loquatur de alia uirtute, ſicut oſtendetur inferius. Reſponſio autem Gentilis tertia ſuper quam quieſcit eſt quòd duplex eſt uirtus: quædam fortis in comparatione ad ſua ſuperflua inſenſibiliter reſoluenda: & hæc dicitur fortis abſolute. quædam autem eſt fortis reſpectiue in comparatione ad ſua ſuperflua ſenſibiliter expellenda, ſed nõ inſenſibiliter. Et dicit quòd uirtus fortis abſolute nõ eſt cauſa rigoris. eſt enim illa quæ apud Gale. contemnit omnia. ſed ſecunda uirtus fortis reſpectiue eſt de qua loquitur Auic. in præſenti: quæ quanto fortior, rigorẽ facit uehementiorem.

Contra. Ex hac opinione ſequitur hæc concluſio. quòd per ſolam debilitatem uirtutis, omnibus aliis paribus rigor fortiſſimus ſubito acquiretur. concluſio eſt impoſſibilis ut oſtendetur: & ſequitur ex reſponſione: quare &c. Sed concluſio ſic deducitur. Certum eſt enim q̃ fortitudo abſoluta eſt maior quã reſpectiua. Signemus ergo abſolutam fortitudinem ipſius eſſe ab octo uſq; ad ſex excluſiue, & ſignemus fortitudinem reſpectiuam eſſe a ſex incluſiue uſque ad certum gradum. utpura uſque ad quatuor. tunc pono fortitudinem uirtutis abſolutam remitti ſucceſſiue donec in fine diei ſit ut ſex: ſtantibus omnibus aliis paribus ad rigorem ſufficientibus. tunc manifeſtum eſt q̃ nunquam erit rigor niſi cum uirtus erit ut ſex. & tunc erit fortiſſimus: quia per poſitionem quanto fortitudo reſpectiua eſt maior, rigor eſt uehementior. Quòd autem concluſio ſit impoſſibilis oſtenditur. nam cauſæ effectui debent proportionari. ergo ſi cauſæ rigoris ſucceſſiue acquiruntur: & rigor ſit ſucceſſiue acquiſibilis: rigor etiam debet ſucceſſiue acquiri. ſed cauſæ rigoris ſucceſſiue acquirentur. ergo ſimiliter & rigor. ſed minor arguitur. nam cauſæ rigoris ſunt debilitas uirtutis, & maior conatus ipſius & minor contemptus. ſed hæ ſucceſſiue acquiruntur. ergo & rigor. Et ſic ſequitur q̃ prius ſiet rigor remiſſus, quàm intenſiſſimus. Et confirmatur. ſimus inſtanti in quo rigor eſt per reſponſionem intenſiſſimus. tũc arguitur. immediate poſt hoc rigor erit intenſior, quàm nunc ſit. ergo nunc non eſt intenſiſſimus. tenet conſequentia. & antecedens probatur: quia cauſæ rigoris immediate poſt hoc intendentur ſcilicet maior conatus, minor contemptus, & uirtutis debilitas. ergo &c. Forte dicitur quòd plus facit ad minuendum rigores debilitas uirtutis, quàm intenſio conatus ad ipſos intendendum. Cõtra. nunc & immediate ante hoc plus faciebat conatus ad intenſionem rigoris, quàm debilitas uirtutis ad eius remiſſionem. ergo in aliqua proportione. Cum ergo nulla ꝓportio ſubito deperdatur immediate, poſt hoc plus faciet conatus ad intenſionem rigoris, quàm debilitas uirtutis ad eius remiſſionem.

Hugo autẽ ſenenſis uolens ponere concordiam inter Auicen. & Gale. dicit quòd Gal. loquitur de uirtute uitali. hæc. n. cum fortis eſt contemnit omnia. ſed facta debilis a quibuſdam contriſtata ſuccumbit. Auicen. autem loquitur de uirtute expulſiua quæ eſt in lacertis quę quanto fortior, poteſt magis mẽbra concutere, & ſic maiorem facere rigorem. Modus autem

Modus euentus rigoris.

eſt iſte, ut ſummatim referam quæ dixi longo ſermone. Dicit enim de mente Gal. ad rigorem eſſe neceſſarium caloris reuocationem interius, & poſtea ipſius reuocationẽ exterius, expanſionem ad materiam quæ eſt cauſa rigoris, ut ipſam expellat. omnibus enim membris dolentibus cor compatitur, ita ut Ariſt. propter hanc cauſam dixit tactum, & guſtum cordi continuari: & cum compatitur retrahit calorem, & ſpiritum interius: ut deinde ipſum ad membra læſa tranſmittat ad tuendum ea, & excutiendum nocumentum ab ipſis. Quapropter cum membra extrinſeca infrigidantur, aut mordentur ab humoribus ad ipſa delatis, ſpiritus non potens procedere ſuo curſu naturali ad membra oppreſſa confugit ad ſuum principium, ibiq; fortificatus iuxta Gal. in lib. de tre. & rig. reuertit̃ ad pugnandum, & expellendum rem nociuam. Cum ergo addit ad rem nociuam neceſſario prohibet continuare proceſſum ſuũ, tremitq; tunc forte totum corpus colliſione caloris naturalis, & reluctatione ad rem nociuam. Hæc Gale. in dando modum euentus rigoris. Ex quibus ſequitur q̃ ad eſſe rigoris requiritur ſpiritum retrahi ad interiora: & iterum ad exteriora remitti. nunc autem quanto uirtus uitalis eſt fortior, magis ſpiritu & ſanguine fulcita minus retrahit ſpiritum & ſanguinem ad interiora, omnia contemnens & conſequenter ipſos minus impetuoſe expellit ad membra læſa ad expellendum rem nociuam: & ſic ſit minor pugna, commotio, & agitatio, & conſequenter minor rigor. Si uero ſit debilis, nõ tamẽ multum debilis retrahit multũ calorem ad interiora, quem attractum poſtea impetuoſius expellit ad pugnãdum cum re nociua agens ſecundũ ultimum conatum. propterea ſit maior membrorum concuſſio.

Alia reſponſio eſt ut dicamus q̃ Gale. intelligit de uirtute ſenſitiua, quæ eſt in lacertis quæ quãto eſt fortior eſt cauſa minoris cõcuſſionis cõtemnendo cauſam imprimentẽ. ſed quãto eſt debilior eſt cauſa maioris ꝓpter maiorẽ conatũ, dũ modo non ſit multum debilis. Sed Auicen. loquitur de expulſiua quæ eſt in lacertis: quæ quãto fortior cum æquali conatu eſt magis apta membra concutere. Sed contra. quanto uirtus ſenſitiua eſſet fortior magis ſentit cauſam imprimentem: ſed quãto magis ſentit eam magis ſtimulat expulſiuam ſibi ſubordinatam ad concutiendum membra. ergo &c. Reſpõdetur negando minorem. nõ enim maior ſenſatio eſt cauſa ut magis ſtimulet expulſiuam: ſed maior eius læſio a cauſa imprimente. nunc autem quanto eſt fortior, licet magis ſentiat: non tamen magis læditur a ſenſibili, ſed minus: & quanto minus læditur: tanto minus ſtimulat expulſiuam. fortitudo enim uirtutis expulſiuæ penes duo attenditur: & penes melius ſentire, & penes magis reſiſtere cauſis imprimentibus, quæ maiori reſiſtentia, & minori læſione arguitur.

An maiores rigores fiant a cã frigida q̃ a calida.

Secundum dubium, utrum maiores rigores fiant a cauſa frigida, quàm a cauſa calida. Et arguit̃ quòd ſic. primo ex textu Auicen. in parte præſenti dicentis quòd quanto cauſa rigoris eſt uiſcoſior, rigor eſt uehementior. Item ex ſentẽtia eiuſdem ſecunda primi. d. quòd humores frigidi ſunt cauſa rigoris: ſed calidi horripilationis. Et confirmatur ratione, quia quanto cauſa difficilius expellitur, requiritur maior concuſſio. ſed cauſa frigida cum ſit magis uiſcoſa quàm calida difficilius expellitur. ergo exigit maiorem concuſſionem. Tertio arguitur auctoritate Auer. tertio colliget, & rationibus eius, quarũ prima eſt. Simile eſt de cauſa extrinſeca, & intrinſeca: ſed cauſa extrinſeca frigida maiorem facit rigorem, quàm cauſa extrinſeca calida. ergo ſimile erit de humoribus qui ſunt corpori intrinſeci. ſed antecedens probatur, nam aer frigidus & aqua frigida occurrẽs corpori maiorem facit rigorem, quàm aer calidus, aut aqua calida. Secunda ratio Auer. quia una de cauſis rigoris: immo non ſit ſine ea, eſt concluſio caloris interius: ut vult Gale. in libro de tre. & rig. ſed cauſa frigida magis concludit calidum interius quàm cauſa calida. ergo erit cauſa maioris rigoris. tenet conſequentia. & aſſumptum probatur: quia cauſa frigida fugat calidum interius: tum ratione mordicationis, tum quia ſibi contrariatur: ſed cauſa calida fugat calidũ interius ſolum ratione mordicationis: non autem ratione contrarietatis, cum calidum non contrarietur calido. Præterea. Calidum naturale fugatum interius mouetur ad expellendum ſuum contrarium, ſiue ſit calidum, ſiue frigidum: ſed frigidum eſt plus ſibi contrarium: quare mouetur fortius contra ipſum. Et cum ipſum fortius reſiſtat opus eſt ad ipſius expulſionẽ maiori concuſſione. hæ ſunt rationes Auer. Præterea. Medici curant rigorem a cauſa frigida, non calida. ergo uidetur quòd ille rigor ſit intenſior cum indigeat cura. Præterea. Rigor a cauſa frigida ſicut quartanæ eſt longior, quàm rigor tertianę, ut omnes concedunt. Sed ſm plurimum uſq; ad medium temporis intendẽdo procedit. ergo magis debet intendi, cum longiori tempore intendatur quàm rigor tertianę. Præterea. Fortiores tuſſes ſiunt a cauſa frigida in pulmone inuiſcata ꝓpter difficultatẽ ſuæ expulſionis. ergo & ſimiliter rigor a cauſa frigida erit intenſior ꝑ difficultatẽ expulſionis materię frigidæ. aſſumptũ autem declarat experientia, & eſt de intentione.

In oppoſitum & quòd rigor a cauſa calida ſit intenſior arguitur: quia tres cauſæ concurrunt ad intenſionem rigoris ſe tenentes ex parte materiæ. Prima eſt multitudo materiæ. ſecunda ipſius acuitas. tertia læſio impetuoſa in membra ſenſibilia. ſed hæc tria ſunt in cauſa calida. ſ. materia cholerica: & non in cauſa frigida. nã in cauſa frigida deficit acuitas, & delatio impetuoſa ꝑ groſſitiem materiæ: licet in quãtitate ſupponi poſſit paritas. Nã ſẽper in cõparatione ſupponit̃ omniũ paritas, præterquàm eorum quæ ſequuntur ad comparata. Iſtæ. n.

tres

tres conditiones requiſitæ ex parte materiæ ad fortitudinem rigoris ſunt de intentione. Gal.in libro de tremore,& rigore. necnon.5.de accidẽti & morbo: Pro ſolutione huius dubij Gentilis ponit duas rationes. Prima ꝙ dupliciter dicitur rigor magnus intenſiue, quando fit fortis membrorum cõcuſsio, & extenſiue ſiue duratione: & tunc dicit certum eſſe ꝙ rigor a materia frigida ſicut in phlegmatica, & quartana eſt longior. ſed rigor a materia cholerica eſt intenſior. Et conſequenter dicit ꝙ intentio Gal.fuit ꝙ rigor a materia calida eſſet intenſior. Sed de intentione Auic. & Auer. fuit ꝙ rigor a materia fridida eſſet diuturnior. Et hoc modo uult ponere concordiã inter illos, qui uolũt eſſe diſcordes. Secunda ſolutio eiuſdẽ eſt ꝙ duplex eſt cauſa rigoris, quæ de mẽte auctorum elicitur. Vna eſt ꝯcluſio caloris interius: & hæc fit magis a cauſa frigida. Alia eſt uehemens membrorum mordicatio: & hæc fit magis a cauſa calida. Prima eſt de intentione Aui.& Auer.ſecunda Gal. Sed tamen non propter hoc ponit inter eos concordiam: quia adhuc reſtat dubium qui rigor ſit intenſior, an qui ſequitur concluſionem caloris, ſicut ille qui magis pendet a cã frigida, an qui ſequitur membrorum mordicationem ſicut magis pendens a cauſa calida.

Ego itaq; credo non eſſe ponendam concordiam inter eos qui a propoſito uolunt eſſe diſcordes præcipue inter Auer.& Gale.qui quarto colliget dicit ſentire contra medicos. Videamus itaq; cuius partis rationes ſint potiores: quod maxime patebit ex ſolutione rationum partium ipſarum. Ad rationes ergo Auicen.& Auer.reſpõdetur. Ad primam negetur maior ꝙ quanto cauſa rigoris difficilius expellitur, maior fiat cõcuſsio. ſed bene ſequitur ꝙ fiat maior, uel diuturnior. nam motus debilis facit in multo tempore, quod motus fortis facit in paruo. minor tamen concuſsio fit à cauſa frigida, quia minus ſtimulatur expulſiua ab ea. Ad rationes Auer. Ad primam negetur ꝙ ſimile ſit de cauſa intrinſeca,& extrinſeca. Ratio diuerſitatis eſt, quia cauſa extrĩſeca ſiue calida, ſiue frigida æque cito occurrit cuti,& membris ſenſitiuis corporis, ſed cauſa intrinſeca calida citius occurrit mẽbris ſenſibilibus cũ uelocius ſua ſubtilitate feratur in membra ſenſibilia, quã cauſa frigida.

Ad ſecundam rationem Auer. dicitur ꝙ licet cauſa frigida magis concludat calidum interius, & ratione huius deberet fieri intenſior rigor, tamen cauſa calida eſt cauſa maioris rigoris pungendo magis, & ſtimulando mẽbra ſenſibilia quã cauſa frigida. negetur itaq; conſequentia ſecundæ rationis Auer.

Ad aliam rationem reſpondetur concedendo ꝙ medici magis curant rigorem à cauſa frigida ſicut quartanarum, phlegmaticarum, quàm rigorem cholericarum. hæc enim faciunt quia ille plus lædit longa duratione, quàm rigor cholericarũ intenſione. Ad aliam rationem conceditur ꝙ rigor à cauſa frigida diutius intenditur, à quo tamen non ſequitur ꝙ magis intendatur. Ad ultimam rationem pro hac parte reſpondetur qđ longiores tuſſes fiunt ſecundum plurimum a cauſa frigida propter difficultatem expulſionis materiæ frigidæ. Non tamẽ ſequitur qđ fiat intenſior tuſsis, cum cauſa calida magis ſtimulet expulſiuam pulmonis. Eſſet tamen dubium à quo humore fieret longior, & intenſior tuſsis, an ab humore cholerico ſubtili inbibito, aut ab humore phlegmatico ſalſo, inuiſcato. uterque enim multum imprimeret in pulmonẽ, & uterq; difficulter reſolueretur. ſm tamen opinionem magis conſentaneam Gal.eſſet tenẽdum ꝙ longior, & intenſior tuſsis fieret ab humore calido. Contrarium eſſet tenẽdum ſm Auic. & Auer. Simile iudicium eſt de ſternutatione. Ad rationem autem Gal.reſponderetur tenendo Aui.& Auer. ꝙ præter tres cauſas rigoris ſumptas ab humore, ſcilicet multitudine, acuitate, & uelocitate motus, eſt ponenda uiſcoſitas humoris quæ facit ut humor difficilius expellatur. Ego tamen credo ſicut etiã ſentit Gentilis, Marſylius, & Vgo ꝙ communiter maiores,& intenſiores fiunt rigores in phlegmaticis,& quartanis, quàm in cholericis. Et hoc quia ſm plurimum pendent a pluri materia quã choleric æ. Vbi tñ ſupponeretur paritas ex parte quãtitatis materiæ, credo cholericas intenſiores facere rigores.

Et ſanguis ſubmergitur cum rigore ad interiora.

Hic dat cauſam frigoris accidẽtis in rigore. Et dicit ꝙ ſanguis, & ſupplete ſpiritus cum rigore ideſt dum fit rigor, ſubmergitur ad interiora, & recedit à partibus extremis, quia extrema infrigidãtur, & hoc uerum eſt ex quacunq; cauſa rigor proueniat. Et frigus illud licet dicatur priuatiuum, quia ſequitur priuationem ſanguinis,& ſpiritus in parte exteriori, eſt tamen poſitiuum ſequens cauſas poſitiuas, quæ ſunt tres, aut aliqua earum. una eſt frigiditas elementorũ. ſecunda frigidæ humiditates in membrorum poris inuentæ. tertia eſt frigiditas continentis. Notandum primo ꝙ in rigore coniungitur infrigidatio, ut dicit Gal.in libro de rigore ubi dicit. Mihi ergo uidetur,& expedit ei qui uult ut eius ſermoni fides adhibeatur in notificatione rigoris, ut huius prorſus recordetur, ꝙ rigor eſt apud infrigidationem caloris naturalis frigiditate ſubito,& fortiter lædente. Idem patet auctoritate Gale. ſuperius poſita in deſcriptione rigoris. Sed cõtra. Aliquis rigor curatur ſola infrigidatione. ergo cum illo non coniungitur frigiditas præter naturam. tenet conſequentia. cum omnis cura fiat per contrarium. antecedens tamen eſt de intentione Gal. quinto de accidenti, quia diximus rigorem fieri à calore, ſiue frigore, ſi ex cauſa contingit calida. Et eſt de genere cuius ſola infrigidatio ſibi ſufficit ad curationem.

Reſpondetur tenendo, ut ſupra, quia in quidditate rigoris includatur frigiditas. Et ad textum Gale. ꝙ rigor contingẽs a cauſa calida eſt ſine frigore, quod ſit cauſa eius ſaltem principalis, licet ſequatur ut ſupra fugam interius. Et hæc curatur per ſola infrigidantia, remouentia cauſam principalem eius per medicum applicita. frigus autem ſequens fugam caloris interius remouetur a calore redeunte ad exteriora. Notandum ſecundo de intentione Gale. quinto de accidenti. qđ in rigore ſanguis,& ſpiritus mouentur ad exteriora a cordis uirtute. Et probat per hoc, quia ſanguis,& ſpiritus mouẽtur uno modo ſm exigentiam paſsionum cordis. Nam quandoque ad exteriora ſicut in gaudio, quandoq; ad interiora ſicut in timore. Si autem mouentur ex ſe non concurrente uirtute cordis ſemper mouentur ad unam differentiam ſcilicet interius aut exterius, præcipue tenendo ſicut tenet communis opinio ꝙ ſint inanimati. Sed dubitatur circa partem præſentem, quia uidetur quòd ſanguis,& ſpiritus debent mitti ad cutim, & ad muſculos extrinſecos cum illis inferatur nocumentum in rigore, ſicut etiam natura mittit ſanguinem, & ſpiritum ad mẽbra doloroſa, ſicut in percuſsionibus in quibus ꝑꝑ ſanguinem ad illa membra delatum fit tumor, & apoſtems. Reſpondetur dupliciter. primo qđ mittit ad mẽbra ſenſibilia læſa. hæc autẽ non ſolum ſunt membra ſenſibilia extrinſeca, ſed etiam membra ſenſibilia intrĩſeca, de quibus natura eſt magis ſollicita, unde plus de ſanguine,& ſpiritu ad illa tranſmittitur, ſcilicet ad panniculos,& ad muſculos intrinſecos. qua propter ſanguine, & ſpiritu ad illa membra conuerſo extrema infrigidantur interioribus calefactis. Secundo reſpondetur de intentione Gale.in libro de tremore,& rigore. quòd primo ſanguis, & ſpiritus trahuntur ad cor tanquam ducem,& fontem caloris: poſtea fortificati mittũtur a corde ad mambra læſa,& proprie a quibus materia expellenda eſt, ut eorum uigoretur expulſio & poſtea ad membra ad quæ fit materiæ expulſio, ſcilicet ad cutim,& ad muſculos, ut materia cito reſoluatur. Et uidetur uelle Gale. quòd reluctatio quæ eſt inter malum humorem,& ſanguinem qui ad iſta loca mouetur, ſit cauſa agitationis, & concuſsionis, quæ ſunt in rigore.

Et ſcias quòd humor frigidus eſt quietus, quem iam conſueuit membrum in quo eſt, & quieſcit paſsio eius ab eo, quare nõ ſentit frigus eius. Cum ergo mouetur, & ſpargitur ſparſione plurima, aut pauca, propter aliquam cauſarum, ſcilicet propter caliditatem ſeparante, aut aliud, patitur ab eo membrum quod erat non occurrens ei, & ſentit frigus eius propter cauſam complexionis diuerſa. & tu quidem iam ſciuiſti hoc in radicibus uniuerſalibus ſcientiæ medicinæ.

Hic ponit tertiam cauſam rigoris quantum ad frigus in eo perceptum, dicens quòd humor frigidus quieſcens in aliqua parte non ſentitur, tum quia eſt conſuetus illi parti, tum, quia non mouetur, qui humor motus ad aliquod membrum motu pauco, aut plurimo propter aliquam cauſam mouẽtem ipſum, & ſeparantem eum a loco in quo eſt, ſicut caliditas, ſcilicet intrinſeca, aut extrinſeca ſicut balnei, ſolis æſtiui,& ſimiliũ ſentitur ab illo membro ad quod mouetur ꝑꝑ malitiam complexionis

xionis diuerſæ, quam inducit in membro illo, cui nuper occurrit, & tu iam ſciuiſti hæc in ſermone uniuerſalis ſcientiæ medicinalis, ſcilicet ſecunda primi, in cap. de cauſis doloris abſolute; & ſexto naturalium cap. de tactu. Pro quo ſciendum quòd complexio æqualis eſt quæ eſt in membro conſueta, fixa, & habituata, & non dependens ab aliqua cauſa diuerſa ſpãli dependentia, ſicut hectica, & hæc & ſimiles nõ ſentiuntur. Complexio autem diuerſa non eſt membro conſueta, neq; fixa, immo pendens ab aliqua cauſa ſpãli depẽdẽtia, quia ex ſe non eſt apta conſeruari, & hoc ſentitur. humor itaq; frigidus quietus in aliquo membro, in quo diu ſteterit non ſentitur, motus aũt ad aliquod membrum ſenſibile, cui non eſt cõſuetum ſentitur ab illo propter malam complexionem diuerſam, quàm imprimit in membrum illud. Sed diceres, ſequitur quòd cum primo venit ad illud membrum debebat ab eo ſentiri cum nõ eſſet adhuc ſibi conſuetus. Dr̃ quòd ab illo mẽbro forte nunquàm ſenſatus fuit, quia forte illud mẽbrum non ſentit, aut eſt paucæ ſenſibilitatis ſicut os. ſecundo licet illud membrum eſſet ſenſibile forte ille humor fuit in eo paulatine cõgeſtus, aut forte ad illud paulatine defluxit. quod aũt paulatine fit non ſentitur, quia nunquam imprimit complexionem diuerſam ſufficientem ad ſenſum.

Et multoties quidẽ accidit à phlegmate uitreo ſparſo in corpore rigor non perducens ad febrem, & quandoq; ſunt ei periodi: & non eſt fortitudo eius fortitudo rigoris perducentis ad febrem.

In parte iſta ponit quartam cauſam rigoris. ſecundo remouet duas diuerſas dubitationes. ſecũda ibi { Et materia. } De prima dicit quatuor. Primum ꝙ multotiens accidit a phl̃ate uitreo ſparſo in corpore. ſ. per membra ſenſibilia rigor. Secundum quòd non perducit ad feb. cuius cauſa eſt, quia nõ putret. Tertium quòd inſunt ei periodi, qui ueriſimiliter debent eſſe quotidiani ſm proprietatem phlegmatis. Quartum quòd fortitudo huius rigoris non eſt fortitudo rigoris perducentis ad feb. i. ꝙ non fit tantus rigor ab hoc phlegmate nõ putrefacto quantus fieret ſi putrefieret, eo ꝙ ſi putrefieret ſubtiliaretur, & moueretur uelocius in mẽbra ſenſibilia. & hoc uerum eſt quando totum ſubtiliaretur, non tamen totum putrefieret, quia ſi totum putrefiere: totum acquireret caliditatem fixam, & non noceret mẽbris ſenſibilibus ſua frigiditate. Aliter ꝙ fortitudo huius rigoris non eſt tanta quanta fortitudo multorum rigorum aliarum febrium.

Et materia quæ facit laſſitudinem rigoris per paucitatẽ ſuam, facit rigorem per ſuam multitudinem antequam putrefiat. nam ſi non putrefit, non perducit ad febrem.

In parte pñti remouet dubia. Primum nunquid eadem materia ſit cauſa laſsitudinis ſiue fractionis, & rigoris. Et r̃ndetur quòd ſic, quia materia q̃ facit laſsitudinem paucitate ſua facit rigorem ſua multitudine, eo quòd ſua multitudine magis terreat, & commouet membra ſenſibilia magis ſtimulãs ad expellendum. Nec ſolum eſt dr̃ia ex parte qualitatis, ſed etiá ex parte motus. nam eadem materia quieſcens facit laſsitudinẽ, quæ mota facit rigorem magis expulſiuam ſtimulando, & hęc eſt ſententia Gal. 5. de accidẽti. Horripilatio autem inter has duas diſpoſitiones eſt media ex parte magnitudinis cauſæ.

Secundum dubium. nunquid inchoante rigore perducente ad feb. incipiat feb. Et reſpondet quòd non ſemper, quia põt inchoare rigor materia nondum putrefacta putrefactione ſufficiente ad feb. & ſic poſt rigorem ſequetur feb. Vnde ſecundũ hoc nota, quòd aliquando feb. antecedit rigorem, aliquando ſequitur ad rigorem, & ſecundum plurimum inchoat inchoãte rigore. nam cum mouetur ad membra ſenſibilia putrefit, & ſic ſecundum pulurimum incipit febris incipiente rigore. De hoc tamen fuit ſuperius dubium ſpeciale in cap. de putredi.

Et quandoq; accidit frigus, & rigor propter ſubmerſionẽ caloris in corpore cauſa cibi, & quæ ſunt ei ſimilia.

Hic ponit quintã cauſam d. quòd quandoq; accidit frigus, & rigor propter ſubmerſionem caloris cauſa cibi, & ſimilium rerum primitiuarum ſicut timoris, ſomni, aeris. Huius autem cauſa põt eſſe duplex. Prima, quia calor trahitur interius à natura ad ſtomachum ad uigorandum eius digeſtionem. Secunda, quia cibus ſit contrarius cibato in principio, ut dicitur ſecundo de anima. nam põt ſuis uaporibus quodammodo calorem ſuffocare in interioribus, propter quod cogitur uirtus retrahere calorem ab exterioribus ab interiora. Ex quibus inferetur hoc eſſe malum ſignum a quacunq; cauſa proueniat. ſignificat. n. paucitatem caloris naturalis. licet aliquo modo poſſet eſſe bonum per uiam cauſæ.

Et rigor, & frigus antecedũt febres; quoniam humor crudus effunditur ad lacertos in primis, & nocet frigore ſuo per comparationem ad lacertos, deinde cum incipit putrefieri, incipit caleſieri.

Hic dat ſextam cauſam rigoris, & frigoris antecedentium febres putridas præcipue interpolatas. Et dicit quòd rigor, & frigus antecedunt febres, quia in illa hora effunditur materia ad lacertos, quæ eſt cruda. i. frigida ſicut phlegma, aut melancholia, & nocet frigore ſuo propter comparationem ad lacertos. q. d. licet illa materia eſſet actu calida, tamẽ lacerti ſunt calidiores. deinde cum illa materia frigida incipit putrefieri incipit caleſieri, quia omne quod putrefit per ſe caleſit, & ſic ceſſat rigor, & frigus in lacertis ſuccedente febre.

Et quandoq; antecedit rigor febres propter mordicationẽ humoris, & fortitudinem uirtutis expulſiuæ quæ eſt in lacertis, ſicut excutitur homo ex effuſione aquæ calidæ, ualde ſuper cutem, & proprie cum eſt ſalſus, & fortaſſe fit nocumentum eius quòd mordicat cauſa, ut refugiat calor innatus ad interiora, & dominetur frigus, quare fit cum mordicatione caloris frigus, quaſi frigus dominetur, & mordicatio quidẽ caloris eſt apud panniculum tegentem interius.

Hic dat ſeptimam cauſam d. quòd quandoq; antecedit febres rigor propter mordicationem humoris, ſicut choleræ, phlegmatis ſalſi, & ſimilium. Et ſecundo propter fortitudinem uirtutis expulſiuæ quæ eſt in lacertis, ſicut excutit homo ex effuſione aquæ valde calidæ ſuper cutim, & humor eſt cauſa huius proprie cum eſt ſalſus.

Secundo dicit ꝙ fortaſſe nocumẽtum eius quod mordicat eſt cauſa ut fugiat calor innatus. ſ. ſanguis, & ſpiritus ad interiora, & dominetur frigus in exterioribus. quare cum mordicatione caloris fit frigus quaſi frigus dñetur. i. quaſi frigus ſuperet mordicationem caloris. Aliter quaſi frigus dominet. i. quaſi ſiat indicium materiam illam effuſam ad lacertos eſſe a prædominio frigidam. Tertio dicit quòd mordicatio caloris eſt apud panniculum tegentem interius idest in panniculo qui tegit interius.

Sed circa partem iſtam cadunt quatuor dubia. Primo. ſi humor calidus propter ſuam mordicationem eſt cauſa frequẽtis rigoris, ſequeretur quòd quanto humor eſt calidior deberet facere maiorem rigorem, & cum continue caliditas acquiratur per putredinem, & conſequenter mordacitas. ſequeret quòd in ſtatu paroxyſmi deberet eſſe maior rigor q̃ in principio. Reſpondetur quòd ad mordicandum membra ſenſibilia mordicatione faciente rigorem, non ſolum ſufficit acuitas humoris, ſed etiam requiritur uelox motus eius ad membra ſenſibilia, qui motus deficit propter collectionem humoris in membris ſenſibilibus. Ad hoc facit, quia humor in mẽbro interim aſſueſit, unde mala complexio per ipſum inducta quæ in principio erat diuerſa fit æqualis.

Secũdum dubium, quia dixit quòd rigor fit ab humore proprie cum eſt ſalſus. Nam uidetur quòd acutus cum magis mordicet ſui acuitate, & ſubtilitate maiorem deberet facere rigorem. Reſpondetur quòd dedit exemplum de humore ſalſo, quia facit rigores longiores quàm humor acutus, ſicut cholera. Aliter magis ad mentem Auic. dicitur quòd humor ſalſus maiorem facit rigorem intenſione, & duratione quàm humor acutus, cum plus faciat ad intenſionem adhærentia ſalſi, quàm ſubtilitas acuti.

Tertium dubium. quia non dixit de mordicatione materiæ frigidę: quia frigidum mordicat: ut dixit Gal. 4. de ſimplici medicina, dans exemplum de mordicatione aeris hiemalis. Præterea. Frigidum ulceribus mordax apho. quinta. Reſpondet Gentilis, quòd humores frigidi in corpore noſtro nõ ueniũt ad hãc diſpoſitionem cum qua poſsint mordicare: quia ad mordicationẽ materiæ acetoſæ, de qua magis ueriſimile quàm de

uitreo,

uitreo,aut de alio humore frigido,requiritur acetoſitas intenſa,& ipſius ſubtilitas cum qua poſsit cito moueri.nunc autem licet primum ſit,ſecundum deficit.materiæ enim acetoſæ ſunt groſſæ in corpore humano.Et Aui.inferius in de ſignis phlegmaticæ dixit. Et hæc quidem feb.non eſt de materia quæ faciat punctionem,ita ut ſit cauſa rigoris:& tamen in eodē cap. dixit,quòd ſit quandoq; a phlegmate acetoſo. Vel dici poteſt ad dubium, quòd locutus eſt de mordicatione materiæ calidæ:quia fortior eſt quàm mordicatio materiæ frigidæ. Vnde frequenter accidit ab humore calido fieri mordicationem ſufficientem ad rigorem,quàm ab humore frigido.

Quarta dubitatio quare dixit,quòd mordicatio eſt apud pāniculum tegentem interius. dubitatur enim,de quo panniculo intelligat. Reſpondet Gentilis ꝙ intelligit de panniculis tegentibus muſculos.ſunt enim ſenſitiui magis alijs partibus muſculorum. Et tunc ſm hanc reſponſionem textus debet ordinari ſic. Mordicatio caloris eſt interius apud panniculū tegentem.i.in panniculo tegente muſculum. Et de hoc fecit magis mentionē quàm de alijs partibus exterioribus ſenſibilibus.licet reperiantur chordæ exterius multum ſenſibiles: quia panniculi ſunt valde multi, & maiores ꝗ ſint chordæ: & ſunt in ambitu totius corporis,in quo rigor percipitur. Aliter tamen dici poteſt quòd loquitur de panniculis intrinſecis, ſicut eſt pleura,diaphragma,mediaſtinum,panniculus tegens pulmonem,nam iſti ut manifeſtum eſt tegunt interius.hoc aūt dixit,ne quis crederet quòd omnis rigor,& frigus ſequatur ſolum mordicationem membrorum exteriorum:immo etiam ſequitur mordicationem membrorum ſenſibilium interiorum.

Et quādoq; accidit rigor propterea,quia refugit calor ad interiora,ſicut fit in apoſtematibus intrinſecis.

Hic ponit octauam cauſam dicens,ꝙ quandoq; accidit rigor:quia calor fugit ad interiora:ſicut in apoſtematibꝰ intrinſecis magnis.& nō ſolum hoc accidit propter apoſtemata, ſed accidit quandoq; propter materiam ſtimulantem,& deprimētem membra intrinſeca ſua multitudine,aut malitia: immo aliquando uidi hoc accidere propter ulcus in hepate. Et per rigorem non tantū intellige rigorem proprie: ſed etiam frigus purum.& hæc eſt ſententia apho.primi.ſeptimæ particulæ. Et ex iam dictis potes colligere tres modos fugæ caloris ad interiora. Vnum propter mordicationem,uel frigus materiæ, ꝗ ſpargitur ſuper membra ſenſibilia extrinſeca.ſecundum ꝓpter cibos,ſomnum,aerem,accidentia animæ, & ſimilia.tertiū ꝑꝑ apoſtemata,ulcera,materiam multam lædentem interius,ſicut nuper dictum eſt. Hic autem rigores qui ſequuntur cauſas dictas eueniunt immediate: aut propter conatum expulſiuæ, aut propter reluctationem,quæ eſt inter calorem naturalē, & materiam.differt tamen ille qui ſequitur apoſtemata,aut huiuſmodi nocumenta intrinſeca duratione,diutius .n. cæteris durat:ita ut quādoq; perſeueret rigor pluribus horis,frigus autē aliquando pluribus diebus.

Et quandoq; ſignificant rigor & horripilatio ſanitatem in febribus inſeparabilibus:quoniam ſignificant quòd materia expellitur ex uenis, & egreditur.verum quando non eſt cum digeſtione,& in hora critica,& non ſequitur eam leuitas,eſt ſignificatio quòd expulſio illius quantitatis nō eſt: quoniam uirtus eſt uincens:immo quoniam materia multa expellitur propter multitudinem ſuam.

In parte præſenti ponit duas ſignificationes rigoris. ſecūda ibi {Et de rigore.} Prima in duas.primo ponit ſignificationes. ſecundo remouet errores qui contingere poſſent.ſecunda ibi. {Verum quando nō eſt.} In prima dicit ꝙ rigor & frigus ſupuenientes in febribus inſeparabilibus.i.continuis.quandoq; ſignificant ſanitatem futuram:quia ſignificant ꝙ materia expellitur a uenis:& egreditur uel egredietur a corpore:qua expulſa ſequetur ſanitas:& eſt ſententia apho.quartæ particulæ. A cauſone habito rigore ſuperueniēte ſolutio fit. Vbi notandū ꝙ ad hoc quòd iſte rigor ſignificet ſanitatem,requirūtur quatuor conditiones poſitæ a Gal.5.de accidenti:& in libro de rigore. Prima. quòd iſtum rigorem ſequatur euacuatio,aut per ſudorem:aut per uomitum,aut per alium modum.licet frequenter fiat per ſudorem.niſi enim ſequeretur euacuatio potius eſſet malus tam per uiam ſigni,ꝗ per uiam cauſæ. Secunda. quòd præceſſerint ſigna digeſtionis.nam quando fit ante ſigna digeſtionis rigor,aut euacuatio ſignificant materiæ multitudinem: aut malignitatem per quam ita ſtimulatur uirtus ut cogat ante complementum digeſtionis expellere, uel conari ad expellēdum:& talis ſignificat potius malum quàm bonum. Et proprie ſi uirtute conante nulla ſequatur expulſio. Vbi uero aliqua ſequatur expulſio:non eſt ita peſsima ſignificatio,nec neceſſario mortalis.habet .n. uirtus dominiū ſupra partē quam expellit:licet non ſupra totam. Tertia conditio quòd fiat in die critica:& præcipue non fiat in die ſexta,quæ ſignificat recidiuam:ut eſt apud Gal.in libro de mirabilibus pronoſticorum de filio regis. Quarta:quia ſequatur alleuiatio. ille .n. rigor ſequitur expulſionem materiæ mordicātis uelociter ſupra mēbra ſenſibilia,ſiue ad ſtomachū,ſiue ad inteſtina: aut ſuper ambitum totius.ueruntamen cum aliquis rigor nō eſt cū euacuatione, & in hora critica.ſ.laudabili:& non ſequitur leuitas.tūc iſtæ diſpoſitiones.ſ.rigor,& horripilatio cum euacuatione materiæ ſignificat quòd euacuatio non fit ex uictoria uirtutis ſupra totam materiam:ſed expellitur propter multitudinē eius, aut malitiam præter modum uirtutem ſtimulantem.

Et de rigore eſt qui ſignificat mortem:& eſt ille quē ſequitur debilitas uirtutis:& caſus caloris innati: & ſiccitas.

Rigor ſignificans mortem.

Hic ponit ſecundam ſignificationem.d. quòd aliquis eſt rigor in febre continua qui ſignificat mortē:& iſte eſt rigor quē inſequitur debilitas uirtutis,caſus caloris innati,& ſiccitas:& per debilitatem uirtutis intelligit debilitatem trium uirtutum ſimul:aut ſaltem uirtutis uitalis notabilem,quę maxime ex pulſu dinoſcitur. Caſus autem.i.notabilis diminutio caloris innati cognoſcitur per frigiditatem extremorum. Sed ſiccitas.i. arefactio per faciem tornalitatem:& de hoc rigore eſt ſermo in aphoriſ.Si in febre non deficiente rigor inciderit iam debili exiſtente uirtute,mortale. Vbi nota quòd duobus modis poſſumus intelligere rigorem his tribus accidentibus complicari,uno modo quia hic antecedant rigorem:& ad hūc intellectum loquitur aphoriſmus.ſecundo modo quia ſequātur rigorem,aut eius cauſam:& ad hunc intellectum loquitur Auic.& utroq; modo talis rigor ſignificat mortem.nam ſiue anteceſſerint rigorem,ſiue ſubſecuta fuerint uirtute iam exiſtente debili:aut rigor eſt cum euacuatione aut ſine. Si ſine,ſignificabitur naturam tentaſſe euacuationem,& fuiſſe impotentem: & erit peſsimum ſignum:& cum hoc materia agitata, & non educta citius interficiet.& ſic erit etiam malum per uiam cauſæ. Si uero ſequatur euacuatio,forte non tolerabit eam: & proprie ſi fuerint multi rigores cum multis euacuationibus. Rigore tñ ſemel eueniente cum euacuatione completa humoris facientis:licet non neceſſario ſequatur mors,erit tamen illa criſis nō abſq; maxima moleſtia. Et nota quòd hic rigor non ſolum ſignificat mortem in feb.continuis:ſed etiam in uulneribus membrorum nobilium:ſicut in fractura cranei,vulneribus membrorum neruoſorum,& ſimilibus. Significat enim nocumentum communicari,aut dilatari in aliquo mēbro nobili: & proprie ſignificatur mors ſi fuerint rigores plures:& hi rigores ſiunt a uirtute tentante criſim. Sed eſt aliquis motus prope mortem ſiue rigor,ſiue tremor appellandus ſit:qui non fit a uirtute, de quo eſt ſermo apud Auer.3.colliget in cap.de cauſis accidētiū uirtutis expulſiuæ totius corporis quæ ſunt tremor,rigor, & horripilatio.& in fine cap.cuius textus ſeries eſt hæc. Sed tremor qui fit in hora mortis eſt motus uirtutis expulſiuæ ꝓpter impotentiam ſuſtentandi membra: & propterea extinguitur calor extrinſecus:& ex toto reſoluitur:& aſsimilatur iſte motus motui qui non habet principium, nec finem: neq; cauſam: ſed ſolum defectum:ſic uidetur in motum flammæ candelæ: & in caſu foliorum ſiccorum citrorum propter cōſumptionem: & propterea quando aduenit aliquid ab extrinſeco, quod ſit mortiferum ipſa expellit tunc ſuperfluitates ꝑꝑ tremorem: ſicut accidit in illis qui decapitantur.

Rigor letalis i uulneribus.

Ego credo quicquid alij dicant,ꝙ hic tex.Auer. ſit intelligēdus de tremore proprie ſumpto, qui eſt motus compoſitus ex voluntario motu intendente mouere,uel quietare membra:& ex motu facto a grauitate membrorum huic contrario,& non de rigore proprie ſumpto propter duo. Primum quòd Auer. intitulauit hoc capitulum de cauſis tremoris,& rigoris,& horripilationis.Cum autem in hoc cap.poſuiſſet cauſas rigoris,& horripi-

horripilationis: congruum erat ut ipſe poneret cauſas tremoris: aliter capitulum fruſtra fuiſſet intitulatum de tremore, ſed nullibi poſuit cauſas tremoris niſi hic. Secundo, quia totus textus adaptatur tremori, & non rigori. Ecce. ſed tremor qui fit in hora mortis. i. ualde prope mortẽ eſt motus uirtutis expulſiuæ. ſ. quæ eſt in lacertis, & non naturalis. quia ſubiungit propter impotentiam ſuſtentandi membra. In hoc enim. ſ. ſuſtentare membra pertinet uirtuti motiuæ lacertorum, cuius duplex eſt operatio. prima priml. doctrina ſexta. una mouere mẽbra, altera ipſa quietare: & hæc uirtus motiua eſt ſimul quietiua membrorum: & motiua eorum, & expulſiua ſuperfluitatũ quæ ſunt in ipſis: ut manifeſtum eſt. non autem pertinet expulſiuæ naturali ſuſtentare membra ut notum eſt. Et propterea cum hic æger eſt prope mortem. ſ. in eo extinguitur calor extrinſec⁹. i. ſpiritus qui eſt in lacertis extrinſecis deſeruiẽs uirtuti motiuæ, & ex toto reſoluitur. Deinde dicit. & aſsimilatur hic motua motui qui non habet principium, neque cauſam. ſ. totalem tenentem ſe ex parte hominis inquantum uiuẽs neq; finem. ſ. intentum ab aliquo, aut ab aliquibus agentibus ſe tenẽtibus ex parte hominis inquantum uiuens. Sed habet ſolum defectum. i. impotentiam continendi membra. fit enim hic tremor a duabus cauſis ſimul. quarum nulla intendit ipſum: quia uirtus intẽdit quietem, & grauitas membrorum motum deorſum: ſicut uidetur in motu flammæ candelæ palpitantis, cũ uult extingui: quæ palpitatio prouenit x duplici cauſa. ſ. a leuitate ignis mouente ſurſum: & a forma ignis intendente ipſam adhærere lycinio propter ſui conſeruationem, & in caſu foliorũ arborum propter conſumptionẽ. i. humido ipſorũ conſumpto. nam grauitas foliorum inclinat deorſum: & ſtipes cui folium adhæret intendit ipſius adhæſionem: & ſic fit ipſorum agitatio donec cadant. propterea in hominibus qui ſunt decapitãdi ſuperfluitates propter timorem egrediuntur inuoluntariæ propter grauitatem ſuperfluitatum ſeparãtem contẽtiuam muſculorum. ſ. ani, & colli ueſicæ. non quia intendatur illorum ſuperfluorum expulſio ab aliqua uirtute hominis.

Dubitatur circa prędicta: quia pręter ſupraſcriptas ſunt alię cauſæ rigoris: utputa rigoris ſequentis ſubitam eradicationem materiarum, ſiue fiat ab arte, ſiue a natura, de quo loquit Auic. ſecunda huius in capitulo de narratione ſignorũ bonorum: & ponit ibi inter ſigna bona: & hic rigor ſequitur infrigidationẽ factã ab aere ingrediẽte poros cutis, qui occurrens membris ſenſitiuis ſub cute & exiſtẽs eis frigidior eſt cauſa cur rigeant etiam tempore æſtatis. Et ſi ſequatur hanc cauſam reducitur ad quintam cauſam ſupraſcriptam. Nam ſub cibo de quo ibi loquitur comprehenditur aer: & reliquæ res non naturales quæ poſſunt eſſe in cauſa. Aliter poſſet dici quòd toridæ partes & phlegma ſub cute infrigidant partes illas propter depauperationem ſpiritus ſequentem euacuationem. & aliquando immediate poſt mictum accidit rigor aere frigido ſubingrediente per poros, & foramen urinæ ad ueſicam.

Horripilatio uero fit a cauſis paucioribus cauſis frigoris.

In hac parte ſuperius diuiſa ponit cauſas horripilationis dicens: quod horripilatio fit a paucioribus. i. debilioribus cauſis rigoris. & hoc poteſt eſſe manifeſtum ex ſæpe dictis. Nam humor paucus parũ acutus tarde motus poterit cauſare horripilationem: qui ſi augeatur in quãtitate, aut acuitate, aut uelocius moueatur ad membra ſenſibilia erit cauſa rigoris. Poteſt etiam intelligi quòd horripilatio fit a paucioribus cauſis numero: ut puta ſi ad rigorem requirũtur tres dictæ cauſæ: duæ ex ipſis ſufficient ad horripilationem.

Nota ergo circa prædicta quod pigritia eſt leuior inter omnes illas: maior ea eſt fractio. i. laſsitudo ulceroſa, uel extenſiua: deinde frigus: deinde horripilatio: deinde rigor. Vltimo de intentione Gale. in libro de rigore eſt tremor ſequens debilitatem, propter fortem concuſsionem. Nota ſecundo quod licet ſint poſitæ hoc ordine: non tamen neceſſario quælibet de prioribus eſt lenior aliqua de poſteriotibus. Quandoq; enim cõtingit frigus eſſe fortius: & a fortioribus cauſis contingere aliquo certo rigore. ſimiliter fractionem aliqua certa horripilatione: nec intelligas quòd ſemper ſit manifeſta gradatio de leuioribus ad maiorem: cum quandoq; propter fortitudinẽ cauſę uelociter occurrentis nõ percipiatur ab ægro prioritas, aut poſteritas in iſtis. Sed bene dico quòd ſi omnes iſtæ diſpoſitiones deberent contingere ab eiſdem cauſis paulatim, & ſucceſsiue auctis, perciperetur manifeſtus tranſitus de minoribus ad maiores.

Et commotio animæ periodi indicat periodum.

In parte iſta Auic. ponit quoſdam canones: & poſſet diuidi in ſex partes, ſm quòd ſunt ſex canones. Primus canon eſt iſte: commotio animæ periodi. i. imaginationis periodi indicat periodum de proximo ſecuturum: quia imaginatio caſus facit caſum. Et proprie apud Auic. qui uoluit imaginationes non ſolum proprium corpus, ſed etiam alienum immutare: & ſm hũc intellectũ eſt hic textus cõmuniter allegatus. propterea præcipiunt febrientes debere diuerti a cogitatione paroxyſmi. Et nota quòd imaginatio periodi indicat periodum tam per uiam cauſæ: ut dictum eſt quam per uiã ſigni: eo quòd humores cõmoti aduentante paroxyſmo mittunt uapores ad cerebrum: & cauſant huiuſmodi imaginationes in cerebro propter obediẽtiam uirtutis inter ſe. Nam hoc modo cum aliquando ſperma commouetur in ſomnis, eſt cauſa cur fiat imaginatio mulieris cum qua imaginatur coire. Alius ſenſus quòd commotio animæ periodi. i. ſequens cauſas periodi indicat periodum: & tũc dicimus quòd cõmotio animæ. i. oris ſtomachi. nam anima pro ore ſtomachi aliquando accipitur: ſicut inferius in cap. de quartana. commouetur nanq; ſtomachus frequenter in principijs paroxyſmorum, & exacerbationum propter deriuationem materierum ad os ſtomachi cholericarum in febribus cholericis: phlegmaticarum in phlegmaticis: melancholicarum in quartanis propter uiam quæ eſt a ſplene ad os ſtomachi. & ſic per has fiet inclinatio ad uomitum: aut fortis dolor in ſtomacho incipit fieri. Tertius ſenſus. commotio animæ. i. permutatio operationum animalium: ut quia multum dormit male libenter loquitur, & difficilis ad motum, aut forte iraſcitur aut triſtatur: iſta quidem ſequuntur cauſas periodi ſcilicet motus humorũ, & uaporum peruenientium ad cerebrum, & ad cor: & ad reliqua membra quæ ſunt cauſa mutationum huiuſmodi. Propterea cum uidemus has mutationes in ægro fieri ſm tres ſenſus ſupraſcriptos iudicamus periodum de proximo ſecuturum: & hoc eſt bonum ſignum. & notandum in febribus maxime cõtinuis in quibus latent aliquando initia exacerbationum.

Et ſenum quidem febres ſunt ſepultæ.

Hic ponit ſm canonem di. quod feb. ſenum ſunt ſepultæ: & per febrem ſepultã intellige fe. multum lædentem interiora: cuius tamen calor eſt mitis exterius. Et non intelligit hic per feb. ſepultam febrem remiſſam iuxta intentionem aphoriſmi primæ particulæ. propter hoc enim ſenibus feb. non fiunt ſimpliciter acutæ. frigida enim corpora habent: ſed intelligit ut iam dixi feb. fortem & ualde lędentem interius: licet exterius quo ad tactum leues appareant. Quod intelligitur non ſolum in principijs paroxyſmorum aut exacerbationũ: ſed etiam in reliquis temporib. harũ cauſæ ſunt humores groſsi, & proprie ingroſſati per aduſtionem: qui propter multitudinem caliditatis cum putrent: quæ eſt in ſubiecto denſo multum lædunt partes uicinas, uapores tamen eorum groſsi nõ poſſunt exterius expandi. ad quod etiam concurrit uirtutis impotentia maior in ſenibus quàm in iuuenibus aut pueris. & hæ ſunt male ſm plurimum ſignificantes humorem multum lædentem: nec uirtuti facile obedientem: & cum hoc ipſius uirtutis impotentiã. Et hæ feb. licet poſsint accidere in alijs ætatibus: tamen illud rarius euenit cum non adſit in eis tanta uirtutis impotẽtia: nec humores ita groſsi tardi. Exemplum autem harum feb. eſt ferrum ignitum nondum ardens, quod ſubito lædit multum tãgentem: & tñ non calefacit multum ad diſtantiam. Oppoſitum eſt in flãma quæ non multũ ita immediate calefacit tãgentem quæ tamen ad maiorem calefacit diſtantiam.

Et quandoq; eſt cauſa in longitudine febris groſsitudo in uiſceribus, quare reſupinetur febriens, & extẽdat pedes ſuos, & tangantur uiſcera ſua.

Hic eſt tertius canon in quo dicitur quòd quandoq; cauſa in longitudine feb. eſt groſsitudo in uiſceribus. Et ex iſto infert ægrum debere reſupinari & extendere crura: & tangere uiſcera ad percipiendum in qua parte eſt groſsitudo. Pro cuius canonis declaratione nota quòd per groſsitudinẽ in uiſceribus intelligit aut apoſtema alicuius mẽbri intrinſeci ſicut hepatis,

hepatis,ſplenis, ſtomachi,inteſtinorum, ueſicæ,matricis,meſenterij:& nõ ſolum intellige apoſtema, ſed etiam groſsitiem non apoſtemoſam ſiue ſit oppilatio,ſiue ſit humor alicuius mẽbri intrinſeci:in cuius poris ſint humores collecti, non tamen ſoluẽtes continuũ.cauſa canonis eſt:quia per huiuſmodi groſsitiem debilitata digeſtiua,& expulſiua horũ membrorũ multiplicantur ſuperfluitates quæ ſuggerunt materiã febri, & cũ hoc ſuis malis uaporibus lædunt cor,& reliqua mẽbra. Sed nota quòd aliquando groſsitudo iſta tactui occurrens non eſt in uiſceribus:ſed eſt in ſyphach,& myrach uentris,& comprehenditur:quia leui cõpreſsione occurrit tactui.nec adſunt nocumenta tanta,quanta ſolent euenire propter groſsitiem mẽbrorum intrinſecorum nobiliũ. Nota tertio quòd licet crura ægri reſupini debeant eſſe aliqualiter extenſa:non tñ omnino: ſic enim nimium tenderetur cutis uentris, & tactus uiſcerum impediretur.

Et quando denigratur lingua febrientis cum alleuatione febris,tunc febris eius eſt ſepulta.

Hic ponit quartum caſum dicens.ꝙ quando denigratur lingua,& febris eſt leuis exterius,tunc febris eſt ſepulta.ſignificatur enim per nigredinem linguæ fortitudinem febris in interioribus,& paruitatem eius in exterioribus,quę iuxta dicta ſuperius eſt febris ſepulta.

Sed contra ſi lingua multũ diſtans á minera putredinis multum patitur:quia multum denigratur,& areſit propter humores,& uapores putridos ſibi communicatos:etiam deberẽt exteriora multum caleſieri,ſimiliter uaporibus notabiliter communicatis. Reſpondetur ꝙ nõ ſunt cætera paria,licet ſit ęqualis ſubſtantia.nam uiæ peruenientes ad linguam ab interioribus ſunt ualde amplę & multę ſicut canna pulmonis,& arterię per quas a ſpiritualibus ad linguam poſſunt facile tranſire humores & uapores.& ſimiliter meri,& uenæ per collum aſcendentes per quas a membris naturalibus linguæ poſſunt facile uapores communicari. Et nota hic quòd magis mirabile uidetur, quòd quamuis pulſus non ſit multum in his febribus a differentijs naturalibus permutatus:tamen ſm plurimum ſunt mortales: parua enim ſit pulſus permutatio: quia cor parũ caleſit,læditur in comparatione ad reliqua mẽbra intrinſeca, natura exiſtente magis ſollicita de eo q̃ de reliquis. Tandẽ naturę debilitata propter longitudinem febris ſequentis materiæ groſsitiem,& inobedientiam opus eſt ægrum ſuccũbere: aut forte cauſa eſt,quia materia huius feb.magis lædit cor malitia occulta,quàm manifeſta.

Et quandoq; aſſociatur febri paralyſis: ergo curetur febris in primis:& de illis quæ conueniunt eis eſt ſyrupus acetoſus permixtus cum geleniabim, & aqua ciceris cum oleo, ſi tolerat febris.

Hic eſt quintus canon in quo dicit,ꝙ quandoq; aſſociatꝰ febri paralyſis:& tunc oportet quòd cura feb.ſit dignior.in quo caſu conuenit ſyrupus acetoſus permixtus cum geleniabim .i. melle roſato.& conuenit etiam uia cibi aqua ciceris cum oleo communi. Nota primo quòd ꝑ paralyſim intelligimus mollificationem non uniuerſalem:quia hæc eſt fe. periculoſior nõ dãs inducias niſi paruas.ſed intelligimus mollificationẽ unius medietatis:aut unius membri particularis. & per febrem intelligit febrem fortem:ſicut cauſonem,ſynocham,tertianã cõtinuam:& ſimiles quæ ſunt periculoſæ.nam de febribus leuibꝰ non intelligit:immo iſtæ pro cura paralyſis prouocantur cum exhibitione confectionis anacardinæ. Nota ſecũdo ꝙ licet principalis intentio ſit ad febres:non tamen negligenda eſt paralyſis:propterea pro digeſtione dãt ſyrupum acetoſum conuenientem in febre,& ſecum permiſcet geleniabim conueniens in paralyſi.ſimiliter exhibet aquã cicerum conuenientẽ in pluribus febribus & iuuantem in paralyſi.addit autem oleum pro condimento. Eſt enim mos arabum,immo etiam hiſpanorum tempore noſtro omnia uſq; ad carnes condire cum oleo. Dixit autem Aui. ſi tolerat fe.quia poſſet eſſe tanta feb. uehemẽtia quòd mel roſatum noceret:loco cuius eſſet exhibendũ iulep.roſ. & zuccharum optimum. & non eſſet exhibendum ius cicerũ cũ oleo:ſed ptiſana ordeacea: aut aliquod ſimile.

Et raſio capitis eſt ex eis quæ inſpiſſant cutem eius. quare reuertuntur uapores,& ſit febris fortis.

Hic eſt ultimus canon in quo dicit ꝙ nõ ſiat raſio capitis:& tu intellige etiã de raſione barbæ:& eſt de illis quæ inſpiſſant cutim capitis & barbæ,& oppilant:quare retinentur uapores conſueti per illas regiones trãſpirare:ita ut redeat feb. fortis. nam magnificatur:aut ſit recidiua Huius autem cauſa eſt,quia in raſione ſit pilorum contractio,& dolor quidam per quẽ humores fluunt ad poros,& oppillant,ad quod adiuuat maior infrigidatio aeris pilis remotis. Ex quo canone nobis conſulitꝰ ut non facile ægris cõcedamus abraſionem capitis,aut barbæ niſi forte propter magnam neceſsitatem. Quandoq; .n. oportet radere caput in febre ut applicentur medicinæ capiti neceſſariæ pro ſedatione doloris:aut prohibitione aduẽturi apoſtematis,& ſimilium.ſed non concedamus huiuſmodi raſionẽ ut complaceamus eis dum conqueruntur à pilis noceri,& faſtidiri:ſed cum forpice poſſumus concedere huiuſmodi amotionem pilorum. Vltimo nota ꝙ ſi oporteat concedere elaborãdum eſt ad tranſpirationem vaporum ne febris redeat,aut fortificetꝰ uaporãdo partẽ faciei cum panno calido: & prohibendo ne ſe commutet ad aerem frigidum.

Intentio ad curationes vniuerſales feb. put. Cap. VII.

SCias quòd intentio in medicando has febres quãdoq; uertitur ad partem febris. quare eſt neceſſarium ut infrigident,& humectent.& quandoq; ad partem materiei, ubi neceſſe eſt ut maturetur,uel digeratur: aut neceſſe eſt ut euacuetur.

Poſtq̃ Auic.in parte ꝓcedenti poſuit cãs & diuerſitates febrium putridarum:& ſigna earũ in generali:necnon ſigna quorundam accidentium quæ frequenter antecedũt febres & proprie interpolatas. In parte præſenti ponit curationes uniuerſales ſeb.pu. Habet hæc pars quatuor partes. In prima parte quæ eſt primum capitulum ponit duas intentiones generales pro curatione uniuerſali feb. putri.necnon canonem:& inſtrumenta quibus hæ intentiones perficiuntur. In ſecunda parte docet cibare febricitantes huiuſmodi ſebribus putridis. In tertia parte ponit curationes feb.acutarum. In quarta parte curat accidentia quædam quæ frequenter ſebribus,& proprie acutis complicantur.ſecunda pars incipit ibi.{Scias ꝙ conuenientiores cibi.} in principio ca.immediate ſequẽtis.tertia ibi {Quod dictum eſt de regimine.} in principio quarti cap.ſequẽtis.quarta ibi {Loquimur itaq;.} in principio quinti.c. Primũ autem capitulum in quo ſicut dicit rubrica Auic. ponit intentiones ad curationes feb.putri.diuiditur in quinq; partes. In prima ponit duas intentiones generales pro cura harum feb. Poſtea notificando, & comparando eas ad inuicem. ſecundo ponit ea cum quibus complẽtur dictæ intentiones ponẽdo in uſu eorum canones. In tertia parte ponit canones obſeruandos pro cura quorundam accidentium quæ aliquãdo febribus complicantur. In quarta parte deſcribit quædam ſolutiua. In quinta parte pro complemento doctrinæ ſubdit quoſdã canones.ſecunda ibi{Et cum tu infrigidas.}tertia ibi{Et ſcias ꝙ quandoq; aggregantur.} quarta ibi {De ſolutiuis.} quinta ibi fere in fine ca.{Et febricitans quidem.}Prima in tres.nam primo ponit intentiones prædictas.ſecundo alteram ipſarum declarat.tertio comparat eas quo ad uſum noſtrum. ſecunda ibi {Et digeſtio.}tertia ibi{Et quandoq; ſunt contraria.} In prima parte dicit ꝙ tu debes ſcire ꝙ intentio in medicando feb. putri.quãdoq; uertitur ad partem fe.& rõne huius oportet ꝙ infrigidet & humectet.quandoq; ad partem materiei.& ratione huius oportet quòd ipſa materia maturetur aut digeratur: aut oportet quod euacuetur.

Notandum primo ꝙ licet in rubrica ſit mentio ſolum de fe. putridis;tamen Aui.ponit hic regulas communes pro curatione omnium fe.humoralium. Notandum ſecundo quòd medicatio accipitꝰ dupliciter. uno modo pro remotione morbi: & taliter non ſumitur hic.ſecundo modo pro operatione,per quam tandem morbus remouetur, & taliter accipitur hic. Notandum tertio quòd ſtatim ſicut feb.comprehẽditur humoralis: comprehenduntur duæ res præter naturam abijciẽdæ.ſ. febris,& humor faciens febrem.propter quod in omni tali febre,recte curanda occurrunt duæ intentiones. una ad febrem ſemouen-

Duæ curatiuæ intentiones in omni feb. putrida.

remouen[?]iam, & eſt infrigidatio & humectatio. Altera contra humorem, & eſt digeſtio uel maturatio: per quas humor eſt ad benignum reducendus, aut euacuationi præparãdus: & ratione reductionis ad benignum dicitur digeſtio: ſed ratione præparationis ad euacuationem dicitur maturatio. propter quod in textũ addit tertium ſub diſiunctione: aut neceſſe eſt ut euacuetur: quia non debetur euacuatio niſi illis quæ non poſſunt ad benignum reduci: ideo intentio quę eſt ad humorem tripartitur in digeſtionem, maturationem, & euacuationem. Notandum quarto quòd iſtarum intentionum: quarum una uertitur ad febrem, altera ad humorem: quandoque una eſt fortior altera, i. quòd ſi omittatur, maius imminet periculum. & medicus magis ſe conuertet ad illam, alia non neglecta, propterea ut dicet quandoque magis ſe uertit contra febrem quandoque magis contra humorem: & quandoq; ſunt æquæ fortes. & tunc æqualiter contra ambas ſe conuertit. de hac tamen Aui. non facit mentionem dans ipſam per alias intelligere. Notandum ergo pro cura febrium putridarũ non potuit Auic. ponere intentiones magis generales iſtis per quas medicus dirigeretur in ueram curam ipſarum. cum ſumantur à febris eſſentia, & à modo eſſendi ipſarum. pendẽt enim febres putridæ immediate ab humoribus putrentibus: ſed mediate ab humoribus non putrentibus, oppilationibus, & ſimilibus. Sed cum febris ſi formaliter calor, & effectiue ſiccitas ſibi debetur infrigidatio, & humectatio. Sed ratione cauſæ ſibi debetur digeſtio, maturatio aut euacuatio. Omiſit autem Aui. intentionem ad uirtutẽ: quoniam ſupponit ipſam eſſe notam ex canonibus generalibus. quarta primi, capitulo primo.

Vtrum ſit prior intẽtio ad cauſam quàm ad febrem.

Hic penes Gentilem & reliquos cadũt tria dubia. Primum utrum ſit prior intentio ad cauſam quàm ad febrem aut econtra. Et uidetur quòd prior ſit intẽtio ad cauſam ex intẽtione Gal. tertio techni. Oportet prius cauſam abſcindere: deinde uenire ad eam, quæ facta eſt diſcraſiam. Idem dicitur. 6. therapeuticæ. cap. 8. & 7. therapeuticæ. cap. 13. Et confirmatur: quia illi prius eſt intendendum ſine cuius remotione reliquum remoueri non poteſt. ſed ſine remotione cauſæ febris non pot: ſi febris remoui: quare &c.

In oppoſitum eſt Auic. in hoc. c. parum diſtante à principio illi parato. Et ſcias quòd febris quandoque eſt tantæ uehementiæ. Item Gal. 8. therapeuticę ca. ultimo ubi dicit. quòd indicatio à febre obumbrat omnes alias. Et confirmatur ratione: quia prior intentio medici eſt ad id quod magis infeſtat, & eſt magis præter naturam. talis autem eſt febris. & nõ humor qui eſt cauſa febris. Pro noticia tituli huius dubij præmittendũ primo. quòd aliquid eſſe prius poteſt intelligi dupliciter. uno modo prius in intentione. i. primum quod medicus intendit: & hoc modo certum eſt quòd prior intẽtio eſt ad febrem. nam gratia curationis eius intendimus reliqua. nam primum in intentione eſt finis operis: & finis eſt prius & principalius intẽtus his quæ ſunt ad finem. Alio modo aliquid dicitur prius executione. ſ. à quo prius operando incipere debemus & de priori hoc modo ſumptum eſt præſens dubium. Pro cuius deciſione præmittendum quòd cura feb. eſt duplex regularis & coacta. Regularis eſt aliqua cura dupliciter. uno modo. quia accepta à modo eſſendi feb. i. quòd ſicut ſe habet febris ad eſſe: ita ſe habet ad curari. ſecundo modo dicitur cura regularis: quia ſine nocumento notabili. & hęc a Gal. 11. therapeuticę uocatur ſine fallacia. Similiter cura coacta dicitur dupliciter. uno modo ut opponitur curæ regulari primo modo ſumptæ: & eſt quæ alio modo oppoſitionis opponit febri quàm ſit eius modus eſſendi à cauſis ſuis. ſecundo modo dicitur cura coacta quæ opponitur ſecũdo modo curæ regularis: & eſt cura facta cum notabili nocumento: licet magis ſit iuuatiuum nocumento. Hac diſtinctione præmiſſa ſit hæc prima concluſio. Cura regulari primo modo ſumpta prior eſt intentio ad cauſam quàm ad feb. probatur quia ſm hunc modum ſicut ſe habet febris ad eſſe: ita ſe habet ad curari. ſed feb. habet eſſe à cauſa ſua. ergo prior eſt intentio ad cauſam. modus enim deſtruendi febrem debet eſſe proportionalis modo producendi ipſam: & ſm hunc modum prior erit intentio ad cauſam antecedentem, quàm ad coniunctam. & hæc eſt intẽtio Gal. decimoquarto therapeuticæ in principio. quòd in febribus quæ habent cauſam antecedentem prima intentio eſt cauſa. & ſecundo therapeuticæ. quarto. c. non ceſſat febris niſi ceſſet putredo. Secunda concluſio, cura regulari ſecundo modo ſumpta æque prima intentio eſt febri & cauſæ ſecundum plurimum. probatur, quia ſecundum plurimum non poſſet fieri cura ſine nocumento notabili niſi illa cura conferret utrique. Sed illa conferente utrique eſt æque primo a cura utriuſq; inchoãdum. ergo &c. Dixi autem ſm plurimum, quia poſſibile eſt quòd fiat cura regularis. ſ. abſque notabili nocumento: quæ tamen non debetur æque primo febri & cauſæ. Nã poſſibile eſt quòd feb. ſit ualde uehemens: & cauſa eius ſit cholera citrina non multum groſſa: cuius tamen nocumentum per ingroſſationem factam à potu aquæ frigidæ non ſit notabile: tunc manifeſtum eſt in hoc caſu hũc potum aquę frigidæ prius deberi febri quàm cauſæ. ſ. choleræ citrinæ. Tertia concluſio. cura coacta primo modo prior intẽtio eſt ad febrem quàm ad cauſam. probatur quia aliquando febris eſt tantæ uehementię ſicut cauſon: quòd additione aliqua facta in feb. æger ſuccumbet. Et certum eſt quòd in hoc caſu dimiſſa cauſa oportet attendare ad febrem infrigidando ultima infrigidatione. Et hęc cura ut manifeſtum eſt ſumitur à modo contrario modo eſſendi ſe. Quarta cõcluſio. cura coacta ſecundo modo quandoq; prior intentio eſt ad cauſam quandoque ad febrem, probatur. nam quandoq; opponuntur intentio ad cauſam & intentio ad febrem ut ſtatim dicet Auic. quia id quod confert uni nocet alteri. prior ergo intentio erit ad illud cuius cura poteſt perfici cum maiore iuuamento, & minori nocumento. Sed iam ſupereſt ut reſpõdeamus ad rationes in contrarium. Ad primas trea auctoritates Gal. dicitur illas habere locum in cura regulari primo modo. Ad rationem negatur maior, nam febris aliquando eſt tantæ uehementiæ quòd non licet uti regimine cauſæ: ut ſtatim dicet Auic. uerum ſicut ipſe dicet ibidem ſedata febre, & confortata uirtute oportet poſtea redire ad cauſam. febris enim non poteſt perfecte ſanari niſi remota cauſa. Sed ad poſitiones in oppoſitum reſpondetur primo ad auctoritates quòd uerum dicunt. ſ. priorem eſſe aliquando intentionẽ ad febrem, quàm ad cauſam: ſed non ſemper. Ad rationẽ negetur maior ſi uniuerſaliter accipiatur: immo aliquãdo minus lædenti oportet prius & potius intendere quàm magis lædenti: quoniam minus lædens eſt cauſa magis lædentis, ſine cuius remotione magis lædens remoueri non poteſt.

Vtrum digeſtio debeat cauſæ antecedẽti an cõiunctę.

Dubitatur ſecundo an digeſtio debeatur cauſę antecedenti an coniunctæ. Et arguitur quòd cauſæ coniunctæ per Aui. inferius dicentem quòd ſedimen laudabile nihil aliud eſt quàm humor faciens ægritudinem: ſed humor faciens ægritudinem eſt cauſa coniuncta ægritudinis. Secundo digeſtio debetur humori putrido: ſed humor putridus eſt cauſa coniuncta. ergo &c. tenet conſequentia. & aſſumptũ eſt Gal. tertio techni. dicentis quòd digeſtio facit ceſſare putredinem manente ſubſtantia.

In oppoſitum arguitur: quia humor putridus eſt qui per putredinem aduritur. i. incineratur humido exhalante. Sed huic non debetur digeſtio, quia nõ poteſt ad benignum reduci. nec oportet ut præparetur ad euacuationem: cum cõtinue finiatur humidis partibus euaporantibus: & cineritio remanente. & hanc ſententiam uoluit Gal. primo regiminis acutorum. ſuper illo uerbo. Priſana hordeacea.

Pro cuius dubij deciſione tenendum eſt quòd tam cauſæ antecedenti quàm cauſæ coniunctæ debetur digeſtio: licet quandoque ſoli cauſæ antecedenti: ſicut in fe. interpolatis habentibus materiam pro pluribus paroxyſmis: ſicut communiter accidit. Aliquando ſoli cauſæ cõiunctæ debetur digeſtio. ſicut in fe. tam interpolatis quàm continuis: quæ non habent niſi cauſam coniunctam. Aliquando utrique debetur digeſtio, ſicut in feb. continuis quæ habent cauſam coniunctam & antecedentẽ ad intra uenas. quarto aliquando in febribus nec cauſę antecedenti, nec coniunctæ debetur digeſtio. Primum declaratur. nam in feb. interpolatis. exempli gratia. tertiana habente materiam pro pluribus paroxyſmis debetur digeſtio cauſæ antecedenti: ut ipſa uel ad benignũ reducatur; uel euacuationi pręparetur faciendæ uel a natura uel ab arte. Cauſæ autem eis cõiunctæ putrenti ad extra uenas, & actu facienti paroxyſmum non debetur digeſtio ad intentionem medicorum: cum neque poſſit ad benignum reduci. neque oportet ipſam euacuationi præparari: cum in paruo tempore finiatur: & per poros cutis ſenſibiliter ſub forma ſudoris, aut inſenſibiliter tranſpirando euacuetur. Et ſi quæ digeſtio huic debetur, non eſſet niſi ſubtiliatio quædam facta per fricationẽ, aut ſimilia ut cito euacuetur:

tur:ſed de hac non eſt ſermo impræſentiarum apud medicos. Secundum autem.ſ. quòd ſoli cauſæ coniunctæ debeatur digeſtio oſtenditur in febribus non habentibus niſi cauſam coniunctam:ſicut in continuis in quibus incipit tota materia putrere a principio:ita vt non remaneat cauſa antecedens in coniunctam tranſitura. In his enim febribus ſi humor ille qui actu facit febrem non ſit digeſtus:& non ſit paruo tempore finiendus debetur digeſtio, vt vel ad benignum reducatur ſi nondum ſit multum infectus aut euacuationi præparetur. Tertium autẽ .ſ.quòd utrique debeatur digeſtio,manifeſtum eſt in cõtinuis: ſiue ſint continuæ proportionabiles: ſiue concluſæ quæ habent materiam non ſolum actu putrentem: ſed de proximo putrefiendam. Quartum autem.ſ. quòd neutri debeatur digeſtio oſtenditur in febribus interpolatis vnius paroxyſmi & in febribus interpolatis plurium paroxyſmorum non habentibus cauſam antecedentem quæ ſit materia: ſed ſolum malam complexionem hepatis: & venarum generatinam humorũ qui debent eſſe cauſa cõiuncta paroxyſmi. Similiter hoc manifeſtum eſt febribus incipientibus a materia ſumme digeſta.

Sed iam ſupereſt vt reſpondeamus ad rationes factas in cõtrarium. Ad primam cum dicitur quòd ſedimem laudabile non eſt niſi humor faciens ægritudinem: dicitur ꝙ illud eſt verum. Sed dicitur quòd humor eſt faciens ægritudinem dupliciter.ſ.actu:& hoc facit cauſa coniuncta,& aptitudine,& hoc facit cauſa antecedens: & certum eſt hypoſtaſim apparentem in vrina ab utraq; poſſe decidi. Ad ſm dicitur quòd digeſtio debetur humori putrido: & etiam non putrenti qui de proximo putrefaciendus eſt.Et ad auctoritatem Gal.rñdetur quòd digeſtio facit ceſſare putredinem manente ſubſtantia.i.humore nõ corrupto:immo remanente cum ſua forma ſubſtantiali. Intelligit enim Gal.de digeſtione per quam humor ad benignum reducitur, ſiue ſit ſub forma cauſæ antecedentis ſiue coniunctæ. Nam in i lo qui non eſt actu putridus facit ceſſare putredinem futuram.ſed in illo qui eſt actu putridus facit ceſſare putredinẽ præſentem, illum ad benignum reducẽdo ſi ſemiputridus ſit.i. nõ valde putridus: Ad rationem autem in oppoſitum dicitur quòd humor putridus non debet digeri digeſtione reducente ipſum ad benignum:quia hæc reductio eſſet impoſsibilis. Nec etiam debet digeri digeſtione præparante ad euocationem qñ iam eſſet digeſtus:aut quando eſſet ita paucus aut taliter diſpoſitus vt breuiſsimo tempore finiendus ſit:ſicut accidit in materijs febrium interpolatarum. Quando autem eſſet multus & non in breui tempore finiendus ſicut accidit in continuis in quibus tota materia incipit putrere: tunc humor putridus digeri debet. & hæc eſt ſententia Gal. primo regiminis acutorum ſuper illo paſſu. ptiſana bordeacea.

Tertium dubium vtrum ſint eadem digeſtiua cauſæ antecedentis & coniunctæ. Pro cuius dubij deciſione præmittitur ꝙ digeſtiua ſunt contraria ei quod digeritur. dantur enim digeſtiua ad remouendum ea quæ prohibent ne humor euacuetur, aut ne ad benignum reducatur. Iſtorum autem quæ prohibent ne humor euacuetur, aut ad benignum reducatur. quædã ſunt in quibus conueniunt cauſa antecedens,& coniuncta: vt puta groſsities, & viſcoſitas tam in phlegmate non putrente ſtante ſub forma cauſæ antecedentis in phlegmatica, quàm in phlegmate putrente ſub forma cauſæ coniunctæ eiuſdem:& ratione iſtorum digeſtiua debent eſſe eadem vtputa æqualiter inciſiua & ſubtiliatiua. Sed in quibus non conueniunt non debent eſſe eadem vtputa in caliditate. Nam phlegma putridum eſt factum calidum per putredinem. phlegma autem non putridum ſtans ſub forma cauſæ antecedentis eſt frigidum. digeſtiua itaq; phlegmatis putridi deberent eſſe minus calida quàm digeſtiua phlegmatis non putridi ſtantis ſub forma cauſæ antecedentis. Ex quo ſequitur quòd tempore quietis digeſtiua debent eſſe magis calida quàm tempore paroxyſmi. vnde in phlegmatica tpe paroxyſmi dabimus ſyrupũ acetoſum cõpoſitum de zuccaro:ſed tpe quietis oxymel compoſitum, ſunt.n.æqualiter inciſiua ſubtiliatiua.ſed oxymel cõpoſitum calidius.

Et digeſtio quidem in groſſa eſt æquatio eius cum ſubtiliatione:in ſubtili eſt æquatio eius cum ingroſſatione.

Poſitis duabus intentionibus generalibus pro curatione febrium putridarum: quarum una eſt contra febrem & eſt infrigidatio & humectatio. Alia contra humorem & diuiditur in digeſtionem & euacuationem. Digeſtionem accipiendo generaliter ut eſt communis tam digeſtioni nocitiui reducibilis ad benignum quàm digeſtionem nocitiui præparabilis ad expulſionem: ſicut Auic.hic accipit eam notificans.Sed cum ſint tres tantum unam illarum trium Auic. deſcribit reliquas omittens tanquam notas. eſt enim ſatis notum quòd infrigidatio & humectatio eſt inductio frigiditatis & humiditatis. Similiter eſt manifeſtum quòd euacuatio eſt humoris a corpore eductio.ſed non eſt bene notum quid ſit digeſtio de qua hic loquitur.ideo eam notificat dicens: quòd digeſtio eſt æquatio.i.reductio uerſus æqualitatem ſiue mediocritatem materiæ groſſæ cum ſubtiliatione:& ſubtilis cum ingroſſatione·ambo enim dicuntur ad medium reduci in groſsitie &ſubtilitate:non autem ad extrema. Pro cuius deſcriptionis declaratione eſt primo ſciendum: quòd Auic. intendit hic deſcribere digeſtionem in nocitiuo, tam reducibili ad benignum, quàm præparabili ad expulſionem. Si enim Auic.deſcriberet ſolum digeſtionem in nocitiuo præparantem ad expulſionem ſicut opinatur Gentilis poſſet argui de inſufficientia. Notandum ſecundo ꝙ hæc deſcriptio non eſt completa,ſed a nobis eſt hoc modo ſupplenda. Digeſtio in nocitiuo eſt æquatio.i. verſus mediocritatem reductio materiæ nociuæ groſſæ cum ſubtiliatione: ſubtilis cũ ingroſſatione: viſcoſę cum inciſione: inciſę cum inuiſcatione: secundo omnem diſpoſitionẽ manifeſtam cum acquiſitione proprietatis occultæ:per quam fiat naturæ obediens vt expellatur,aut ad benignum reducatur. Pro cuius notitia ſciendum eſt:quòd digeſtio in nocitiuo debet remouere quaſcunque diſpoſitiones impedientes ipſius diſpoſitionem ad euacuationẽ, aut ad benignum reductionem.Hęc autẽ ſunt groſsities ſuperflua,per quam fit ut non ſit naturæ conueniens,neq; etiam facile poſsit expelli,cum non poſsit per meatus anguſtos tranſire. Item per ſubtilitatem ſuperfluam eſt naturæ inconueniens: & quia in poris imbibitur non poteſt facile expelli. Item viſcoſitas facit ipſam naturæ inconuenientem, & etiam expulſioni: vt ſi materia ſit aſpera facere ipſam lenem & lubricam. Idem de reliquis diſpoſitionibus manifeſtis eſt iudicium. Proprietas autem occulta eſt addenda. Videmus enim in ſynocha pendente a ſanguine quantuncunq; temperato,a natura in principio non fieri criſim:ſed poſt aliquos dies, in quibus eſt ſanguis factus ſecundum omnes,eius diſpoſitiones manifeſtas deterior fieri criſim: quod non poteſt eſſe niſi per acquiſitionem alicuius proprietatis occultæ per quam facile expulſioni obedit. Notandum tamen quòd finis per ſe intentus a uirtute digerente non eſt materię expulſio ſed ipſius ad benignum reductio ut nutriat. conatur enim uirtus digeſtiua quæ eſt in membris radicalibus ſibi aſsimilare materiam in quam agit,ſicut eſt proprium uniuſcuiuſq; agentis. propterea ipſam dealbat ſicut videmus in ſanie,& hypoſtaſi. dat enim ſibi diſpoſitiones præcedẽtes actum nutricationis. Accidit autem quòd preparetur expulſioni: uel quia ęquatur ſubſtantia: vel quia acquirit proprietatem per quam ſit conuenientius obiectum uirtutis expulſiuæ:licet forte in modo ſubſtantię fiat ineptior expulſioni. quapropter cum uirtus nutritiua non poteſt ipſum aſsimilare ſicut intendebat ipſa grauante membra,& eis nocente: virtus expulſiua mouetur ad eius expulſionem,cui facile obedit propter cauſas iam dictas, aut alteram earum.

Dubitatur vtrum digeſtio in iuuatiuo procedat ingroſſando. nam de digeſtione in nocitiuo iuxta iam dicta eſt ſatis manifeſtum quòd quandoq; ingroſſando, quandoque ſubtiliando procedit. Quòd autem digeſtio in iuuatiuo ingroſſando procedat eſt ſententia Ariſt. quarto metheororum. In contrarium autem ſunt quæ quotidie apparent. Nam digeſtio in piris,ficubus,ſubtiliando procedit. ſubtiliora enim ſiunt quanto digeſtiora.ſimiliter cum ſanguis in ſpiritum conuertitur ſubtiliando procedit. Pro notitia tituli quæſtionis eſt ſciendum quòd digeſtio accipitur dupliciter. quãdoq; pro motu quo res digeritur.quandoq; pro complemẽto eius quod digeſtum eſt: & vtrique diffinitio data per Ariſtot.congruit. In dubio tamẽ noſtro digeſtio accipitur pro motu quo res digeritur. Notandum ſecundo quòd digeſtio apud Ariſt. quarto metheororum. ſic deſcribitur. Digeſtio eſt perfectio in vnoquoque humido a proprio:& naturali calido ex oppoſitis paſsiuis:perfectio ponitur loco generis, &ſignificat idem quod completio, ſiue complementum in vnoquoque humido.ſ. complexionali mixti.

Vtrum digeſtio i iuuatiuo ꝑcedat ingroſſãdo.

mixti.ideſt in quo eſt ipſa complexio mixti poſtquam genitũ eſt: aut in quo futura eſt ipſa complexio mixti: antequàm mixtum genitum ſit, humidum perficitur per actionem calidi naturalis proprij illi mixto: quia intendentis formam illius, & cõplementum diſpoſitionum eius. Nam ſi nondum genitum ſit mixtum intendit ipſius productionem, & ſi genitum eſt intendit ipſius geniti conſeruationem & complementum diſpoſitionum eius quibus debet perfici & conſeruari ex oppoſitis paſsiuis, uel ſm aliam tranſlationem ex contraiacentibus paſsiuis: & in idem redit adinuicem debite permixtis .ſ. humido aqueo & aereo ex una parte. & ſicco terreo & igneo ex alia parte q̃ ſunt elementa inuicem permiſcenda ſm exigentiã formę mixti & complementi diſpoſitionum eius: quæ elemẽta ut paſsiua debent adinuicem agere & pati. Permiſcentur autem debite per actionem calidi proprij naturalis intendentis illius mixti eſſe, & perfectionem.

Sed contra ſequitur ꝙ per actionẽ huius caloris permiſcentis non intenditur niſi complexio media inter paſsiuas qualitates: cum ipſa elementa non agant niſi ut paſsiua. Secundo ſequitur hanc digeſtionem non reperiri niſi mixto ex alio mixto generando: quia non exiſtente mixto non eſt cõplexio: & ſic non eſt humidum complexionale. Ad primum dicitur quòd elementa quæ permiſcentur, debẽt adinuicem agere ſm qualitates actiuas & paſsiuas ut reſultet complexio media inter ambas contrarietates. propterea poſſet exponi ex oppoſitis paſsiuis .i. ex elementis oppoſitis patiẽtibus adinuicem ſm omnes qualitates. Aliter dicitur quòd magis in diffinitione expreſsit qualitates paſsiuas: quia id quod magis manifeſtatur poſt digeſtionem eſt durities & mollities & ſimilia, quę magis conſurgunt ex qualitatibus paſsiuis. tertio aliter dicitur quòd expreſsit qualitates paſsiuas & non actiuas quia illæ paſsiuæ ſunt materia actiuarum ſm quarum proportionem, & temperamentum acquiritur temperamentum actiuarum ſm plurimum. Ad ſm dicitur quòd ſi uolumus digeſtionem hic deſcriptam competere digeſtioni cuiuſcunq; mixti tam ex mixtis, q̃ ex elementis immediate generandi intelligamus in unoquoq; humido ſcilicet tã aqueo, quàm aereo ex oppoſitis paſsiuis .ſ. ſicco, terreo, & igneo ſecũ permiſcendis, & non ſubdamus illã particulã cõplexionali mixti. Vel ſi uis eam addere ſicut addit Alb. mag. dicamus quòd humidum aereum & aqueum poteſt dici complexionale: non quia ſit ſubiectum complexionis: ſed quia eſt futurum partiale ſubiectum complexionis. nam ly cõplexionale non ſolum dicit actum ſed etiam aptitudinem

His præmiſsis ad dubium reſpõdetur quòd digeſtio in iuuatiuo aliquando procedit ingroſſando, aliquando ſubtiliando, aliquando neq; ingroſſando, neq; ſubtiliando. Primum manifeſtum eſt in his in quibus humidum aqueum & aereum perficitur per ſiccum terreum ſibi adueniens ſicut in amygdalis, auellanis, & ſimilibus: aut in quibus fit ſeparatio humidi aquei per digeſtionem ſicut cum uinum conuertitur in chylũ: & humiditates ſecundæ in carnem, & oſſa. Secundum eſt manifeſtum in quibus econtra ſiccum terreum perficitur per humidũ aqueum, & aereum ſibi adueniens ſicut in piris, ficubus, & ſimilibus in principio duris, & terreis: quod humidum attrahitur a calore digerente tanquam conueniens ad perfectionem, & complementum eorum quæ digeruntur. Similiter in quibus per digeſtionem excluduntur partes terreæ ſicut cum panis, uel caro conuertitur in chylum, & ſanguis in ſpiritũ. Tertium eſt manifeſtum in quibus per digeſtionem ſeparatur tantum de partibus terreis groſsis quantum de partibus aqueis, & aereis, ſicut cum ſanguis conuertitur in primam humiditatem, aut in lac, aut in ſperma: ſed tamen credam lac ſm plurimum eſſe ſanguine ſubtilius. Item ſicut quando priſana conuertitur in chylum. Et ſimiliter poteſt eſſe quando per digeſtionem tantum traheretur ad id quod digeritur de humido aqueo & aereo, quantum attrahitur de ſicco terreo: aut quando tantũ excludatur de uno contrario, quantũ attrahitur de alio, quorum exempla difficile eſt reperire. Secunda concluſio ad intentionem Ariſto. qui uult ꝙ digeſtio procedat ingroſſando excluſa quacunq; additione, aut ſeparatione humidi aquei, aut aerei. & ſimiliter ſicci terrei præter humidi reſolutionem, quæ fit per actionem caloris digerentis, omnis digeſtio in iuuatiuo ingroſſando procedit. probatur, quia per actionem calidi digerentis ſemper humidior pars diſſoluitur. Vnde quod

Digeſtio ingroſſando procedit.

digeritur continuo efficitur terreſtrius. Correlarium. humidum adæquatum quod digeritur, ſiue digeſtio pręparet ad nouam formam mixti, ſiue compleat in mixto diſpoſitiones ſibi conuenientes continue ingroſſatur. Et nota ut ſupra dictũ fuit, quòd digeſtio de qua fuit quęſtio noſtra accipitur pro motu quo res digeritur. & ſimiliter perfectio, ſiue completio poſita pro genere. pro motu accipitur quo mediãte res perficitur, digeritur, & completur. Vnde ſi quæratur quæ res ſit digeſtio. Reſpondetur quòd eſt motus. Si uero digeſtio accipiatur pro complemẽto, & integritate eius quod digeſtũ eſt. Reſpondetur quòd eſt terminus, & finis a calore naturali per motũ illud intẽtus. & illud eſt integritas, & perfectio mixti, q̃ integratur ex complexione propria, duritie, & mollitie, colore, & odore, ſapore & ſimilibus, necnon proprietate, & forma per quæ mixtum habet eſſe: & eſt perfectum in ſpecie ſuæ.

Digeſtio quid ſit.

Et quandoq; ſunt contraria illa quæ requirit febris de infrigidatione: & illud qd requirit humor de digeſtione, & euacuatione, & reſolutione. Quandoq; enim eſt digeſtiuũ & euacuatiuum calidum: immo eſt ſecundum plurimum ita.

In hac parte tertia primæ partis comparat Auic. has intentiones ad inuicem quo ad caſum noſtrũ: & habet tres partes. In prima oſtendit iſtarum duarum intentionum contrarietatem: quarũ altera debetur febri. altera cauſæ: declarans in generali cui magis uacandum ſit. In ſecunda parte oſtendit harum conuenientiam in quadam re iuuante reſpectu utriuſq;. & eſt ſyrupus acetoſus ſimplex. In tertia parte oſtendit in ſpeciali quomodo utriq; vacandum ſit. ſecunda ibi § Et multotiens. § tertia ibi § Et ſcias quòd quandoq;. § Primam partem diuido in tres. In prima Auic. innuens contrarietatẽ inter duas intentiones quarum altera debetur febri, altera humori: declarat quomodo illud quod cõuenit ratione humoris nocet ratione febris. In ſecunda parte oſtendit in generali cui intentioni magis uacandum ſit. In tertia parte declarat, quomodo illud quod conuenit ratione febris, nocet ratione humoris, ex hoc inferens tria correlaria. ſecunda pars incipit ibi § Et tunc oportet. § tertia ibi § Et fortaſſe contrarium. § In prima parte dicit duo. primum quòd quandoq; ſunt contraria illud ꝙ requirit febris de infrigidatione, & illud quod requirit humor de digeſtiõe: euacuatione, & reſolutiõe. ſecũdũ dictũ eſt ꝙ digeſtiuum & euacuatiuum aliquando: immo ſm plurimũ eſt calidum. Vnde hoc quod confert ratione humoris digerẽdo & euacuando nocet ratione febris, quæ curatur per frigida. primum dictum eſt manifeſtum.

Sed pro declaratione ſecundi cadunt duo dubia. Primum utrum digeſtiuum ſit ſecundũ plurimum calidum. Ad partem negatiuam primi dubij arguitur: quia frequenter digeſtio materiæ eſt ingroſſatio, ut patuit ex diffinitione digeſtionis. hoc autem fit a frigido. Item aqua frigida ut patebit inferius, digerit materias calidas ſubtiles. Item febres ſecundum plurimum ſunt cholericæ ſecũda de criſi. capitulo ſexto. ergo materia febrium digerenda ſecundũ plurimum eſt cholera: quæ cũ ſit calida naturaliter, & per putrefactionem frigido digerẽda eſt. Præterea. Plures febres accidunt tempore calido, q̃ frigido in quibus oportet totum regimen ratione temporis ad frigidum declinare. Præterea. Plurimæ febres ſunt peſtilentiales, in quibus pro digeſtiuis utimur oxyzachara, ſyrupo de acetoſitate citri, aqua frigida, & ſimilibus extinguentibus, cor cõfortantibus, & a maligna putredine præſeruãtibus. Præterea. Medici pro digeſtiuo in febribus utuntur ſyrupo acetoſo ſimplici: ſyrupo byzantino, ſyrupo acetoſo compoſito: & aqua ordei, endiuiæ, quæ omnia ad frigidum declinant: & plures iſtis utuntur in feb. quàm in omnibus reliquis ſimul. In oppoſitum eſt hic Auicen.

Vtrum digeſtiuũ ſit ſecũdum plurimum calidum.

Pro ſolutione præmittit primo ꝙ digeſtiuum eſt triplex: quoddam eſt uis animæ, & hæc nõ eſt calida nec frigida: quoddam eſt calor naturalis, quod eſt calidum & humidum: ſiue per ipſum intelligamus ſpiritum, ſiue cõplexionem naturalẽ: hæc enim ſunt inſtrumenta animę in quacunq; operatione. Quoddam eſt uirtus medicinarum, ſiue medicinæ ipſæ quæ gratia digeſtionis adhibẽtur. & de hoc ultimo digeſtiuo eſt quęſtio noſtra. In hac parte dicit Pluſquàm commentator tertio techni in commento illius partis. Sed dicta quidem ſpecies alterationis. Et ſimiliter ſequens eum quòd digeſtio cauſæ cõiunctæ .ſ.

Digeſtiuũ triplex.

humoris

humoris putridi, quæ ſecūd Gal. eſt alteratio faciens ceſſare putredinem manente ſubſtantia pficitur per frigida & ſicca: quia frigida & ſicca opponuntur cauſis putrefacientibus, quæ ſunt caliditas & humiditas. cuius ſignū, quia auſter facit & cōſeruat putredinem qui eſt calidus & humidus. Econtra boreas frigidus & ſiccus phibet eam. Preterea. Omne quod putreſit caleſit & humectaſ. quare frigidis & ſiccis auferenda & phibenda eſt putrefactio. Huius uiri & ſequentiū ipſum dicta ſunt uera loquendo de digeſtione putridi ut putridum eſt: per quā dēt ad benignū reduci. omne enim tale ut putridū eſt calidū & humidū reſpectu ſuę diſpoſitionis naturalis. quare cū cura fiat per contraria opus eſt p frigida & ſicca hi lapſus corrigantſ, & nō ſolum hoc uerum eſt in humoribus putridis ad benignū reducendis: ſed etiam pro ipſorum præſeruatione à putredine huiuſmodi frigida & ſicca adhibenda ſunt. Aui. tñ & medici nō curantes de reduplicatiuis dicunt digeſtiua eſſe ut plurimum calida. Nam multoties humor putreſit pp groſsitie, & uiſcoſitatem: & pp oppilationē phibentē ipſius euentationem. Et multotiens idem humor factus putridus pper eaſdem cās nō poteſt ad benignum reduci: quare multotiens opus eſt calefacientibus, incidentibus, ſubtiliantibus, & aperientibus. hæc neceſſaria ſunt in humore putritudo, aut non putrido ad expulſionem præparando. Raro enim cōtingit q humores putreātes ēt leui putredine ad benignū reducanſ. Cum ergo diligēs cōputatio facta fuerit oīum digeſtiuorum quibus medici utuntur tam pro humoribus ad benignū reducēdis, ſiue putridi ſint, ſiue non putridi quàm in humoribus ad expulſionem præparandis inueniemus eſſe plura digeſtiua calida, quàm frigida. Nā digeſtiua frigidorum humorum ſemp ſunt calida: ſed digeſtiua calidorum ēt ſecundum plurimum ſunt calida, cum ſm plurimum humores calidi ſint groſsi, aut uiſcoſi, aut oppilationi cōiuncti. raro enim fiunt febres ex putredine choleræ naturalis. Sed plurimę fiunt ex putredine cholerę citrinæ, uitellinæ, & choleræ minoris famæ. Similiter ſanguis putrens raro peccat ſubtilitate: ſed plurimū groſsitie: & horum putredines ſunt ſm plurimum oppillationibus coniunctæ. Præterea humores ſiue ſint coniuncta cauſa febrium, ſiue antecedens ſm plurimū præparantur ad expulſionem, & raro ad benignum reducunſ: cuius ſignum, quia ſm plurimum poſt digeſtiones fit ipſorum euacuatio ab arte, uel à natura: ſed humorum euacuatio impeditur ſm plurimum propter groſsitiem, & uiſcoſitatem facientes ipſos figi, & adhærere: & impedientes tranſitum eorum per uias anguſtas, ſicut ſuper extremitates uenarum: & raro impediuntur propter ſubtilitatem qua in membrorum poroſitatibus imbibantur: quare ſm plurimum neceſſaria ſunt calida ſubtiliantia, incidentia, & aperientia. Et ſimiliter qui ad benignum reducendi ſunt frequenter propter tales cauſas impediuntur, quare &c. Nec obſtat q inueniantur aliqua frigida aperitiua, ſicut aqua endiuiæ & ſimilia. Et aliqua frigida inciſiua ſicut acetum, quod adiuuat ad ſubtiliationem: quia iſta ſunt leuiter aperientia: & ſubtiliantia quæ ut plurimū non ſufficiunt ſed opus eſt fortioribus quæ ſunt calida: quare non ſolum in cauſis antecedentibus febrium putridarum digerendis: ſed ēt in cōiūctis: aut ſaltē oībus cōputatis tam antecedētibus, quàm cōiunctis ſiue ad benignū reducendis ſiue ad expulſionem preparandis digeſtiua ſm plurimū ſunt calida. Et hoc uoluit Aui.

Ad rationes autem in contrarium conceditur q aliquando digeſtio eſt ingroſſatio, quæ fit à frigido & q aqua frigida eſt digeſtiua humoris calidi ſubtilis: ſed hi humores ſubtiles taliter digerendi raro reperiuntur in comparatione ad humores qui digerendi ſunt per ſubtiliationem. Sed ad Gal. ſecundo de criſi reſpondetur q quocunq; unico humore accepto ſecundum ſpeciem plures accidunt febres a cholera quàm ab alio humore: & non ſolum hoc eſt uerum ſed etiam plures accidūt febres à cholera quàm a reliquis humoribus ſimul ut manifeſtum eſt his qui diu uerſati ſunt in practica: & hæc fuit mens Gal. ex qua tamen non cōcludiſ contra determinationē: quia illæ choleræ ſm plurimum ſunt groſſæ. Vnde febres ſm plurimū occurrentes ſunt tertianæ nō puræ, quarum materia ſubtiliatione indiget, & ſm plurimū ſunt cōiunctæ oppilationi. quare &c. Ad rationem aliā concediſ q plures febres accidunt tēpore calido, quàm frigido: cū quo tñ ſtat q pendēt ab humoribus groſsis cum maxime accidunt in autumno. Ad quintā concediſ plurimas eſſe febres peſtilentiales in quibus ab initio utimur aqua frigida, & digerentibus frigidis quàmtuncunq; ſm plurimum pendeant ab humoribus groſsis: ſed illud facimus coacte non regulariter: ſed poſtea in proceſſu procedimus cum ſubtiliantibus, & aperientibus cura regulari. Ad ultimum conceditur q pluries ſyrupo utimur acetoſo ſimplici, & compoſito & ſyrupo byzantino: quia ualēt in materia calida & frigida, & aperiunt oppilationes. Sed niſi eſſet auctoritas Meſuę, dicerem ſyrupum byzantinū, & acetoſum cōpoſitum ad calidū declinare. Sed quicquid ſit digerunt maxime per calida ipſorū cōpoſitionē ingredientia, quæ ſunt ſubtiliantia, aperientia, & pouocatiua. Ad rationem aūt Pluſquàm cōmentatoris quæ uidetur uniuerſaliter cōcludere q digeſtiuum cauſæ cōiunctæ eſt uniuerſaliter frigidū & ſiccum cum debeat opponi caliditati, & humiditati eius quod putreſit. Reſpondet q multoties groſsities, & uiſcoſitas ſunt cā putredinis: & multoties prohibita tranſpiratio: quæ remouendæ ſunt per calida & per frigida: & ſicca fouerentur & augerentur: unde magis nocerent, quàm iuuarent corrumpendo caliditatem & humiditatē ſuperfluam eius quod digeritur.

Secundum dubium utrum euacuantia ſint ſm plurimum calida. Arguitur q non quia euacuantia comprimendo ſunt ſm plurimum frigida ſicut mirabolani, citonia & ſimilia. & euacuātia leniendo ſunt frigida ſicut uiolæ: & aliquando ſunt circa tēperamentum ſicut manna, caſsia. Et euacuantia labificando ſunt frigida ſicut pruna: & euacuantia eligendo quædā ſunt frigida, ſicut roſæ, mirabolani. Item euacuantia per uomitū ſunt frigida ſicut acetum: & aqua ordei ſimul mixta. Similiter euacuantia per urinam ſicut ſemina communia. Item euacuātia per ſudorem ſicut aqua ordei cum pauco uino. In oppoſitum eſt Auicen.

Pro ſolutione notādum q euacuantia ſunt ſexcuplicia: quædam euacuant per ſeceſſum: quædam per uomitum: quædam per urinam: quædam per ſudorem: quædam aperiendo orificia uenarum apertione ſanguinem manare facientes: quædā euacuant membra particularia per ductus, & uias ſibi proprias: ſicut cerebrum per nares, & colatorium: pulmonem per cannā eius: matricem per collum eius. Euacuantia autem per ſeceſſum: quædā euacuant comprimendo .i. conſtringendo inteſtina in parte ſuperiori, ita ut p cōſtrictionē fiat expreſsio obiecti expellendi ad inferiora: & ex hoc genere ſunt mirabolani: & licet ēt euacuent eligendo. Item citonia, pira & ſimilia ſtyptica poſt alium cibum ſumpta. Et quædam euacuant labificando ſicut pruna .i. applanando ſuperficiem mēbri .i. inteſtinorū per quæ ſit expulſio: ita ut ſuperficies ipſorum fiat plana non aſpera, & inæqualis ut obiectum expellendum lubrificet per ipſam. Quædam euacuant leniendo .i. humectando & mollificando obiectum expellendum ſicut uiolæ manna, & caſsia. Euacuare autem lubricando credo q ſit idem quod euacuare labificando ut uocabulum ſonat: aut ſi differt credo q ſimul cōprehendat euacuationem labificatiuam, & lenitiuam. ſicut euacuatio facta p oleū, & iura pinguia quę ſimul obiectum mollificant, & ſuꝑficiem applanāt. Quædam autem euacuant eligēdo .i. determinatū humorem per ſuam pprietatem ad ſe attrahendo. Et hæc ſunt duplicia. quædam fortia dicta exoluentia: & hæc uniuerſaliter ſunt calida. quædam ſunt debilia quæ dicuntur ſolutiua benedicta. Et horum quædam ſunt calida ſicut rhabarbarum, aloe, & ſimilia: quædam ſunt frigida ſicut mirabolani, uiolæ, roſæ, & ſimilia. licet forte huiuſmodi ſecundum partem ſecundum quam eligunt ſint calida.

Ordinauit itaque natura ut pprietati ſpecificæ attrahēti cōiungereſ qualitas prima attractiua. ſ. caliditas ut p eā iuuareſ: quapropter cōprehendimus uiolis & pprie ſiccis amaritudinē quandā ſignificantē caliditatē, qua ſua pprietas ſpecifica iuuaſ in attrahēdo hoc. Quædā euacuātia p ſeceſſum euacuāt diſſoluēdo ſicut pi p: quædā abſtergēdo ut mel: quædā pungēdo, & ſtimulando ſicut acetum: & ſimilia acuta: quapropter decimaſexta tertij inuenies quædam antidota ſolutiua in quibus nullum eſt ſolutiuum ſecundum aliquem quatuor modorum ſupraſcriptorum. Multa tamen reperiuntur ſolutiua quæ multis modis ex ſupraſcriptis poſſunt euacuare, ſicut mirabolani qui euacuant comprimendo, & eligendo: ſicut pruna, & tamarindi qui euacuant labificando, & eligendo: & manna & caſsia

Sex ſpecies euacuantium.

leniendo & eligendo. Succus autẽ granati acris, & granati dulcis expreſſus cum cortice interiori quantitatis quatuor unc. cum duabus unc. zuccari euacuant abſtergẽdo per zuccaleniendo, per ſuccum granati dulcis, incidendo, pungendo, ſtimulando, per ſuccum granati acris, & comprimendo, per ſtypticitatem ſuam.

Breuiter euacuantia ola recenſet.

Sed reſpondendo ad quæſitum dico, quòd ſolutiua exoluẽtia ſunt uniuerſaliter calida. Soluentia benedicta quædam calida, quædam frigida. Soluentia comprimendo ſunt ſecundum plurimum frigida. Solutiua leniendo ſunt humida, quandoque frigida, quandoque calida, quandoque temperata. Solutiua labificando, quandoque frigida, quandoque calida. Euacuantia autem diſſoluendo, abſtergendo, pungendo, & ſtimulando ſunt ſecundum plurimum calida. Euacuantia autem per uomitum leuia quædam ſunt frigida ſicut ſemen atriplicis, & aqua tepida cum pauco aceti. quædam ſunt calida ſicut flos geneſtræ, agaricus. Fortia autem uomitiua ſunt uniuerſaliter calida ſicut ſuccus raphani, granum regum, ſiue catapucia. Elleborus autem eſt ultimus: & hæc uomitiua quandoque prouocant per qualitates manifeſtas, ut puta pungendo, ſtimulando, & in ſtomacho lęuigando. Quædam per proprietates occultas eligendo proprios humores ſecundum naturam uomitiui, euacuantia autem per urinam quædam euacuant per proprietates, humores eligendo ſicut aſſarum eligens choleram, & phlegma. Quædam a proprietate petunt uias urinę licet non eligãt humores determinatos ſicut cãtharides. quare tanta eſt uis ut etiam exterius applicitis prouocent urinã, & quandoque excoriant uias urinę, & proprie ueſicam ita ut ex ea ſanguis emanet; & hæ omnes ſunt calidæ. Quædam euacuant per qualitates manifeſtas, & hæc ſunt duplicia: quædam prouocãt urinam ſua aquoſitate lauante ſicut aqua cucurbitæ, melonis, & anguriæ: & hæc ſunt frigida. Quędam ſunt diuretica, ideſt prouocãtia urinam diſſoluendo humiditates in humiditatem aquoſam ſicut apium, radices ſparagi, & ſimilia, & hæc ſunt calida. Sed dubium eſt de ſeminibus communibus frigidis, & quomodo prouocant urinam. Aliqui credunt hoc eſſe ex humiditate aquoſa in ipſis derelicta. Aliqui credunt hoc eſſe propter caliditatem aliquam in ipſius exiſtẽtem. Aliqui dicunt hoc eſſe a proprietate, & forte omnia hæc ſimul concurrunt: hæc autem frigida ſunt. Euacuantia autẽ per ſudorem, quædam ſunt leuia ſicut aqua hordei cum pauco uini ſubtilis: & hęc ſunt frigida. Quædam ſunt prouocãtia ſudorem diſſoluẽdo humiditates in uaporem groſſum, & hæc ſunt calida, & calidiora quàm prouocantia urinam præter cantharides, opus enim eſt maiori caliditate ad diſſoluendum humiditatem in uaporem groſſum, quàm ad ſubtiliandum humiditates groſſas in aquoſitatem. Et medicamen de aſſa, eſt de fortiter prouocantibus ſudorem. Euacuãtia autem aperiendo extremitates uenarum apertione ſanguinem manare faciente: quædam faciunt hoc a proprietate, ſicut aloe necnon multæ ex medicinis exoluentibus: quædam faciunt illud per qualitates manifeſtas ſicut omnia aperitiua: & manifeſtum eſt hæc omnia eſſe notabiliter calida. Euacuantia autem membra particularia ſicut cerebrum, pulmonem, & matricem. omnia hæc ſm plurimum ſunt calida. Ex quibus tandem concluditur reſponſio ad quæſitum per has concluſiones. Prima concluſio. Euacuantia autem de entibus mundi per quãcunque uiam ex iam dictis plura ſunt calida, quàm frigida. hæc concluſio patet ex ſupraſcriptis. Secunda concluſio euacuãtia quibus utimur pro curatione febrium putridarum ſunt ſecũdum plurimum calida. probatur. nam electiue euacuantia materias proprias feb. per ſeceſſum quibus utimur, ſunt ſecundum plurimum calida. euacuantia autem materias communes aliquando ſunt calida. Similiter euacuantia per alias uias quibus utimur ſecundum plurimum ſunt calida: ut patet diſcurrẽdo per ſingula. Et ex his facilis eſt reſpõſio ad rationes adductas ante oppoſitum.

Semina cõia frigida q̃ño ducunt urinam,

Et tunc oportet vt obſeruetur magis timoroſa de vna duarum rerum.

In hac parte Auicen. oſtendit in generali quę harum duarũ intentionum cum adiouicem contrariantur ſit obſeruanda dicens: quòd oportet ut obſeruetur magis timoroſa de una duarum rerũ. ideſt duarum intentionũ adinuicem contrariarum.

Illa autem dicitur magis timoroſa quæ ſi omittatur maius imminet periculum. ergo ſi intentio ad febrem ſit magis timoroſa obſeruabimus illam & procedemus cum infrigidãtibus, extinguentibus, non neglecto tamen humore. Si uero intentio ad humorem ſit magis timoroſa digeremus, & euacuabimus non negligendo febrem. Et hanc ſententiam uult Auice. quarta primi ultimo capitulo.

Et fortaſſe contrarium eſt illud quod conuenit febri de infrigidatione cum eis quæ ſunt ſicut melones indi, & reliqua olera ei quod conuenit materiei de minoratione.

In parte præſenti Auicenn. declarat quòd aliquando illud quod conuenit rõne febris nocet ratione humoris. ſecundo infert tria correlaria, ſecunda ibi { Quare. } De prima parte dicit quòd fortaſſe. id eſt aliquando illud quod conuenit ſebri de infrigidatione cum eis quæ ſunt ſicut melones indi, & reliqua olera contrariantur illi quod requirit humor de digeſtione, euacuatione, & reſolutione.

Quare prohibet illud dare ea in potu niſi vbi non eſt materia: & oĩno ſollicitudo ſit vt poſtponatur aqua fructuũ vſq; ad hebdomadam: & ſit contentus aqua hordei. Et omnes fructus nocent febricitantibus, cum ebullitione ſua, & corruptione ſua in ſtomacho.

In præſenti parte infert tria correlaria. Primum q̃ illud ſcilicet conferre febri, & nocere humori, prohibet ea ſcilicet melones indos & reliqua olera, & aquam eorum dari in potu niſi ubi non eſt materia ideſt niſi in febribus immaterialibus, ſicut eſt hectice & ephimera. Secũdum correlarium: quòd omnino ſollicitudo ſit ideſt, medicus ſit ſollicitus quòd hæc aqua fructuum ſcilicet melonis indi, & reliquorum ſimilium ſicut cucumeris, citrulli, & ſimilium fructuum facile putreſcibilium poſtponãtur uſque ad hebdomadam in febribus putridis & interim ſit contentus aqua hordei.

Tertium correlarium. omnes fructus nocent febricitanti, ſcilicet febre putrida cum ebullitione ſua, & corruptione ſua in ſtomacho. Nota primo. quòd melo indus: melo magnus uiridis, cucumer ſaracenicus, dualha, anguria idem ſignificant. Et apud Serapionem auctoritate Raſis eſt fortis humectationis, & extinctionis: & conuenit in febribus adurentibus, eſt frigidior alijs ſpeciebus melonum. Cucumer uero aliter dictum chiar eſt duræ digeſtionis generans chymum malum paratum corruptioni, ſine corrumpi & fieri materiã febrium putridarum, quamuis melo ſit citius corruptibilis, & eſt frigidus & humidus in ſecundo: & hoc eſt illud quod uocatur cucumer in Lombardia, & in marchia triuiſana & mollificat uentrem, & prouocat urinam. Citrullus autem aliter dictus ghache eſt frigidior cucumere, & generat chymum uiſcoſum, & humores crudos in uenis, & accidunt ex uſu eius febres antiquæ malæ: nec prouocat urinam ſicut melo: & nocet ſtomacho. aqua cucumeris, & citrulli confert inflammationi febrium, & ſedat ſitim & laxat uentrem laxatione bona, & ſine nocumento aliquo: & debet bulliri cum zuccaro albo; doſis cuiuſcunque eorum eſt ab unc. iiij. uſque ad vi. nõ oportet tamen ut detur habenti naturam duram ad mouendum, quia non laxaret.

Credo quòd citrullus minor ſit cucumere. Melo aliter dictus batheca apud Serapionem cuius ſubſtantia dum eſt maturus eſt ſubtilis: & non perfecte maturi ſubſtantia eſt groſſa, infrigidat, & humectat in ſecundo gradu. & ſecunda uirtus abſtergit, & incidit: ſed tertia prouocat urinam. Credo q̃ apud Auicenn. batheca ſit terminus communis ad plures ſpecies melonum. dicit enim quòd melo eſt melioris humoris quàm reliquæ bathechæ. Concordat tamen cum Serapione in uirtutibus eius. Pepo autem eſt melo, ſed dicitur pepo quaſi pepaſim paſſus. Et Simon Iannenſis non diſcrepat ab Aui. nec a Serapione: dicit enim ſic. Dulla arabice melo magnus uiridis. batheca arabice melo magnus uiridis, qui anguria a quibuſdam uocatur, uel alius melo qui apud cunctos uocatur ſic. locus eſt enim ſub diſiunctione. Ego tamen credo quòd pepo, ſiue melo bene conditionatus parum tranſcendat primũ gradũ

pro-

propter bonitatem ſuę dulcedinis. Et quia Auicenna. in capitulo de quartana comparans ipſum lactucę innuit ipſum eſſe minus frigidum lactuca: cum tamen lactuca ſecundo canone ſit frigida in ſecundo. Eſt tamen multum pronocans urinam cum non concedat ipſum in quartana propter nebementiã ꝓuocationis producendis ad ingroſſationẽ ſanguinis.

Cocurbita autem frigida, & humida in ſecundo pauci, & boni nutrimenti, & uelocis digeſtionis ſi non corrumpitur in ſtomacho, & cõſert ſebribus cholericis. Melongena apud Auicennam ſecundo canone capitulo proprio eſt calida & ſicca in ſecũdo: licet apud quoſdam ſit frigida, generat humorex melancholicos præparantes ad ægritudines melancholicas. recens tamen eſt minus mala antiqua. Cum ergo hic dicat Auicenna. melonem indum & reliqua olera conuenire ratione febris intelligit de omnibus præterquam de melongena. Nocent autem ratione humoris cum neruos infrigideot, & humectent, & prohibeant reſolutionem & generent chymos malos putreſcibiles. Cucurbita tamen eſt minus mala cæteris: immo optime conſert in febribus cholericis: & proprie ſi debite coquatur, & præparetur. Notãdum ſecundo quòd hoc uocabulum olus eſt latius apud arabes, quàm apud nos.

Nam apud nos ſolum herbas ſignificat, ſed apud Arabes ſignificat herbas & etiam fructus qui non naſcuntur e a planta lignea ſicut illi de quibus ſermn præceſsit.

Aqua fructuum.

Dubitatur utrum aqua fructuum debeat poſtponi uſque ad hebdomadam. Pro ſolutione huius notandum aquam fructuum & cuiuſcõq; alterius rei tria apud medicos ſignificare. Quandoque enim ſignificat ſuccum, quandoque aquam decoctioois: quandoq; aquam diſtillationis. Et de his tribus modis eſt ſermo in teatu præſenti. Notandum ſecundo tres apud medicos teperiri aquas fructuum differentes ſecundum diuerſitates corũ e a quibus fiunt. Prima eſt aqua decoctionis quorundam fructuum ſolutiuorum ſicut prunorum, tamarindorum, iuiubarum, ſebeſten cum quibus ad bulliendum aliquando adduntur uiolæ, & com horum decoctione aliquãdo caſsia, uel manna diſtemperatur. Et hæc aqua fructuum multotiens datur in principio febrium ante hebdomadam ad infrigidandum, leniendum uẽtrem: & quandoque ad minorandum materias proprias: & ſunt eius uariæ deſcriptiones apud auctores ſecundum diuerſarũ febrium exigentiam. Et Meſue ponit diſtinctione ſeptima deſcriptionem aquæ fructuum & multas alias decoctiones & infuſiones: & de hac aqua fructuum non intelligit hic Auic. Secunda aqua fructuum eſt ſuccus quorundam fructuum acetoſorum ſicut granatorum, limonum, citrullorum, acetoſitas citri. & hæc multotiens datur in principio febriom ante hebdomadam ad extinctionem caliditatis, & prohibẽdam malignam putredinem, aut ipſius additionem, & cordis confortationem ſecundum quòd multotiens eſt neceſſarium in peſtilentialibus: & de hac non eſt hio ſermo. Tertia aqua fructuum eſt aqua decoctionis, aut expreſsionis, aut diſtillationis fructuum ſuperius memoratorũ ſicut anguriæ, melnnis, cucumeris, citrulli, cucurbitæ. His adde aquam pomorum, pirorum, perſicorum, & ſimilium facile putreſcibilium, quæ aqua non eſt leoitiua ſicut prima licet ſit prouocatiua: nec prohibet putredinem ſicut ſecunda: immo potius eſt parata ad inducẽdum, aut augendum putredinem, de hac eſt ſermo ĩ teatu. Et prohibetur ante ſeptimũ quouſq; materia ſit manifeſte digeſta, & multum minorata: tunc enim minora poteſt facere nocumenta.

Sed contra qnia Halyabas in principio tertianæ concedit aquã anguriæ. Idem facit Auerro. ſeptimo colliget. Amplius Auicenna in regimine acutorum dat aquam cucurbitæ cucumeris, & melonis gratia extinctionis caloris putredinalis, ſed neceſsitas extinctioois poteſt eſſe ante digeſtionem. Amplius Auicẽna multotiens laudat melonem, cucumerem, & cucurbitam in tertiana, non determinãdo tempus digeſtionis. Amplius Auicenna in cura ſyncopalis minutę dat panẽ in aqua fructuum, & uidetur quòd intelligat de aqua melonũ, & ſimilium: necnon pirorum, pomorum: quod apparet. non enim intelligit quòd panis detur cum aqua in qua ſit caſsia & huiuſmodi ſolutiua: nec cũ aqua granatorum, aranciorũ, & ſimiliũ: quia ſtatim de his dixerat in iſto capitulo. Amplius Caſsius fælix in cauſone utitur ſucco cucurbitæ. Præterea. Si aqua huiuſmodi diſponit ad putredinem non debet concedi ante hebdomadam, nec poſt hebdomadam.

Pro ſolutione horum ſciendum quòd aqua angutiæ, cucumeris, & ſimilium facile putreſcibilium ex parte iuuat in febribus putridis eatinguendo caliditatem febrilem. propterea dixit quòd melones indi, & reliqua olera conueniunt feb. infrigidando: & ſimiliter eorum aqua. Ex parte autem nocet: quia aqua huiuſmodi, & ſimiliter fructus ipſi ea ꝗbus, ſit ſunt parati corruptioni propter humidum aqueum aptum & ebullitinni, & putrefactioni, & quia a proprietate quaſi generant & materias malignas, ut intelligitur a doctoribus arabis omnibus. unde hæc aqua eſt apta multum nocere ratione humoris. Verum ſi detur poſt hebdomadam, ideſt apparentibus ſignis manifeſtæ digeſtionis, & materia minorata eſt apta minus nocere cum uirtus magis dominetur materiei: nec ſinit in ea malignam procedere putredinem. uerum ſecundum diuerſitatem febrium putridarum eſt apta magis, aut minus nocere, & iuuare. in phlegmaticis quidem nullo modo cõuenit: quia ratione febris non eſt proportinnatum infrigidans: immo nimium eacedens & ratione humoris: ut manifeſtum eſt apta maxime nocere, niſi forte eſſet cauſnn a phlegmate falſo. In melancholicis autem ſimiliter ratione ſebris eſt nimis exceſsiuum infrigidans: & ratione humoris nõ conuenit quia nimis ingroſſat, & facit ineptum euacuationi: & forte ſuperflue prouocãdo nocet: ut uoluit Auic. in capitulo de quartana loquens, de melone dulci qui minus cæterix fructibus de quibus ſupra infrigidat. Verum in quartana continua pendente a melanchnlia genita per aduſtionem choleræ fortaſſe poſſet concedi, aut ſaltem minus noceret quàm in reliqois quartanis.

Sed in ſanguinea eſſet proportionatũ infrigidans, ſed forte nocerer ſuperflue humectando: ſed ratione humoris, ſcilicet ſanguinis putrẽtis eſt apta multum obeſſe, & parum prodeſſe: ſed in febribus cholericis & proprie pendẽtibus a materia ſubtili eſt apta multum prodeſſe tum ratione ſebris, tum ratione humoris. Propterea in his auctorex quidam ſicut Halyabas, Auerrois, Auicen. in capitulo de tertiana, conceſſerũt eam a principio æſtimantes ipſam plus iuuare, quàm nocere: ſed in cholericis pendentibus a cholera groſſa eſt melius expectare digeſtionem, & aliqualem minorationem. In cholericis itaque a chnlera ſubtili ab initio conceſſa poſſet magis iuuare, quàm nocere. Sed in cholericis a chnlera groſſa ab initio magis noceret quàm iuuaret. Sed poſt hebdomadam ad intellectum datum eſt apta magis iuuare, quàm nocere. In reliquis autẽ putridis eſt ante hebdomadam, & poſt apra multũ nocere, & parum prodeſſe, minus tamen noceret in cauſone, a phlegmate falſo. & in quartana continua a melancholia genita per aduſtionem choleræ: ſed in peſtilentialibus eſt multo magis apta obeſſe, quàm ꝓdeſſe cum in eis ſemper oporteat tueri cor, & defendere a maligna putredine: quod magis facit aqua fructuum acetoſorum. In ephemeris autem eſt apta cõferre. In hecticis infrigidando & humectando confert: uerum ſuperflue prouocando noceret. Verum aqua bordei eſt conuentior quàm aqua huiuſmodi. conuenit enim ratione humoris, & ratione febris. Propterea dixit Auic. Sis contentus aqua hordei, & poſtponatur aqua fructuum. Verum in febribus ardentibus fortaſſe non eſſet in ea ſufficiens infrigidatio, & humectatio ſicut in aqua anguriæ, & cucurbitæ.

Sed hic conſiderandum quãdo cogit te neceſsitas ad uſum huiuſmodi aquæ fructuum, medicus debet eius malitiam corrigere cum decoctione, quæ fiet hoc modn. Inuoluimus anguriam, aut cucurbitam in paſta, & ponimus io furno: & quando paſta eaterius appoſita erit decocta, cnnfidimus quòd aqua ſin intrinſeca anguriæ aut cucurbitæ erit decocta: & tunc remota paſta perforamus cucurbitam, aut anguriam ac ſi eſſet uegex, & extrahimus aquam quam uolumus: & poſtea claudimus cũ ſpina & haurimus de ea ſecundum opportunitatem. uerum non eſt ita guſtui delectabilis, ſaltem aqua anguriæ ſicut ſuccus eius ore expreſſus. Et ea his patet reſponſio ad rationex probantes aquam huiuſmodi competere in principio: & ad ultimam rationem probantem ipſam conuenire poſt hebdomadam. Dubitatur pro declaratione tertij correlarij. utrum omnes fructus noceant cum ebullitione ſua & corruptione ſua in ſtomacho. Arguitur quòd non. primo quia granata acetoſa, & pruna damaſcena, acetoſitas citri &

Modus faciendi aquam cucurbitæ.

Verũ oẽs fruct⁹ noceant.

limonis recentis, & arantię prohibent ebullitionem, & corruptionem in ſtomacho, et reprimũt choleram: quod non ſacerẽt ſi ebullirent, & corrumperentur in ſtomacho. ergo nõ nocent febricitanti. tenet conſequentia. & aſſumptum eſt Auic. & reliquorum auctorum in capitulis proprijs. Et confirmatur, quia ab omnibus auctoribus, & ex communi vſu practicãtium conceduntur in ſebribus peſtilentialibus ad extinctionẽ caloris febrilis, & prohibitionem malignæ putredinis.

Amplius in capitulo de cura tertianæ vult Aui. quòd qñ eſt neceſſaria ſubtiliatio regiminis detur in potu aqua granatorũ, & aqua melonis indi. cõſtat aũt quòd ſubtiliatio eſt neceſſaria in ſtatu quando eſt maxima ebullitio: ergo videtur quòd iſti fructus non ſint apti ebullire. Amplius dicit Auicenn. quòd melo indus eſt vehementis iuuamenti in tertiana, & quòd fortaſſe non nocet niſi parum, & ſimiliter de ſucco limonis non ſaliti, & de ſucco acetoſitatis citri. Præterea in ſebribus multe inflammationis ſicut eſt cauſon, tertiana ab omnibus auctoribus hi fructus conceduntur. Et dicunt de melone indo quòd eſt maximi iuuamenti. Nam cum hoc quòd ſoluit, & prouocat, & frangit vehementiam caloris, & facit ſudare, ſortaſſe nõ nocet niſi parum. Præterea medici moderni concedunt febricitantibus poma, & pira cocta, & aliquãdo cõcedunt amygdalas, pineas, & fiſticos.

Pro ſolutione huius dubij pręmittendum quòd aliqui fructus ſunt opori, ideſt multi humidi ſiue ſucci: ſicut vuę, ficus, pepones, anguriæ, cucurbitæ, poma, pira, ceraſa, pſica: & ſimilia. Quędã ſunt pauci ſucci ſicut auellanæ, caſtaneæ, pineæ nuces, amygdalę, fiſtici: & ſimiles. Sed de primis fructibus multi ſucci primo dubiũ expediemus. deinde de fructibus pauci ſucci.

Pro declaratione primi præmittantur quædam propoſitiones. Prima: omnes fructus multi ſucci habent aliquam partem ſui humidi aptam ebullire, & in ſtomacho corrũpi. Secunda propoſitio. Non omnes fructus multi ſucci æqualiter participant de hoc humido apto ebullitioni, & corruptioni: immo quidam multum de ipſo participant ſicut vuę, ficus, & alia ſupraſcripta. Quidam parum ſicut granata, & proprie muza, & accetoſa, acetoſitas citri, arantiæ, limonis, pruna damaſcena: & ſimiles. Tertia propoſitio. multũ participãtes de humido putreſcibili quidam ſunt debilis cõplexionis, quorũ aquoſitas p primã digeſtionem ſeparatur a parte in ſanguinem cõuertẽda ſicut ficus, & vuę. hinc eſt quòd tales lubricãt ventrẽ. Quidam ſunt ſortis cõplexionis quorũ humiditas non ſeparatur a ſanguine nec a parte in ſanguinem cõuertenda, nec per primã digeſtionem, nec per ſecundã ſicut pira, poma, perſica, & ſimilia: & iſti cum comeduntur neque leniũt ventrem, neque prouocant vrinam: & iſtorum humiditas remanet in ſanguine, qui ſanguis facile putret: quia calor naturalis non poteſt ſufficienter ſuum humidum regulare. Quidam aũt ſunt complexionis mediæ, & horum humiditas non ſeparatur a parte in ſanguinem conuertenda per primã digeſtionẽ: propterea nõ lubricat ventrem: ſed bene ſeparatur per digeſtionem ſecũdam propterea prouocant vrinã ſicut pepones, anguriæ, & ſimiles. Complexio autẽ iſta ſortis debilis & media: ita etiam poteſt reperiri in parũ participantibus de hoc humido putreſcibili ſicut in multum participãtibus de eo. Quarta propoſitio. in multis fructibus præter partẽ ebullitioni, & corruptioni paratã inuenitur pars infrigidatiua quæ in ſtomacho ꝓhibet ebullitionẽ malã, & corruptionẽ: & quæ ad venas tracta infrigidat ſanguinem in venis, & reprimit calorem. Et iſtorum quidam habent talem partem multum reſiſtentem putrefactioni ſicut granata, & alia acetoſa de quibus ſupra ſicut acetoſitas citri, limonis, arantiæ, prunorum damaſcenorum, & ſimilium. Quidam habent talem partem non multum reſiſtentem ſicut, poma, pira, ceraſa, & ſimilia. Ex quo infertur quòd in multis fructibus reperitur virtus reprimens ebullitionem dominans ſupra virtutem ebullire ſacientem, & prohibitio maior putredinis quàm aptitudo ad putreſactionem: & in aliquibus econtra.

His ita præmiſsis reſpondeamus ad quęſitum per infraſcriptas concluſiones. Prima. omnes fructus & proprie opori nocent febricitantibus febribus putridis cum ebullitione ſua, & corruptione ſua in ſtomacho, & quandoque in alijs membris. Iſta concluſio patet ex prima propoſitione: & hæc eſt reſponſiua ad dubium.

Secunda concluſio. fructus magis participantes humido ebullitioni, & corruptioni parato magis vitandi ſunt in febribus putridis: & econtra qui minus participant liberius concedi poſſunt. horum autem exempla patent ex ſupraſcriptis. Tertia concluſio. fructus debilis & mediæ complexionis liberius concedi poſſunt quàm fructus fortis complexionis cæteris paribus. probatur. nam in primis humiditas putreſcibilis ſeparatur a ſanguine & a parte in ſanguinem conuertenda per primam, aut ſecundam digeſtionem, in alijs autem minime.

Quapropter ex ipſis generatur ſanguis maxime putreſcibilis. Præterea in his eſt apta fieri ebullitio, & corruptio in prima, ſecunda, & tertia digeſtione magis quàm in alijs quorum exempla ſuperius poſita ſunt. Quarta concluſio. fructus in quibus reperitur humidum multum reſiſtens ebullitioni, & corruptioni: cũ hoc tamẽ eſt de humido ebullitioni & corruptioni parato: liberius cæteris in febribus putridis concedi poſſunt ſicut granata, acetoſitas citri, limonis, & ſimiles. Et ecõtra oppoſito modo ſe habentes magis prohibendi ſunt in ſebribus putridis ſicut poma, pira, perſica: & ſimilia. In primis enim dominatur virtus reſiſtens ebullitioni, & corruptioni ſupra virtutem parantem ebullitionem, & corruptionem: in alijs autem econtra. Quinta concluſio. hi fructus multum ebullitioni, & corruptioni parati multum per decoctionem corriguntur, ſicut poma, pira, & perſica. Vnde in ſebribus putridis magis cõcedi poſſunt quàm ipſa cruda. ꝓpterea pira cocta conceduntur aliqñ in quartanis, & poma cocta in cholericis.

Similiter dicitur de ſuccis ad ſolem, vel per decoctionem inſpiſſatis: eorum enim humidum putreſcibile euaporat. Et ſimiliter de vuis, & ficubus ſubſolatis, aut in ſurno coctis. Verum iſta poma & pira cocta ſimiliter vuæ ſubſolatæ, & ſimilia conceduntur multotiens gratia reſtaurationis appetitus, magis quàm gratia ſebris. Et huiuſmodi poma, pira, & citonia, cum conceduntur ratione appetitus, & vt minus ſint putreſcibilia debent aſſari. Si vero quæris eorum maiorem infrigidationem, & humectationem in ſebribus potius elixentur. De pomis tamen dicit Auerrois quinto colliget auctoritate Auenzoar, quòd ſunt peſsima generatiua ventoſitatis in digeſtione tertia, quæ difficulter diſſoluuntur. Et Rabi Moyſes ſecunda particula aphoriſmorum auctoritate filii zoar. Malum ſui odore corroborat cor, & cerebrum, & eius odor eſt vtilis phthiſicis, & melancholicis: ſed cibatio eius eſt peior omni cibatione fructuum: quia ſui proprietate generat ventoſitatem in neruo, & lacerto quæ non niſi cum difficultate diſſoluitur. propterea non ex leui cauſa in putridis concedenda ſunt neque cruda, neque cocta, & non concedantur in multa quantitate. Pira tamen, & citonia vbi cum febre coniungeretur fluxus ventris conceduntur, ratione fluxus, non ratione ſebris. Similiter ad ſiſtendum vomitum. Et hæc ſufficiant de fructibus oporis de quibus maxime in parte præſenti intellexit Aui.

Sed de fructibus pauci ſucci nũc agendũ eſt, ſicut ſunt caſtaneæ, auellanæ, amygdalæ, pineæ, nuces, fiſtici. hi quidẽ fructus in cõparatione ad opiros hẽnt parũ de humido ebullitioni, & corruptioni parato. Nocent tñ cõiter in febribus putridis. Caſtanea nocet quia ſtyptica, oppilatiua, difficilis digeſtionis.

Auellanæ calidæ ſunt nullo modo comedendæ in febribus acutis. Sed aliqualiter toreſactæ communiter ab ipſis medicis conceduntur in confortatione hepatis frigidi. Sed amygdalæ ſunt temperatæ in actiuis declinantes ad humidum difficilioris digeſtionis quàm nuces. Quapropter ſi volumus eas concedere mundandæ ſunt cum aqua calida a cortice exteriori. Et terendæ ſunt ſorti contritione, & in ferculis ponendæ, ſunt enim guſtui delectabiles. Pineæ declinantes ad calidum & humidum ſatis nutriunt, & pulmonem mundificant a ſanie. ſed ante exhibitionem præparandæ ſunt quater ipſas lauando cum aqua calida, & quater ipſas exiccando: & hoc modo præparatæ conueniunt phthiſicis, & ſebricitantibus in quibus eſt neceſſarium mundificare pulmonem. Fiſtici calidi in fine ſecundi declinantes ad humidum multum valent in cõfortatione hepatis, & ſtomachi frigidi: & aperiunt oppilationes. conceduntur ergo in febribus phlegmaticis, & melancholicis, & proprie iam digeſta & minorata materia, quando eſſet opus confortatione ſtomachi & hepatis. In nuce nullum inuenio iuuamentum in febribus, eſt enim notabiliter calida

ſecundum

ſecundum aliquos in principio tertij, eſt mala ſtomacho, difficilis digeſtionis, mali chymi conuertibilis ad choleram.

Ad rationes in oppoſitum. Ad primam dico quòd granata, acetoſitas citri, & ſimilia: licet habeant aliquid humidi ebullibilis, & corruptioni parati: conceduntur tñ in febribus acutis cum magis iuuent per partem frigidam reſiſtentem putredini, quàm noceant per paucum humidum putreſcibile.

Ex quo infertur quòd ſi ſucci huiuſmodi fructuum eſſent depurati, aut inſpiſſati ad ſolem, aut per decoctionem, eſſent præſtantiores, & ſecurius adminiſtrarentur, quã ipſi nouiter expreſsi. Et ad confirmationem dr ſimiliter ipſos magis conferre in peſtilentialibus, & reliquis febribus ardentibus per partem reſiſtentem putredini, quã noceant ꝑ partem ebullitioni paratam. Ad aliam confirmationem rñdetur ſimiliter quòd qñ in ſtatu eſt maxima ebullitio ꝯfidimus ipſos ꝑ partem infrigidantem magis ſedare ebullitionem, quã augere ꝑ paruam partem ebullitioni paratã. Et ſimiliter rñdetur ad reliquas replicationes. Vbi uero febris non eſſet tantæ intenſionis & penderet ab humore groſſo horum nocumentum quod faceret ingroſſando materiã, & ꝑ partem ebullitioni paratam eſſet maius quã iuuamentũ per partem infrigidantem: immo ſimul nocerent per utranque partem. Conceduntur itaque in febribus multæ inflammationis, & pendentibus ab humoribus ſubtilibus etiam ab ipſo initio. Sed ubi eſſet groſsities materiæ cum multa inflammatione concedatur poſt hebdomadã, id eſt materia digeſta, & minorata. Vbi uero materia eſſet groſſa, & febris paucæ inflammationis nullo modo conceduntur. De pomis autem, & piris dico quòd multotiens conceduntur, per errorem, & pro uoluptatibus ęgrorum: cum aliqñ plus conferant rectificando appetitum, & faciendo ſtomachũ melius amplecti cibum, quã noceant propter humidum ebullibile ut dictum fuit in corpore quæſtionis: & proprie quãdo ſunt ſufficienter aſſata. ſed de his ſatis. De fructibus autẽ pauci ſucci ſicut amygdalæ, auellanæ, caſtaneæ, nuces, pineæ, fiſtici ſufficienter dictum eſt, in quibus caſibus conferunt, in quibus noceant, & quomodo ſint præparandi.

Et multoties quidem inuenitur res quæ digerit, et ſubtiliat & infrigidat cum euacuatione ſicut ſyrupus acetoſus.

In parte præſenti Auic. oſtendit in uſu cuiuſdam rei utilis, & conuenientis qñq; duas intentiones conuenire ſupraſcriptas ſ. in uſu ſyrupi acetoſi. Dicit ergo ꝙ multòties reperiť res quæ digerit, & ſubtiliat, & euacuat: infrigidãs etiam ſicut ſyrupus acetoſus. Circa quã partem notandum quòd quando abſolute ꝓfertur ſyrupus acetoſus intelligitur de illo qui fit ex aceto, aqua & zuccaro, quorum proportio ponetur inferius in capitulo proprio: & dicẽtur ibi iuuamenta ſua. Sed hic dicemus quantum eſt expediens huic propoſito. Hic ergo ſyrupus per aquam, & acetum infrigidat, & ſic cõuenit ratione febris: & per acetũ incidit materias uiſcoſas, & per zuccarũ abſtergit eas a membrorum ſuperficie: & ſic per utrunq; digerit. Euacuat autem quia omne abſterſiuum eſt quodammodo uentris ſubductiuum, & proprie ubi fuerit inciſiuo cõiunctum adiuuante abſterſiuum diuidendo obiectum expellibile, & punctione ſua expulſiuam ſtimulando.

Et ſcias quòd febris quandoque eſt tantæ vehementiæ, & acuitatis: quòd non licet vti regimine cauſæ: immo indiget infrigidatione vltima: & proprie cum nõ inuenis virtutem fortem reſiſtentem, tolerantem.

Cum Auic. in parte generali oſtẽderit ſtante contrarietate in executione duarum intẽtionum, quarum altera debetur febri, altera debetur humori ad quam intẽtionem debeat medicus ſe cõuertere, quia ad illam quæ eſt magis timoroſa id eſt de cuius omiſsione minor ſequitur timor. In parte præſenti oſtendit hoc in ſpeciali. Et habet hæc pars tres partes. In prima oſtendit in quo caſu, & ex quibus cauſis medicus ſe debet conuertere ad febrem. In ſecunda parte oſtendit in quo caſu, & ex quibus cauſis medicus debet ſe conuerte ad cauſam ſ. ad humorem. In tertia parte remouet dubium. ſecũda ibi§ Quòd ſi. § tertia ibi§ Quòd ſi. § In prima parte dicit. Scias quòd febris quandoq; eſt tantæ uehementiæ, ſcilicet quo ad multitudinem caliditatis, & acuitatis quo ad intenſionem. quòd non licet uti regimine cauſæ, id eſt humoris ipſum digerendo, & euacuando: immo indiget, ſcilicet ipſa febris infrigidatione ultima ad feſtiuam ipſius extinctionem: & proprie cum non inuenis uirtutem reſiſtentem ſcilicet ipſi humori tantæ inflammationis tolerantem ſcilicet tantam reſolutionem abſque cibo. Et hæc eſt ſententia Galeni. 14. therapeuticæ in principio cum dicit. Si intolerabilis fuerit laboranti magnitudo febris, nõ oportet per ea per quæ cauſam abſcindimus augere febrẽ. ſimul enim interimemus hominem, & febrem. Notandum primo, quòd ultime infrigidare poteſt ĩtelligi duobus modis. Vno modo quòd infrigidetur quantum eſt poſsibile: & hunc modum nunquàm ſequi debemus quia interimit. Secundo modo poſſumus intelligere quòd infrigidemus cum medicina una uice, aut in paruo tempore remouente totũ, aut quaſi totum exceſſum caloris ſupra temperamẽtũ proprium patientis. Et hic modus eſt hic obſeruandus, & uniuerſaliter quãdo timemus ne operando paulatim ita uirtus diſſoluať, ut in paruo tempore ſuccumbat. Hęc autem extinctio fit per potum aquæ frigidæ, epithemata, & ſimilia. Ratio autem canonis quare oporteat attendere feb. & dimittere cauſam eſt: quia quamuis digeſtiua, & euacuatiua non adhærent in calore: uita tamen cum tanta inflammatione non poſſet tanto tẽpore durare, quantum requiritur ad digeſtionem, & euacuationem. Propterea opus eſt quaſi ſubita, & feſtiua extinctione.

Notandũ ſecũdo, quòd medicus tunc eſt certus eſſe opus tanta feſtinantia ad extinctionem caloris febrilis qñ cum tanto caumate febrili inuenit uirtutem non reſiſtentem calori febrili diſſoluenti: eo quia forte habet humidum ſubtile, poros latos, & eſt cholericæ complexionis, & pauci humidi, & forte paucorum ſpirituum: unde non poteſt multum diſſolutionem tolerare: & forte non poteſt tolerare ieiunium: quia eſt paratus ſyncopi propter eaſdem cauſas: aut forte propter debilitatem oris ſtomachi. Nam ſi cum magno caumate febrili eſſet reſiſtens diſſolutioni, & tolerans abſtinentiam a cibo: quia forte eſſet humorum groſſorum, denſorum pororum, & fortis oris ſtomachi, nõ aptus ſyncopi, conſuctus ieiunare, phlegmaticæ complexionis: medicus non curabit infrigidare ultima infrigidatione: immo utetur digeſtiuis, & euacuatiuis ſm exiſtentiã cauſæ & leuibus extinctiuis nõ incrudãtibus humorẽ.

Quòd ſi inuenis eam reſiſtentem, tolerantem, abſcinde cauſam, & expelle humorem: & abſcinde cibum: & non infrigides infrigidatione, quæ probibeat reſolutionem.

Hic eſt ſecundus canon, in quo oſtendit quando medicus intentionem ſuam uertit ad cauſam ſ. materiam, & negligit febrem, aut parum illi intendit: & dicit. quòd ſi inuenis eam ſ. uirtutem reſiſtentem diſſolutioni, & tolerantem eam & a cibo abſtinentiam ꝑꝑ cauſas ſtatim ſupraſcriptas, abſcinde eãm & expelle humorem manifeſte euacuando per ſeceſſum, uomitum, & alias manifeſtas euacuationes: & abſcinde cibum, ut fiat humoris inſenſibilis euacuatio: neq; natura diuertatur à pugna cõtra eum: & non infrigides infrigidatione qua prohibeat humoris reſolutionẽ, & ingroſſando faciat ipſum ineptum ad alias manifeſtas euacuationes. Notandum primo, quòd cauſa quare uirtus reſiſtit diſſolutioni, & facile tolerat eſt duplex. una ſumpta ex parte agẽtis, quia forte calor febrilis non eſt ualde magnus: altera ſumpta ex parte reſiſtentiæ: quia licet calor febrilis ſit magnus, reſiſtentia tñ ex parte ægri eſt fortis ꝑꝑ cauſas ſtatim enumeratas. Et quomodocunq; ſit ſi æger bene toleret, procedendum eſt cura regulari digerendo, euacuando humorem, & pro parte extinguendo caliditatem febrilem: ita tñ ut illa extinctio non incrudet humorem. Auic. tñ hic non fecit mẽtionem de digeſtione dans ipſam intelligi. Notandum ſecundo quòd nõ debemus penes hunc canonem ſemp cum æqualibus extinctiuis procedere. Nã caumate exiſtente magno, & uirtute bene tolerante debemus cæteris paribus cum fortioribus extinguentibus procedere, quã caumate exiſtente paruo & uirtute non bene tolerante: oportet enim quòd gradus, & potentia frigiditatis extinguẽtis ſit gradus, & potentiæ caloris extinguendi proportionatus.

Quòd ſi inuenis virtutẽ deficientẽ ſis occupatus in æquando complexionem contrariam et quare infrigida eam, & vi-

viuifica virtutem cum cibo. Cumque ſit fortis per viuificationem ſuam, et uincit contrarium ſuum, redi ad cauſam.

In parte p̄nti Auic. remouet dubium circa primum dictum. Diceret.n.quis, quamuis medicus extinxerit febrem, & uiuificauerit uirtutem cum cibo: tñ adhuc æger non erit curatus: cū remaneat humor a quo pendet febris: quid ergo tuuc erit agē dum? Rñdet quòd cū tu feceris hæc, redi ad cauſam.ſ. ad humorem digerendum, aut euacuandū ſm quòd erit expedieus. Dicit ergo quòd ſi inueneris uirtutem deficientem.ſ. aut ex parte reſiſtentiæ ægri pp cauſas ſupraſcriptas: aut uehementiam caloris febrilis ſis occupatus in quietando complexionem contrariam ei.ſ. ægro in extinguendo caliditatem febrilem: quare infrigida eam.ſ. complexiooeo febrilem: & viuifica.i.conforta uirtutem cum cibo, non curādo de humore, q̄ duo fiunt cura coacta. Cumq; virtus ſit fortis per uiuificatione ſuam.i. per cibi aſſumptiooem, & uincit cōtrarium ſuum.i. calorem febrilē redi ad cauſam.i. ad humorem ad ipſum digerendū, & euacuandum. hæc.n.eſt cora regularis. quia humore digeſto & eoacuato facile ceſſat febris cum ipſa pēdeat ab humore in eſſe, & in conſeruari: qoo noo remoto, noo poteſt integre curari.

Sed dubitatur de primo dicto. Nā huius contrarium dicit Gal. 10. therapeuticæ. primo cap. vbi dicit primum prædictorum.ſ. ſanare febrem, & contemnere cām noo laudatur. Pro concordia Auic. & Galę. dicit Franciſcus de pedemontium ꝙ Gal. vult quòd oon intendatur ita ad unum, quòd non intendatur ad aliud. Hæc rñſio vt bene dicit Gentilis oon eſt ad mentē Galeni. quia boc eſt tertium membrum diuiſionis.ſ. intendere plus ad unum, reliquum non omittendo. Sed pro horum cōcordia ſciendum quòd Gal. loco allegato ſic dicit ad literam, Scrutatio nero diligentiæ utiq; tibi generabitur diuidenti totam intētionem in tres has ſcrutatiooes. Primum utrum ne febris eſt ſola ſananda, te contemnente cauſam, aut cā abſcindenda te oullam curam febris hñte, uel plurimum auxiliorū ad alterutrum eorum eſt faciendum, nō aūt reliquum negligendū, Deinde dicit. igitur primum quidem prædictorum non laudatur, ſi.n. quibuſcunq; ſanauerimus auxilijs ĩd febris quod ſemper generatur, hæc nobis augebunt cauſam, quę facit eam nec interimemus unquam gñationem eius, nec magnitudinem deſtruemus. nam & geoeratio ſequitur ſpeciem cāæ q̄ facit eam, & magoitudo illi coaugebitur. Ex quibus uerbis elicimus triplicem ſcrutationem. Prima ut intendamus febri omnibus auxilijs omnino cā neglecta. Secunda ut attendamus cauſæ omnibus auxilijs oio febre neglecta. Tertia ut utriq; attendamus notabiliter ſed principalius, uni quā alteri. Sed pro concordia Auic. & Gal. dicamus quòd attendere febri, neglecta cauſa poteſt eſſe dupliciter. Vno modo quòd oībus, aut fere omnibus auxilijs intendamus febri omnioo cauſa neglecta. vt puta cum potu aquæ frigide, balneo, eiuſdem epithematibus capiti, & cordi, & hepati, Et breuiter omnib. auxilijs quæ præcipiuntur ab Auic. inferius in capitulo curationis febrium acutarū; & nihil faciamus circa cauſam. Et hic modus non laudatur a Gal. Nam auxilia quæ faciemus ratione febris augebunt putredinem oppilando, & uaporum putridorum trāſpirationem prohibendo, & putredo aucta augebit febreoı. Et quòd hoc ſit uerum uide textum Galeni ſupra poſitum. Si enim quibuſcunque ſanauerimus auxilijs &c. Secundo poſſumus intendere febri pluribus auxilijs, non tñ omnibus. Vitabimus.n. illa quæ veriſimiliter poſſunt augere cauſam. Sicut exempli gratia, balneationem in aqua frigida, ſed ſolum ipſam dabimus, in potu, nihil tñ proprium faciēdo circa cauſam. Et hic modus placeat Auic. in parte præſenti quem non uituperat Gal. Nam tertius modus Galeni multum differt ab hoc. Nam ſm illum modum notabiliter attendimus utriq;: ſed principalius uni, quam alteri: ſicut excmpli gratia, nolentes attendere magis febri quàm cauſæ, cā non neglecta daremus aquam hordei notabiliter frigidam in magna quantitate, aut daremus ſyrup. acetoſum cum aqua ualde frigida mixtum in notabili quantitate. Et econtra volentes magis attendere humori quàm febri nō neglecta febre daremus aquam hordei, aut enduiię calidam cum oxymelite ſimplici, aut oxymelite compoſito. Si aūt uellemus magis attendere humori quaſi omo febre neglecta daremus oxymel ſimplex, aut compoſitū in phlegmatica cū aqua feniculi. Et ex his patet concordia & modus procedendi cū his intentionib⁹.

Et cum tu infrigidas de iſtis febribus: tunc non infrigides eam cum eo in quo ſunt ſtypticitas, et exiccatio: ſicut ſunt trochiſci infrigidantes, niſi poſt digeſtionem, & euacuationem.

In hac parte quæ eſt una de quinq; principalibus partib⁹ huius capituli ponit cum quibus dictæ intentiooes perficiant ponendo in uſu earum caſi. Et habet tres partes. In prima ponit unum canonem in uſu infrigidantium, q̄ debentur febri. In ſecunda ponit duo documenta. In tertia redit ad ponendū canonem tam circa euacuationem q̄ circa infrigidationem. ſecūda ibi {Et ſcias ꝙ cura feb.} tertia ibi {Et prouide.} In prima parte dicit. qñ tu infrigidas aliquā de iſtis febrib. nō infrigides eā cum aliquo in quo ſit ſtypticitas, & exiccatio ſicut ſunt trochiſci infrigidantes, qui ſunt ſtyptici ſm plurimum oiſi digeſta materia, & pro parte euacuata. Notandum circa partem pōrem ꝙ Auic. ante digeſtionem, & minorationem materię prohibet infrigidationem cum frigidis ſiccis, & ſtypticis. non aūt prohibet infrigidationem cum frigidis & ſiccis abſq; notabili ſtypticitate ſicut eſt acetum oini. prohibet aūt frigida ſtyptica, ſicut ſunt trochiſci de ſpodio de berberis & ſimiles. Nam trochiſci frigidi ab auctoribus deſcripti ſm plurimum ſunt ſtyptici. Nocent autem hmōi ſtyptica immobilitando materiam, necnon claudendo ductus, & uias per quas debet fieri euacuatio. licet igitor ſtantibus duabus intentionibus una infrigidandi ratione febris, altera digerendi, & euacuādi ratione humoris: ſit aliqñ maior intentio ad febrem pp oehementiā inflammationis, quàm ad humorem. Attamen non debemus infrigidare cū bis ſtypticis, q̄ noceāt magis prohibendo digeſtionem, & euacuationem propter ſtypticitatem, quàm iuuent iofrigidādo. Et ēt quia oon tā faciliter alijs paribus penetrant infrigidando uſq; ad uenas diſtātes a ſtomacho: & p̄cipue trochiſci, ſicut ſyrupi, & aquæ nō ſtypticæ. De trochiſcis tñ erit ſpeciale dubium in fine capituli qualiter conferant, aut non conferāt io febribus, & q̄ fuit neceſſitas eorum. Notandum ſecundo ꝙ cū dicimus non eſſe infrigidandum cum ſtypticis ante digeſtionem, & euacuationem: intelligimus merito duarū inteotionum generaliū dictarum. non.n. eſt dubium ꝙ aliqñ merito nimiæ fluxibilitatis contingentis io principio febriū putridarū, conueniunt ſtyptica: eſt.n. tunc corū maius iuoamentum prohibendo caſum uirtutis, quàm nocumentum, prohibendo digeſtionē materię.

Sed quia zuccarum roſatum multotiens a medicis coocedi tur in febrib. putridis. Solet hic dubitari utrum conueoiat in principio putridarum nondum digeſta, aut minorata materia. Et arguit quòd ſic, quia practicantes cōiter coocedont ipſum, & iuleb roſatum diſtemperantes ipſum cum aqua. Præterea Auic. in principio de cura phlegmaticæ a principio concedit ſecaniabim, quod eſt cōditum de roſis cum zuccaro, aut melle: & ſic eſt mel roſatum, aut zuccarum roſ. Præterea Raſis. 16. Contioentis in almelileta. ergo multo magis cōcedendum eſt in principio feb. Amplius apud Meſuē in antidotario confortat ſtomachum, & cor quorum confortationem maxime in febribus iotendimus. Et apud Auic. 5. cano. tracta. 7. iuuat ad febrem. Amplius zuccarum roſ. per zuccarum abſtergit, per roſas infrigidat, & lenit uentrem, & confortat, & ad lenitionem iuuat zuccarum ſua abſterſione.

Io oppoſitum eſt Auic. in parte præſeoti. Non infrigides cū eo io quo eſt ſtypticitas, & exiccatio: ſed in zuccaro roſ. ſunt hæc duo. Item Raſ. tertio tracta. Almā. loqueos de zucca. roſ. dicit ꝙ qui patiuntur calorem, & ardorem nullo modo ipſum comedere debent maxime ſi æſtas fuerit: calefacit enim & ſitim affert, licet Simon inuaenſis innuat quòd translator errauit: quia loquitur Raſis de melle roſa. & credo quòd errauit: vt patet ex textu ſequenti. dicit enim Simon quòd in textu arabico principium capituli noo dicit zuccarum roſatum: ſed ſecaniabin, quod eſt commune ad illud quod ſit de zuccaro, & melle. Et ideo dicit Raſis in fine quòd ſi neceſſitas cogit dare ſecaniabin ad abſtergēdum ſtomachum in calefactis, detur illud quod eſt factum de zuccaro, innuens ꝙ nocumenta quæ dixit ſunt ab illo quod eſt factum cum melle, & boc eſt calidum.

Pro ſolutione huius dubij præmittendum eſt quòd ſecaniabim arabice eſt roſæ conditæ ſiue cum zuccaro, ſiue cum melle. Eſt itaq; duplex. ſcilicet zuccarum roſatum, & mel roſatum. Deſcriptio zuccari roſati. Recip. foliorum roſarum albarum, aut rubearū partem unam, expandantur ſuper tabula in umbra

uſque

uſque dum ſuperfluum humiditatum reſoluatur:& ſint roſæ habentes mediocritatem inter completionem, & acerbitatem. terant̃ in uaſe lapideo. deinde proijciatur ſuper eas zuccari tabarzet.i.albiſsimi,& depuratiſsimi triplum põderis earum. reponant̃ in uaſe uitreo, & obturet̃ os eius cum pergameno: & opponat̃ ſoli menſibus tribus omni die ſæpe agitando cum piſtello,uel ſpatula.deinde remoueat̃ a ſole & reſeruetur. Et quidam faciunt illud cum roſis non habentibus aliquid de cõpletione,& eſt magis ſtypticum. Et quidã non terunt roſas ſed incidunt cum forficibus, & fricant manibus fricatione ultima roſas & zuccharum: deinde exponũt ſoli. Mel roſatum ſic fit. Recip. foliorum roſarũ præparatarum, ut ſupra partem unam:mellis partes tres.coquant̃ cum facilitate ſicut oportet. Et ſunt qui ponunt mellis & ſucci roſarum partes æquales, & non ponunt ex folijs aliquid. Et ſunt qui ponunt foliorum roſarum partẽ.i.ſ ſucci eius partem.i.ſ.mellis partes tres. Primum eſt magis confortatiuum,& minus lenitiuum. Secundũ minus confortatiuum,magis abſterſiuum, & plus ſolutiuum. Tertium uero eſt medium inter hæc, & præſtantius forte eſt cæteris. Et mel roſatum factum cum folijs eſt duplex,quoddã colatum a roſis,& eſt minus ſtypticũ,& minus cõfortatiuũ. Quoddã non colatum,& eſt magis ſtypticũ,& magis confortatiuum. Sed iuleb roſatum fit ex aquæ infuſionis,aut diſtillationis roſarum lib.3.zuccari optimi lib.2.bulliant cum facilitate uſq; ad ſufficientẽ inſpiſſationẽ. Et qđ fit ex roſis recentibus eſt magis lenitiuum: ſed ex ſiccis,aut aqua roſata eſt magis ſtypticũ. Et ex his manifeſta eſt uirtus zuccari roſati. declinat enim leuiter ad frigidũ,& eſt magis ſiccum q̃ frigidũ eo ꝙ zuccarum tabarzet ponit̃ quaſi tẽperatũ in utraq; ꝯtrarietate, licet ſit diſcordia de eius cõplexione. Roſæ autẽ ſunt frigidæ in primo,ſiccæ in ſecundo,quare,&c. Eſt tamen dĩa ex parte roſarum, Nã albę ſunt frigidiores,quã rubeę,ſed minus cordiales:& cõpletæ minus frigidæ & minus ſtypticæ quã non cõpletæ. Et ſyluestres ſunt frigidiores, ſicciores & magis ſtypticæ domeſticis:& ſimiliter roſæ ſiccæ quã recentes. Succus tñ roſarum eſt calidus & ſiccus,& reſolutiuus, abſterſiuus,aperitiuus oppilationum. Similiter eſt dĩa ex parte zuccari, nã rubeum notabiliter declinat ad calidũ,& eſt magis abſterſiuũ.

Sed zuccarum duarum coctarum eſt medium inter hæc.zuccarum tñ roſatum debet fieri ex zuccaro depuratiſsimo per primã decoctionẽ,aliter forte declinaret ad calidum. Mel autẽ roſatũ eſt calidũ, & ſiccũ,& calidius eſt illud quod fit cũ ſucco roſarum,& minus ſtypticũ. Iuleb autẽ roſatũ eſt in uirtute zuccari roſati,ſed minus ſtypticum: & magis lenitiuum eſt illud quod fit cum aqua infuſionis,q̃ illud quod fit cum aqua diſtillationis. Et zuccarum roſatum antiquum eſt magis ſtypticum quàm nouum: & nouum eſt magis abſterſiuum, & cordiale, & aliqualiter ſolutiuum.

His ita præmiſsis pro ſolutione dubij ponuntur iſtæ concluſiones. Prima in nulla febre fortis inflammationis competit zuccarum roſatum:quia non eſt proportionatũ infrigidãs. nam ſi aqua cucumeris aliquando in eis inflammatur quinto colliget,multo magis zuccarum roſatũ. Secunda concluſio, zuccarum roſatum quantum ad duas intentiones generales non competit in febribus putridis ante digeſtionem, & euacuationem. probatur primo, quia nullus auctorum concedit ipſum in principio. Cũ enim auctores nominent plurima cõuenientia in principio febrium putridarum de zuccaro roſato nunquã fecerunt mentionẽ: & locus ab auctoritate negatiue tenet in practica medicinę, niſi manifeſta ratio aut experientia ſit in contrarium: Ratione autẽ ꝯfirmatur, quia ſtyptica nõ conueniunt a principio ratione digeſtionis cum uias oppilẽt, & materias faciant ineptas euacuationi. Nec etiam conuenit ratione euacuationis materiæ: quia a principio nõ debet fieri euacuatio cum re quæ ſuccedat cũ ſtypticitate: unde mirabolani prohibẽtur ab initio ut poſt apparebit. Tertia concluſio.zuccarum roſatum aliqñ conuenit a principio ratione cõfortationis ſtomachi, aut cordis:quia aliqñ indigemus in principio febrium:& ꝓpter ubi ſit aliqua materia ſubtilis euacuãda: ꝓpterea in phlegmatica aliqñ cõceditur mel roſatũ ab initio. Quarta concluſio,digeſta materia, & minorata zuccarum roſatum conuenit in febribus putridis, & proprie in declinatione cum opus eſt confortare membra laſſata ex ægritudine, & præcedentibus ſolutiuus. Ad rationes in oppoſitum rũdetur. Ad primam quòd practicantes aliqñ male operantur.

Ad ſecũdũ conceditur aliqñ mel roſa. in phlegmatica coacta intentione confortationis ſtomachi:& minus nocumẽtum facit quando pendet ab humore ſubtili. Ad tertium dicitur quòd Raſis concedit ipſum in almelileti ſequente febrem. Et ad reliquas rationes ex his quæ dicta ſunt facilis eſt rñſio.

Et ſcias quòd cura febris putridæ eſt diuerſa à curatione febris hecticæ. curatio enim hecticæ eſt contenta ſuper contrarietatem ægritudinis: & curatio febris putridæ non eſt contenta ſuper contrarietatem ægritudinis tantum: immo ſuper abſciſionem cauſæ eius: quamuis illud quod eſt conueniens ægritudini, & cibationi ſit amicum uirtuti ex parte ſui ſcilicet uirtutis: & inimicum virtuti ex parte ſui, ſcilicet virtutis: & inimicum virtuti ex parte quoniam eſt amicum inimico eius, & eſt materia, quare eſt adiuuans vtramque earũ: quamobrẽ indigemus in regimine eius canone; & nos ſingulare capitulũ ei, ſi deus voluerit, faciemus.

Hic Auic. ponit duo documẽta: & ſic diuit̃ in partes duas. In prima ponit primũ. In ſecunda ſm ſecũda ibi § Et ſcias ꝙ nõ eſt tibi. § De prima parte dicit, ꝙ cura febris putridæ eſt ualde diuerſa a cura febris hecticæ: quia cura febris hecticæ eſt cõtẽta ſup una ꝯtrarietate tm̃: q̃a ſufficit ſola infrigidatio. Sed cura putridę ultra ꝯtrarietatem ægritudinis oportet ꝙ fiat cũ abſciſione cauſę eius a qua depẽdet: quãuis ſit et alia dĩa, ſ. ex parte cibationis, & infrigidationis: qm̃ illud ꝙ eſt cõueniens ægritudini & cibationi ſ. infrigidatio, & cibi exhibitio, eſt amicũ uirtuti ex parte ſui ſ. uirtutis: quia uirtus ꝯfortat̃ p infrigidationẽ rectificatẽ cõplexionẽ quæ eſt inſtrm̃ uirtutis, & per cibationẽ reſtaurãtẽ ſpiritus & ſanguinẽ. Eſt etiã ex parte ſibi ſ. uirtuti inimicũ, quia eſt amicũ inimico eius ſ. materiei a qua pendet putrida feb. quia infrigidatio multotiens incrudat materiã, & cibus auget ipſam: quare ſequit̃ ꝙ infrigidatio & cibatio eſt adiuuans utrunq; ſ. uirtutem, & materiam. Et ideo ꝓp hanc cõtrarietatẽ indigemus in uſu ciborũ in putrida feb. can. ſiue regula ſupple magis quã in uſu ciborum i hectica. Et ideo nos Auicen. faciemus de cibatione febricitantiũ ſingulare capitulum ſtatim poſt præſens capitulum: ut cibemus febricitantes cum minori nocumento q̃ ſit poſsibile. Notandum primo ꝙ quia feb. hectica eſt feb. facta & non habet cãm corpori intrinſecã a qua pendeat ſpeciali dependentia. ideo circa cauſæ remotionem inquantum talis febris, non oportet ſollicitari, ſed oportet ipſam extinguere cum cõtrario ſ. infrigidante: ſicut dicet̃ in capitulo proprio. Febris autem putrida ut huiuſmodi habet cãm ad intra corpus, a qua dependet ſpeciali depẽdentia: qua ꝓp oportet ipſius cãm abſcindere iuxta ſuperius dicta, & cum hoc infrigidare ſm ꝙ eſt expediens. Notandũ ſecundo ꝙ licet Auic. ſtatim dixerit quòd infrigidatio & cibatio ex parte amicant̃ uirtuti: quia infrigidatio rectificat cõplexionẽ, & cibatio auget ſanguinem, & ſpiritus, ex parte inimicant̃ uirtuti: quia amicant̃ inimico eius ſ. materiæ incrudando & augendo ipſam. non dixit tamen ſe uelle dare can. quibus infrigidemus cum minori nocumento poſsibili: ſed ſolum ſe facturum capitulum generale, ut cibemus cum minori nocumẽto poſsibili eo, quòd can. circa infrigidationem iam incepit proſequi, & proſequitur in præſenti capitulo.

Et ſcias quòd non eſt tibi poſsibile curare febrem niſi cognoueris eam: quod ſi ignoraueris: tunc ſubtilia regimen.

In parte præſenti ponit tertium canonem, ſiue tertium documentum dicens duo. Primum quòd non eſt tibi poſsibile ut cures febrem, niſi poſtquàm cognoueris eam. Secundum, quòd ſi ignoraueris eam tunc ſubtilia regimen. Primum ſic intelligitur quòd non eſt poſsibile, ut cures febrem cum proprijs ſecũdum quòd oportet niſi a caſu: niſi poſt integram eius cognitionem. Vnde non ſufficit ſcire genus ægritudinis, nec ſpeciem: ſed oportet ſcire utrum materia ſit groſſa, uel ſubtilis cruda, uel digeſta, multa uel pauca, quanta ſit febris, & ſic de cæteris diſpoſitionibus: quarum ſermo præceſsit in capitulo de ſignis accidentium febrium. In ſecundo dicto Auice. reſpõdet tacitæ quæſtioni. Poſſet enim quis quærere cũ ignorauero ægritudinẽ: ſicut ſæpe mihi cõtingit, debeo ne aliquid facere? Dicit quòd tu debes ſubtiliare diætam: in ſubtiliando. n. non poteſt eſſe error: cum quilibet æger debeat ſubtilius diæ-

ari, quàm tpe ſanitatis, ſaltem in vna cibatione: cum virtus ſit debilior, & etiam ſm plurimum in toto ægritudinis proceſſu præcipue in ægritudinibus materialibus debet ſubtilius diętari, quàm tpe ſanitatis. Et hoc dictum conforme eſt ſententiæ Auic. quarta primi dicẽtis: quòd cum tu ignoras ægritudinem committe eam naturæ: qm̃ aut ſuperabit, aut manifeſtabit: attenuando namq; diætam committimus ægritudinem naturæ. ipſa.n. cibo non impedita mouebitur contra ægritudinem. vnde eam aut ſuperabit, aut ſaltem manifeſtabit. Sed dices hæc diæta quantum debet eſſe ſubtilis: Rñdeo quòd hoc nõ poteſt determinari: ſed reſpice ad uirtutem tunc præſentem, & ad ægri conſuetudinem, & cæteras conditiones quæ poſſunt eſſe pro tunc tibi manifeſtæ. ſm plurimum tamen minus errabis, ſi ordinaueris ſibi diætam mediam, quæ eſt ptiſana hordeacea tẽpore noſtro in brodio pulli, aut panis lotus in eodem. Non enim tempore noſtro propter hominum conſuetudinem multæ comeſtioni, oportet ita attenuare diætam ſicut præceperunt antiqui. Cum hac.n. diæta media minus potes errare quàm ſi tu ordinaueris diętam extremam: cum extrema magis diſtent inter ſe, quàm medium ab extremis. Secundo quæreres quanto tpe licet ſtare in hac ignorantia. Rñdeo q Raſis. 16. continẽtis tibi aſsignat tempus duorum dierum, cui Auic. conſenſit in hac fen. in cap. de febrib. compoſitis, vbi dicit. Turpe eſt medico cognoſcenti ſignificationes cuiuſcunq; febris non cognoſcere earum complexionem a prima die, uel a ſecunda. Tertio quæreres tranſlatis duobus diebus ſi non cognouero eam, quid mihi agendum eſt. Rñdeo quòd debes quærere ſocium: q ſi forte eum nõ poſsis habere, facias aliqua communia quæ ita poſsint prodeſſe, quòd non obeſſe ſicut clyſteria communia, exhibe ſyrupum acetoſum cum aqua zucchari, & ſimilia.

Et prouide ne occurrat paroxyſmo, niſi vẽtrẽ hẽat vacuũ.

Hic Auic. redit ad cañ. & primo ponit canones magis concernentes opus contra materias cões. ſecundo magis concernentes opus contra calorem febrilẽ. tertio ponit canones magis concernentes opus contra materias proprias febriũ. ſecunda ibi {Et non prohibeas ei aquam.} tertia ibi {Et cum adminiſtraueris iſtos.} Canones autem cõiter dati contra materiam quidam ſunt ad prohibendum impedimẽta digeſtionis, & euacuationis: quidam directe reſpiciunt euacuationem. Hæc pars diuiditur in tot partes quot ſunt canones. partes patebunt legendo literam. Primus canon eſt de prohibendo impediẽs digeſtionem, & euacuationem materiæ. Et dicit, prouide ne æger occurrat paroxyſmo niſi uentrem habeat vacuum. Et per uentrem intelligitur tam ſtomachum, q̃ inteſtina inferiora. hæc enim regulariter operando debent eſſe uacua ante aduentum paroxyſmi, & exacerbationis. Nõ dico quòd omnia inteſtina, & groſſa & ſubtilia debeant eſſe uacua: hoc.n. eſſet ualde difficile, & raro contingens ẽt ſi æger abſtineret a cibo per 12. horas, aut plures ante aduentum paroxyſmi. Ratio autem canonis eſt: quia cibus in ſtomacho corrumpitur a paroxyſmo ſuperueniente, & corruptus ſuggerit materiam morbo. Et ſecũdo natura circa cibum occupata non poteſt uacare digeſtioni, & reſolutioni materiæ. feces autẽ in inteſtinis repertæ in magna copia euaporantes per actionem caloris febrilis addũt inflammationem, & iuuãt ad corruptionem cibi, chyli, & humoris. Et ex his patet qũo hic canon eſt ad prohibendum ea quæ poſſent impedire materiæ digeſtionem, & euacuationem. propterea pro huiuſmodi canonis obſeruatione multis fecib. exiſtẽtibus in inteſtinis ipſas educimus cum ſuppoſitorio, aut cliſteri lenitiuo: & ſimiliter ante aduentum paroxyſmi cibamus tanto tpe in quo veriſimiliter cibus ſit digeſtus in aduentu paroxyſmi: & hæc omnia intelligantur cura regulari. Nam cura coacta multotiens ab hmõi canonis executione impedimur.

Et non moueas in die paroxyſmi aliquid quantum poſsibile eſt tibi, neque cures febrem.

Hic eſt ſecundus canon in quo dicitur quòd non moueas in die paroxyſmi aliquid. ſ. euacuãdo materiam quantum eſt tibi poſsibile. Et ſubdit incidentaliter quòd in tali die non cures febrem. De prima parte canonis ſtatim erit dubiũ cuius deciſio declarabit ipſam. Sed eſt ſciendum pro notitia ſecundæ partis licet de hoc erit ſpecialis ſermo inferius ubi dicit Auic. q non debemus frangere paroxyſmum: ẽt cum iuleb. Auic. hic remouet errorem quorundam medicorum qui fere in omni febre etiam mediocris intenſionis q̃ primum in paroxyſmo, & exacerbatione properant ad epithemata infrigidãtia circa caput, cor, hepar, renes & cętera membra exteriora: quorum error eſt non paruus. Nam oppilando poros, ingroſſando materiam prolongant paroxyſmos: cum oporteat materiam paroxyſmalem tranſpirare per poros. Non.n. opus eſt ut faciamus hæc niſi in febribus acutis in quibus timemus corporis areſactionem. Et ſi omnino uelint hęc approximare ut uideant̃ plura facere, melius eſt ut approximent in hora quietis ad extinctionem caliditatis ſuperfluæ in membris illis forte fouẽtis febrem, & reaggregantis materiam pro ſequẽtibus paroxyſmis. De his autem quæ ſumuntur pro curatione febris tpe paroxyſmi ſicut aqua cocta, iuleb, & ſimilia erit ſpecialis ſermo iferius qñ, & in quibus caſibus conueniant, & qualia debeant eſſe.

Sed pro declaratione primæ partis dubitatur utrum medicus debeat euacuare in die paroxyſmi. arguit̃ quòd ſic. Primo quædam febres ſunt paroxyſmantes omni die in quibus neceſſaria eſt euacuatio, ergo &c. Secundo in febrib' continuis, ſiue ſint continuæ proportionales. ſiue concluſæ oportet euacuare. & certum eſt q nõ põt fieri niſi in die paroxyſmi: immo non niſi in hora afflictionis. Et confirmatur, quia in cõtinuis licet euacuare hora afflictionis. ergo multo magis in interpolatis licebit euacuare hora afflictionis. tenet cõſequentia, cum in cõtinuis ſit uirtus debilior, maior ebullitio, & agitatio q̃ in interpolatis quæ omnia in euacuando timentur. Tertio medicus tunc debet euacuare qñ materia eſt maxime apta motui: ſed in paroxyſmo eſt magis apta motui, quàm tẽpore quietis: quod manifeſtum eſt: cum tunc maxime agitetur, & cõmoueatur. Et confirmatur, quia propter hanc cauſam plures medici in quartana præcipiunt euacuationem inchoante paroxyſmo.

Amplius propter hanc cauſam quidam phlebothomant quartanarios in reuolutione lunæ. Præterea. Dixit Gal. prima aphoriſmorũ aphoriſmo ſecundo q medicus debet mouere hora motus humoris: ſed hora motus humoris eſt hora qua mouetur ad paroxyſmãdum. Quarto principaliter medicus debet eſſe imitator naturæ, & ſic debet euacuare eo tpe quo natura euacuat: ſed natura criticat, & euacuat in paroxyſmo: tertio de criſi. Quinto, qſicunq; natura tentat euacuationem adiuuãda eſt. ſed frequenter natura tẽtat euacuationem in principijs paroxyſmorum & proprie per uomitum, quare eſt iuuanda. Et confirmatur hoc idem de intentione Auic. in præſenti capitulo. & ſecundo aphor. Vndecunque natura repetit inde ducere oportet &c. Sexto. ſudor frequentior, & electiue à medicis prouocat̃ in paroxyſmo: & ſimiliter euacuatio inſenſibilis per poros cutis cum fricantibus. Septimo. medici frequenter coguntur euacuare in paroxyſmis, & exacerbationibus timore apoſtematis, aut cum materia fuerit furioſa, aut uenenoſa, & in omnibus caſibus in quibus nõ dantur induciæ. Vltimo arguitur auctoritate Raſis. 16. continentis. cap. vltimo, & ratione eiuſdem. Dicit.n. quòd euacuatio quę non debet fieri in hora paroxyſmi eſt euacuatio per fluxum uẽtris: ſed euacuatio per uomitum põt fieri: & aſsignat cauſam in his uerbis: utendum eſt euacuatione in temporibus paroxyſmorum per ſuperius: in tẽporibus quietis per inferius: quoniam in temporibus paroxyſmi humores ſunt turbati declinantes ad ſuperius: & in maiori parte ſit vomitus, & fluxus ſanguinis narium. Sed in tempore quietis eo quòd tunc natura, & humores quieſcunt facilis erit euacuatio per urinam, & egeſtionem.

Pro ſolutione dubij præmittẽdum quòd per euacuationem intelligimus quancunq; euacuationem ſenſibilem, aut inſenſibilem. Et per diem paroxyſmi poſſumus intelligere diem. ſ. 24 horarũ in qua accidit paroxyſmus: & ẽt horã afflictionis ipſius paroxyſmi: & de utroque modo eſt ſermo apud Auic. Notandum ſecundo quòd duplex eſt cura, quædam regularis & eſt cum iuuamento notabili abſque notabili nocumento: & econtra coacta ſit cum notabili iuuamento, & notabili nocumento: ſed iuuamentum eſt maius nocumento.

His pmiſsis ſit hæc prima concluſio. in interpolatis pro euacuatione eligẽda eſt dies quietis & ſi habeat plures dies quietis eligẽda eſt magis diſtans ab hora febris pręterq̃ in euacuatione q̃ eſt per poros cutis. vñ in quartana eligimus tertiã diẽ à die paroxyſmi: & ſilr i quintana. Dixi præterq̃ in euacuatione quæ eſt per poros cutis: nam ſm plurimũ ſudor paroxyſmalis, & criticus ſunt in declinatione paroxyſmi prouocandi: &

ſimiliter

ſimiliter euacuatio inſenſibilis per poros cutis. & ſi interpolata inuadit quotidie eligenda eſt hora quietis: concluſio probatur, cum tunc uirtus ſit magis tolerans, & corpus minus reſolubile, & humores minus agitabiles, & corpus minus à pharmaco inflammabile: & etiam quia in hora periodi materia mouetur à centro ad circunferentiam & pharmacum trahit à circunferentia ad cẽtrum. Secunda concluſio, in cõtinuis proportionalibus eligenda eſt hora tẽporis. ſed in concluſis hora frigidior diei: ſicut hora matutina: in his enim horis corpus eſt minus inflammabile, & reſolubile: & humores minus agitabiles, & uirtus magis tolerans. Tertia concluſio, quacunq; hora natura tentauerit aliquam euacuationem ꝑ aliquam regionem, ſi natura non fuerit potens ad complendum eam eſt adiuuanda per eandem regionem. hæc concluſio eſt de intentione Auic. in præſenti capitulo. Eſtq; apho. ſecundæ particulæ, Vndecunq; natura repetit inde ducere oportet per conuenientes regiones. Quarta concluſio, aliquando medicus cogitur, & debet in hora paroxyſmi, & exacerbationis phlebothomare, & pharmacare, & alijs modis euacuare, gratia maioris nocumenti euitandi, quàm ſit nocumentum conſequens euacuationem. concluſio manifeſta eſt: cum aliquãdo ferè ſubito oporteat phlebothomare, gratia apoſtematis euitandi in membro nobili: & aliquando oporteat materias furioſas, aut uenenoſas ſubito educere, & ſic de alijs euacuationibus poſſet exemplificari. Et aliquando materiæ ſunt ita propinquæ uijs ductuum ꝙ ſine magna moleſtia ægri poſſunt educi cum leui clyſteri, aut leui uomitiuo: & ſi in hoc caſu eſſet cognitũ poſſet regulariter euacuare quacunque hora.

His ita determinatis ſupereſt ut reſpondeamus ad rationes in contrarium. Ad primam & ſecundam ex dictis patet ſolutio. Sed ad confirmationem negatur iſta conſequentia. in continuis debemus euacuare tempore afflictionis. ergo multo magis in interpolatis. Nam quamuis uirtus ſit fortior, & corpus minus inflãmabile in interpolatis quàm in continuis, & in ſumma minus noceret euacuatio: tamen quia debemus ſemper eligere maius bonum & uitare maius malũ: debemus in interpolatis eligere horam quietiorem in qua non eſt afflictio: ſed in continuis non poſſumus iſtud facere cum corpus ſemper febriat: eligimus tamen horam minoris febris. Ad tertiam rationem dicitur ꝙ in periodo natura eſt magis apta motui: ſed ille motus eſt cõtra motum euacuationis pharmaci, & cum hoc ſunt alia nocumenta dicta in probationibus cõcluſionum. Ad confirmationem ꝙ quidam curant quartanarios dando ſolutiuum in principio paroxyſmi. Reſpondetur ꝙ licet aliquando ſuccedat: immo hoc modo curaui meipſum à quartana: ut plurimum tamen non ſuccedit: & maiora ſequunt̃ nocumenta quàm iuuamenta. Ad aliam confirmationem de illis qui phlebothomãt quartanarios in reuolutione lunæ, ego quantum eſt in me illam phlebothomiam uitupero: nec uidi aliquẽ, nec audiui qui ex illa phlebothomia iuuaretur: ſed bene multis nocuit. Ad aliam confirmationem de Gal. dicente ꝙ debet fieri euacuatio hora motus humoris. Reſpondetur ꝙ hora motus humoris de qua loquitur non eſt hora paroxyſmi, qui eſt motus præter naturalis: ſed eſt hora motus naturalis unde unicuique humori eſt aliqua hora diei attributa: phlegmati enim prima hora noctis incluſiue uſq; ad ſextam. ſed melancholiæ a ſexta uſq; ad duodecimam. ſanguini uero a duodecima uſq; ad decimamoctauam: ſed choleræ, a decimaoctaua uſq; ad uigeſimamquartam. In his enim horis ſi apte poſſent fieri euacuationes eſſent humores paratiores euacuationi.

Ad quartum reſpondetur, ſed Marſilium ꝙ medicum debere imitari naturam, non intelligitur ꝙ medicus ita operetur ſemper ſicut natura, immo intelligimus ꝙ medicus debet agere id quod eſt melius naturæ. nũc autem quia melius eſt naturę ꝙ fiat euacuatio in hora quietis: ideo hoc debet facere medicus: hoc modo imitatur naturã. Hæc tamen ſolutio non eſt ad mentem ponentium dictum illud. Aliter dicitur ꝙ medicus debet imitari naturam inquantum poteſt. Vnde ſi medicus poſſet operari cum inſtrumentis quibus utitur natura. ſ. cum calore naturali, & uillis membrorum: tunc forte deberet facere euacuationem hora paroxyſmi, ſicut facit natura. ſed quia non poteſt uti his inſtrumẽtis, quibus utit̃ natura: immo oportet ꝙ utatur pharmaco aut phlebothomia quæ calefaciũt & agitant humores, & debilitãt. ideo debet facere euacuationem in hora quietis, in qua ſunt apta minus ſequi hæc nocumenta. Aliter & clarius dicitur, ꝙ medicus debet imitari naturam mere naturaliter operantem inquantum poteſt. nũc uero quia natura facit fortia accidentia, & motus uirtuti moleſtos: ſicut quotidie uidemus in criſi: quæ omnia ueniunt præter intentionem naturæ. ideo medicus non debet in hoc imitari naturam: quia non mere naturaliter operatur, immo hoc facit natura tẽpore paroxyſmi, ſtimulata a forti impreſſione materiæ ꝑꝑ quam ſtimulationem mouetur ad euacuationem. In tempore autem quietis, quia non eſt ſtimulata, non mouet̃ ad criſim. Medicus itaq; non debet ipſam in hoc imitari: quia non agit mere naturaliter: immo debet facere euacuationem cum minori nocumento poſſibili. hoc autem fiet in die quietis. Ad quintum, & ſextum cum confirmationibus ſuis patet reſponſio ex his quæ dicta ſunt in determinatione quæſtionis. Ad ſeptimum dicitur argumentũ illud procedere. Nam ſicut dictum fuit in determinatione quæſtionis: oportet aliquando in paroxyſmis & exacerbationibus phlebothomare, & pharmacare cum ægritudo non dat inducias uſq; ad horam quietis aut minoris tẽporis. Propterea dixit Auic. in can. Non moueas in die paroxyſmi quantum eſt poſſibile: quia aliquando non eſt poſſibile ſicut determinatum fuit in quæſtione.

Ad ultimum dicitur ꝙ intentio Raſis. 16. continentis fuit ꝙ medicus debet adiuuare naturam in quibus deficit. & quia natura in tempore paroxyſmi pluries tentat euacuationem per uomitum, quã per ſeceſſum a cuius complemento frequenter deficit, oportet medicum ipſam adiuuare. Quòd autem hoc ſit uerum manifeſtum eſt. nam in cholericis quorum materia leuigat ad os ſtomachi frequenter accidit inclinatio ad uomitum. In phlegmaticis ſimiliter propter multitudinem plegmatis, reperti in ſtomacho. Similiter in melãcholicis propter communitatem ſplenis ad os ſtomachi mediante uena deferẽte melancholiam ad os ſtomachi: ſed non ita frequenter in paroxyſmis inclinatur ad fluxum uentris. Similiter fluxus ſanguinis narium frequentius prouocatur in paroxyſmis quã quicunque alius fluxus ſanguineus: ideo medicus frequentius debet adiuuare naturam ad has duas euacuationes, quã ad alias tempore paroxyſmi, & ſemper cum leuibus. Si autem natura nullam iſtarum euacuationum tentaret medicus non debet ipſam inchoare niſi coacte gratia minoris nocumenti euitandi: & ſic eſt finis, &c.

Et oportet vt obſerues in omnibus illis diſpoſitionem virtutis: quòd ſi fuerit fortis, & fuerit illud quod vincit ſanguis, aut cum humore qui vincit ſanguis: tunc phlebothomia eſt magis conueniens, & proprie cum vrina eſt rubea groſſa, non citrina ignea ex qua timeatur apud phlebothomiam victoria choleræ, & acuitas eius.

Hic eſt tertius canon, & eſt cum quatuor alijs ſequentibus principaliter de euacuatione materierum, quæ communiter peccant in febrientibus præter naturam propriam febrium: quarum euacuatio a medicis dicitur exiccatio. Et iſte primus canon de phlebothomia cum quatuor alijs ſequentibus ſunt magis ſpeciales præcedẽtibus: quia ſunt de ſpeciali modo euacuationis ſcilicet phlebothomia, lenitione uentris, prouocatione urinę, prouocatione ſudoris, & prouocatione uomitus. Et dicit primo ꝙ in omnibus illis febrientibus febre putrida oportet ut obſerues diſpoſitionem uirtutis. ut non cõtradicat operationi tuæ maxime in phlebothomia. ea enim non conſentiente nulla faciẽda eſt euacuatio: ſed maxime phlebothomia. Si ergo uirtus febriẽtis fuerit fortis, & humor qui uincit fuerit ſanguis aut cum humore qui uincit fuerit ſanguis: tũc phlebothomia eſt melior res. ſ. inter euacuationes: & proprie cũ uideris ꝙ urina eſt rubea, groſſa. Sed ſi fuerit citrina ignea: tunc non eſt facienda phlebothomia: quia ex iſta urina ignea timetur ꝙ apud phlebothomiam ſequatur uictoria choleræ, & acuitas eius.

Pro declaratione huius canonis dubitatur. utrum in qualibet febre humorali competat phlebothomia. Et arguitur ꝙ ſic, auctoritate Gal. 11. therap. 15. cap. ubi dicit optimum eſt uenam incidere non ſolũ in ſynochis febribus: ſed in omnibus alijs, quæ ex putredine humorum fiunt. Amplius quarta primi, capitulo de phlebothomia: licet phlebothomia non ſit ne- *Verum in oī humorali febre cõueniat phlebothomia.*

Medicus quomodo imitetur naturam.

ceſſaria

ceſſaria eſt tamen conueniens: quin efficit ut natura fiat fortis ſupra reſiduum materiæ. Et confirmatur: quia quandocunq; ſanguis peccat, quanto, aut quali competit phlebothomia alijs non contradicentibus: ſed in omni febre ſanguis peccat ſaltē in quali: quia eſt ita inflammatus ut per ipſum a corde ad alia membra febris deferatur.

In oppoſitum eſt Auic. in parte præſenti qui negat phlebothomiam cum urina eſt acuta ignea.

Febris humoralis ſi de dicat.

Pro ſolutione huius eſt ſciendum ꝙ febris dicitur humoralis. quia pēdet a calefacto eſſe humorum, ſiue illi humores ſint in corde, ſiue in alijs membris dummodo uapor calefactus ab illis eleuatus cordi communicetur. Et conſequenter feb. dicitur ſanguinea quia pendens a calefacto eſſe ſanguinis, & nō calefacto eſſe aliorum humorum. Et febris aliqua ſpecifice denominatur ab aliquo humore quando pendet a calefacto eſſe eius, & non alterius. Si uero pendeat a plurium denominatione denominatur ut ſanguinea, cholorica &c. Et per calefactum eſſe humorum in propoſito intelligo tam calefactum eſſe cum putredine, quàm ſine putredine. Et ex his infertur quòd ſi aliqua febris penderet a calefacto eſſe alicuius humoris, & calefieri ſanguinis: non diceremus ipſam ſanguineā, nec n ſanguine pendere ad intellectum dictum. Nam ſic omnis febris eſſet ſanguinea. Et ex his patet quòd in textu per humorem uincentem debemus intelligere illum a cuius calefacto eſſe pendet feb. & ſic ſanguinem dicemus uincere ſi a calefacto eſſe eius pendeat febris. & ſi pendeat a calefacto eſſe alterius humoris, dicemus alium humorem uincere. Et ſi pendeat a calefacto eſſe plurium humorū nos dicemus plures humores uincere. ſ. in comparatione ad alios a quorum calefacto eſſe non pendet febris. Tunc reſtat ut videamus quid Auic. intelligat cum dicit quòd cū humore qui uincit fuerit ſanguis. Et poteſt dupliciter intelligi, uno modo quòd ultra humorem in quo fundatur calefactum eſſe faciens febrem ſit in corpore ſanguis amplior opportuno, aut in comparatione ad propriū temperamentum, aut amplior quàm debeat eſſe in iſto corpore taliter febriente: ſiue ſanguis ſit admixtus peccanti humori, ſiue non. Secundo modo intelligit quòd cū humore qui uincit fuerit ſanguis mixtus. i. ſecū ad minima diuiſus, ut per apertionem uenæ facile cum ſanguine egrediatur. Nam quāuis largo modo poſſemus dicere omnem humorem exiſtētem in uenis eſſe ſanguini mixtum: tamen ſic nō intelligitur hic: quia ſi ſit parietibus uenarum adhærens ſua uiſcoſitate: aut in ipſarū poroſitatibus imbibitis ſua ſubtilitate: aut ſtans in magnis fruſtis ſit in uenis cum ſanguine non dicitur ſanguini mixtus: & multo minus dicitur mixtus ſi ſit extra cor, & extra uenas, & arterias. Ad hoc ergo quòd humor dicatur mixtus cum ſanguine requiritur quòd ſit in corde, uenis, aut arterijs cum ſanguine ad minima diuiſus: ita ut minimum unius tangat minimum alterius. Sed præter hanc cōditionem addamus aliā de intentione Dyni, & Gētilis ꝙ iſte humor qui eſt admixtus cum ſanguine modo ſupraſcripto ſit etiam uicinus naturæ ſanguinis tam in qualitatibus primis, quàm ſecundis. i. ꝙ non obtineat in latitudine ſua gradus cōtrarios naturę & diſpoſitioni ſanguinis: ſed ſit ſibi ſatis proportionalis. Hæc tamen ſola cōditio non ſufficit. ſīt enim ipſum paruo tempore ſtetiſſe in uenis, ita ut nondum ſecum potuerit ad minima diuidi: aut forte naturam ipſum ſeparaniſſe a ſanguine ſicut aliquando fit in criſibus ante exitum eius a uenis. Sed quando adſunt iſtæ duæ conditiones: tunc eſt maxime mixtus cum ſanguine: & aptus educi cum euacuatione ſanguinis abſq; nocumēto. ſ. abſq; hoc ꝙ corpus ducatur ad cholericorum ebullitionem, aut ad frigidorum crudationem, ſeu cruditatem. Notandum tertio ꝙ per humorem uincentem non ſolum debemus intelligere humorem qui actu facit febrem: ſed etiam humorem qui ſtās ſub forma cauſæ antecedentis eſt de proximo facturus febrē. Non enim ſolum in continuis facimus phlebothomiam: ſed etiā in interpolatis tēpore quietis, quando nullus humor actu putret, ut educamus humorem qui de proximo facturus eſt febrem.

Humor mixtus cū ſanguine.

Humor uincens.

Notandum quarto quòd quando humor faciens febrē eſt mixtus ſanguini ſm duas conditiones iam dictas, urina plurimum apparet rubea, groſſa, quia per talem mixtionem cum humore putrente fit ꝙ quando natura pellit aliquam partem humoris peccātis cum urina, etiam ſecum pellitur aliqua pars ſanguinis ad minima diuiſi cū humore illo. Vnde urina tingitur ſm exigentiam humoris peccantis: & etiam ſecundum exigentiā ſanguinis qui ſecum pellitur: & dat urinæ colorem rubeū, & ſubſtantiam groſſam. Quando autem cum ſanguine peccat cholera, aut plurimum dominans in quantitate, aut plurimum diſtans n natura ſanguinis utplurimum non fit urina rubea groſſa: ſed ſubtilis ignea, uel notabilis citrinitatis. Similiter quādo eſſet phlegma plurimum, aut ualde crudum multum diſtās n natura ſanguinis communiter non fit urina rubea, groſſa, ſed groſſa, alba: aut ſubtilis, alba propter oppilationes, & priuationem digeſtionis. Similiter quando eſſet melancholia plurimum, aut multum diſtans a natura ſanguinis nō eſſe urina rubea groſſa: ſed tendens in fuſcedinem niſi forte propter oppilationem fieret ſubtilis alba. Auicenna autem per hoc quod dixit non citrina ignea: uoluit etiam alios modos urinarum intelligi, qui ſignificant aut humorem multū diſtare a natura ſanguinis aut eſſe multum ſuperantem ſanguinem proportionabiliter in qualitate. Nam in his caſibus etiam peccāte ſanguine nō debet phlebothomia fieri niſi præcedat purgatio, ſi aliud indicans non fuerit: nam timetur aut cholericorum ebullitio, aut frigidorum incrudatio.

His præmiſſis ſit hæc prima concluſio. In omni ſpecie febris humoralis poteſt a principio competere phlebothomia. Nam in cholericis, phlegmaticis, melancholicis tam cōtinuis, quàm interpolatis poteſt humor faciēs febrem eſſe mixtus cū ſanguine ad intellectum datum. propter quam mixtionē phlebothomia euacuans ſanguinem, & humorem peccantem exonerabit uirtutem: unde fiet potentior ſupra reſiduum digerendum, & euacuādum: & ſic ſequetur magnū iuuamentum abſq; notabili nocumento. In ſynochis autem non eſt dubiū phlebothomiam ſumme iuuare: & hæc eſt mens Gal. ſecūdo therapeuticæ. cap. 15. in auctoritate poſita ante oppoſitum. Secūda concluſio. non in qualibet febre pendente a putredine aliorum humorum n ſanguine, etiam conſtante uirtute conuenit phlebotomia: probatur, nam multæ ſunt febres pendētes a putredine aliorum humorum a ſanguine: quarum humores non ſunt mixti ſanguini, nec ſunt uicini naturæ ſanguinis: & aliquādo multum ſanguini dominantur. Vnde euacuato ſanguine per phlebotomiam qui eſt frenum aliorum humorum, & pauco de humore peccante euacuato fiet notabile nocumentum: utputa cholericorum ebullitio, aut frigidorū incrudatio abſq; iuuamento notabili. Et ex his patet clarus intellectus multorum textuum quorum aliqui præcipiunt phlebotomiam utputa quando humor peccans eſt mixtus ſanguini propinquus naturæ eius. Aliqui prohibent phlebotomiam, utputa quando non eſt mixtus ſanguini multum diſtans n natura eius, aut forte minus proportionabiliter excedens ipſum. Non. n. tunc cōuenit phlebotomia niſi ipſo humore multum dominante prius euacuato. Et hæc fuit mens Gal. 4. de regimine ſanitatis: ubi dixit. quando humor parum diſtat a natura ſanguinis audacter phlebotoma. quando uero plus diſtat phlebotoma cum teuerētia. i. parum. Quando uero plurimum diſtat nequaquam.

Et ex his patet ſolutio ad duo argumenta facta ante oppoſitum. Sed ad confirmationem negatur maior. non. n. quandocunq; ſanguis peccat quanto aut quali etiam conſtante uirtute competit phlebotomia. ſic enim in ephemeris & hecticis competeret phlebotomia cum in omnibus calefiat ſanguis. ſi tamē ſanguis calefieret caliditate fixa alijs conſentientibus cōpeteret phlebotomia.

Deinde fac ſequi phlebotomiam ſolutionem uentris ſubtilem, proprie ſi fuerit illic ſiccitas, cum eis quæ ſunt ſicut aqua hordei & alſiracoſt pauco, & aqua hordei cum ſyrupo acetoſo. Et ſi natura non fuerit lenis adde in eo, quod eſt ſicut ſiracoſt, quod ſi ſicut ſyrupus uiolatus: & ſit vltimitas lenificatio, non fluxus uentris, & non ſolutio laborioſa. Et magis dilectum eſt apud me adminiſtratio clyſteriorum ſecundū ultimitatem qua indigetur in virtute. Et de clyſteribus communis iuuamenti lenibus eſt clyſtere factū ex oleo violato & ſucco foliorum ſiclæ & vitello oui, & zuccaro rubeo, & baurac. Cum ergo lenieris hac lenificatione: fortaſſe indigebis eo debiliore, quàm illud quo indiguiſti in principio: & illud eſt quando natura eſt obediens.

Hic eſt quartus canon, & eſt de euacuatione per uentrẽ: & dicit tria. Primum deinde poſt phlebotomiam fac ſequi ſolutionem uentris ſubtilem.i.facilem, ſiue paruã. Et proprie hanc debes facere ſi uenter fuerit ſiccus cum eis quæ ſunt ſicut aqua hordei ſumpta quantitate .v.aut.vi. vnc. debitæ calidita. Secundũ lenitiuum eſt paruũ ſiracoſt.i.mãnæ, utputa a quinq;. vnc.vſq; ad unam.vnc.cum quatuor.vnc.aquæ hordei, aut circa. Tertium eſt ſyrupus acetoſus qui debet dari ſolus quantitate quatuor, aut quinq;.vnc.ſi ſit longus.ſi uero ſit abbreuiatus per decoctionem ſicut communiter ſit, debet accipi de eo a quantitate duarum vnc.aut trium cũ tribus .vnc. aquæ coctæ aut pluribus ut commode bibi poſsit: & debet miſceri cũ aqua hordei ut dicetur inferius. Et ſi natura non fuerit leuis.i.uenter nõ fuerit facile obediens medicinis ſolutiuis, adde in eo ſ. ſyrupo acetoſo, aut in aliquo ex ſolutiuis de quibus ſupra aliquid adiuuans, quod ſit ſicut ſiracoſt, aut ſyrupus uiolatus maxime factus ex uiolis recentibus: quia eſt magis lenitiuus, aut addas utrunq;. Et ſit ultimitas.i.ultimum quod intendis in hac euacuatione lenitio uentris educens materias, quæ in inteſtinis reperiuntur. Non fluxus uentris.i.nũ euacuatio per quã materiæ trahantur a longe ad fluendum per inteſtina. Nec ſolutio laborioſa.i.ſolutio difficilis requirens forte pharmacum. Secundo dicit quòd magis dilectũ eſt apud ipſum adminiſtratio clyſteriorum ſecundũ ultimitatem, qua indigetur in uirtute ipſorũ id eſt quæ clyſteria ſint magis, aut minus uigoroſa ſecundum neceſsitatem. Sunt enim aliqua corpora quæ pro educendo materias communes quæ in inteſtinis continentur, indigent clyſteribus magis acutis: aliqua minus acutis. immo unus & idem ſecũdum maiorem, aut minorẽ uentris conſtipationẽ indiget clyſteribus aliquando magis acutis, aliquando minus: aliquando magis mollitiuis: aliquando magis inciſiuis, aut abſterſiuis. Et ſubdit ꝙ ex clyſteribus communis iuuamenti .i. ſecundũ plurimum in tali caſu ſufficientibus, lenibus.i.ventris lenitiuis eſt quod ſit ex oleo uiolato, ſucco foliorũ ſiclæ .i. blitis. uitello oui: zucca.rubeo & baurach.i.ſale. Deſcriptio poteſt eſſe talis.recip.ſucci ſiclæ lib.unam.olei uiolati.unc.vi.uitelli oui numero.i.uel duo: zuccari rubei.unc.i.ſalis. drach.ij. & eſt ſatis acutum, abſterſiuum, & lenitiuum. Et potes facere magis acutum addendo plus de ſale, & ſucco blitis: & magis abſterſiuum multiplicando zuccarũ & ſuccum blitis, & magis lenitiuum, multiplicando oleum & uitellos oui. Tertio dicit quòd cum tu lenieris hac lenitione ſiue per clyſtere, ſiue per medicinam exhibitam fortaſſe, indigebis debiliori lenitiuo, quàm illud quo indiguiſti in principio. Et illud erit quãdo natura.i.uenter erit factus obediens per lenificantia præcedentia. Et dicit fortaſſe: Sunt enim quidam qui poſt uſum clyſteriorum, & medicinarum lenientium efficiuntur magis ſtyptici. aliqui efficiũtur magis lenes orificijs meſeraicarũ deoppilatis, ꝙ̃ primo erãt a fecib⁹ duris & phlegmate cõſtipata.

Notandum primo circa partem præſentem quòd euacuatio de qua hic eſt ſermo. eſt ad educendum materias cõmunes quę in ſtomacho, inteſtinis, & uenis meſeraicis, aut ſaltem earum extremitatibus continentur. Quapropter ſi huiuſmodi ſuperfluitates fuerint in inteſtinis groſsis ſola ſufficiunt clyſteria. Si uero in inteſtinis gracilibus & ſtomacho indigemus medicina exhibita per os: cum clyſteria non aſcendant niſi uſq; ad ileon. & huiuſmodi lenificatio eſt neceſſaria in principio omnium febrium putridarum, niſi uenter ſponte fuerit lenis. Si uero in febribus ſit opus phlebotomia, prima præcedat huiuſmodi lenificatio: deinde ſiat phlebotomia. Deinde poſt phlebotomiam iterum uenter leniendus eſt, ſi non fuerit lenis. Si uero non ſit neceſſaria phlebotomia ab hac lenitione inchoandũ eſt: nec regl'r in principio ſunt exhibendæ medicinę euacuãtes materiã febris. Hæc autem lenitio facienda eſt ad educẽdum ſuperfluitates primę digeſtionis, chylum corruptum, humores & quæcunq; nociua continentur in ſtomacho, inteſtinis, & extremitatib. uenarum meſeraicarũ. Hæ enim materiæ in febriẽtibus putridæ facile corrumpuntur: & corruptæ fouent, & augent febrem: quamuis non ſint materiæ propriæ febris. Et ſecundo ad contemperandum caliditatem febrilem. Quapropter debent diuerſificari ſm gradum caloris febrilis. Et tertio ad aperiendum uias, ut natura faciliter poſsit expellere ſuperflua a toto corpore ad inteſtina. Notandum ſecundo ꝙ ſolutiua ſuperius ſcripta in textu poſita ſunt ſatis leuia: & in habente uentrem notabiliter ſtypticum parum operarentur, aut forte nihil. fortius enim inter ea eſt mãna, quod exhibitũ in parua quantitate ſicut iubet, parum operaretur. Et ſi detur in notabili quantitate: utputa.ij.vnc.ſolum cholerã ſua proprietate, & aliquando phlegma ſecundum diuerſitatẽ rerum ſuper quibus cadit. Horum autem humorum electio non eſt illud quod quæritur ab Aui.in hac lenitione. propterea neceſſariũ eſt ipſum in parua quantitate miſcere cum notabili quantitate aquæ ordei. aut alterius lenientis, & non eligentis. Medici tamen huius temporis communiter utuntur caſsia diſſoluta cũ decoctione fructuum. ut.recip.floris caſsiæ.vnc. i. aut drach. x.trahantur cum decoctione fructuum quæ hoc modo eſt ordinanda.recip.prunorum numero iiij.iuiubarũ.ſebeſten.añ.numero.x.uiolarum.drach.i.bulliant in ſex.vnc.aquæ ad conſumptionem medietatis: ſed uiolæ ponantur in fine decoctionis & cum hac caſsia trahatur, & diſſoluatur. ꝙ ſi calor febrilis fuerit magnus, his potes addere tamarindos. Et quamuis caſsia electiue educat choleram, & phlegma, de hoc non curat cum operetur ſine agitatione & moleſtia: & in melancholicis ponerentur ad coquendum cum ſupraſcriptis flos boraginis, & bugloſſæ & in phlegmaticis aliquid mellis. Tertio notandum quòd clyſteria ſunt magis dilecta ꝙ̃ medicinæ exhibitæ per os maxime poſt phlebotomiam, regulariter factam quæ nõ debet fieri niſi ſtomacho, & inteſtinis prius a ſuperfluitatibus mundatis. Clyſteria.n.ſufficiunt ad educendũ feces quæ in inteſtinis groſſis continentur, quæ de facili in eis in paruo tempore congerũtur: & cũ hoc minus agitant, & debilitant quàm medicinę ſumptæ per os. Sed ubi non eſt opus, phlebotomia aliquãdo melius eſt uti clyſteribus: aliquando medicina leniente ſecũdum diuerſitatem repletionis inteſtinorum groſſorum tantum, aut ſtomachi & inteſtinorum gracilium, ad quę clyſtere non aſcendit. Notandum quarto ꝙ licet clyſtere ab Auic.deſcriptum ſit communis iuuamenti: deſcribuntur tamen alia a medicis antiquis, & modernis quæ etiam ſunt communis iuuamẽti. Clyſtere commune apud medicos noſtri temporis eſt huiuſmodi. recip.hordei, maluarum, blitis.añ.M.unum.bulliant in ſufficiẽti quantitate aquæ ut in vi.lib.aquæ in qua prius hordeum per xij. horas fuerit infuſum uſq; ad ſufficientem decoctionem, de qua decoctione accipiatur unc.xviij.olei communis uel uiolati ſi indiges maiori infrigidatione un.iij. uitelli oui numero.i. ſalis.drach.ij.miſce. Et aliquãdo huic addimus duas.unc.mellis uiolati, ubi opus eſt maiori abſterſione. Aliqui tamen ſicut Gal.ij.therapeu.& moderni quidam faciunt clyſtere ex aqua mellis.unc.xv.& olei.vnc.iij.& eſt optimum in febribus paucæ inflammationis. Et potes facere aquam pluris mellis, aut paucioris ſecundum neceſsitatem maioris, aut minoris abſterſionis. In febribus aũt incenſiuis ſicut cauſones, tertianæ continuæ & ſimiles: & proprie tempore æſtatis facimus clyſteria notabiliter infrigidantia ex aqua decoctionis hordei, & matrũ uiolarum quibus addimus ſuccos infrigidantes ſicut ſemperuiuæ, ſolatri, & ſimilium quantitate duarum aut trium. vnc.& aliquando, ſcrup.ſ.cãphoræ: & ponimus in eis oleum uiolatum, aut nenufarinum, & parum zuccari loco ſalis & ſupponitur tepidum. Meliores tamen eſſe ſucci anguriæ, citrulli, cucumeris, & portulacæ, quia ſunt frigidi & humidi lenientes, & poſſunt poni in maiori quantitate. Notandum quinto ꝙ ſicla idem eſt quod bleta: & eſt duplex domeſtica, & ſylueſtris: quæ ſylueſtris uocatur blitis. ſiue olus iamenum. Domeſtica ãt eſt duplex: altera alba: altera nigra.i.viridis obſcura: & alba ẽ melior: quia in ipſa eſt uirtus abſterſiua, & pungitiua iuuans ad lenitionem. ſed in nigra eſt uirtus ſtyptica quæ nõ conuenit huic propoſito. utraq; tamen declinat ad frigidum, licet in utraq; ſit uirtus compoſita. Vtrum autem ſtante neceſsitate phlebotomiæ & pharmaciæ eligentis materiam propriã quæ ſint pręmittendæ non eſt hic diſcutiendum: ſed determinabitur inferius. Similiter ſi quæratur utrum clyſteria acuta notabiliter exoluentia competant in febribus; Dicendum eſt ꝙ merito febris non conueniũt. Nã, quarta primi, capitulo, de enemate, quę ex eis ſunt acuta debilitant hepar, & perducunt ad febres: & proprie in principio non conueniunt quando materiæ ſunt crudæ cum de intentione Aui.decimaſexta tertij.cap.de cura colicæ. Clyſteria acuta exigant digeſtionem materiæ: digeſta tamen materia poſſumus uti clyſteribus acutis ſicut utimur medicinis exoluentibus ꝑ os. ſed merito aliorũ quæ aliquãdo coniun-

Cõmunis uſus medicorũ in leniẽdo uentrem.

Vſus clyſteriorum.

coniunguntur febribus: quandoq; conueniunt ſicut in conca, ſubet, ſtupore, dolore capitis ab humore phlegmatico, apoplexia, & ſimilibus quando fortius indicarent quàm febris indicet oppoſitum. nam in his caſibus etiam ab initio nulla præcedente digeſtione eſt eorum uſus neceſſarius. Similiter ſi quęratur utrum in omnibus febribus humoralibus debeat præmitti hæc lenificatio. Dicendum eſt quòd ſic, niſi uenter fuerit lęnis quę aliquando debet perfici cum clyſteri, aliquando cũ medicina ſumpta per os ſm quòd materiæ communes educendæ continentur in inteſtinis groſsis, aut in ſtomacho & inteſtinis gracilibus ad quæ clyſteria non attingũt: & ſecundum uarietatem diſpoſitionis recipientium in aptitudine ad clyſtere, aut ad medicinam per os ſumendam. Verum aliquando oportet ab initio nó ſolum educere materias communes, ſed etiã proprias, ſicut oſtenditur inferius.

Deinde fac ipſum ſequi ea quæ urinam prouocant: ſicut ſyrupus acetoſus decoctus cum radice apij, & ſimilibus.

Hic eſt quintus canon, in quo docet euacuare per urinã: & dicit. deinde. i. poſt phlebotomiam ſi expedierit & poſt lenitionem uentris fac ipſum ægrum ſequi ea quæ prouocẽt per uias urinæ: ſicut eſt ſyrupus acetoſus decoctus cum radice apij: & ſimilibus aperientibus, & prouocantibus. Pro cuius declaratione primo nota non eſſe intentionem Aui. educere per uias vrinæ materias proprias febrium: ſed quaſdam aquoſitates, & partes ſeroſas in uenis cõrentas, & pro magna parte multiplicatas per actionem caliditatis febrilis agentis in maſſam ſanguineam: quæ licet nó ſint materia propria feb. fouent tamen ipſam, impediuntq; naturam a digeſtione, & euacuatione materierum propriarum. uerumtamen aliquando accidit ut cum his euacuetur materia propria feb. propter propinquitatem, aut mixtionem eius cum huiuſmodi ſeroſitate: licet eius euacuatio hic non principaliter intẽdatur. iuuant etiam huiuſmodi prouocantia ad materiæ propriæ digeſtionem incidẽdo, & ſubtiliando, necnon ad uariarum apertionem. Secundo notandum quòd Aui. dixit deinde: ad ſignificandum ꝙ huiuſmodi prouocatio debet ſequi phlebotomiam ſi fuerit expediẽs, aut uentris lenitionem: phlebotomiam quidem ne per huiuſmodi cum ſint calida fiat inflammatio, & ſecundo ne ſtante plenitudine fiat præcipitatio materierum cum huiuſmodi aperientibus ad uias urinæ & loca anguſta, & ſequatur oppilatio. ſed uẽtris lenitionem, ne materias corruptas in ſtamacho, & in inteſtinis contentas præcipitent ad hepar & ad uenas. Tertio notandum ꝙ per ſyrupũ acetoſum decoctum cum radice apij, & ſimilibus poſſumus duo intelligere. ſ. aut ſyrupũ acetoſum ſimplicem exhibitum cum decoctione radicis apij, & ſimiliũ: ſicut eſt radix bruſci, fœniculi, ſparagi, aut petroſelini. ex quibus, aut aliquibus eorum poteſt fieri decoctio. cuius tres unc. poſſunt exhiberi cum duabus ſyrupi acetoſi ſimplicis. Et poſſumus intelligere ſyrupum acetoſum compoſitum deſcriptione Meſuæ & aliorum: qui ſi non ſit liquidus debet cum aliquo liquorum diſtemperari iuuante ad prouocationem, ſicut cum aqua decoctionis aut diſtillationis fœniculi, apij, & ſimilium. Et hi ſyrupi aliquando poſſunt fieri ex zuccaro, aliquando ex melle in febribus minus calidis, & ubi neceſſaria eſſet maior abſterſio. Et dicuntur oxymel ſimplex & compoſitũ: & ubi neceſſaria eſſet maior infrigidatio, daremus duas unc. ſyrupi acetoſi ſimplicis cum tribus unc. decoctionis, aut emulſionis ſeminum communium frigidorum.

An prouocatiuũ urinæ præcedat ſudoris prouocatiuũ.

Sed quæreres ſi ſyrupus acetoſus ſimplex cũ decoctiõe apij, & ſyrupus acetoſus compoſitus: aut oxymel compoſitum conueniat in principio: quando exhibẽdus erit ſyrupus acetoſus. ſ. zuccarinus, aut mellinus qui eſt prouocatiuus minus, & minꝰ aperitiuus: cum notabiliter aperientia & prouocantia debeãt poſtponi. Ad quod reſpondetur dicendo ꝙ conueniet ante compoſitum: ut puta in initio principij exhibebis ſyrupũ acetoſum. ſ. zuccarinum, aut mellinum cum aqua zuccarata, aut ſimili non aperiente, aut prouocante ſaltem notabiliter, poſtea parum poſt eductis materiebus communibus, & facta phlebotomia ſi expedierit dabimus huiuſmodi aperientia, & prouocantia hoc ordine ſeruato: ut gradatim procedamus a minus aperientibus & prouocantibus ad magis aperientia, & prouocantia: ſicut incipiendo a ſyrupo acetoſo compoſito duarũ radicum. ſ. apij, & fœniculi, zuccarino, aut mellino ſecundum diuerſitatem materiæ: & procedendo ad compoſitum de quinq; radicib. & ſi materia erit notabiliter calida dabimus in principio principiãte ſyrupum acetoſum ſimplicem zuccarinum cũ aqua cocta. deinde parum poſt cum aqua endiuiæ. deinde poſt cum emulſione ſeminum communium frigidorum: poſtea digeſta materia propria, & notabiliter minorata utendũ eſt magis aperientibus, & prouocantibus intenſiue, & quantum ad multitudinem, & proprie cum uolumus per urinam educere materiam propriam feb.

Deinde fac ipſum ſudare, & aperi meatus cum illis in quibus non ſit calor fortis: ſicut cum inunctione ex oleo chamæmelino, & fricatione cum uino albo: & cũ aqua dulci tepida.

Hic eſt ſextus canon, & eſt etiam de euacuatione materierum communium. Et dicit quòd poſt phlebotomiam lenitionem uentris, prouocationem dictam facias infirmum ſudare i & aperi meatus. i. poros cũ his in quibus non eſt fortis calor, ſicut eſt inunctio cum oleo chamæmelino: & fricatio cũ uino albo potente, & cum aqua dulci tepida in qua blaneetur, aut cum aqua fomentetur. Et ſubdit ꝙ ſi febris fuerit acuta, nõ inuenis excuſationem ab inunctione, & embrochatione. Notandum circa partem præſentem primo ꝙ ſtante plenitudine euacuabili per phlebotomiam ante prouocationẽ ſudoris debet præcedere phlebotomia. Nam prouocatiuum ſudoris inflammando, & diſſoluendo augeret illam. Similiter debet pręcedere uentris lenitio, ne prouocãs ſudorem trahat materias corruptas inteſtinales ad hepar, & ad uenas.

Sed an prouocatiuũ urinæ debeat præcedere prouocatiuũ ſudoris eſt dubium: quod hoc modo, & bene a Gentili determinatur. Præmittit ergo quòd medicamen prouocans ſudorem eſt duorum modorum. Vnum ab extra approximatum quod prouocat ſudorem temperata caliditate aperiente, & leuiter trahente materias ad exteriora ſicut fricatio, debita coopertura pannorum, & inunctio cum oleo chamæmelino, & ſimilibus de quorum numero eſt etiam retẽtio anhelitus. Aliud eſt prouocatiuum ſudoris ab intra ſumptum. ſ. quod facit illud eliquando materias; ſubtiliando, & mouẽdo eas uerſus cutim. Et ſecundum hoc idem poteſt eſſe prouocatiuum ſudoris, & urinæ ſecundum diuerſas aptitudines corporis in uiis urinæ, & in uiis ſudoris, & ineptitudines. Nam radix fœniculi ſubtiliando ſanguinem, & quaſi eliquando in omnibus aptis ſecundum renes ad receptionem materierum propter latitudinem eorum, & habentibus fortitudinem attractiuam cum notabili caliditate prouocabit urinam: in alio uero homine debiliũ renum in attrahendo. & cum hoc habente uias ſtrictas, ſed raro in poris uerſus cutim faciendo eliquationẽ euaporoſam, prouocabit ſudorem. Ex quibus apparet ꝙ medicamen prouocans ſudorem ſumptũ ab intra eſt fortius quàm prouocãs urinam cæteris paribus: loquendo de prouocantibus per qualitates manifeſtas, & non per proprietates. Cuius ratio eſt: quia prouocans per urinam ſubtiliat ad aquoſitatẽ, & facit eos tranſire ad renes: & iuuatur in hoc a renibus trahentibus aquam, a qua proprium eſt eorum aquoſum de humoribus trahere. Sed medicamen prouocans ſudorẽ ſubtiliat ad aquoſitatem uaporoſam debẽtem penetrare ad loca ſtrictiora, quàm ſint uię urinales: & cum hoc non iuuantur ab attractiua membrorum ſudantium. ſ. cutis, & ſibi affiniũ, ſicut medicina urinatiua a membris urinalibus.

His præmiſsis reſpondetur ꝙ medicamen prouocans ſudorem primo modo. ſ. uias dilatando occurrẽs ab extra: licet poſſet cadere in uſu ſtatim facta aliqua minoratione, aut lenificatione: ſecurius tamen eſt ꝙ euacuationes & prouocationes urinæ præceſſerint, ſi aderunt in uenis materiæ debentes præcipitari cum urina: uel ſi eſſent in uenis oppilationes iudicantes homo prouocatiuo urinæ non ut prouocatiuo urinæ: ſed ut aperitiuo uiarum. Dicit ſecundo quòd prouocans ſudorẽ ſecundo modo multo magis debet ſubſequi prouocatiuũ vrinæ: cum prouocare ſudorem ſit difficilius quàm prouocare vrinam ex cauſis ſupraſcriptis, cæteris paribus ex parte ſitus, materiæ & reliquorum.

Contra, quia natura multotiens facit contrarium. Reſpondetur ꝙ hoc eſt: quia natura melius diſtinguit materiam a materia q̃ ars. vnde non ſemper licet arti quæ põt facere naturã. Si enim conſtaret medico materias eſſe circa extremitates uenarum

narum

narum quæ terminantur ad cutim,& non in uenis magnis quæ terminantur ad uias urinæ,inciperet a prouocatione ſudoris: & forte omnino obmitteret prouocantia vrinam.ſed hoc ſibi verſo in dubium incipit,a uia faciliori. Aui.itaq; conſiderans ordinem prædictorum in arte dixit.deinde fac ipſum ſudare: & declarauit de ſudatiuo debili,cum dixit aperi meatus.i.poros: & ſi hæc leuis prouocatio ſudoris debet ſequi prædictas euacuationes multo magis prouocatio fortis. Nec obſtat dictum Gal. ſecundo therap. dicentis: quòd euacuato corpore licet rarificare cum tepidum calorem habente: quale eſt oleũ chamæmelinum.nam quamuis liceat:tutius tamen eſt vbi vertatur in dubium de ſitu materierum aptarum prouocari per vtramq; viam incipere a prouocatione vrinæ. Notandum ſecundo hunc textum debere exponi ſicut dictum fuit ab initio: vt Auic.hic uelit aperitionem pororum, & prouocationem ſudoris cum tribus auxiliis. Primum eſt inungendo cum oleo chamæmelino & bene fricando vt ſubtilietur, & penetret: & etiam abſtergatur a pororum ſuperficie ne eos oppilet ſua viſcoſitate. Secundum auxilium eſt potus vini.ſ.ſubtilis,quod debet eſſe limphatum magis,aut minus ſecundũ exigẽtiam caloris febrilis,& vini potentia,tempus anni, & ægri conſuetudinem.communiter tamen debet eſſe vinum ſi eſt notabilis vinoſitatis a ſexta parte vſq; ad octauam,& debet ſumi notabiliter calidum. Tertium auxilium eſt balneum, ſiue fomentatio cũ aqua calida:& fomentatio fit infundendo petias in aqua calida,& bene compreſſas applicare multotiens partibus aptis ad ſudorem,ſicut ſunt ſm plurimũ dorſum,& pectus:& poſtea ipſum bene pannis cooperiendo ut dormiat. Et hæc expoſitio eſt conformis dictis Gal ſecundo therap.vbi dicit. Totum corpus antequàm euacuetur,rarificare non oportet: euacuato tamen licet rarificare per oleum chamæmelinum: & in hoc tempore uinum aquoſum album ſubtile bibitũ vniuerſas mouet excreationes,& euacuationes,& balneum ex aqua dulci.verum ſi hoc uinũ aquoſum albũ ſufficeret medietas aquę.i. vt aqua pro medietate poneretur.

Et ſi febris fuerit acuta non inuenis excuſationem ab inunctione,& embrocatione.

Hic reſpondet tacitæ quæſtioni. Poſſet enim quis quærere: licet ne cum iſtis in febribus acutis procedere? Reſpondet quòd ſi febris fuerit acuta non licet procedere cum his:etiam ſi ſint temperatæ caliditatis:maxime quando illa febris ſit multi caumatis diſſoluens corpus, & ducens ad hecticam: immo procedẽdum eſt cum vnctionibus frigidis,ſicut oleo violato, nenufarino,& ſimilibus:& procedendum eſt embrocatiõe .i. epithematibus frigidis ex aqua roſata, ſpodio ſm exigentiam quod dicitur in curationibus febrium acutarum. Quod autẽ embrocatio poſſit exponi pro epithemate,apparet quarta primi capitulo de embrochis in litera Gerardi extra:ſed de his latius in capitulo de regimine febrium acutarum.

Quòd ſi inuenis humorẽ in primis declinare ad ſtomachũ: fac vomere cum eis in quibus non ſit diuerſitas conſuetudini: immo cum eis quæ ſunt ſicut ſyrupus acetoſus cum aqua calida: cum natura mouet humorem ad vomitum, & non diuerſifices eam.

Hic eſt ſeptimus canon de prouocatione vomitus. Et dicit quòd ſi tu inuenis humorem in primis.i.principaliter declinare ad ſtomachum ſupple faciendo nauſeam. Aut aliter in primis id eſt in principijs tam vniuerſali,quàm particulari: & ſupplete quocunq; alio tempore fac ipſum vomere cũ eis quæ ſunt ſicut ſyrupus acetoſus mixtus cum aqua calida, & ſimilibꝰ leuibus cum natura mouet ad nomitum:& nõ diuerſifices eã: id eſt nõ facies operationem diuerſam illi euacuationi, quam intendit natura facere iuxta aphor. Vndecunq; natura reperit inde ducere oportet. Et hic etiam eſt textus Gale. ſecundo therapeuticæ. Si a caſu quandoq; impetum ad os uentris, & ad os ſtomachi per vomitũ fecerit aliquid non oportet præter idem contra naturam prouocare. Notandum primo quòd in principio vniuerſali regulariter operando nõ debemus vomitum pronocare niſi cum lenibus. ſed digeſta materia licet. Notandum ſecundo quòd huiuſmodi uomitiua debent eſſe nõ calida,neq; frigida:ideo expone cum aqua calida id eſt repida. Notandum tertio quòd vbi natura non tentaret vomitum, nõ licet ipſum in principio quãtum eſt merito curæ febris prouocare neque cum lenibus, neq; cum fortibus. Dico merito curationis febrium:quia propter aliam cauſam licet ipſum prouocare: vtputa ꝓpter dolorem ſtomachi, aut alia huiuſmodi.

Quòd ſi fuerit illic declinatio ad inteſtina,& ſenſerit rugitum, & deſcenſum fæcis: tunc adhibe quòd ſoluat ventrem.

Hic eſt octauus canon,& dicit ꝙ ſi eſt illic declinatio ad inteſtina quòd comprehenditur per rugitum.i.ſonitum ventoſitatis deſcendentis:& per deſcenſum fæcis verſus anum. tũc adhibe quòd ſoluat ventrem.ſ.leniendo,aut clyſteri, aut medicina ſumpta per os leniente:aut ſaltem cum ſuppoſitorio. illa.n. eſt conueniens regio per quam debet fieri euacuatio. Hi tamen duo caſ.ſicut priores ſunt principaliter de euacuatione materierum communium,quæ accidentaliter febribus cõplicantur:licet non ſint materia propria febris. Et nota ꝙ in ponendo iſtas duas euſcuationes non dixit deinde.non enim eſt opus euacuationes de quibus ſupra ante has præmitti. immo quacunq; hora natura tentauerit vomitum,aut ſeceſſum:quod frequenter accidit in principio vniuerſali,& in principijs particularibus:& etiam in aliis temporibus tam vniuerſalibus, q̃ particularibus eſt per eandem regionem adiuuanda.

Sed contra ſequitur ꝙ ſimiliter in pronocando urinã, & ſudorem non debeat ponere ly deinde:cum etiam natura ꝑ illas regiones quandocunq; tentauerit euacuationem, ſit adiuuanda. Reſpondetur quòd quandocunq; natura tentauerit aliquam quatuor iſtarum euacuationum eſt adiuuanda. Sed inter eas eſt hæc differentia:quia natura non tentante euacuationem per vrinam,nec per ventrem,nec per ſudorem:eſt tamen merito curationis febris quælibet iſtarum a medico tentanda in principio. Sed ſi natura non tentaret euacuationem per vomitum in principio vniuerſali non eſt a medico in eodem principio artificialiter tentanda. Dicitur ſecundo quòd ſtãte ęqualitate iſtarum quatuor euacuationum præmittenda eſt euacuatio per ventrem. deinde ſequitur vomitus.tertio. prouocatio vrinæ.quarto.prouocatio ſudoris:propterea loquens de pronocatione vomitus poſt prouocationem vrinæ & ſudoris non dixit deinde. Similiter loquens de ſolutione uentris poſt uomitum,non debuit dicere deinde.

Pro declaratione dictorum dubitatur. Vtrum medicus iuxta quinq; canones ſupraſcriptos faciens quinq; euacuatiões.ſ. phlebotomiam:lenitionem uentris:prouocationẽ urinæ:prouocationem ſudoris:prouocationẽ uomitus euacuet,aut euacuare intendat materias cões,aut materias proprias febrium humoralium. Et arguitur primo quòd euacuet materias proprias. Nam faciens phlebotomiam iuxta primum canonem ſi febris fuerit ſynocha euacuat, & intendit euacuare ſanguinem,qui eſt materia febris propria. Similiter in aliis febribus non pendentibus a ſanguine cum faciat phlebotomiam intendit euacuare cum ſanguine humorem facientem febrẽ. Cuius ſignum,quia iuxta determinata ſuperius de intentione Auic. non faceret phlebotomiam niſi humor faciens febrẽ eſſet mixtus cum ſanguine aptus cum eo ſimul euacuari. Secundo cũ lenit uentrem,cum prouocat vomitum multoties euacuat materias proprias,quæ quandoq; præcipitantur in principio ad ſtomachum,& inteſtina:& quia utile eſt ipſas euacuare,debet intendere ipſarum euacuationem. Et confirmat,quia frequẽter chylus,& humiditates corruptæ exiſtentes in ſtomacho, & in inteſtinis cum putrent faciunt febrem putri.Earum itaq; euacuatio eſt euacuatio materiarum propriarum febrium. Tertio aliquãdo contingit aquoſitatem ſanguinis aptam cum prouocatione vrinæ educi eſſe cauſam coniunctam febris putridæ.ergo &c. Et confirmatur,quia frequenter cum aquoſitate illa admiſcẽtur humores qui ſunt materia propria febris: & ſic illi humores,& aquoſitas cum medicina prouocante educuntur. Vltimo cum medicina ſudatiua educitur frequenter cauſam coniunctam febris ut patet in interpolatis, & etiam in aliis:quarum paroxyſmi cum ſudore terminantur.

In oppoſitum arguitur de intentione Auic.in hoc capitulo. illo.§.Et cũ adminiſtraueris cañ.prædictos vbi manifeſte oſtẽdit huiuſmodi euacuationes non eſſe ordinatas ad euacuationem materierum propriarum. Et confirmatur,quia in principio nondum digeſta materia non debent educi materiæ propriæ febris:propterea pro lenitione ventris dicit ſibi clyſteria

magis

magis dilecta. Et certum eſt clyſteria ſaltem lenitiua nõ euacuare cãm antecedentem, quę eſt in uenis, neq; coniunctã quę eſt in ambitu totius. Præterea. Euacuãtia materias ꝓprias ꝑ urinã, & ſudorẽ a principio nõ cõceduntur: immo non cõceduntur niſi materia propria prædigeſta, & euacnata.

Pro ſolutione præmitiendum primo ꝙ per materiam feb. non intelligimus fumos, aut uapores quantuncunq; ſint cauſa coniuncta febris: & quamuis per ſupraſcriptas euacnationes poſsint educi: & medicus intendat ipſorum euacuationem: ſed materiam febris intelligimus humores, chylum, fęces, & ſimiles res corpulentas, quę poſſunt ui ſu comprehendi potentes facere febres, aut ipſas fouere, aut augere. Et ſunt duplices, quædam propriæ: quędam communes. Proprię ſunt antecedentes & coninnctæ. Cauſa coniuncta febris eſt a cuius calefacto eſſe immediate pendet febris. Sed cauſa antecedeos eſt quę eſt notabiliter diſpoſita vt acquirat calefactum eſſe, & fiat cã coniuncta febris. Et ex his infertur ꝙ ſemper eſt cauſa antecedens febris quęcunq; ſit feb. eo ꝙ ſemper eſt cauſa antecedens febris antequàm ſit cauſa coniuncta febris: & non poteſt eſſe febris niſi ſit cauſa coniuncta eius, loquendo ſemper de febribus humoralibus. Materiæ autem communes ſunt duplices: nam quædam ſunt neceſſariæ io omnibus febribus ſaltem putridis repertę: quędam contingenter. Primę ſunt triplices. ſ. fæces, & quędam viſcoſitates quæ in ſtomacho, & in inteſtinis continentͬ: & ſm plurimum ſuperfluitates primæ digeſtionis, quæ in febribus putridis inflammantur, & inflammatæ euaporantes ad cor fouent, & augent febrem, & iuuant ad corruptionem digeſtionum. Secundę ſunt aquoſitates ſeroſę quę generantur in ſecunda digeſtione, & generatę tranſeunt permixtæ cum alijs humoribus ad venas: hę etiam per actionem caliditatis febrilis, & vapores putridi ſecũ permixti inflammantur: & etiam multiplicantur per viam cuiuſdam liquefactionis, per quam ſeparatur pars aquoſior a maſſa ſanguinea: & inflammatæ & multiplicatę fouent, & augent febrem: quàmuis non ſint materia propria febris antecedens, aut coniuncta. Tertiæ ſunt ſuperfluitates quæ reſeruantur in tertia, & quarta digeſtione: nec non vapores qui ex actione caliditatis febrilis eleuãtur a materijs nõ putrentibus, & ſparguntur in ambitu totius: & aliquando condenſati circa cutim ſub forma ſudoris educuntur. Vapores antem putridi ſiue uadant ad cor, ſiue ad reliqua membra nnmerantur inter cauſas coniunctas febris putridæ. licet oppoſitum ſenſerit Gentilis in hac quæſtione non volens ꝙ aliqui vapores putridi ſint cauſa febris niſi qui reperiuntur in corde: de hoc tamen dictum eſt ſuperius in primo capitulo huius primæ fen. qoantnm eſt opportunum. & etiam in quæſtione de maioritate morbi: & hę materiæ ſm plurimum non ſunt cauſa antecedens, neq; coniuncta febrium: licet quandoq; febrem foueant, & augeant.

Materia febris multiplex.

Materiæ autem communes quę non neceſſario, ſed contingenter in febribus reperiuntur, ſunt ſicut ſanguis qui aliquando peccans quantitate, aut qualitate exiſtens in veuis cum humoribus facientibus febrem permixtus aggrauat virtutem, prohibet materiæ proprię digeſtionem: & cum inflammatur fouet, & auget febrem. licet. o. non ſit materia propria febris: poteſt tamen coniungi cum materia propria febris, & facere nocumenta de quibus ſtatim: & hi aliquando præcipitantur ad ſtomachum, & ad inteſtina, aliquando cum urina: aliquando cum ſudore expelluntur a natura ſtimulata ſua multitudine, aut malitia. Et horum euacuatio eſt euacuatio materię communis accidentaliter repertæ io febrientibus, quę non debet dici minoratio proprie. ſed apud arabes dicitur exiccatio.

His præmiſsis ſit hęc prima concluſio. Medicus euacuans ſm canones prædictos quandoq; euacuat materiam propriam febris: & cum hoc frequenter eius euacuationẽ intendit. Iſtam concluſionem probant rationes factę ante oppoſitum. Secunda concluſio. intentio Auic. non fuit per hos canones principaliter docere euacuare materiam propriam febris humoralis: ſed materias communes. Ex qua ſequitur ꝙ medicus operans ſm intentionem horum canonum, non oportet ꝙ euacuet materiam propriam febris, concluſio patet diſcurrendo. Nam in primo canone de phlebotomia conſtat ꝙ ſanguine abundante cum humore qui facit febres docet phlebotomare non obſtante ꝙ ſanguis pro tunc nõ ſit materia propria febris. Quòd autem dixit eſſe faciendum ſi humor qui uincit fuerit ſanguis eſt poſitum incidenter. Nam infra in hoc capitulo ponit canonem in vſu phlebotomiæ, quando eſt intenſio ſanguinis. Similiter patet de lenitiuo in quo magis diligit clyſtere communis iuuamenti: per quod ut plurimum non euacuatur materia propria. Idem uidetur de prouocatione urinę & ſudoris: quia infra præcipiet in particularibus capitulis non eſſe prouocandum niſi paucificata materia proprie quando loquitur de prouocatione, per quam materia propria euacuatur. Et idem apparet de uomitu: quia nõ præcipit educi materiam propriam: ſed quęcunq; ad ſtomachum præcipitatur. Et argumenta reliqua adducta poſt oppoſitum ad huius concluſionis faciunt confirmationem.

Ad argumentũ ante oppoſitum reſpõdetur: omnia illa concludere ꝙ medicus aliquãdo in principio euacuat, & intendit euacuare materiam propriam febris. Sed dicitur ꝙ intentio principalis horum canonum non eſt euacuare materiam propriam febris: ſed principalis intentio eſt euacuare materias cõmunes quarum aliquæ de neceſsitate, aliquæ contingenter in febribus humoralibus reperiuntur.

Contra determinata in pręſenti quęſtione arguitͬ. ſequitur ꝙ in ephemerãte & hectico medicus deberet facere huiuſmodi euacuationes. ſ. lenitionem uentris, prouocationem urinæ, & prouocationem ſudoris cum in eis reperiantur ſuperfluitates primæ, ſecundæ, & tertiæ digeſtionis: necnon uapores ab humoribus non putrentibus ex actione caloris febrilis eleuati indigentis tranſpiratione. Reſpondetur ꝙ cæteris paribus non reperiuntur in eis tot, & tantæ ſuperfluitates, nec ſic infectę propter defectum uaporum putridorum, qui reperiuntur in febriente putridę. Secundo dicitur ꝙ dato ꝙ reperirentur: medicus non ita tute põt facere huiuſmodi euacuationes in febriẽtibus hecticæ aut ephemeræ timore exiccationis corporis. unde ſi lenit: lenit cum infrigidantibus & humectantibus paucæ abſterſionis, & attractionis ſicut cum clyſteribus factis ex lacte, & ſimilibus. Et multo minus audet prouocare urinam & ſudorem timore exiccationis. Secũdo contra determinationem arguitur. probando ꝙ intentio horum canonum ſit educere materias proprias: quia pro lenitiuo exhibet Aui. mannam, & ſyrupum uiolatum quę eligunt choleram. ut Meſue in capitulo de manna, & uiola. Pręterea. Prouocatio per radicẽ apij appropriatur humoribus frigidis: ſicut prouocatio cum ſeminibus communibus frigidis appropriatur humoribus calidis. Ad primum dicitur ꝙ licet electiue euacuent humorem cholericum: uirtus tamen ſua electiua eſt ita modica, & uirtus ſua lenitiua eſt tanta ut potius operentur leniendo, quàm eligendo. Et cum hoc ſi aliquid operentur eligendo id faciunt ſine inquietudine, & moleſtia. unde tute ſicut & caſsia concedi poſſunt, etiam in notabili quantitate: principaliter tamen ex horum adminiſtratione intẽdimus lenitionẽ, & ſuperfluitatum communium & materierum eductionem.

Ad ſecundum dicitur ꝙ licet diuerſis prouocantibus utendum ſit in diuerſis materijs: ut puta in calidis decoctione aut emulſione ſeminum communium frigidorum: in frigidis decoctione radicum apij & ſimilium: hoc tamen non facimus ut intendamus cum his prouocantibus eligere materias proprias: ſed radicem apii & ſimilia notabiliter calida uitamus in febribus calidis timore inflammationis que conceduntur in frigidis: tum ratione prouocationis, tũ ratione digeſtionis: & ex ſimili cauſa utimur frigidis in febribus calidis.

Verum autem ſicut reperiuntur medicinæ ſolutiuæ eligentes proprium humorem, & ut ſcammonium choleram: turbit phlehma: ita reperiunͭ medicinę urinatiuę eligẽtes proprium humorem: eſt dubium nõdum ut dicit Gentilis, ab auctoribus diſcuſſum. Credendum tamen ꝙ ſic. Nam aſſarum proprietate reſpiciens phlegma & choleram notabiliter diureticum uerisſimilius dẽt euacuare per uias urinæ hos humores, quàm melancholiam ad quam non eſt eius proprietas. Et confirmatur, quia medicinæ proprietate ſua eligentes euacuant humores quos eligunt ipſos ad ſe trahẽdo: deinde a præſentia humorum & medicinæ natura ſtimulata ipſos euacuat per regionem magis aptam illi euacuationi: ſed medicinę diureticæ petunt uias urinæ: ergo ipſe aliquo tẽpore in illis uiis debẽt ad ſe trahere humores quos reſpiciũt: & ſic natura illis humoribus, & medicina ſtimulata illos per uias urinæ euacuabit. Et cõfirmatͬ quia in paratis ad urinę ꝓuocationẽ medicinę ſolutiue frequenter

quẽter ꝓuocant urinã,& uentrẽ nõ ſoluunt. Sicut mihi accidit cum dediſſem pilulas aggregatiuas ſpectabili legum doctori domino Chriſtoforo de campo cauſa ſoluendi ventrem: multotiens cum magno dolore urinarum prouocauerunt nihil ſoluentes. Præterea de intentione Aui. ſecundo canone multum ſcammonij exhibitum euacuat per vrinam. Parum autẽ, aut in quantitate moderata exhibitum ſoluit uentrem. Eſt tñ credendum eam per regionem illam eſſe magis prouocatiuã choleræ quàm phlegmatis, uel melancholiæ. Et ex his inferẽ quòd ſi miſceremus medicinam eligendi aliquem humorem quicunq; ſit ille in pauca quantitate cum medicina multũ diuretica ille humor per uias urinales educeretur ſicut ſi miſceremus turbit aut colocynthidem cum cantharidibus. Et confirmatur de intentione Aui. in capitulo de cura ſingultus: vbi dicit ad literam. Et iam laudati ſunt trochiſci huiuſmodi. Recip. coſti, croci, roſarum recentium, maſticis, ſpicæ. omnium añа. 4. aureos: aſſari aureos duos: aloes, opij: amborum aña aureum. i. conficiantur cum ſucco pſilij: exhibeatur ex eis medietas aurei. pſilium & opium ſtupefaciunt: ſpica confortat & reſoluit: aſſarum inclinat humiditates ad partes uiæ vrinæ & educit eas per eam. Aloe inclinat eas ad viam fęcis & extrahit eas ex ea. Ecce quòd parificat aſſarum, & aloem inducendo humiditates quæ faciunt ſingultum: aloe in educendo per uias ſeceſſus: aſſarum per viam urinæ educit. ergo eligendo. Satis itaq; ex prædictis rationibus conſtat ꝙ ſicut reperitur medicina ſolutiua eligens determinatos humores quos euacuat per viam ſeceſſus: ita reperitur medicina urinatiua eligens determinatos humores quos euacuat per uiam vrinæ. Vltimo ut hi canones propter iuuenes ponantur in practica. Cum tu ſis peruenis febrienti febre putrida, & videris in prima die neceſſitatem phlebotomiæ: phlebotoma eadem die, vel quàm citius potes: expectando tamen horam quietiorem: niſi fuerit ex peſtilentialibus, aut ſimilibus quæ non dant inducias: nam in his caſibus oportet ea hora, qua occurris phlebotomare. Sed ante phlebotomiam regulariter operando præmitte lenitionem uentris ſi oportuerit cum clyſteri lenitiuo, ſi ſuperfluitates primæ digeſtionis non contineantur niſi in inteſtinis groſsis. Si vero cõtineãtur in ſtomacho, aut in inteſtinis gracilib9, quod cognoſces: quia vides ægrum nauſeantem & ſentientem extẽſiões ſupra umbilicum: melius eſt exhibere lenitiuum per os; poſtea ſequenti die, aut quàm citius potes fac phlebotomiam. Deinde poſt phlebotomiam fac etiam iterum lenitionem, uẽtris die ſequenti ſi non ſit lenis: ſed ſm plurimum ſufficiet clyſtere aut forte ſufficiet ſyrupus acetoſus, & aqua hordei: aut vtrunq; præmittendo ſyrupum acetoſum per duas horas ante aquam hordei bibite calidam. Et iam ſm plurimum trãſiuerũt tres dies & operatus es cum duobus cañ. Et cum ſecũdo ſibi exhibuiſti ſyrupum acetoſum, aut aquam hordei, iam leniſti, & digerere incepiſti. Et iã opus eſt ut quarta die, aut quàm citius potes opereris cum tertio canone prouocando, & potẽtius digerendo: dabis ergo ſyrupum acetoſum ſimplicem cum emulſione lactis ſeminum communium frigidorum: ſm ꝙ melius tibi videbitur inſpecta quantitate caloris febrilis. Nec tamen obliuiſceris in toto curæ proceſſu lenificationis ventris cum clyſteri: aut ſaltem cum ſuppoſitorio, ſi ſponte ſua nõ fuerit lenis. Poſtea aperies poros exhibendo aliquod ſudatiuũ, & ipſum pannis cooperiendo, eligẽdo horam in qua magis eſt aptus ſudare. Sudatorium ſit ſimul materiæ digeſtiuum ſicut aqua hordei notabiliter calida cum pauco vini ſubtilis, & precipiendo ſomnum: hoc enim magis gratum eſt ægro & magis proficuũ quàm vngere cum oleo chamæmelino, & ſimilibus: & iam operatus es cum quatuor cañ. Et quocunq; tẽpore uides ægrum nauſeantem ſiue ante phlebotomiam ſiue poſt: ſiue etiam non facta phlebotomia exhibe ſyrupum acetoſum cum aqua tepida & cum impoſitione pennæ aut digitorum in ore procures uomitum: hoc tamen fac niſi habuerit cibum in ſtomacho quem oporteat retinere: & niſi multotiẽs euomuiſſet: & eſſet dubium ne ſtomachus ſuus fieret cloaca ſuperfluitatũ. Et hoc modo rectus eſt æger tuus cũ quinque cañ. ſuprascriptis. Et hi cañ. hoc modo exequendi ſunt cura regulari. Nã cura coacta in quinque caſibus qui inferius ponentur in hoc capitulo oportet incipere a medicina eligẽte materiã ꝓpriã.

Et prohibe eum a ſomno in principio febriũ propriè quando eſt horripilatio, aut frigus, & rigor: quoniam prolongãtur ſuper eum frigus, & rigor: ipſa nanq; exprimunt materias ſi fuerint euntes ad quædam viſcera, & prohibent digeſtionem humorum. Apud declinationem uero eſt iuuatiuus ualde, & fortaſſe non nocet apud ſtatum.

Hic eſt nonus canõ, & eſt de ſomno qui qñq; iuuat, qñq; nocet in febribus. Et dicit quatuor. Primum ꝙ tu medice debes prohibere febrientem febre humorali à ſomno in principio. ſ. particulari. Secundum ꝙ proprie. i. maxime debes ipſum prohibere, qñ eſt horripilatio aut frigus aut rigor aut hæc omnia. Et aſsignat tres cauſas. prima: qm̃ per ſomnum prolongatur ſupra eum. ſ. ęgrum frigus, rigor, aut horripilatio: quia ſomnus non permittit calidum occupare materias, & expandi: qua expanſione & occupatione ceſſant hmõi typi. Secundo quia ipſa. ſ. frigus, & rigor, & horripilatio exprimũt materias ſi fuerint euntes ad quædam viſcera. i. faciunt ꝙ materię quæ ſunt pronæ ad fluẽdum ad aliquod membrum intrinſecũ: ſicut hepar, ſtomachus, & ſimilia citius, & in maiori quãtitate fluant ad ipſum, ſiue apoſtemantes ſiue non. Nam iſta ſunt cauſa motus ſanguinis, & ſpũs ad interiora: & per conſequens etiam aliarum materierum, tertia cauſa quia iſta prohibent digeſtionem humorum. non permittunt. n. calidũ expandi in materia: immo ſuffocant illud ſub ea. Tertium dictum ꝙ ſomnus in declinatione eſt valde iuuatiuus. Quartum apud ſtatum forte non nocet.

Pro declaratione huius cañ. dubitatur vtrũ ſit ſomnus prohibendus in principio particulari febrium humoraliũ, & proprie cum ſunt frigus, rigor & horripilatio. Negatiue arguitẽ. nam ſomnus in principio particulari multoties ſit & non nocet: ergo non eſt prohibẽdus. aſſumptum eſt Aui ſecũda huius. cap. de ſignis ſumptis ex parte ſomni, & uigiliæ. Secundo in ſomno uigorantur oẽs virtutes naturales: & per conſequens vigoratur digeſtio ciborum, & humorum: ſed hæc conueniũt in principio febrium: ergo ſomnus non eſt prohibendus. tenet conſequentia. & aſſumptum eſt Auic. ſecunda primi. capitulo de his quæ proueniunt ex ſomno. Tertio in forti rigore Aui. prouocat ſomnum cum opio, infra in capitulo de regimine rigoris. quare &c. Ex quo ſequitur ꝙ pp ſomnum non prolõgatur. contra primam cauſam hic ab Auic. aſsignatam. Quarto ſomnus prohibet motum materiæ ad viſcera. contra ſecundam cauſam Auic. quare &c. antecedens probatur: quia de intentione Auic. loco allegato. Somnus omnes fortes prohibet euacuationes excepto ſudore quẽ prouocat: & per cõſequẽs potius mouet exterius quàm interius ad uiſcera.

Verum' ꝓhibẽd9 ſit ſomnus in principio. paroxyſmi.

Quinto ſomnus vnit calorem interius per quẽ digeſtio fortificatur, ergo non prohibet digeſtionem: ſed iuuat contra tertiam cauſam. In oppoſitum eſt hic Auic. & Gal. ſecunda aphoriſmorum. & Raſ. decimoſexto cõtinentis. capitulo de his quæ ſequuntur febres.

Pro ſolutione dubij notabo aliqua. deinde ponam concluſiones reſponſiuas ad quæſitum. Hic obmitto quidditatem ſomni, & multa alia huic propoſito non neceſſaria. Nam de his expediti ſumus ſuper nono Almam. capitulo de ſubet. Notandum tñ ꝙ in principio ſomni ſanguis & ſpiritus trahuntur de exterioribus ad interiora. trahuntur. n. de extra uenas ad intra venas, & de paruis venis ad magnas: & tandem ad mẽbra nobilia: ſicut ſunt cor, hepar & cerebrum: & reliqua membra ſibi propinqua: & cum ſpiritibus trahuntur ad eadem loca vapores ſecum permixti per uiam ſequelæ: & ſanguine trahũtur alij humores ſibi permixti. Propterea ſecunda primi. exterioribus infrigidat is pluribus indigemus cooperimentis in ſomno q̃ in vigilia: quia in uigilia ſit motus oppoſitus. Hanc etiam attractionem ad interiora operatur anima ſentiẽs mordicationem membrorum ſenſibilium in principio paroxyſmorum ut eorum nocumento ſuccurrat: propter quem motum ad interiora ſequentem tam ſomnum quàm rigorem materiæ malignæ ſimul cum vaporibus ſuis quæ deberẽt expandi exterius mouentur interius ad membra nobilia: & ſic neceſſe eſt paroxyſmum prolongari ſm omnia ſua tempora. & ſecundo materias motas interius multo magis lædere membra nobilia, & digeſtionem humorum impediri calore naturali ſub ipſis ſuffocato. Notandum ſecundo ꝙ licet ſomnus naturalis in uniẽdo calorem

calorem interius deducto impedimento omnes fortificet operationes naturales: multotiens tamen accidit per motum materiæ male interius ſua multitudine ſuffocantis, aut ſua malignitate corrumpentis ſpiritus operationes naturales impediri. Et multoties ipſe unitus interius inuenit materiam malã ipſam calefaciendo agitat, dilatat, & uapores malignos eleuãdo nocet membris nobilibus eorum impediẽs operationem. Notandum tertio ꝙ licet ſomnus ſit ualde ſimilis quieti: & faciat corpus quieſcere a motu uolũtario: & per hoc habet motum humorũ cõpeſcere: non tñ facit eorum omnimodã quietẽ immo in principio ſui quando ſanguis, & ſpiritus mouentur interius: mouentur etiam alij humores & uapores ſecum.ſ.cũ ſanguine & ſpiritu permixti: poſtea ſpiritus interius fortificati mouent materias bonas nutrimentales ad extra, & diuidũt in membra corporis: ad quem motum ſequitur ulterius exuberatio ſudoris. Propterea ſi ſomnus inuenit in principio ſui motum aliquarũ materierũ interius ipſum fortificat & auget: Propterea dixit Auicen. ꝙ exprimit materias ſi fuerint euntes ad quædam uiſcera, ſiue ad ipſa apoſtemandum, ſiue aliter opprimendum abſq; apoſtemate. licet ergo ex parte qua facit corporis quietem a motibus uoluntarijs ſit aptus quietare humores: cum tamen inuenit motum alicuius humoris ad interiora in ſui principio ipſum fortificat. Similiter cũ inuenit materias cum expanditur extra eas mouet exterius frequenter ipſas euacuans cum ſudore.

Contra ſequitur ꝙ ſomnus in ſui principio deberet facere vomitum, & fluxum uentris cum moueat materias ab extra ad intra uerſus regiones illas. Aut ſaltẽ ſequitur ꝙ in ſui principio non deberes ipſos ſiſtere. conſequens cõtra experientiã. Et confirmatur: quia in fine ſomni cum expanduntur materiæ ad extra ſudor prouocatur materijs motis a centro ad circunferentias. Præterea. Sequitur ꝙ inchoante ſomno ſudor inchoatus tempore uigiliæ: aut de proximo inchoandus magis exuberet in principio ſomni. Ad primũ negetur id ad quod deducitur: cum ſanguis & ſpiritus, & quæcunq; aliæ materiæ moueantur ad membra principalia ſm plurimum eorum non ad ſtomachum & inteſtina niſi ſm modicũ eorum: & ſic in ſui principio ſomnus non eſt cauſa uomitus, neq; fluxus uentris immobilitando materias, quæ ſunt proximæ ſtomacho aut inteſtinis: aut in eis continentur, & minuendo acuitatem ſenſus inteſtinorum, & ſtomachi prohibet uomitum, & fluxum uentris: non tamẽ ſicut in fine ſomni: cum materiæ moueantur extra, & ſicut ſomnos aliquas materias mouet interius in ſui principio, aliquas mouet exterius in fine, ſiue in proceſſu eius: aliquas quæ ſunt circa mobilia, non tamen principalia, aut ſunt in eis immobilia: & ſic ratione huius ſiſtit uomitum, & fluxum & omnes alias euacuationes præter ſudorem: tam in prĩcipio, quàm in fine. Præterea. Minuendo ſenſum debilitat virtutem expulſiuam quæ irritatur a præſentia materiæ: tam in fine, quã in principio. Et ex his patet ſolutio ad confirmationem.

Ad ſecundam rationem reſpondetur ꝙ aliquando ſudor inchoat in vigilia: aut de proximo inchoandus ſiſtitur, & prohibetur in principio ſomni: & non ſemper: cum aliquæ materiæ ſudorales ſint ita proximæ poris, ut non poſsint conuerti interius: immo agitatæ in motu ſanguinis, & ſpiritus ad interiora amplius fluunt p poros cutis, per quos inceperãt fluere. Notandum quarto ꝙ ſomnus obtundit omnes ſenſus exteriores: non ſolum quia ab ipſorum inſtrumẽtis retrahat ſpiritum animalem: aut ipſum retineat interius: ſed quia reddit ipſorũ ſubſtantiam turbidam: vt ſentit Auic. ſecunda primi. capitulo de his quæ proueniunt ex ſomno. Et ideo per ipſum ſenſationes, & motus imperficiuntur, impediuntur, & obtunduntur. vnde quàuis membra exteriora infrigidentur, & adſit in eis humorum mordicatio in principio paroxyſmi. prouocato tamen ſomno ſenſus infrigidationis, & mordicationis remouetur, aut obtunditur: & ſic rigor qui per has ſenſationes ſequitur, remouetur. Ex quo apparet quòd rigens in principio paroxyſmi aliquo modo iuuaẽ ſomno, quia prohibetur ſenſatio rei irritantis ad rigorem: & ſic ceſſat rigor. Aliquo etiam modo noceẽ ſomno pro quanto materierum circa ſparſio: & partialis reſolutio impediẽ, & membrorum calefactio. Et ideo cum dicit Auic. in litera ꝙ per ſomnum prolongeẽ ſupra febrientẽ rigor, & frigus, non debet intelligi proprie de rigore: quia iſte per ſomnum remoueẽ: ſed intelligendum eſt de cã faciente rigorẽ quę eſt humor. hmõi enim ſparſio, ſubtiliatio, & reſolutio impediti & cõſequẽter membrorũ exteriorũ calefactio. Notandum quinto ꝙ licet in principijs paroxyſmorum particularium materia moueaẽ ad exteriora: moueẽ tamẽ motu præfocatiuo caloris naturalis. primo quia pp horribilitatem materiei, & nocumentum quod imprimit in membra calor profundaẽ, & ſubmergiẽ. ſecundo quia uapores in principio a materia eleuati ſunt humidi, crudi, groſsi, ſpiritũ & caloris membrorum extinctiui: ſicut ſuperius ꝑ ſimilitudinem dictum eſt de vaporibus lignorum viridium, qui extinguunt paruũ ignẽ, & præfocant. Verũtamẽ non omnes diſpõnes principiorũ in præfocando ſunt æquales, immo ſm varietatem materierũ in multitudine, paucitate, & ſubtilitate, digeſtione, & cruditate, & celeritate motus, & tarditate: & ſm varietatẽ diſpoſitionis patientis mẽrorum, ſup quæ ferẽ talis materia ſiunt multę varietates in principijs particularibus, & multo maiores, & maior præfocatio cum adſunt in principijs frigus, & rigor, ac horripilatio, & maxime qñ iſtis ſomnus coniungiẽ. omnino. n. hæc quatuor. ſ. materiæ horribilitatis. ſecundo vapores groſsi ab ipſa eleuati, tertio frigus, rigor, & horripilatio. quarto ſomnus ſubtilis concurrunt ad caloris innati præfocationem iuxta paroxyſmantis tardã inflammationem, & reſolutionem, & membrorum tardam calefactionem.

Ex quibus apparet ſolutio ad quæſitum in his concluſionibus. primo ſemp ſomnus in principio particulari eſt aptus facere notabile nocumentũ. concluſio patet ex hoc vltimo notato. adiuuat enim ad caloris præfocationem: tardat materiæ paroxyſmantis reſolutionẽ, & mẽbrorum debitam calefactionẽ. quare cũ paroxyſmus debeat terminari per materiæ paroxyſmãtis reſolutionem: opus eſt ipſum pp ſomnum prolongari.

Secunda concluſio. ſm plurimum ſomnus in principio particulari eſt magis aptus obeſſe, quã prodeſſe. probaẽ. nã ſemp facit notabile nocumentũ ex præcedenti concluſione: rariſsime autẽ facit notabile iuuamentum niſi cum rigor eſt ita intenſus, & longus vt impedireẽ anhelitus pp nocumentũ in lacertis pectoris: & eſſet dubium de ægri ſuffocatione. Aut quãdo virtus ex nimia cõcuſsione præter modum reſolutereẽ. hæc autem raro eueniunt. Ex quibus ſequiẽ concluſio reſponſiua ad quæſitum, ꝙ ſm plurimum eſt ſomnus prohibendus in principio particulari febrium humoralium.

His ſic determinatis ſupereſt vt reſpondeamus ad argumẽta ante oppoſitum. Ad primum quod eſt auctoritas Auic. ſecũda quarti. capitulo alle. In principio vero eius. ſ. paroxyſmi multotiens fit ſomnus & non nocet. exponiẽ & non nocet. i. non eſt ſignum magni nocumenti, comparatus ad ſomnum factum in ſtatu de quo parum ante locutus eſt cum dixit: & hoc ſomnum in ſtatu paroxyſmorũ febris eſt deterius. ſ. per viã ſigni: licet ẽcõtra per viam cauſæ ſomnus ſit deterior in principio, quã in ſtatu. Ad ſecundũ reſpõdetur negando ꝙ virtutes, & operationes naturales vigorentur in ſomno in principio paroxyſmi: quia licet ratione vnionis ſpiritũ deberent vigorari: tamẽ plus debilitanẽ ex delatione materierũ malarũ ad mẽbra nobilia, quæ delatio ſit ꝓpter ſomnum in principio paroxyſmi. Ad tertium dr̃ ꝙ ſomnus eſt prouocandus in principio paroxyſmi aliqñ propter accidẽtia fortia ſequentia fortẽ, & diuturnum rigorem de quibus dictũ eſt. Et dicitur ꝙ rigor tunc non prolongatur ꝓpter ſenſus obtuſionem: licet adſit humor qui de ſe eſt cã rigoris. & in his caſibus potius eligiẽ paroxyſmi prolõgatio quã nimia virtutis diſſolutio, & forte mors. Ad reliqua duo argumenta patet ſolutio ex dictis in q̃ſtione.

Secundum dubium utrum ſomnus ſit iuuatiuus apud ſtatũ, & declinationẽ particularem. Et arguiẽ: ꝙ non: quia tam in ſtatu, quã in declinatione trahuntur vapores, & maxime interius verſus mẽbra notabilia, & prohibet ipſorum reſolutionẽ: & ſic paroxyſmus prolongaẽ. ergo non eſt iuuatiuus. tenet cõſequẽtia, & aſſumptum patet ſecunda aphoriſmorum, cõmento primo: & ex determinatis in præcedenti q̃one. Et confirmatur quia in ſtatu vapores, & materia ſunt vltimo inflammati, & in maiori quãtitate quã in alio tẽpore, quia aliter non eſſet ſtatus. ergo cõuerſi interius ꝓpter ſomnum ſunt magis apti obeſſe, quã in aliquo tẽpore. Et confirmaẽ, quia tunc virtus eſt debilior quã in præcedentib. tẽporibus ergo magis eſt apta ſuccumbere ex cõuerſione materierum, & vaporum ad membra nobilia. Secundo nocumentum ex ſomno eſt ꝑicioſius

in declinatione quã in ſtatu:& in ſtatu quã in augmento.ergo qȏ falſa pro parte affirmatiua:tenet cȏſequentia. & aſſũptũ colligi poteſt ex dictis Gal.ſecunda aphoriſ.cȏmen. primo.In oppoſitum eſt Auic.in parte præſenti apud declinationem eſt iuuatiuus valde:& fortaſſe non nocet apud ſtatum.

Pro ſolutione huius notandũ primo in declinatione particulari paroxyſmi deductis alijs,materia & fumi ſunt paucificati,ſubtilitati verſus extrema, tranſmiſsi longe a fonte caloris pro maiori parte:quare difficulter trahunt.& ſi retrahunt minus ſunt præfocatiui ꝑꝑ paucitatẽ,& ſubtiliationem: quia ſpiritus ſunt reſoluti in tẽporibus præcedentibus.virtus eſt debilis,& indiget refocillatione. prouocato ergo ſomno ſpiritus interius retrahunt ad mẽbra nobilia:& ibi vniunt & confortantur:quia non ꝓfocantur a multitudine vaporũ ſecũ tractorum: ſicut in partibus ꝓcedentibus:vnde virtus fortificata illud parũ quod ſupereſt intus de vaporibus & humoribus ſuperat: & cum ſparſione nutrimenti parum poſt expellitur extra:& cum hoc fortificatis virtutibus naturalibus fit humorũ digeſtio, & ſpirituũ regñatio.Ex quibus patet ꝙ ſine notabili nocumento in declinatione particulari merito diſpȏnis paroxyſmi, & ſuæ propriæ materiæ alija deductis ſomnus eſt aptus multum iuuare.Contingit tñ aliqñ propter malignitatẽ materiæ cuius omnis parua pars retracta multũ nocet:ſicut in materia anthracis & ſimilibus.ꝑꝑ aliquã latentem materiã quæ agitatur a calore fortificato in ſomno in declinatione fiat nocumentũ.Et ſimiliter ex alijs paroxyſmis cȏplicatis:aut ex errore regiminis:ſed merito diſpoſitionis declinationis fe.putridę ſomnus eſt aptus multũ conferre,& parum obeſſe. Notandũ ſecundo ꝙ ſomnus in ſtatu paroxyſmi eſt fere æqualiter indifferens ad iuuandum & nocendũ,quod pȏt declarari tã ex parte cauſæ imprimentis.ſ.vaporũ,& humorũ,quã ex parte corporis patientis. Nam ſtatus particularis in ſua quidditate includit vltimatam caliditatem quæ poſsit eſſe in paroxyſmo. Hæc autem vltimata caliditas pȏt eſſe ꝑꝑ maiorem multitudinem vaporum cum magna quãtitate materiæ reſeruatæ vſqȝ ad ſtatum. Et pȏt eſſe etiã ꝑꝑ valde intẽſam caliditatem vaporũ, & materiæ dato quȏd vapores & materiæ ſint pauſicatæ notabiliter tempore ſtatus.vtrunqȝ.n.frequẽter contingit:licet ſemꝑ ſit neceſſarium merito ſtatus paroxyſmi materiam & vapores eſſe calidiores quã altea. Et tunc manifeſtum eſt qñ ſunt paucificati vapores,& materia notabiliter:licet ſint calidiores notabiliꝰ quã ante magis prodeſſe ſomnũ quã obeſſe:cum tunc ꝑ magnã eorũ ſubtilitatem ſequentem eorũ intenſam caliditatem ſint valde apti trãſpirationi,& eo magis, quia pori corporis ſunt tunc multũ dilatati.paucitas.n.& eorum ſubtilitas cum pororũ dilatatione faciunt ad eorũ facilem tranſpirationem,& paucã eorum conuerſionem interius ꝑꝑ ſomnum.Econtra qñ multum de materia eſſet reſeruatum in ſtatu,& vapores eſſent plurimi & groſsi:ſomnus in ſtatu eſſet magis aptus obeſſe quã ꝓdeſſe. Similiter hæc æqualis indifferentia ad iuuandũ & nocendũ pȏt contingere ex parte corporis.ſunt.n.qđdam corpora parata exiccationi & reſolutioni:ſicut corpora cholerica & ſimilia habentia poros latos,& humores ſubtiles parum de humido:quorum virtus facile diſſoluit. & iſtis ſomnus tempore ſtatus multo magis prodeſſet quã obeſſet.Econtra ſunt aliqua corpora habentia oppoſitas condȏnes minime apta exiccationi,& humorũ & ſpirituum diſſolutioni:& iſtis ſomnus in ſtatu magis obeſſet quã prodeſſet.ꝑpter ergo hanc fere ęqualem indifferentiã ad iuuandũ & nocendum Aui.locutus eſt ſub ambiguo dicens:& fortaſſe nȏ nocet apud ſtatum.Et Gal.in cȏmẽto primo ſecundæ particulæ dixit: ꝙ qñqȝ iuuat in ſtatu,& in augmento ſtatui vicino:non tñ dixit ſemꝑ.In augmento tñ licet poſsit iuuare,& nocere,eſt minus aptus ad iuuandũ & magis ad nocendum,quã in ſtatu.Econtra in cȏparatione ad principium.ꝑpterea dixit Aui.fortaſſe nȏ nocet apud ſtatum: per ly apud ſtatum intelligẽdo augmentũ & ſtatum. prima itaque medietas augmenti magis atteſtatur principio quo ad iuuadũ & nocendũ merito ſomni.ſecunda vero medietas magis atteſtatur ſtatui.Et ex his apparet ꝙ deductis alijs ſomnus eſt magis aptus nocere in principio paroxyſmi feb.putridæ quàm in alijs temporibus euiſdem paroxyſmi. Et ſecundo loco magis aptus nocere in augmento:& tertio magis in ſtatu. & quarto minus in declinatione. Nam nocumentum ſomni factum in principio eſt maius intenſiue,& extenſiue quã nocumentum alicuius alterius temporis alijs paribus:& ſecundo nocumentum augmenti:& ſic de cæteris.

Et ex his patet rñſio ad quæſtionẽ,ꝙ ſomnus vt plurimũ eſt iuuatiuus,& cȏcedendus in declinatione. Dixi autẽ ſm plurimũ ꝑꝑ cãs dictas in primo notato.ſ.de materia venenoſa quæ rariſsime cȏtingit:ſed in ſtatu ſomnus eſt fere æqualiter indifferens ad iuuandum & nocendum: ſed in augmẽto frequenter eſt magis aptus iuuare,quàm nocere frequenter.

Econtra licet frequentius ſit aptus magis nocere quã iuuare in principio autem ſecundum plurimum magis nocet quàm iuuet:& rariſsime eſt cȏcedendum: ſicut determinatum eſt in prima quæſtione. rariſsime enim accidunt rigores illi fortiſſimi cogentes adminiſtrationẽ ſomni in principio.adſunt raro materiæ venenoſæ prohibentes eius adminiſtrationẽ in declinatione:in augmẽto autẽ,& ſtatu indicia ſunt media. ꝑpterea dixit Auic.fortaſſe non nocet apud ſtatum:varũ medietas prima augmenti magis atteſtat̃ principio,& ſecũda magis ſtatui.

His ita determinatis ſupereſt vt rñdeamus rationes adductas in oppoſitum. Ad primã dicit̃ quȏd licet aliquid de vaporibus & materia retrahatur intra:& licet ratione huius fiat aliquid nocumẽti hoc modiciſsimũ eſt in cȏparatione ad iuuamentũ quod ſeqtur ex ſomno de fortificatione virtutis ſequẽte vnionem ſpirituũ circa membra nobilia:cũ tunc materia & vapores ſint pauci & multũ ſubtiliati. Sed de ſomno in ſtatu dictũ eſt ipſum eſſe indifferentẽ ad magis iuuãdum quã nocendum,& econtra.Et ſomnus in declinatione ſm plurimum abbreuiat paroxyſmum prouocando ſudorẽ:aut faciendo materias,aut vapores citius reſolui inſenſibiliter ꝑꝑ fortificationem virtutis. Et ad confirmationẽ dicitur quȏd licet vapores, & materiæ ſint magis inflammati in ſtatu quã in reliquis tẽporibus,tñ non neceſſario ſunt plures.Item ſunt magis ſubtiliati,& ſic magis parati reſolutioni.de hoc tñ in quæſtione dictũ eſt,quantũ eſt opportunũ.Ad aliã confirmationem dicitur ꝙ licet virtus ſit debilior in ſtatu,& declinatione quã temporibus præcedentibus:& æquale nocumentũ minus poſſit tolerare:tñ nocumentũ retractionis vaporũ & materia interius ſequens ſomnũ eſt valde minus in ſtatu,& declinatione quã in tẽporibus præcedentibus. Ad vltimã rȏnem quæ eſt auctoritas Gal.com.primo.ſecũdæ aphoriſ.dicitur.ꝙ nocumentum ſomni in declinatione eſt deterius ꝑ viã ſigni quã in aliquo temporũ præcedentiũ.& ſimili modo eſt deterius in ſtatu quã in augmento:& in augmento quã in principio.cũ quo tñ ſtat ꝙ ꝑ viã cauſę ſit ꝯtrariũ:ſicut determinatũ eſt.Eſt.n.peſsimũ ſignum & frequenter perniciosũ ꝙ ſomnus in declinatione,in qua maxime iuuare debet noceat. Ex his patet ſolutio ad quæſtionẽ ſolitã quæri,an ſit iudiciũ idem de conceſsione ſomni in temporibus vniuerſalibus, & particularibus. Et rñdet̃ ꝙ ſic.vnde liberius & longiorem ſomnũ cȏcedimus in declinatione vniuerſali quã in ſtatu vniuerſali: & in ſtatu quã in augmento:& in augmẽto quã in pricipio vniuerſali. Eſt tñ ſomnus in ſtatu vniuerſali magis aptus prodeſſe,aut obeſſe ſecundum diuerſitatẽ criſiũ.nam in criſi per ſudorẽ eſt multum aptus prodeſſe,ſed in criſibus alijs magis aptus obeſſe,quã prodeſſe:cum ſomnus retineat omnes fortes euacuationes præter ſudorem.

Et non prohibeas ei aquam frigidam,niſi fuerit humor qui eſt in eo crudus, & groſſus: tunc enim prohibet digeſtionem.

Poſitis quibuſdã canonibus reſpicientibus materias maxime cȏmunes.hic ponit canones quibus docet extinguere calorem febrilem:minus tamẽ generales illis quos ſuperius poſuit. docet enim vſum aquæ frigidę in febribus. & habet hæc pars duas partes.In prima docet vſum aquæ frigidæ in potu ſecundo per extrinſecam applicationem.ſecũda ibi. infra ꝑ vnã colũnã§immo cum videris calefactionem.§ Primam partẽ diuido in ſeptem partes.nam in prima ponit cañ.in vſu aquæ frigidæ.In ſecunda ibi§Niſi ſit ſtomachus.§docet conditiones [illegible] hibentes potum aquæ frigidæ: & indicantes ipſius exhibitionẽ.In tertia parte ibi§Et quãdoqȝ datur in potu.§ ponit quantitatem quę quandoqȝ datur de aqua frigida in potu febrientibus cum effectibus eius.In quarta parte ibi § Et quandoqȝ iterum ſunt.§docet quid faciendum eſt quando coniunguntur cȏtrariæ indicationes in exhibitione aquę frigidæ.In quinta parte ibi§Et ſyrupus quidem acetoſus.§ docet rem vnam infrigidantẽ nȏ ita nocentem ſicut aqua frigida,qñ ſunt ꝓhibẽtia. In

ſexta pte ibi{Et cū nō licet.}oſtēdit nocumenta ſequentia potū aquæ frigidæ incōuienter ſumptæ. In ſeptima parte ibi { Et ille quem plurimum}docet quæ ſunt corpora quibus aqua frigida magis debet prohiberi.primam partem diuido in tres. In prima ponit can.cū probatione ſecundæ partis. In ſecunda ponit probationem utriuſq; partis: tamen ſatis confuſam. In tertia probat primam partem can.ſecunda ibi{Et ſcias.}tertia ibi{Humores autem cholerici.}In prima parte dicit quòd medicus non debet prohibere febrienti.febre humorali aquā frigidam: niſi humor qui eſt in febriēte fuerit groſſus, & crudus. & probat partem ſecūdam exceptam per hoc: quia humor qñ fuerit groſſus, & crudus aqua frigida in potu exhibita prohibet digeſtionem: ideo tunc debet prohiberi. Includit itaq; canon duas particulas.prima eſt ꝙ humore non exiſtente in febriente groſſo & crudo non debet ei aqua prohiberi.ſ.quantū eſt merito humoris.ſecunda eſt: quia ipſo exiſtente crudo & groſſo debet prohiberi febrienti febre humorali aqua frigida.

Aqua frigida. Notandum igitur primo ꝙ per aquam frigidam intelligamus aquam dulcem habentem omnes, aut plures ex decem & octo conditionibus laudabilis aquæ.de quibus ſecunda primi. Et intelligimus omnem modum exhibitionis eius per os.ſ.aut puræ, aut permixtę cū uino, uel ſyrupo, uel zuccaro, uel uino granatorum, aut aceto, uel quaecunq; alia re huic propoſito deſeruienti. Et ſimiliter tam tēpore cibationis, quàm extra in multa, pauca, aut mediocri quantitate, tam cruda, q̄ cocta. maxime tñ Auic.intelligit in hoc canone de ipſa exhibita cruda in magna quantitate. Nota ſecundo quòd cum Aui.dicit, niſi in febriente fuerit humor groſſus & crudus: licet maxime loquatur de humore qui eſt cauſa antecedens, aut coniuncta feb. tamen intelligi poteſt etiam de alijs humoribus: qui licet nō ſint cauſa coniuncta feb. tamen poſſunt ipſam fouere. hi etiam prohibent aquæ frigidæ exhibitionem. Tertio notandum ꝙ dixit copulatiue niſi fuerit humor groſſus & crudus. Nam ſi fuerit groſſus & digeſtus: ſicut aliquādo reperitur cholera notha aut cholera aduſta digeſta non prohibetur potus aquæ frigidæ. Similiter ſi fuerit crudus & ſubtilis: ſicut cholera ſubtilis ſuperflue calida, non prohibetur potus aquæ frigidæ. Similiter ſi fuerit etiam ſubtilis, immo optime confert ipſam digerendo. vbi uero ſimul ſit groſſus & crudus nō cōuenit potus aquæ frigidæ. Quarto nota ꝙ licet exiſtente humore calido ſubtili, & digeſto conueniat potus aquæ frigidæ quantum eſt merito humoris: & licet ipſo exiſtente crudo groſſo diſconueniat: attamen merito aliarum diſpoſitionum aliqñ in primo caſu prohibetur ſaltem in multa quātitate: utpute qñ homo eſſet inſuetus potui aq̄ frigidæ, cū apoſtemate intrinſeco, cū paucitate caloris innati: & de ſingulis diſpoſitiōibus prohibētib⁹ potū aq̄ frigidæ. Et ſiſr ecōtra humore exiſtēte groſſo crudo. ubi eſſet extrema caliditas corpus arefaciēs exhibeſ potus aquæ frigidæ potius eligēdo prolōgationē ęgritudinis, q̄ corporis extremā exiccationē: & ꝓprie in cōſuetis potui ipſius. Canon itaq; ſuperius poſitus reſpicit humorē ſolū. nō aūt reliquas diſpoſitiones indicantes, aut prohibentes potum aquæ frigidæ.

Et ſcias quòd quando phlebotomia iuuat: deinde uteris uia mala: tunc non purgabitur.

In hac parte probat utramq; partem cañ. probatione tamē ſatis confuſa dicens. ſcias quòd quando phlebotomia confert in febre: quia facta eſt ſm ꝙ oportet. deinde tu vteris uia mala ſcilicet cōtraria canoni noſtro: utputa, quia prohibebis aquā frigidam humore exiſtente ſubtili, non crudo groſſo: aut quia forte dabis aquam frigidam humore exiſtente crudo, groſſo, corpus non purgabitur a reſiduo quod remanſit poſt phlebotomiam. non enim ſequetur ſudor, uomitus, aut ſeceſſus qui ſolent ſequi quando aqua frigida datur ſm quòd oportet. & qui ſecuti fuiſſent: aut ſaltem aliquis eorum in primo caſu: & ſic ſalus ſecuta fuiſſent. & ſimiliter in ſecūdo caſu non ſequetur: immo potius fieret humoris incrudatio & fe. prolongatio: quia aqua frigida exhibetur ubi non oportet. & ſic canon probatus eſt quo ad utrāq; partē. Et ex hoc canone cū ꝓbatiōe ſua elicere poſſumus cōiter āte exhibitionē aq̄ frigidæ in magna quātitate debere ꝓcedere phlebotomiā: aut aliā euacuationē: ut minorata materia, & cōfortata natura p exhibitiōē aq̄ frigidę extinguētis cauma febrile, natura fiat potēs ad reſiduū expellēdū.

Humoris autē cholerici digeſtio eſt ut conuerſus a ſua ſubtilitate fiat ſpiſſus, & aqua quidem frigida facit illud.

Hic probat primā partē cañ. ſic. aqua frigida digerit humorē cholericū ſubtilē. ergo exhibēda eſt. tenet cōſequētia. & aſſumptū ꝓbatur. quia humoris cholerici ſubtilis digeſtio fit conuertēdo ipſum a ſua ſubtilitate ad ſpiſsitudinē, ſiue groſsitiem: ſed aqua frigida facit hoc. ergo digerit ipſum. hic tñ p fieri ſpiſſum nō intelligit reſpectu mediocris: ſed reſpectu eius quod primo erat. ē tñ digeſtio iuxta prius determinata ęquatio ſubtilis p ingroſſationē, & groſſi p ſubtiliationē: & ſic canon ſigillatim, & cōiūctim quo ad utrāq; ꝓbatus ē. Cōfert ēt aqua frigida nō ſolū digerēdo: ſed etiam calorē febrilem extinguendo.

Niſi ſit ſtomachus, aut hepar debile, aut frigidum: aut ſit in uiſceribus apoſtema: aut ſit in viſceribus dolor: aut ſit complexio eius pauci ſanguinis: aut caliditas eius innata debilis: quare debilitatur poſt potum aquæ frigidæ: aut ſi non ſit conſuetus potare aquam frigidā: ſicut illi qui ſunt de regione calida: iſti.n ſpaſmantur velociter: & aſſociatur eis ſingultus, & extenuatus eſt de hac ſumma.

In hac parte narrat conditiones. primo prohibentes potum aquæ frigidæ. ſecundo indicantes tolerantiā potus eius. ſecunda ibi{Vbi aūt materia calida.}In prima parte ponit octo conditiones prohibentes potū aq̄ frigidæ. Prima eſt debilitas ſtomachi aut hepatis per quorū debilitatem daſ intelligi aliorum mēbrorū debilitas: ſicut diaphragmatis, inteſtinorum, & aliorum. expreſsit tñ ſtomachum & hepar quia frequentius, & facilius potu aquæ frigidę lædi poſſunt. Secundo notandū quòd licet hec conditio poſsit uerificari de quacunq; debilitate ſiue ex tempore, ſiue ex generatione contracta, ſiue naturali.i.cum qua homo ad intra latitudinē ſuæ ſanitatis propter malam cōplexionem, malam compoſitionem, ſolutam continuitatē apoſtema & ſimilia. hic tamen ne idē bis replicet, intelligit de debilitate ſequente pororum ſuperfluam largitatem, raritatem texturæ: aut parum compactam mēbri ſubſtantiam dato quòd non eſſet ex uillis cōtextum. Non enim eſt omne membrum ex uillis contextum ſicut hepar, cerebrum, & multa alia. & hęc debilitas ſm aliquem iſtorum trium modorū poteſt unicuiq; membro ineſſe: & per eam fit debile in reſiſtendo cauſis ægris tam calidis, quàm frigidis. primo quia minus habet de qualitate per quam reſiſtit, ſecūdo quia cauſa lædens facilius applicat penetrans in profundum eius. & de hac loquitur Aui. ſecunda primi. doctrina ſecunda. c de cauſis debilitatis membrorum, & cauſa partis nota eſt. nam his membris exiſtentibus debilibus per potum aquæ frigidæ ſuperflue infrigidantur: & præter modum debilitantur: ut aliquando mors inde ſequatur. ut narrat Gal. 7. therapeu. cap. de cura malę complexionis uētris calidi & ſicci: immo dicit ibidem quòd aliquando partes ſtomachi ſunt differētes, una fortis, altera debilis, quapropter ex potu aquæ frigidę aliquando læduntur operationes frigidi ſtomachi utputa digeſtio & retentio, aliquādo oris eius, & meri utputa deglutitio. Vltimo nota quòd licet huiuſmodi debilitas indicet non dari aquam frigidam, tamen aliquando contingit quòd aliæ cōditiones indicātes potū aquæ frigidæ ſunt ita fortes ꝙ medicus ꝑeligit dare aquā frigidā exiſtimās p ipſius exhibitionē maiora nocumēta poſſe uitari. Secūda cōditio ē frigiditas ſtomachi, aut hepatis aut naturalis merito cōplexionis, aut ætatis ſiue ꝑternaturalis cū materia, aut ſine materia. Et ſic intelligēdū de frigiditate reliquorū mēbrorū q̄ ſunt apta lædi p potū aq̄ frigidæ. nā p potū aq̄ frigidæ augebiſ horū mēbrorū frigiditas & impedienſ mēbri læſi opatiōes. Et ut dicit Gal. 7. therap. loco ſtatim alle. cū aliqñ cōtingat unā partē ſtomachi eſſe calidā, utputa fundū ſtomachi: & aliā frigidā utputa meri lædeſ unius partis operatio, & nō alterius: & exēplificauit de hoie quadragenario, qui e a potu aq̄ frigidæ ſanatus eſt a mala cōplexione calida uētris & ſtomachi, & ceſſauit ſitis. ſed ꝓhibita ē deglutitio: ita ut tādē mortuus ſit. Tertia cōditio ꝓhibēs potū aq̄ frigidæ ē apoſtema in viſcerib⁹: imo quodcunq; apoſtema intrinſecū in cerebro, mēbris ſpiritualib⁹, mēbris naturalib⁹: ſed maxime in his q̄ ſunt apta magis lędi potu aq̄ frigidæ: ſicut ſunt ſtomachus, hepar, inteſtina. Nā ſi apoſtema ſit frigidū, certū ē materiā eius magis infrigidari & incrudari poros cōſtringi: & oino materię reſolutionē ꝓhiberi, doloremq; augeri. Similiter ſi fuerit mixtū ex calido & frigido. Si uero fuerit ſanguineū ēt incrudatur, & ingroſſatur, & prohibeſ materiæ

Conditiones prohibentes potum aquæ frigidæ.

teriæ ipſius reſudatio,& dolor augetur:quapp non conuenit. Si uero fuerit cholericum a cholera pura cum multa flāma, ex parte nocetur potu aquæ frigidæ: quia pori oppilantur,& prohibetur materiæ reſolutio, & reſudatio,ex parte iuuatur per extinctionem ſuperfluę caliditatis, neque timetur incrudatio quæ timetur in alijs apoſtematibus pp materiæ ſubtilitatē: & dolor ea parte ſedaē remittendo cauſam doloris: quapp aliqñ conceditur flamma exiſtēte magna,& pcipue conſuetis potui aq̄ frigidę. Vñ Gal.9.therap.eryſipelas uero nullo alio ſanabis auxilio quàm cū aqua frigida.& Auic.3.quarti.c.de eryſipelate. Et ad ultimum infrigidatio in eryſipelate eſt magis neceſſaria:qm flāma & dolor inflāmationis eſt in ea plus. Et licet ibi loquatur de eryſipelate intrinſeca:tñ hæc dicta accōmodantur ēt eryſipelati extrinſecæ. Quarta conditio prohibens frigidam aquam exhiberi eſt dolor in uiſceribus. Pro cuius dicti uerificatiōe ſciēdū quòd dolor in uiſceribus, aut puenit ab apoſtamate:& ſtatim ſupra determinatum eſt in quo caſu conueniat potus aq̄ frigidæ & in quibus nō. Aut pēdet a ſoluta cōtinuitate abſq; apoſtemate. & certū eſt,nō cōuenire: quia frigidū vlcerib⁹ mordax.quinta aphoriſmorū: aut puenit a mala complexione q̄ ſi fuerit frigida non cōuenit potus aq̄ frigidæ: quia augeret cām. Si uero eſſet mala cōplexio ſicca licet cōueniret:humectando tñ,multo magis noceret actuali frigiditate forti indurante mēbrum,& ſpaſmāte. Si uero eſſet mala cōplexio calida remiſſa: aut mediocris nō cōueniret: quia nimis imprimeret in mēbrum quod eſt facile paſſibile pp dilatationē pororū ſequentē caliditatē:& pp debilitatē ex reſolutione ſpirituū pp dolorē. Si uero eſſet mala cōplexio calida ītēſa ualde,cōueniret.eſſet.n.proportionatū infrigidās tanto gradu caloris.quod experientia declaratur in his qui ab igne, aut aqua calida cōburūtur quorū dolor ſedaē per aquā frigidiſſimā diu & ſæpius applicitā. Si uero dolor ſeqreē ventoſitatē certū ē nō cōuenire. Quinta cōditio prohibens potū aquæ frigidæ eſt qñ cōplexio eius qui debet ſumere eſt pauci ſanguinis:ſicut complexio phlegmatica,melancholica:& vt cōplexio ſicca ſuperflue:aut qñ eſſet pauci ſanguinis ex ætate: ſicut in decrepitis: aut qñ eſſet pauci ſanguinis pp longā ægritudinē:aut pp ſanguinis euacuationem ſpōtaneā: aut a cauſis primitiuis. Rō aūt huius dicti eſt iſta: quia calor hominis nō reſiſtit remittentib⁹ ipſum infra gradū ſibi cōuenientē ſolū inquātū calor,ſed inquātū ab anima directus q̄ anima reſiſtit p inſtrumēta ſua quę ſunt ſanguis & ſpiritus. Vnde quātūcūq; corpus unū cholerichū eſſet calidius certo ſanguineo,aut tēporato:tñ melius tēperatum toleraret: aut ſanguineū cæteris paribus potū aquæ frigidę & magis reſiſteret frigidis remittētib⁹ calorē ſuū infra gradū propriū q̄ cholericū,aut aliud corpus pauci ſanguinis calidius tēperato:aut ſanguineo naturaliter aut pternaturaliter pp cām dictā. Et ſecūda cā,quia licet illā ſint intēſius calida q̄ corpus habēs notabilē ſanguinis quātitatē:tñ habēt minus de multitudine caliditatis quā potētia rei īſequiē. Propterea Gal.ſeptimo therapeu.loco allc.in corpore ſiccę cōplexiōis æqualis caliditatis cū corpore habēte notabilē quantitatē ſanguinis minus cōcedit de aqua frigida. Sexta cōditio prohibēs aquā frigidā eſt qñ caliditas innata debētis ſumere aquā frigidā eſt debilis:& iſta cōditio eſt cōmunior pcedēte:quia oīs cōplexio pauci ſanguis habet innatā caliditatē debilē:ſed nō econtra.pōt.n. innata caliditas eſſe debilis e a defectu ſpirituū:licet quantitas ſanguinis ſufficiēs nō deſit. Item ex malitia ſanguinis,licet in quāto nō peccaret. Itē ex raritate totius corporis,aut ſubſtantiæ mēbrorū nobiliū. Itē pp modū mixtionis, aut occultā proprietatē vel cæleſtē influxū. Et iſta tria ultima nō cognoſcūē a medico niſi per experiētiā:ſicut infra diceē in capitulo de cibatione ſebricitātiū de quibuſdā corporibus carnoſis, q̄ cito diſſoluūtur ex ieiunio:& patet ueritas cōditionis,quia talis caliditas parū reſiſtit aquæ frigidæ. Septima cōditio eſt cū ſint inſueti potare aquā:ſicut habitantes in regione calida. Iſti.n.per potū aquæ frigidæ ſpaſmātur uelociter:& aſſociaē eis ſingult⁹ qui eſt ſpaſmo portionabilis: licet nō ſit ſpaſmus:ut declarauit nono Almāſ.de intētione Auic.decimatertia tertij. Pro cuius cōditionis declaratione notādū ut pōt elici ex dictis Gal.ſecūda particula aphoriſmorū:aphoriſmo illo. Ex multo tpe cōſueta.ꝙ cōſuetudo mēbri,vel corporis reſpectu alicuius cauſę imprimētis duo facit.primū quia minus alteratur a re cōſueta imprimēte.ſecūdū facilius cū minori nocumēto tolerat impſſionē ſibi factā.vñ cōſuetus potui aq̄ frigidę minus infrigidabitur q̄ inſuetus. Et ſecūdo dato ꝙ æqualiter infrigidetur minus pp illam infrigidationem lædeē: quapp ſtomachus inſuet⁹ potui aquæ frigidæ ſpaſmabiē,& ſingultabit cū ſit ſibi pp inſuetudinē ualde horribilis. Vñ Aui.13.tertij.c.de dolore ſtomachi dicit. Et qñq; prouenit ex potu aquæ frigidę dolor æſtuoſus,clamoſus:& qñq; moritur ſubito pp euentū doloris ad cor: quod maxime de inſuetis potui aquæ frigidæ intelligitur. Et dicit Aui. hic habitantes regiones calidas: ſicut in æthyopia non potant aquas frigidas.quod ēt cōfirmat Gentilis ex relatu cuiuſdā ſui ſcholaris qui ibidem fuit,referentis ꝙ ſi homines illius regionis potarent aquam frigidā putarent ſe debere ſpaſmari. quod poteſt eſſe,quia valde macri ſunt,& acuti ſenſus. Et credendū eſt ꝙ conſueti potare aquā calidā ſi potarent aquam frigidam præter modum læderentur frigiditate aquæ ſubito penetrante ad intrinſeca ob latitudinē pororum ex potu aquæ calidæ præcedenti. Vltima cōditio eſt corporis extenuatio & cauſa eſt manifeſta.nām iſti habent partes neruoſas diſcopertas quæ facile a frigiditate aquæ percutiuntē:& cū hoc habēt parū de carne:& conſequenter parum de multitudine caloris. Sunt.n.acuti ſenſus quapp facile multum,& uelociter ex potu aquæ frigidæ læduntē. Sed hic nota: ꝙ licet ſint multę aliæ cauſæ prohibētes potū aquæ frigidæ,iſtæ tamen ſunt principaliores, quibus reliquæ dantur intelligi.

Vbi autē materia calida,aut groſſa iam digeſta eſt, & corpus eſt carnoſum:& caliditas innata exuberans: & uirtus eſt fortis,& uiſcera ſana,non frigida eorum cōplexio radicalis, non inſueta aquæ frigidæ,immo aſſueta aquæ frigidæ ualde: tunc aqua frigida eſt melior res.

Hic primo narrat octo conditiones indicantes,aut conſentientes potui aquæ frigidæ.ſecundo narrat effectus bonos cōſequentes aquæ frigidæ potū cum his cōditionibus.ſecūda ibi {Multoties adiuuat.} Prima cōditio ꝙ materia ſit calida ſubtilis ſiue digeſta,ſiue non digeſta. Secunda ꝙ materia ſit groſſa digeſta,ſed calida:quia materia exiſtente frigida nō conuenit aqua frigida,ēt ſi eēt digeſta. Tertia cōditio ꝙ corpus ſit carnoſum. Quarta ꝙ caliditas naturalis ſit exuberans.i.multa. Quinta ꝙ uirtus ſit fortis quod ītelligitur de triplici uirtute. Sexta ꝙ uiſcera ſint ſana.i.non doloroſa, neq; apoſtemoſa non habentia ſolutionem continui,neq; oppilationem fortem. Cōditiones īdicātes potū aquæ frigidæ.

Septima ꝙ cōplexio uiſcerum radicalis nō ſit frigida. Octaua ꝙ potans eam ſit valde cōſuetus aquæ frigidæ. cū his enim cōditionibus in febre aqua frigida eſt melior res. Circa primā cōditionem nota ꝙ materia exiſtente calida ſubtili ēt non digeſta aqua frigida conuenit:quia iuuat ad eius digeſtionem. ſed multo magis conuenit ipſa exiſtente calida ſubtili digeſta. Circa ſecūdā cōditionē,nota ꝙ ſi materia ſit calida groſſa non digeſta nō conuenit aqua frigida.ꝙ ſi materia ſit calida groſſa & digeſta conuenit.uirtus.n.fortificata per extinctionē ſui cōtrarij ipſam expellit ſi ipſam inuenit digeſtam. Et ſi quæratur cuiuſmodi eſt iſta materia groſſa. Dī quòd pōt eē cholera groſſa:& pōt eſſe ſanguis groſſus: & in cuius febre expectatur digeſtio. Ex quibus infertur in materia frigida nullo pacto cōuenire aquā frigidam ante digeſtionem:neq; poſt digeſtionē. Auctores namq; non concedūt aquā frigidam niſi in febribus, in quibus eſt fortis flāma,quæ non eſt in febribus pendentibus a materia frigida: eſto etiā quòd eſſet cordi propinqua. Putandū tñ quòd ſi materia eſſet mixta,& cōplete digeſta, & febris eſſet fortis,cōpeteret aquā frigidā niſi aliæ cōditiones obſtarent. Et iſtæ duæ conditiones indicant potū aquæ frigidæ: reliquæ aūt ſex conditiones nō indicant dari aquam frigidā: ſed bene conſentiunt.non enim (exempli gratia) ſi corpus ſit carnoſum indicat quòd detur aqua frigida: ſed bene conſentit. ſed cauma febrile indicat dari aquam frigidam. ſic dico de alijs quinq; conditionibus. Notandum circa tertiam conditionem quòd per corpus carnoſum intelligit quodcunque corpus exiſtens mediæ habitudinis: aut parum lapſum a media habitudine uerſus maciem dicetur carnoſum. Notandum circa quartam conditionē quòd per caliditatem innatam exuberātē intelligimus corpus habēs multū de ſanguine & ſpiritu: quib⁹ pōt reſiſtere cauſis infrigidātib⁹. Et hęc cōditio opponit duabus cauſis ſuprascriptis prohibētibus potū aquæ frigidæ.ſ. complexioni pauci ſanguinis, & caliditati innatæ de-

bili. Notandũ circa quintã cõditionem quòd ꝑ virtutẽ fortem intelligimus quòd virtus animalis, vitalis, & naturalis ſit fortis. Et ſic oportet tria mẽbra principalia eſſe fortia. ſ. cerebrũ, cor, & hepar: & ẽt mẽbra his ſeruientia. vnde oportet ꝙ ſint bene ſpirituoſa, & ſubſtantiæ bene compactæ, & quòd habeant bonũ modum mixtionis cum bona proprietate, & boninate aſpectus. Notandum circa ſeptimã cõditionem quòd cõplexio radicalis. i. membrorũ principaliũ: & ſibi deſeruiẽtium non debet eſſe frigida: quia facile offendiť a frigiditate aquæ. de conſuetudine autem quæ eſt octaua conditio ſufficiẽter dictum ſit. Notandum vltimo quòd ad dandum aquam frigidam in quantitate notabili vt dicetur, debent iſtæ octo conditiones conuenire: aut ſaltem plures earum, & principaliores quæ ſint fortiores ad indicandum, aut conſentiendum potui aquæ frigidæ quàm oppoſitæ ad prohibendum.

Multotiens enim adiuuat ad expellendum materiam cũ ſolutione naturæ, aut per vomitum, aut per vrinam aut per ſudorem, aut per omnia illa, quare ſit ſtatim vt ſanetur.

Hic ponit vtiliditatem ſequentẽ ex potu aquæ frigidę datę cum his cõdõnibus: dicens quòd multotiens potus aquæ frigidę adiuuat naturã ad expellendũ materiã facientẽ febrẽ cũ ſolutione ventris. aliqñ ꝑ vomitũ, aliqñ per vrinã, aliqñ per ſudorẽ, aliqñ per oẽs has regiones, aut plures earũ. quare fit vt materia faciente febrem expulſa ſtatim ſanetur. Et ex hoc poſſumus cõcludere quòd aqua frigida exhibita cum condõnibus ſupraſcriptis eſt melior res patienti febrẽ: quia illa res eſt melior res febrienti ꝑ quã fit vt ſtatim ſaneť: ſed aqua frigida exhibita cũ his cõdõnibus eſt huiuſmodi, quare, &c. Notandũ primo quòd Auic. dixit multoties, & nõ ſemꝑ propter particulares cõdõnes medico ignotas ꝓhibentes materię expulſionẽ: aut quia ſi tota expellať forte derelinquet aliquod notabile nocumentũ ex aqua frigida: ſicut in quadragenario fuit qui factus fuit impotens ad deglutiendũ poſt potũ aquæ frigidæ: de quo Gale. facit mentionẽ ſeptimo therapeuticæ, quãuis mala cõplexio fundi ſtomachi, & calor febrilis ceſſauerit. Notandũ ſecũdo quòd cã expulſionis materiæ poſt potũ aquæ frigidæ eſt: quia fortificať ꝑ tẽperiẽ complexionis quæ eſt inſtrumentũ eius, quę cõplexio tẽperatur ꝑ extinctionẽ ſuperfluæ caliditatis. Notãdũ tertio quòd humores qui ꝑ has regiones expelluntť, ſunt humores cuiuſcunq; generis. De phlegmate, cholera, & melãcholia eſt certũ quod multo-

Sanguis multipliciter vacuatur. ties ꝑ has regiones extrahunť: ſed de ſanguine etiã eſt verũ, licet rarius cõtingat. Pro quo ſciendum eſt quòd ſanguis aliqñ in ſynochis corrũpiť in hos humores præcipue in cholerã, & melãcholiã: quæ deinde ꝑ has regiones expelluntť: aliqñ vero ſanguis ꝑ has regiones ſub ꝓpria forma espellitur. Nã quòd ꝑ fluxũ ſanguinis expellať: patet decimaquarta tertij. capitulo de humiditatibus quibus accidit vt egrediãtur cã hepatis. Et ꝑ vomitũ apparet decimatertia terij. capitulo de vomitu ſanguinis: imo ibidẽ dicit Auic. quòd in vomitu duarũ librabrũ ſanguinis aliqñ eſt ſanitas. Et quòd ꝑ vrinã apparet decimaoctaua tertij. Sed quòd ꝑ ſudorẽ affirmat Ariſt. tertio de partibus animaliũ. Sãguis tñ vtiliter cõiter euacuatur ꝑ has regiones. ſ. ꝑ nares venas, hemorroidales, & menſtruales. Vltimo nota de intentione Gal. nono therapeu. naturã ꝑ potũ aquæ frigidæ non ſolũ iuuari in expellendo diſconueniens: ſed etiã in attrahẽdo cõueniens, & ſeparando ab incõuenienti. ita vt ſequať mali expulſio, & boni nutrimẽti ad mẽbra attractio. Dicit. n. ſic. Natura. n. ſolidã animalis particulã roborata humoribus qui ſunt præſubtilitati apponit: vt quicunque & nutrire ſufficientea hos quidem attrahit ad eas: inutiles vero abijcit: aut per cutim, aut per ventrem.

Et quandoq; dat in potu medicus de aqua frigida infirmo quantitatem plurimam, adeo donec color eius fiat viridis, & tremat, quæ ſit ſaltem ſuperueniens vſque ad heminam vnã, & dimidiam: & fortaſſe conuertitur febris ad phlegmaticã: & fortaſſe confortatur natura: expellit materiam cum ſudore, & vrina, & fluxu ventris: & eſt ſanitas.

Quãtitas aquæ frigidæ exhibenda. In iſta parte ſuperius diuiſa Auic. narrat quãtitatem quam dat aliqñ medicus de aqua frigida, & ipſius effectus dicens: ꝙ qñq; dat medicus febrienti quãtitatem plurimã adeo donec color eius fiat viridis: & donec æger tremat, quę quantitas aquæ quandoq; proueniens vſq; ad heminã vnã, & mediã. Et deinde ponens effectus qui ſequunť dicit quòd fortaſſe feb. conuertiť ad phlegmaticã. & hoc eſt minus malũ quã quòd æger arefactus moriať. Et fortaſſe . i. aliqñ natura cõfortatur, & expellit materiã cũ ſudore, vrina, & fluxu ventris, & fit ſanitas. Notandũ primo circa partẽ pręſentẽ quòd quãtitas aquæ exhibendæ huiuſmodi febrientibus nõ eſt ꝑ auctores limitata. verũ qñ adſunt oẽs vel plures cõdõnes indicantes potũ aquę frigidæ & paucę obſtent ſm Gale. nono terapeu. capitulo ſuperius allegato. deberet æger bibere de aqua frigida quãtũ appetit. Aeſtimat. n. appetitũ ſuũ incenſum ſm exigentiã caliditatis & ſiccitatis febrilis corrũpendæ. Auic. vero cõcedit aquã frigidã quouſq; color ægri efficiť viridis. i. liuidus ſiue pallidus. Et quouſq; ipſe æger tremat . i. rigeat. palleſcit nãq; calore naturali minorato, aut interius fugato. Riget autẽ nocito ſtomacho, & mẽbris ſenſibilibus a ſuperflua frigiditate cuius nocumentũ ipſa mẽbra nituntť per motũ illũ cõcuſſiuũ a ſe excutere. Dicit. n. Auic. quòd exhibendum eſt de aqua tñ ꝙ ſit ſaltẽ ꝓueniens ad heminã vnã, & ſemis, nõ limitãs tñ determinatã quãtitẽ. Hemina diuerſificať ſm diuerſos auctores nã ſm Iſidorũ eſt lib. I. Hemina ſm Auic. & Ioannẽ Serapionis eſt ponderis. 11530. granorum hordei: & ipſa eſt ſextaria. 40. ſextarium autem eſt vigeſima pars lib. vnde facta bona cõputatione hemina eſt pondus duarũ librarũ ſecundũ hos auctores. ſed hemina romana eſt. 20. vnc. italica vero & ęgyptiaca eſt. 16. & ita cõcludendo hoc pondus poſitum ab Auic. hic . ſ. hemina vna, & ſemis eſt apud Iſidorũ. 18. vnc. & hęc eſt pauca quãtitas, & minor debito qñ adſunt ꝯdõnes oẽs indicãtes potũ aquæ frigidæ. Sed apud Auic. & Ioãnẽ Serapionis. hemina vna & media eſt tres libræ. & eſt põdus cõueniẽs obtinẽs extremũ maius põderis aquæ, quæ debet exhiberi. ſed hemina vna & media egyptiaca eſt. 24. vnc. & eſt extremũ minus ponderis aquæ quę debet exhiberi oĩbus cõdõnibus indicantibus potum aquæ frigidę. Hemina aũt romana quę eſt. 20. vnc. eſt mediũ ꝑ ęque diſtantia inter has extremas quãtitates, quæ cõuenienter poſſunt exhiberi: & hoc pondus 30. vnc. eſt conueniens dictis Gale. qui præcipit dari de aqua quãtũ appetunt bibere. Ego. n. cũ ſępe dederim aquã frigidã febriẽtibus valde ſitiẽtibus quãtũ poterant bibere, nũquã inueni aliquẽ qui poſſet bibere vltra. 36. vnc. ſed ſm plurimã biberũt circa. 30. vnc. & cũ hac quãtitate accidebat ſibi rigor, & pallor iuxta ſniam Aui. Quòd ſi quærat aliquis qñ non ſunt oẽs ꝯdõnes indicãtes potũ aquæ frigidæ: ſunt tñ tot & ita potẽtes quòd medicus indicat dãdã eſſe aquã frigidã. Aliquæ tñ obſtãt & ſatis potẽtes quãtũ eſt dandũ de aqua frigida. Rñdeť quòd hoc non põt certe limitari, ſed ſtandũ eſt in diſcretione medici præſentis qui ſit doctus in vniuerſalibus, & expertus in particularibus. Certũ eſt enim minus eſſe dandũ quã quando omnes conditiones indicant dãdum eſſe aquam frigidam.

Sed circa ſecundã partẽ huius dicti dubitať qũo febres in quibus exhibeť aqua frigida, poſſunt ꝯuerti in phlegmaticas. Nam iſtæ febres ſunt ſanguineę, aut cholericæ. Cõſtat autem quòd neq; ſanguis, neq; cholera põt in phlegma cõuerti ꝑ infrigidationẽ: quia coctũ nõ põt incrudari, quarto metheororũ. & trãſiens terminũ decoctionis non põt ad terminũ redire tertio colliget. Præterea. Nũquã viſum eſt ꝑ infrigidantia exterius, aut interius applicita ſanguinẽ in phegma cõuerti. nã quantũcunq; ſanguis infrigideť, aut cõgeletur: nũquàm tñ acquirit albedinẽ. Melius eſt itaq; dicere quòd in maſſa ſanguinea eſt phlegma. cuius cõplexio ꝑ nimis infrigidantia corrũpiť, & exiſteos in loco cõcluſum corruptũ, & nõ rectũ a calore naturali tandem putreſit, & facit phlegmaticam. ſanguis autẽ inflãmatus ꝑ infrigidationem illã reducitur ad benignũ, & deſinit feb. ab illo pendens: & ſi fuerit cholera illa expelliť natura vigorata ꝑ corruptionem ſui cõtrarij, aut ad benignũ reduciť. Vel aliter diciť quòd ſanguis ingroſſatus, & quodãmodo cõgelatus: licet non induat formã phlegmatis tamen moueť motu phlegmatis . ſ. quotidie nõ propter ꝓprietatem ſed propter diſpõnes manifectas ad quod adiuuat: quia multũ phlegmatis permixtum cũ ſanguine illo facit vt ſanguis motu phlegmatis moueať quod phlegma putreſit, cũ antea non putreret. Quomodo autem natura confortata ꝑ corruptionẽ ſui cõtrarij expellat materiã feb. tã cholericã, quã alterius

generis

generis ſudore, vrina, & fluxu vētris ſtatim dictū eſt ſuperius. Et etiam ſi conſtaret medico ꝙ natura non poſſet expellere materiam modis dictis: immo potius per potum aquæ frigidæ cōuerteretur in phlegmaticam, medicus potius illud eligeret quām ægrum areſieri, & maraſmari: vt ſtatim patebit de intentione Auicen.

Et quandoq; iterum ſunt quędam prohibentia, deinde timetur malitia caliditatis & ſitis: & æſtimas quòd peruenitur per eam ad ariditatē, vel extenuationem, non prohibeas aquam frigidā. nam additio apoſtematis, & cruditas eius melior eſt quām extenuatio.

In hac parte ſuperius diuiſa Auicen. oſtendit quid medicus agere debeat indicationibus de exhibendo aquam frigidam exiſtentibus cōtrarijs. dr̄ ergo ꝙ quādo ſunt quædā prohibentia potum aquæ frigidæ, vt verbi gratia apoſtema intrinſecum & ſimilia. Ex alia parte timetur malitia caliditatis & ſitis: & ꝙ perueniatur per eam ad extenuationem, vel ariditatem non eſt prohibenda aqua frigida. Nam augmentum apoſtematis, & cruditas eius eſt minus malum quā ariditas, & cōſumptio eius. Et ſic econtra indicationibus cōtrarijs exiſtentibus fortioribus cōtrariū indica .ſ. qn̄ magis timeres cruditatem apoſtematis, quā ariditatē, & cōſumptionē, & tu ſimile intellige de quibuſdā cōditionibus contrarijs. nam hæc cōmittēda ſunt iudicio medici qui ſit doctus in vniuerſalibus, & expertus in particularibus: horum.n. certa doctrina dari non poteſt. In his tamen contrarijs indicationibus cōmonemur, vt alterum duorum faciamus, aut ꝙ demus aliquid loco aquæ frigidæ: ꝙ conferat in omni diſpōne: & non noceat ſaltem nocumēto notabil, ſicut ſyrupus acetoſus, aut aqua hordei. Aut ſi eligamus dare aquam frigidam demus in pauciori quantitate, quā quando omnes, aut plurimæ conſentiunt exhibitioni ipſius.

Et ſyrupus quidē acetoſus, quandoq; etiam ſedat ſitim, & incidit, & ſoluit: & nocumentū ipſius apoſtemati non eſt plurimum, ſicut nocumentum aquæ: & non eſt ei vis aggregādi materiam, & inſpiſſandi eam: & ſimiliter iuleb plurimæ cōmixtionis.

In hac parte ſuperius diuiſa dicit Auice. ꝙ ſyrupus acetoſus qñque ſedat ſitim .ſ. qn̄ non eſt valde vehemens cauma incidit, & ſoluit: & nocumentum ipſius apoſtemati non eſt plurimum ſicut nocumentū aquæ. Et pro quia non eſt eius vis aggregandi materiā, & inſpiſſandi eā. & ſimiliter iuleb plurimæ cōmixtionis quod cōponitur ex aqua, & zuccaro. habet enim virtutem abſterſiuā per zuccarū. ſed aqua in magna quātitate debet eſſe zuccaro pmiata vt notabiliter infrigidet. hi autem potus debent dari actu frigidi, aut non frigidi ſm̄ exigētiam indicationum contrariarum. qua propter conſulo indicationibus exiſtentibus cōtrarijs, & ſatis fortibus vt potius des aquā zuccaratam, aut hordei, aut ſyrupum acetoſum plurimæ aquæ permiatum.

Et cum non licet vt non bibat aquam frigidam, & ſit audax ſuper eam: timetur quòd non faciat accidere conſtrictionem pororum, quare ſit cauſa febris alterius, cum euentu oppilationis alterius: & fortaſſe erit vehementior prima. Et quando obuiat membro debili, corrumpit operationem eius: & multotiens facit deglutionem difficilem: & facit difficultatem anhelitus: & facit accidere tremorem, & ſpaſmum, et debilitatem veſicæ aut renis, aut colon. Et ille quem oportet plurimum ex eis prohibere a potu aqua frigida, eſt cui nocet in ſanitate ſua.

In hac parte oſtendit quæ nocumenta ſequantur qn̄ exhibetur aqua frigida condōnibus omnibus, aut pluribus oppoſitū indicātibus. Et dicit quòd cum non licet vt bibat aquā frigidā & exhibet̄. timet̄ quòd faciat cōſtrictionē pororum, & oppilationem meatuū ad quā ſequat̄ febris alia noua facta oppilatione, quæ febris fortaſſe erit vehementior prima. Et ſecundo dicit quòd qn̄ aqua frigida obuiat membro debili corrūpit operationes eius: & exemplificat dicens quòd multotiēs impedit deglutionem nocēdo meri, & facit difficultatem anhelitus nocendo diaphragmati: & facit accidere tremorem & ſpaſmum nocendo neruis, & debilitatem veſicæ, renis, aut colon. ideſt inteſtinorum nocendo eis: quare aliqn̄ retinetur vrina, & fit colica aliqn̄. Vltimo dicit ille plurimum prohibendus eſt a potu aquæ frigidæ cui nocet in ſanitate ſua. Notandum circa ſecundū dictum quòd aqua frigida potata nocet his membris extinguendo calorem tā innatum, quā influentem: vnde fiunt impotentia ad ſuas operationes: & qn̄q; propter ſuperfluā frigiditatem ſi fuerit aliquod horum membrorū valde ſenſibile: ſicut ſtomachus, aut inteſtina accidit dolor fortis: qn̄q; ducēs ad mortē: ſicut dicit Auic. decimatertia tertij. capitulo de dolore ſtomachi. loquens de dolore ſequente potum aquæ frigidæ: & qn̄q; moritur ſubito ꝓpter euentum doloris ad cor. maxime autem patiuntur qn̄ ſunt inconſueti potūi aquæ frigidæ, vt narrat Gale. in libello de virtute conſuetudinis de quodam ſummo peripatetico vocato Ariſtotele qui ex potu aquæ frigidæ mortuus eſt.

Dubitatur utrum in febribus humoralibus, in quibus non eſt humor crudus groſſus competat aqua frigida. Negatiue arguit̄ ea Auic. decimatertia tertij. qui in capitulo de anxietate ſtomatica prohibet aquā frigidā dicens: quòd non oportet vt bibatur in febre niſi aqua calida duabus ex cauſis: prima quia multotiens addit in febrem, vt ibidem dicit. ſecūda quia facit humorem magis imbibi: & ſic addit in anxietatē ſtomachicā. Secūdo aquæ nullus eſt vſus, niſi quia in acutis bibitur morbis: vt eſt apud Hippocratem tertio regiminis acutorum, texto commenti. 48. ſed multæ ſunt febres humorales non acutæ non pendentes ab humore crudo groſſo: vt puta phlegmaticę pendentes a phlegmate aquoſo. ergo, &c. Tertio eodē textu commenti. 48. Aqua in cholericis, & in quibus cholera dominat̄ ſub diaphragmate mutat̄ in choleram, ergo in talibus non conuenit: multi autē ſunt tales. Quarto eodem textu in febrientibus habentibus choleram aqua frigida non ſedat ſitim: immo potius incitat: ergo non conuenit. Quinto eodem textu corporibus inanitis potus aquæ frigidæ non conuenit: ſed febrientes ſunt inaniti. Sexto eodem textu dicit: & non inuenimus aquam ſedare ſitim: & cauſa eſt longitudo ſuæ moræ in ſtomacho, & inteſtinis: aut ſubmergit̄ aqua in profundo corporis: nec rorem tribuit, nec humectat ariditatē eius. Septimo in nulla ægritudine debet aqua adminiſtrari ſola in aliqua hora, cuius oppoſitum ſentit Auicen. ergo aſſumptum eſt Gale. eodē commento dicentis: ꝙ iſtæ quidem ſunt cauſæ quæ prouocauerunt Hippocratem ad vtendū aqua hordei, ſecaniabim, & vino in infirmis, & dimittere vti aqua. ſecūdū ergo has res non oportet vt adminiſtret̄ aqua ſola in infirmitatibus in aliqua horarū. Vltimo in peſtilentialibus apud Auicen. prima quarti capitulo proprio. A qua plurima ſubito eſt iuuatiua pauca autem frequenter exhibita fortaſſe excitat caliditatem. Cuius nulla poteſt eſſe cauſa: niſi quia aqua non eſt proportionatum infrigidans, niſi ſubito detur in magna copia. Cum ergo ſint multæ febres acutæ calidiores aut æque calidæ ſicut peſtilentiales. ſequitur ꝙ in omnibus his non eſt exhibenda aqua frigida niſi ſubito det̄ in magna quantitate. Et cōſequenter ſequit̄ ꝙ neq; ſyrupi, neq; aqua hordei, neq; ſimiles potus infrigidātes ſunt exhibendi niſi dent̄ in magna copia .ſ. a. 30. vnc. aut circa: cuius oppoſitum faciunt practicātes exhibētes ſyrupos, & ſimiles potus quatuor aut quinque vnc. &c. In oppoſitum eſt hic Auic. & Gale. nono & decimo therapeu. & Raſis. decimo Almonſoris et in diuiſionibus & decimoſexto continentis. & Auerrois ſeptimo colliget. & Hippocrates tertio regiminis acutorum.

Pro deciſione dubij notandū primo quòd aqua de quā in canone fit mētio eſt aqua naturalis, qua communiter vtimur in potu, & ad decoquēdum res quæ ad vſum humanum ordinant̄ quæ aqua ſecunda primi. doctrina ſecunda. capitulo decimoquinto. debet habere omnes, aut plures ex. 18. conditionibus quæ gratia breuitatis bis verſibus perſtringuntur.

Fons caſus fundus curſus ab origine diſtans.
Subtilis non tecta leuis paſsibilis apte.
Multa & clara parum vini toleranſq; ſaporem.
Sit & odore carens linquens hypochondria præſto.
Non rebus confecta malis reſideotia paruo
Tempore deſcendit coctum diſſoluitur ipſa
Quàm primum decem & octo modis cognoſcitur vnda.

Nam vt eſt apud Galenum tertio regiminis acutorum. cō-

mento quadrageſimooctauo allegato: vbi dicit. Aquæ nullum vſum inueni niſi quia in acutis bibitur morbis. debet intelligi de aqua bona nō habente aliquem defectum. Et ibi generalizat quòd ſermo medicorū laudantiū aut vituperātiū rē aliquā intelligit in melioribus cuiuſcūq; rerū quas experiunt. & hoc idem ſentit Auic. ſecundo canone. capitulo ſecundo. Notandum ſecundo quòd quæſtio noſtra quærit de aqua huiuſmodi data in multa, aut parua quantitate ſola: aut cum alijs potibus cōmixta. Non. n. ſemp pura, nec ſemper in æquali quantitate exhibenda eſt: ſed eius quantitas varianda eſt ſm diuerſitatē quātitatis caloris: & ſm cōſuetudinē: necnon reliquas ægri cōditiones indicantes: aut prohibentes potū eius: quarū aliquæ ſunt diſpoſitiones naturales, aliquæ non naturales, aliquæ præter naturam: de quibus Auice. in textu. Primo tñ videbit qualis debeat eſſe vſus ipſius puræ: & in multa quātitate exhibitæ. ſecundo qualis debeat eſſe vſus in pauca quantitate exhibitæ: & cū alijs rebus cōmixtæ. Tertio notādū quòd aqua de qua ſupra qñ eſt actu frigida eſt infrigidatiua, & humectatiua. Eſt enim talis ī actu reſpectu corporis humani: immo etiam actu calida ſumpta, aut exterius applicita eſt apta infrigidare & humectare. retenta enim in corpore reducit ſe ad ſuā frigiditatem naturalē p quā infrigidat. Et aliqñ infrigidat ſuperflue humectando: quæ omnia colliguntur ex Auice. ſecunda primi doctrina ſecunda, capitulo decimonono. Nec pro huiuſmodi effectu cauſando eſt neceſſarium vt reducatur a calore noſtro, ſicut reliquæ medicinæ frigidæ quæ dicunt tales in potentia. Non. n. habet complexionē quæ ſit virtualiter talis: ſicut ille. Prẹterea. Quantumcunq; aqua ſit ſumme frigida: tamē ꝓpter quācūq; leuem ebullitionem, aut infuſionem in ea rerū calidarum efficit calida virtualiter. Et quia aqua dicta eſt infrigidatiua, & humectatiua: ideo eſt ſedatiua ſitis: & ſuo curſu eſt ablutiua: magis tñ abluit calida quā frigida, & quia ſimplex eſt: non eſt nutritiua nec in aliquem humorem conuertibilis: qua ꝓpter non ſedat ſitim: quia reſtauret humidum roridū: ſed ſolum infrigidando, & humectando. Notandū quarto vt patet ex dictis in textu: quòd ſicut ex aqua cōueniēter exhibita: ſequit extinctio caloris febrilis: & aliquando ſubito ſalus, materia febris euacuata vomitu, ſeceſſu, pronocatione vrinæ, aut ſudoris, aut ſaltē cōuerſio ad phlegmaticam facilius tolerabilē ita ex aqua incōuenienter exhibita ſequit aliqñ mors, aut deſtructio operationis alicuius membri nobilis: qua pp in eius vſu oportet medicū oēs cōditiones indicātes potū aquæ frigidæ & ꝓhibētes maturo iudicio æquilibrare ne ꝯtingat error.

His ita notatis ſit hæc prima cōcluſio. licet nec in febribus pendentibus ab humore frigido, neq; ab humore calido groſſo cōpetat potus aquæ frigidæ. in febribus tñ pendentibus ab humore calido groſſo digeſto, aut ab humore calido ſubtili ſiue digeſto, ſiue crudo competit potus aquæ frigidæ. hæc concluſio ex textu elicitur. Secunda concluſio. febres in quibus competit potus aquæ frigidæ ſunt cauſon tam cholerica, quā phlegmatica ſalſa, tertiana pura, & non pura tā continua, quā interpolata: febris ſanguinea putrida, & non putrida: febres peſtilentiales. Item febres ſequētes eryſipelas intrinſecas: & quædam immateriales ſicut multæ ephemeræ & hecticæ ſ. primæ aut ſecundæ ſpeciei: non autem tertiæ. Iſta concluſio partim ſequitur ex concluſione præcedenti: partim eſt manifeſta ex dictis auctorū in particularibus capitulis. Quòd. n. conueniat in febribus ſequētibus eryſipelas intrinſecum de quo eſt magis dubiū, fuit oſtenſum circa textū de intentione Gal. 8. therapeu. Tertia concluſio. licet potus aquæ frigidæ cōpetat in quolibet tēpore paroxyſmi, aut exacerbationis febrium periodicarū de quibus ſupra, & etiā tēpore quietis: ſecurius tamē cōcedit in ſtatu, & declinatione, deinde in augmento, deinde in principio. Iſta concluſio quantū ad primā partem ſatis nota eſt ex ſæpe dictis, quantū ad augmētum, ſtatum, & declinationē: ſed quòd aliqñ cōueniat in pricipio de quo eſt magis dubiū patet ex ſnia Gal. 10. therapeu. qui cū cibaret patiētē tertianā interpolatā parū ante paroxyſmū, de cuius ſyncopi timebat, dedit in potu qñq; duos, qñq; tres pugillos aquæ ſinceræ frigidæ footis. per cuius auctoritatē admonemur in principio febriū ſyncopaliū minutarū potū aquæ frigidæ competere. Quantū vero ad ſecundā partē probat. eſt. n. magis apta nocere in principio quā in augmēto: quia in principin eſt magis apta ſuffocare calorē: prohibere ſparſionē materiæ quā in alijs tēporibus, cū tunc calor minus poſſit ei reſiſtere: & humor ſit minus ſubtiliabilis, & reſolubilis. Et ex ſimili fundamento eſt magis apta nocere in augmēto, quā in ſtatu. Sed vbi conuenientius poſſit exhiberi in ſtatu, an in declinatione eſt dubiū: quia in ſtatu plures ſunt humores, & vapores quorū reſolutio eſt apta per potū aquæ frigidæ impediri quam in declinatione. Sed ex alia parte in declinatione eſt magis apta nocere cū calor in declinatione ſit minus reſiſtens ſuæ extinctioni quā in ſtatu: & per cōſequēs membra, & ſpiritus ſunt apta magis lędi p ſuperfluā infrigidationē. In ſtatu etiā videt magis neceſſaria caumatia febrilia extinctio. Oportet itaq; medicū omnia ęquilibrare: & certe magis conſonum eſt mentibus auctorū vt det tēpore maioris flāmæ. Vnde Aui. in cap. de cura febris ſanguineæ. Et melior horarū ad hoc eſt hora vehementię ebullitionis, & anguſtię, & inflammationis & frequentiæ pulſus cordis. Cōuenientius itaq; tēpus exhibitionis aquæ frigidę eſt ſtatus vniuerſalis quo ad accidentia: cum quo ſi coniungatur ſtatus quo ad digeſtionem tāto eſt melius: & ſimiliter ſtatus particularis: verumtamen exiſtente materia ſubtili, calida, non eſt ita neceſſarium expectare digeſtionē, ſicut in groſſa. pręmittendū tñ eſt in omnibus ventris lenitio, & phlebotomia ſi fuerit opportuna: & ēt euacuatio aliqua materię ꝓprie ſi fuerit valde ſupſlua. Dicit nāq; Aui. in cap. de cura feb. ſanguineę. Et ſcias quā eſſe cōtētus infrigidatione, & dimittere phlebotomiā, & ſolutionē vētris addidit ī oppilationē & coarctationē. quare addit putredo ī reliqua diſpoſitione. Qarta cōcluſio. aqua frigida multa ſubito exhibita aliqñ eſt cōueniēs: & ſi pauca daret noceret. Iſta cōcluſio quātū ad vtrāq; partē eſt de intentione Auic. in ca. de febre peſtilentiali vbi ad literā inquit. Et aqua frigida plurima ſubito eſt iuuatiua valde: pauca autē cōſequēter exhibita fortaſſe excitat caliditatē. De cauſone autē idē ſentit Raſis. 10. Almāſoris quòd multa aquæ frigidæ quātitas infrigidata in niue dari debet tēpore vehemētię caloris. Sed quātū ad primā partem, patet de intentione fere oīum auctorū in febribus incēſiuis ſicut in cauſone, ſynocha, tertiana febre, peſtilētiali. Sed quòd pauca quantitas exhibita in his febribus incēſiuis aliqñ noceret vt patet ſupra ex Auic. in cura febris peſtilentialis. Itē de intentione Hippocratis in tertio regiminis acutorū. ſ. in illis in quibus cholera ſub diaphragmate dominatur, cuius ſimile debemus arguere in alijs febribus valde incenſiuis. Cauſa enim excitationis caliditatis a pauca aqua eſt: quia non eſt ꝓportionatum infrigidans. vnde pauca multum inflammatur, poſtea inflammata, & in vapores conuerſa calefacit, ſicut ſi ſolum ſtuphæ aſpergatur pauca aqua frigida conuertitur in vapores calidos, qui magis ſtupham calefaciunt. Si autem proijciatur in ſtupham magna quātitas infrigidat vehementer: & non poteſt caliditas ſtuphę aquam io vapores conuertere.

Si autem quæratur in qua iſtarum maior quantitas, & tutius aqua conceditur. Reſpondetur quòd tutius & maior quantitas quantum eſt merito febris, & cauſæ eius conceditur in febribus maioris flammæ & quæ pendent ab humore magis ſubtili: ſed quantum eſt merito aliarum diſpoſitionum, vel cōditionum poteſt patere ex ſupradictis circa textum. Et ex his infertur quòd vbi non adſint conditiones prohibentes potum aquæ, maior quantitas debet exhiberi in continua, quā in interpolata. vbi autem cōtradiceret in vtraq; cruditas humorū magis periculū eſſet exhibere in cōtinua, quā in interpolata: eo ꝙ humorū incruḋatio eſt periculoſior in continua, quā in interpolata. Verum autem pręgnante exiſtentibus omnibus aut pluribus conditionibus indicantibus, & conſentientibus potui aquæ frigidæ debeat exhiberi, eſt mihi dubium cum ex vna parte niſi detur timeatur mors vtriuſque: ex alia parte ſi detur fortaſſe extinguet calorem naturalem fœtus qui minus poteſt reſiſtere frigiditati aquę: & ſic fœtus, & forte tandē mater interimet. Huius dubij a nullo vidi determinationē ſed magis credo aquā frigidā multā non eſſe exhibēdam: tum quia in rebus dubijs melius eſt omittere, quàm committere: tum quia eſt remedium multum notatum. vnde ſi res tranſiret in ſiniſtrum non pauca medico ſequeretur infamia. Et tertio quia cum aqua hordei zuccarata, ſyrupo acetoſo, & ſimilibus potētibus iuuare, & parū nocere poſſum⁹ ſibi ſuccurerei licet forte non ſint tantæ efficaciæ ad extinguendum calorem febrilem. Et quarto quia locus ab auctoritate negatiue ualet

Hora conueniens ad potum aquæ frigidæ.

An ſa pregnante febriente cōpetit aquæ frigidæ potus.

in medicina. Et ex tibi conſulo non ſolum in hoc caſu: ſed in cæteris. in quibus aliquæ notabiles conditiones obſtent potui aquæ frigidæ, ut potius abſtineas propter rationes ſupraſcriptas. Et quia non uideo cur aqua hordei & ſimiles potus notabiliter infrigidari nō poſsint, æque bene extinguere cauma febrile, ſi dētur in notabili quantitate, ſicut aqua frigida cū illi ſint frigidi actu, & potentia, aqua uero ſit ſolum actu frigida: & ſic determinatum ſit qualis debeat eſſe ipſius vſus in multa quantitate: & non alijs potibus commixtæ.

Nunc vero determinandum eſt qualis debeat eſſe uſus eius in parua quantitate: & alijs rebus commixtæ ſicut quando ad ſitis extinctionem aliquid aquæ conceditur, aut quādo aliquid eius permiſcetur cum ſyrupo aliquo, aut electuario, uino granatorum, aceto, & ſimilibus. Et ſicut quando aliquid ipſius hora cibi cū uino permiſcetur, aut quando ſecum aliquid xuccari permiſcetur. Pro huius declaratione conſideranda ſunt duo. Primum qualis ſit feb. in qua exhibetur. Secundo cōſiderandæ ſunt conditiones indicantes, & prohibentes potum aquæ. Si ergo febris fuerit incenſiua multum ſicut cauſon, aut aliqua peſtilentialis intenſi caloris: tunc in his non eſt exhibenda pauca aqua frigida: timemus. n. maiorem ebullitionem ſicut dictū eſt de intentione Aui. in c. de cura peſtilentialis: & de intētione Gal. tertio regiminis acutorum de habētibus cholerā multam ſub diaphragmate: in quibus aqua addit inflammationem. Et ſicut in illis febribus in quibus ſuccus anguriæ conuertitur in choleram. quinto colliget. ca. penultimo. in his non eſt danda aqua frigida in pauca quantitate. ſed in multa. Sed diceres pono ꝙ adſint aquæ conditiones prohibentes potum aquę frigidæ ſicut ꝙ materiæ ſint crudæ, groſſæ, aut nondum uenter ſit lenitus, aut ꝙ ſit ſtomachi debilis, & ſimiles. Dico ꝙ in his caſibus eſt exhibenda aqua permixta cum ſyrupo acetoſo, vino granatorum, aut aceto, & ſimilibus potentis frigidis: & detur in notabili quantitate. non. n. timēda eſt facilis ipſius inflāmatio, ſicut quando daretur pura his potētialiter frigidis prohibentibus ipſius ebullitionem: & quia faciunt ipſam citius penetrare. Vel aliter ſm Gentilē detꝰ calida, & in notabili quantitate. adiuuabit. n. ad digeſtionem humoris, ſitim extinguet humectando: & humores qui ſunt cauſa ſitis a ſtomacho lauando, neq; timetur inflammatio corporis per ipſam. tum quia citius penetrat, & a corpore educitur: tū quia per antiperiſtaſim non inflammat corpus, ſicut aqua frigida. Vtrum autem ipſa commixta cum alijs rebus debeat dari in febribus nō multi cauma tis calida, vel frigida facile poteſt innoteſcere ex dictis. Si. n. æger ſit conſuetus potui aquę frigidę, & tempus ſit æſtiuum, & humores non ſint groſsi, crudi, neq; patiatur anxietatē ſtomachi, neq; apoſtema intrinſecum, aut alia prohibentia aquā frigidam, debet dari actu frigida. & cum ea diſtemperari ſyrupi, ſiue electuaria, & reliqua quæ ſecum permiſcentur Si uero adſint conditiones contrariæ debet dari actu calida.

Sed his ita determinatis ſupereſt ut reſpondeamus ad rationes adductas in contrarium. Ad primam cum dicitur ꝙ Aui. in anxietate ſtomachi prohibet potum aquæ frigidæ. Reſpondetur ꝙ prohibet potum aquæ frigidæ quando humor eſt imbibitus. tunc. n. non debet potare niſi aquam calidā ad abluendum humorem illum niſi aliæ conditiones indicantes potum aquæ frigidæ eſſent fortiores. tunc. n. postponeretur anxietas ſtomachi, ut prohiberetur corporis exiccatio. Et quāuis Aui. dicat ibi ꝙ potus aquę frigidę addat in febrē, intelligit de aqua frigida exbibita quando non oportet: ut ibi ſe exponit: ut quia forte adſunt oppilationes, & humores ſunt multi groſsi indigeſti. Ad ſecundam cum Hip. dicit ꝙ aquæ nullius eſt uſus, niſi quia in acutis bibitur morbis: licet non in omnibus ut patet ex determinatis in quæſtione: & quando humores ſunt frigidi, non conuenit ſiue ſint ſubtiles, ſiue groſsi. Ad tertiam dicitur ꝙ aqua in quibus valde multa cholera dominatꝰ ſub diaphragmate non conuenit in pauca quantitate, ſed in multa: eo ꝙ in pauca quantitate calefit, euaporat, & amplius corpus inflammat: ſed multam caliditatem ſubito extinguit. neq; credēdum eſt ꝙ conuertatur in choleram cum ſit ſimplex: ſed in pauca quātitate calefaciendo facit choleram ebullire: ita ut uideatur in choleram cōuerti. Ad quartam dicitur ꝙ aqua frigida non ſedat ſitim, quam ſedant multi alij potus, ſicut aqua frigida cū uino granatorū, aut aceto & ſimilibus: nō tñ eſt abſolute negādū ipſam ſedare ſitim. Ad quintā dicitur ꝙ aqua frigida multū inanitis nō cōuenit pura in magna quātitate: ſed eſt cū alijs rebus permiſcenda utputa iuleb, & ſimilibus: ſed nō oīa corpora febriētia ſunt multū. Ad ſextam dr̄ ꝙ non tantū ſedat ſitim, neq; tantum humectat q̄tum multi alij potus. Ad ſeptimam loquitꝰ comparatiue ad alios potus ſicut dictū eſt. Ad ultimam dr̄ iuxta determinata in quæſtione ꝙ in peſtilētiali, & in febribus ardentibus debet exhiberi in magna quātitate: ita etiam aqua hordei & alij potus: nō tñ alij potus ſunt ita apti corpus inflāmare ſicut pauca aqua frigida, cum ſint actu, & potentia frigidi. Præterea. Nō tanto tp̄e retinentꝰ, ſed tranſeūt, & trāſmutātꝰ i humiditates. ſunt. n. magis a natura dilecti, q̄ frigida aqua.

Dubitatꝰ ſecūdo an per exhibēdo aquā frigidā in febrib. humoralibus ſit expectanda digeſtio. Pro cuius deciſione pręmitto, ꝙ febres humorales in quibus conuenit copioſus aquę frigidæ potus ſunt febres ſanguineę uel cholericæ. longinquum eſt. n. ꝙ in phlegmaticis, aut melācholicis conueniat copioſus aquæ frigidæ potus. De ſanguineis autem dicēdum eſt ꝙ ſi pendeant a ſanguine bulliente abſq; putredine in quo non ſit aliud peccatum præter multitudinē, & ebullitionē, ſtatim nulla expectata digeſtione eſt exhibenda aqua frigida. Si uero ſanguis ſit putridus tunc aut cum putredine ſua declinat ad groſsitiem, & eſt expectāda digeſtio. Si uero declinet ad ſubtilitatē non eſt expectanda digeſtio cum per potū aquæ frigidæ digeratꝰ. Si aūt fe. fuerit cholerica & pendeat a cholera ſubtili per ſimile fundamentū nō eſt expectanda digeſtio. Si uero pēdeat a cholera groſſa debet digeſtio expectari. Contra determinationē iſtā inſtatur per Gal. 9. therapeu. qui vult ꝙ quāuis phlebotomia in omni tp̄e conueniat, tñ potus aquæ frigidæ conuenit apparentibus ſignis digeſtionis. Item ſentit Auer. ſeptimo colliget dicens ꝙ prīa conditio attendēda in potu aquæ frigidę eſt ꝙ materia ſit digeſta: licet Auer. ibidē ſibi contrarius uideatur cū dicit. melius eſt exhibere aquā frigidā in principio ſine apparitione ſignorum digeſtionis, & non curare de dictis antiquorum ꝯtra hoc. Præterea. Natura pro faciendo criſim in ſynocha expectat digeſtionem. ergo medicus qui eſt imitator naturæ, debet idē expectare. Pręterea. In cauſone quæ pēdet a materia ſubtili expectatur digeſtio ab Halyabate tertio practicæ de regi. ſa. febrium per victum & a Caſsio Fælice in cura cauſonis. Ad primum dicendum ꝙ licet nō ſit neceſſariū in ſynocha ſine putredine expectare digeſtionē pro dādo aquā frigidam: utile tñ eſſet ſi apte poſſet expectari digeſtio. dicit ꝙ illud eſt conuenientius ſi apte fieri poteſt. Cū uero dicit Auer. non eſſet expectandū digeſtionem, intelligit ꝙ imminente neceſsitate, non bene dante inducias, nō oportet ipſam expectare. Et ſimiliter eſt Gal. interpretandus qui iubet digeſtionem expectari ad hoc. Ad aliam rationem dicitur quòd natura expectat in ſynocha quātumcunq; ſit ſanguis optime digeſtus ſm qualitates manifeſtas, ut imprimat in eum proprietatē qua facile ſibi obediat, & ut habeat adiutorium ſupercæleſte quo fortificetur in ſuam operationem: ſed non oportet medicum hoc expectare: ſatis. n. natura iuuabitur per extinctionem ſui cōtrarij ab aqua frigida. Ad Halyabatem autem & Caſsiū Fælicem expectantes digeſtionē in cauſone dicitur quò expectāt ipſam in cauſone pendente a cholera groſſa. Et ex his patet ſolutio ad quæſtionem an medicus debeat expectare diem criticā pro dando aquā frigidā. dicitur enim quòd ſi apte poteſt expectari eſſet melius, ut cum auxilio aquæ frigidæ coniungeretur auxilium ſupercæleſte: ſed imminente neceſsitate feſtinationis nō debet tardare. Cōtra. ſequitur ꝙ ſi materia eſſet groſſa. & cruda imminente neceſsitate feſtinationis nō debet expectare digeſtionem contra determinata ſuperius de intentione Aui.

Reſpondetur ꝙ ſi ægritudo non daret inducias, ut materia poſsit digeri: aut forte uides alterationem in materia procedentē in malignū: ut quia incipit vrina tepeſieri, aut denigrari: melius eſt non expectata digeſtione dare aquā frigidā, ſicut & quādoq; in materijs malignis damus ſolutiuū, nō dato digeſtiuo. Quod aūt dictū eſt ſuperius, ꝙ in materia cruda expectāda eſt digeſtio intelligitur ubi non imminet magna neceſsitas feſtinātię: ſed in ſanguine ebulliente, & cholera ſubtili nō tñ cogimur expectare digeſtionem, ſicut in cholera cruda groſſa. etiam imminente pauca neceſsitate feſtinantiæ dabimus in ſynocha ſine putredine, & febre pēdēte a cholera ſubtili aquā frigidam, ſperando quòd per eam cholera ſubtilis digeratur, & ſanguis ebulliens non incrudetur.

An expectanda ſit digeſt. ad potū aquę frigidę.

Immo cum uideris calefactionẽ fortem,& complexionem calidam & ſiccam,& euacuaueris : tunc quandoq; concedes infuſionem fieri in aqua frigida apud declinationem,& apparitionem ſignorum digeſtionis & euacuationem humorum,et non eſt malum ut adminiſtretur balneum,& potus uini commixti ſubtilis,et inunctio cum oleis leniſicantibus.

In parte præſenti docet vſum aquæ frigidæ ab extra.ſ.ꝑ modum infuſionis aut balnei: & gratis huius loquitur de balneo aquæ calidæ,& de vſu uini & ſimilibus dicens quòd cum uideris hæc quatuor.ſ.calefactionem fortem febrilem, & complexionem naturalem calidam & ſiccam.& tertio quòd euacuaueris.& quarto quòd ægritudo ſit apud declinationem.i.in ſtatu, aut declinatione uniuerſali : quod cognoſcitur per apparitionem digeſtionis,& euacuationem humorum : tunc quandoq; concedes infuſionem fieri in aqua frigida, ita ut in ea infrigidentur extrema ſm quòd dicetur in cura tertianæ : aut quòd totum corpus balneetur in ea,ſecundum quòd placet Gal.11. therapeu.9.cap.ſecundo dicit ꝙ non eſt malum ut aliquãdo in febribus adminiſtretur balneũ aquæ dulcis calidæ & potus uini ſubtilis commixti.ſ.cum aqua. Item quòd adminiſtretur inunctio cum oleis leniſicantibus ideſt poros aperientibus, & dilatantibus.

An balneũ aquæ frigidæ cõpetat in feb. putridis.

Dubitatur gratia primi dicti utrum balneum aquæ frigidæ aut eius infuſio competat in febribus putridis. Pro ſolutione huius dubij præmittendum quòd iuuamenta aquæ frigidæ exterius applicitæ in febribus ſunt. primum caumatis febrilis extinctio.ſecundum areſactionis,& ſuperfluæ ſiccitatis prohibitio. & tertium caloris naturalis confortatio. Nocumenta autem ſunt caloris naturalis extinctio. & cõſequenter uirtutũ omnium debilitatio. Secundum eſt membrorum neruoſorum percuſsio:& conſequenter eorum dolor, & ſpaſmus : tertium oppilatio:quartum materierum incrudatio.

His pręmiſsis ſit hæc prima conclusio. In nulla febre phlegmatica,aut melancholica interpolata,aut continua proportionali conuenit balneum aquæ frigidæ. Iſta concluſio eſt de intentione auctorum maxime Auic.in cap.de phlegmatica:& ẽt bene diſcurrenti per iuuamenta & nocumenta ſupraſcripta facile innoteſcit quòd balneum aquæ frigidæ ſit in his febribus aptum multo nocere,& parum prodeſſe. Secunda cõcluſio. in febre pendente a materia calida ante digeſtionem non conuenit balneum aquæ frigidæ præcipue materia exiſtente multa groſſa. Iſtam concluſionem Auicen. manifeſte ponit in littera.d.in adminiſtratiõe balnei aquæ frigidæ debere præceſſiſſe euacuationem,& digeſtionem. Tertia concluſio.in omni febriente febre acuta,& ſanguinea,uel cholerica præcedente digeſtione,& euacuatione cõuenienti,cuius complexio ſit calida,habitudo carnoſa, uel non multum extenuata, & ætas iuuenilis ipſo etiam non exiſtente dibili,ſm aliquod membrũ nobile,nec habente oppilationem,aut apoſtema, & conſueto balneari in aqua frigida tempore calido cõpetit balneũ aquæ frigidæ.concluſio patet cum extinguat cauma febrile, & exiccationem prohibeat:& forte calore uigorato ſit cauſa ſudoris. 11 therapeu.idem ſentit Raſ.16.continentis. Quarta concluſio.licet corpori aliqualiter extenuato timore areſactionis balneum aquæ frigidæ conueniat:tutius tamẽ cæteris paribus conceditur in corpore carnoſo,& magis infrigidatiuum. concluſio patet.quia licet in corpore carnoſo noceat uapores concludendo,& calidum interius fortificando:tamen in extenuato multo magis nocet partes diſcopertas percutiendo, & calorẽ innatum extinguendo. Adde ꝙ ſicut dicit Gal. 11.therapeu.loco ſuperius allega.calidum interius fortificatum mouet materias exterius cum ſudore,aut fortes eas cum fluxu expellit. Quinta concluſio.in iuuene bene carnoſo & æſtate media bene conuenire poteſt in tertiana calorem interius fortificando.concluſio patet quinta aphoriſmorum aphoriſmo. .22.

Sexta concluſio.communiter aquæ frigidæ balneum uitandum eſt in febre putrida quacunq;.patet conluſio, quia ſecundum plurimum propter tale balneum plura ſequuntur nocumenta,quàm iuuamenta. Item,quia communiter ad hoc balneum ſunt inconſueti.& tertio quia difficile eſt metiri morã balnei ſecundũ quantitatem ſuæ frigiditatis, & corporum diſpoſitiones quibus balneum conuenit. Adde quod eſt remedium multum notatum,& contra communem omniũ opinionem.unde ſi res tranſiret in ſiniſtrum cederet magno dedecori. Ego.n.cum practicauerim. 35. annis nunquàm balneaui niſi vnum patientem cauſonem cum fluxu ſanguinis nariũ præter modum ſuperfluentem,qui eadem die a cauſone & a fluxu ſanguinis ſanatus eſt:& magis ipſum balneaui propter fluxum ſanguinis:cum alia remedia non conferrent,quàm ꝑpter cauſonem:& confiſus ſum maxime propter hoc, quia continue in aquis natabat. Septima concluſio.ſi feb.eſt interpolata, aut continua proportionali melius eſt ipſum balneare in hora temporis,aut quietis. Iſta concluſio eſt de intentione Raſ.16.cõtinentis.ubi ad litteram dicit. Iuuenis carnoſi corporis nõ debet habere horribilem,niſi poſt declinationem particularem, balneationem cum aqua frigida. Et ratione probatur: quia balneum tunc applicatum ſufficienter extinguit calorẽ in mẽbris impreſſum:& cum hoc non retinet materiam paroxyſmalem,nec prohibet eius euaporationem.

Dubitatur ſecundo.utrum balneum aquæ dulcis calidæ cõpetat in febribus putridis. Pro ſolutione dubij præmittendum ꝙ balneum aquę dulcis calidę eſt duplex.eſt.n.quoddam, in quo parua mora contrahitur,factum ſolum modo ad remouendum ſorditiem,quæ eſt in poris,& eorum apertionem, & aliqualem corporis humectationem.illud eſt balneum in quo notabili mora contrahitur,factum non ſolũ propter ſupraſcriptas utilitates:ſed etiam ad reſolutionem materiæ febris. Præmittendum ſecundo ꝙ materia fe.quãto eſt paucior, ſubtilior, digeſtior & poris cutis propinquior,tanto eſt aptior ut ꝑ balneum reſoluatur,& ſub forma ſudoris educatur : & econtra ſe habet habens conditiones oppoſitas. Præmittitur tertio ꝙ iuuamenta balnei de quo ſupra,ſunt cutim a ſorditie abluere, poros aperire,humectare:materiam reſoluere,& nutrimentũ per membra diſtribuere. Nocumenta autem ſunt inflammare ſpiritus,reſoluere,materiã liquefacere : quæ liquefacta per membra fluit:& cum alijs humoribus permixta ipſos inficit, & putreſcere facit. Et amplius fluens ad membra debilia ipſorum debilitatem,ac nocumenta fouet,& auget.

His præmiſsis,ſit hæc prima concluſio.licet in febribus putridis pendentibus a materia groſſa,multa cruda a poris diſtãte non competat balneum aquæ dulcis calidæ in quo notabilis mora cõtrahatur,balneum tamen pauca more aliquando competere poteſt. Prima pars concluſionis manifeſta eſt ex ſupraſcriptis cum multa nocumenta,& pauca iuuamenta ſint merito talis balnei apta contingere. Secunda pars concluſionis eſt de intentione Auic.in ca.de cura quartanæ. Et ingrediatẽ balneum in die ſecũdo ſi quidem fuerit digeſtio ſm deſcriptionem:& ſi non fuerit digeſtio non fiat niſi in eo infuſio aquæ calidę quantitate qua delectat corpus & humectat minus,q̃ perueniat ad hoc ut calefiat ex ea humor. Et confirmatur, quia ex tali balneo paucæ moræ ſiunt iuuamenta ſuperius ſcripta, & pauca,aut nulla nocumenta. Secunda concluſio.in febrib. pendentibus a materia pauca ſubtili digeſta poris propinqua, non exiſtente debilitate in aliquo membro nobili cõpetit balneum aquæ calidæ.concluſio nota eſt ex ſupraſcriptis:cũ plura ſint apta ſequi iuuamenta,& pauca nocumenta. Dicit autem non exiſtente debilitate in aliquo membro nobili. Nam debilitas membri a quacunq; cauſa proueniat facit ut materia ab alijs mẽbris ad ipſum trahatur:& ſic amplius nocebitur, & debilitabitur. Tertia concluſio.in febribus pendentibus a materia medio modo ſe habente inter conditiones prohibentes balneum de quo ſupra.& ſuadentes ipſius adminiſtrationẽ iudicium de adminiſtratione eius eſt medium.hæc concluſio nota eſt ex ſupraſcriptis. Præterea.Auctores non expectant talem digeſtionem,& euacuationem in tertiana pura.ſicut in reliquis febribus, Quarta concluſio.in febre putrida aliqua particula nõ principali exiſtẽte debili balneũ contingere erit cõuenientius,q̃ illa particula non exiſtente debili . probatur. nã exiſtente pede debili,& incurſuro podagram balneũ erit cauſa ut materia fe.q̃ ſine alio auxilio eſſet mortalis, fluat, & permutetur ad pedes,& faciat podagram ſalubrem:& hanc cõcluſionẽ ſentit Gal.11.therapeu.ſecundo ca.cuius littera. Si uero quidem nulla particula principalium imbecillis fuerit: & aliqua non principalis imbecillis exiſtat:quẽadmodum in podagris quidem pedes:& arthriticis uniuerſi corporis articuli maxima quidẽ utiq; ex balneo laborãti ad ſalutẽ ꝑfectaẽ pars

particulis

443

particulis ſuſpiciētibus ſuperfluitates imbecillibus. ſimilis ſnīa habetur. 16. continentis. Quinta concluſio. balneum in putridis ſm plurimum debet adminiſtrari poſt digeſtionem, & notabilem materiæ euacuationem. concluſio patet, quia ſic adminiſtratum eſt aptum educere materias, cum ſint per digeſtionē æquatę: & cum hoc quia ſunt paucificatæ ſunt aptæ minus fluere per membra: & ſic minus oppilare, & alios humores inficere. eſt etiam de intentione omnium auctorum. verum in tertiana pura tutius adminiſtratur ante completam digeſtionem, & multam euacuationem propter choleræ ſubtilitatem, vt manifeſte ſentit Raſ. 16. continentis ubi ad litteram. verum in tertiana non nocebit, ſed æger balneetur ante digeſtionem. Sexta concluſio. balneum huiuſmodi conuenientius adminiſtratur in tepore, aut quiete febris. aut in declinatione particulari quàm in alijs temporibus. concluſio probatur. ſimile eſt de balneo, & reliquis euacuationibus: ſed reliquę euacuationes adminiſtrantur conuenientius in tempore quietis, aut declinatione, aliorum paritate ſuppoſita. quare &c. Ex prædictis infertur ꝙ balneum quod adminiſtratur in reliquis ægritudinibus præter febres ſicut in ſpaſmo, paralyſi, colica, dolore renum, matricis & ſimilibus conuenientius adminiſtratur digeſta materia, & minorata quàm a principio. Et ꝙ ſi opus eſt ipſum adminiſtrare a principio æger parum debet in eo morari ut ſolum dolor, & accidentia infeſta ſedentur, & materia nō liquefiat. Vltima concluſio. tatius apud nos eſt utendum balneo qui ſumus inſueti, quàm apud conſuetos. concluſio patet cum conſuetudo ſit quaſi altera natura. Si quæ etiam alię rationes, & auctoritates adducentur contra hanc determinationem facile ex prædictis ſolui, aut gloſari poſſunt.

Vtrum uinum competat in febribus.

Vltimo dubitatur utrum uinum competat in febribus Prò cuius dubij determinatione præmittendum ꝙ uinum de quo hic eſt ſermo eſt uinum de uuis maturis, non ex granatis, pomis, citonijs, & huiuſmodi. Præmittitur ſecundo ꝙ licet uinū huiuſmodi multas recipiat diſtinctiones ſm diuerſitates uuarum, diuerſitatem locorum, diuerſitatem ætatis ſuæ, diuerſitatem artificij, & alia huiuſmodi dicta: tantummodo diuerſitates eius quæ pro dubij ſolutione opportunæ ſunt uidebuntur. Eſt ergo ſciendū ut poteſt cognoſci ex dictis auctorum, & experientia quadā ꝙ uina repiunt triplicia: quædā frigida, quedā uinoſa notabiliter calida: quædā media inter hæc parū calida, & ſatis equalitati propinqua. primorum, quędam ſunt acria exiſtentia alba, aut rubea per quorum potum multi ſentiūt eorum ſtomachos manifeſte infrigidari. Quædam autem ſunt quodammodo inſipida, aquoſa, aquæ in colore ſimilia: de quibus loquitur Gal. in libello de uuis in principio. Vinum aquoſum nominant homines id quod aſſimilatur ſm colorem aquæ: Diaphanum. n. eſt, & lucidum, & purum, & cōſiſtentia ſubtile apparet: & guſtui uidebitur forte nullum ſaporem habere: & cum commiſcetur cum aqua non tolerat multæ aquę mixtionem: unde uinum hoc panciferum uocatum eſt. & in eodem libello. Album uero, & auſterum iuuenile infrigidat ſenſibiliter. & alibi, nec caput debile tangens, nec neruos debiles. Vina autem notabiliter calida ſunt multiplicia, alba, & rubea, dulcia, & acuta, auſtera, acria. quorum diuerſitas guſtando facile comprehēdi poteſt. Et hęc uina cum ſunt noua corpus humectant, & p antiquitatem ſiccitatem acquirunt. Media autem inter hæc ſimiliter recipiunt multiplicem diuerſitatem in colore, ſapore, & modo ſubſtantiæ ſicut priora. Præmittēdum tertio ꝙ uinū competere in febribus poteſt intelligi tripliciter. uno modo ꝙ competat ratione febris. ſecundo modo ratione cauſæ eius. tertio modo ratione diſpoſitionum quæ in febribus complicātur, ſicut eſt phrenesis, ſyncopis, ſpaſmus, paralyſis dolor ſtomachi, interiorum, & ſimilia.

Vina triplici differentia ſunt.

His præmiſsis ſit hæc prima concluſio. ſm plurimum uinum non competit febrientibus ratione feb. probatur. nam ſm plurimum uinum eſt corporis actu febrientis calefactiuum. ergo concluſio uera. aſſumptum probatur. nam uina uinoſa præter modum calefaciunt. media magis quàm oportet. frigida autē ſm plurimum non ſufficienter infrigidant. Dico autem ſm plurimum. quia poſſet eſſe fe. ita remiſſa ꝙ ſufficienter infrigidarent. Et ex hac ſequitur uinum ratione feb. non competere in hecticis nec in ephemeris: licet forte ratione reſtaurationis & proprie in hecticis ſit aliquando eius adminiſtratio neceſſaria. Secunda concluſio. nec in cholericis febribus, nec ſanguineis ratione feb. aut cauſæ eius competit uinum niſi in declinatione. probatur: quia uſq; ad ſtatum nimis inflammat, aut non ſufficienter infrigidat, ut poteſt patere ex dictis ſuperius. ſed in declinatione uinū fridīdum. & proprie aquoſum quod. 11. therapen. nono. c. uniuerſas monet excreationes, confert aperiendo, prouocando, & uirtutem confortando: & conceditur in tepore, aut quiete non autem tempore actualis feb. Et cum cauſon, & ſynocha non habeant quietes, aut tepores ſaltem manifeſtas non conuenit niſi prope finem declinationis. Et hic omnia ſentit Gal. de uuis ſuperius alleg. Tertia concluſio. licet in febribus phlegmaticis, & melancholicis quantum eſt ratione feb. non competat uinum a principio, tamē poſt manifeſta ſigna digeſtionis & materiæ minorationem ratione cauſę uinum etiam calidum debet concedi quādoq;. probatur, quia in principio nimis aperit. & prouocat: quod in principio non eſt conueniens: ſed poſt manifeſta ſigna digeſtionis optime conuenit digerendo, & uirtutem confortando, quod debet exhiberi tempore maioris quietis, & limphari ſm opportunitatem. in phlegmaticis tamen conuenit uinum ſiccius, quàm in melāchalicis merito humoris. Quarta concluſio: ſicut in febribus omnibus ratione ſyncopis uinum in quocunq; tempore debet cōcedi ſic etiam in febribus omnibus timore phrenesis in quocunque tempore debet prohiberi. concluſio quantum ad primam partem eſt. Gal. 11. therapen. ca. tertio. Et Auic. undecima tertij. Et probatur ratione: quia in tali caſu oportet corpus nutrire, ſpiritus fouere, & cito reſtaurare. hoc autem maxime facit uinum: quod debet eſſe ſubtile, aromaticum, debet tamen limphari ſm exigentiam feb. propterea ſaracenis, quibus eſt uinum prohibitum per legem, conceditur timore ſyncopis ſeptimo collig. Ex quo infertur, ꝙ ſi ſyncopis proueniret per multitudinem materiæ præfocantis ſpiritus in corde, non debet uinum exhiberi cum potius adderet in præfocationem. Et quo ad ſecundam partem etiam eſt manifeſta cum omne uinum ſit uaporatiuum, & moueat materias ad caput. Quid autem faciendum ſit ſi ſimul concurrunt timor ſyncopis, & phrenesis; poteſt eſſe manifeſtum ex dictis Auicen. quarta primi, ultimo ca.. Intendendum eſt. n. diſpoſitioni de qua maior eſt timor, altera non neglecta. ꝙ ſi timores ſint æquales melius eſt uinum omittere: cum uirtuti cum aqua carnis & ſimilibus minus nocentibus in phrenesi ſubuenire poſsimus. Quinta concluſio. uinum dulce communiter in febribus eſt euitandum niſi cum adeſt neceſsitas excreandi ſicut cum ægritudines pectoris & pulmonis materiales coniunguntur. concluſio patet. eſt. o. aptum oppilare hepar & membra naturalia: licet pulmonem deoppilet decima tertij. Sexta concluſio. in febribus apoſtematum non conuenit uinū niſi in declinatione. probatur, quia ante declinationem vehit materias ad membrum apoſtematū ſed in declinatione iuuat ad eorum reſolutionem. Vltima concluſio. concedendo, aut prohibendo uinum in febribus, aut reliquis diſpoſitionibus multum oportet: attendere cōſuetudinem. nam multum conſuetis & affectantibus & non noceri ſolitis a uino facilius ex minori cauſa ipſum cōcedere debemus: & in cōtrario modo ſe habentibus ecōtra: magnam enim uim in unaquaq; re hēt conſuetudo: ut eſt apud Gal. in libro de uirtute conſuetudinis. ꝙ ſi tibi quæ auctoritates, & rationes uideantur perſuadere contra hanc determinationem facile ex prædictis poſſunt gloſari, & ſolui. Superuacuum nanq;, & inutile mihi uideē in unoquoque dubio rationes ad partes adducere.

Et cum adminiſtraueris canones prædictos in principio accidentium febris: tunc oportet poſt illud, vt tu occuperis in digeſtione, & euacuatione, quæ non eſt ſecundum ſemitam deſiccationis, & minorationis, et iam diximus eam: immo ſecūdum ſemitam abſciſionis cauſæ.

Auicen. in parte præcedēti poſuit canones in euacuatione materierum communium, exequendos in principio febrium. in parte præſenti ponit canones in euacuatione materierum propriarum exequendos poſt principium. Et primo continuat ſequentia ad pręcedentia, ſecundo ponit hos canones exequendos poſt principium. ſecunda ibi } Et non euacues. } In prima parte dicit quòd cum adminiſtraueris canones prædictos. i. fueris illos executus in principio accidente febre. i. cum febris accidit in principio, tūc oportet ut poſt occuperis in digeſtione & euacuatione, quæ euacuatio non eſt ſm ſemitā mino-

minorationis. i. euacuationis materierum communium, quæ apud arabes uocatur exiccatio, qua dicta ē ſuperius: immo eſt illa quæ nunc dicenda eſt ſm ſemitam abſciſionia cauſæ. i. euacuationis propriæ materiæ facientis febrem. Deinceps. n. intendit ponere canones pro digeſtione, & euacuatione materiæ propriæ ipſius feb. Si autem textus dicat in principio accidentium febrium non intelligas per accidentia ſolū illa quæ ſequuntur febres: ſed quæcūq; aliquo modo febri in principio coniunguntur, ſicut cruditas materiæ &, reliqua omnia.

Et non euacues materiam indigeſtam in calido, aut frigido, niſi propter neceſsitatem.

In parte præſenti proſequitur ponendo canones in euacuatione materiæ: & diuiditur in quatuor partes. In prima ponit canonem generalem, & eſt quòd non euacues materiā indigeſtam niſi propter neceſsitatem. In ſecunda parte reprobat opinionem Raſ ſentientis contrarium. In tertia parte oſtēdit in quibus caſibus eſt euacuandum ante digeſtionem. In quarta ponit quoſdam canones particulares circa euacuationem materiæ propriæ. ibi ſecunda § Et non auſcultes uirum. § tertia ibi § Cum autem materia eſt plurima. § quarta ibi § Cū ergo exerces euacuationem. § prima in duas. In prima ponit, canonem cum exceptiua ſua. In ſecunda probat ipſum. ſecunda ibi § Fortaſſe. n. § In prima dicit ꝙ medicus non debet euacuare materiam indigeſtam in calido, aut frigido. ſ. morbo niſi propter neceſsitatem: quæ neceſsitas inferius declarabitur, ubi oſtēditur in quibus caſibus eſt euacuandū ante digeſtionē.

Fortaſſe enim multiplicatur euacuatio humoris non peruenientis ad ſtatum per digeſtionē ut euacuetur: et fortaſſe nocet euacuatio maturationi: et fortaſſe permiſcetur cū ea malignum cum bono, propterea quòd mouetur malignum cū bono abſq; digeſtione ſua.

In parte præſenti probat canonem ſupraſcriptum. ſ. ꝙ non ſit euacuandum ante digeſtionem tribus rationibus. quarū prima eſt iſta: quia ſic euacuabitur humor. ſ. qui nō debet digeri, neq; præparari ad hoc ut euacuetur: immo digeri debet digeſtione præparante ipſum ut nutriat corpus: humoris enim boni non quæritur euacuatio. Secunda ratio, quia fortaſſe euacuatio ante digeſtionem nocebit maturationi: euacuando. ſ. ſubtile magis paratū euacuari, & delinquēdo groſſum ineptū digeſtioni, & euacuationi. Tertia ratio, quia fortaſſe per hāc euacuationem ante digeſtionem permiſcetor malignum cum bono: propter quod malignum motum añ digeſtionem non obediens euacuationi agitabitur, & non educetur: immo permiſcebitur cum bono: & ſecum permixtum corrumpet bonū: ſic malignus multiplicabitur. & eſt ſententia Auic. quarta primi. ca. quarto. Notandum primo ꝙ Auic. in omnibus his tribus rationibus replicauit fortaſſe. In prima quidem. quia cōtingit aliquando quòd ſolutiuum exhibitum ante digeſtioné, quamuis æque bene illud reſpiciat humorem bonum ſicut malum ꝙ euacuet humorem malum, & non bonum: natura exiſtēte ſollicita de expulſione mali, & retentione boni. In ſecunda etiam ratione replicauit ly fortaſſe: quia contingit aliquando humorem indigeſtum eſſe propinquum uijs ductuum: quapropter per pharmacum exhibitum totum euacuabitur. Replicauit etiam in tertia ratione fortaſſe: quia contingit ꝙ uirtus fortis non ſinit humorem malum cum bono permiſceri: & etiam ſi permiſceretur fortaſſe tuetur bonum ita, ut a malo nō corrumpatur: propter ergo huiuſmodi contingentias raro uenientes ſub dubitatione loquutus eſt. Sed contra tertiā rationem inſtatur, quia ſi permiſcetur malus cum bono æque bene: immo melius humor malus poteſt rectificari per bonum, quàm bonus corrumpi per malum, natura exiſtēte ſollicita de rectificatione mali, & conſeruatione boni. Reſpondetur ꝙ quantuncunq; natura ſit ſollicita de rectificatione mali, & conſeruatione boni: attamen propter huiuſmodi mixtionem mali cum bono ſequētem hanc agitationem multo magis eſt aptus bonus corrumpi, quàm malus rectificari. Primo quia frequenter ſunt humores ita mali ꝙ nullo modo poſſunt rectificari: ſed nunquam ſunt humores ita boni, quin poſsit corrumpi. Secundo, quia talis motus, & agitatio humoris diſponit ad corruptionem & non rectificationem: inflammātur. n. per motū, & ad putredinem diſponuntur. Tertio, quia malū habet ra-

tio

tionem infiniti, bonum autem finiti: primo hecticorum. Ad hoc. n. quòd humor fiat bonus requiritur bona complexio, bonus modus ſubſtantiæ, debita quantitas, debita permixtio, cum alijs humoribus, & multa ſimilia: ſed ad hoc ut fiat malus ſufficit aliquod iſtorum.

Et tu non auſcultes uirum, qui exiſtimabat quòd intentio in digerendo eſt ſubtiliare, et humor calidus eſt ſubtilis, quare non eſt neceſſe ut ſubtilietur.

In parte præſenti intendens reprobare Raſim. primo ponit errorem. ſecundo ipſum improbat. ſecunda ibi § Res enim non eſt. § In prima parte dicit ꝙ tu non debes auſcultare uirū iſtū. ſ. Raſim qui extimauit. 16. continentis ſecundo ca. ꝙ intenti in digerendo eſt ſubtiliare: ſed humor calidus eſt ſubtilis, quare cum oporteat ipſum ſubtiliari, nō oportet ipſum digeri. eſt. n. cum ſit ſubtilis ſufficienter digeſtus. Sed pro declaratione opinionis Raſ eſt ſciendum: ut apparet in ſuo Continente, & Almanſore quòd ipſe rariſsime præmittit digeſtiua ante euacuationem, ſiue materia ſit calida, ſiue frigida: & hoc tam in curatione febrium, & aliarum ægritudinum communiū, quàm in curatione ægritudinum propriarum. Exiſtimauit. n. ut ſibi imponit Auic. quòd humor calidus cum ſit ſubtilis ſit digeſtus. eſt. n. digeſtio apud eum ſubtiliatio, & non æquatio ſubſtantiæ ſubtilis per ingroſſationem, & groſſæ per ſubtiliationem ſicut placuit Auic. & Gal. cum 10. Almanſoris curat tertianam puram ab ipſo initio cū mirabolanis, & ſcamonea credit ipſe euacuare humorem digeſtum. Sed cum euacuat humores frigidos, groſſos non præcedentibus digeſtiuis, ſicut ſemper fere facit: licet credat euacuare humorem indigeſtū, exiſtimat illud eſſe conuenientius, quàm per digeſtiua exhibita expectare digeſtionem, credens hoc modo curam ægritudinū accelerari.

Res enim non eſt ſicut dixit: immo intentio in digerēdo eſt æquare ſubſtantiā materiei, ita ut fiat præparata ad expulſionem facilem, et ſubtile imbibitum, et groſſum fixum, et uiſcoſum adhærens; totum illud non eſt præparatum ad expulſionē facilem: immo eſt neceſſarium ut inſpiſſetur ſubtile, et ſubtilietur ſpiſſum paulatim, et incidatur uiſcoſum.

In parte iſta reprobans errorem Raſ. primo arguit contra eum rationibus. ſecundo auctoritate. tertio oſtendit quid potuerit fuiſſe cauſa erroris. ſecūda ibi § Et melius. § tertia ibi § Et opinor. § Prima in quatuor ſicut quatuor rationes cōtra eum adducit. ſecūda ibi § Et ſi uir iſte. § tertia ibi § Quare non oportebat. § quarta ibi § Si autem naturæ. § Prima ratio eſt iſta. digeſtio eſt præparatio materiæ ad expulſionem: ſed materia poteſt eſſe impræparata expulſioni propter ſubtilitatem: quia imbibitur in poroſitatibus membrorum. & propter uiſcoſitatem: quia adhæret parietibus membrorum: & quia eſt tenax in ſuis partibus. & propter groſsitiem quia eſt fixa. i. dificulter mobilis ſua groſsitie terrea: & non poteſt tranſire per ductus, & loca anguſta. ergo oportet quòd præparetur adæquando ſubſtantiam eius: ſubtilem inſpiſſando: ſpiſſam ſubtiliando: & viſcoſam incidendo.

Et ſi uir iſte non audiuiſſet in ſermone antiquorum de digeſtione aliquid antequàm dixiſſemus illud, et rememoraretur diſpoſitionis digeſtionis humorum fixorum. ſ. quia qui de eis ſubtilis eſt, indiget ut inſpiſſetur: et qui de eis ſpiſſus eſt, indiget ut ſubtilietur: oporteret ut ſciretur hoc per illud.

Secunda ratio contra Raſim eſt iſta, humor ſpiſſus eget ſubtiliatione. ergo ſubtilis eget ingroſſatione. tenet conſequētia per diffinitionem digeſtionis quæ eſt æquatio ſubtilis ſubſtantiæ humoris. ſed ad literam ueniendo dicit. Si iſte uir. ſ. Raſ nō audiuiſſet in ſermone antiquorum aliquid de digeſtione, añ dicta hic per nos, & rememoraretur de diſpoſitione humorum fixorum, quia ſcitur ſubtile egere ingroſſatione: & groſſum ſubtiliatione: oporteret neceſſario hanc notitiam digeſtionis ſcire humorē ſubtilem eſſe ineptum euacuationi, & egere digeſtione. Pro parte nota ꝙ humor poteſt denominari fixus dupliciter, uno modo ineptus euacuationi: & hoc modo tam humor ſpiſſus, quàm ſubtilis poteſt dici fixus: & taliter ſumit̄ in hac ratione. Secundo per fixum poſſumus intelligere quieſcens ſua groſsitie terrea, & difficulter mobile de parte in partem, & taliter ſumitur in prima ratione.

Et

Et quia non oportuit ut in ſcipſo conſideraret, & diceret: quare vrina in febribus acutis non habẽt in principijs earum ſedimen: deinde ſiunt habẽtes ſedimen, & an ſedimen laudabile eſt aliquid niſi humor faciens ægritudinem, qui iam digeſtus eſt: quare ergo non expellitur in principijs ægritudinis ad ſalutem, ſi eſt ſubtilitas vltimum quod intenditur in digeſtione. ergo neceſſarium eſt, vt ſit in principio febriũ ſanguinis, & choleræ ſedimen laudabile.

Tertia ratio eſt iſta. vrinæ in principijs febriũ acutarũ pendẽtiũ ab humoribus ſubtilibus, ſicut ſunt cholericæ & ſanguineæ nõ hñt ſedimen. Poſtea in ꝓceſſu hñt ſedimẽ laudabile: quod nõ eſt aliud niſi humor faciẽs ægritudinẽ, qui iã digeſtus eſt. ergo in principijs humores ſubtiles a quibus pẽdẽt febres prædictæ ſunt indigeſti, & poſtea digerũtur. tenet conſequẽtia, quia ſi a principio fuiſſent digeſti æque bene tunc apparuiſſet ſedimen laudabile in urinis, ſicut in proceſſu. humores itaq; ſubtiles indigent digeſtione. Et per principium poteſt intelligi tam principium uniuerſale ægritudinis quàm initium ægritudinis, necnon tempus trium dierum.

Si autem naturæ non eſt poßibile expellere illam ſuperfluitatem niſi poſt horam, in qua fit præparatio ad expellendum in vrina: tunc ſimiliter oportet vt ſciatur, quòd artì euacuare humorem ante illam horam in qua apparet digeſtio in vrina, eſt inconueniens aut difficile malum. Et fortaſſe mouet, & non operatur ultime: & fortaſſe miſcet malignum cum bono.

Quarta ratio eſt iſta. ſi non eſt poſsibile naturæ expellere ſuperfluitatem facientem morbum niſi poſtquàm illa ſuperfluitas expellitur cum urina ſub forma ſediminis laudabilis. Similiter non erit bene poſsibile euacuare humorem antequàm appareat digeſtio in urina: immo illud euacuare erit inconueniens, & malum difficile. i. notabile. Nam fortaſſe mouet. ſ. medicamen exhibitum, & non operatur ultime. i. conuenienter: & fortaſſe permiſcet malignum cum bono. unde per boni corruptionem humor malus multiplicatur.

Dubitatur circa hanc ultimam rationem: quia non uidetur ꝙ hic conſequentia ualeat, natura non euacuat. ergo medicus non debet euacuare: quia Auic. dicit inferius. Si natura nõ mouet, moue tu hora motus eius. Dicendum ꝙ ſi natura non mouet, quia fortaſſe ſopita eſt, aut impotens ad mouendum, dato ꝙ materia ſit digeſta, tu debes mouere. Sed ſi natura ordinate agens non mouet: quia humor ſit ineptus, tu etiam debes expectare quouſq; digeratur, & fiat aptus euacuationi.

Et melius eſſet homini huic, vt bene opinaretur de illis qui fuerũt ſicut Gal. & Hip. in eis quæ ſcripſerunt de hoc: & ualde attenderet: et tunc rediret ad contradictionem: quia omnis contradictor in primis cum eſt ſuper veritatem eſt excuſatus. Verũ melius eſſet ei, vt nõ conſideraret in conſideratione ſua.

In hac parte ſuperius diuiſa arguit contra Raſim auctoritate, dicens ꝙ eſſet melius huic homini, ut haberet bonam opinionem de Hippocrate & Gal. in his quæ ſcripſerũt in hac materia, & crederet eis: aut ſi nolebat eis credere, debet ſaltẽ bene attendere, & conſiderare quo modo eſſent efficaces rationes ſuæ contra eos: & tunc cum uidebãtur ſibi efficaces, & fundatæ ſuper propoſitionibus manifeſtis: tunc rediret ad contradictionem: quia omnis contradictor cum eſt ſupra ueritatem, aut exiſtentem, aut ſaltem apparentem eſt excuſatus. Verumtamen eſſet melius ut ipſe Raſ conſideraret alios a conſideratione ſua. i. Hippocratem & Gal. propter excellentiam ſuam. Quibus uerbis uidetis quantas laudes attribuit Hippocrati & Gal. & econtra quantum deprimat Raſim. Quòd autem Hippo. & Gal. uoluerint humores tam ſubtiles, quàm groſſos dẽre digeri ante euacuationẽ patet ex aphoriſ. 25. primę particulę & commento. Digeſta medicari, & mouere non cruda: & in illo aphoriſmo. Et in acutis paſsionibus.

Et opinor quòd raro huic uiro acciderunt experimẽta, quæ profuerunt in hoc capitulo, et acquieuit in eis. Et huius quidem experimentis, quæ non ſunt ſecũdum canones, accidit eis, vt nec vnum valeat, & accidit eis, vt nec vnum eorum ſit ſignum: hoc nanq; eſt conueniens.

In parte præſenti Auic. oſtendit cauſam erroris Raſis dicẽtis. in morbis pendentibus a materijs ſubtilibus non eſſe expectandam digeſtionem. Nam cum ipſe eſſet magnus experimentator, & multotiens in morbis acutis dediſſet ſolutiua ante digeſtionem, & bene ſibi ſucceſsiſſet; fecit canonem generalem in talibus, nõ eſſe expectandã digeſtionem: ſed dicit ipſum Auic. erraſſe: quia propter unam, aut plures experientias quæ non ſecundum canones ſunt. non debemus arguere ſic ſemper eſſe operandum. Nec unum experimentum eſt nobis ſignum ꝙ ſic in alijs operandum ſit. Hoc nanq; conueniens eſt. ſ. ut nõ credatur uni experimento, & maxime quando eſt contra canones ſuper manifeſtis rationibus fundatos.

Dubitatur utrum uiſo per experiẽtiam in pluribus infirmis ꝙ medicina ſolutiua data ante digeſtionem liberetur febriens. debeamus ex hoc formare canonem generalem ꝙ pharmacũ ſolutiuũ debeat exhiberi ante digeſtionem. Et uidetur ꝙ ſic Nam multa ſunt ſola experientia credita ſicut operationes a forma ſpecifica. nec in his habemus aliquid per quod faciamus canones niſi confirmationem per experientiam ut ſumitur quarto de ſimplici medicina. cap. quinto. Pręterea. Effectu ſequente operationes confirmatur noſtrum operari. ſecũda aphoriſmorum. commento. 17. Præterea. Auic. ſecũdo canone docet inuenire uirtutes medicinarum per experientiam: in quarum inuentione iubet obſeruari ſeptem conditiones quas ibi uide. Ex his itaq; conuincitur per experientiam poſſe formari canonem generalem.

Pro ſolutione dubij præmittendum quòd canon arabice eſt norma, uel regula. Experientia aũt eſt notitia in nobis acquiſita ex operationibus ſępe iteratis, qua uidemus ſemper, aut ſecundum plurimum ſimiles effectus ſequi. Præmittendum ſecundo quòd experientia quandoq; eſt ſm rationem quandoq; contra rationem. per rationem autem intelligo notitiam fundatam ſuper propoſitionibus manifeſtę ueritatis. Exemplum primi, ut quia per ſolutiuum pluries exhibitum digeſta materia frequenter ſecuta ſit ſanitas. Exemplum ſecundi. vt quia per ſolutiuum pluries exhibitum ante digeſtionem frequẽter ſecuta ſit ſanitas. Exemplum tertij: ut quia rhabarbarum euacuat choleram, turbit phlegma & ſimilia, quæ ſola experientia comprehenſa ſunt. Sed dubitatur quomodo ſenſus ſiue experientia poſsit eſſe contra rationem: cum ea quæ ſunt contra rationem nunquàm debeant euenire: cum ſit ratio fundata ſuper propoſitionibus manifeſtæ ueritatis. ea autem quę ſiunt ſecundum habitum experimentalem ſemper aut ſecundum plurimum debent euenire. Ex quibus ſequitur eadem nunquàm euenire, & ſemper, aut ſecundum plurimum quod implicat. Reſpondetur quòd nunquàm rectum experimentum aduerſatur rectæ rationi: ſed bene aliquando experimentum non rectum aduerſatur rectæ rationi & aliquando econtra: & aliquando ambo non recte ſibi inuicem aduerſantur. Et per rectum experimentum intellige illud, in quo obſeruantur ſeptem conditiones ab Auicen. poſitæ ſecundo canone. ca. ſecundo. quas ibidem relinquimus. Eſſemus. n. nimis prolixi ſi cuncta proſequi uellemus. Et ſimiliter intelligo per rectam rationem in qua non contingit error. ad quem errorem uitandum, multa oportet cõſiderare: de quibus eſt ſermo apud. Auic. ſecũdo canone. ca. tertio. Ex quibus patet quid ſit experimentum non rectum: & ratio non recta. Experimentum rectum.

His præmiſsis reſpõdeo ad dubium quòd uiſo per experientiam in pluribus hominibus, quòd exhibito ſolutiuo ante digeſtionem ſequatur ſanitas, multoties debemus exhibere ſolutiua ante digeſtionem. Et ſimiliter uiſo per experiẽtiam quòd exhibito ſolutiuo poſt digeſtionem ſequatur ſanitas, debemus exhibere ſolutiuum poſt digeſtionẽ. Vnde dico quòd neutra iſtarum eſt uniuerſaliter uera: ſolutiuum eſt exhibendum ante digeſtionem. ſolutiuum non eſt exhibendum ante digeſtionẽ. Prima verificatur in quinq; caſibus. primus quãdo materia eſt plurima. ſecundus quando materia eſt furioſa. tertius quando uenenoſa ſicut in peſtilentialibus. quartus quando materia eſt in membro nobili ualde lędens ipſum. quintus quãdo eſt repetura ad aliquod membrum nobile. in his eſt uacuandum ante digeſtio-

digeſtionem: in cæteris poſt digeſtionem. Ea quibus infertur neutrum iſtorum canonum uniuerſaliter acceptum eſſe fundatum ſuper recta ratione, aut experientia. Et ſi quis bene conſiderat, fere tot ſunt caſus in quibus eſt euacuandum ante digeſtionem, quot ſunt illi in quibus eſt euacuãdum poſt digeſtionem: aut ſaltẽ tempore noſtro minor eſt proportio caſuum in quibus eſt euacuandum poſt digeſtionem ad caſus in quibus euacuandum ante digeſtionem: cum hoc tempore homines magis indulgeant gulæ quàm tempore Hip. Et conſidera etiam ſicut dicit Gen. conditiones indiuiduales latentes, de quibus non poteſt eſſe ſcientia, nec de eis poſſunt formari canones quæ impediunt perfectionem in ſcientia. Contingit. n. quòd aliquãdo vrina exiſtente cruda, materia faciens morbum in ſegroſſa, & uiſcoſa erit lubrica in ſuperficie, & propinqua vijs ductuum. quapropter exhibito ſolutiuo materia euacuabitur, & ſequetur ſalus præter rationem. Et aliquando contingit ꝙ per malam operationem ſequatur ſanitas ſicut de illo qui præſumit, & exhibet ſolutiuum in quartana in principio, per cuius exhibitionem ſequitur ſanitas: quia vt dicit Auic. in proprio ca. eſt rectus ab errore. Et ſimiliter theutonici cum aliquando febriunt febre acuta ſumunt maluaticum in magna copia, aliquando cum aromatibus, & ſuperueniẽte copioſo ſudore eadem die ſanitati reſtituuntur. His. n. male operantibus ſequitur ſanitas: quia natura irritata, mota cõtra materiam ſimul ſuperant ægritudinem & errorem. De his tamen raro euenientibus non poſſunt fieri cano. Sed quicquid ſit ergo pro parte mea credo, ꝙ tempore noſtro pręſtãtius ſit exhibere ab initio medicinam lenientem, cui aliquid ſolutiui educẽtis materiam propriam ſit admixtum, quàm ſolam medicinam lenientem. Nam ſi ſit aliquis ex quinq; caſibus ſupraſcriptis res ſe bene habent. Et ſimiliter ſi materia ſit propinqua vijs ductuum, aut lubrica in ſuperficie, & ſimiles caſus occulti. Si uero nihil tale ſit, & exhibeatur ſolutiuum taliter conditionatum, ſic pauca poſſunt ſequi nocumenta ſi bene conſideres, ꝙ. n. euacuaret aliquid boni humoris ſimul cum malo & ꝙ magis de parte ſubtili educatur quàm de groſſa: & ꝙ ſequatur aliqualis agitatio hæc pauca nocumenta ſunt: & prorie in principio quando virtus eſt fortis: ſed omittere euacuatiuum materiæ propriæ in acutis ægritudinibus nõ dantibus inducias malum eſt exhibere ſolutiuum electiuũ in principio febrium vbi nõ oportet, quàm omittere ubi opportet. Exhibito. n. ſolutiuo ubi non oportet & materia exiſtente pauca non poteſt ſequi magnum nocumẽtum. Argumenta autem ante oppoſitum non procedunt contra determinationem queſtionis: nec determinatio noſtra eſt contra mentem Auic. Eſt. n. aliquando expectanda digeſtio, & aliquando euacuandum eſt ante digeſtionẽ: & hæc omnia uult Auic. in præſenti cap. Sed an pluries ſit euacuãdum ante digeſtionem, an expectanda digeſtio in hoc eſt aliqualis differentia, quæ tollitur: quia homines noſtri temporis magis indulgẽt gulæ & laſciuijs quàm homines in tẽpore ſuperiori. vnde morbi frequentius in noſtro tempore incipiunt a materia multa, & magis maligna quàm tempore Hippocratis. Quapropter pluries noſtro tempore eſt euacuandum ante digeſtionẽ quàm tempore Hippocratis: & abſolute tutius eſt euacuare tempore noſtro ante digeſtionem, quàm expectare digeſtionem ſaltem cum medicina leniente, cui aliquid eligẽdo ſit admixtum vt ſuperius dixi. Nota tamen ꝙ ubi ſenſata ſunt conſentanea rationi pauca ſufficiunt ad formandum canonem generalem. ubi uero contrarientur, plurima requiruntur. ubi uero ſenſata nec conſentanea rationi ſint, nec contrarientur iudiciũ eſt medium. Et ſi ſenſus & ratio ſibi aduerſantes ſint ęque potentes potius debemus adhęrere ſenſui. nam dimmittere ſenſum, & adhęrere rationi eſt infirmitas intellectus, ſexto phyſi.

Cum autem materia eſt plurima, mobilis, permutabilis de membro ad membrum: & exiſtimas quòd non eſt ſpatium in digeſtione eius: aut fortaſſe accidet ex ea apoſtema pleuriticũ & aliud, ſi dimittatur, faciet cadere in timorem ante tempus in quo expectatur digeſtio eius: & illud eſt propter longitudinem temporis in quo expectatur digeſtio æqualis: proculdubio tunc eſt neceſſaria euacuatio eius.

Aui. ſuperius poſuit canonem quòd non eſt euacuandũ ante digeſtionem niſi propter neceſſitatem: & declarauit canonem quantum ad primam partem. ſ. quòd non eſt euacuandum ante digeſtionem. hic declarat canonem quantum ad ſecũdam partem, oſtendens in tribus caſibus neceſſitatem euacuationis ante digeſtionem. Habet hęc pars tres partes. In prima ponit tres caſus in quibus eſt euacuandum ante digeſtionem. ſecundo quod dicit, confirmat auctoritate Hippocratis. tertio confirmat illud per locum a ſimili. ſecũda ibi {Et hoc eſt illud} tertia ibi {Et talis.} Prima in tres ſicut ponit tres caſus in quibus euacuamus ante digeſtionem. ſecunda ibi {Et ſcias} tertia ibi {Et ſimiliter.} prima in duas. Nam primo ponit caſum in quo eſt euacuandum ante digeſtionem. ſecundo probat. ſecunda ibi {Timor. n.} Primus caſus eſt de materia furioſa: & dicit quòd cum materia eſt plurima mobilitate permutabilis de mẽbro ad membrum. Et exiſtimas quòd non eſt ſpatium in digeſtione eius: quin prius accidat aliquod magnum nocumentum ſicut apoſtema pleuriticum, & aliud. ſ. magnum nocumentum, ſiue ſit apoſtema ſiue mors ſubita. vnde faciet cadere in timorem ante tẽpus in quo expectatur digeſtio, eo quòd illud tempus eſt longũ antequàm poſſit fieri digeſtio æqualis. i. per quã materia illa ad ęqualitatem reducatur. tunc proculdubio eſt neceſſaria euacuatio ante digeſtionem in principio.

Timor. n. in hoc eſt minor, quàm timor in illa, & cum hoc natura mouetur ad expellendum eam, propter multitudinem ſui nocumenti; Cum ergo adiuuatur natura, conuenit ei adiutorium vltimum: quare non eſt excuſatio eius.

Hic adducit tres rationes quibus debemus euacuare hanc materiam furioſam ante digeſtionem. Prima eſt iſta: quia timor in euacuatione huiuſmodi materiæ eſt minor quàm ſi illa materia dimittatur. ergo hæc materia furioſa ſtatim in principio debet euacuari. tenet conſequentia, quia ſicut in operationibus ſm uiam eligimus quod melius eſt aut minus malum ſic circa laborãtem ſicut dicit Gal. 1 4. therapeu: primo ca. & antecedens eſt manifeſtum. Nam timor de materia furioſa ſi non euacuetur eſt timor mortis: ſed ſi euacuetur ante digeſtionem non ſequitur niſi anxietas, & conturbatio quædam ex difficultate euacuationis: & forte quia aliquid boni humoris euacuabitur. hæc autem ſatis facilia ſunt in cõparatione ad timorem mortis, potentem ſequi aliquod apoſtema intrinſecum, aut ſubitam mortem conuerſa materia ad cor. Secunda ratio, quia medicus debet eſſe imitator naturæ: ſed natura ſtatim tentat ipſius euacuationem non expectans eius digeſtionem propter multitudinem ſui nocumenti. cuius ſignum: quia nunc expellit ipſam ad partem vnam, nunc ad aliam: quæ expulſio ut dicetur eſt a uirtute membrorum: licet etiam concurrat leuitas materiæ. Tertia ratio. quia cum medicus imitat naturã debet ipſam adiuuare ultimo adiutorio. ſ. ſufficiente ad ſalutem: ſed nullum eſt ſufficiens niſi ipſius euacuatio cum non poſſit aliquo pacto reduci ad benignum. quare non eſt excuſatio ab euacuatione eius. Notandum quòd vltimum apud medicum ſumitur tripliciter. primo pro ultimo in tempore ſicut dicimus quòd in apoſtematibus ultimo competit reſolutio. Secundo accipitur pro uehementi remedio, quod non debet tẽtari niſi aliqua præceſſerint, ſicut dicimus quòd ultimum eſt operatio cum ferro. Tertio ſumitur vltimum pro ſufficienti, & appropriato remedio ita quòd nullum aliud ſufficit niſi hoc: & iſto modo ſumitur hic. quia in cura morbi procedentis a materia furioſa adiutorium vltimũ in ſufficientia, ſic quòd nullũ aliud ſufficeret eſt euacuatio: cũ vt ſupra dictũ eſt, nõ poſſit ab benignũ reduci.

Hic ſolent moueri aliqua dubia. Primum vtrum materia furioſa ſit calida, vel frigida. ſecundo vtrum poſſit facere febrem & quam febrem. tertio vtrũ poſſit apoſtemare. quarto utrum ſtatim ſit euacuanda. Pro horum dubiorũ deciſione præmittendum quòd materia furioſa, quæ aliter dicitur tumultuãs eſt deſcriptiue materia plurima mobilis de loco ad locum, apta multum nocere ſua mobilitate, necnon ſua qualitate manifeſta uel oculta. Eſt. n. plurimi nocumenti actionem naturæ uehementer diſturbans: ut in commento aphoriſmi digeſta medicari. Mobilitas autem huius materiæ habet duas cauſas, unam intrinſecam, & eſt leuitas eius: & ratione huius nõ eſt apta moueri ad oppoſitas differentias: immo ratione huius ſolũ mouetur ſurſum. aliam extrinſecam, & eſt expulſiua membrorum. Cũ. n. eſt in aliquo membro: quia multũ lęditur ab ea ſua malitia manifeſta

Verum Materia furioſa ſit calida vel frigida.

nifeſta, vel occulta membrum illud mouetur ad eius expulſionem: & cum recipitur in alio membro iterum ex ſimili cauſa illud aliud mouetur ad eius expulſionem: & ſic nullum membrũ ſinit ipſam quieſcere, ad quod adiuuat facilis eius mobilitas propter magnam tenuitatem ſubſtantiæ ſuæ, ex qua fit ut non facile figatur niſi in membro denſæ ſubſtantiæ: & facile tranſeant per meatus etiam multum anguſtos. Et hæc eſt cauſa quare mouetur ad oppoſitas differentias ſm ꝙ membra impellunt ipſam: & propter hoc dicitur furioſa. mouetur.n. in modum animalis furentis, quod nunquàm quieſcit. Et dicitur tumultuans quia modo in vno mẽbro, modo in alio tumultum facit & hæc ſunt ſigna quibus hæc materia furioſa a medico comprehenditur. Nunc.n. æger dolebit caput notabiliter: & forte in exterioribus apparebit tumor cum rubore, parum poſt dolebit pedes: & frequenter cum ſimili tumore & rubore: nunc latus dextrum, nunc ſiniſtrum ſecundum ꝙ materia fertur nunc ad unam partem nunc ad aliam: aliquando prima demiſſa, aliquando non demiſſa per motum alterius materiæ ſimilis primæ. Quibus ſic præmiſsis veniam ad dubiorum deciſionem.

Dicamus ergo primo ꝙ hæ materiæ ſunt humores, & nõ ſunt ſoli vapores, vel ventoſitates: quia reſoluerentur a natura, uel arte nec eſſet opus pharmacijs exoluentibus. Secundo ꝙ ſunt ſecundum plurimum calidæ, nam facile moueri de loco ad locum arguit caliditatem: quia frigidum immobiliat, & quietat.

Tertio ꝙ ſunt calidæ cholericæ ſecũdum plurimum, quod arguitur de mobilitate, & multa malitia quæ aliquando eſt manifeſta ſequens caliditatem ſuperfluam & acceſſum ipſarum verſus naturam igneam, aliquando occulta venenoſa ſequens modum mixtionis. Quarto apparet ꝙ non ſit cholera æruginoſa quia licet ſit venenoſa: non tamen facile eſt agitabilis: quia eſt facta terrea propter vltimitatem aduſtionis, uerum vapores ab ipſa eleuati, licet non ſint materia proprie ſumpta: poſſunt tamen dici furioſi: quia mobiles faciliter, & multum nocẽtes ſua malitia manifeſta, aut ucculta. Quinto ex hoc apparet quòd ſanguis multum ſubtilis, & proprie cholera admixtus poteſt dici materia furioſa: tum quia multum mobilis: tum quia multum nocens tam propter ventoſitatem, quàm propter mobilitatem, necnon qualitates manifeſtas. Quòd autẽ ſanguis poſſit eſſe venenoſus patet cum ex ipſo poſſit generari althoy, tertia quarti. licet ille qui facit althoy ſit groſſus per aduſtionem.

Materia furioſa frigida. Sexto dicẽdum quòd materia furioſa poteſt eſſe frigida, licet illud rariſsime contingat. exempli gratia. imaginamini ſperma aquoſum muliebre vel virile dictum alguadi per morã congelari, & conuerti ad naturam venenoſam: poſtea per calorem extraneũ ſubtiliari, & in vapores ſm aliquã partẽ conuerti qui vapores ſecum permixti moueant ſpiritum nunc ad caput & ſequatur epilepſia, nunc ad cor, & ſequatꝰ ſyncopis: nunc ad diaphragma, & ſequatur putrefactio: quemadmodum cõtingit in præfocationibus ſpermaticis: & manifeſtum eſt illud eſſe frigidum in radice. licet ſibi adueniat caliditas accidentalis ex qua forte fe. excitatur. Septimo dicendum cum Hippocrate prima particula aphoriſmo. 22. huiuſmodi materiam furioſam raro reperiri: cum raro reperiatur calor ita extraneus ut poſsit producere humorem ita ſubtilem accedentem ad naturam extraneam & uenenoſitate participantem.

Ad ſecundum dubium dicendum hanc materiam furioſam ſecundum plurimum facere febrem, cum ſecundum plurimum ſit ebulliens cum putredine, aut ſine putredine: licet ſecũdum plurimum putreat: & febris aliquando eſt interpolata, ſed ſecũdum plurimum eſt continua. eſt.n. interpolata cum putret extra venas. aliquando per paucitatem & diſtantiam a corde nõ facit febrem: & hæc eadem cordi propinquans facit febrem. Eſt autem frequenter continua cum ſecundum plurimum aliqua pars eius notabilis putreat ad intra venas. aliquæ autem partes minores nunc mouentur ad unam partem, nunc ad aliã Et ſecundum hos uarios motus fiunt excreſentiæ & decreſcentiæ ſecundum ꝙ pars putrens magis apropinquat cordi aut magis diſtat a corde. Ex his infertur quòd ſiue hæc feb. ſit interpolata, ſiue continua habet paroxyſmos, & excreſcentias non ſeruantes ordinem, neq; in magnitudine, nec in hora inuaſionis ſecundum varium motum diuerſarum partium, & ſecundũ maiorem aut minorem cordi propinquationem, in quibus nullus ſeruatur ordo: & hoc ſignum ſimul cum alijs ſuperius dictis eſt de ſignis materiæ furioſæ.

Ad tertium dubium dicendum huiuſmodi materiam poſſe apoſtemare, vt ex textu Auic. colligitur cum dicit quòd accidit ex ea apoſtema pleureticũ. Amplius quarta aphoriſmorum in commento aphoriſmi illius. Medicari in valde acutis iubet Gal. eas euacuare ne impleant aliquod membrum nobile. Præterea poteſt ex uentoſitate quæ eſt ualde ſubtilior membrum apoſtemari. tertia quarti cap. de apoſtematibus vẽtoſis. Quòd ſi inſtetur: quia ad faciendum apoſtema requiritꝰ materiam figi. Dicitur dupliciter, primo modo quòd aliquãdo figitur quando inuenit membrum denſum, ſicut ſunt oſſa pãniculi, & deinceps illa pars non mouetur. Secundo dicitur ꝙ dato quòd apoſtemet ſtomachum, aut inteſtinum, tamen moueri poteſt ad aliud membrum, & illud apoſtemare: ſicut aliquando accidit apoſtema ſquinanticum ad pulmonem permutari: & aliquando ad cerebrum, & aliquãdo apoſtemata extrinſeca interius conuerti, & aliquando intriſeca extra conuerti.

Ad quartum dubium dicẽdum quòd materia furioſa ſtatim eſt euacuanda. primo, quia non eſt ſpes ut ad benignum reducatur. ſecundo, quia timor eſt ne ſi aliquo tempore in mẽbro remaneat ſua mobilitate, & malitia occidat. tempus enim exigeretur longum ad digerendum ipſam, & interim poſſet occidere: eſt autem iuxta poſſe eradicanda: quia parum de ipſa remanens poſſet occidere. Euacuatur autem huiuſmodi materia tripliciter. Primo modo & ſm plurimum euacuanda eſt cum pharmaco eligente, & ſecundum plurimum materiã cholericam: hoc autem pharmacum ſit conſolatum cum medicinis infrigidantibus & humectantibus confortantibus membra nobilia & proprie cor: & fortitudo eius diuerſificanda eſt ſecundum virtutis fortitudinem, & multitudinem materiæ. Secundo & raro euacuanda eſt cũ phlebotomia quando creditꝰ ipſam contineri ad intra venas, & eſſe in aliquo mẽbro ſanguini permixta. quod comprehendetur ex continuitate fe. & ex habitudine carnoſa, & ex vrina rubea, rubedine atteſtante ſanguini. Et quarto ſi quid de ea expellitur ad cutim locus apparet rubeus rubedine obſcura atteſtante ſanguini. nec per cõpreſsionem facile albeſcit. phlebotomia autem fiat de vena deſeruiente illi parti in qua creditur contineri cauendo inquantum eſt poſsibile ne attrahatur verſus mẽbrum principale, & proprie cor, & quantitas ſanguinis hauriatur ſecundum exigentiam repletionis. Tertio aliquando eſt euacuanda ex parte extrinſeca in qua aliquando continetur cum ventoſis, ſanguiſugis, ſectione. & ſimilibus. Et quando viſa eſt exterius communicari prius tentetur euacuatio per eandem partem, in qua eſt. Eſt enim timendum ne per phlebotomiam, aut pharmacum cõuertatur interius: immo omni ingenio eſt ad cutim trahenda, & per eandem partem euacuanda. Et ſi inſtetur contra hanc determinationem: quia ex euacuatione huius materiæ ante digeſtionem ſequuntur nocumenta tria prius ab Aui. dicta cum euacuatur materia ante digeſtionem. Reſpondetur quòd propter ſuam mobilitatem non ſunt apta ſequi illa nocumenta, ſicut ſi materia illa figeretur. Et dato quòd aliquod illorum ſequatur: cum hoc eſt præeligendum propter maiora nocumẽta vitanda. Et ſi inſtetur iterum, a ſimili materiæ omnes ſubtiles eſſent ante digeſtionem euacuandæ: conſequens contra Auic. reprobantem Raſim. Ad hoc reſpondetur negando ad quod deducitur. nam materiæ quæ ſui ſubtilitate figuntur dant inducias, ut digerantur: ſed huiuſmodi furioſæ mobiles non dant inducias, vt digerantur. propterea medicus debet diligenti animo digerere ſubtiles, non furioſas.

Et ſcias quòd phlebotomia quando eſt intentio ſanguinis nõ eſt ex genere eius, in quo expectatur digeſtio, expectatione quæ eſt in ſolutiuis: & non expectatur digeſtio niſi in humoribus alijs: Et cum poſtponitur phlebotomia in principio ægritudinis: non amplius eſt ei intentio, & fortaſſe interficit per aduentum debilitatis virtutis.

In parte præſenti ponit ſecundum caſum in quo non eſt expectanda digeſtio: & primo ponens canonem dicit quòd quando per phlebotomiam intendimus euacuare ſanguinem non debemus expectare digeſtionem, ſicut expectamus in ſolutiuis. Secundo canonẽ tripliciter probat. primo, quia nõ expectatur digeſtio niſi quando volumus humores alios a ſanguine educere, ergo pro ducendo ſanguine non eſt expectanda digeſtio.

ſtio. Secunda ratio, quia quãdo poſtponitur phlebotomia in princ. ægritudinis amplius io ea noo eſt intentio. ergo nõ eſt poſtpooenda: & ſic debet fieri in princ. Tertia ratio, phlebotomia poſtpoſita in princ. & facta in proceſſu fortaſſe interficit debilitando ægrum, ergo non debet poſtponi: immo ſtatim fieri a princ. ſi eſt expediens. Notandum pro declaratione partis preſentis ꝙ hic caſus ſecundus in quo nõ eſt expectanda digeſtio, eſt quãdo in febribus intendimus euacuare ſanguinem ſicut in ſynochis: & pro hoc caſu eſt poſitus can. ſtatim dictus. Notandum ſecundo quòd ſi haberemus medicinam ſoluẽtem ſanguinem, ſicut habemus ſoluentem alios humores, ſic oporteret pro euacuando ſanguioem expectare digeſtionem, ſicut pro euacuando alios humores: cũ oporteret ipſum ſicut & alios humores duci per uias anguſtas, per quas non poſſet educi, niſi adęquaret eius ſubſtantia. Sed dubitat circa canonem utrum pro faciendo phlebotomiam in febribus ſit expectanda digeſtio. Pro cuius dubij declaratione nota primo quòd duplex eſt digeſtio, qua ſanguis pręparat expulſioni. vna eſt ęquatio modi ſubſtantię. ſecunda eſt proprietas occulta ſibi acquiſita per virtutes naturales agẽtes in ipſum, dum intendũt ipſum aſſimilare, uel euacuare: quam proprietatem credimus io ipſo eſſe acquiſitam cum apparet digeſtio in vrina, quę prius apparuit. prima iſtarum ſufficit arti non naturæ: ſed vtraq; eſt neceſſaria naturæ. Cuius ſignum euidens eſt quòd facta phlebotomia a princ. ſynocharum ſanguis aptiſſime educitur ſi ſit mediocris in modo ſubſtantię. hic tamen ſanguis a natura non educit in princ. immo non videmus criſim fieri niſi poſtquam apparuerit digeſtio. Et hoc eſt quia antequàm appareat digeſtio non eſt ſibi proprietas acquiſita, qua virtuti expulſiuæ obediat. Secondo nota quòd per phlebotomiam factam in febribus aliquando intendimus euacuare ſanguinem, ſicut in ſynochis, aliquando intendimus euacuare alios humores ſicut in alijs febribus humoralibus. His præmiſſis ſit hæc prima cõcluſio. Sanguine ſolum peccante in quanto non eſt pro phlebotomando digeſtio expectanda. probatur ſic. quia peccante ſanguine eſt paratus egredi vena aperta. ergo non eſt expectãda digeſtio. tenet conſequentia, & aſſumptum eſt manifeſtum.

Vtrum in phlebotomia expectãda ſit digeſtio.

Secunda concluſio ſanguine peccãte in quali, nec propter hoc multum recedente a natura ſanguinis ſtante etiã peccato quãti pro phlebotomando non eſt expectãda digeſtio. concluſio probatur quia hic ſanguis ſtatim aperta vena eſt paratus euacuationi. ergo non eſt expectanda digeſtio. tenet conſequentia & antecedens eſt manifeſtum. Tertia concluſio. non ita copioſa competit phlebotomia ſanguine peccante in quanto, & in quali, ſicut in peccante io quanto tantum. cõcluſio arguitur ſic. qoia ipſo peccante in quaoto tantum, cæteris paribus. virtus eſt fortior, & cum hoc ſanguis ex parte ſubſtãtiæ eſt paratior euacuationi: nam per peccatum qualis redditur imparatior euacuationi, igitur nõ ita copioſa competit phlebotomia in ſynocha cum putredine, ſicut in ſynocha ſine putredine.

Quarta concluſio. ſanguine multum recedente a natura propria ſanguinis, ſiue in ſe ſiue per alterius humoris admixtionẽ eſt pro phlebotomando aliquaodo expectanda digeſtio, probatur quia poteſt eſſe ineptius euacuatiooi per multũ receſſum a diſpoſitione naturali, unde ſanguis bonus magis aptus euacuabitur malo inepto remanente. Correlarium, non ſemper quando in phlebotomando eſt prima intentio ſanguinis debemus phlebotomare oon expectando digeſtionem. Canon itaque Aui. veritatem habet io pluribus. Quinta cooclusio. ſanguine multum recedente a natura propria licet ſit expectaoda digeſtio iuxta concluſionem immediate præcedentem, non tamen tanta quanta pro ſolutiuis. probatur quia ſecundum plurimum ſanguis non eſt ita ineptus euacuationi ſicut alij humores. Præterea dato quòd eſſet æq; ineptus, aut merito ſubſtãtiæ, aut quouis alio modo, maior tamen præparatio requiritur ad euacuãdum humorem cum ſolutiuis, quàm ſanguinem per phlebotomiã cum oporteat illos per vias & ductus anguſtos tranſire, ſanguis autem per foramen venæ quod poteſt fieri latum, ſtrictum, & mediocre ſecundum voluntatis imperium. Sexta concluſio. alijs humoribus proportionabiliter ſanguini cõpeccantibus ſicut io uera pletoria pro phlebotomia non eſt expectanda digeſtio. Præterea quia io vera plethoria eſt ſolum peccatum quanti, quapropter aperta uena facile maſſa humoralis egreditur. Septima concluſio. cæteris paribus non conuenit in hac vera plethoria tanta phlebotomia quanta conueoit ſanguine ſolo quantitate peccante. probatur concluſio, quia ſolo ſanguine peccante uirtus eſt fortior, & forte eſt facilius per phlebotomiam educibilis quàm materia plethorię. Octaua cooclusio. quando poſtponitur phlebotomia in qua eſt intentio ſanguinis non amplius eſt in ea tanta intentio quanta erat io principio, probatur quia in proceſſu virtus debilitatur in morbis. Item ſanguis efficitur ineptior euacuationi p phlebotomiam. quare &c. Nona cõcluſio. quando in phlebotomia non eſt intentio ſanguiois ſed aliorum humorum ſicut io febribus cholericis, phlegmaticis, & melãcolicis, ſi fuerint ſanguini permixti parum diſtantes a natura ſanguiois eſt ab initio facienda phlebotomia. probatur, nam poſtquam ſunt ſanguini permixti ſunt apti per ſanguinem cum phlebotomia minorari & quia parum diſtant a natura ſanguinis nõ eſt apta ſequi cholericorum ebullitio, nec frigidorum incrudatio. Ex qua ſequitur per locum a contrario quòd quando non eſſent ſanguini permixti, aut eſſent multum diſtantes a natura ſanguiois nõ eſt facienda phlebotomia. Decima concluſio. aliquando in febribus nunquam competit phlebotomia, aliquando competit in principio & non in proceſſu. aliquando competit in principio & in proceſſu aliquando in proceſſu & nõ in principio. Prima pars concluſionis patet quando febris pẽdet ab humoribus qui nunquam ſunt mixti ſanguini, aut ſemper multum diſtãtes a natura ſanguinis. ſecunda pars patet in febribus ſynochis, & alijs pendentibus ab humoribus cum ſanguioe mixtis in quibus in proceſſu virtus debilitatur, aut forte humores ſunt immixti, & diſtantes a natura ſanguinis. Tertia pars concluſionis patet in febribus ſynochis, & alijs quando ſanguis peccat in quanto. aut quando eſt multa plethoria in quibus noo ſufficit phlebotomia facta io principio, ſed eſt reiteranda. & aliquando reiteratur timore apoſtematis, aut alterius accidentis in proceſſu emergentis, immo aliquãdo in proceſſu copioſior cõpetit phlebotomia quàm in principio, quia aliquando in proceſſu humores erunt magis mixti ſanguini. & magis naturæ ſuæ appropinquantes, quàm in principio, & forte aliquaodo accidens ſuperueniens in proceſſu facit indigere ampliori phlebotomia quàm in principio, ſicut apoſtema ſquinancicum. Quarta pars patet quando in principio humores alij a ſanguine ſunt immixti ſanguini aut multum diſtãtes a natura ſanguinis, qui poſtea permiſcentur ſanguini, & magis appropinquant naturę eius, vnde apparet in proceſſu vrina rubea, groſſa, quæ noo apparuit in principio, aut forte in proceſſu emergit nouum accidens, quo indigetur phlebotomia: Aut forte ſanguis in principio erat præter modũ groſſus in ſe, aut per admixtionem alterius humoris, unde oportuit præmitti digeſtiuum ſicut præcepit Auic. quarta primi cap. de phlebotomia. vbi ſanguine exiſtente groſſo docet prædigerere cum ſirupo de hyſſopo. Si quæ autem ratiooes fuerint contra determinationem poteſt ex dictis in quæſtione facile ad eas apparere ſolutio.

Et ſimiliter ſi times victoriam humoris: magis neceſſaria cautela eſt euacuatio: & ſi non eſt digeſtus, non moueas niſi in principio.

In præſenti parte Auic. ponit tertium caſum in quo eſt euacuandum ante digeſtionem, & caſus eſt quando febris incipit a materia plurima, quam veriſimiliter natura non poteſt regulare. Habet hæc pars duas partes, in prima ponit ut dictum eſt caſum in quo oportet euacuare materiã indigeſtã, & quando in ſecunda. gratia conplementi doctrinæ oſtendit quando humor digeſtus eſt euacuãdus & qoãdo non. ſecunda ibi apud ſtatum vero non moueas. In prima parte intendit duas concluſiones, prima eſt iſta. Similiter ſicut dictum eſt in duobus caſibus præcedentibus, ſi times uictoriam humoris ſupra uirtutem, ſupple propter multitudinem eius magis neceſſaria eſt euacuatio. ſ. minoratiua, quia natura non poterit tantam materiam digerere niſi minoretur. & hæc eſt ſententia illius aphoriſmi. 24. ſecundæ particulæ inchoantibus morbis ſi quid uidetur mouendum, moue. Secunda concluſio eſt iſta. non moueas huiuſmodi humorem indigeſtum niſi in principio. concluſio probatur, non moueas huiuſmodi humorem indigeſtum niſi in principio. cooclusio probatur, non moueas huiuſmodi humorem

morem indigeſtum niſi in tempore in quo motio. i. euacuatio poteſt euitare maius nocumentum, & maius iuuamentum afferre, ſed hoc eſt in principio. ergo non moueas huiuſmodi humorem niſi in principio. conſequentia tenet. ſed minor apparebit ex dicendis. Et ſimilis ſententia colligitur ſecūda aphoriſmorum cōmento. 29. Et hucuſq; habemus tres caſus in quibus ab inititio non expectata digeſtione debemus euacuare. primus caſus, quando materia eſt furioſa, ſecundus quando materia peccans eſt ſanguis exuberans in quantitate, tertius caſus quando aliquis, vel aliqui humores alij a ſanguine nimiū ſuperabundarent. In primo caſu ſecundum plurimum euacuamus eum pharmacia & eradicatiue ſi poſſumus: In ſecundo caſu ſecundum plurimum cum phlebotomia aliquando minoratiue, aliquando eradicatiue: in tertio. cum pharmacia, & minoratione ſecundum plurimum. Et nota quòd materiæ iuxta tres caſus ſupraſcriptos poſſunt aliquando dici furioſæ propter maleficium & imminens periculum, licet materia iuxta primum caſum proprie dicenda ſit furioſa iuxta deſcriptionem materię furioſæ ſuperius. Pro declaratione harum duarum concluſionum duo mouētur dubia practicalia quæ paucis perſtringam.

Vtrū materia incō cocta ſit euacuāda.

Primum utrum liceat medico euacuare materiam indigeſtam. ſecundum utrum debeat euacuare materiam indigeſtam ſuperflua quantitate peccantem ſolum in principio. Pro ſolutione primi dubij tenenda eſt hæc concluſio, quòd in omnibus ægritudinibus materialibus nō dantibus inducias debet euacuare ante digeſtionē concluſio manifeſta eſt, quia ſi ægritudo non dat inducias ut materia digeratur ſuccumbet ante digeſtionem, quare oportet euacuare ut minorata materia fiat uirtus fortior ſupra reſiduum materiæ, aut ut tota materia eradicata ſequatur ſalus. Sed pro declaratione huius materiæ medici ponunt quinque caſus in quibus eſt euacuandum ante digeſtionem, eo quòd in his caſibus ægritudo non dat inducias, ut digeratur. Primus caſus quando materia fuerit furioſa in quo caſu medicus quàm citius poteſt debet euacuare. Hic caſus eſt de mente Auicennæ in parte prædicta, & de intentione Hippocratis prima aphoriſmorum aphoriſmo. 22. & reliquorum. Secundus caſus quando materia eſſet ualde multa, ſiue ſanguinea ſiue alterius ſpeciei, aut pluriū ſpecierum ſimul, in quo caſu eſt minorāda phlebotomia, aut pharmacia, aut ambabus ſimul ut natura fiat potentior ſupra reſiduū & de hac euacuatione eſt ſermo Auicen. in parte prælecta: & aphoriſmus. 24. ſecundæ particulæ. inchoātibus morbis ſi quid & cæt. Tertius caſus quando materia eſſet uenenoſa ſicut in peſtilentialibus, in quibus Auicenna in principio capituli curæ peſtilentialiū iubet ſtatim a principio eſſe euacuandum cum phlebotomia, aut pharmacia, aut utriſque ſecūdū exigentiā materiæ: & hæc euacuatio debet eſſe minoratiua natura nō bene tollerante multam euacuationem ob debilitatem uirtutis, quæ ſtatim aſſociatur in febribus peſtilentialibus. Quartus caſus quando materia fuerit in aliquo membro contenta magnam faciēs læſionem quam natura ferre nequeat ſicut materia apoplexiæ, colicæ, fortis ſtomachi doloris & ſimiliū, & ſicut materia cauſonis cordi propinqua. Quintus caſus quando timemus materiam repere ad aliquod membrum nobile, ſiue iam illud incepiſſet apoſtemari, ſiue non: In his enim caſibus materia eſt eradicatiue euacuanda non expectata digeſtione, ne diuertendo fluat ad aliquod membrum nobile, aut cum phlebotomia ſi peccauerit ſanguis, aut alij humores fuerint mixti cum ſanguine, aut cum pharmacia ſola ſi fuerint a ſanguine ſeparati.

In cura apoſtematū tres canones obſeruandi.

Nota tamen ꝙ in apoſtemate iam inchoato debemus in euacuando, digerendo & diuertendo tres canones obſeruare. Primus ut euacuetur quale oportet, Secūdus ne ſolutiuum trahat materiam ad locum apoſtematum, quapropter apoſtemate exiſtēte in inteſtinis non debemus dare medicinas ſoluentes in trahendo materias ad locum apoſtematum cum augeant apoſtema, immo in hoc caſu magis competerent uomitiua. Tertius canon ut euacuantia ita diuertant materiam fluentem, ꝙ non augeant fluxum: propterea cum lenibus procedendum eſt non trahentibus a longiquis, ſicut cum caſſia, manna, reubarbaro, aloe loto, ſena, epithymo, turbito, & ſimilibus. Sed contra poſitione quòd apoſtema ſit ita magnum ut dubites de corruptione membri, tunc uidetur ꝙ materia faciens apoſtema ſit coacte euacuanda, ſicut & chirurgici membrum apoſtematū magno apoſtemate ſcarificāt, timore corruptionis mēbri: Dicendū ꝙ tu ponis caſum in quo fugiendū eſt a cura, & æger relinquendus eſt prognoſticis. attamen ſi inſtanter requiſitus fuerit præmiſſo prognoſtico bonum eſt experiri fortunam prædicendo, ꝙ nulla eſt ſpes curæ: attamen ſi qua eſt, hæc eſt illa ut detur aliquid ſolutiuum quod ſimul euacuet de cauſa antecedēte & cōiuncta. Et ſicut ſunt quinque caſus ſupraſcripti in quibus debet medicus euacuare materias intrinſecas in principio nō expectata digeſtione. ita ſunt quinq; caſus his proportionales in quibus chirurgicus debet euacuare materias extrinſecas non expectata maturatione. Primus quando materia furioſa continetur in membris extrinſecis debet chirurgicus ſcarificando ſanguiſugas, & uētoſas apponēdo eam ſtatim euacuare. Secūd' quādo mēbrū eſſet apoſtematū magno apoſtemate ita ut dubitaret de corruptione mēbri debet ſtatim chirurgicus membrum ſcarificando materiam minuere. Tertius caſus in altoi, & cæteris apoſtematibus pendentibus a materia uenenoſa in quibus ſtatim medicus ſcarificat, uētoſas applicat, & cauteria. Quartus caſus quando apoſtema eſſet immediatū, uel propinquum mēbro nobili debet accelerari eruptio, ut eſt apud Aui. tertia quarti capitulo de regimine exiturarū apparētiū quando ſunt maturæ, in fine capituli. Inquit niſi exitura coniunctiualis, aut membrum nobile, aut membrorum propinquū eſſet oſsi, aut panniculo feſtinabis in perforatione eius, antequàm cōfirmetur eius maturatio, ne prius corrumpat aliquid de his mēbris. Quintus caſus eſt quādo timeremus ne exitura rumperetur ad aliquod membrum nobile, ſicut in apoſtemate extrinſeco pectoris profundo ſit apertio ante maturationem timendo, ne ſi expectetur maturatio, rumpatur interius ad membra nobilia. & ſic ſit finis huius primi dubij. Ad partem negatiuam ſecundi dubij arguit̄, quia tunc maxime eſt euacuādum cum materia eſt digeſta, ſed materia eſt digeſta in reliquis temporibus poſt principium, & nō in principio, ergo maxime tūc eſt euacuandū. tenet cōſequentia & maior eſt manifeſta, cum digeſtio ordinetur in euacuationem: ſed minor probatur, quia digeſtio procedit ſecundum partes materię, & in eadem parte per additionem gradus ad gradum. In opoſitum eſt Hip. ſecunda aphoriſmorum aphoriſmo. 24. inchoātibus morbis &c. Et manifeſtius Aui. in parte pręſenti, ubi pręcipit materia exiſtente plurima ſolum euacuandam eſſe in principio. Pro ſolutione huius dubij dicendum ꝙ cum medicus cognoſcit ab initio materiam eſſe plurimam, ſtatim uenit in mentem ſibi materiam eſſe euacuandam ante ſtatum, cum exiſtimet ægrum non poſſe perduci ad ſtatum ſalubrem cum tanta multitudine materiæ. Poſt hoc medicus inueſtigat an ſit ſtatim ab initio euacuandū, an parum expectandum donec appareat ueſtigium digeſtionis ſaltem occultum, ut puta ingroſſatio urinæ aliqualis cum forte nūc ſit ſubtilis ſine hypoſtaſi. Quod ſi medicus cum hac multitudine materieri uiderit ægritudinē fortē, & ægrum male tollerantem ægritudinem exiſtimabit iudicio ueriſimili, ſi expectabit forte parum poſt, ſuccedet diſpoſitio maligna digeſtioni contraria, propter quā forte fiat vrina liuida, aut ſubiugalis, aut uiridis, uel nigra quę ſibi auferat ſpē ſalutis, & tūc medicus ſtatim exhibebit ſolutiuum electiuū materiæ peccantis. Si autem cum hac multitudine materię uiderit uirtutē bene tollerantem iudicabit eſſe expectandum donec appareat aliquale ueſtigium digeſtionis, utputa ſaltē aliqualis urinæ ingroſſatio, quæ etiam fieri poterit per ſolā actionem caloris putredinalis materiam ſubtiliantis & interim procedet cum digeſtiuis ſecundum exigentiam materiæ, & ęgritudinis. qua ingroſſatione uiſa dabit ſolutiuū quod tamē dabitur in fine principij: cum occulta ſigna digeſtionis, aut diſpoſitionis contrariæ digeſtioni non excludant principium ut ſuperius dictum fuit: & ſecundum hunc modum procedit Auicen. in principio de phlegmatica, poſtea procedit digerendo, & paulatim euacuando uſq; ad ſtatum, uel quouſq; ſit ſecurus quòd natura ſit apta ſuperare ægritudinem, & dominari materiæ.

Sed dices, pone quòd obmiſſum ſit ſolutiuum, & poſtea ſucceſſerit urina liuida, uel ſubiugalis, uel aliter male conditionata indicans malignam putredinem, quid tunc debet facere medicus? Dicendum quòd conſtat medicum erraſſe qui obmiſit ſolutiuū ab initio cuius obmiſſio forte erit cā mortis, & eiùs exhibitio ab initio fuiſſet cauſa ſalutis. Sed nihilominus cum ventum eſt ad hoc, debet conſiderare an cum hac diſpoſitione maligna iudicata per vrinam conſtet virtus an non: quòd ſi cōſtet

ſtet virtus det ſolutiuum: Multi enim in quibus viſę ſunt vrinæ peſsimæ euaſerunt ſecunda quarti. Quod ſi cum hac malignitate videlicet caſum virtutis, relinquet eum prognoſticis vt præcipit Gal. in commento aphoriſmi præallegati ne forte cum ſolutiuo ſuo moriatur, & ſibi imputetur. Et ea his patet ſolutio ad rationem ante oppoſitum. Nam ſi ab initio non fit euacuatio non ſuccedit digeſtio in materia, immo diſpoſitio maligna ſecundum partes materiæ, & ſecundum eandem partem per additionem gradus malitiæ. Et nota quòd ſolutiua in his caſibus non debent ſolum eſſe lenitiua immo cum lenitiuis ſint admixta eligentia humorem proprium, & non debēt eſſe valde lenia, quia forte agitarent, & nō educerent, & fuiſſet melius dimittere, ſed debent eſſe mediocris ſortitudinis inſpecta virtute, & ægri conſuetudine.

Apud ſtatum vero non moueas aliquid donec vincat natura, & digerat. & ſi ipſa non mouet, moue tu hora motus eius: & ſi ipſa mouet, aut mouit tunc dimitte eam, & operationem eius.

In iſta parte præſenti ponit Aui. quādo humor digeſtus eſt euacuandus, & quando non. & ponit tres concluſiones. Prima in ſtatu non euacues, niſi natura complete vincente materiam. Sed hoc ſic probatur, non debes in ſtatu euacuare niſi materiam optime euacuationi paratam, ſed nō eſt euacuationi parata, niſi ſit a natura complete digeſta, ergo &c. Et hæc eſt ſecunda pars aphoriſmi. 29. in ſtatu vero ſilentium habere melius eſt. Secunda concluſio eſt iſta. natura non euacuante, euacua tu hora motus eius, ideſt hora in qua deberet natura euacuare, quando eſt hora perfectę digeſtionis. probatur. iuuare debes naturam impotentem operari, ergo euacua ipſa non euacuante in tempore in quo debet euacuare. tenet conſequentia, & antecedens eſt manifeſtū, quia medicus eſt adiutor naturæ. Tertia concluſio euacuāte natura, aut ſi euacuauerit ipſa dimittatur in ſua operatione, probatur, non eſt impedienda natura in ſui operatione, nec eſt ſuperflue euacuandum, ergo concluſio vera. tenet conſequentia & antecedens patet. quia medicus non debet impedire naturam, & timor mortis eſt in ſuperflua euacuatione, & hæc vltima concluſio eſt aphoriſmus vigeſimus primæ particulæ, ea quorum criſis fit aut facta eſt, &c. Contra primam concluſionem inſtatur quia licet medico euacuare in augmento, in quo materia non eſt ita digeſta ſicut eſt principio ſtatus, ergo multo magis licet euacuare in principio ſtatus: tenet conſequentia cum digeſtio ordinetur in euacuationem, & aſſumptum eſt manifeſtum de intentione Auic. in capitulo de phlegmatica. Dicendum primo quòd per ſtatum hic intelligimus ſtatum quo ad digeſtionem, ſiue in eo concurrat ſtatus quo ad accidentia, ſicut fit in morbis reſeruantibus materiam ad vnam criticam expulſionem, ſiue, non cōcurrat, quod eſt vt plurimum. Dicēdum ſecundo quòd intentio Auicennę eſt loqui de ſtatu morbi in quo materia eſt pauca, aut mediocris cui virtus bene dominatur, ſiue ſemper fuerit pauca, ſiue ab initio fuerit multa, & nunc beneficio naturæ, aut artis paucificata, cum non expectet criſim. Et certum eſt medicum non debere euacuare immo debere expectare donec illa materia ſit complete digeſta ne forte euacuatio ſua concurrat cum euacuatione critica. ſed poſtea natura non euacuante quod poteſt eſſe quia non ſtimulatur: quia forte ſenſus membrorum ſopitus eſt: aut forte quia non poteſt: quia difficilius eſt naturæ digerere & euacuare, quàm digerere ſolum, aut forte quia ex proceſſu ægritudinis facta eſt impotentior quàm prius, tunc medicus debet euacuare: & hoc dicit ſecunda concluſio hora motus eius ideſt hora completæ digeſtionis quæ eſt hora in qua natura ſolet euacuare. Verum aliqui tranſponunt textum ſecundæ concluſionis dicentes, & ſi natura non mouet hora motus eius, quæ eſt dies critica: moue tu trāſacta die critica, & ſaluari poteſt. Ad rationem autem in contrarium negatur iſta cōſequentia. licet euacuare in augmento in quo materia eſt minus digeſta. ergo in ſtatu: quia forte in augmento materia eſt multa, quam forte natura non poterit ducere ad ſtatum ſalubrem, nec etiā in augmento ſperat criſim ſicut ſperat in ſtatu. Vtrum autem liceat medico euacuare in die critica eſt dubium nō paruum. Sed ego credo quòd vbi medicus per ſigna efficacia comprehenderit naturam non eſſe facturam criſim, in illa die poteſt euacuare. bonum enim videtur mihi quòd operatio artis ſit adiuta ab influxu cœleſti. Sed vbi in dubium verteretur an natura eſſet factura criſim in illa die medicus debet deſiſtere, ne forte ſimul coniungantur euacuatio artis & naturæ. Vnde iuxta tertiam concluſionem ſi natura mouet, aut mouit, aut ſupple motura eſt æqualiter dimitte eā, & operationem eius. ſi vero deficeret adiuuanda eſt: & ſi ſuperfluerit moderāda eſt.

Et hoc eſt illud quod nominauit Hippo. furioſitatem vbi dixit: oportet vt adminiſtretur medicina ſolutiua: poſtquā digeritur ægritudo. In principio autem ægritudinis non oportet vt adminiſtretur illud, niſi ægritudo ſit furioſa: & forſitā non eſt ſecundum plurimum furioſa.

In parte præſenti Auic. confirmat dicta ſua primo auctoritate Hip. prima aphoriſmorum apho. 22. ſecundò per locum a ſimili. ſecūda ibi § Et talis eſt iſta euacuatio. § In parte prima dicit. quòd eſt illud quod nominat Hippocrates furioſitatem. vbi dicit. oportet vt adminiſtretur medicina ſolutiua: poſtquā digeritur ægritudo: & eſt digeſta materia ægritudinis. Nam textus Hip. eſt digeſta medicari ideſt euacuare. In principio autem ægritudinis nō oportet vt adminiſtretur illud ideſt medicina ſolutiua quia materia eſt indigeſta, niſi materia fuerit furioſa. Et textus Hippocratis eſt, & mouere non cruda valet in principijs, niſi fuerit furioſa: & forſitan non eſt ſecundū plurimū furioſa. Textus Hip. eſt, multa vero nō ſunt furioſa.

Et talis eſt iſta euacuatio neceſſaria, quæ non eſt in hora ſua: ſicut cibatio neceſſaria, quæ non eſt in hora ſua. Et proportio iſtius euacuationis ad ceſſandum ex malitia materiæ eſt ſicut proportio illius cibationis ad probibendum virtutem à caſu ſuo.

In parte præſenti cōfirmat dicta ſua per locum a ſimili hoc modo. talis eſt iſta euacuatio, quæ non eſt in hora ſua ſcilicet cum materia in principio eſt indigeſta, qualis eſt cibatio quæ non eſt in hora ſua ſcilicet in ſtatu accidentium: ſed cibatio fit coacte aliquando in ſtatu accidentium ad prohibēdum caſum virtutis. ergo euacuatio aliquando debet fieri in principio ad faciendum ceſſare malitiam ægritudinis. Et nota quòd Auic. intelligit hic per materiam furioſam quancunque potentem occidere, ſiue per furioſitatem proprie ſumptā, ſicut ſuperius deſcripta fuit: ſiue per multitudinē, aut quouis modo. & taliter interpretatur apho. Hippo. Aui. tamen in parte præſenti non fecit expreſſam mentionem, niſi de materia furioſa proprie ſumpta, ad quam venenoſa ſicut materia anthracia reducitur. & de materia multa ſiue ſit ſanguis, ſiue alius humor a ſanguine omittens materiam furioſam ratione membri in quo eſt ſicut eſt materia apoplexię, colicę, & ſimilium. Item materiam furioſam ratione fluxus ad aliquod membrum, pro quo fluxu timetur mors ſicut aliquando eſſet fluxura ad cor, cerebrum, pulmonem: & ſimilia. eo quod Aui. non debet proſequi curam putridarum febrium ſecundum diuerſitatem particularum patientium. nam iſta pertinent ad tertium librum.

Cum ergo exerces euacuationem: tunc conſidera horam interpolationis: aut horam ipſius teporis: aut frigidiorem horam quæ eſt in die. Et non euacues per fluxum ventris in die periori, neque phlebotomes.

In parte præſenti Auic. ponit cañ. de regimine ſeruādo tēpore paroxyſmi. & diuiditur iſta pars in partes ſeptem ſm q̃ ſunt ſeptem canones. ſecunda ibi § Et non agas § tertia ibi § Et nō diminuas. § quarta ibi § Omnino. § quinta ibi § Et ſcias quòd multoties. § ſexta ibi § Et non euacuetur. § ſeptima ibi § Et conſilium meum. § Primus canon eſt iſte. cum exerces euacuationē ſiue per pharmaciam, ſiue per phlebothomiam cōſidera ideſt elige horam interpolationis ſcilicet in febribus interpolatis, aut teporis in continuis proportionalibus: aut frigidiorem horam diei, quæ eſt hora matutina in continuis concluſis: & non euacues per fluxum ventris, neque phlebotomes in die periodii: immo in aliquibus ea temporibus ſupraſcriptis. De hoc canone ſuperius fuit ſpeciale dubium, & cauſa cano-

nis ſibi poſita fuit: quare nunc pertranſeo, ne ſæpe replicetur.

Et non agas cum euacuatione artis contra partem euacuationis natura.

Secundus canon eſt iſte. nō agas cum euacuatione artis cōtra partem, per quam natura euacuet, aut tentet euacuare: & hic canon eſt aphoriſ. 21. 1. particulæ, quæ ducere oportet undecunque natura repit, inde ducere oportet per conuenientes regiones. In quo canone duæ obſeruantur conditiones. prima ꝙ natura ſicut dicit aphoriſmus euet ꝑ loca cōuenientia, ſicut per uomitum, per ſeceſſum, per ſudorem, per fluxum ſanguinis narium, hæmorriodalem, menſtrualem, per uias urinæ, & ſimiles: quia forte ſi uellet euacuare per oculos, aut per nares, aut per aures forte eſſet impedienda timore cæcitatis, aut ſurditatis. Et ſimiliter ſi tentaret euacuare per urinā de pulmone, & ſimilia loca inconuenientia. ſecūda ꝙ non ſuperflue euacuet: tunc enim licet medico euacuare per oppoſitā regionem, ut fluxus ſuperfluus factus á natura conſtringeretur: & canon ſic limitatus eſt manifeſtus: quia medicus non debet impedire naturam bene operantē. & hic canon eſt cōmunis phlebotomiæ, pharmaciæ, & cuicunq; euacuationi factæ per artē, per quam euacuatio naturæ inpeditur.

Et non diminuas humorem per rem, quæ faciat ſtatim habitudinem motus periodi.

Et non diminuas. i. non euacues humores per rem quæ facit ſtatim habitudinem motus periodi. i. quæ ſtatim faciat habere periodum. Canon clarus eſt cum medicus debeat curare febrem, non eā prouocare, aut augere. Pro cuius notitia ſciendum ꝙ medicus interdū eſt cauſa, cur redeat paroxyſmus, aut excreſcentia: aut ſi febris eſt continua concluſa ꝙ excreſcat ꝑ exhibitionem alicuius ſolutiui quinq; modis. primum quia datum ſit in maiori quantitate quàm oporteat, quapropter uehementius agitat humores, & agitati inflammantur, & ebulliūt. ſecundo quia datum in minori quantitate quàm oportet: unde agitat, & non educit. tertio quando daretur ſolutiuū euacuans humorem, qui non deret euacuari: ut quando daretur turbith euacuas humorem phlegmaticum in febre cholerica. quarto ſi ſolutiuum de ſe ſit inflammans multum, & calefaciens ſicut ſcamonea, ſi detur in febre cholerica non debite correcta. quinto quando dantur ſolutiua non prędigeſta materia. Hic ergo canon ab Aui. poſitus eſt ut medicum commonefaciat, ut non hunc errorem incurrat qui perſæpe contingit.

Et omnino caueatur á regimine groſſo in hora periodi: ita ut nō detur in potu aqua hordei, zuccarum, neq; iuleb: ut non frangat periodum cum conſtrictione meatuum, quoniam eſt timor: immo adiuua. Dicit nanq; Hip. medicus adiutor eſt naturæ non impediens eam.

Quartus canō. groſſum regimē omnino uidetur hora periodi. unde non detur in potu aqua hordei, zucca. neq; iuleb. probatur, impedit naturam. ergo cauendum eſt. patet conſequentia, quia medicus ut vult Hip. eſt adiutor naturę non impediēs eam. antecedens probatur ſic. groſſum regimen frangit paroxyſmum conſtringendo meatus. igitur impedit naturam, quapropter non facias hoc, immo iuua naturam, expediēdo ipſam á quocunque potente impedire operationem eius.

Pro declaratione huius can. dubitatur utrum zuccarum uel iuleb ſit ponendum in aqua potanda tempore paroxyſmi. affirmatiue arguitur quòd ſic. quia cōmuniter operantes ponunt. ergo ponendum eſt. tenet conſequentia: quia cōmuniter operante ſequuntur canones. & antecedens docet quotidiana experientia. Secundo iuleb eſt ſatis debite extinctiuum, igitur conuenit. tenet conſequentia, cum in infirmo ſiti afflicto oportet ſitim extinguere, & ipſum humectare: quia aliter perduceretur ad hecticam. & aſſumptum eſt Auic. 16. tertij. trac. 5. c. primo. cuius litera eſt. Cumq; illud eſt permixtum cū iuleb, erit magis iuuatiuum in ſiti propter quod corpus diligit rem dulcem, & facit ipſam penetrare. Tertio zuccarum aut iuleb non eſt regimen groſſum. ergo non eſt uitandum. antecedēs eſt de intentione Aui. in cap. ſequenti. patet conſequentia: quia nullum iſtorum uitandū eſt niſi quia eſt regimen groſſum. Quarto aqua hordei eſt conueniens: igitur zuccarum aut iuleb. antecedens eſt notum per Aui. in cap. de aqua hordei. patet conſequentia propter minus eſſe nutrimentum iuleb, quàm aquę hordei, & ita minus grauans uirtutem. In oppoſitum eſt Aui.

Pro ſolutione notādum primo ꝙ regimen groſſum dicitur áliquod cibale, uel potabile nutrimentale, circa quod digerendum laborat uirtus. Notādum ſecundo quòd aliquod regimen poteſt dici groſſum cōparatum uirtuti tempore paroxyſmi: quod tamen nō diceretur groſſum comparatum eidē in relatione ad totam morbi conſiſtentiā. Notandū tertio ꝙ per fractionem paroxyſmi debemus intelligere prohibitionē, aut retardationem reſolutionis materiæ paroxyſmatis cum diminutione, aut retractione caloris interius, qui debet ſpargi exterius, ex qua ſequitur frequenter paroxyſmi prolongatio. Et ſi cauſa franges paroxyſmum fuerit valde fortis, ſicut balneum aut potus aquæ frigidæ, fortaſſe ſequetur caloris naturalis, & præternaturalis ſimul extinctio: aut forte ſequetur ſalus feſtina calore naturali fortificato per extinctionē ſui contrarij, qui agens cōtra materiam expellit eam per ſudorem, vrinam, aut aliam uiam, & conuenientem regionem: ſicut ſuperius determinatum eſt. Ex quo ſequitur ꝙ cauſa frangens paroxyſmū quandoque iuuat notabili nocumento. Notandum quarto ꝙ per conſtrictionem meatuum intelligimus cuiuſcuoq; uiæ clauſionem, per quam materia, aut uapores ſunt apti ſenſibiliter, aut inſenſibiliter euacuari, quam quādoq; faciunt huiuſmodi potus, & proprie nutrimentales exhibiti tempore paroxyſmi: aut quia infrigidant: aut quia á membris inflammatis indigeſti ad membra trahuntur, aut quia ſuggerunt materiam morbo. Notandum quinto duplicem eſſe curam regularē, quæ notabiliter iuuat abſq; notabili nocumento: & coactam quæ licet plus iuuet quàm noceat: eſt tñ cum notabili nocumento.

Quibus præmiſſis ſit hęc prima concluſio. aqua hordei mixta cum iuleb, aut zuccaro nō conuenit regulariter in paroxyſmo. probatur, quia nihil quod prohibeat, aut retardet reſolutionem materiæ paroxyſmantis, & prolonget paroxyſmum conſtringendo meatus, & compingendo materiam conuenit regulariter: ſed aqua hordei eſt huiuſmodi. ergo. tenet cōſequētia. & maior ē manifeſta: & minor etiā patet: cū quodlibet tale ſit regimen groſſum iuxta ſuperius declarata. Secunda concluſio, aqua hordei & huiuſmodi magis nocent in principio. minus in augmento: & adhuc minus in ſtatu: minime uero in declinatiōe. probatur: quia in principio materia eſt maioris quātitatis & magis groſſa. deinde uſque ad declinationem periodi procedit paucificando & ſubtiliando: eo ꝙ continue reſoluitur. Tertia concluſio. aqua hordei & ſimilia adhuc magis aggrauantia uirtutem in quocunque tempore periodi, aliquādo coacte debent adminiſtrari. probatur: quia quandoq; niſi exhibeantur, ſequitur corporis maceratio, & corporis diſſolutio. Præterea licet aliquando nihil tale timeatur: tamen ſperatur ꝙ huiuſmodi exhibita, & proprie in ſtatu & declinatione ſudorem prouocabunt: per quem forte citius terminabitur paroxyſmus, & forte tota ægritudo. Ex quibus infertur ꝙ huiuſmodi potus quāto ſunt minus nutrimentales, minus frangunt paroxyſmos: & cæteris paribus liberius cōcedi poſſunt: & forte aliquando in ſtatu, & declinatione regulariter concedi poſſunt: cum quandoq; multum iuuent abſq; notabili nocumento.

Quibus ſic determinatis reſpondendum eſt ad rationes ad oppoſitum. Ad primam. ꝙ quandoque medici condeſcendūt laſciuijs ægrotum abſq; neceſsitate, non ſequentes rigorem iuris medicinalis, inter quos me primum accuſo. Ad ſecundam dicitur. ꝙ ubi timetur ex ſiti nimia inflammatio, aut corporis exiccatio huiuſmodi potus coacte conceduntur. Ad tertiam dicitur. ꝙ huiuſmodi licet non ſint regimen groſſum in ordine ad totam morbi conſiſtentiam: ſunt tamen regimē groſſum in ordine paroxyſmi. Ad quartam dicitur. ꝙ aqua hordei ſubtilis liberius conceditur quàm reliqui potus magis nutrimentales: licet etiam ipſa immo aqua ſola noceat, & proprie exhibita in principio, & augmento.

Et ſcias quòd multoties indigetur medicina forti debili: ſed eius fortitudo eſt ex hoc quòd ſoluit humorem uiſcoſum: & ipſius quidem debilitas eſt ex hoc quòd facit aſcellare ſemel,

aut bis, & non euacuetur plurimum ſimul ita ut non cadat uirtus.

Hic ponitur tertius can. ꝙ multotiens in cura putridarum indigetur medicina forti debili. cuius fortitudo eſt: quia ſoluit humorẽ viſcoſum· & tu ſupple aut groſſum ſicut eſt phlegma, melancholia, aut cholera groſſa. Et ipſius debilitas eſt quia facit aſcellare ſemel, aut bis. Non enim oportet ut euacuetur plurimum ſubito, ne cadat uirtus. Pro cuius canonis noticia ſciendum, ꝙ multotiens in febribus pendentibus à materia groſſa, & proprie quando non eſt complete digeſta, indigemus huiuſmodi medicina, quæ dicitur fortis quia euacuat humorem groſſum: quia aliter non euacuaret quale oportet, & dicitur debilis quia euacuat parum pro uice: quia nõ licet euacuare plurimum ſubito: propter diminutionem digeſtionis: & etiam ſi materia eſſet complete digeſta non liceret tantũ euacuare, quantum de materijs ſubtilibus: & oporteret quòd illud euacuantium eſſet notabilis doſis, ad quod facilius mouerentur materiæ ſubtiles quàm groſſę, unde groſſę fierent ineptiores. Et cum his communiter procedimus in morbis phlegmaticis, melicis, & pendentibus à cholera groſſa. Hæ medicinæ fortes debiles poſſunt eſſe tribus modis. aut ex natura ſua ſicut agaricus, polypodium, cartamus, epithymũ, aloes, & ſimiles: quæ leuiter euacuãt. aut ſecundo: quia licet ſint fortes dantur tamen in pauca doſi ſicut. i. ℈. turbit aut. 5. ℈. eſſ. Aut tertio. quia non præparetur cum acuentibus & uigorantibus uirtutem ſuam. Inter hos tamen modos melior eſt primus, & ſecundus & tertius omittatur. bonum enim eſt ut medicinæ ſint conſolatæ ut oportet.

Et conſilium quidem meum in phlebotomia eſt, ut dimittatur quantum poſsibile eſt. Si autem non eſt poſsibile, tunc multiplicatio numeri, eſt melior multiplicatione quãtitatis.

In parte pręſenti Auic. ponit ſeptimum canõ, & habet duas partes. In prima ponit canonem. In ſecunda probat ipſum. ſecunda ibi ʒOportet enimʒ Canon. iſte habet duas partes. prima eſt quòd conſilium Aui. in phlebotomia pro curatione febrium putridarum eſt ut phlebotomia dimittatur quantum eſt poſsibile. ſecũda pars canonis eſt iſta. quòd cum phlebotomia non poteſt dimitti, tunc multiplicatio numeri eſt melior multiplicatione quantitatis ideſt quòd melius eſt facere plures euacuationes ideſt phlebotomias quibus in pluribus uicibus ſanguis extrahatur, quàm ꝙ unica phlebotomia totus ſanguis extrahatur.

Oportet enim ut non euacuetur ſanguis multus ſubito: quoniam euacuatur multum de eo, cuius non eſt neceſſaria euacuatio.

In parte iſta probat canonem. & primo probat ſecũdã partem. ſecundo primam. ſecunda ibi ʒEt non eſt in ſanguine.ʒ In prima parte ad probandum ſecundam partem canonis arguit ſic. in febribus non eſt euacuandum ſubito multũ de illo, cuius non eſt neceſſaria euacuatio. ergo in his febribus non eſt multum ſubito de ſanguine euacuandum. conſequentia nota præmiſſæ in notatis declarabuntur.

Et non eſt in ſanguine excuſatio ad euacuationes, quibus fortaſſe indigetur: & debilitatur uirtus a reſiſtendo in criſibus expectatis:

In parte præſenti probat primam partẽ canonis duabus rationibus. quarum prima eſt iſta. per phlebotomiam factam in principio non excuſamur ab alijs euacuationibus, quibus in febribus iſtis indigetur. ergo phlebotomia eſt dimittenda quantum eſt poſsibilis. conſequentia tenet, ne per phlebotomiam & alias euacuationes addatur debilitas debilitati. ſecunda ratio. per phlebotomiam debilitatur uirtus à reſiſtendo in criſibus expectatis in his febribus. ergo dimittatur quantũ eſt poſsibile. tenet conſequentia· ne uirtus debilitata in criſibus ſuccumbat. Pro notitia canonis ſciendum primo quòd febrium quędam ſunt in quibus eſt intentio ſanguinem euacuandi ſicut ſynochę, & uniuerſaliter febres omnes in quibus eſt ſolum ſanguis: aut ſanguis cum alijs humoribus eſt in cã. Quædam ſunt in quibus non eſt intentio ſanguinis, ſicut febres cholericæ, phlegmaticæ, & melancolicę: de his eſt ſermo in pręſenti canone in quibus iubet Auic. phlebotomiam dimitti quantum eſt poſſe. & ubi oportet fieri, potius eam partiri. In primis enim non eſt dubium phlebotomiam eſſet ſecundum plurimum neceſſariam, & ſatis copioſam: immo aliquando uſque ad ſyncopim: nec opus eſt in his partiri ſicut in ſecundis. nam in ſecundis non facimus phlebotomiam ut euacuemus ſanguinem, ſed ut euacuemus alios humores qui ſunt ſanguini permixti, qui aperta uena cum ſanguine egrediuntur. Notandum ſecundo quòd canon iſte de partitione phlebotomię magis obſeruandus eſt apud arabes in quibus regionibus caliditate aeris ſanguis eſt paucior, & uirtus debilior quàm apud græcos in quibus aeris temperie eſt ſanguis multus, & uirtus fortior: propter quod Aui. arabes licet apud quoſdam fuerit hiſpanus cordubenſis non eſt ita audax in phlebotomia: ſicut Gal. græcus: ut bene nouit Conciliator differentia. 167. & nos itali qui ſumus in principio ſexti climatis declinantes ad frigidum poſſumus audacius phlõmare quam hiſpani, ſiculi, aut arabes, & reliqui qui ad calidum declinant notabiliter.

Et ſcias quòd quando aggregãtur dolor capitis, & febris: tunc curatio febris eſt dignior. Et ſcias quòd dolor capitis quandoq; facit redire febrem declinatam. ad augmentũ: quare oportet ut ſedetur.

Hic ponit can. curationis febrium putridarum, quibus quædam accidentia coniunguntur, & quędam diſpoſitiones materiales: & ſunt quatuor. Primus canon eſt de dolore capitis qui frequenter febribus coniungitur. Eſt enim caput tanquam caminum totius ad quod uapores febriles proueniunt: & dicit duo. primum quòd quãdo aggregatur dolor capitis, & febris, tunc feb. eſt dignior cui intendendum eſt. ſecundum quòd dolor capitis aliquando eſt tantus, quòd facit febrem declinãtem redire ad principium, propterea eius cura non eſt negligẽda. Pro cuius canonis declinatione ſciendum quòd dolor aliquando ſequitur febrem pendens ab ea. aliquando antecedit eam, & eſt cauſa eius. Aliquando dolor & febris pendent ab eadem cauſa cõmuni utriq;. Si quidem dolor pendeat à febre ſequens eam, utputa malam complexionem & uapores febriles, tunc aut eſt lenis, aut mediocris, uel fortis. Si quidem primum febris dignior eſt in curatiõe: tum quia cauſa: tũ quia ſine eius curatione male curari poterit dolor capitis, tũ quia eſt maior morbus. Si uero dolor ſit fortis, tunc dolor eſt dignior curatione: tum quia auget febrem ſpiritus inflammãdo, & humores agitando: propterea dixit quòd facit febrem declinãtem. i. quę de ſe declinaret, uel forte diclinat redire ad principium: tum quia humores ad caput trahendo forte eſſet cauſa apatis capitis: ita ut ꝑ eius ſedatione aliqñ ſit opus ſtupefacientibus. Si uero dolor ſit cauſa febris aſis eam dolor ſem plurimum eſt dignior curatione. Si uero pendeat ab aliqua cã cõmuni cæteris paribus febris eſt dignior curatione: quia maior morbus, & membri nobilioris. Quomodo autem dolor curandus ſit uidendũ eſt, prima tertij. & uidebitur inferius de accidentibus febrium acutarum.

Et cum infans lactens febricitat, tunc oportet ut rectificetur lac matris eius.

Secundus can. cum infans lactens febricitat rectificandum eſt lac nutricis. debet autem rectificari ſecundum exigentiam febris, cauſæ eius, & accidentium ſuorum. unde non quodcunque do ſemper eſt rectificandum: ſed præter rectificationem lactis poſſumus alterare exterius cum epithematibus, ut ſuper cerebro, cordi, hepati, & alijs membris applicitis ſecundũ exigentiam. Et tertio pro euacuatione poſſumus uti cliſteribus, & ſuppoſitorijs quòd aliquando apud maiorem neceſsitatem; & quando eſſent grandiuſculi poſſemus exhibere parum mannæ aut caſsiæ aut unam pilulam communem. Et quarto ſi timeremus apoſtema in aliquo membro nobili diuertere cum ſanguiſugis, aut uentoſa parua ſi tranſiuerit annum ſecundum, aut parum diſtaret. Nam Auenzoar phlõmauit puerum triennem. & aliquando ſi nollent capere mamillã, bonum eſt ut mamilla, & proprie pupilla eius infrigidetur cum aqua frigida, & præſentetur ſibi aliquando potus aquæ frigidæ zuccaratæ, & ſimilium: nec in his timenda ſunt nocumenta lactis quæ timentur

tur ultra hanc ætatem propter conſuetudinem. Et quia lac eſt proximum naturæ ſanguinis ex quo nutriti ſunt.curam aũt ægritudinum puerorum habes ex Auic.tertia primi. & a Raſi ſpecialem tractatum.

Et quando fuerit vrina icterica in febre ſignificat apoſtema: quare eſt curatio dare in potu aquam hordei, aut ſyrupum acetoſum. Cum ergo aequieſcit febris, intentio ſit ad apoſtema.

Tertius can.quando vrina fuerit icterica ideſt valde citrina cum ſpuma cholerica in febre ſignificat apoſtema ideſt oppilationem in poro felleo, vel apoſtema proprie ſumptum ſiue præſens, ſiue futurum. quare huius feb.ægri debent curari dando in potu aquam hordei, aut ſyrupum acetoſum: deinde quieſcente febre intentio ſit ad apoſtema.

Pro cuius canonis declaratione nota quòd aliquãdo febris ſequitur oppillationẽ, aut apoſtema pori fellei ad quam ſequitur ictericia, cholera retenta putrefacta. Aliquando econtra oppilatio, aut apoſtema ſequitur febrem intenſam corrumpentem ſanguinẽ in choleram, quę multiplicata facit ictericiam, & malam complexionem in hepate ipſum debilitantem, ad quam ſecutum eſt apoſtema, aut oppilatio. Aliquando neutra iſtarum ab alia dependet, ſicut aliquando contingit quòd homine diu paſſo oppilationem, & ictericiam, febris, ſibi coniungitur non dependens tamen ab oppilatione, nec ab ictericia ſed ab alia cauſa. Neque etiam ipſa oppilatio, nec ictericia ab iſta febre dependent. Quibus ſic præmiſsis dicẽdum eſt, quòd ſi febris pendet ab oppilatione, aut apoſtemate oppilatio aut apoſtema ſecundum plurimũ eſt dignius curatione: niſi enim febris eſſet maxima per quam timeretur corporis arefactio, eſſet a curatione illorum incipiendum: ſed in hoc caſu contingit raro quòd a curatione febris inchoandum ſit. & hanc ſententiam voluit Auic.ſuperius in cap.de rebus in quarum quibuſdam differunt feb.putredinis, & conueniunt in quibuſdam, hanc tamen febrem debemus curare non cum oppilantibus, ſed cum deoppilantibus potius ſicut eſt ſyrupus acetoſus, & aqua hordei in quibus propter magis infrigidare eſſent infundendæ ſpecies triaſandali. Si autem apoſtema vel oppilatio ſequitur febrem a curatione febris primo eſſet inchoãdum cum his, quæ non eſſent cauſa oppilationis, aut apoſtematis retinẽdo materiam in hepate ſicut ſunt prædicta. Et hac febre curata ad diſpoſitionis curationem proprie hepatis veniendum eſt cũ ſuprapoſitis, & applicatis. licet etiam præmiſſa aliquali curatione pro curatione febris ad curationem diſpoſitionis hepatis ſit præparandum ad perfectam curam febris: & proprie quando curatio vnius non impediret curam alterius. Si autem neutra iſtarum dependeret ex altera a curatione febris inchoandum eſſet: quia febris minores dat inducias, quam oppilatio, & ictericia.

Et quando fuerit cum febre colica, non aperietur via in dando in potu aquam hordei, immo ius galli, & leni ius, & multiplica vnctuoſitatem eius; deinde detur in potu aqua hordei ſi neceſſe fuerit.

Quarto caſu quando colica febri coniungitur, non aperietur tibi via inteſtinorum neceſſaria ad curationem colicæ dando in potu aquã hordei: immo dando ius galli, quod ius lenire debes, & vnctuoſitatem eius multiplicare: deinde aperta via cum hoc iure detur aqua hordei, ſcilicet pro curatione febris ſi fuerit neceſſe: in hoc enim canone videtur magis intendere ad curationem colicæ quàm ad curationem febris.

Contra quia Auic.16.tertij trac.quarto.cap.1 ſatis in principio concedit in hoc caſu aquàm hordei dimittẽdo ius galli. Præterea. Ius galli & proprie vnctuoſum quale hic præcipit eſt inflammatiuum. ergo nocet in febre. Pro ſolutione præmittendum colicam eſſe duplicem quãdam lenem ſequentem exiccationem fęcum a caliditate febrili. quandam fortem in qua per phlegma mucilaginoſum ſit fortis fęcum inuiſcatio Pręmittendum ſecundo ius galli eſſe duplex quoddam purum factum per decoctionem galli antiqui in aqua ſimplici: cui ſi volumus eſſe magis lenitiuum & minus calefactiuum, addimus in decoctione prima violas, iuiubas, & ſimilia lenientia, & infrigidantia. Quoddam ius galli compoſitum magis ſolutiuum & vẽtoſitatum carminatiuum cum quo bullimus polypodium, cartamum, ſalgemma, daucum, aniſum, & ſimilia ſoluentia, & carminantia ventoſitatem. vide Meſue in capitulo proprio de iure galli. Præmittendum tertio febrem quandam eſſe intenſam quandam eſſe remiſſam. Quibus præmiſsis dicendum quòd ſi febris fuerit fortis, & colica leuis debemus eſſe contenti cum aqua hordei præmiſſo tamen clyſteri leniti uo: & in hoc caſu debemus dimittere ius galli, & proprie cõpoſitum ſolutiuum, & ventoſitatum carminatiuum de quo ſupra, & hæc fuit intentio Auicen.16.tertij capitulo allega. Si autem febris fuerit fortis, & colica fortis debemus præmittere clyſteria primo lenientia ſicut ex oleo, & iure galli facta leui decoctione rerum frigidarum, de quibus ſupra: aut ex decoctione rerum frigidarum ſicut blitis, maluarum, matrum violarum: deinde ponere aliqua magis ſtimulantia ſicut mel, & ſimilia. Et per os exhiberi ius galli compoſitum cum infrigidantibus, lenientibus dando partem magis vnctuoſam. Si vero colica fuerit fortis, & febris debilis debemus præmittere clyſtere lenitiuum ex oleo. deinde ex iure galli compoſito ſolutiuo, & carminatiuo ventoſitatum ſi fuerit expediens, & mel cum iſtis mixtum eſt præſtans in hoc propoſito optime abſtergens, & ſtimulans expulſiuam, & per os poſſumus exhibere ius galli ſimplex, aut compoſitum ſecundum quòd videbitur expediens: & hæc fuit intentio Auice. in caſu præſenti. Vbi vero vtraque fuerit leuis ſufficient clyſteria lenitiua & ius galli ſimplex aut compoſitum cum infrigidantibus, lenientibus. Et ex his facilis eſt reſpõſio ad rationes ante oppoſitum.

De ſolutiuis vero eſt potio facta ex tamarindis, & tereniabin, et ſiràcoſt: et quandoq; ponitur in ea aqua hordei lubleb, & quandoque ponitur in ea caſſia fiſtula, & fortaſſe proycitur deſuper ſcamonea.

Nunc Aui.enumerat ſolutiua conuenientia in febribus putridis: & habet nouem partes ſecundum quòd nouem ſunt deſcriptiones ſolutiuorum. ſecunda ibi [Et fortaſſe datur in potu ſcamonea.] tertia ibi [Et fortaſſe neceſſarium eſt adminiſtrari ea quæ ſunt.] quarta ibi [Myrabolanos vero.] quinta ibi [Et aqua duorum grana.] ſexta ibi [Quãdo fit ex infrigidantibus] ſeptia ibi [Aliud ex ſiracoſt.] octaua ibi [Et de ſolutiuis ſunt.] nona ibi [Et eſt poſsibile vt fiat.] Prima deſcriptio eſt hoc modo ordinanda. Recip.tamarindorum.℥.i.incidantur groſſo modo & bulliant in ℥.vi. aquæ ad conſumptionem medietatis, & coletur exprimẽdo: quæ decoctio colata miſceatur cum manna ab.ʒ.i.&.ʒ.vſque ad duas. Siracoſt. enim & tereniabin ſunt ſpecies mannæ: & quia ſubditur in textu; & quandoque ponitur in ea caſsiafiſtula, uel aliquod lubleb: & fortaſſe proijcitur ſuper ea ſcamonea: poſſumus componere receptam hoc hoc modo. Recip.tamarindorum.℥.ʒ. lubleb.i.lupulorum.M.ʒ.uel ſaltem lupuli in locum lubleb accipiantur ſi non ſint lubleb. bulliant in.vi.℥.aquæ ad conſumptionem medietatis, quæ decoctio colata, & expreſſa miſceatur cum mannæ, floris caſſiæ añ.℥.ʒ. ſcamoneæ coctæ in citonijs grana.ij.uſque ad.iij.miſce. & hæc medicina ualet in tertiana pura tam cõtinua, quàm interpolata, & cauſone. Sunt enim tamarindi frigidi & ſicci in ſecundo educunt choleram rubeam, & ſanguinis furorem remittunt, uel reprimunt. conferunt ſiti, & inflammationi hepatis, & ſtomachi, reprimunt vomitum, & ſunt medicinæ febrium acutarum vbi indigetur lenificatione. uide Meſue. Lubleb. eſt ſpecies uolubilis credo quòd ſit lupulus, eſt frigidus in primo declinans ad ſiccum: mundificat ſanguinem, & clarificat ipſum & leuiter educit choleram. manna eſt æqualis declinans ad caliditatem educit choleram cum facilitate. doſis eius eſt ab.℥.1.uſque ad.ij. Caſsia eſt æqualis declinans ad caliditatem humida in primo, mundificat ſanguinem, ſedat eius acuitatem, ſoluit choleram & phlegma: confert febribus calidis. Doſis eius eſt ab vnc.1.vſque ad.i.&.ʒ. Scamonea calida & ſicca in tertio gradu potiſsime ſoluens choleram, inimicatur membris nobilibus. præparatur coquendo ipſam in citonio: & tunc dicitur diagridiũ. Doſis eius eſt a granis.vi.uſq; ad.xij.

Et fortaſſe datur in potu ſcamonea ſola in iuleb.

Secunda medicina eſt ſcamonea ſola cum iuleb:& licet per iuleb abſolute prolatum debeamus intelligere factum ex zuccaro & aqua:tamen in hoc caſu melius eſt vt accipiatur iuleb roſa.unc.i.ſcamoneæ præparatæ in citonio a graň. v. uſque ad viij.miſce & cum ſufficienti quantitate aquæ diſtemperetur, & debite calidum bibatur.

Et fortaſſe eſt neceſſarium adminiſtrare quæ ſunt ſicut aloe : quando materia eſt groſſa : & melius quidem eſt vt abluatur,& nutriatur cum aqua endiuiæ : & aqua ſolatri: deinde fiant ex eo pilulæ.

Tertium ſolutiuum eſt aloe calidum in ſecundo,ſiccum in tertio ſoluens choleram groſſam , & phlegma,aperiens orificia uenarum cum apertione uenarum ſanguinem emanare faciente : nocumenta eius corrigantur abluendo ipſum,& nutriendo cum aqua endiuiæ & ſolatri : ut dicit Auicen. Sed nota differentiam eſſe inter lotionem,infuſionem, & nutricationem. Lauare enim medicinam non eſt niſi mundificare eam cum aliqua re liquida , & proijciatur , & fiat lotio multotiens ſecundùm exigentiam . Infundere uero medicinam eſt ut rei infuſæ uirtus maneat in liquore illo in quo infunditur. Nutriri uero eſt medicinam uigorare,aut conſolari per illud cui infuſa eſt : docet ergo Auicen.ablui aloe · & poſtea nutriri cum aqua endiuiæ & ſolatri. nam ſic lotum,& nutritum erit conuenientius in ſebribus . Doſ eius apud Meſue factis ex eo pilu. uel in puluere ſumpti cum aliquo liquore pauco eſt ab auř.5. uſque ad drach.ij.Sed in infuſione ab auř.i.uſque ad.3. Ego cõmuniter do.drach.i.aut ſcrup.iiij.& facit operationem ſolennem in cholera groſſa uiſcoſa & phlegmate . eſt medicina qua multum confido:nec in eo opportet eſſe cuſtodiam .

Myrabolanos vero citrinos quidam adminiſtrauerunt:ſed non inuenitur ab eis intentio ſecundum quam operentur: conſtringunt enim poros eius poſt ſolutionem ventris : & exaſperant viſcera eorum : quòd ſi fuerint neceſſarij,tunc adminiſtrentur poſt digeſtionem integram.

Quartum ſolutiuum eſt myrabolani : & cum multæ ſint ſpecies loquitur hic de citrinis : quia frigidi ſunt in primo gradu: & ſicci in ſecundo ſoluunt choleram,& poſt ſolutionem derelinquunt ueſtigium conſtrictionis.propterea dicit Auice. quòd non inuenitur ab eo ſcilicet Raſi intentio ſecũdum quam operentur. conſtringunt enim poros , & meatus poſt ſolutionem uentris,& exaſperant uiſcera corrugando ea.unde ſubdit Auicen. quòd ſi fuerit neceſſarium adminiſtrentur poſt digeſtionem integram ſcilicet materiæ facientis febrem .

Pro ſolutione dubij hic ſoliti moueri utrum myrabolani cõueniant in febribus putridis præmittendum myrabolanos eſſe quincuplices ſcilicet citrinos euacuantes choleram . indos euacuantes melancholiam . chebulos , 'belliricos , emblicos euacuantes phlegma. Omnes ſunt frigidi ſicci , & ſtyptici poſt ſolutionem conſtringentes : Et hi omnes præter euacuationem electiuam de qua ſupra , euacuant comprimendo quæ euacuatio compreſsiua non extenditur ultra ſtomachum, & inteſtina. Præmittendum ſecundo,quòd myrabolanos cõuenire in febribus poteſt tripliciter intelligi : aut ratione febrium, aut ratione aliarum diſpoſitionum , quæ febribus coniunguntur.Item quòd ipſi adminiſtrati ſoli conueniant, uel cũ alijs medicinis compoſiti . Et ſi ſoli aut ſecundum ſubſtantiam adminiſtrati,aut in decoctione,uel infuſione.

Quibus præmiſsis ſit hæc prima concluſio. myrabolani ſiue ſoli adminiſtrati,ſiue cum alijs medicinis compoſiti,& tam ſecundum ſuam ſubſtantiam quàm in infuſione , aut decoctione conueniunt febrientibus ratione aliarum diſpoſitionum quæ febribus complicantur,ut puta ratione fluxus ad ſiſtendum,& confortandum ſtomachum & inteſtina. Hæc concluſio eſt de intentione auctorum & communiter operantium. Secunda concluſio . myrabolani ſoli ratione febrium non conueniunt ante digeſtionem completam : ſed bene poſt digeſtionem , & euacuationem ad cõfortandum membra lapſa ex ægritudine, & cæteris euacuationibus præcedentibus . hæc concluſio eſt de intentione auctorum in parte præſenti . Tertia concluſio. myrabolani cum alijs medicinis permixti tam in ſubſtantia, quàm in decoctione,aut infuſione conueniunt in febribus ante digeſtionẽ completã.probatur . quia cũ ſcamonea permixti conceduntur ad ſrangẽdum eius acuitatem,& comprimendum eius ſolutionem ſuperfluam. Et ſimiliter cum caſsia & manna ad corrigendum eius ſuperfluam lenitionem cum ſine his præmixti noceant oppilando : aut conſtringendo : ut dicit Raſ.16.Continentis.capitulo de ſequentibus febres.& ita iubet Raſ.10.Alman.permiſceri eos cum manna. Quarta concluſio.ſoli ſecundum ſubſtantiam adminiſtrati magis ſunt apti obeſſe quàm in decoctione,aut infuſione : probatur quia ſecũdum ſuam ſubſtantiã adminiſtrati ſunt magis apti oppilare & conſtringere quàm in decoctione,aut infuſione : cum uis ſtyptica non tanta remaneat in infuſione , aut decoctione quanta eſt in ſubſtantia. Quinta concluſio. myrabolani maxime timendi ſunt in corporibus aptis ad oppilationes. Et ex his maniſeſtum eſt in quibus caſibus myrabolani conueniant & in quibus non. Lites autem inter Auicen . & Raſim omitto. ſunt enim a propoſito diſcordes. Si qua tamen eſt uia ſedandi eorum diſcordiam poteſt elici ex concluſionibus præcedẽtibus. Morem autem utendi myrabolanis & doſim eorum habes a Meſ ſed pro curatione ſe.raro medici utuntur eis ſolis:ſed ſecundum plurimum cum alijs medicinis permiſcent in pilulis, pulueribus,& potionibus ſecundum quòd eſt expediens .

Et aqua duorum granatorum eſt maximi iuuamenti expreſſa cum pulpis amborum .

Hoc eſt quintum ſolutiuum.Aqua ſcilicet duorum granatorum dulcium,& acetoſorum eſt maximi iuuamenti : & expreſſa cum pulpis amborum,ideſt cum tota ſubſtantia eorum derelictis corticibus exterioribus : & in horis ideſt poſt digeſtionem materiæ & minorationẽ.Recepta poteſt ſic ordinari.Recip.ſuccorum utriuſque ab unc.4.uſque ad.vi.zucca . drach.ij. miſce . Soluit enim hæc medicina tum leniendo ratione ſucci granati dulcis.tũ pungendo & ſtimulãdo ratione ſucci acetoſi. tum abſtergendo , & ſtimulando , & leniendo ratione zuccæ. tum comprimendo ratione granati.non credo electiue ipſam ſoluere : qua propter exiſtimo ut educat ſolum ea quæ ſunt in ſtomacho,& inteſtinis,& uenis meſeraicis. Et in principio cõuenit hæc medicina ad educendum materias communes, quæ ſunt in ſtomacho, & inteſtinis,& locis propinquis.Et nocumẽtum ſiccitatis corrigitur per zuccarum,& ſuccum granati dulcis qui eſt lenitiuus . Eſt autem granatum dulce frigidum & humidum in primo gradu. Acetoſum frigidum & ſiccum in ſecundo. Muzur uero quod ſub acetoſo cõtinetur eſt medium inter hæc ualent in febribus acutis , licet dulce nocere poſsit in acutis ſua dulcedine qua eſt in choleram cõuertibile.

Et quando in horis de ſolutiuis ſunt , quæ fiunt ex violis & ſcamonea : ita vt de violis ſit quantitas aur.i. & de ſcamonea vſque ad ſiliquam . i . & quandoque ponitur in eis parum metha .

Hoc eſt ſextum ſolutiuum. Recip. uiolarum auř.i.menthæ, drach.i.ſcamoneæ correctæ ſiliquã. i. ideſt põdus.iiij.granorũ hordei.bulliant uiolæ & mentha in.iiij.unc . aquæ ad conſumptionem medietatis : ſed uiolæ ponantur in fine decoctionis colentur cũ expreſsione cum qua decoctione colata miſceatur ſcamonea.uiolæ enim infrigidant,& humectãt , & ſoluũt choleram.mentha uero calida , & ſicca ponitur pro confortatione ſtomachi .

Et quandoque ſit ex infrigidantibus extinguentibus medicina , in qua ponitur ſcamonea : ſicut pilulæ huiuſmodi . Recip.coriandri.ſpodij.roſarum. an. drach. ſ. camphoræ coſugi .i . ſcamoneæ a duodecima parte drach . i . & uſque ad ſextam partem eius .

Septimum ſolutiuum factum ex infrigidantibus , extinguentibus , propterea ualet in febribus multæ flammæ . Recip. coriãdri,ſpodij,roſarum quæ ſunt frigidæ & ſiccæ añ.drach.i. camphoræ frigidæ in tertio & ſiccæ cordialis , coſugi . ſ. & eſt pondus.iij.granorum hordei.ſcamoneæ a duodecima parte drach.

te drach.i.vſque ad.vi.ideſt.a.v. granis vſq; ad.x.miſce formã do pilulas cum aliquo liquore ſicut cum aqua endiuiæ aut acetoſæ: vel poſſet fieri puluis,& poteſt totum hoc exhiberi vna vice. Quòd ſi homo eſſet facilis ventris,poſſet diuidi in duas medietates: nam de ſcamonea dantur.xi. grana.& nullum eſt hic aliud ſolutiuum.

Et detur in potu de eis aliud.Recip.ſiracoſt.drach.v.tereniabin.drach.v.ſucci pomorum de ſeni.ſucci citoniorum partes æquales,ſucci coriandri humidi ſextam partis vnius.aggrega ſuccos: & ſubmerge in eis ſiracoſt & tereniabin.& inſpiſſetur cum eis donec ſortaſſe coaguleutur: deinde ſume cãphoræ pondus ſextæ. drac.i.& medietatis ſextæ ſcamoneæ. drac.i.& pone ſiracoſt ſuper ignem,& pulueriza de ſuper cãphoram,& ſcammoneam: & conſeruetur ne reſoluatur cum vapore: deinde dimittatur donec coaguletur per ſe cum facilitate: & doſis eius ſit a drach.ij.vſq; ad drach.ij.& .ſ.

Octauũ ſolutiuũ. Recip.ſiracoſt.drach.v.tereniabin. drach. v.& ſunt ſpecies mannæ.ſed non habemus niſi vnam ſpeciem. dentur ergo mannæ drach.vij.ſucci pomorum de ſeni.i.de regione illa: loco quorum capimus poma odorifera dulcia ſicut apia: aut acria ſicut poma quædam rubea apud nos reperta:& hæc ſunt frigida & humida cordialia.ſucci citoniorũ quæ ſunt frigida,ſed ſtomachica,& ſcamoneæ correctiua, partes æquales: ſed poſſumus accipere.añ.vnc.i.ſucci coriandri humidi.i. recẽtis frigidi & ſicci ſextam partem vnius ſcilicet drach.i.ſ. & miſce ſuccos ponendo eos ſupra ignem donec aliqualiter inſpiſſentur,& ſubmerge in eis mãnam, & inſpiſſetur cum eis ideſt optime miſceãtur donec fortaſſe ideſt quaſi coagulentur deinde ſume camphoræ ſextam partem.drah.i. & medietatem ſextæ & ſunt.xv.gra. ſcamoneæ. drach.i. & pone mannam & ſuccos ſuper ignem,& pulueriza deſuper camphoram, & ſcamoneam & ſeruentur, ne reſoluantur vaporando: deinde dimittantur ſuper lento igne donec coagulentur cum facilitate. Doſis eſt a.drach.ij.vſq; ad drach.ij.&.ſ.& eſt medicina ſolennis qua deberemus vti in cauſone, tertiana pura, continua. & interpolata. fac quòd de ſcamonea ſumãt a granis.v. vſq; ad.x. ſm exigentiam repletionis,ſtypticitatis ventris, & virtutis.

Et eſt poßibile vt fiat ex tereniabin: & ſiracoſt, & zuccaro tabarzet natif.i.forma quæ ſunt ſicut penidiæ,et ponitur in ea ſcamonea & camphora ſecundum quantitatem quæ cadit in vna potione eius,& camphoræ vſq; ad toſugi.i.& ſcamoneæ vſq; da ſextam drach.i. quare fit tunc animæ non horribile.

Ponictionum ſolutiuum,& eſt poſsibile vt fiat ex mãna, & zuccaro optimo natif.i. formæ, quæ ſunt penidia: & cum his ſcamoneæ & camphorę quantitas quæ cadit in vna potione. verbi gratia camphoræ toſugi vnum ideſt tria gra.ſcamoneæ vſq; ad.x.gra.quare fit hæc medicina animæ & guſtui non horribile: immo placidum. Iſtæ medicinæ ſolutiuæ quas Auic.poſuit hic, licet ſint bonæ, pro magna tamen parte ceciderunt ab vſu. Vtimur autem loco harum electuario diaphœnicone deſcripto a Meſue, diaprunis cõpoſito, quàm ſolutiuo Nicolai. Aloe tamen apud me remanſit in vſu in euacuatione choleræ & phlegmatis in quo multum fidò: & ſi ſit multa caliditas facio ipſum lauare,& nutrire ſicut præcepit Auic. Et quandoq; ſecum miſceo pro.drach.i. vnum granum, aut duo camphoræ quando fe.eſt intenſa.Et Auicen.hic ſolũ poſuit ſolutiua choleræ omittens ſolutiua phlegmatis & melancholiæ. Itẽ omiſit digeſtiua: ſed in particularibus capitulis inuenies digeſtiua, & ſolutiua,& reliqua neceſſaria ad curam febrium ſecundũ ipſarum exigentiam.

Et febricitãs quidem in æſtate febre frigida: non ingrediatur domum venti proprie quando ſudat: vt non conuertatur materia a reſolutione ſua.

In parte præſenti ab initio diuiſa Auicen. ponit tres canones in quibuſdam febribus obſeruandos. Primus canon febricitans in ęſtate febre frigida ſcilicet phlegmatica, aut melancholica: non ſtet in domo ventoſa, & proprie quando ſudat, ne materia prohibita a reſolutione ſua conuertatur interius.& i hoc caſu expreſſe locutus eſt de materia frigida: quia eius difficilior eſt reſolutio.obſeruandus tamen eſt in quacunque materia. nam perflatio, & flabellatio eſt apta nocere in quocunque febriente febre putrida prohibendo materiæ reſolutionem. vbi tamen cauma eſſet magnum, aut ſudor ſuperflueret coacte concederetur.eſt tamen bonum in omnibus febribus putridis feneſtris apertis renouare aerem cameræ, vt vapores fœtidi exhalent: & vt aer ſuffocatus tranſpiret, & infrigidetur maxime in febribus acutis, & proprie peſtilentialibus.

Et trochiſci quidem non ſunt conuenientes principijs harũ febrium,niſi poſt digeſtionem,& euacuationem. Et trochiſci quidem ſunt magis conuenientes ei cuius febris eſt adhærens in ſuo ſtomacho,quaſi ipſa ſit hectica.

In parte iſta ponit ſm canonem in quo implicãtur tres propoſitiones. prima trochiſci non ſunt conuenientes in principijs febrium putridarum.ſecunda non cõueniunt niſi poſt euacuationem & digeſtionem.tertia trochiſci magis ſunt conuenientes ei cuius febris eſt adhærens in ſuo ſtomacho, quaſi ipſa ſit hectica.

Dubitatur vtrum trochiſci conueniant in febribus putridis ante digeſtionem.arguitur quòd ſic.in principio ante digeſtionem competunt digeſtiua.ſed aliqui trochiſci ſunt huiuſmodi ergo, &c. tenet conſequentia.& antecedens eſt manifeſtum: quia trochiſci de camphora digerunt materiam calidam ſubtilem.& trochiſci de cappare,de eupatorio, & de ſpica materiam frigidam. In oppoſitum eſt hic Aui.& infra in hoc capitulo de cauſone.

Pro ſolutione præmittendum quòd troch. dicuntur a trochoa gręce idem ſonãte quod rota: ſunt enim trochiſci in forma rotæ. Inuenti autem ſunt vt medicinæ ſm ſuam ſubſtantiã melius conſeruarentur,quarum vſus eſt neceſſarius cum aqua ſyrupi & huiuſmodi in quibus ſola virtus & non ſubſtantia ingreditur non ſint tantæ impreſsionis quanta eſt neceſſaria aliquando in alterando, aperiendo,& prouocando, & faciendo huiuſmodi operationes medico neceſſarias. Præmittẽdum ſecundo quòd trochiſci quidam ſunt infrigidatiui, quibus vtimur in febribus calidis ſicut trochiſci de cãphora, de violis & ſimiles. Quidam calefactiui quibus vtimur in febribus frigidis ſicut trochiſci de reubarbaro, de eupatorio, de capparis, & ſimiles & ſunt cum hoc ſubtiliantes aperitiui,& prouocantes & ſimiles habentes virtutes quæ pertinent caliditati. Trochiſci autem frigidi ſunt duplices: quidam ſicci ſtyptici ſicut quidam trochiſci de roſ. trochiſci de berberis, de ſpodio & ſimiles. Quidam humidi lenitiui vt trochiſci de violis. Item facti ex ſemine citoniorum,violis,ſandalis,mucillagine pſilij & ſimilibus. Trochiſci vero calefactiui facientes in febribus frigidis quidam ſunt leuiter aperitiui ſicut ſunt trochiſci de ſeminibus ſcilicet aniſo,fęniculo & ſimilibus. Quidam fortiter vt de aſaro,rubea & ſimiles.

Quibus præmiſsis ſit hæc prima concluſio. In feb.calida nõ conueniunt trochiſci ſicci ſtyptici.ratio quia coarctant & conſtringunt materias, & vias oppilant quibus debent educi. Secunda concluſio in febre calida multæ inflammationes cõpetunt ante digeſtionem trochiſci frigidi humidi lenitiui.probatur.conferunt enim notabiliter infrigidando, & non coarctant materias neque oppilant. Tertia concluſio. ſi febris non ſit multæ inflammationis ſufficiunt aquæ & ſyrupi infrigidantes. probatur. ſufficienter enim infrigidant & humectant & non ſunt guſtui horribiles, ſicut trochiſci. Quarta concluſio.trochiſci infrigidantes quanuis ſint ſtyptici, cõueniunt digeſta materia & pro parte euacuata. probatur. quia remouent caliditatem remanentem poſt euacuationem, & confortant membra laſſa, & forſan exiccant reſiduum materierum. ideo dixit Auicen.niſi poſt digeſtionem, & euacuationem. Similiter in trochiſcis calidis quibus vtimur in febrib. frigidis quatuor ſunt ponendæ concluſiones. Prima in feb. frigidis in principio non cõpetunt trochiſci calidi fortiter aperitiui.

Ratio quia agitant materiam & eam difformiter exiccãt & ingroſſant:& quandoq; mouendo materias ad meatus anguſtos oppillant. Secũda cõcluſio.in feb.frigidis in principio poſſumus uti trochiſcis leuiter aperitiuis proprie ſi materia ſit in ſtomacho,& locis propinquis.probatur.quia indigemus medicinis quæ moram trahant in locis illis,ut melius perficiãtur operationes quas intendimus. Ex quo ſequitur ꝙ in phlegmaticis febribus frequẽtius quàm in alijs huiuſmodi trochiſci cõueniunt. Tertia concluſio.ſi materiæ ſunt in uenis & locis diſtãtibus & anguſtis cõuenientiores ſunt ſyrupi, & aquæ quàm trochiſci.probatur:quia magis penetrant. Quarta concluſio digeſta materia & minorata conueniunt trochiſci magis aperitiui.probatur.quia tunc non timentur nocumenta de ingroſſatione materiæ & opilatione quæ timentur in principio: & cum hoc iuuant ad digeſtionem & expulſionem materiæ. Nota tamen ꝙ concluſiones poſitæ intelliguntur in cura regulari & merito curationis feb.nam coacte & merito aliarum diſpoſitionum quæ aliquando febribus coniunguntur, damus trochiſcos ſtypticos ab initio,ut quando febri cõiungitur fluxus. Conſimiliter aliquando coacte damus trochiſcos in principio fortiter aperientes & prouocantes,ut quando eſſet retẽta urina aut eſſet aliud ſimile accidens febri complicatum. Et ex his manifeſte ſunt primæ duæ propoſitiones in textu præſentis canonis impliciteç. Sed pro declaratione tertiæ propoſitionis ſciendum ꝙ per feb.adhęrentem ſtomacho quaſi ſit hectica debemus intelligere caliditatem fixam & habituatam in ſubſtantia ſtomachi.hæc enim non eſt hectica niſi procedat a caliditate cordis. Eſt. n.neceſſarium iuxta ſuperius determinata ad eſſe febris ꝙ ſit procedens a corde.ubi ergo eſſet caliditas affixa ſtomacho non procedens a corde hæc non eſſet hectica ſed quaſi hectica:quia fixa & habituata.pro hac remouenda conueniunt magis trochiſci quàm aquæ & ſyrupi quia magis infrigidant.tum quia plus eſt in eis de multitudine formæ: tũ quia longiorem moram contrahunt in ſtomacho.hæc autem caliditas poteſt eſſe facta in ſtomacho a pręſentia ciborum,& humorum calidorum qui longam moram in ſtomacho contraxerũt, quæ poteſt diu remanere:& poſt ipſorum a ſtomacho eductionem.& ſimiliter intelligi poteſt de quacunq; mala complexione ſtomacho affixa,& cuiq; alteri membro.

Et dimiſſor conſuetudinis in regimine ſuo ſentit febrẽ quandoque: & non eſt tantum nocumentum, quoniam cauſa eius eſt dimiſſio conſuetudinis in regimine.

Tertius can. quando dimiſſor conſuetudinis in regimine ſuo incurrit febrem, non eſt tantum nocumentũ ſupple quantum eſſet ſi proueniret ab aliqua cauſa corporea.quoniam cauſa huius febris eſt dimiſsio conſuetudinis in regimine: & non cauſa corporea:cuius aliquando difficilis eſt remotio.lapſo.n. redeunte ad ſuam conſuetudinem,uel ad aliquod ſibi proportionabile facile redibit ad priſtinam ſanitatẽ. huius exempla multa dari poſſunt quæ ſubtaceo breuitati indulgẽs. prolixior enim fui quàm ab initio decreuerim. Vtrum autem liceat miſcere digeſtiua cum ſolutiuia eſt quæſtio ſoluta de mente medicorum.habemus.n.plurimos ſyrupos traditos ab auctoribus in quibus ſolutiua cum digeſtiuis miſcentur, ſicut ſyrupuş de epithymo. Et eſt de intentione Auerrois ſeptimo colliget. & Auic.hoc confirmat tertio cañ. in capitulo de ſingultu ponens quandam medicinam qua verificat,quæ eſt partim ſolutiua,partim prouocatiua, partim digeſtiua, & partim ſtomachi confortatiua. Et ſic dei gratia ſit finis expoſitionis huius difficilis capituli.

De cibatione febricitantium in generali. Cap. VIII.

SCias quòd conuenientiores cibi febricitantibus ſunt cibi humidi,& proprie ei cuius complexio eſt humida ex infantibus,& graſſis:conueniunt enim ex hoc, quòd aſſimilantur complexioni, & ex eo,quòd ſunt contrarij ægritudini.

Cum Auic.in capitulo præcedenti poſuit canones uniuerſales pro curatione febrium putridarum,decet ut in hoc capitulo doceat cibare hos febricitantes putridæ: & hoc eſt quod dicit rubrica huius capituli. Habet hoc capitulum tres partes. In prima docet conuenientem qualitatem ciborum. In ſecunda horam cibationis. In tertia ſpecies diætæ. ſecunda ibi{Cumq; accidit febris }tertia ibi{Et ſcias quòd de cibatione.} In prima parte dicit ſcias quòd conuenientiores cibi ſcilicet febricitantibus febribus putridis ſunt cibi humidi, & proprie ei cuius complexio eſt humida ex infantibus ideſt pueria: & graſsis ideſt carnoſis. conueniunt enim his ſcilicet pueris & carnoſis.tum quia aſsimilantur eorum complexioni humidæ quæ conſeruantur ſimilibus. tunc quia ſunt contrarij ægritudini ſcilicet febri quæ eſt uirtualiter morbus ſiccus; & hic eſt aphoriſmus.27.primæ particulæ.humidæ diætæ &c. Primo notandum.quòd per cibos Auicen.etiam intelligit potus:ambo enim debent eſſe potentia humidi,& etiam ſm plurimum melius ut etiam cibi ſint actu humidi ideſt liquidi. ſic enim per eos corpus melius humectabitur. hæc uera ſunt ſumendo indicationem a febre quæ eſt ſiccitas uirtualiter: quia abſolute hæc non ſunt ſemper uera: cum contingat aliquando corpus febriens eſſe ualde lapſum ad humidum: ad cuius lapſum medicus haberet maiorem intentionem quàm ad febrẽ: & idem ſentiendum eſt de cibis frigidis, qui ſemper cõueniũt in ratione febris: licet aliquando ratione humoris, aut lapſus ad frigidum complexionaliter diſconueniant. Expreſſit autem Aui.magis humidos quàm frigidos: quia maiora nocumenta poſſunt contingere ex frigidis quam ex humidis febrientibus ſcilicet oppilationes humorum,incrudatio,& ſimilia. ideo ſm plurimum cibi humidi ſunt cõuenientiores,quàm frigidi & multo magis quàm ſicci. Secundo notandum. quòd corporibus naturaliter humidis,ſiue merito ætatis, ſiue merito complexionis competunt humidiora intenſiue, quàm corporibus naturaliter ſiccis ambobus æqualiter febrientibus ſupra proprium temperamentum.potentius tamen humida conueniunt ſiccis quàm humidis. Prima pars huius concluſionis probatur de intentione eius in hac parte: & præter rationem eius eſt alia efficax.quia cibi minus humidi quàm ſit corpus naturaliter humidum non poſſunt ipſum humectare: cum nihil agat ultra gradum proprium: quin tñ humectabunt corpus naturaliter ſiccum:quia habebũt plus de humiditate quàm ipſum. Secunda uero pars concluſionis eſt manifeſta: quia ubi eſt maior reſiſtentia,ibi deberet eſſe maior potentia, ſed maior reſiſtentia humectantibus eſt in corpore naturaliter ſicco quàm in corpore naturaliter humido,ipſis æqualiter febrientibus reſpectu proprij temperamenti. Vnde reducendo ad actum practicum dabimus corpori ſicco gratia exempli,cibos humidos in primo ſed in magna quantitate:ſed humidis cibos humidos in ſecundo in pauca quãtitate.hi enim ſunt intenſius humidi quàm priores.ſed priores potentius humidi ratione maioris multitudinis formæ quam potentius humidi ratione maioris multitudinis formæ quam potentia rei inſequitur. Et eadem ſententia eſt de frigidis exhibitis corpori calido, & frigido æqualiter febrientibus reſpectu proprij temperamenti.

Cumq; accidit febris et natura eſt ſicca,non cibes penitus, dum non egreditur perfecte fæx, et oportet ut occurrant eis paroxyſmi periodici,et paroxyſmi qui ſunt fortes uentribus ipſorum vacuis,in quibus non ſit cibus omnino: nam ſi cibati fuerint in illa hora,occupabitur natura in digerendo,et dimittet digerere,et expellere,et confirmabitur ægritudo,et prolongabitur. Et propter illud oportet ut poſtponant cibationem uſq; ad declinationem,et in eo quod eſt poſt ipſam. Et ſi accidat forte ut hora declinationis ſit hora conſuetudinis in cibo: tunc eſt melius quàm eſſe poteſt.

Hic docet horã cibationis dans duos canones.Primus non cibes febrientẽ penitus.i.nec cibo multo,nec pauco niſi mundatis inteſtinis a fęcibus perfecte.i.ſufficiẽter.& nõ intelligas perfecte.i.totaliter.hoc.n. eſſet valde difficile & nõ fieret abſq; ægri debilitate: immo ſemper bonum eſt ut in inteſtinis remaneat aliquid fæcis in qua uoluptentur. ſed educendæ ſunt fæces duræ quæ diu ſteterint in inteſtinis. harum enim præſentia cum multæ ſunt cibum vaporibus ſuis putridis corrumpunt:

corrumpunt: poſſet etiam ſequi colica: & hæc in cura regulari intelligenda ſunt, & in homine qui conſueuit aſcellare ſemel aut pluries in die naturali. In his enim qui naturaliter nõ aſcellarent niſi ſemel alternis diebus, aut rarius non eſſet tãta neceſsitas. Secundus canon oportet quòd occurrant eis ſcilicet febriẽtibus paroxyſmi periodici ideſt febrium interpolatarum & paroxyſmi qui ſunt fortes ideſt exacerbationes continuarum vẽtribus ideſt ſtomachis ipſorum vacuis in quibus non ſit cibus omnino. Et hic eſt apho. primæ particulæ. In paroxyſmis ſubtrahere oportet: apponere enim læſio eſt. Nã ſi his aduenientibus cibati fuerint, natura occupabitur circa cibum & dimittet digerere, & expellere materiam tam coniunctam, quàm antecedentem: & confirmabitur ægritudo & prolongabitur paroxyſmus & tota ægritudo. Secundo dicit quòd propter illud oportet vt postponant cibationem vſque ad declinationem ſcilicet particularẽ: & in eo quod eſt poſt ipſam declinationem ideſt vſque ad tempus quietis ſcilicet perfectæ in interpolatis, aut maioris quietis poſsibilis in continuis. Et hæc eſt ſententia Hippo. primo regiminis acutorũ in fine. Tertio dicit quòd ſi forte accidat vt hora declinationis ſcilicet particularis ſit illa in qua ille qui eſt æger fuerit cõſuetus cibari tempore ſanitatis, eſt melius quod eſſe poteſt. cum natura multum gaudeat conſuetudine. Sed nota quòd ſi tempus inter finem vnius paroxyſmi, aut exacerbationis, & principium alterius ſit modicum: medicus debet eſſe multo magis ſollicitus de principio alterius, quàm de declinatione præcedentis. cibandus ergo eſt æger potius in paroxyſmo præcedente ideſt ante initium paroxyſmi ſequentis tanto tempore quòd cibus in aduentu paroxyſmi ſequentis ſit digeſtus ſaltem prima digeſtione: hoc autem tempus diuerſificabitur ſecundùm quantitatem cibi, & ſecundùm facilem aut difficilem eius digeſtionem & tertio ſecundùm potentiam ſtomachi digerentis. nam medicus inter omnia tempora particularia debet eſſe magis ſollicitus de principio, ne æger cibetur in eo. ſecundo de ſtatu. & tertio de augmento. & quarto de declinatione. Et ſi non poteſt principium vitare det cibos minus corruptibiles ſicut priſanam, panem lotum, & ſimilia.

Et ſcias quòd de cibatione & regimine eſt, quod eſt ſubtile valde. et de eo quod eſt groſſum valde: et de eo quod eſt inter illa: et eſt pars eius declinis ad ſubtile plus et pars eius declinis ad ſpiſſum plus.

In parte præſenti ponit ſpecies diætæ, vt doceat illas eligere ſecundùm exigentiam. habet hæc pars duas partes. In prima ponit ſpecies diætæ. In ſecunda docet eas eligere. ſecunda ibi § Et ſubtiliationem quidem. § Prima pars iterum in duas. In prima nanque enumerat eas. In ſecunda declarat ſecunda ibi § Et ſubtile vltimum. In prima dicit, ſcias quòd de cibatione, & regimine eſt aliquod quod eſt ſubtile valde .i. diæta valde ſubtilis. Et de eo eſt quod eſt groſſum valde .i. diæta groſſa valde: & eſt quod eſt medium inter illa ideſt diæta media inter ſubtiliſsimam & groſsiſsimam: & iſtius diætæ mediæ eſt pars eius quæ declinat ad ſubtilem plus ideſt ad diætam ſubtiliſsimam, & pars eius quæ declinat ad groſſum plus ideſt ad diætam groſsiſsimam: & in ſupple quòd eſt pars eius quæ eſt media inter hæc extrema diætæ mediæ inter groſsiſsimam & ſubtiliſsimam.

Et ſubtile vltimum in ſubtilitate eſt prohibitio cibi: et groſſum valde, eſt adminiſtratio ciborum ſanorũ hominum.

In parte præſenti declarat ſpecies diætæ. & primo ſubtiliſſimam. ſecundo groſsiſsimam. tertio mediam inter illas. ſecunda ibi § Et groſſum valde, § tertia ibi § Et illi qui. § In prima parte dicit quod diæta tenuiſsima eſt prohibitio cibi ideſt nihil cibi exhibere. In ſecunda dicit quòd diæta groſsiſsima eſt adminiſtratio ciborum ſanorum hominum ſicut carnis bouinæ, porcinæ & ſimilium: habentium tamen magnam latitudinem ſecũdùm quantitatem, & varietatem eorum quæ exhibentur.

Primo notandum quòd diæta deſcriptiue eſt regimen in cibo & potu debitum ſecundùm exigentiam eius cui exhibetur: & hoc regimen habet latitudinem magnam terminatam a ſubtractione cibi penitus vſque ad diætam ſanorum: & ambo extrema huius latitudinis: & ſimiliter medium inter illa habet latitudinem, quæ res manifeſta eſt in diæta ſanorum quæ eſt groſsiſsima & in diæta media. ſed in diæta tenuiſsima declaratur. Nam quandoque prohibetur cibus per vnam diem naturalem: quandoque per tres dies: certum eſt quod illa quæ ſubtrahit cibum per maius tempus eſt magis tenuis.

Sed dubitatur an ſit dare febrem, in qua nullus cibus competat. videtur quòd non. per Hippo. primo regiminis acutorum dicentem. Caue ne vna die permittas ægrum eſurire.

Amplius in febre dandum eſt, quod valet contra febrem. ſed talis eſt diæta humida. prima apho. Amplius in ſtatu & ante ſtatum eſt aliquid afferendum. prima apho. In contrarium eſt hic Auic.

Ad hoc dubium dicendum eſt de intentione auctorum quod eſt dabilis febris acuta in tertia die terminanda in qua ſecundum auctores nihil cibi eſſet exhibendum: & ipſius exhibitio forte occideret diuertendo naturam a pugna contra materiam: nec de hoc mireris. iam vidi mulierem patientem fluxum ventris quæ ſtetit propter obſtinationem octo diebus abſque cibo, nec bibit niſi aquam: quæ tamen in fine dicti temporis liberata eſt & a febre & a fluxu. Et aliam vidi propter impotentiam deglutiendi non comedisse vſque ad ſeptimum, quæ tamen ſuperuixit. Secundo dico quòd noſtro tempore hæc diæta non eſt obſeruanda. Nam dandum eſt aliquid conſuetum prima apho. homines enim noſtri temporis magis indulgent gulæ quàm tempore Hippo. Et debemus ſemper dubitare de caſu virtutis: cum neſciamus diſtinctè quantum virtus conſtet: & quanto tempore conſtare poſſet abſq; cibo: & fortaſſe cadente virtute oportebit cibare tempore criſis. propterea melius eſt ante ſtatum aliquid dediſſe & eo magis, quia neſcimus quantum ſtatus eſt longinquus. Præterea. Debemus timere infamiam quam etiam timuit Raſis. 18. continentis capitulo de mirabilibus caſibus: ne ſi æger periret, dicat vulgus nos eum fame occidiſſe. Eſt enim honor fere ciuilis vitæ finis. primo hecticorum: & qui non timet infamiam indecens eſt & inuerecundus. Tertio hecticorum. Præterea. Minor error eſt declinare ad diætam groſsiorem quàm oportet, quàm ad tenuiorem. in tenuibus enim diætis magis peccant ægrotantes. prima apho. immo non auderem tranſire ſecũdam diem, quin aliquid exhiberem: ſicut aquam hordei, vel aliquid ſimile. Ratio autẽ quare ægri diutius poſſunt viuere ſine cibo, quàm ipſi ſani eſt: quia quamuis eorum calor ſit intenſior tempore febris quàm tempore ſanitatis & ratione huius magis reſoluat humidum: tamen ratione multitudinis caloris eſt potentior tempore ſanitatis quàm tempore ægritudinis, & magis reſoluens cum calor paucificetur tempore ægritudinis. Præterea. Fames quæ adeſt tempore ſanitatis & non tempore ægritudinis eſt cauſa vt magis calor exacuatur: & propter triſtem ſenſationem magis in fame ſpiritus reſoluantur.

Sed ad rationes in oppoſitum ſuadentes quòd non competat tenuiſsima diæta, reſpondetur. Ad primam quòd Hipp. loquitur in febre prolongabili tempore in quo non poteſt æger ſtare ſine cibo. Ad ſecundum dicendum quòd aliqua valent contra febrem ex parte vna, quæ magis nocent ex parte altera. Sed ad tertiam dicitur quòd verum eſt quando ſtatus eſt longinquus ſupra tertiam diem. In quæſtione autem quærente vtrum aliquis febriẽs debeat groſsius cibari, quàm ipſe ſanus, credo tenendas eſſe has concluſiones. Prima. quod nullus febriens in vnica cibatione groſsius cibari debet quàm ipſe ſanus cæteris paribus. probatur: quia virtus digeſtiua eſt debilior. Secunda concluſio. aliquis febriens in toto decurſu ſuæ febris groſsius cibandus eſt, quantum ad id quod conuertitur in ſubſtantiam eius, quàm ipſe ſanus in æquali tempore. Tertia concluſio. ſecundum plurimum febrientes groſsius cibandi ſunt quantum ad id quod conuertitur in eorum ſubſtantiam toto decurſu ſuarum ægritudinum, & ſuarum neutralitatum quàm ipſi ſani in æquali tempore. probatur: cum magis reſoluantur in eodem tempore, & oporteat ipſos priſtinæ ſanitati reſtitui: & ex huius probatione pendet probatio ſecundæ concluſionis.

Et illi qui ſequuntur latus eius ſubtile quod eſt medium, eſt vt ſit contentus in cibo ſucco granatorum, et iuleb ſubtili valde: et poſt ipſum aqua hordei ſubtilis, et poſt ipſam

Nota mulieris obſtinationem.

aqua hordei ſubtilis, et poſt ipſam aqua hordei groſſa, et de oleribus frigidis et humidis ſicut attriplices, et ſpinachia, et bliti et ſimilia et poſtea Kiſch.hordei ſicut eſt, et eſt medium.

Nunc determinat partes diætæ mediæ: & primo declinantem ad ſubtiliſsimam. ſecundo mediam. tertio declinãtem ad groſsiſſimam: & quia poſuerat Kiſch hordei medium extollit ipſum multis laudibus: & ipſum comparat ad alia. ſecunda ibi {Poſtea Kiſch.hordei.} tertia ibi {Et illi qui ſequuntur.} quarta ibi {Et Kiſch quidem hordei.} In prima dicit quòd illi qui ſequuntur latus ſubtile debent eſſe contenti ſucco ideſt vino granatorum. eſt enim pauci nutrimenti & frigidi. In ſecundo loco verſus diętam mediam eſt iuleb ſubtile ideſt aqua zuccarata pauci zuccari, & eſt quaſi temperatum: & poſt ipſum eſt aqua hordei groſſa, de qua infra. Et poſt ipſam ſunt olera frigida & humida ſicut ſunt attriplices ideſt chryſolocana: & eſt dictũ olus aureũ ſpinacia, blitis, & ſimilia ſicut lactuca, & endiuia. Sed cõtra. quia huiuſmodi olera ſunt diæta ſanorum. ergo non ſunt diæta ſubtilis. Reſpondetur quòd ſunt diæta ſanorum ad hunc intellectum. quia ipſis vtuntur ſani ſicut & vino granatorum. ſed non ſunt dięta ſanorum ad intellectum medicorum, quia cum ipſis ſolis non poſſent in ſuo robore cõſeruari: debentur tamen ipſa ſola ægris pro pauco tempore in ægritudinibus acutis, magis attendendo ægritudini & cauſæ eius quàm robori virtutis ne creſcat materia morbi ideſt ne natura diuertatur per diætam groſſam a pugna contra morbũ. Poſtea eſt Kiſch hordei ideſt ptiſana ſicut eſt. i. nõ colata. Sed quomodo fiat ptiſana colata, & non colatata dicetur in ſequẽti capitulo. & eſt medium ideſt diæta media. Quòd autem ſit media non poteſt demonſtrari: ſed credimus antiquis.

Vtrum tñ kiſch hordei ſit diæta media per æquidiſtantiam inter extrema totius diætæ humanę, an ſolũ inter extrema diætæ conuenientis hominibus ægris: non intendo in præſens determinare, forte vtrumq; poteſt defendi. Credo tamen intentionem auctorum fuiſſe ponere ipſam mediam inter extrema diætę ęgrorũ quibus aliquid dat͂ vt patere põt ex dictis Auic. in parte præſenti qui exemplificando nullã facit mentionem de diæta ſanorum: nec de diæta tenuiſsima quæ eſt nihil dare.

Et illi qui ſequuntur latus groſſi ſunt galli, & gallinæ extremitates, & ſubtiliores eis ſunt alchubugi, & pulli: et ſubtilius eis ſunt alcanzi, & oua ſorbilia, pauca, ſubtilia, & piſces parui: & ſubtilius eis ſunt Kiſch ordei ſicut eſt: & ſubtilius eo eſt panis ſimilæ ſolutus in aqua bene frigida ſolutione bona ſubtili: groſſius autem cibus fortior eſt eo.

In hac parte declarat partem dietę medię terminatę ad diętam ſanorum, incipiens ab extremo groſsiori eiuſdem tendẽs verſus medium. In primo loco ponit gallos ſatis groſſos: nondum tamen coeuntes: & gallinæ extremites ſcilicet alas ſm omnes partes quæ ſunt extra pectus. In ſecũdo loco ponit alchubugi. ideſt perdices & proprie iuuenes. gallos paruos qui interdum a Raſi vocantur gallicelli: femellæ tamen ab auctoribus magis laudantur. In tertio loco ſunt alchanzi ideſt aues paruæ & propriæ ficedulæ, & cum his ponit oua ſorbilia pauca: vt puta duo. ſubtilia ideſt parum cocta, & piſces paruos petroſus. hi enim ſunt pauci nutrimenti, & ſubtilis. Vltimo ponit Kiſch hordei ſicut eſt ideſt nũ colatum, & eſt medium. Et deinde dicit quòd ſubtilior quàm Kiſch hordei eſt panis ſimilæ ideſt optimæ farinæ frumenti diſſolutus in aqua frigida diſſolutione bona ideſt exquiſita ſubtili ideſt quòd ſit multa aqua, & parum panis ita vt bibi poſsit. Et hic cibus ponitur in latitudine ſubtilis dietę propter paucitatem panis: lotio autẽ remouet partem fermentalem calidam. Sed apud Azariarum lauatur ſolum pluries infundẽdo ſuper ipſum aquam frigidã, & non manibus conterendo. groſſius autem. ſ. panis non diſſolutus eſſet cibus fortior exiſtens in latitudine diætæ groſſæ: vt puta quando fruſta panis non loti bullirent cum aqua, donec fieret cibus, quem panatam appellamus non ſorbilis, ſed maſticabilis. ergo panis vno modo præparatus eſt in latitudine diætæ ſubtilis: alio modo in latitudine diætæ groſſe.

Et Kiſch quidem hordei eſt bonus cibus. ipſum enim aggregat ad glutinationem, & digeſtionem ſuam, & lenitatem, & planitiem, & lubricitatem, & abſterſionem, & humectationem, & contrarietatem febris, & ſedationem ſitis, & velocitatem penetrationis, & ablutionem & non eſt in eo ſtypticitas: qua propter non reſidet neq; figitur in poris, & meatibus quamuis ſint conſtricti, & non eſt in ea adhærentia cum incedit per meri, & fortaſſe abſtergit ſpiſſum phlegmatis: Et quando bona ſit eius decoctio, non inflat omnino.

In parte pręſenti Auic. priõ multis laudibus extollit Kiſch hordei ideſt ptiſanam hordeaceam. ſecundo comparat ipſam ad quædam alia. ſecunda ibi {Antiqui quidem.} In prima parte dicit ꝙ Kiſch hordei eſt bonus cibus febricitãtibus: quia habet multa iuuamenta & nullũ nocumentum. Iuuamenta autẽ ſunt: quia habet glutinationem per quam humores nimium ſubtiles & fluxibiles digerit inuiſcando eos. Secundo habet digeſtionem, quia eſt facilis digeſtionis. Tertio lenitatẽ: quia lenit, & mollificat obiectum expellendum. Quarto planitiem quia remouet inequalitates quæ ſunt in membrorum ſuperficie, per quas prohibetur euacuatio. Quinto lubricitatem per quam obiectum lubricando expellitur: & hæc lubricitas ſequitur ad planitiem, & lenitatẽ de quibus ſupra. Cum enim obiectum expellendum eſt factum lene ſm eius ſuperficiem & via per quam tranſit eſt facta plana facile lubricat obiectũ expellendum. Sexto habet abſterſionem per aliquas partes ſubtiles ſeparantes humorem adhærentem a membri ſuperficie. Septimo habet humectationem prohibentẽ corporis exiccationẽ. Octauo habet contrarietatem febris: cum febris ſit calor: ſed Kiſch.hordei ſit frigidum. Nono ſedat ſitim infrigidãdo & humectando, & humidum roridum reſtaurãdo. Decimo velociter penetrat: quia cito nutrit eo quòd eſt facilis digeſtionis & ſubtilis ſubſtantiæ. Vndecimo abluit per aquam & per partes quaſdam ſubtiles, ad quam ablutionem ſequitur mundificatio meatuum. Duodecimo nõ habet ſtypticitatem propterea nõ reſidet nec figit͂ in poris & meatibus qui ſunt ampliores quã pori: quamuis ſunt conſtricti ſiue naturaliter ſiue præternaturaliter. Decimotertio non eſt in eo adhærentia cum incedit per meri cũ ſit applanatiua ſuperficiei eius, nec habet viſcoſitatem magnam qua adhæreat. Decimoquarto fortaſſe ideſt aliquando abſtergit ſpiſſum phlegmatis ſcilicet quando ſpiſsitudo non eſt magna. & hoc facit per quaſdam partes ſubtiles: & multo magis hoc faciet ſi zuccarum ſit ſibi admixtum. Decimoquinto quando bene coquitur non inflat omnino: humidum enim ventoſabile per bonam decoctionem reſoluitur: & hoc eſt quod voluit dicere Auice. ꝙ Kiſch.hordei aggregat. i. adiungit ad glutinationem quę eſt prima eius proprietas hic poſita: decimoquarto alias proprietates de quibus ſtatim dictum eſt: & hoc Auicen. ſumpſit ab Hippocrate primo regiminis acutorum.

Et antiqui quidem vſi ſunt vbi neceſſaria eſt ſubtilatio reginiinis ſubtilioris regimine quòd eſt kiſch hordei, & aqua eius, & aqua mellis plurima aqua: quoniam nutrimentum eius eſt paruum: & quòd ipſa facit penetrare aquam: & eius humectatio, & abſterſio, & eius apertio, & prouocatio eius eſt multum: & caliditas eius eſt confracta. Et ipſa proculdubio quandoq; addit in virtute additionem quandam, quamuis ſit parua: & ſequitur eam ſyrupus acetoſus de melle: ſed eſt groſsior, & nutribilior & fortioris abſterſionis, & inciſionis & non eſt in eo de calefactione de nocumento viſcerũ calidarum: quod eſt in aqua mellis. Nunc autem mel canna quod eſt zuccarum, & proprie mundificatum eſt melius melle apis licet eius abſterſio ſit minor abſterſione mellis: et ſimiliter ſyrupus acetoſus de zuccaro: et ſit ſufficientiam in ſyrupo acetoſo: ſed fortaſſe faciet incurrere raſuram inteſtinorum: et hoc quidem timoroſum eſt in ægritudinibus acutis.

In hac parte comparat Kiſch hordei ad quædam alia auctoritate antiquorum. ſecundo excuſat ſe ab ulteriori determinatione quæ hordei & ſyrupi acetoſi eum de his, & modo utendi eis ſit facturus ſermonem ſingularem. ſ. capitulum quod ſequitur. ſecunda ibi {Et nos ponemus.} In prima parte dicit ꝙ antiqui

antiqui in ægritudinibus in quibus erat neceſſarium regimem ſubtilius quam Kiſch hordei vſi ſunt & aqua hordei de qua in ſequenti capitulo. & aqua mellis plurimæ aquæ ſupple pauci mellis: quia nutrimentum eius eſt paucum. Et ſecundo, quia mel facit penetrare aquam ad membra, ipſis aquam mellis ob ſui dulcedinem attrahẽtibus. Tertio. quia eius.ſ.aquæ mellis humectatio, abſterſio, apertio, & prouocatio eſt multa: quæ omnia in febribus cõueniũt, & maxime phlegmaticis, aut pendentibus ab humore groſſo, ubi non ſit multa caliditas: & caliditas etiam eius eſt confracta. i. remiſſa per aquam. unde non eſt apta multum inflammare. Quarto proculdubio addit in uirtute additionem quandã quãmuis parua ſit. i. nutrit quamuis eius nutrimentum ſit modicum: & ſequitur ipſam. ſ. aquam mellis ſyrupus acetoſus de melle apum. ſed eſt groſsior. i. magis ſpiſſus habens plus de melle quàm aquæ mellis: & ſic eſt nutribilior, & fortioris inciſionis ratione aceti, & fortioris abſterſionis ratione pluris mellis, & non calefacit uiſcera ſicut aqua mellis ratione aceti infrigidantis: ideo quanto eſt plus acetoſum, tanto minus calefacit. Poſtea ſubdit mel cannæ quod eſt zuccarum & proprie mundificatum. i. trium coctarũ eſt melius melle apum, licet eius abſterſio ſit minor abſterſione mellis: & ſimiliter ſyrupus acetoſus de zuc. eſt melior ſyrupo acetoſo de melle: & ſit ſufficiẽtia in ſyrupo acetoſo de zuc. eſt.n. conueniẽtior in febribus ſm plurimũ quàm aqua mellis, & quàm ſyrupus acetoſus de melle hñs tñ abſterſionis & inciſionis quãtũ eſt opportunum. ſed fortaſſe faciet incurrere raſuram. i. excoriationẽ. ſ. inteſtinorum, quæ dicitur dyſenteria & hæc quidẽ. ſ. dyſenteria eſt timoroſa in ægritudinibus acutis in quibus frequentius accidit quàm in chronicis. propterea cauendum eſt a ſyruo acetoſo in paratis ad dyſenteriam, & multo magis in his in quibus inceperit.

Et nos ponemus aqua hordei potationem: et ſyrupi acetoſi ſermonem ſingularem.

Hic promittit ſe facturum ſermonem ſingularem. i. capitulum proprium de ſyrupo acetoſo. & aqua hordei: & de modo adminiſtrationis eorum. Primo notandum quòd quamuis antiqui & Aui. multum in parte præſenti laudent aquam mellis in febribus tamen non vtimur ea timore inflammationis propter caliditatem, & dulcedinẽ ſuam: & magis timẽda eſt ipſius inflammatio tempore noſtro in quo eſt multus uſus uini, & rerum calidarum, & humores calidi dominantur. uerum in regione frigida, & in frigidis ægritudinibus poſſemus uti ea. & ſimiliter ſyrupo acetoſo mellino: & cõueniẽtior eſſet quàm aqua hordei & ſyrupus acetoſus de zuccaro. & proprie in his in quibus facile in ſtomacho acetoſatur. Secundo notandum quòd mel apũ eſt calidũ & ſiccũ in ſecundo. Et quamuis fiat ex manna cadente ſuper folijs arborum collecto ab apibus. & ratio huius deberet eſſe temperatum. tamen apum labor quæ ſunt notabiliter calidæ facit ipſum eſſe calidum, & ſiccum in ſecundo. Proportio autem aquæ ad mel in faciendo aquam mellis apud Meſuem debet eſſe octupla. Si autem vis facere ipſam minus calidam fac creſcere aquæ proportionem ad mel: & ſi times inflationem fac ipſam magis decoqui & ſi uis ipſam magis ſolutiuam, fac ipſam minus decoqui. zuccarũ aũt tabarzet apud Aui. eſt calidum in primo: licet ſm cõmunem opinionem zuccarũ trium coctarum ſit circa temperiem in actiuis & paſsiuis.

Et ſubtiliationem quidẽ regiminis ægri ſignificat natura materiei, & poßibilitas naturæ in digerendo ipſam, & reſoluendo, & euacuando eam.

Cum diſtinxerit ſpecies diætæ exemplificando de eis oſtendit hic ea quæ indicant de eis: & primo in generali. ſecundo in ſpeciali. ſecunda ibi § Et æſtas quidem. § Prima in duas. Primo oſtendit quæ ſunt illa quę indicant ſubtiliationem. in ſecunda oſtendit quæ ſunt illa quæ indicant ingroſſationem. ſecunda ibi § Et dignior horarum ad ingroſſandum. § Prima in tres ſecũdum quòd tria ſunt quæ indicant ſubtiliationem: licet etiã ponat uirtutem ſi conſentit ſecunda ibi § Et dignior horarum ad ſubtiliationem. § tertia tibi § Et de illis quæ. § Notandum primo quòd per ſubtiliationem regiminis intelligimus cibi diminutionem, ſiue non dationem. Omnis enim febris putrida indicat cibi diminutionem reſpectu eius quod erat conueniẽs in tempore ſanitatis: & hoc propter materiam ad cuius digeſtionem, & euacuationem volumus naturam uacare. Secundo notandum quòd per naturam materiæ intelligimus ipſam materiam, & conſequenter morbum ab ipſa pẽdentem. omnis .n. morbus prout pẽdet a materia eſt principale indicans ſubtiliationem dietæ: uirtus autem non indicat: ſed bene conſentit ſi fortis ſit. ipſa enim nõ impedita a cibo tota cõuerſa circa materiam melius digerit, reſoluit, & euacuat: aut ſi poteſt, ad benignum reducit. Et de his eſt ſermo primo regiminis acutorum commen. 44.

Et dignior horarum ad ſubtiliationem eſt ſtatus. hic enim eſt vehementia occupationis naturæ in pugna materiei. Et non oportet vt ab ea recedens occupetur in re alia: et proprie apud criſim: Ante vero illud pugna nondum eſt confirmata.

In parte iſta dicit quòd dignior horarum. i. temporum uniuerſalium ad ſubtiliandum diætam eſt ſtatus. ſ. uniuerſalis quo ad accidẽtia: quia in eo eſt maxime natura occupata in pugna contra materiam: & non oportet ut ab ea pugna recedens occupetur re alia. ſ. cibo. & proprie apud criſim. i. tempore criſis uel parum ante criſim. Sed ante illud liberius cibus concedi poteſt cũ nondum ſit pugna confirmata. i. uehemens. Et hic ſermo quantum ad primam partem eſt apho. decimus primæ particulæ. Quando in ſtatu fuerit ægritudo, tunc tenuiſsima dieta neceſſarium eſt uti. Et quantum ad ſecundã eſt alia pars apho. Prius uero uberius reficiendum, ut ſufficiat ægrotans. Notandum quòd hic canon continet ueritatem generaliter de ſtatu uniuerſali quo ad accidentia, ſiue ſtatus, quo ad accidẽtia coincidat cum ſtatu quo ad digeſtionem materiæ, ſicut in morbis reſeruantibus materiam ad unicam criticam expulſionem. ſiue non coincidat ſicut in morbis non reſeruãtibus: tunc .n. maxime ſubtrahendus eſt cibus cum eſt ſtatus accidentium & hoc cura regulari. Nam quãdoq; coacte timore caſus uirtutis oportet tẽpore ſtatus, immo in ipſa criſi ingroſſare diætam dando aquam carnis, uinum. & ſimilia.

Et de illis quæ ſignificant, & faciunt pertinere ad ſubtiliationem, eſt vt ſi ſit neceſſitas phlebotomiæ, aut ſolutionis ventris, aut clyſteris, aut ſedationis doloris: tunc oportet vt des operam ad conſumandam illam neceßitatem: deinde ciba ſi neceſſarius eſt cibus, niſi ſit prohibens aliud.

In hac parte ponit tertium canonem circa ſubtiliationem diætę dicens quòd de illis quæ ſignificant ſubtiliationem diætę eſt, ut ſi ſit neceſsitas phlebotomiæ, aut ſolutionis uentris. ſ. cũ pharmaco, aut clyſteri, aut ſedationis doloris: tunc oportet ut des operam ad conſumendam illam neceſsitatem: deinde ciba ſi neceſſarius eſt cibus, niſi ſit prohibens. Notandum primo quòd ſtante neceſsitate alicuius euacuationis debemus primo illam euacuationem facere, deinde cibare. Cauſa eſt. quia nõ debent fieri huiuſmodi euacuationes cibo exiſtente in ſtomacho. eſſent .n. cauſa ut cibus non conuenienter digereretur. aut forte euomeretur. Similiter dolor fortis impedit cibationem diuertendo ſpiritus a ſtomacho ad locum dolentem. quare debilitata digeſtiua, uel retentiua ſtomachi ſit ut cibus, uel male digeratur, uel euomatur. quapropter prius dolorem ſeda, deinde ciba. dixit tamen niſi ſit prohibens: quia propter caſum uirtutis, aut timorẽ caſus eius: quandoq; cibamus antequàm phlebotomemus. Et ſimiliter quando dubitamus ne propter phlebotomiã cholera repat ad ſtomachũ: utpota in his qui in phlebotomia parati ſunt ſyncopizare propter raptum choleræ ad ſtomachum. Similiter quandoq; prius cibamus quàm uentrẽ ſoluamus uolendo confortare uirtutem: & de hoc eſt ſermo apud Auic. undecima tertij. capitulo de cura ſyncopis. ubi dicit quòd quandoq; curatio facit neceſſarium ut fiat mundificatio. Et ſi tu times nocumentum eius oportet ut confortes ſtomachum, & ad bibendum da uinum odoriferum, & ciba cibo laudabili. Quandoq; etiam cogimur prius cibare quàm clyſterizare in hominibus quibuſdam, qui clyſteribus lęduntur cum ſint ieiuni propter cãs notas, de quibus eſt multa ſenſibilitas. Vnde ſtatim commotione facta in inteſtinis, & euaporatione fiente in eis nocet ſtomacho: & de eis eſt multa debilitas ſtomachi. & ſub hac intentione preceptum eſt in libro Raſis no-

ta non ſunt motus continui: immo hoc modo reſolutio & reſtauratio ſunt mutationnes quæ fiunt in inſtanti. Nam ſi hoc modo acceptæ eſſent continuę ſequeretur in quacunq; parte tẽporis fore infinita reſoluta,& infinita reſtaurata: & cõſequẽter in quacunq; parte temporis infinitum reſolueretur, & infinitum reſtauraretur. Qui tamen tenẽt formam ſubſtantialem in reſolutione depdi ſucceſsiue,& in reſtauratione ſucceſsiue acqri poſſent defendere ipſas eſſe motus cõtinuos. Et conſequẽter cõcederẽt ꝙ in quacunq; parte tẽporis infinita reſoluerentur, & infinita reſtaurarentur. Ex quibus tamen non ſequitur quòd in aliqua parte corporis reſolutum, & reſtauratum ſit infinitum. Sed his omiſsis ſequendo communem opinionem dicamus de intentione Auicen. in hoc textu quòd plura ſunt reſoluta, & plura ſunt reſtaurata in æſtate quàm in hyeme: & hoc eſt quod dixit per ſparſionem.

Et autumnus quidem eſt tempus malum: et propter hoc oportet vt ſubtilietur in eo inter conſeruationem virtutis, et inter ſuperationẽ materiæ, et ſpargere paulatĩ in eo eſt melius et prorſus ſpargere cum debilitate virtutis eſt melius ægro.

Nunc ponit diætam conuenientem in autumno dicens, ꝙ autumnus eſt tempus malum. ſimilatur.n. morbo de corruptione humorum: propterea oportet ut ſubtilietur in eo inter conſeruationem virtutis,& ſuperationem materiæ. i. quòd taliter ordinetur diæta quòd uirtus conſeruetur, & materia ſuperetur. Et ſpargere paulatim. i. cibum partiri parũ pro uice exhibendo eſt melius in eo, ut uirtus debilis in autumno ſaltem in comparatione ad hyemem,& uer poſsit bene digerere, ne materia multiplicetur. & concludit quòd partiri cibum quando uirtus eſt debilis melius eſt ægro, cum uirtus debilis non poſſit multum cibum una uice ſumptum digerere: & quia cum male digeritur ſuggerit materiam morbo.

Et ſcias quòd ſi non eſſet illud quod pertinet virtuti, eſſet magis neceſſarium, vt ſubtiliaretur cibus vltima ſubtilatione: ſed virtus non ſuffert illud, et deficit: et cum deficit non valet curatio. Curans enim ſicut ſciuiſti, eſt virtus, nõ medicus: quoniam medicus facit peruenire inſtrumenta ad virtutem.

In parte iſta infert diætam a morbo ſumptam ipſam diætę a virtute ſumptę comparando. Et dicit quòd ſi non eſſet illud quod pertinet uirtuti, eſſet melius quòd ſubtiliaretur cibus ultima ſubtiliatione, quæ eſt nihil dare: ſed uirtus non ſuffert illud,& deficit. & cum deficit non ualet curatio. Curans. n. ut ſciuiſti eſt uirtus non medicus. ſ. principaliter. facit. n. medicus inſtrumenta peruenire ad uirtutem. Eſt itaq; virtus agens principale: medicus uero miniſter, & ſubſeruiens. porrigit. n. inſtrumenta uirtuti. iuxta illud Gal. tertio techni iuxta principium. Omnium quidem natura operatrix: medicus uero miniſter. Sed hoc eſt uerum non ſemper: ſed utplurimum. Nam inurendo, ſuendo, ſecando carnem mortuam, auferendo, membra diſlocata, aut fracta ad loca ſua reducendo medicus eſt principale agens iuxta illud Gal. quarto de ingenio ſanitatis. Carnem quidem ſolidare, & creare actione naturæ fiunt: medicinæ enim in his nihil agunt, niſi quòd ea quæ naturã impediũt expellũt. Amputare uero carnẽ,& incẽdere nõ actione naturæ fiunt: ſed cum medicinis fortiter exiccantibus.

Dubitatur utrum dicta Auicen. in cibando æſtate hyeme, & autumno contineant ueritatem. Pro ſolutione dubij præmittendum quòd corpora regenda ſunt duplicia: quædam robuſta ſiue merito complexionis, ſiue merito ætatis: & hæc ſunt apta tempore frigido fortificari per antipariſtaſim, & tempore calido debilitari propter nimiam reſolutionem: quædam uero ſunt debilia quæ oppoſito modo ſe habent. Secundo præmittendum quòd licet dicta Auicen. poſſint uerificari in corporibus ſanis & ægris: intentio tamen Auicen. eſt in parte præſenti regere corpora ægra, & proprie febrientia febre putrida. Tertio præmittendum quòd per cibum aliquando intelligimus cibum proprie ſumptum diſtinctum contra potum: & hic non poteſt deglutiri ſine maſticatione. Quandoq; uero accipimus cibum communiter pro quocunq; apto nutrire corpus: ſiue maſticatione egeat ad hoc vt poſsit deglutiri: ſiue poſsit deglutiri ſine maſticatione.

Quibus ſic præmiſsis ſit hęc prima concluſio. accipiendo cibum proprie in corporibus robuſtis tota ſumma cibationis hyemalis debet eſſe maior quàm tota ſumma cibationis æſtiuæ. Iſta concluſio eſt de intentione Rabi prima aphor. commento. 17. Quibus ſemel aut bis. dum dicit: æſtas eſt tempus in quo cibus debet dari pluribus uicibus,& minoris quantitatis, de quocunq; comedat in omnibus uicibus. Secundo corpus æſtate habet humores corruptos. igitur minus de cibo eſt exhibendum. conſequentia tenet: quia non pura corpora quanto magis nutries, tanto magis lædes. Tertio uirtus pro recompenſatione reſoluti eſt fortior in hyeme, quàm in eſtate. ergo plus de cibo eſt dandum in hyeme quàm in eſtate. aſſumptum eſt de intentione omnium auctorum. & conſequentia probatur: quia cæteris paribus plus de cibo dandum eſt in habentibus fortiorem digeſtiuam. & ideo uidemus carnoſum corpus in hyeme impinguari, in æſtate uero macreſieri. Et confirmatur quia cibus magnum nocumentum afferret: ſi non poſſet conuenienter digeri: melius autem, & in maiori quantitate digereretur in hyeme, quàm in æſtate uirtute exiſtente fortiori in tota hyeme, quàm in tota æſtate. Præterea. Oportet in hyeme multum habere de ſanguine, & ſpiritu ut corpus a frigore defendatur. Et pro concluſione hac eſt experientia Gentilis in ſolutione huius dubij. Secunda concluſio. potus debet eſſe maior æſtate quàm hyeme. Pro hac eſt experientia, & auctoritas Raſis. 17. continentis. capitulo de aere dum dicit. Aeſtate utere cibis humidis: & uinum ſit multum, bene limphatum. Præterea. Maior eſt indigentia humidi roridi æſtate quàm hyeme: cuius ſignum eſt ſitis maior æſtate quàm hyeme: nec etiam ſolum propter humidi recompenſam cõuenit maior potus: ſed propter refrigerare calidum intenſum calore æſtiuo. Tertia concluſio. accipiendo cibum communiter plus de cibo offerendum eſt in tota æſtate quàm in tota hyeme. Hanc concluſionem uult Auicen. in litera niſi uelimus peruertere textum eius. Et pro hac eſt ratio ſua: quia multo maior eſt reſolutio in æſtate tota, quàm in tota hyeme. Nec obſtat fortitudo virtutis maior in hyeme quàm in æſtate: quia ea quæ ſunt liquida a virtute etiam debili facile tranſmutantur. Quarta concluſio in corporibus debilibus quæ fortificantur æſtate & debilitantur hyeme plus de cibo & potu,& frequentius eſt offerendum in æſtate quàm in hyeme. concluſio manifeſta eſt: quia reſolutio eſt maior & uirtus nutritiua eſt fortior æſtate, quàm hyeme. Quinta concluſio, licet ſecundum plurimum in corporibus robuſtis ægris ſit plus de cibo exhibendum tempore hyemis quàm æſtatis. aliquando tamen in ægritudine peracuta eſt plus de cibo exhibendum in æſtate, quàm hyeme. Prima pars eſt manifeſta cum ſecundum plurimum morbi ſint magis chronici tempore hyemis quàm æſtatis, in quibus groſsius eſt cibandum. Sed ſecunda probatur: quia quandoq; in ægritudine peracuta terminanda critice in tertia die nihil cibi dabimus in hyeme: quia virtus eſt fortis potens tolerare abſq; cibo, quæ tamen in æſtate non poterit tolerare cum merito æſtatis uirtus ſit debilior. Et ex iſto fundamento tenendum eſt quòd frequenter in corporibus robuſtis aliorum paritate ſuppoſita ex parte morbi,& reliquorum eſt groſsius diætandum in æſtate quàm hyeme: quia in æſtate virtus eſt debilior quàm in hyeme quæ indicat de maiori cibi oblatione, licet minus pro uice ſit exhibendum.

Et nota quòd Auicen. in hoc capitulo nullam fecit mentionem de cibatione cõuenienti in uere: quia uoluit eius cibationem debere intelligi per cibationes aliorum temporũ. Indicatione. n. ſumpta a uirtute plus de cibo eſt exhibendum in una uice in hyeme, quàm in uere,& in uere quàm in autumno & in autumno quàm in æſtate. pluribus tñ uicibus exhibendus eſt cibus in æſtate quàm in autũno,& in autumno quàm in uere & in uere quàm in hyeme. tota tñ ſumma cibi diſtincta cõtra potum debet eſſe maior in hyeme ꝙ̃ in uere: in uere quàm in autumno,& in autumno quàm in ęſtate. Sed ſumma potus ſe hẽt ecõtra. Accipiẽdo uero cibũ ut eſt cõis ad cibũ ꝓprie ſumptũ & ad potũ: maior ſumma offerenda eſt in æſtate quàm in autũno: & in autũno quàm in uere,& in uere quàm in hyeme. Et hæc oĩa ex iam dictis facile pñt pſuaderi. Et hæc uera ſunt in corporibus naturalr̃ robuſtis in debilibus uero in multis ſe hñt res ecõtra. Dixi ſupius indicatione ſumpta a uirtute: q̃a indicatione ſumpta a repletione quæ in multis eſt in uere: & a corruptione humorũ quæ in multis eſt in autumno cum uer aſsimile

tur

tur morbo de repletione : & autumnus morbo de corruptione humorum.multoties oporteret cibare ſubtilius in uere, & autumno,quàm in æſtate. Et hoc dubium ſit hoc modo breuiter expeditum. longiores enim ſermones dimitto dominis theoricis.

Et cum intellexeris hoc,tunc oportebit ut conſideres.nam ſi ægritudo fuerit ualde acuta,et illud eſt ut ſit ſtatus eius propinquus:& extimaueris quòd uirtus non deficiet in hoc tempore,quod eſt inter principium eius uſque ad ſtatum eius,alleuiabis occupatiõem a uirtute,et incitabis eã ſuper materiam: & non facias eam occupari in cibo ſpiſſo : immo ſubtilia regimen ſtatim cum dimiſſione cibi omnino, & proprie in die criſis.

In parte iſta docet elige reſpecies diætæ ſecundum diuerſitates ægritudinum penes chronicitatem, & acuitatem ipſarum.ſecundo docet regimen diætandi gradatim. ſecunda ibi {Verum eſt tibi neceſſarium.} Prima in tres. primo ponit regimen per diætam in febre valde acuta.ſecundo in ſebre acuta abſolute.tertio in chronica.ſecunda ibi {Et ſi uideris.} tertia ibi {Et ſi uideris ægritudinem chronicam.} In prima parte Auic.vult iſtam concluſionem. in febre valde acuta habente ſtatum propinquum conſtante uirtute non ingroſſetur: immo ſubtilietur regimen:& omnis auferat cibus, & proprie in die criſis. Concluſio arguitur ſic.natura non debet occupari in digerendo cibum ſpiſſum:immo incitari ſupra materiã. ergo concl̃o uera. Veniendo ergo ad literam dicit Auic.cum intellexeris hæc.ſ.quæ dicta ſunt in parte perfecta .ſ. de ſpeciebus diætæ,& quod niſi eſſet reſpectus ad uirtutem ſubtiliaremus ultime. Oportet conſiderare maneriem ægritudinis quæ ſi fuerit valde acuta habens ſtatum propinquum,te exiſtimante non deficere uirtutem in hoc tẽpore,quod eſt a principio uſq; ad ſtatum,alleuia uirtutem ne occupetur ſupra cibũ ſpiſſum; immo ſupra materiam febris.quare ſubtilia regimen ſaltem in die criſis omnino dimittendo cibum,quaſi d. ꝙ aliquid ſubtile poſſet exhiberi in principio,aut in augmento ſicut parum uini granatorũ,aut parũ aquę hordei ſubtilis : ſed nihil in ſtatu.

Et ſi videris ægritudinem acutam non ualde, immo acutam abſolute: tunc oportebit ut ſubtilies regimen non in ultimo,niſi apud ſtatum in die criſis proprie,niſi propter cauſam maximam.

In parte iſta dicit Auic. primum. Si cognoueris ægritudinem acutam non ualde: immo ęgritudinem acutam abſolute: quæ.ſ.terminanda ſit a quarto uſq; ad decimum quartum: tunc oportebit ut ſubtiles regimen non in ultimo:quod eſt nihil dare. Secundo dicit, quòd non ſubtiliare regimen in ultimo eſt obſeruandum niſi apud ſtatum.i.in ſtatu & proprie in die criſis.nam tunc eſt ultimo ſubtiliandum. Tertio dicit niſi propter cauſam maximam.ſ.propter manifeſtam debilitatem uirtutis.neque in ſtatu,neque hora criſis eſt ultimo ſubtiliandum: immo accidentibus uirtutem diſſoluentibus ilico dãdus eſt cibus.prima aphoriſmorum.

Et ſi uideris ægritudinem chronicam,aut propinquã chronicæ,non ſubtilies regimen. uirtus enim non ſaluabitur uſque ad ſtatum cum ſubtiliatione regiminis.

In hac parte dicit duo. Primum ſi uideris .i. cognoueris ægritudinem chronicam .i. temporalem terminandam ultra quadrageſimum: aut propinquã chronicæ.ſ.tropicam quæ terminatur in decimoquarto excluſiue uſq; ad quadrageſimũ incluſiue, non ſubtilies regimen. Secundo reddens cauſam dicit: quia uirtus non ſaluabitur uſque ad ſtatum cum ſubtiliatione regiminis.

Verum eſt tibi neceſſarium cum hoc in omnibus ſpeciebus: ut ſit principium tui regiminis groſſius: & poſtremum tui regiminis perueniens ad ſtatum ſubtilius,et gradatim procedas in eo quod eſt inter illa : ita ut uirtus ſit conſeruata uſque prope ſtatum: tunc enim intende ſuper materiam: et non ſis occupatus in alio.

In parte illa ponit gradatim proceſſum in regimine p diætam:& intendit iſtam concluſionem. In omni ſpecie febris debes a principio groſſius diætare.ſecundo in ſtatu ſubtilius: & in ſpatio inter principium & ſtatum debes gradatim procedere continue ſubtilius diætando.concluſio arguitur ſic. Taliter debet infirmus a principio diætari, ut uirtus conſeruetur uſque ad ſtatum: & taliter in ſtatu ut ſit intenta materię & non occupata.igitur in principio eſt groſsius diætãdum, & in ſtatu ſubtilius,& in tẽpore medio gradatim a groſsiori ad ſubtilius procedendum.tenet conſequentia,& partes antecedẽtis ſunt ſatis manifeſtæ intelligenti terminos.

Dubitatur circa has partes.vtrum contineant veritatẽ: ſed circa regimen primum ab Aui.poſitum hic non oportet aliud inquirere:ſuperius enim ſufficienter in hoc capitulo diſputatum fuit. An ſi dabilis febris peracuta in qua nullus competat cibus:ſufficiunt quæ dicta ſunt in determinatiõe huius quæſtionis. Pro notitia huius,& aliorum regiminum eſt ſciendum de intentione Gal.primo, & tertio prognoſticorum: & tertio de criticis.ꝙ ægritudinum quædam ſunt peracutæ: quarum finis eſt uſq; ad quartum diem incluſiue. Quædam acutæ abſolute: quarum finis eſt a quarto excluſiue uſque ad decimumquartum incluſiue. Quædam tropicæ: quarum finis eſt a decimoquarto excluſiue,uſq; ad.40.incluſiue.quædam chronicę: quarũ terminus eſt a quadrageſimo die excluſiue ſupra. Et de his duabus ultimis ſpeciebus determinat ſimul in ultimo regimine. In peracutis uero conuenit tenuiſsima diæta, quæ eſt nihil dare uſq; ad quartũ diem,ſi fuerit uirtus tolerãs. Sed dixi in determinatione dubij illius ꝙ tempore noſtro in quo homines ſunt aſſueti groſsius diætari quàm tẽpore Hip. tutius eſt aliquid dari in principio,aut in augmento: ſicut parum aquæ hordei,aut iuleb,aut uini granatorum. rationes uide in dubio illo:& hoc innuit Auic.in textu. Si uero ægritudo fuerit abſolute acuta, detur in principio ptiſana hordeacea,uel panata ſubtilis abſq; uino,ouis,carnibus, & ſimilibus quæ declinant ad diætam groſſam: in augmento detur ptiſana, aut panata ſubtilior,aut ratione quantitatis,aut quia ſit minus de pane,aut farina,& ſimilia his in genere ſubtilis diætæ. Sed tempore noſtro eſſet melius,ut huiuſmodi decoquerentur in brodio pulli parui,& ſimilium. Sed in ſtatu nihil detur, & proprie in hora criſis: ſed tempore noſtro concedatur aliquid aquæ hordei, aut iuleb,aut uini granatorum & ſimilium. Si uero ægritudo fuerit chronica,aut propinqua chronicæ ſicut tropica,concedatur groſsior diæta,ſicut panata cum pullo: & in augmento panata cũ paucioribus carnibus,aut magis ſubtilibus.ſed in ſtatu ſola panata,aut ptiſana hordeacea abſq; carnibus:& poſſet concedi in regione noſtra aliquid uini cum apparet digeſtio in principio,& in augmento,& in ſtatu minus: & hæc omnia intelliguntur in cura regulari, & in regimine uniuerſali quod ordinetur in relatione ad ſtatũ quia cura coacta oportet aliquando dare uinũ,aquã carnis in ſtatu, & hora criſis. Item in regimine particulari propter multitudinẽ materiæ oportet aliquando attenuare diætam in ęgritudine chronica,quouſq; minorata ſit plenitudo,& poſtea ingroſſare minorata plenitudine:& poſtea ſubtiliando procedere uſque ad ſtatum incluſiue,& proprie in hora criſis. Similiter in regimine tentatiuo cum ignoremus ægritudinem,oportet ab ipſo initio attenuare,ut uirtus non occupata a cibo, uel manifeſtet eam,uel ſuper eã ipſam ut ſtatim dicetur: & etiam dictum fuit ſuperius in curatione uniuerſali febrium. Et hic nota exemplũ Halyabatis tertio practicæ qui aſsimilat ægrũ peregrino: ægritudinẽ peregrinatiõi ſiue uiæ:diætã expẽſis. peregrin⁹.n. ſi peregrinatio ſit longa defert ſecum multum pecuniæ ne deficiat in uia.ſin uero breuiſsima:non opus eſt ut ſecum deferat aliquid pecuniæ.ſi uero media ſit,mediocriter ſecum deferat de pecunia. Et hic nota ꝙ penes Aui.& alios auctores illa diæta dicitur ſubtilis quæ parum nutrit: illa groſſa quæ multũ nutrit: illa mediocris quæ mediocriter nutrit: ſiue hęc perueniant merito quantitatis,ſiue merito qualitatis: hæ uero menſurantur in relatione ad diætam conuenientem ſibi ſano. Item nota ꝙ in tempore iſto cum ſit mentio de temporibus intelligitur de ipſis uniuerſalibus diſtinctis penes accidentia. Sed quomodo diætandum ſit in tẽporibus particularibus dicetur inferius. Eſt enim ſi neceſsitas cogat exhibendus cibus potius in declinatione: deinde in augmento. poſtea deterius in ſtatu: peſsimum in principio particulari in morbis materialibus.& hæc ueritatem continet ſm plurimum.

Aegritudinũ plurimę differentiæ.

Quomodo æger peregrino aſsimiletur.

Diæta ſubtilis & groſſa.

Et

Et quando ſcis quòd virtus eſt fortis:tunc fortaſſe neceſſarium facit diſpoſitio, vt ſit contentus iuleb ſolo: & ſi non plus ſaltem hebdomada vna:& proprie in febribus apoſtematum: quòd ſi timueris debilitatem ſis contentus aqua hordei.

In parte præſenti docet eligere diuerſas ſpecies diætæ ſecũdum diuerſas diſpoſitiones virtutis: & duo facit. Primo ponit duos canones.ſecundo remouet errorem quendam.ſecunda ibi {Et illius quidem qui exiſtimauit.} Prima in duas. nam primo docet qualiter diętandum ſit cognita ægritudine,& diſpoſitione virtutis. In ſecunda qualiter diætandum ſit incognita ægritudine.ſecũda ibi {Et cũ ambigua.} In prima parte dicit duo. Primum quando ſcis quòd uirtus eſt fortis:tunc fortaſſe diſpoſitio.i.ægritudo facit neceſſarium.i. eſſe ualde vtile, & conueniens ut ſis contentus iuleb ſolo ſaltem hebdomada vna,& proprie in febribus apoſtematum. Secundo dicit ꝙ ſi timueris debilitatem ſis contentus aqua hordei quæ eſt nutribilior iuleb. Notandum primo quòd per iuleb debes intelligere ſyrupum ſimplicem factum ex aqua & zuccaro:uel addita aliqua parte aquæ roſatæ. vt vult Ioannes ſerapionis in ſeptimo breuiarij: & eſt a græco iulem. Et certum eſt quòd ſi debet eſſe minus nutritiuum aqua hordei: oportet, ꝙ ſit in eius compoſitione parum suc.& multum aquæ.niſi forte per aquam hordei intelligeremus ptiſanam: & certe noſtro tempore non debemus eſſe contenti ſolo iuleb, aut aqua hordei,ſed dabimus ptiſanã. Non credamus tamen ſicut dicit Gẽtilis ꝙ Auic. fuerit ita inſciens quòd in magnis caſibus uirtutis ſuccurrat cum aqua hordei:immo cum vino, & aqua carnis vt apparet vndecima tertij. Sed intentio ſua fuit vt ualde tenuiter diętemus:modo virtus non cadat. Secundo notandum ꝙ maxime in febribus apoſtematũ debemus attenuare regimen, vt materia diuertatur a fluxu ad partẽ apoſtematam, facto corpore auaro propter cibi abſtinentiam.unde in apoſtemate inteſtini recti facit Auicen. ieiunare duobus diebus tertio canone. ſen decima.

Et cum ambigua ſit tibi diſpoſitio in ægritudine, & non cognoſcis eam:tunc vt declines ad ſubtiliationẽ eſt melius,quàm vt declines ad additionẽ,te obſeruante virtutem,et tolerãtiã.

Hic ponit ſecundum canonem dicens. quando non cognoſcis ægritudinem eſt melius ut declines ad tenuitatem diætæ quàm ingroſſationem,te tamen obſeruante virtutem, & tolerantiam eius.i.quanto tempore iudicio æſtimatiuo poteſt tolerare hanc ſubtiliationem, vt non magis ſubtilies quàm virtus poſsit tolerare.

Contra.minus nocumentum eſt declinare ad diætam groſſiorem quàm oportet,quàm ad ſubtiliorem quàm oportet.igitur te ignorante ægritudinem, & durationem eius eſt tutius declinare ad ingroſſandum diætam,quàm ad ſubtiliandum.tenet conſequentia:quia in rebus dubijs pars tutior & minus malum eſt eligendum. Sed antecedens eſt Hip. prima apho. Omne.n.peccatum quodcunq; ſit magnum, magis ſit in tenuibus,quàm in groſsioribus diætis. Præterea. Si ſpeciem ægritudinis ignoro,multo magis ignorabo durationem eius: cum valde difficilius cognita ſit duratio ægritudinis quàm ſpecies eius. & conſequẽter nullo pacto conſeruare potero virtutem neque tolerantiam eius. i. quanto tempore poſsit tolerare. Præterea. Inſurgit dubium quanta debet eſſe huiuſmodi ſubtilitas diætæ:debet ne eſſe tenuiſsima, aut magis appropinquare mediæ. Ad hoc dicendum eſt quòd hic canon eſt ad faciendum nos deuenire in notitiam ægritudinis ignoratæ. hoc aũt melius ſit cum natura non occupata cibo ſe totam conuertit contra ægritudinem: quia aut ſuperat, aut manifeſtat eam.

Ad primam igitur rationem dicitur ꝙ licet ſit maius malum declinare ad diętam ſubtiliorem, quàm groſsiorẽ quàm oportet. Attamen hic timor maioris mali eligitur vt veniamus in notitiam ægritudinis,cuius cognitio præeligitur timori illius maioris mali. Ad ſecundum dicitur quòd licet tempus tolerantiæ adæquate ſciri non poſsit:tamen per uirtutem præſentẽ aliquam habeo coniecturam de tolerantia virtutis:etiam quotidie tangendo pulſum,conſiderando virtutem vitalẽ,animalẽ, & naturalẽ,tenorẽ virtutis,an ꝑduret,an manifeſte deficiat. Ad tertium dicitur quòd medicus habet aliquam coniecturam de duratione ægritudinis:dato quòd non cognoſcat ſpeciem ægritudinis quæ coniectura ſumitur a tempore anni:a complexione:a modo paroxyſmandi,& pulſu,& reliquis de quibus actum eſt prima quarti.cap.4. & ſecundum coniecturam illam longitudinis,aut breuitatis diætat. Sed pone ꝙ nullã habeas penitus de ægritudine notitiam:ſicut idiota,tunc melius eſt vt ordines diætam mediam.ſ.panem lotum,vel ptiſanam hordeaceam tempore noſtro in brodio pulli.ſic.n.minus poſſes errare quàm ſi ordinares aliquam extremam diætam,cum medium minus diſtet ab extremis,quàm extrema inter ſe.

Et illius quidem qui exiſtimauit, quòd cibatio & confortatio in febre acuta eſt melior:quoniam non eſt intentio in digeſtione,& in euacuatione,cum volueris vt faciat id natura,aut non faciat: errorem iam te ſcire feci:immo quando times caſum virtutis,tunc cibatio eſt melior.

In parte præſenti Auic.dicit duo. Primum quòd ſuperius fecit te ſcire errorem illius ſcilicet Raſis qui exiſtimauit quòd cibatio;& confortatio in febre acuta ſupple pendente a materia ſubtilli eſt melior. quoniam non eſt intentio digeſtioni cũ materia ſubtilis ſecundum ipſum ſit digeſta. Et prò ſed,eſt intentio in euacuatione cum volueris vt faciat eam natura: aut volueris quòd non faciat eam natura,ſed ars, cum tẽpore euacuationis oporteat quòd uirtus ſit fortis:propterea cibo eſt cõfortanda. Dicit ſecundo. immo quando times caſum virtutis tunc cibatio eſt melior:& non eſt melior,cum euacuatio eſt facienda,niſi forte ipſa deficiat. Notandum quòd Auic.fecit errorem huius Raſis ſciri.ſ. in præcedenti capitulo vbi oſtendit materiam ſubtilem indigere digeſtione. & fecit etiam te ſcire errorem eius,aut alterius circa euacuationem in hoc capitulo illo.§. Et de illis quæ ſignificant ſubtiliationem eſt neceſsitas phlebotomiæ aut ſolutionis ventris. Cum enim adeſt neceſsitas euacuationis oportet prius abſoluere neceſsitatem illam: poſtea cibare: niſi timeamus, caſum uirtutis uel uirtutem defecturam.

Et de corporibus ſunt corpora cholerica,quæ requirunt regimen diuerſum ab illo,quod diximus:et proprie quando ſunt aſſueta commeſtioni plurimæ. ipſi enim cum non cibantur ſaltem in ipſo principio febris: immo in hora,quæ eſt prauior ea, & eſt hora ſtatus,non vacuæ ſunt diſpoſitiones eorum a duabus rebus,quoniam cum ipſi ſint debilium virtutum ſuperuenit eis ſyncopis,& moriuntur in paroxiſmo:& ſi ſunt fortium virtutum cadunt in extenuationem,& apparent ſuper eos ſigna ariditatis,& ex minoratione naſi, & profundatione oculorum:& quòd tempora ſunt depreſſa.& fortaſſe ſuperuenit eis ſyncopis ante illud, propter id quod effunditur ad ſtomachos eorum de cholera mordicatiua.

In parte præſenti docet diuerſum modum diætandi ſecundũ diuerſitatem complesionum,& quaſdam diſpoſitiones particulares. Et habet hæc pars quatuor partes. In prima parte ponit canonem ſpecialem indicando de ſpeciali corporis cõplexione. In ſecunda parte ponit canonem indicando ab aptitudine reſolutionis. In tertia Auic. ſummat naturales diſpoſitiones ꝑpter quas oportet diuerſificare cibationes ab eo quod dictum eſt. in quarta parte explicat quaſdã diſpoſitiones præternaturales,ſiue accidentia quædam propter quæ oportet variare cibationẽ:& explicat modos cibationum hic conuenieotium. ibi ſecunda {Et ſunt de hominibus.} ibi tertia {Et oĩs cuius calor.} ibi quarta {Et de eis ſunt quibus.} In prima parte Auic. uult iſtam cõcluſionem. corpora cholerica & proprie ſolita comedere multum requirunt regimen diuerſum à prædicto regimine. Concluſio arguitur ſic. Iſta ſunt cibanda in principio, & ſtatu paroxiſmorum. ergo concluſio vera. tenet conſequentia. probatur antecedens·quia ſi non cibantur in principio & ſtatu.uel ſuperuenit ſyncopis, & moriuntur in paroxyſmis:uel ſit fortis eorum extenuatio,& ſigna ariditatis: vt minoratio naſi,& profundatio oculorum.ergo ſunt cibanda in principio & ſtatu paroxyſmi. Veniendo ergo ad literam dicit quòd de corporibus ſunt quædam corpora cholerica, quæ requirunt regimen diuerſum ab eo quod diximus: & proprie quãdo ſunt aſſueta comeſtioni plurimæ. ipſa.n.cum non cibantur in principio.ſ. paroxyſmi, aut in hora quæ eſt prauior ea.ſ. hora ſtatus:non vacuæ ſunt eorũ diſpoſitiones a duabus reb⁹.ſ.

incurrunt

incurrunt alterum duorum. Nam ſi ſunt debilium uirtutum naturaliter ſcilicet pauci ſpiritus & ſanguinis ſuperuenit eis ſyncopis & moriuntur in paroxyſmo. Et ſi ſunt fortium uirtutum cadunt in extenuationem, & apparent ſupra eos ſigna ariditatis ex minoratione naſi, & profundatione oculorum & quòd tēpora ſunt depreſſa ideſt priuata ſuis tumoribus naturalibus: & fortaſſe ſuperuenit eis ſyncopis ante, ideſt ante hanc extenuationem, propter illud quod effunditur ad ſtomachos eorū de cholera mordicatiua, & cæteris.

Dubitatur utrum corpora cholerica indigeant contrario regimine ei quod diximus ſcilicet quòd ſint cibanda in principio, & ſtatu paroxyſmi. Et arguitur ꝙ non: quia multa ſunt talia. & ſic in multis eſſet hoc regimen obſeruandum: cum tamē Auicen. iubeat raro hoc regimen fieri. Secundo complexio ſicca indiget conſeruari cum ſiccis: ſicut humida humidis. unde diæta humida confert infantibus, & graſsis. ergo non debēt iſta corpora ſicca cibo humectari. Præterea. Dicit hoc regimen eſſe obſeruandum quando hæc corpora ſunt aſſueta plurimæ comeſtioni. Sed contra hoc eſt Galenus primo regiminis acutorum. cap. 4. ubi ponens duo exempla ponit illum cuius uult regimen attenuare cōſuetum plurimæ comeſtioni. Et uidetur conueniens. quia plurima comeſtio eſt ſignum plurimæ repletionis: & ubi eſt plurima repletio, conuenit minus cibare.

Dicendum pro ſolutione dubij quòd corpora, de quibus eſt hic ſermo, ſunt exuberantia multa cholera calida & ſicca materia utentia in uita ſua multo exercitio & parum dormientia: & de his eſt iuuenis de quo loquitur Galenus. 8. therapeuti. cap. 3. & in lib. de cauſis procatarticis. cap. 2. Non ergo ſunt omnia corpora cholerica ſed quædam: quod patet ex modo loquendi Auice. Non enim dixit corpora cholerica: ſed de corporibus: quaſi dicat. aliqua ſunt regenda regimine contrario ei quod ſupraſcriptum eſt. debent enim cibari in principio paroxyſmi, in ſtatu paroxyſmi & parum ante initium: & quandocunque fuerint incibata ne ſyncopizēt in paroxiſmo, & moriantur ſubito: aut ſi releuentur a ſyncopi incurrant extenuationem, & faciem tornatilem, qualis deſcripta eſt ab Hip. primo prognoſticorum. Si tamen eſſet poſsibile expectare declinationem paroxyſmi eſſet præſtantius. & ex his patet ſolutio ad rationem primam. Ad ſecundam dicendum quòd hoc accidēs quod timetur, prędiudicat naturali complexioni. Vel melius dic quòd non omnia corpora ſunt conſeruanda cum ſimilibus, ſed ſolummodo corpora inculpate ſana: immo huiuſmodi ſunt potius præſeruanda cum contrarijs prohibentibus ulteriorem lapſum cum ſemper prona ſint in ſiccitatem, & areſactionem. Ad tertiam dicendum quòd aliquis eſt homo aſſuetus multo cibo indigens illo propter plurimam eius reſolutionem. & hæc non impinguantur nec habent fęcem plurimam: & de iſto loquitur Auice. decimatertia tertij. cap. de ſignificationibus diſpoſitionum ſtomachi: & de hoc eſt ſermo hic. Aliquis eſt aſſuetus multo cibo non indigens eo qui eo repletur, & faſtiditur habēs multitudinem fæcum & conſtituitur in diſpoſitione neutra: & huic conuenit in feb. minoratio cibi. & de hoc loquitur Galenus primo regiminis acutorum. Aliter dicitur quòd cōſuetudo multi cibi, aut eſt diu aſſueta ante morbum: & hæc eſt illa de qua loquitur hic Auic. Alia uero parui temporis ante febrem, & de hac loquitur Gale. loco ſupra allegato. & forte hic reſponſio cōincidit cum prima. Notandum quòd in hac parte reperitur duplex litera. una eſt purior; altera prauior. ſi dicat purior textus eſt clarus in hora enim ſtatus calor eſt purior, praua intenſior & nō admixtus frigiditati cui frequēter eſt admixtus in principio. Si uero dicat prauior poteſt dupliciter intelligi. uno modo ad reſoluendum, & corpus extenuandum: & eſt ſenſus literæ clarus. Alio modo quo ad cibum & dicunt communiter quòd nocumentum cibationis eſt maius intenſiue in ſtatu paroxyſmi. ſed nocumentum cibationis in principio paroxyſmi eſt maius extenſiue: quia in ſtatu calor eſt intenſior, & cibus addit in calorem. ſed nocumentum cibationis in principio paroxyſmi eſt maius extenſiue: quia nocumentum eius extenditur ad omnia tempora paroxyſmi ſequentia. Ego autem credo nocumentum cibationis in principio paroxyſmi non ſolum eſſe maius extēſiue: ſed ſecundum plurimum eſſe maius intenſiue: cum intenſiora fiant nocumenta, & pauca iuuamenta. Nocent enim ſuffocando calorem innatū, coarctādo magis pulſum, & pauca eſt tunc indigētia cibi cum corpus nondum ſit exiccatum, & reſolutū. Item prolongatur principium, & cætera tempora, & mors poteſt ita accidere in principio per uiam ſuffocationis: ſicut in ſtatu per uiam reſolutionis: ſed in ſtatu nocet quia forte prolongat ſtatum & declinationem: licet forte prouocando ſudorē qui forte non prouocaretur ſine cibo: poſsit eſſe cauſa abbreuiationis eorum. Item facit aliqualiter excreſcrere calorem: ſed multa iuuamenta facit humectando & reſtaurando corpus exiccatum, & reſolutum. Credo itaq; intelligendū eſſe quòd ſtatus eſt hora prauior quo ad corporis exiccationē non quo ad cibationem. & maxime in his corporibus de quibus hic loquitur: in quibus poteſt accidere ſyncopis, & mors ſubita per uiam reſolutionis. Et non ſolum ſtatus eſt prauior hora ad occidendum per viam reſolutionis quàm principium immo declinatio paroxyſmi eſt prauior hora quàm principiū ad occidendum per uiam reſolutionis tertio de criſi. cap. tertio & ſecunda quarti capitulo de horis, & ſpeciebus mortis. Et ſi quæratur in quo tempore eſt melius cibare hæc corpora quæ ſyncopizant in paroxyſmis, & quādoq; ſubito moriuntur. Dicendum quòd ſyncopis poteſt accidere his corporibus dupliciter, uno modo ex defluxu choleræ ad hos ſtomachi: & hoc magis accidit in principio paroxyſmi. Aliomodo per viā reſolutionis: & hoc magis accidit in ſtatu. Dicendum igitur ꝙ ſi accidat ſyncopis ſolum ex defluxu choleræ ad ſtomachū, melius eſt cibare parum ante principium cum aliquo ſtyptico frigido, ſicut cum pane infuſo in uino granatorum, ut ſtomachus confortatus a ſe choleram repellat: aut ſi ueniret ad ſtomachum facile poſsit uomi. Sed in his qui ſyncopizār propter reſolutionem, aut utroque modo, debemus in principio, uel parum ante principium, & etiam in ſtatu ſi non poſsit expectare uſque ad declinationem: ſed in principio, uel parum ante principium cum cibo iam dicto. & forte ſi panis eſſet infuſus in uino ſtyptico eſſet præſtantius. In ſtatu autem cum aliquo reſumptiuo: ſicut cum aqua carnis, uino, & ſimilibus: ſi non poteſt expectare declinationem. hæc enim cura eſt coacta.

Et ſunt de hominibus quidam, qui ſunt exuberantis carnis: ſed cū abſcinditur ab eis cibus debilitantur, et extenuationem incurrunt: quare non tolerant prohibitionem cibi.

In parte præſenti ponit quendam canonem cibationis diuerſæ a communi conſuetudine cibationis ægrorum. Et dicit quòd de hominibus ſunt quidam exuberantis carnis a quibus cum cibus abſcinditur in paroxyſmo debilitātur, & extenuantur: quare non tolerant prohibitionem cibi. Notandum ꝙ corpora huiuſmodi ſanguinea, carnoſa ſunt duplicia. quædam enim ſunt denſa in poris ſuis, & hebentia humidum ſpiſſum, & ratione huius non facile reſolubilia: licet habeant multum de calore facientе ad reſolutionem. & hæc facile tolerant famē apud Gale. nono. Therapeutice. Quædam autem ſunt rara in poris ſuis & habentia humidum non ſpiſſum: & hęc ſunt facile reſolubilia: & cum patiuntur famem extenuationem incurrūt & ſunt cibanda in paroxyſmo: & proprie in ſtatu quando prolongatur.

Et omnis cuius calor īnatus fortis eſt valde, aut plurimus, aut calor innatus eſt valde debilis, non poteſt dimittere cibū.

In parte præſenti Auicen. ſumit cauſas cibationis diuerſæ a communi cibatione ægrorum dicens: quòd omnis cuius calor innatus eſt fortis ualde ideſt intenſus: aut ſiccitati coniunctus: aut utroque modo: ſicut in corporibus cholericis de quibus ſupra. Nam per hæc duo calor ſit acutior notabiliter reſoluens: & plurimus ideſt cum magna multitudine caloris ſequente multitudinem ſubiecti proprij: ſicut in ſanguineis; de quibus ſupra, & in infantibus. Aut calor innatus ualde debilis: quia remiſſus & paucus: ſicut in corporibus exanguibus priuatis calore: necnon ſpiritibus, aut merito complexionis aut merito ætatis: ſicut decrepiti non poſſunt dimittere cibū. ſunt enim in paroxyſmo cibandi.

Contra. contrarium diſpoſitionum regimina debent eſſe cōtraria. ergo ſi unus iſtorum non tolerat abſtinētiam, alter tolerabit eam. Præterea. Calor innatus valde debilis parum reſoluit. ergo tolerat abſtinentiam. tertio calor multus oſtendit

multam

multam copiam ſanguinis:& talis tolerat abſtinentiam. Ad primum dicendum ꝙ contrariarũ diſpoſitionum in eo ꝙ ſunt contrariæ cõtraria debent eſſe regimina. & hoc modo quia calor paucus,& calor multus ſunt contrarij: quia paucus parum reſoluit,& parum poteſt digerere. multus multum reſoluit,& multum poteſt digerere:indigent regimine cõtrario.ſ.paucus pauco cibo pro vice:ſicut in decrepitis,& exanguibus:& multus multo cibo pro vice: ſicut in infantibus,& ſanguineis: ſed in illo in quo cõueniũt,indigent ſimili regimine: conueniunt enim in hoc ꝙ vterq; eſt paratus extinctioni,vnus propter nimiam reſolutionem:alius propter paucitatem humidi: vnde niſi cito ſubueniatur extinguitur. Exemplũ habetis in lucerna habente multum de oleo: ſed papyrum magnum cum multo igne multum de oleo conſumente.hæc enim exigit multum oleum & frequenter. Si autem lucerna habeat valde modicũ de oleo,& papyrum paruum cum parua flamma exigeret paucum oleum,ſed frequenter:ſic eſt de cibo in corporibus multi & pauci caloris:& ex his patet ſolutio ad rationes alias.

Et de eis ſunt quibus accidit dolor,& leſio in ſtomacho,& dolor capitis propter communitatem,& iſti ſunt de hoc genere. Et iſtis fortaſſe ſufficit aqua hordei, & fortaſſe egent vt miſceat ſuccum granatorum,& ſimilia illi, vt confortetur os ſtomachi. Et quandoq; eſt nobis neceſſarium vt faciamus eos vomere cum facilitate ante cibum. Et in plurimis iſtorum ſi debilitantur:& proprie ſi ſuperuenit eis ſyncopis:cauſa nõ eſt vehementia debilitatis:immo effuſio materiei ad os ſtomachi. Cum ergo ſumunt in potu ſyrupum acetoſum permixtũ cum aqua calida multa: aut vinum permixtum cum aqua multa, euomunt in vomitu humores cholericos, & virtus eorum fit fortis. Cũq; cibantur aliquo robub ſtypticorum,ſedantur.

In hac parte Auic. explicat quaſdam diſpoſitiones præternaturales propter quas oportet variare cibationem. & explicat modos cibationum dicens ſex. primum quòd ſunt aliqui quibus accidit dolor in ſtomacho,& lęſio.ſ.alia:ſicut nauſea & ſuberſio.& dolor etiam capitis per cõmunitatem a ſtomacho. & iſti ſunt de hoc genere qui non poſſunt abſtinere a cibo. ſecundo dicit ꝙ iſtis fortaſſe ſufficit aqua hordei.& fortaſſe egēt vt miſceatur ſecum vinum granatorum,& ſimilia illi os ſtomachi confortantia,& infrigidantia:ſicut vinum cydoniorum.tertio dicit ꝙ quandoq; eſt neceſſarium vt faciamus eos vomere cum facilitate. i. lenibus remedijs ante cibum ad educendum ſuperflua quæ ſunt in ſtomacho.quarto dicit ꝙ pluribus iſtorũ ſi debilitantur:& proprie ſi ſuperuenit eis ſyncopis cauſa,non eſt debilitas magna.ſ.per uiam reſolutionis ſpirituum, & conſumptionem humidi:immo cauſa ſyncopis ſuæ eſt effuſio materiæ ad os ſtomachi. quinto dicit quòd cum ſumunt in potu ſyrupum acetoſum cum aqua calida multa:ut puta ſyrupi acetoſi.℥.2.aquæ.℥.4. aut circa:ita vt totum ſit tepidum:aut ſumant vinum permixtum cum aqua multa quod ſit ſimiliter tepidum euomunt humores cholericos:& uirtus eorum eſt fortis: quia non ſyncopizant propter defectum ſpirituum: immo propter compaſsionem cordis ad os ſtomachi. Vltimo dicit ꝙ cum cibantur aliquo rob ſtypticorum ſedantur.ſ. ſyncopis, & reliqua accidentia. Eſt autem rob ſuccus per decoctionem inſpiſſatus.Eligatur itaq; rob de citonijs,de piris,aut aliud ſimile frigidum oris ſtomachi confortatiuum,& cholerę repreſsiuum. Notandum primo ꝙ hi de quibus eſt hic ſermo dicuntur infelices à generatione. habent.n. porum felleum euntem ad os ſtomachi latiorem,quàm debeat eſſe in naturali diſpoſitione, & plus choleræ deferentem. vnde ex qualibet leui cauſa choleram euomũt. immo quidam omni die: & de his eſt ſermo apud Gal. ſecundo techni. & ſecundo regiminis acutorum cõm.29. Hi autem cibandi ſunt parum ante paroxyſmum uel etiam in principio paroayſmi aliquo ſtyptico infrigidante:ſicut dictum eſt. Nam huiuſmodi ſumpta aut prohibent aduentum choleræ ad os ſtomachi: aut ſi non poſſunt prohibere cum hoc cibo eã facile euomunt:& ſic ſyncopis prohibetur. Et hæc cibatio multum differt à cibatione primorum corporum cholericorum.illi.n.cum ſyncopizent propter debilitatem ſequentem reſolutionem,debent cibari cum aqua carnis,& uino. Eſt tamen melius ut aquæ carnis ſit aliquid frigidum ſtypticum admixtum, ut ſimul ſubueniatur debilitati per uiam reſolutionis, & ſyncopi venienti ex defluxu choleræ ad os ſtomachi:ſicut aliquando ſibi accidit. Et ſimiliter eſſet in his faciendum ſi ſuæ debilitati ſequenti raptum choleræ ad ſtomachum complicaretur debilitas per viam reſolutionis: ſicut accidit aliquando:& tunc etiã cibandi eſſent in ſtatu ſicut priores. primo ergo cibandi ſunt ante aduentum paroayſmi cum aliquo ſtyptico frigido prohibente aduentum choleræ ad ſtomachum. ſecundo ſi cholera peruenit ad ſtomachum procuretur eius eductio cum uomitu, tertio ſtomachus confortetur cum aliquo frigido ſtyptico.

Et ſenes quidem,& debiles, & infantes ſunt de genere eorum,qui non tolerant famem. De primis vero ſenibus ſunt, qui ſunt vehementis tolerantiæ,famis,& ſequuntur eos adoleſcentes:& proprie habentes ſolida membra amplas venas in aere frigido.

Hic ponit can. cibationis ſecundum ętates. Et primo facit hoc. ſecundo docet euitare quendam errorem. ſecunda ibi §Et multoties§ In prima parte dicit tria. primum ꝙ ſenes.ſ.decrepiti,& debiles ſicut conualeſcentes ex morbo reſolutiuo. Iterum debiles naturaliter propter humidi paucitatem, & caloris innati qui in hoc decrepitis proportionantur: & infantes ſunt de his qui non tolerant famem. immo ſunt cibandi in paroxyſmo omnis prolixo. ſecũdo dicit ꝙ de primis ſenibus ſunt aliqui qui optime tolerant famem:& hi ſunt qui habent humidum ſpiſſum cum denſitate pororum. tertio quòd hos ſenes in tolerantia famis ſequuntur adoleſcentes: per adoleſcentes intelligendo iuuenes,& pueros ſibi proximos qui proprie adoleſcentes vocantur. Nam adoleſcentia etiam ſignificat iuuentutem apud Concil. differentia.124.& proprie illi adoleſcentes, & ſenes primi optime tolerant famen qui habent ſolida membra.i. denſa in poris cum ſpiſsitudine humidi, & amplas venas:& cum hoc plenas ſanguine: non tamen cum calore valde intenſo,& in aere frigido parum reſoluente.& hic eſt aphoriſmus primæ particulæ. Senes facillime tolerant ieiunium. Raſis vero.17.continẽtis. capitu.4.unde Auicen. accipit hunc paſſum ſic dicit. Illi qui ſunt debiles uirtute ſicut decrepiti: & multę diſſolutionis ſicut pueri non poſſunt abſtinere à cibo: & qui plus pati poſſunt ieiunium ſunt ſenes: & poſt illos qui in vltimo iuuentutis. maxime tamen quorum corpora ſunt duri tactus,& paucæ diſſolutionis,& largi pectus: & aſſueti in aere frigido,& regimine groſſo ante morbum.

Et multotiens quidem errat medicus in huiuſmodi ægrotis ſecundũ alium modum: quoniã ipſe prohibet eis cibum in principio rei,& quando appropinquat ſtatus,& ſciunt quòd cadit virtus,cibant in illa hora neceſſario: iam ergo errauerũt duobus modis: et ſi ipſi cibarent eos in principio eſſet error ille,et ignorantia infra hunc errorem.

Hic ponit quendam canonem vt illum euitemus. ſecundo oſtendit nocumenta quę accidunt ex illo canone. ſecunda ibi §Accidit illis ægris.§ In prima parte dicit quòd medicus errat in cibando hos ægros.ſ. febrientes ſecundum alium modum: præter hunc qui ſtatim poſitus eſt: quia non cibantur in paroxyſmo qui ſunt cibandi iuxta canones ſtatim poſitos. Sed hic ſecundus error eſt: quia medicus ignarus prohibet cibum in principio vniuerſali: aut minuit magis quàm oportet. Et quã do appropinquat ſtatus uniuerſalis,& vident virtutem cadere coguntur tunc neceſſario cibare groſsius quàm oportet: quapropter errant duobus modis. Vnus modus, quia non cibauerunt in principio quando erat cibandum. ſecundo, quia cibant in ſtatu magis quàm ſit cibandum: & ſi cibaſſent in principio etiam groſsius,quàm opus fuiſſet, minor error fuiſſet,& minor ignorantia.i.minus nocumentum quàm cibare ipſos in ſtatu,& non cibaſſe in principio,aut minus cibaſſe, quàm erat opportunum. Cibatio. n. facta in ſtatu plus nocumentum affert quàm cibatio facta in principio iuxta ſupius determinata.

Et accidit iſtis ægris,ut accidant eis catarrhi nauſeatiui et cholerici,et uigilatiui propter reſolutionem, et priuationem digeſtionis,et inquieti fiunt,et alienantur et coarctant materia uirtutes eorum,et multiplicantur ipſorum uapores.quare

audiunt

audiunt id quod non eſt, et tremunt, et citantur uel ſaliunt, et permutantur in lectis : et imaginantur quod non eſt : et tremunt uel ſaliunt labia eorum inferiora propter dolorem oris ſtomachi: et contriſtantur animæ eorum propter grauitatem materiei.

Hic ponit nocumēta quę accidunt illis qui in principio nō cibantur, aut cibantur ſubtilius quàm erat opportunū : poſtea cibantur in ſtatu groſsius quàm eſt opportunū. acciduot enim catarrhi nauſeatiui.i.nauſeam excitantes fluendo ad os ſtomachi. Et cholerici: nam quantuncunq; ſe.non penderet a cholera, multoties tamen ea excitantur humores cholerici: qui quia ad motum ſunt proniores ſimul cum alijs humoribus mouentur ad os ſtomachi· immo faciunt alios humores fluere: & uigilatiui.i.vigilare facientes ſua caliditate & ſiccitate: & fortaſſe tuſſim excitādo ſi fluant ad pulmonē.& hi catarrhi poſſunt excitari tam propter ſuperfluam inanitionem calore inflammato defectu cibi : & ſua inflammatione liqueſaciendo humores in capite contentos, quàm propter ſuperfluam repletionē cibi tempore ſtatus, unde corrumpitur cibus: & euaporando eſt cauſa huiuſmodi catarrhorum. propter quod dixit propter reſolutionem.i.diſſolutionem tēpore inanitionis in principio, & priuationem digeſtionis ſumpto cibo tempore ſtatus, & inquieti fiunt & reuoluuntur non potentes quieſcere in uno loco, maxime propter vigilias ſequentes acutos uapores ad caput peruenientes.& alienantur uaporibus peruenientibus ad organa uirtutum interiorum ſuas operationes impediētibus : ſicut in phreneſi non uera accidit. Et coarctant materiæ uirtutes eorū.ſ.animales, naturales, & uitales: aut omnes, aut plures ex his. Et per materias intellige chylum cum uaporibus ſuis: & materias malas quæ ex chylo corrupto generantur. Et poteſtis etiam intelligere materias diſſolutas tempore inanitionis: & multiplicantur uapores maxime per actionem caliditatis tempore ſtatus agentis in cibum : & in ea quæ ex cibo generantur. quare audiunt illud quod non eſt, uaporibus multiplicatis & uenientibus ad meningam auditus: ſunt enim cauſa tinnitus: unde exiſtimant aliquem ſonū eſſe in aere, qui non eſt: & ſimiliter imaginantur quod non eſt. Ex eadem cauſa tremunt, citantur, uel ſaliunt, & commouentur labia eorum inferiora propter dolorem oris ſtomachi ſequentem: aut cibi corruptionem: aut catarrhum ad ipſum defluentem. Eſt enim pellicula labij inferioris ori ſtomachi continua. Vnde ore ſtomachi commoto commouetur labium inferius magis quàm ſuperius: licet etiam ſuperius continuetur ori ſtomachi: quia cū ſit pendens non eſt aptum ita commoueri ſicut inferius. Et contriſtantur animæ eorum propter prauitatem materiæ euaporantis ad cor, & ad cerebrum, ſiue illa materia ſit chylus corruptus: ſiue genita ab eo. & hæc ſententia ſumpta eſt ab Hipp. ſecundo regiminis acutorum. §. illo Multotiens autem a capite. Et ſic eſt finis huius capituli.

Canon in dando in potu aquam hordei: & ſyrupum acetoſum. Cap. IX.

AQua hordei quædam eſt, in qua non eſt de corpore hordei: niſi quod eſt ſicut virtus et forma, et non eſt ei introitus in curatione, aut fiducia, in iuuamēto: niſi quādo eſt completa decoctionis. Et quę de ea eſt melior, eſt ut ſit aqua quantitatis ſacraiati.xx.et hordei ſacraiati.i.et ſit tam reducta proprie ad quintam: et aſſumatur illud quod de ea rubeum eſt, et ſubtile: hoc enim eſt ſubtile cuius nutrimentū eſt minus: et cuius humectatio eſt maior: et ablutio eius, et extractio ſuperfluitatum ab ea, et digeſtio facta ab ipſa eſt multa æqualis.

Quia Auicen. promiſit ſuperius ſe facturum ſermonem ſingularem de aqua hordei, & ſyrupo acetoſo. Ideo facit hoc capitulum in quo agit de modo conficiendi aquam hordei & ſyrupum acetoſum. Et ponit can. in uſu utriuſque. Habet hoc capitulum tres partes. In prima docet facere aquam hordei, In ſecunda ſyrupū acetoſum. In tertia ponit can. in uſu utriuſque. ſecunda ibi § Et melior quidem ſi. § tertia ibi § Et aggregare. § prima in duas. nam in prima ponit duas diuerſitates aquæ hordei penes ingredi parum, aut multum de corpore hordei in aquam. In ſecunda ponit diuerſitates ipſius ſumptas ex parte hordei. ſecunda ibi § Et aqua quidem hordei. § prima in duas. nam in prima parte docet conficere aquam hordei in quam ingreditur uirtus hordei & parum de corpore eius. In ſecunda docet conficere aquam, in quam ingreditur multum de corpore hordei. ſecunda ibi § Et de ea eſt in aqua. § In prima parte dicit quod quædam aqua hordei eſt in qua non eſt de corpore hordei.ſ. aliquid notabile: ſed ſolum aliqoid quod eſt ſicut uirtus prima aut ſecunda. & forma.i. proprietas tertia, non ꝙ illud parum quod ingreditur de corpore hordei in aquā ſit uirtus prima aut ſecunda aut tertia eius· ſed in ipſo ſeruātur huiuſmodi uirtutes. ſecundo dicit ꝙ non ualet in curatione: neque eſt fiducia in iuuamento eius niſi quando eſt completæ decoctionis.ſ. uſq; ad aperturam granorū hordei incluſiue: non tamen magnam ſed inchoantem. nam ſi eſſet magna multum de corpore hordei in aquam ingrederetur. tertio dicit quòd melior aqua hordei eſt, ut ſit aquæ ſacraiati.xx.& hordei ſacraiati unum. Eſt autem ſacraiati pondus quatuor drachmarum cum dimidio: aut ſecundum alios ſex dracmarum. Sed non poteſt eſſe error. hordeum ſit ſubiugecuplum ad aquam, & bulliérint ſimul donec remaneat ſolum prope quintam partē aquæ. quarto dicit quod de ea ſumatur illud quod eſt rubeum, & ſubtile, & ſpiſſum remanens in fundo: tendens uero magis ad albedinem abijciatur. Hoc enim ſubtile aquæ eſt pauci nutrimenti quia parum eſt in eo de eo corpore hordei, ſed eius humectatio eſt maior ratione aquæ. ſed ablutio eius, & extractio ſuperfluitatū, ſcilicet per urinam, & per ſeceſſum eſt ratione aquæ: uirtutis abſterſiuæ quę eſt in cortice hordei intrinſeco ratione nitroſitatis ſparſæ cum eius ſuperficie: & digeſtio eius eſt multa æqualis.i.non ſuperfluens. infrigidat enim, & abſtergit: ſed non ſuperflue & humectat ſufficienter.

Et de ea eſt in qua eſt aliquid de corpore hordei, & farina eius. Et magis dilectum mihi in huiuſmodi eſt, ut non ſit plurimum decoctum: immo ſecundum menſuram qua auferat inflationem, & non perueniat ad hoc ut faciat ipſam uiſcoſam vehementer. Et huiuſmodi quidem eſt pluris nutrimenti, & minoris ablutionis, & digeſtionis: & accidit ei multoties ut acetet in ſtomacho frigido in ſubſtantia ſua : & ſi ſit in eo calor extraneus multus de malitia complexionis.

In parte iſta agit de aqua hordei in qua eſt plus de hordei corpore: & farina eius quam dicit non multum debere decoqui: ſed ſecundum menſuram quę aufert inflationem ab ea quę eſt apta eſſe in ea merito huius hordei ventoſabilis: niſi ſufficienter decoquatur. non perueniat ad hoc ut faciat ipſam uiſcoſam vehementer: & hæc quidem eſt pluris nutrimenti ratione farinæ ingredientis in aquam: ſed eſt minoris ablutionis, ratione paucitatis aquę: unde nō impetuoſe fluit: & eſt minoris digeſtionis ſua uiſcoſitate abſterſionem impediente. ſecundo dicit quòd multotiens acetet in ſtomacho frigido naturaliter: quamuis ſit in eo calor extraneus, & multum de malitia complexionis calidæ. nam ſi ſtomachus eſſet calidus & ſiccus naturaliter: & cum hoc habens calorem extraneum potius corrumperetur ad fumoſum, quàm ad acetoſum. & hęc aqua eſt magis apta acetoſari cū diutius permaneat in ſtomacho, quàm aqua ſubtilis de quà ſupra. Modus autem faciendi hanc aquam eſt permittendo ipſam magis bullire, ſcilicet uſq; ad completam aperturam granorum hordei: ita tamen ut non inſpiſſetur. ſic enim eſſet ptiſana, & non aqua hordei.

Et aqua quidem hordei quandoq; eſt decocta ex hordeo ipſo ſicut eſt: & quandoque eſt excorticatum.

In parte iſta ponit duas maneries aquæ hordei ſumptas ex parte hordei dicens: ꝙ eſt aliqua aqua hordei facta ex hordeo ipſo.ſ. ſicut eſt: quia non mundato a cortice.ſ. interiori: ſed bene ab exteriori. facta enim ex hordeo non mundato ab aliquo cortice non habet iuuamenta quæ quærimus ex aqua hordei: ut vult Meſue & Azarani⁹ libro decimoſexto capitulo primo. & huius uirtutes poſitæ ſunt ſuperius. Alia eſt aqua facta ex hordeo mundato ab utroque cortice quæ eſt minus abſterſiua quàm prior ſed magis ſitim, & aſperitatem ſedat: inflammationem extinguit magis: humectat guttur: pectus, & pulmonem

lenit

lenit, pręcordia humectat &c. Sed prima ratione abſterſionis magis digerit, abluit, & aperit oppilatiooes quàm ſecunda. Pro clariori intelligentia eſt ſciendũ primo ꝙ ex hordeo poſſunt fieri iſta. ſ. aqua hordei, ſuccus, ptiſana, Kiſch, ſauich, alphita, polenta, puls, pulmentum, far. Et aqua hordei eſt corpus humidum potabile in quo aqua in magna quantitate excedit hordeum, ſiue hordeum ſit fractum ſiue nõ. Succus hordei eſt humidum expreſſum ex hordeo. Ptiſana uero hordei eſt cibus liquidus medius ſecundum ſubſtãtiam inter potũ uerum, & cibum maſticatione indigentem. Et fit dupliciter, uno modo farinam hordei paucam aquæ hordei admiſcendo quæ tandiu permittantur bullire, donec fiat liquor medius inter uerũ potum, & cibum maſticatione indigentem: & cũ decoquitur debet ſemper permiſceri ne fundo adhereat. decoctio autem ſufficiens per odorem cognoſcitur. Fit etiam ptiſana decoquendo hordeum mundum tanta decoctione ut fiat cibus mediocris ſubſtãtiæ ut ſtatim dictum eſt. Et eſt duplex: quædam non colata, quædam colata, quę poſtquam facta eſt colatur, & partes groſsiores abiiciuntur. Kiſch uero hordei eſt ſuccus ex hordeo poſt decoctionem expreſſus: & eſt idem quod ptiſana colata. Puls uero & pulmentum alphita, & polenta hordei eſt idem quod ptiſana hordei quomodocunque fiat. Far uero hordei eſt hordeum groſſum in partes fractum: licet ſumendo a frangendo far dictum fieri poſsit ex quocunque grano. verum apud nos far eſt quoddam ſpeciale granum in partes fractum: quod forſitan eſt ſpecies hordei. Aqua vero hordei apud Meſue quem debes ſequi (eſt enim doctor veritatis) eſt duplex. Vna quæ eſt potus medicinalis. Altera quæ eſt potus tantum. Prima fit hoc modo. Recip. hordei excorticati a cortice primo exteriori. poſtea fricati cum panno aſpero fricatione vehementi circiter librã vnam: & ſit hordeum ſubtile medium inter nouum & antiquum ſuper quod non ceciderit aliquid corruptionis, neque de contagione fumi, aut pulueris: & quod conſeruatum fuit in loco aeri libero: & iam habuit perfectionem in natiuitate ſua: & ponatur in olla munda, & vitreata, & optime abſterſa: & pone ſuper ipſum aquæ lib. 20. quæ aqua ſit bene conditionata: & exerce coctionem cum omni facilitate quantum eſt poſsibile: & ſine fumo auferendo a principio ſpumam eius & decoquatur uſq; ad conſumptionem medietatis aquæ: aut duarum tertiarum. deinde conſeruetur in vaſe uitreo. Habet enim hæc aqua uirtutem lenitiuam reſultantẽ in ea ex aqua & medulla hordei: & abſterſiuam, & lauatiuam a nitroſitate quadam expãſa in cortice interiori hordei tegente medullam eius: eſt igitur lauatiua, ſputi facilitatiua, uentris lubricatiua, oppilationes aperit, & urinam prouocat. Ars uero faciendi aquam hordei quę eſt potus tantum completur hoc modo. Reci. hordei excorticati circa lib. 1. & frica ipſum cum panno aſpero fricatione vehementi uſque ad excluſionem, & ſeparationem corticum exteriorum omnino: & laua lauationibus pluribus cum aqua calida. deide pone illud in olla: & poſtea funde ſuper illud aquæ circiter lib. 8. deinde bulliant cum facilitate ebullitione una: & proiiciatur ab eo aqua illa. deinde pone ſuper ipſum aquæ circiter lib. 20. & decoque cum facilitate uſque ad lib. 10. vel 7. deinde cola & recõde in vaſe uitreo. hæc autem aqua ſitim, & aſperitatem ſedat, inflãmationem extinguit, pectus, & pulmonem, & guttur lenit: ſitim extinguit: uentrem lubricũ reddit: præcordia humectat, & ſpiſſum facilitat. Hæc autem aqua ulteriorem recipiens decoctionem refundendo adhuc parum poſt parum ſuper eam circiter lib. 10. aquæ calidæ efficitur cibus, & potus, quæ quibuſdam colatum, quibuſdã non colatum Hippoc. dari iuſsit ſecundum neceſsitatis exigentiã. Eſt enim non colatus pluris nutrimenti: colatus uero paucioris. & quãdo ulteriorem recipit decoctionem uſquequo ſit mediũ inter ſiccum, & liquidum eſt cibus laudabilis habens bonitates ſolennes, quo utendum eſt, cum adhuc pluri opus eſt nutrimento. Diuerſitates autem quas tu reperies inter auctores uariantes proportionem aquæ ad hordeum: & in maiori aut minori decoctione. ſicut hic uides inter Meſue, & Auicen. concorda diſtinguendo de hordeo. Eſt enim quoddam quod cito decoquitur, quoddam quod tarde: licet etiam inter aquam ſit hæc differentia. eſt enim quædam aqua in qua res cito decoquĩt, & eſt melior: quædam in qua tarde, & eſt deterior. Et ſecundũ hoc auctores ſicut Auicen. uoluerunt decoctionem maiorem fieri

Ptiſana quomodo fiat.

Aqua hordei quomõ fiat.

vſquequo remaneat fere quinta pars. alii uero ſicut Meſue econtra. Accidunt etiam hæ diuerſitates ſecundum uas in quo exercetur decoctio cum eſt lati, aut ſtricti orificii. Cum enim eſt lati orificii opus eſt plus de aqua conſumi: cum uero ſtricti econtra. Iſtæ etiam diuerſitates ſunt ſecundum diuerſitatẽ iuuamentorum quæ quæris ex aqua hordei. Cum enim uis facere aquam hordei quę ſit potus medicinalis pauciori opus eſt decoctione. Cum uero uis facere potum tantum, opus eſt pluri decoctione. Cum vero ptiſanam quæ per aquam hodrei aliquando intelligitur adhuc pluri opus eſt decoctione. Cum uero cibum maſticatione indigentem multo pluri opus eſt decoctione. Diuerſitates autem in hoc ꝙ hordeum debeat eſſe fractum, uel integrum ſoluuntur ſecundum diuerſas neceſsitates. Si enim uis quòd plus de corpore, ſiue farina hordei ingrediatur in aquam, melius eſt ut ſit fractum. ſic enim erit magis nutritiuum. Si enim opus eſt minori nutrimento, debet eſſe integrum. Nota quòd cum uis plus humectare melius eſt hordeum groſſum, cum uero minus melius eſt hordeum ſubtile. Sed ut non ſit error in aqua hordei attende hoc ſolum. Nam cum uis facere aquam hordei potum medicinalẽ bulliat hordeum quouſque incipiat aperiri: ſi uero potum tantum bulliat uſque ad completam apertionẽ. Vltimo nota quòd aqua hordei conuenit in febribus cholericis, & ſanguineis. Item in febribus phlegmaticis a plegmate ſalſo: & in febribus melãcholicis a melancholia aduſta. ſed in febribus pendentibus ab humoribus frigidis quibus non inſit caliditas, nec de per ſe, nec de per accidens raro cõuenit: in febribus uero ephemeris cõuenit. In hecticis conuenit aqua hordei: quæ eſt potus tantum magis quàm illa quæ eſt potus medicinalis. Si uero in febribus pendentibus ab humoribus frigidis uis ea uti, decoquatur ſimul cum hordeo aliquid calidum: ſicut radix apii, aut fœniculi aut ſimilia. Et pro potu quotidiano poſſumus in his uti aqua zuccarata, cum zuccaro optimo. & ſi uis aliquantulum calefacere cum zuccaro vnius coctæ: & ſi uis vti aqua hordei ſit medicinalis. eſt enim minus frigida: & potus bonus quotidianus in febribus pẽdentibus ab humore frigido uiſcoſo eſt aqua zucca. cum pauco oxymelite ſimplici.

Dubitatur vtrũ aqua hordei ſit humida virtualiter: quia de actuale humiditate non eſt dubium. Arguitur ꝙ non. quia hordeum ſiccum eſt virtualiter merito ſuæ complexionis: & complexio aquæ non eſt ſicca neque humida cum non habeat complexionem, quia ſimplex. ergo aqua hordei ſecundum complexionem ſuam eſt ſicca, & ſic virtualiter erit ſicca. tenet conſequentia, cum non componatur niſi ex aqua & hordeo. Solet dupliciter reſponderi, primo quòd licet aqua ſimplex non habeat complexionem, humiditas tamen ſua actualis uincit cõplexionem ſiccam hordei: & ſic uirtualiter humectat.

Cõtra ſequitur ꝙ omnis decoctio facta in aqua eſt humida virtualiter, & debet humectare. conſequens falſum. & contra Meſuem tractatu ſeptimo. & contra omnes auctoritates. Sed probatur conſequentia, quia aqua determinat ſibi ſummam frigiditatem, aut ſaltem ſine admixtione ſiccitatis, quia ſimplex, & eſt maioris quantitatis quàm reliqua quæ decoquitur in ea ergo aggregatũ debet eſſe uirtualiter humidum. Præterea, Humiditas actualis quæ eſt qualitas prima nõ contrariatur cõplexioni ſiccæ quæ eſt qualitas ſecunda: cum tantum unum uni opponatur. Et certum eſt humiditatem aquæ quæ eſt qualitas prima, opponi ſiccitati quæ eſt qualitas prima: & ſic non opponitur complexioni ſiccæ: quare non ſibi contra operatur. Et confirmatur, quia ambæ poſſunt in eodem ſubiecto intendi: ſicut in febientes cuius complexio efficiatur humida. Et conſequenter ſequitur ꝙ idem corpus per aquam hordei exiccabitur, & humectabitur. Aliter dicunt quidã ſicut Marſilius inguem in quæſtionibus ſuper illo libro de generatione: ꝙ quodlibet elementum determinat ſibi duas qualitates actuales: & duas virtualiter tales a primis diſtinctas: & ſic in aqua erit humiditas actualis: & humiditas uirtualis abinuicem diſtinctæ: & ſic per humiditatẽ uirtualẽ cõtra operabit ſiccitati complexionali hordei: licet nõ per humiditatẽ actualẽ. Contra adhuc ſtãt rationes factæ cõtra primã reſponſionẽ niſi dicat: ꝙ illa humiditas eſt remiſsior q̃ ſit humiditas actualis: & ſic cõſequenter decoctiones illæ erunt ſiccæ, in quibus bullient notabiliter ſicca, & in notabili quantitate: ſed illæ in quibus bullient remiſſe ſicca, aut in pauca quantitate erunt humidæ. &

ita dicatur de alijs qualitatibus.

Sed contra hanc reſpōſionem ſunt inſtantiæ difficiles quas relinquo dominis philoſophis. Vna tamen medicinalis inſtantia eſt ſatis apparēs. ſequeretur enim quòd aqua decoctionis chamomillæ eſſet frigida uirtualiter. conſequens contra experientiam, & contra communem opinionem. & conſequētia probatur. quia aqua eſt primum frigidorū: & magis frigida quā humida: aut ſaltem æqualiter ſecundū omnium opinionē. ſed camomilla non eſt magis calida, quā hordeū ſit ſiccum. ergo &c. Hæ inſtātiæ ſunt mihi difficiles quibus male pōt rūderi niſi forte dicatur ꝙ hordeū ſit ſiccū ſecundū cortices: eſt tamē humidum quo ad medullam & farinam eius. quod tamen non bene cōſonat mentibus auctorū. Nec ualet ſi diceretur quòd aqua qua utimur non eſt ſimplex: quia certum eſt ꝙ non ſit uere mixtum: neque habet complexionem: ſed da his alia.

Modus cō ficiēdi ſyrupū acetoſum.

Et melior quidem ſyrupus acetoſus apud me eſt ille in quo ponitur zuccarum in vaſe: deinde funditur ſuper ipſum acetum forte, quòd ſit de vino, tantæ quantitatis ne eleuetur ſuper dorſum zuccari, immo dimittat ipſum diſcoopertum, deinde ponuntur ſub vaſe carbones quieti, et cinis calidus donec liquefiat zuccarum in aceto ſine ebullitione: deinde colligitur ſpuma: & dimittitur vna hora cū multo calore, donec miſceatur zuccarum cum aceto: deinde fundatur ſuper ipſum aquæ quantitas duorum digitorum, & bulliat vſq; ad ſpiſſitudinē.

Hic docet conficere ſyrupum acetoſum dicens: ꝙ melior ſyrupus acetoſus eſt ille in quo ponitur zuccarū .ſ. triū coctarum in uaſe. deinde fundit̄ ſup ipſum acetū forte: quod ſit de uino ut ſit magis inciſiuum, & penetratiuū: & non debet eſſe ea uino granatorum, aggreſta, & ſimilibus: neque ex aqua. & ſit tantæ quantitatis ut non cooperiat zuccarū totaliter: ſed ſecūdū dorſum eius. .i. ſecūdū partē altiorē maneat diſcoopertū. deinde accendat̄ ignis quietus. .i. paruus ex carbonibus: ita ut cinis calidus cum paucis prunis ſufficiat donec liquefiat zuccarum cum aceto ſine ebullitione. deīde tollat̄ ſpuma, & dimittat̄ ſic hora una cum multo calore: ſed abſq; ebullitione notabili donec miſceat̄ zuccarū cum aceto. deinde fundat̄ ſup ipſo aquæ quātitas duorum digitorum ſm latum: & poſtea bulliat donec inſpiſſet̄. Modus tñ Meſne quem debes ſequi eſt clarus, & bonus. Accipe zuccari albi lib. v. funde ſup illud in uaſe lapideo aquæ fontiū dulciū & clarorū lib. iiij. & decoquat̄ ſemꝑ abijciendo ſpumam. Et ſit ignis quo coquit̄ prunarum aut tenuis flāmæ & ſine fumo donec clarificet̄: & diminuta ſit aqua ſicut medietas. deinde funde ſuper ipſum aceti uini albi & clari lib. ij. ſi uis facere parum acetoſum. ſi uero multū, pone libras. iiii. ſi uero mediocriter, pone aceti libras tres. & poſtea ꝑfice decoctionē uſq; ad ſpiſsitudinē & ſit doſis eius ab. ℥. i. uſq; ad tres cum aqua frigida bene cōdōnata. In hoc. n. ſyrupo acetoſo eſt infrigidatio ꝑ aquā & acetum: & eſt humectatio pꝑ aquā, & aliqualiter ꝑ zuccarum: ſi non eſt antiquū incidit, & aperit ꝑ acetum: & abſtergit per zuccarū: & etiā aperit, & eſt potus cōueniens in febribus. Quantitas autē aceti debet poni ſecundū guſtum hominis, & eius tolerantiā, & ſm groſsitudinē, aut ſubtilitatē materierū, earunq; uiſcoſitatē. In groſsiori. n. & uiſcoſiori plus de aceto debet poni, & acutius, & ualet in omni materia: ita ut etiā in melācholica: quāuis ſibi aſsimiletur ſm qualitates primas ꝓpter inciſionē, ſubtiliationē, & abſterſionem, quæ eſt in eo merito aceti, & zuccari. miſceatur autem tātum aquę in potu quotidianæ quantum exigit guſtus patiētis.

Et aggregare ſyrupum acetoſum: et aquā hordei ſimul eſt illaudabile: quoniam corrumpit aquam hordei ſecundum plurimum.

In parte præſenti ponit octo canones, quorum primus eſt, Aggregare .i. miſcere ſyrupum acetoſum, & aquam hordei ſimul eſt illaudabile: quoniā ſyrupus acetoſus corrumpit aquā hordei ſecundum plurimum ſcilicet ad acetoſum.

Contra. quia auctores præcipue Auice: permiſcet ſyrupum acetoſum cum aqua hordei. prima tertij capitulo de phreneſi: & infra docebit miſceri cum aqua hordei parum aceti. Similiter in capitulo de febre phlegmatica concedit hanc mixtionē. Item Gal. primo alimētorum docet acetum ptiſanę miſcere.

Pro ſolutione horum dicendum ꝙ aqua hordei: aut datur gratia cibi ſicut illa in qua plus eſt de farina: & tunc non debent permiſceri. nam ſyrupus acetoſus in notabili quantitate faceret ipſam ex ſtomacho deſcendere ante completam digeſtionem. Et quāuis Gal. permiſceat acetum cum ptiſana hoc facit in pauca quantitate: ut ſit inciſiuum & prohibitiuum inflammationis: & non ſit tantum ꝙ faciat illam deſcendere. Si autem aqua hordei detur ad alterandum, & non dubitetur de acetoſitione: quia forte datur in ſtomacho naturaliter calido in quo non ſunt humores potētes corrumpere aquam hordei ad acetoſum: permiſceri tunc poſſunt adinuicem: licet etiam ſeparati poſsint dari. Si autem detur in ſtomacho naturaliter frigido: aut in quo ſunt humores potentes corrumpere aquā hordei ad acetoſum: non debent permiſceri: quia corrumperetur ad acetoſum. ſed debet prius præmitti ſyrupus acetoſus ne dicet, poſtea exhiberi aqua hordei: quia tamen frequenter in ſtomachis febrientium reperiuntur humores huiuſmodi. Auicenna prohibuit huiuſmodi adinuicē permiſceri: ne ſyrupus acetoſus adiuuet ad corrumpendum aquam hordei ad acetoſum & quia hoc non eſt ſemper: ideo dixi ſecundum plurimū.

Et non oportet vt detur in potu aqua hordei cum ſiccitas naturæ adeſt: immo ante ipſam fiat clyſtere.

Secundus canon. Non detur in potu aqua hordei cum uenter eſt ſiccus: immo ante ipſius exhibitionem fiat clyſtere. Hic canon ſumptus eſt ab Hipp. primo regiminis acutorum: & uerificatus in principio præcedentis capituli. Et poteſt hic canon intelligi tam de aqua hordei quæ datur pro cibo. quia regulariter ante cibi exhibitionem debet uenter eſſe nō plenus fęcibus. poteſt etiam uerificari de aqua hordei data medicinaliter. ipſa enim habet uirtutem abſtergendi, & leuandi ſuperfluitates quas ad loca fæcum conducit, quæ prohibitæ ab exitu propter fęcum obuiationem nocebunt euaporantes: aut motæ aduenas, quare præmittatur clyſter.

Quòd ſi acetet in ſtomacho, detur in potu quod de ea eſt magis ſubtile. Quòd ſi acetat, coquatur cum ea radix apij, & eius ſimile. Si vero acetat iterum, tunc neceſſarium eſt vt miſceatur aliquid piperis cum ea, proprie quando materia non eſt vehementis ſubtilitatis, et caliditatis.

Tertius canon. Quòd ſi acetat ſcilicet aqua hordei in ſtomacho det̄ in potu quod de ea eſt magis ſubtile: quia eſt calidius, & paruam moram contrahit in ſtomacho. Quòd ſi acetat etiā illud quod eſt ſubtile, coquatur cum ea radix apij, uel ſimile: ſicut ſeniculi. Si uero adhuc acetat neceſſarium eſt ut miſceatur ſecum aliquid piperis: dum decoquitur. Et proprie quando materia non eſt uehementis caliditatis, nec ſubtilitatis.

Notādum quòd aqua hordei eſt merito complexionis, quia frigida, & merito modi ſubſtātiæ, quia ſubtilis apta ut acetoſetur. propterea concurrente frigitate ſtomachi, aut humoribus frigidis in ſtomacho facile corrumpitur ad acetoſum, quæ corruptio nocet digeſtioni. propterea ſuccurrendum eſt iuxta ordinem ſupraſcriptum.

Et quando multiplicatur eius inflatio: tunc miſceatur cum ea ad calefactos parum aceti vini acetoſi.

Quartus canon. Quando multiplicatur eius ideſt aquæ hordei inflatio miſceatur cum ea ad calefactos ideſt inflammatos parum uini acetoſi ideſt aceti uini.

Pro quo notandum quòd licet inflatio a uentoſitate prouenient caloris ſignificet debilitatem reſpectu caloris reſoluentis materiam inſenſibiliter: inflatio tamen aliquando prouenit propter uehementem caliditatem tranſmutantem humorem in uentoſitatem. Qua propter in calefactis ſcilicet exceſsiue nimia caliditate uentoſantibus humorem, conuenit parum aceti uini quod penetrando remittit caliditatem: & ita prohibet inflationem a uentoſitate pendentem. Et quid per acetum uini habeamus intelligere patet per Raſim. 17. continentis. capitulo de febre ſanguinea in fine auctoritate Mengari. Quando uis ut deficiat inflatio aquæ hordei: pone in ipſa ex aceto uini: & proprie in calefacto, uel cholerico. Si uero in-

flatio

ſtatio proueniret propter caliditatis diminutionem, acetoſa non conuenirent. Nam acetoſa cauſant uentoſitatem apud Auic. 20. tertij. tractatu primo, capitulo de cura priapiſmi in fine.

Verum enim ſyrupus acetoſus in potu datur incidit humores, & præparat ſuperfluitates ad expulſionem: & tu conſequenter poſt duas horas da aquã alkiſch hordei ſubtilem prædictam, vt abluat quod incidit, & abſtergat id, & extrahat ipſum per ſudorem, & prouocationem.

Quintus canon. Cum ſyrupus acetoſus in potu datur incidit humores, & præparat ſuperfluitates ad expulſionem facit enim operationem digeſtiui. Et conſequẽter poſt duas horas da aquam Kiſch hordei ideſt hordei excorticati a cortice exteriori ſubtilem prædictam ſcilicet illam quæ eſt potus medicinalis, ut abluat quod incidit ſcilicet ſyrupus acetoſus: & abſtergat, & extrahat illud per ſudorem, & prouocationem ſcilicet urinæ. Qua propter ſyrupus acetoſus eſt præmittendus, ſicut digeſtiua præmittuntur euacuatiuis. Nota tamen ꝙ licet aqua hordei habeat uirtutem lauatiuam: non tamen habet uirtutem tertiam prouocantem, aut ſudorem facientẽ. Sed materijs inciſis per ſyrupum acetoſum: deinde commotis per aquã hordei natura commouetur ad expellendum per has uias. adiuta tamen ab aqua hordei.

Et non eſt nocumẽtum ſi detur in potu ſyrupus acetoſus apud cœnam, cum iam ſeparatus eſt cibus a ſtomacho.

Sextus canon. Non eſt nocumẽtum immo ſupple iuuamentum ſi detur in potu ſyrupus acetoſus apud cœnam ideſt ante cœnam ſcilicet tanto tempore ꝙ ſit digeſtus cum cœna ſumitũ & ꝙ ſit etiam celebrata digeſtio cibi præcedentis: & ſic faciũt plures qui digeſtiua exhibent bis in die ſcilicet ante cœnam: & in mane confidentes per hunc modũ digeſtionẽ uelocitari.

Et quandoq; eſt neceſſarium vt præmittatur iuleb ante aquam hordei, vt addat in humectatione: & illud eſt cum vides ſiccitatem dominantem ſuper corpus, & linguam.

Septimus canon. Quãdoq; eſt neceſſarium ut præmittatur iuleb quod fit ex aqua & zuccaro ante aquam hordei ſcilicet per duas horas. aut circa ut corpus, & materia humectetur: & hoc maxime obſeruandum eſt cum uides ſiccitatem dominantem, ſuper corpus & linguam. Eſt enim hoc humectatiuum ratione aquæ & zuccari: licet etiam ratione zuccari ſit abſterſiuum. Vbi ergo indiges amplius humectationem præmitte iuleb aquæ hordei. Vbi uero inciſione, & ſubtiliatione ſicut in materijs groſsis, & uiſcoſis præmitte ſyrupum acetoſum. Poteſt etiam ly ante dicere prælectionem, ut ſit ſenſus: ꝙ ubi indiges maiori humectatione præeligatur iuleb aquæ hordei. Cum iuleb humectet ratione aquę, & zuccari: ſed aqua hordei tantum humectat ratione aquæ; & exiccat ratione hordei.

Et quandoq; eſt neceſſarium vt præmittatur ante ipſam ad leniendum naturam aliquid de tamarindis antę illud per duas horas.

Octauus canon. Quandoq; eſt neceſſarium, ut præmittatur ante aquam hordei ad leniendum naturam aliquid de tamarindis ſcilicet per duas horas. Ante hoc autem neceſſarium eſt cũ adeſt ſiccitas uentris etiã in inteſtinis ſuperioribus. non enim confidimus ꝙ aqua hordei ſufficiat ad leniendum: neq; etiam clyſteria perueniant ad inteſtina ſuperiora. opus itaq; eſt ut ſumatur lenitiuum. Mos autem medicorũ eſt ut potius exhibeãt aliquid mannæ: aut caſsiæ ſcilicet circa unam ℥. mannæ: aut ſex ℥. caſsiæ quã tamarindos, quia non confidunt inteſtina poſſe leniri niſi per notabilem quantitatem tamarindorum, qui forte remanẽtes in ſtomacho cum ſumitur aqua hordei eſſent cauſa ut corrumperetur ad acetoſum. In homine tamen habente ſtomachum calidum cuius uenter ſit facile ſolubilis, eorum adminiſtratio eſſet conueniens proprie in febribus multæ incenſionis. Notandum ꝙ ſicut ante aquã hordei debemus præmittere clyſtere lenitiuum: ita etiam eſt faciendum ante ſyrupum acetoſum ſimplicem, & cõpoſitũ ut uia ſit aperta: per quã poſsit educi, quod per huiuſmodi eſt inciſum & abſterſum: ne remanens in inteſtinis euaporando noceat, ne etiã illud cum aliqua parte fæcali hi ſyrupi, & proprie acetoſus cõpoſitus ad hepar penetrare faciat. Et ſi clyſtere nõ poterit eadem die ante hos ſyrupos, aut aquam hordei præmitti ſufficiat ut die præcedenti præmiſſum ſit: & intelliguntur, ubi uenter ſit ualde ſtypticus, & plenus fæcibus.

De curationibus febrium acutarum. Cap. X.

Qvod dictum eſt de regimine lenificationis, & prouocationis, & ſudationis digeſtionis: deinde euãcuationis cum medicina poſt illud. Et quod dictum eſt de cibatione poſt ipſum, eſt illud quod oportuit nos rememorare hic.

Auicenna in capitulo præſenti tradit regimen generale febrium acutarum quia cæteris magis periculoſæ ſunt. Et diuiditur hoc capitulum in duas partes. Nã in prima parte præmittit regimen contra materiam. In ſecunda cõtra febrem. ſecunda ibi parum infra [At modi extinctionis uehementiæ caliditatis.] Dicit primo oportere nos recordari pro curando febres acutas, intendendo ad cauſam & uirtutem regiminis dicti de lenificatione ſcilicet uentris & prouocatione ſcilicet urinæ & ſudoris, & digeſtione materiæ febris, & euacuatione poſt digeſtionem cum medicina digerente humorem qui eſt cauſa febris. Tacuit autem phlebotomiam dans illam intelligere ꝑ reliquas euacuationes; aut forte quia raro ĩ febre acuta de cholerica materia uehementis inflammationis conueniat phlebotomia: ne æger ad nimiam cholericorũ ebullitionẽ perducatur cõtra canonẽ. quartę primi cap. de phlebotomia. Oportet etiam nos rememorare eius quod dictum eſt de cibatione. febricitantium poſt capitulum de cura generali febrium acutarum: ut per hæc quæ dicta ſunt in illis duobus capitulis poſſimus recte intendere ad curam febris, & ad uirtutem.

At modi extinctionis vehementia caliditatis, ſunt cum infrigidatione acris: & cum infrigidatione cibi, & cum epithematibus, & emplaſtris & cum medicinis.

Nunc Auic. facit quod dictum eſt. & continet partes duas. Nam in prima ponit ſex modos extinguendi uehemẽtiam caloris. Et declarat duos illorum modorum. In ſecunda uero declarat alios quatuor modos. ſecũda ibi [Et oportet ut ſit aer.]. Prima in tres. nam in prima ponit quatuor modos extinguendi caliditatem quos non declarat. In ſecunda ponit quintum quem declarat. In tertia ſextum ipſum declarans. ſecunda ibi [Et cum retentione eorum.] tertia ibi [Et quandoq; iuuatur per adminiſtrationem.] in prima dicit ꝙ modi extinctionis uehementiæ caliditatis ſcilicet febrilis perficiuntur cum infrigidatione aeris, Et ſecundo cum infrigidatione cibi: ſub cibo ẽt, comprehendẽdo potũ. Et tertio cũ ephithematibus & emplaſtris. Et quarto cum medicinis frigidis.

Et cum retentione eorum, quæ ſunt ſicut mucillago pſylij & mucillago granorum cytonij: & ſuccus portulacæ, & ſuccus liquiritiæ in ore, vt ſedetur ſitis. Nam aſsiduare gutturi patientis ægritudinem calidam aliquid, vt remaneat os humidum, & non exiccetur, in curis eſt iuuamentum valde.

Hic ponit quintum modum quem declarat: & eſt cum retentione in ore eorũ quæ ſunt ſicut mucillago pſylij: quæ eſt frigida & humida in primo: & mucillago granorum ideſt ſeminum cytoniorum frigidorum & humidorum in primo quæ mucillagines per decoctionem horum granorum in aqua extrahuntur ſcilicet mucillago ſeminis pſylij debet extrahi ꝑ leuem decoctionem ipſius: & abſq; contuſione: ne forte aliquid de medulla eius calida & ſicca in quarto permiſceatur cum mucillagine. Eſt enim mucillago humiditas alba uiſcoſa ad ſimilitudinem mucinarum ſic dicta cum his lingua poſſet leniri, aut ſacculi his pleni ſuper linguam teneri: ſimiliter ſuccus portulacæ frigidus & humidus in ſecũdo. Itẽ ſuccus liquiritiæ humidus: ſed temperatus in actiois, cum tamẽ dulcedo eſt febrientibus non grata. Præſtantiora his ad hanc intentionem humectationis linguæ & ſedationis ſitis eſt fruſtum anguriæ in ore tentum, & ſæpe renouatum. Item pruna, ſiue recentia, ſiue ſicca excorticata & in aqua frigida infuſa: & aqua frigida ſola in ore retenta eſt febrientibus acute dilecta. Et reddens rationem dicit quòd aſsiduare gutturi patientis ægritudinem calidam, aliquid, ut remaneat humidum eſt ualde iuuatiuum.

Guttur nãq; eſt ſpatium ad quod terminatur meri,& epiglottis propter quam exiccationem deglutio, & anhelitus poſſet impediri:immo etiã guſtus linguæ ſuperficie ualde exiccata.

Et quandoq; iuuatur per adminiſtrationem clyſteris facti ex ſucco melonis indi,& cucumeris,& cucurbitæ & portulacæ cũ oleo roſato, et cum aliquãtulo camphoræ iuuamento maximo.

Ponit ſextũ modũ extĩctionis caliditatis ſebrilis: quẽ declarat dicens: ꝙ qñq; iuuantur p adminiſtrationẽ clyſteris, cuius deſcriptio ſit iſta. Reci. ſucci melonis idi, ſucci cucumeris, ſucci cucurbitæ, ſucci portulacæ añ. ℥.i. olei roſ. ℥. iij. ubi cum infrigidatione non opus ſit inteſtinorum confortatione, tantundem olei uiolati eſſet præſtantius, camphoræ frigidę in tertio gradu, grana quinque. his adde decoctionis matrum uiolarũ. ℥.xv. & tepidum imponatur. hic ſal non ponitur, ut diutius retineatur. ſic enim magis humectat & ĩfrigidat: & forte ꝓpter hanc cauſam poſuit oleum roſatum ne ab huiuſmodi frigidis quæ diu retinentur inteſtina debilitentur.

Et oportet vt ſit aer infrigidatus quantum poſsibile eſt.

Nunc autem declarat modos extinctionis quos prius nominauit. Et primo modum extinctionis per aerem frigidum. ſecundo per cibum & potũ. tertio per epithemata, embrochas, & emplaſtra. quarto per medicinas. ſecunda ibi ❴ Regimen autem cibi. ❴ tertia ibi ❴ Epithemata uero, & emplaſtra. ❴ quarta ibi in fine capituli. ❴ Et quandoq; eſt potus de papauere. ❴ Prima in duas. Nam primo explicat qualitatem aeris ꝯuenientem. ſecundo ponit per quæ paretur iſte aer. ſecunda ibi ❴ Et eius infrigidatio. In prima parte dicit oportere aerem eſſe infrigidatum quãtum eſt poſsibile. Pro parte prima notandum eſt hic intelligendũ eſſe de aere qui inſpiratur. Hic enim immediatius cor refrigerat: nec tamen timetur cordis ſuperflua infrigidatio: cum aer infrigidatus inſpiratus ad cor non perueniat niſi primo pulmone moderetur. Sed aerem corporis ambitum contingentẽ non opporteret eſſe frigidiſsimum: quia nõ poſſet ſuperflua frigiditate magnum refrigerium afferre cordi: cum oporteat per poros & loca auguſta ad cor deſerri: plurimum tamen nocere poſſet inſpiſſando cutem: & cõſequenter prohibendo uaporum calidorum tranſpirationem: quam ſententiam uide decimo therapeuticæ. octauo capitulo. hoc autem poterit fieri locando ægrum in aere ualde frigido: & ipſum pannis aliqualiter operiendo. Secundo notandum merito diei quantum eſt poſsibile. quia pluries difficile eſt reperiri aerem ſufficienter contrarium ſebri acutiſsimæ: ſicut in æſtate. nõ enim facile eſt hyeme calidiſsimũ: æſtate uero frigidiſsimũ reperiri decimo therapeuticæ capitulo ſupraſcripto.

Et eius infridatio eſt per prohibitionem frequentiæ: & per ſuſpenſionem flabellorum multorum: & per poſitionem niuis plurimæ. Et ſi domus eſt proximi temporis ex quo linita fuerit luto: & proprie illo in quo ponitur loco paleæ cotum papyri: tunc eſt melius. Et quandoq; præparantur in ea manationes vt fontium & rorationes: & currit in ea aqua dulcis. Aut ſtratus eſt ſuper lacunam coopertam cũ reti: & eſt ſtratus ſuper quem dormitur ex tabari, & his ſimilibus. Et reliquum ſtratus eſt ex extremitatibus ſalicum, et cytoniorum et myrti aſperſis aqua roſata et nenufaris, et roſis, et uiolis. Et ponuntur quandoq; calathi, in quibus ſunt ordines de fruſtis fructuum boni odoris frigidorum, ſicut malorũ acetoſorũ et cydoniorum, et modorum pirorũ boni odoris aſperſis aqua roſata: et nenufare, et ſalicibus, ſuper quæ ſunt puluerizata ſandali, et roſæ et camphora, et ſuper quæ iam diſtillatum eſt parum vini odoriferi: tunc eſt illud quod eſt vltimum. hoc ergo eſt regimen aeris.

Declarat per quæ auxilia aer infrigidatur dicens: ipſum infrigidari prohibendo hominum frequentiam, quorum anhelitus aerem calefacit. ſecundo per ſuſpenſionem flabellorũ multorum quæ agitata commouent aerem, & uapores exhalantes remouent a corporis ſuperficie. tertio ponendo plurimam niuem, aut glaciem in domo. quarto locando eum in domo ex ꝓximo linita luto: ſicut creta in qua loco paleæ ſit cotum papyri: illud enim eſt melius quàm palea. cum hoc enim ꝙ retinet adinuicem partes luti ſicut palea: confert magis quàm palea: amplius infrigidando & humectando. Papyrus autem eſt iuncus aquaticus, ex qua antiqui faciebant chartam ſuper quam ſcribebant: & ab illa noſtra charta dicta eſt papyrus: & eſt illud quod in uulgari noſtro dicitur paiuera. pars ergo intrinſeca illius, quia mollis cotum appellari poteſt: & forte dicta eſt papyrus quaſi parãs ignem. eſt enim ignitioni parata. pyr autem græce ignis latine. per cotum papyri intelligunt aliqui lanuginem quandam in ſummitate repertam & cõglobatam in figura longa rotunda: ſed falluntur cũ illa oriatur in ſummitate cannarum paludum. quinto ꝙ in loco ſint manationes fontium & decurſus aquarum: aut ſaltem ꝙ domus aqua aſperſa irroretur. ſexto ſtratum ſiue lectum faciendo ſuper lacunã coopertam reti: ſicut rete factum ex funibus adinuicem cõtextis: & ſtratus ille ideſt pãnus ſuper quem dormitur ſit ex tabari .i. ex lino quod eſt frigidius, quã cotum: & his ſimilibus ſtratibus ideſt lectis bene ſituatis & æquatis ſicut ex corio: & reliqui ſtratus ex quo culcitræ implentur factæ ex lino, aut corio, & ſimilibus: ſicut ex extremitatibus ſalicum, cytoniorum, & myrti ideſt ex eorum folijs: & ſint aſperſa aqua roſarum. Et ſimiliter ex folijs malorum, & nenufaris, roſis, & uiolis: & bene in illis lectis oĩa ſint æquata ut lectus ſit mollis, & uniformis. ſeptimo ponantur in domo calathi: in quibus ſint ordinata fruſta fructuum boni odoris frigidorum ſicut malorum acetoſorum: quia ſunt frigidiora, & cytoniorum & modorum .i. & ſpecierũ prunorũ boni odoris, & nenufare, & ſalicibus ſuper quas pulverizati ſint ſandali frigidi in principio tertij & camphora: & ſuper quas iam diſtillatum ſit parum uini odoriferi. hoc enim eſt ultimum ſcilicet in bonitate. uapores nanq; uini aromatici in pauca quãtitate permixti cum alijs uaporibus frigidis multis facit alios ad intrinſeca corporis penetrare magis: & cum hoc magis confortant. Et concludendo dicit hoc eſt regimẽ aeris. Vltimo circa hanc partem euitando dubium: nota domum acute ſebrientis non eſſe ſternendam frondibus populi quæ communiter apud nos reperitur. Nam populus dicta athi roſa: & aurum romanum apud Auic. calefacit uehementer in tertio, & exiccat in primo: & eius flos eſt uehemẽtis caliditatis: & ipſius gummi eſt ultimũ in calefactione. Vna tamẽ ſpecies populi quæ apud Pliniũ decimotertio naturalis hiſtorię. capitulo de populo. & apud Simonem Ianuenſem eſt frigidæ complexionis fortaſſe poſſet ſterni in domo ſebrientis. Notandum ſecundo quòd licet noſtra populus creſcat apud aquas ſtat tamen ipſam eſſe calidam: ſicut riſus, acorus, & ſimilia. & quãuis flos eius ponatur in unguento frigido ſicut populeone ſtat tamen ipſam eſſe calidam, & ibi poſitam eſſe ad contemperandum res frigidas quæ illius unguenti compoſitionem ingrediuntur: ſicut in multis medicinis calidis ponimus opium, ut ultra alia iuuamenta remittat illorum caliditatem.

Regimen autem cibi iam ſciuiſti: et ſi voluntas adeſt, vt cũ infrigidatione ſit lenificatio: tūc detur aqua cucurbitæ: aqua melonis indi proprie: et aqua cucumeris: et lactuca cum aceto eſt vltima.

Nunc Auicc. docet extinguere caliditatem acute ſebricntium cum cibis & potibus: & tria facit. Primo ponit regimen infrigidans & leniens. ſecũdo regimen infrigidans & ſitim ſedans. tertio ponit regimen infrigidans & conſtringens. ſecunda ibi [Et quod conueniẽs eſt in ſedãdo.] tertia ibi [Et ſi adeſt uoluntas.] Dicit primo te ſciuiſſe regimen cibandi. capitulo de cibatione febricitantium: uolendo tamen infrigidando lenire ſcilicet uẽtrem detur aqua cucurbitæ: & aqua melonis indi: & eſt propria: & aqua cucumeris intelligendo per aquam, ſuccum horum infrigidantem, & humectantem, & lenientem & magis proprius inter hos eſt ſuccus anguriæ, & guſtui placidus. Accipiatur ergo fruſtum anguriæ & ponatur in aqua zuccarata & maſticetur, & ſuccus deglutiatur. Sũt & alij modi de quibus dictum eſt in capitulo generali curationis febrium putridarum: & lactuca cum aceto eſt ultima ideſt ualde conueniẽs ad infrigidandum: licet non ad leniendum. Et quandoque iſta dantur ante digeſtionem, & diem ſeptimum cum maxima eſt neceſsitas infrigidandi.

Et quod conueniens eſt ad ſedandum ſitim eorum, eſt ſoce factum ex pane ſimila cum aqua caſei accepta ex dog ideſt lacte ex quo extractũ eſt butyrum, poſt colationẽ vehementem.

Facit quod dictum eſt dicens conuenire pro ſedando ſitim foca, & eſt potus factus ex hordeo qui eſt ſpecies ceruiſiæ apud Simonem Ianuenſem. in præſenti tamen intellige potum ſiue cibum factum ex pane ſimilæ. i. purioris partis farinæ frumenti quæ eſt minus calida parte farinæ magis furfurea cum aqua caſei accepta eſt dogo .i. lacte acetoſo: quia frigidius a quo butyrum eſt extractum aptum inflammationi, & exhibeatur iſta aqua poſt vehementem colationem vt extrahatur pars caſealis & butyroſa: ut magis ſit infrigidans, & humectans, leniens & ſitim extinguens. huiuſmodi autẽ non ſunt in uſu apud nos: credo tamen cum multa aqua caſei aliquid modicum panis optimi eſſe diſſoluendum: ita ut ſorberi poſsit.

Et ſi adeſt voluntas vt cũ ſedatione ſit retẽtio tũc detur ſuccus granati muzi, et acetoſi: et aqua agreſta: et aqua mori de ſemi: et aqua acetoſitatis limonis nõ ſalſi: et aqua acetoſitatis citri: et quæ ſunt his ſimilia: et aqua cereſculi, et eſt berberis.

Nunc dicit quòd uolendo cum ſedatione caloris, & ſitis retinere ſcilicet ventrem dentur ſucci granati muzi, & acetoſi: & aqua .i. ſuccus agreſtæ, & ſuccus mori de ſemi idest de regione illa. & ſuccus acetoſitatis limonis non ſalſi: & ſuccus cereſculi ideſt berberorum. Notandum quòd licet granata acria, & muſa habeant virtutem ſolutiuam: tum comprimendo: tum abſtergendo: & tertio ſua acuitate pungendo & ſtimulando: & proprie ſuccus ipſorum expreſſus a toto præterquàm corticem exteriorem: habẽt tamen virtutem ſtypticam qua poſſunt ventrem retinere. Vnde quamuis ſoluant: derelinquunt tamen veſtigia conſtrictionis in inteſtinis. Vnde Auicen. ſecundo canone. capitulo proprio dicebat in omnibus ſpeciebus ſuis vſq; ad acetoſum eſſe abſterſionem cum ſtypticitate. Vel forte conſtringunt, quia prouocant vrinam: & acetoſum eſt plus prouocans quàm dulce. Quæ autem prouocant vrinam, conſtringunt: quia vrina noctu facta multa modicum ſeceſſum ſignificat. quarta aphoriſmorum aphoriſmo. 83. Tacuit autem de granato dulci: quia nõ eſt ita aptũ ventrem retinere, ſitim ſedare, & flammam extinguere: & cũ locutus eſt de moris maxime intellexit de acetoſis: quia dulcia ſunt calida ſecundo canone. capitulo proprio: & de utroq; moro .ſ. rubi, & celſi poteſt hoc intelligi: & per hoc intellige ſuccum arancij & ſimilia.

Epithemata uero et emplaſtra ſunt ex ſuccis notis. Et proprie aqua roſata: aut ſucco roſarum recentium cum ſandalis, et camphora: et aqua coriandri, et endiuiæ: cũ iſtis enim eſt infrigidatio plurima et mucillago pſylij cum aceto, et aqua roſata eſt huius generis.

Hic autem declarat tertium modum infrigidandi febrientes acute, & eſt cum epithematibus & reliquis actu applicitis. Habet hæc pars duas partes. Nam in prima declarat ex quibus huiuſmodi conficiuntur. ſecundo ponit canon. de embrochatione. ſecunda ibi § Et embrocare hepar. § In prima dicit quòd epithemata dicta ab epi quod eſt ſupra & theſis poſitio: ſicut ex ſuccis .i. liquoribus notis: & proprie aqua roſata cum ſandalis, & camphora, & aqua coriandri & endiuiæ: cum iſtis enim eſt infrigidatio plurima: licet ſuccus roſarum ſit calidus. ſed põt cũ reliquis frigidis miſceri: vt addat in cõfortatiõe: & mucillago pſilij cũ aqua roſarũ: & aceto eſt ex hoc gñe.

Et embrochare hepar cum infrigidantibus eſt res maxima et magis iuuans: nam cum æquatur eſt in eo maior pars rectificationis: et fortaſſe rectificat aquam.

Nunc ponit canonem embrochationis per embrochationem intelligendo quencunq; modum applicandi medicinas exterius. Et continet hæc pars tres partes. nam primo ponit vtilitatem embrochationis hepatis. ſecundo ponit canones embrochationis capitis. tertio ponit canones embrochationis hepatis. ſecũda ibi § Et quando eſt illic catarrhus. § tertia ibi ſatis diſtanter § Et infrigida hepar. § In prima parte dicit ꝙ embrochare hepar cum infrigidantibus eſt res maximi iuuamenti. Nam cum æquatur mala cõplexio calida eſt in eo maior pars rectificationis: & fortaſſe rectificat aquam .i. vrinam meliorando calorem, modum ſubſtantiæ, aut hypoſtaſim.

Et quando eſt illic catarrhus, et tuſſis; aut in capite eius eſt grauitas, aut tenſio, ſignificat multitudinem naporũ: quare oportet ne fundatur ſuper caput aqua, aut acetum: immo occupetur cũ inclinatione capitis ſup vapores aquæ ſecundũ quòd diſpoſitio facit illud neceſſarium. Si vero nõ fuerit catarrhus: neq; aliquid eorum quæ diximus: tunc adminiſtra de embrochis, et epithematibus quæ vis. Et nocibilior embrocha in huiuſmodi diſpoſitione repletionis capitis eſt mulſio lactis ſuper caput, fortaſſe .n. facit accidere apoſtema in capite, et perditionem. Et magis ſalua horarum embrochationis capitis cum repletione eius eſt vt ſit vapor cholericus non humidus: immo in huiuſmodi hora fortaſſe non nocet applicatio lactis, immo confert. Et cognoſcitur ex diſpoſitione ſomni, et uigilijs, et humiditate ſuperiorum partium narium, et earum ſiccitate. Cum ergo videris ſomnum, aut profunditatem ſomni, aut humiditatem ſuperiorum partium narium: tunc caue embrochationem, et inunctionem: et ſtude in attrahendo materiam ad inferiora. Et cum videris rubedinẽ in naſo, et facie vehemẽtem tũc non erit malũ vt facias currere ſanguinẽ ex naribus.

Nunc ponit canonẽ embrochationis capitis: & hẽt ſex partes. In prima ponit canonem prohibitiuũ embrochationũ capitis. In ſecunda canones concedẽtes eius embrochationem. In tertia ponit embrochationẽ magis inconuenientẽ. In quarta parte ponit caſum in quo cũ repletione eſt embrochandũ. In quinta ponit ſigna repletionis in qua cõuenit: & in qua non conuenit embrochatio capitis. In ſexta ponit duos canones. ſecunda ibi § Et ſi nõ fuerit catarrhos. § tertia ibi § Et nocibilior embrocatio. § quarta ibi § Et magis ſalua horarũ. § quinta ibi § Et cognoſcitur. § ſexta ibi § Cũ ergo ibi uideris ſomnum. § In prima parte dicit ꝙ qñ in corpore febriente eſt catarrhus & tuſsis: aut in capite eius eſt grauitas ſignificans multitudinem ſuperfluitatis in eo: aut extenſio ſignificãs multitudinem uaporum oportet ne fundat ſuper caput aqua neq; acetum: immo debet inclinare caput ſuper uaporem aquæ frigidæ tepidæ, aut calidæ pauciori tẽpore aut longiori ſm ꝙ exigit diſpoſitio ſua. Caumate nanq; exiſtente magno pluri infrigidatione opus eſt: ſed ecõtra ipſo exiſtẽte paruo: & ſm hoc oportet aquã eſſe frigidã calidã, aut mediam. Similiter repletione exiſtente multa oportet non lõgo tempore tenere caput inclinatũ ſuper vaporẽ aquæ, ne per calidos uapores præter modũ liquefiãt: nec per frigidos oĩa oppilent & humores præter modũ ingroſſent. In ſecunda parte dicit ꝙ nõ exiſtẽte catarrho, nec aliquo ex his quæ dicta ſunt adminiſtra de embrochis & epithematibus quod tibi placet. In tertia pte dicit ꝙ nocibilior embrocha cũ caput eſt repletũ eſt mulſio lactis, ſup caput. fortaſſe .n. facit accidere apoſtema in capite: & interficit oppilando poros ſua uiſcoſitate & adherẽtia, unde nõ fit trãſpiratio In quarta parte dicit ꝙ magis ſalua hora embrochationis capitis qñ eſt repletum eſt vt ſit in eo vapor cholericus nõ humidus: immo in hoc caſu fortaſſe non nocet: immo confert, & eſt modus loquendi. In quinta parte dicit ꝙ cognoſcit an vapor ſit humidus, an ſiccus ex ſomno: quia tunc eſt humidus, & ex uigilijs: quia tunc eſt ſiccus: & hummiditate ſuperiorũ partiũ narium .ſ. muzi. qñ .ſ. ſunt multi, & nõ acuti: & earũ ſiccitate .ſ. qñ ſunt muzi: tũc .n. ſignificat uapores illos eſſe ſiccos: ſicut humiditas nariũ ſignificat vapores humidos. In ſexta parte dicit: cũ ergo uideris ſomnũ .ſ. notabilẽ aut ꝓfunditatẽ ſomni, aut humiditatẽ ſuperiorũ partiũ nariũ tunc caue embrochationẽ, & unctionẽ .ſ. capitis: & ſtude in attrahẽdo materiã ad inferiora .ſ. cũ elyſteribus: & reliquis auxilijs. Et tu ſupple etiã aliã partẽ .ſ. ſi uideris uigilias & ſiccitatem narium: tunc embrocha & unge .ſ. cũ frigidis. Secundus canon. cum uideris rubedinẽ in naſo & facie uehementẽ: tũc nõ eſt malũ ut facias currere ſanguinẽ ex naribus, ſcilicet cũ herba dicta polygonia: aut ſetis porcinis: aut ſanguiſuga parti intrinſecæ narium applicata.

Et infrigida hepar cũ emplaſtris: et cum infrigidas, caue ne occurras cum infrigidatione vehementi hora ſudoris et reſolutionis: immo oportet vt obſerues illud: fortaſſe enim ſit cauſa in longatione ægritudinis: licet quandoq; ſit longitudo ægritudinis ſaluior quàm ipſius acuitas.

Hic ponit canon. embrocationis hepatis: & quendam alium: licet etiam adaptetur primus canon embrochationis cuiuſq; partis extrinſecę dicens: infrigida hepar cum emplaſtris

ſibi proprijs: & cum infrigidas ſcilicet cum his ſic applicitis exterius,caue ne occurras cum in frigidatione uehementi hora ſudoris,& reſolutionis materiæ: immo oportet ut obſeruetes illud nam fortaſſe eſt cauſa prolongatiois ęgritudinis ſcilicet retinendo materiam quãdo natura tentat euacuationem: licet quandoq; ſit longitudo ægritudinis ſaluior quã eius acuitas. Qua propter ſi ægritudo eſt ualde acuta corpus præter modum conſumens dato quòd natura tẽtaret ſudorem, eſſent huiuſmodi frigida applicanda: magis enim eligamus aliqualẽ prolongationem ægritudinis quàm corporis areſactionem.

Et oportet vt caueas in febribus acutis caſum raſuræ: quoniam addit in debilitate virtutis, & terretur natura a receptione ſuperfluitatum ad inteſtina, & ab expulſione earum ab eis propter victoriam ſuperfluitatum: fortaſſe redeunt ſuperfluitates ad ſuperiora,& lædunt hypochundria, & inflãt ea, & lædunt caput.

Secũdus canõn. Caue in febribus acutis caſum raſuræ ideſt excoriationis inteſtinorum: quia addit in debilitate uirtutis. & ſecũdo quia natura a receptione ideſt expulſione ſuperfluitatum ad inteſtina terretur: & ab expulſione earum ab eis.i. per ea ſcilicet inteſtina: non quia ſuperfluitates dominentur uirtuti: immo quia natura timet: ne tranſitus ſuperfluitatum per inteſtina dolorem augeat in inteſtinis excoriatis: ſicut ẽt natura terretur a mingẽdo cum ueſica eſt excoriata. Qua propter ſuperfluitates non expulſæ fortaſſe redeunt ad ſuperiora, & retentæ in uentre lædũt hypochundria,& lædunt caput euaporando: aut forte ad ipſum permutatę.

Et quandoq; eſt in potu papaueris iuuamentum mirabile in inſpiſſando materiã ſubtilem quare digerit, & in faciendo ſomnum.

Hic declarat ſextum modum infrigidandi acute febrientes cum medicinis d.ꝙ quandoq; eſt potus de papauere iuuamentum mirabile inſpiſſando materiam ſubtilem ſcilicet calidam: quare digerit: cum digeſtio ſubtili ſit æquatio per ingroſſationem: & in faciendo ſomnum quo multum iuuantur febriẽtes acute: & per potum de papauere intellige uel ſyrupum, uel decoctionem eius: licet electuarium ſicut diacodion & ſimilia ualeant: & per hunc potum intellige alia extinguentia.

Nota pro declaratione huiuſmodi infrigidandi febrientes acute,ꝙ membra infrigidanda in febribus acutis ſunt quatuor ſcilicet caput,cuius epithema poteſt eſſe tale. ℞ ſucci lactucę. olei roſ.ana.℥.i aceti.ʒ.ij.miſce.his addere potes aquam roſatam & ſuccum roſ.ad libitum,ubi magis intendas confortationi. Et ex ſerie textus potes comprehendere, in quibus caſibus ſit epithemandum caput & in quibus non. Cor poteſt epithemari cum hoc. ℞. aquæ roſ.℥.ij. ſucci roſarum, aquæ acetoſæ ana.℥.i. aceti.aquæ coriandri ana.℥.ß.ſandali.ʒ.i.caphoræ gra. v.croci.℈.ß.his potes addere aliquod aliud calidum, ſicut paruum uini aromatici,aut parum muſci,& ſimilium. Hepar autẽ eſt epithemandum cum huiuſmodi. ℞. aquæ endiuiæ & aquæ roſ.ana.℥.i.ſpecierum ceroti ſandalini.ʒ.a.aceti.℥.i. his potes addere parum ſpicæ aut aliquid calidum. Renes autem epithemantur cum infrigidante Gal. Potes etiam cum mucillaginis pſylij.ʒ.a.aceti.℥.ß.aquæ roſ.℥.ii.facere epithema: & ſtãte plenitudine nullum horum membrorũ regulariter eſt epithemandum,niſi præcedente minoratione.

Rememoratio accidentium quæ fiunt in febribus acutis. Cap. XI.

Loquamur itaq; in primis de accidentibus quæ vehemẽtia ſunt in febribus: & de curatione eorum: & feſtinemus ad diſtinguendum febres acutas. Et hæc quidem accidentia ſunt ſicut rigor, & frigus, & horripilatio: & ſicut ſudor plurimus: & ſicut fluxus ſanguinis narium ſuperfluus, & ſicut vomitus laborioſus, & fluxus ventris debilitans: & ſicut ſitis quæ non toleratur: & ſicut profunditas ſomni ſuperflua: & ſicut vigilatio inſeparabilis, et ſicut aſperitas linguæ, & offuſcatio oris, & ſicut ſternutatio continua, et dolor capitis prauus, & tuſſis frequens, & ſicut caſus appetitus, & boliſmus, & ſicut appetitus caninus, & ſingultus.

Auic. in parte præſenti intendens ponere regimẽ accidentium,quæ frequenter fiunt in febribus acutis ponit primo intentionem ſuã.d.ꝙ in primis uult loqui de accidentibus: deinde feſtinabit ad loquẽdũ de febribus acutis. licet etiã de chronicis ſit in hoc tractatu determinaturus. oẽs tñ dici poſſunt acutæ quia mordaces reſpectu ephemerarum & hecticarũ. ſecũdo incipit ſingulariter agere de his accidentibus. ibi § Quod eſt de hoc. § Et quæ dicit in his partibus nota ſunt. Notandũ ꝙ licet regularius fuiſſet prius ponere regimẽ putridarum, quã accidentiũ ſequentium eas cũ cura accidentis vt accidens pendeat ex cura ægritudinis quæ eſt cã eius: attamẽ quia accidentia uehementia in febribus ſicut illa,de quibus hic acturus eſt frequẽter curationes puertunt. placuit Auicennæ præponere regimẽ horũ accidentiũ regimini febriũ: hęc aũt accidẽtia de qbus determinabit ſunt decimatertia. licet hic nõ enumeret.

De regimine frigoris & horripilationis cum ſuperfluunt. Cap. XII.

Quod eſt de hoc ſequens ſudorem rectificatur velociter, & non indiget regimine. Et critico non oportet vt contrarium fiat per remotionem: & non eſt de illis quæ debilitant, et quæ faciunt aliud.

Hoc capitulũ primũ diuidit̃ in duas partes. In prima explicantur rigores non uertentes ad ſe curã. In ſecunda uirtutes. ſecũda ibi § Et quandoq; ſedant̃ cum ligatione. § In prima parte dicit duo. primũ rigor ſequens ſudorem rectificat̃ velociter & non indiget regimine.i.curatione.ſ.notabili. ſecundũ rigor criticus non debet remoueri per cõtrarium. Ex quo ſequit̃ ꝙ non indiget curatione: cũ omnis cura fiat ꝑ contrariũ. Pręterea. Nõ eſt de illis quæ debilitant neq; faciant aliud nocumẽtum ſi criſis ſit laudabilis: quare non indiget curatione. Notandũ primo rigorem ſumptũ communiter prout conuertitur cũ typo aliqñ pręcedere ſudorẽ, aliqñ ſequi, aliqñ ei coniungi. Primũ patet in principijs febriũ interpolatarũ quæ cũ ſudore terminant̃. Itẽ etiã in rigore præcedente criſim per ſudorem. ut quarto aphoriſmorũ apho.58. A cauſone habito. Secũdum patet. nam aliqñ poſt ſudorem exhalatis iã uaporibus calidis, & apertis poris multotiens etiã ſpiritus reſolutis ſequitur frigus quoddã, & forte aliquis rigor qui ſequens completã euacuationẽ non eget regimine ꝑ medicinas, ꝑ leuem.u.fricationẽ, aut pannorũ calidorũ applicationẽ remouet̃. Et ꝙ rigor ſequat̃ euacuationẽ, collige ſecũda quarti. trac. primo. ca. de narratione ſignorũ bonorũ & de hoc rigore eſt ſermo hic. Patet etiã tertiũ. nã aliqñ tẽpore ſudoris, terret̃ natura in expellendo materiã nociuã ꝑ mẽbra ſenſibilia, & retrahit calorẽ, & ſpiritus, & ſignificat̃ impotentia uirtutis, & terror eius, nec non malitia materiæ: & hic rigor eſt malus: de quo ſeptima aphoriſmorum. In ſudore rigor malum. Et aliqñ contingit propter uehementẽ reſolutionẽ ſpiritus cũ debilitate uirtutis contentiuæ ſicut in ſudore diaphoritico cui frigus aſſociat̃, & hic eſt peſſimus. Notandum ꝙ per rigorẽ criticũ debes intelligere rigorẽ antecedentẽ criſim cũ omnibus, aut pluribus conditionibus laudabilibus criſis. nã ꝓ cura huius nõ eſt aliud faciẽdũ iuxta aphoriſ. ſecũdũ. primæ particulæ. Ea quorũ criſis fiat aut facta eſt. nec ex hoc timemus uirtutis debilitatẽ aut aliud nocumẽtum notabile ſicut conuerſionẽ materię ad aliqđ mẽbrũ nobile & ſimilia. uerũ aliqua calefactio cum pãnis poſſet fieri.

Et quandoq; ſedatur cum ligatione extremitatum. et fricatione facili, et cum calefactione coopertura, et cum vnctione de oleo de anetho: et de chamæmilla ſi indigetur eo.

Ponit regimẽ rigoris uertentis ad ſe curã: & primo minus fortis. ſecundo magis fortis. ſecũda ibi [In forti autẽ qñ perſeuerat.] In prima parte dicit ꝙ rigor .ſ. debilis qñq; ſedatur cũ ligatione extremitatũ.ſ.coxarũ & adiutoriorũ, & fricatione facili.ſ.totius corporis & extremitatum: & tertio cum calefactione, & vnctione cum oleo de anetho aut de chamæmilla, ſi indigetur eo. q.d.ꝙ aliquando ſufficiet ſola ligatio & fricatio abſq; unctione. Notandum ꝙ huiuſmodi fricationes, & unctiones debent fieri dorſo ſpinæ, & partibus poſterioribus a quibus inchoant rigores. quarta aphoriſmorum apho.62. quibuſcunque in febribus. Calefaciẽdo enim & trahendo calidũ exterius ſedant rigorem.

In

In forti autem quando perſeuerat, ſiue ſit in ſebribus, ſiue ſit in alijs oportet vt ligentur extremitates in locis plurimis, et inunctio fiat cum oleo chamæmellino, et radice lilij: et ſunt de hominibus qui confortant illud cum eis quæ ſunt ſicut cardamomum, et caſtoreum, et ruta et ſceba et calamenthum et baurach, et piper, et pyretrum. Et quandoque pertranſit illud ad adminiſtrandum linimenta ex ſynapi, et aſſa fœtida: Et quandoq; decoquuntur medicinæ iſtæ in aqua, deinde coquitur in ea aliquod oleum, et aqua erucæ fortis eſt in hoc capitulo per ſe ſola, aut cum oleo aliquo quod decoquitur cum ea: et ſimiliter decoctio ozymi et aquæ eius.

Confectio olei boni.

Sumātur anethum ſiccum, et myrrha, et ruta, et calamenthum, et piper, pyrethrū et coquātur in vino decoctione vltima: deinde decoquatur colatum in tanto quantum eſt medietas eius de oleo ſiſamino, vſquequo conſumatur aqua, et remaneat oleum, et adminiſtretur inūgendo: et de oleis fortibus in eis, in tali qualis eſt rigor quartanæ, eſt oleū de coſto, & oleū de ſceba, et oleum de abrotano, et oleum de lilio, et oleum de myrrha, et ponantur in vnc. i. olei pondus. drach. iij. piperis, et ſexta drach. i. pyrethri tritorū: et adminiſtretur abſinthiū decoctum in oleo aliquo aut oleum oliuæ in quo decoctum eſt apium. Et introitus in oleum leuis caliditatis eſt iuuatiuus valde: et fortaſſe neceſſaria ſunt potiones: et multotiens ſedatur cū aqua calida leuis caliditatis, et cum incuruatione ſuper vaporem eius. Et quando non ſedatur per id, ſi materia eſt groſſa, decoquantur in aqua aniſum calamenthum et ſemen apij & maſtix, et eruca, et anethum et ſimilia: et balneetur in aqua in qua decocta ſint ea, quæ ſunt ſicut ſcebā, et abrotanum, et calamentum, et anethum et ſquinanthum et ruta et ſanſucus et coſtus et ſemina calida.

Nunc curat rigorem fortem: & primo magis per exterius applicita. ſecundo magis per interius ſumpta. ſecunda ibi ¶ Et omnes medicinæ fortis prouocationis. ¶ Prima pars poſſet diuidi in tot partes quot remedia ponit. partes patebunt. Ante omnia primo notandum rigorem uertere ad ſe curam aliquando propter triſtem ſenſationem uehementer contriſtantem, & debilitantem uirtutem. Secundo propter motum compreſſiuum ad quem reſolutio & uirtutis debilitatio conſequitur. Tertio propter uehementem retractionem caloris, ad quam poteſt ſequi ſuffocatio. Secundo notandum huiuſmodi applicita locis de quibus ſupra conferre calefaciendo ſm actuali, & potentiali caliditate, & triſtem ſenſationem remittendo: & tertio de materia faciente rigorem reſoluendo. Primum remedium faciendum in rigore forti quando perſeuerat ſiue in febribus, ſiue quando non fuerit febris eſt ligatio extremitatum in locis dictis: & inunctio fricando cum oleo de anetho, chamæmillino, & radice lilij ſcilicet albi quæ eſt calida in ſecundo rigoris ſedatiua: & poteſt decoqui radix lilij cum oleo chamæmillæ & ipſum oleum applicari ungendo, & fricando. Secundum remedium eſt ꝙ aliqui homines cōfortant oleum ſupraſcriptum addendo cardamomum calidum & ſiceū in tertio, caſtoreum, pinguedinem teſticuli calidam: & ſic in fine tertij aut in principio quarti: & rutam cali. & ſic. in tertio, ſylueſtris uero in quarto, Sceba ſm aliquos eſt thicados arabicus cali. in primo & ſic in ſecundo, ſecūdū aliquos eſt ſpecies abſinthij: & dicitur ſandonicum a Sandone loco Galliæ, Sed apud Gal. 6. de ſimplici medicina eſt abrotanum cali. in primo ſic. in ſecundo. calamēthū cali. & ſic. in ſecundo. baurach ſpecies ſalis pro qua ſal nitrum ca. & ſic. in tertio. piper, pyrethrū cali. & ſic. in tertio. hæc aut aliqua iſtorū poſſunt ſupraſcripto oleo commiſceri ſm ſuam ſubſtantiam: aut poſſunt poni ad decoquendum: & poſtea oleum colari huiuſmodi abiiciendo. Tertium remedium quandoq; pertranſit medicus ad linimenta magis calida ſicut quæ ſiunt ex ſynapi calida in quarto. Itē ex aſſa gūmi calida in quarto ſicca in ſecundo, intelligendo de non odorifera quæ eſt calidior odoriferā; licet magis abominabilis. Iſtæ duæ poſſunt cū aliquo liquore permiſceri in pauca quantitate, & his locis dicta inungi. Et quandoq; decoquuntur iſtæ medicinę in aqua: deinde decoctio illa colata bullitur cum aliquo oleo uſq; ad aquæ cōſumptionem, & adminiſtraſ. Quartum remedium eſt aqua decoctionis erucæ calidæ, & ſic. in ſecūdo. ſola, aut cū aliquo oleo bullita eſt fortis in hoc caſu Similiter decoctio ozymi. i. baſiliconis calida & ſic. in ſecūdo & aqua eius per aquā intelligendo ſuccū, aut aquam diſtillationis: Quintum remedium eſt confectio olei boni. ſumanſ anethi ſicci, rutæ, myrrhæ calamenthi ana. partem unam, piperis pyretri, ana. partem mediā coquanſ cum uino decoctione ultima ita ut horum uirtus ingrediatur uinum: deinde uinum iſtud coquatur in tantum olei ſiſamini quāta eſt eius medietas uſquequo conſumatur aqua & adminiſtretur: & hæc eſt fortis & ſolēnis. Sextū eſt ex oleis fortibus multū calidis conuenientibus in rigoribus fortibus qualis eſt rigor quartanæ ſicut eſt oleum de coſto cal. & ſic. in tertio: oleum de ſceba, oleum de abrotano: & hic uides ꝙ Auic. per ſcebā non intelligit abrotanū: oleum de lilio, oleum de myrrha. Septimū ponantur in. i. ℥. olei tres. ʒ. pipis: & ſexta. ʒ. unius pyrethri tritorū &c. octauū adminiſtretur abſinthium decoctum in aliquo oleo ſicut oleū oliuæ in quo decoctum ſit apiū. Nonū introitus in oleum aliquod paucæ caliditatis eſt iuuatiuus ualde ſi ponaſ in eo ſm totum corpus præterquā ſm caput. Et fortaſſe his non ſufficientibus ſunt neceſſariæ potiones, de quibus infra. Decimum quādoq; ſedaſ cum aqua parum calida. ſ. incuruādo dorſum ſuper uaporem eius. Vndecimum quando non ſedatur per illud, & materia eſt groſſa decoquatur in aqua aniſum & calamenthū ſemen apii, & maſtix & eruca & anethū & ſimilia; & recipiat uaporem: ut ſupra. Duodecimum balneetur in aqua in qua decocta ſunt ſceba, abrotanum, calamentum, anethum, ſquinātum, ruta, ſampſucus. i. maiorana, coſtus, & ſemina calida.

Et omnes medicinæ fortis prouocationis ſedant rigorem. Et de medicinis ſedantibus rigorem maximum in quartana, et ſimilibus ſibi eſt ut bibatur de coſto aureus. i. cum aqua calida, et de agarico quātū de ipſo in aqua calida. Et in agarico eſt iuuamentū: & quandoque ponitur cum eo parū opij: quoniam facit dormire, et facit ſudare, et prohibet vehementiam rigoris et alia; et iterum ireos quantitas aur. i. in aqua calida

In parte præſenti Auic. curat rigorem per ſumpta interius & primo per medicinas & cibos alteratiuos. In ſecunda per medicinas ſolutiuas. ſecūda ſere ī fine capituli ibi. ¶ Et ſolutio uentris. ¶ prima in tot partes quot ſunt medicinæ. partes patebunt. Prima eſt. omnes medicinæ fortis prouocationis. ſ. ſudoris ſedant rigorem. omnes nanq; ſunt calidæ & ſic. ſua caliditate ſedant ipſum. Præterea. Educendo per ſudorem ſedant ipſum. ſicut theriaca, mithridatū, & ſimilia cum uino potenti ſumpta. ſecunda medicina quæ ſedat rigorem maximum ſicut in quartana eſt huiuſmodi. ℞. coſti aureū unum, puluerizetur, & ſumatur cum aqua calida. ſecundo. ℞. agarici intellige præparati ſuis correctiuis, aureum unum, & ſumatur diſtēperatus cum aqua cal. iuuat enim agaricus in rigore. tertia medicina quandoq; ponitur cum agarico parum opij, & iuuat faciendo dormire, faciendo ſudare; & prohibet uehementiam rigoris, & alia accidentia uehementia. accidentia. ſ. ſequentia rigorem ſicut ſyncopis, & ſimilia: & ad intellectum Auic. debet accipi agarici aureum unum. opii unum aut duo grana, poſſemus etiam has medicinas ſcilicet agaricum opium & coſtū ſimul commiſcere, & totum exhibere una uice per horam, aut circa ante paroxyſmum: & melius eſt ut ſint diſtemperata, aut cum aliquo liquore calido ſaltem actu. hæc enim medicina iuuat calefaciendo, & ſubtiliando materiam. Iuuat ſecundo de per accidens ſopiendo ſenſum. tertio prouocando ſomnum. quarto prouocando ſudorem: ſed prouocatio ſudoris partim eſt de per ſe per medicinas calidas ſubtiliantes: partim de per accidens inducendo ſomnū qui facit ſudare. Et hæc medicina quia tardæ euacuationis, & efficitur etiā tardior ꝑ opium non euacuabit niſi poſt uiginti horas: aut circa quando iam paroxyſmus erit finitus, & euacuabit materiā groſſam ſicut melancholiā: & ſimiles quas forte non euacuaſſet ſi non fuiſſet ſumpta ante paroxyſmū: cū ante paroxiſmum materia incipiat agitari, & commoueri: & cū eſt in motu facilius poteſt educi quā ſi non cōmoueretur, propterea forte melius eſſet ꝙ hęc medicina ꝑ duas horas, aut maior tēpus exhiberetur ante paroxyſmū, ut iā ſit actuata dum mouetur cauſa antecedens pro paroxyſmo-

xyſmo. Et ex his facile ſoluuntur multæ inſtātiæ pauci momenti, quas doctores adducūt pro declaratione huius textus. quarta medicina eſt aureus unus ireos in aqua calida. Eſt autem ireos, radix lilij cæleſtis cal. & ſic. in fine tertij, & ſolutiua. Et credo quòd eſſet melius hoc exhibere ante paroxyſmum per notabile tempus ut eſſet completa eius ſolutio. uerum eius oleum applicitum ſedat notabiliter frigus, & rigorem.

Et de compoſitis eſt theriaca diateſſaron, & electuaria alia: & diacyminum, & diacalamenthum: et diapepereon: et ſyrupus de melle in quo feruent ſicut aſſa, ruta: et pyrethrū, & piper. Pilulæ expertæ quæ dantur in potum ante rigorem per horam vnam infirmo erecto, vel ſtante ſuper lectum ſuū, vel ſcannū ſuum: & aere eius calefacto cum igne, & cooperimento, quoniam temperant ipſum, aut prohibent: quarum confectio Re. ſtoracis: myrrhæ: opij: opoponaci: omnium ana partem ideſt conficiantur cum butyro: & ſit doſis eius quantitas fabæ: & iterū ſumantur opoponaci, caſtorei, dauci, aſſæ, pyrethri, opij. ana partes æquales. fiat ſicut primo ſit. Deſcriptio bona. Re. opoponaci, ſerapini, aniudē, & cymini carmeni, & ſemīs apij. & piperis. ana aur. i. ʒ. ſeminis hyoſquiami albi. croci. ariſtolochiæ. caſtorei. euphorbij. myrrhæ. ameos. zinziberis omnium ana pondus tertiæ. drach. i. ſeminis harmel, pyrethri. omnium ana aur. i. conficiantur cum melle. & doſis eius ſit auellana cum aqua calida valde.

Deſcribit medicinas compoſitas ualētes in rigore. Ex quo infertur quòd medicinæ ſupraſcriptæ fuerunt plures & non una ſola ſcilicet coſtus, agaricus &c: Prima medicina compoſita eſt theriaca diateſſaron ideſt de quatuor rebus. Item diacyminum. diacalamenthum. Itē diapepereon. quæ omnia ſunt calida circa tertium gradum. Et ſyrupus de melle in quo feruent ſicut ruta, aſſa, pyrethrū & piper. i. aqua mellis in qua huiuſmodi ſint bullita, & colata poſt horum bullitionem. Pilulæ expertæ hæ dantur infirmo erecto ſiue iaceat in lecto, ſiue ſuper ſcamno ad experiendum an ſit fortis, potens tolerare huiuſmodi opiata: & etiam ut melius poſsit deglutire: & debet eſſe in camera calida, aut in pannis circūdatus, ut nō frigeat. ℞. myrræ. opij opoponaci omnium ana partem unam: cōficiātur cum butyro: & ſit doſis ut quātitas fabæ. Do tibi ſanum conſilium quando incipis alicui exhibere medicinas opiatas non tranſcendas ſuper duo grana opij. Sunt enim quidam qui facile patiuntur ab opio, quidam non: intra quos difficile eſt diſtinguere niſi per experiētiam. Quomodo autē huiuſmodi opiata conferant in rigore patere poteſt ex dictis. Et duæ medicinæ ſequentes ſedant rigorem, tum calefaciendo & ſubtiliādo per medicinas calidas: tum ſtupefaciendo. nam in prima ſequente ponitur opium: in ſecunda ſemen hyoſquiami albi: quod tamē minus ſtupefacit quàm opium. Solum ſupereſt ut aliqua declarentur. opoponacum dictum eſt ab opos, quod eſt gummi, uel lacryma & ponax, uel ponacū herba. ſic ſumit ut ſumit a Plinio s 2. naturalis hyſtoriæ: & eſt calidum & ſiccū in tertio. Aniudē eſt ſiſeleos decimatertia tertij. tractatu quarto cap. de cura aſclitis in fine. aut eſt herba de qua fit aſſa: & eſt ualde calida, Ariſtolochia capiens nomen ab inuentore, qui ſeminando inuenit: ut ponit Tullius primo de diuinatione diſtinguens in lōgam, & rotundam ſic differentes ſecundū folia, & radices: quarum utraq; eſt notabiliter calida: ſed longa calidior. de utraq; poteſt intelligi. Harmel eſt ſpecies rutæ, & nō ſylueſtris ut uoluerunt quidam. ut patet per Auicen. ſexta quarti. cap. de cura morſus uiperarum.

Et fortaſſe eſt neceſſarium in eo vt detur in potu vinum calefactum, & cibi calefacti.

In parte iſta ponit quòd cibi & potus debēt dari actualiter calidi: & melius eſt etiam ut ſint potentia tales ſiue dentur in rigore ſicut aliquando eſt neceſſarium deficiente uirtute, ſiue ante rigorem.

Et ſolutio ventris cum eis quæ ſunt ſicut hiera, & diacydoniten, & diaphœnicon: immo quando eſt rigor prauus, & proprie ſine febre dentur in potu pilulæ fœtidæ: quoniam ipſæ ſunt ſanitas eius.

Curat rigorem cum ſolutiuis concedens hierā ſcilicet ſimplicem, diacydoniten, & diaphœnicon. quarum deſcriptiones uide a Meſue in ſuo antidotario. & ab Auicen. quinto canone: immo quando rigor eſt prauus: quia fortis & longus & proprie ſine febribus dantur in potu pilulæ fœtidæ: quoniam ſanāt. quarum deſcriptiones uide nono Almanſoris. cap. de paralyſi. & dr̄r fœtidæ: quia fœtidos educunt humores: & conueniunt cum non eſt feb. aut pauca febris: quia ſunt notabiliter calidæ. Notant hic doctores ſolutiua nō eſſe exhibenda ita ut operentur tempore paroxyſmi niſi materia exiſtēte in uijs deductū aut ſibi proxima in pauca quantitate: quod credo eſſe uerum præcipue: quādo huiuſmodi medicinæ ſunt uiolentæ ſicut ſunt quæ hic deſcriptæ ſunt præter hieram. Cura rigoris ſex requirit intentiones. Prima eſt regimen ſex rerum proprie in aere qui debet eſſe calidus. ſimiliter cibi & potus in rigore pēdente a materia calida debent eſſe actualiter calidi. Secunda intentio eſt minoratio humorum cum uomitu cum plurimum de ea materia expellatur eo tempore ad ſtomachum ſed ante rigorem per notabile tempus puta die præcedenti cum medicinis ſolutiuis. ſ. hiera ſimplici diaphœni. diacydonitem. pilulis fœtidis, reubarbaro, aloe & ſimilibus ſm̄ exigentiam materiæ. Tertia intentio eſt remittere acuitatem, & ſubtilitatem materiæ. & etiam ſubtiliare groſſam. Primum perficitur cū ingroſſantibus, & inuiſcantibus ut aquis, & ſyrupis. Secundum cum ſubtiliātibus, abſtergentibus, & incidentibus ex eiſdem. & iſta ſunt exhibenda tempore digeſtionis materiæ quæ ſtat ſub forma cauſæ antecedentis: & ſic per duas horas ante paroxyſmū. Quarta eſt reddere materiam non ita uelociter mobilē ſuper membra ſenſibilia quæ cōpletur per quietem corporis, aut per frigida inſpiſſantia. Quinta intentio eſt obtundere ſenſum, ne propter ipſius acuitatē ualde debilitetur æger, & augmentetur concuſsio quæ completur per prouocantia ſomnū. Sexta intentio eſt partium exteriorum calefactio, & proprie dorſi, & extremorū: quæ completur cum fricatione, cum pannis calidis, & calidorū exterius applicatione. quæ multiplicē poſſunt eſſe. Item cum cibis, & electuarijs & aquis in præſenti capitulo deſcriptis. de quibus ſunt. theriaca mithridatū, diamuſcum, & ſimilia: & proprie in materijs frigidis ſumpta cum pauco uini potentis, & etiam cum his quæ exterius applicantur. Deſcriptio conueniens. ℞. olei anethini. ℥. i. ʒ. ſucci artemiſiæ. ℥. iii. bulliant ſimul ad cōſumptionē ſucci. & addatur croci ſubtiliter puluerizati. ʒ. i. ceræ quantum ſufficit: fiat unctio cum aqua debite calida ungatur dorſum ante rigorem, & in rigore. Aqua uitis applicata dorſo, & extremis eſt efficax.

Cura rigoris ſex habet intentiones.

Regimen ſudoris ſuperflui in febribus. Cap. XIII.

Oportet ne ſudor criticus quantum poſſibile eſt, reſtringatur.

In præſenti capitulo Auicen. ponit regimen ſudoris. primo critici non ſuperfluentis. ſecundo critici & non critici ſuperfluentis. ibi ſecunda § Cum autem fuerit necesſitas. § dicit primo criticum ſudorem quantū eſt poſsibile non eſſe reſtringendum. patet quia natura in criſi perfecta nō eſt impedienda. prima aphoriſmorum aphoriſ. 20 ſi tamē in ſudore uirtus præter modum debilitaretur: tunc conuenit illum reſtringere.

Cum autem fuerit neceſſitas, & pertranſit terminum: tūc oportet vt euentetur, & infrigidetur locus. Si autem non excuſat: tunc ſuper. inſtrumētum poſitus, quo pueri, vel iuuenes ſolent in aere concuti, commoueatur in loco frigido.

Nunc Auic. facit quod dictum eſt: & habet quinq; partes. tres primæ partes regunt ſudorem parando aerem. ſecundo in tali regimine abſterſionem ſudoris docet euitare. tertio ponit quædam remedia exterius applicāda. ſecunda ibi § Et nō oportet ut intēdat. § tertia ibi § Et oportet. § Dicit primo ꝙ cum necesſitas eſt ſtringendi ſudorem ſuperfluentem oportet euentare, & infrigidare locum, & ſupple etiam ſudantem: quo remedio ſufficienter ponatur ſuper inſtrumento quo ſolent pueri in aere concuti, & ſe commouere. Pro cuius declaratione notandum quòd debent primo diſcooperiri, ut uapores retenti ſub pannis exhalent ſimul cū aere calefacto circundante. ſecūdo hoc non ſufficiente debent aliqualiter flabellari, ſiue euentari:

tari:& flabellatio illa impellendo uapores a ſuperficie corporis propter aërem impetuoſe motum in corpus ſudantis infrigidet ipſum,& poros oppillet.ſemper enim a corpore noſtro exhalant vapores calidi,qui circa corpus retenti ipſum calefaciunt,& poros aperientes amplius ſudare faciunt.quinta problematum problemate.16. quare quieſcentes immoti ſub radijs ſolis magis calefiunt.uẽtilatio itaq; iſto modo,& commotio ſuper notato puerorum inſtrumento.

Et non oportet ut occupetur in exuccando illud quod rorando egreditur,faciendo exuccationem poſt exuccationem. Nam illud eſt occaſio ad illud prouocandum, et multiplicandum:et fortaſſe attrabit ſyncopim. Nam eius abſterſio addit in ipſum,et eius dimiſſio reſtringit ipſum.

Nunc facit quod dictum eſt dicens non oportere occupari in exiccando illud quod in modum roris egreditur per poros cutis,faciendo exiccationem poſt exiccationem. nam huiuſmodi exiccatio eſt cauſa prouocandi,& multiplicandi ipſum: & fortaſſe attrahit ſyncopim.ſ.multiplicatio ipſius, ſpiritibus prater modum reſolutis.abſterſio enim ſudoris, auget ipſum, & dimiſſio eius reſtringit ipſum. Abſterſio nanq; ſudoris eſt cauſa cur alius ſequatur ne detur vacuum.ſed dimiſſio reſtringit:quia ipſe dimiſſus circa pororum orificia iouiſcatur, & ingroſſatur.nam cum ſapiat naturam aquæ redit in ipſam ab extrinſeco:& ſic infrigidatur & ingroſſatur: ad quam infrigidatiooem & ingroſſationem adiuuat frigiditas cutis & continentis: & hæc eſt ſententia Ariſt.ſecunda problematum problemate.13.

Et oportet ut inungat eum cum oleo roſato forti, et oleo myrtino. Aut cum oleo de ſalicibus,et cum oleo de balauſtijs.

Nunc Auicen.ponit remedia: & primo ſudore non exiſtente multum vehementi.ſecundo ipſo exiſtente ualde uehementi.ſecunda ibi{Et cum res ſit uehemens.}In prima parte ponit tria remedia.primum remedium eſt ut ungatur cum oleo roſ. forti.ſ.ad reſtringendum:quia oleum ſcilicet factum ex oliuis immaturis & roſis nondum apertis, & ſi ſint ſylueſtres & albæ ſunt ſtypticiores quàm domeſticæ & maturæ. Et cũ oleo myrtino.ſ.ſimilis uirtutis:aut de ſalicibus quod eſt frigidius: noo tamen magis ſtypticum:aut de balauſtijs.i.caducis granatorũ quæ ſunt capita ipſorum:& hoc fortius conſtringit ipſis ſupraſcriptis. ſingula enim horum ſunt ipſius conſtrictiua, & eius omnia ſimul mixta.

Aut fiat oleum cum aquis in quibus decoquuntur cytonia pontica,et mala pontica,et roſæ et balauſtia et karabe contritum ſicut puluis qui apparet in radio ſolis,et ſimilia quoniam reſtringit:et quandoq; reſtringit acetum mixtum aqua,et ſuccus agreſta et decoctio balauſtiarum,et decoctio gallarum, et decoctio myrti et ſuccus ſalicis eſt mirabilis, et aqua ſemperuiui. Et cum res ſit vehemens,liniatur cum mucillaginibus frigidis,et cum gummi et proprie cum emplaſtratur his duobus,et euentatur. Et quando vehemens ſit res, oportet ut ponatur nix ſuper extrema,et ſola ſint in ea extrema:aut balneetur cum aqua frigida,ſi ſuffert eam.

Ponit regimen ſecundum:& eſt oleum factum hoc modo. accipiatur aqua decoctionis cytoniorum, & malorum ponticorum quæ magis conſtringunt quàm cytonia cum ſint magis frigida.& magis de partibus terreis participantia quàm ipſa: & roſarum.ſ.ſiccarum,& balauſtiarum,& Karabe contritæ ſicut puluis qui apparet in radio ſolis,& ſimilium.quæ aqua poſtea debet bullire cum oleo aliquo utputa oliuarum omphacino,uſq; ad aquæ cõſumptionẽ.eſt.n.efficax hoc: & aqua aſperſa ſuper corpus ægri,aut epithemata eſt valde conſtrictiua. nã hæc ſunt frigida & ſtyptica. Karabe autem quaſi trahẽs paleas interpretatur:& quandoq; reſtringit.ſ. ſudorem aceto mixtũ. Item ſuccus agreſtæ,& decoctio balauſtiarum,& decoctio gallarum, & decoctio myrti, & decoctio foliorum ſalicum: & aqua ſemperuiuæ ſcilicet decoctionis expreſſiõis,aut diſtillationis.eſt.n. valde frigida. Et cum res i.ſudor ſit vehemens liniatur corpus cum mucillaginibus frigidis ſicut pſylij,aut cum gummi arabico,ut inuiſcentur in ſuperficie corporis ut ſudor non poſsit exire.hæc.n.fortiter ſtringunt coadiuuante euentatione.& quando vehemens ſit res: quia alia non conferunt. ponatur nix ſuper extrema,& ſola ſint in ea niue extrema non reſiduũ corporis,ne forte cõgelaretur: aut balneetur in aqua frigida ſi ſuſtinet eam. Dicit tamen Gentilis ſe curaſſe ſudorẽ cuiuſdam dominæ cum roſata nouella deſcriptiooe Nicolai in ſuo antidotario,quam dicit conuenire in ſudoribus diaphoreticis:& datur mane,& meridie cum aqua frigida.credo quòd ſufficeret. ℥.ſ. Notandum quòd intentio Auic. eſt reſtringere ſudorem ſequentem ſubtilitatem materiæ, dilatationem pororum,debilitatem contentiuæ,& irritationem expulſiuæ maxime quando timetur caſus uirtutis.Pro cuius cõſtrictione ſunt hæ intentiones.prima conſtriogit poros.ſecunda ingroſſat materiam.tertia confortat contentiuam membrorum, & remittit acuitatem expulſiuæ eorum. quarta diuertit materiam maxime a circuferentia ad centrum.quinta ordinat debitum regimen maxime cibos,& potus inſpiſſantes materiam ſudoralem,& uirtute fouentes.quę intentiones quibus debeant compleri ſatis bene patere poteſt.

Regimen fluxus ſanguinis narium ſuperflui. Cap. XIIII.

Oportet ut non properetur ad prohibendum illum, qui criticus eſt quantum poſſibile eſt.

Hoc capitulum habet duas partes. In prima parte præmittit fluxum ſanguinis narium noo reſtringendum. ſecundo docet regere reſtringeodum.ſecunda ibi{Cum autem eſt neceſſe.}In prima parte dicit non oportere properare ad reſtringendum fluxum ſanguinis narium criticum quantum poſsibile eſt niſi ſuperfluat,& debilitet uirtutem.

Cum autẽ eſt neceſſe prohibere fluxum ſanguinis narium in febribus acutis:tunc liga extrema, & pone uentoſas ſuper latus quod ſequitur latus fluxus ſanguinis narium:deinde conſequenter adhibe regimen illius loci. fortaſſe.n. poſſibile erit tibi ut infrigides,et reſtringatur per illud,et non ponas uentoſas deſuper:et diſtilla in naſum aliquas diſtillationes prædictas in capitulo fluxus ſanguinis narium. Et cum non eſt prohibẽs aliquod,infrigida caput cũ infrigidãtib. prædictis in eo.

Nunc facit quod dictum eſt: & primo regit fluxum ſanguinis in febribus acutis.ſecundo ſpecialiter in quartana.ſecunda ibi{Et quandoque aduenit.}In prima parte pro conſtringendo ſanguinem ponit tria remedia.primum eſt ligatio extremorum.ſ.adiutoriorũ ſupra cubitos per duos digitos: & ſimiliter coxarum ſupra genua tantundem:necnon teſticulorum ad diuertendum. ſecundum remedium eſt poſitio uentoſarũ ſi fluat ex nare dextra ſuper regione hepatis.ſi ex ſiniſtra ſuper regione ſplenis ſine ſcarificatione ad retinendum ſanguinem ibidẽ aut ad diuertendum. Tertium remedium eſt regimen loci per quem fluit ſanguis.ſ.naſi,frontis,timporum, colli, & partium propinquarum:non ſortaſſe erit poſsibile ut per infrigidationem ſupple & conſtrictionẽ illarum partiũ reſtringatur abſq; poſitione uentoſarum ſuper regione ſplenis aut hepatis. Aliter & non ponas ventoſas ſuper partibus ſuperioribus.ſ. naſo propinquis ne ſanguis trahatur ad ſuperiora: & diſtilla in naſum aliquas diſtillationes prædictas.ſ.quinta tertij. ca.de cura fluxus ſanguinis narium. Et cum noo eſt aliquid prohibens.ſ. catarrhus aut nimia repletio,infrigida caput cum infrigidantibus dictis in capitulo de cura fluxus ſanguinis narium.

Et quandoque aduenit patientibus quartanam fluxus ſanguinis narium,quare oportet ut iuues cum facientibus fluere ſanguinẽ ex naribus,ſcitis. in ipſo enim eſt ſanatio quartanæ. ſi uero ſuperfluitatem timuerimus faciemus ſicut illud quod fecimus.

Hic fluxũ ſanguinis nariũ regit in quartana.d.q; oportet ut iuues cũ faciẽtibꝰ fluere ipm ex naribꝰ q́ ſunt ſcita quinta tertij.ſ.cõſtringẽdo gulã,ponẽdo digitos in naribꝰ,aut ſetas porcinas,aut herbã dictam polygonium.nam per fluxum ipſius ſanatur quartana maxime pendẽs a melancholia genita per aduſtionem ſanguinis:ſi tñ timueris ne ſuperfluat cõſtringe ut dictũ ẽ.Cura ſanguinis nariũ exigit quinq; intẽtiones.Prima eſt remotio cauſæ fluxꝰ quæ multiplex eſſe põt.ſ.nimia aquoſitas: aut nimia cholera ſanguine permixta.aut ſuperflua caliditas ſicut in febribus acutis, aut debilitas contentiuæ: aut irrita- Quinque itẽtiones i cura fluxꝰ ſanguis narium.

tio

tio uirtutis expulſiuæ.ſecunda intentio eſt diuerſio cũ euacuatione aut ſine. tertia fluxus interceptio cum his quæ applicã tur collo temporibus,aut fronti. Quarta orificio rũ uenarum quæ ad nares terminantur cõſtrictio.ſ.cum his quę naribus inſtillãtur,aut inſufflantur,aut in forma ſtuellorum imponunt: & hoc abſq; alijs ſm plurimum eſt ſufficiens. Quinta eſt regimen ſex rerum non naturalium per quæ ſanguis inſpiſſetur, & ſm plurimum infrigidetur,& fiat ineptus fluxui,& contentiua membrorum fortificetur. Et pro complendo quartam intentionem infunde aliquem puluerem ſicut trochiſcos de terra ſigillata:aut de Karabe:aut bo.ar.ſan.dra: in albumine oui: & bñ concute:deinde fac ſtuellũ ex ſetis groſſum,ex coto, aut tela aranea, aut pilis leporis, & infunde in albumine illo, & naribus impone,quem diu retineat & non uiolenter extrahatur.hoc.n.ſm plurimum ſufficit:immo ſtuellus infuſus in ſolo albumine oui eſt ſufficiens ſm plurimum. Et quia cura fluxus ſanguinis narium cum eſt continuus celeritate indiget: ſunt hæ omnes intentiones,aut plures ex his quãmcito perficiẽdæ cum remedijs opportunis.

Regimen uomitus qui accidit eis. C. VX.

CRiticus iterum non abſcindatur niſi apud neceſſitatem.

In hoc cap.Auic.ponit regimen uomitus. & primo critici non reſtringendi.ſecundo reſtringendi critici uel non critici. ſecunda ibi{Et ſm plurimum.} Dicit primo non eſſe reſtringendum criticum niſi ſit neceſſarium ſcilicet quia ſuperfluens & deijciens uirtutem:& quia nõ euacuat quale eſt euacuãdũ.

Et ſecundum plurimum abſcindatur in eis per uomitum, & per adiutorium eius quo extrahitur humor nociuus, ſicut eſt ſyrupus acetoſus & aqua calida. Et quandoq; eſt neceſſarium ut confortetur uirtus:quare ponatur loco ſyrupi acetoſi puri ſyrupus acetoſus cum ſeminibus.

Nunc facit quod dictum eſt:& continet duas partes.nã primo ingenerali docet regere uomitum.ſecundo magis in ſpirituali.ſecunda ibi{Et ſi humor imbibitus.} Dicit primo uomitum ſm plurimum abſcindi per uomitũ, & per adiutoriũ quo euacuatur humor nociuus ſicut p ſyrupum acetoſum cũ aqua calida:quandoq; tamen neceſſe eſt dare regimen fortius ut ſyrupum acetoſum cum ſeminibus loco ſyrupi acetoſi ſimplicis. Pro qua parte notandum ꝙ uomitu ualde debilitante, & corpore ualde inepto ad uomitum,& ſuſpecto per illum ad fractu ram uenæ non debemus ſi poſſumus aliter uomitũ uomitu curare:in alijs autem caſibus uomitus eſt uomitu curandus,maxime materia ad ſuperiora leuigante:quę ſententia colligitur decimaſexta tertij.de cura colicæ paſsionis. Notandũ ſcdo ꝙ ut facilior fiat uomitus præparandum eſſe humorẽ uomitui cum ſyrupo acetoſo zuccarino materia exiſtente calida, & cũ oxymelle ſimplici ipſa exiſtente frigida & groſsiori.ipſa uero exiſtente frigidiori, & groſsiori cum ſyrupo acetoſo compoſitu cum ſeminibus,ſcilicet calidis ſubtiliatiuis matricum, ſicut cum aniſo,fæniculo,& ſimilibus. Eſt autem huiuſmodi ſyrupus acetoſus compoſitus duplex. Quidam cum zuccaro factus & dicitur apud nos ſyrupus acetoſus. Quidam cum melle & dicitur oxymel cõpoſitũ:quod conuenit adhuc materia exiſtẽte groſsiori. Oxymel uero ſcilliticum conuenit materia exiſtente frigidiſsima,& groſsiſsima. hi autem ſyrupi miſcendi ſunt cum aqua calida.i.tepida.omnia.n.tepida exoluũt robur ſtomachi:poſt cuius tepidi ſumptionem per horam procuret uomitum exquiſitum ſatis cum impoſitione digiti, aut pennæ in gutture.

Et ſi humor eſt imbibitus & groſſus:tũc oportet ut fiat ſolutio in dando in potu quod eſt ſicut aloe & hiera. Et quando non eſt imbibitus fortaſſe confert hiera & aloe.

Nunc ſpecialem ponit uomitus curam. Et continet partes tres. Nam primo ponit regimen uomitus ſm diuerſitatẽ ſubſtantiæ & ſitus humorum. ſecundo ponit curam uomitus cholerici.tertio ponit regimen uomitus melancholici. ſecũda ibi {Et quando aſsiduus uerit uomitus.}tertia ibi{Ad uomitũ quidem choleræ nigræ.}prima in tres, nam primo docet regere uomitum humore exiſtente imbibito groſſo, ſecundo nõ exiſtente imbibito.tertio exiſtente imbibito non groſſo.ſecunda ibi{Et quando non eſt imbibitus.}tertia ibi{Et ſi eſt imbibitus nõ groſſus.}Dicit primo quòd humore exiſtẽte imbibito in ſtomacho & groſſo oportet ſoluere uentrem cũ aloe & hiera. Et dicit in ſecunda parte quòd quando non eſt imbibitus fortaſſe confert hiera & aloes. Primò prima parte notandum quòd humor exñs in ſtomacho quandoque eſt imbibitus ideſt intus bibitus,& por oſitatibus concluſus,quandoq; eſt inuiſcatus,quandoq; natans,quandoq; apoſtemans.Imbibitus eſt duplex.ſubtilis & groſſus:licet ſubtilis ſit magis ꝓprius imbibi: & utrq; poteſt eſſe ex quacunq; ſpecie humorum. Pro remouendo ergo groſſum ſiue imbibitum ſiue non: docet exhibere hieram pigram.ſ.ſimplicem Gal.quæ dicta eſt hiera quaſi ſacra & pigra amara:& fit ex octo rebus inter quas nihil ẽ ſolutiuũ niſi aloe. Aloe autem quandoq; ponitur dupla ad reliqua, & eſt magis ſolutiuæ:& hanc uocant aloem & hieram. Aliquando ponitur in doſi æquali reliquis ſeptem:& hanc uocant hieram & aloem. Doſis hieræ pigræ in qua aloe eſt duplum ad reliqua ſine melle,eſt a.ʒ.ſ.uſq; ad duas: in forma electuarij cum melle eſt.℥.i.& hoc magis cõfert quãdo humor eſt imbibitus. Aut aliter per aloe & hieram intelligamus aloe qui de nouo miſcetur cum hiera pigra aloe dominante ſicut.℞.aloe.ʒ.i. hieræ pigræ.ʒ.ſ. miſce. & exhibetur in forma pilularum, uel diſtempereutur cum aqua zuccarata & bibantur. E contra uero per hieram & aloẽ intelligimus hieram dominari ut.℞. hieræ p.ʒ.i.aloe.ʒ.ſ.& exhibeantur.ut ſupra. Et forte per hieram & aloem intellexit duas medicinas diſtinctas: quarũ quę libet huic propoſito deſeruit.

Et ſi eſt imbibitus non groſſus mundat ipſum ſyrupus acetoſus cũ aqua calida,deinde æquat ipſum poſt illud aqua granatorum quæ bibatur. Quod ſi euomuerit eam, bibat ipſam uice alia donec æquetur et quieſcat:et ſimiliter ſyrupus de mẽtha cum granis granatorum.et fortaſſe ſedat ipſum infrigidatio ſtomachi.

Facit quod dictum eſt, & continet partes duas. Nam primo ponit tria remedia facienda quando humor eſt imbibitus non groſſus.ſecundo quoddam regimen euitare docet. ſecunda ibi{Et non oportet ut approximet.} Primum remedium mundans humorem imbibitum non groſſum eſt ſyrupus acetoſus cum aqua calida.digerit.n.ipſum ingroſſando, & abſtergit ipſum a ſtomacho,& ſua punctione incitat ad uomitum. poſt quem facto uomitu aqua granatorum bibita æquat ipſum ſcilicet ſtomachum temperando eius caliditatem: quam ſi uomuerit bibat alia uice donec æquatur ſcilicet ſtomachus, & uomitus quietetur. Secundum remedium eſt ſyrupus de mentha cum granis granatorum:confert enim in dicto uomitu. Tertium fortaſſe infrigidatio ſtomachi ſedat ipſum non ſolũ perficienda cum interius ſumptis:ſed etiam cum exterius applicitis:ita ut aliquando oporteat eſſe actu, & potentia frigidum ſicut in colica paſsione præcipit Raſ.9.Almanſoris. Hæc autem adminiſtranda ſunt humore iam educto.

Et nota quod eſt bonũ in uomitu uehementi & proprie ab humore calido primo lauare ſtomachum cum aqua calida,aut hordei in multa quantitate:deinde approximare remedia conſtringentia interius,& exterius actu & potentia frigida.

Et non oportet ut approximet rebus ponticis,et ſedãtibus uomitum cum ponticitate ſua,et acetoſitate ſua ſtyptica ille qui uomit propter humorem imbibitũ:quia eſt malum et addit imbibitioni,ſed non imbibito fortaſſe facient eum deijcere deorſum:quamuis ſit groſſus,et fortaſſe iuuabunt uirtutẽ ſtomachi ad expellendum eum per ſuperiora.

In præſenti parte docet euitare quoddam regimen dicens. Non oportet illum qui uomit propter humorem imbibitum approximare rebus conſtringentibus uomitum ſua ponticitate & ſtypticitate,nam hæc faciunt humorem magis imbibi.humore uero non exiſtente imbibito fortaſſe conferunt. Nam ſi humor ſit groſſus fortaſſe ſtomachus cõfortatus deijciet eum p inferius. Si uero ſubtilis fortaſſe eijciet eum cũ uomitu tutius tñ eſt ut credo primo mũdificare ſtomachum ab humoribus

bus in eo contentis per ſuperius, aut inferius, ſiue ſint imbibiti, ſiue non: poſtea huiuſmodi confortantia adminiſtrare tam interius, quam exterius.

Et quando aſſiduauerit vomitus de cholera, & non fuerit de genere imbibiti: tunc vtere ſtypticis: & proprie emplaſtris iuuantibus factis ex corticibus granatorum, & gallis & his ſimilibus cum vino permiſto, aut aceto permiſto.

In præſenti parte curat vomitum cholericum quando non fuerit humor imbibitus.d.quod tu debes vti ſtypticis, & proprie emplaſtris factis ex corticibus granatorum, & gallis, & ſimilibus cum vino aut aceto mixtis.

Et ad vomitum quidem choleræ nigræ ſuperfluum ſubmergatur ſpongia in aceto, & ponatur ſuper ſtomachum. Quod ſi neceſſarium fuerit aliquid fortius adminiſtra medicinas prædictas in capitulo retentionis vomitus.

Nunc curat vomitum melancholicum.d. q vomitui choleręnigrę ſuperfluæ confert ſpongia infuſa in aceto & bene expreſſa ſtomacho applicita. Vltimo dicit quòd in efficacioribus pro reſtringendo uomitum erit recurrere ad medicinas dictas in capitulo de reſtrictione vomitus decima tertij. Notandum quod huiuſmodi ſpongia in aceto infuſa confert ſtomachum quadam ſtypticitate confortando: & ſi fuerit melancholia aduſta confert infrigidando & incidendo, & ſtomachum confortando. Sed ſi cum aceto bullierit mentha & ſimilia confert etiam calefaciendo. Cura vomitus ſex exigit intentiones. Prima remouet cauſam ſiue fuerit primitiua ſicut regimen ſex rerum non naturalium faciens vomere: ſiue fuerit corporea ſicut oppilationes, apoſtemata, ulcera, & ſimilia in ſtomacho exhibentia, aut in membro ſibi communicante. Alia diuertit humores ad ſtomachum fluxuros. tertia mundificat ſtomachum a ſuperfluitatibus in eo exiſtentibus ad uomitum incitantibus. quarta uias, & ductus conſtringit per quę ad ſtomachum defertur humor ipſum ſtomachum confortando, ne recipiat, & vt debite ſuas operationes perficiat. quinta corrigit accidentia. ſexta ordinat debitum regimen ſex rerum. Et ex dictis in textu potes elicere auxilia plures harum intentionum perficientia.

Regimen fluxus ventris, qui accidit eis. Cap. XVI.

IAm ſingulariter in capitulo fluxus ventris locuti ſumus in hac intentione, ergo redeamus ad illud. Et de illis quæ conferunt ex via ciborum ſunt almes torrefacti, & lentes torrefactæ & coriandrum: quodcunq; horum duorum fuerit, elixetur, & fundatur aqua ab eo, & proprie quando fit acetoſum cum granis granatorum: quoniam eſt bonum.

Hic Auicen. ponens fluxum ventris qui accidit febrientibus duo facit. Primo pro ſufficienti regimine fluxus uentris remittit nos ad decimamſextam tertij. d. ſe locutum fuiſſe ibidem ſingulariter quantum eſt opportunum in hac intentione .i. in regimine fluxus uentris, ſequẽtis febrem. ſecundo hic breuiter ſe expediens ponit quoſdam cibos conuenientes in fluxu ſequente febrem dicens: q de illis quę conferunt uia cibi ſunt ſicut almes torrefacti, & lentes torrefactę, & coriandrum ſimiliter torrefactum. Quodcunq; horum duorum. ſ. almes & lentium poſtquam torrefactum eſt debet primo elixari, & abijci prima decoctio: deinde debent bullire quouſq; decocta ſint, & debent fieri acetoſa cum granis granatorum. ſ. exprimendo ſuccum ab eis: & huiuſmodi condiendo. Almes autem ſunt robilię. Coriandrum preparatum cum aceto, & torrefactum eſt ſingulare in fluxu uentris & proprie ad retinendum cibum in ſtomacho. Hæc autem cum frigida ſint & ſtyptica conferunt in fluxu ſequente febrem. Intentiones habendæ in cura fluxus uentris ſunt ſex. [Sex intentiones in cura fluxus.] Prima remotio cauſæ fluxus quæcunq; fuerit aut primitiua aut corporea. ſecunda eſt diuerſio humorum a fluxu ad inteſtina. tertia eſt mundificatio inteſtinorum a ſuperfluis in eis contentis, & doloris eorum ſedatio: aut cum clyſterijs ſi fuerit in inteſtinis groſsis: aut cum ſumptis in potu ſi fuerit in gracilibus. quarta intentio eſt uiarum, & ductuum conſtrictio, humorum ingroſſatio, & quietatio nec non inteſtinorum confortatio ne recipiant cum exterius applicitis, & ſumptis. quinta eſt accidentium correctio. ſexta debiti regiminis ſex rerum ordinatio.

Regimen ſitis eorum ſuperflua. Cap. XVII.

OPortet vt inũgatur caput cũ oleo frigido valde, quod fundatur ſuper ipſum, et ponatur ſuper caput ſi non fuerit quod prohibeat: et cum aquis infrigidantibus.

Auicen. ponens regimen ſitis ſuperfluentis. primo ponit regimen generale pro ſedando ſitim. ſecundo ſedat ſitim ſecundum aliquos ſpeciales modos ipſius. ſecunda ibi § Sitis quandoq; fit a frigore. § prima in duas. nam primo ponit regimen ſitis per infrigidantia capiti applicanda. ſecundo per infrigidantia in ore tenenda. ſecunda ibi § Et retentione mucilaginis. § Dicit in prima parte oportet inũgere caput oleo frigido potentialiter infrigidato. ſ. actualiter infuſo ſuper caput non exiſtente prohibente. ſ. catarrho, capitis repletione & ſimilibus. Et inungi etiam cum alijs aquis infrigidantibus. Cauſa dicti eſt: quia ſi ſitis ſequitur ſuperfluam cerebri caliditatem frigida applicita capiti conferunt remouendo cauſam: quare infrigidatio capitis eſt cauſa infrigidationis oris ſtomachi per neruos deſcendentes.

Et retentione mucilaginis ſeminis cidoniorum permixtæ cum oleo roſato vltimo, aut infuſionis prunorum, et medullarum cucumeris, et alkendi et cucurbitæ, et ſeminis lactucæ nigræ, et radicum liquiritiæ et pilulãrum deſcriptarum in antidotario ad ſitim: et de illis quæ maſticantur, eſt almoſoſat, & ſunt tamarindi.

Nunc ſedat ſitim cum his quæ in ore tenentur. Primum eſt mucilago ſeminis cydoniorum permixta cum oleo roſato ultimo: ſed in infrigidando inter omnes modos olei roſati eſt quod fit ex oleo onfacino, & roſis albis ſylueſtribus nondum bene maturis. Secundum eſt cum retentione infuſionis prunorum. ſ. acrium: aut etiam cum retentione medullarum cucumeris, & alkendi. i. citrulli & medullæ cucurbitæ: & retentione ſeminis lactucę nigrę: quoniam eſt frigidus. ſ. in fine ſecundi uel in principio tertij. Radicum liquiritiæ mundatarum a cortice exteriori, & infuſarum in aqua. Tertium tenendum in ore ſunt pilulę ſcriptę in antidotario: & debent eſſe confectæ ex frigidis, & acribus. Quartum remedium eſt aliqua quæ tenentur in ore ſicut almoſoſat, & ſunt tamarindi. Cauſa dicti: quia pellicula oris eſt contingua pelliculæ oris ſtomachi: quapropter infrigidatio, & humectatio unius eſt cauſa infrigidationis, & humectationis alterius.

Et ſitis quidem quandoq; fit ex frigore et abſcindit eam ſomnus: et quandoq; fit ex calore, et abſcindunt eam vigiliæ.

Vltimo dicit quòd ſitis quandoq; fit a frigore, & abſcinditur per ſomnũ, & quandoq; fit a calore & abſcindunt eam uigiliæ. Notandum pro declaratione huius partis quod in ſiti mendoſa cauſata per indigeſtionem ciborum maxime non calidorum ſicut piſcium, & ſimilium digeſtionis difficilis a quibus ſtomachus laborat in digeſtione eleuantur uapores calidi peruenientes ad os ſtomachi, & ſitim inducentes conuenit ſomnus qui fortificando calorem ſtomachi eſt cauſa digeſtionis, & reſolutionis eorum uaporum qui erant cauſa ſitis: & ſic uerificata eſt prima pars huius textus. & hanc ſententiam elicere poſſumus ex particula quinta aphoriſmorum aphoriſ. 27. Quibuſcunq; deſiderium, nocte bibet: &. 13. tertii. capitu. de ſiti ad finem: &. 4. epidemiarum. In uigilando ſitis in ſuperficie ſomnus medicamentum. Secundus modus in ſiti cauſata ex uaporibus calidis circa os ſtomachi facta conſumptione & exiccatione nimia uigiliæ conferunt reſoluendo illos uapores calidos qui erant cauſa ſitis: & hoc uoluit Auicen. in parte ultima. Ex hoc facile ſoluuntur inſtantiæ quæ contra hunc textum fieri conſueuerunt. Cura ſitis quinquæ exigit intentiones. [In cura ſitis quinque intentiones.] Prima remotio cauſarum ſitis ſiue fuerint primitiuæ ſiue corporeæ per communitatem a toto ſicut in febribus, aut a membris particularibus ſicut a cerebro aut a mẽbris ſpiritalibus & reliquis: aut per eſſentiam propter nocumenta

menta cerebri & proprie oris eius. ſecunda eſt ſedatio ſitis cõplenda aliquo octo modorũ infraſcriptorum: aut pluribus ſm exigentiã cauſarũ ſitis.. Primus modus eſt cum his ſuper quibus anhelamus ſicut ſuper aqua frigida, & ſimilibus frigidis: & hic modus confert in ſiti ſequẽte ſuperfluam calefactionem cerebri, & membrorum ſpiritualium, Secundus modus per retenta in ore ſicut eſt fruſtum anguriæ & ſimilia: & hic modus maxime ualet in ſiti ſequenta calefactionem, & exiccationem meri, cãnæ pulmonis & membrorũ ſpiritualium. Tertius modus eſt per caputpurgia, & per gargariſmata cum aqua frigida ſola, aut cui admixti ſunt aliqui ſucci acres: & hoc ualet in ſiti ſequẽte diſpoſitiones capitis & meri, cãnæ pulmonis & membrorum ſpiritualium, Quartus modus eſt per epithemata & vnctiones circa caput, collum, gulam & ſpondyles uſq; ad tredecim, & mala granata, & reliqua ex rebus frigidis quibus aliquid aceti ſit admixtum ad penetrãdum: & hæc ualet in ſiti merito cuiuſcunq; membri contingentis cuius regio ungatur, & epithemetur. Quintus modus eſt cum ſomno, fortificando digeſtionem: per cuius debilitatem accidit ſitis. Et ſimiliter quandoq; uigiliæ ſedant ſitim reſoluẽdo uapores, qui in ſomno concentrantur. Sextus modus eſt cum bibitis quæ in mala complexione calida & ſicca ſine materia debent eſſe frigida actu & potentia. ubi uero adſit materia cholerica, aut ſalſa alterius generis: aut proprie imbibita, aut inuiſcata potus debet eſſe actu calidus, licet potentia frigidus. Septimus modus eſt ſtupefaciendo aliqualiter ſenſum oris ſtomachi cum intenſe frigidis actu, uel potentia: & hoc ualet in quacunque ſiti. Octauus modus eſt conuertendo mentem ad alia magni nocumenti ita ut ſitis obliuiſcatur, & hoc ualet in quacunquæ ſiti remiſſa. Tertia intentio eſt confortatio ſtomachi complenda cum interius & exterius applicitis contrarijs dyſcraſiæ & moderata ſtypticitate participantibus, Quarta intentio eſt correctio accidentium & perficitur ſecundum ipſorum exigentiam. Quinta intentio quæ eſt regimen ſex rerum declinet ad contrarium dyſcraſiæ.

De profunditate ſomni, quæ acidit eis. Cap. XVIII.

OPortet vt remoueatur a profunditate ſomni cum fabulis, & his ſimilibus per voces: & ligentur membra eorum inferiora ligatione doloroſa, poſtquam non fuerit quod prohibeat: & ſupponatur colyrium ſubtile ſi natura fuerit reſtricta, & in hora quietis, & tempore aſſiduitatis: & uentoſetur quod eſt inter ambas ſpatulas, & ſpondyles.

Remouet profunditatem ſomni quatuor auxilijs. primo cum ſabulis & ſimilibus ſicut hiſtorijs. ſecundo per uoces. ſ. alte uocando dormientem, & ſtrepitus circa ipſum faciendo. tertio ligando membra eius infra genu per quatuor digitos ligatione doloroſa: tum ad excitandum: tum ad diuertendum uapores & materias ad inferiora: & ſub hoc modo comprehenduntur fricationes membrorum inferiorum. Dicit tñ illas ligaturas debere fieri ſi non fuerit quod prohibeat ſicut podagra, & ulcera illarum partium quæ ligant. quarto ſupponendo colyrium ſubtile acutum & mordicatiuum: ſicut eſt ſuppoſitorium hoc. ℞. mell. ℥. ij. hieræpigræ: ſal. ſ. gemmæ añ. ʒ. i. & ſi uis fortius adde ſupraſcriptis ſcamoneæ, colocynthidis añ. ℈. ſ. & fiant ſuppoſitoria longitudinis quatuor uel quinq; digitorum & mediocris groſsitiei. Vel fiat ſuppoſitorium ex ſapone vel ſal gemma, & ligetur ut ad libitum poſsit extrahi. hæc autem fieri debent uentre reſtricto: & poſſunt fieri in hora quietis. ſ. a profunditata ſomni. i. cum ſomnus non eſt profundus ad præſeruandum ab eius profunditate, quando homo eſt ad illam paratus; & erit tempore aſsiduationis profunditatis in ſomno, ut remoueatur profundatio illa, Alter in hora quietis. ſ. paroxyſmi & exacerbationis, & tempore aſsiduitatis. ſ. dũ adeſt paroxyſmus dans intelligere ꝙ etiã tempore paroxyſmi hoc faciendũ eſt in quacunq; hora hoc accidens ſuperuenerit. Vltimum auxilium eſt uentoſatio eius quod eſt inter ambas ſpatulas, & ſpondyles, i. uentoſatio in pulpis ſpatularum ſine ſcarificatione, aut cum ſcarificatione ſi peccauerit ſanguis, aut fuerit timor lethargi. Sunt & alia remedia ſicut odor aceti acutiſsimi. Itẽ prouocatio ſternutationis iam præmiſſa uẽtris lenitione, uentoſatione, & euacuationibus opportunis. Dubitatur utrũ fabulæ remoueãt profunditatem ſomni. Negatiue arguit ſic. fabulæ inducunt profunditatẽ ſomni. ergo nõ remouent, conſequentia patet: & antecedẽs declarat experiẽtia. Secundo aliquæ fabulæ cõtriſtant, ergo inducunt ſomnũ. patet cõſequẽtia: quia triſtitia reuocãdo ſpiritus interius eſt cã ſomni. Tertio auditio ſabularũ prædicationũ, lectionũ, & ſimiliũ ſunt cã reſolutionis ſpirituũ, & liquefactiua materierũ, & euaporationis earũ. ergo ſunt cã ſomni. tenet cõſequẽtia, quia his modis ſomnus ꝓuocatur. aſſumptũ patet q a ſpiritus audiẽdo excitant, & cõmouent quorũ motus eſt cã reſolutionis eorũ liquefactionis materierũ, & euaporationis ipſarũ. In oppoſitũ eſt Aui. Primo notandũ ꝙ fabula apud Macrobiũ in cõmẽtario libri de ſomno Scipiõis circa principium a ſallẽdo dicta. eſt narratio rerũ nõ habẽtiũ faciẽ ueritatis, aut nõ uerarũ. hiſtoria uero eſt narratio uera rerũ geſtarũ & earũ ſcriptura chronica uocat. Secũdo notãdũ ꝙ quædã corpora ſm cerebrũ abũdant in quibuſdã humiditatibus crudis frigidis aptis euaporatiõi quorũ ſpiritus agitati & laborãtes dum audiũt aut legũt hmõi ſunt cã liqueſactionis earũ: & ꝙ in uapores cõuertat: quarũ liquefactio, & in uapores cõuerſio eſt cã ſomni: tũ ſpiritus infrigidãdo, & ĩgroſsãdo tũ oppilãdo. Aliqua uero ſunt quæ abũdãt ĩ humoribus cholericis & nitroſis quorũ uapores ſunt cã uigiliarũ Cũ ergo audiũt, aut legunt hmõi fit in eis duplex motus. unus ſpiritualis ꝓprius ipſi intellectui ſm quẽ componit, diuidit & diſcurrit: alter eſt motus ipſorũ ſpirituũ ſm diuerſas partes ſm exigẽtiã paſsionum, quæ cõmouent audiẽdo & legendo hmõi: quia ſi p hmõi audita & lecta cõmouent ad triſtitiã timorẽ, aut, deſperationẽ ſpiritus mouent interius. Si uero ecõtra mouent ad ſpem, gaudiũ, audaciã, aut irã, ſpiritus mouent exterius in quorũ motibus ſupcaleſiũt, p quã ſupercalefactionẽ reſoluunt, & paucificant: & ſic humiditates de quibus ſupra liqueſiunt: & in uaporas cõuertunt. In primis itaq; corporibus hmõi audita aut lecta, ſunt cã ſomni: in ſecũdis ſunt cã uigiliarũ. Tertio notandũ ꝙ quidã hoĩes ſunt prõpti & acuti ingenij: quidã tardi & obtuſi: primi legẽtes & audiẽtes & bñ intelligẽtes quæ audiũt, & loqũt uidẽtes ſe ꝓficere uigilãt. ſecũdi uero ex cã contraria dormiũt: licet aliqñ ſecũdi pp uehemẽtẽ triſtitiã cũ uidẽt ſe nõ ꝓficere, neq; intelligere expectãtes rephẽſionẽ, & ignominiã potius uigilãt: triſtitia nãq; de futuro malo eſt cã uigiliarũ: & triſtitia de p̃terito eſt cã ſomni. Similiter primi aliqñ cũ iã tenent rẽ de qua agit dormiũt, ſpiritibus iã quieſcẽtibus qui prio erãt in motu. Quarto notãdũ ꝙ fabulæ, hiſtoriæ, p̃dicationes & hmõi qñq; ſunt difformes ex parte narrãtis ita ut nũc alta voce, nũc ſubmiſſa loquat, nũc leni, nũc aſpa, & auſtera. Qñq; ẽt ex parte eorũ de quibus agit ita ut nũc cõmoueant audiẽtẽ ad miſericordiã, nũc ad odiũ, & irã, nũc ad triſtitiã, ſpem, deſperationẽ, & ſic de reliquis. qñq; uero ſunt uniformes: tũ ex parte recitãtis: tũ eorũ quæ recitant: primæ excitãt, & uigilare faciũt mouentes ſpiritus diuerſis motibus: immo cõtrariis. ſecũdæ uero faciũt dormire ſpiritus quietãtes, aut figẽtes ſm habitudinẽ vnã. ſomnus. n. quieti uehemẽter exiſtit ſimilis. ſecunda primi. Præterea. Hmõi fabulæ & hiſtoriæ &c. qñq; ſunt breues & nõ inducũt ſomnum: quãdoq; longæ fatigantes audiẽtes, & ſpiritus ipſorum reſoluentes, & ſunt cauſa ſomni. Præterea. Quãdoq; ſunt de rebus multũ mouẽtibus audientes, & excitãt vigilias: quandoq; de rebus parum cõmouentibus, & ſunt potius cauſa ſomni. Et ex his iam manifeſtũ eſt qualea homines per huiuſmodi lecta, aut audita excitant a ſomno & quales prouocantur ad ſomnũ. ſecundo etiã manifeſtũ eſt quales fabulæ, aut hiſtoriæ: & qualiter recitatæ uigilare faciunt: & quales, & qualiter recitatæ dormire faciunt: tu ergo cum excitare uis ſomnolentum narra hiſtoriam, aut fabulã multum mouentem, & difformem, & recita eam difformit frequenter eleuando uocem, & eam exaſperando. Econtra vero fac cum uis ſomnum inducere: & quæ dicta ſunt pro magna parte elici poſſunt ex dictis Ariſtote. decimaoctaua problematum problemate primo. Solutio autem rationum factarum in principio ſuadentium cõtrariũ huius declarationis manifeſta eſt ex dictis. Cura ſomni ꝓfundi quatuor exigit intentiões. Prima remouet cãm ꝓfunditatis ſomni. Secũda. excitat ꝓfunde dormiẽtẽ cũ auxilijs quæ dicta ſunt. Tertia corrigit accidẽtia tã præſentia quàm veriſimiliter ſecutura ſicut lethargiã. Quarta ordinat debitũ regimẽ ſex rerũ in cõtrarijs ꝓfunditatis ſomni, & cauſæ eius.

Cra ſõni quatuor exigit inten.

De gra-

De grauitate capitum eorum. Cap. XIX.

Oportet vt alienetur ab eis emulſio lactis ſuper capita eorum, aut effuſio olei ſuper ea, aut embrocha, aut caputpurgium.

Auic. in præſenti parte ponens regimen grauitatis capitis primo docet quæ ſunt euitãda. ſecũdo quæ ſunt faciẽda.ſecũda ibi § Immo ſint contenti. § In prima parte docet euitare quatuor. primum eſt emulſio lactis ſuper caput grauatum. ſecundum eſt effuſio alicuius olei ſuper caput. tertium eſt embrocha. quartum eſt caputpurgium.

Immo ſint contenti vaporationibus factis cum embrochis ex camamilla: & ſint in eis viola, & furfur & his ſimilia.

Nunc docet quæ facienda ſunt dicens ꝙ contenti ſint vaporationibus factis ex embrochis chamęmilę, uiolarum, furfuris, & ſimilium. Notandum per grauitatem capitis intelligendum eſſe quandam ponderationem, & capitis perceptam extenſionem cauſatam per multam materiam groſſam uaporoſam & hoc maſime ab ægro percipit̃ cũ multũ deprimit caput & poſtea paulatim ipſum eleuat. Cui Auic. prohibet emulſionem lactis, aut eius infuſionem ſup caput ne inuiſcatũ in capitis ſuperficie oppilet poros, & prohibeat uaporum exhalationem. Secundo prohibet applicationem olei: quia ſi frigidum oppilaret frigiditate & uiſcoſitate. ſi uero calidum: licet forte iuuaret ſua caliditate reſoluendo. tamen plus eſt aptum nocere ſua oppilando uiſcoſitate. prohibet tertio embrochas & caputpurgia quæ per nares ſugantur maxime, quãdo eſſent frigidæ oppilantes, aut malam complexionẽ capitis augentes, & forte humores agitantes, & mouentes ſiue calidæ ſint ſiue frigidæ non præcedente euacuatione: concedit tamen euaporationes factas cum embrochis, & decoctionibus factis ex chamæmilla ad reſoluendum: uiolis ad infrigidandum dyſcraſiam febrilem & ad temperandum caliditatẽ chamæmillæ, & furfuribus ad reſoluendũ & abſtergendum, ſi quid in poris capitis cutis ipſos oppilans continetur. hæc autem fieri debent præmiſsis euacuationibus, & diuerſionibus opportunis. Cura grauitatis capitis exigit quatuor intentiones. prima euacuat materias grauantes euacuationibus communibus. ſ. phlebotomia & pharmacia ſm exigentiam. ſecunda diuertit cum clyſteribus, lotionibus crurium, fricationibus, & ſimilibus. tertia eradicat reſiduum materiei, aut partem ipſarum in capite contentarum caputpurgijs, maſticatorijs, & ſimilibus. quarta reſoluit reſiduum in capite contentum dyſcraſiam cerebri alterando, & ipſum confortando cũ euaporationibus in texto poſitis in quibus melius forte eſſet ponere roſas, quàm uiolas aut utraſq; multum. n. ualent roſæ in capitis confortatione: & tu adde reliquas intentiones omnibus communes feb.

De inquietudine habentium feb. & aliorum. Cap. XX.

Oportet facere vero oleum violatum cum oleo de ſemine lactuca, et oleo nenufarino, et oleo de cucurbita: et adhærere aliquid de ſtupefacientibus fumoſis ſup tempora: & incuruare caput ſuper vapores humectantes: & odorare nenufar, & poma mandragora: & allheſebram aſperſum ex longinquo, & embrocha humectantes: & res quas ſcis. Et ſimiliter ſi non fuerit quod prohibeat, detur in potu ſyrupus papaueris: & loboc eius.

In præſenti capit. ponit regimen inquietudinis vigiliarum febrientium & aliorum. ſ. non febrientium: & habet hoc capitulum duas partes. nam primo ponit regimen prædictum non ſpecialiter deſcendendo ad cauſas dictæ inquietudinis. ſecundo ſpecialiter deſcendendo ad unam ſpecialem cauſam. ſecunda ibi § Et cum humor baurachius: § Prima in duas. nam primo ponit hoc regimen non explicando tempus adminiſtrationis huius regiminis. ſecundo ponit regimen explicando tempus. ſecunda ibi § Et cum inuenit leuitatem. § prima in duas. nam in prima ponit regimen per odorationes & vnctiones & potus. ſecundo per diuerſiones. ſecunda ibi § Deinde multiplicent. § Dicit in prima parte ꝙ odorare oleũ uiolatũ, & oleum ſeminis lactucę, & nenufarinũ, & de cucurbita & adhibere aliquid famoſum ſtupefaciens ſup tẽpora ſicut eſt iuſquiamus, papauer, mãdragora, & opiũ: ſicut vnguentum populeon cũ pauco opiũ: & incuruare caput ſuper vapores humectãtes, ſicut ſuper uapores eleuatos a decoctione facta ex lactucis & ſimilibus: & odorare nenufar frigidum, & humidum circa ſm gradũ & poma mãdragoræ frigida in tertio & ſicca in primo, & odorare allcheſebrã, & eſt liliũ ualliũ citrini coloris & nõ eſt nenufar: cũ iam ſit nominatũ ex lõginquo aſpſum. ſ. uino odorifero pauco cũ aqua roſata multa ſic admixta: & ſimiliter embrochę humectãtes. i. caſus liquorũ humectantiũ ſup caput. i. proprie ſup cõmiſſuram coronalẽ factorũ ex lactucis: floribus nenufaris, violis, & ſimilibus ſunt res quas ſcis cõferre in prouocãdo ſomnũ. ſimiliter ſi nõ fuerit quod ꝓhibeat, det̃ ſyrupus de papauere lõco eius: & tu ſup. diacodion. i. decoctio papaueris. hæc. n. quę ſunt de papauere ſunt domeſtica ſtupefacietia quæ natura bene tolerat. Dicitur aũt ſi non fuerit quod prohibeat: quia prohibens poſſet eſſe ſicut pleureſis, aut aſthma ab humore groſſo in pectore contento, & ſimilia.

Deinde multiplicentur inter manus eius candelæ, et eleuentur voces cum fabulis, & ligentur cum inſtitis extremitates eius ligatione doloroſa parum, cum anſis quæ reſoluantur velociter: deinde præcipiatur ei vt dormiat & claudat oculos: cumq; dormit parum, extinguantur candelæ, & ceſſent voces & ſoluantur anſæ: quoniam dormiet.

Nunc curat inquietudinẽ, & uigilias diuertendo, & laxãdo virtutẽ animalẽ dicẽs. quod inter manus ægri ponant̃ multæ cãdelæ accenſæ, & fabulent̃ alte. ſ. aſtantes: & extremitates infirmi ligent̃ doloroſe: ſed modicum doloroſe cũ inſtitis, & alutis uel cordellis cũ anſis. i. nodis qui facile ſolui poſſunt ſicut ſunt nodi, quibus utimur in laqueãdo caligas: et præcipiat ægro ut dormiat, & claudat oculos. cũq; parũ dormit. i. incipit dormire extinguant̃ candelæ, ceſſent voces & ſoluant̃ anſæ: qm dormiet.

Et cum inuenit leuitatem, & quietem ex paroxyſmo aut vehementia, aſſiduet ablutionem faciei cum aqua in qua decoctum eſt papauer nigrum cum aliquantulo mandragora, & radice eius.

Hic ponit regimẽ uigiliarũ explicãdo tẽpus dicens. ꝙ cũ æger inuenit leuitatẽ, id eſt declinationẽ; & quierẽ totaliter ceſſante paroxyſmo quo ad interpolatas, aut leuitatẽ uehemẽtię quo ad cõtinuas proportionales, laues faciẽ cum aqua decoctionis papaueris nigri, cui aliquid mãdragoræ & radicis eius ſit admixtũ, quę ſunt frigida & ſicca in fine tertii: aut in principio quarti. nõ. n. concedit decoctioẽ huiuſmodi in ſtatu paroxyſmorũ, aut exacerbationũ ne oppilando poros ſua intenſa frigiditate magis noceãt, quàm conferant ſtupefaciendo.

Et cum eſt illic humor baurachius, confert aqua in qua cocta ſunt ſiſymbrium, & melilotum. & albacnẽ, et papauer abluendo faciem, & incuruando ſuper vaporem eius.

Et cum eſt illic humor baurachius, id eſt nitroſus ſiue ſalſus in cauſa uigiliarum confert aqua io qua decocta ſunt ſiſymbrium: & eſt ſpecies menthæ, melilotum, alhaenen. ideſt matricaria: & ſecundum aliquos pes coruinus: ſicut dicit Auicen. decimaſexta tertii de excoriatione inteſtinorum: & hæc tria ſunt calida reſolutiua: & pauper ponitur ad ſtupefaciendum & ſomnum inducendum & ad temperandum huiuſmodi caliditatem cum hac decoctione eſt abluenda facies & debet incuruari ſuper uaporem eius, ut uirtus horum penetret melius ad profundum. Cura uigiliarum exigit duas intentiones. Prima remouet cauſam uigiliarum ſiue fuerit primitiua, ſicut ſuperflua aeris caliditas, & ſiccitas, & cibi & potus calidi & ſicci. Item accidentia animi moleſta, ſiue fuerint corporea, ſicut dolores, febres, præſentia humoris cholerici, ſalſi, aut melancholici. Secunda ſomnum inducit quinque modis. primus cum odoramentis: ſecundus cum applicitis exterius ſicut lotio extremorum cum decoctionibus ſomniferis. Item cum unctionibus, & epithematibus applicitis fronti, & temporibus

temporibus & parti anteriori capitis. Itē cum embrochis ſup parte anteriori capitis. Tertius modus eſt cum inſtillatione in aures. Quartus cum ſuppoſitis in modū colirij, uel clyſterij. Quintus cum ſumptis. hæc tñ diuerſificanda ſunt ſm diuerſitatem cauſarum: & a leuioribus inchoandum eſt, & gradatim ad fortiora procedendum. Sextus modus eſt cū laxātibus uirtutē animalem, de quo apud Aui. in textu. Tu uero ſi uis addas duas alias intētiones oībus cōmunes. ſ. correctionē accidētiū & debitū regimen ſex rerū in contrariū dyſcraſiæ facientis uigilias.

De dolore ventris qui accidit eis.

Cap. XXI.

Fit ex effuſione choleræ ad ſtomachum: et ſi accidit in principio periodi eius, detur in potu parum ſyrupi de malis, cum ſyrupo acetoſo.

Licet dolor ſtomachi poſſet eſſe ex multis cauſis: Aui. tamē breuitati indulgēs, & excuſatus pp ea quæ dixit decimatertia tertii, curat tantūmodo dolorē ſtomachi ex effuſione choleræ ad ſtomachū, eo ꝙ in febribus acutis ex hac cā dolor ſtomachi frequēter accidat. Dicit ergo dolor ſtomachi fit ea effuſione choleræ ad ipſum: ſiue illa cholera effundaṫ ad ipſum ſolum ex hepate, & chiſti fellis mediante poro felleo ad ſtomachū terminato, & nō ex mēbris quæ ſunt ultra hepar mediāte hepate: & ſi accidit in principio ꝑiodi febris ſicut eſt ſm plurimū deṫ in potu parū ſyrupi de malis granatis mnais, aut acribus cū ſyrupo acetoſo ſimplici. uel de malis macionis cuius eſt uigor unire ſtomachū, & ſtringere choleræ acuitatē. Hi. n. alterādo dyſcraſiā calidā ſtomachi & ipſam cōfortādo prohibēt cholerā ad ipſum uenientē, & ſi nō poſſunt ꝓhibere aduētū eius, ſaltē remittūt acuitatē eius. Præterea. Faciunt ut facilius poſſit uomi cū ſecū ꝑmiſceṫ. Credo itaq; horū ſyruporū eſſe exhibēdā ℥. i. aut circa cū. ij. ℥, aquæ ꝑ horā aut circa ante principiū paroxyſmi. Cura huius doloris quatuor exigit intētiones. Prima euacuat cholerā ab hepate aut toto. ſecunda diuertit ipſam maxime ad inteſtina cū clyſteribus, quæ duæ intētiones abſoluēdę ſunt ante paroxyſmū tpe maioris quietis. tertia cōfortat ſtomachū, & alterat dyſcraſiā cū dictis in textu, & cū exterius applicitis ne cholera effundatur ad ſtomachū ad quod iuuat poſitio ventoſæ ſuper regione hepatis. Quarta intentio iuuat ad uomitum eius, aut expulſionem eius per inferius.

De aſperitate linguæ eorum.

Cap. XXII.

In eſſentia quidem viſcoſitatis fricetur cum bruſco, aut cum virgis ſalicis, cum oleo amygdalino et zuccaro tabarzet: donec mundetur, aut cum ſpongia, et pauco ſale, et oleo roſato, in hoc: enim eſt alleuiatio multa infirmi.

In præſenti cap. Aui. determinat de aſperitate linguæ ſebriētiū, & cōtinet partes duas. primo ponit curātia dictā aſperitatē, ſecundo quædā uitāda explicat. ſecūda ibi § Et oportet ut nō ponanṫ. § Prima in duas, nā primo ponit regimen aſperitatis uiſcoſitati & limoſitati cōiunctæ. ſecundo qñ non eſt ibi uiſcoſitas aut limoſitas. ſecunda ibi § Et poſt illud. § In prima dicit ꝙ in eſſentia uiſcoſitatis. ſ. qñ aſperitas ſequiṫ uiſcoſitatē. i. humorē groſſum per linguā inuiſcatum fricetur lingua cū bruſco, aut cum lignis ſalicis cum oleo amygdalino. aut zuccaro tabarzet. i. optimo. ſ. trium coctarum donec mundeṫ. Secundum remedium eſt cum ſpongia cum pauco ſale & oleo roſ. infuſo, hoc enim eſt alleuiatio multa infirmi. Primum quidem remedium perficiṫ liniendo linguam cū zuccaro optime diſſoluto cum oleo amygdalarum dulciū, & præſtantius iſto eſt oxymel ſimplex: & debet alterum iſtorum quod uis remanere ſuper linguam per horā: deinde mundare linguam cum uirgis bruſci ſubtiliatis: aut cum uirgis ſalicis. moderni tñ idem faciunt cū cāna curuata, & ſubtiliata. Aliqui id faciunt cum cochleari argenteo. Et ſi uellemus illis duobus remedijs uti præmittatur remedium Auic. ſ. zucca. cum oleo amygdallino, deinde ſequatur oxymel; cum primum mollificet, ſecundum magis abſtergit. Alleuiatur enim infirmus per remotionem illius limoſitatis: quia impediebat guſtum; & forte ſi eſt in meri, aut canna pulmonis poteſt impedire deglutionem, & anhelitum. Sed ſecundo remedio. ſ. ſpongia utimur fricando linguam cum ea.

Et poſt illud, cum eius aſperitas eſt non propter viſcoſitatē immo a ſiccitate oportet vt teneat in ore ſuo ſebeſten, aut nucleos prunorum, aut ſaltem qui aſportatur de India: et eſt in colore ſalis, et dulcedine mellis: et ſumat de eo ſecundū quòd dixit Archigenes quantitatem fabæ unius. Et grana cydoniorum ſunt de eis quæ humectant linguam, et prohibent ei offuſcationes.

Curat aſperietatem coniunctam ſiccitati, quæ eſt uera aſperitas quæ eſt inęqualitas ſuperficiei linguæ cum ſiccitate & duritie: & dicit quòd teneatur in ore ſebeſten fructus notus frigidus & humidus: & melius eſt ut pungantur ſm multas partes & ponāntur in aqua poſt ea teneantur ſuper linguam: & nuclei pomorum frigi. & humi. primo in aqua poſiti: & ſimiliter pruna aperta excorticata & in aqua poſita eſſent præſtantia. tertio teneatur in ore zuccari candi. quod circumſcribit dicens quòd eſt, in colore ſalis. ſ. albi, & dulcedine mellis, & teneat de ipſo quantitatem unius fabæ, & grana cydoniorum: & proprie aliqualiter contuſa humectant, & prohibent eius offuſcationem, & proprie ſequentem caliditatem exiccantem: quia frigi. ſunt & humida.

Et oportet ut non ponantur puluinaria multa, neque reſupinetur dormiens: nam hæc duo exiccant linguam.

In parte iſta ponit duo uitanda. Primum quòd non teneat ſub capite multa puluinaria. ſ. plena pennis: quia nimis calefaciunt: nec reſupinetur æger dum dormit: quia ſupinus magis difficulter reſpirat: & ſic propter hæc duo lingua exiccatur. Cura aſperitatis exigit duas intentiones. prima debetur cauſæ accidenti quæ eſt euacuatio humorum viſcoſorum, quorum uapores ad linguam peruenientes inuiſcantur in eius ſuperficie, & faciunt primam aſperitatem: ſed ſecundæ aſperitatis eſt extinctio caliditatis febrilis ſuperfluæ. Secunda uero intentio quæ debetur cauſæ coniunctæ aſperitatis prima eſt humoris coniuncti, abſterſio uiſcoſi a linguæ ſuperficie: ſed ſecūda alterius aſperitatis eſt humectatio cum infrigidatione.

De ſternutatione aſſidua quæ accidit eis.

Cap. XXIIII.

Quandoq; magnificatur nocumentum ſternutationis aſſiduæ cum eis: lædit namque eos, et replet capita eorum, et debilitat eorum virtutes: et fortaſſe facit fluxum ſanguinis narium.

In præſenti capitu. Auicenn. ponit regimen ſternutationis: & continet duas partes. In prima ponit utilitatem, & neceſſitatem regiminis ſternutationis: in alia parte ponit remedia. ſecunda ibi § Quare oportet. § In prima parte dicit quòd quandoque magnificatur nocumentum ſternutationis aſſiduæ in ſebribus, quia lædit eos & replet capita agitando materias in capite conceptas, & faciendo eas fluere per caput, & aliquā do ad guttur, & pulmonem: vt patet quinta tertii. & ſecundo prognoſtico. commento. 48. ſecūdo debilitat virtutes infirmi: tamen forti, & frequenti motu ſpiritus reſoluendo, & non ſinendo ipſos dormire & quieſcere, nam interdum ſternutabūt duobus diebus, tertio quia fortaſſe facit fluere ſanguinem violenter ad orificia venarum, quæ ad nares terminantur, & aliquando venam, & arteriam in capite rumpendo. Et præter tria nocumenta aliquando faciunt ſcotomiam, & vertiginem agitando ſpiritus, & vapores circa oculos, & circa partem anteriorem cerebri contentos, & non abſq; cauſa. Eſt enim ſternutatio, prima tertii, tractat. quinto capitulo proprio. motus contractiuus. & concuſsiuus fortis, ſicut quædam epilepſia, immo dicitur quòd motus ſternutationis eſt quaſi motus epilepſiæ leuis, epilepſię vero quaſi ſternutatio multa & fortis.

Quare oportet, vt, ſi fricetur eorum frons, et collum, et naſus, et aperiantur ora eorum, et fricentur eorum palata cum uebemētia, et tendantur capita eorum et conuertantur, et premantur eorum extrema. Et fundantur in aures eorum olea tepida ad caliditatem parum per declinia et humectentur lacerti eorum, et ipſorum mandibulæ, et ponantur ſuper eorum ceruicibus puluinaria

ninaris calefactis, et non excitentur a ſomno eorum ſubito, et minuantur a puluere et fumo: et omni in cuius odore eſt acuitas: et olfaciant ſauich, et lutum alnaiachi, et ſpongiā marinā.

Nunc Auic. curat ſternutationem & habet tres partes. In prima ponit quædam facienda. ſecundo quædā euitanda. tertio ponit regimen ſternutationis per odores. ſecunda ibi {Et non excitentur.} tertia ibi {Et olfaciant.} Prima in duas. nam primo ponit quædam remedia diuerſiua materierum, & diſtractiua virtutis ſentiendo. ſecundo ponit regimen magis per reſoluentia. ſecunda ibi {Et fundantur in aures.} Sed pro declaratione textus, & regimine ſternutationis eſt ſciendum quòd cura ſternutationis exigit quinq; intentiones eliciendas ex textu. Prima eſt diuerſio materiæ, & ſedatio triſtis ſenſationis maxime diſtrahēdo virtutem ſenſitiuam, & in textu perficitur fricando frontem, & naſum, & fricando palatum cū vehementia. Item extendendo capita ipſorum poſterius cum fricatione, & pectinatione doloroſa. Item fricando & ſtringendo extrema. i. brachia adiutoria, coxas, & crura, & teſticulos: & ſub hac fricatione cōprehende etiā fricationem oculorum. Vnde Ariſt. 22. problematum. problemate primo. Propter quod fricantes oculos ceſſamus a ſternutatione. Item auris. vnde quinta tertij. capitulo de medicinis prohibentibus ſternutationē. Et de eis quę prohibent ipſam eſt fricatio oculi, naris, & extremitatum auris, & palati. Secunda iotētio eſt repreſsio acuitatis rei facientis ſternutationem: & hoc modo oleū roſ. oleū de ſalicibus odoratum eſt conueniens: de quibus oleis facit mentionem Auicen. in quinta tertij. capitulo allegato. & in capitulo præſenti ad finem. docet euitare odores acutos: & docet olfacere ſauich, & lutū alnai: & eſt lutum quo utuntur carpētarii. Tertia intentio eſt reſolutio materiæ facientis ſternutationem. & iſto modo odoramentum ſpongiæ marinæ conuenit. Item olea tepida declinantia ad calidum infuſa in auribus. Item poſitio puluinorum calidorum ſub ceruicibus. Quarta intentio eſt correctio accidentium, & hæc perficitur humectando mandibulas, & earum lacertos exiſtentes circa tēpora ne nimis per ſternutationem reſoluantur, & exiccentur, aut forte ſpaſmētur. Quinta intentio eſt ſopire uirtutem ſenſitiuam, & profundatio ſomni conuenit. quinta tertii. capitulo alleg. & excitatio a ſomno & puluis & omnia excitantia uirtutem diſconueniunt. quinta tertii. & capitulo præſenti. Et tu adde ſextam ſcilicet euacuationem materię quę ſtat ſub forma cauſę accidētis quæ debet eſſe prima in executione quā Auic. forte non poſuit: cum materia illa quæ eſt in cerebro ſtans ſub forma cauſæ accidentis per ſternutationē euacuatur ſicut experientia declarat. Sed notandum ut tollatur cōtradictio apparens in textum cum dicitur: & non excitentur a ſomno eorum ſubito. ſtatim poſt ſubdat: & minuantur a puluere & ſomno quòd ſomnus conuenit quidem ſopiendo virtutem ſenſitiuam, & faciendo pro tunc ceſſare ſternutationem. Nocet autē qñ prolongatur caput replendo, & vaporum reſolutionem prohibendo, quapropter concedendus eſt ſo forti, & cōtioua ſternutatione: non tamen valde prolongandus eſt propter nocumenta ſupraſcripta. Qñ autem debeat concedi, & quantum prolōgari ſtat in diſcretione medici. ut plurimum tamē ęger ſponte ſua excitatur propter acuitatem materiæ cōmouentis ſternutationem: minor itaq; ſm plurimum poteſt error eſſe ſinendo ipſum dormire, quàm excitando. Si uero ſecundus textus dicat ſomno, non eſt contradictio, & continet ueritatem. minuendus enim eſt a forti ſono in ſternutando, & a quocunque magno ſono audito: quia ponit humores in motu.

Quinq; intentiones in cura ſternutationis.

De dolore capitis qui accidit eis. Ca. XXIIII.

Liga extremitates eorum, et proprie coxas, et cum inſtita liga, et frica pedes eorum, et ſupponantur eis colyria trahentia materiam ad inferiora.

In hoc cap. ponit Auicē. regimen doloris capitis. & habet duas partes. nam in prima regit dolorem capitis magis in generali. In ſecunda parte regit ipſum a ſpirituali cauſa contingentem. ſecundam ibi {Et quādo multiplicatur repletio.} Prima in duas. nam in prima regit magis per diuertentia. In ſecunda magis per confortantia caput, & infrigidantia. ſecunda ibi {Et conforta eorum capita.} Dicit primo te debere ligare extremitates cū inſtita, & proprie coxas & fricare pedes. ſ. magnos comprehēdentes coxas, & crura: & ſupponere colyria. i. ſuppoſitoria trahentia materias inferius. & ſub colyriis comprehende clyſteria.

Et conforta capita eorum cum infrigidantibus notis. Et ſi non fuerit quod prohibeat ex coryza, aut tuſsi embrochentur capita eorum cum decoctione roſarum, et violarū, et hordei, et foliorum ſalicis, et his ſimilium: et ſimiliter oleo roſato, et oleo de ſalicibus.

Auic. facit quod dictū eſt. & primo ponit regimen p infrigidantia confortantia caput. ſecundo per embrochas. tertio ponit regimen & canones applicationis lactis. quarto ponit canones applicationis humectantium. ſecunda ibi {Et ſi non fuerit quod prohibeat.} tertia ibi {Et nō mulgeas lac.} quarta ibi {Et non adminiſtres humectantia.} Dicit in prima parte te debere confortare caput cum. ſ. infrigidantibus ootis qualia ſunt quæ ſtatim ſequent. In ſecunda parte dicit. q ſi nō fuerit quod prohibeat. ſ. coryza aut tuſsis embrochent capita cū decoctione roſarum, violarum, hordei, foliorum ſalicis, & ſimilium: & cum oleo roſ. & oleo de ſalicibus & ſub embrochis comprehende vnctiones, & epithemata.

Et quando non excuſat hoc: tunc permiſce embrochas infrigidantes cum lenitiuis ſicut chamamilla, et ſtupefactiuis ſicut eſt papauer.

Id eſt qñ hmōi non ſufficiunt ad curam tunc adminiſtra embrochas ex decoctione rerum infrigidantium ſicut ſunt ſtatim dictæ permixtarum cum rebus lenitiuis. i. quæ leniūt dolorem reſoluendo: ſicut ſunt chamæmilla, & ſtupefactiuis ſicut eſt papauer, ut ſimul fiat infrigidatio, reſolutio, ſtupefactio.

Et non mulgeas lac niſi cum remouetur febris. Si autem uirtus fuerit fortis, mulgeas lac caprinum: et ſi fuerit debilis mulgeas lac muliebre, et caue lac apud repletionem humidam facientem profunditatem ſomni: et ſimiliter caue humectātia.

Hic ponit can. adminiſtrationis lactis dicens, non mulgeas lac ſuper capita niſi cum remouetur febris, ne lac oppilādo retineat in capite uapores febriles, qui ſunt cauſa augmenti doloris. Secundo dicit, q ſi uirtus fuerit fortis, mulge lac caprinum: ſi uero debilis lac muliebre. primum. n. eſt magis infrigidatiuum. ſecundum magis confortatiuum. tertio dicit cauendum eſſe lac in capite vbi eſſet repletio faciens ſomni profunditatem: & ſimiliter cauē tunc omnia humectantia, & maxime talia in potentia. & cauſa cano. nota eſt.

Et tu non adminiſtres humectātia niſi ubi eſt uapor fumoſus, et caput ſiccum, et parum ſomni.

In hac parte dicit te non debere adminiſtrare humectātia, niſi cū vapor eſt fumoſus ſicut ille qui eleuatur a cholera & a melancholia: & caput eſt ſiccū, & parum dormiens, tunc enim conueniunt humectando: & ſomnum inducendo.

Et quando multiplicatur repletio in capite ex uapore humido, trahe eū ad inferiora cū colyriis, et clyſteribus, et ſtringe membra inferiora ita quòd teſticulos.

In hac parte dicit quòd quando in capite multiplicatur repletio ex uapore humido eleuato. ſ. a phlegmate uel a ſanguine trahe uapores & materiam ad inferiora cum colyriis, & clyſteribus, ligando membra inferiora ita ut etiam lingentur teſticuli eorum. Ligatio. n. doloroſa multum facit ad diuerſionem. Cura dolorum capitis & proprie in febribus contingentium exigit ſex intentiones. Prima remouet cauſam doloris ſcilicet febrem ipſam cū remediis opportunis inferius in propriis capitulis ponendis. Secunda diuertit humores & vapores a capite cum clyſteribus lenitiuis, fricationibus & proprie extremorum, & ipſorum ligationibus ac lotionibus, necnon cū poſitione uētoſarū incipiēdo a ſpatulis, & deſcēdēdo. Et ſi caput fuerit repletū fiat diuerſio, & materiæ replētis eradicatio præcedente uniuerſali euacuatiōe cū maſticatoriis, gargariſmatib', & caputpurgiis uſq; ad veſicatiōes, & cauteria. Vniuerſalis aūt euacuatio cōpleri pōt phlebotomia, pharmacia, aut utraq; ſm exigētiā quæ euacuēt tā a capite, q̄ a mēbro mittēte ſi aliquod fuerit in cā. Tertia intētio alterat diſcraſiam capitis quæ ſecundum plurimum in inferioribus eſt caput confortando, & prohibendo ne recipiat uapores, aut humores, & hæc perficitur cum humidis caput confortantibus ſtypticitate

Intentiones in cura doloris capitis.

citate moderata, & proprietate: & in his roſæ & quæ fiunt ex ipſis obtinent principatum, & poſſunt applicari ſub forma unctionis, epithematis, embrochæ. odores ad hoc conferunt, & poſſunt infundi in auribus medicinæ attractiuæ, & doloris ſedatiuæ: & quæ hic poſita ſunt ab Aui. in principio capituli quæ ſunt propria: ſi tamen capitis repletio eſſet humida huiuſmodi uitanda eſſent: & debemus ſtare contenti ſecunda intentione, & odoribus contrarijs dyſcraſiæ: & his quæ per nares ſuguntur ſicut aqua roſ. cum pauco aceti: ſed uaporibus caput replentibus exiſtentibus fumoſis his audacter poſſumus uti: mulſione tamen lactis, & ipſius epithematione ſuper caput non debemus uti niſi in tepore, uel quiete: quod caprinũ forti exiſtente uirtute: quia magis infrigidat: & muliebre uirtute exiſtente debili: quia magis confortat. ſi tamen uirtus eſſet extremæ debilis neutro utendum eſt: ne prohibendo tranſpirationem, & materiam ingroſſando ſuffocaretur calor innatus debilis: & hoc uoluit Serapio breuiarij primo. ca. ſeptimo. & Halyabas tertio practicæ. capitulo. 24. Quarta intentio eſt materiæ replentis, & uaporum reſolutio. ſimul .n. alterando dyſcraſiam, & dolorem ſopiendo: & hęc intentio completur cum antidotis uirtutem habentibus mixtam. partim reſolutiuã, partim infrigidatiuam, partim ſtupefactiuam: ſicut eſt decoctio cum chamæmilla, melliloto, papauere, roſ. uiolis & huiuſmodi: & anhelitum reſoluit, ſedat dolorem, & ſomnum inducit. pectinationes quoq;, & leues capitis fricationes iuuant ad reſolutionem vaporum. Quinta intentio eſt correctio accidentium, & præcipue uigiliarum: quarum cura in hoc canone ſtante capite repleto, & capitis repletione humida fiat epithema ex oxyrodino. i. epithemate facto ex aceto & oleo roſato. Dicitur autem ab oxy quod eſt acetum, & rodos roſa, & catarrho etiam exiſtente eſſet epithemandũ cum oxyrodino. nam ſi figatur apoſtema in capite non eſt ſpes curæ. Sexta intentio eſt regimen ſex rerum quod fit in contrarium febri: necnõ cauſæ febris, & accidentibus: immo aliquando in accidentium uehementia eſt magis ordinandum ſm eorum exigentiam quàm ſm exigentiam febris, ſeu cauſæ eius. Si tamen dolor capitis proueniret in febribus a caliditate & ſiccitate ſine materia: una tantum exigitur intentio complenda cum frigidis & humidis capiti applicitis ipſum confortantibus, & cum odoribus, & ſimilibus.

De tuſſi eorum. Cap. XXV.

TVßis plurimũ accidit eis ex calore, aut ſiccitate, quare oportet ut teneant in oribus ſuis pilulas bechichias, & alloboc de papauere facta cũ medullis fructuum frigidis, & amylo, & his ſimilibus: & utantur ceratarijs infrigidantibus factis ex oleo roſato puro, & ex mucillagine pſylij, & ſucco portulacæ & alijs.

Hic dicit quòd tuſſis accidit febrientibus ſm plurimum ex calore, aut ſiccitate. quapropter oportet ut teneant in ore ſuo pilulas bechichias id eſt ad tuſſim. bichis .n. grecæ tuſſis latine: inde bichon. i. medicamen ad tuſſim, & allohoc. i. electuaria quæ lambuntur de papauere ſicut diacodion facta cum medullis fructuum frigidis ſicut ſemen cydoniorum. &. 4. ſemina communia frigida & amylo componendo omnia adinuicẽ in modum electuarij: & utantur ceratariis, & unguentis recipientibus ceram & oleum infrigidãtibus factis ex oleo ro. puro. i. in quo non ſint niſi roſæ & oleum mixtum cum mucillagine pſylij, ſucco portulacæ, & alijs infrigidantibus, & humectantibus proprie ſicut ſuccus cucurbitæ. Cura huius tuſſis exigit duas intentiones. una eſt cura feb. ſecundum quod dicetur in ſequentibus. altera eſt infrigidatio & humectatio complenda tam regimine ſex rerum non naturalium quàm regimine medicinali cum his quæ applicantur exterius, bibendo, lãbendo, & in ore tenendo. Deſcriptio communis pilularum bichichiarum. recip. iiij ſe. fri. minorum an. drach. i. camphoræ. gra. ij. ſucci liquiri. diadraganti. gummi ara. ana. drac. i. penidiarum. drach. ij. pulparum ſebeſten. iuiubarum an. drach. i. mucillaginis. pſylij. ſe. cydoniorum an. drach. ſ. ſyrupi uiolati quantum ſufficit ad omnia permiſcenda pro pilulis conficiendis, & fiant pilulæ aliqualiter preſſæ ad quantitatem unius amygdalæ. Vnguentum conueniens in caliditate & ſiccitate uehemẽtibus: recip. olei uiolati. unc. i. amygdalarum dulcium, unc. ſ. olei ro. drach. ij. ad confortationem mucillaginis. ſe. cydoniorum. drach. ij. mucillaginis pſylij. drach. i. gummi ara. drach. i. pinguedinis gallinæ recentis nõ ſalitæ, lotæ quater cum aqua uiol. unc. ſ. ceræ quantum ſufficit: & fiat unctio. Si uero tuſſis in febribus acciderit a catarrho fluente ad pulmonem liquefacto per febrem faciente ſuſpicionem phthiſis, utetur hoc ſyrupo omnium præſtantiſſimo ſumendo de eo debite calido mane & ſero. recip. iuiubarum, ſebeſten ana numero. xv. liquiritiæ. capillorum uen. an. drach. ij. paſſularum. ℥. ſ. incidantur incidenda, & bulliant in duabus lib. aquæ ad conſumptionem mediciatis & coletur: quæ decoctio colata miſceatur cum ſyrupo de papauere. ſyrupo de myrto an. unc. ii. & clarificetur & valet quamuis eſſet febris in catarrho calido ſubtili ſuſpicionẽ phthiſis faciente.

Cura tuſſis duas habet intentiones.

De deſtructione appetitus eorum. C. XXVI.

QVãdoq; eſt cauſa eius humor in ore ſtomachi quod ſcitur ex eo quod dictum eſt de deſtructione appetitus: & euacuatur per uomitum, aut ſolutione uentris, & multotiens iuuatur cum intromißione digitorum in gutture, & commotione ſtomachi: & proprie quando vomitu expellit cholericam rem, aut acetoſam.

Curat deſtructionem appetitus, per quam intelligite etiam ipſius diminutionem quando pendet ab humore in ore ſtomachi contento. Et diuiditur in tres partes. nam primo facit hoc: ſecundo curat hanc deſtructionem ſequentem debilitatẽ oris ſtomachi propter aliquam malã complexionem. tertio docet excitare appetitum deſtructum ex catarrho. ſecunda ibi } Et quando eſt vehementia debilitatis. } tertia ibi } Et oportet ut approximes eis odores bonos. } In prima parte dicit ꝙ quandoq; cum deſtructione appetitus eſt humor contentus in ore ſtomachi ſiue ſit ibidem paulatine congeſtus, & eſt phlegma: ſiue aliunde deriuatus: & poteſt eſſe humor cuiuſcunq; generis. ſ. phlegmatis a cerebro catarrhizatus, & melancholicus a ſplene: & cholericus a chiſti fellis: & cuiuſcunque generis ab hepate & a toto corpore mediante hepate: & frequenter reperitur in ſtomacho humor cholericus, & acetoſus deſtruens appetitum: & quãuis acetoſa excitent appetitum, tamen cum ſuperfluunt, ipſum deiiciunt ſua ſuperflua frigiditate corrũpendo ſpiritus. omnis. n. immoderata dyſcraſia deiicit actum propriæ uirtutis. Item poſſunt habere aliquam malam qualitatem ſtomachi horridam. Præterea. Poſſunt ſe nimis profundare in ſtomachi ſubſtãtiam: quoniã ſi eſſent pauci, & in ſuperficie corrugando eſſent cauſa appetitus, præcipue ſi non haberent aliquam malam qualitatem in ſtomacho horridam. Hi autem humores ſunt euacuandi per uomitum: & multotiens patiẽtes iuuantur cum intromiſsione digitorum in gutture, & commotione ſtomachi proprie quando uomunt materiam cholericã, uel acetoſam: aut ſupple humorem alium qualiſcunq; ſit.

Et quandoq; eſt ex vehementia debilitatis: quare curetur complexio qua facit eam, cum eo quod ſcitur.

Hic curat deſtructionem appetitus propter debilitatẽ magnam ſequentem aliquando malam complexionem cum eo ꝙ ſcitur ſ. decimatertia tertii. Curatur autem cum cõtrariis ſtomachum confortantib. p: oprietate, & ſtypticitate moderata: quæ mala complexio in febribus ſm plurimum eſt calida.

Et oportet vt approximes eis odores bonos excitantes appetitum, ſicut odor ſauich infuſi cum aqua & aceto. & detur eis electuarium proportionale febricitantibus, & parum vini, & ſucci fructuum ponticorum boni odoris: et lambãt aliquid de aceto, gelatina piſcium, aut hædi, et his ſimilium. Et ponantur ſuper ſtomachum poſt dies primos emplaſtra ſacta ex fructibus. Et ſint in eis abſinthium, et aloe, ſecũdum quod ſcitet inunctio eius cum oleis bonis eſt iuuatiua.

In præſenti parte excitat appetitũ primo cum odoribus bonis ſicut eſt odor ſauich infuſi in aqua cũ aceto. ẽ. n. ſauich hordeũ non integre maturũ primo vſtulatũ poſtea fractũ ſicut far quod debet coqui in aqua & cõdiri cũ aceto. Vel ſit infuſum in aqua & pauco aceto iuxta textũ. Et loco huius odoratur uapæ

infuſæ

infuſæ in aqua roſarum, & pauco aceti & pauco vini odoriferi: & in aqua frigida addatur multū de vino & parū pulueris garioſi. & communiter magis cōfert ad appetitum quod magis delectat. & ſecundo detur electuarium proportionale febricitantibus quod debet eſſe frigidum. Et de præſtantibus ē quod ponit a Meſue diſtinctione prima, cuius hic eſt textus.

Confectio de cydonijs facta cum ſucco cydoniorum appetitum excitat mortuum. ℞. ſucci cydoniorū, mellis diſpumati ana. ℥. iij. aceti boni. ℥. ij. decoquātur cū facilitate auferendo ſpumam. Si autem volueris ipſum cōferre in diſpoſitione frigida adde de aromatibus ſecundum quod eſt expediens ſicut eſt piper longum, cinnamomum, lignū aloes, caryophyli & ſimilia: & des parū vini & proprie acris quando eſt mala complexio calida. Si autem frigida ſit vinum vinoſum dulce, aut auſterum ſm appetitum patientis: vt romania & proprie ſuccus fructuum ponticorū. Et per pontica intellige etiam ſtyptica: & ex maxime proprijs eſt ſuccus cydoniorum: & lambant aliquid de aceto gelatinæ piſcium. i. lambēdo deglutiāt vt in eius ſumptione delectentur. Tertio curat per applicita exterius poſt primos dies. quare iam factę ſunt euacuationes ſecundum quod oportet. Hæc autem emplaſtra ſint ex fructibus in quibus ponantur abſinthium, & aloe ad confortationem & temperiem frigidorum: vt ℞. pulparum cydoniorum coctorum ſub prunis. ſ. diminute lib. j. abſinthij puluerizati. ℥. j. aloe. ʒ. ij. miſce & incorpora addendo aceti boni, vini nigri ſtyptici. ana. quantum ſufficit: & eſt proprium. Potes autem addere plus de vino, & aliquid aromaticum de quibus ſupra vbi eſſet lapſus ad frigidum. Item vnctio cū oleis bonis ſicut de abſinthio, de ſpica, de cydonijs & ſic de alijs eſt iuuatiua. Cura deſtructionis appetitus exigit duas intentiones ex textu eliciendas. prima remouet cauſam. ſecunda excitat appetitum. prima perficitur ſecundum exigentiam cauſarum ipſum deſtruantium, ſecunda cum ſtypticis proprijs aliqualiter ad acetoſum declinantibus calidis, aut frigidis ſecundum exigentiam. In cauſa calida cydonia, & quæ ſiunt ex eis obtinent principatum. Succus quoque limonum, aranciorum, & citrorum & agreſta, & acetum, & ſimilia ſunt propria. Sed in cauſa frigida oliuæ conditæ, cæpæ, caro ſalſa, & piſces ſalſi, & proprie in aceto infuſi, & abſinthium comeſtū eſt propriū & ex compoſitis gelatinæ, limonia, & ſimilia.

De boliſmo eorum. Cap. XXVII.

OPortet vt curentur cum odoramentis, et luto alnatachi & armeni infuſi cum aceto, & odorent almoſoſat, et panem mundum calidū, et carnes aſſatas, et ſtringe eorum extremitates. Et extende aures eorū, et capillos ipſorū & conforta eorum cerebra cum embrochis infrigidantibus et humectātibus. plurimum nāq; boliſmi eorum eſt propter deſtructionem oris ſtomachi propter cauſam communicantem ramis, qui adueniunt eis cum ſenſu: & eſt corpus durum, & induratur. verum ſenſus non vltimatur cum eo.

In hoc capitulo Auicen. curat boliſmum, & eſt boliſmus ſeu appetitus vaccinus, appetitus membrorum cum ſatietate ſtomachi. membra nanq; inanita appetunt cibum, ſed ſtomachus reſpuit. Et diuiditur in partes tres. In prima curat boliſmum per odores. ſecundo per excitantia virtutem. tertio per confortantia cerebrum. ſecunda ibi {Et ſtringe eorum extremitates.} tertia ibi {Et conforta eorum cerebrum.}

Dicit in prima parte quòd oportet vt patientes boliſmum curentur cum odoramentis, luto alnatachi & luto armeno infuſo cum aceto, & odorent almoſoſat. i. tamarindos: & per hos reliqua acetoſa dat intelligere. & odorent panem mundum calidum: & ex optima farina frumenti actu calidum: & carnes aſſatas: & per hoc intellige reliqua quæ placent ægro excitantia appetitum. ſecunda ſtringe eorum extremitates ſcilicet adiutoria & coxas, & extende aures eorum & capillos eorum ad euigilandum virtutem cerebri, & oris ſtomachi ſopitam. tertio conforta ipſorum cerebrum cum embrochis infrigidantibus, & humectantibus: & cauſam reddens quare debet cerebrum confortari cum frigidis & humidis: & debeat eius virtus ſopita excitari cum dictis diuerſionibus doloroſis dicit: quia plurimum boliſmus accidit propter nocumētum oris ſtomachi propter cauſam communicatam neruo, qui defert ſenſum ori ſtomachi: & ortum habet a tertio pari neruorum cerebri: & corpus ſcilicet nerui illius, aut oris ſtomachi eſt durum, & induratur ſcilicet per caliditatem febrilem adurentem & præter modum exiccantem: vnde ſenſus non vltimatur cum eo ſcilicet ore ſtomachi ſcilicet in bonitate. Curat itaque boliſmum a caliditate febrili contingētem præter modum exiccantem membra dicta. Nota tamen in hectico non neceſſario cauſari boliſmum cum fiat in eo tāta durities neruorum vt priuetur ſenſu. cauſatur autem vehemens durities propter vehementem compactionem humidi cum ſicco terreo, dum calidum valde exceſsiuum applicatur humido. dum vero calidum paulatiue agit ſicut in hectico: & magis vniuerſaliter reſoluendo humidum non facit membrū ita durum, neque ineptum ad virtutem ſenſitiuam: ſtat itaq; in hectico non eſſe boliſmum quantumcunque nerui dicti, & os ſtomachi plurimum exiccētur, & magis quàm in boliſmo dicto. Cura boliſmi exigit duas intentiones. prima remouet cauſam ſiue fuerit caliditas ſuperflua, ſiue frigiditas, & quæcunq; alia. non enim ſolum ex caliditate, ſed etiam ex frigiditate ſuperflua, & ex multis alijs cauſis contingere poteſt. octaua problematum. problemate ſeptimo & decimatertia tertij capitulo de boliſmo. Secunda intētio eſt excitatio virtutis ſenſitiuæ & appetitiuæ cum his quæ dicta ſunt.

Cura boliſmi duas habet intētiones.

De nigredine linguæ eorum. Cap. XXVIII.

OPortet vt non dimittatur ſuper linguam nigredo: immo fricetur cum eo quod ſcis, & ſi non, eleuabuntur ad caput vapores maligni: et faciunt cadere in ſirſen.

Hic dicit oportet vt non dimittatur ſupra linguam nigredo: immo fricetur cum eo quod ſcis. ſ. in capitulo de aſperitate linguæ: & ſi non amoueatur nigredo ab ea: eleuabuntur ad caput vapores maligni, & facient cadere in ſirſen. Notandum hanc nigredinem eſſe cauſatam ex vaporibus aduſtis, & malignis eleuatis a peſsima materia, quæ eſt in ſtomacho, aut in membris ſpiritualibus ſm plurimum, qui vapores hærētes linguæ faciunt corruptionem guſtus, & vaporātes capiti poſſent facere ſirſen, quia phreneſim ſaltem non verā. Studendū eſt itaque in prohibendo illos. primo alterando dyſcraſiam tam membrorum, quàm humorū, & ipſos digerendo. ſecūdo euacuando eos. tertio ſumendo coriandros præparatos ad prohibendum ipſos aſcēdere ad ſuperiora. Deinde remoueatur nigredo a lingua primo eam humectando cum aqua zuccarata tepida, aut ſimilibus, poſtea ipſam abſtergendo cum prædictis in capitulo de aſperitate linguæ.

De appetitu eorum canino. Cap. XXIX.

ET curantur cum vnctuoſis frigidis, & dulcibus.

Dicit Auicen. appetitum caninum curari cum vnctuoſis frigidis, & dulcibus vtpote cucurbitis conditis cū oleo violato, & zuccaro: & hoc quando pendet a caliditate ſicut accidit in febribus, & bibat aquam. Si vero pendeat a frigiditate dentur calida vnctuoſa dulcia, & bibat vinū dulce nulla acredine, aut ſtypticitate participans. Et ingenium in cibando eos eſt vt non præſententur coram eis niſi ea quæ debent comedere. poſtea ſurgant a menſa, & circa alia occupentur: & ſimiliter ſtomachum relaxantia ſunt exterius ſtomacho applicanda calida, aut frigida ſecundum exigentiam dyſcraſiæ. Ego autem poſtquàm a menſa ſurrexerunt, conſueui ſibi cōcedere aliquas paſſulas & ſimilia quæ paulatim comedantur, interim ſopitur ſanies.

De ſyncopi quæ accidit eis. Cap. XXX.

QVandoque accidit eis ſyncopis in principio febrium propter effuſionem choleræ ad ſtomachos eorū. Quare oportet vt detur eis ante paroxyſmum, aut apud paroxyſmum fruſtum panis de ſimula cum aqua granati, & aqua agreſtæ. Et ſcias quòd quando aggregantur ſyncopis, & febris, tunc ſyncopis eſt dignior curatione.

Hoc capitulum diuiditur in tres partes. In prima curat ſyncopim a cholera repente ad ſtomachū prouenientem. In ſecunda ibi {Et ſcias.} comparat ſyncopim ad febrem oſtendens quæ ſit dignior curatione. In tertia parte ibi {Et ſi indiget.} ponit quædā cōuenientia, & quædam vitanda in ſyncopi. In prima parte dicit quòd ſyncopis accidit in principio

paroſyſmorum feb. propter effuſionẽ choleræ ad ſtomachos eorum: quare detur eis ante principium paroxyſmi .ſ. per horam, aut circa fruſtũ panis de ſimula cũ aqua granati .ſ. acris, aut muzi & cum aqua agreſtæ ſiue ſimul miſceantur: ſiue vnũ iſtorũ tm̃. prohibent namq; huiuſmodi choleram ad ſtomachũ effundi ipſum cõfortãdo, & caliditatẽ tẽperãdo. Et ſi venerit ad ſtomachũ cum his mixta facilius euometur. In ſecũda parte dicit, ꝙ quãdo coniunguntur ſyncopis & febris, ſyncopis ẽ dignior curatione cũ ſit accidẽs ſæuiſſimũ nõ dãs inducias.

Et ſi indiget pauco vino detur permixtum cũ iij. drach. vini antiqui, et ſi nõ, ſyrupi malorum antiqui, cuius reſoluta eſt ſuperfluitas: et phlebotomia quidẽ multotiens addit in ſyncopi: et clyſtere leue eſt magis cõueniens: et vomitus eſt iuuatiuus eis: et cõſtrictio cruriũ et ponere manus et pedes in aqua calida. Et cum euadunt, tunc de ſollicitudine eſt, vt cibẽtur ſauich hordei infrigidato, in quo ſint grana granatorum.

In hac parte dicit: ꝙ ſi indiget qui paratus eſt ſyncopi aliquanto vino, detur permixtum vtputa cum. ʒ. iij. vini antiqui .i. bene clarificati depurati miſceat̃ notabilis quãtitas aquæ vtputa. ℥. j. aut quantũ videbitur ſm̃ potentiã vini, conſuetudinem ægri, tempus anni, & febris intenſionem. verũ tempore noſtro in quo bibimus potẽter, hæc vini quãtitas eſſet exigua. etiam poſſemus exhibere vnc. j. cum tantundem, aut duplo aquæ. & debet eſſe hoc vinum releuãs a ſyncopi ſubtile, & atomaticum tendẽs in dulcedinem: velocius enim cæteris a ſyncopi releuat ſuis vaporibus ſpiritibus cõſimilibus ipſos fouendo. Et ſi nõ poſſet ſibi dari vinum lege prohibẽte: aut quia forte per proprietatem indiuidualem ſibi inimicatur: ſyrupi malorum antiqui .i. bene depurati a quibus aquoſitas ſit reſoluta & fęx deſcẽderit, ſic erit minus aptus ebullitioni: & ꝑ mala intellige granata, aut mala pontica de quibus ſupra: & ſyrupus de acetoſitate citri eſt præſtans & ſimiles: & ſit roſ. vnc. j. vel circa cum. ij. vnc. aquæ acetoſæ quæ eſt præſtantior, niſi forte eius odor ægro diſpliceat. Secundo dicit ꝙ flebotomia vitanda eſt: quia addit in ſyncopi: Tertio dicit ꝙ clyſtere leue eſt magis conueniens non quidẽ in actu ſyncopis, ſed ante ſyncopim, & ante paroxyſmum, ad prohibendũ choleram rupturã ad ſtomachũ. Et vomitus eſt iuuatiuus eis cũ ſentit præſentialiter choleram in ſtomacho, & adeſt nauſea ante ſyncopim, & in ſyncopi, & poſt ſyncopim. Vidi enim multos ſyncopizantes cum vomitu choleræ ſtatim liberari. Et conſtrictio crurium, & ponere manus & pedes in aqua calida conuenit ante paroxyſmũ ad diuertendũ. Et cũ euadunt a ſyncopi cibẽtur ſauich hordei, de qua ſupra per ſauich hordei hic intellige ptiſanam, & ſit infrigidatum proprie cũ granis granatorum .ſ. muzis, aut acribus. tum propter feb. tum ꝓpter ſyncopim. Si tamen poſſet expectari declinatio paroxyſmi feb. anteq̃ cibetur eſſet præſtãtius. Cura ſyncopis eſt igit

Duplex regimen in cura ſyncopis.

duplex regimen. vnum tempore ſyncopis actualis, & diſpoſitionis propinquæ ſyncopi: & eſt vt æger releuetur a ſyncopi excitando ipſum cũ vocibus altis, & aſpergendo faciem cum aqua, & proprie roſ. & bonis odoribus. Et ſi ſyncopis fuerit propter raptum materiæ ad ſtomachum conueniunt fricationes, ventoſæ diuertentes, ligaturæ extremorum, & lotiones: ipſo tamen ſemper iacente ſupino. Sed non conuenit phlebotomia. tum quia debilitat: tum quia facit fluere choleram ad ſtomachum: neque debent exhiberi ſolutiua per os cum debilitent, & attrahant materias ad ſtomachum: ſed bene cõuenit ſuppoſitorium, & forte clyſtere lenitiuũ cum pauco melle, niſi ſit ex his qui ſyncopizant ex clyſteri. Si vero fuerit ſyncopis ꝓpter præfocationem ſpiritus in corde, & proprie a multitudine, etiã preter diuerſiones ſupraſcriptas, cõuenit phlebotomia ex baſilica dextri lateris ſi fuerit repletio ſanguinea aut ex baſilica ſiniſtri lateris ſi fuerit repletio vaporoſa. Si vero ſyncopis fuerit propter paucitatem ſpiritus, neque diuerſiones, neque phlebotomiæ, neque aliæ euacuationes conueniunt: ſed ſolum excitatio a ſyncopi cum vocibus, aſperſione faciei bonis odoribus: & vini exhibitione, aut aquæ carnis: & debet iacere ſupinus: & ſecundum plurimum omnes patiẽtes ſyncopim præcipiuntur vigilare, & dimittere locutionem. 11. tertij. Aliud regimẽ eſt obſeruandũ in diſpoſitione ante ſyncopim: vtputa in his qui ſyncopizant in principio febrium ſicut ſyncopalis minutæ, aut humoroſæ, aut propter alias cauſas: & exigit duas intentiones. Prima eſt remotio cauſæ ſyncopis tam propinquæ quàm remotæ: & pro hac intentione perficienda ſi in cauſa fuerint humores, conuenit ipſorum euacuatio, tam flebotomia quàm pharmacia ſecũdum exigentiam cauſæ: ſint tamen ſolutiua bene correcta, neque cordi inimica. Secunda intentio eſt cordis confortatio cum proprijs dyſcraſiæ contrarijs. huiuſmodi exquiſitũ regimẽ vide in commento quod feci ſuper. 9. Almanſoris.

De coſtrictione anhelitus eorum. Cap. XXXI.

Conſtrictio anhelitus accidit eis, aut propter ſpaſmum & ſiccitatem quæ accidit eis in lacertis anhelitus: aut propter materiam præſocatiuam deſcendentem ad guttur eorum, aut propter debilitatem quæ dominatur neruis venientibus ad membra anhelitus.

Habet hoc capitulum duas partes. In prima parte ponit tres cauſas conſtrictionis anhelitus. In ſecunda curam. ſecunda ibi {Et prima quidem.} In prima parte dicit quòd conſtrictio anhelitus accidit febrientibus propter ſpaſmum, & ſiccitatem in lacertis anhelitus ideſt ſpaſmum eorum de inanitione. per quem intellige omnem contractionem a ſiccitate dependentem, aut impotentiam debite mouendi pectus ab eadem cauſa. Secunda cauſa cõſtrictionis eius eſt propter materiam præfocatiuam deſcendentem ad guttura eorum, & proprie ad epiglottum, & cannam pulmonis facientem vnã de ſpeciebus ſynanchiæ præfocatiuæ. Tertia eſt propter debilitatem quæ dominatur neruis venientibus ad membra anhelitus, ſiue ſint nerui reuerſiui venientes ad compoſitionem muſculorum epiglottis: ſiue ſint nerui venientes ad diaphragma: & hi deſcendunt a tertio & ſexto pari neruorum cerebri ſiue veniant ad compoſitionem neruorum mouentium pectus qui deſcendunt a nono & decimo pari neruorum nuchę: quorum primum oritur inter octauam, & nonã ſpondylem. ſecundum inter nonam & decimam.

Et prima quidem curatur cum vnguentis, vel emplaſtris humectantibus. Et ſecunda cum eis quæ prohibent ſtrangulationem: & tertia cum æquatione complexionis in cerebro, et inunctione colli cum eis quæ infrigidant & humectant: & ſuper ſtomachum iterum ex eis quæ ſunt ſicut raſura cucurbitæ, & portulaca, & ſandali cum oleo roſato, & ſimilibus ei.

Hic ponit curam & habet tres partes. In prima curat primam cum vnguentis & emplaſtris humectantibus. In ſecunda curat ſecundam cum prohibentibus ſtrangulationem. In tertia curat tertiam cum æquantibus complexionem cerebri & ſecundo vngendo collum cum infrigidãtibus, & humectãtibus. & tertio ponendo ſuper ſtomachum raſuram cucurbitæ, portulacas, & ſandalos cum oleo roſa. & ſimilibus. Cura coſtrictionis anhelitus propter primam cauſam exigit duas intentiones. Prima remouet cauſam .ſ. febrem cum his quæ dicentur in capitulis ſequentibus. pro qua curanda magis intendendum eſt ſebrem inquantum febris cum frigido & humido, quàm cauſæ eius. Secunda intentio eſt infrigidatio colli, & partium pectoris cum his. ℞. olei amygdalarum dulcium. vnc. j. s. pinguedinis gallinæ recentis lotæ quater cum aqua frigida & vltimo cũ aqua violata. ʒ. vj. olei violati vnc. s. ceræ albæ quantum ſufficit, fiat vnctio mollis. Secunda cõſtrictio anhelitus curatur cura ſynanchiæ quæ exigit duas intentiones, vnam quæ debetur cauſæ antecedenti completa euacuatione, diuerſione, & fluxus interceptione: & inter cætera ad dilatandum viam anhelitus multum confert ventoſa poſita in collo. Secundum regimen exigit tres intentiones ſcilicet repercuſſionem conuenientem in principio, ſecundo repercuſſionem mixtam reſolutioni conuenientem, in augmento vſque ad medium ſtatus. tertio deinceps reſolutionem. Si vero apoſtema tendat in maturationem adiuuetur cum interius & exterius applicitis: & poſtea procuretur eius eruptio, & vlceris mundificatio, & tandem conſolidatio. Pro his recurre ad ea quæ ſcripſi nonus. Almanſoris. Sed tertia conſtrictio pendens a caliditate & ſiccitate neruorum, de quibus ſupra, præter intentionem

quæ

quæ debetur febri completur cũ frigidis applicitis capiti, & collo, & ſpondylibus ſuperioribus dorſi: necnon cum applicitis ſtomacho, & maxime parti ſuperiori, & verſus diaphragma: & per hoc diaphragma, & mẽbra anhelitus humectentur, & infrigidentur. Et medicina Auic. ſic eſt deſcribenda. ℞. ſucci raſuræ corticis exterioris cucurbitæ recentis. ſucci portulacæ ana ℥. iiij. olei roſa. ℥ j. bulliant ſimul ad cõſumptionem ſuccorum: deinde adde ſandalorum. ℥. ij. & fiat vnctio. Vel ℞. raſuræ cucurbitæ recentis aut antiquæ. ℥. ij. ſucci portulacæ olei roſati. ana vnc. j. ſandali. ℥. ij. miſce omnia ſimul & applica in modum epithematis.

De vehementia triſtitiæ eorum. Cap. XXXII.

QVãdo multiplicatur triſtitia cauſa oris ſtomachi ex aduentu humoris mordicatiui in eo: tunc infrigida ſtomachos eorum cum eis quæ ſcis de cibis: et inungantur, & dormiant in loco proximo motibus aquæ, ſtrato extremitatibus, & fructetis frigidis, & odoriferis frigidis, & nenufare & roſis, & aſperſionibus frigidis factis ex fructibus odoriferis frigidis, et ſandalis: et multotiens quidẽ conferunt in corũ triſtitia clyſteria frigida facta ex aqua cucurbitæ, & citrulli, et ſucco portulacæ, et ſemperuiuæ cum oleo roſato.

In hoc capitulo Auicen. ponit regimen triſtitiæ & anguſtiæ febrientium contingentis cauſa humoris mordicatiui venientis ad os ſtomachi, qui ſecundum plurimum eſt cholericus dicens: & ſtomachus eorum eſt infrigidandus cum frigidis ſiccis: & debet in eis eſſe aliquid ſtipticum ſicut vinũ granatorum, & cydoniorum, & ſuccus arancij. ſecundo vngatur ſtomachi eorum cum frigidis aliqualiter ſtypticitate participantibus. tertio dormiant in loco frigido propinquo motibus aquæ, aut aliter frigido ſtratorũ idest in quo ſunt ſtrata. i. lecti ex extremitatibus fructetis frigidis, ſicut ex folijs ſalicis & ſimilibus, & in illo loco ſint odorifera frigida ſicut nenufar, roſæ: & aſpergãtur per locum illum fructus odoriferi frigidi & ſandali. quarto conferunt eis clyſteria frigida facta ex ſucci cucurbitæ. vnc. vj. ſucci citrullorũ, ſucci portulacæ ana vnc. ij. ſucci ſemperuiuæ. vnc. j. olei roſa. vnc. iiij. & ſupponatur tepidum. Cura huius tres exigit intentiones. Prima eſt euacuatio humoris illius vomitu, aut ſeceſſu. Secunda eſt ſtomachi confortatio, & infrigidatio. Tertia eſt ſomni prouocatio, & regimen aliarum ſex rerum declinans ad frigidum.

Difficultas deglutiẽdi quæ accidit eis. Cap. XXXIII.

DIfficultas deglutiendi cum accidit eis, & febris fuerit concluſa, tunc phlebotomia paulatim fiat, & æquatio fiat ad retrahendum: & ſuppoſitorium eſt melius, quàm plurimum ſolutiuum deſuper.

Dicit quòd ſi difficultas deglutiendi acciderit quæ forte eſt ſpecies ſynanchiæ lædens meri, & febris fuerit concluſa, quæ pendet a ſanguine: tunc fiat phlebotomia: quam melius eſt reiterare, quàm vnica vice multum de ſanguine extrahere: & fiat de cephalica in brachio, aut de vena quæ eſt inter pollicem, & indicem: poſtea ſequenti die phlebotomentur venæ quæ ſunt ſub lingua: & ſuppoſitoria & clyſteria magis cõferunt quàm ſolutiua ſumpta per os: cum difficile ſit illa ſumere: & forte ſumpta prouocarent vomitum, quod eſſet valde malum. Cura huius perficienda eſt cura ſynanchiæ, quæ ex cap. tertio præcedenti poteſt eſſe manifeſta.

Frigus extremitatum quod accidit eis.
Cap. XXXIIII.

MVltotiens profundatur calor eorũ, et infrigidãtur eorum extrema, & tẽdit calor ſubmerſus ad caput: ponantur ergo extremitates in aqua calida, & non bibant aquam frigidam.

Dicit multoties profundari calorem febrilem, & extrema eorum infrigidari, & calorem ſubmerſum tendere ad caput. Pro cuius cura ponantur extremitates in aqua calida, & non bibant aquam frigidam. Notandum multis ex cauſis calorẽ profundari, & extrema infrigidari. Primo propter paucitatem ſpiritus vnde retinentur interius natura exiſtẽte magis ſollicita de membris intrinſecis, quam extrinſecis. Secundo propter magnum nocumentum in aliquo, vel pluribus membris intrinſecis: ſicut ſi in eo eſſet apoſtema, vel vlcus, aut eſſet in eo materia multum lædens ſua multitudine, aut malitia abſq; vlcere, aut apoſtemate: & hæc duo ſunt valde mala. Tertio poteſt eſſe propter materiã frigidã exiſtentem in extremis ſicut in liparia. Quarto aliquando propter cibum calore reuocato interius ad fortificandũ digeſtionem: & non eſt bonum per viam ſigni. Item propter timorem, & ſimilia accidentia trahentia calorem interius: etiam propter continentis frigiditatem. Sexto, propter oppilationes in extremis: vnde ſpiritus & ſanguis nõ libere poſſunt venire ad extrema. Septimo quia calor ſpiritus, & ſanguis tendunt interius ad locum materiæ vt eam expellant ſicut accidit in principijs paroxyſmorum. Hæ cauſæ colligi poſſunt ſparſim in multis. ſ. prima quarti. trac. ſecundo capitulo primo. & eodẽ tractat. capitulo de horripilatione. & in capitulo de liparia. & quarta aphoriſmorum aphoriſ. 48. & ſeptima aphoriſmorũ commento primo. & commento. 27. & quinto de accidenti & morbo. Intelligamus tamen in propoſito hanc infrigidationem fieri per retractionem humorũ, & vaporũ, & modorum ſubmerſionis & ſuffocationis calorum a quacunq; cauſa fiat, quo ſtante tendit calor ſubmerſus ad caput: quia vapores leues tendunt ſurſum ad caput in homine rectæ ſtaturæ, & non fit in alijs animalibus, ſexto problematum. problemate. 55. in quo caſu cõueniunt extremorum calefactiones multis ingenijs. ſ. cum pannis calidis, & fricatione, ponẽdo lateres calidos vino aſperſos ad extrema, aut approximando extrema ad ignem, & inungant extrema cum oleo anethino, & ſimilibus calidis: aut impleatur veſica, aut alius vas decoctione anethi, aniſorum & chamæmillæ: & applicetur ad extrema ſeu loca quæ frigent, & nõ bibat aquam frigidã, ſed aquã zuccaratam calefactam: & diſcurre per cætera auxilia dicta in capitulo de regimine rigoris. ibidem enim ſunt poſitæ intentiones huic capitulo deſeruientes: & plurima auxilia illas intentiones perficientia.

Calorẽ multis ex cauſis profundatur.

Sermo de febribus cholericis. Cap. XXXV.

FEbres cholericæ tres ſunt. tertiana continua, et tertiana periodica, et cauſon.

In hac parte Auic. determinat de febribus humoralibus in ſpeciali: & diuiditur in quatuor partes. In prima determinat de febribus cholericis. In ſecunda de ſanguineis. In tertia de phlegmaticis. In quarta de melancholicis. partes patebunt per rubricas capitulorum. Prima pars diuiditur in duas partes. In prima magis generaliter determinat de febribus cholericis. In ſecunda magis ſpecialiter. ſecunda ibi in ſequenti capitulo. {Paroxyſmus tertianæ.} Primum capitulum tres continet partes principales. primo enumerat fe. chole. ſecundo illas declarat. tertio ponit generalia ſigna fe. cholericarũ. ſecunda ibi {Tertiana quidem.} tertia ibi {Et vehemẽtia quidem ſitis.} In prima parte dicit feb. cholericas eſſe tres. ſ. tertianam continuã, tertianam periodicam. i. interpolatam: & cauſonẽ. Ex quo infertur omnem feb. cholericam eſſe tertianam continuã, aut tertianam interpolatã, aut cauſonem. Enumerari tamen poſſunt feb. cholericæ per diuiſionem bimembrem, ſicut enumerat eas Gal. ſecundo de differẽtijs feb. capitulo primo. & ſecundo de criſi ſatis ad principium. omnis fe. choler. aut eſt interpolata, aut continua: & continua aut eſt continua proportionalis de tertio in tertium, aut cauſon.

Contra. aliqua feb. eſt cholerica quæ non eſt aliqua ex iſtis tribus enumeratis a Gal. aut ab Auic. ibi. igitur diuiſio inſufficiens. conſequẽtia tenet. & aſſumptũ eſt manifeſtum de cholerica paroxyſmante omni die: cuius paroxyſmi ſunt æquales quo ad intenſionem, durationem, & accidentia: & omnes pendent a minera vna, ita vt non poſsit dici ꝙ ſit duplex tertiana, aut duæ tertianæ. Præterea. Quid prohibet cholerã ꝓpter groſsitiem, aut paucitatem eius paroxyſmare de quarto in quartum: ſicut paroxyſmat aliquando melancholia de quinto in quintum & de ſexto in ſextum, & de ſeptimo in ſeptimum. vt inferius apparebit in capitulo de ſextana, & ſeptana: ſicut etiam flegma propter paucitatem, & groſsitiem poteſt paroxyſmare de tertio in tertium. Dicendum iſtas rationes concludere: ſed ſermo Gal. & Auicen. eſt de febribus communiter contingentibus ſic paroxyſmantibus merito ſuę formæ ſubſtantialis, & proprietatis ſpecificæ reſiſtitiuæ ſicut

dictum fuit in quæſtione de periodicatione. nam etiam cauſon, licet videatur continua concluſa: habet tamen excreſcentiam quandam occultam de tertio in tertium: ſed interdum cauſæ manifeſtæ cauſas occultas ſuperant, & variatur periodus ſecundum plurimum conſuetus.

Et tertiana quidem periodica aut eſt pura, & fit a cholera pura.

Nunc Auic. declarat membra diuiſionis prædictæ: & diuiditur in partes duas. In prima generaliter notificat feb. chole. periodicam. ſecundo cauſonem & continuã ſecũda ibi {Et cauſon vero eſt de genere.} Prima in duas. nam primo ponit vnam diuiſionem feb. cholericæ periodicæ & declarat vnum membrũ. ſecundo aliud ſecũda ibi {Aut non pura.} In prima parte dicit ꝙ tertiana periodica aut eſt pura: & ſic fit a cholera pura: & per cholerã puram: intellige cui non eſt admixtus alter humor commixtione vnita per quã vtriuſq; cõponentis amittatur forma ſubſtantialis, & acquiratur materiæ vtrique forma vna cõmunis. exempli gratia. ſicut cholera naturalis, aut forte genita a ſuanguine per aduſtionem, aut putrefactionem, cum ſubtile eius vertitur in choleram.

Aut non pura, et fit cum putredine cholera groſſa ſubſtantia propter cõmixtionem cholera cũ flegmate cõmixtione aliqua cõplexionali vnita: & propter hoc diuerſificatur ab hemitritæo, cum hemitritæum faciant duæ materiæ ſeparatæ: & hanc faciat materia vna, quæ in ſeipſa eſt permixta: cum cuius calore permiſcetur aliquantũ frigoris, quod grauat ſuã putredinem, & ſuam reſolutionem, & ſuam digeſtionem: & propter illud quidem in hemitritæo fiunt duo paroxyſmi: & tertianæ non puræ paroxyſmus vnus. Et hæc quidem non pura, quandoq; prolongatur tempore longo, & circiter medietatem anni: & quandoq; perducit ad mollitiem, & magnitudinem ſplenis.

Et eſt quę pendet a putredine choleræ nõ purę & hæc cholera non pura eſt cholera groſſæ ſubſtantiæ propter commixtionem choleræ ſ. puræ cum flegmate commixtione complexionali vnita. i. per quã commixtionem inducitur forma vna in materiam vtriuſq; ſ. choleræ & flegmatis: & hæc eſt vera mixtio per quam fit miſcibilium vnio per formam ſubſtantialem vnitam. nam generatio vnius eſt corruptio alterius, aut plurium ſicut chyli in ſtomacho ex multis cibis. Aliter dicūt quidã ꝙ hic fit commixtio vnita per vnam formam: quia humor magis dominãs aſsimilat ſibi alium: ſicut vnum elementum aſsimilat ſibi aliud. Sed difficile eſſet ſaluare quomodo phlegma aſsimilat ſibi choleram: cum coctum per digeſtionem aliquam nõ poſsit incrudari ſaltem in eodem loco communi in quo facta eſt digeſtio prima. ſ. in hepate, & venis ad differentiam ſanguinis qui in mãmillis per veram digeſtionẽ infrigidatur. Secundo dicit ꝙ hæc tertiana non pura diuerſificatur a pura vel ab hemitritæo cũ hemitritæum faciãt duæ materiæ ſic habentes ſ. duas formas ſubſtantiales diſtinctas. & hanc ſ. tertianã non purã facit materia vna. ſ. per vnitatẽ formæ quæ in ſeipſa eſt permixta. ſ. mixtione vnita: cum calore cuius choleræ miſcetur aliquantulũ frigoris, quod generat. i. prolongat ſuam putredinem, & ſuam reſolutionem, & ſuã digeſtionem. nam tardius putrefit poſtq̃ incipit putrere, & tardius reſoluitur, & tardius digeritur quàm cholera pura: ſed hoc vltimũ eſt verum ſecundũ plurimum vt videbitur infra. Nam & ſi hæc miſcibilia nõ remanerent formaliter in mixto ex ipſis genito: remanẽt tamen ipſorum uirtutes refractę redactæ ad medium ſ. caliditas, ſiccitas, & ſubtilitas choleræ: & frigiditas, humiditas, & groſsities flegmatis. Tertio dicit ꝙ propter illud hemitritæus habet duos paroxyſmos: vnum de tertio in tertium, alium quotidianum: & tertiana nõ pura habet vnum paroxyſmum de tertio in tertium. Quarto dicit ꝙ tertiana non pura quandoq; prolongatur tẽpore longo circa medium annum: & quãdoq; perducit ad mollitiem. i. ad hydropiſim. vel mollitiem. i. ad paralyſim hepate, aut neruis debilitatis ex longitudine feb. & magnitudine ſplenis debilitato ſplene, & multiplicatis humoribus melancholicis p aduſtionem, aut putrefactionem. Notandũ circa primum dictũ ꝙ licet ſm plurimum cholera non pura fit ex cõmixtione choleræ cum flegmate; aliquando tamen fit ex commixtione choleræ cum melancholia: quæ etiam ad vnã formã reducuntur: & hæc nocatur cholera minoris famæ: eo quòd raro reperit: & primo uocatur cholera nota, & famoſa eo ꝙ freqnẽter reperitur: reperitur autem prima raro, & ſecunda frequenter: quia minus de melancholia in corpore reperitur, & plus de flegmate. Secundo quia difficile eſt duos humores ſiccos pmiſcere. flegma uero humidum, & bene paſsibile per choleram optime poteſt permiſceri cum ea: quam ſententiam colligę a philoſopho in fine primi de generatione: & hæc quidem cholera eſt duplex. una quidem uitellina, quæ aſsimilatur in colore uitellis ouorum: & fit ex permixtione flegmatis groſsi cum cholera: alia autem eſt citrina, & eſt ex permixtione flegmatis ſubtilis cũ cholera: & hæc eſt calidior uitellina, & etiam ſubtilior. Erunt autem aliæ choleræ præter has quæ per aduſtionem tranſeunt uerſus melancholiam. Item praſsina, ainaria, de quibus prima primi ab Auicen.

Notandum ſecundo circa tertium dictũ quòd ex illo aperte apprehenditur formas ſubſtantiales humorum, & cõſequẽter proprietates ſpecificas inſequentes formas, & complexiones eorum eſſe cauſas periodicationis: quia hemitritæus pẽdens a duobus humoribus qui nõ ſunt redacti ad vnã formã. ſ. a flegmate & cholera facit periodos ſm illorum humorũ exigentiam. tertiana uero nota pendens ab humore genito ex flegmate & cholera quæ ſunt redactæ ad unam formam per unam complexionem, & conſequẽter habens unam proprietatem ſpecificam facit unã febrem, & habet ſolum unum modum periodicationis, qui eſt periodus choleræ: eo quòd in illa mixtione cholera uincit ſaltem uirtute. Et ſi in mixtione flegmatis & choleræ uincere phlegma fieret periodus flegmatis ſicut in phlegmate ſalſo.

Contra, ſi æqualiter miſcerẽtur quo ad uirtutes: aut nullus ex putredine illius humoris fieret paroxyſmus, aut duo: Ad hoc dicitur, quòd eſt impoſsibile ſequi quemlibet, ſicut eſt impoſsibile illos humores æquipotenter concurrere ad mixtionem: ita ut per actionem & paſsionem qualitatum eorũ æquipotenter concurrentium generetur nouus humor, qui ſit flegma, aut cholera: multo minus ſanguis, aut melancholia & per æquipotentiã non ſolum intelligo æquipotentiam qualitatum ipſorum humorum ſed æquipotentiam omnium agẽtium & reſiſtentium ex parte vtriuſq;, ſicut ſunt diſpoſitiones membrorum, influxus cœleſtes, & reliqua. hæc autem uerificare phyſici eſt. Contra quartum dictum inſtatur ꝙ tertiana non pura nõ debeat prolongari uſq; ad medietatem anni cum terminus flegmaticæ ſit. 64. dierum: quæ tamen eſt prolixior cum materia ſit groſsior, uiſcoſior & ſecundum plurimum maioris quãtitatis, quæ faciunt ad prolongationem.

Præterea. Videtur quòd aliqua tertiana nota minus debeat prolongari quàm tertiana pura omni paritate ſuppoſita ex parte quãtitatis, & reliquorum: quia cura tertianæ puræ fit per ingroſſationem choleræ puræ a qua pendet: ut eſt manifeſtũ de intentione omnium præterquàm de intentione Raſis. cuius opinionem reprobauit Auic. in capitulo de curationibus uniuerſalibus febrium putridarum. Ponamus ergo ꝙ cholera pura cum erit digeſta ſit in duplo groſsior, aut in qua proportione uolueris quàm quando erat non digeſta: & poſſibile eſt reperiri choleram non puram in eadem proportione qua eſt a cholera pura. ergo erit digeſta, uel magis propinqua digeſtioni quàm a cholera ante digeſtionem, & ſic facilius euacuabitur quàm a cholera pura non digeſta. Et confirmatur. accipio. c. choleram non puram, non digeſtã groſsiorem quàm b. cholera pura digeſta in ea ꝓportione in qua ipſa. b. cholera pura digeſta: & ſubtilietur per digeſtionem ſicut deberet fieri donec ſit ſimilis in ſubſtãtia. b. choleræ puræ digeſtæ: & manifeſtum eſt ꝙ tunc. a. b. c. erãt ſimiles in modo ſubſtantiæ. ergo merito huius æque faciliter euacuabiles. ſed a. & b. facilius euacuantur quàm cholera pura non digeſta. ergo etiã. c. facilius euacuabitur quàm cholera pura nõ digeſta tenet conſequentia. quia quæcunq; ſe habent in eadem proportione ad tertium ſe habent inter ſe. primo Euclidis. Ex quo infertur aliquam choleram non puram minus groſſam quàm. c. facilius eſſe euacuabilẽ quàm. a. cholera pura nõ digeſta cæteris paribus. Ad primum reſpondetur ꝙ terminus communis flegmaticæ interpolatæ eſt. 64. dies; ſed terminus

commu

communis tertianæ eſt valde minor. plurimum enim terminatur in 40. die qui eſt terminus vltimus tropicarum: cum quo tamen ſtat quòd aliqua tertiana prolongatur vſq; ad medium annum, ſicut aliqua phlegmatica terminatur ſupra annũ. Ad ſecundam non eſt facile reſpondere volenti tenere oppoſitũ eius, quare ratio concludit: & qui aliter ſentiunt reſpondeãt neque quod ratio concludit eſt contra experientiam. vidi.n. plures tertianas nothas terminari inter quintum diem cum vomitu, & ſeceſſu magnæ quantitatis choleræ citrinæ & vitellinæ: verum eſt contra dicta auctorum: ſed ſufficit quòd vniuerſales medicorum verificantur vt in pluribus.

Cauſon vero eſt de genere continuæ: quoniam differentia inter eius vehementiam, et eius teporem eſt inſenſata: et accidentia eius ſunt vehementiæ.

In parte iſta facit quod dictum eſt: & primo notificat cauſonem: ſecundo tertianã interpolatã & continuã. ſecunda ibi {Tertiana vero.} Prima in duas. nam primo notificat cauſonem quo ad proprietates, & accidentia eius. ſecundo cauſam reddit. ſecũda ibi {Et cauſa.} In prima parte dicit quòd cauſon eſt de genere feb. continuarum: quoniã differentia inter eius vehementiam, & ipſius teporẽ eſt inſenſata. i. vix percepibilis: & accidẽtia eius ſunt vehementia maxime quæ ſequuntur impreſsionem caliditatis ſicut dolor capitis, ſitis, inſtantia vigiliarum, linguæ ariditas, nigredo, & ſimilia.

Et cauſa eſt acuitas materiei, et multitudo, cũ eius caſus ſit circa cor, et in venis oris ſtomachi, aut in partibus hepatis propriè: et ad ſummum in membris nobilibus vicinis cordi.

In præſenti parte reddit Aui. cauſam ſuarum proprietatũ, & accidentiũ dicens: quòd cauſa eſt acuitas materiæ, & multitudo eius: & tu ſupple cordi propinquitas: cũ. ſ. locus eius ſ. materiæ circa cor. i. in venis & arterijs circundantibus cor, ſiue ſint in cordis ſuperficie, ſiue cordi intrinſece, & etiam continetur in ventriculo dextro: & in venis ſupple, & arterijs ſtomachi, quæ tamen non ſunt valde magnæ: aut in partibus hepatis maxime vena chylis, quæ eſt in gibbo hepatis ꝓpriè: quia ibi eſt frequenter ratione multitudinis choleræ, & acuitatis materiæ: tum propter caliditatẽ cordis cui vicinaſ: tum ꝓpter caliditatem hepatis. Et ad ſummum materia cõtinetur in mẽbris nobilibus vicinis cordi ſicut eſt pulmo gibbus hepatis, & os ſtomachi aut in ipſo corde. Et ex his poſſumus elicere deſcriptionem cauſonis. Eſt enim febris continua accenſa valde: cuius tepor inter eius excreſcentias eſt occultus pendens a phlegmate ſalſo, aut cholera ebulliente cum putredine, aut ſine in venis cordis, aut dextro eius ventriculo, vel in venis membrorum cordi vicinorum ſicut pulmonis, & oris ſtomachi & gibbi hepatis: & ſub venis etiam comprehẽdendo arterias. Et ex eis apparet ratio quid nominis eius, cũ cauſon græce idem ſonet quod incendium latine.

Cauſonis deſcriptio

In tertiana vero cholera eſt in carne, et ad partes cutis: et in cõtinua eſt ſparſa in venis corporis, quæ elongãtur a corde.

In iſta parte notificat tertianã interpolatã, & continuam dicens quòd in tertiana. ſ. interpolata cholera eſt in carne, & in partibus cutis, & in cõtinua eſt ſparſa in venis cordis, quæ elongantur a corde. Pro quo ſciendum quòd in interpolata cholera, quæ eſt cauſa coniuncta eſt in carne. ſ. muſculoſa, aut alia, aut in poris cutis. cholera vero quę eſt cauſa antecedens eſt in venis ſecundum plurimum, & maxime in paruis quę ad partes exteriores terminantur. Et paroxyſmus fit ſecundum plurimum ex vna parte choleræ exiſtentis in venis paruis iã dictis, quæ expellitur extra venas ad poros carnis & cutis: & ibi putrens facit paroxyſmum: deinde alia expellitur & facit 2m paroxyſmum. tertio deinceps. Sed in continua proportionali cauſa coniuncta faciens excreſcentiã cõtinetur in venis paruis, quæ ad partes extrinſecas terminãtur: & ibi putrens facit excreſcentiã: deinde alia ſuccedit & facit ſecundã excreſcentiã, & ſic deinceps. ſed in cauſone materia continetur in partibus ſuperius dictis. ſ. cordis, & cordi propinquis: quia cholera putrens de tertio in tertium extẽditur ad venas magis diſtãtes & tunc ſic apparet aliqua febris remiſsio, licet occulta. parua enim remiſsio in caliditate magna vix poteſt cõprehendi ſicut a magna quãtitate parua diminutio. Nec põt dici ꝙ excreſcẽtia quæ tñ eſt occulta, ſicut tepor eſt occultus fiat: quia aliquid expellitur de tertio in tertium de venis magis diſtantibus ad venas cordis, aut propinquis cordi: quia natura eſt magis ſollicita de membris nobilibus, quàm de ignobilibus. Item quia feb. cauſon ſemper eſſet mortalis: quia huiuſmodi expulſio de membris ignobilibus verſus cor eſt peſsima per viam ſigni, & per viam cauſæ: & ſi aliquando fiat eſt raro: & ſit quando homo eſt debilis, & morti propinquus.

Et vehementia quidem ſitis, et anguſtia, et inquietudo, et impatientia, et alienatio, et nauſea, et amaritudo oris, et ſiccitas labiorum, et ſciſſio eorum: et dolor capitis multiplicatur in febribus cholericis: & eſt nam in pluribus eorum ad ſiccitatem declinis: quoniam materiei motus eſt aut ad ſuperiora, aut ad illud ad quod apparet de corpore, & cute.

In parte iſta Auicen. ponit ſigna generalia febrium chole. Quorum unum eſt uehementia ſitis propter ſuperfluam caliditatem cõſumentem humidũ roridum oris ſtomachi: licet & poſsit fieri a membris alijs ſtomacho cõmunicãtibus ſicut eſt pulmo, & cerebrũ cum ſuperflue calefiunt, & exiccãtur in ſe. cholericis. Secundũ eſt anguſtia per quam intellige aut nocumentum membrorum ſpiritualium cũ anhelitus ſit anxius cum ſuſpirijs propter ſuperfluam caliditatem, & uapores acutos ſpiritualia lædentes: aut intellige conturbationem, & anxietatem ſtomachorum ex defluxu choleræ ad ſtomachum ab hepate, & chyſti fellis. Tertium eſt inquietudo, quia non poteſt dormire, neque in uno loco quieſcere. Quartum eſt impatientia quia multum lamentatur, & eſt moleſtus ſibi, & cęteris, tum propter dolores capitis & ſimiles: tum quia nõ poteſt dormire, neq; quieſcere. Quintum eſt alienatio per quã intellige nocumentũ cuiuſq; uirtutis interioris. ſ. imaginatiuæ, cogitatiuæ &c. Sextum erit nauſea. i. inclinatio ad uomitum per quã datur intelligi ſubuerſio, & uomitus propter defluxum choleræ ad ſtomachum. Septimum amaritudo oris uaporibus cholericis ad linguam peruenientibus. Octauum ſiccitas labiorum. Nonum ſciſsio eorum ex ſuperflua caliditate & ſiccitate exiccante, & continuitatem eorum ſoluẽte: eo quòd mollia ſunt, & facile paſsibilia. Decimũ dolor capitis qui multiplicatur in ipſis propter ſuperfluã caliditatem, & uapores acutos panniculos cerebri lædẽtes. Vndecimum uenter eorum plurimum eſt ſiccus: eo quòd materia cholerica petit ſuperiora ſicut caput, & ſtomachum ſua leuitate, aut mouetur de centro ad circumferentiam, cum frequenter ſub forma ſudoris expellatur, aut ſenſibiliter reſoluatur.

De tertiana abſolute, & nominatur tritæus. Cap. XXXVI.

Paroxyſmus tertianæ incipit in primis cum horripilatione vt punctura acus: deinde infrigidat, & incipit facere rigorem difficilem ualde difficiliorem reliquis rigoribus, non frigidum, aut cũ pauco frigore. Et non eſt frigus eius niſi propter profundationem caloris ad interiora ad partem materiei, & inuenit ſicut puncturas acuum. Et hic quidem rigor cum vehementia ſua eſt velocis ſedationis: & tu iam ſciuiſti cauſam huius rigoris: & fit rigor eius in tribus diebus primis fortior & vehementior: & in quartana econtrario. Et iterũ rigor incipit cum fortitudine: deinde lenitur paulatim, & minuitur velociter: et in quartana econtrario.

Auicen. in præſenti parte ſpecialius determinat de febr. cholericis: & diuiditur hæc pars in duas partes. In prima determinat de periodica & continua proportionali. In ſecunda de cauſone. ſecunda ibi {Cauſon eſt ſecundum duos modos.} prima in duas. primo notificat tertianam abſolute. ſecundo ponit differentiam inter puram tertianam periodicam & non puram. ſecunda ibi {Pura eſt ſubtilior.} Hoc capitulum primum diuiditur in tres partes. In prima ponit ſigna febr. tertianæ quæcunque ſit. Secundo pro eius notitia ponit quendam canonem erroris correctiuum. tertio cõplendo ponit quædam alia ſigna. ſecunda ibi. {Cum ergo

componuntur duæ tertianæ.§ tertia ibi §Et patientibus tertianam.§ Prima diuiditur in ſex partes. In prima ponit ſigna ſumpta a qualitate ſeu modo rigoris. ſecũdo ponit ſigna ſumpta a duplici exeũte.ſ. vrina & ſudore. tertio ponit ſigna ſumpta a qualitate caloris. quarto ponit quædam ſigna ſumpta ab actione læſa maxime animalis virtutis. quinto ponit ſigna ſumpta a pulſu. ſexto ponit quædam ſigna ſumpta ab annexis rerum naturalium ſecunda ibi §Et ſudor multiplicatur in tertiana.§ tertia ibi §Tertianæ caliditas eſt ſaluior.§ quarta ibi §Accidẽtia quæ accidunt eis.§ quinta ibi§ Pulſus eius eſt acutus.§ ſexta ibi §Et quoniã ſignificat eum ætas.§ In prima parte dicit quinque. Primũ eſt ꝙ paroxyſmus tertianæ in primis incipit cum horripilatione, & punctura acus. deinde infrigidat & incipit facere rigorem difficilem valde difficiliorem reliquis rigoribus non frigidis: aut cũ pauco frigore. ſecundo cauſam reddens quare frigus non eſt magnum: dicit quòd non eſt frigus eius.ſ. tertianæ niſi propter reuocationem caloris ad interiora ad partem materiei.i. vbi continetur materia ſicut dictum eſt in primo capitulo huius ſecũdi tractatus. Et ſubdit ꝙ inuenit.i. ſentit.ſ. febriẽs puncturas acuum, propter materiã ſubtilem cholericã venientem ad poros lacertorum, & cutis. eſt.n. laſsitudo vlceroſa. Tertio dicit ꝙ hic rigor: licet ſit vehemens, intenſus: tamen eſt velocis ſedationis in comparatione ad rigores prouenĩetes a materia frigida, aut viſcoſa: & tu iam ſciuiſti.ſ. in capitulo de rigore cauſam rigoris, & qualiter ſit. Quarto dicit ꝙ in tertiana ſit rigor in diebus primis fortior, & vehemẽtior quàm poſtea: ſed in quartana eſt econtra: quia rigor ſit remiſsior in diebus primis & poſtea fortior. Vltimo dicit quòd rigor incipit cum fortitudine: deinde lenitur paulatim & minuitur velociter: ſed in quartana eſt econtra: quia in primis inchoante paroxyſmo eſt leuis: deinde in eodem paroxyſmo procedit augẽdo, & durat diu.

Pro quorum declaratione primo notandũ circa primũ dictum ꝙ paroxyſmus tertianæ incipit in primis cum horripilatione, & nõ cum rigore: quia cholera cum in principio venit ad mẽbra ſenſibilia eſt pauca, poſtea eſt in maiori quantitate: ꝓpterea in initio facit horripilationem, deinde rigorẽ: quia horripilatio ſit a minori cauſa quàm rigor. vt dictũ eſt in capitulo proprio: & ex eadem.ſ. cauſa ſunt ſicut puncturæ acus paucę & remiſſæ in initio, deinde in proceſſu plures & intenſiores: quarum ſenſatio dicitur laſsitudo vlceroſa poſt horripilationem: & frigus parum reuocato calore interius, eſt rigor difficilior cæteris rigoribus: licet ſit breuis plurima cholera ad membra ſenſibilia veniẽte quàm in principio. Et ex hoc apparet Auic. ſentire intenſiores rigores fieri ab humoribus calidis quàm ab humoribus frigidis licet breuiores. de quo fuit dubium deciſum in capitulo de horripilatione. Notandum ſecundo circa ſecundum dictũ quòd frigus eſt minus in tertiana, quàm in flegmatica aut melancholia: quia in ea nõ ſit frigus niſi ex reuocatione caloris interius: ſed in febr. pendentibus a materia frigida ſit frigus propter reuocationẽ caloris: & ꝓpter poſitiuã infrigidationem a materijs frigidis venientibus ad mẽbra ſenſitiua in principio paroxyſmorum.

Notandũ quòd hic rigor in tertiana quãuis ſit intẽſus tamẽ eſt velocis ſedationis: quia pauca eſt materia, & ſubtilis & parum viſcoſa: pendẽs autẽ a melancholia, aut flegmate eſt longæ durationis ex cauſis contrarijs. Notandum circa quartũ dictum quòd in primis paroxyſmis rigor in tertiana eſt fortior, ſed in paroxyſmis circa ſtatũ materia eſt remiſsior ꝑ digeſtionem ingroſſata, & infrigidata. vnde nõ venit cum tãto impetu ad membra ſenſibilia, & eſt minus acuta. Ecõtra autẽ accidit in quartana & flegmatica: quia materia per digeſtionem ſubtiliatur: & ſic mouetur cũ maiori impetu ad membra ſenſibilia: & hæc eſt cauſa quã ponit Sera. 6. ſuæ practicæ capitulo de tertiana. & Cõmentator Alexandrinus ſuper primo epidemiarum. cap. ſecundo. & de hoc ut dicit Commentator Alexandrinus idiota triſtatur, & artiſta lætatur. Vltimo notandum circa vltimum dictum quòd in tertiana rigor incipit cum fortitudine ſatis a principio paroxyſmi: licet tamen ut dictum fuit in principio capituli horripilatio præcedit, cum deinde lenitur paulatim & minuitur.i. aufertur velociter, eo quòd totum tempus rigoris in tertiana eſt paucæ durationis vtputa a media hora vſq; ad unã: ſed in quartana ecõtra: quia rigor in initio paroxyſmi incipit debilis, poſtea paulatim ꝓcedit augendo: poſtea decreſcit, & tarde aufertur. eius enim duratio communiter eſt a duabus horis vſque ad tres.

Et ſudor multiplicatur in tertiana cũ dimittit: & ſit vrina in ea rubea tendens ad igneam, in qua non eſt multa groſſitudo: aut eſt nõ pura, & ſit vrina eius cruda, aut groſſa.

In hac parte ponit ſigna ſumpta ab exeuntibus. & dicit ꝙ ſudor multiplicat in tertiana cũ paroxyſmus recedit: cuius cã eſt ſubtilitas materię, & aptitudo motus eius ad cutim. ſecundo dicit ꝙ vrina in eo ſit rubea tendẽs ad igneã, in qua nõ eſt multa groſsitudo: & hæc vera ſunt in tertiana pura. Aut eſt non pura.ſ. tertiana, & ſit vrina eius cruda, & groſſa: cruda quidem & tenuis ꝓpter oppilationem: ſed groſſa, quia aperta oppilatione, materia aliqua cum vrina permiſcetur.

Et tertianæ caliditas eſt ſaluior caliditate cauſonidis: & quanto prolixius manus tangit corpus non additur inflãmatio: immo quandoq; minuitur inflammatio eius, & in cauſonide additur inflammatio.

Ponit tertium ſignum ſumptum a caliditate, dicens, quòd caliditas tertianæ eſt ſaluior caliditate cauſonis.i. minus mordax & acuta. & quanto prolixius manus tangit corpus, nõ additur inflãmatio: immo quãdoq; minuitur, ſed in cauſone eſt econtrario. tota cauſa huius eſt multitudo vaporis perueniẽtis ad tangentẽ in cauſone propter multitudinẽ materiæ. Et contra paucitas vaporis peruenientis ad tangentem in tertiana ꝓpter paucitatem materiæ. vnde facile reſoluitur, & calor apparet minor, mordacitas eius caloris ſequitur intenſionem & multitudinem eius: & ſiccitatem ſibi coniunctam.

Et accidentia quæ accidunt eis in tertiana ſunt vigilia ſine grauitate in capite, niſi in quibuſdam non puris, & ſitis, & furor, & ira, & odium locutionis.

Ponit quartum ſignum di. ꝙ in tertiana.ſ. pura ſunt vigiliæ ſine grauitate in capite propter paucitatem & ſubtilitatem materiæ & vaporum niſi in quibuſdam non puris: quarũ materiæ ſunt groſſæ multæ: ideo in eis adeſt dolor cum grauitatę multis groſsis vaporibus ad caput peruenientibus, & grauãtibus: & per hoc forte ſit in eis aliquis ſomnus: & de hoc loquitur Gal. in lib. de caumate. Et ſitis, furor, & ira quorum cauſæ ſunt notæ. & odium locutionis, quia ſpiritus cõmotus loquendo, aut audiendo acuit choleram, & vapores eius: aut quia forte habent organum auditus valde mundum, conſumpta humiditate auditum obtundente: ideo ſonus imprimit multum in auditum, & valde tympanizat, ſicut tangibile in organum tactus neruo diſcooperto.

Et eſt pulſus eius acutus, velox per comparationem ad reliquas febres: & nõ eſt æqualis conſtrictionis, & dilatationis: quoniam humor debilitat eum, & addit ei diuerſitatem apud ſtatum. & diuerſitas in eo eſt ſub ea quæ eſt in alijs febribus humoralibus, & minor ea, quæ eſt in alijs cum duritie, & eſt pulſus fortior in ea: immo diuerſitas non eſt in eo ſecundum plurimum niſi diuerſitas propria cum febre, & alijs. Et in principio quidem eſt neceſſarium vt coarctetur pulſus vſq; ad horam dilatationis febris: & tunc confortatur, & ſit velox, & frequens: et eius diuerſitas non eſt multum ſuperflua.

Hic ponit quintũ ſignum ſeu genus ſignorum & dicit quatuor. Primum ꝙ pulſus eius ſcilicet patiẽtis tertianã eſt acutus.i. magnus, velox per cõparationem ad reliquas feb.ſ. quæ non ſunt cholericę, & non eſt æqualis cõſtrictionis & dilatationis: quia diaſtoles non æquatur ſyſtoli: quia humor debilitat eum.ſ. pulſum.i. virtutẽ pulſatilem: & addit ei diuerſitatẽ apud ſtatum.i. vſq; ad ſtatum incluſiue. Secundo dicit quòd ſi diuerſitas quæ ſit in ſtatu eſt magis ratione feb. quàm ratione humoris: & tamẽ diuerſitas eſt in eo ſub ea quæ in reliquis feb. humoroſis, ſcilicet minor ea diuerſitate quę eſt in alijs cũ duritie propter caliditatem exiccantem materiam. Tertio dicit quòd eſt pulſus fortior in ea, quàm in alijs humoralibus ratione ſuæ materiæ ſubtilis non tñ opprimentis virtutem: immo diuerſitas non eſt in eo ſupple notabilis ſm plurimum niſi diuerſitas propria cum febre inquantũ feb. eſt: & alijs ſcilicet cauſis naturalibus & præternaturalibus quæ diuerſificãt pulſum præter febr. & cauſas feb. Sunt enim aliqui qui naturaliter

ƺaliter habent pulſum diuerſum · & in aliquibos diuerſificantur pulſus propter aliquas cauſas diſtinctas a febr. & a cauſis feb. de quibus ſæpe dictum eſt. Quarto dicit quòd eſt neceſſarium vt in primo coarctetur pulſus vſq; ad horam dilatationis feb ideſt uſq; ad augmentum confortatur pulſus, & fit ocelox, & frequens ſcilicet magis quàm antea : & eius diuerſitas non eſt ſuperflua.ſ.in comparatione ad alias feb.

Dubitatur vtrum in ſtatu paroxyſmi tertianæ pulſus ſit magis diuerſus quàm in tẽporibus præcedentibus. Et videtur ꝙ ſic. quia Auic. affirmat hoc dicẽs ꝙ humor debilitat eum, & addit ei diuerſitatem apud ſtatum : & parum infra : immo nõ eſt diuerſitas in eo ſm plurimũ niſi diuerſitas propria cum fe. & alijs. Amplius in ſtatu eſt maior debilitas : quia maior calor : & ſic pulſus eſt magis diuerſus. Præterea. In ſtatu eſt maior pugna quàm in alijs tẽporibus : ergo pulſus magis diuerſus. In oppoſitum eſt Gal. ſecundo de differentijs feb. capitulo de ſignis tertianæ vbi dicit in illa ipſa iam ſignum eſt magnæ putredinis.ſ.diuerſitas pulſus, & multo magis inuadẽte paroxyſmo : & multo magis aſcendente in ſtatum : in hoc autem ſtatu minus quàm ſecundum aſcenſionem & augmentum. Et idem ponit Gal. lib. 1. cap. de ſignis feb. putridarum. minor itaq; diuerſitas pulſus ſecũdũ Gal. eſt in ſtatu tertianæ quàm in principio: & minor in principio, quàm in augmẽto.

Pro ſolutione dubij ſciendũ triplicem eſſe diuerſitatẽ pulſus: vnã quæ ſequit̃ oppreſſionẽ calidi naturalis ſub materia : & hæc eſt in principio. Secundã ſequentem diuerſitatẽ in diſpoſitione materiæ vnde fit diuerſitas in modo caloris: & hic eſt in augmento. Tertiã ſequentem debilitatem per viam reſolutionis ſpiritus: & hæc eſt maior in ſtatu quàm in alio tpe: quia tunc eſt maior caliditas, ac maior ſpirituum reſolutio.

Sed cõtra hæc eſt maior in declinatione: quia tunc de ſpiritibus plus eſt reſolutum. Reſpondetur quòd de declinatione ſalubri cum ſit caloris remiſsio, & proprie per reſolutionem vaporum putridorum ſit aliqua virtutis confortatio. & etiã declinatione exiſtente mortali, dicit Gentilis de intentione Gal. in commento pulſuum ꝙ ipſe caſus virtutis nõ facit diuerſitatem in pulſu. ſ. manifeſtã quæ proprie dicitur diuerſitas, niſi aliqua pugna coniungatur: & intellexit hoc Auic. paucis verbis lib. primo fen ſecunda cum dixit. Cauſa diuerſitatis pulſus cum debilitate virtutis eſt pugna inter ægritudinem & virtutem. in ſtatu autem paroxyſmi eſt maior excitatio, & violentia ad pugnã : & ideo virtus deficit, & pulſus tendit ad vermicularem & formicantem ſm ordinem caudæ ſoricinæ finientis : non tamẽ eſt propter hoc diuerſus. ſ. notabiliter. ſi autem ſit ad bonum certum eſt quòd nõ ſit diuerſus propter cauſam dictã. Et ex his manifeſta eſt concordia Gal. cum Auic. nam de diuerſitate pulſus ſequente reſolutionem ſpiritus quæ magis eſt in ſtatu loquitur Auic. de reliquis duabus loquitur Gal. Quòd ſi quærat quæ iſtarum diuerſitatum eſt abſolute maior. Reſpondetur quòd ſm plurimũ illa quæ eſt in augmẽto : deinde quæ eſt in principio eſt minor. & adhuc minor quæ eſt in ſtatu: & adhuc minor quæ eſt in declinatione ſalubri. Inuenies tamen oppoſitũ quandoq; ſm diuerſitatem quarundã conditionũ indiuidualium. Si tamẽ comparemus pulſum tertianæ ad pulſum aliarũ febrium paroxyſmãtium, certum eſt pulſum in alijs febribribus eſſe magis diuerſum: tum ꝑpter groſsitudinem & multitudinem materiæ magis opprimentem virtutem, & feb. cũ cauſa eius, necnon propter debilitatem maiorem per viam reſolutionis, & aggrauationis. Et ex his patet ſolutio ad rationes adductas in principio ſuadentes contrarium huius determinationis. Ad primam patet ſolutio per expoſitionẽ textus. Ad ſecundã negetur illa conſequentia, eſt maior debilitas in ſtatu, ergo maior diuerſitas in pulſu. nam diuerſitas in pulſu nõ ſolum ſequitur debilitatem : ſed multo magis pugnã : quæ eſt maior in augmento quàm in ſtatu. Et ex his patet reſponſio ad tertium.

Et quandoque ſignificant ipſam ætas, & conſuetudo, & regio, & ars, & forma, & tempus, & multitudo euentus tertianæ in illa hora.

Hic ponit ſextũ genus ſignorũ dicẽs. quòd qñq; tertiana ſignificatur per ætatẽ. ſ. iuuentutis in qua cholera multiplicat̃ magis quàm in alijs ætatibus, & conſuetudinẽ patiẽdi tertianam ſuperiori tpe. & ꝑ artẽ. ſ. multiplicãtẽ cholerã & inflammantem : ſicut ars fabril. & ꝑ formã. i. habitudinem macilentã cũ citrinitate coloris & ſimilibus quæ eſt habitudo cholericorum. & ꝑ tẽpus anni. ſ. æſtatẽ: & ꝑ regionẽ. ſ. ad calidã declinantem: & per multitudinem euentus tertianæ in anno illo, quæ multitudo ſequitur aliquã cauſam communem ſicut influxus, aſtrorum, vtputa dominium martis, aut declinationem anni illius ad ſuperfluam caliditatem & ſiccitatem.

Cum ergo componuntur duæ tertianæ ſunt paroxyſmi euenientes omni die. Qui ergo conſiderat tertianam per paroxyſmum errat in ea : immo oportet vt attendantur ſignificationes aliæ quas dicemus.

Hic ponit cañ. erroris correctiuũ di. quòd qñ componunt̃ duæ tertianæ paroxyſmi eueniũt omni die. q ergo cõſiderat tertianã per paroxyſmũ errat. ſ. ſi fidat ſolo illo ſigno : immo oportet quòd conſiderentur alia ſigna quæ dicemus. ſ. in capitulis ſequẽtibus: & quæ dicta ſunt in hoc cap. Notandũ ꝑ huius partis declaratione, quòd illa eſt differẽtia inter duas tertianas & duplicem tertianã: quia duplex tertiana licet toties paroxyſmet quoties duæ tertianæ : tñ cauſæ cõiũctæ paroxyſmorũ eius deciduntur ab vna minera. Ecõtra aũt cauſæ coniunctæ paroxyſmorũ duarũ tertianarum deciduntur a duabus mineris loco diſtinctis. Et ſm plurimũ qñ ſunt duæ tertianæ paroxyſmi vnius ſibi correſpondẽtes de tertio in tertiũ ſunt ſimiles multũ in modo inuaſionis intẽſione, & duratione, & accidẽtibus : & magis differunt a paroxyſmis alterius tertianæ quàm differãt paroxyſmi vnius duplicis tertianæ inter ſe, ꝑpter cõmunionẽ quã habẽt in minera. Notandũ ſecundo ꝙ licet paroxyſmi duarũ tertianarum, & etiã duplicis tertianæ poſsint uenire omni die: immo aliqñ duo paroxyſmi eueniũt vna die : & ſequenti die nullus : & tertia die duo ſecundum modum cõmunicationis ſubtractionis, aut alternationis. Dictum autem Auicẽ. intelligitur ut in pluribus. Et nota quòd hic error frequenter accidit medicis modernis qui uidentes paroxyſmos quotidie iudicant fe. quæ in ueritate ſunt duæ tertianæ unam quotidianam phlegmaticam.

> Differẽtia inter duplicẽ tertianam & duas tertianas.

Et patientibus quidẽ tertianã: accidunt vigiliæ, & amor ſolitudinis, & multoties ſentiunt ebullitionem apud hepar.

Hic cõplet ſigna tertianæ quæ ſunt tria. ſ. vigiliæ ꝑꝑ caliditatẽ ſuperfluã, & uapores acutos. amor ſolitudinis: q̃a nolunt audire ſtrepitum ꝑpter dolorẽ capitis, qui ſm plurimũ ſibi accidit. aliter amor ſolitudinis: quia ſunt queruli, ſemper lamẽtantes propter inquietudinem. tertio ſentiunt ebullitionem apud hepar. eſt enim ſub media pennula hepatis chyſtis fell. ebullit autem hepar & chyſtis cholera inflammata ; & multiplicatur in febribus cholericis cuius chyſtis eſt receptaculũ: ſicut in melancholicis multiplicatur melancholia in ſplene : & in phlegmaticis phlegma in ſtomacho.

De differentia inter tertianam puram & non puram.

Cap. XXXVII.

PVra eſt ſubtilis leuis.

Hoc cap. continet duas partes principales. In prima ponit ſigna tertianæ puræ. In ſecunda non puræ. ſecunda ibi. Et cum non pura inuenitur grauitas. Prima diuiditur in decẽ partes ſm ꝙ exponit ſigna. partes patebunt in legẽdo textũ.

Primum ſignum eſt. ꝙ tertiana pura eſt ſubtilis. i. pendens a cholera pura quæ eſt ſubtilis : quapropter eſt facilis reſolutionis, & communiter paroxyſmi ſui ſunt breues · & ipſa etiã tota eſt breuis in comparatione ad non puram aliter ſubtilis .i. acuta ſiue mordax. eſt enim calor eius mordacior quàm calor non puræ leuis : quia non opprimens virtutẽ, & ſuffocans calorem innatum coarctans pulſum ſicut in tertiana non pura propter ſuæ materiæ groſsitiem.

Cuius paroxyſmus conſumitur a. iiij. horis vſq; ad. xij. horas, & non addit ſuper eas multũ. Et ſi addit additione multa, tunc eſt non pura, & eſt ſecundum plurimum perueniens ad vij. horas.

Secundum ſignum eſt. quòd paroxyſmus eius conſumitur a. iiij. horis uſque ad. xij. & ſi multum prolongaretur ultra xij. horas, ſcilicet ad decimamquartam, aut ſupra : tunc non eſt pura : & eſt ut plurimum perueniens ad ſeptem horas. Specificat autem terminum maiorem, & minorem, & medium ſecundum plurimum contingentem in quibus terminis mul-

tum differt a tertiana non pura, in qua iſti tres termini ſecundum plurimum magis prolongātur ratione maioris groſſitiei, viſcoſitatis, & multitudinis materiæ. Hi tamen termini nō a priori: ſed a poſteriori: & per experientiā inuenti ſunt.

Et calefit in ea corpus velociter, & vides caliditatem procedere ex corpore, & extremitates adhuc ſunt frigidæ.

Tertium ſignum. & calefit corpus in ea velociter, & vides caliditatē procedere ex corpore. & extremitates adhuc ſunt frigidæ. calefit aūt corpus in ea velociter: quia cholera pura eſt humor calidus ſubtilis, qui cū incepit calefieri calor ſuus cito peruenit ad ſtatū ſicut ignis accenſus in lignis ſiccis ſubtilibus vapores ſui ſubtiles valde calidi ſparſi per corpus cito ipſum inflammāt. Ad hoc antem adiuuat, quia rigor ſuus paruo tēpore durat. ideo ſubdit quòd cum vides caliditatem procedere ex corpore. i. in exterioribus corporis ad partes exteriores corporis præcipue ad partes pectorales, & ſibi vicinas: & tñ extremitates ſunt adhuc frigidæ vaporibus nō ita cito peruenientibus ad extremitates. quapropter eſt notabilis calor in partibus pectoralibus, & vicinis, & extremitates frigent. non ita fit in tertiana non pura, nec in flegmatica, aut melancholica propter tarditatem inflāmmationis humorū a quibus pendent ratione groſſitiei: & propter vapores groſſos non ita cito peruenientes ad partes vicinas. & etiam non ita cito inflammantes ea: quia non ſunt ita calidi.

Et ſimiliter pura non addit, cum non accidit error, ſupra ſeptem periodos: & quādoq; conſumitur propter ſubtilitatē ſuæ materiæ in paroxyſmo vno, in quo accidit vomitus, aut ventris ſolutio mundificans. ſi autem addit ſuper ſeptē periodos additionem plurimam: tunc eſt de genere non puræ. & ſimiliter ſi prolongatur ſpatium ſui rigoris.

Quartum ſignū. quòd ſimili modo his qui dicti ſunt in pura tertiana non accidente errore non pertranſit ſeptem periodos, propter paucitatem & ſubtilitatem materiæ. ſecundo dicit quòd quandoq; conſumitur paroxyſmo vno cū vomitu, aut ſolutione ventris mundificāte corpus a materia faciente feb. hæc autem non accidunt aut rariſſime accidunt in tertiana non pura, & multo minus in phlegmatica, aut melancholica propter cauſas oppoſitas.

Et apparet digeſtio in vrina in primo die, aut in tertio, aut in quarto, aut in ſeptimo.

Et apparet digeſtio in vrina prima die, aut tertia, quarta, aut ſeptima: qđ nō eſt in non pura ſm plurimū: licet neceſſarium ſit aliquā cholerā non purā ita cito digeri, ſicut aliquam cholerā purā aliorum paritate ſuppoſita. Specificauit autē diem primā, tertiā, quartā, & ſeptimā: quia ſunt aptiores digeſtioni choleræ quàm ſecundus, quintus, aut ſextus. quia digeſtio choleræ magis fit in diebus imparibus: ſicut ipſa in eiſdē magis mouetur. Specificauit aūt quartū: quanuis ſit par: quia eſt dies indicatiua in qua ſicut in critica ſigna digeſtionis ſunt magis certa ſigna ſalutis: ſicut etiā in eiſdem ſunt certiora ſigna mortis vt dicit Gal. ſecundo, & tertio pronoſticorum.

Et ex dictis apparet quòd ſi extēdatur multum vltra ſeptē periodos eſt de genere non puræ: & ſimiliter ſi prolongetur multum ſuus rigor: ambo enim huiuſmodi ſignificant groſſitiem materiæ quæ non eſt pura.

Et eſt additio ſuorum paroxyſmorum, et anteceſſio eorum adinuicem ſecundū ordinē ſeruantem proportiones ſimiles, & in non pura eſt illud diuerſum, non retentum, nō ſimulatum.

Ponit ſeptimum genus ſignorū di. primo quòd additio. i. augmentum paroxyſmorum & eorum anteceſſio. i. anticipatio ſeruans ſimiles propoi tiones. i. quòd ꝑ quantū augetur ſecundus, & anticipat ſupra primū per tantum tertius ſupra ſm eſt ſignum puræ tertianæ. ſed in non pura eſt illud diuerſum non retentum, non ſimilatum, quoad accidentia. quaſi dicat. paroxyſmi tertianæ puræ ſeruant proportiones ſimiles adinuicem in his tribus per vniformitatem, & ſubtilitatem materiæ. ſed in non pura non ſeruantur huiuſmodi proportiones propter materiæ groſſitiem, & difformitatem. & multo minus ſeruabuntur in quotidianis.

Et ſimiliter q̃ do aſſimilātur paroxyſmi ſecundū terminum vnū, et reliqua ſigna elōgationis febris, et ſunt de illis quæ ſcis.

Octauum ſignum. qñ aſſimilātur paroxyſmi ſm terminum vnum. i. inuadunt eadem hora, ſignificatur nō pura. ſignificat enim groſſities materiæ quæ nequit ab vno ordine remoueri & hæc ſententia colligitur quarta aphor. cōmēt. 3. quibuſcūq; exacerbationes. & ſimiliter cōſidera reliqua ſigna elongationis quæ ſunt de illis quæ potes ſcire ex hac fen. & ex dicendis in fen ſequenti quæ ſumuntur ab ætate, tempore anni, & prolixitate typi, & ſimilibus.

Et cum vides principium cum rigore ſecundū quòd determinauimus, & ſtatum cum ſudore exuberante: tunc non dubites quoniam ipſa ſit pura.

Nonū ſignū. cū vides principium. ſ. paroxyſmi cum rigore ſatis intenſo nō prolixo ſm quæ determinatū eſt, & ſtatum cū ſudore exuberante non dubites. eſt enim tertiana pura. hic enim fiunt ſubtilitate materiæ: non ſic eſt in non pura.

Et in pura quidem, cum eam habens bibit aquam, procedit quod eſt in corpore eius cum vapore humido, quaſi ipſe velit ſudare, & quandoque ſudat.

Decimum ſignum. cū habens tertianā purā bibit aquam. ſ. frigidam, procedit quod in corpore eſt ad circumferentias cum vapore humido quaſi velit ſudare: & quandoque ſudat. cuius eſt, quia cholera ſubtilis per aquā frigidam digeritur, caliditas ſuperflua temperatur, & calor innatus fortificatur: quapropter aqua calefacta in corpore, & in vaporem verſa educitur ſimul cum vaporibus a centro ad circunferentiam, qui humectant cutim, & fortaſſe fit ſudor cum ſint copioſi, & pori ſatis lati. Econtra aūt cholera, & reliqua materiæ groſſæ incrudantur: & calor corporis qui non eſt ita intenſus extinguitur, virtus debilitatur, & ſic ſudor impeditur: ad cuius ſudoris prohibitionē adiuuat oppilatio exiſtens in alijs febribus ab humoribus groſſioribus pendentibus.

Et cū non pura inuenitur grauitas plurima in capite.

Hic ponit ſigna tertianæ non puræ: quorum primum eſt grauitas in capite. i. dolor grauatiuus.

Et extenſio.

Secundum extenſio. i. dolor extenſiuus. hi autem fiunt ꝓpter multitudinem, & groſſitiem vaporum qui in ratione cōuerſionis cuiuſdam verſus naturam ſui humoris ingroſſati, magis grauant caput, & extendunt.

Et prolongatur rigor donec peruenit vſque ad xxiiij. aut xxx. horas vſque ad horam ſuam, & tepeſcit donec compleatur xlviij. hora: & per quantitatem additionis paroxyſmi ſuper duodecim horas eſt eius elongatio a puritate.

Tertium. ꝙ prolongatur rigor. i. paroxyſmus. uel aliter ꝓlongatur rigor donec paroxyſmus cuius ille rigor eſt principiū, perueniat vſq; ad 24. horas aut 30. uſq; ad horā ſuā. i. declinationē excluſiue: & tūc tepeſcit donec cōpleant. 48. horę. durabit itaq; declinatio. 15. horis. Sed cōtra ſeqt quòd eius paroxyſmus eſſet longior q̃ paroxyſmus flegmaticæ, aut quartanæ. Ad qđ dr ꝙ paroxyſmus flegmaticæ aut quartanæ eſt lōgior ſm pl̃m de pſe. i. merito cauſæ cōiunctæ faciētis paroxyſmum. de ꝑ accidēs aūt aliqñ cōtingit cōtrariū ꝑꝑ inordinatū regimē, aut duritiē uiſcerū & ſimilia. aut forte cholera nota, ualde difformi accidit ut pars ſubtilis inuiſcata cū parte groſſiori imbibat in poroſitatibus membrorū: & ꝓhibet materiæ groſſioris eductionē ſub forma ſudoris, aut alio modo. quod non ita accidit in quartāna, aut flegmatica quæ licet habeant partes difformiores: nō tñ ita aptas imbibi, & imbibitas alias ſecū retinere: ſicut habet cholera nota. & hæc ſolutio eſt melior prima. tñ primæ cauſæ poſſunt eſſe cōmunes. ſecunda uero non: aut nō ita frequenter. Secundo dicit quòd ſm quātitatem additionis paroxyſmi ſuper horas eſt eius elongatio a puritate. Si enim multū ꝓlongatur paroxyſmus ultra 12. horas, multū elongatur a puritate. Si uero parū poſt, & parum elongatur, & cauſa ſumitur ex maiori groſſitie, & uiſcoſitate cæteris paribus ex parte quantitatis, & reliquorum.

Et in tertiana quidē non pura tardatur apparitio digōnis.

Quartū ſignū. in tertiana nō pura digeſtionis apparitio tardatur, ſupple magis quàm in tertiana pura materia eius ꝑ ſuā groſſitiē magis reſiſtente uirtuti digerenti q̃ cholera pura.

Et non apparet in forma offuſcatio, nec extenuatio.

Quintũ ſignũ.nõ apparet in forma .i. habitudine offuſcatio .i. color tẽdẽs in nigrũ ſanguine & ſpiritibus paucificatis cum tẽdẽtibus in quandã aduſtionẽ: ſicut apparet in tertiana pura pp maiorẽ caliditatẽ amplius reſoluẽtẽ & exiccantẽ :. & eadem cauſa non apparet tanta extenuatio.

Et fortaſſe non eradicatur cum ſudore copioſo.

Sextũ ſignũ.fortaſſe.i.aliqñ: immo ſæpe tertiana nõ pura nõ eradicatur cũ ſudore copioſo : ſicut tertiana pura humore exiſtente groſsiori, & plurimũ oppilationi coniuncto.

Et fortaſſe non incipit cum rigore.

Septimũ ſignũ.& fortaſſe nõ incipit ſemp cũ rigore materia exiſtẽte nimis craſſa: & tardius mota ſup mẽbra ſẽſibilia.

Et non eſt caliditas cum multa fortitudine.

Octuũ ſignũ.& nõ eſt cũ multa fortitudine pp annexionẽ phlegmatis, aut melãcholię cũ choła naturali. verũ vbi eſſet facta choła nõ pura pp ſuã aductionẽ abſq; horũ admiatiõe, illa non pura poſſet eſſe calidior. nam dicit Gal. tertio de ingenio ſa. quòd ſi cholera fuerit groſsiſsima cutim excoriabit vſque ad ſui interiora : quod non faceret cholera pura.

Neque eſt augmentum eius æquale : immo eſt quaſi ipſa addatur, deinde procedit, & minuitur.

Nonũ ſignũ.nõ eſt augmentũ eius æquale.i.vniforme: immo eſt quaſi addaĩ ipſa, & creſcit. deinde pcedat.i. credatur augmentũ pcedere, & minuiĩ. hæc aũt fiunt pp difformitatem materiæ pp quã accidit vt pars ſubtilior moueatur in qua calor manifeſte procedit poſt illud pars groſsior mota ad putredinẽ ſuffocando calorem facit illum minui. & hæc maxime verificantur in augmento particulari.

Et accidentia ſæua minorantur in ea.

Decimũ ſignũ.accidentia ſęua minorãtur in nõ pura quæ ſ. accidẽtia ſequũtur impreſsionẽ caloris: licet ecõtra accidẽtia ſequentia oppreſsionẽ virtutis, & caloris innati ſint fortiora quàm in tertiana pura, materia eius exiſtente groſsiori : licet minus calida.

Tertiana continua. Cap. XXXVIII.

COgnoſcitur per vehementiam paroxyſmorũ tertianæ: & per vehementiã accidentiũ tertianæ : et apud Gal. quidem cum ſanguis putreſit ſit de hoc genere, & de eo fiet ſermo poſt.

Primo ponit ſigna tertianę continuæ per quæ diſtinguiĩ ab alijs feb. & maxime cholericis ſ. tertianę interpolatæ & cauſonis. ſecũdo ponit opinionẽ Gal. pmittẽs ſe inferius de hac locuturũ: vt puta in capitulo de feb. ſanguinis. ſecũda ibi {Et apud Gal.} In prima parte dicit q tertiana cõtinua cognoſciĩ p vehementiã paroxyſmorũ tertianæ .i. quia cũ hæc eſt cõtinua vehemẽter paroxyſmet: ſed occultæ vt dictũ fuit ſuperius. & ſecũdo differt ab oĩbus fe. quę nõ paroxyſmãt de tertio in tertiũ neq; occulte nec manifeſte. Notãdũ primo q ſicut tertiana interpolata eſt duplex . pura & impura : ita tertiana cõtina eſt duplex, pura & nõ pura. & vtraq; diciĩ pura: quia pẽdet a cholera pura. & utraq; dicitur nõ pura : quia pendet a cholera nõ pura. ſiue ſit cholera nota : ſiue minoris famæ. & in vtraq; pura accidẽtia ſequẽtia impreſsionẽ caloris maioranĩ reſpectu accidẽtiũ nõ puræ. & ecõtra in vtraq; nõ pura accidẽtia ſequẽtia oppreſsionẽ maiorãtur reſpectu accidẽtiũ puræ. cũ cholera nõ pura ſit groſsior, & minus calida quàm cholera pura. Si tñ cõparemus paroxyſmos cõtinuę paroxyſmis interpolatæ, cæteris paribus. ſ. certũ eſt paroxyſmum cõtinuæ ſuperare paroxyſmũ interpolatæ impreſsione, oppreſsione, & duratione apud Gal. hæc imponit Gal. ipſũ opinatũ fuiſſe q ſanguis cũ putreſit facit tertianã continuã : ſed de hoc erit ſermo : vt puta in cap. de feb. ſanguinis.

Tertiana continua duplex ſicut interpolata.

Cura tertianæ puræ. Cap. XXXIX.

OPortet vt rememoreris illud, quod dedimus tibi de radicibus in curatione fe. de ſolutione ventris, & cibo, & in omnibus capitulis, & fabrica ſuper illud.

Auic. intẽdẽs hic ponere curã tertianæ duo facit. Primo hoc. ſecũdo ponit curã tertianæ, nõ purę, ſecũda ibi in principio ſequẽtis capłi {Res quibus.} Primũ capłm diuidiĩ in duas partes. In prima ponit curã tertianæ interpolatæ. In ſcďa curã tertianæ cõtinuæ. Prima in tres. In prima curat fe. In ſcďa p cura accidẽtiũ remittit nos ad pcedẽtia. In tertia curat caliditatẽ qñq; remanẽtem poſt fe. ſecũda ibi {Et ſi fuerint illic accña.} Tertia ibi {Et qñ poſt.} Prima in tres. nã in prima curat ipſam a principio vſq; ad ſtatũ. In ſecũda curat ipſam in ſtatu. In tertia curat ipſam in declinatione. ſecũda ibi {Et ſi cõſequaĩ.} tertia ibi {Balneo vero oportet.} Prima in tres. nã in prima ponit canonẽ in euõne. ſecũdo in cibatione, puocatione vrinæ, digõne, & alteratiõe caſitatis. tertio cañ. cibatiõis aſſumit ſcďa ibi {Et nõ cibes niſi apud.} Tertia ibi {Et ſcias q intẽtio.} Prima in tres: quia in prima ponit can. in euõne per medicinas. In ſcďa p clyſteria. In tertia p phlebotomiã. ſcďa ibi {Et clyſteria lenia.} tertia ibi {Et qñ poſsibile ẽ vt phlebotomes.} Prima in duas. primo remittit nos ad can. gñales. ſecundo reijcit quoddã regimẽ Raſ. & ſequẽtiũ eũ. ſcďa ibi {Et tu quidẽ nõ auſcultes.} In prima parte dicit. oportet ut rememores id qđ diximus prius de radicibus. i. can. vĩibus in curatione fe. de ſołone vẽtris quo ad primũ cap. intitulatũ intẽtio ad curationes vĩes fe. pu. & de cibo quo ad ſequens cap. de cibatione febricitantium. & in hoc cap. de cura tertianæ & ſequentibus, fabrica curationes tuas ſuper illud ſuper can. generalibus poſsitis in illis duobus cap. non enim oportet generalia in vnoquoq; cap. replicare.

Et tu quidem non auſcultes ſermonem eius qui concedit in principio ſolutiua fortia, & myrabolanos et his ſimilia, niſi illud quod diximus : immo oportet ut properes in primis, & lenias lenitate quadam cum eis quæ diximus illic, ſicut ſunt tamarindi quantitate .xl. drac. qui infundantur in aqua calida in nocte & colentur : & proijciatur deſuper ſiracoſt : aut tereniabin, aut aqua duorum granatorum : & ſicut decoctio lubleb cum tereniabin et paſſulis enucleatis, aut infuſio prunorum cum tereniabin aut ſiracoſt, aut ſyr. violatus, et viola condita : & fortaſſe facit mucillago pſylij cum quibuſdam ſyrup. ſicut eſt ſyrupus prunorum, & lubricitatem, & lenificationem, & cum decoctione lentiũ cum lubleb : aut clyſteria lenia, ſicut eſt clyſtere cum decoctione althea, & iuiuba, & ſebeſten & radice lilij & oleo vio. & ſucco ſicla, & baurach ſecundum modum quem ſcis, & illud quando neceſsitas tangit ad ipſam. rectum nanq; eſt ne in potu detur quod eſt ſicut ſorbitio hordei, neq; ei ſimile, nec cibi, niſi natura iam lenificata : & ſi ventris ſolutio principio in feb. tertiana pura minoris ſit malitia, quàm eius ſimile in alijs : licet ſit eius malitia, etiam maxima.

In hac parte dicit nõ auſcũtes ſmonẽ eius ſ. Raſ. qui cõcedit in principio ſolutiua fortia. ſ. ſcamoneã, & myrabulanos qui poſt ſołonẽ derelinquũt veſtigiũ cõſtrictionis. & his ſimilia partim exoluẽtia parti cõſtringẽtia niſi p modũ p quẽ diaim' nõ. n. ſoluẽtia cõueniũt in principio niſi coacte: ſicut in materia furioſa, aut multa, aut aliis caſibus de quibus ſupra in cap. gñali curationis fe. pu. Et ſimiliter in principio nõ cõueniũt ſtyptica niſi timore fluxus vẽtris pñtis, aut futuri aut forte cã correctiõis medicinarũ ſoluẽtiũ imó oportet vt i pricipio pcedas cũ leniẽtib. in ca. gñali fe. & exẽplificãdo enumerat quinque medicinas leniẽtes. prima cuius vnica doſis ſic deſcribiĩ: nã deſcripta p Auic. eſt p plurib. doſib. cũ ponat ibi. 40. drac. tamarindorũ. ℞. tamarindo ʒ vi. uſq; ad. ℥. i. incidãĩ in fruſta ſatis groſſa & infundãtur in. vi. vnc. aquæ calidæ p. xii. horas poſtea colenĩ exprimẽdo: cuius colaturæ. ℞ vnc. iiii. ſiracoſt. mãnæ vnc. ſ. vſq; ad onc. i. & debite calidã exhibe, & eſt lenitiuũ & choloræ æductiuũ uel cũ ſupraſcriptis infuſione aquæ .i. ſucci. ij. granatorũ. i. acris & muxi. vnc. i. vel. i. ſ. melius eſt vt addatur. vnc. i. aucc. poſſet tamẽ loco muxi accipere dulce vbi nõ cõueniat tanta infrigidatio. & hæc eſt prima deſcriptio. ℞ lubleb quæ apud Simonẽ eſt volubilis quã minorem dicimus, naſcitur vbiq;, & in vineis & in locis cultis, & eſt habens lac: & eſt de leuioribus ſolutiuis ſiue facilioribus laxatiuis ita vt detur in feb. acu. & loco ipſius poſſumus accipere lupulos ſilicet decoctionis eorum puta vnc. iiii. mannę. onc. i. paſſul. enucleatarũ. vnc. i. miſce & fiat potio. Tertia deſcriptio. ℞ pru. circa vnc. i. infundantur poſt eorum inciſionem in aquam per horas. xii. poſtea colentur bene exprimendo cuius infuſionis. ℞. vnc. ii. mannæ circa. onc. i. miſce.

ſce. Quarta deſcriptio eſt ſyrupus viol. aut violæ conditæ ſiue zuc. viol. ℞ ex vio. recent. unc. ij aquæ zucc. unc. iij. uel loco eius accipiat̃ zuc. unc. i. ʒ. & cum tribus. unc. aquæ zuc. diſtemperet̃. Quinta deſcriptio. ℞. mucillaginis pſylii. unc. ʒ. ſyrup. de prunis. unc. i. ʒ. aquæ decoctionis lentium & iuieb. vnc. iii. aut quantum ſufficit ad bene diſtemperandũ miſce. hæc tamen ſunt leuia. & ſi venter eſſet ſtypticus non ſoluerent. Moderni tamen vtuntur caſsia. vt recip. floris caſſiæ ab vnc. vſq; ad drach. x. diſtemperetur cum aqua fructuũ: aut loco ipſius pro diuitibus, aut delicatis accipiant̃ unc. ii. mannæ. Clyſtere poſitum ab Auic. concedendũ illis quibus non eſt opus potione, aut forte qui nolunt ſumere. ℞. ra. altheæ, unc. i. iuiubarum, ſebeſ. ana numero. xx. radicum lilij. ſ. albi, vel ireos ſi vis magis ſtimulare expulſiuã. unc. ʒ. incidantur radic. & contundãtur iuiubæ & ſebeſ. & bulliant in. vi. li. aquæ vſq; ad cõſumptionẽ duarum partiũ, de qua decoctione accipiatur lib. i. ʒ. olei vio. ſucci ſiclæ. ana. unc. iii. ſalis. ʒ. ii. miſce. Aut huius loco fiant clyſteria infrigidãtia, & lenientia quorũ deſcriptio præceſsit in curatiõe fe. pu. in generali. & his clyſteribus non ſolum vtendũ eſt a principio: ſed quãdocunq; venter fuerit notabiliter ſtypticus. eſt nanq; rectũ, vt dicit Aui. vt non detur aqua hor. aut ſimiles potus neq; cibi niſi natura lenificata. & hoc verũ eſt regulariter vbi venter fuerit plenus fæcibus: licet omnis leuis vẽtris cõſtrictio per quã in principio ante digeſtionẽ educit̃ materia propria fe. tertianæ ſit minoris nocumenti, quàm in aliis fe. in quibus exoluẽdo educunt̃ materiæ: attamẽ ipſa etiã eſt magni nocumenti. ſed de nocumẽtis quæ ſequunt̃ euacuationẽ materię factam a principio añ digeſtionẽ dictum eſt abunde in cap. generali feb. pu. Et poſiti ſunt ibidẽ quinq; caſus in quibus cogimur euacuare ante digeſtionẽ: & quamuis hæc euacuatio ſemper notabiliter noceat: tamẽ in caſibus ſupraſcriptis eã facimus: ſperamus multo maiora eſſe iuuamẽta quàm nocumẽta: minus tamẽ nocet hæc euacuatio in tertiana pura quàm in aliis fe. quia cholera pura a qua pendet magis ſtimulat expulſiuã: & quia eſt naturæ multũ horrida, eius euacuationem natura facile conſentit immo adiuuat. & tertio quia ſubtilis facilius per meatus anguſtos educitur. Nec obſtat, quòd ſubtilitate ſua magis inbibat̃ in poris quàm materiæ groſſæ: quia illę ſua groſsitie ſunt difficulter mobiles: & ſua viſcoſitate ſuperficiei membrorũ adhærẽtes, vt groſsities & viſcoſitas tñ ꝑmoueant ad earum difficilẽ euacuationẽ quantũ ſubtilitas materiæ cholericæ & cum hoc aliis facilius cho. educitur.

Et quando eſt poſsibile vt phlebotomes vſq; ad tres periodos fac.

In præſenti parte ſuperius diuiſa Aui. ponit tres caſ. Primus quando eſt poſsibile .i. cõueniẽs ut phlebotomes in tertiana pura fac illud uſq; ad tres periodos.

Pro cuius can. declaratione dubitatur an poſt tres periodos conuenit phlebotomia in tertiana. videtur ꝙ ſic ex Aui. quarta primi. cap. de phlebotomia vbi dicit. ꝙ in earũ principio phlebotomia penitus dimittat̃. & inferius dicit ꝙ cum in fe. oportuerit phlebotomare nõ attendas ꝙ quidã dicunt ꝙ poſt 4. dies nõ eſt bonũ: immo poſt. 40. dies. In oppoſitũ eſt Aui. hic. Soluendũ vt dicit Gẽtilis ꝙ in tertiana pura phlebotomia nõ fit ratione cauſæ coniunctę: ſed fit ratione choleræ quæ ſtans ſub forma antecedẽtis eſt mixta cum ſanguine & diſpoſita vt ſequatur illũ in phlebotomia: vel quia ſanguis exiſtens multus & ſubtilis quãuis a principio ſtet ſub forma ſanguinis: tamẽ in proceſſu inflãmatus & ebulliens ꝑ actionẽ caloris febrilis ſm aliquam partẽ eius in cholerã cõuertetur & creſcet cauſa eius. Vel tertio. quia cholera quæ erat in principio ſanguini permixta fit acutior & multũ diſtans a natura ſanguinis & forte ſm locũ ab eo ſeparabitur. & ideo phlebotomia tunc nõ erit cõueniẽs cũ a principio fuiſſet cõueniẽs. hoc aũt tempus Auic. arbitratus eſt eſſe ſpatiũ triũ paroxyſmorũ. Ex quibus apparet ꝙ ſi tertiana pura incipiat a cholera ſeparata a ſanguine: & diſtante a natura ſanguinis: deinde in ꝓceſſu ſui permiſceat̃, aut fiat magis ꝓpinqua naturæ ſanguinis: quia forte infrigidabitur, & ingroſſabit̃ in principio: nõ conueniebat phlebotomia quæ in proceſſu erit cõueniẽs. Hoc aũt cognoſcetur: quia vrina in primo caſu cum citrinitate ſua tendebat in rubedinẽ cum groſsitie. in proceſſu vero fit magis citrina cum tendentia in rubedinem, in ſecundo vero vrina ſe habebit econtra. Et ex his patet ſolutio ad rationem primã fundatã ſuper textu Auic. voluit. n. Auic. ibidẽ phlebotomiã dimitti in ægritudinibus pẽdẽtibus ab aliis humoribus quàm a ſanguine: qñ humores illi ſtantes ſub forma cauſæ antecedẽtis nõ ſunt mixti ſanguini & forte multum diſtãtes a natura ſanguinis. hic aũt loquitur de tertiana, cuius cauſa antecedẽs eſt in principio ſanguini miſta. Ad ſecundũ textũ dicẽdũ ꝙ ille nõ contradicit primo: nec textui Aui. in pñti parte. nã in quacũq; ægritudine facienda eſt phlebotomia vbi apparet neceſsitas eius: etiã ſi trãſierint quatuor dies cõſtante virtute cũ quo ſtat quòd phlebotomia quæ fit poſterius non fuiſſet cõueniẽs a principio: tutius tñ & eligibilius ſtante pari indicatione de phlebotomia ipſam facere a principio quàm poſterius. & ſic medici faciunt ſm plurimũ: licet aliqñ cogantur poſterius eam reiterare: & rariſsimũ eſt quòd cõueniat poſterius, & a principio nõ cõuenit: & ſm plurimũ copioſior faciẽda eſt a principio: quàm poſterius. Et ex his elicere poſſumus quòd aliquæ ſunt fe. in quibus phlebotomia cõuenit in principio, & nõ in fine. in aliquibus ecõtra cõuenit in fine & nõ in principio: in aliquibus in fine, & in principio: in aliquibus neq; in fine, neq; in principio.

Et ſimiliter quando times quòd ſit ægritudo furioſa, et facis illud, erit illud quod accidit de errore, ſi accidit minus quàm aliud.

In hoc ſecũdo canone dicit quòd qñ tu times .i. ſuſpicaris quòd ægritudo ſit furioſa, & facis illud .ſ. phlebotomiã, erit illud quod accidit de errore .i. nocumento ſi accidit .i. ſi quid nocumenti acciderit minus quàm aliud nocumentũ, quod ſequetur ex omiſsione phlebotomiæ, nam ex omiſsione phlebotomiæ forte ſequetur apoſtema alicuius mẽbri nobilis. & ſi fiat nõ ſequetur niſi quædã leuis debilitas: & forte eductio ſimul humoris boni, & mali & ſimilia quæ ſunt valde leuiora nocumenta quàm apoſtema membri nobilis. Hic canon etiã poſſet adaptari pharmaciæ. de his actum eſt quantum eſt expediẽs in cap. curationis vñis feb. putridæ: ad quod recurre.

Et oportet vt non moueas in die paroxyſmi aliquid niſi propter neceſsitatem.

Tertius cañ. oportet vt nõ euacues aliqd .i. aliquẽ hũorẽ in die paroxyſmi niſi ꝑꝑ neceſsitatẽ: ſed de hoc fuit dubiũ deciſum in capitulo generali: ad quod recurre ſi expedit.

Et non cibes niſi apud conditiones prædictas.

In hac parte diuiſa ſuperius aggregat cano. partim circa ꝓuocationẽ vrinæ, digeſtionẽ materiæ, & caloris febrilis alterationẽ. Primus canon. nõ cibes niſi apud cõditiones ꝓdictas. ſ. quòd venter ſit primo lenificatus: quòd cibus ſit digeſtus ante aduẽtũ paroxyſmi. & quòd cibet̃ in quiete, & tempore aut ſolũ declinatione fe. ſi eſt poſsibile. & ſimilibus conditionibus obſeruatis de quibus in capitulo generali.

Et non prouoces vrinam cum emulſione ſeminum.

Secundus quòd nõ prouoces vrinam cum emulſione ſeminum communium frigidorum, neq; cum aliis prouocantibus niſi facta phlebotomia, ventre lenito de quibus dictum fuit in capitulo generali feb. pu.

Et oportet vt ſuperueniat ei paroxyſmus dum eſt famelicus, & non eſt in ſtomacho eius aliquid.

Tertius canon. quòd paroxyſmus ſuperueniat vacuo ſtomacho a cibo, & nõ ſufficit ſibi dicere dum eſt famelicus. quia poſſet ex appetitu canino fameſcere pleno ſtomacho. ideo dixit. dum non eſt in ſtomacho eius aliquid.

Immo oportet vt ſumat in potu ſyrupum acetoſum omni mane: & poſt duas horas aquam hordei in die in qua non eſt paroxyſmus.

Quartus canon quòd detur ſyrupus ace. ſ. duarũ unc. cum. iiii. unc. aquæ in mane zuccaratę omni die. ſ. & per duas horas poſt, detur aqua hor. quæ ſit circa. unc. iiii. in die in qua nõ eſt paroxyſmus: vt quòd inciſum eſt & abſterſum per ſyrupũ acetoſum lauetur per aquã hor. ſed in die paroxyſmi ſolũ præcipit ſyrupũ acetoſum, & nõ aquã hor. poſt ſyrupũ acetoſum ne forte paroxyſmus ſuꝑueniret aqua hor. exiſtẽte in ſtomacho. Sed dubiũ eſt quid eſſet faciendũ ſi eſſet duplex tertiana paroxyſmans omni die. oporteret enim ſecundũ plurimũ alterũ

eorum dimittere : & tunc præſtentins eſſet vna die ſyrupum acetoſum exhibere, & altera die aquam hor. propter iuuamenta prædicta.

Et ſyrupus quidem acetoſus poſt paroxyſmũ eſt cõueniens.

Quintus canon qnòd ſyrupus acetoſus iuuat ſi detur poſt paroayſmum: quia remittit reliquias caloris & rectificat reſiduum materiæ.

Et ſimiliter ponere pedes in aqua frigida ad attrahendum reſiduum caloris.

Seatus canon. quòd ſimiliter iuuat ponere pedes in aqua frigida poſt paroayſmũ ad attrahendũ, & remouẽdũ reſiduũ caloris. Accidit aũt quamuis paroayſmus receſsit in pedibus remanere aliquẽ calorẽ, quẽ remouet poſitio pedũ in aqua frigida. & ꝑ pedes intellige crura : & etiã pedes paruos : & idem eſt iudiciũ de manibus vſq; ad adiutoria. Et hic maxime exequẽda ſunt, obſeruatis in magna parte conditionib. ſuperius poſitis in capitulo generali in balneando febrientẽ in aqua frigida. Aliter ſorte eſſet tutius ponere huiuſmodi extrema in aqua tepida aut ſimplici aut decoctionis rerũ frigidarũ. & forte hic canon poſitus eſt ad prohibendũ hecticã in paratis ad eam aut ad curandũ eam ſi inceperit. multa.n. opus eſt derelinquere diſcretioni medici. Ego .n. quantum eſt in me hunc canonem non obſeruarem niſi ad curandum, aut prohibendũ hecticam : licet tamen hic infuſio extremorum in aqua frigida maioris poſſet eſſe nocumenti in tertiana pura, quàm in reliquis putridis febribus.

Et ego magis diligo vt ſit in ſyrupo acetoſo proprie in poſtremis emulſio ſeminum frigidorum prædictorum : & ante paroxyſmum per tres horas, aut quatuor.

Hic eſt ſeptimus canon, in quo dicit ſe magis diligere vt in ſyrupo acetoſo in poſtremis .i. digeſta materia, & pro parte minorata ponatur lac. ſ. ſeminũ communiũ fri. ſ. melonis, anguriæ, cucurbitæ, cucumeris, citrulli : vt puta. ℞ ſyru. acetoſi ſimplicis. unc. i. ſ. lactis expreſsionis .ſ. communiũ frigidorum prius contuſorũ. & infuſorũ in aqua calida. unc. ſ. miſce. Et cõſidera quòd Auic. opinatus eſt hic ſemina cõmunia eſſe ſatis cõueniẽs prouocatiuum in materia cholerica : ſicut aſparagus, & aſſarũ in phlegmatica : quia vſus illorũ digeſtiuorũ expedit in tertiana ſicut vſus fortiorum prouocatiuorum in phlegmatica, aut melancholica. Aliter poſſet intelligi quod ante paroxyſmum, detur ſolum ſyrupus acetoſus. ſed in poſtremis .i. poſt paroayſmũ detur ſyrupus acetoſus : & lac ſe. communiũ frigidorum educens reſiduum materiæ per vrinam : licet hic ſimul mixta poſsint dari ante paroayſmum & poſt digeſta materia. Tempus autẽ dandi ſyrupũ acetoſum ante paroxyſmũ eſt tres aut quatuor horæ vt in aduentu paroxyſmi ſit digeſtus. eſt .n. potus cibalis, & ſorte vomeret niſi eſſet digeſtus in aduentu paroayſmi aut ſorte cõſumptus a calore febrili non operaretur in materiam. quantum tempus debeat dari poſt paroayſmũ nõ eſt hic ab eo expreſſum: ſed credo quòd finita declinatione immediate poſſet dari; vel ſorte parum poſt ante completam declinationem vt poſtea ipſo digeſto poſſet cibari ſi fuerit expediens.

Et detur in potu interim poſt paroxyſmum aqua hordei. Et quãdo neceſſaria eſt ſubtiliatio regiminis, detur in potu ſicut aqua granatorum, et aqua melonis indi, et his ſimilia. Et gradatim fiat eius regimen ſecundum modum prædictum. Et quoties appropinquat ſtatus ſubtilietur : et in diebus primis cibetur cum Kiſch hordei, et pane trito cum aqua frigida: aut ſicut eſt, aut emulctũ ex eo qui fit ex lacte acetoſo, et lentibus.

Octauus canon. & detur in potu poſt paroxyſmum aqua hordei quæ poteſt dari medicinaliter ſiue ante eam datus fuerit ſyrupus aceto. ſiue non : cuius iuuamenta ſunt nota. & poſt dari loco cibi : & ꝓprie in die paroxyſmi : & maxime ſi fuerit vniuerſalis in quo oporteret attenuare diætam. ideo ſubiungit. & quando eſt ſubtiliatio regiminis detur in potu .ſ. via cibi ſicut aqua granatorũ & aqua melonis indi .i. anguriæ. & gradatim ꝓcedendũ eſt ſubtiliãdo regimẽ vſq; ad ſtatum incluſiue ſm modũ prædictũ .ſ. in capitulo de cibatione febricitantiũ. Ideo ſubdit. & quoties appropinquat ſtatus ſubtilietur. ſed in diebus primis cibetur cum kiſch hordei .i. ptiſana ordeacea & cum pane trito .i. diſſoluto in aqua frigida : aut ſicut eſt quòd detur ſimul panis, & aqua, aut multũ ex eo .ſ. ſola aqua quæ exprimitur a pane. & eſt diæta valde ſubtilis: & ex eo cibo qui fit ex lacte acetoſo de quo extractũ eſt butyrum. Infunditur .n. panis, & reſoluitur in lacte acetoſo de quo extractum eſt butyrum : aut in aqua lactis, aut totum ſimul aut ſola expreſsio ſm quòd opus eſt ſubtiliori, aut minus ſubtili diæta. & lentibus .i. Kiſch lentium prima aqua abiecta: & hi cibi groſsiores magis conueniunt in principio, ſed tenuiores magis in ſtatu.

Et quando cibus acetat in ſtomacho nõ detur in potu aqua hordei, quæ non eſt valde ſubtilis aliquid : et ſi neceſſariũ fuerit dare in potu ipſum confortetur parum cum decoctione radicis apij. Si autem fuerit ſtomacus frigidior illo, et febris nõ magna, et non pura, ponatur parum piperis ſecundum conſilium Hippocratis.

Nonus canon prohibet acetoſitatẽ cibi : vt qñ cibus eſſet aptus acetoſari ĩ ſtomacho nõ detur in potu aqua hordei niſi qđ eſt ſubtile valde. Et ſi neceſſe fuerit dare eam in potu quæ eſt groſsior, ꝓhibeatur eius acetoſitas decoquẽdo in ea parũ radicis apij. & ſtomacho exiſtẽte frigidiori, & febre non magna & non pura tertiana quæ eſt minus calida q̃ pura, non timeas ponere parum piperis ad bulliendũ cum hordeo in aqua : vt puta in tribus libris circa ſex grana groſſo modo fracta, conſilio Hippocratis : cuius librum non habemus.

Quod ſigna ſignificauerint quòd criſis eſt propinqua: tunc ſufficiat ei aqua hordei, et aqua granatorum dulcis, et muzi, et ſyrupus acetoſus.

Hic decimus canon ſubtiliat regimen appropinquante criſi & notus eſt.

Et fructus quidẽ qui diliguntur eis ſunt granata dulcia, et muza, et pruna matura, et immatura. Melon vero indus eſt res maximi iuuamenti cum hoc quòd ipſe ſoluit, et prouocat, et frangit vehementiam caloris, et facit ſudare : & fortaſſe non nocet niſi parum, et ex oleribus cucurbita, et cucumer, et alkebebedi, et lactuca.

Vndecimus canon. eligit fructus conuenientes in tertiana pura, & quædã olera & nõ oĩa alkehebedi ideſt citrulli. qui aũt fructus cõcedãtur in febribus qui naſcunt̃ ex arbore non lignea, qui dicũtur apud græcos & arabes olera; dictũ fuit in capitulo generali febriũ putridarũ : & hi fructus licet ſuggerant aliquid mali chymi putreſcibilis, tamen cõcedunt̃ in aliquibus febribus putridis quia infrigidant, & humectant, ventrem leniunt, prouocant vrinam, & ſudorem ſaltẽ aliqui eorum & proprie anguria. liberius tamen conceduntur in febribus pẽdetibus a cholera pura cuius putredo eſt ſicut quædam exarſio &c. & hæ ſunt tertiana pura, tam interpolata, quàm continua & cauſa pendens a cholera pura.

Et ſcias quòd intentio in eo quo cibantur patientes tertianam, aut eſt humectatio ſicut datur eis in fine de extremitatibus altaiugi, et de teſticulis gallorum, et cerebellis hedorum, cum quibus non eſt nauſea : et vitellis ouorum ; aut eſt infrigidatio et humectatio ſimul ſicut in kiſch hordei. Et non vltimes in infrigidatione multa, et proprie in principio niſi inuenias inflammationem, aut timeas conuerſionem eius ad cauſonem, et continuam.

In hac parte Auic. ſummat intentiones cibationis in tertiana dicens : ꝙ intẽtio in cibando patientes tertianã eſt duplex. vna eſt ad humectandũ tam qualitatiue, quàm ſubſtantifice: & ratione huius dant̃ eis in fine .i. in declinatione tertianæ vniuerſali de extremitatibus althaiugi .i. auium ſm aliquos: qđ nõ videtur veriſimile : cũ extremitates auiũ ſint notabiliter ſiccæ. credo ꝙ althaiugi ſit quadrupes notabiliter humidus, ſicut agnus, aut porcus. Et quamuis aliquæ partes horũ animaliũ eſſent humidiores : quia dant nutrimentũ magis viſcoſum, & nõ ita euaporabile: & de teſticulis gallorum nondũ coeuntiũ: quorũ parũ multũ nutrit. & de cerebellis hędorũ nõ nauſeãtibus: quia cerebella sũt nauſeatiua. tertio alimẽtorum. & tertio canone. & vitelli ouorum quia digeſtibiliores quàm albumẽ apud Glauconẽ. Alia intentio eſt infrigidatio & humectatio ſimul ſicut Kiſch hordei. Secundo di-

cit non vltimate infrigides & proprie in principio vniuerſali & etiam in particulari niſi inuenias inflammationẽ multã: & timeas conuerſionem tertianæ interpolatæ ad cauſonem, & tertianam continuam. Et ex his accipere potes tutius & magis eſſe infrigidandum in ſtatu, & declinatione tam vniuerſali quàm particulari, quàm in principio. eſt enim in illis temporibus calor maior: & non ita timetur prohibitio euacuationis materiæ & expanſionis caloris ſicut in principio: ſed in augmento iudicium eſt medium.

Quòd ſi conſequatur criſis, & videris digeſtionem in vrina: & eſt ſedimen laudabile quod cognouiſti, tunc ſi excuſat bene eſt: & ſi non, cura tunc cum eo quo iuuatur natura ex prouocatione vrinæ, aut ſolutione ventris: aut vomitu, aut fluxu ſanguinis narium, & non agas contra ipſam in hoc. Quod ſi non inuenis declinationem manifeſtam, tunc euacua cum ſolutione ventris. nam de illo eſt ſcamoneæ ſexta. drach. i. iuleb. Aut decoctio myrabolanorum cum tamarindis, & tereniabin, & paſſulis, et radicibus, & caſſia fiſtula ſecundum quòd ſciuiſti: et tibi ineſt vt confortes eas cum fumo terræ, et ſene, & ſcamonea.

In præſenti parte curat tertianam in ſtatu vniuerſali dicẽs ꝙ ſi natura faciat criſim & veriſimiliter laudabilẽ: quia tu vidiſti digeſtionẽ in vrina ſignatã per ſubſtantiã vrinæ ingroſſatam, cum prius fuerit ſubtilis: & per ſedimen laudabile: tũc ſi ipſa excuſat bene eſt. ſi vero nõ: quia diminute euacuat: tũc iuua eam per viam per quã incepit cum ꝓuocatione vrinæ, ſolutione ventris, aut vomitu, aut fluxu ſanguinis narium: & nõ agas contra inclinationẽ eius. Et in his dictis includitur ſententia aphoriſ. vigeſimi. primæ particulæ. Et quorũ criſis fit &c. & ſententia aphoriſ. vigeſimiprimi. primæ particulæ quæ ducere oportet vndecunq; natura repit. Secundũ dictũ eſt quòd ſi nõ videris naturã inclinantem per aliquam viam: tunc euacua cum ſolutione ventris. hęc .n. eſt via ſm plurimum conuenientior, & magis ægro tolerabilis. Solutiua vero ſunt iſta. ℞. ſcamoneæ ſextam. ʒ. i. & ſunt gra. x. iuleb. ℥. ʒ Secundũ ſolutiuũ. ℞. myrabolan. ci. tamarindorum, paſſularum, radicum endiuiæ ana. vnc. ʒ. bulliant in nouẽ. vnc. aquæ ad conſumptionem duarum partium & colentur. cuius colaturæ. iij. vnc. aut quantum ſufficit miſceatur cum vna vnc. tereniabin & vnc. ʒ. caſsiæ. Et ſubdit, & tu potes confortare hoc ſolutiuum cum fumo terræ, & ſenæ, & ad bulliendo cum ſupraſcriptis & ponendo in ſubſtantia, duo aut tria grana ſcamoneæ correctæ: valebit ratione ſenæ & fumi terræ magis ad humores aduſtos.

Et de illis quæ conueniunt eis tantum ſunt trochiſci de ſpo. ſolutiui. Deſcriptio. ℞. myrabolanorum enucleatorũ pondus. drach. iiij. zuccari tabarzet pondus. drach. xx. ſcamoneæ pondus ſexta. drach. i. bibatur cum aqua frigida, et poſt illud curentur cum prouocatione.

Tertiũ ſolutiuũ eſt trochiſci de ſpodio ſolutiui: cuius deſcriptionẽ vide quinto canone. Quartũ ſolutiuũ. ℞. myrabolan. citrinorũ. ʒ. iiii. zuc. optimi. ʒ. xv. ſcamoneæ ſextã. ʒ. vnius. bibantur cum aqua frigida. Contra. Auẽzoar præcipit ſolutiua dari cum aqua calida. Dicendũ ꝙ regularius eſt ſolutiua dari cum aqua calida: quia iuuat ad operationẽ eorũ. tñ in fe. inflãmatiuis timẽdo ne ex calore medicinæ corrumpantur poſſunt dari cum aqua frigida: licet aliqñ aqua frigida fortificet operationẽ ſolutiui, figendo partes eius in poris ſtomachi, aut inteſtinorum: & poſt illud curentur cum prouocatione .ſ. vrinæ. eſt namq; rectum vt ventris ſolutio præmittatur prouocationi vrinę, vt poteſt patere ex dictis.

Et ſi fuerit illic caliditas ſuperflua, et inflãmatio maxima cum iam euacuaueris tunc non erit ei malum dare in potu aliquid de extinguentibus fortibus de illis quæ dicta ſunt in regimine acuta. et fortaſſe conferunt ei emplaſtra ex eis.

Ponit alium canonẽ dicẽs ꝙ exiſtente inflammatione maxima, præmiſſa euacuatione nõ erit malũ dare ei in potu aliquid de extinguẽtibus fortibus ex his quæ dicta ſunt in regimine fe. acutarũ, fortaſſe tũc emplaſtra infrigidãtia. hic autẽ maxime neceſſaria ſunt in tertiana continua, & cum timetur tranſitus in cauſonẽ. Et nota ꝙ iſta extinguẽtia potata, & epithemata maxime conferunt, & ſecurius adminiſtrãtur facta euacuatione: vt dictum eſt in capitulo de regimine acutarũ.

Balneo vero oportet ne approximent niſi poſt digeſtionẽ: poſt digeſtionem autem, et apud declinationem eſt ipſum melior curatio eis, et proprie conſuetis: quamuis error in intromittendo eos in balneo ante digeſtionem ſaluior eſt, quàm ſuũ ſimile cum alijs. Et oportet vt ſit balneum eorum temperatum boni aeris, qui ſit humidus: in quo ſudent cum facilitate: ita vt non inflammentur eorum corda: et inungantur cum oleo violato et roſato conquaſſato cum aqua: et non prolongent in eo moram: immo egrediantur velociter: nam iteratio eſt eis conuenientior quàm ſtationis prolongatio. Et ſi apud exitum infundantur in aqua tepida, ſtent in ea ſecundũ quantitatem delectationis: deinde cum egrediuntur: tunc conuenit eis vt bibant vinum album ſubtile multa commixtione permixtum, et cooperiantur in lectis ſuis. ſudabunt enim ſudore vehementi: et ſi quid reſiduum fuerit digeretur. Et poſt illud cibentur cibis infrigidantibus, et humectantibus, et oleribus, quæ ſunt illius modi. Et non timeas poſt declinationem potare eos vinum plurimum commixtum. vinum enim fractum per commixtionem confert quantitati eius reſidui in reſoluendo illud, cuius neceſſaria eſt reſolutio: et ſuccurrit aquæ penetranti cum fortitudine ſua, et permixtione eius quod eſt in eo de calefactione pauca, quare infrigidat vehementer, et humectat.

In parte præſenti ſuperius diuiſa curat tertianam in declinatione, dicens ꝙ patientes tertianã non debent ingredi balneum niſi poſt digeſtionẽ materiæ: ſed multo magis conuenit cum ventũ eſt ad declinationẽ: & proprie conſuetis balneari. Secũdo dicit ꝙ balneũ ante digeſtionẽ in tertianarijs eſt minus malũ, quàm in alijs febriẽtibus .ſ. phlegmaticis, aut melancholicis. Tertio dicit quòd eorũ balneũ debet eſſe temperatum .ſ. ad ſenſum balneãdi: & debet eſſe boni aeris quòd locus ille nõ ſit mali odoris: & ſit humidus .ſ. per aſperſionem aquę tepidæ per locũ eius in quo ſudẽt cum facilitate, vt non inflammentur corda eorũ: propterea nõ ſit ſuperfluæ calidũ: & poſt exitũ a balneo vngantur cum oleo roſato conquaſſato cum aqua vt ſua viſcoſitate retineat aquã in poris, quę retenta amplius infrigidet, & humectet. Quarto dicit quòd non prolonget moram in balneo. eſt n. balnei reiteratio conuenientior, quàm ſtationis in eo prolongatio: quia minus debilitat & magis humectat. Quinto dicit quòd ſi poſt exitum balnei infundatur in aqua tepida, & ſtent in ea ſecundũ quantitatem delectationis confert. Pro quo nota ꝙ per aquã tepidam poſſemus intelligere aquã minus calidã, ꝗ ſit aqua balnei præcedentis quam temperatam appellat, eo ꝙ habet calorem conuenientẽ quo pori aperiuntur, & materia euaporet & ſudet homo: ſed iſta tepida adminiſtratur poſt illam quæ eſt minus calida ad mitigandũ calorem per præcedentẽ aquã inductũ. eſt. n. tepida reſpectu illius: & poſt hãc corpore exiccato debet ſequi inunctio cũ oleis infrigidantibus ſupraſcriptis. Aliqui vero per aquã tepidam ſubſequentẽ intelligunt aquam primã calidiorem: quod confirmant tum ex vi vocabuli. videtur enim tepidum magis calidũ quàm temperatũ. Itẽ quia Auic. ſecunda primi & Gal. 10. therapenticæ docet in balneãdo procedere de cauſa minus calida ad magis calidam. ergo ſic debet eſſe in horum aquarum adminiſtratione. Ego credo vtranq; opinionem eſſe veram: ſed in diuerſis caſibus. in hectica .n. & in febribus valde calidis in quibus timemus inflammationem, & exiccationẽ eſt procedendũ ex calida in frigidã ſicut in tertiana, & cauſone, & hectica & ſimilibus. Econtra vero in quibus non timeamus aliquid ſupraſcriptũ: ſed intendamus ſolã reſolutionẽ: nec his debet ſuccedere inunctio cum oleis frigidis: ſed potius cum calidis: in primis vero ſuccedat inunctio cum frigidis. Expoſitio itaq; prima eſt melior cum hic ponatur cura tertianæ puræ, & cõtinuæ & interpolatæ. Sexto dicit ꝙ cũ iſti egrediũtur de balneo cõuenit vt bibãt uinũ albũ ſubtile, mixtũ cũ multa aqua .ſ. poſtquã quieuerint aliquantulum: & calor ſit aliqualiter remiſſus, ne mẽbris nimiũ calefactis fortiter attrahẽtibus attrahãt uinũ in

digeſtũ

digeſtũ ad hepar & ad membra: & ſumpto vino cooperiant in lectis ſuis: & dormiant. ſudabunt .n. ſudore copioſo: & ſi quid reſiduũ fuerit, digeretur per hunc potũ aquæ vino mixtę quæ infrigidat & humectat, & ad euacuationem præparat maxime per ſudoré. Septimo dicit ꝙ poſtquàm ſudauerit, & calor corporis temperatus fuerit cibetur cibis infrigidantibus & humectãtibus ſicut ex oleribus qualia ſunt lactucę, portulacæ, & cucurbita & ſimiles: & tunc pro potu conuenit vinum cum multa aqua commixtũ quo debét vti cum cibãtur: & etiã medicinaliter ſicut ſtatim conceſsũ fuit poſt balneum & maxime conuenit vinũ aquoſum albũ ſubtile de quo ſupra ideo dicit Auic. Vinũ fractũ permixtione multę aquæ conuenit quantitati reſiduæ eius .ſ. materiæ in reſoluẽdo illud cuius neceſſaria eſt reſolo, & facit aquã ſecũ commixtã penetrare ad vniuerſum corpus cum fortitudine ſua & ſua ꝓprietate, quia multũ ad mẽbra attrahitur. & permixtio eius qđ eſt in eo de calefactione pauca iuuante ad penetrandũ, quare attractum ſimul cum aqua infrigidat vahementer, & humectat totum corpus, & multo magis quàm vinũ ſolum, aut aqua ſola. Proportio autẽ aquæ ad vinũ ſit ſecundũ vini potentiã, conſuetudinem ægri, tempus anni, febris magnitudinem: communiter tamẽ ſit a dupla vſq; ad quadruplam.

Et ſi fuerint illic accidentia ſitis, et dolor capitis, et vigiliarum, et aliorum iam, tibi præterijt eorum cura.

In hac parte ſuperius diuiſa pro cura accidentium quæ ſequuntur febrẽ remittit ad capitula ſupraſcripta in quibus poſita eſt cura huiuſmodi accidentium.

Et quando poſt criſim remanet aliquid caloris inſeparabilis, tunc tibi ſupereſt vt adminiſtres ſyrupum acetoſum cum ſuccis diureticis, aut in quo decocta ſunt ſemina, & radices diureticæ.

In parte præſenti curat calorem remanentem poſt criſim, & fractionem tertianæ: qui calor ſm plurimũ remanet in hepate: & cognoſcitur per caliditaté in loco ſenſatã & per tincturam vrinæ. Si ergo calor fuerit immaterialis abſq; oppilatione ſufficit ſola infrigidatio cum interius, & exterius applicitis. Si vero fuerit cum materia in primo opus eſt euacuatione, poſtea infrigidatione, & confortatione. Si vero adſit oppilatio & materia ſit in gibbo præmiſſa lenitione, & phlebotomia ſi fuerit expediẽs eſt educenda cum aperiẽtibus, & prouocantibus, & ſi frigida ſufficiunt, ſicut aqua hordei & ſemina communia frigida, & aqua cichoreę & ſimilia. Si vero nõ: tunc adminiſtres ſyrupũ acetoſum cum ſuccis diureticis, ſicut ſuccus fœniculi, & ſimiles: aut adminiſtres ſyrupum acetoſum in quo cocta ſint ſemina, & radices diureticæ .i. prouocantes vrinam: & ſyrupus acetoſus ex quinq; radicibus calidis ſcilicet apij, fœniculi, petroſelini, bruſci, & aſparagi. & ſemina eorundem, & aniſi & ſimilium. Si vero oppilatio ſit in concauo potius educatur cum ſolutiuis materia oppilante, & ex oppilatione retenta. Et ſi quæratur an ſit poſsibile caliditatem abſq; materia fieri, & foueri ab oppilatione; Dicẽdum eſt ꝙ ſic, & modus eſt: quia oppilatio prohibet euentationẽ calidi mẽbralis, & ſpumoſi. quapropter neceſſe eſt caliditatẽ fieri, & remanere donec remota ſit oppilatio.

Et ſcias quod cura tertianæ continuæ eſt cura tertianæ interpolatæ: ſed eſt declinior ad obſeruationem diſpoſitionum digeſtionis, & ad infrigidandum cum ſyrupo acetoſo facto cum ſeminibus, ut ſemine citruli, & ſemine endiuiæ propie contritis: & poſt ipſum poſt duas horas datur in potu aqua hordei: et ad ſubtiliationem cibi, & ad adminiſtranda clyſteria lenia in principio, & ad prouocationem: et oportet vt ſubtilient, et non ſumant in potu de ſolutiuis in principio, neque approximent alicui eorum, niſi eis quæ ſunt ſicut ſyrupus violatus, et aqua fructuum: et non vtantur niſi clyſteribus lenibus.

Cura tertianæ continuæ in quib⁹ differt ab interpolata.

In parte præſenti ponit curas tertianæ continuæ, & tertianæ interpolatæ: quia omnes intentiones quæ requiruntur in tertiana interpolata requiruntur in tertiana continua. Eſt tamen differẽtia in executione illarũ intentionũ in quinque. Primo, quia in tertiana cõtinua debemus magis obſeruare digeſtioné .i. magis ſollicite eligere exhibendo pluries digeſtiuum in æquali tempore, ꝙ in interpolata, quia materia eius eſt ineptior eunui. cuius ſignũ, quia tempore periodi non expellitur extra venas, ſicut in interpolata. Eſt itaq; ineptior ratione qualitatis, aut modi ſubſtantię: & eſt maior timor exhibere ſolutiuũ in ea materia non digeſta, ne forte agitata, & non educta tendat ad membra nobilia. & etiam ne maior ſequatur inflammatio, & tertio maior debilitas: hęc ita non timemus in interpolata: propterea poſſumus exhibere ſolutiuum efficacius in interpolata, quàm in continua, non expectata digeſtione completa. Secunda eſt differentia: quia in continua oportet plus infrigidare cum ſyrupo acetoſo facto cum ſeminibus frigidis, ſicut ſemen citruli, anguriæ & ſimilium, & ſemine endiuiæ, quod poteſt fieri lac huiuſmodi ſemẽ exprimendo in ſyrupo acetoſo: vel ponendo ipſa ad bulliendum ſecum: & poſtea colando. Et poſt hunc ſyrupum per duas horas dando in potu aquam hordei: & cauſa nota eſt cũ maior ſit caliditas in continua, quàm in interpolata. Tertio oportet diætam magis ſubtiliare, quàm in interpolata, quia morbus eſt acutior. Quarto plus vrinam prouocare, tum quia materia continuæ magis continetur in venis, quàm materia interpolatæ: tum quia plus in continua eſt de aquoſitate, & ſeroſitate ſanguinis per urinam educenda: quare magis prouocationi vrinæ eſt intendendũ. & iſta maior prouocatio fiat cum pluri vſu aquæ hordei ſubtilis, & expreſsione ſeminum communium frigidorũ. Quinto plus debemus intendere ad lenitionem ventris cum clyſteribus lenientibus, & infrigidantibus: & etiam cum medicinis lenientibus ſumptis ante exhibitionem pharmaci electiui in continua, quàm in interpolata. propterea dixit oportet vt ſubtilietur & ſubtiliter, & caute ſe gerant patientes tertianam continuã, & non ſumant in potu de ſolutiuis in principio .ſ. exhibentibus: nec approximent alicui eorum niſi quæ ſunt ſicut ſyrupus acetoſus, violatus, & aqua fructuum: & nõ vtantur niſi clyſteribus lenibus. non autem acutis: & hæc omnia magis obſeruanda ſunt in continua, quàm in interpolata: & propter ſtypticitatem ventris, & maiorem timorem phreneſis. Et tu adde ſextam differentiã. quia magis opus eſt phlebotomare in continua quàm in interpolata: cum in continua cauſa antecedẽs, & coniuncta contineatur intra venas: ſed in interpolata ſola cauſa antecedens: & quia in ea eſt maior timor raptus materiæ ad membra nobilia quàm in interpolata.

Sed contra quintam differentiã inſtatur ꝙ citius debeamus vti ſolutiuis eligentibus: & etiã fortioribus in tertiana continua, quàm in interpolata: quia materia tertianæ continuæ frequẽtibus eſt furioſa, & maioris quantitatis, & eſt in membro nobiliori, & apta magis rapi ad membra nobilia, quàm materia tertianæ interpolatæ: ergo citius, & fortioribus ſolutiuis intendendũ eſt in ea, quàm in interpolata, añs & conſequentia pñt patere ex ſupraſcriptis. Ad hoc dicendũ hanc ratione concludere; quia cura coacta per quam exhibentur ſolutiua fortia ante digeſtionẽ materiæ frequentius eſt vtendum in continua, quàm in interpolata; ſed illa quinta differentia veritatem habet in cura regulari.

Octo intentiones curatiuæ in tertiana.

Ex dictis in hoc capitulo poſſumus elicere octo intentiones curatiuas. Prima eſt debitum regimen ſex rerum declinans ad frigidum & humidũ: ſed magis in continua quàm in interpolata: & ſit magis tenuis & ſit magis frigida & humida quã in interpolata: & ſit magis tenuis in ſtatu & ꝓprie hora criſis in qua regulariter non conceditur vinum, neq; carnes: neq; oua niſi in declinatione: & vinum tunc etiam ſit in pauca quantitate pauciferum & bene limphatum: inſpecta tamẽ ægri conſuetudine. Secunda intentio eſt eductio. materierũ communium contentarũ in ſtomacho: & in inteſtinis cũ clyſterijs, aut medicinis lenientibus frigidis & humidis: quę intentio magis ſollicite exequenda eſt in cõtinua, quàm in interpolata. Tertia eſt phlegma, cuius maior neceſsitas eſt in continua quàm in interpolata. Quarta eſt digeſtio materiæ cum frigidis & humidis ingroſſantibus: ſed magis ſint extinguentia in continua, quàm in interpolata: & in ambabus poteſt concedi potus aquæ frigidæ obſeruatis conditionibus de quibus in capitulo generali. hæc tamen digeſtio magis ſollicite obſeruanda eſt in continua, quàm in interpolata. Quinta eſt euacuatio materiæ cholericæ cum euacuantibus ipſam eligẽtibus: quæ tñ ſint mixta cum leniẽtibus, & magis lenientia.

tia, & minus fortia reſoluentia conueniunt regulariter in cōtinua. Sexta eſt prouocatio vrinæ, & ſudoris cū frigidis & humidis potentia: actu calidis. maior tamen prouocatio urinæ ſm plurimum eſt expediens in continua, & ſudoris interpolata. Septima eſt virtutis confortatio necnon caliditatis ſuperfluæ in membris remanentis alteratio. Octaua eſt correctio accidentium ſm ipſorum exigentiam.

De cura tertianæ non puræ. Cap. XL.

RES in quibus diuerſificatur cura tertianæ non puræ ſunt res in quibus cōicant febres frigidæ de licentia ſecunda.

In hoc cap. ponit curam tertianæ non puræ. Et primo ponit differentiam inter curam puræ & non puræ ſm q ordinat multos can. curatiuos: in quibus differt cura non puræ a cura puræ. In ſecunda parte ſummat curam non puræ. In tertia pſequit curā tertianæ non puræ in ſpeciali ſecunda ibi [Et oportet vt cōſideretur.] tertia ibi [Et cū uideris.] pria in duas. primo ponit iſtam differentiā in gñali. ſecundo in ſpeciali eā declarat. ſecunda ibi [Et fortaſſe cōcedit.] In prima parte dicit q res quibus diuerſificat cura tertianę non puræ a cura tertianæ puræ ſunt res quibus cōicant febres frigidæ inter ſe: & cum tertiana non pura de licentia ſecūda. i. quātum ad indicatione ſecundā. Pro cuius textus difficilis declaratione, ſciendum q p febres frigidas intelligit feb. pendentes ab humore frigido: ſicut ſunt phlegmaticæ, & melancholicæ. p tertianam non purā vt dictū fuit ſuperius intelligit tertianā pendentē a cholera non pura: ſiue ſit cholera citrina, ſiue vitellina quæ fit ex cōmixtione choleræ cū phlegmate: licet vitellina ſit groſſior citrina pp groſsioris phlegmatis mixtionē tam in cholera uitellina, quā citrina. & hæ duæ dr cholere notæ & famoſæ eo q magna quantitas reperit, & multotiēs faciunt fe. ſiue ſit cholera non pura genita ex cōmixtione choleræ cū melancholia dictā minoris famæ: eo q ipſius minor reperiat quātitas, & rarius faciat fe. ſiue ſit cholera non pura ingroſſata per ulteriorē aduſtionē: ſicut cholera praſsina, & zinaria. oēs. n. hæ groſſæ indigentes pro ſui digōne ſubtilatiuis, & incidentibus. Sed ecōtra cholera pura a qua pēdet *tertiana pura indiget* pro ſui digōne ingroſſantibus, & inuiſcātibus. Ex quibus infertur q humores frigidi phlegmatici, & melancholici, & choleræ non puræ cōueniūt adinuicē quantū ad digeſtiua cū in his ſm plurimū digeſtiua debent eſſe ſubtiliatiua & inciſiua. & quantū ad hanc differt a cholera pura cuius digōtur patet ex pcedēti. c. pficiēda eſt cū ingroſſantibus, & inuiſcantibus. Præmittendū ſcdo q Aui. hic ſicut ēt alibi p licentiā intelligit indicationē: ut. 14. tertii. c. de cura apoſtematū calidorū dixit. Et quære ex his. ſ. repletione, uirtute, & ſimilibus: licentiā in phlebotomia. i. indicationē p quā ſit licitū phlebotomare. Eſt aūt licentia duplex, ſiue indicatio duplex. una prima & ſumit a fe. & rōne huius intendimus infrigidare & humectare. Altera ſecunda, & ſumitur a cauſa fe. & rōne eius intendimus dirigere, & euacuare: ſed hoc intendit de digōne. Dicit ergo q res quibus cōueniūt adinuicē fe. frigidę: & etiā quibus cōueniūt cū tertiana non pura de licentia ſecunda. i. quantū ad indicationē ſecundā: rōne cuius digerimus cū ſubtiliantibus: cū pendeāt ab humoribus groſsis: ſunt res quibus differt cura tertianæ non puræ: quantū ad intentionē ſecundā ut dictum eſt, indigemus ſubtiliantibus cum ſit humor groſſus: ſed in cura tertianæ puræ indigemus ingroſſantibus cum ſit humor ſubtilis.

Et fortaſſe conceditur illud habentibus puram. ſ. ut non expectent plurimum declinationis: ſed quandoque expectant digeſtionē: quoniā eſt probibitū in eis balneum. Balneum. n. facit deſcendere phlegma indigeſtū propter illud quod effunditur ad locum putredinis: & permiſcet humorem malum cum putrido, & reſoluit ſubtile: & facit remanere ſpiſſum.

Hic in ſpeciali ponit differentias inter curā tertianæ puræ & non puræ. Et diuiditur hęc pars in ſex partes ſm q ſex ſunt differentiæ. ſecunda ibi [Et quidē cibatio.] Tertia ibi [Aut in frigidatio minor.] quarta ibi [Vt clyſterizet.] quinta ibi [Et ut expectetur digō.] ſexta ibi [Et vt ſint in aqua hordei.] In prima parte dicit ponens differentiā ex parte balnei: & fortaſſe. i. aliqñ. Vel poſſemus dicere q ſit modus loquendi: conceditur illud habentibus tertianam purā. ſ. ut non expectent plurimum declinationis. i. digōnis ſignificatæ per declinationem pro faciendo balneū: & ſi qñ quauia expectent digōnem manifeſtam: ſed non tantā quantā expectant patientes tertianā non purā, cuius expectationis maioris in tertiana non pura cās aſsignat tres. prima, quia balneū facit deſcēdere phlegma indigeſtum ad locum putredinis. ergo non conuenit. antecedens patet, quia balneū aliqñ phlegma ſuper caliditatem effundit ipſum ad locum putredinis. & patet conſequentia: quia per talē effuſionē augetur putredo: infeſtatur ēt corpus magis. nam res mota eſt magis afflictiua ſeipſa quieſcente. quo de accidente. ſecunda quia balneū ante digōnem hmōi: pmiſcet humorem malum putridū cum non putrido: igitur eſt inconueniens. & patet antecedens: quia eleuat humores tam putridos, quā non putridos. Et eſt differentia inter primā & ſecundam: quia ſtat humorem moueri ad locum putredinis in quo non eſt humor putridus, cui commiſceatur. Sic etiam poſſumus imaginari humorem non putridum miſceri putrido, dato q non in loco, ſeu minera putredinis. tertio probat concluſio ſic: balneū reſoluit ſubtile, & dimittit groſſum ſpiſſum. ergo &c. patet conſequentia: quia talis dimiſsio eſt incōueniens. & patet antecedens: quia cum materia eſt indigeſta non habet debitam permixtionem ſubtilis cum groſſo. quapropter reſoluetur ſubtilis apta reſolutioni: & fiet groſſa ineptiſsima digeſtioni & euacuationi. non autem ſic fieret materia exiſtente perfecte digeſta, & debite permixta. Gentilis tamen & Marſilius præter hunc intellectum dant alium dicētes q in hoc textu poſſemus intelligere duas differencias inter curam tertianæ puræ, & non puræ. unam ex parte euacuationis & eſt prima, alteram ex parte balnei quibus non aſſentio: primō quia verba textus male poſſunt accommodari his duabus differentijs. ſecundo: quia differentiam hanc. ſ. ſum ptam ex parte expectationis digeſtionis euacuationem Aui. ſtatim ponit inferius. non eſt autem bene conueniens vt idē bis replices in tam parua diſtantia.

Et q cibatio omni die iterum: aut prope cibationem, eſt ex eis quæ illis nocent: immo oportet ut cibentur uno die, & alio die non. Et ſit in cibis eorum quod abſtergat, & calefaciat parum: & ut ſit cibatio in principijs ægritudinis ſpiſſior, quā ſit in principijs puræ: deinde gradatim perueniat ad ſubtiliationem fortem, ſicut eſt ſubtiliatio tertianæ.

Hic ponit canonē in cibatione patiētium tertianam. d. primo q cibatio. ſ. conueniens: & proprie cibatio. i. alicuius cibi oblatio: diminuti tamen a cōuenienti cibatione omni die eſt nociua, ſecundo dicit q immo oportet vt cibenī uno die: utputa in die quietis: alio die non. ſ. in die paroxyſmi. tertio dicit q debet eſſe in cibis eorum aliquid quod abſtergat, & calefaciat parum: ſicut aliquid zuccari: aut radicis fœniculi, petroſelini, hyſſopi, & ſimilium: quia materia eius eſt uiſcoſa groſſa. quarto dicit quòd cibatio in pricipijs. ſ. uniuerſalibus ægritudinis debet eſſe groſsior quā in principijs puræ: deinde gradatim ſubtiliando perueniat ſubtiliationē fortē, ſ. in ſtatu, aut ppe ſtatū: ſicut eſt ſubtiliatio tertianæ puræ i pricipio.

Sed dubitatur utrum patiens tertianā nō purā debeat una die cibari. ſ. in die quietis. altera uero die omnino abſtinere ſ. in die paroxyſmi: ſicut ſonāt uerba Aui. non cōcedentis in die paroxyſmi cibationem. & idem ſentit Gal. in therapeutiça ad Glauconem. d. q cibandus eſt præter diem.

In deciſione huius dubii Gentilis & Marſi. tenet cibādum eſſe ſicut uerba Au. ſonāt. ſ. una die ſic, altera non: & cōſequēter, & ſubtilius diętandum ſit in die paroxyſmi in tertiana nota, quā in tertiana pura: quāuis in die quietis, & ēt abſolute in ordine ad ſtatum ſit groſsius diætandum in non pura: quia lōgior. Vnde conceduntur in ea pulli: ſed in pura non: ſed ſola ptiſana, & ſimilia.

Sed contra. quia uō uidetur uerifimile quòd febriens notabiliter cuius humidum continue ēt diſſoluitur: & ſpiritus paucificantur: poſsit alternis diebus abſtinere a cibo omnino per. 24. horas: & maxime in hac fe. quæ quandoq; prolōgatur vſq; ad duos menſes & ſupra. Præterea paroxyſmo tertianæ non puræ durante a. 14. horis uſq; ad 18. horas ſicut durat ſm plurimum, quòd prohibet ſibi exhiberi ante paroxyſmum ptiſanā hordaceā per. 4. horas aut. 6. & ſimiliter in fine paroxyſmi eandem: aut panem lotum: & in aqua diſſolutum, quē poterimus

terimus etiam dare in declinatione, ſi hora declinationis fuerit hora conſueta. Nec valet ſi dicant ꝙ paroxyſmus tertianæ non puræ durat aliquando .24. horis aut ſupra. & non eſt conueniens in paroxyſmo cibare primo, quia hoc raro accidit: nec pp caſum raro euenientem debent facere canonem generalem in omnibus. Præterea etiam in hoc caſu in declinatione paroxyſmi cibari poterit ſaltē dando brodiū pulli auccaratum: quod cum hoc ꝙ nutriet, forte etiā prouocat ſudorem. Nec valet ſi dicant ꝙ cadente virtute eſſet cibus dādus: aliter non, quia non debemus expectare ꝙ cadat.

Ego itaq; pro mea parte credo aliquid eſſe exhibendum in die paroxyſmi tertianæ non puræ: & ante paroxyſmum, & poſt paroxyſmum: aut ſaltem in declinatione eius: ſed rē ſubtilem ſicut ptiſanam: aut panem lotum etiam in brodio pulli, & ſimilia: præcipue tempore noſtro in quo homines ſunt aſſueti multo cibo. eſt.n. dandum aliquid conſuetudini. prima aphoriſmorum. Sed uolendo tenere Auicē. & Gal. & uniformiter mētibus eorum loqui, oportet dicere ꝙ cibatio de qua hic loquitur eſt exhibitio ferculi, & pullæ ſatis groſſę in notabili quantitate. ſed proprie cibatio ut ſonat uocabulū eſt exhibitio ferculi & carnium: ſed in modica quantitate. ptiſana vero & panis lotus ſorbilis & ſimilia: quæ ego concedo etiā bis in die non ſunt cibatio, neq; proprie cibatio: hoc modo credo eorum dicta eſſe interpretanda: & ſic noſtro tempore diætandum eſſe.

Et ut ſit infrigidatio minor.

In hac tertia parte ponit minorem infrigidationem cōuenire in tertiana non pura: quod intelligendum eſt tā in regimine medicinali: quam in regimine cibi & potus.

Sed dubitatur. quia dictum hoc eſt de licentia prima: quæ debetur fe. & non de licentia ſecunda quæ debetur humori. Dicitur ꝙ etiā de licentia ſecūda quę debetur humori. nō.n. ſolum minus in tertiana non pura infrigidamus. quia fe. ſit minor. ſed etiam ne cholera nō pura amplius ingroſſetur: & fiat ineptior euacuationi.

Et ut clyſterizetur in principio clyſteribus acutioribus.

Hæc eſt quarta differentia per quam medici debent clyſterizare i principijs uniuerſalibus, clyſteribus acutioribus: quā patientes tertianam non puram propter maiorem multitudinem, groſsitiem, & viſcoſitatem materiæ in partibus ſtomachi, & inteſtinorum in quibus eſt minera illorum phlegmatum, quæ choleræ admiſcentur, imponēdo blitem minorē, cartamum, mercurialem: turbit: furfures: & ſimilia in decoctione pro clyſteribus. Item ponendo in eiſdem mel, aut mel violatum, hierampicram, & ſimilia.

Et ut expectetur digeſtio in ſolutione uentris eorum plus.

Quinta differentia per quam præcipitur ꝙ maiorem digōnē debemus expectare in tertiana nō pura pro dādo pharmacum electiuum choleræ non puræ quàm in tertiana pura pro dando pharmacum electiuum choleræ puræ. cuius cā. ratio eſt quia cholera non pura propter ſuam groſsitiem, & uiſcoſitatem eſt ineptior euacuationi quàm cho. pura ut declaratū fuit ſatis ſuperius.

Contra quem canonem īſtatur: quia communiter operātes faciunt contrarium frequenter ſatis a principio euacuantes non expectata ualde manifeſta digeſtione in tertiana nota: & econtra ualde manifeſtam, immo completam digeſtionem in tertiana pura expectantes.

Secundo Auicē. concedit in principio non puræ clyſteria acuta, & non in principio puræ. Tertio in fine huius capituli componit ſolutiuum cuius paucum euacuat parum de malo. quare debes intelligere in tertiana eſſe euacuandum paulatine, ante digeſtionem completam.

Quarto in cura phlegmaticæ ſatis ab initio euacuare cum turbit. ergo ſic faciendum eſt in tertiana nō pura propter admixtionem phlegmatis cū cholera ratione cuius generatur cholera non pura. In oppoſitum eſt Auicen. in parte præſenti. & ratio eius dicta eſt ſupra.

Pro ſolutione huius dubij præmittendum eſt primo quòd duplex eſt cura: regularis, & coacta. quid ſit vtraq; illarum ex ſæpe dictis manifeſtum eſt. Hoc præmiſſo ſit hæc prima cōcluſio. coacte frequentius eſt euacuandum in tertiana non pura, quàm in pura ante completam digeſtionē. probatur, quia in pura aliquando coacte euacuandum eſt ante completā digōnem pp furioſitatē materiæ: ſed in non pura euacuandum eſt ante digōnem cōpletam pp multitudinem materiæ cogentē euacuare. rariſsime aūt in pura contingit eſſe furioſitatē materię cogentē euacuare. igitur concluſio vera. tenet cōſequētia: & maior quo ad utrāq; partem eſt manifeſta. minor uero probatur: quia raro reperiutur materiæ furioſæ. ſecūda aphoriſmorum, commento duodecimo. Et multoties in tertianā non pura reperitur materia peccans ſuperflua multitudine: cum de mente auctorū frequenter ſit morbus repletionis ſicut in phlegmatica. hoc ēt quotidiana experientia declarat. Secunda concluſio. citius ab initio cæteris paribus cogimur euacuare in tertianā pura pendente a materia furioſa nullā expectata digeſtione, quàm in tertiana non pura pendente a materia multa. probatur, cum uelocius & maius immineat periculū pp materiā furioſam, quā pp materiam multam: ppea medici materia furioſa ſtatim ab initio euacuant, ēt eradicatiue ſi poſſunt. Et ita præcipit Auic. in.c. de curationibus uniuerſalibus fe. pu. ſed in tertiana non pura phlegmatica, & ſimilibus antequā minorent, expectant aliquā digōnem ſaltem occultam: quæ non excludit principium ab augmento: & ita paulatim procedunt dirigendo, & euacuando: vt patebit de intentione. Auic. in hoc cap. & in.c. de phlegmatica. Tertia concluſio. regulariter & ſm plurimum eſt longiori tpe, & maior expectanda digō in tertiana non pura, quā in pura. probatur, quia cholera non pura ſm plurimum eſt ineptior digōni, quàm cholera pura. quare longius tp̄s exigit pro ſui digōne. Præterea. dato ꝙ in genere ſuo haberet æqualem gradū digeſtionis cum cholera pura: cum pp groſsitiem, & uiſcoſitatem ſuam difficilius ſit apta a ſuo loco remoueri, & penetrare per meatus anguſtos: ideo exigit in genere ſuo maiorē digeſtionem, quàm cholera pura, ut ſit apte educibilis. & hæc concluſio eſt de mente Auic. in præſenti parte.

Et ut ſint in aqua hordei eorum uirtutes digeſtiuæ & reſolutiuæ: ſicut eſt illud quod diximus in eo, in cuius ſtomacho acetat aqua hordei: immo fortiores quàm in illo. Fortaſſe.n. neceſſe eſt ut decoquantur in ea hyſſopus, & origanum, & calamenthum, & ſpica ſecundum completionem: & ſicla iuuatiua eſt eis: & permixtio aquæ ciceris cum aqua hordei: & in fine eius cicer eſt iuuatiuum eis.

In parte præſenti ponit ſextam differentiam. d. ꝙ in aqua hordei patientium tertianam non puram debent eſſe uirtutes digeſtiuæ, & reſolutiuæ, i. ſubtiliatiuæ. ſ. illud quod ponit in eo: in cuius ſtomacho acetat aqua hordei: immo fortiores quā in illo. fortaſſe.n. neceſſe eſt ut decoquātur in aqua hordei eorū hyſſopus, cali. in tertio & ſic. origanum ēt & calamēthum ſpēs pulegii calidi & ſicci in ſecundo. & ſpica calida & ſicca in primo ſm complexionē. i. diuerſitatē cōplexionis corporum patientiū, & choleræ non puræ. cholera.n. magis calida: ſicut cholera citrina exigit minus calidā quā cholera uitellina. & ſiſr corpora magis calida exigunt minus calida. & ſicla. i. blitum minus eſt iuuatiua eis pp plures partes calidas repertas in blite minore, quàm maiore: quapropter magis ſubtiliat, & abſtergit quàm blitum maius: & in fine eius. ſ. tertianæ cicer. ſ. aqua ciceris rubei, vel nigri iuuat in eis: non aūt in principio: quia nimis prouocat & aperit. & per cicer etiā poſſumus intelligere ipſum uia cibi exhibitū in ſubſtantia. p̄ſtantius tamen eſt kiſch eius: quia facilioris digeſtionis. Notandum primo ꝙ in.c. de aqua hordei docuit Auic. ponere radices apij ad prohibendū eius acetoſitatem in ſtomacho. & illis non ſufficientibus docuit ponere parū piperis. hic autem Aui. non ponit hæc calida ad prohibendū acetoſationē aquæ hordei. ſed ad ſubtiliandum materiam tertianæ non puræ. Et quamuis dicat hic ꝙ debent poni in ea fortiores quàm poſitę ſunt ad prohibendum acetoſationem, non intelligitur intenſiue: ſed quo ad multitudinem formæ. non.n. poſſet aliquid cōueniens intenſiue calidius quàm ſit piper calidum in quarto, quæ ibi ponitur.

Et oportet ut conſideretur propinquitas non puræ ad puram, & elongatio eius ab ea: & ſecundum illud diuerſificetur inter curam eius, & curam puræ: quod ſi fuerit ualde propinqua puræ: tunc diuerſifica inter eas diuerſificatione parua.

In parte præſenti generalizat differentiam inter curā tertianæ puræ, & non puræ.d.ꝙ ſm longinquitatem non puræ a puta debeat inter eas cura diuerſificari. ipſa autem parum diſtante debet cura parum diuerſificari. & hæc diuerſificatio intelligitur in ſex conditionibus ſupraſcripsis. Sed ut in hac ultima exemplificetur quādo parum diuerſificabitur, ponemus ad bulliendum cum aqua hordei radices endiuiæ. & ſi multū, radices apij.

Et cum uideris urinas eorum groſſas:tunc phlebotoma:& cum phlebotomaueris,non indigebis clyſteri.

Hic ponit in ſpeciali curam tertianæ non puræ. & primo per euacuationem. ſecundo per digeſtionem. tertio ponitur deſcriptio quarundam medicinarum & cañ.quorūdam in eis. ſecunda ibi [Adiuuantia autem.] tertia ibi [Et de euacuationibus bonis.] Prima in quatuor, ſicut quatuor ponit cañ. in quatuor euacuationibus: quorū primus eſt de phlebotomia: & eſt ꝙ cū videris vrinas groſſas: & tu ſupple ſubrubeas ſignificantes choleram eſſe admixtam cū ſanguine phlebotoma: & cū phlebotomaueris nō indigebis clyſteri ſ. acuto ſaltē eadem die. Pro quo ſciendum quod duplex eſt clyſtere, quoddā acutum: & non eſt ſolum ad mundificandū inteſtina: ſed attrahendum materias a longinquis. quoddam eſt lenitiuum: & eſt ad educendum materias quæ in inteſtinis continentur. Nunc ad propoſitum clyſtere lenitiuum poſſet eadem die pmitti phlebotomiæ virtute non exn̄te multum debili. nam ſi eſſet multum debilis melius eſt ꝙ præcedenti veſpere præmittatur: ſed clyſtere acutum regulariter non debet fieri eadem die in qua ſit phlebotomia.

Et ſcias ꝙ non eſt res magis iuuans eos, quàm uomitus poſt cibum.

Hic eſt ſecundus canon in quo dicit rem non eſſe magis iuuantem eos quàm vomitus poſt cibum. Cui canoni cōcordat. Gal. in therapeutica ad Glauconē. & Raſis decimoſeptimo continentis. Cuius ratio eſt: quia vomitu vtraque materia ſ. cholera, & phlegma apte euacuatē. fit.n.hæc ſe.& duplex tertiana non pura & hemitritæus: hominibus multiplicantibus phlegma per indigeſtionem ſtomachi, & calidis ſm hepar: & ſupercalefactis malis motibus in quibus vomitus huiuſmodi euacuat materias: quia facilior.plurimorum.n.expulſio eſt leuior ea, quæ paucorum vt dicit. Fiat autem hic vomitus ſumendo poſt cibum.℥.iii.oxymellis cum.℥.iii.aquæ tepidæ: & ſi opus ſit addatur aliquid fortius: vtputa. ℥. i. ſucci raphani: aut ſimile, & adiuuetur cum iterata impoſitione digiti: aut pennæ in ore.

Sed vtrum hic vomitus debeat fieri natura non inuitante eſt dubium, cū ſuperius in capitulo generali prohibeatur natura non inuitante. Ex alia parte hic, & in multis locis plurimum laudatur: & eſt aptiſsimus ad euacuationem hmōi materierum. Credo ipſum eſſe prouocandū etiā natura non inuitāte obſeruatis duabus cōditionibus. prima quod facile vomāt. ſecunda quod frequenter conſueuerint purgare ſuperflua ſua per vomitum. Sed natura inuitante adiuuandus eſt quandocunque natura tentauerit, niſi aliqua cā fortis obſtet: ſicut timor fracturæ venæ frangi conſuetæ, & ſimiles, aut quia difficulter vomant.

Et de ſolutiuis in principijs eius quæ ſunt propinquiora æqualitati eſt aqua algeleniabim decocti, & ſyrupus acetoſus: & fortaſſe ponemus in ea caſ.fi.& fortius illo eſt, vt ponas in eam virtutem turbit.

In parte præſenti deſcribit quędam ſolutiua.d.quod de ſolutiuis quæ conceduntur in principiis tertianæ non puræ propinquis lenitati, id eſt lenibus non exoluentibus ſunt aqua ſcilicet infuſionis algeleniabim, id eſt, conditi de roſis, ſiue ſit zuccarum roſ. ſiue mel roſ. & debet eſſe ex roſis recentibus decocti.i. ſufficienter ingroſſati per decoctionem. propterea magis intelligit de melle roſ. quod decoquitur. poſſemus ēt iuleb roſ. ex roſ. recentibus vti: quod etiam decoquitur. Doſis autem ſit iii. vnc. cum tanta aqua vt apte poſsit bibi. Syrupus acetoſus ſolus: aut cum his mixtus tantæ quantitatis vt poſsit aliqualiter lenire, & fortaſſe ponemus in ea ſ. aqua mixta cum ſupraſcriptis caſsiam tantæ quantitatis vt poſsit lenire ſi fortiori ſit opus: & poſſumus caſsiam, & virtutem turbit miſcere cum aqua ſupraſcripta in doſi conuenienti: aut tantum vnum ex eis. Ecce ꝙ hic concedit turbit in principio quod maxime concedendum eſt cum ſint aliqua ſigna digeſtionis occultæ: quæ non excludunt principium: vt eſt apud Gal. primo de criſi.ſeptimo capitulo. Halyabas tamē non concedit ſolutiuum electiuum in principio huius fe. niſi materia ſit tumultuoſa: ſed tu intellige p tumultuoſam largo modo: & de his ſupra dictum eſt quantum eſt opportunum.

Et clyſteria in principio ſunt magis dilecta quàm ſolutiua alia: & ſunt clyſteria in quibus eſt virtus albaſcech & chamemillæ, & ſiclæ, & carthami, & violarum, & ſebeſten, & ficus, & odor turbit: & ex eis eſt caſ. fiſt. & oleum ſiſaminū, & baurach: & fortaſſe indigetur vno iſtorum ſecundum elongationem febris a pura.

Affirmat clyſteria ēt magis Aui. dilecta quā ſolutiua alia.ſ. in principio. qui canon ſuperius declaratus fuit in capitulo generali. & deſcribens ea innuit nobis duplex clyſtere. vnum leue in quo non ponūtur electiue aliqua euacuantia, nec multum ſtimulantia: aliud acutum in quo ponuntur turbit, cartamum: & de ſale notabiliter.

Deſcriptio primi.reci.chamęmillę, ſiclæ, violarum añ.M.ſ. ficuum ſiccarum numero vi. ſebeſten numero.xx. poſt debitā inciſionem & contuſionem bulliant in iiii. lib. aquæ ad conſumptionem medietatis & colentur: cuius decoctionis colatæ accipiatur vnc. xx. olei ſiſamini.℥.iii. ſal.ʒ.ii. milce. violæ tamen in fine ponantur ad coquendum. Deſcriptio acuti.℞. albaſcech.i. tribuli, cartami ana.vnc.ii. turbit. vnc.v. ſiclæ minoris.M.ii. bulliat in quatuor lib. aquæ ad conſumptionē medietatis: & colentur bene exprimendo: de qua decoctione accipiantur.vnc.xviii. olei ſiſamini. vnc.iii. ſalis.ʒ.v.& vtriſque potes addere caſsiam. Poſſemus etiam huiuſmodi fortificare addendo hierampicram, benedictam, hieram logodii, & ſimilia ſm exigentiam. His ergo vtere in febre leui. aut parum diſtante a pura: acuto in multum diſtante.

Adiuuantia autem ad digeſtionem ſunt ſicut ſyrupus acetoſus permixtus cum aliquantulo de algeleniabim: aut ſyrupus acetoſus de radicibus. Et poſt ſeptimum ſicut decoctio abſinthij. eſt.n.iuuatiua, ſubtiliatiua materiei, & confortatiua ſtomachi: & ſimiliter aqua fœniculi, & aqua apij cum ſyrupo acetoſo: & ſi pertranſit decimumquartum: tunc non malum eſt dare in potu trochiſcos roſatos minores.

Recip. ſyrupi acetoſi ſimplicis.vnc.i. mellis roſ.co.℥.v. miſce cum aqua endiuiæ: & aqua zucca. Item conuenit ſyrupus acetoſus de radicibus procedente magis digeſtione, & præmiſſa euacuatione. Item decoctio abſinthii poſt ſeptimum: & poſt manifeſtam digeſtionem iuuat ſubtiliando materiam, & confortando ſtomachum, ante digeſtionem nocet vt inferius in hemitritæo. & ſimiliter poſt digeſtionem: & aliquam minorationem conuenit apii, & fœniculi aqua, & huiuſmodi aperientia. & poſſunt miſceri cum ſyrupo acetoſo. & ſi pertrāſit decimumquartum non eſt malum addere trochiſcos roſ. minores.i. breuis deſcriptionis qui conueniunt: tunc confortando quadam ſtypticitate, quorum adminiſtratio non eſt cōueniens niſi poſt digeſtionem, & minorationem.

Si autem ægritudo prolongatur non inueniemus excuſationem, quin demus ea quæ ſunt ſicut trochiſci de eupatorio, & decoctio eius, & calefactio partium hypochondriorum eſt huius generis: & emplaſtratio mirach corū iterum cum eis, quæ digerunt, & maturant, & mollificant tenſionem cum venerit illic. Cum ergo ſciueris quòd digeſtio iam aduenit: tūc euacua, & prouoca, & non cures.

Hic oſtendit quid faciendum ſit cum huiuſmodi tertianæ prolongantur multum.ſ.ad duos menſes ſupra: quia tales malignant membra nutritiua, ea oppilando, debilitando, & multiplicando in eis ſuperfluitates iam forte errante digeſtiua hepatis. vnde eſt timor de hydropiſi. dicit.n.in hoc canone vtendum eſſe trochiſcis de eupatorio, & decoctione eius: & debemus etiam calefacere partes hypochondriorum: & emplaſtrare myrach cum his quæ digerunt.ſ.ad benignum reducendo id quod poteſt reduci, & maturāt diſponendo ad euacuationem.

cuationem, & mollificant tenſionem myrach, ſi fuerit, reſoluendo quæ in eis de humoribus & ventoſitatibus continentur. dabimus ergo trochiſcos de eupatorio diſtemperatos cũ ſyrupo ſuo aut forte reformatis in pilulis: ne forte diſtemperati cum ſyrupo ſint nimis abominabiles: aut forte faciemus decoctionem ſupplentem vicem trochiſci ex eupatorio, ſcolopendria, cuſcutha, tamariſco & ſimilibus. Syrupus autem mirabilis in his caſibus eſt ſyrupus acetoſus diarhodon deſcriptione Meſue quem potes diſtemperare cum aqua abſinthij, & eupatorij. Calefactio autẽ de qua ſupra, fiat cum oleo de abſinthio, de ſpica, fomentando. ſ. partem læſam cum filtro in his infuſo, quam poteſt ſequi vnctio ex eiſdem miſcendo ſecum aliquid abſinthij, ſpicæ, ſquinanthi, calamenti, & ſimiliũ: addendo ceram & parum aceti ad penetrandum. Et de præſtantibus eſt ſuccus eupatorij cum quo poteſt fieri vnctio & fomentatio: aut ſingulariter, aut cum ſupraſcriptis miſcẽdo, Tua autem intereſt huiuſmodi diuerſificare, & ſecundũ feb. exigentiã: & ſecundum membra nobilia læſa. ſ. hepar, aut ſplenem, aut ſtomachum: aut plura ſimul. Cum ergo ſciueris q̃ digeſtio iam. ſ. perfecta euenit: tunc euacua. ſ. pharmaco exoluente, & prouoca vrinam fortioribus prouocatiuis: & non cures tantum. ſ. de alteratione, aut digeſtione quantum de euacuatione. Aliter, & non cures. i. non dubitanter euacues ſoluendo: ſicut forte feciſti ante perfectam digeſtionem. nã perfecta digeſtione huiuſmodi conceduntur ſecurius: quia ex parte digeſtionis non poteſt ſequi nocumentum.

Et de euacuationibus bonis eis eſt vt ſumantur hierapicra drach. v. ſucci lactucæ, et eupatorij ana. ℥. iij. ſem. apij, myrabolanorũ citrinorum, chebulorum ana. ℥. v. turbit drach. vij. fiant pilulæ ex eis cum aqua apij, & ſit doſis eius. drach. ij.

Hic ponit primo quaſdam medicinas ſolutiuas. ſecundo ponit can. & ſecundum illius ſententiam ponit quaſdam alias medicinas. ibi ſecunda {Et fortaſſe eſt neceſſaria.} In prima parte ponit duas medicinas: quarum prima eſt iſta. ℞. hieræpicræ. ſ. cõmunis quæ hiera ſimplex appellatur: & fit ex octo rebus: & dicitur hiera quaſi ſacra, & picra amara: quam ponit Auicen. quinto canone, & Gal. ſeptimo therapeuticæ: & manifeſtum eſt quòd hæ pilulæ ſunt magis ſolutiuæ flegmatis quàm choleræ, & reliqua quæ dicit nota ſunt.

Et de illis eſt decoctio bona inuentione noſtra. Recip. eupatorij, abſinthij, myrabolanorum chebulorum ana. drach. v. ſeminis melonis, ſeminis cucumeris, & citruli, ſeminis apij, polypodij, ſucaha, bedeoard omnium ana. drach. x. turbit. drac. i. caſſiæ fiſtulæ. drach. vi. paſſularum enucleatarum. drach. xx. ficuum. x. numero: ſebeſten numero. xxx. geleniabin facti cum roſis perſicis pondus. drach. xv. decoquantur omnia ſecundum deſcriptionem huius. Et ſumatur de ea cadus magnus in qua poſita ſit ſiliqua vna ſcamoneæ.

Hic ponit ſecundum ſolutiuum: & eſt decoctio quæ vt exiſtimo debet hoc modo fieri. debemus accipere omnia quæ ponuntur in hac recepta præter caſsiam, & geleniabin, & cõterere conterenda groſſo modo: & incidere incidenda, & bullire in ſex lib. aquæ vſque ad conſumptionem medietatis, aut duarum partium: ſi vis quod fortius ſoluat: & coletur bene exprimendo: cum qua colatura, vel decoctione colata miſceatur caſsiæ tractæ. ℥. vj. geleniabin de roſis perſicis. i. regionis illius. ℥. xv. miſce: de qua decoctione exhibeatur pro doſi vna cadus magnus & eſt pondus. iij. vnc. in quo cado ponatur vna ſiliqua ſcamoneæ: & eſt pondus quatuor gra. hordei. Sucaha eſt ſpina arabica. Beloard eſt ſpina alba: & ſunt ſimilis virtutis. Hic nõ inſto in verificatione huiuſmodi receptarũ: nimis enim eſſet prolixum. Modus autem verificãdi eos, facile elici poſſet ex quæſtione mea de cõpoſitione medicinarũ.

Et fortaſſe neceſſaria eſt medicina fortis vno modo: debilis alio modo: eius vero fortitudo eſt ſecundum hoc quòd ipſa euacuat humorem viſcoſum: ſed ipſius debilitas eſt ſecundum hoc, quòd ipſa non euacuat plurimum vice vna: immo poſſibile eſt vt fiat gradatio in ea, quare euacuat humorem cuius euacuatio non eſt neceſſaria multis vicibus, vt non deſtruat virtutem.

Hic Auicen. ponit canonem, & continet tres partes. primo ponit cañ. & ipſum declarat. ſecundo ponit vtilitatem & conditiones medicinæ ſolutiuæ ſecundum dictum canonem. tertio deſcribit illas medicinas. ſecunda ibi {Et hæc eſt medicina quæ poteſt ſubtiliare.} tertia ibi {Huiuſmodi quidem medicina.} In prima parte dicit. fortaſſe ideſt aliquãdo fore neceſſarium fortem medicinam vno modo: & alio modo debilem: fortem quidem euacuantem humorem viſcoſum, qui reſiſtit euacuationi. debilem vero, quia non vice vna plurimum euacuantem, quæ medicina eſt gradatim: & in pluribus vicibus exhibenda & non vnica exhibitione: ſed in pluribus totus humor ſuperfluus educatur, & non detrahatur virtus.

Pimo notandum merito dictum fuiſſe fortaſſe ſiue aliquãdo: quia iſta medicina non conuenit, niſi quando tertiana nõ pura multum elongatur a pura propter multi & uiſcoſi flegmatis admixtionem cum cholera: ſicut eſt in tertiana nõ pura pendẽte a cholera vitellina valde groſſa: & maxime quando adeſt virtutis debilitas non tolerantis in paruo tempore fortem euacuationem. Secundo notandum quòd licet duo humores æquales habeant gradum digeſtionis in latitudine conueniente ſuæ ſpeciei, ſtat vnum eſſe altero euacuationi imperatorem. ſicut cholera vitellina naturali. choleræ comparata, & melancholia flegmati comparata: vnde oportet minus paratum paulatine & gradatim magis euacuari, eo qui magis paratus eſt. Ex quibus infertur cæteris paribus melancholiam magis gradatim eſſe euacuandam quàm flegma: & flegma quam choleram notham: & cholerã notham quàm choleram naturalem. Et nota in iſta euacuatione humorum groſſorum tardã euacuationem ſolutiui eſſe meliorem quàm feſtinam eius operationem. impetuoſa nanque, & velox ſolutio educit partes ſubtiles, groſsis remanentibus.

Et hæc medicina eſt quæ poteſt ſubtiliare, & aggregare, & ſoluat parum eius, & ſoluat plurimum eius ex malo: ſed parum parum ex malo: & plurimum plurimum ex malo.

Nunc facit quod dictum eſt. & primo præmittit conditiones medicinæ dictæ. ſecundo infert implicite formam exhibitionis medicinæ dictæ. ſecunda ibi {De decoctionibus parum.} In prima parte dicit quòd hæc medicina poteſt ſubtiliare, & aggregare: ita quòd modicum eius euacuabit, & plurimum eius euacuabit: ſed parum eius parum euacuabit de humore malo: plurimum vero eius plurimum euacuabit de humore malo. prima autem pars ſic eſt intelligenda. hæc medicina poteſt ſubtiliare ideſt minorare: & ſubtilem ideſt humorem minorem quando ſcilicet datur in parua quantitate. & aggregare: quia coniunctim multum de humore euacuare quando ſcilicet datur in magna quantitate: & cõſonat hęc expoſitio textui ſequenti. quòd parum parum ſoluit: & plurimum plurimum. ſecundo poteſt exponi quòd hæc poteſt ſubtiliare ſcilicet humorem quãdo ſcilicet in ea ponerentur aliqua ſubtiliantia. & aggregare, quia ſtypticando vnire, & vniendo confortare: quãdo ſcilicet ponerentur in ea aliqua ſtyptica: nec mirandum huiuſmodi effectus a medicina compoſita poſſe produci. Notandum tamen quòd ſi notum ſit parum medicinæ parum ſoluere: & multum multum: determinatæ tamen ſunt doſes medicinarum compoſitarum ſecundũ virtutes ſimplicium ingredientium medicinas compoſitas ſolutiuas, quorum ingredientium virtutes a Meſue, & reliquis perquirendæ ſunt.

De decoctionibus vero parum fortaſſe non facit aliquid.

Hic Auicen. implicite tangit modum, & formam compoſitionis & huiuſmodi exhibitionis melancholię compoſitę. d. quòd forſan modicum ex decoctionibus non facit aliquam operationem. Ex quo infertur quòd cum quærimus euacuationem humoris paruam, vel magnam non erit exhibenda medicina in forma decoctionis, ſed ſecundum ſubſtantiam: vt puta in forma pilularum, aut electuarij: ita vt detur ſubſtantia medicinæ & non ſolum forma, aut virtus. Aliter ad ſoluendum etiam parum oportet dare quantitatem magnam quam ſtomachus forte abominaretur: & hoc maxime verificatur in humoribus groſsis & viſcoſis difficilis ſolutionis: & in his quorum venter non facile obedit medicinis ſolutiuis.

eſt breuior cauſone. Reſpondetur rationem Auic. non concludere niſi ponantur cætera paria præter comparata: & quę ad comparationem ſequuntur. & hæc fuit intentio eius hic comparantis tertianam cauſoni.

Et ſenibus quidem parum accidunt febres cauſones, & cū accidunt eis pereunt: quoniam nō fiunt in eis niſi a cauſa valde forti. Amplius eorum virtutes ſunt debiles. in iuuenibus vero & pueris plurimum accidunt: & eſt in infantibus lenior propter humiditatem eorum: & quandoque eſt in eis cū profundatione ſomni propter eleuationem vaporū ad caput.

Dicit quòd ſenibus raro accidunt feb. cauſonis. cuius cauſa eſt: quia ſunt natura frigidi. idem habetur aphor. prima particula. aphor. 14. Qui creſcunt. propter hoc ſenibus non ſimiliter acutæ febres fiunt. frigidum enim corpus habent. Secundo dicit ꝙ cum accidunt eis pereunt: quoniam non fiunt in eis niſi a valde forti cauſa. Cuius ratio eſt. quia ægrotant in contrarium ſuæ complexionis quæ eſt cauſa valde calida: & eorum virtutes ſunt debiles. Tertio dicit ꝙ cauſon eſt lenior in infantibus, quàm in reliquis propter humiditatem ſuę complexionis optime reſiſtentem exiccationi aptæ fieri per cauſonem. Vltimo dicit cauſones in eis fieri quandoq; cum profunditate ſomni propter eleuationem vaporum ad caput ſua multitudine oppilantium: & forte immo tantum eleuantur vapores cholerici, & ſalſi qui ratione ſuæ acuitatis ſunt apti facere vigilias: immo ſanguinei & flegmatici: quamuis neque ſanguis neque flegma putreat.

Et Hippocrates quidem dixit, quòd ſi alicui accidit in febre cauſon tremor: tunc permixtio mentis ſoluit ab eo tremorem.

In præſenti parte ponit dictum Hipp. ſecundo verificat ipſum. ſecunda ibi {Et ſimile.} In prima parte dicit Hip. dixiſſe. ſ. ſexta aphoriſmorum aphoriſmo 26. Quibuſcunq; in cauſone tremores fiunt. Item quarta aphoriſmorum aphoriſmo quinquageſimo ſeptimo non communiter habito. A ſpaſmo & thetano habito febris acuta ſuperueniens ſoluit ægritudinem. Quòd ſi alicui accidat in febre cauſon, tremor: tunc permixtio mentis ſoluit tremorem. Notandum primo quòd per permixtionem mentis debemus intelligere quancunque corruptionem ſenſus interioris. Notandum ſecundo ꝙ per tremorem debemus intelligere non ſolum tremorem ꝓprie ſumptum: immo quancunq; neruorum paſsionem maxime a cauſa frigida cōtingentem: ſicut accidit in cauſone: & in alijs febribus in quibus propter caliditatem febrilem materiæ frigidæ liqueſactæ fluunt ad neruos: & cauſant tremorem, & ſpaſmum, & paralyſim: & ſimiles neruorum paſsiones: permixtio aūt mētis ſequens caliditatem, & vapores acutos calefacientes notabiliter cerebrū, & neruos, reſoluit tremorem .i. eſt ſignum reſolutionis tremoris: quia reſoluuntur materiæ facientes ipſum per caliditatem fortem febrilem.

Et ſimile eſt vt ſit illud: quoniam cerebrum caleſit valde, & caleſiunt nerui: & eſt ſimile vt ſit cauſon: & ſit permixtio mentis, & reſoluatur ab eo per tremorem propter expulſionem materierum ad neruos.

In hac parte Auicen. verificans aphoriſmum dicit eſt ſimile .i. veriſimile: vt ſit illud. ſ. reſolutio tremoris: quoniam cerebrum caleſit valde, & nerui caleſiunt. quapropter materia faciens tremorem reſoluitur ab eis. ſecundo dicit ꝙ eſt ſimile vt ſit in aliquo cauſo: & permixtio mentis, & reſoluatur ab eo per tremorem ꝓpter expulſionem materierum ad neruos: & hanc ſententiā voluit Gal. ſexta aphoriſmorum aphoriſmo vigeſimoſexto. Quibuſcūq; in cauſone tremores fiunt alienatio ſoluit. poteſt confirmari per aphoriſmum quinquageſimum octauum quartæ particulæ. A cauſone habito rigore ſuperueniente ſolutio fit & hoc eſt verum ſequente ſudore: vel aliqua alia euacuatione vt ſumitur in quinto de accidenti & morbo. & hic per tremorem intellige rigorem.

Et plurimum quidem conſumitur cum vomitu, & ſolutione ventris, aut ſudore, aut fluxu ſanguinis narium.

Nunc Auic. ponit criſes cauſonum. d. illas conſumi ſecundum plurimum vomitu: ſolutione ventris: ſudore vel fluxu ſanguinis narium. Dixit autem ſecundum plurimum cum poſsint aliquando terminari per inſenſibilem reſolutionem: terminantur autem rariſsime per vrinam, aut criſi permutationis. ſed frequenter terminantur per fluxum ventris. deinde per ſudorem. tertio per vomitum. quarto per fluxum ſanguinis narium. quinto inſenſibiliter.

Pro notitia dictorum in hoc capitu. circa principium tria ſunt intelligenda. primum vtrum cauſon pendeat a cholera, vel a flegmate ſalſo. ſecundum vtrum ſit poſsibile ipſum eſſe non putridum, tertium vtrum materia eius contineatur tantum in locis: de quibus Auicen. fecit mentionem.

Pro horum dubiorum deciſione præmittendum primo ꝙ cauſon dupliciter accipitur. primo communiter, & ſignificat quancunque febrem vehementis incendij: ſicut ſonat eius quid nominis: & ſic aliquando ſumitur ab Iſaac. & in ſeptimo viatici. & Gal. ſecundo de differentijs febrium cap. tertio. & ab Auer. ſeptimo colliget. capitulo de cura febrium ſynneharum. ſecundo proprie & ſignificat febrem quę in caumaticando ſupremum obtinet gradum, quam Auerr. eodem ſeptimo capit. de cauſone vocat incenſiuam. Secundo notandum quòd materia poſſet eſſe fortis caumatis dupliciter vno modo merito ſuæ naturalis complexionis & hoc modo cholera inter omnes alios humores obtinet principatum. eſt enim cæteris calidior. prima primi. ſecundo modo ratione loci: & hoc modo quæ continetur in membro calidiori eſt magis incenſiua. Tertio notandum quòd cauſon proprie ſumpta deſcriptiue eſt febris maxime incenſiua pendens ab humore ſupremo calido ebulliente in partibus cordis, aut membris ſibi proximis. cuius tepor inter eius excreſcentias eſt occultus: ex quibus ſequitur cauſonem proprie ſumptam eſſe cholericam, ſiue cholera ſit naturalis, ſiue non naturalis. Communiter autem ſumpta poſſe a flegmate & ſalſo & ab alijs humoribus notabiliter calidis pendere: ſicut a melancholia genita per aduſtionem ſanguinis. Item per aduſtionem choleræ. Deſcriptio cauſonis communiter ſumpti vt nō differt a febre ſynocha eſt febris incenſiua pendens ab humore notabiliter calido ebulliente: & in partibus cordis, & in membris ſibi vicinis: & hoc modo ſumpta conuenit ſynochæ: quòd ſi voluerimus eam a ſynocha differre, addamus huic deſcriptioni, cuius tepor inter eius excreſcentias eſt occultus. Synocha enim non habet huiuſmodi excreſcentias ſecundum proportionem ad aliquam diem ſequentem ſuam formam ſpecificam: ſicut habent cæteri humores. Cauſon duplex.

Et ex his patet reſponſio ad primum dubium. Auicen. tamen fecit ſolum mentionem de cauſone pendente a cholera vel a flegmate: eo quòd frequentius ab his duobus humoribus contingat: licet contingens a flegmate ſalſo non ſit proprie cauſon. Pro reſponſione ad ſecundum dubium tenenda eſt hæc concluſio. quòd licet cauſon non verus poſſet ab humore non putrido, ſed ſolum ebulliente abſq; putredine contingere: cauſon tamen verus pendet ab humore putrido. Prima pars concluſionis probatur. poteſt enim ſanguis ebullire ſine putredine, & facere ſynocham non putridam. igitur & cholera poteſt ebullire ſine putredine, & facere cauſonem. tenet conſequentia: cum cholera ſit magis parata ebullitioni quàm ſanguis. quia calidior & minus apta putrere: quia ſicca. hoc etiam eſt de mente Auerr. ſeptimo colliget. Secunda pars concluſionis probatur: quia cauſon uerus obtinet ſupremum gradum caliditatis inter febres ex ſuperius dictis. ergo ſit tantum ab humore putrente cum humor non putris habeat diminutam caliditatem in comparatione ad caliditatem ipſius putrentis: immo feb. pendens ab humore nō putrente eſt media inter ephemeras & febres putridas de mente auctorum. Sed pro reſponſione ad tertium tenendum ꝙ cauſon veriſsimus obtinens ſupremum gradum in latitudine cauſonum pendet a materia putrente in uenis totius. ſed maxime in venis cordis, & ſibi proximis. In ſecundo gradu eſt quæ pendet a materia putrente in venis cordis tantum. In tertio gradu quæ pendet a materia putrente in venis proximis cordi: ſicut in venis gibbi hepatis & parte venæ chilis proxima cordi. nam per venas intelligo arterias: febris autem pendens a materia putrente in venis diſtantibus a corde non eſt dicenda cauſon. cōcluſio probatur. An cauſon poſſit eſſe abſq; putredine

a. . :croſum. conſequentia tenet : & antecedens eſt Gal. primo de ſimplici medicina. & Auicen. ſecundo canone. Confirmatur, quia omne acetoſum eſt frigidum : & ſi fit a re calida genitum ſicut eſt acetum vini. Et confirmatur : quia omnis curatio ad acetoſum curatur per calefacientia : vt patet prima quarti de ephemera ex nauſeatiua ſatietate: vtputa per diatrionpipereon. Tertio aut acetoſitas illa fieret a calido aut a frigido : ſed non a calido : quia tunc magis acetoſaretur in ſtomacho iuuenis cauſonizantis, quàm pueri. Item magis hæc acetoſitas fieret in hepare quàm in ſtomacho. nec a frigido : quia tunc magis acetoſaretur in ſtomacho ſenis quàm pueri. conſequens eſt contra experientiam. In oppoſitum eſt Auicen.

Primo notandum de intentione Auicen. ſecundo can. capit. 3. quòd acetoſitas fundatur in ſubſtantia ſubtili frigida : propterea mixta ſubtilis ſubſtantiæ frigida ſecundum plurimum ſunt acetoſa ſicut acetum : aut facilè ad acetoſum tranſmutabilia vt lac, & aqua hordei. Secundo notandum quòd de intentione eiuſdem acetoſitas prouenit ex conuerſione dulcedinis: cum diminutione caliditatis in eo qđ digeritur. & hoc ſecundum plurimum fit per viam corruptionis ſicut in lacte, & aqua hordei : aut prouenit a digeſtione ponticitatis cum augmento caliditatis & humiditatis. & hoc ſecundum plurimum fit per viam digeſtionis : ſicut in fructibus qui ex pontico conuertuntur ad acetoſum : ſicut apparet in vuis, piris, pomis, & ſimilibus. Tertio notandū huiuſmodi tranſmutationem ad acetoſum fieri : quandoque a caliditate digerente, quomodo fructus a principio pontici : ſicut poma, pira, & ſimilia, de quibus ſupra, tranſmutantur per caliditatem ſolis: & etiam per propriam caliditatem digerentem, & permiſcētem partes aqueas, & aereas cum ſicco terreo ad acetoſitatē: quæ acetoſa licet de frigiditate minus habeant quàm pontica ex quibus generantur : aliquando tamen magis infrigidāt quàm ipſa propter maiorem penetrationem eorum ſubſtantia magis ſubtiliata. Quandoq; vero hæc tranſmutatio ad acetoſum fit a caliditate corrumpente : ſicut vinum a caliditate putreſaciente corrumpitur in acetoſum, quod remaneat frigidum partibus calidioribus reſolutis: licet remanentibus in eo quibuſdam partibus acutis, & magis exacutis a caliditate putrefaciente remanēte in eo mordicatio ſatis fortis. & hoc modo lac, & aqua hordei corrumpuntur ad acetoſum tam a caliditate continentis, quàm a caliditate ſtomachi. Quarto præmittendum caliditatem ſtomachi naturalem fortem propter multitudinem calidi naturalis : ſed non intenſam valde optime etiam conuertere lac, aquam hordei & ſimilia, facile acetoſabilia in bonum chylum. Si vero hæc caliditas eſſet multa & intenſa valde : quàmuis naturalis fortaſſe corrumperet huiuſmodi ad acetoſum: ſicut econtra ipſa exiſtens multa intēſa nec obtuſa multo humido corrumperet huiuſmodi ad fumoſum. Ex his infertur quòd lac in puero febriente eſt aptum acetoſari propter extraneationem caloris ſtomachi, & eius obtuſionem a multo humido ; ſed magis in ſtomacho frigido complexionaliter habente caliditatem diminutam in quanto : ſed in iuuene febriente habente ſtomachum complexionaliter calidum cum multitudine caliditatis in quanto & in quali corrumperetur ad fumoſum : & corruptio ad acetoſum de qua ſupra non eſt apta ita fieri in iuuene : cum calor eius non obtundatur humido ſicut calor pueri : ſed magis eſt aptum lac in eo corrumpi ad fumoſum. in ſenibus vero propinquis iuuentuti iudicium eſt medium : ſed diſtantes parificantur pueris. Et ex his infertur omnem acetoſationem, ſiue naturalem ſiue præternaturalem fieri a caliditate aucta, aut diminuta : non autem a frigiditate pura. Cuius ratio efficax eſt : quia ſi fit naturalis, fit a caliditate digerente. ſi vero præternaturalis, fit a caliditate corrumpente. videmus enim lac citius corrumpi ad acetoſum in continente calido quàm frigido : vtputa in æſtate quàm in hyeme.

Et ex his facilis eſt ſolutio ad rationem ſuadentem oppoſitum. nam manifeſtum eſt ex notatis in quæſtione in aliquo puero lac corrumpi ad acetoſum, in aliquo ad fumoſum · nec hoc eſt contra mentem Gale. in loco ibidem allegato. Et ſimiliter patet reſponſio ad ſecundum. Et cum auctoritates dicunt acetoſitatem fieri a frigido non eſt intelligendum quòd fiat a frigiditate pura : ſed a caliditate diminuta : licet tamen ſecundum plurimum corruptio ad acetoſum fit curanda cum calidis. Et ſimiliter patet ex dictis reſponſio ad vltimum. Et ad confirmationem dicitur chylum in hepate poſſe corrumpi ad acetoſum tam merito diſpoſitionis ipſius, quàm merito diſpoſitionis hepatis ipſum tranſmutātis cum caliditas eius eſt notabiliter diminuta in quanto, & in quali : vnde flegma acetoſum frequenter in eo generatur, ſicut in eo vehementer ſupercalefacto. & ex chylo valde calido, vel ad fumoſum corrupto humores : aduſti & fumoſi generantur.

De cura cauſonis. Cap. XLIII.

Eſt cura tertianæ puræ.

In præſenti parte Auicen. curans cauſonem ponit curam eius a principio vſq; ad declinationem. ſecundo curat ipſum in declinatione. ſecunda ibi {Et in fine eius da in potu.} prima in duas. nam primo ponit can. attendendum in cura eius. In ſecunda parte pro cura accidentium remittit nos ad loca ſuperiora : & cum hoc aliqua ipſorum curat. ſecunda ibi {Et cura accidentium eius ſuperflua.} prima diuiditur in ſeptem partes ſecundū quòd ſeptem ſunt canones. Partes patebunt. Primus canon. Cura cauſonis eſt cura tertianæ puræ : intellige de cauſone a cholera pendente. probatur : quia eadem eſt cauſa vtriuſq; .ſ. cauſonis, & tertianæ tam continuæ quàm interpolatæ : quia eadem materia cholerica. Vnde eædem intentiones exiguntur in vtraq; : & non eſt differentia illarum niſi ſm magis & minus. Cauſon autē pendens a flegmate multum aſsimilatur in cura tertianæ nō puræ: cū materia vtriuſq; ſit ex commixtione choleræ cum flegmate : licet in cholera nota magis dominetur flegma quàm in flegmate ſalſo.

Et cum indiget euacuatione, ſicut cum illis quæ dicta ſunt: tunc feſtinatio eſt melior : Complementum vero eſt apud digeſtionem,

Secundus can. Cum indiget euacuatione cum illis, aut ſimilibus quæ dicta ſunt in cura tertianæ : tunc feſtinatio, & feſtina euacuatio eſt melior quàm in tertiana, cum pendeat a pluri materia & magis furente quàm tertianæ. ſecundo dicit quòd complementum .i. completa euacuatio quę dicitur eradicatiua fiat apud digeſtionem. i. materia digeſta : & hoc eſt verum niſi materia ſit valde furioſa. nam in eo caſu oportet eradicatiue euacuare iuxta poſſe etiam ab initio.

Et non flebotometur. fortaſſe enim inflāmabit eos : & fortaſſe iuuabit eos : ſi fuerit illic turbiditas, & rubedo.

Tertius can. Quòd cauſonizans non flebotometur ſecundum plurimum. fortaſſe enim flebotomia inflāmabit eos perducendo ad humorum cholericorum ebullitionem : & forte iuuabit eos : & ſi fiat illic tenebroſitas & rubedo. i. vrina rubea groſſa ſignificans choleram facientem cauſonem: aut etiā flegma ſalſum eſſe ſanguini commixtum. appellauit autem ipſam turbidam · quia quando eſt mixtio ſanguinis color vrinæ cum a citrinitate tēdit in rubedinem opacam, ſiue obſcuram atteſtatur ſanguini. hoc autem raro eſt, quare raro in cauſone competit flebotomia : ſecundum plurimum enim cauſones fiunt in valde cholericis : in quibus eſt parum de ſanguine parum permixto cum cholera: raro itaq; in cauſone competit flebotomia ſiue pendeat a cholera, ſiue a flegmate ſalſo.

Verum indiget ſubtiliatione, & regimine vehementiore, & infrigidatione actu eius quod ipſi ſumunt.

Quartus canon. Verum indiget ſubtiliatione. ideſt vt medicus ſubtiliter ſe gerat in cura cauſonis. eſt enim ægritudo valde periculoſa. Aliter. ſubtiliatione .i. diæta ſubtili, & magis ſubtili quàm in tertiana pura interpolata, aut continua cum ſit ſæuorum accidentium, & velocioris terminationis : & indiget regimine vehementiori. ſ. infrigidatiuo : vt non ſolum ſumat : ſed etiam exterius frigida applicentur : & infrigidatione actu eius quod ſumunt. debent enim eſſe actu frigida, & potentia. nam multo maiorem exigit infrigidationem, quàm tertiana.

Et cum times caſum virtutis eſt neceſſarium cibare eos, quamuis non appetant, & proprie in eo ex quo reſoluitur res plurima : multotiens enim aduenit eis boliſmus propter priuationem ſenſus.

Quintus canon. Cum times caſum uirtutis eſt neceſſariũ cibare: quamuis non appetant: & proprie eſt cibatio neceſſaria in illo in quo reſoluitur res plurima. ſcilicet ex ſpiritibus & humoribus & ex humido ſubſtantifico: ſicut ſunt cholerici habentes humores, & ſpiritus ſubtiles, & poros latos, & os ſtomachi debile. Multotiens enim aduenit boliſmus, qui fit in eis propter priuationem ſenſus ori ſtomachi ſequentem caliditatem adurentem, exiccantem, & indurantem ſuperficiem oris ſtomachi, & neruos qui deſcendunt a cerebro, & os ſtomachi ad dandum ſibi ſenſum. hoc enim poſuit ſuperius cauſare boliſmum, qui eſt fames membrorum ſtomacho cibum renuente.

Et indigent lenificatione in principio fortiori.

Sextus canon. Et indigent lenificatione. id eſt ventris lenitione in principio fortiore. ſcilicet quàm tertiana: eo ꝙ venter in cauſone eſt magis ſtypticus propter maiorem caliditatem reſoluentem, & ſeces exiccantem. Debent enim hæc lenificantia dari in maiori quãtitate: & cum hoc frequẽtius iteranda ſunt, & humectanda, ſiue ſint clyſteria, ſiue ſumpta per os: & cum hoc ſunt magis infrigidantia, & humectãtia ſicut ſunt clyſteria cum decoctione matrum violarum, in quibus ponatur ſuccus anguriæ, cucurbitæ, oleum violatum, parum camphoræ, & etiam caſsia. Et ſimiliter lenientia per os ſicut manna, caſsia cum decoctione prunorum, tamarindorum, violarum, & ſimilium. Gentilis dat vnc.iij. ſyrupi violati cum modico mucillaginis pſylij: quod eſt cõueniens ſi venter ſit facile lenibilis: & hæc non ſolum dantur ad educendũ ſuperfluitates ſtomachi, & inteſtinorum: ſed ad infrigidandum & prohibendum ne materia conuertatur ad aliquod membrum nobile.

Et indigent curationibus febris acutæ prædictis ſecundum omnes ſpecies narratas.

Hic ponit ſeptimum canonem. ſecundo deſcribit quaſdam medicinas huic canoni deſeruientes. ſecunda ibi {Et quandoque conueniens eſt.} In prima parte dicit quòd indigent curationibus feb. acutæ ſecundum omnes ſpecies narratas, quæ ſunt ſex, de quibus ſupra in capitul. feb. acutarum. extinguitur nanque caliditas vehemens in feb. acutis cum infrigidatione aeris. ſecundo cum infrigidatione cibi. tertio cum epithematibus. quarto cum medicinis ſumptis ſcilicet aquis ſyrupis & ſimilibus. quinto cum his quæ tenentur in ore. ſexto cum clyſteribus.

Et quandoq; conueniens eſt vt dormiant apud teporẽ paruum feb. ſuper aquam tamarindorum. Et quãdoq; ponitur in ea parũ camphoræ, et diligitur eis ſyrupus acetoſus, aut emulſio ſeminis portulacæ, aut emulſio ſeminis endiuiæ: & melon alkin eſt bonus valde. Et ſit contentus potatione aquæ frigidæ ſecundũ ꝙ diximus illud. Si autem non fuerit quod prohibeat detur in potu de ea etiam vſq; ad ſatietatem. Et fortaſſe aduenit eis permixtio mentis, & obliuiſcuntur petere aquã. quare oportet vt ſorbeant de ea paulatim ſorbitiones plurimas: & proprie in eo cuius linguam vides ſiccam.

Hic ponit quædam ſumenda iuxta quartum modum infrigidandi: quorum primum. ℞. tamarindorum. vnc.ij. incidantur & infundantur in vnc.vj. aquæ & colentur, & exprimantur de qua accipiantur. ℥. iiij. camphoræ gra.iiij. ſuper hanc aquam dormiat tepeſcente febre: quia tepor communiter eſt in mane. infrigidat enim, lenit ventrem, & cor confortat. Concedit enim ſomnum ne per vigilias virtus medicinæ diſſoluatur. Et quamuis camphora excitet vigilias. ſecundo cano ſua ſiccitate, aut ſuo odore: tamen multo magis iuuat infrigidando, & cor confortando. Secundum eſt ſyrupus acetoſus ſimplex: & per hunc intellige reliquos ſicut ſyrupum acetoſitatis citri, lymonis & ſimilium. Emulſiones etiam ſeminis portulacæ frigidæ & humidæ in ſecundo. Item emulſio ſem. endiuiæ & ſimilium, ſicut ſem. papaueris ſunt præſtantes, & melon alkin. i. anguria eſt bonus: & ſit contentus potatione aquæ frigidæ. Secundum quod dixit ſuperius in capit. de curationibus generalibus feb. putridarũ. illius enim potus vſq; ad ſatietatem eſt vltimus in extinguẽdo. Sed obſeruentur octo, aut plures de conditionibus ibidem poſitis, nulla enim eſt feb. in qua conueniat huiuſmodi potus ſicut in cauſone, cum ſit reliquis magis incenſiua. Et ſubdit ꝙ fortaſſe ſibi aduenit permixtio mentis: & obliuiſcuntur petere aquam. quare oportet vt ſorbeant. i. cogantur de ea paulatim ſorbitiones plurimas: & proprie in eo cuius vides linguam ſiccam, & arentem ſignificantem. ſ. magnum incendium.

Et cura accidentia eius ſuperflua cum eis, quæ diximus in capitulis ſuis. Et oportet vt caueatur in eis ſuperfluitas ſanguinis narium. eſt enim de eis in quibus magnificatur timor apud eos. Et oportet vt obſeruetur anhelitus eorũ, & non dimittas partes pectoris ſpaſmari. Et oportet vt obſerues capita eorum cum aceto & oleo roſa. & ſandalis & aqua roſa. & camphora & his ſimilibus: & embroches cum decoctionib. in quibus decocta ſunt ea quæ diximus. Et quando fortes ſunt in eis vigiliæ: tũc cura eos, et non eſt malum vt in potu des ſyrupũ de papauere, etiã et ſi ſit de nigro in huius diſpoſitione.

In hac parte ſuperius diuiſa pro cura accidentium remittit nos ad dicta ſuperius: & exemplificando de his accidentibus dicit quòd oportet vt caueatur ſuperfluitas fluxus ſanguinis narium. Eſt enim de eis accidentibus in quibus magnificatur timor apud eos. Ego enim cum nõ poſſem in cauſonizante fluxum ſanguinis narium conſtringere, baineaui ipſum in atheſi vſq; ad collum donec ſanguis conſtringeretur, & rigeret: & eadem die ſanatus eſt a fluxu ſanguinis, & a cauſone. ſecundo dicit quòd oportet vt obſeruentur, ideſt conſeruentur eorum anhelitus, & non dimittantur partes pectorales ſpaſmari propter caliditatem exiccantem, & contrahẽtem muſculos, & neruos. Hoc autem fit cum frigidis & humidis applicitis pectori, collo, & capiti: ſed de hoc ſuperius præceſsit capitulum intitulatum de conſtrictione anhelitus. Et tertio dicit oportere obſeruari capita eorum cum his. ℞. aceti. vnc.j. olei roſa. aquæ roſ. ana. vnc.ij. ſandalorum. ʒ. ij. camphoræ gra. v. & his ſimilibus ſicut ſuccis infrigidantibus ſicut lactucæ & ſimilium embroches. & embroches cum decoctionibus in quibus decocta ſunt ea quæ diximus. ſ. in cap. de dolore capitis, quæ ſunt infrigidantes, & humectantes, & confortantes, & ſomnum prouocantes: & per embrochas intellige embrochas proprie ſumptas, & epithemata hæc enim ſiunt pro regimine doloris capitis phrenitidis veræ, & nõ veræ tam præſeruatiuo, quàm curatiuo. quarto dicit: & quãdo fortes ſiunt in eis vigiliæ cura eos: ſed de regimine vigiliarũ ſuperius præceſsit capitulũ. Et ſubdit ꝙ procurãdis vigilijs non eſt malum vt des in potu ſyrupum de papauere, quamuis ſit de nigro qui eſt magis infrigidans, quàm ſyrupus de papauere albo. doſis eius eſt ab. vnc.j. vſq; ad unc.ij. hora ſomni.

Et in fine eius, da in potu trochiſcos qui conueniunt eis, ſicut ſunt trochiſci de camphora: & in illa hora conuenit eis ſyrupus acetoſus cum emulſione ſeminis cucumeris, & ſeminis endiuiæ & ſeminis portulacæ. de vnoquoq; eorum ſit pondus. drach. ij. & ſyrupi acetoſi ſit pondus. drach. xxv. vſq; ad. xxxv. ſecundum quod videtur.

In hac parte ſuperius diuiſæ curat cauſonem in declinatione. d. quòd tunc dentur in potu trochiſci qui conueniunt eis ſicut trochiſci de camphora: quorum deſcriptionem, & utilitatem uide a Meſue in ſuo antidotario diſtinctione octaua. tunc enim. ſ. in fine conueniunt trochiſci cum antea non conuenirent iuxta determinata ſuperius in fine capituli de generalibus curationibus feb. putridarum. doſis eorum pulueriſatorum eſt drac.j. cum unc.j. uini granatorum, aut acetoſitatis citri, aut arancii. & duabus unc. aquæ zuccaratæ, aut aquę acetoſæ, aut aquæ nenufaris. Et in illa hora, ſcilicet in declinatione conuenit ſyrupus acetoſus cum emulſione ſeminis cucumeris, ſemi. endiuiæ, ſemi. portulacæ ſecundum quòd tibi uidetur dare magis, aut minus infrigidantia: & magis aut minus prouocantia, in maiori aut minori quantitate. Auicenn. tamen ordinat aliter hanc receptam dicens quòd de unoquoque illorum ſeminum debent accipi. drachmæ ii. de ſyrupo acetoſo ſimplici. drachmæ uigintiquinque uſque ad drachm. x x x v. i. a. iii. unc. uſque ad. iiii. uel circa: & debet miſceri poſt ſe. cõtritionem: & poſtea exprimi. Sed nota

quòd

quòd iſtæ ſyrupus debet eſſe longus. non enim poſſet apte ſumi Tẽpore aũt noſtro hæc recepta eſt ſic ordinãda. ℞.ſem. cucumeris,endiuiæ,portulacæ. ana. ʒ.ij. contundãtur groſſo modo, & infundantur in vnc.v. aquæ calidæ per duas horas. poſtea exprimantur. & aqua illa expreſsionis ſem. illorum miſceatur cum vnc.ij.ſyrupi acetoſi ſimplicis breuis.

Et ſi fuerit illic vẽtris ſolutio: tunc dentur trochiſci de ſpodio conſtrictiui. Trochiſci boni. Recip.ſpodij,roſæ.ana.ʒ.ij.s. croci.ſextam.ʒ.vnius.ſem.portulacæ, ſem.endiuiæ ana.ʒ.iii. ſem.citru. ſem.cucumeris ana.ʒ.ii. ſandal. drach.i.s. ſucci liquiritiæ.amyli.ana.drach.i.camphoræ ſextam. drach. vnius. Et doſis eius ſit. drach.i Et iterum roſæ. drach.iiii.ſem.melonis.citruli, cucumeris, & portulacæ, omnium ana. drach.ii. croci.tertiam. ʒ. vnius.camphoræ ſextam. ʒ.vnius. gummi. amyli. dragaganti,ſucci liquiritiæ.ana drach.i. doſis eius.ʒ.ii. Et cũ declinat ægritudo manifeſte: tunc nõ eſt malum vti balneo: cuius aqua declinat ad frigus. Et illi in quibus magis diligitur balneum ex eis, ſunt quorum feb.eſt ex flegmate ſalſo.

Hic curat fluxum ventris in cauſone.d.ꝙ dentur trochiſci de ſpodio conſtrictiui.℞.ſpodii,roſa.quæ duo ſunt frigida & ſicca & ſtyptica.ana.ʒ.ii.s.croci ſextam.drach.j. ad cordis cõfortationem.ſe.portulacæ: ſe.endiuiæ quæ ſunt frigida & humida. ana.ʒ.ii.ſandali frigi.& ſicci.ʒ.j.s.ſucci liquiritiæ,amyli ana.drac.i.camphoræ ſextam.ʒ.vnius & mediã. doſ. drac.j. Et iterum alia deſcriptio. ℞.roſ.ʒ.iiii.ſem.melonis,cucumeris, citruli,portulacæ ana.ʒ. ii. & tertia.ʒ. vnius, camphoræ ſexta & medietas ſextę.drach.vnius.& ſunt.15.grana,gummi arabici,amyli,dragagãti,ſucci liquiritiæ.ana.drach.i.doſis eſt drach.ii.Cum declinat ægritudo tunc non eſt malum vti balneo quod declinat ad frigus. ſecũdo dicit ꝙ illi in quibus magis conuenit balneum ſunt quorum feb.ſ.cauſon eſt ex phlegmate ſalſo. Notandum ꝙ manifeſte declinante febre,& materia paucificata notabiliter vt non timeamus agitationem, & materiæ ebullitionem conuenit balneum aquæ declinãtis ad frigus: quia tepide tali tepiditate qualem habet aqua in quam impreſſerunt radii ſolis tẽpore æſtatis in cauſone cholerico ad infrigidãdum & humectandum. Sed in phlegmate conuenit balneũ aliqualiter calidius. quo balneo fiat pororũ apertio,& materiæ reſolutio quę ſua groſsitie eſt ineptior reſolutioni: cuius nõ expectata tanta digeſtione,nec tanta materiæ minoratione poſſet concedi balneũ in cholerica,quàm in flegmatica. eo quòd ſua groſsitie eſt ineptior reſolutioni: & eſt in ea timenda agitatio & dilatatio magis quã in cholerica. Et ex his habeamus concordiã inter. Gal.negantem balneum in cauſone flegmatica.tertio regi.acu.commento vltimo. & Auic.hic concedentem ipſum Gale. negat ipſum ante completã digeſtionem: quãdo tamen conceditur in cholerica: & in hoc nõ diſcrepat ab Auic. præterea nõ concedit balneum tepidum quale conceditur in cholerica: ſed calidius tepido: & idem ſenſit Auicen. CVRA.

Pro cura cauſonis in primis memorãdũ eſt doctrinæ Hip. prima aphoriſmorum. aphor. 6. Ad vltimas ægritudines &c. & quarta aphoriſmorum.aphoriſ.9. medicari in valde acutis eadem die ſi expedit.differre enim in talibus malum.cũ enim cauſon ſit ægritudo acuta valde oportet multum & repente ſubuenire & multiplicare remedia abſq; errore ſemper ſeruata virtute: ſed principaliter vacare circa intentiones in quibus conſiſtit vis curationis vt ſunt digeſtio,euacuatio, & extinctio caloris ſebrilis, & accidentium correctiuum. Quibus præmiſsis ſciendũ quòd cura cauſonis octo exigit intentiones.Prima eſt debitum regimen ſex rerum non naturaliũ. ſecunda euacuatio. tertia eſt caloris ſebrilis extinctio. quarta eſt digeſtio. quinta eradicatio. ſexta vrinæ prouocatio. ſeptima membrorum nobilium,& proprie cordis confortatio. octaua accidentium correctio. Regimen vero ſex rerum iuxta primam intentionem ſit excellenter frigi.& humi.& multo magis quàm in interpolata, aut continua in qua etiã diæta debet eſſe tenuis & tenuior quàm in tertiana pura, & excellenter frigida & humida.ita vt cibi & potus ſint actu & potẽtia frigida. Sed cũ timemus caſum virtutis propter accidentium ſæuitatem, & multã reſolutionem oportet cibare illos: & proprie qui ſunt cholerici,rari in poris,habentes ſpiritus, & humidum ſubtile,& os ſtomachi debile, etiam ſi pateretur boliſmum. Pro ſecunda intentione ſ.euacuatione oportet diligenter conſiderare an opus ſit flebotomia: quod cognoſcitur per vrinam rubeam groſſam,& habitudinem carnoſam & ſimilia: & in eo caſu flebotomia quàm citius eſt poſsibile: licet raro accidat vt in cauſone cõpetat flebotomia cũ ſecundum plurimũ corpora ſint cholerica,quorum ſanguis eſt paucus,cui cholera nõ eſt immixta: præmittatur tamẽ ventris lenitio cũ clyſteri ſi fuerit expediens:deinde ſequenti die poteris minorare cum medicina leniente,& eligente.vt ℞. floris caſ.vnc.i.vel mãnæ.vnc.i.diaprunis ſolutiui,aut electuarii de ſucco roſa. ana.ʒ.i.vſq; ad ii. ſm exigentiã,aquę decoctionis tamarindorum, violarũ quantum ſufficit, fiat potio. Si vero nõ ſit opus flebotomia: tunc prima die,aut quàmcitius fieri poteſt,ſoluendum eſt cum medicina ſupraſcripta,licet tñ frequẽter cholera multũ ſuperabundante: quãuis ſit mixta ſanguini oportet præmittere minorationem phlebotomiæ. hæc ſtant in diſcretione medici. Procuretur tñ deinceps vẽtris lenitio ſaltem cũ clyſteribus. vt. ℞. decoctionis matrũ violarũ lib.i.ſucci cucurbitæ.℥.iiii.olei roſ.olei violati an.vnc.ii.camphoræ gra.iiii.ſal.ʒ.ii.& tepidũ ſupponat. Tertia intẽtio eſt extinctio caloris feb.& perficit ſex modis poſitis in curatione ſeb.acutarũ.ſ. aeris infrigidatione. ſecũdo infrigidatione cibi & potus actu & potentia.tertio cũ epithematibus fri. & hum.æquali ſtypticitate participãtibus capiti, cordi, hepati, & renibus.hæc tñ omittenda eſſent tẽpore criſis, & maxime per ſudorem.quarto cũ ſyrupis: & huic maxime inter omnes febres conuenit potus aquæ frigidæ,ſyrupus de papauere,de acetoſitate citri,& ſimiles: & ex aquis aqua nenufaris,acetoſæ,portulacæ,& ſimiles.oportet enim multum infrigidare cũ huiuſmodi frigidis actu & potentia multum intenſis in gradu & multiplicatione in quantitate, Quòd ſi non poſſunt bibere multam aquã ſemel, detur in multis vicibus inter quas ſit mora parua. nam aliter fortaſſe excitaret caliditatem.quinto cum his quæ in ore tenentur, ſicut anguria, acetoſitas citri, & arantii & ſimilia. ſexto cum clyſteribus quibus ſupra. Et in hoc caſu aliquando conuenit balneum aquæ frigidæ, etiã in ſtatu ad extinctionem caliditatis: licet in declinatione iuxta textum conueniat aquæ tepidæ ſumptio ad frigidum declinantis in cholerica: ſed calidioris in flegmatica. Quarta intentio ſ.digeſtio perficitur cum oxyzaccara,ſyrupo de acetoſitate citri,limonis,de nenufare: & ſimilibus vſque ad ſyrupũ de papauere: ſed in flegmatica ſyrupus acetoſus ſimplex, oxyzaccara cum quibus modicum ſyrupi de fumo terræ poſſet admiſceri. Quinta intentio eſt radicatio perficienda cũ ſolutiuis de quibus ſupra in ſecunda intentione. verum poſſunt ſolutiua in flegmatica ſalſa diſtemperari cũ aqua lactis, tam in minoratione, quàm in eradicatione. Sexta intentio ſcilicet prouocatio vrinæ perficitur cum huiuſmodi. ℞.ſyrupi acetoſi ſimplicis vnc. ii. emulſionis ſem. communium frigid. vnc.iii. miſce. Septima intentio ſcilicet cordis confortatio, & membrorum nobilium perficitur cum huiuſmodi. ℞.trochiſci de camphora. drac.i. acetoſitatis citri, vini granatorum ana. vnc.i.aquæ acetoſæ. vnc.ii. Item cum triaſandal. Octaua ſcilicet accidentium correctio perficitur regẽdo fluxum ſanguinis narium, difficultatem anhelitus, phreneſim, vigilias, fluxum ventris, tam regimine curatiuo, quàm prohibitiuo.

De feb. ſanguinis. Cap. XLIIII.

Opinatus eſt Gal. quòd non ſit febr. ſanguinis a putredine ſanguinis. nam ſanguis cum putreſit ſit cholera et nõ eſt ſanguis.ſit ergo tũc fe. cholerica nõ ſanguinea: et ſit cauſon ꝑdictus, et tertiana: et curat eam,cum illa cura.

Poſtquàm Auicen. in præcedenti parte egit de febr. cholericis hic agit de ſanguineis: & habet tres partes. In prima ponit eſſentiam febr. ſanguineæ, & ſpecies eius. ſecundo ſigna. tertio curam. ſecunda ibi {Signa.} tertia ibi {Intẽtio in curatione.} In prima ponit opinionem Gal. cum rationibus ſuis. ſecundo ipſum reprobat. tertio proſequitur de feb. ſanguineis ſm opinionem propriam. ſecunda ibi {Hic uero ſermo eius eſt.} tertia ibi {Dicamus nunc.} In prima parte dicit Gal.opinatum fuiſſe non fieri febres ſanguinis a putredine ſanguinis. quod probat duabus rationibus. Prima. nam

cũ ſanguis putreſit fit cholera,& nõ eſt ſanguis . fit ergo tunc feb.cholerica, & nõ ſanguinea. tenet conſequētia : cum feb. humorales recipiāt denominationē a cauſa cõiuncta . Et iſtā rationē ponit Gal.2.de criſi.& 2. de differētijs. Et ex hoc ſequitur feb.factā ex putredine ſanguinis eſſe cauſonē, aut tertianā continuā,vel interpolatā :cũ præter has nõ ſit in aliqua ſe.cholerica.ſecunda ratio. hæc ſeb.curatur cura febriũ cholericarum . ergo eſt cholerica. tenet conſequentia : cum vnaquæq; feb. exigat curam propriam a cura aliarum diſtincta . accidens autem eſt manifeſtum : cum Gal. nõ diſtinguat ſeb. acutas in cura : ſed omnes ponit in cura ſanguineæ in de feb. ad Glauconem.&. 9. &.11. therapeuticæ.

Hic vero ſermo eius eſt contrarius ſermoni Hip.et contrarius ei quod eſt conueniens. Et plurimum quidem erroris eius eſt in ſermone eius : quando putreſit ſanguis fit cholera . Iſte enim ſermo facit opinari duas intentiones : quarum vna eſt , quòd quando putreſit peruenit ad hoc , vt fiat poſt putredinem , cholera . Et ſecunda quòd quando putreſit , tunc fit cholera, ſicut dicitur,quòd lignũ quando caleſit, fit cinis.

In pñti parte.Aui.intendens reprobare Gal. dicit ꝙ ex putredine ſanguinis nõ fit feb.ſanguinea . primo ponit propoſitionē quæ eſt origo & fundamētũ ſui erroris , ponēs illius ꝓpoſitionis duplicē intellectũ. ſecũdo arguit cõtra ꝓpoſitionē ſm illũ duplicē intellectũ.tertio de intētione Hip. concludit cõtra Gal.ſecũda ibi {Cõſideremus itaq;.} tertia ibi {Verum veritas ſana eſt.} In prima dicit quatuor. Primũ ꝙ hic ſermo Gal.ſ.ꝙ ex putredine ſanguinis non fit feb.ſanguinea eſt cõtrarius ſermoni Hip.& cõtrarius ei qđ eſt cõueniēs.i.veritati cõtratius.ſecundũ ꝙ plurimũ erroris ſui.i. origo & fundamentũ erroris ſui eſt in ſermone eius.i.in hac ꝓpoſitione ſanguinis quãdo putreſit fit cholera.tertiũ ꝙ iſte ſermo facit opinari duas intētiones.i.hæc ꝓpoſitio quãdo ſanguis putreſit fit cholera : poteſt habere duos intellectus . quorũ vnus eſt : qñ ſanguis putreſit peruenit ad hoc,vt fiat poſt putredinē cholera , ita vt cholera ſit terminus ſuæ putrefactionis.ſecũdus qñ putreſit tunc fit cholera.i.ita cito ſicut incipit putreſieri , incipit eius cõuerſio in cholerã. quartũ eſt exemplũ de ligno , quod qñ cõburitur fit cinis. põt enim hæc propoſitio,lignum qñ cõburitur fit cinis,habere duplicē intellectũ. primus ꝙ cinis ſit terminus cõbuſtionis ligni, ſicut dictũ eſt ſm primũ intellectũ : quia cholera eſt terminus putrefactionis ſanguinis, ſecundus ꝙ lignũ æque cito ſicut incipit comburi, incipit eſſe cinis,ſicut dictũ eſt penes ſm intellectũ quòd ſanguis æque cito ſicut incipit putreſieri,incipit eſſe cholera. Primo notandum pro declaratione primi dicti quòd dictum Hippoc. contra Gal.nõ habemus manifeſtũ in libris: quorũ notitia ad nos peruenit. aliqualiter tamē ex dictis ſuis primo epidemiarum : & in regi. acu. poteſt elici ex putredine ſanguinis poſſe fieri ſebrem ſanguineam .

Conſideremus itaq; in vnaquaq; duarum propoſitionũ.Intellectus vero primus eſt corruptæ acceptionis tribus modis : quorũ primus eſt,ꝙ ſanguis quãdo putreſit cõuertitur ſubtile eius ad cholerã malam,& ſpiſſum eius ad melancholiam, non ergo cum totalitate ſua fit cholera. Et ſecundus eſt ꝙ illud fit poſt putredinē:& noſtra conſideratio eſt in diſpoſitione putredinis. Et tertius eſt : quoniam poſt illud fit cholera : et non ſcimus an in ea ſit putredo , an non , nam plurima res putreſiunt , et ſeparatur ex eis ſubtile , et ſpiſſum , et non eſt in ſpiſſo , neque in ſubtili putredo: quoniam non eſt neceſſariũ vt ſit putridum id quod generatur a putrido. Fit enim ex putredine quod non eſt putridum. Et ſi generatio eius a putredine faceret putredinem eius neceſſaria, oporteret vt ſpiſſum cinerulentum iterum eſſet putridum. Eſſet ergo illic febris melancholica iterum . hoc ergo eſt illud quod facit eſſe neceſſarium expoſitio eius , quod primum intellectum eſt .

In parte præſenti intendens reprobare Gal.opinionem arguit contra propoſitionem quæ eſt fundamentũ ſuæ opinionis. primo ſm primũ intellectũ. ſecundo penes ſecundũ intellectũ.ibi ſecunda {Quòd vero intelligitur.} In prima parte dicit Auic.conſideremus itaq; in vnaquaq; duarũ ꝓpoſitionũ .i.cõſideremus ꝓpoſitionē dictã , quæ eſt ſanguis qñ putreſit fit cholera ſm vnũquēq; duorũ intellectuũ . ſecundo dicit ꝙ intellectus primus eſt corruptæ acceptionis tribus modis. i. tribus rõnibus:& nõ dicit ꝙ ſit ſalſus : ſed ſolũ corruptæ acceptus a Gal.quia dato ſicut eſt veritas ꝙ ſanguis quãdo putreſit tandē trãſmutetur in cholerã, ſaltē ſm aliquã eius partem a nõ ꝓpter hoc ſequit̃ ꝙ ex putredine ſanguinis nõ fiat fe. ſanguinea:immo potius oppoſitũ:quia qñ putreſit & non eſt adhuc trãſmutatus in aliquē humorē facit febrē:& certũ ē quòd illa eſt ſanguinea : quia eſt humoralis, & non cholerica , nec melancholica, nec phlegmatica cũ feb. debeat denominari a cauſa coniuncta eius.tertio dicit quòd primus modus,& prima ratio eſt ꝙ qñ ſanguis putreſit conuertitur ſubtile eius in cholerã malã.i.nõ naturalē: & ſpiſſum eius ad melancholiam. nõ ergo cũ totalitate ſua fit cholera.ſecũdus modus.i.ratio ſecunda eſt ꝙ illud.i.tranſmutatio ipſius in cholerã fit poſt putredinē : ſed noſtra cõſideratio eſt in diſpoſitione putredinis .i.dũ actu putret anteq̃ ſit ↄuerſus in cholerã facit febrem,& certũ eſt quòd illa nõ eſt niſi feb. ſanguinea vt ſtatim deductũ eſt. tertius modus.i.ratio tertia eſt ꝙ fit poſt illud. i. poſt putrefactionē cholera : & nõ ſcimus an illa cholera ſit putrida, an nõ. nã plurimæ res putreſiunt,& ſeparatur ex eis ſubtile , & ſpiſſum : & nõ eſt in ſpiſſo nec ſubtili putredo : quoniã nõ ē neceſſariũ vt ſit putridũ,qđ generat̃ ex putrido. fit enim ex putredine qđ nõ eſt putridũ. ſicut acetũ generat̃ ex vino per putrefactionē:qđ tñ nõ eſt putridũ:& ſimiliter vermis generatur ex putredine:q tñ nõ eſt putridus. Et ſi gñatio alicuius ex putredine faceret putredinē neceſſariã , oporteret quòd ſpiſſum cinerulentũ eſſet putridũ: & ꝑ ſpiſſum cinerulentum intelligit cineritiũ remanēs poſt putredinē humorũ. Ex quo ſequit̃ quòd cuicũq; febri derelinquēti cineritiũ poſt ſui humoris putredine complicaret̃ ſeb.melancholica,cũ cineritiũ illud ſit terreũ & melancholicũ qđ eſt contra experientiam. hoc eſt ergo illud qđ facit eſſe neceſſariũ expoſitio eius quo ad primũ intellectũ. Primũ inconueniēs quòd ſanguis cũ putreſit nõ totus cõuertit̃ in cholerã : ſed ſolũ pars ſubtilior & vnctuoſa.ſpiſſum vero eius & pars terreſtrior cõuertit̃ in melancholiã. ergo nõ omnis ſeb. ſequēs putredinē ſanguinis eſt numeranda inter fe.cholericas:neq; curãda cura ſeb. cholericarũ. Cuius oppoſitũ dicit Gal.locis allegatis.ſ.in de ſebrib. ad Glauconem.&.9.therap. ſecundum incõueniens eſt quòd ſanguis per tempus putret antequàm conuertatur ad choleram : & in illo tempore facit feb. & certum eſt quòd non poteſt eſſe niſi feb. ſanguinea cum adhuc non ſit in alium humorem tranſmutatus . tertium inconueniens , quòd dato quòd ſanguis poſt putredinem tranſmutetur in choleram ; ſtat tamen illam choleram non eſſe putridam : quia nõ omne quod generatur ex putrido eſt putridum : ſebr. itaque pendens a putredine illius ſanguinis non erit cholerica , nec phlegmatica , aut melancholica , vt manifeſtum eſt. ergo erit ſanguinea cum ſit humoralis .

Quod vero intelligitur ſecundo eſt mendacium : quoniam putredo eſt via corruptionis .

In parte pñti arguit Auic. cõtra ꝓpoſitionē Gal.penes ſecundũ intellectũ & quod eſt ſanguis qñ putreſit: tunc fit cholera.i.ꝙ æque cito ſicut ſanguis putreſit:tunc incipit eſſe cholera:& non datur tempus , neque inſtans in quo ſit verum dicere ſanguis putret : quin in illo nõ ſit verum dicere ſanguis eſt conuerſus in choleram : ſaltem quo ad eius partem ſubtilem : & hic per choleram intelligit choleram quæ eſt actu habens formam choleræ : & non intelligit per choleram,choleram in potentia,aut in cauſis ſuis . nam hic intellectus ſecundus non differt a primo. nam in ſanguine dum putreſit , licet habeat formam ſanguinis,eſt cholera in potentia, cũ tandem per putrefactionem in cholerã tranſmutetur. Hoc ſic præmiſſo arguit ſic. quod eſt in via corruptionis non eſt corruptum. ſed ſanguis eſt in via corruptionis , ergo non eſt corruptus : & ſic non eſt factus cholera : quia generatio huius choleræ non poteſt eſſe niſi per ſanguinis corruptionem .

Et putredo quidem non habet tempus : et conuerſio ſanguinis in choleram non fit niſi in tempore .

Hæc eſt ſecũda ratio. putrefactio ſanguinis nõ habet tempus.i.nõ exigit tempus:ſed cõuerſio ſanguinis in cholerã nõ

fit niſi

ſit niſi in tempore. ergo putredo ſanguinis non eſt conuerſio eius in choleram. tenet conſequentia: & maior eſt manifeſta: quia putredo ſanguinis incipit in inſtanti, ita vt nunc non ſit putridus: & immediate poſt hoc erit putridus: minor nota. ꝙ conuerſio ſanguinis in choleram exigat tẽpus. probatur: quia ante tranſmutationem eius in choloram, oportet præcedere alterationem quæ exigit tempus.

Contra hanc rationẽ Aui. inſtatur quia ſanguis non putridus poteſt incipere eſſe putridus: ita ſanguis tranſmutatus in choleram poteſt incipere eſſe trãſmutatus in choleram. ergo tranſmutatio ſiue conuerſio ſanguinis in choleram nõ magis exigit tempus, quàm putredo ſanguinis. Præterea. Sicut ante tranſmutationem ſanguinis præcedit alteratio: ita ante putrefactionẽ eius præcedit alteratio: humores nanq; ſani prius ad putredinem diſponuntur quàm putreant. aliter omnis alteratio prima in putredinem eſſet putrefactio & ſic nimia infrigidatio ſanguinis eſſet putrefactio: quod eſt contra diffinitionem putrefactionis. Reſpondetur præmittendo ꝙ putrefactionis, ſiue putrefacti eſſe ſanguinis non datur primum: ſed datur vltimum in quo non. Sed econtra tranſmutati eſſe ſanguinis in choleram datur primum. datur. n. primum in quo eſt cholera: & non datur vltimum ſanguinis: quia ſic duo inſtãtia eſſent immediata. Ex quibus ſequitur ꝙ inter quodcunq; inſtans in quo eſt ſanguis, & primum inſtans in quo eſt cholera cadit tempus medium, in quo eſt alteratio faciens ad trãſmutationem ſanguinis in choleram. non autem eſt neceſſarium inter non putrefactionem ſanguinis, & eius putrefactionem cadere tempus medium: & tũc ad primam rationem negatur maior: & ad probationem bene conceditur ꝙ humores ſani prius ad putredinem diſponuntur, quàm putreant, cum quo tamen ſtat ꝙ ſanguis, & alij humores non ſani proximi putrefactioni poſsint putrefieri ſine alteratione præcedente: ſed ſanguis quantuncũq; proximus naturæ choleræ non poteſt in choleram tranſmutari niſi alteratione præcedente, quę exigit tempus.

Et putredo quidem eſt corruptio accidens ſanguini, & eſt ſanguis, ſicut accidit in phlegmate & eſt phlegma, & non ſit cholera, neq; melancholia, niſi conuertatur poſt illud cum cõplemento putredinis.

Hæc eſt tertia ratio. ſicut eſt de putredine phlegmatis ita eſt de putredine ſanguinis: ſed poteſt eſſe ꝙ phlegma putreat & ſit phlegma: quia retinens formam & ſpeciem phlegmatis, & non conuerſum ad alium humorem. ergo poteſt eſſe ꝙ ſanguis putreat, & ſit ſanguis non conuerſus in cholerã nec melancholiam. tenet conſequentia per locum a ſimili: & antecedens eſt conceſſum a Gal. & ab omnibus medicis ponentibus febrem quotidianam pẽdere a putredine phlegmatis & ideo poſtea ſubdit: & ꝙ ſanguis non ſit cholera aut melãcholia niſi conuertatur poſt illud. i. poſt initium putredinis cum complemento putredinis in choleram & melancholiam. non autem conuertitur in choleram aut melãcholiam niſi principio ſuæ putredinis. Nota tamen Aui. hic per complementum putredinis nõ intelligere vltimum terminum putrefactionis: quia ille eſt incineratio: ſed intelligit ꝓceſſum putredinis in quo ſm partẽ eius ſubtilẽ & vnctuoſam cõuertit in cholerã & ſm partẽ groſſam in melancholiã: citius tñ conuertit in cholerã, quàm in melancholiam: quia illa eſt facilior tranſmutatio.

Verum veritas ſana eſt ſermo Hippocratis, quòd ex ſanguinis putredine generatur febris.

Hic concluditur contra Gal. de intentione Hip. d. veritas ſana eſt ſermo Hip. ꝙ ex ſanguinis putredine generatur fe. ſ. ſanguinea ſicut etiam ex putredine aliorum humorum generatur fe. ab eis denominatæ. hic tamen ſermo in libris Hip. ad nos tranſlatis non reperitur expreſſus. Sed præter rationes ſupraſcriptas eſt una efficax ad conuincendum dicentẽ ꝙ ſanguis cum putreſit eſt cholera: quia ſanguis putreſit, aut dum eſt, aut dum non eſt. Non eſt dicendum ſecundum: quia ſequitur contradictio. ſequitur. n. ſanguis putreſit, quando non eſt. ergo ſanguis putreſit, & ſanguis non eſt. & ex alia parte ſequitur. putreſit. ergo eſt: cum putredo ſit paſsio mixti quod putreſit quarto metheororũ. Si vero dicitur primum, ꝙ ſanguis putreſit quando eſt. ergo putreſit, quando eſt ſanguis. ergo vltimo putreſit, quando non eſt cholera. aliter ſequeretur ꝙ ſimul eſſet ſanguis, & cholera.

Dubitat Gen. vtrum ſit via concordiæ inter Auic. & Gal. Et dicit quòd ſic. nã omnes rationes Au. philoſophicę cõcludunt cum aliquo inſtanti, & tempore puſillo dari feb. ſanguineam a putredine ſanguinis: & hoc Gal. non negaſſet: ſed dixiſſet hoc tempus non eſſe de cõſideratione medici propter breuitatem ſuam: eo quòd poſt paruum tempus poſt initium ſuæ putredinis ſm partem vnctuoſam in choleram conuertit quæ paroxyſmat de tertio in tertium. ꝓpterea bonũ eſt incipiente ſanguine putrere vt curetur fe. inde pendens cura cholericarum. propterea Auẽzoar in ca. de fe. ſanguineis antequam faciat phlebotomiam ſuadet dari euacuãtia cholerã multiplicatã in ſanguine: & ſine dubio ſi vides cholerã in ſanguine faciendum eſt quod dicit Auenzoar: ſed ſi non ſit multiplicata, & ſit immixta ſanguini incipiendũ eſt a phlebotomia. nã per phlebotomiam tam ſanguis, quam cholera euacuabitur: ſed cum alii humores putrent non ſic facile vertuntur in alium humorem. ideo fe. ab eis pendentes. ſ. a phlegmate, cholera, & melancholia curandæ ſunt cura illis humoribus pertinẽte. ꝓpterea Gal. in ſuis dictis apparet varius: qđ ſibi bene imponit Auer. quarto colli. ita vt nunc concedat a putredine ſanguinis fieri fe. ſanguineã. ſ. pro paruo tpe: nunc vero neget. ſ. pro multo tpe licet Gẽt. ipſum dicat aliqñ locutum fuiſſe ſm opinionẽ cõiter conceſſam, aliquando aũt ſm opinionẽ propriã. Quòd autẽ Ga. fuit varius in dictis ſuis facile apparet. nã ſecundo de differentijs fe. ca. 6. dicit quòd pingue & ſubtiliſſimum ſanguinis cum putret in cholerã conuertitur. idẽ in ſecundo de criſi. ca. 9. dicit ad literã. Omnia genera fe. ſiunt ex cholera & eſt plurimum quod accidit in febribus. quædam ſiunt ex phlegmate: & hoc idẽ confirmat. c. 10. & 11. dicit veruntamen cum incipit ſanguis putrefieri non remanet verus: ſed declinat ad cholerã. Conſtat igitur ꝑꝑ hoc fe. quæ prouenit a ſanguine quando putreſit proportionatur ad choleram. Oppoſitum tamen manifeſte apparet. 9. therape. & in multis aliis locis. vbi diſtinguit feb. ſanguineam in putridam, & non putridam. Item diuidit eam in epacmaſticã, paracmaſticã & homotenam. Concordia igitur ponenda eſt inter dicta ſua. & ipſum Aui. aliquo ex dictis duobus ſupraſcriptis. Item quia licet pendeat a ſanguine: multum tamen proportionatur in cura feb. cholericis: cum exigat notabiliter infrigidantia, & extinguẽtia. propterea eam inter cholericas reponit: non aũt ſic inter melancholicas: quia tarde groſſum eius in melancholicum conuertitur: ſubtile vero citiſsime in choleram.

Dicamus ergo nunc quòd febris ſanguinis eſt feb. putredinis & feb. calefactionis, et ebullitionis: quam nominauit Hippo. ſynocham concluſam ſine aliis.

In parte pñti Auic. agit de febribus ſanguineis ſm opinionem propriã. habet hæc pars tres partes. In prima diuidit fe. ſanguinis in duas ſpecies primas. In ſecũda diuidit eã in alias duas ſpecies. In tertia ponit modos terminationis eius. ſcđa ibi {Et eius ſpẽs} tertia ibi {Et eius cõſumptio.} prima ĩ duas. nã primo præmittit diuiſionẽ. ſecundo declarat mẽbra diuiſionis. ſecunda ibi {Et plurimũ ebullitionis eius.} In prima parte dicit quòd feb. ſanguinis eſt duplex. ſ. feb. putredinis. i. pendens a putrido ſanguine. altera eſt fe. ebullitionis & calefactionis. i. pendens a ſanguine ebulliente abſq; putredine, quã denominauit Hip. ſynocham concluſam ſine aliis. i. in hoc nomine ab alijs differente. Pro quo notandum de intentione Simonis Ianuenſis quòd ſynocha eſt feb. ex ſanguine non putrefacto. ſynochus vero eſt fe. ex ſanguine putrefacto. cuius tres ſunt ſpẽs ſm Gal. ad Glauconẽ. Epacmaſticus paracmaſticus, & homotenus: hoc aũt nomen ſynocha, non competit aliis febribus, neq; ſanguineis, neq; ab aliis humoribus pendẽtibus. Similiter hic terminus concluſa, idem ſonans quod vndique clauſa, quaſi vniformis non habens excreſcentias neq; occultas neq; manifeſtas, ſm analogiam ad aliquem diem non competit alicui febris: quia non febribus pendentibus ab aliis humoribus præter ſanguinem. neq; etiam ſynocho. nã ſynochus habet diuerſitates ſm tres ſpecies eius de quibus ſupra. Item ſm plurimũ ſanguis quando putret ſm aliquam eius partem conuertitur in alium humorem facientem aliquam exacerbationem ſm analogiam ad aliquam diem.

Contra. cholera ebulliens prope cor ſine putredine ſicut eſt

eſt poſsibile ex dictis ſuperius facit continuam concluſam: igitur &c. Reſpondetur negando antecedens: immo cholera ſiue putrida ſiue non putrida, putrens prope cor habet tepores occultos de tertio in tertium ſequentes ſuam proprietatem & formam ſubſtantialem ſm modum dictum in quæſtione de periodicatione: ſed ſynocha ſine putredine nullum habet teporem ſecũdum analogiam ad aliquem diem. hoc itaq; nomen ſynocha concluſa nulli alteri febri competit niſi ſanguineæ ſine putredine. his tamen terminis. ſ. ſynocha, & ſynochus medici quandoq; abuſi ſunt vnum pro alio accipientes: & quandoq; eos pro omnibus febribus acutis continuis concedentes. Quòd ſi quæratur an ab alio humore q̄ a ſanguine poſſet fieri feb. ebullitionis abſq; putredine. Dicendum quòd ſic, non tantum ab humore, ſed etiam ab humiditatibus ſecundis: ſed eam frequentius a ſanguine contingere: quia ſi calefiat notabiliter abſq; putrere propter ſui multitudinem poteſt notabiliter corpus calefacere: non ſic alii humores nec humiditates propter ſui paucitatem niſi putreãt. Quòd ſi ſecundo quæratur an ſanguis poſſet facere fe. non ſanguineam. Dicendum q̄ ſanguis tam putrens ꝙ non putrens poteſt facere febrem ephemeram inflammando ſpiritus, & non communicando vapores cordi ſicut materia bubonis. quarta aphoriſmorum & ſecundo de differentiis feb. & ita alii humores: Et nota ꝙ ſanguis non peccans in quantitate ſuperflua: ſed ſolum inflammatus. & cordi propinquus poteſt facere ſynocham ſine putredine: licet ſm plurimũ adſit multitudo ſanguinis eum facit eam.

Et plurimum ebullitionis eius eſt ex oppilatione ſuffocãte caliditatem: & quandoq; ſit a cauſis alijs quæ uehementes ſiunt ſupra uehementiam feb. ephemeræ: & nominantur profundi ſomni fortis.

Hic notificat mẽbra diuiſionis ſupraſcriptæ: & habet duas partes. In prima notificat febrem ſanguineam ſine putredine In ſecunda feb. ſanguineam putridam ſecunda ibi { Et uidetur Gal. } Prima iterum in duas. Primo notificat dictam febrem per cauſas. ſecundo per comparationem ad alias febres ſecunda ibi { Et eſt de ſumma. } In prima parte dicit. primò ꝙ plurimum feb. ebullitionis ſanguinis abſq; putredine cauſatur ab oppilatione ſuffocante caliditatem: & quandoq; ab aliis cauſis ſiue corporeis, ſiue primitiuis quæ ſunt vehementiores quàm cauſæ fe. ephemeræ. Dicit ſecundo ꝙ hæc ſynocha ſine putredine nominatur ſomni profundi. ſ. quia ab eo ſiat difficilis excitatio & fortis quia longi. vel ſi ly fortis ſit caſus nominatiui hæc feb. nominatur fortis. ſ. in inflammãdo. Primo notandum circa primum dictum ꝙ ſanguis eſt difficilius inflammabilis quàm ſpiritus: tum quia groſſus tum quia habet plus de frigiditate reſiſtente inflammationi quàm ſpiritus. ideo cauſæ potentiores requiruntur ad inflammandũ ſanguinem quàm ſpiritum: licet tamen cauſa per ſe calefaciẽs ſpiritus ſit intẽſior, quàm cã calefaciens ſanguinẽ cũ ſpiritus ſit calidior ſanguine, & nihil agat ultra gradum propriũ. Secũdo notandum pro declaratione ſecũdi dicti ꝙ ſynoca ſine putredine eſt ſomni lõngi & profundi propter multitudinẽ uaporum humidorum facientium ſomnum ſui multitudine, oppilante uenas ſubethicas: non ſic ſynochus putridus cum uapores ſui ſint acuti non maleebres. Tertio notandum quòd licet oppilatio ſiue in poris, ſiue in venis prohibendo uaporum tranſpirationem, & calidi euentationem poſſet eſſe cauſa fe. caliditatẽ intendẽdo: tñ ſi eſſet fortis & extrema poſſet calorẽ abſque feb. in paruo tempore extinguere: & hoc dicere poſſumus de intentione Gale. ſecundo de accedenti. de cauſis morbi frigidi: poteſt tñ ſanguis intendi ab aliis cauſis, ita ut faciat febrem abſque eo ꝙ oppilatio ſit cã incenſionis:

Et eſt de ſumma feb. q̄ ſunt inter febres putredinis, et febres ephe. quæ differt a febribus ephe. propterea ꝙ calefactum primum in ea eſt humor: & differt a febribus putredinis: quoniã non eſt ei putredo, et eſt feb. acuta: non febris ephe. neq; febrĩs hectica, neq; feb. putredinis. Et multoties quidem permutatur ad feb. putredinis: aut feb. hecticam. Et multotiens quidẽ facit eam currere Gal. curſu febrium diei.

Nunc facit quod dictũ eſt: & dicit hanc febrẽ eſſe de ſumma. i. de numero febrium mediantiũ inter putridas, & ephemeras, differentem ab ephemera, quia in illa primum calefactũ. i. immediatũ qđ eſt cã coniuncta feb. humoralis eſt tã humor, quàm uapor: ſed humor nõ eſt primum calefactum, nec cauſa coniuncta ephemeræ: immo ſpiritus. differt vero a putridis: quia in ea non eſt putredo: ſed eſt feb. acuta: quia eſt feruorum accidentium, & citæ terminationis, & non eſt ephemera neq; hectica: quia hectica eſt caliditas facta: ſynocha uero ſiẽs Vltimo dicit ꝙ multoties permutatur ad putridam aut hecticam: & hoc eſt clarum. Et multoties Gal. numerat eam inter ephemeras. Primo notandum ꝙ ſynocha ſine putredine eſt media inter ephemeras, & putridas per abnegationem. ut declarat Auice. in textu & eſt aliquo modo media per participationem. uam communicat aliquo modo cum ephemera: quia cauſa coniuncta eius eſt vapor ſanguinis non putridus & ſimiliter cã ephemeræ eſt ſpiritus qui eſt uapor ſanguinis, aut ſaltem genitus ex parte ſubtiliſsima ſanguinis, exiſtens ſicut napor eius. Et propter hanc cãm Gal. 8. & 9. therap. numerat eam inter ephemeras ſicut hic dicit Auic. Cõmunicat ẽt cũ putridis, quia cã eius coniuncta eſt humor ſicut eſt putridarum:

Dubitatur utrum feb. ſanguinea putrida neceſſario ſequatur ſanguineam non putridam. Et uidetur ꝙ ſic: quia ſanguis calefit antequam putreat: ergo prius accenditur ſanguis ſine putrere, antequam putreat. Tenendum eſt ꝙ licet ſecundũ plurimum ante febrem ſanguineam putridam feb. ſanguinea non putrida præcedat aut neutralitas eius: Eſt tamen poſsibile ante ſynocham putridam non præcedere non putridam ſynocham, neq; eius neutralitatem. Primam partẽ huius cõcluſionis probat ratio adducta in principio dubii.. Secũda ueros ps probatur: quia poſsibile eſt ꝙ parua pars ſanguinis incipiat putrere diſtanter a corde, ita ut uapor eius non poſſet cordi cõmunicari: & poſtea putrente per partẽ poſt partẽ magna pte ſanguinis, incipiat neutralitas fe. putridæ nulla febre nõ putrida, aut neutralitate eius præcedente. Si aũt quæratur utrum ſynocha putrida poſſet conuerti in ſynocham non putridam. Dicendum illud non eſſe poſſibile niſi ſanguis leuiſsime putreret. in quo caſu reductionem recipere poſſet de intentione Gal. 2. aphoriſmorum aphoriſ. 17.

Et videtur Gal. quòd feb. ſanguinis non componitur cum reliquis febribus: quoniam putredo in ſanguine eſt communis omni humori. Et in hoc eſt contradictio quibuſdam intentionibus ſuis in quo non eſt neceſſe prolongare ſermonem quoniam non iuuatur cum eo medicus.

In præſenti parte notificat ſanguineam putridam: & primo facit hoc comparando hanc febrem ad alias febres. ſecundo explicando cauſas eius. tertio ponendo conditiones eius ſecunda ibi { Et cauſa quidem huius febris. } tertia ibi { Et hæc quidem. } Dicit ergo in prima parte uideri Gal. febrem ſanguinis non componi cum aliis febribus: quia putredo ſanguinis eſt communis omni humori. Dicit ſecundo quòd inter hoc dictum & quædam alia dicta Gal. eſt contradictio. in qua contradictione oſtendenda non oportet prolongare ſermonem: quia per huiuſmodi oſtenſionem non iuuatur medicus: immo potius impeditur ſicut dicit Auicenna in primo capitulo huius primæ fen. Primo notandum quòd hoc dictum Galen. ſcilicet quòd feb. ſanguinis non componitur cum aliis febribus elicitur ex dictis eius ſecundo de differentiis feb. capitulo decimo. Reuerti igitur eſt tempus dum dicebat eam, quæ eſt in ſanguine febrem ſimpliciorem his, quæ in aliis ſunt humoribus proportionabiliter. Secundo notandum quòd hic ſermo, Putredo ſanguinis eſt communis omni humori, poteſt intelligi dupliciter. Primo quòd ſanguis per putrefactionem ad uniuſcuiuſq; trium humorum naturam, & febrem perueniat in canticis. 68. Et uidetur Galeno quòd feb. generata ex ſanguine putrefacto ſit de genere cholericæ. Probabilius tamen eſt quòd cum putreſit ſanguis, & egreditur ab æqualitate ſua: ita ſcilicet quod augeatur calor, & fortificetur ſiccitas ratione augmenti, ſup ipſum generetur inde feb. de cholera citrina. Si uero augeatur & fortificetur humiditas & frigiditas ratione augmẽti phlegmatis in eo generatur inde feb. phlegmatica: & ſi ipſius frigiditas & ſiccitas intendantur ratione melancholiæ auctæ in eodem contingit inde feb. melancholica. hæc Auerr. & penes Auerroim vera ſunt, ſiue ſanguis mutet ſpeciem: ſiue remaneat

Quomodo putredo ſanguinis ſit cõmunis omnibus humoribus.

neat in ſpecie. ſecundo intelligere poſſumus putredinem ſanguinis eſſe communem omni humori: quia ſanguis ſit purus & ſolus in venis: & alij humores non ſunt actu ſed potentia in venis. vt videtur velle Auer. ſecundo colliget ad principium: & quòd per putrefactionem tamen in tres humores, & eorum naturam perueniat cum in ſanguine ſit cuicunque humori pars proportionata. Aut ſi monachi viam teneremus eſſet dicendum ſanguinem eſſe illam tertiam ſubſtantiam humoralem ſub certa & debita proportione, quam proportionem per putrefactionem mutando in illam triplicem ſubſtantiam mutatur humor manifeſte. Tertio notandum quòd hæc conſequentia. putredo ſanguinis eſt communis omni humori. ergo feb. ſanguinea non componitur cum aliis humoribus. valet penes Galenum iuxta primum & ſecundum modum: quia ſi ſaſiguis per putredinem acquirendo calliditatem & ſiccitatem vertitur in choleram: tunc ſit periodicatio de tertio in tertium proportionata choleræ: & tunc non periodicat alia febris cum non conuertatur ad naturam alterius humoris facientis febrem aliam. Nam ſi permutatur in choleram, non permutatur in phlegma, neque in melancholiam: cum exigant diſpoſitiones cõtrarias. ſecundo penes modum Auer. & philoſophorum ponentium quòd tantũ ſanguis in actu in uenis cõtineatur, & reliqui humores ſint in potentia: & penes modum monachi tenentis eſſe illam tertiam ſubſtãtiam debita proportione ſeruata. Et quia ſanguis variatur in alios humores proportione uariata per putrefactionem ualet hæc conſequentia. putredo ſanguinis eſt communis omni humori. ergo feb. ſanguinea non componitur cũ aliqua alia febre, cuius humor non præfuerit ſaltem in potentia, tam ſecundum philoſophos, quàm ſecundum monachum. Quarto notandum dictum Gal. primo de differentiis febriũ contradicere dicto eiuſdem ſecundo de differentiis febrium ca. ſecundo & ca. penultimo quare nota de his. In primo nanque loco dicit febrem ſanguineam non componi cum aliis febribus. In ſecundo loco dicit eam cum aliis febribus poſſe cõponi. Dicit enim ad literam. Si uero imbecillis facta fuerit hæc cauſa conſtituotur ei, vt non ſolum ſuperfluitates: ſed ipſe ſanguis corrumpatur, & putreſiat, & ſanguis accẽdatur. Sed Conciliator differentia nonageſima tollit hanc contradictionem. d. quòd in primo loco locutus eſt de febribus ſanguinis putrentis intra venas. in ſecundo loco de febribus ſanguinis apoſtemantis. Sed ne in aliis ſermonẽ prolongemus: quia hoc prohibet Auicen. tenẽdum eſt febrem ſanguineam tam ſine putredine, quàm cum putredine: ſiue illa putredo ſit in uenis, ſiue in apoſtemate poſſe coniungi cum aliis febrib. humoralibus, & cum hectica & cum ephemera antecedente eam. licet non cum ephemera ſubſequente eam ut declaratũ eſt ſuperius in dubio. vtrum ephemera poſsit coniungi cum putrida. Vnde dicendum eſt ſicut dicit Gen. quòd licet poſſet coniungi cum aliis febribus: illa tamen compoſitio nõ manifeſte comprehenditur: quia feb. ſanguinis obumbrat alias. vt dicit Iſaac quinto febrium. Ego tamen credo quòd ſi textus ille ſecundo de differentiis febrium bene ponderetur, nõ ſonet quòd feb. ſanguinis nunquàm componatur cum aliis febribus: ſed ꝙ rarius componatur, quàm aliæ febres inter ſe. dicit enim febrem ſanguinis ſimpliciorem eſſe febre aliorũ humorum: & non dixit eam nunquam componi cum aliis.

Et cauſa quidem huius febris eſt repletio, & oppilatio: & multitudo exercitij: et proprie non conſueti: et dimiſſio euacuationis: deinde vſus exercitij laborioſi: et quandoque facit putredinem in eo multa aquoſitas ſanguinis ex comeſtione fructuum aquoſorum: quare conuertitur ad putredinem. Et multitudo humoris crudi in ea eſt propinqua: quare præparat ipſum ad putredinem, ſicut qui generatur ex cucumere, et alkethed, et piris, et ſimilibus.

In præſenti parte ponens cauſam eius dicit primo cauſam eius eſſe oppilationem ſiue intrinſecam, ſiue extrinſecam. & ſecũdo repletionem tam quo ad vaſa, quàm quo ad uirtutem. tertio multum. i. longum & uehemens ideſt intenſum exercitium: & proprie cum corpus non fuerit cõſuetum. quarto dimiſsio euacuationis conſuetæ: & poſt ipſam uſus exercitii laborioſi non conſueti. quinto in cauſa quandoque eſt aquoſitas ſanguinis ex comeſtione fructuum aquoſorum, ſicut ceraſorum, perſicorum, & ſimilium: quorum aquoſitas non ſeparatur neque in prima, neque in ſecunda digeſtione: quare conuertitur ſanguis ad putredinẽ. ſexta multitudo humoris crudi, groſsi phlegmatici cum ſanguine mixti ſicut qui generatur ex cucumere, alkethed ideſt citrulis, & piris ſcilicet habentibus humidum male digeſtum, & his ſimilibus ſicut ſorbæ eſt cauſa propinqua præparans ad putredinem ſanguinis cui admiſcetur.

Et hæc quidem febris eſt continua, quæ nõ tepeſcit propter communitatem materiei, et eius adhærentiam vſque ad criſim, aut mortem.

Ponit conditiones huius feb. d. quòd hæc fe. eſt continua: quia non tepeſcit tepore manifeſto, neque occulto uſque ad criſim. i. eius bonam terminationem, vel ad mortem propter communicantem materiæ. i. multitudinem eius omnibus uenis communem, & adhærentiam. i. continuitatem eius in uenis omnibus. eſt. n. ſanguis in maiori quantitate & magis continuus in venis quàm alius humor: & per hoc differt ab aliis febribus humoralibus, quæ habent teporem manifeſtum, ſicut cõtinuæ proportionales: aut occultum ſicut cauſon ad aliquam diem. Et ſi inſtetur de febre unius paroxyſmi dicitur ꝙ licet non habeat teporem, neque excreſcentiam actu ſecundum analogiam ad aliquam diem habet tamen utrunque aptitudinaliter propter proprietatem in exiſtentem cuicunque humori. cap. de febribus apoſtemarum.

Hic ſum excuſatus a determinatione huius dubij. vtrũ poſſet ſanguis periodicare ſm analogiam ad aliquam diem. nam ſuperius dixi de hoc quantum eſt opportunum in quæſtione prolixa de periodicatione, quæ in hoc volumine eſt inſerta. Hic tamen memorandum eſt ſecundum plurimum hãc febrẽ eſſe continuam non habentem analogiam ad aliquam diem. Primo propter multitudinem replentem oẽs uenas, & etiam ipſum cor. ſecunda propter cõtinuitatem partium ſanguinis inter ſe. tertio propter caliditatem & humiditatem eius quæ diſponunt ad putredinem, ſicut econtra frigiditas & ſiccitas reſiſtunt putrefationi. quarto propter proprietatem eius inter omnes proprietates humorum minime reſiſtẽtem: quare cum incipit ſecundum aliquam partem inflammari, aut putrefieri facile inflammatio & putrefactio procedit in totum, & facit continuam vniformem uſq; ad criſim, uel ad mortem. Secundo dicẽdum quòd eſt poſsibile de ſanguine fieri febrẽ habentem periodum. nã poſsibile eſt aliquam partem ſanguinis ſolitam euacuari per fluxum hæmorrhoidum retineri, & retentam putrefieri & facere unum paroxyſmũ: & poſtea illa parte per putrefactionem conſumpta alteram ſimiliter reaggregari, & facere ſecundum paroxyſmũ: & ſic deinceps. Præterea. Ad quencunq; locum ſanguinis poſſet expelli naturaliter, ad eundem poteſt expelli præternaturaliter. Cum ergò ſanguis cõuerſus in ſecundas humiditates poſſet expelli extra uenas naturaliter, poſſet expelli præternaturaliter ſub forma ſanguinis, qui retentus in poris & putrefactus poterit facere unum paroxyſmum. & poſtea ſecundo iterum expulſus faciet alium: & de hac materia dictum eſt alibi, quantum eſt opportunum.

Et eius ſpecies ſunt tres. quarum ſaluior eſt paracmaſticus quoniam reſolutio in eo eſt maior quàm putrefactio incipiens cum difficultate, & non ceſſat minui. Deinde eſt homotenus & fortaſſe aſsimilatur. vij. diebus: & nequior eorum eſt epacmaſticus: quoniam reſolutio in eo eſt minor: quàm putrefactio.

Et eius criſis eſt uſq; ad ſeptimum ſecundum plurimum.

In præſenti parte primo ponit tres ſpecies ſynochi minus generales. ſecundo tempus durationis eius. ſecunda ibi [Et eius criſis.] In prima parte dicit quòd ſynochi tres ſunt ſpecies. quarum ſaluior eſt paracmaſticus incipiens cum difficultate, & procedit minuendo uſque ad finem. videtur enim totus declinatio, & huius diminutionis cauſa eſt: quoniam reſolutio uaporis putridi a corde, & corpore eſt maior quàm eiuſdem in eis multiplicatio. Deinde ideſt ſecunda ſpecies eſt homotenus qui fortaſſe ſimilatur ſeptem diebus ſcilicet in ſeuitate accidentium. vnde uidetur totus ſtatus. Cuius cauſa eſt: quia tanta eſt uaporis putridi reſolutio quantum

eiuſdem

a iuſdem in corda, uel corpore multiplicatio. Et tertia ſpecies nequior ideſt malignior eſt epacmaſticus qui procedit augendo: & uidetur totus eſſe augmentum. cuius cauſa eſt, quia vaporis putridi reſolutio eſt minor quàm eius multiplicatio. In alia parte dicit quòd eius ſcilicet ſynochi criſis, & terminatio ſecundum plurimum eſt uſque ad ſeptimum. i. non tranſit ſeptimum. Primo notandum quòd licet has tres ſpecies Auicenn. attribuat ſanguineæ putridæ, poſſunt tamen attribui ſanguineæ non putridæ. ut uoluit Gale. 9. therapeu. poſſunt enim plus de uaporibus non putridis a corpore reſolui, quàm de eiſdem multiplicari: & econtra, & æqualiter. Secundo notandũ quòd licet epacmaſticus abſolute, & ſm plurimũ ſit nequior quàm homotenus, & homotenus q̃ paracmaſticus: quia abſolutæ cæteris paribus eo deterius per uiam ſigni, & per uiam cauſæ plus multiplicari de uapore putrido in corpore, & corde quàm ſit illud quod reſoluitur in ſecundo loco tantum multiplicari quantum ab eo reſoluitur: attamen epacmaſticus terminatus ſecundum ſui extremum intenſius ad gradũ homoteni eſt minus malus quàm homotenus: & ſimiliter ſi terminetur ſecundum idem extremum ad finem paragmaſtici eſt minus malus quàm paracmaſticus ut patet.

Tertio notandum quòd licet paracmaſticus non uideatur habere niſi declinationem, homotenus ſolum ſtatum, epamaſticus ſolum augmentum. omnes tamen incipientes poſt principia generationis, ad ſalutem terminandi habent quatuor tẽpora penes accidentia condiſtincta. reliqua autem tempora propter breuitatem latent.

Sed dubitatur de paracmaſtica. nam ſi illud quod de uapore putido reſoluitur plus eſt quàm illud quod de uapore putrido multiplicatur. ſequitur quòd paracmaſticus non duraret niſi per vnum inſtans, aut nunquàm fieret. Secundum eſt contra mentem auctorum. ſed primum eſt impoſsibile: quia ſi ſic eſt paracmaſticus, ſenſibiliter lædit: & cum ſenſibilis læſio nec ſubito acquiratur, nec ſubito deperdatur: ſequitur quòd per tempus ante hoc fuit, & per tempus poſt hoc erit. Sed probatur: quòd non duret niſi per inſtans. nam quàm primo eſt: eſt maior reſolutio uaporis putridi a corpore, & corde quàm eſt multiplicatio a materia putrente. ergo quàm primo eſt deſinit eſſe: & ſic non durat niſi per inſtans. Dicendum ad hoc, q̃ ſit principium paracmaſtici eſt neceſſarium ut ſit maior in corde, & toto corpore uaporis multiplicatio quàm reſolutio. ad hoc multo maior ut ſit ſtatus. ergo neceſſarium eſt ut procedat augendo uſque ad ſtatum incluſiue: ſed hæc tempora non manifeſta ſunt propter breuitatem. ſola autem declinatio comprehenditur in qua ſit maior reſolutio uaporis putridi, quàm eius multiplicatio ſicut in declinationibus reliquarum febriũ materialium: nec eſt neceſſarium quòd declinatio ſubito tollatur: quia quamuis fiat maior reſolutio uaporis quàm eius multiplicatio: tamen tantum de eo multiplicatur, vt ſufficiet feb. conſeruare. Vtrum autem ſit poſsibile febr. durare per inſtans, non intendo ad præſens determinare: ſed apud tenentes dari ultimum neutralitatis decidentiæ, & nõ primum ægritudinis ſicut communiter tenetur, tenenda eſt pars negatiua quæſtionis. Apud uero tenentes dari primum ægritudinis tenenda eſt pars affirmatiua: nec propter hoc ſequitur ultimam latitudinem realem ſubito acquiri, aut deperdi: ſed ſolum latitudinem denominationis. Si uero quæratur utrum ex aliquo humore præter ſanguinem poſſunt fieri tres ſpecies dictę ſcilicet epacmaſticus, paracmaſticus & homotenus. tenenda eſt pars affirmatiua, nam poteſt eſſe cauſon epacmaſtica in qua plus de uaporibus putridis, aut non putridis multiplicatur in corde & corpore quàm illi qui reſoluuntur: & cauſon in qua res ſe habeat econtra: & cauſon in qua ęqualiter. Et ita occultabuntur tempora aliqua ſecundum quod dictum eſt in ſanguinea: licet etiam ſanguinea putrida non ſemper ſe habeat cõformiter: ſed in aliis febribus ſcilicet interpolatis, & continuis proportionalibus non ſunt huiuſmodi ſpecies attendendæ cum in ipſis tempora appareant manifeſte diſtincta.

Sed contra dictum huius partis inſtatur: quia tertiana continua terminatur in ſeptimo ut notat Gal. in commento illius aphoriſmi. tertiana uera ſeptem iudicatur parodis longiſſima. & tertio prognoſticorum: ſed propter ſubtilitatem & paucitatem materiæ citius quàm ſanguinea cum ſanguis ſit groſſior cholera, & maioris quantitatis, quæ duo faciunt ad prolõgationem feb. Dicandum quòd licet ſauguis ſit groſsior cholera, & maioris quantitatis: poteſt tamen ſanguinea æque cito terminari cũ tertiana continua: quia ſanguis eſt benignior & facilius obedit uirtuti digerenti, & euacuanti. Et ſecunda cauſa: quia tertiana continua habet tepores: neque etiam uirtus tantum irritatur ad expellendum ipſum. Præterea. Cauſon eſt breuior quàm tertiana cõtinua, & quàm ſit notha.

Nota tamen quòd dixit ſecundum plurimum: quia quandoque ſanguinea prolongatur ſupra decimumquartũ, cum ſanguis ẽ groſſus, crudus, ſicut ẽ tertiana pẽdẽs a cholera groſſa.

Et eius conſumptio eſt cum euacuatione, aut ſenſata, aut inſenſata. Et quandoq; permutatur ad cauſonidem, & ad ſirſen: & quandoq; permutatur cum infrigidatione plurima ad lethargiam: & quandoq; permutatur ad uariolas, & morbillum. Et quandoq; accidit in ea profunditas ſomni, & inflatio uentris, ex qua prouenit ſicut uox tympani, et non deponit eam uentris ſolutio cum rarificatione. Et quando ſolutio uentris non ualet, deinde egreditur aſaf uiridis lata proprie, eſt de ſignis mortis.

In præſenti parte ponit duos modos terminationis ſanguineæ. Primus modus eſt cum euacuatione ſenſata, ſicut per fluxum ſanguinis menſtrualis, hęmorrhoidalis, narium, per fluxum uentris, uomitum, per ſudorem, ſiue ſanguis ſub propria forma expellatur, aut in alios humores tranſmutetur: quãdoq; cum euacuatione inſenſata ideſt quia ſanguis in vapores conuerſus reſoluitur. ſecundo quandoq; permutatur ad cauſonidem, ſanguine in choleram tranſmutato: quòd ad ſirſen ideſt apoſtema capitis cholericum: licet etiam poſſet fieri apoſtema ſanguineum dictum ab Auicen. phlegmon in cerebro. tertio quandoq; permutatur propter nimiam infrigidationẽ ad lethargiam. i. ad apoſtema phlegmaticum in cerebro, quæ infrigidatio poteſt ſequi potum aquæ frigidæ & ſimilia. quarto quandoque ad variolas, & morbillos permutatur, & non ſunt. Et hæc permutatio accidit frequenter in pueris. quinto quandoq; accidit in ea profunditas ſomni dicti ſubet propter multitudinem ſanguinis, aut uaporum oppilantium arterias ſubetaneas, & rete mirabile, inflatio uẽtris ex qua prouenit uox ſicut tympani. ſ. cum uẽter percutitur. Eſt enim hæc diſpoſitio tympanites ſequens uentoſitatẽ & uapores groſſos propter actionem caliditatis extraneæ conuertentis humores in uentoſitatem, & uapores & non potentis ipſos reſoluere cum maior ſit humorum in illa conuerſio, quàm illorũ reſolutio propter uirtutis debilitatem, ad quæ adiuuat error digeſtiuæ hepatis, & ſtomachi: & non deponit eam uentris ſolutio cum rarificatione. i. reſolutione facta. ſ. cum his quæ uentri applicantur ſicut ſunt vnctiones, fomentationes, ſacculi uaporis & uentoſitatis reſolutiua. deinde egreditur aſafa. i. morbillus viridis, & proprie quando eſt latus; & eſt de ſignis mortis. ſignificatur enim per hoc debilitas uirtutis, & malignitas morbi. nã morbillus ille qui eſt puſtula quædam ſignificat ſua uiriditate malignam materiam, putredinem, & ventoſitatem: & ſua latitudine impotentiam uirtutis expellentis. quia ſi uirtus eſſet fortis eleuaret illam putredinẽ in cuspũ, cum materia faciens illã ſit calida.

Et nota quòd ſecundum plurimum hæc materia non eſt ſolum una puſtula, ſed plures: & hæc puſtula ſimul cum aliis iam dictis eſt de ſignis mortis.

De ſignis. Cap. XLV.

SIgna febris ſanguineæ ſunt adhærentia febr. & rubedo faciei, et oculorum: et inflatio uenarum, et temporum, et repletio completa abſq; rigore, et nõ eſt ſudor niſi apud criſim: et multoties aſſociatur ei pruritus in naſo, et in loco colli in quo ponuntur uentoſæ: et conſtrictio in anhelitu: et multoties accidit eis profunditas ſomni et difficultas ſermonis et eſt malum: et ſimiliter apoſtema gutturis. et duarum amygdalarum, et vuæ, et curſus lachrymarum: et caliditas eius eſt plurima propter humiditatem uaporoſam, et lacunalem non exiccatam, ſicut in cauſonide: at pulſus eius eſt magnus, leuis, plenus, uelox; frequens ualde, diuerſus non plurimæ diuerſitatis, et eſt minoris diuerſitatis, et uelocitatis quàm in cauſonide: et

non

nou eſt caliditas eius in termino cauſonidis et tertianæ fortis.

Hnc capitulnm habet tres partes. In prima pnnit ſigna febr.ſanguineę.In ſecunda ſigna permutatinnis eius. In tertia ſigna prolnngatinnis eius ex quibus dantur intelligi breuitates eius.ſecunda ibi{Signa autem permutationis.}tertia ibi{Signa uern lnngitudinis.}prima in duas. in prima pnnit ſigna communia febri ſanguineæ. In ſecunda ſigna propria ſpeciebus eius.ſecunda ibi {Illius quæ ex ea eſt.} Prima poſſet diuidi in tot partes,quot ſunt ſigna.partes patebũt legendo textum. Primum eſt adhærentia ideſt continuitas febr. abſq; tepore manifeſto,uel occultn ſecundum proportionẽ ad aliquam diem:& per hoc differt a reliquis febribus humoralibus. Secundum eſt rubedn faciei,& oculorum: & cauſa nota eſt. Tertium eſt inflatio uenarum totius ſcilicet & temporum ideſt uenarum & arteriarum quæ ſunt in temporibus propter multitudinem ſanguinis extendentem ſimul cum uaporibus eius. Quartum repletio completa ideſt communis toti corpori. Quintum nnn eſt rigor: quia materia nnn egreditur uenas. Sextum nnn eſt ſudor niſi dum fit criſis.ſ. per ſudnrem: qnia ſanguis nnn eſt aptus faciliter educi ſua groſsitie:& etiam dum fit criſis per ſudorem rariſsime fit euacuatin ſanguinis ſub forma prnpria. Septimum multoties aſſociatur patienti eam pruritus in naſo, & in loco colli, in qun cnnſueuernnt poni ventoſæ: quia natura tentat euacuationem per illas uias ſibi conſuetas. Octauum profunditas ſomni,& difficultas ſermnnis,& eſt malum.utrumq; enim iſtorum ſequitur nppilationem in arterijs ſubeticis:& eſt diſpoſitio in apoplexiam. eſt enim prima tertii unus modus apoplexiæ prnpter earum nppilationem. Nonũ eſt apoſtema gutturis,& eſt ſquinantiæ,& duarum amygdalarum,& eſt proprie ſynanchia,& vuæ propter multitudinem uenarũ in illis partibus exiſtentium de quibus ſanguis apoſtemans illas partes egreditur frequenter. Decimum curſus lacbrymarum prnpter multitudinem humiditatis,& caliditatem dilatantem meatus per quos lachrimæ expelluntur. Vndecimum caliditas eins eſt plurima propter multitudinem uaporum eleuatorum ab humiditate ſanguinea uaporoſa lacunari.i.ſe habentem in modum lacunæ aquę calidæ.eſt enim caliditas eius humiditati coniuncta: & nnn eſt caliditas ſicca, nec aſpera ſicut caliditas cauſonis. Duodecimum pulſus eius eſt magnus: qnia uirtus fortis: neceſsitas magna: inſtrumentum nbediẽs.lenis:quia non cnarctatus ſicut in principiis paroxyſmorum. Aliter leuis:quia non durus propter humiditatem.plenus propter multitudinem ſanguinis,& naporum cõtentam in uenis, & arteriis. uelnx,& frequens cum non poſſit ſatisfieri per ſolam magnitudinem.ualde.i. nntabiliter diuerſus: non tamen plurimæ diuerſitatis, & velocitatis quàm in cauſone.

Contra.qnia ſanguis eſt groſsior magis opprimens uirtutem,quàm cholera: ergo pulſus debet eſſe magis diuerſus, quàm in cauſone. Reſpondetur negandn conſequentiam: quia licet ratinne maioris grnſsitiei ſanguinis quàm cholerę deberet fieri in ſyuncha pulſus magis diuerſus,quàm in cauſone.attamen ratione intenſinnis caloris,& magis acuti in cauſone quàm in ſynocha: & quia cholera eſt magis horrida q̃ ſanguis ex quibus magis deiicitur in cauſone,eſt magis in en pulſus diuerſus quàm in ſynocha.ſecundo nnn eſt ſynochę caliditas ita intenſa,aut acuta ſicut caliditas cauſonis,& tertianæ:quia cholera eſt calidior quàm ſanguis:licet propter maiorem multitudinem vaporum in ſynocha quàm cauſone poſſit eſſe in en plus de caliditate.

Et illius quæ ex ea eſt a putredine caliditas, & accidentia ſunt vehementiora:& cura eius eſt difficilior,et magis ſimilis cum cauſonide. At uero ſubtilitas ſanguinis,et groſsitudo cognoſcitur propter illud quod egreditur de eo.

In præſenti parte ponit ſigna prima ſpecierum ſynochæ: & habet tres partes. In prima ponit ſigna ſynochæ putridæ. In alia ponit ſigna ſubtilitatis & groſsitiei ſanguinis. In tertia ſigna ſynochæ nnn putridæ addens alqnid de putrida.ſecnnda ibi{ At uero ſubtilitas.} tertia ibi { Et ſynocha feruida.} In prima parte dicit quòd ſynochæ putridæ accidentia ſunt vehementiora ſcilicet acuitas caliditatis, ſitis,dolor capitis,& ſimilia: cum uapores putridi ſint acutiores nnn putridis.& cura eſt difficilior cum in cura non putridæ frequenter ſufficiat ſola phlebotomia,& regimẽ infrigidans. in putrida uern præter has multæ intentiones ſcilicet digeſtio, mundificatio,& aliæ de quibus agitur in ſequenti cap. aſsimilatur enim curæ cauſonis cum per putredinem ſanguis ſm aliquam partem in chnleram cnnuertatur. In ſecunda partę dicit qnod ſubtilitas & groſsities ſanguinis cognoſcitur per illud quod egreditur ſcilicet de ſanguine, ſiue ſponte egrediatur,ſiue per phlebotnmiam,aut aliter egrediatur. Et nota huiuſmodi notitiam eſſe medico neceſſariam ut ſciat remedia ſm exigẽtias exhibere.grnſſus enim debet æquari per ſubtilia ntia,& viſcnſus per incidentia. & cõtrarie diſpoſitoa per contraria.his groſsities ſanguinis cngnoſcitur primo, quia non pnteſt exire ſine foramine latn.ſecundn ex cnlore, tẽdit enim in nigrum:uel ſi tendit in album per admixtionem phlegmatis grnſsi vides manifeſte phiegma groſſum inuiſcatnm cum en.tertio qnia qnando colligitur in aliquo vaſe lato habente fundum plannm fruſtũ eius coagulatum eſt altũ. quarto quia ſi fruſtum ſanguinis ſuſpendatur ſtiln in eo infixo ſtat ſuſpenſum ſtiln,& non ſcinditur. Item quia difficile eſt ſcindere ipſum cum re habente acutiem obtuſam. quinto ex complexione, habitudine, & regimine præcedente illius a qun ſanguis ille extractus eſt. Et cnntrariis modis cognoſcitur ſanguinis ſubtilitas.& tũc etiam intereſt cngnoſcere an declinet ad cholericam propter multitudinem cholerae ſibi admixtam: & quia rubedo ſua tendit in citrinitatem, ſicut melancholicus in nigredinem, & phlegmaticus in albedinẽ cum admixtinne phlegmatis groſsi,aut aquoſitatis: & putridus tendit in fuſcedinem,& viriditatem cum pallore.

Et ſynocha feruida eſt res magis ſimilis in principio ſui febri ephemeræ.uerum caliditas eius eſt paruæ mordicationis, et læſionis:inuenit ex ea inflammationem,et dyſpnœam:et eſt plurimum impreſsionis eius prope cor.putrida uero eſt æqualis,et ſimilis æquali ſecundum plurimum.

Hic ponit ſigna propria ſynochæ feruidæ quæ dicitur feruida:quia in ſanguine eſt feruor abſq; putredine: & nnn dicitur feruida, quia ſit feruidinr ſynncha putrida. Dicit ergo quòd eſt res magis ſimilis in principin ſui febri ephemeræ: quia habet in principin caliditatem mitinrem ſimilatam caliditati ephemeræ:ſed in proceſſu acutinrem:cum ſit facta intẽſior.verum caliditas ſua eſt paucæ mordicationis & læſionis ſcilicet in comparatinne ad ſynocham putridam, & inuenit patiens in ea inflammatinnem & dyſpnœam.i.anhelitus conſtrictinnem propter multitudinem ſanguinis ebullientis, & uaporum eius in uenis cordis in dextro uẽtriculn eius in uena chili, & in arteria adorti prnximis cnrdi.putrida uero eſt æqualis,& ſimilis æquali ſecundum plurimum in modn afflictinnis:non equidem in comparatinne ad ſynocham ſine putredine.illa enim eſt æqualior: ſed in cnmparatione ad alias putridas in quibus ſunt mainres diuerſitates in modo afflictionis,nt patet ex ſæpe dictis. Aliter eſt æqualis.i.media inter feruorem ſynochæ,non putridæ,& ferunrem cauſonis.

Signa uero permutationis eius ſunt cuiuſq; eorum,ad quod permutatur ut præſocationis, et apoſtematum gutturis, et duarum amygdalarum:et tu iam ſciuiſti ea:et ſigna uariolarum ſcies:et ſigna ſirſen,et doloris capitis,et permiſtionis mẽtis,et aliorum iam ſciuiſti.

Nnnc Auicen.ponit ſigna permutationis eius.d. quòd ſigna permutationis huius fe.ſ.ad aliũ morbũ ſunt ſigna cuiuſcunq; ad quod permutatur.i.ſigna cuiuſcunq; morbi in quem ſit hæc permutatio,nt præfocationis quãdo .ſ. permutatur ad pulmonem oppilans uiam anhelitus,cum apoſtemate aut ſine apoſtemate:uel ſynanchia.i.apoſtematũ gutturis, ſunt .n. ſynãchiæ apoſtemata gutturis:& duarũ amygdalarũ:quæ apoſtemata dicuntur proprie ſynãchiæ,& curã ſciuiſti .ſ.nona tertii.& decima tertii.& ſigna uariolarum ſcies quarto tractatu huius primæ fen.quarti.& ſirſen ideſt apoſtematis capitis, & dolor eius, & permixtionis mentis, & aliarũ paſsionũ capitis iam ſciuiſti prima tertii. Pro qua parte nntandum permutationẽ huius febr. ad iſtos morbos, uel accidentia poſſe intelligi,

intelligi, vel permanente febre parte aliqua materiæ ad hæc membra, quibus iſtæ ægritudines appropriantur permutata, quod pluries accidit, uel quia fiat critica febre recedēte, vel declinante.

Signa uero longitudinis eius, ſicut iam ſciuiſti ſunt ex poſtpoſitione ſignorum digeſtionis, et tornatilitate faciei: et diuerſitate diſpoſitionis eius in ſpatio ſuo ex additione, & ſtatione, & diminutione ita ut ſit, quaſi ipſa ſit tepida. Illud enim ſignificat quod ſanguis eſt plenus humore crudo.

In parte præſenti ponit ſigna lōgitudinis & breuitatis huius feb. ſecundo infert dies criticos in quibus terminatur. ibi ſecunda ⟨ Spatium vero criſis. ⟩ Dicit primo ꝙ ſigna longitudinis & breuitatis ſumuntur ex poſtpoſitione .i. tarditate ſignorum digeſtionis· & tu ſupple ex uelocitate eorum: quia ſi tardantur, prolongatur ægritudo. ſi uero uelocitantur, breuiatur ægritudo. ſecundo ex tornatilitate & extenuatione faciei, & eius contrario. quorum primum ſignificat breuitatē ſeruando humores ſubtiles. ſecundum prolongationem ſeruando humores groſſos. Et pro iſto facit aphoriſmus ſecundæ particulæ. Febricitantibus non omnino &c. tertio ex diuerſitate diſpoſitionis in ſpatio ſuo .i. in ſua duratione ex additione .ſ. epacmaſtica: & ſtatione .ſ. in homotena: & declinatione .ſ. in paracmaſtica. Nam additio ſi morbus mortalis ſit, ſignificat breuitatem. Si uero ſalubris ſignificat longitudinē ſignificando multitudinem materiæ: diminutio uero in paracmaſtica quæ communiter eſt ſalubris ſi ſequatur paucitatem materiæ ſignificat breuitatem. Si uero groſsitiem, & tarditatem inflammationis ſignificat longitudinem. in homotena uero iudicium eſt medium, & propterea loquendo de paracmaſtica dixit. Et diminutione ita ut ſi quaſi tepida. Aliter & melius poſſumus hunc textum adaptare cuilibet iſtarum, ita ut ſit ſenſus quòd quælibet iſtarum cognoſcitur ex diſpoſitionis eius diuerſitate, & uniformitate. nam ſi in epacmaſtica ſit uniformis additio, & in homotena uniformis ſtatio, & in paracmaſtica uniformis declinatio. hæc uniformitas ſignificat breuitatem. ſi uero in epacmaſtica ſit difformis additio: ita ut nunc magis uelociter, nunc minus faciat additionem, hoc ſignificat diuerſitatem materiæ, & ſic etherogeneitatem, & ſic longitudinem. Similiter in paracmaſtica ſi fiat difformis diminutio. ſimiliter in homotena ſi fiat difformis ſtatio. hæc enim difformitas ſignificat tepiditatem: & quaſi ſanguis ſit plenus humore crudo.

Spatium uero criſis eius ſignificat apparitio ſignorum digeſtionis, quæ ſi tardatur uſq; poſt tertium, & quartum, non ſit criſis in ſeptimo. Et multoties quidem fit criſis eius in quarto.

In parte præſenti ponit ſigna uelocitatis & tarditatis criſis in hac febre dicens. ſpatium criſis .i. propinquitatem uel diſtantiam eius ſignificat apparitio digeſtionis, quæ apparitio digeſtionis ſi tardatur uſq; poſt tertium, uel quartum, non fit criſis in ſeptima. immo tardius quàm in ſeptima. & multoties fit criſis in quarto. & tunc apparent ſigna digeſtionis in prima, uel ſecūda die. & hanc ſententiam habes ſecūda aphoriſ. commento. 24. ſeptimam quarta manifeſtat.

Cura febrium ſanguinis. Cap. XLVI.

INtentio in curatione febris ſanguinis eſt euacuatio plurimi uſq; ad ſyncopim, & ingroſſatio ſubſtantiæ ſanguinis, ſi fuerit ſubtilis ualde aquoſus. & cholericus. Et infrigidatio eius, & mundificatio, & ſubtiliatio ipſius ſi fuerit groſſus, & ſumpſerit æger prius generatiua ſanguinis groſſi, et generatiua humoris crudi, et digeſtio materiei facientis febrem: et eius reſolutio.

Primo ponit intentiones curatiuas feb. ſanguineæ. ſecundo illas exequitur. tertio ponit cibaria conuenientia. quarto pro cura accidentium remittit nos ad capitula ſupraſcripta. ſecūda ibi ⟨ Euacuatio autem. ⟩ tertia ibi ⟨ Cibi uero. ⟩ quarta ibi ⟨ Et ſi accidat. ⟩ Primo notandum ꝙ iſtæ intentiones poſitæ hic ab Auicen. ſunt ſex. prima euacuatio. ſecunda ſubſtantiæ ſanguinis æquatio. tertia infrigidatio. quarta eſt mundificatio. quinta digeſtio, ſexta eſt reſolutio. Secundo notandum licet euacuatio, mundificatio, & reſolutio aliquo modo conueniant: quia per quamlibet aliquid euacuatur: differunt tamen quia euacuatio eſt materiæ propriæ febris eductio .ſ. ſanguinis: ſed mundificatio eſt humorum qui ſanguini immixti ſunt eductio, ſiue illi humores fuerint ante febrē ſiue ſint geniti poſt febrem: ſicut cum ſanguis ſecundum aliquam eius partem in alium humorem tranſmutatur per putrefactionem. Reſolutio uero eſt uaporum qui ſunt in uenis eductio. hi enim humores licet non ſint materia propria feb. ſanguineæ: ſunt tamen apti ſouere ipſam. Similiter licet æquatiò ſubſtantiæ & digeſtio conueniant: quia unaquæq; præparat humorem ad expulſionem, aut ad hoc ut reducatur ad benignum: tamen digeſtio reſpicit humorem putrentem: & proprie opponitur putredini cum faciat ceſſare putredinem manente ſubſtantia tertio techni. ſed æquatio ſubſtantiæ reſpicit utranq; .ſ. putrentem, & non putrentem. Tertio notandū ꝙ iſtæ intentiones ſumuntur ab eſſentia febris ſanguineæ. Sunt enim in ea ſex. primum eſt impletio cui opponitur euacuatio. ſecundum eſt ſanguinis replentis ſubtilitas, uel groſſities cui opponitur æquatio ſubtilis per ingroſſationem: & groſſi per ſubtiliationem. tertium eſt caliditas membrorum quæ eſt feb. uel caliditas ſanguinis: & ei opponitur infrigidatio. quartum ſunt materiæ corruptæ quæ ſanguinem inficiūt. huic opponitur mundificatio. quintum eſt ſanguinis putrefactio: huic opponitur digeſtio. ſextum eſt uaporum multitudo oppilatione retentorum: & ſibi opponitur reſolutio. ubi etiā includitur oppilationis apertio.

Euacuatio autem non eſt aliqua ſicut phlebotomia ex manu, in quacunq; hora accidat. Et non expectatur criſis, neq; digeſtio niſi ſit repletio nauſeatiua: tunc enim caue eam, et remoue ipſam. quòd ſi feb. perſeuerauerit, tunc phlebotoma. Et non ceſſes phlebotomare donec æger appropinquat ſyncopi: aut cadat in ſyncopim, ſi corpus fuerit forte

In hac parte proſequitur curam ſecundum has intentiones. & primo uſq; ad declinationem. ſecundo in declinatione. ſecunda ibi ⟨ Et in fine eius. ⟩ prima in quatuor. Primo ponit curam per euacuationem. ſecundo per æquationem ſubſtantiæ. tertio per infrigidationem. quarto per mundificationem. ſecunda ibi ⟨ Sanguis uero. ⟩ tertia ibi ⟨ Eius uero. ⟩ quarta ibi ⟨ Mundificatio autem. ⟩ Dimittit curam per digeſtionem: quia intelligitur per æquationem ſubſtantiæ. nam quando ſanguis rectificatur in ſubſtantia cum rebus proprijs contra putredinem quæ ſecundum plurimum debent eſſe frigida, ſicca, & acetoſa, tunc digeritur. Cura autem per reſolutionem quæ completur ſubtiliando poros, aperiendo, & uapores tranſpirare faciendo eſt nota in capitulo de ephemeris: & in capitulo de cura putridarum in generali. ad illam. n. iuuant fricationes, & ſimilia. prima in tres. primo ponit curā principaliter intentam. ſecundo ponit euacuationem ante hanc præmittendam. tertio oſtendit quid faciendum ſit, ſi iſtæ euacuationes non poſsint fieri. ſecunda ibi ⟨ Oportet. ⟩ tertia ibi [Quòd ſi diſpoſitio.] prima in duas. primo præmittit. ſecundo probat. ſecunda ibi [Syncopis nanq;.] In prima parte dicit tria. primū ꝙ non eſt aliqua euacuatio præſtantior quā phlebotomia ex manu .i. ex brachio in quacūq; hora accidit .i. quàm primū occurris patiēti. nō. n. dandæ ſunt induciæ in phlebotomādo. ſecūdo dicit ꝙ nō expectetur .ſ. ꝙ natura faciat criſim, nec digeſtio cū opus ſit feſtinātia· neq; etiam pro facienda phlebotomia eſt opus digeſtione, ſicut in euacuatione aliorum humorum & cum ſolutiuis, niſi ſit repletiò nauſeatiua. tunc enim caue eam .ſ. phlebotomiam & remoue ipſam. ſ. nauſeatiuam ſatietatem antequam phlebotomes ne chylus corruptus ad hepar tractus corrumpat humores hepatis, & uenarum. Quomodo autem corrigenda ſit dictum eſt in capitulo de ephemera ex nauſeatiua ſatietate. tertio dicit ꝙ forte uirtute exiſtente forti fiat phlebotomia donec æger appropinquet ſyncopi, aut cadat in ſyncopim ſi corpus ſit forte abundans in multo ſanguine.

Dubitatur utrum in ſynocha ſolum debeat fieri phlebotomia in principio. ꝙ ſic, probatur per Azarauium dicentem tā in capitulo de ſynocha non putrida: quàm etiam in capitulo de ſynocha putrida: ꝙ ſi æger priuatus fuerit extractione ſan-

guinia

Euacuatio mūdificatio reſolutio quō differant.

Sex intentiones in cura febris ſanguinis.

guinis in principio, caue ipſum penitus extrahere apud augmentum ægritudinis, & in eius ſtatu, & ſi virtus ſit fortis. idẽ ſentit Iſaac in capitulo de ſynocha cum putredine. In contrarium eſt Auicen. di. ꝙ ſi feb. perſeuerauerit tunc flebotoma. Dicendum cum Gale. nono therapeu. quòd conſeruata virtute in ſynocha nõ ſolum poſt tres dies, ſed vltra eos etiã eſt flebotomandum. Ad Azaranium & Iſaac dicendum eos male ſenſiſſe. ſed ſi volumus eos ſaluare, dicamus eos voluiſſe non eſſe faciendam tantam flebotomiam in proceſſu, quanta eſt in principio.

Syncopis nanque infrigidat complexionem fortem: et ſcias quòd flebotomia et ſumere in potu aquam frigidam quãdoq; excuſant ab infrigidatione.

In parte præſenti probat eſſe faciendam flebotomiam vſq; ad ſyncopim, tribus rationibus ſumptis a Gale. nono therapeu. Prima flebotomia vſque ad ſyncopim infrigidat complexionem fortem ideſt fortem caliditatem febrilem vel fortem complexionem ideſt hominem habẽtem complexionem fortem cum abundantia plurimi ſanguinis & ſpiritus, patientem ſynocham remittendo ſimul caliditatem eius naturalem, & præternaturalem. ergo conuenit cum hoc quod ſit cura ſynochæ. ſecunda ratio hæc flebotomia & potus aquæ frigidæ excuſat ab aliqua cura. ergo eſt facienda. quaſi dicat, quòd aquæ frigidæ exhibitio, neque alia fortis infrigidatio eſt facienda ſtante repletione ſuperflua.

Et partitio quidem in ea eſt melior, ſi non fuerit quod neceſſariam faciat feſtinationem: nam fortaſſe erit in ea: quæ eſt infra appropinquationem ſyncopis vltimatio.

Hic reſpondet vni tacitæ quæſtioni. poſſet enim quæri an flebotomia infra ſyncopim ſit præſtantior. Reſpondet quòd partitio in flebotomia eſt melior quàm vnica flebotomia copioſa ducens ad ſyncopim. Si vero fuerit ꝙ neceſſariam faciat feſtinationem ſicut ẽ timor feſtinę ſuffocationis, aut aduentus apoſtematis in aliquo membro nobili. nam fortaſſe in flebotomia quę eſt infra ſyncopim erit vltimatio, vel ſufficiẽtia. i. ſubſidium vltimũ in bonitate ſufficiens ad curam.

Et fortaſſe ſequetur flebotomiam vltimam ſtatim fluxus ventris cholericus, et ſudor quem oportet omni hora abſtergere, donec continuetur: fortaſſe enim ſaluabitur cum eo.

Tertia ratio. illa euacuatio eſt facienda ad quam ſtatim ſequitur fluxus cholericus, & ſudor quem oportet omni hora abſtergere donec continuetur, ad quos aliquãdo ſequitur ſanitas. ſed hanc flebotomiam ducentem ad ſyncopim ſequuntur huiuſmodi euacuationes aliquãdo ducentes ad ſanitatem ergo eſt facienda. Cauſa vero quare ſequuntur huiuſmodi euacuationes eſt ꝙ natura confortata per deonerationem a tanta repletione, & æquatione complexionis, mouetur contra has materias ſanguini immixtas, & eas expellit. Notate tamen quòd eſſet difficile vt fieret ſimul fluxus ventris, & ſudor: cum ſint euacuationes contrariæ: & aliquando ſit vnus, aliquando alter.

Et ſuccurratur ei quod accidit ei de debilitate, et ſyncopi cum cibo ſubtili, et quiete.

Hic docet ſuccurrere debilitati quę ſequitur hanc flebotomiam dicens quòd ei ſuccurrendum eſt cum cibo ſubtili. i. velocis conuerſionis, & penetrationis & paucæ quantitatis ſicut aqua carnis, vinũ limphatum ſubtile boni odoris: & quiete. oportet enim ꝙ ſyncopizantes ſint quieti animo, & corpore ita vt ſtent ſupini, & non moueantur: immo non loquantur: non tamen debent dormire. Dicit enim Auic. vndecima tertij præcipiantur vigilare, & dimittere locutionem.

Et oportet vt præmittatur lenificatio naturæ cũ illis quæ ſciuntur de illis, quæ ſunt ſicut duorum granatorum aqua. ſ. dulcis, et muzi vſque ad terminum: et ſiracoſt, et tamarindi et colyria leuia de quibus diximus. Et quandoq; eſt neceſſariũ apud digeſtionẽ euacuare cũ eis, quæ ſunt ſicut myrabolani, et fumus terræ, et caßia fiſtula, et his ſimilia de illis, quæ ſciuiſti.

In parte præſenti ponit euacuationem quam oportet frequenter præmittere flebotomiæ. Dicit ergo quòd oportet vt præmittatur lenificatio ventris cum eis quæ ſciuntur. ſ. in capitulo generali curationis feb. putrid. & ſuccus duorum granatorum. ſ. dulcis & muzi vſq; ad tantũ. i. doſim ſufficientem quæ eſt circa vj. ℥. & dulcoretur cũ ℥. j. zuc. optimi & ſecundũ lenitiuum eſt huiuſmodi. ℞. tamarindorum. ℥. ij. infundantur per inciſionem in vj. vnc. aquæ per vj. horas & aqua illa coletur exprimendo. cuius vnc. iiij. miſceantur vnc. j. s. mannæ. Et colyria. i. clyſteria bona leuia ſunt conueniẽtia: de quibus in capitulis præcedentibus. Et quandoq; eſt neceſſarium euacuare apud digeſtionem. i. digeſta materia cum huiuſmodi. ℞. corticum myrobalanorum citrinorum vnc. j. fumi terræ. M. j. bulliant in j. lib. aquæ ad medietatis conſumptionem, & colentur exprimendo: cum cuius decoctionis. ℥. iij. miſceatur floris caſsiæ. vnc. j. lenit enim vẽtrem, & ſanguinem mundificat a cholera, & humoribus ſalſis.

Pro quo notandum quòd materiæ corruptæ quæ febri aſſociantur ſanguineæ quandoque ſunt circa partes ſtomachi, & inteſtinorum, & meſeraicarum: & ante flebotomiam educẽdæ ſunt lenientibus prius poſitis ne materia illa corrupta ad venas trahatur: & poſsibile eſt ꝙ clyſteria lenitiua ſufficiant maxime ſi ſint ſolum in inteſtinis: aliquando ſunt in venis, & poſt flebotomiam educendæ ſunt cum hac medicina vltimo poſita: licet etiam ante flebotomiam cum hac medicina poſſet vtraque materia educi.

Quod ſi diſpoſitio non tolerat flebotomiam in manu, flebotometur vena quæ eſt in cornu frontis, aut ponantur ventoſæ. Si autem non præparatur aliquid eorum, et hoc propter accidens quod prohibet: tunc fac ſolutionem ventris ſecundum modum qui eſt in cauſonide: et regimen ſit cum eis quæ aperiunt, et incidunt, et ſedant ebullitionem. Et ſi acciderit ex flebotomia ſyncopis ciba cum pane, et aqua acreſtæ. Quòd ſi accidat fluxus ſanguinis narium per ſe non abſcindatur niſi cum appropinquauerit ſyncopis.

Ponit quid faciendum ſit cum phlebotomia non poſsit fieri ex brachio, quod forte eſt, quia vena illa non reperitur, aut quia æger eſt debilis: & vult ꝙ phlebotometur vena frontis. nam iſta immediate confert grauitati capitis, & mediate a toto poteſt euacuare: & minus debilitat quã vena manus: & ponantur ventoſæ. ſ. in ſpatulis, aut natibus cum ſcarificatione. Si autem nõ poteſt fieri aliquod horum propter aliquod accidens quod prohibet: aut quia nõ vult: tunc fiat ſolutio vẽtris cum his quæ dicta ſunt in cauſonide euacuantibus humorem ſanguini admixtum, ſicut eſt decoctio tamarindorum cũ manna, aut caſsia. quibus aliquid quod electiue euacuet humorem peccãtem cum ſanguine poſſet addi: ſed de his infra. Regimen ſit cum his quæ aperiunt, incidunt, & ſedant ebullitionem ſicut eſt ſyrupus acetoſus ſimplex, aut oxyzaccara cum aqua endiuiæ, capillorum veneris vſq; ad aquã fœniculi maxime quãdo ſanguis fuerit ingroſſatus per flegmatis groſſi admixtionem: aut cum aqua endiuiæ detur ſyrupus acetoſus compoſitus qui apud Meſue numeratur inter ſyrupos frigidos. Et ſi acciderit ex fleboromia ſyncopis ciba eum cum pane infuſo in aqua acreſtæ: & hoc maxime competit ante ſyncopim ad prohibendum ipſam ſtomachum confortando. & poſt ſyncopim cõuenit ad prohibendum iterationem eius. Quòd ſi acciderit fluxus ſanguinis per ſe. i. a natura nõ abſcindatur niſi cum appropinquat ſyncopis. Pro quo notandum quòd prohibet ſyncopim in fluxu ſanguinis ab arte. i. flebotomia: eo quòd in fluxu ſanguinis a natura non ſit ſyncopis niſi valde ſuperfluente euacuatione: cum natura eligendo euacuat ſanguinem minus conuenientem: ſed cum minori euacuatione per artem ſequitur ſyncopis.

Sanguinis vero ingroſſatio fiat cum eis, quæ ſunt ſicut rob iuiubarum: & eſt vt decoquantur. c. iuiuba cum libr. v. aquæ donec remaneat tertia, & inſpiſſetur cum zuccaro, & quãto plus minoratur zucca. tanto eſt melius. Et lentes iterum proprie præparata cum aceto acetoſo forti, ſunt huius generis. Et caue ne des in potu rob iuiubarum, aut corpus lentium materia exiſtente groſſa.

Hic curat ſynocham per ſanguinis æquationem, quæ fuit ſecunda intentio. Et dicit quòd ingroſſatio ſanguinis ſi fuerit nimis ſubtilis fiat cũ eis quæ ſunt ſicut rob iuiubarum. ſed

quanto

quãto plus minoratur zuccarum tanto eſt melius: cum zuccarum inflammet,& in choleram conuertatur. ſufficiet ergo intantum zuccarari quòd aqua illa fiat dulcis. Et lentes & proprie earum kiſch abiecta prima aqua, cõuenit: & cõditũ cum aceto de vino notabiliter acuto, quod exiccat & notabiliter infrigidat ſe profundando in ſubſtantiam ſanguinis & acuitatem ſuam,& partes ſubtiles reſoluendo ingroſſat. ſubtiliat enim & mollificat dura, & groſſa, & ſubtilia, & mollia ingroſſat,& indurat: ſicut eſt videre in auibus quæ ponuntur in aceto quarum carnes indurat, oſſa mollificat. Caue tamẽ ne detur in potu rob iuiubarum, aut corpus lentium materia exiſteote groſſa: immo quærantur ſubtiliantia, quæ dicam cum ordinabo curam.

Eius vero infrigidatio fit cum eis quæ ſunt ſicut aqua lentium infrigidata, & aqua lactucæ infrigidata: & ſumere in potu aquam frigidam ſi non fuerit quod prohibeat: & fortaſſe ſumitur in potu donec tremere faciat,& ſatiet: & forſitan enim ſanat eum: & quandoq; permutatur feb.ad flegmaticam: & curatur cum trochiſcis de roſis & ſimilibus: & hæc quidem cura eſt quorundam antiquorum, & ſecuti ſunt eam quidam modernorum. Dare autem in potu aquam hordei eſt curatio conſerens eis,ſed cum lenitate naturæ. Et melior horarum ad hoc eſt hora vehementis ebullitionis, et anguſtiæ, & inflammationis, & frequentiæ pulſus cordis.

In parte præſenti curat ſynocham per tertiã intentionem diceos: quòd infrigidatio fiat cum aqua lentium infrigidata actu,& cum aqua lactucæ ſimiliter infrigidata: & cum aqua frigida ſumpta io potu ſi oon fuerit aliquid prohibens & fortaſſe.i.aliquando ſumitur in potu donec tremere.i. rigere faciat,& ſatiet ita vt non ſitiat.conceditur enim de aqua quantum poteſt præbere quando adſuot omnes, aut plores conditiones ſuadentes potum aquæ frigidæ: ſed de hac re dictum eſt ſufficienter in capitulo de cura putridarum io generali. Nam hæc aqua ſumpta ſanat præcipue ſynocham non putridã ſanguinem ad benignum reduceodo: & fortaſſe mutat hanc febrem in flegmaticam non quia ſanguis coouertatur in flegma ſed infrigidatur, & ingroſſatur ita vt faciat febrem remiſſam ſicut eſt flegmatica: & poteſt eſſe ꝙ ſanguis reducatur ad benignum, ſed propter nimiam infrigidationem phlegma putreat nimio frigore: & accendat phlegmaticam quàm medicus magis eligat, quàm moriatur ex ſanguinea nimio eius caumate, ſicut hoc modo Auerrois ſeptimo colliget permutat cauſonem in chronicam cum aqua anguriæ, & curatur cũ aqua trochiſc. de roſ. hæc flegmatica, in quam facta eſt permutatio, ooo quidem in principio permutationis ſed magis in proceſſu: vel aliter curatur febr.ſanguinea cum trochiſcis de roſis in declinatiooe ſicut præcipit Raſis.17.Continentis: & hic eſt ille de aotiquis de quo loquitur Auic.qui vero ſunt moderni deus ſcit: multi enim erant medici tempore Auic. quorum ootitia non peruenit ad nos. Dari autẽ in potu aquã hordei confert ſed cũ lenitate naturæ.i.ventre non exiſtente valde ſtyptico,& pleno fæcibus: aliter ſed cũ lenitate naturæ. i.qoia lenit ventrem cũ nõ ſit valde ſtypticus. omne enim abſterſiuum eſt ventris lenitiuum. ſecundo canone. cap.quarto. Et melior quidem horarum ad exhibendum aquam hordei, aut aquam frigidam eſt hora vehemeotis ebullſionis.i.caliditatis ingentis,& anguſtiæ.ſ.cum æger non poteſt quieſcere,& permutatur de figura io figuram ob ingentem caliditatem circa præcordia: & tunc eſt frequentia pulſus cordis.huiuſmodi autem infrigidantia magis neceſſaria ſunt, & minus, ſunt apta nocere propter caliditatis magnæ reſiſtentiam.

Et ſcias quòd eſſe contentus infrigidatione, & dimittere flebotomiam & ventris ſolutionem addit in oppilatione, & coarctatione: quare additur putredo, & caliditas in reliqua diſpoſitione.

In præſenti parte admonet nos nõ debere eſſe contentos ſola infrigidatione,ſed præmittẽdum eſſe phlebotomiam, & ſolutionem ventris ante infrigidantia fortia interius ſumpta ſiue exterius applicita: quia huiuſmodi addunt in oppilatione.ſ.attenuatoria: & coarctatione.i. oppilatione coarctatoria: quare creſcit putredo,& caliditas in reliqua diſpoſitione id eſt in putredine humoris præexiſtente & caliditate febrili præexiſtente per additionem nouæ putredinis, & nouæ febris, quæ erunt maiores tempore ſequeoti quàm fuerint in præcedenti: & forte accendetur putredo in aliquo humore, & fiet noua febris.

Mundificatio enim fiat cum eis, quæ ſunt ſicut ſoluentia choleram ſecundum reſponſionem neceſſitatis virtutis, et debilitatis, cum digerentibus humorem crudum: quoniam fortaſſe ipſa eſt cauſa in putrefactione ſanguinis.

Hic exequitur quartam intentionem. & eſt euacuatio humorum qui admiſcẽtur ſanguini: & dicit ꝙ mundificatio ſanguinis ab humoribus ſibi admixtis fiat cum ſoluentibus choleram,ſm exigentiam neceſsitatis & tolerantiã virtutis: & fiat cum digerentibus humorem crudum ſanguini admixtum,qui eſt cauſa putrefactionis ſanguinis. Pro quo notandum quod in ſynocha ſemper opus eſt euacuatione: tum quia ſanguis per putredinem ſatis cito in choleram conuertitur: tum quia aliquando præeſt in ſanguine,diſponens ipſum ad putredinẽ. Aliquando eſt opus euacuatione humoris crudi phlegmatici groſsi, aut ſubtilis qui præexiſtẽs in ſanguine diſponit ipſum ad putredinem. ſed innuit Auicẽ. hunc digerendum eſſe primo. oon autem ſic dicit de cholera ſed ſolum ipſam eſſe euacuandam: eo quòd ipſa pararior eſt euacuationi quàm phlegma. Cum quibus autem hæc intentio debeat compleri videbitur io ordinatione curæ.

E in fine eius dà ei in potu quæ ſunt ſicut troch iſci de camphora, et trochiſci de ſpodio. Iſti etiam trochiſci ſunt boni. Recip. ſpo.drach.iij.ſem.portulacæ.drach.v. ſem.cucumeris, drach.iiij ſem.cucurbitæ.drach.vi.gummi.et dragãt.et amyli omniũ ana.drach.iiij.ſucci liquiritiæ pondus.drach.vij.fiant ex eis trochiſci. Deſcriptio alia, et proprie ad debilitatem hepatis. Recip.roſarũ drach.iij.ſucci berberis.drach.ij. ſemi. cucumeris,et melonis,et citruli,et portulacæ, et ſpodij omniũ ana.pondus drach.i.gummi,et dragaganthi: et amyli: omniũ ana.drach.s.raued ſceni, et croci, et camphoræ, omnium ana. pondus quartæ partis drach. vnius: fiant trochiſci.

In præſenti parte curat ſynocham in declinatione dando trochiſc. de camphora,& trochiſc. de ſpodio. ſecundo deſcribit quoſdam trochiſcos. Prima deſcriptio eſt iſta. ℞.ſpodij. drach.iij. ſeminis portulacæ. drachmæ.v. ſeminis cucumeris. drach.iiij.ſeminis cucurbitæ. drach.vj.gummi, dragaganthi, amyli ana.drach.iiij. liquiritiæ. drach.vij. fiant ex eis trochiſci iocorporando cum aliquo liquore ſicut aqua roſata, aut aqua acetoſæ. Deſcriptio alia ꝓprie ad debilitatem hepatis. ℞. roſ. drach. iij. ſucci berberis. drach. ij. ſeminis cucumeris,melonis,citruli,portulacę,ſpodij ana.drach.j.gummi arabici,amyli,dragaganthi.ana.drach.s. reubarbari,croci, camphoræ ana. quartam. drach.j. fiant trochiſci. hos dicit valere ad debilitatem hepatis propter reubarbarum. Pro qua parte notandum hos trochiſcos conuenire in declinatione iam præcedentibus euacuationibus: tum ad extinguendum caliditatem: tum ad vniendum ſubſtantiam membrorum nobilium, & ea confortaodum: datur autem cõuenienter de eis. ʒ j. cum aqua roſ. aut acetoſæ,& ſimilibus ita vt bibi poſsit.

Cibi vero ſint illi qui fiunt ex iuiubis: et illi qui fiunt ex lentibus cũ aceto,et granatis,et ſumach. Et ſi ſit aliquid corũ conſtrictio cuius timeatur, frangatur cum ſiracoſt, et prunis et cũ eo quod fit de cucurbita, et cum herba acetoſa: et eius fructus ſint pira de ſceni et granata, et mala de ſceni. et eius olera ſint cucumeres,et cucurbitæ et alkebethed,et endiuia,et olus benedictũ,et acetoſa,et coriandrũ,et quæ ſunt eis ſimilia.

In præſenti parte curans per diætam dicit cibos cõuenientes illis, qui fiunt ex iuiubis,& qui fiunt ex lentibus conditis cum aceto, cum granatis, & cum ſumach, & omnes infrigidant & ingroſſant: & omnes conueniunt ſanguine exiſtente ſubtili, & hæc ſanguine exiſtente groſſo ſunt vitanda. Secundo dicit quòd ſi ex aliquo iſtorum timeamus conſtrictionem meatuum, ſiue oppilationem, aut conſtrictionem ventris, frangantur cum ſiracoſt, & manna, aut prunis miſcendo illa cum ſupraſcriptis,& dando poſt illa. Item nutriatur cum

ſolo

ſolo cibo fracto ex cucurbita. Itē acetoſa, & eius fructus ſunt pira de ſceni ideſt de regione illa & granata & proprie muza acetoſa: & mala d' ſceni: & eius olera ſunt cucurbita cucumeres alkehethed ideſt citruli, endiuia, olus benedictum ideſt portulaca, & acetoſa, & coriandrum, & ſimilia frigida.

Et ſi accidat dolor capitis, aut pulſus cordis, aut vigiliæ, aut profunditas ſomni, aut fluxus ſanguinis nariũ ſuperfluus deſtruens uirtutem, & alia de accidentibus ſuis cura cum eis, quæ docuimus te in loco ſuo.

Hic pro cura accidentium remittit nos ad capitula ſupra ſcripta in hac fen. in quibus omnium horum ponitur curatio. Dicit tamen fluxus ſanguinis deſtruens uirtutem: quia fluxus ſanguinis criticus non eſt reſtringendus niſi manifeſte debilitet uirtutem.

Dubitatur utrum liceat in ſynocha phlebotomare uſque ad ſyncopim. negatiue arguitur primo per Raſim. 17. Continentis dicentem. dico, magnæ ſagacitatis eſt non ſubtrahere ſanguinem ſubito uſque ad ſyncopim, ſed trahere prima uice mediatatem. Et idem dicit Auicen. in hoc capitulo. Et partitio in ea &c. Et Gal. ſecundo therapeu. dicit duos phlebotomatos uſque ad ſyncopim mortuos fuiſſe. nullum tamen dicit phlebotomatum citra ſyncopim mortuum fuiſſe. ergo non uidetur eſſe phlebotomandum uſque ad ſyncopim incluſiue. tertio ſyncopis eſt accidens ſeuiſſimum maxime uitandum. ergo per phlebotomiam nemo debet duci ad ſyncopim. quarto quæcunque nocumenta uitantur, & quæcunque iuuamenta ſequũtur phlebotomando ad ſyncopim, & uitantur & ſequuntur non phlebotomando uſque ad ſyncopim. ergo nõ eſt facienda phlebotomia uſque ad ſyncopim. patet conſequentia. & antecedẽs probatur: quia diuidendo phlebotomiam in modico tempore ut puta in ſpatio unius horæ aut duarum: poterit eadem quantitas extrahi ut puta duæ libræ abſque hoc quòd ſequatur ſyncopia, quæ duæ lib. extractæ continuæ facerent ſyncopim, & utrobiq; eadẽ iuuamẽta ſequunt, & eadẽ nocumenta uitant. ergo. &c. Et confirmatur, quia phlebotomia tarde, quamuis cõtinue, ſanguinem educendo minus debilitat, quàm phlebotomia uelociter & continue tantundem de ſanguine educens. Sit ergo quòd in duplo minus, & pono quòd una lib. ſanguinis continue, & uelociter per phlebotomiam extracti præciſe inducat ſyncopim in Sor. tunc arguitur ſic. Phlebotomia educens tarde ſanguinem: quæ ſit .a. in duplo minus debilitat quã phlebotomia uelociter educens quæ ſit. b. ergo in duplo plus de ſanguine extractum per phebotomiam præciſe ducit Sor. ad ſyncopim: & minus eo non ducit Sor. ad ſycopim, ut exempli gratia extrahens in ſexquilatera plus, & hæc q̃ ſit. ea. q̃ faciet iuuamenta, & uitabit eadem nocumenta quæ facit, & uitabit b. & hæc eſt infra ſyncopim. b. uero ad ſyncopi. ergo. &c.

Præterea. Arguitur rationibus Auer. ſeptimo colliget. cõtra Gal. quarum prima eſt iſta. illa euacuatio non eſt facienda quæ eſt inartificialis: ſed euacuatio uſq; ad ſyncopim eſt inartificialis. ergo non eſt facienda. tenet conſequentia. & maior eſt manifeſta. ſed minor probatur. illa euacuatio eſt inartificialis, quæ eſt contraria operationi naturæ: ſed euacuatio uſque ad ſyncopim eſt contraria operationi naturæ. cum natura non faciat euacuationem uſque ad ſycopim, niſi in criſibus mortalibus. Secunda intentio euacuationis eſt euacuare ſuperflua, ſeruata tanta quantitate ſpiritus, & humorum quòd uirtus nõ cadat: ſed in phlebotomia uſq; ad ſyncopi uirtus cadit. ergo nõ debet eſſe intentio ad faciendum eam. Tertio ſi eſſet facienda phlebotomia uſque ad ſyncopim maxime eſſet: quoniam infrigidat malam complexionem fortem: ſed iſtud iuuamentum non eſt conueniens cum ſit de per accidens. ſequitur enim paucitatem ſanguinis & ſpiritus quod eſt nociuum. quarto minus malum eſt, quòd poſt euacuationem aliquid ſuperfluum maneat, & cum hoc notabiliter de calore naturali, quàm quòd totum ſuperfluum remoueatur cum maxima paucificatione caloris naturalis, ita ut cadat uirtus: ſed primum fit per phlebotomiam citra ſycopim. ſecundum uero per phlebotomiam uſq; ad ſyncopim. ergo prima facienda eſt: & non ſecunda.

Quinto ſecundum plurimum in ſynocha humores ſunt ſuperflui ſanguini admixti apti ad putredinem, qui per diminutionem caloris per phlebotomiam uſque ad ſyncopim putreſient, & facient aliam feb. cum calor naturalis diminutus non poſſet ſe a putredine tueri. ergo inconueniens eſt phlebotomare uſque ad ſyncopim.

In oppoſitum eſt Gal. nono therapeu. & Auicen. in parte præſenti. quòd ſi ſeb. perſeuerauerint tunc phlebotoma, & nõ ceſſes phlebotomare donec appropinquet ſyncopi aut cadat in ſyncopim ſi corpus forte fuerit.

Inter illos duos auctores & Auer. non oportet in ponendo concordiam elaborare, ſicut quidam tentauerunt, cum a propoſito ſint diſcordes. Videamus ergo cuius rationes ſunt fortiores, & illum ſequamur. Rationes Auer. iam dictæ ſunt: audiamus rationes pro opinione Gal. In primis Azarauius, & Auenzoar quibus Raſis maxime credit, quos putat præſtantiores medicos quàm Gal. ſunt contra Auer. in hoc capitulo. Amplius conuenientius eſt maius periculum euitari minori periculo: ſed in phlebotomia facta uſque ad ſyncopim maius periculum euitamus ſcilicet mortem paruo periculo ſcilicet ſyncopi a qua homo reſurget aſperſione aquæ frigidæ. periculum autem quod euitatur eſt mors feſtina per uiam ſuffocationis, & quandoque propter apoſtema alicuius membri principalis. Tertio ſi fiat phlebotomia uſque ad ſyneopim in ſynocha non putrida tollitur febria. & ſi fiat citra, non tollitur febris. immo multotica ad putridam permutatur, quę multotiens ducit ad interitum: quare &c. Quarto in infrigidando eſt timor, & minor quàm euacuando apud Auer. ſeptimo colliget. ſed ultimam infrigidationem concedit Auer. in ſynocha ergo ultimam euacuationem cõcedere poteſt: & iſtę ſunt rationes medicorum quorum ſcientiæ & experientię credere debemus. Et ſi quæratur an in ſynocha putrida ſit ducendum uſque ad ſyncopim per phlebotomiam ſicut in ſynocha non putrida. Dicendum quòd ſic: quando ſcilicet ægritudo non dat inducias. Dieendum tamen quòd minorem phlebotomiam debemus facere in putrida, quàm in non putrida. ut dicit Gal. undecimo therapeo. quinto capitulo. & hoc quia uirtus in ea eſt minus fortis, & ſanguis ſic non eſt aptus euacuationi. & tertio quia non poſſet feb. ceſſare per hanc phlebotomiam: quia in ſanguine putrido non poſſet ſubito fieri æquatio complexionis, & ceſſatio. Item oportet conſeruare uirtutem in putrida ad alias criſes, quare minus eſt extrahendum quàm in non putrida. licet utrobique ut dictum eſt ſit ducendum uſque ad ſyncopim. minor tamen phlebotomia in putrida ducit ad ſyncupim, quàm in nõ putrida propter maiorem debilitatem uirtutis, & maiorem malitiam materiæ.

His ita determinatis reſpondendum eſt ad rationes contrarium ſuadentes. Ad rationem Raſ & Auicen. dicendum eſt quòd partitio eſt melior, ſi non fuerit quod oeceſſariam faciat feſtinationem: ſed ubi timeatur mors feſtina quæ aliquando accidit in. 12. horis potius eligenda eſt phlebotomia uſque ad ſyncopim. Ad ſecundam rationem de duobus phlebotomatis uſque ad ſyncopim mortuis &c. Dicendũ eſt illos mortuos fuiſſe: quia non fuerunt ſeruatæ debitæ circunſtantiæ, nec tenor uirtutis eorum. Et quãuis non recitet ibi aliquos phlebotomatos infra ſincopim mortuos fuiſſe ui ſyncopis: fuerunt tamen mortui ui ægritudinis ducentis ad præfocationem, uel ad apoſtema membri nobilis. Ad tertium dicitur quòd ſyncopis eſt accidens ſæuiſsimum, & maxime uitandum quantum eſt poſsibile, nec medicus phlebotomans intendit principaliter ſyncopim, immo uitat quantum eſt ei poſsibile cum remediis opportunis: ſed bene ſtatuit in mente ſua tantam ſanguinis quantitatem haurire etiam ſi eſſet caſurus in ſyncopim ut uitentur maiora pericula. Ad quartam rationem negatur antecedens. & quãuis diuidatur phlebotomia ĩ modico tempore in duas partes: illa tamen non poterit prohibere nocumentum mortis feſtinum, ſicut prohibet continua eiuſdem quantitatis extractio. Et ad confirmationem forte negatur ſuppoſitum.

Contra pro ipſo eſt experientia nam ſanguis egrediens paulatim ex naribus minus debilitat quam ſi egrederetur uelociter & continue. & eſt idem iudicium de ſanguine menſtruali, & hæmorroidali. ergo ſimile erit de ſanguine extracto per phlebotomiam. Præterea. Aqua hydropicorum, & ſanies empycorum paulatim, & ſucceſsiue educta minus debilitat:

immo cum paulatina, & ſucceſsiua euacuat ione liberatur hydropicus extrahendo totam aquoſitatem: & ſimiliter empyicus attrahendo totam materiam in pectore contentã: & utraque iſtarum uelociter educta antequã totaliter extrahatur interficit debilitando uirtutem. Et hæc iuuamenta ſunt ſexta aphoriſmorum aphoriſ. 27. Quicunque empyici, aut hydropici inciduntur, aut uruntur. Idem ſanie paulatim & ſucceſsiue es apoſtemate magno educta: quare ſuppoſitum nõ poteſt negari. Reſpondetur concedendo ſuppoſitum, & admittendo caſum, & tunc dicit quòd ſcilicet phlebotomia extrahens ſanguinem in ſexquilatera plus non facit eadem iuuamenta, nec uitat eadem nocumenta. non enim uitabit feſtinam ſuffocationem. nec apoſtema quod uitabitur per minorem quantitatẽ ſanguinis: ideo in his caſibus extremis facienda eſt phlebotomia lata ſatis de ſanguine in paruo tempore educens. Ad primam rationem Auer. quòd non tantum illa euacuatio eſt naturalis, quæ imitatur naturam, immo quãdoque illa quę eſt operationi naturæ contraria: ſicut quãdo natura mutat materiam ad aliquod membrum quod apoſtemabitur, & medicus prohibet cum repercuſsiuis. Item illa quæ ſupplet defectum naturę ubi deficit, ſicut cum ars abſcindit membrum pu tridum, quòd natura non facit: & ſic in propoſito ars ſupplet operationem naturæ. Ad ſecundum dicitur quòd intentio euacuationis eſt educere ſuperflua ſeruata uirtute a caſu, a quo non poſſet releuari: ſed quòd notabiliter uirtus debilitetur, hoc non intendit euacuatio. Ad tertium dicitur quòd multa iuuamenta de per accidens ſunt conuenientia ſicut infrigidatio corporis febriẽtis per exhibitionem ſcamoneę: quòd ſicut curatio tetani cum balneo aquæ. ſeptima aphoriſ. Ad aliam negatur maior. nam caſus ille uirtutis facile remouebitur ſed. feb. remanens facile tranſibit in putridam, & forte ſequetur ægri feſtina mors. Ad ultimũ dicitur quòd uirtus deonerata leuata a ſyncopi deonerata ſanguine ſuperfluo, mouebitur contra humores illos, & expellet: quos non expuliſſet niſi fuiſſet ſacta tanta ſanguinis euacuatio: quod affirmat Auic. d. Et fortaſſe ſequitur phlebotomiam ultimam ſtatim fluxus chulericus, & ſudor quẽ oportet omni hora abſtergere donec continuetur, & fortaſſe ſanabitur.

Intentiones curationis in feb. ſanguinea.

Cura feb. ſanguineæ nouem exigit intentiones. prima eſt debitum regimen ſex rerum. ſecunda eſt euacuatio. tertia eſt caliditatis extinctio. quarta eſt digeſtio. quinta mundificatio. ſexta eſt urinæ prouocatio. ſeptima reſolutio. octaua cordis & membrorum confortatio. nona accidentium correctio. Regimen ſex rerum debet eſſe frigidum ſed multo magis in ſynocha non putrida, & in ſynocha ſimili cauſoni. in ſynocho uero in quo eſt putrefactio ab humore crudo groſſo uel aquoſo non eſt neceſſarium infrigidare multum: & diæta debet eſſe ſubtilis: ſed ſubtilior in ſynocha non putrida, & ſynocha ſimili cauſoni in quibus Auicẽ. laudat iuiuba, ſed deberent decoqui in aqua poſt earum inciſionem: ius earum ſine ipſarum Kiſch cõuenit, infrigidat enim & ingroſſat. Similiter confert Kiſch lentium abiecta prima aqua conditis cum aceto granatorum, uel ſumach. Item laudat cucurbitas, acetoſam, portulacam, lactucas, endiuiam, cucumeres, pruna, pira, poma. quæ omnia coquantur ut decet. Similiter laudatur acetoſitas citri, arancii, lymonis, ceraſa acria, berberis, agreſta & uinum granatorum cum aqua ſit potus eorum. in ſynocho uero quandoque oportet diætare diæta groſſa & reſtauratiua: & conari ſummopere ut comedãt ſicut in peſtilentialibus: cuius cauſa eſt ut ſanguis bonus reſtauretur, cum præexiſtens ſit corruptus: & in hoc ſynocho oportet cum cibis miſcere calida, uel frigida ſecundum gradum ægritudinis, & cauſam eius prohibentia putredinem. Frigida uero quæ miſcentur ſunt, ut plurimum acetum, & reliqua acetoſa. Item ſandali, coralli, margaritæ & ſimilia. calida uero ſunt cinamomum, caryophyllum, & ſimilia boni odoris conuenientia, quando humores frigidi ſunt admixti facientes ſanguinem putrere: & tunc cõueniunt abſterſiua ſubtiliatiua, inciſiua quando humores admixti ſunt crudi groſsi. Si uero ſunt crudi aquoſi huiuſmodi declinẽt ad ſiccum cum pauca inciſione, & abſterſione: & tũc milium, & panicum, & far eſſent conuenientia. uinum, carnes, & oua non conueniunt niſi in declinatione, aut niſi timetur caſus uirtutis. Secunda intentio ſcilicet euacuatio perficienda eſt phlebotomia quãmcito eſt poſsibile: uentre tamen exiſtente pleno fæcibus præmittatur clyſtere lenitiuum eorum, quæ ſunt in ſtomacho eductiuum: & poſt eorũ eductionem quãmcito eſt poſsibile phlebotometur ex uenis brachii, ex quibus eligatẽ baſilica ſanguine multum inflammato circa ſpiritualia, & hepar peccante. nigra uero peccato exiſtente in toto. ſi uero in caſu fuerit retentio hæmorroidarum, aut menſtruorum præmittatur phlebotomia ſaphenarum, deinde phlebotomentur uenæ manus: & non eſt in hac febre expectanda digeſtio, quæ expectatur in alijs febribus ab aliis humoribus pendentibus. præcipue in ſynocha. In ſynocha uero ubi eſſet admixtio multi phlegmatis groſsi cum ſanguine. & non eſſet opus magna' feſtinantia præmiſſa phlebotomia minoratiua ante ſecundam phlebotomiam pręmitte digeſtiuum. & ſi non poſſent phlebotomari manus uenæ, phlebotomentur aliæ uenæ propinquæ his in iuuando. Et Auic. memorat phlebotomiam uenæ frontis, aut apponantur uẽtoſæ cum ſcarificatione, aut ſanguiſugæ in naribus, & in ſpatulis: & ſi nihil horum fieri poſſet, ſoluatur uenter ſecundum exigentiam humorum peccantium. & hæc phlebotomia de qua ſupra debet eſſe copioſa, & magis in ſynocha quàm in ſynocho. Et minori etiam phlebotomia ſyncopizat patiens ſynochũ quàm ſynocham. Et ne decipiaris nota, quòd non debet eſſe tua intentio ut æger cadat in ſyncopim: immo debes illã prohibere quantum eſt poſsibile. Sed intentio tua debet eſſe ut extrahatur tanta quantitas ſanguinis, quæ ſufficiat ad curam, etiam ſi per eam duceretur ad ſyncopim. Quantitas autem ſufficiens eſt communiter ab. i. lib. & 5. uſque ad. ij. Sed cum extraxerit lib. 1. ſi ſuperuenit ſyncopis dimitte pro tunc: & ipſo releuato a ſyncopi cum remedijs opportunis extrahe reſiduum. Eſt tamen melius ſi ægritudo dat inducias partiri phlebotomiam. nam bis, aut ter poteris iterare phlebotomiam in die naturali: immo in, 12. horis.

Quæ ſit intentio in phlebotomia uſque ad ſyncopim.

Tertia intentio eſt extinctio caliditatis diuerſimode perficienda. in ſynocha enim & ſynocho aſsimulato cauſoni cum uehementer extinctiuis, ſicut cum aqua hordei infrigidata in magna quantitate. Item cum aqua portulacæ, acetoſæ, uino granatorum, oxyzaccara & ſimilibus frigidis actu, & potentia, & etiam cum exterius applicitis: & his non ſufficientibus cum potu aquæ frigidæ uſque ad ſatietatem, quando adſunt omnes uel plures conditiones ſuadentes potum aquæ frigidæ. Sed ſi non ſit tanta caliditas quia forte ſanguini eſt mixtus humor groſſus, crudus aut ſubtilis non eſt opus tanta infrigidatione: ſed ſanguine exiſtente groſſo, crudo, dentur ſubtiliantia ſicut ſyrupus acetoſus ſimplex, aut oxyzaccara cum aqua endiuiæ & ſimilibus & ipſo exiſtente ſubtili aqua iuiubarum, & ſimilium. Et nota quòd exhibitio horum infrigidantium non præmiſsis omnibus oportunis multo magis noceret quàm iuuaret. quapropter procedendum eſt ſecundum intentiones prædictas. Quarta intentio eſt digeſtio in qua intenduntur duo, unũ eſt æquatio ſubſtantiæ groſſæ per ſubtiliantia ſicut eſt ſyrupus acetoſus, oxyzaccara: aqua endiuiæ, hordei, & ſimilia. & ſubtilis per ingroſſantia ſicut eſt aqua iuiubarum, lentium & ſimilium. Alterum eſt prohibitio putredinis ad quam prohibendam confert acetum, & acetoſa: acetoſa itaq; ſunt cibus, & rebus medicinalibus immiſcenda ſicut acetum, agreſta, uinum granatorum, acetoſitas citri, & ſimilia. Quinta intentio ſcilicet mũdificatio fiat cum ſoluentibus humores ſanguini admixtos: choleram quidem cum aqua fructuum cuĩ aliquid modicum diaprunis ſolutiui, & electuarij ſucci ro. addi poteſt. Phlegma quoque aquoſum cum caſsia diſſoluta cum decoctione turbit ſine admixtione zingib. ſed phlegma groſſum cum aqua diſſoluta cum decoctione turbit correcti cum zingi. agarico, & ſimilibus; melancholia uero cum aqua lactis, ſene & epythimo. Sexta eſt urinæ prouocatio cum decoctione ſe. fri. cum ſyrupo acetoſo compoſito diſſoluto cũ aqua aſparagorum. Septima intentio quæ eſt reſolutio completur cum fricationibus, & cum prouocatione ſudoris: ad quem prouocandum iuuat aqua hordei cum pauco uini ſubtilis. Item ſuffumigatio cum aqua calida ſuper lateribus aſperſa ipſo iacente in lecto, & pannis debite cooperto. Octaua intentio ſcilicet membrorum nobilium confortatio perficitur cum trochiſcis de camph. trochiſ. de ſpodio ſandalis, & ſimilibus. Nona intentio ſcilicet accidentium correctio perficitur ſecundum eorum exigentiam.

De

De feb. phlegmatica. Cap. XLVII.

SCiuiſti quòd febr. putredinis phlegmatis quandoque eſt paroxyſmalis: et quandoque eſt inſeparabilis: & ſciuiſti cauſam in hoc.

Superius egit de febribus cholericis, & ſanguineis hic agit de phlegmaticis. Habet hęc pars partes tres. In prima agit de his feb. in generali. In ſecunda in ſpeciali ponendo ſigna. In tertia curam. ſecunda ibi {Io illa quidem.} tertia ibi {Cura huius ægritudinis diuerſificatur. Primam partem, ſeu primũ capitulum in quinque partes diuido. In prima diuidit febr. phlegmaticam in duas primas ſpecies. In ſecunda ponit tempora eius, ipſa adinuicẽ comparando. In tertia eius cauſas. In quarta quæ corpora ſint ad eam magis diſpoſita. in quinta ponit duos canones. ſecunda ibi {Et ſunt ei horæ.} tertia ibi {Et phlegma quidem putridum.] quarta ibi {Et plurimum quidẽ.} quinta ibi {Et parum quidem euacuatur.] In prima parte dicit. Sciuiſti ſcilicet in capitulo de putredine quòd feb. putredinis phlegmatis quandoque eſt paroxſmalis ideſt interpolata: quandoque eſt inſeparabilis ideſt continua. Sciuiſti cauſam eius: fit enim interpolata ex materia putrente extra uenas: & continua ex materia putrente intra uenas, aut ex apoſtemate phlegmatico intrinſeco.

Et ſunt ei horæ ſicut in reliquis febribus. Et minor horarum ſui principij ſecũdum plurimum eſt. xviij. dierum, & eius eradicatio in pluribus eſt intra. lxiiij. dies. Et ſaluior earum eſt illa quæ eſt mundorum temporum: & præcipue illa, quæ eſt multi ſudoris: ſignificat enim ſubtilitatem materiei: & paucitatem eius, & raritatem corporis. Longior ergo partiũ huius ægritudinibus eſt augmentum: quamuis eius declinatio iterum ſit longior declinatione tertianæ plurimum.

In ſecunda parte dicit quòd hæc feb. habet tempora tã uniuerſalia, quàm particularia ſicut reliquæ febr. ſecundo dicit ꝙ ad minus ſuum principium uniuerſale durat. 18. diebus. Dicit tertio quòd huius feb. eradicatio eſt ſecundum plurimum intra. 64. dies. quarto dicit quòd illa feb. phlegmatica eſt ſaluior quæ eſt mundorum tẽporum. alias, temporũ præcipue illa quæ eſt multi ſudoris: ſignificat enim multus ſudor paucitatem materiæ, ſubtilitatem eius, & raritatem corporis. quinto dicit ꝙ longior partium huius ægritudinis eſt augmentum, quamuis eius declinatio ſit longior declinatione tertianæ utplurimũ.

Contra ſecundum dictum inſtatur ſi principium durat. 18. diebus, & tota feb. durat. 44. ergo tempora reliqua eſſent minora diuidendo reſiduum in tres partes. conſequens eſt contra auctoritatem Auicen. dicentem quòd augmentum eſt longius tempus huius ægritudinis. Dicit Gentil. quòd principiũ in phlegmatica eſt lõgius: quia humor frigidus & uiſcoſus tardat accenſionem, & apparitionem digeſtionis: ſed quòd hæc longitudo ſit. 18. dierum non poſſet probari: ſed ſtatur experimento & teſtificationi auctorum. non enim eſt dubium quòd in febribus phlegmaticis tam continuis, quàm ĩterpolatis diu ſtat cruditas in urina antequam appareat ſignũ digeſtionis manifeſtum: ideo principium eſt longum. Sed ad rationem in contrarium dicendum primo, quòd per principium hic nõ intelligimus principiũ proprie ſumptum, diſtinctum contra totum augmentum, quod excludit ſigna digeſtionis manifeſta: ſed intelligendum eſt principium includens partem augmenti ſcilicet uſque ad apparitionem manifeſtorum ſignorum digeſtionis, quæ ſi incipiant apparere uſque ad. 20. dies erit terminus circa. 40. aut. 44. ſecundum generales ſermones Gal. in cõ. apho. quartæ particulæ. Quibuſcunque in febr. in ſeptimo terminatur, aut in nono. Thadeo tamẽ uiſum eſt quòd textus debeat dicere, eradicatio eſt itra. 64. dies. Et forte ſermo eius eſt uerus in phlegmatica interpolata; ſed in phlegmatica continua poteſt terminari infra. 44. dies. cæteris .n. paribus continuum eſt breuius ſuo interpolato apud Gal. & ſecũdum Thadeum ratio nihil concludit attribuemus enim principio. 18. dies augmẽto. 20. ſtatui. 10. eſt enim cæteris breuior declinationi. 16. & ſumma erit. 64. Notandũ pro declaratione quarti dicti quòd ſi textus dicit mundorum tẽporum eſt clarus. illa enim phlegmatica quæ habet tẽpores magis mundos ideſt magis proximos ueræ quieti eſt magis ſalua. ſignificat enim humorem putrentem eſſe pauciorem, minus groſſum & minus uiſcoſum, & maiorem proportionem uirtutis ſupra morbum, uel ad materiam. Ille autem tẽpor, de quo eſt hic ſermo, eſt qui durat. 6. horis: & in continua eſt remiſsior feb. quàm in tẽpore præcedenti: ſed in interpolata non eſt feb. ſed neutralis feb. Si uero textus dicat temporum, uerus eſt. illa enim febris quæ habet tempora magis munda ideſt minus confuſa eſt ſaluior: & tempora dicuntur munda quæ non confunduntur: & illa immunda quæ confunduntur. Nam aliquando in his febribus poſt ſtatum uidetur redire principium propter difformitatem materiæ: quia aliquando poſt manifeſta ſigna digeſtionis apparebit in urina cruditas, moto humore groſsiori, & uiſcoſiori, & faciente nouam oppilationem. Ita etiam in principiis particularibus uidetur aliquando poſt ſtatum redire augmentum propter difformitatem materiæ: & hoc ſignificat longitudinem: & quandoque malam morbi terminationem. ubi econtra mundities, de qua ſupra ſignificando materiæ uniformitatem, & proportionem uirtutis ad ipſam ſignificat ſalutem, & breuitatem. Secundo notandum quòd phlegmatica eſt ſaluior quæ eſt multi ſudoris, ſi ille ſudor ſit factus in proceſſu iam apparentibus ſignis digeſtionis: ſignificat enim obedientiam materiæ, & proportionem uirtutis ad eam. Si uero fiat multus ſudor a principio non ſignificat ſalutem: ſed magis longitudinem ſecundo materiam illam expelli propter multitudinem, & non propter digeſtionem. Tertio notandum quòd ſudor multus non ſignificat paucitatem materiæ abſolute: immo potius multitudinem: ſignificat tamen paucitatem materiæ in cõparatione ad illam, quæ eſſet tanta quòd ſuffocando calorem innatum faceret ipſum impotentem ad eius expulſionem. Aliter ſignificat paucitatem materiæ & quòd materia paucificatur: & conſequenter breuitatem ægritudinis, præcipue ſi paroxyſmi ſequentes minorentur. Vltimo notandum quòd ultimũ dictum huius partis poteſt dupliciter intelligi. Primo quòd ſecundum plurimum declinatio phlegmaticæ eſt longior declinatione tertianæ non ſemper, cum interdũ reperiatur phlegmatica unius, aut duorum dierum. Secundo quòd declinatio phlegmaticæ eſt plurimum ideſt ualde longior declinatione tertianæ cæteris paribus: & eſt notum.

Et phlegma quidem putridum: quandoque eſt uitreum: & quandoque eſt acetoſum: & quandoque eſt dulce: & quandoq; eſt ſalſum: & tu iã ſciuiſti, quomodo ex ſalſo fit cauſon.

In parte præſenti ponit cauſas phlegmaticæ dicẽs ꝙ phlegma putridum faciens phlegmaticam quandoque eſt uitreum: quandoque eſt acetoſum: quandoque dulce: quandoq; ſalſum. Et dicit quòd tu iam ſciuiſti. ſ. in cap. de cauſone, quõ ex phlegmate ſalſo fiat cauſon. Contra primum dictum inſtatur arguẽdo Aui. de inſufficientia, nã præter hos modos phlegmatis reperitur phlegma crudum: phlegma mucillaginoſum: phlegma inſipidum: phlegma aquoſum, ponticum & gypſeum. Reſpondetur quòd gypſeum non facit febrem, ſed crudum, & mucillaginoſum dantur intelligi per uitreum: ſed inſipidum, & aquoſum cõprehenduntur per phlegma dulce: ponticum uero per acetoſum. Pro notitia ſecundi dicti huius partis, notãdum ꝙ phlegma ſalſum putrens in corde, aut locis ſibi propinquis facit cauſonem. putrens uero in uenis paruis facit continuã exacerbantem quotidie. putrens uero extra uenas facit quotidianam interpolatam.

Et plurimum quidem accidit febr. phlegmatica humidis, & quietis, & ſenibus, & infantibus, & patientibus nauſeatiuam ſatietatem: & exercitantibus, & balneantibus ſe ſuper repletionem: & habentibus eructuationem acetoſam: & habentibus repletionem: & patientibus deſcenſum humoris, & fit catarrhus ad ſtomachum, qui putreſit in eo.

In hac parte oſtẽdit corpora parata ad hãc feb. d. ꝙ plurimũ accidit hũidis. ſ. qui ſunt phlegmatici, nõ aũt hũidis ſanguineis & quietis: multiplicãt. n. phlegma, & ſenibus & ꝓprie decrepitis, & infantib' ꝑ humiditatẽ, & multã cõeſtionẽ, & patiẽtib' nauſeatiuã ſatietatẽ. ſ. cũ corruptione ad acetoſum, & exercitãtibus, & balneãtibus ſe poſt repletionẽ. ſ. cibi: quia non fit bona digeſtio ſpiritibus diſtractis a ſtomacho ad inſtrumenta motus, & ac circũferẽtia: & habẽtibus eructuationẽ acetoſam quia cauſat, & ſignificat multitudinem phlegmatis, & habentibus repletionem phlegmatum, & patientibus dyſcraſiam humorum, & catarrhum ad ſtomachum, qui putreſit in eo. Eſt

Illa uero quæ eſt ex phlegmate ſalſo ſequitur horripilatio, & non fit vehemens frigus eius.

Signa phlegmaticæ pendentis ex phlegmate ſalſo ponit dicens, quòd ad ipſam ſequitur horripilatio, & non fit frigus uehemens ſcilicet poſitiuum, quia phlegma ſalſum eſt calidum, pungens membra ſenſibilia: & ſic cauſans rigorem, & horripilationem non poſitiue infrigidans.

Illa autem quæ eſt ex phlegmate dulci raro antecedit in principio uſque ad plurimos paroxyſmos horripilatio, neque frigus, neque rigor.

Ponit ſigna pendentia a phlegmate dulci: dicit quòd raro in principio ſcilicet uniuerſali uſque ad plures paroxyſmos antecedit horripilatio, frigus, aut rigor: eo quòd materia eſt ſatis groſſa, & benigna, & male mota ſuper membra ſenſibilia: ſed poſtea ſubtiliata, & calefacta a calore naturali digerente, & a calore putredinali: & mota uelocius ſuper membra ſenſibilia cauſat aliquem typum.

Et plurimæ quidem periodi febris phlegmatis incipiunt cum ſyncopi.

In parte præſenti ponit ſigna communia cuicunque ſpeciei phlegmaticæ. Et diuiditur in .12. partes, ſecundum quòd ſunt .12. genera ſignorum, partes patebũt diſcurrendo per textum. Primũ genus ſignorũ eſt ꝙ plurimi periodi febris phlegmaticæ incipiunt cum ſyncopi: & cauſa nota eſt ex ſuperius dictis.

Et iam apparet in ea in principiis calor vehementior: & in poſtremis minoratur illud. Et eſt ſimile ut ſit cauſa in hoc: quoniam putredo antecedit prius ad magis dulce, & magis ſalſum, & magis ſubtile: deinde ad großius, & frigidius.

Secũdum genus ſignorum ſumitur a calore. & habet .5. partes ſecundum quòd quinque ponit ſigna a calore. ſecunda ibi [Et tactus caliditatis.] tertia ibi [Verumtamen non.] quarta ibi [Et qualitercunque ſit.] quinta ibi [Et multoties quidem.] Primum ſignum eſt in hoc. In paroxyſmis primis calor apparet vehementior, & in poſtremis apparet minor. Et eſt ſimile idest uerìſimile ut ſit cauſa in hoc, quoniam prius incipit putreſieri magis dulce, magis ſalſum, & magis ſubtile: & ſupple magis calidum: deinde groſsius & frigidius: ſed humor magis ſubtilis, & magis calidus eſt aptus cum putret magis calefacere, quàm humor groſsior & frigidior. Notandum quòd ſermo iſte eſt uerus in paroxyſmis habentibus pro cauſa antecedente unum cumulum materiæ ſufficientis ad plures paroxyſmos. nã tunc de illo cumulo pars mobilior citius mouebitur ſcilicet dulcior, ſalſior, & ſubtilior ideo paroxyſmi principij erunt maioris caloris. poſterius autem mouebit pars groſſior frigidior, & ad motum pigrior. unde fient paroxyſmi minoris caloris. Sed cum paroxyſmi non fient ex materia huius cumuli: ſed ex ea quæ de nouo generatur talis erit calor huius paroxyſmi, qualẽ cõtingit generari materiã, q̃ prius nõ erat.

Sed contra quia ſtatim oppoſitum dictum fuit ſuperius in phlegmatica pendente a phlegmate dulci, quòd paroxyſmi in primis non incipiunt cum typo: & in proceſſu incipiunt cum typo materia magis ſubtiliata, & propter ſubtiliationem mota uelocius ſuper membra ſenſibilia. Amplius oppoſitum dictum fuit ſuperius de intentione Commenta. Alexandrini ſuper primo epidemiarum: quòd in feb. de materia frigida, paroxyſmi ſtatus fiunt de materia ſubtiliori & uelocius mota. unde rigores paroxyſmorum in ſtatu quartanæ ſunt fortiores quàm in eius principio, econtra in tertiana: & hic dicit Auic. quòd phlegma faciens poſteriores paroxyſmos eſt groſsius. Ad hoc reſpondetur quòd ſermo Auic. in parte præcedenti, & Commenta. Alexandrini intelligitur in materia uniformi in modo ſubſtantiæ: ſed ſermo Auicen. hic intelligitur in materia difformi. Et ex his ſequitur quòd aliquando materia phlegmatica mota in ſtatu eſt ſubtilior certa data mota in principio aliquando groſsior, aliquando æqualis ſecundum maiorẽ, aut minorem, acquiſitionem ſubtilitatis per actionem caloris digerentis. Secundo & melius dici poteſt quòd ſemper materia phlegmatica poſterius mota eſt ſubtilior ſibi ſimili mota in principio, cum digeſtio in phlegmate procedat ſubtiliando: hoc noluit Auic. in parte præcedenti & Commenta. Alexandrinus. cum quo tamen ſtat quòd mota poſterius, quàmuis ſubtiliata per digeſtionem ſit groſsior certa data indigeſta mota in principio. Sunt & aliæ ſolutiones quas omitto ut breuitati indulgeam.

Et tactus caliditatis eius in primis eſt debilis, & vaporoſus deinde cum prolongatur poſitio manus ſuper membrum ſentit manus acuitatem, & mordicationem.

Hoc eſt ſecundum ſignum ſumptum a coloris modo: & eſt quòd tactus caliditatis eius ſcilicet phlegmaticę eſt in primis: ideo primo occurſu debilis, & uaporoſus: ſed cum prolongatur poſitio manus ſuper membrum ſentit membrum acuitatẽ, & mordicationem. Huius cauſa eſt: quia uapor phlegmaticus perueniens ad manũ in primis eſt paucus, & tardus per groſsitiem: ſed poſtea cumulatus ſub manu in magna quantitate facit impræſsionem fortem.

Verumtamen non eſt ſimilis, neque æqualis in omnibus ſuper quæ cadit manus: immo eſt diuerſa: quoniam inuenit in loco uno aſperitatem: & in loco alio lenitatem: & eſt quaſi caliditas coletur poſt rem cribellatam: quoniam phlegma uiſcoſum eſt: quare diuerſificatur eius paßio a caliditate, ſicut accidit in reliquis uiſcoſis cum ebulliunt: ipſa enim diſrumpuntur in quibuſdam locis, & non diſrumpuntur in locis alijs.

Hoc eſt tertium ſignum ſumptum a modo caloris: & eſt ꝙ caliditas non eſt æqualis in omnibus partibus, ſuper quæ cadit manus: immo eſt diuerſa quoniam in uno loco repræſentatur aſpera, ſiue acuta, & in alio loco lenis, & eſt quaſi caliditas coletur per cribellum: & eſt ut ſit manus ſuper cribellum, & per ueniat caliditas ad manum per foramina cribelli. in partibus enim manus quæ obuiabunt foraminibus cribelli ſentietur caliditas acuta, in reliquis partibus mitis. Ita apparet tangenti membrum patientis phlegmaticam: quoniam phlegma eſt uiſcoſum: quare diuerſificatur eius paſsio a caliditate, ſicut accidit reliquis uiſcoſis cum bulliunt. ipſa enim diſrumpuntur in quibuſdam locis, & non in alijs: & a locis in quibus ſit diſruptio egreditur uapor calidus multum imprimens in manum ꝙ reliquis partibus.

Et qualiſcunque ſit caliditas eius ſecundum plurimum minor eſt, quàm ut inflammet: & anguſtiam faciat, & magnificet deſiderium aeris frigidi, & aquæ frigidæ: & inſpiſſationis, & rarificationis anhelitus magni, & exufflantis.

Hoc eſt quartum ſignum a modo caloris ſumptum: & dicit quòd qualitercunque ſit idest ſint ſemper uera ea quæ ſtatim dicta ſunt, ſiue non: quia poſsibile eſt quòd non ſit ita: licet enim partes uiſcoſi phlegmatis ſint diuerſæ in euaporatione: tamen illi uapores uenientes uerſus cutim poſſunt uniformiter per cutim diſpergi, & fiet repræſentatio ęqualis omnibus partibus manus tangentis. tamen hoc eſt uerum ſecundum plurimum: quia calor phlegmaticæ non eſt perueniens ad hoc, ut inflammet & faciat anguſtiam circa præcordia, & magnificet deſiderium aeris frigidi: quod maxime cognoſcitur per anhelitũ magnum, uelocem, & frequentem, & deſiderium aquæ frigidæ: quia nõ ualde ſitiunt: & deſiderium inſpiſſationis idest diſcooperiendi ſe: ad quam ſequitur inſpiſſatio pororum: & rarificationis ſcilicet poſt coopertionem. patientes enim febres acutas nunc ſe diſcooperiunt: & poſtea ſe cooperiunt: non ita faciunt patientes febres phlegmaticas. ſtant enim ſecũdum plurimum cooperti, cum nõ habeant magnum incendium: & nõ habent etiam anhelitum magnum, & exufflationẽ. i. ualde uelocem in conſtrictione, & minus in dilatatione. nam quamuis ſit multo maior neceſsitas conſtrictionis pulſus, & anhelitus quàm dilatationes propter multitudinem uaporũ: tamen quia uapores illi nõ ſunt ualde calidi, nõ eſt magna neceſsitas conſtrictionis, neq; dilatationis in cõparatione ad febres acutas.

Et multoties quidem accidit caliditati eius ut ſedeat tempore quo habet quantitatem horæ unius, aut duarum horarũ: quare æſtimatur quòd ipſa iam peruenit ad ſtatum, cum ipſa adhuc ſit in augmẽto: uidebis enim eam iam incipere augmentari: & ſimiliter ſunt ei in declinatione ſtationes.

Hoc eſt quintum ſignum a caliditate ſumptum. Et dicit quòd multoties accidit caliditati phlegmaticæ ut ſedeat idest ſtet in eodem gradu una hora, aut duabus: quare æſtimatur quòd iam ſit peruentum ad ſtatum paroxyſmi cum ipſa

adhuc ſi in augmento paroxyſmi. nam poſt illam ſtationem uidebis eam incipere augmentari. & ſimiliter ſunt ei in declinatione particulari ſtationes, quia non declinat uniformiter poſtquam incępit declinare: & hoc totum prouenit ex difformitate phlegmatis: cum enim eius effumat pars groſsior, & ſtat calor in eodem gradu aliquanto tempore, non ſic eſt in tertiana pura propter uniformitatem cholerę.

Et febres quidem phlegmatis ſunt multa oppilationis propter multitudinem humiditatis, & uaporis ſui pauci ſudoris propter uiſcoſitatem humoris. Et cum ſudare facit eſt res nō exuberans, & de proprioribus ſignificationibus eius, eſt paucitas ſudoris, & priuatio eius.

Hoc eſt tertium genus ſignorum, & eſt quòd feb. phlegmaticę ſunt multę oppillationis propter multitudinem humiditatis .ſ. phlegmaticę: quę cum ſit multa etiam groſſa eſt, & uiſcoſa, & uapores ſui ſimiliter groſsi, & uiſcoſi.

Notandum quòd iſtę oppilationes non apparent omnes in urina: ſed ſolum illę quę ſunt in uijs urinę, ſcilicet hepatis & partium propinquarum in quibus cum eſt oppilatio, eſt urina ſubtilis: illę tamen quę ſunt in poris membrorum, & in paruis uenis ad membra terminatis, non ſunt cauſa quòd urina ſubtilietur, ſed potius impedirent ſudorem, & ſunt pauci ſudoris .i. raro ſudant propter uiſcoſitatem humorum: & cū ſit ſudor eſt paucus. Et ſubdit quòd paucitas ſudoris, & priuatio eius eſt de proprioribus ſignis ipſius.

Et ſitis quidem minoratur in febribus phlegmatis niſi propter cauſam ſalſedinis, aut cauſam vehementia putredinis eius: & cum hoc eſt minor quam ſitis, quę eſt in alis.

Hoc eſt quartum genus ſignorum, & eſt quòd ſitis minoratur in febribus phlegmaticis niſi quando pendent a phlegmatę ſalſo, aut a phlegmate quod uehementer putret. intenſa n. putredo eſt caliditas putredinalis intenſa, quę exiccādo facit multam ſitim.

Et inflatio laterum multiplicatur in eis: & quandoq; accidit cuti lateris, ut ſubtilietur cum tenſione.

Hoc eſt quintum genus ſignorum: & eſt quòd inflatio laterum, & totius uentris inferioris multiplicatur in patientibus phlegmaticam: quia calor factua debilis eſt potens ad conuertendum humores in uentoſitates, & uapores groſſos, & non eſt potens ad illos reſoluendum.

Secundo dicit quod quandoque accidit cuti lateris, ut ſubtilietur cum tenſione ideſt propter intenſionem factam a uaporibus & uentoſitatibus: quando enim aliquid extenditur ſecundum unam dimenſionem, opus eſt quòd minoretur ſecundum alteram. Et nota quòd iſte eſt quidam modus cachexię; & diſpoſitionis ad tympanitem, ad quam forte adiuuat error digeſtiuę ſtomachi & hepatis.

Color autem patientium phlegmatis febrem eſt declinis ad uiriditatem & citrinitatem currentes in albedinem, ita ut ſit illud quod aggregatum eſt, ſicut color plumbi, uſq; in ſtatu. Et raro quidem rubet color in eo, cuius rubedo ñ in ſtatu reliquarum febrium.

Hoc eſt ſextum genus ſignorum: & eſt quod color patientium phlegmaticam tendit ad uiriditatem & citrinitatem currentes ad albedinem, quaſi color ſit mixtus ex uiridi citrino & albo qui eſt ſicut color plumbi, uſque in ſtatum ſcilicet particularem excluſiue. Secundo dicit quòd raro rubet color in patiente phlegmaticam in ſtatu, cuius rubedo ſit tanta quanta eſt in ſtatu. ſcilicet particulari reliquarum febrium, ſcilicet calidarum. Notandum quòd color tendit in uiriditatem propter frigiditatem phlegmatis, & aliqualem mortificationem caloris innati: eſt enim uiriditas uia in fuſcedinem & mortificationē caloris innati: tendit enim in citrinitatem propter aliqualē incendium ſecundum aliquam partem cōuertens ſanguinem ad naturam cholerę. Tendit enim in albedinem propter albedinem phlegmatis & cutis: ſed color aggregatus ex his tribus eſt color plumbeus: & hic color eſt uſque ad ſtatum particularem excluſiue: ſed in ſtatu facies aliqualiter rubet, licet remiſſe.

Pulſus uero eius eſt pulſus paruus, ſubmerſus, debilis, rarus in primis: deinde fit frequens in fine.

Hoc eſt ſeptimum genus ſignorum ſumptum a pulſu & habet hęc pars quatuor partes. In prima ponit quaſdam differentias pulſus phlegmaticę. In ſecunda comparat has differentias pulſus phlegmaticę ad differentias pulſus aliarum feb. In tertia parte ſubdit alias differentias pulſus phlegmaticę. In quarta parte extollit hoc ſignum ſumptum a pulſu. ſecunda ibi {Et frequentia quidem eius.} tertia ibi {Et eſt uehemētis diuerſitatis.} quarta ibi {Et ſignificationes quidem.} In prima parte dicit quòd pulſus phlegmaticę eſt paruus dimiſſus ideſt ſubmerſus, debilis, rarus in primis ideſt in principiis particularibus, quę omnia ſequuntur debilitatem uirtutis ſuffocatę in principijs particularibus a materia phlegmatica multa, groſſa, uiſcoſa. Eſt autem rarus nondum phlegmate per putrefactionem ſufficienter inflammato. deinde fit frequens in fine ideſt in proceſſu, & maxime in ſtatu particularis, phlegmate tunc magis per putrefactionem inflammato, & potenti cor magis calefacere: & tunc fit maior, uelocior, & fortior, & minus ſubmerſus.

Et frequentia quidem eius: & eius paruitas uehementior eſt quàm frequentia quartanę & tertianę: & eius paruitas, & uehementia frequentię eius eſt propter uehementiam paruitatis ipſius.

Primo facit hanc comparationem. ſecundo reddit cauſam dicti. tertio ponit aliam comparationem. ſecunda ibi {Et uehementia frequentię.} tertia ibi {Verum non eſt uelocior.} In prima parte dicit duo. primū quòd frequentia pulſus phlegmaticę eſt uehementior ideſt maior quàm frequentia pulſus quartanę & tertianę. In ſecunda parte reddens cauſam dicit quòd uehementia frequentię eius ſcilicet pulſus phlegmaticę eſt propter uehementiam paruitatis ipſius, ut per frequētiam reſtauret illud quod deficit ex magnitudine.

Dubitatur utrum pulſus phlegmaticę ſit minor pulſu melancholicę. nam quod ſit minor quàm pulſus melancholicę non eſt dubium. Et arguitur primo quòd pulſus melancholicę ſit minor per Gal. ſecundo de criſi, capitulo de quartana, dicentem quòd quartana febr. in principio paroxyſmi ponit pulſum in diſpoſitione paruitatis, quam non ſequitur ęgritudo pręter eam. ergo phlegmatica non habet tantam paruitatem pulſus, quantam habet quartana. Item Auer. quarto colliget. cap. de quartana dicit: pulſus quartanę eſt paruior plus quàm ſit in phlegmatica.

In contrarium eſt Auicen. in praeſenti parte. & Halyabas octano theoroicę quinto cap. ubi dicit in ſignis phlegmaticę febr. Eſt autem is pulſus minor pulſus quartanę: quoniam phlegma debilitat uirtutem ſua frigiditate, & ſua multitudine infirmat. Idem dicit Raſis. 16. continentis. capitulo de phlegmatica in fine. Dicit Gentilis quòd auctores ſunt multum diſcordes in differentijs pulſuum phlegmaticę & quartanę. nam qui iudicauerunt comparationem pulſuum harum febrium per rationem acquieuerunt cauſę quę ſecundum ęſtimationē ſuam uiſa eſt potior. Qui enim dicunt pulſum phlegmaticę paruiorem ęſtimant, quòd multitudo phlegmatis, & groſsities, & uiſcoſitas plus faciant ad paruificandum pulſum, quàm frigiditas melancholię ſiccitas, & groſsities. Econtra uero alij oppoſitum opinati ſunt ęſtimantes frigiditatem adiutam a ſiccitate & factam actiuiorem per eam, ſimul cum ſua groſsitie terrea plus facere ad paruitatem pulſus, tum opprimendo uirtutem, tum faciendo arteriam inobedientem. Qui uero per experientiam iudicant poſſunt diſcordare: quia exceſſus parui pulſuum adinuicem multum poſſunt decipere: & euenit pulſus diuerſificari ſecundum uarias ſpecies phlegmatum, & uarias ſpecies melancholię & multa alia quę de facto concurrunt. Et ideo unus potuit inuenire pulſum phlegmaticę paruiorē: aliter econtra pulſum melancholię minorē pulſu phlegmaticę. Et certe ſiquis bene ſine paſsione cōſiderent, iudicabit nec uiam ratiocinii, nec uiā experiētię eſſe ſana ſufficientem ad certificandum ueritatem in hoc dubio. Credit tamen Gentilis ꝙ omnium paritate ſuppoſita quantum eſt poſſibile, ꝙ fingentur duo corpora temperata, & in tempore temperato quorū unum patiatur phlegmaticam a phlegmate dulci: alterum patiatur melancholicam a melancholia naturali.

Vel ſignentur duo corpora vnum phlegmaticum in hyeme patiens phlegmaticam a phlegmate dulci: alterū melancholicum patiēs melancholicam in autumno ex melancholia naturali. patiens phlegmaticam habebit pulſum minorem credens frigiditatem intenſam phlegmatis cum viſcoſitate plus operari ad purificandum pulſum, quàm frigiditatem melancholiæ cū ſiccitate & groſsitie ſua. Sed ad auctores ſentientes contrarium dicit ꝙ proceſſerunt ſuo iudicio æſtimatiuo, & ſecundū ꝙ inuenerunt per experientiam qui eis occurrerunt: in quibus non apparet eis veritas. Sed pro rudioribus ſcholaribus ad tollendam contradictionem inter auctores dicit, ꝙ pulſus in phlegmatica eſt minor intenſiue: ſed in quartana minor duratione: quia plus durat typus & principium in quartana, quàm in phlegmatica. In dubio autem ſolito quæri an pulſus phlegmaticæ ſit frequētior pulſu quartanæ: fere omnes auctores cōcordant pulſum phlegmaticæ eſſe frequentiorem pulſu quartanæ vt ſpiſsitudine reſtauret magnitudinis defectū, quem habet reſpectu quartanæ. Gal. vero in therapeutica & ad Glauconē dicit ꝙ pulſus quartanæ tanto eſt rarior pulſu phlegmaticæ quanto pulſus phlegmaticæ eſt rarior pulſu tertianæ. hoc tamen per tactum compræhendere eſt difficile: licet Gal. ſecundo de differentijs dicat hæc omnia per tactum compræhendi poſſe. Sed certe in dictis Gal. videtur contradictio. nam in ſecundo de criſi dicit ꝙ pulſus phlegmaticæ eſt maior quàm pulſus quartanæ vt apparuit in dubio primo. In therapeutica vero ad Glauconem dicit ꝙ pulſus phlegmaticæ eſt frequentior pulſu quartanæ vt apparuit in dubio ſecundo. ergo falſa eſt cauſa quam dicunt, quòd pulſus phlegmaticæ eſt frequentior pulſu quartanæ ut reſtauret per frequentiā illud in quo deficit per magnitudinē: quia nō deficit in magnitudine cum ſit ſm Gal. maior quàm pulſus quartanæ. Et certe credo hanc rationē procedere cōtra Gal. niſi dicat ꝙ in phlegmatica ſit maior neceſsitas quàm in quartana, quod non eſt rationabile cū phlegma ſit frigidius quàm melancholia. Et certū eſt acutiorē caliditatē ſentiri in quartana, quàm in phlegmatica. Tenendū eſt itaq; vt exiſtimo pulſum phlegmaticæ eſſe minorē, & frequētiorem pulſu quartanæ, ad quas differētias adiuuat debilitas virtutis, maior in flegmatica quā in quartana cæteris paribus: tum ꝓpter debilitatem appetitus, & malitiā iſtimbræ: tum ꝓpter diſpoſitionē ad ſyncopim. nā debilitas uirtutis facit ſimul pulſum paruū, & frequentem. Tertio dubitatur utrū pulſus phlegmaticæ ſit frequētior pulſu tertianæ: & uidetur ꝙ nō per Gal. in therapeu. ad Glauconem: & per Auer. quarto colliget in cap. de feb. phlegmatica dicentē, ꝙ pulſus phlegmaticę eſt rarior pulſu tertianæ in quolibet ſuorū temporū. Idem ſentit Raſis. 10. Almāſoris & fere omnes in hoc cōcordant. Præterea. Humor cholericus eſt ualde calidus ponēs in corde caliditatem facientem anguſtiam, faciens intenſam ſitim, magnum deſiderium aeris frigidi, inſtantiam uigiliarum: cuius caliditas eſt acutior caliditate a quocunq; alio humore pendēte. Sed oppoſitæ diſpoſitiones ſunt in phlegmate. ergo in fe. eius debet eſſe pulſus ſimul maior, & frequētior quàm pulſus phlegmaticæ. nec ratio Auicē. eſt alicuius momēti cū dicitur ꝙ deficiēte magnitudine pulſus ſit reſtauratio per frequentiā. dicetur enim primo ꝙ ſit reſtauratio per uelocitatē. Secundo dicet ꝙ ratio bene concluderet, ſi calor tertianæ & calor phlegmaticæ eſſent æque intenſi: tunc enim pulſus qui eſſet minor eſſet frequētior. In oppoſitū eſt Aui. di. ꝙ frequētia phlegmaticæ eſt uehementior frequentia tertianæ. Dicit Gentilis ſuſpicandū eſt textum eſſe corruptum: ſed cū omnes textus ſint conſimiles, oportet imaginari aliam ſolutionem. dicit ergo quod in principio & proprie in prima medietate principij multoties euenit, quòd pulſus eſt frequentior quàm in cholerica propter ſyncopim, aut diſpoſitionem ad eam, cum qua phlegmatica frequenter incipit ut dixit Aui. Nam in ſyncopi & diſpoſitione ad ſyncopim multoties ſit pulſus formicās, cūm maxima frequentia, & paruitate: & ſit freqnētia illa magna ut ſuppleat in quo deficie magnitudo: & non eſt dubium quòd tunc pulſus eſt frequentior quàm in tertiana, in qua nō eſt ſyncopis. Contra in feb. ſyncopali ſit pulſus rarus. Dicendum quòd in feb. ſyncopali humoroſa ſit pulſus rarus quādo humor nondum per putredinem, aut digeſtionem eſt calefactus, & poſtea cum eſt calefactus non ſit ſyncopis: quia uapores frigidi ſunt cauſa eius, & non calidi. & ideo pulſus eſt rarus cum nondum ſit feb. aut remiſſa: ſed in phlegmatica cōmuniter eueniente ſit ſyncopis: tum propter compaſsionem cordis ad os ſtomachi: tum propter malitiam iſtimbre uaporibus uenientibus ad cor exiſtentibus calidis: quapropter ſit pulſus ualde paruus, & conſequenter ualde frequens, & frequentior quàm in tertiana. hoc autem ut dictum eſt accidit merito ſyncopis: ſed non exiſtente ſyncopi pulſus phlegmaticæ eſt rarior pulſu tertianæ: & ſi in tertiana eſſet ſyncopis, ſicut in ſyncopali minuta pulſus eſſet frequentior quā in phlegmatica cum ſyncopi. Aliter poſſet dici ſecundum Gentilem quòd pulſus phlegmaticæ eſt frequentior pulſu cholericæ nō abſolute, ſed proportionatur paruitati: quia in nulla feb. nec melancholica, nec cholerica tantum ſit additio in frequentia propter paruitatem, quantum in phlegmatica.

Verum non eſt velocior pulſu quartanæ: & quandoq; eſt tardior eo, aut ſimilis ei in primis.

In hac parte .d. quòd pulſus phlegmaticæ: licet ſit frequentior pulſu quartanæ: nō tamen eſt uelocior eo. Et ratio quia uirtus quæ defectum magnitudinis reſtaurat per uelocitatē oportet quòd ſit fortis, ſed in phlegmatica multum deficit uirtus. Vnde Halyabas dicit uirtutem in hac feb. eſſe diſſolutam, & infirmam. Et quandoque eſt tardior in primis propter paucam calefactionem. unde ſit paruus, & tardus licet ſit ſpiſſus. ſpiſsitudo enim ſoboles eſt deficientis, ſiue imbecillis uirtutis apud Gale. in comment. pulſuum cap. de pulſu phreneticorum. aut ſimilis ei .ſ. in tarditate in primis. ideſt in principio principij paroxyſmi. nam poſtquàm non eſt uelocior pulſu quartanæ, relinquitur quòd ſi tardior, aut ſibi ſimilis propter maiorem, aut minorem neceſsitatem, & maiorē aut minorem debilitatem uirtutis.

Et eſt vehementis diuerſitatis, cum priuatione ordinis: & parui, & debiles ex eis ſunt in diuerſitate eius plus.

In parte iſta ponit alias differētias pulſus phlegmaticæ dicēns quòd eſt uehementis diuerſitatis cum priuatione ordinis: & parui & debiles ſunt in diuerſitate eius plus. Cauſa diuerſitatis, & inordinationis eſt debilitas uirtutis per uiam ſuffocationis ab humore phlegmatico multo, groſſo, & uiſcoſō. Item fortitudo pugnæ inter humorem, & uirtutem. Diuerſitas autem iſta eſt non quia unus pulſus ſit magnus, alter paruus: unus fortis, alter debilis: quia omnes ſunt parui, & debiles: ſed diuerſitas eſt in maiori aut minori paruitate: & maiori aut minori debilitate. Auenzoar autem dicit ꝙ pulſus in phlegmatica non eſt multum diuerſus: intelligendus eſt ꝙ non eſt multum diuerſus: quia una pulſatio ſit magna altera parua: una fortis altera debilis: ſed in latitudine paruitatis, & debilitatis cadunt hæ diuerſitates.

Et ſignificationes quidem pulſus ſuper eam ſunt de certioribus ſignificationibus.

In parte pñti dicit ꝙ ſignū ſumptum a pulſu eſt de certioribus ſignis huius febris: ſed ad cognoſcendum has differētias pulſus exquiſitæ oportet cognouiſſe pulſum ſui ſani: ut dicit Raſis. 16. continentis: & Gal. ſecundo de criſi.

Vrina autem eius in primis quidē eſt alba, ſubtilis propter multitudinē oppilationum, et frigoris: deinde ſit rubea ꝓpter putredinem: & conturbatur propter malitiam digeſtionis.

Hoc eſt Octauum genus ſignorum ſumptum ab urina: & habet quatuor partes. primo ponit urinæ qualitatem apparentem in principio. ſecundo propter putrefactionem contingentem. tertio propter malitiam digerendi. quarto ponit quandam urinæ diuerſitatem & permutationem. ſecunda ibi {Deinde ſit rubea.} tertia ibi {Et conturbatur.} quarta ibi {Et quandoque alteratur.} In prima parte dicit quòd a principio in phlegmatica urina eſt alba ſubtilis. Cuius cauſa eſt multa oppilatio, & multū frigus. utrumq; enim .ſ. oppilatio, & frigus facit urinā albā & ſubtilem albedine tranſlucente ſola aquoſitate tranſeunte. Nā ſi trāſiret phlegma permixtum cū urina, urina nō eſſet ſubtilis: licet eſſet alba ratione phlegmatis albi. ſeptima aphor. cōmēto. 3. ſi ab albo phlegmate. eſſet enim tunc alba & groſſa. Et ecōtra ſtāte oppilatione eſſet alba .i. peruia, & ſubtilis: ſed poſtea aperta oppilatione

ſit groſſa, & opaca. nam ſicut ſm plurimum eſt eius oppilatio prius quam eius apertio: ita prius eſt ſubtilis, & peruia quàm groſſa & opaca. ſecundo dicit ꝙ ſit rubea ꝓpter putredinem .i. calorem putredinalem incẽdentem, & ignieutem flegma. vnde ſit in vrina rubedo quædã opaca tendens in cinereum. vnde octauo therapeuticæ. cap. 5. eiuſq; rubor eſt qñ humor flegmaticus qñ immoratus fuerit diutius putreſit, & caleſit. tertio dicit ꝙ comburatur ꝓpter malitiã digeſtionis: & põt intelligi quadrupliciter. primo. quia micta corrumpitur ſtatim, quod ſignificat malitiã cõmixtionis partiũ adinuicem ſequentem malam digeſtinnem ſtomachi & heparis: vnde mali humores multiplicanrur. ſecũdo cõturbat̃. i. perdit luminoſitatem tendẽs in opacũ: & hoc ſequitur maliriã digeſtionis. Vnde ſecunda primi de coloribus: immo attinet fuſcitari ꝓpter priuationem digeſtionis. tertio poſſumus intelligere ipſam conturbari. i. turbidari ad modum vrinæ aſinorum: & arguit debilitatem caloris digerentis flegma cum tendentia in malignã putredinẽ. quarto poſſumus intelligere cõturbatur .i. inſpiſſatur. & ſignificat aliquã digeſtionem, licet diminutã: & forte aliquãdo malam, quæ eſt fortaſſe via in turbulentiã.

Et quandoq; alteratur in ea diſpoſitio vno tẽpore: & quãdoq; mundificabitur ex materia groſſa, & reſoluitur putridum, & redibunt oppilationes, dealbabitur vna hora, et alia: quando remanet intra materiam groſſam, & diſpoſitionem putredinis: & aqua hora oppilationum eſt alba: deinde quãdo putreſit res plurima poſt illud, & expellitur, & aperit oppilationes, rubet vſquequo veniat ſuper oppilationes: quòd oppilet eas vice alia de illo eodem humore.

In parte pñti dicit Auic. ꝙ vrina in febre flegmatica non ꝑmanet in vna diſpoſitione, eo ꝙ in vno tẽpore eſt alba, ſubtil. alio tẽpore eſt ruffa, groſſa: & ſic multoties in paucis diebus variatur a ſubtilitate in groſſitiẽ, & econtra. & ab albedine in rubedinem: & econtra. ſicut dicit Iudæus ſexto cõtinẽtis. & cauſam reddens dicit, ꝙ qñdoq; mundificabit̃ ex materia groſſa ſupple cũ vrina. Et reſoluet̃ putridum: & tunc fiet vrina groſſa, ruffa humoribus cũ vrina permixtis, & redibũt oppilationes: & dealbabit̃ ſupple, & ſubtiliabit̃. vñ alia hora qñ. ſ. remanet ſe. inter materiã groſſam, oppilantẽ., & diſpoſitionẽ putridæ. i. cũ diſpoſitione ad putridã. tũc enim facta oppilatione dealbabitur ſupple, & ſubtiliabitur. nam quãdo eſt oppilatio eſt diſpoſitio ad putridam: & tunc dealbatur, & ſubtiliatur: & ſic aliqua hora putridæ. i. dum diſponitur ad putredinem, & aliqua hora oppilationis. ſ. cum eſt oppilatio eſt alba ſupple & ſubtilis. deinde quãdo putreſit res plurima poſt illud. ſ. oppilationem, & expellitur illud. ſ. putridum cum vrina, & aperiuntur oppilationes rubet. ſ. vrina, & ingroſſatur vſquequo veniat ſuper oppilationes. i. loca oppilata quòd oppilet ea vice alia de illo eodem humore: & tunc ſupple fiet vrina ſubtilis alba.

Eius vero egeſtio eſt lenis, ſubtilis, phlegmatica.

Hoc eſt nonũ genus ſignorũ ſumptũ ab egeſtione: & eſt ꝙ eius egeſtio eſt lenis. i. mollis nõ dura, ſubtilis. i. fluxibilis flegmatica. i. cũ admixtione flegmatũ ſubtililium, aquoſorũ, aut groſſorum ſm flegmatũ diuerſitatem. Eſt autem fluxibilis ꝓpter indigeſtionem, & paucam hepatis attractionem: oppoſitæ conditiones ſecundum plurimum ſunt in cholerica.

Et de eis quæ ſignificant quòd ſeb. eſt phlegmatica eſt vt ſit paroxyſmus eius decem & octo horis: & dimiſſio eius: vi. horis: & non eſt dimiſſio eius, dimiſſio munda: quoniam materia cum groſſitudine, & viſcoſitate eſt multa.

Decimum genus ſignorum ſumptum a paroxyſmo. Et eſt ꝙ paroxyſmus feb. flegmaticæ durat. xviij. horis: & dimiſſio eius eſt. vj. horis. & non eſt dimiſſio munda: quoniam materia eſt groſſa, viſcoſa, & multa. vnde in ſex horis illius falſæ quietis ſit aliqua neutralitas ſeb. Et hic penes Gentilem cõſidera quatuor miranda de phlegmate. Primum quòd citius mouetur ad putredinem quocunque alio humore: quia paroxyſmat quotidie: ſed cholera de tertio in tertium: melancholia de quarto in quartum.

Secundo quòd difformius putreſit ita vt tempora confundantur. quod accidit propter eius maiorem difformitatem, & viſcoſitatem quàm in aliquo alio humore.

Tertio phlegma paroxyſmans citius per putredinem finitur poſtquam putrere incepit quàm melancholia: licet tardius quàm cholera. Quarto quòd minus mundatur corpus, quàm in reliquis febribus periodicis. & huius vltimi cauſa eſt multitudo groſſities, & viſcoſitas, & pauca diſtantia inter paroxyſmos eius. Sed videtur quòd tertium repugnet primo. ſi enim tardius per putredinem finitur poſtquàm putrere incepit quam cholera: quia paroxyſmus eius durat. xviij. horis: paroxyſmus vero choleræ. xii. videtur quòd magis reſiſtat cauſis putrefacientibus quàm cholera. Et ſic ſequitur ꝙ deberet moueri tardius ad paroxyſmandum quàm cholera. non enim poteſt aſsignari cauſa cur magis reſiſtat cauſis putrefacientibus, poſtquàm putredo incepit, quàm cholera: & non magis reſiſtat ne incipiat putreſieri quàm cholera. ea enim quæ reſiſtunt putrefactioni in vtraq; ſunt forma ſubſtantialis, proprietas, complexio, modus ſubſtantiæ: & certum eſt hic omnia reſiſtere quantum poſſunt ne incipiant putreſieri, & ne putrefactio procedat, poſtquam incepit cum ſint agentia naturalia. ergo ſuppoſita paritate ex parte quantitatis, & aliorum videtur de neceſsitate cõcludi quòd ſicut flegma tardius finitur poſtquam putrere incepit quàm cholera: ita tardius debeat incipere putrere quàm ipſa. Dicendum ſicut eſt veritas, quòd phlegma velocius incipit putrere quàm cholera: tamen tardius finitur per putredinem: quamuis omnia reſiſtentia putredini inchoandæ, & ne putredo procedat ſint eadem, & agentia ſemper mere naturaliter, & ſecundum vltimum conatum: ſed hoc eſt propter diſpoſitionem phlegmatis facilem ad inchoandum ad putredinem, propter paruam reſiſtentiam ſuæ proprietatis, & econtra magnam reſiſtentiam proprietatis in cholera. Sed econtra magna eſt reſiſtentia in phlegmate ne finiatur per putredinem per modum ſuæ ſubſtantiæ groſſæ, & viſcoſæ: & econtra parua reſiſtentia in cholera ne finiatur per putredinem propter ſuam ſubſtantiam ſubtilem & priuationem viſcoſitatis. Et exemplum habes in piſce, & vino: citius enim valde incipit piſcis putrere, quàm vinum: tamen citius vinum per putredinem finitur quàm piſcis.

Contra. reſiſtentia phlegmatis aggregata ex quatuor prædictis ſemper agit mere naturalier, & ſecundum vltimum conatum: ergò tantum reſiſtit ne putredo procedat poſtquam inchoauit, quantum reſiſtit ne inchoet: ſed hæc magis reſiſtit ne putrefactio procedat poſtquam inchoauit, quàm tota reſiſtentia choleræ. ergò etiam magis reſiſtit ne inchoet putredo quàm tota reſiſtentia choleræ & ſic tardius periodicabit flegma, quàm cholera. Ratio eſt apparens cum non incipiant periodicare periodo faciente febrem, niſi putreant. Credo quòd ſit hæc prima conſequentia neganda eo quòd difficilius eſt in phlegmate velocitare putrefactionem inchoatã, quàm ipſam inchoare. Et econtra difficilius eſt in cholera putrefactionem inchoare, quàm inchoatam velocitare. quòd ſi hæc reſponſio tibi moleſta eſt: aliam inuenies.

Significant ipſam ætas, et conſuetudo, et tempus, et regio, & cibi, & aduentus cauſarum antecedentium ex ſatietate nauſeatiua: et ſignificant ipſam forma prædicta ex colore faciei, et inflatione eius: et lenitas tactus, et debilitas oris ſtomachi, et caſus appetitus: et quandoq; magnificatur in ea ſplen. et ſequitur eã eructuatio acetoſa in pluribus horis multoties.

Hoc eſt vndecimum genus ſignorum in quo multa congeruntur: & dicit quòd phlegmatica ſignificatur per ætatem. ſ. ſenii, & proprie decrepitatis, per conſuetudinem. ſ. alias patiendi eam: & tempus. ſ. frigidum & humidum: & regionem. ſ. frigidam & humidam: & cibos. ſ. multiplicantes phlegma: & per cauſas antecedentes quæ ſunt ſigna, aut cauſæ multiplicationis phlegmatis ſicut eſt nauſeatiua ſatietas maxime cum corruptione ad acetoſum, & ſignificant ipſam forma prędicta ex colore faciei. ſ. plumbeo, & inflatione eius, & lenitas tactus ſequens humiditatem phlegmatis, & debilitas oris ſtomachi, & caſus appetitus propter cauſas ſupraſcriptas. Et quandoq; magnificatur ſplen phlegmate per putredinem in melancholiam verſo, & ſplenem implente cum ſit eius receptaculum: & ſequitur eam eructuatio acetoſa in pluribus horis. i. temporibus ipſius phlegmaticæ in quibus magis debilitatur, a .t corrumpitur digeſtio ad acetoſum. hoc autem ſecundum

cundum plurimum magis eſt in augmento, & ſtatu.

De ſignis phlegmaticæ inſeparabilis & eſt illa quæ nominatur laties. Cap. XLIX.

Svnt ſicut reliqua ſigna feb. phlegmaticæ præter eradicationem, & quod ſimilatur eradicationi. Et apud inceptionem fiunt rigor, & frigus, & horripilatio: & eſt res magis ſimilis cum hectica. & fit illic rigor in vi. horis: aut tantum ſuperans illum qui fit in periodica: nam in periodica iterum non euacuatur a reſiduo: veruntamen eſt occultum non apparens.

Hic ponit quatuor ſigna feb. phlegmaticæ continuæ. Primum quòd duo genera ſignorum in præcedenti capitulo. po ſita quæ ſunt ſigna phlegmaticæ interpolatæ: ſunt etiam ſigna phlegmaticæ continuæ, & non mirum cum ambæ pendeant ab eadem materia: & non eſt differentia niſi quia in cõtinua phlegma putret ad intra venas: ſed in interpolata putret extra venas. ideo ambæ in hoc differunt: quia in continua non eradicatur neque aſsimilatur feb. quæ eradicatur: ſed in interpolata licet non eradicetur, tamen aſsimilatur febri quæ eradicatur: quia cadunt ſex horæ inter vnum paroxyſmum, & alium in quibus nõ eſt febris: ſed ſolum neutralitas febris: ſed in cõtinua ſemper eſt feb. licet remiſsior in ſex horis proximis ſequenti paroxyſmo: quapropter nec eradicatur nec aſsimilatur febri quæ eradicatur. Secundum ſignum eſt, ꝙ exacerbatio continuę incipit cum rigore, frigore, & horripilatione. Tertium ſignum eſt. quòd eſt multum ſimilis hecticæ. Quartum ſignum eſt. quòd fit illis. i. in phlegmatica continua rigor. i. remiſſus calor in ſex horis ſuę declinationis particularis. aut tantum. i. vel circa ſex horas, ſuperãs tamen calorem remiſſum, qui eſt in declinatione paroxyſmi periodicæ. nam periodica iterum nõ euacuatur a reſiduo caloris, verumtamen illud reſiduum caloris paroxyſmi interpolatæ eſt occultum non manifeſtum, ſicut in continua cum calor remiſſus in continua fit feb. ſed in interpolata neutralitas febris.

Horripilatio frigus & rigor, dupliciter fiunt. Primo notandum pro declaratione ſecundi ſigni quòd hi typi. ſ. frigus, rigor, & horripilatio cauſantur dupliciter. vno modo ex ſparſione materiæ ſuper mẽbra ſenſibilia. & hi fiunt in principijs febrium interpolatarum, cum materia expellitur de venis paruis ad membra ſenſibilia: & hi ſunt proprie typi. ſecundo modo fiunt ex ſuffocatione caloris innati ſub materia multa, groſſa, & viſcoſa: & hi fiunt in principijs exacerbationum phlegmaticæ continuæ cum materia phlegmatica expellitur de venis magnis ad paruas ibidem ſuffocans calorem innatum, per quam ſuffocationem in extremis fit frigus, rigor, & horripilatio. Et hi ſunt improprie typi: quia valde remiſsi, & parum durantes: & hi typi quandoque ſunt maiores in principijs exacerbationum principii vniuerſalis, quàm in principiis exacerbationum ſtatus. Aliquando econtra ſecundum diuerſitatem materierum, quæ faciunt hos typos in frigiditate, multitudine groſsitie, & viſcoſitate, ꝓpter quas aliquando magis ſuffocatur calor in principiis exacerbationum principii vniuerſalis, quàm in principiis exacerbationum ſtatus vniuerſalis: aliquando econtra. Secundo notandum pro declaratione tertii ſigni quòd febr. latica eſt multum ſimilis hecticæ: tamẽ quia calor eſt mitis ſicut in hectica & ſatis vniformis & fit extenuatio in ea propter defectum digeſtiuæ ſtomachi. & niſi eſſet lenitas pulſus eſſet valde plus ſimilis hecticæ vt dixit Auicen. ſuperius in capitulo de rebus in quarum quibuſdam differũt ſebre putredinis &c.

Et ex hac conuenientia cum hectica, ego arguo quòd frigus, rigor, & horripilatio debeat raro accidere in principiis exacerbationum phlegmaticæ continuæ: quia per hoc ſignũ faciliter diſcerneretur ab hectica: cum hectica non habeat huiuſmodi typos. Et deum teſtor me raro reperiſſe hos typos in laticis. Cætera quæ dicit Auicen. in hoc capitulo nota ſunt.

Febres quæ ſunt ſecundum plurimum de genere phlegmaticarum, & ſunt quandoq; ex cholera, & non ſunt ex eis quæ fiunt ex melancholia, & ſunt appropriatæ cum nominibus, & iudiciis. ideſt habent nomina propria, & indicia propria. ſcilicet per quæ nominantur, cognoſcuntur, & iudicantur.

Cap. L.

Hæc ſunt febres epialos, & liparia, quæ ambæ ſunt de ſumma febrium, in quibus diuerſificantur loca caloris, & frigoris intus, & exterius propter diuerſitatem & locum eius, quod putreſit, et quod non putreſit. Et ſunt tres diuiſiones feb. appropriatæ: ſyncopalis humoroſa: & febris ex ſyncopi minuta ſubtilis, & feb. diuturna et nocturna.

Hic determinat de quibuſdam febribus ad phlegmaticas reducibilibus: quia vt plurimum fiunt ex phlegmate: licet quandoq; fiant ex cholera, vt liparia dicta tabaros, & ſyncopalis minuta: & non fiunt ex melancholia. ſcilicet pura: ſed aliquando ex phlegmate tendente ad naturam eius, vel habente eius mixtionem: ſicut Iſaac ponit de liparia. & hoc dicit prima pars rubricæ. Primo ergo Auicen. enumerat has febres. ſecundo exequitur. ſecunda ibi {Hæc feb. fit.} Dicit primo hæ ſunt febres epialos, & liparia quæ ambæ ſunt de ſumma feb. in quibus diuerſificantur loca caloris, & frigoris intus, & exterius propter diuerſitatem eius quod putreſit, & quod non putreſit. i. ſecundum diuerſitatem materiæ putrentis, & non putrentis, & ſecundum diuerſitatem locorum intrinſecorum, & extrinſecorum in quibus continentur huiuſmodi materiæ putrentes, & non putrentes. Et tu adde tertiam feb. in qua interiora & exteriora ſimul calent & frigẽt, propter has diuerſitates materierum & locorũ: & ſunt præter has tres aliæ diuiſiones: ideſt tres aliæ febr. ſub hac diuiſione contentæ. ſcilicet ſyncopalis humoroſa: ſyncopalis minuta, ſubtilis: & feb. diurna, & nocturna.

Febris in qua occultatur frigus, & apparet in ea calor, & eſt epialos. Cap. LI.

Hæc febris fit ex phlegmate vitreo: ſed eſt comprehẽſum in occulto & profundo, quod infrigidatur vbi eſt. Verum ipſi accidit iam putredo, quare ſpargitur ex eo vapor eius quod cum putruit, & diſpergitur, inflammatur in exterioribus: & illud quod non eſt putrefactum infrigidatur in interioribus.

Hæc pars diuiditur in ſex partes ſecundum quòd ſex facit capitula de his feb. partes patent in principiis capitulorum. Primum capitulum diuido in duas partes. Nam in prima ponit cauſam epialæ, & modum prouentus eius ex cauſa ſua. In ſecunda ponit ſigna. ſecunda ibi {Signa eius.} Prima in duas. nam in prima facit quod dictum eſt. ſecũdo remouet dubium. ſecunda ibi {Et eius quidẽ frigus.} In prima parte dicit Auicen. quòd cauſa huius febr. eſt phlegma vitreum contentum in profundo corporis occulto ſenſibus noſtris, quod infrigidatur in loco vbi cõtinetur, & infrigidat locum illum & partes illi vicinas. Sed huius phlegmatis aliqua pars putret, & a parte putrente vapores eleuati venientes exterius calefaciunt partes exteriores: ſunt enim ſimul cum parte putrente, a qua eleuantur facti calidi per putrefactionem: quare partes exteriores calefiunt per vapores putridos ad ipſas venientes. ſed partes intrinſecæ infrigidantur a parte phlegmatis non putrefacta.

Et eius quidem frigus non apparet in huiuſmodi tempore: quoniam eſt quietum, & aſſociatur ei, & non patitur ab eo quod occurrit ei: poſtquam ergo incipit in eo putredo mouetur, & infrigidatur infrigidatione quadam: quamuis non perueniat ad hoc vt communicet toti corpori.

In parte præſenti remouet dubium. poſſet enim quis interrogare quare frigus huius humoris vitrei non ſentiebatur in loco vbi continebatur ante inchoationem huius feb. Reſpondet ꝙ frigus huius humoris nõ ſentiebatur. primo quia hoc phlegma erat quietum, & erat conſuetũ membro in quo continebatur. vnde in membro illo continente iam erat facta mala complexio æqualis, quæ non ſentitur: & etiam humor ille ſm eius ſuperficiem erat calefactus quaſi factus ſimilis ſuperficiei membri circundantis, & ſimilia nõ ſentiuntur. Sed cum incipit putreſieri, incipit moueri localiter: & pars quæ primo erat intrinſeca efficitur extrinſeca: & quia eſt magis frigida quàm pars extrinſeca, & obuiat parti cui hic humor non erat cõſuetus infrigidat illam partem faciens in ea malam complexionem diuerſam, quæ ſentitur: non tamẽ eius

frigiditas

frigiditas eſt tantæ potẽtiæ vt poſsit totum corpus infrigidare, ſentitur itaque frigiditas interius & caliditas exterius.

Primo notandum circa partem præſentem ꝙ auctores his terminis epialos, & liparia vario modo vtuntur. Qoidã enim per epialos intelligunt febrem in qua ſecundum eandem partem ſimul ſentitur calor & frigus. Et hoc modo vtitur hoc vocabulo Gal. ſecundo de differentijs febrium: & in libro malæ complesionis diuerſæ: & in commento aphor. ſeptimæ particulæ. Si feb. a cholera non habeatur: & Haliabas ſesto theoricæ. cap. 6 & Raſis, 16. continentis. cap. 3. Quidam vero hoc nomine epialos vtuntur ad ſignificandum febrem in qua exterius apparet frigus, interius calor: ſicut ſecundo febrium. capitulo de epiala. Et Ariſt. 27. problematum. problemate ſecundo. Quidam vero contrario modo vtuntur hoc vocabulo epialos ad ſignificandum febrem in qua intus ſentitur frigus, & exterius calor. ſicut Auic. hic: & Serap ſesto breuiarij. Et Genrilis dicit ꝙ epialos dicitur ab epi, quod eſt ſupra, & alos ideſt aliud: quaſi vnum ſupra aliud: & ſecundum hoc quid nominis poſſet dici de quacunque iſtarum febrium. In qualibet enim eſt vnum ſupra aliud. ſ. aut calor ſupra frigus, aut ecõtra. ſed litem de nominibus omittamus. Imaginemur febrẽ in qua calor ſit exterius, & frigus interius quocunq; nomine vocetur, & quæramus cauſam eius. Iſaac imaginaẽ cauſam huius febris quã ipſe lipariam appellat, eſſe duplicem humorem. ſ. phlegma groſſum exiſtens interius nõ putrens interiora infrigidans, & choleram groſſam exterius putrentem exteriora calefacientẽ: & imaginatio ſua põt facile defendi.

Hic cadunt duo dubia. Primũ. quis eſt locus profundus in quo phlegma vitreum infrigidãs continetur: & quæ ſunt loca estrinſeca quæ calefiunt. Secundum. ſi interiora frigent quomodo hic erit febriens? Reſpondet Gẽtilis per loca profunda occulta poſſumus intelligere ſtomachum, & inteſtina, & partes ſibi vicinas: & etiã quoſdam muſculos intrinſecos. Item poſſumus intelligere concauitates quarundã venarum: ſed per loca exteriora calida poſſumus intelligere manus, & pedes, & partes cutis, & ſibi vicinas. Et ex his patet ſolutio ad dubium an hæc febris ſit continua, an interpolata. Nam ſi materia putrens cõtinetur ad intra venas febris eſt cõtinua: ſi vero extra venas eſt interpolata. Ad ſecundũ dubium reſpondetur ꝙ licet in ſtomacho, & inteſtinis, aut in muſculis profundis ſentiatur frigus: aut etiã in concauitatibus aliquarum venarum. tamen vapor putridus petit cor & ipſum inflãmat. vnde hic non dicitur ſentire frigus in profundo. i. in corde, vel circa cor: ſed ſentit frigus in ſtomacho, inteſtinis, & in partibus dictis. Calorem vero ſentit in manibus & pedibus, & partibus cutaneis, & in corde.

Contra prædicta inſtatur: quia ſi loca intrinſeca ſunt frigida: ergo multo magis extrinſeca, cum ꝓpter frigiditatem locorum intrinſecorum caliditas debeat a membris exterioribus ad intrinſeca frigentia reuocari, natura exiſtente magis ſollicita de membris intrinſecis nobilibus, q̃ de extrinſecis ignobilibus. Secundo ſequeretur ꝙ omnes feb. pendentes ab humoribus frigidis deberẽt eſſe epialæ cum omnes hi humores cum mouentur deberent partes intrinſecas infrigidare ſicut phlegma vitreum. Tertio ſequitur ꝙ in partibus intrinſecis deberet ſimul ſentiri calor, & frigus. nã ſi pars phlegmatis vitrei putrens interius calefacit partes exteriores et multo magis deberet calefacere partes interiores in quibus continetur: cum vnum quodq; fortius agat in partes propinquas, quãm remotas. Præterea. Aut pars phlegmatis vitrei non putrens eſt potentior ad infrigidandum, quãm pars putrens ad calefaciendum, aut econtra: aut ſunt æque potentes. Si primum, ſequitur ꝙ cor, & partes extrinſecæ deberent infrigidari: & ſic non eſſet febris. Si vero econtra deberet interius ſentiri calor, & non frigus, aliter ſimul in eadem parte intenderetur calor & frigus. Si vero ſint æque potẽtes ſequitur quòd neque calor, neque frigus deberet produci, aut quòd ſimul in eadem parte produceretur calor & frigus.

Pro huius ſolutione oportet imaginari ꝙ pars phlegmatis vitrei interius exiſtẽtis putret. Altera vero eius pars nõ putrens eſt maior: pars tamen putrens eſt tanta & tantũ per putredinem inflammatur, ꝙ vapores ab ea eleuati venientes ad cor inflammant ipſum, & faciunt feb. Et ſimiliter venientes ad partes extrinſecas calefaciunt ipſas: pars autem phlegmatis vitrei non putrẽs, quæ eſt maior infrigidat partes in quibus continetur & ſibi vicinas: non autem infrigidat cor, & partes exteriores: quia vapores ab ea eleuati ſunt pauci, & groſsi nõ potentes peruenire ad partes diſtantes, neque etiã ipſum per ſimplicem alterationem poteſt infrigidare partes diſtantes, tum quia vis ſua non tantum extenditur, tum quia impeditur a vaporibus putridis phlegmatis uitrei putrentis.

Sed ſupereſt ut reſpondeamus ad rationes ſuadẽtes contrarium. Ad primũ dicitur cõmuniter ꝙ uapores calidi phlegmatis uitrei putrentis ſunt potentiores ad calefaciendũ partes extrinſecas, quãm fuga caloris interius ad infrigidãdum.

Contra, ſequitur ꝙ in alijs febribus non deberẽt in principijs paroxyſmorum extrema infrigidari. conſequens eſt falſum, ſed probatur cõſequẽtia. quia putridi uapores petentes exteriora ſunt potentiores ad calefaciendum exteriora q̃ fuga caloris interius ad infrigidandum. Credo ꝙ oporteat cõcedere in principiis paroxyſmorum fe. futuræ epialos extrema infrigidari: & pro tunc non eſt epialos actu: ſed poſtea calefactis extremis propter uapores putridos tandem calefacientes extrema & interioribus exiſtẽtibus frigidis, eſt epialos: non ſic eſt in aliis feb. quia a uaporibus multis putridis interiora calefiunt: nec omnis humor frigidus etiam nõ putridus eſt potens ad illa infrigidandũ, niſi ſit uehementis frigoris ſicut eſt phlegma uitreum, & forte aliquod acetoſum. Et ex his patet reſponſio ad ſecundum. Ad tertium negatur cõſequentia. & cõſequenter dicitur ꝙ omne agẽs cęteris paribus magis agit in partes propinquas, quãm remotas. Sed hic cætera non ſunt paria: quia pars phlegmatis uitrei non putrẽtis impedit calefactionem interius, nõ autem exterius: cũ non ſit exterius, nec ſua uis extendatur ad infrigidandum partes extrinſecas. Sed ad confirmationem cum quæritur an pars phlegmatis uitrei non putrentis eſt potentior ad infrigidandum quãm pars putrens ad calefaciendum: dicitur ꝙ eſt potentior ad infrigidandum partes intrinſecas in quibus cõtinetur, quãm pars putrens ad eas calefaciendum. Eſt tamẽ pars putrens magis potens ad calefaciendum cor, & partes exteriores quãm pars noo putrens ad infrigidandum eas: quia uapores eius ſunt pauci, & ualde groſsi: quibus non eſt facilis tranſitus ad longinqua. Et econtra uapores phlegmatis uitrei putrentis plures & ſubtiliores facilius penetrant ad partes longinquas.

De ſignis. Cap. LII.

Signa eius ſunt eadem, quæ prædicta ſunt: & quòd eius vrina eſt frigida cruda minoris caliditatis, quàm vrina aliarum ſui generis: & pulſus eius eſt rarus, tardus.

Primo ponit ſigna. ſecundo quandã huius febris proprietatem declarat. tertio complet ſigna. ſecunda ibi {Et ipſa ſm plurimum.} tertia ibi {Spatium verò paroxyſmi.} In prima parte dicit ꝙ ſigna eius ſunt ea quæ dicta ſunt in capitulo de ſignis phlegmaticæ interpolatæ: & quæ ſtatim dicta ſunt in hoc capitulo. ꝙ patiens hanc febrem intus frigeat, exterius caleat. Secundum ſignũ eſt ꝙ eius urina ſit frigida: quia alba arguens frigiditatem: cruda quia forte ſubtilis ſine hypoſtaſi. Et horum cauſa eſt: quia phlegma eſt uitreũ infrigidans plus interiora quãm in aliis phlegmaticis. Tertium ſignum eſt: quia pulſus eſt tardus rarus, non quidem reſpectu ſui ſani: quia ſic non febriret: ſed reſpectu patientium alias febres.

Et ipſa ſecundum plurimum additur omni die: verum propter groſſitudinem ſuæ materiei cõuertitur quandoq; in quartanam, & tertianam. quoniam huiuſmodi materia in corpore eſt parua, & parua putrefactionis ignea. Et paucitas quidem eſt ex cauſis elongationis periodi.

In præſenti parte declarans quandam proprietatem huius feb. primo ponit eam. ſecundo remouet dubium. ſecunda ibi {Et propterea quod.} In prima parte dicit ꝙ hic feb. ſecundum plurimum paroxyſmat omni die: uerum propter groſsitudinem ſuæ materiæ quandoq; de tertio in tertiũ. quandoq; de quarto in quartũ quoniã materia huius feb. quandoque eſt pauca tardæ putrefactionis propter ſuam intenſam frigiditatem, groſsitiem, & uiſcoſitatem igneam quaſi uideatur ignita. habet enim paruam diſpoſitionem ad putredinem: ſed putredo ſua eſt ſicut quædam ignitio uiolenta, & paucitas quidem

dem eius eſt cauſa elongationis ideſt tardationis ſui periodi.

Et propterea quòd paroxyſmus non redit omni die, nõ remanet hac feb. quin ſit phlegmatica: ſed propterea eſt phlegmatica, quia putredo eius eſt putredo phlegmatis: et hac nõ extrahit eam ab hoc quin ſit phlegmatica: ſed propterea ꝙ putredo eſt putredo phlegmatis, non propterea quòd paroxyſmus non redeat omni die.

In parte præſenti remouet dubiũ: quod poſſet quis arguere. hæc febris paroxyſmat de tertio in tertiũ, & de quarto in quartũ: ergo non eſt phlegmatica eũ propriũ ſit phlegmaticę paroxyſmare omni die. Rñdet Aui. ꝙ paroxyſmare ð tertio in tertium, aut de quarto in quartũ non facit hanc febrem non eſſe phlegmaticam. nam hæc febris dicitur phlegmatica: quia pendet immediate ex putredine phlegmatis, non quia paroxyſmet omni die. Ex quo ſequitur ꝙ non paroxyſmare quotidie nõ extrahit eam ad hoc ut ſit phlegmatica. ſpecificatio autem feb. non ſumitur ex modo paroxyſmãdi: ſed ex natura materiei, quæ eſt cauſa coniuncta earum. Hic dicit Gentilis quoſdam arguiſſe contra opinionem ſuam dicẽtentem, ꝙ periodicatio ſequitur humorem ex natura ſuæ formæ ſpecificæ, nam ſi ita eſt, & proprietas ſpecica ſemper comitatur ſuã formã ſubſtantialem: ergo nunquã erit periodicatio phlegmatis quæ nõ ſequatur ſuam proprietatem, & ſuã formã ſubſtantialem: ſed periodicatio de tertio in tertium, aut de quarto in quartum non ſequitur ſuam proprietatem, neq; ſuam formam ſubſtantialem, ergo phlegma nunquã periodicabit his periodis: cuius oppoſitum dicit Auic. ergo præter proprietatem, & formam ſubſtantialem oportet aſsignare cauſas periodicationis. Reſpondet Gentilis ꝙ effectus qui ſequunt proprietates ſpecificas & formas ſubſtantiales ſequuntur eas in determinata menſura accidentium niſi ſit prohibens. Vnde turbit euacuat phlegma a proprietate: & ſcamonea choleram in determinata menſura: & tamen ſi extra quantitatem quã forma requirit pro hac operatione dentur, euacuabunt ſanguinem, aut ſimul cum phlegmate & cholera, aut ſine eis. Similiter magnes ſi ungatur cum allio nõ trahit ferrum. phlegma enim mouetur quotidie ex ſua proprietate cum fuerit cum hoc debitæ quantitatis, & debiti modi ſubſtantiæ. Cum autem paucificatur, & ingroſſatur licet ex forma ſpecifica debeatur ſibi paroxyſmus omni die: paroxyſmãs tamẽ impedietur ex his accidentibus. unde pigritabitur & tardabitur motus ad tertium, uel ad quartum diem. Ex quibus aperte

Periodicationis cauſa ſecũdum Gentilem.

uides Gẽtilam uelle proprietatem ſpecificam humoris: & cõſequenter ſuam formam ſubſtantialem intendere & concurrere tanquã cauſam agentem ad faciendũ determinatum periodum: & conſequenter intendere per ſe ſui humoris corruptionem quod uidetur omnino abſurdum. Sed de hoc ſuperius in quæſtione de periodicatione dictum eſt quantum eſt opportunum. Ego autem qui teneo periodicationem ſequi proportionem potentiæ membrorum mouentium humores ad ſuam reſiſtentiam, pono humores reſiſtentes ſuo motu periodicationi, & ſuæ putrefationi per formam ſubſtantialem, modũ, ſubſtantiæ propriatatem, & complexionem, & propter maiorem proportionem membrorũ mouentium ad phlegma quàm ad choleram, & ad choleram quàm ad melancholiam, fit ut phlegma ſecundum plurimum periodicet quotidie: cholera de tertio in tertium: melancholia de quarto in quartum.

Contra ſequitur ꝙ quanto phlegma eſſet maioris quantitatis deberet tardius periodicare propter maiorem reſiſtentiã. conſequens contra Auic. hic & contra experientiam. Reſpondetur uerum eſſe, ꝙ quanto eſt maioris quantitatis tanto magis, reſiſtit. ſed ex alia parte, quia magis ſtimulat uirtutem expulſiuam in cauſa ut uirtus maiori conatu moueatur ad ipſius expulſionem & ſic tardius periodicet. Nota, ergo ꝙ paucitas materiæ: & difficultas putrefactionis eſt cauſa retardationis paroxyſmi: quia materia mouẽda ad paroxyſmũ habet duos

Motores mouentes materiam ad motum paroxyſmum.

motores. ſ. naturam, & eſt uirtus expulſiua, quæ tamen non mouet humorem, niſi cum ſtimulatur: paucitas autẽ materiei eſt ex cauſis tardæ ſtimulationis. Alius motor eſt calor extraneus putrefaciens: & conſequenter localiter mouens materiam putrefaciendam. omne enim quod putreſit localiter mouetur. Et quando materia eſſet groſſa parum receptibilis putredinis tarde mouetur. Vnde calor putredinalis dupliciter uelocitat putrefactionem: uno modo quia ſtimulat uirtutem expulſiuam. ſecũdo modo, quia mouet humorẽ qui putreſit localiter.

Spatium vero paroxyſmi eius eſt ex quatuor horis vſq; ad xxiiij. horas: & ſecundum plurimum conſumitur ante illud; quoniam hæc materia non eſt cum illa multitudine.

Hoc eſt ultimum ſignum, & eſt ꝙ ſpatiũ paroxyſmi epialos eſt a quatuor horis uſque ad. xxiiii. horas, & ſecundum plurimum cõſumitur ante 24. quoniã materia eius ſcilicet phlegma uitreum licet ſit groſſum & uiſcoſum & ratione huius deberet paroxyſmus prolongari: non tamen eſt multum. raro enĩ corpus humanum ad tantam peruenit frigiditatem, ut phlegma uitreum poſsit multiplicari. Et hic nota ꝙ ponit maiorẽ & minorem terminũ durationis paroxyſmi epialos: licet poſſet taliter exponi ꝙ paroxyſmus epialos eſt a quatuor horis, in quibus licet non ſit epialos, ex quo extrema non calent: eſt tamen ſe corde inflammato. Sed poſt quatuor horas uſq; ad. 24. poteſt paroxyſmus epialos durare, in quo tempore interiora frigent, & exteriora calent.

Febris in qua occultatur caliditas, & apparet in eã frigus, eſt liparia, ſic dicta quaſi pinguis. pingues enim calent interius frigent exterius, octaua problematum, problemate octauo.

Calent autẽ interius: quia multitudine adipis faciente quandam oppilationem attenuatoriam ſpiritualia non bene euentantur. frigent autem exterius: quia pinguedo quæ eſt in ambitu totius eſt frigida. prima primi. capitulo de complexionibus membrorum.

Cap. LIII.

HAec febris ſecundum plurimum eſt phlegmatica: & quandoque eſt cholerica, ex cholera groſſa valde.

In hoc capitulo determinãs de liparia primo præmittit cauſas & modum prouentus eius ex cauſis ſuis. ſecundo remouet dubium ibi [Et habet aliquis ut dicat.] prima in duas. nam in prima præmittit cauſas. In ſecunda modum prouentus eius ex cauſis ponit. ſecunda ibi [Quomodo ergo eſt.] In prima parte dicit hanc feb. ſecundum plurimum eſſe phlegmaticam: & tamen quandoq; eſt cholericã a cholera ualde groſſa.

Primo notandum ſecundum Gentilem ꝙ omnis feb. paroxyſmalis incipiens cum frigore in aliquo tẽpore principii poteſt dici liparia: quia prius quã extrema calefaciant ſtat in eis frigus cum interiori calore: ſed de tali modo lipariæ non eſt ſermo hic: ſed de illa quæ in toto paroxyſmo eſt in tali diſpoſitione. Secundo notandum eſt ꝙ ſicut dictum eſt de epiala: ita dicendum eſt de liparia: medici uario modo utuntur hoc termino liparia. Quidam enim ſicut Iſaac. 5. febrium per lipariam intelligit feb. in qua intus eſt frigus, & calor extra. Quidam autem econtra per lipariam intelligũt feb. in qua interiora calent & exteriora frigent ſicut Auicen. in hoc capitulo & Gal. tertio de ſimplici medicina diſtinctione tertia capitulo tertio. & in aphoriſ. quartæ particulæ. In non deficientibus feb. ſi quidem quæ extra. & in commento apho. ſeptimæ particulæ. Si feb. a cholera non habeatur. ubi appellat hanc febrem lymonis uel lipariam. & in commẽ. ſecundi prognoſticorum commẽ. quarto. Tertio notãdum raro reperiri choleram groſſam groſsitie ad hanc feb. requiſita: phlegma uero frequenter: quapropter hæc ſe. frequẽtius ſit a phlegmate, quã a cholera.

Quomodo autem eſt phlegmatica? eſt quoniam phlegma intrinſecum quando inflammatur, & putreſit calefacit illum locum: quoniã non reſoluitur niſi quando putredo calefacit exteriora corporis cum ſparſione vaporis ſui calefactione plurima.

In hac parte ponit modum prouentus huius ſeb. ex cauſis ſuis. & primo quomodo prouenit ex phlegmate. ſecundo quomodo ex cholera. ſecunda ibi [Modus autem quo.] Prima in duas. nam in prima parte. oſtendit quomodo caleſiunt interiora & non exteriora. In ſecunda quõ infrigidantur exteriora. ſecunda ibi [Et quãdo uirtus effunditur.] In prima parte loquẽs interrogatiue dicit quomodo hæc in liparia ſit a phlegmate. Reſpondet ꝙ ſit a phlegmate: quia phlegma exiſtens interius quando

quando inflammatur,& putreſit calefacit illum locum intrinſecum ſolum:quoniam illud phlegma non reſoluitur.i.in uapores conuertitur ſupple ſufficientes calefacere loca exteriora, niſi quando putredo.i.calor putredinalis eius calefacit exteriora corporis cum ſparſione uaporis ſui.i.ſpargendo uapores ſuos extra calefactione plurima.ſ.illius phlegmatis quod putreſit interius.q.d.oportet ꝙ phlegma illud putrens interius calefiat calefactione plurima ad hoc ut poſſet ſpargere uapores ſuos exterius,& calefacere exteriora.Si autem ipſum exiſtens interius calefiat remiſſe calefient ſolum interiora, & nõ exteriora cum non poſsit uapores calidos ad exteriora ſpargere. Primo notandum ꝙ phlegma faciens lipariam eſt phlegma groſſum:erit ergo aut uitreum, aut mucillaginoſum: aut forte erit ponticum & acetoſum factum tale per admixtionẽ melancholiæ naturalis. Secundo notandum ꝙ hoc phlegma calefacit locum intrinſecum ubi eſt: & non infrigidat ſicut illud quod facit epialam,eo quòd totum aut ſm maiorem partẽ eſt factum calidum per putrefactionem: econtra quod facit epialam eſt ſm maiorem partem non putridum: propterea eſt potentius ad infrigidandum locum in quo continetur per partem nõ putridã: quàm ad calefaciẽdum per partem putridam. Contingens autem eſt utrunq; euenire propter diuerſitatem hominum,& locorum,& materierum diuerſitatem in eadem ſpecie,& propter diuerſitatem cauſarum agentium. Tertio notandum quòd phlegma faciens lipariam in duobus differt a phlegmate faciente epialam. Primum. quia in liparia totum calefit per putredinem,aut maior pars eius.Econtra uero faciens epialam ſm maiorem eius partem non putreſit,& ſecundum minorem putreſit:& utrunq; poſsibile eſt in diuerſis hominibus ſecundum diuerſas circunſtantias de quibus ſupra.Secunda differentia eſt,quia putredo in phlegmate lipariæ non eſt fortis & multæ calefactionis ut poſsit extra mouere uapores.econtra in epiala illa pars parua putrens habet fortem calorem igneum dantem uaporibus motum ad exteriora unde exteriora calefiunt.

Et quando uirtus effunditur ad locum ubi eſt læſio, tunc euacuantur exteriora a calore:quare infrigidantur.

Iam probauit quòd calefactis interioribus contingens eſt exteriora non calefieri:ſed ſolum locus interior.hic probat cõtingens eſſe exteriora infrigidari tribus ex cauſis,quarum ſecunda incipit ibi§Proprie quando in exterioribus. § tertia ibi §Et iterum quoniam multoties.§Prima cauſa eſt : quia quãdo uirtus.i.ſpiritus qui eſt inſtrumentum uirtutis effunditur ad locum ubi eſt læſio.ſ.interius:tunc euacuantur exteriora a calore.quare infrigidantur per abſentiam ſpiritus, qui fugit interius ad locum læſum,hæc autem frigiditas poſitiua quæ inducitur partibus exterioribus poſtquam fugit calidum interius.eſt aut ab elementis frigidis, aut a frigiditate continuitatis : aut forte a quibuſdam humiditatibus frigidis,quæ ſe intendunt ad maiorem frigiditatem,

Contra.quia in epiala non effunditur calor ad locum intrinſecum læſum.ergo neq; in liparia debet effundi. tenet conſequentia,quia non uidetur ratio diuerſitatis cum utrobique ſit æqualis læſio in interioribus,& forte maior in epiala:quia frigiditas eſt magis inimica naturæ & apta magis lædere cæteris paribus, quàm caliditas. Reſpondet Gentilis quadrupliciter,primo quia cauſa in hac diuerſitate poteſt eſſe diuerſitas in diuidoorum in ſenſibilitate,& aptitudine paſsionum interiorum:ille ergo in quo eſt multa ſenſibilitas, & aptitudo ad paſſionem in locis interioribus ubi phlegma putreſit, habebit fugam caloris interius,& fiet liparia.alter autem talis non habebit illam,& hic poterit habere epialam.

Secunda cauſa in hac diuerſitate eſt modus putredinis malignus,uel non malignus,& ſtant iſta ſimul quòd putredo ſiue caliditas putredinalis in toto phlegmate in liparia ſit in gradu remiſsior:& tamen ſit malignior magis cogens uirtutem interius fugere,ſicut ſæpe uidimus in peſtilentialibus,

Tertia cauſa poteſt eſſe diuerſitas calefactionis harum materierum,ut imaginentur quòd in liparia facta ſit quædam aſſatio totius phlegmatis a caliditate in paruo tempore fortiter agente.unde non ſit euaporatio:propter tamen nocumentum caloris ignei aſſantis intus fugit calor ; & tunc oportet dicere quòd fortior,& acutior eſt calor putrefacti phlegmatis in liparia quàm in epiala:& eſt contrarium ei quod dictum eſt in ſecunda differentia.

Quarto dicit quòd utrobique calor eſt aptus fugere interius:ſed in epiala uapores calidi uiolentant extra motum caloris,qui eſt intus.Sed hic modus reducitur ad præcedentes habens originem ab eis.

Proprie quando in exterioribus ſunt phlegmata, cruda, uitrea, frigida.

Hæc eſt ſecunda cauſa quare infrigidantur extrema: & dicit quòd proprie infrigidantur extrema,quando in exterioribus ſunt phlegmata cruda uitrea frigida:& licet Auic. ex modo ſcribendi ſuo uideatur ponere hanc cauſam ſimul cum præcedente:poſſet tamen eſſe una cauſa per ſe.nam licet calor extrinſecus non fugiat intus:phlegmata tamen exterius exiſtentiã poſſunt infrigidare exteriora,maxime ſi ab aliquo mouebuntur.ſ.uel a ſpiritu interius moto, uel a paucis quibuſdam uaporibus exterius motis a phlegmate putrente interius, qui poſſunt dare motum illi phlegmati aliqualiter aliquando ipſum.non tamen calefacere exteriora a phlegmatibus illis exiſtentibus potentioribus ad infrigidandum exteriora quã ſint uapores calidi extra moti ad calefaciendum. quia tamen Aui. uidit quòd uapores calidi ſimul cum iſto phlegmate ſunt magis apti facere ſenſum caloris, & frigoris in exterioribus: ꝙ ſi de ſe.illa eſſet magis de ſequenti capitulo,coniunxit hanc cauſam præcedenti ut oſtenderet quòd motor iſtius phlegmatis uitrei infrigidantis exteriora eſt calor frigens intus. niſi.n.illud phlegma moueretur non infrigidaret ut dictum eſt de intentione Aui.in præcedenti capitulo,

Et iterum quoniam multoties reſoluitur ex eo uapor, qui non putruit:ſed eleuatur,& facit caliditatem, & aſſociatur ei caliditas ſpatio paruo:deinde ſeparatur ab eo ſeparatione uaporis aquæ calefactæ.Cum ergo ſeparatur ab eo, & fuit in radice ante putredinem uehementis frigiditatis, redit, & infrigidat corpus.

In parte præſenti ponit tertiam cauſam : quare infrigidantur exteriora dicens,quòd cauſa eſt,quoniam multoties reſoluitur ex ea.ſ.materia calefacta & ſecundum maiorem partem putrente interius uapor qui non putreſit, & non eſt putridus, ſed eleuatur e caliditate ſubtiliante materiam ex qua ſit,& facit caliditatem in partibus proximis loco a quo eleuatur, quæ caliditas aſſociatur ſibi ſpatio paruo.deinde ſeparatur ab eo ſeparatione uaporis aquæ factæ calidæ. i. ſicut ſeparatur caliditas a uapore aquæ calefactæ. Cum ergo ſeparatur ab eo.ſ.uapore phlegmatis caliditas.quod phlegma fuit in radice.i.naturaliter ante putrefactionem uehemẽtis frigiditatis, ſicut eſt phlegma uitreum redit ille uapor ad frigiditatem ſibi naturalem,& infrigidat corpus ſicut aqua calefacta.ſ. uapor eius redit ad frigiditatem ſibi naturalem.Aliter & friget in radice ante putrefactionem,& eſt textus clarus.redit.n.ad frigiditatẽ ſibi radicalem.i.naturalem quam habebat ante putrefactionẽ. Exemplum habes in illo qui balneatus eſt in aqua calida,in cuius poris aqua calida retenta redit ad frigiditatem ſibi connaturalem,& infrigidat ipſum.Vnde dixit Aui.ſecunda primi capitulo quidam ornate loquentium:& ſimile accidit in manubio lebetis ad quem uapores aquæ calidæ eleuati ipſum infrigidant.conuertuntur enim in aquam.ita & uapores phlegmatis ſunt apti in phlegma conuerti. Quomodo autem aqua calida reducatur ad frigiditatem uide in contentione quam habui cum clariſsimo doctore Ioanne Marliano Mediolanenſi.

Contra.hic uapor non putridus reducibilis ad frigiditatem multo facilius debet eleuari in epiala:quia pars putrida eleuabit uaporem aquoſum, & non putridum a parte non putrida: ſed in liparia non:immo neceſſario uapor eleuatus erit putridus retinens calorem.cum totus humor in liparia ſit putridus aut maior pars,econtra in epiala pars minor eſt putrida in cõparatione ad non putridam ſicut dictum fuit. Reſpondet Gentilis quòd Aui.hanc diuiſionem innuit,uapor qui ab intrinſeco phlegmate ſurgit quidam eſt non putridus : & per conſequens non ſeruans calorem,nõ.n.eſt fixus. Quidã.n.eſt uapor putridus,qui nõ eſt aliud,quàm ipſum corpus putridi uaporis ſubtiliatum,

ſub.iliatum,& eleuatum in uaporem: poſſumus ergo imagioari quòd in epiala uapor qui extra uenit eſt potridus: quia eleuatus ad putridã partem, quæ eſt fortis caloris dans illi uapori motum ad exteriora: ſed a reliquis partibus non putridis non eleuatur uapor: quia ille ſunt multæ partes,& multũ reſiſtentes: & ſolũ ſunt eliquabiles a calore partium putridarum, qui non poteſt eas facere euaporare ad extra: immo ſolum eliquatæ infrigidant interiora: & ſi a partibus non putridis ſurgeret uapor ueniens extra ſimul cum uaporibus putridis: tunc in hac fe. ſentiretur calor & frigus in exterioribus propter duos uapores,& eſſet feb. de ſequenti capitulo. aut ſentiretur ſolus calor in exterioribus ſi uapor putridus cum ſuo calore uinceret: & non permitterer uaporem nõ putridum reuerti ad ſuã frigiditatem, & eſſet epiala. aut itus & extra ſentiretur frigus ſi uapor non putridus uinceret in hoc, quod eſt reuerti ad ſuã frigiditatem: & tunc non eſſet febris merito huius humoris: quia ſi uapor non putridus, ueniens extra ſuperat uaporem putridum,& infrigidat interiora, multo magis ſuperabit uaporem putridum euntem ad cor,& ſic infrigidabit cor. & ita non erit febris merito huius humoris· licet Gentilis opinetur oppoſitum. Concludit ergo Gentilis ꝙ in epiala a partibus putridis phlegmatis ſurgit uapor putridus qui ueniens extra calefacit exteriora: ſed a partibus non putridis quæ faciunt ſenſum frigoris intra non ſurgit uapor non putridus: aut ſi ſurgit non poteſt reuerti ad ſuam frigiditatem radicalem propter cõtraoperantiam uaporis putridi. In liparia uero oportet imaginari quòd omnis pars formalis habet calorem, aut ſaltem nullam habet frigiditatem: quæ poſsit ſenſum frigoris inducere: ideo in interioribus ſentitur calor purus. Et quãuis ita ſit, poſſumus tamen imaginari ꝙ non quælibet pars ſit putrida: & tũc a partibus putridis propter debilem calorem earum non ſurgit uapor putridus tanti uigoris, ut ueniens ad extrema poſsit calefacere: ſed bene tanti ꝙ petit cor,& ipſum calefacit: quia interiores uiæ ſunt latiores. a partibus autẽ non putridis oportet imaginari ꝙ eleuentur uapores multi nõ putridi: qui extra uenientes cum perdiderunt caliditatem ſuam, infrigidant.

Sed dubitatur quid ſeparet hos uapores, ut putridus tendat ad cor,& faciat feb. non putridus uero tendat ad exteriora ubi infrigidetur. Dicendũ ꝙ uterque eſt aptus petere cor,& uterque eſt aptus tendere ad exteriora: facilius tamen propter latitudinem uiarum poſſunt ire ad cor quã ad exteriora: & pp hoc uapor non putridus, quia multus in comparatione ad putridũ petit exteriora & illa infrigidat cum redit ad frigiditatẽ naturalem. uapor autem putridus, quia paruus & paucus non poteſt ire ad exteriora: & ſi uadit ad exteriora non poteſt illa calefacere uapore non putrido potentiore prohibente calefactionem. Contra. maior pars huius humoirs eſt putrida. ergo plures uapores eleuantur ab ea quã a parte non putrente. tenet conſequentia,& aſſumptum eſt ſuperius conceſſum: quia aliter nõ calefacere ireriora cũ ſit humor naturaliter frigidus. Secundo ſequitur ꝙ non deberet fieri febris: quia ſicut uapores non putridi: quia plures exteriora infrigidant quãuis uapores putridi contra operentur ſibi: ſic etiam euntes ad coe deberent cor infrigidare quãuis uapores putridi ſibi contra operentur. Sed forte dicitur ꝙ caliditas cordis ſimul cum uaporibus putridis eſt poteotior ad calefaciendum, quã uapores non putridi ad infrigidandum. Contra ſimiliter caliditas membrorum exteriorum ſimul cum uaporibua putridis eſt potentior ad calefaciendum quã uapores frigidi ad infrigidandũ ergo exteriora non debent infrigidari. tenet conſequentia. & antecedens eſt manifeſtum: cum omne uiuens declinet ad calidum. Ad primam rationem oportet negare antecedens ſcilicet quòd maior para ſit putrida: & ad probationem cum dicitur quòd ſuperius conceſſum eſt: & quia ſi maior pars non eſſet putrida non poſſet calefacere interiora cum ſit humor naturaliter frigidus. Reſpondetur quòd maior pars eſt calefacta: non tamen maior pars eſt putrida. calefactio enim illa peruenit a parte putrente quæ eſt minor,& a caliditate membrobrorum. Conſimiliter in epiala pars putrida quæ eſt minor debeter calefacere partem non putridam maiorem coadiuuante caliditate membrorum,& multo magis quàm in liparia: quia pars illa eſt notabiliter per putredinem calefacta: ſed in liparia pars putrida non calefacit partes exteriores: qua propter non eſt ita calida. oportet dicere has diuerſitates prouenire ratione diuerſitatis membrorum: ita ut imaginemur membra intrinſeca calidiora in liparia quàm in epiala: & ſecundo merito diuerſitatis humoris ſcilicet quòd humor intus exiſtens eſt frigidior in epiala, quàm in liparia. Ad ſecundam rationem reſpondetur ut ſupra, ſed ad replicationem negetur quòd caliditas membrorum exteriorum ſimul cum uaporibus putridis ſit potentior ad calefaciendum, quàm uapores frigidi ad infrigidandum: nec conueniens eſt ſimilitudo illa cum cor ſit ualde calidius, quàm membra exteriora.

Modus autem quo ſit cholerica eſt, quoniã cholerica quando eſt pauca, & intrinſeca, & putreſit, & calefacit locum, & non reſoluitur ex ea aliquid, accidit quod diximus in ſua compare ex phlegmate: & appropriatur hæc cholerica taburos nomine: uerum liparia eſt nomen generis, & eſt longioris ſpatij quàm hemitritæus.

In parte præſenti oſtendit quomodo liparia ſit ex cholera dicens, quòd quando cholera exiſtens pauca groſſa putrens interius calefacit locum intrinſecum,& non reſoluitur ex ea aliquid notabile potens calefacere loca exreriora, accidit illud quod diximus in ſua compare ex phlegmate. Secundo dicit quòd nomen proprium huius eſt taburos: ſed liparia eſt nomẽ generis. Eſt eoim communis ad lipariam cholericam, & ad lipariam phlegmaticam, quæ cholerica dicitur taburos. Tertio dicit quòd liparia eſt loogioris ſpatii quam hemitritæus. Notandum pro declaratione primi dicti quòd prima cauſa infrigidationis extremorũ poſita in liparia phlegmatica, poteſt huic lipariæ cholericæ conuenire. ſ. fuga uirtutis & caloris extrinſeci ad loca intrinſeca læſa a cholera putrẽte ſimiliter ſecunda cauſa infrigidationis partium extremorum ſcilicet phlegmata uitrea in eis exiſtentia: licet hoc ſit minus uerisſimile quàm in liparia phlegmatica. Tertia uero cauſa infrigidationis extremorum poſita in liparia phlegmatica ſcilicet eleuatio uaporum a materia cholerica qui uenientes exterius infrigidentur nullo modo poteſt huic lipariæ cholericæ conuenire: cum uapores cholerici non ſint apti infrigidare. Notandum pro declaratione ultimi dicti ꝙ liparia eſt longioris ſpatii quã hemitritæus quantum ad unum paroxyſmum: & quantum ad conſiſtentiam comparando lipariam phlegmaticam phlegmaticæ componenti hemitritæum & comparando lipariam cholericã tertianæ componenti hemitritæum: cum pendeat liparia ab humore groſsiori quàm hemitritæus. Ex quo ſequitur ꝙ liparia phlegmatica eſt longior abſolute quã hemitritæus: & hoc uerum eſt ſecundum plurimum: immo ſemper uerum eſt alio: ſi paritate ſuppoſita. Et forte Auic. intellexit ꝙ eſt longioris ſpatii. i. maius ſpatium interponens inter unum paroxyſmum, & alium quã hemitritæus, cum non paroxyſmet omni die ſicut hemitritæus: immo liparia phlegmatica propter groſsitiem materiæ paroxyſmet de tertio in tertium: & cholerica forte de quarto in quartum.

Et habet aliquis, ut dicat quomodo erit febris & non procedet in ea caliditas ex corde in totum corpus? illud namque quod narratur eſt de genere eius, in quo nõ procedit caliditas ex corde in totum corpus.

In parte præſenti intendẽs remouere dubium primo remouet ipſum. ſecundo ſoluit. ſecunda ibi § Reſponſio itaque. § Dubium hoc eſt quomodo liparia eſt feb. cum non procedat caliditas in ea ex corde in totum corpus ſicut ſtatim dictum eſt de generatione lipariæ ſcilicet ꝙ liparia eſt feb. in qua intus eſt calor, extra frigus: hoc autem repugnat diffinitioni feb. quæ eſt calor extraneus &c.

Reſponſio itaque eſt, quòd in terminis harum rerum attenditur una conditio, ut non ſit quod prohibeat, ſicut diffinimus aquam frigidam & humidam, quando diſpoſita eſt ſecundum naturam ſuam, & non fuerit quod prohibeat. Et diffinimus graue eſt illud quod tendit inferius quando dimiſſum fuerit cũ natura ſua. et in omnibus iſtis caliditas peruenit ad cor, et procedit in arterias, & ſpargitur. At uero accidit prohibitio illius in quibuſdam locis, ſicut accidit ei ſuper quem ponuntur pruinæ: nocumentum uero harum neceſſarium eſt eſſe actu.

Hic ſoluit dicẽs ꝙ in terminis ideſt diffinitionibus harum rerum ſcilicet febrium,& aliorum entium naturalium quæ diffiniuntur per aliquos effectus ideſt accidentia, attenditur hæc conditio ut non ſit quod prohibeat,ſicut diffinimus aquã frigidam & humidam quandò eſt diſpoſita ſecundum ſuam naturã & non fuerit quod prohibeat , & diffinimus graue ꝙ tendit inferius quãdo dimiſſum fuerit in natura ſua,& in omnibus iſtis feb.caliditas prouenit ad cor,& procedit ad arterias,& ſpargitur per totum corpus ſcilicet deducto impedimento. At uero accidit probibitio illius ſparſionis in quibuſdam locis ideſt mẽbris ſicut accidit ei ſuper quem ponuntur pruinæ quæ fiunt à uapore aqueo a forti frigore congregato ſecundum metheororum.Sed ubi habemus pruinæ,textus iudaicus habet nix, & in idem redit.Si ergo ſuper extremitates febricitantium uel ſuper aliquo loco ponatur nix,uel pruina,uel glacies locus infrigidabitur,& febris non poterit expandi in illum locum, & tamen iſte homo dicitur febriens . Simili modo propter multas cauſas poteſt probiberi expãſio ſuper membra: & cauſa ſimilis niui eſt phlegma uitreum infrigidans exteriora .

Sed contra prædicta inſtatur : ſequitur quòd liparia eſt feb, & non eſt febris. quòd ſit feb. eſt de intentione Auicen. & omnium aliorum. Itẽ eſt calor extraneus exiſtens in corde quod eſt primum ſubiectum feb,Sed ꝙ non feb.arguitur:quia ſibi repugnat diffinitio feb.in qua includitur calore extraneum procedere in totum corpus. nã ſi calor extraneus procederet per totũ corpus non eſſet liparia. Rñdet ꝙ liparia eſt feb.& ſibi competit diffinitio feb. Et communiter dicitur ꝙ ly procedere in totum corpus poſitum in diffinitione feb. dicit aptitudinem:in liparia ergo calor extraneus eſt aptus procedere in totum corpus:licet de facto non procedat propter impedimentum. Contra.cui eſſentialiter repugnat aliquis actus, eidem eſſentialiter repugnat aptitudo ad illum actum : ſed lipariæ eſſentialiter repugnat actualis calefactio extremorum , ergo eidem repugnat aptitudo ad illam ſalefactionem . conſequentia nota eſt ſimul cũ minori : ſed maior probari poteſt inductiue. Item quia illa aptitudo eſt fruſtra alicui naturæ cui repugnat ut reducatur ad actum. Præterea . Lipariæ ineſt eſſentialiter actus infrigidationis extremorum , & aptitudo ad eam . ergo idem repugnat actus calefactionis eorum,& aptitudo ad eam contraria.tenet conſequentia:cum duo cõtradictoria nõ poſſint eſſentialiter ineſſe eidem rei. Dicendum cum auctoribus ꝙ liparia eſt feb. ſed poteſt dupliciter conſiderari . uno modo ut febris:& ſic habet aptitudinem ad calefactionem extremorum . Alio modo ut liparia , & ſic non habet hanc aptitudinem : immo ſibi repugnat . Contra liparia continetur ſub feb. tanquã ſpecies ſub genere. ergo ſibi non repugnat deſcriptio generis.negetur antecedens , quia liparia non eſt ſpecies feb. ſed modus quidam . ſicut homo abſciſo pede eſt greſſibilis ; & tamen ſibi ut abſciſo pede non competit eſſe greſſibile : quod includitur in deſcriptione hominis : licet ſibi ut homo competat eſſe greſſibile.Et conſequenter ſequitur ꝙ lipariæ ut liparia repugnat ꝙ ſit feb. & homini abſciſo pede repugnat ꝙ ſit homo:diffiniẽdo hominem ꝙ eſt animal rationale mortale bipes greſſibile.Ex ex his faciſis eſt ſolutio ad omnes inſtantias, Nocumentum uero earum ſcilicet pruinarum neceſſe eſt eſſe in actu ad infrigidandũ , vt ſint potentiores ad infrigidandum extrema quàm uapores febriles ad caleſaciendum.Aliter. Nocumentum uero earum ſcilicet febrilem neceſſarium eſt eſſe in actu ſcilicet in extremis,quamuis ſint infrigidatæ . Ex quo ſequitur ꝙ extrema patiuntur duos morbos contrarios actu ſcilicet malam complexionem frigidam,& feb. ſed mala complexio fri. eſt per eſſentiam in extremis,& feb, ſolum per communitatem a corde.uterque enim morbus eſt in actu in extremis cum ab utroque actualiter lædantur.

Duo contraria in eodem ſubiecto.

Febris in qua ſit vnaquæque duarum rerum in vno quoque duorum locorum.. Cap. LIIII.

SI hæc febris fuerit,non erit niſi vbi ſunt duæ materiæ frigidæ motæ propter putrefactionem : quarũ vna eſt in interioribus, & altera eſt in exterioribus : & nõ eſt aliqua earum plurimi nocumenti. Deinde cum incipiunt putreſieri, mandat vnaquæque earum uaporem calidum comprehendentem cum partibus ſuis, & vbi eſt frigidum.

Primo notificat hanc feb.ſecundo remouet dubium. ſecunda ibi§Et tu quidẽ.In prima parte dicit ſi fuerit hæc feb. quaſi dubitans utrum reperiatur , non erit niſi ubi ſint duæ materiæ frigidæ motæ ſcilicet localiter per putrefactionem:quarũ una eſt in interioribus : altera in exterioribus : & ſupplete , quia utraq; earum putre ſecundum partẽ minorem: ſed ſecundum maiorem non putret,& utraque ſecundum partem nõ putrentem Infrigidat locum , in quo continetur : ſed ſecundum partẽ putrentem utraq; mittit uapores calidos calefacientes totum præterquàm illas partes quæ actu infrigidantur. ſecundo dicit quòd non eſt aliqua earum plurimi nocumenti:quia ſi eſſet aliqua earum plurimi nocumenti propter ſuam malitiam manifeſtam uel occultam,& proprie intrinſecam: tunc calor fugeret interius:& ſentiretur exterius ſolum frigus,& non calor . tertio dicit quòd cum iſtæ materiæ incipiũt putreſieri mittit unaquæq; uaporẽ calidum comprehendentem cum partibus ſuis, etiam ubi eſt humor frigidus:licet tamen partem infrigidatam ab humore frigido non calefaciat : ſed partes ſibi proximas.

Et tu quidem iam ſciuiſti cauſam in regimine humoris frigidi in diſpoſitione motus .

In hac parte remouens dubium dicit quòd tu iam ſciuiſti cauſam in regimine humoris frigidi in diſpoſitiõe motus ideſt iam ſciuiſti ſcilicet ca.de rigore cauſam quare humor frigidus cũ mouetur infrigidat , & ſentitur eius frigiditas cuius frigus dum quieſcebat,non ſentiebatur. Sed hæc cauſa dicta eſt in.c. de epiala.& in capitulo de rigore . ſufficiant ergo quæ ibidẽ dicta ſunt.

Primo notandum pro declaratione primæ partis quòd materia frigida intrinſeca ſola putrens ſecundum minorem partẽ faceret epialam.materia uero extrinſeca ſola putrens ſecundũ maiorem partem faceret lipariam.ambę uero ſimul faciunt fe. in qua interiora,& exteriora ſimul calent,& frigent. Et in ueritate hic feb.eſt compoſita ex una epiala , & una liparia . Et mirum eſt quòd ponẽs .Aui.in.c.præcedenti cauſas lipariæ nõ poſuerit hanc cauſam ſcilicet phlegma extrinſecum quod ſecũdum partem maiorem,& nõ putrentem infrigidat exteriora: & ſecundum minorem partem putrentem mittendo uapores interius calefacit interiora. Sed inſtatur hanc feb. non reperiri:quia ſequeretur quòd ſi interiora & exteriora ſimul calẽt & frigent , quòd in eadem parte adęquate ſimul intenderetur caliditas,& frigiditas.Reſpondetur negando conſequentiam. pro quo imaginandũ eſt neutrũ iſtorũ phlegmatũ eſſe cõtinuũ in parte in qua continet: ſed quodlibet iſtorum intrinſecũ ſiue extrinſecum eſſe diuiſum in minima , aut in paruas partes quæ minima in poris continentur , & cum pori non ſunt continui in uno poro erit minimum phlegmatis , non putridum ipſum infrigidans,& pars propinqua illi poro caleſiet aut a minimo phlegmatis putridi,aut uaporibus putrentibus qui uadunt in uniuerſum corpus,& propter propinquitatem partium:quarũ una putreſit,& altera infrigidatur,ut tã intrinſeca quã extrinſeca appareãt ſimul calere,& ſimul frigere ſicut obiectum cuius partes proximæ & minimæ eſſent diuerſis coloribus coloratæ:ut puta una colore albo,altera colore rubeo apparet totum rubeum,& totum album uiſu nequeunte diſtinguere propter paruitatem,& propinquitatem inter partes rubeas & albas:ita accidit in ꝓpoſito ut tactus decipiatur:& ſimiliter ſenſus communis ipſis nequeuntibus diſtinguere inter partes caleſactas,& infrigidatas propter earum paruitatem,& propinquitatẽ.Et non ſolum hoc accideret in partibus ualde paruis: ſed ẽt in grandiuſculis:ſiue proximis:immo interdũ neſcimus diſtinguere inter unũ dentẽ dolentẽ,& ſibi ꝓximũ nõ dolẽtẽ.

Quomodo in eadem parte ſit ſimul caliditas & frigiditas.

De feb.ſyncopali humoroſa. Cap. LV.

HAec ſecundum plurimum eſt propter phlegma crudũ replexionale,quod facit febrem diſpartitam plurimũ: quia iam vincit virtutem. Et ſecundum plurimum adiuuat ſuper eam debilitas oris ſtomachi: & quando mouetur,& incipit in putrefactione virtutem vincit plus,& facit eam hæſitantem,

Hoc capitulum communiter diuiditur in duas partes.nam in prima determinat de hac feb . quando ſit a phlegmate. In ſecunda quando ſit a cholera , ſecunda in fine capituli ibi[Et

quandoq;,

q̃nq;.}prima in tres.nã in prima notificat eã ex cauſa:& aliqualiter ex accidẽte. In ſecũda ex modo. In tertia ex accidentibus.ſecunda ibi{Quæ ſi dimiſſa fuerit.} tertia ibi {Et accidit in inceptione ſui.}In prima parte dicit quòd hic fe. ſecundum plurimũ fit ꝑpter phlegma replexionale.i. multæ quantitatis. uel replexiunale .ideſt per multas replexionales,& nauſeatiuas ſatietates congeſtũ:quod facit fe. diſpartitã.i. diuerſam ab aliis febrib9 phlegmaticis:& in accidẽtibus,& in cura. Aliter diſpartitã,ideſt interpolatam.eſt enim frequẽtius:ut dicit Gẽtil.interpolata quàm cõtinua. tertio diſpartitam. i.diſtantem a ſuis paroxyſmis,uel exacerbationibus:licet enim materia ſit multa:eſt tamen frigida , & groſſa ualde . quæ faciunt ad poſtpoſitiunem paruxyſmorũ : quod phlegma iam uincit uirtutẽ propter ſui multitudinẽ,frigiditatẽ,& groſsitiem : & ſecundũ plurimũ adiuuat ſuper eam.ſ.uictoriam debilitas oris ſtomachi,quæ.ſ.eſt cauſa ut fiat ſyncopis per communitatem cordis ad os ſtomachi. Et quandoque mouetur.ſ.localiter, & incipit putrere uincit uirtutem plus:cum ipſa mota localiter quando incipit putrere,& paruxyſmare uincit uirtutem plus.cæteris enim paribus humor motus plus nocet quàm ipſe quieſcens : & facit eã uirtutem hæſitantem.i.dubitantem : an debeat cõgredi cõtra uirtutẽ ao quieſcere. nã quocunq; modu timet ne ſuccũbat . cuius uirtutis hæſitatio patebit dubitatiune medici uicem gerẽtis uirtutis.dubitat enim medicus quid acturus ſit.

Quòd ſi dimiſſa fuerit cum materia , non ſufficiet contra materiam Et quando occupatio ſit in euacuatione eius cum facilitate,ſit inobediens:aut mouetur motu præfocante uirtutem,& quando occupatur in euacuatione eius cum ſolutione uentris:aut phlebotomia cum labore non tolerat uirtus. Quomodo enim tolerabit ,cum ſit illic cum ſua quiete ſyncopis: & cum hoc toto ipſi indigent euacuatione uehementer.

In hac parte notificat hanc feb.ex difficultate curæ . uſtẽdit enim quantũ difficile ſit bene curare hãc ægritudinẽ:& ex hac difficultate apparet uirtutis hæſitatiu . Et primo oſtẽdit difficultatem curæ ex parte euacuatiunis. ſecũdu ex parte cibationis.ſecunda ibi{Et iterũ .} In prima parte dicit ꝙ ſi uirtus fuerit dimiſſa cum materia ipſa non ſufficiet cõtra ipſam quia ſuffocabitur a materia·& quãdu ſit occupatiu in euacuatiune materiæ illius cũ facilitate.i.cum euacuantibus leuibus materia forte non obedit euacuationi:aut agitata medicina mouente & non euacuante mouebitur motu præfocãte uirtutem,repẽs ad membra nobilia & proprie ad cor, & mẽbra ſpiritualia : & quãdo occupabitur in euacuatiune eius cum ſolutiune uentris laburioſa.i.forti: aut cum phlebotomia nun tolerabit uirtus. Quomodo enim tolerabit cũ ſit illic materia quieſcente ſyncopi.nam multo magis fiet ſyncupis materia mota;quia plus euaporabit ad cor,& in euacuatione ſpiritibus eductis magis cadet uirtus : & cũ hoc indigẽt euacuatiune uehemẽter propter multitudinẽ materiæ,& malitiã eius.manifeſtius tã nocumentum eſt in euacuatiune ꝑ phlebotomiã , cũ præter agitationẽ quæ ſit per phlebotomiam magis debilitetur uirtus : & magis perducatur ad frigidorũ incrudatiunem, quare ex totu prohibetur. duodecimo therap. & decimo ſexto continentis.

Et iterũ ipſi indigẽt cibo uehemẽter:quoniã in humoribus eorũ nõ eſt quod nutriat corpus, quòd uiuificet ipſum,et corpus eius eſt priuatum nutrimẽto.Quòd ſi ſtudueris in cibando additur materia diminuta : & ſi non cibatur,cadit uirtus .

Hic uſtendit difficultatem curæ:& conſequẽter hæſitatiunẽ uirtutis ex parte cibationis.d.quòd ipſi multũ indigẽt cibo.qm̃ in humoribus eorũ nõ eſt aliquid quod nutriat corpus,& uiuificet ipſum.Eſt enim corpus priuatũ nutrimẽto,quòd ſi ſtudueris in cibãdu addetur materia diminuta.i.pauca exiſtẽs in cõparatione ad ſeipſam multiplicatam per cibum . habeut enim ſtumachum nũ bene digerentẽ : immu materias crudas multiplicantem,& ſi nun cibatur, cadit uirtus. quid autem faciendũ ſit in tantis hæſitationibus,uidebitur in cura: ſecundũ plurimũ tamen hic eſt mortalis niſi medici ſolertia ſuccurrat cõtinuæ.

Sed dubitatur quia dicit Auicenn.quòd non eſt in humoribus eorum quod nutriat corpus.Contrarium innuit. G . duodecimo therapeuti.c. 2.ubi dicit . Languentium enim qui ita diſpoſiti ſunt , ferunt ieiunium ex ipſis quos habent crudis humoribus digeſtis nutritu corpore.Idem Raſis decimuſexto cõtinentis.c.2. Dicendum cum Raſi & . G. quòd iſti humores aliquando non ſunt multum crudi & mali:& homines tunc nõ ſunt mali coloris,nec concauati in oculis, & tales poſſunt nutriri phlegmate per abſtinentiam in ſanguinem uerſu , & hus contiuget euadere.Aliquando humores ſunt mali,crudi,indigeſtibiles:& homo eſt cũ malu colore.ſ.plumbeo tendente in fuſcedinem,& uiriditate:& quaſi cachecticus.& ex his nũ poſſunt nutriri,& rariſsime euadunt . Vnde. G. ſi uero non ſulũ crudi cõtigerint eſſe : ſed intantũ corruptis aduenerint ut nõ poſsint digeri : impoſsibile eſt ſaluari , qui ita ægrotant.

Et accidit in inceptione ſui,ut effundat ad cor res frigida faciens accidere ſyncopim,& minoratur pulſus,& tardatur & ſit rarus. Amplius natura ſollicita eſt in calefactione materiei,& ſubtiliatione eius.Et putredo quæ mouetur in quaſdam partes eius adiuuat ſuper eam. ergo euadit cor a nocumento,& frigore eius,& cadit in nocumentum caloris eius . quare ſit pulſus uelox , & proprie in conſtrictione ſua , plus quàm ſit uelocitas aliorum : quamuis illud quod uincit cum hoc,ſit paruitas,& tarditas,& raritas.

Hic ponit ſigna,& accidentia eius : quorum primum eſt ꝙ in principiis ſuorum paroxyſmorum effunditur res frigida.i. uapor frigidus ad cor faciens accidere ſyncopim : licet etiam humor frigidus poſſet effundi ad cor:& proprie in continua : & pulſus ſit paruus,tardus & rarus reſpectu ſui ſani corde infrigidatu. Amplius.i.deinde natura eſt ſollicita in calefactione materiei,& ſubtiliatiune eius mediante ſpiritu , & calore naturali.& putredo.i.calor putredinalis quæ mouetur in quaſdam partes.ſ.facilius putreſcibiles adiuuat ſuper eam.ſ.calefactionem materiei.ergo propter hanc calefactiunem euadit cor a frigore,& nocumentu eius.ſ.ſyncupi , & cadit in nocumentum calorum eius.ſ.humoris frigidi putridi : quod nocumentum eſt feb.quare ſit pulſus uelox , & proprie in conſtrictiune ſua plus quàm ſit uelocitas aliorum.ſ.pulſuum præcedẽtium:& quaſi ſunt pulſus naturales:quamuis illud quod uincit ideſt quod ſecundum plurimum ſit paruitas, tarditas , & raritas.ſ.in comparatione ad pulſus aliarum feb . Ex quibus habetur primo quòd euaſio a ſyncopi ſit per calefactionem materiei tam a calore naturali,quàm præter naturali:& conſequenter quòd in principio motus humuris, non erat fe.Habetur ſecundo ꝙ cũ fe. ſuperuenit ſit pulſus uelox,& proprie in conſtrictiune ſua cum maiur ſit neceſsitas expellendi fumos , quã euentandi.Habetur tertiu quòd pulſus in hac fe.eſt paruus ſm̃ plurimum tardus,& rarus in comparatione ad pulſus aliarum fe.quia humor faciens hanc fe.eſt radicaliter frigidus ualde.in comparatione tamen ad pulſum naturalem eſt magnus,uelox & frequens,aut ſaltem uelox,& frequens.

Et piodus eius eſt piodus flegmaticæ,et nõ alteratur ab ea.

Hic ponit ſm̃ ſignum.d.ꝙ periodus eius eſt periodus phlegmaticæ:quia inuadens quotidie.eſt.n.phlegma in multa quãtitate ſatis cordi propinquum.& non eſt tantæ groſsitiei, & ita paucum ſicut phlegma uitreum.propterea non eſt aptum paroxyſmare de tertiu in tertium,aut de quarto in quartum , ſicut quando paroxyſmat phlegma uitreum.

Et eſt cum ea inflatio faciei,& mollities corporis, & colores habentium eam non figuntur ſuper diſpoſitionem unam : immo quandoq; eſt cinerea,& plumbea eius materia:et quãdoq; ſit citrina:& quandoq; ſit nigra : & quandoq; ſiunt labia eorum ſicut labia comedentis mora ; oculi uero eorũ ſunt fuſci,uirides,exeuntes ualde apud commotionem ægritudinis & ſit ſicut maniacus : & quod eſt ſub hypochundrys eorum eſt uehementis inflationis:& ſimiliter uiſcera eorum:& quãdoq; euomunt acetoſum:& quando eſt eis apoſtema in quibuſdam uiſceribus:tunc non ſeparatur omnino.

Hoc eſt tertium ſignum quod eſt in ea.ſ.ſc.inflatio faciei, ſicut in cachexia ꝑꝑ uapores groſſos phlegmatum crudorum:& malitiam digeſtionis,& mollities ſuperficiei curporis ꝑꝑ phlegmatis humiditatem.quarto colores patientium eam non ſunt ſecũdum unam diſpõnem. immo quandoq; materia eius patientis.i.corporis ſuperficies quæ eſt materia & ſubiectum colorũ eſt cineritia , quandoq; eſt citrina.i.uiridis.Sic.n.unum quãdoq; pro altero ſumitur.ut tertio prognoſticorũ cũmento.2.et ſecũdu regi.acutorum.cõmento.21.hic aũt diuerſitas ſequit̃ diuerſum gradũ pugnæ & ſuffocatiunis caloris ſub materia.nã cum minus ſuffocat̃ appa-

ret color cineritius,uel plūbeus.cum ſūt plus fieri uiridis,uel niger,& quandoq; ſint labia eorū ſicut labia comedētis mora: quia denigrantur pp cām dictā.oculi eorū ſunt fuſci,uirides pp mortificationē caloris innati exeuntes.i.eminentes pp multos uapores phlegmaticos,groſſos,facientes eos intumeſcere,& pp ſuffocationem apud cōmotionem,& uictoriā ægritudinis cum uehemēs fit pugna:& fit ſicut maniacus,quia nō pōt in uno loco quieſcere pp anguſtiam ſtomachi,& cordis.apparet ēt ſicut maniacus pp terribilem aſpectū ſequentē tumorē faciei pp groſſas uiſcoſitates extendens eā,& malū colorē de quo ſupra.apparet.n.ſicut habēs maniā lupinam,& quod eſt ſub hypochūdriis eorū eſt uehemētis inflationis pp uentoſitates groſſas contentas intra uiſcera eorū:& ſunt inflata,ſicut ſtomachus,& inteſtina ex eadem cā.& quādoq; uomunt acetoſum.ſ.chylum corruptū ad acetoſitatem:& quādoq; phlegma acetoſum.& horū cauſæ notæ ſunt. Et quādo eis eſt apoſtema in aliquo uiſcerū loco,nō eſt ſpes liberationis quia malitiā apoſtematis nō pōt uirtus ita oppreſſa tolerare:una.n. cōis ſalus apoſtematis in interioribus eſt uirtus robur. 10.thera.5.cap. Amplius iſtos non poſſumus cibare timore apoſtematis:& cibo indigent cauſa debilitatis non habentes ſanguinem laudabilem quo nutriantur:ut dicit Gal.ibidem.& in ſecundo therapeuticæ.

Et quandoq; accidit eis in quibuſdā horis ex cholera dominante groſſa:et fit cū ea in viſceribus aduſtio,& euomunt choleram: & ſunt ei periodi phlegmatica ſecundum plurimum.

Hic ponit ſyncopalem quandoq; fieri a cholera groſſa multa. cuius ſignum quia fit aduſtio in uiſceribus,& euomunt cholerā:& ſunt ei.ſ.ſyncopali cholericæ periodi phlegmaticæ ſecundū plurimum pp multitudinem choleræ:ſicut.n.phlegmata propter paucitatem phlegmatis,aliquando paroxyſmant paroxyſmis tertianæ,ſic etiā aliquādo cholerica pp eius multitudinē paroxyſmant paroxyſmis quotidianæ. Febris ſyncopalis minuta ſubtilis dicitur ſyncopalis,quia fit cū ea ſyncopis,dicitᷓ minuta qa pēdet a pauco humore ſubtili:& ī hoc cōtra diſtinguitᷓ ſyncopali humoroſę.

Cap. LVI.

HAec feb.eſt acuta,& cadit pulſus,& virtus in paroxyſmo vno,aut duobus paroxyſmis cū additione,et eueniens in corpore cum velocitate. Et quādoq; non ſufficit cum ea virtus vſq; ad quartum: & fit ex chymis ſubtilibus,plurimum quorum cholericum eſt vehemētis ſubtilitatis, & profundationis, mala ſubſtantia venenoſa, cui iam accidit putrefactio in corporibus calidæ complexionis ſiccæ valde: & plures paroxyſmi huius febris ſunt paroxyſmi tertianæ.

Omiſſa diuiſione huius cap. pp breuitatē eius ueniamus ad expōnē eius. Eſt acuta:quia ſeuerū accidētiū,& citæ terminationis:& cadit uirtus.ſ.aīalis naturalis:& pulſus in paroxyſmo primo & duobus paroxyſmis:cū additione.i.multoties cadit in ſcđo paroxyſmo:& eueniēs in corde cū uelocitate.i.uelociter intēditᷓ,& puenit ad ſtatū.eſt.n.morbus paracutus:& quādoq; non ſufficit ei uirtus uſq; ad quartū.ſ.paroxyſmū,quia frequēter moritᷓ in quarto paroxyſmo uel ante.Et fit ex chymis.i. humoribus ſubtilibus: quorū primū eſt cholericū uehemētis ſubtilitatis & pfunditatis i.rōne ſubtilitatis multū ſe pfundātis ī ſubſtātiā mēbrorū. & malæ ſubſtātię.i.pprietatis uenenoſæ:cui accidit putrefactio,quia aliter nō faceret febrē in corpore calidæ cōplexionis & ſiccę ualde.hoc.n.eſt inter alia corpora maxime aptū multiplicationē huius choleræ:& plures paroxyſmi ſunt paroxyſmi tertianæ. Pro notitia ſyncopalis minutæ primo uidēdū eſt qui humores faciūt hāc fe.ſcđo q̄ ſit.tertio in quo tpe huius fe.accidit ſyncopis. Quātū ad primū ex ſnia. A.cōprehēdimus hūc humorē eē ſubtilē uenenoſum ſcđm plurimū cholericū. Et inferē ipſam eſſe materiā furioſam. Illi ergo humores qui cholericā habēt hᵘ cōdōnis poſſūt facere hāc fe. ſicut ſanguis ſubtilis uaporoſus:& forte hic faciet cōtinuā cōcluſam,& forte aliqđ phlegma ſubtile uenenoſum. et inferē ſcđo nec cholerā zinariā,nec praſinā poſſe facere hāc fe. cū ſint inter oēs ſpēs choleræ groſſiores: q̄ tamē ſcđm ueriorem ſniam poſſunt facere fe.cū cōtinuā q̄ interpolarā ēt ſalubrē, licet Iſaac quinto febriū opinetᷓ cōtrariū. Ad ſcđm dicēdū hāc fe.ſyncopalē ſcđm plurimū eē cōtinuā tertianā,aut interpolatā. ſcđm q materia putret extra uenas,aut intra:aliquādo eē cauſonē ſi putret ppe cor,ſed erit citæ terminationis ad mortē cū frequēti ſyncopi,aliquādo eē cōtinuā cōcluſam quādo ſanguis eēt ī cā.& quādoq; quotidianā quādo pēderet a phlegmate. Ad tertiū aūt dicitᷓ, q in interpolatis,& cōtinuis pportionalibus ſcđm plurimum in principiis particularibus accidit ſyncopis, tamen pp cōpaſſionē cordis ad os ſtomachi,ad quē magis recipit materia i pricipiis pticularibꝰ q̄ in reliquis tpibus iō magis ſerunᷓ ad cor.ſed in cauſone & continua cōcluſa magis accidit ſyncopis in ſtatu uniuerſali.

De feb.diurna & nocturna ex phlegmaticis.

Cap. LVII.

DIurna eſt cuius paroxyſmus accidit in die & eius tepor in nocte: & nocturna eſt econuerſo.

Primo notificat has fe.ponēdo earū quiditatē.ſcđo eas ad inuicē cōparat.ſecūda ibi[Et vtræq; ſunt malæ.] In prima parte dicit q diuturna eſt quæ affligit in die, & eius tepor eſt in nocte: nocturna eſt econuerſo.ſ.quæ affligit in nocte & eius tepor ē in die.

Et vtraque ſunt malæ.

In pſenti pte cōparat eas adinuicē.& primo penes cōuenientiā. ſcđo penes drīā.ſcđa ibi[Sed diuturna eſt.]In prima pte dicit q utręq; ſunt malæ.cuiꝰ cā eſt,qa ambæ ſunt lōgę ſecūdū plurimum.

Sed diurna eſt deterior,& longior, & facit cadere multoties propter longitudinem ſuam, & ſuum euentum in calore diei in hecticam.

In parte præſenti dicit diurnam eſſe longiorem,& deteriorem quod probat tribus rationibus.quia multoties facit cadere propter ſuum euentum diei in hecticam.duæ.n.cauſæ ſimul concurrūt ad hecticandum corpus.ſ.longitudo febris:& calor diei.

Et ſi ipſa nō eſſet ſæua,nō accideret hora apertionis pororū, & reſolutionis vaporis: & nō accidit niſi propter multitudinē materiæ, et fortitudinem eius.

Scđa cā.quia ſi ipſa.ſ.diurna nō eēt ſæua nō accideret hora apertionis porotū,& reſolutionis vaporū.hoc aūt eſt in die,ſicut econtra eſt in nocte pp frigiditatem eius clauduntur pori,& prohibetur reſolutio.hoc aūt accidere in die ſignificat multitudinē materiæ,& fortitudinem eius.i.groſſitiem,& uiſcoſitatem.

Et eſt neceſſarium cum hoc vt patientes eam cibentur in nocte, & non permittantur dormire ſuper repletionem ſtomachi, & præcipiantur vigiliæ.& eſt ex eis quæ faciunt cadere virtutem. & tolerantia feb. in calore diei,et vigilia in frigore noctis ſunt ex eis magis digna quæ faciunt cadere in hecticam.

Hæc eſt tertia ratio.quia oportet ut patientes diurnam cibentur in nocte,& non permittantur dormire ſuper repletionem ſtomachi,& præcipiantur ei uigiliæ.& eſt.ſ.uigilare in nocte ex eis quæ faciūt cadere uirtutem in hecticam.

Et ad ſummum eſt de genere febrium difficilium.

Hic cōcludit q hæc fe.ſ.diurna ē ex genere febriū difficiliū,& ſupple difficilior quā nocturna. Ex his tribus cauſis cōtradicta ſ pſenti.c.inſtatᷓ. Primo nis fe.humoralis pōt eē diurna,uel nocturna:ergo nō tñ hæc fe.erit phlegmatica cōtra rubricā. tenet cōſequētia,& antecedēs faciliter pt pbari ex deſcriptione diurnæ & nocturnæ.Scđo nulla fe.ęſtiua eſt peior,& lōgior hyemalis cæteris paribus.ergo nec diurna ē peior nocturna.tenet cōſequentia, quia qualis eſt pportio æſtatis ad hyemē,talem poſſumus fingere diurnæ ad nocturnā.antecedens ſumitᷓ ſcđa aphoriſ. 29. Aeſtiuæ quartanæ ut multum breues ſunt &c. Tertio ſeb.ueniens in die uenit in tempore proportionali feb.& non fe.ueniens in nocte: igitur non longior neque deterior.tenet conſequentia ex ſecūdo aphor.rōm 34. In morbis minus periclitanᷓ &c & antecedens eſt ſatis notum. Præterea in die plus de materia reſoluitur pprer calorem diei dilatantē poros & ſubtilitatem materiā: & econtra in nocte igitur &c. tenet conſequētia: quia reſolutio materiæ facit ad breuitatem & ſalubritatem. antecedēs autem eſt ſatis notum.

Item cōtra aliam partem inſtatur. poſſibile eſt noctem eſſe valde longā,in qua cibari poterūt patientes & dormire. igitur ratio Aui.nō eſt ſufficiens.tenet cōſequētia: & antecedēs eſt ſatis manifeſtū. Præterea.maiora vel æqualia nocumēta ſequūtur ſi fe. fit nocturna:quia oportebit infirmū ſimul vigilare in nocte,& cibare in calore diei,quare per vtrūq; æqualiter ducitur ad hecticā. Pro horū ſolutione præmittendū primo: q licet diurnā de quocunq; humore poſſimus cōparare nocturnæ de cōſimili humore intētio tamē Aui. fuit hæc cōparare diurnā phlegmaticā nocturnæ phlegmaticæ: vt patet ex rubrica capituli, & ex cura quā ponit inferius. Secundo præmittendū q Aui.in hac cōparatione ſupponitᷓ paritatē in oībus: exceptis hiis in quibus fit cōparatio & veriſimiliter:& ſecundū plurimū ſequētibus ad cōparata. His pmiſſis ſit hæc prima cōcluſio.diurna,& nocturna ſunt malæ.probatur: quia feb.phlegmaticæ ſunt longæ lōgorū paroxyſmorū, paucarū quietum,ſtomachū debilitātes. igitur ſunt malæ. tenet cōſequētia: & antecedēs eſt Aui.c.de phlegmatica. Secunda cōcluſio.licet non ſit neceſſariū diurnā ſemp nocturna eſſe peiorē vt plurimū: tamē eſt diurna nocturna peior. Cōcluſio quantū ad primā partē pbatᷓ, nā cōtingēt aliā ppter cauſam exteriorē, aut aliā qualemcūq; flegma modicū & benignū moueri in die,& econtra in nocte multū & malignū.ergo &c. ſecūda pars pbatur. quia niſi phlegma eſſet valde multū & malignū deferret motū ſuū ad noctē quæ eſt hora pportionalis eius motui:q aūt mouetᷓ in die nō prouenit niſi ex magna ſtimulatione virtutis ſequēte multitudinē,aut eius malitiā. Item hāc feb.moueri in die qñ eſt vaporis & materiæ tráſpiratio propter caliditatē diei,& pororū apertionē ſignificat magnā eius malitiā: & econtra moueri in nocte non ſignificaret hoc ex cauſis cōtrariis: propterea cū iſtud ſit phlegma durās longo tēpore in ſuo paroxyſmo, vel exacerbatione quantumcunq; dies longa ponatur,oportebit infirmum in nocte cibari: & ita notabili tempore impedietur ſomnus, & perducetur corpus ad caſum virtutis, & ad hecticam propter multam reſolutionem factam tam a calore diei, quām a febr. aut propter nocturnas vigilias. Sed ſi fiat feb. in nocte: licet ſint vigiliæ non erit reſolutio diei, nec tanta feb. & die poterit cibari febriēs,& dormire; quāmuis ille ſomnus nō

ſit

ſit ita conuenicns ſicut nocturnus. Rationes factæ in contrarium ex his facile ſolui poſſunt. Ad primum dictum eſt quòd Au.cõparat hic nocturnã & diurnã phlegmaticas alias omittens. Ad ſecundum dicitur quòd talis non ſit proportio &c. nam dies non durat tanto tempore quòd poſsit in ea tãta ægritudo terminari: immo nec paroxyſmus: ſed in æſtate ſic. ſecundo moueri de die contra naturam phlegmatis arguit maiorem multitudinem, & malitiam. Sed phlegmaticam fieri in æſtate non arguit tantam multitudmem & malitiam. Præterea diurna habet paroxyſmum valde longum & æquo longum: aut longiorem quàm nocturnam aut æſtiua reſpectu hyemalis.

Ad tertium quòd feb. phlegmatica veniens in die uenit in tempore magis diſproportionali, quam proportionali: quia licet dies ſit proportionalis ratione feb. eſt tamen improportionalis ratione cauſæ feb. quæ improportionalitas eſt maior quàm ſit proportionalitas ratione feb cum hęc feb. pẽdeat in eſſe & conſeruari a ſua cauſa.ſ. phlegmate. Ad aliam quòd licet plus de materia reſoluatur in die quàm in nocte, & ratione huius diurna deberet eſſe breuior: tamen multitudo materię, aut malitia maior in diurna quàm nocturna facit ipſum magis prolongari. Ad alium dicitur quòd quando nox eſt longa, dies eſt breuis: & cum paroxyſmus phlegmaticæ duret.18. horis, quanto minus occupabit de die, tanto plus occupabit de nocte. igitur in nocte impedietur forte cibus & ſomnus, aut ſaltem ſomnus. Ad ultimum patet ex determinatis in quæſtione quid ſit reſpondendum.

Cura phlegmaticæ. Cap. LVIII.

Cura huius ægritudinis diuerſificatur ſecundum horas ſuas.ſ. principium, & augmentum & ſtatum, & declinationem: ſecundum apparitionem digeſtionis in ea, & eius occultationem: diuerſificatur ſecundum materias ſuas ſcilicet phlegmaticam acetoſam, et phlegmaticam vitream: et phlegmaticam ſalſam, et dulcem.

Hic ponit curã harum febrium quas ſuperius notificauit. habet hæc pars duas partes. In prima curat phlegmaticas communiter euenientes. In ſecunda curat eas quæ raro eueniũt: & ad phlegmaticas redueuntur. ſecunda ibi {Et cura earũ eſt propinqua.} prima in duas. In prima ponit curam phlegmaticæ interpolatæ. ſecundo adaptat curam eius phlegmaticę cõtinuæ. ſecunda ibi {Cura eius.} prima in duas: quia primo ponit curam quæ debetur febri & cauſæ. ſecundo docet ſuccurrere accidentibus. ſecunda ibi {Et ſuccurratur uomitui.} prima in duas. primo ponit tria a quibus ſumitur modus generalis curationis eius. ſecundo exequitur. ſecunda ibi {Et oẽs eius ſpecies.} In prima dicit curam eius diuerſificari ſm tempora feb. ſcilicet principium, augmentum, ſtatum, & declinationẽ. & ſecundo etiam diuerſificari ſecundum apparitionem digeſtionis, & eius occultationem. tertio ſecundum materias ſuas ſcilicet phlegmaticam acetoſam: & phlegmaticam uitream: & phlegmaticam ſalſam: & phlegmaticam dulcem. Primo notandum tempora in morbis materialibus duppliciter diſtingui ſcilicet penes accidentia ſiue morbi eſſentiam. & ſecundo penes materiam. Primam diſtinctionem primo expreſsit. ſecundo ſecundam cum dixit. cura diuerſificari ſecundum apparitionem digeſtionis, & eius occultationem. Pro quo ſciendum quòd ſecundum primam diſtinctionem maxime diuerſificatur regimen in cibo & potu, cum diæta ordinanda ſit in relatione ad ſtatum. prima aphoriſmorum commento decimo. Penes uero ſecundam diſtinctionem diuerſificatur regimen medicinale, cum nondum digeſtam materiam oportet digerere. ipſa uero digeſta oportet euacuare: & hac maxime expreſsit in phlegmatica, cum in ea tempora penes materiam ſæpe confundãtur. nam poſtquàm apparuerint manifeſta ſigna digeſtionis, iterum redeunt ſigna cruditatis propter materiæ heterogeneitatem & multitudinẽ: quibus redeuntibus oportet curare cura principij, & dimittere curam augmenti. Secundo notandum quòd licet præter quatuor ſpecies phlegmatis ſint multæ aliæ potentes phlegmaticam facere: hæ tamen ſunt principales, & frequentius cauſantes phlegmaticam: per quorum regimen reliquorum regimen facile poteſt comprehendi.

Et omnes eius ſpecies communicat in hora principij in tribus rebus in neceſsitate lenificationis æqualis, aut uomitus: et in neceſsitate adminiſtrationis ſubtiliantum, et incidentiũ et diureticorum.

Hic proſequitur curam. primo ſecundum diuerſitatem temporum. ſecundo penes diuerſitatem ſpecierũ phlegmaticæ. tertio ponit medicinas conuenientes ſecundum illas intentiões. ſecunda ibi {Amplius diuerſificatur.} tertia ibi {Et conuenientes.} prima in tres. primo ponit intentiones curantes quæ debentur in principio, oſtendendo quid in eo ſit faciendum. ſecundo oſtendit quid ſi faciendum in augmento. tertio ordinat regimen in relatione ad ſtatũ dans intelligere declinationẽ. ſecunda ibi {Et in augmento.} tertia ibi {Et fortaſſe eſt.} prima in duas. primo ponit intentiones quæ debentur phlegmaticis in principio. ſecundo declarat. ſecunda ibi {Et cum ſuperuenit.} In prima parte dicit quòd omnes ſpecies phlegmaticę conueniunt in hora principij ſcilicet uniuerſalis in tribus rebus. primo in neceſsitate lenificationis æqualis. ſecundo in neceſsitate vomitus æqualis. tertio in adminiſtratione lenificantium, & incidentium, & diureticorum .i. prouocãtium vrinã.

Et cum ſuperuenerint febri dies tres, ſubtiliatur in ea materia propter febrem. Et ſi ante illud mouebis, nocebis, et non facies aliquid.

In ſecunda parte declarans dicit quòd cum tranſierint tres dies a principio feb. materia ſubtiliatur per feb. & ante illud .i. ante tres dies ſi moucbis .i. euacuabis cum ſolutiuis educentibus phlegma: aut uomitiuis: aut cum ſubtiliantibus incidentibus, & diureticis nocebis, & ſi facies aliquid notabilis iuuamẽti agitabitur materia, & non educetur conuenienter. Primo notandũ quòd lenificatio accipitur dupliciter. primo pro euacuatione qua educuntur materiæ communes quæ ſunt ſuperfluitates primæ digeſtionis, ſicut eſt euacuatio cum caſsia & ſimilibus. ſecundo accipitur pro euacuatione, per quam præter has materias euacuamus aliquid modicũ de materia propria, quæ eſt cauſa coniuncta: aut ãñs ſe. & utraq; iſtarum poteſt dici æqualis in comparatione ad euacuationẽ notabiliter de materia euacuantem. Similiter uomitus æqualis eſt duplex. quidam lenis, in quo non eſt intentio aliquid de materia propria educere, ſicut uomitus cum aqua repida & pauco oxymellis, educens tantũ materias in ſtomacho repertas facilis eductionis. Quidam modicum de materia educens. Secundo notãdum quòd medicamen incidens proprie contrariatur uiſcoſitati humoris, ſubtilians uero groſsitiei eius. Tertio notandũ quòd medicamen diureticum habet educere humorẽ per uias vrinæ. hic aũt humor eſt duplex. quidam qui in quacunque fe. multiplicatur maxime humorali: & eſt quoddam ſeorſum .i. deciſum a maſſa ſanguinea per actionem caliditatis febrilis. quidam aũt eſt materia propria exñs, ãñs uel coniũcta feb. Quarto notandum, quòd principium uniuerſale habet duas partes. prima in qua nullum apparet veſtigium digeſtionis neq; manifeſtum, neq; occultum. ſecunda eſt in qua incipit apparere veſtigium digeſtionis licet occultum. exempli gratia. cum urina quæ prius erat ſubtilis, alba albedine tranſlucente iam incipit ingroſſari, & colorari, quę ingroſſatio & coloratio poteſt fieri nõ ſolum a colore naturali: ſed etiam a ſebrili ſubtiliante materiam: & aliquid eius per urinam expellente: ut dicit Auic. & hæc digeſtio occulta, ut dictum eſt ſuperius non ſeparat augmentum a principio, immo ſtat cum principio: cum aũt apparebit hypoſtaſis quæ eſt ſignum digeſtionis manifeſtum: tunc ſeparabitur augmentum a principio. prima autem pars principij durat communiter apud Auic. uſq; ad tres dies. Alij uero ſicut Serapio aſsignant huic primæ parti terminum quatuor dierum: ſed hic differentia accidere poteſt ex parte phlegmaticum, temporum, regiminis, & regionum. Quibus præmiſsis dico de intentione Auic. in parte prima principii non eſſe ſoluendum regulariter niſi cum ſolutiuis leniẽtibus, ſimiliter tũc non eſſe prouocandum uomitum niſi cum lenibus educẽtibus quæ in ſtomacho continentur facilis eductionis: & trahẽtibus a longinquis. ſimiliter nõ eſſe incidendum, ſubtiliandum, nec per urinam prouocandum niſi cum lenibus: utputa cum aqua hordei, & oxymelle ſimplici: & tũc eſt digerendum cum ſubtiliantibus, & incidẽtibus, & abſtergentibus cum lenibus ſicut cũ oximelle ſimplici mixto cũ aqua decoctiõis zuccari rubei,

aut paſſularum. Cum autem uentum eſt ad ſecundam partem principij, & apparet ueſtigium digeſtioois occultum, licet ſoluere cum lenieotibus educentibus de materia propria ſicut cum decoctione unius. ℥. turbit & paſſularum. ℥. ſ. & ∋. i. aingiberis. quæ decoctio triom. ℥. miſceatur cum. ℥. i. ſlof. caſ. uel circa: & tunc licecdare fortios uomitiuum. ocputa. ℥. i. osymel & ℥. i. ſuc. rapha. cum. ℥. iij. aquæ quod tepidum ſumatur: & tūc licet ſubtiliare, incidere, & prouocare cum fortioribus, ſicut cum oxymelle. ij. radicum aut. v. & aqua fœniculi, apii, & ſparagi: proceſſus tamen clare uidebitur cum ordinabo curam: & hoc eſt quod ſentit Auic. in textu.

Cōtra prędicta inſtatur: quia Au. parum infra incipit & procedit uſq; ad ſeptimum cum geleniabin, & aqua fœniculi, & aqua apij quæ ſunt ſubtiliantia, & urinam prouocantia: & ſic procedunt quidam alij.

Pro ſolutione præmittendum ſm Genti. quòd inciſiua & ſubtiliatina præparant materiam groſſam & uiſcoſam euacuationi: ſed diuretica materiam per urinam educūt: quod antem pręparat materiā eſt debilioris operationis quàm illud quod materiam illam per urinam euacuat. esemplum incidentium, & ſubtiliantium eſt oxymel ſimplex vel cum radice fęniculi & petroſelioi. Exemplum de diureticis eſt ſyrupus de. v. radicibus in quo pouitur aſſarus. iſtæ enim nirtutes. ſ. inciſio, ſubtiliatio, & prouocatio quanuis ſiot diſtinctæ uirtutes: tamen propter patientium diuerſitatem accidit quòd prouocatiuum eſt ſolnm iociſiuom, & ſubtiliatiuū: ſicut ſi materia ſit multū groſſa, & uiſcoſa: nec ſufficit ad digeſtionem. i. ſubtiliationem & diuiſionem oxymel ſimplex: ſed oportebit ipſum miſcere cum aqua byſſopi: aut eshibere oxymel duarum radicum, aut. v. qui ſyrupus in mareria phlegmatica dulci non multum groſſa, auc uiſcoſa eſſet ſufficiens prouocatiuum: prouocaus autem in materia multum groſſa eſſet ſyrupus cum radicibus, & aſſaro & huiuſmodi. Accidit ſecundo hæc diuerſitas propter diuerſitatem doſ. Syrupus enim de radicibus in parua doſi ſulum ſubtiliaret, & incideret: ſed in magna prouocaret. Accidit tertio hæc diuerſitas ex diuerſitate diſpoſitionis inteſtinorum, & uiarum otinę. ius enim cicerum in homine apto ſolui oon mouet per urinam: ſed magis ſtumachū, & inteſtina ſubtiliabit, & abſterget, & leoiet ventrem ſua nitroſitate. Accidit quarto hæc diuerſitas ratione eorum quæ ſecum miſcentur. nam ſyrupus de radicibus ſolus prouocabit: ſed ſi miſceatur cū aucc. roſ. remittitur eius prouocatio: & remanet diuidens, & ſubtilians marerias. Similiter ſi ſyrupo ſolutioo admiſceatur aliquid notabile diureticum fiet vrinæ prouocatiuum. Secundo præmittendum penes Gen. quòd incidentia, & ſubtiliaotia ſunt duplicia. quædam lenia non agitantia materiam: ſicut ſyrupus acetoſus. ſ. mellinus, uel zuccharinus: & proprie cum acero noo multo, nec multum acuto: quædā ſunt fortia quæ materias poſſunt agitare: ſicut ſyrupus acetoſus compoſitus cum radicibus, nel hyſſopo: & cuius acetum eſt multum, & multum acutum. Similiter dicimus quòd diureticū eſt duplex: quoddam proprie quod aliquid de materia etiam groſſa per orinā euacuat: aliud improprie quod ſeipſum in urinam præcipitat, & noo mouet materiam propriam ſeb. ſi fuerit adæquatæ groſsitiei, & uiſcoſitatis. ſed ſolum quaſdam materias feroſas febribus cōiunctas aptas euacuationi per urinam: ſicut dictum fuit ſupra. io caoonibus generalibus curationis fe. putri. quorum exemplum eſt iuleb ſubtile, & aqua hordei ſubtiliter. i. in qua hordeum non eſt multum decoctum.

His præmiſsis dicendum quòd ante tertium diem. ſ. ſtante cruditate materiæ phlegmaticæ nullo mō forti ſubtiliante incidente, uel prouocante vti debemus: quia iſtud agitat, & commouet materiam reſoluit ſubtile, & prouncat dimitteus groſſum. Vnde Gale. quarto de re. ſa. ſpecialiter de diureticis fortibus loquens. vrinatiua uera nunc non laudo &c. Quod enim bene eſt digerendum tanta turbatione, vel commotione nequaquàm eſt opus. cum enim materia eſt multa, impediunt digeſtionem. Sed cum oiateriæ ſunt digeſtæ poſſumus uti fortioribus, & ſm gradum digeſtionis augere gradum fortiū medicinarum. Sed tu dices es quo materia eſt digeſta non indigemus ſubtiliantibus, aut inciſiuis, nec fortibus, aut debilib⁹. Dicendū primo quòd non indigemus ad digereodum ſed prouocandum. nam ſubtiliatiua fortia tunc ſiunt prouocatiua. Vel dicendum quòd pro parte digeſta his nou indigemus, ſed beoe pro partibus nondum digeſtis. His tamen in principio nō debemus uti. nam materiam io principio agitarent, & permiſcerent bonum cum malo: & faciendo materias fluere oppilationes augerent: ſed materia digeſta & pro parte minorata nō timemus hanc agitatiooem, & oppilationem aut boni cum malo mixtionem. Item in proceſſu partes ſtomachi, & inteſtinorum ſunt mundificatæ a corruptionibus materierum. unde non eſt tanta ſuſpitio de penetratione harum materierū ad hepar & ad venas per diuretica, & apericotia. añ tertium diem poſſumus uti prouocatiuo debili, ſicut aqua hordei. iuleb ſubtilibus. poſſumus etiam uti ſubtiliſote, & incidēte leui ut oxymelle ſimplici, cum aliqua radice prouocante leuiter. Et qualiter ſit operandum, & ſedatio contrarietatis apparentis inter auctores quorum qoidam concedunt huiuſmodi ſobtiliantia, incidentia, & prouocantia a principio. Aliqui prohibent modum ordinatum procedendi. primo cum clyſteribus, aut ſolutiuis lenientibus, & uomitiuis lenibus. ſecundo cum digeſtiuis inciſiuis, & ſubtiliatiuis lenibus. tertio cauſa mioorandi materiam cum ſolutiuis, & uomitiuis & diureticis aliquid de materis propria euacuantibus poſt aliqualem apparitiooem digeſtionis. quarto digerendo cum fortibus inciſiuis, ſubtiliātibus, & aperieotibus iam præcedente digeſtione. & quinto minorādo materiam cum ſolutiuis, vomitiuis, & diureticis fortioribus, oſtendendam cum ordinabo curam.

Et in augmento cum ſubtiliatione regis ſecundum æqualitatem.

Hic oſtendit quid faciendū ſit io augmento. d. quòd io augmento ſubtilies regimeo. i. diætam ſm proportionem aliquam ad unamquāq; materiam. Item ſm qualitatem quia ooo debet eſſe groſſa ſicut in principio, nec ſubtilis ſicut in ſtatu: oel ſm ęqualitatem: quia non ſubtilis ſicut in tertiana: nec groſſa ſicut in qoartana. Omiſit autem Auicen. regimen per medicinas in augmento: quia intelligitur ex regimine principij. Si enim in principio aliqualem digeſtionem materiæ cognoueris, ꝓpter quod moueas in priocipio cū inciſiuis, & ſubtiliatiuis, prouocatiuis, & minoratiuis cum multo fortioribus poteris in augmento procedere in quo digeſtio manifeſte procedit.

Et fortaſſe eſt contentus aqua hordei in primis tribus diebus, ſperando quòd ſit ſtatus eius propinquior propter ſubtiliationem materiei, aut paucitatem eius.

Hic ordinat diætam principij, & augmenti in relatione ad ſtatum. & primo quando ſtatus eſt propinquus. ſecūdo quādo eſt longinquos. tertio declarat quædam. ſecunda ibi ⸗ Quod ſi certe. ⸗ tertia ibi ⸗ Verum augmentum. ⸗ In prima parte dicit quòd fortaſſe medicus eſt cōtentus aqua hordei. i. ptiſana hordeacea in primis tribus diebus ſperando quòd ſtatus ſit propinquus propter ſubtiliationem materiæ, aut paucitatē eius: quia ſperant ipſam non tranſituram decimamquartam diem, licet hoc raro eueniat cum prolongetur ſecundum plurimum ultra. 44. dies.

Quod ſi certe ſciretur quòd ſtatus eius eſſet tardus, nō ſubtiliaretur regimen, quanuis fames, & ſomnus ſuper famem, & exercitium ſuper famem, ſi non debilitant, ſint ultima in iuuamento huius ægritudinis: immo declinaretur in principio ad ingroſſationem uſq; ad ſeptimum: deinde gradaretur.

Hic ordinat diætam quando ſtatus eſt lōginquus. d. quòd ſi certe ſciret ꝙ ſtatus eſſet tardus, non ſubtiliaret regimen, quāuis fames, & ſomnus & esertitium ſuper famem, ſi non debilitant, optime iuuant in cura huius ægritudinis minuendo. ſ. materiam: immo ſi ſtatus eſt tardus ingroſſetur diæta uſq; ad ſeptimum: deinde graditur. ſ. ſubtiliando eam.

Verum augmentum eget ut ſubtiliaretur regimen in primis. Si autem ſtatus apparet loginquus, poſsibile eſt ut ſuccurratur illi cum ingroſſatione regiminis; deinde gradetur uſque ad horam. ſtatus: quoniam tempus eſt ſufferens hoc in hac ægritudine, non ſufferens in acuta. Cumq; pertranſierit. vij. non ſtes tunc ſuper ſubtiliationem: quoniam illa debilitat, & addit in debilitate oris ſtomachi. Et quoties ſenſeris longitudinem maiorem ſubtilia minus, quanuis ſubtiliatio eius in ipſa omnino ſit magis neceſſaria, quàm in quartana.

In præſenti parte declarat quædam huic propoſito deſeruientia.i.d.ꝙ in principio augmenti debemus ſubtiliare diętã in comparatione ad principium uniuerſale. Si autẽ ſtatus apparet longinquus, poſsibile eſt ut ſuccurratur illi ſcilicet augmento: deinde gradatim ſubtilietur diæta uſq; ad horam ſtatus quoniam tempus ideſt longitudo ægritudinis eſt ſufferẽs hoc, ideſt ſubtiliatio diætæ poſt ingroſſationem in hac ęgritudine quæ eſt chronica, & non ſufferens in acuta propter ſui breuitatem. ſecundo dicit quòd cum hæc feb. tranſierit ſeptimum, nõ ſtamus in diæta nimis: quoniam nimia ſubtiliatio debilitat & addit in debilitatem oris ſtomachi: quia tolerantia famis ſtomachi debilitat ſtomachum ſpiritus reſoluendo, & ipſum malis humoribus replendo. tertio dicit quòd quanto cognoueris maiorem longitudinem ſubtilia minus, quãuis ſubtiliatio diętę in phlegmatica ſit magis neceſſaria, quàm in quartana.

Et ſimiliter oportet, ne feſtines cibare ipſum cum eis, quę ſunt ſicut pulli, & panis cum muſiaguarae, niſi timeatur debilitas, aut appareat declinatio.

Hic quarto dicit ꝙ non feſtines cibare patientem phlegmaticam a principio, cum eis quæ ſunt multi nutrimenti ſicut pulli ſcilicet gallinarum: & etiam columborũ cum muzaguarac: qui eſt modus quidam cibi uelut cibus factus ex agreſta, pullis & zuccaro niſi timeatur debilitas, aut appareat declinatio. oportet enim ne uirtus cadat diætam ingroſſare: & eſt cũ morbus declinat. Sed pro declaratione partis præſentis in diæta de-

Triplex diætandi ratio.

bite ordinanda non ſolum in phlegmatica: immo etiã in alijs febribus materialibus nota ꝙ dieta tripliciter ordinatur. uno modo in relatione ad ſtatum, & hæc debet eſſe groſſa in principio. in augmento ſubtiliari. in ſtatu adhuc magis: & proprie tempore criſis: ſed in declinatione ingroſſari. Secundo modo ordinatur diæta ratione diſpoſitionis præſentis: & hoc modo aliquando in principio debemus ſubtiliare multum cum materia eſt multa: & aliquã in ſtatu: immo tempore criſis ingroſſatur cum timemus caſum uirtutis. Tertio modo ordinatur ut ueniamus in notitiam ægritudinis ignotæ: & ratione huiuſmodi debet ſubtiliari ut natura non grauata cibo ſit magis expedita. tunc enim aut ſuperabit ægritudinem, aut manifeſtabis ipſam. & de duobus primis modis diætandi eſt ſermo Auicen. in præſenti parte: ſed maxime de primo.

Amplius diuerſificatur cura, cuius cauſa eſt phlegma ſalſum, & dulce: & cuius phlegma eſt vitreum, & acetoſum: & ſit ex ea nimium frigus in qua corpus non caleſit: verum in duabus primis neceſſaria eſt leuificatio cum medicina leni, & infrigidatio quadam: & in duabus ſecundis cum medicina magis laborioſa, & in duabus primis indigetur inciſione cũ ſubtiliatiuis, in quibus non eſt calefactio plurima: quãuis ſit exiccatio plurima. Et in duabus ſecundis neceſſarium eſt illud quod ſubtiliet, cum inciſione, & calefactione cum acredine: et proprie quando phlegma eſt permixtum cum melancholia: nam neceſſaria ſunt in huiuſmodi ea, quæ ſunt ſicut diacyminum, & confectio de ſulphure, & adminiſtratio ſalſorum.

Hic diuerſificat curam penes diuerſitatem ſpẽrũ phlegmatis. i.d. curam diuerſificari penes materiam phlegmatis. nam in phlegmatica dulci, & ſalſa ſolutiuum debet eſſe leue: ſicut medulla carthami, & odor turbit: econtra in uitrea, & acetoſa ſoluendum eſt cum medicina fortiori: ſicut cum corpore turbit: in primis duabus conuenit infrigidatio quædam, uel minor calefactio: in alijs duabus maior calefactio. Item in duabus primis indigemus inciſione & ſubtiliatione: cum his in quibus non eſt calefactio plurima ideſt notabilis: ſed in duabus ſecundis eſt neceſſarium illud quod ſubtiliet, & incidat fortiter cũ calefactione: & propriæ quando phlegma eſt mixtum cum melancholia: nam neceſſaria ſunt in eis quæ ſunt ſicut diacyminũ confectio de ſulphure, & adminiſtratio ſalſorum. Primo notandum ꝙ in duabus ſecundis ſolutiuũ debet eſſe fortius: quia materiæ ſunt fortiores groſsiores, & uiſcoſiores ꝓpterea inobedientiores euacuationi. fortificatur autem ſolutiua dando in maiori doſi, & dando corpus ſolutiui, & non ſolum uirtutem, & propter eandem cauſam in duabus ſecundis medicinę digeſtiuæ debent eſſe calidiores, magis ſubtiliantes, & incidentes: & magis exiccantes: in ſalſa uero eſſe minor calefactio, & exiccatio quã in cæteris: immo ſiccitas non conuenit ratione exiccãdi: ſed ſolum ratione ſubtiliationis, & inciſionis quæ fundantur in ſicco. Et forte in ſalſa ſecundũ plurimum conuenit infrigidatio, cum phlegma ſalſum ſit humor calidus & faciat cauſonem: in illa autem quæ eſt admixta melancholiæ indigemus maiori ſubtiliatione, & inciſione ſed non tanta calefactione: niſi quando fortis ſubtiliatio, & inciſio fundantur in notabiliter calido, & ſicco.

Et conuenientiores medicinæ quæ adminiſtrantur in principio ſunt geleniabin vſque ad diem ſeptimum: & non eſt malum vt adminiſtretur iterum aqua fœniculi & aqua endiuiæ, et aqua apij cum geleniabin ſecũdum neceſsitatem: et ſyrupus acetoſus eſt vehementis neceßitatis iterum, et aqua mellis cũ hyſſopo.

Poſitis canonibus euacuationis ſecundũ tempora, & ſecundũ materias. hic ponit medicinas, & cibos conuenientes: & canones in uſu eorum, & reliquum regimẽ, & habet tres partes. In prima ponit medicinas conuenientes cum canonibus in uſu earũ. In ſecũda ponit cibos cõueniẽtes. In tertia regit per ſomnum & balneum. ſecunda ibi [Et cibi eorum.] tertia ibi [Menſuræ autem ſomni.] prima in quatuor. primo ponit medicinas & can. conuenientes in principio. ſecundo in augmento. tertio in ſtatu. quarto in declinatione. ſecunda ibi [Et quando uides.] tertia ibi [Cum uideris digeſtionem.] quarta ibi [Et quando declinat.] prima in tot partes, quot ſunt canones, quorum quidam in uſu ſunt ſubtiliantium, & incidentium, & prouocantium: quidam in uſu ſolutiuorum: quidam in uſu uomitus. Quorum primus eſt ꝙ conuenientiores medicinæ quæ adminiſtrant in pricipio uſq; ad ſeptimũ ſunt, ſicut geleniabin ideſt mel roſ. uel iuleb roſ. factum cum zuccaro: ſi forte fuerit phlegma ſalſum: hæc autem poterunt diſtemperari cum aqua zuccarata ante tertium diem: ſed poſt tertium diem uſq; ad ſeptimum poterunt diſtemperari cũ aqua fœniculi, aqua apij in uitrea & acetoſa: ſed in ſalſa cum aqua endiuiæ: in dulci uero permiſceri ſecundum tuam æſtimationem. & ſyrupus acetoſus ſcilicet zuccaratus, uel mellitus eſt uehemẽtis neceſſitatis ideſt utilitatis: quia incidit. & aqua mellis cum hyſſopo in qua decoctus ſit hyſſopus.

Et eſt poßibile vt conſequatur per ea illud quod quæritur de leuificatione naturæ: & proprie cum ſolutiuo facto de zuc. roſ. et roſ. rubeis nominatis perſicis: quoniã eſt ſolutiuũ et lenitiuum. Et quandoq; eſt neceſſarium vt confortetur eius leuificatio: et confricetur in aqua lubleb, et permiſceatur ſi voluerit, cum caſ. fiſt. et penidijs. Et iterum geleniabin acceptum cum melle, et tereniabin permixtum cum aqua lubleb: et non fiat aßiduatio ſuper ea cũ ſolutiuis in principio: et poſt ipſum: et proprie quando cum materia eſt cholera: illud enim perducit ad corruptionem complexionis.

Hic eſt ſecundus canon quòd poſsibile eſt ut per ea quæ dicta ſunt venter lenificetur, & proprie cum iuleb ſupraſcripto ſit ex zuccaro & roſ. ru. perſicis. eſt enim ſolutiuum & lenitiuũ nam per zuccarum abſtergit: & ſi ſoluit per roſas recentes, ſoluit electiue, & lenit per utrumq; Nos autem loco roſ. utimur roſis rubeis. & ſic etiam facit mel roſ. aut ſyrupus acetoſus cũ aqua lubleb. ſcilicet decoctionis, uel expreſsionis: & quid ſit lubleb dictum eſt ſæpe. Item poſſunt permiſcere aliquid ex ſupraſcriptis cum caſsia & penidiis, ut recip. iuleb roſ. ℥. i. flor. caſ. drach. vi. penidiarum. unc. ß. miſce: & ſumatur ſicut eſt, aut diſtẽperetur cum aliqua aqua: ut puta lubleb, uel aqua quę tibi uidetur. Et item geleniabin permixtum cũ melle tereniabin ideſt mannæ quæ ambo diſtemperentur cum aqua lubleb. Et nota ꝙ hæc lenitiua proprie conueniunt in principio quando non apparent ſigna digeſtionis: & nos pro lenitiuo daremus ℥. i. flor. caſ. & ℥. i. mellis roſ. aut iuleb roſ. diſtemperatum cũ aqua zuccari, aut paſſularum. Dicit tamen Aui. quòd non debemus aſsiduare huiuſmodi in principio, nec poſt principium: & proprie quando materia eſt cholerica. nam illud ſcilicet aſsiduare huiuſmodi lenitiua perducit ad corruptionem complexionis ſcilicet ſtomachi mollificando, & relaxando ipſum ſine mixtione uera, ſicut in phlegmate ſalſo ſiue non uera. educetur enim per huiuſmodi magis ſubtile & magis calidum, & re-

liquum magis remanet ineptum digeſtioni, & magis ſtomachum debilitans.

Et multi quidem homines dant in potu in principio ſicut eſt medicina de turbit in omni nocte: & ſicut pilulæ de maſtice in hebdomada bis: & ſicut pilulæ de ſeminibus diureticis. Deſcriptio medicinæ de turbit. recip. zingi. & maſticis amborum ana. drach. x. turbit ſicut alcohol. drach. x. zucchari tabarzet quātum omnia. detur in potu omni nocte aureus unus: & illud fiat quandò natura eſt non lenis: ſi enim reſpondet omni die bis, non indiget hoc.

Hic eſt tertius canon in adminiſtratione ſoluentium electiue: & eſt ſumptum a Raſi decimo Almam. & decimo octauo continentis. & primo ponit ipſum. ſecundo ponit ſententiam ſuam. ſecunda ibi [Ego Vero non.] In prima parte dicit quòd multi homines dant in principio ſolutiuum quod eſt ſicut medicamen de turbit omni nocte ad minorandam materiam: & ſicut pilulæ de maſtice bis in hebdomada ad confortandum ſtomachum: & ſicut pilulæ de ſe. diureticis ad prouocandum urinam. ſecundo deſcribit medicinam de turbit. recip. zingi. maſticis, & turbit pulueriʒati ſicut alcohol ana. drach. x. zuccari tabarzet. i. trium coctarū. drach. xxx. detur in potu omni mane aureus unus quæ eſt ſexta pars. unc. & hoc ſolutiuum exhibeatur quando natura. i. uenter non eſt lenis. ſi enim ſponte ſoluitur omni die bis ſecundum ſuum numerum cibationum, nō indiget hoc.

Ego verò non diligo expectationem digōnis, & lenificationis cum eis quæ diximus prius: immo oportet vt euacuetur ex ea aliquid; & expectetur in reliqua vſquequo digeratur: & fiat illud cum facilitate paulatim abſque ſuperfluitate: deinde perueniat ad diuretica.

In præſenti parte ponit ſententiam ſuam. d. ego non diligo expectationem digeſtionis. i. q̀ completa digeſtio expectetur antequàm ſoluatur. nec diligo expectationem lenitionis ideſt quòd longo tempore fiat occupatio in lenitiuis de quibus ſupra: quia remolliunt ſtomachum, & non educunt de materia propria niſi quoddā ſubtile, quod magis nocet quàm cōferat: immo oportet quòd euacuetur de materia propria aliquid, & expectetur digeſtio in reliquo: & fiat illa euacuatio paulatim cum facilitate, & abſq; ſuperfluitate ideſt abſq; quòd in una uice fiat multa euacuatio. oportet enim paulatī digerere: & paulatim euacuare qñ materiæ ſunt groſſæ iuxta canones datos quarta primi tertio capitul. aliter educuntur partes ſubtiles remanentibus groſsis ineptis digeſtione & euacuatione: deinde minorata materia poſſumus uti fortioribus diureticis. Confortantia uero ſtomachum, quia ſtyptica ſunt, cōueniunt, iam notabiliter minorata materia per uentrem & urinam, & aliis modis: aliter potius impediunt quàm iuuent.

Et ſimiliter abhorreo quod eſt ſimile aquæ prunorum, & tamarindorum: et ſimilium de illis quæ debilitant, et ſoluunt ſubtile: et ſi materia fuerit declinis ad additionem frigoris, miſceatur cum ea medulla carthami. Et ſi fuerit materia ad cholericam declinis, miſceatur cum ea ſyrupus violatus: aut violæ condita cum ſiracoſt: aut violæ ſiccæ contritæ.

Auic. abhorret continuationem lenificantium quæ ſunt ſicut decoctio, & īfuſio prunorum, aut tamarindorum propter cauſas dictas: quia debilitant ſtomachum, & educunt ſubtile: & dimittunt groſſum. unde ſi materia fuerit decliuis ad additionem frigoris ideſt quando cū materia calida fuerit admixta frigida a prædominio miſceatur prædicta aqua cum medulla carthami ſoluens phegma. Si uero materia ad cholericam fuerit declinis ideſt quod materia cholerica dominetur, miſceat cum ea ſyrupus uiolatus, aut uiolæ conditæ, & ſiracoſt & uiolæ ſiccæ contritæ: ut ſimul cum phlegmate cholera educatur: ſed magis cholera. in primo caſu magis phlegma: non tamen hæc continuanda ſunt. Ex his igitur aperte comprehendis An. aliqualiter Raſi eſſe contrarium primo quando nō apparet aliquod ueſtigium digeſtionis non concedit medicinam ſoluentem phlegma electiue. ſecundo non uult ſoluere fortiter omni die quādo apparuit digeſtio: licet inferius omni die concedat aliqualem ſolutionem: & in hoc diſcrepat a Raſi. tertio non uult multum ſoluere una uice: ſed uult paulatim digerere: & paulatim euacuare contra illos qui nunquam ſoluunt. Item contra illos qui ſtatim ab initio electiue ſoluunt. Item contra illos qui apparente digeſtione fortiter ſoluunt in materia groſſa & uiſcoſa. Et hæc oīa intelliguntur in cura regulari.

Et adiuues cum clyſteribus lenibus factis ex melle, et ſale, et aqua ſiclæ, et oleo ſiſamino.

Hic eſt quartus canon. & adiuues cum clyſteribus lenibus factis ex melle ab. ℥. i. uſque ad. ℥. ij ſalis. ʒ. ij aquæ decoctionis ſiclæ ideſt blitis lib. i. olei ſiſamini. ℥. iij. miſce. per aquam ſiclæ, poſſumus etiam ſuccum intelligere, ſed ſufficit lib. ʒ. & augeatur oleum.

Et vomitus fiat cum aqua raphani, et raphano infuſo in ſyrupo acetoſo cum ſeminibus, et his ſimilibus. Et ſi neceſſarius eſt vomitus plurimus propter multitudinem eius quod accidit de nauſea, et alteratione ſaporis oris adminiſtrentur grana raphani, et bibatur ex eis uſque ad aureum vnum cum aqua frigida. Et vomitus quidem cum eo quod eſt in eo de debilitate ſtomachi eſt vehemētis iuuamenti valde: et eſt ultimus huic ægritudini. Oportet ergo vt expectetur in eo ſeptimus, vt nō accidat ex eo in principio debilitas, apoſtemans corpus ſtomachi. Et ſi ſit grauis in eo vomitus non prouoces ipſum ſuper ipſum cum labore. Et ſi accidit vomitus, et proprie in principio periodi non retineatur niſi fatiget, et debilitet: tunc enim reſtringatur: ſicut cum miua, et ſyrupo de mentha, quæ dicemus poſt.

Quintus canon. uomitus fiat cum aqua ſcilicet decoctionis raphani: ſed fortior eſt aqua expreſsionis ideſt ſuccus: de quo detur unc. iiii. aut circa. Et ſimiliter raphanus infuſus in ſyrupo acetoſo de ſeminibus, ideſt acetoſo compoſito: cuius unc. ii. diſtemperentur cum unc. ii. aquæ tepidæ quòd ſi neceſſarius eſſet uomitus plurimus propter multitudinem materiæ faciētis nauſeam, & alterantis ſaporem oris, detur aureus unus ſeminis raphani contritorum cum aquæ frigidæ ideſt tepidę. ℥. iiii. & uomitus quidem quamuis debilitet ſtomachū eſt uehemētis iuuamenti ualde: & eſt ultimus huic ægritudini ſcilicet in cōnferentia. Sed oportet ut expectetur ſeptimus, ut non accidat in principio ex eo debilitas apoſtemans corpus ſtomachi. cū in principio corpus ſit plenum materiā inepta euacuationi: & hic eſt ſermo de uomitu forti. nam debilis cōcēditur a principio: & ſi ſit difficilis uomitus non prouocet ipſum ſuper ipſum ſcilicet infirmū cum labore ideſt cū medicinis laborioſis Et ſi accidit uomitus & proprie in principio periodi non retineatur niſi fatiget & debilitet: tunc enim reſtringatur cum miua ſcilicet cum ſpeciebus ſi ſit phlegma multum groſſum: & feb. non ſit magna. ſi uero res ſit econtra retineatur cum miua ſine ſpeciebus, & ſyrupo de mentha quæ dicemus poſt.

Et ſi accidat dolor capitis adminiſtrentur embrocha ex chamæmilla cum immiſſione quatuor extremorum in aqua calida, et ligatione crurium cum fortitudine.

Sextus canon quod in dolore capitis adminiſtrētur embrochæ ex chamęmilla cum immiſsione quatuor extremorum in aqua calida, & ligentur crura cum fortitudine. Et nota quòd embroca ex chamæmilla poteſt fieri ſuper caput ſi præceſſerit materiæ digeſtio & euacuatio ſi uero non, embrochentur extrema.

Et ſi indigetur aqua hordei adminiſtretur decocta cum radicibus quantitate æquali, aut miſceatur cum ea ſyrupus acetoſus de melle ſi non acetat in ſtomacho: aut aqua mellis ſi acetat. Et melior hora in qua datur in potu illud, eſt, ſi fuerit in aqua eius in principio rei tinctura: tunc enim oportet detur in primis de geleniabin: deinde detur in potu poſt ipſum duabus horis aqua hordei.

Septimus canon. Si indigeret aqua hordei ſcilicet propter ſitim: aut aliam neceſsitatem adminiſtretur decocta cum radicibus quātitate æquali: aut miſceatur cum ea ſyrupus acetoſus de melle ſi nō acetat in ſtomacho: aut ſi acetat, miſceatur cum ea aqua mellis. Et apud Gētilem aqua hordei, de qua ſupra debet eſſe duarum lib. quæ bulliat cū radicibus apii fœniculi aut

petroſelini

petroſelini unc.i.melius tamen eſt ut hordeũ,& radices æqualis quantitatis ſimul bulliant:& ualet ad digeſtionem: & prohibet acetoſationem,Et ſubdit quod melior hora in qua datur in potu id,ſcilicet aqua hordei uel ſyrupus acetoſus, eſt ſi fuit in aqua .i.eius urina tinctura:tunc enim oportet ut detur in potu in primis geleniabin.i.mel. roſ. uel aliter . ſecaniabin.i. oxymel ſimplex:& poſt ipſum duabus horis det̃ aqua hordei ut leniat:quod eſt abſterſum,& inciſum per geleniabin, & ſecaniabin.

Et non oportet, vt fiat inunctio cum vnguentis reſolutiuis: & neque embrochatio fiat cum embrochis ſubtiliatiuis: cum ægritudo eſt in principio,& humor eſt in corpore ambulans:ipſa enim mollificant viſcera ſua calefactione humida.

Octauus canon non fiat inunctio cum vnguentis reſolutiuis: nec embrochatio cum embrochis ſubtiliatiuis cum ægritudo eſt in principio,& humor eſt aptus fluere per corpus:ipſa enim mollificant uiſcera ſua calefactione humida. Sed bene hoc poteſt fieri digeſta materia , & euacuata: & hic loquitur de unctionib. quæ fiunt hypochũdrijs. Sed de embrochis quæ fiunt in manibus,& pedibus ad diuertendum hic non loquitur: immo conceduntur : quãuis tamen tutius , & liberius concedi poſsint digeſta materia,& minorata. Fricationes autem pedum,& crurium & totius corporis liberius conceduntur quã unctiones,& embrochæ:quãuis tũc melius ſit ut fricationes:& proprie corporis fiant digeſta materia,& euacuata.

Et alienetur aqua frigida.

Nonus canon . Alienetur aqua frigida:quia poros claudit & includit materiam:& intelligitur de aqua frigida ſumpta, & applicata.

Et quoties videris vrinam groſsiorem , & rubicundiorem non erit malum ſi phlebotomaueris: & neceſſarium quidem eſt ut redeas tunc ad ſyrupos acetoſos.

Decimus canon.Siue in principio,ſiue in proceſſu urinam groſsiorem,& rubicundiorem uideris,erit bonum phlebotomare:ſed maxime in principio:tunc erit bonũ uti ſyrupis acetoſis:ut minus calefaciant. Caue tamen ut dicit Genti . ne illa tinctura ſit propter profundationẽ putredinis ad partes phlegmatis:& ad aliquam choleræ excitationem,aut permixtionẽ. nos enim uidimus quoſdam talibus vrinis in phlegmatica apparentibus phlebotomatos extracto ſanguine cuius retentio erat neceſſaria : defectu ſubito caloris naturalis, & animalis ad mortem perueniſſe.

Et ſcias quòd fricatio eſt de curationibus iuuantibus eos; & quanto fuerit phlegma viſcoſius , & groſsius : tanto erit fricatio magis conferens , & dicitur quòd fricatio cum tela aranea cum oleo eſt iuuatiua valde.

Vndecimus canon.Fricatio eſt de curationibus iuuantibus eos,quòd quanto fuerit phlegma groſsius, & uiſcoſius , tanto magis fricatio confert:& debet eſſe fortior & prolixior: ſed liberius conceduntur digeſta materia & euacuata quã in principio:extrema tamen in principio tutius fricari poſſunt quã corpus . Et dicitur quòd fricatio cum tela araneæ cum oleo ſcilicet mixta,eſt iuuatiua ualde.Serapio & Aui.ſecundo can. capitulo de aranea.dicunt quòd confert in tertiana . Sed Aui. hic dicit auctoritate aliorum eam conferre in phegmatica. Quòd ſi uerum eſt credo a forma ſpecifica prouenire cum tela araneæ ſit frigida.

Et quando incipit ægritudo augmentari , & poſt illud,tũc ſit ſollicitudo de ore ſtomachi , & quod ipſum confortat ,Et ſint maſticationes factæ ex mentha, & maſtice, & aniſo.

Hic ponit curam phlegmaticæ in fine principij , & habet hæc pars tot partes quot ſunt canones. Primus canon quando incipit ægritudo augmentari:& poſt illud tunc ſis ſollicitus de confortatione oris ſtomachi:ad quod ualent maſticationes factæ ſiue boli facti ex mentha , maſtice , & aniſo quæ debent maſticari,& deglutiri:ſic enim melius operantur , quàm ſi deglutirentur abſq; maſticatione.

Et adminiſtretur vomitus cum raphano ſecundum quod diximus cum minoratione cibi.

Secundo dicit quòd adminiſtretur uomitus cum raphano ut dictum eſt cũ minoratione cibi .i.ſumpto aliquo cibo pauco:ſic enim melius ſit uomitus.

Et ſit cum geleniabin quod in potu datur in principio: & poſt ſeptimum permixtum quòd confortet os ſtomachi: & ſit in eo prouocatio plurima ſicut aniſum, & maſtix : & ſit cum aqua calida, & proprie in principio periodi:nam ipſum reſiſtit rigori, & frigori: & extinguit cum hoc ſitim, quamuis ſit æſtuoſa.

Tertio dicit,quòd cum geleniabin , quod in potu datur in principio, & poſt ſeptimum ſit permixtum quod confortat os ſtomachi:& ſit in ea uirtus prouocatiua : ſicut aniſum , & maſtix:quorum primum proprie prouocat.ſecundum confortat, & detur totũ cum aqua calida,& proprie in pricipio periodi. nam reſiſtit rigori,& frigori:& cum hoc extingit ſitim: quamuis ſit æſtuoſa.& poteſt eſſe.unc.i.&.ʒ.geleniabin,aniſi,maſticis ana.drach.ʒ.aquæ calidæ.unc.iij.

Et multoties quidem conceditur euacuatio phlegmatis & humoris crudi in hac hora:ſed melius eſt vt expectetur in ea complementum digeſtionis.

Quarto dicit quòd multoties conceditur in iſtis euacuatio phlegmatis & humoris crudi ideſt non habentis niſi occultã digeſtionem:melius tamen eſt ut expectetur complementum digeſtionis,ſi materia non ſit nimia.

Et cum ægritudo incipit cum calore: & aſsiduat , iuuatur cum huiuſmodi trochiſcis.Recip. myrabolanorum citrinorũ: aloes, ſucci eupatorij,ſucci abſinthij : omnium ana. drach.v. croci & maſticis amborum ana. drach .vi. informentur trochiſci: & ſumatur ex eis omni die pondus.drach.i. & omni nocte pondus drach.ʒ.

Quinto dicit quòd cum ægritudo incipit cum calore & aſſiduat quia forte pendet a phlegmate ſalſo: aut aliquid choleræ eſt phlegmati admixtum, iuuatur cum his trochiſcis. Reci. myrabolanorum citrinorũ,& aloes,ſucci eupatorij , abſinthij ana.drach.v.croci,maſticis ana. ʒ. vi. formentur trochiſci : & ſumatur ex eis in potu omni die.drac.i.& omni nocte drac . ʒ.

Sed contra . quia ſuperius uiſus eſt reprehendere Raſim qui nocte dabat medicamẽ de turbit. hic uero dat ſolutiuum ita leue ut.drach.i.uix educat ſemel,& dant magis ad confortationem & apertionem:ſed medicamen de turbit eſt ſatis efficax. Item hoc datur apparente aliquo ſigno digeſtionis: ſed Raſis concedebat medicamen de turbit ſtatim a principio.

Et cum vides quòd digeſtio apparet,adiuua eam cum eis, quæ ſunt ſicut folia apij & fœniculi, & radices ſquinanthi & capillus veneris.Si autem ſcias quòd materia eſt frigida valde,non eſt malum vti pipere pauco, & vti vino pauco ſubtili non plurimo.

Hic curat phlegmaticam in augmento : & habet tot partes quot ſunt canones . Primum cum uides quòd apparet digeſtio ſcilicet manifeſte,adiuua eam cum eis quæ ſunt ſicut folia apij,& fœniculi:& radices ſquinãthi & capil.ueneris,faciẽdo ex eis decoctionem:eſt enim aperitiua,ſubtiliatiua,& prouocatiua & nõ ſuperflue:ſed bonum eſt quòd miſceatur cum zuccaro:aut ſecũ bulliat mel,ut ſit abſterſiua. Si autem ſcis quòd phlegma eſt ualde frigidum non eſt malum uti pipere pauco, & pauco uino ſubtili,& non plurimo.nam in ſtatu & declinatione liberius conceditur quàm in augmento.

Et quandoque adiuuant vnguenta reſoluentia ad digeſtionem, & reſolutionem cum virtute forti : & ſunt conuenientiora in hac ægritudine quàm in reliquis febribus : & oportet vt conſideretur in hac virtus febris, & rigor. Quod ſi virtus fuerit fortis: & febris non fuerit ſæua valde , adde in ea inunctionibus confricando : & ſi non,adminiſtrentur olea ſubtilia, quæ ad æqualitatem ſunt declinia . Et quãdo pertrãſit quartũdecimũ,tunc neceſſariũ adminiſtrare

quod ſubtiliat plus ſicut fœniculum, & apium. fortaſſe indigemus ſemine amborum, et aniſo, & eo quod eſt ſicut ſyrupus acetoſus cum ſeminibus, in quo ponuntur byſſopus, et alhaſceh, et adminiſtratione trochiſcorũ de roſis: et fortaſſe eſt neceſſarium addere in eis propter ſtomachum thus, & maſticem et cyperum, et abſinthium, & his ſimilia, ſecundum quòd exigit illud quod præſens eſt: et vinum ſubtile confert eis in hac hora cum ſubtiliatione ſua: et quia confortat calorem innatum: et quia prouocat, et ſudare facit.

Secundo dicit quòd unguenta reſoluentia quandoq; iuuant ad digeſtionem & reſolutionem cum virtute forti. i. quando ſunt fortis uirtutis ſicut oleum rutaceum: & de ſpica, & ſimilia uel cum uirtute forti. i. fortiter adiuuant. uel cum uirtute forti: quia debiles & extenuati non debent ungi: quia nimis exiccarentur, & debilitarentur, ſed ſolum fortes: & cum his debet ungi ſtomachus, inteſtina, & dorſum: & hæc conueniunt in augmento, & non conueniunt in principio, & magis in hac febre quàm in alijs propter frigiditatem, & humiditatem humoris. Et oportet ut conſideretur uirtus feb. & rigor. Quod ſi uirtus fuerit fortis, & febris nõ fuerit magna adde in unctionibus ideſt in uirtute unctionum confricando ut uirtus penetret, & precipue ſi rigor fuerit fortis: & ſi non adminiſtrentur olea ſubtilia. i. habentia uirtutem bene penetrantem propinqua æqualitati, ſicut oleum chamæmillinum. tertio dicit quòd quando ægritudo pertranſit decimum quartum: tunc eſt neceſſarium adminiſtrare ea quæ plus ſubtiliant: ſicut fœniculum, & apium: & dicit quòd fortaſſe indigemus ſemine amborum, & aniſo: & eo quod eſt ſicut ſyrupus acetoſus cum ſemininibus in quo ponuntur hyſſopus, & alhaſceh, quæ omnia ſunt fortiora. & ulterius dicit quòd indigemus adminiſtratione trochiſcorum de roſis, & fortaſſe eſt neceſſarium addere in eis propter ſtomachum thus, et maſticem, & cyperum, & abſinthium & ſimilia: ſicut mentham ſecundum quòd exigit diſpoſitio præſens. Et etiam dicit uinum ſubtile conferre eis in hac hora; quia ſubtiliat & confortat calorem innatum: & quia prouocat, & facit ſudare.

Et cum videris digeſtionem, et fortitudinem dabis et in potu poſt illud trochiſcos de abſinthio.

Hic curat phlegmaticam in ſtatu quo ad digeſtionem: licet etiam poſſet eſſe in declinatione: ſi præceſſerit notabilis materiæ minoratio quod eſt ſecundum plurimum: & ſi cum hoc ſtatu quo ad digeſtionem concurrit accidentium difficultas, erit ſimul in ſtatu quo ad digeſtionem, & quo ad accidentia. Habet hæc pars duas partes. In prima exhibet quoſdam trochiſcos. In ſecunda deſcribit multas medicinas conuenientes. ſecunda ibi ⸗ Cum uideris. ⸗ Primo dicit quòd cum uideris digeſtionem completam, des in potu trochiſcos de abſinthio: quoniam confortant, ſubtiliant aperiunt, & prouocant. hic autem tacet de uſu ſubtiliantium diureticorum, & de uſu ſolutiuorum. Eſt enim notum ex prædictis quod hoc tempore debes magis ſubtiliare, aperire, & prouocare, & ſoluere: quàm in temporibus pcedẽtibus: & cũ hoc cõfortare.

Et cum videris frigus in principio paroxyſmorum nocere, et ægritudo non eſt in principio: da in potu aquam calidam in qua decocta ſunt ea quæ ſunt ſicut ſemen apij, et aniſum, et ozimum, et adminiſtrabis iterum huiuſmodi: et fortiora eis embrochando, et vaporando, et huiuſmodi.

Hic ponit medicinas primo conuenientes in regimine. ſecundo quæ ſunt euacuantes, & cum hoc digerentes. ſecunda ibi ⸗ Detur ei omni nocte. ⸗ In prima parte dicit quòd cum uideris frigus in principio paroxyſmorum nocere, & ægritudo non eſt. ſ. in principio uniuerſali, quia hæ medicinæ ſunt nimis aperientes, & prouocantes, propter quod magis conueniunt tranſacto principio: & etiam quia poſt principium rigoris ſunt maiores. Prima eſt aqua calida decoctionis apij, & ozimi. i. baſiliconis ſumpta in potu, uel etiam epithemata uel embrochata: licet embrochatio ſit ſatis inepta.

Et quandoq; datur in potu ad rigorem vehementem decoctio ſecundũ hunc modum. recip. zingibe. origani, ameos oĩum an. ʒ. tres. coriandri. ʒ. iiij. roſ. calamenti amborũ an. ʒ. iij. paſſularũ. drac. vii. decoquantur ſecundum deſcriptionem, vel ſecundum medietatem: & ſit doſ. unc. iii.

Secunda quæ datur in potu in rigore uehementi eſt decoctio huiuſmodi. recip. zingiberis, origani, ameos aña. drach. iij. coriandri. drach. iiij. roſ. calamenthi aña. drach. iij. paſſularum. drach. vij. coquantur in ſex libris aquæ ad conſumptionem medietatis: cuius colaturæ doſis ſit unc. iij. per horam, ante aduentum rigoris.

Et cum videris phlegma debis in potu theriacam.

Tertia eſt theriaca: de qua detur in potu a. drach. i. uſque ad ij. cum pauco uini calidi per horam ante rigorem in phlegmaticha. theriaca tamen ſecurius conceditur digeſta materia & minorata, licet in paſsionibus neruorum, & proprie in paralyſi a quibuſdam concedatur in principio: ſed materia paralyſis eſt remotior in principio a uenis quàm materiæ feb. putridæ.

Et dentur iterum in potu trochiſci de roſis magni cum aqua fœniculi.

Quartus eſt trochiſ. de roſis magni cum aqua fœniculi qnia longe deſcripti dantur cum aqua fœniculi ut iuuuentur in aperiendo: & prouocando: & non conueniunt niſi digeſta materia, & minorata.

Et detur ei omni nocte medicina de turbit.

Hic ponit medicinas euacuantes, & rectificantes membra, & materiam: & primo euacuantes debiliores ſecundo fortiores. ſecunda ibi ⸗ De euacuantibus uero. ⸗ prima in tot partes quot ponit medicinas. Prima detur omni nocte medicina de turbit ſuperius deſcripta. Et ex his apparet Auicenn. ſuperius non fuiſſe contrarium Raſi in dando medicinam omni nocte: ſed in dando eam in principio nondum inchoata digeſtione. Ego tamen in hominibus noſtræ regionis iudico tutius eſſe interpolandum.

Et pilulæ de aloe factæ cũ ſpeciebus, quæ ſunt ſicut piper.

Secunda eſt pilulę de aloe factæ cum ſpeciebus, quæ ſunt ut piper, galanga, cinnamomum, & alia quæ ſpecies dicuntur elephangiæ, & in ſumma concedit pilulas elephanginas.

Et ad illud decoctio huiuſmodi. reci. hieræ. drac. vii. turbit drach. x. myrabolanorum nigrorum. drach. v. eupatorii drac. v. ſalis indi. drac. iii. bedeoard ſuchaha oĩum an. drac. iiii. aniſi ʒ. iii. decoquãtur cum aqua apii. & ſumatur de ea in potu ſecundum quantitatem neceſſitatis.

Tertia medicina. Reci. hieræ. drach. vij. turbit. drach. x. myrabolanorum nigrorũ, eupatorii ana. drach. v. ſalis indi. drach. iij. bedeoard. i. ſpina alba. ſuchaha alia ſimilis illi in uirtute: & eſt ſpina arabica ana. drach. iiii. aniſi. drach. iii. decoquantur cum aqua apii: & ſumatur de ea ſecundum quantitatem neceſsitatis. i. plus aut minus ſecundum quòd homo faciliter, aut difficulter ſoluitur.

Et fortius illo eſt illud quod. recip. duarum radicum, & radicis lilii omnium ana. drach. x. hieræ. drach. viii. ſucci eupatorii. drach. v. ſeminis apii & fœniculi omnium ana. drach. iiii. ſpicæ menthæ, amborum ana. drach. vii. fiant ex eis trochiſci et adminiſtrentur.

Quarta medicina quam dicit fortem præcedente, quia datur in ſubſtantia: ſed præcedentium ſolum datur uirtus: licet tamen componentia præcedentem medicinam ſint fortiora. recip. duarum radicum. ſcilicet, fœniculi & petroſelini, & radicum lilij. ſ. albi añ. drach. x. hieræ. drac. viij. eupatorii. drac. v. ſe. apii. fœniculi. ana. drach. iiij. ſpicæ, menthæ ana. drac. vii. fiant trochiſci. & adminiſtrentur. Doſis a. drach. i. uſque. i. ſ.

Decoctio bona. recip. duarum radicum ambarum an. ʒ. x. paſſul. enucleatarum. drac. vii. aniſi, & maſt. amborum ana. drach. iii. bedeoard, & ſuchaha, & eupatorii omnium ana. drach. iiii. decoquantur in libris tribus aquæ vſquequo redeat ad lib. i. aquæ: & ſumatur in potu aliquot diebus in ieiuno.

Quinta

Quinta medicina.Recip.duarum redicum añ.drach. x.paſſularum enucleatarum.drac.vij.aniſi,maſticis ana.drach.iij.bedeoard.ſuchaha,euparorij ana.drach.iiij.decoquantur cum tribus lib. aquę vſquequo redcat: id eſt ſumatur in pocu aliquoc diebus iciuno ſtomacho.unc.iij.pro uice.

Trochiſci boni apud chronicas febres, & vehementiam rigoris.recip.hieræ.ſuc.cupatorij.abſinthij.ſuchaha. bedeoard omnium ana.drach. v.ſe.apij & fœniculi,aniſi omnium añ. drach.iij.ſalis naptici.drach iiij.ſe.cuſcutæ myrabolanorum Kebulorum omnium ana.drach.x.agarici.drac.xv.trochiſci de roſ.drach.xx.turbit.drac.xxx fiāt ex eis trochiſci:et ſunt ſolutiui.

Sexta medicina oalens ad chronicas ægritudines, & uehementiam rigoris.Recip.hieræ:& per hicram intellige hicram ſimplicem in omnibus his medicinis in qua nihil eſt ſolutiuũ niſi aloe, ſucci eupatorij,abſinthij:ſuchaha,bedeord ana.drac. v.ſc apij,fęniculi,aniſi aoa drach.iij.ſalis oaptici quod eſt fortius cæteris ſalibus præter indum educens phlegma, & melancholiam.drach.iiij.ſe.cuſcutæ, myrabolanorum Kebulorũ ana.drach.x.agarici.drach.xv.trochiſci de roſ. drach. xx. turbit.ʒ.xxx.fiant trochiſci.ſunt notabiliter ſolutiui.

Et iterum aloes, myrabolanorum citrinorum, & reubarbari.maſt.ſuc.eupa.abſinth.omnium ana. drach. partem .i. croc.partis vnius medietatem.terantur, & adminiſtrentur.

Septima medicina.recip.aloes,myrabolanorum citrioorũ, rhcubarbari,maſticis,ſeminis cuparorii, abſinthii omniũ ana partem unam.croci partem.ʒ.terantur,& admiſceātur:& melius eſt ut ex cis fiant pilulæ:& ualcut quando cum phlegmate eſt admixta cholera.

Et iterum hieræ,mirabolanorum kebulorum,ſalis, omniũ ana.drach.iij.ſe.apij,& fœniculi,& aniſi omnium ana. drch. i.ʒ.abſinthij.drach.v.trociſci de roſ.drach.iij.ſuchaha, bedeoard omniũ ana.drach.ij..terãtur,& informentur pilulæ.

Octaua medicina.reci.hieræ,myrabolanorũ Kebulorum,ſalis an.drac.iiii.ſe fęniculi,aniſi,apii ana.ʒ.i.ʒ.abſinthii. drach. v.trochiſ.de roſ.drac.iii.ſucchaha,bedaoar ana.drach. ii. fiant pilulæ.

Decoctio bona.℞.eupatorij.drach.v.& radicis lilij, & radicis liquiritiæ,& ameos omnium ana.drach.iij.ſeminis apij. fœnicu.ana.drach.iiij.roſarum.drac.v.decoquantur omnia,et ſit doſ.eius omni die.vnc.iij.

Nona medicina.recip.eupatorii.drac.v.radicum lilii, liquiritiæ,ameos aoa.drach.iii.ſeminis apii,fęniculi ana.drach.iiii. roſarum.drac.v.coquantur omnia,doſis omni dic.unc.iii.

Et iterum radicum trium omnium ana. drach. x. ſeminis aniſi,apij omnium an.drac.ij.ſuchaha,bedeoard,eupatorij,abſinthij omnium ana drach.v.centaureæ.drach.iij. decoquantur,& bibantur.vnc.iiij.

Decima medicina.recip.radicum trium ſcilicet fęniculi.petroſelini.apii ana.drach.x.ſe.aniſi,apii omnium ana.ʒ.ii.ſuchaha,bedeaord.cupatorii.abſinthii ana.drac.v.centaureæ. drac. iii.coquantur in ſufficientia aquæ.doſis.ʒ.iiii.

Et iterum herbæ eupatorij,fumiterræ.bedeoard.ſuchaha. abſinthij omnium ana.drach.v.paſſularum drach.x.myrabolanorum citrinorum.drach.x.hæc quidem cura eſt ſalſo: & ei in qua vincit cholera magis conueniens.

Vndecima medicina.eupatorii,fumi terrę,ſucchaha, bedeoard.abſinthii ana.drach.v.paſſularum,myrabolanorum citrinorum aoa.drach.x.& hæc conueniunt in ſalſa:& quando cholera dominatur.

Et agaricũ cum de eo ſumitur in puluere ex drach.i. vſq; ad.drach.vnam & tertiam,diebus continuis prohibet elongari ægritudinem.Sumatur ergo puluis ex eo,& commiſceatur cum melle,& bibatur: & ſemen vrticæ poſt digeſtionem eſt mirabile valde ſumptum in puluere,aut cum melle.

Duodecima medicina quando ſumitur de agarico in puluere omni die a.drach.una uſque ad.ʒ.unam & tertiam, ꝓhibet elongari ægritudinem.ſumatur ergo puluis eius: aut ſumatur cum melle & bibatur:& ualet mirabiliter digerendo, & euacuando: ſed apud debiles melius eſſet interpolare ſecundum medici diſcretionem:& ſemen urticę digeſta materia eſt mirabile ſumptum cum melle,aut in puluere: digerit enim phlegma,& prouocat per urinam,& ſoluit:& nõ det̃ ſupra drach.i.

Verum ſi acciderit ei modus aliquis ſolutionis vẽtris, oportebit vt addatur in eo propter debilitatem hepatis ſemen cuſcutæ:& propter debilitatem ſtomachi maſtix & aniſum: et propter debilitatem ſplenis & groſſitudinem eius radix apij, & ſcolopendriæ:nã multoties aſſociatur huic ægritudini ſplẽ. Et fortaſſe oportebit vt addantur propter ipſum ciperi. & grana de ben,& fœnugre.& conſideretur cum hoc diſpoſitio vehementiæ fe.vt non accidat vehemantia calefactionis.

Hic ſuccurrit quibuſdam accidentibus in phlegmatica.d.ꝙ ſi acciderit fluxus uentris propter debilitatem hepatis poaatur ſemen cuſcutæ cum medicinis phlegmaticæ: ſed propter debilitatem ſtomachi miſceatur maſtix & aniſum: & propter debilitatem & groſſitiem ſplenis radix apii, & ſcolopendria. nam multoties aſſociatur huic ægritudini groſſities ſplenis:& fortaſſe oportet ut addātur propter groſſitiem ſplenis ciperi: & grana de ben.& fænugrecum quæ ſunt aliqoaliter ſolutiua. hæc enim apcriunt oppilationes ſplenis, & ipſam extenuant ſumpta,& applicata.cauendum eſt tamen calidis ſuperfluę, cũ fe.eſt uehemens.

De euacuationibus vero quæ ſunt fortiora, & indigetur eis in hac ægritudine apud digeſtionem eſt, vt augmentetur doſ.de pilulis de turbit,& adminiſtrentur clyſteria fortia: & de illis ſunt pilulæ iſtæ.Recip.maſticis ſextam drac.i.ſucci abſinthij quartam drach.i. pulpæ colloquintidæ ſextã.drach. i.hieræ picræ.drach.ʒ.agarici.drach.ʒ.informentur pilulæ cum ſyrupo acetoſo mellino, & ſumantur in potu: & de illis ſunt pilulæ de maſtice,& de aloe.quòd ſi materia fuerit ad caliditatem declinis, ſumatur de trochiſ. de ſpodio ſolutiuis. drach.iij.trochiſ.de turbit aureum.i.ſcamoneæ aure. ʒ.ſucci eupatorij aure.ij. & dentur in potu ſecundum quantitatem virtutis.

In præſeoti parte deſcribit ſoluentia fortia conuenientia poſt quàm materia eſt digeſta.primum cſt ut augmentetur doſis de pilulis de turbit.quarum deſcriptio eſt apud Meſ. & cæteros:& adminiſtrentur clyſteria fortia.Ex quo collige clyſteria fortia,non conuenire ante digeſtionem: & de iſtis ſunt illæ pilulæ.recip.maſti.ſextam drac.i.hierępi.drach. ʒ. ſuc. abſinth. quartam & pulpæ colloquintidæ ſextam.ʒ.agarici drach.ʒ.fiāt pilulæ cum oaymel.ſimp.& ſunt doſis una,ſed fortis,& de illis ſunt pilulæ de maſtice.ſ.℈.i. aloes.drach. i. ꝙ ſi materia fuerit ad caliditatem declinis:quia cholera ſit mixta cum phlegmate. ſumantur de trochi. de ſpodio ſolutiuis:quorum deſcriptionẽ uide in antidotario drach.iii.turbit aur.i.ſcamoneæ aur.ʒ.ſucci eupatorii aur̃.ii.& dentur in potu ſecundum ꝙ uirtus tolerat.eſt enim forte ſolutiuum.

Et iterum eupatorij,abſinth.capil.ve.& myrab. ſumiterræ,paſſularum mundatarum æquales ſumantur partes: & dentur in potu ſecundum quantitatem neceſſitatis.

Eupatorii abſinth. capil. ucnc. fumiterræ. myrabol. paſſul. partes æquales:& dentur ſecundum oeceſsitatem:& placuit ſibi ponere hoc ſolutiuum:licet ſit debiliſsimum.

Et ſi non ſuffert corpus ſolutionem ventris perueniatur ad diuretica,& ſubtiliatiua,& ſudare facientia:& de ſumma illorum quibus indigetur: tunc eſt infuſio aloes cum melle.

In hac parte euacuat cum prouocantibus,& ſudare facientibus,quando corpus non tolerat fortia ſolutiua: & de ſumma illorum eſt infuſio aloes cũ melle. Pro quo oota ꝙ licet aloes ſit ſolutiuus:tamen infuſus cum ſeminibus prouocantibus prouocat per urinam: & ſi illa prouocantia prouocaot menſtrua, adiuuat ad eorum prouocationem,& aperit orificia ueoarum mẽſtrualium.quod bene nota,ponitur autem mel ad dulcorandum,abſtergendum,& faciendum uirtutem prouocatiuam penetrare:cum dulcia libenter a membris attrahantur.

extremorum fricatio, & fricetur dorſum. Similiter quando per fricationem fit vehemens calefactio, aut alicuius membri dimittatur illud membrum, & fricetur aliud. Et de oleis bonis cum quibus debent iniungi partes fricatæ eſt oleum dulce in quo non eſt ſtypticitas: quod ſ. non ſit factum ex oliuis maturis. item oleum chamæmillinú, & oleũ de anetho decoctũ in duplici vaſe. cum autem unxeris, fricando abſterge oleum cũ panno, ne remanens in poris oppilet, ad quam oppillationẽ ſequatur anguſtia prohibita tranſpiratione: & non eſt malum ſi fricationem ſiccam ſequatur fricatio cum aliquo oleo, ut adiuuet ad materiæ reſolutionem. Innuit ergo quòd aliquando fricetur abſq; hoc quòd ſoccedat unctio fricando iterum, & tandem oleum cum quo facta eſt fricatio abſtergatur.

Et de illis quæ ſeruant ſtomachos eorum, vt non debilitentur, ſunt vnguenta iniuncta capiti ſtomachi, quæ ſunt ſicut oleum chamamellinum, & nardi: & oleum anethinum & fortius illo alnozoKi. & de emplaſtris iuuatiuis eſt ut decoquatur chamamilla cum re pauca maſticis decoquendo eum vino cum duplo ſui de melle.

Hic ſeptimo docet prohibere debilitatem digeſtiuæ ſtomachi: & etiam ſuccurrere ei ſi acciderit. d. quòd oleũ chamæmillinum, nardinum. i. de ſpica. anethinum ori ſtomachi applicetᷣ: & melius eſt ut cum pauco ceræ, unum aut plura ex his cõpoſita applicentur: & fortius iſtis eſt alnacoki oleum de geſſemino: & aliquando gummi quod reperitur in pino ideſt reſina. & eſt præſtans. Et de emplaſtris iuuatiuis eſt ut decoquanť chamæmillæ. ʒ. ſ. maſticis. ʒ. iij. uini. ʒ. ij. mellis. ʒ. iiij. ſimul bulliãť uſq; ad ſpiſsitudinem, & applicentur ſtomacho.

Et ſi ceciderit appetitus: tunc melius eſt vt non adminiſtretur vinum ſolum: immo in quo decocta ſunt ſicut chamamilla, & dactyli, & melilotum, & abſinthium.

Hic octauo docet ſuccurrere caſui appetitus. melios eſt ut non adminiſtretur uinum. ſ. in potu maxime ſaracenis qui non ſunt aſſueti. nam eliquando materias remollit ſtomachum: immo adminiſtretur uinum in quo decocta ſunt chamæmilla: dactyli: melilotum, & abſinthium ſecũdum Dynum exterius: ſed ſecundum Gentilem uia ſyrupi: & certus ſum quòd uinum decoctionis abſinthii eſt præſtans medicina ad nocumentum appetitus, a cauſa frigida ſicut eſt in phlegmatica.

Cura phlehmaticæ continuæ, quæ nominatur latica. Cap. LIX.

CVra eius eſt cura facientis paroxyſmum omni die: & differt ab ea: quoniam oportet vt in illa ſit adminiſtratio ſubtiliantium calidorum cum facilitate: & hoc ſi fueris contentus eis quæ ſunt ſicut ſyrupus acetoſus, & geleniabin, & iuleb de melle & aqua eius, et aqua fœniculi, et apij, & radicum trium ſine dubio confert. Et quandoq; cõfert eis kiſcb de anetho: & Kiſcb de capparibus, & proprie cum veſtigijs digeſtionis. Et præparentur cibi eorum in obſeruatione temporum, & diuerſitatis eius & fortitudine uirtutis, & debilitatis eius: in præparatione cuius rememoratio præterijt: & de medicinis bonis ad eos, ſunt trochiſci de decẽ generibus. Et iterum de medicinis expertis ad eos eſt illa quæ Recip. roſ. drach. vi. ſucci liquiritiæ. ſumiterræ. ſpicæ. omniũ ana. drach. iiij. maſticis. drach. iij. Karabæ. drach. iij. aniſi. drach. ij. præparentur. Iterum trochi. eupatorij. drach. iiij. ro. drach. i. & tertiã ſpodij. drac. ij. & . ſ. Et iterum trochiſchorũ abſinthij: quorum deſcriptio Recip. aſſari, ſe. apij. aniſi. amygdalarum amararum, ſuchaha. bedeoard. ſuc. eupatorij. ſpicæ maſticis. omnium ana. drach. ij. & iterum eupatorij. vnc. iij. roſarũ rubearum. lib. i. ſpi. lib. ſ. ſpodij. vnc. iiij.

Hic curat laticam. d. quòd curatur cura phlegmaticæ interpolatæ. differt tamen quia in latica calida ſubtiliantia debent eſſe remiſsiora cũ ſit in eis minor caliditas quàm in interpolata. Et ſi fueris contentus ſyrupo acetoſo mellino, aut zuccarino, aut geleniabin & iuleb de melle. ſ. in quo eſt multũ de melle, & aqua eius. ſ. in quo ſit aqua multa, & parum mellis eſt bonum. ſit. n. ſolum ex aqua & melle in qua compoſitione poteſt eſſe plus & minus in comparatione ad aquam: & aqua fœniculi, & apii & trium radicum. ſ. petroſelini, & bruſci, & aſparagi ſine dubio confert non tranſeundo ad fortius calida, quando confert eis Kiſch de anetho, Kiſcb de capparibus & proprie apparente digeſtione manifeſta: quia in principio non conueniunt. & præparentur cibi eorum ſm diuerſitatem ſpecierum phlegmaticæ ut notum eſt. Item ſm fortitudinem, & debilitatem uirtutis, de quorum præparatione rememoratio præceſſit in capitulo præcedenti. Et de medicinis bonis ſunt trochiſci de decem rebus. Et iterum de medicinis expertis ad illos, eſt illa quam ponit Auic. in hoc ca. ℞. roſ. ʒ. vi. ſucci liquiritiæ, ſumiterræ, ſpicæ. an. ʒ. iiij. maſticis. ʒ. iij. aniſi, Karabæ ana. ʒ. ij. terantur, & cum aliquo liquore ſiãt trochiſci eupatorii. Item trochiſci. eupatorij. ʒ. iiij, roſ. ʒ. i. & tertiã. ſpodij. drach. ii. ſ. & trochi. abſinthii: quorum deſcriptio. aſſari. apii, aniſi. amygdalarum amarum, ſuchaha, bedeoard, ſucci eupatorii, ſpicę, maſticis omnium ana. ʒ. ii. Et mirandum eſt quòd dicãtur trochiſci de abſinthio cum in eis non ponatur abſinthium, uel ꝙ debet poni abſinthium uel ſumant denominationẽ ab abſinthio: quia ſibi ſimilãtur in uirtute ſicut & de diacurcuma dictũ fuit. Vltima deſcriptio: eupatorij. ʒ. iii. roſ. ru. li. ſ. ſpodii. ʒ. iiij. ſiant trochiſci cum aliquo liquore. Cura phlegmaticæ tam continuæ quàm interpolatæ nouem exigit intentiones. Prima eſt debitum regimen ſex rerum non naturalium. ſecunda euacuat materias communes. tertia phlebotomia. quarta euacuat euacuatione integrata ex minoratione, digeſtione, & eradicatione materiei ſm exigentiam. quinta prouocat uomitum. ſexta prouocat urinam. ſeptima ſudorem. octaua cõfortat membra. nona corrigit accidentia: & in horum executione nõ eſt differentia: niſi quia in phlegmatica continua debet diæta eſſe magis tenuis, & medicinæ minus calefacientes, & phlebotomia magis conuenit quàm in interpolata. Prima. ſ. regimen ſex rerum ſm plurimum debet declinare ad calidum & ſiccũ niſi in ſalſa, in qua ſm plurimum declinat ad frigidum & humidũ: & ſint cibi in principio aliqualiter inciſiui, & ſubtiliatiui in proceſſu magis: deinde completa digeſtione & notabiliter minoratione ſint cum hoc aperitiui & prouocantes. unde in principio uinum regulariter non conuenit: ſed bene competit digeſta materia & minorata. omitto proſequi reliquum regimen ſex rerum: quia manifeſtum eſt ex textu: & nimis prolixus eſſem, ſi omnia ſigillatim proſequi uellem.

Intentiones curatiuæ feb. phlegmaticæ.

Secunda intentio completur cum clyſteri. ut. ℞. brodii. pulli lib. i. olei. ʒ. iii. ſalis. ʒ. ii. mellis. ʒ. ii. miſce. Item conuenit factum ex decoctione blitis, mercurialis, florum chamæmillæ, furfuris & ſimilium cum oleo, melle, & ſale prædictis. Aliquando cum leniente ſumpto ut. ℞. floris caſ. ab. ℥. i. uſq; ad. ℥. x. miſceatur cum aqua paſſularum. Phlebotomia iuxta intẽtionem tertiam conuenit cum urina fuerit rubea & groſſa, & cæteris conſentientibus. Pro quarta intentione facta lenitione & phlebotomia ſi expedierit digeratur materia cũ oxymellis ſimplicis & mellis ro. ana. ℥. i. diſtemperatis cum aqua zucca. aut paſſularum: & ſi fuerit ſalſa loco oxymellis ponatur ſyrupus acetoſus zuccarinus: deinde apparente aliqua digeſtione occulta vel manifeſta dentur pilulæ alephanginæ ſolæ, aut cum tertia parte agarici præparati: aut ſi uenter fuerit ſtypticus detur caſsia cum medulla cartamini, & diſtẽperetur cum aqua decoctionis turbit & pauci zingiberis. poſtea digeratur cum oxymellis compoſiti. vnc. ſ. mellis roſ. ℥. i. aquarum fœniculi & petroſelini. ana. ℥. i. ſ, & ſi materia fuerit ſalſa digeratur cum ſyrupo acetoſo, zuccaro & ſyrupo de fumoterræ cũ aqua bugloſſæ & endiuiæ, aut cum ſero caprino. poſtea euacuetur cum medicamine de turbit. & ſi fuerit ſalſa cum pilulis de fumoterræ cum aqua bugloſſæ & endiuiæ, & pauco turbit cum modico zingib. deinde digeratur cum oxymellis compoſiti. unc. ii. aquarum fœniculi. apii ana. vnc. i. ſ. euacuetur cum medicamine de turbit. Aut ſi fuerit ſalſa digeratur materia cũ ſyrupi acetoſi compoſiti, ſyrupi de fumo terræ ana. vnc. i. cũ ſero caprino. Deinde euacuetur cum pilulis de fumo terræ & pauco turbit correcto cum zingi. Vomitus autem iuxta quintam intentionem eſt prouocãdus natura tentante. primo cum lenibus: deinde cum fortioribus magis digeſta materia de quibus dictum eſt in textu. Si vero natura non tentauerit credo potius quod ſit omittendum. Sed prouocatio urinæ iuxta

ſextam

ſextam intentionem perficitur cum ſyrupis & aquis digerentibus iam prædictis. Sudoris autem prouocatio iuxta ſeptimã intentionem perficitur cum aqua hordei, & pauco uini ſubtilis. Item fumigando corpus pannis coopertum cum aſperſione aquæ ſuper lateribus calidis ex utroq; latere exiſtentibus. Membra autem confortentur iuxta octauam intentionem cũ trochiſcis de abſinthio, & ſimilibus, & cum aromatico roſ. diagalanga, electuario regum, & ſimilibus magis aut minus ſecũdum exigentiam. Nona intentio ſcilicet correctio accidentium perficitur ſecundum ipſorum exigentiam: & de his dictũ eſt in textu quantum oportet.

Cura epialos & lipariæ. Cap. LX.

CVra earum propinqua eſt curæ quam diximus ſunt et ambæ aſſociatæ vni viæ. Et oportet vt incipiatur in primis a ſyrupo acetoſo mellino, & zuccarino: & præcipiatur in eis ambabus ut adminiſtretur rob agreſte decoctũ cum melle & ſyrupo roſato: deinde fiat gradatio de via ſumẽdi in potu ſemina, & aquas eorum ad infuſionem aloes: & trochiſcos de roſis cum maſtice: & pilulas de aloe: et hierãpicram & pilulas de eupatorio. Et oportet vt in eis ambabus ſimul ſtomachi ſollicitudo habeatur, & adminiſtretur vomitiuum cum aqua phaſeolorum, & raphani, & anethi & calamenthi et diuretica. Et de ſolutiuis iuuatiuis eſt illud quod fit ex myrobolanis nigris, et citrinis, et turbit et zuccaro. Et de illis quæ cõferunt eis iuuamentum magnum ſunt clyſteria declinia ad acuitatem, et in quibus ponuntur medulla cartami, et centaurea minor, et anethum et chamæmilla, et albaſeeb et meliloтum, et almuri, et mel. Et regimen lipariæ indiget ſubtilitate plus quàm regimen alterius.

Sub cura harum duarum febrium includitur cura tertię fe. in qua ſimul ſentitur calor & frigus, & intus & extra. & ſine alia diuiſione dicit, ꝙ cura harum febrium appropinquat curæ phlegmaticæ quæ ſtatim dicta eſt. Item ambæ iſtæ duæ. f. & tertia conueniunt inter ſe quo ad curam. nam materiæ a quibus pendent ut plurimum ſunt ſimiles: & pro digeſtione conuenit in principio ſyrupus acetoſus mellinus & zuccarinus. ſ. ſimplices: & procedente digeſtione procedatur ad ipſos compoſitos iuxta canones datos in præcedenti ca. & in his febribus conuenit rob agreſte decoctum cum melle ad ſtomachi confortationem, & ſyrupus acetoſus ſiue ſimul dentur, ſiue ſeparentur: & cum hoc ſecundum diuerſas neceſsitates: deinde fiat gradatio de via ſumendi in potu. ſ. ſemina aperitiua & aquas. ſ. decoctiones eorum quæ dantur pro digeſtiuis, & ſubtilliantibus, & aperitiuis ad infuſionem aloes, quæ datur ad prouocandum iuxta dicta in præcedenti c. & ad throciſ. de roſ cum maſtice qui dantur ad confortandũ: & ad pilulas de eupatorio quæ dantur ad fluendum, aperiendum, & prouocandum. q.d. prima materia digeratur, deinde ſoluatur, prouocetur, & cõfortetur ſecundum intentiones dictas in præcedenti ca. & oportet ut in his fe. habeatur ſollicitudo ſtomachi ne debilitetur. ſicut habẽda eſt in omnibus ſeb. phlegmaticis. Item adminiſtretur vomitus cum decoctione phaſeolorum, raphani, anethi, calamenthi, maxime ſtomacho nauſeante: & diuretica & adminiſtrentur ad euacuandum per urinam. Et de ſolutiuis iuuatiuis eſt quæ ſiunt ex myrabol. nigris & citrinis, turbit & zuccaro. ſ. puluere facto. nam ſi cholera peccat cum phlegmate miſceantur citrini cum turbit, ſi uero melancholia miſceantur nigri cum turbit. Si autem hi tres humores ſint in cauſa hæc tria ſimul miſceantur. De clyſteribus autem conferentibus ſunt illa quæ declinãt ad acuitatem propter phlegma groſſum. ℞. medullæ cartami, centaureæ minoris, anethi, chamæmillę, alhaſce. i. thymi, meliloti, añ. bulliant in ſufficienti quantitate aquæ, de qua accipiat lib. i. almuri. vnc. i. mellis. unc. ij. miſce. Vltimo dicit quòd regimen lipariæ indiget ſubtilitate plus quàm regimẽ epialos: quia in liparia cum ſit calor intus, non audemus uti calidis ſubtiliantibus, ſicut in epialos. Vel indiget ſubtiliare plus: quia cũ poſſet fieri ex cholera ſ. illa quæ dicit rabaros, poſſet fieri error ſi curetur cura plegmaticæ: immo oportet ut curetur cura tertianæ nothæ. Cura harum quando pendet a phlegmate, exigit intentiones illas quæ dictæ ſunt in cura phlegmaticæ eodem modo perficiendas. Quando vero liparia dependet a cholera groſſa, curetur cura tertianæ nothæ.

Cura feb. cum ſyncopi & humoroſa. Cap. LXI.

HAec feb. eſt difficilis curæ: et modus in curatione eius eſt euacuatio gradata ex ſubtili ad fortem: et propie quando natura non reſpondet ex ſe. tunc. n. cum clyſteribus munda quod eſt in inteſtinis, et venis propinquis eis ex ſuperfluitate: et adminiſtra in reſiduo ſubtiliationem, cum fricatione.

Primo ponit curam eius quando pendet a phlegmate. ſecũdo quando a cholera. ſecunda ibi ¶ Quòd ſi fuerit. ¶ Prima in duas. primo in generali curam ponit. ſecundo in ſpeciali. ſecunda ibi ¶ Et Gal. ¶ In prima parte dicit ꝙ hæc ſeb. eſt difficilis curæ: & modus curationis eſt euacuatio gradata ex leui ad fortem, & proprie quando uenter non eſt lenis. tunc. n. cũ clyſteri euacues quod eſt in inteſtinis. & in uenis meſaraicis terminatis ad inteſtina incipiendo a lenioribus, & gradatim procedendo ad fortiora: & reſiduo corporis adminiſtra fricationẽ ſubtiliantem materiam contentam in ea, ut ſubtilietur & pro parte ſoluatur: quæ fricatio ſimiliter debet eſſe gradata procedens de ſubtili ad fortem. Notandum ꝙ licet Auicen. in hoc capi. non manifeſte exprimat ſolutiuũ exhibendũ tamen ipſum non negat: aliqñ uero auctores ipſum exhibent ſicut Raſ. 16. continentis capi. de cura fe. ſyncopalis. & ſimiliter Alexander in hoc cap. propterea. licet Auicen. hoc non exprimat, poſſumus tamen dicere ꝙ ipſum ſubintelligit, uolens gradatim euacuationem fieri non ſolum cum clyſteribus: ſed etiam cum ſolutiuis exhibitis incipiendo cum clyſteribus quæ leuiora ſunt minus agitantia: & forte nõ expreſſit ſolutiua forte exhibẽda: quia noluit eſſe contrarius Gal. qui ſolutiua ꝓhibet exhiberi.

Et Gal. quidem dixit, quòd deficit ab euacuatione plurimũ eorum, niſi cum fricatione: et melior modorum in fricatione eorum eſt, vt incipiat a coxis, et cruribus deſcendendo a ſuperiori ad inferius: et adminiſtretur illud cum mantili aſpero abradente cutem: deinde permutetur ad manus, deſcẽdẽdo ab humero ad ſpatulam, ita vt igniatur cutis: deinde ad dorſum, et pectus: deinde redeat ad crura, et reuertatur ad ordinem primum. Et ponatur medietas temporis eorum fricationi: et medietas temporis eorum dormitioni, ſi poßibile eſt.

In hac parte curat hanc febrẽ fere in oĩbus ſequens Gal. 13. therap. & habet tot partes quot ponit canones. Primus canon ſm Gal. ſm plurimũ dimittenda eſt euacuatio, & procedendũ eſt cum fricatione quę debet fieri cum mantili. i. panno aſpero abradente cutim, incipiendo fricare coxas, & crura trahendo a ſuperiori ad inferius. ſ. a coxis & anchis uſq; ad pedes. deinde fricetur manus. ſ. magna incipiẽdo ab humeris, & ſpatulis uſq; ad manus paruas ita ut cutis igneatur: deinde redeat ad crura procedendo ordinate ad reliqua membra ſicut dictum eſt: & ponatur medietas temporis fricationi: & medietas dormitioni eorum ſi poſsibile eſt.

Dubitatur utrum patientibus ſyncopalem humoroſam ſit exhibendum ſolutiuum: & uidetur quòd ſic per Raſim. 16. continentis. ubi auctoritate Alexandri cõcedit ſolutiuum. dicit. n. da ſolutiuum ad minorandum phlegma ut non aggrauet uirtutem, quam ſi uideris roborari ſuper reſiduum: bonum. ſi uero non da ei ſolutiuum. Et confirmatur. non. n. uidetur ueriſimiliter tantam molem phlegmatis tam groſsi, & uiſcoſi poſſe ſine euacuatione notabiliter minorari. In contrariũ eſt Gal. 13. therap. d. qualiter ergo ad hoc ſaluatim indigentes quidem euacuatione: non facientes autem euacuãtia auxilia nullã aliam inueni in eis euacuationem niſi per fricationem. Et Auicen. magis in parte præcedenti adhæret Gal. ut patet. Et confirmatur. nam tales humores faciunt ſyncopim quieſcentes, aut ſaltem cum mouentur. ergo multo magis commoti a pharmaco forti, aut debili.

Pro ſolutione ad hanc dubitationem dicẽdum quòd patien

tes

tes hanc feb. reperiuntur in duplici diſpoſitione. Qnidam .n. patiuntur hãc febrem a materia cruda nullo modo ſuſceptiua digeſtionis: & hi habent colorem plumbeum tendentem in fuſcum, oculos concauos. & uirtutem debilem. non .n. nutriuntur niſi diminute. habent .n. parum de ſanguine malignaio ab hoc maligno phlegmate ſecum permixto, & in iſtis nõ eſt ſpes ſalutis. Quidam oero licet habeant colorẽ plumbeum hñt tñ alium tendentem aliqualiter ad rubedinem: nec habẽt oculos coocauos, habentq; nirtutem ſatis fortem: & in iſtis eſt ſpes ſalutis. Hoc præmiſſo dicendum primo quòd non eſt bonũ ponere concordiam inter iſtos qui a propoſito volunt eſſe diſcordes: ſicut Alexander cum Gal. Sed dicendum unũquenq; iſtorum virorum proceſsiſſe ſuo iudicio æſtimatiuo. Voluit .n. Gal. vt credo primos io quib.us non eſt ſpes ſalutis eſſe dimittendos prognoſticis. Si quis tamẽ vult aliquid tentare, melius eſt ut nõ tentet remedium: propter quod manifeſte moriatur ſicut pharmacum. nam dum incipiet humores agitare ipſi cõmoti euaporantes, vel fluentes ad cor faciunt ſyncopim irrecuperabilem: quod nõ erit abſq; medici magoa calũnia: quãtumcunque præmiſerit prognoſticum. Sed ſi fiant fricationes dato quòd moriantur non ita cito morientur: immo fricatio releuat ipſos aliquando a profunditate ſyncopis, & nõ eſt remedium ita notatum ſicut ſolutiuũ: & in pʒãte tuã eſt dimittere fricationes quando uolueris: ſed oon eſt in poteſtate tua ita impedire operatiooem ſolutiuis. Econtra vero Alexander æſtimat fricationes non eſſe remedium alicuius efficaciæ qua poſſet ſaluari ſicot eſſet ſolutiuum. Sed in ſecundis dicit Gal. procedendum eſſe cum fricatione, donec materia ſit per fricationem calefacientem & ſubtiliantem aliqnaliter digeſta: & donec ſedetur ſyncopis ſequens frigiditatem uaporum ueniẽtium ad cor, conſueta accidere in principiis paroxyſmorum: & poſt illud procedendum eſſe cum ſolutiuis timens de materia in principio cruda per pharmacum agitata ne faciat ſyncopim irrecuperabilem, cum etiam materia quieſcente accidat ſyncopis. Econtra Alexander vult quòd cum uirtus eſt adhuc fortis potens tolerare agitationem, & euacuationem materię ſit exhibendum ſolutiuum, timẽs ſi differatur ne uirtus ex proceſſu ægritudinis ſuccumbat, aut ante exhibitionem pharmaci, aut io ipſa ſolutiõe, & agitatiõe: & certe ut bene dicit Gen. neutra partium poteſt bene alteri concludere: neq; etiam experientijs, & ſucceſsibus ſyncopales raro accidũt: & etiã quia ſecundum utranq; intentionem operando res aliquando bene ſuccedit, aliquando male. Ego .n. uſq; ad annum ſexageſimũſecundum ætatis meæ non inueni niſi quatuor feb. ſyncopales humoroſas, quarum habeam memoriam. vnam in quadam ſene cum eſſet exhibitum ſolutiuum, ſyncopizauit & fere cũ ſolutiuo mortua eſt. Sed deinceps nobis nõ audientibus ſolutiuum, præcepimus fricationes, & in quarta die poſt diem ſolutiui mortua eſt. Reliqui tres iuuenes euaſerunt in quorum uno ſuperuenit fluxus ventris: & quanuis paſſus fuerit frequẽtes ſyncopes, cum magna trium virtutũ debilitate, vt fere oẽs deſperarent de eo tandem euaſit. In alio ſuperuenit ſudor, & cum eo tandem ſanatus eſt. In quadam alia nobili veneta oon fuit proceſſum niſi cum clyſteribus, & fricationtibus per aliquos dies: & poſtea deficiẽte ſyncopi proceſſum eſt cum ſolutiuis, & euaſit. Ego autem potius credo quouſq; durat ſyncopis procedendum eſſe cum clyſteribus: quæ tamen fiant in declinatione paroxyſmi, quando noo ſit ſyncopis quàm cum ſolutiuis. Sed poſtea ceſſante ſyncopi veniendũ eſt ad ſolutiuũ: tu uero fac ut libet. Et ſi uis dare ſolutiuum fac ut operetur in maiori quiete, quando non eſt ſyncopis. ſyncopis .n. accidit ſecundum plurimum a principio paroxyſmi vſq; ad mediũ augmenti. Sed eſto memor quòd non ſurgát ad aſcellam: ſed aſcellent iacentes ſiue ſponte aſcellent, ſiue cum clyſteribus uel ſolutiuis. Rationes autem factæ in principio pro utraq; parte facile ſoluuntur. Fricatiooes autem quantæ debeant, & qua hora dicetur quando ordinabo curam. Noo .n. credendũ eſt ſicut ſonat textus quòd per medietatem temporis debeant fricari: per alia dormire. primum enim non eſt tolerabile. ſecundum ſcilicet ſomnus. 12. horarum non eſt conueniens: & forte nõ eſt poſsibile: ſed utrũq; debet eſſe prolixũ ut per ſomnũ vacet digeſtioni & reſolutioni. ideo Aui. dixit ſi eſt poſsibile.

Et ad ſummum canon curationis eorum eſt ſubtiliatio. non calefactio ualde: & de illis quæ conferunt illis ſunt ſubtiliantia, ſicut aqua mellis cũ uirtute hyſſopi, et ſeminis apij in matutinis, et ſimilibus eis. Quòd ſi fuerit illic fluxus uentris ſuperfluus, decoque mel decoctione vehementiori, et non ſoluet niſi parum temperatum, iuuatiuum.

Hic aſſumit reliquos canoñ. euacuatioois: qoorum primus, debemus ſubtiliare materiam non calefaciendo valde, ne per calefactiooem magnã liquefacta materia fluat, & dilatetur: aut ne reſolutis partibus ſubtilibus ingroſſetur. Et de conferentibus eſt aqua mellis in qua ſit decoctus hyſſopus, & ſemen apii, aut ſibi ſimilia exhibita in matutinis: aot aliter exhibita horis ſibi ſimilibus ſicut ante etiam. Quòd ſi fuerit fluxus vẽtris ſuperfluus, decoque mel, ſiue detur uia cibi, ſiue uia medicinę decoctione nehementiori, & noo ſoluat niſi parum iuuatiuum. i. quod ſolueret parum iuuabit. Pro quo ſciendum ꝙ mel non coctum eſt ſolutiuum ſua uirtute acuta abſterſiua & parte ventoſabili, ſi autem decoquatur cum aqua donec abiiciatur ſpuma minus ſoluit. Si autem poſt abiectionem ſpumæ adhuc magis decoquatur, efficitur adhuc minus ſolutiuum: partibus de quibus ſupra adhuc magis reſolutis: & de hoc eſt ſermo in parte præſenti.

Et ſyrupus acetoſus mellinus iterũ confert eis in æſtate quidem, et cum conſuetudine potus aquæ frigidæ permixtus cum aqua fri. Et in hyeme oportet vt non ſumat eã penitus in potu: et ſit contentus aqua calida: et aſſumere calidum ex potibus eſt melius eis niſi apud neceſsitatem æſtus æſtatis, et vehementiam caloris plurimi: et conuenientius quæ potantur ad ſitim eſt ſyrupus acetoſus mellinus.

Hic ponit tertium canoñ. ſ. quòd oxymel ſimplex permixtum cum aqua frigida conſuetis potare aquam frigidã in æſtate: ſed in hyem: & in conſuetis potare aquam frigidam detur ſolum permixtum cum aqua calida, & in ſummo aſſumere potus calidos eſt melius in eis niſi in ęſtate ualde calida. & quãdo adeſſet plurimus calor ſiue a cauſa extrinſeca, ſiue iotrinſeca: hoc propter groſsitiem, & frigiditatem phlegmatis ne per potus infrigidos incrudetur, & ingroſſetur: unde ſubdit quòd conuenientius quæ potantur ad ſitim eſt ſyrupus acetoſus mellinus, magis enim confert quàm zuccarinus cum magis abſtergat, ſubtiliet, & calefaciat.

Et vinum confert eis in principio et proprie ſi fuerint febres eorum ſanguineæ: ſed parum ſunt et proprie in ſenibus, et neceſſarium eſt eis vinum poſt cibum.

Hic eſt quartus canon qoòd uinum confert patientibus hãc feb. in principio rei. i. feb. principio tam vniuerſali quàm particulari. uel aliter in principio rei. i. ſyncopis antequam compleatur: & proprie ſi feb. eorum fuerint ſanguineæ. i. a phlegmate ſanguini permixto, & non multum diſtante a natura ſanguinis. Sed parũ iſtæ fe. ſunt ſanguineę: & proprie in ſenibus conceditur uinum: & neceſſarium eſt eis uinum non ſolum in cibo: ſed etiam poſt cibum.

Contra in principio materia eſt indigeſta. ergo noo competit uinum. tenet conſequentia ex determinatis ſuperius· competit enim uinum materia iam aliqualiter digeſta. Secundo quomodo ſi feb. ſint ſanguineæ competit ninum: cum tunc materia ſit calidior, & feb. vehementior: immo magis competit cum phlegma eſt magis frigidum. Tertio quomodo poſt cibũ competit uionm cum ſit contra vſum omnium practicantium: licet concedant uinom tempore cibationis: oon tamen concedũt inter cibationes Gen. ſuſpicat̃ tãſlatorẽ erraſſe: quia Aui. inſequitur Gal. in cura huius feb. tex. autem Gal. 12. therapeu. eſt iſte. His aquoſum uionm confeſtim a principio dãdum eſt niſi vehemẽter febricitent, quòd noo uehemeter aqua competit ſm prædictam diſpoſitionem. adhuc autem magis ſi ſenẽ cõtingeret eſſe. Et ſi bene conſideres textum Aui. correſpondẽs deberet dicere, ſi non fuerint eorum feb. ſanguineæ.

Pro horum ſolutione dicendum ut arbitror quòd uinum in hac febre concedi, poteſt intelligi ex duplici cauſa: aut ratione ſyncopis: aut ratione fe. & cauſæ eius. ſi quidem primo modo dicendum quòd quacunque hora timuerimus ſyncopim, aut uoluerimus ęgrum a ſyncopi releuare uinum dandum eſt aquoſum:

aquoſum: aut quia aqua notabiliter permiatum ſi uinoſum fuerit,& debet eſſe ſubtile boni odoris,aut aquoſum: quia album ſubtile pauciſerum in colore fere aquæ ſimile. & hoc uinū maxime concedit ſenibus:ſed magis uinoſum quàm iuuenibus & cum pauciori aqua etiam poſt cibum conceditur eis:ſiue ut ſit potus delatiuus:ſiue timore ſyncopis:ſed ratione feb.& cauſę eius conceditur uinum ad calefaciendum,ſubtiliandum,& digerendum materiam phlegmaticam & ad reſtaurandum humidum,& ſpiritus qui a febre reſoluuntur: & ratione huius non competit in principio regulariter:ſed ſolum apparente digeſtione: & citius in maiori quantitate conuenit ſenibus quàm aliis,cum ſint debiliores & magis frigidi indigētes maiori reſtauratione,& his proprie multum: immo aſſuetis cōpetit uinum poſt cibum:ſiue ſit potus delatiuus,ſiue ratione uirtutis. Sed quòd magis cōpetat ſi fuerint feb.ſanguineę mihi uidetur difficile: licet Gen.dicat quod harum febrium ſanguinearum materia eſt minus cruda,& magis ſuceptiua complementi digeſtionis quàm phlegma non ſanguineum: & ratione huius in phlegmate ſanguineo uinum liberius conceditur & citius cōceditur a principio.& certe magis credo litteram negatiuam eſſe debere: tum propter textum Gal.tum quia patientes hàc a phlegmate non ſanguineo ſunt minus apti nutriri,& facilius ſyncopim incurrunt,a qua difficilius releuantur. Item quia minus habent de ſanguine, & ſpiritibus, quorum veloci reſtauratione idiget.hæc autem uelox reſtauratio maxima fit a vino.Et ex his facilis eſt reſponſio ad rationes ante oppoſitā.

Et tibi quidem neceſſarium eſt ut cōſideres pulſum habentium hanc ægritudinem ſemper: & cum videris eum incipere debilitari & cadere ſubito: ciba cum pane inſuſo in uino commixto ſi non prohibet apoſtema in uiſceribus. Cum ergo aſſociatur ei huiuſmodi ægritudo,nō eſt curationi modus neq; fiduciæ locus.ſ.quando accidit huiuſmodi alteratio in pulſu. & hæc quidem cibatio eſt ex eis quæ neceſſaria ſunt quādo uehemens ſit ſyncopis,uerum oportet ut prohibeatur illud. Cibus autem ſuper quē ſit dormitio,eſt aqua hordei ſuper quā non addatur niſi cum cadit uirtus:& ſi additur tunc ſit panis inſuſus in iuleb,aut aqua mellis.

Hic eſt quintus canon quòd eſt neceſſariū ut obſerues pulſum in hac ægritudine:& cum videris eum incipere debilitari & cadere ſubito,ciba eum pane infuſo in vino limphato: ſed non prohibet apoſtema intrinſecum.ſecūdo dicit quòd cū feb. ſyncopali aſſociatur apoſtema,non eſt modus curationis quo ſcilicet perducatur ad ſalutem, nec fiduciæ locus: & maxime quando accidit hæc alteratio in pulſus.ſ.debilitas cū caſu eius. tertio dicit quòd hęc cibatio.ſ.ea pane infuſo in uino eſt neceſſaria quando fit vehemēs ſyncopis. uerū oportet ut prohibeatur illud.ſ.ſyncopis ne veniat:uel prohibeatur illud.ſ. apoſtema. quarto quòd cibus ſuper quem dormiet eſt aqua hordei.i.ptiſana.ſuper quem cibum non additur niſi cum eſt timor caſus uirtutis:& ſi addatur non timendo caſum uirtutis ſit, panis infuſus in iuleb,aut in aqua mellis qui eſt pluris nutrimenti: quàm ptiſana hordeacea. Sed ſi timeretur caſus uirtutis daretur panis infuſus in uino ſicut dictum eſt. Notandum quòd ratione ſyncopis dat cibum magis,& uelocius reſtaurantem quam ratione feb.& ſuper cibo qui datur ratione ſyncopis non cōcedit ſomnum:quia patientes præcipiuntur uigilare, & dimittere locutionem.undecima tertii. Sed ſuper cibo qui datur ratione feb.& cauſa eius deberet dormire & non eſt tanti, neq; ita uelocis nutrimenti reſpectu quantitatis ſuæ, quamuis abſolute debeat eſſe pluris nutrimenti.

Dubitatur verum in cura ſyncopalis humoroſæ medicus debeat eſſe contentus fricationibus,& diæta tenui.ſ.ptiſana hordeacea,& pane infuſo in iuleb,vel aqua mellis uſq; ad poſsibiles dies.uidetur quòd ſic per Gal.& Aui.Item quia cibatio auget materiam,ut ſupra dixit.In cōtrarium eſt Alexan.in. c. de febre ſyncopali cum plenitudine.vbi contra Gal.per intentionem dicit. Neſcio quid paſſos ſit Gal. qui ſic ordinauit &c.& dicit rem male ſibi ſucceſsiſſe cum tali modo curationis, nec potuiſſe hominem a morte euadere cum tali modo curatiōis. ideo non uidetur quòd uirtus poſsit eſſe tam fortis quæ immenſuratas fricationes ſuſtineat ſine cibo. Ideo ſuadet moderatius oportere fricare quàm Gal. præcipiat, & non ita tenuiter diætari. Dicendum phlegma faciens huiuſmodi feb. eſſe duplex quoddam malignum ineptum tempore neceſsitatis in ſanguinem conuerti,neq; nutrire.quoddam minus malignum aptum in ſanguinem conuerti tempore abſtinentiæ, & conſequenter aptum nutrire. In primo caſu diæta nō debet eſſe multum tenuis: immo opus eſt exhibere aquam carnis, & ſimilia: ne uirtus in paruo tempore deficiat: & in hoc Alexāder bene ſentit. Sed in ſecūdo caſu debet eſſe tenuis ſicut præcipit Aui. & Gal.ut natura non occupata conuertēs ſe ad hoc phlegma ipſum in ſanguinem conuertat deficiente cibo: & in hoc bene ſentit Auic.& Gal. Fricationes autē quantæ debeant eſſe, oſtēdetur quādo ordinabo curam: licet de hoc in parte dictū ſit.

Et balneum quidem eſt de rebus nocibilioribus iſtis: & calidum & frigidum valde ex aere: cum calido.n.non ſit ſecuritas de curſu humorum ad pulmonem,& ad cor,& ad cerebrum: & frigidum prohibet digeſtionem eius, & addit in oppilationem eius.

Sextus canō.quòd balneū aereum: tu ſupple & igneum eſt ex rebus maxime nocentibus. calidum .n. liquefacit materias & ad pulmonem,cor,& cerebrum fluere facit. frigidum uero prohibet digeſtionem humoris,& oppilat.

Quòd ſi fuerit in ea humor cholericus aliquis,tunc ſi facilis eſt vomitus,et leniatur, eſt iuuatiuus valde,et ad vltimum melius eſt,vt aſsidue proficiat in ea.

Hic ponit curam feb.ſyncopalis a plenitudine choleræ.d.ꝙ ſi facilis eſt uomitus natura tentante adiuuetur: & ſimiliter cōfert facilis uentris lenitio. Sed in ſumma melius eſt ut aſsidue proficiat in ea minorando materiam nunc cum uomitu natura tentante,nunc leniendo uentrem clyſteribus, aut ſolutiuis lenibus non agitantibus materiam:nunc cum fricationibus quæ debent eſſe leuiores,quàm in ſyncopali phlegmatica. Cura eius exigit intentiones ſuperius poſitas.in hac habendæ ſunt intentiones de quibus ſuperius in ſe.phlegmatica. Quantum ad primam intentionem,diæta debet eſſe magis tenuis: quia ipſa non eſt acutior:& pendet a multa materia:de qua timem᷒ velocem mortem,unde uſq; ad ſeptimum, in quo tempore eſt maior timor quàm in tempore ſequēti: quia materia eſt magis cruda: ſufficit ptiſana hordeacea:ſed tēpore noſtro in brodio pulli,aut panis infuſus in iuleb,aut aqua mellis:uinum nō competit hoc tempore regulariter:ſed ſolum ad prohibendum ſyncopim, aut releuandum a ſyncopi:ſed debet eſſe aquoſum, ut dictum eſt in textu. Aut ſit mediocriter uinoſum: & notabiliter cum aqua permixtum:& detur in pauca quantitate. Habe tamē menti ut dictum fuit quòd ſi phlegma eſt ualde malignū non aptum nutrire,oportet magis ingroſſare diætam, & dare aquam carnis,contuſum,& ſimilia. Quando autem eſt aptum nutrire ſeruatur diæta magis tenuis iam dicta.cum autem ſecuri ſumus a ſyncopi procedat ſicut in aliis phlegmaticis:& cibetur tempore maioris quietis.ſomnus debet eſſe longus.i.ſeptem aut octo horarum:& hora maioris quietis:& quando non timetur ſyncopis:qui timor eſt magis a principio uſq; ad medium augmenti:motus non conuenit:ſed fricationes non continuæ,ſed iteratæ incipiēdo a leuioribus,& procedēdo ad fortiores:& conueniunt in quocunq; tempore particulari:& uniuerſali. Lenitio ventris iuxta ſecundam intentionē eſt conueniens cum clyſteribus incipiendo a lenioribus,& procedendo ad fortiora.Sed ſolutiua ore ſumēda ſecundum plurimum ſunt vitanda durante ſyncopis timore.Sed deinde procedatur ſicut in aliis phlegmaticis:propterea uomitus multum timendus eſt.agitat.n.materias niſi ſit facilis. Phlebotomiam iuxta tertiam intentionem credo raris conuenire.aliquando conuenit in illa.cuius phlegma eſt permixtum ſanguini, & in tempore maioris quietis ipſo iacente ſupino, & ſemper ſumente ea quæ prohibent ſyncopim,unde medicus ſit ſemper præſens. Digeſtio iuxta quartam intentionem fiat cum inciſiuis, ſubtiliatiuis,& abſtergentibus.poſtea cum magis aperientibus & prouocantibus ſicut dictum eſt in cura phlegmaticæ: ſed omnia ſint facilia,ne agitent nimis,& cauſent ſyncopim:accipiātur ergo illa quę ponuntur in textu ex iā dictis in cura phlegmaticæ.eligant leniora,& magis cordialia materiæ propriæ. Euacuatio iuxta quintam intentionem ſit facilis,non agitans

Intentiones curatiuæ ſ. ſyncopali humoroſa.

materiaꝫ

materias notabiliter:ſed tamen educens: & detur tali hora ut uenter ſoluatur in maiori quiete. & non ſurgat ad aſcellam,& ſit contentus ſolis clyſteribus.poſtea cū eſt ſecurus a ſyncopi, ſoluatur ſicut in cæteris phlegmaticis. Vomitus iuxta ſextam intentionem cauendus eſt niſi fiat faciliter:& fiat in hora maioris quietis .Item dico de prouocatione ſudoris,& urinæ iuxta ſeptimam & octauam intentionem quæ fiat cum clyſteribus lenibus non agitantibus nimia dictis in cura phlegmaticæ. Sed in confortatione membrorum,& proprie ſtomachi, & cordis ſollicite attendatur iuxta nonam intentionem. Item iuxta ultimam intentionem ſubueniatur accidentibus ſm exigentiam, & proprie ſyncopi. Sed in ſyncopali humoroſa cholerica audacius procedendum eſt ad lenitionem,vomitum, & aliqualē materiæ propriæ euacuationem quàm in phlegmatica: cum cholera facilius educat: & cū minori agitatione quàm phlegma.diæta ſimiliter præcipienda eſt ſicut in phlegmatica: ſed declinet ad magis frigidum & uinum eſt magis limphandum: & fricationes debent eſſe leniores.

De cura feb.cum ſyncopi. Cap. LXII.

OPortet vt emplaſtretur pectus eius cum ſandalis, & aqua roſa. & viuificetur cum cibo paulatim:& ſit cibus eius ſicut panis de ſimula infuſus in aqua granatorum infrigidata,ſi deſiderat ipſum,& ſimiliter in aqua de fructibus. ſi autem indigetur ad virtutē almoſoſat factis ex pullis cum aceto,& aqua agreſta,& oleribus frigidis,et proprie coriandro, erit iuuamentum in hoc ſi exhibeatur.

Hic ponit curam feb.ſyncopalis minute.d.oportere epithemari pectus cū ſandalis & aqua roſ.℞.ſandalorū omnium ana drach.i.aquæ ro.℥.iiij.his potes addere ſpodij. ʒ.i. camphoræ gra.ij.aceti.℥.ſ.ad cordis confortationem & refrigerium: & ſi uis magis humectare adde de aqua uiolarum, & nenufaris. Et ſi uis addere aliquid calidum iuxta canonem: pone aliquid uini odoriferi,& uiuificetur cum cibo paulatim exhibendo,& parum pro uice qui ſit ſicut panis de ſimula.i.optima farina frumenti infuſus in aqua granatorum infrigidata actu ſi appetit illud. ſimiliter infuſus in aqua de fructibus ſicut pomorum, pirorum,anguriæ & ſimilium. Si autem ad reſtaurandum, & uigorandum uirtutem indigeret almoſoſat.i.cib.acetoſ. factis cum pullis,cum aceto,& aqua agreſtæ & oleribus frigidis, & proprie coriandro quod cordiale erit iuuatiuum: & hic intelligit gelatinam, & ſimilia. Cura huius exigit intentiones ſuperius poſitas in cura tertianæ continuæ:ſed complendę ſunt cum his quæ reſiſtunt uenenoſitati, & malignæ putredini, & ſunt confortatiua cordis,& ſpirituum de quibus in de peſtilentiali. Prima intentio.ſ.regimen ſex rerum declinet ad frigidum & humidum:& hi ſunt ſępe cogendi comedere,exhibendo parum pro uice,& cibi ſint acetoſi. Secunda intentio.ſ.lenitio uentris completur cum clyſteribus, & cum lenientibus exhibitis ſicut cū māna,& caſſ.aut decoctione prunorum,& tamarindorū:& hæc fiant in die & hora maioris quietis. Tertia intentio.ſ.phlebotomia non conceditur in hac: quia ſunt corpora cholerica exanguia,& etiam timore ſyncopis: nam phlebotomia multoties ducit ad ſyncopim. Quarta intentio.ſ.digeſtio completur cum actu & potentia frigidis. ſ. cum ſyrupo acetoſitatis citri,oxyzaccara cum aqua endiuiæ,acetoſæ,nenufaris,& ſimilibus extinguentibus caliditatem fe. quę caliditas debet extingui omnibus ſex modis dictis in regimine fe.acutarum:maxime epithemando corpus cum frigidis cordialibus de quibus in textu. hoc tamen raro accidit. Conuenit potus aquæ fri.niſi ſint corpora extenuata. Quinta intentio.ſ.euacuatio materiæ propriæ complenda eſt in die, & hora maioris quietis cum manna,aut caſſia addendo reubar. & diſtemperetur cum aqua decoctionis prunorum, & tamarindorum, & uitetur ſcamonea,& alia exoluentia, & non ſurgat ad aſcellā. Prouocatio uomitus niſi ſit facilis & natura tentante uitanda eſt. Sed fiat prouocatio ſudoris cum aqua hordei,maxime natura tentante. Membra nobilia confortentur:ſed maxime cor, & ſtomachus cum interius,& exterius applicitis. Corrigantur accidentia diligenter, ſed maxime ſyncopis prohibendo ipſam:& releuando ab ipſa cum aſperſione aquæ frigidæ bonis odoribus,& prohibēdo ægrum a motu & cum exhibitione uini aquoſi aut alterius optime limphati, & omnibus ingenijs poſſibilibus,& in hac,& in ſimilibus valde acutis medicus debet eſſe ſemper præſens,& frequenter tangere pulſum, & aſpicere faciem:& eum uiderit debilitari,& cadere,aut cum uiderit ipſum palleſieri releuet ipſum: modis iam dictis,& alta uoce ipſum uocando.

De regimine nocturnæ & diurnæ. Cap. LXIII.

REgimen ambarum earum eſt regimen phlegmaticarū: neq; eſt diuerſitas in eis.

Regimen autem ambarum eſt regimen phlegmaticarum, nec eſt diuerſitas in eis: quare pro regimine reccurre ad capitulum plegmaticæ.

De quartana periodicha. Cap. LXIIII.

PLurimum quartana eſt periodica, & minoratur caſus quartanæ inſeparabilis.

Primo hic agit de quartana. ſecundo de febribus eis annexis. ſecunda ibi { Et nominatur pithamor. } prima in tres. In prima ponit diuerſitates & cauſas quartanæ. ſecundo ſigna.tertio curam. ſecunda ibi { Sunt quia quartana. } tertia ibi { Conſideretur. } primum capitulum in quatuor diuiditur partes. In prima ponit diuiſionem eius in ſuos modos. In ſecunda ponit ſuas cauſas. In tertia ponit modum conſecutionis eius ad alias fe. In quarta oſtendit quæ eſt ſaluior,& quæ minus ſalua. ſecunda ibi { Cauſæ uero. } tertia ibi { Et plurimum quidem, } quarta ibi { Et ſaluior. } In prima parte dicit ꝙ quartana eſt periodica ſecundum plurimum.i.interpolata.raro autem accidit quartana continua. huius autem cauſa eſt: quia humor melancholicus,& paucus,& multus eſt ineptus putredini. Cum ergo colligitur intra uenas antequàm putreat expellitur a natura extra uenas.

Cauſa vero quartanæ ſunt ea quæ generant melancholiam poſtea putrefaciunt eam:& tu iam ſciuiſti totum illud:& ſciuiſti quòd melancholia alia eſt quæ eſt fæx ſanguinis,et alia eſt quæ eſt aduſtio eius,& ciuis humorum. Et ſciuiſti quòd de illa eſt ſanguinea,et de illa eſt phlegmatica,et de illa eſt cholerica,et de illa eſt aduſtio ipſius melancholiæ naturalis.et exiſtimauerunt quidam hominum quòd quartana nō generatur ex melancholia naturali: quoniam ipſa non putreſit. Et huius quidem ſermo non oportet vt auſculetur:immo de propietatibus omnis humiditatis eſt vt putreſiat, quamuis ratificetur in præparatione.

In hac ſecunda parte dicit ꝙ cauſæ quartanæ ſunt ea quæ generant melancholiam. poſtea putreſaciunt eam: & tu iam ſciuiſti totum illud: quia cauſas melancholiæ ſciuiſti prima primi. documenta quarta.cap. de generatione humorum. Cauſas vero putredinis ſciuiſti.tracta.2.capi.primo huius ſen. ſecundo dicit ſciuiſti ꝙ melancholia alia eſt quæ eſt fęx ſanguinis,quæ ſupple eſt melācholia naturalis, & alia generatur per aduſtionem,& eſt fęx aliorum humorum. Et ſciuiſti ꝙ de illa melancholia aduſta aliqua eſt quæ eſt ſanguinea.i. genita per aduſtionem ſanguinis: aliqua phlegmatica,aliqua cholerica, & aliqua genita per aduſtionem melancholiæ naturalis: ita ꝙ ex his eſt una melancholia naturalis:reliquæ quatuor ſunt melancholiæ aduſtæ genitæ per aduſtionem ſanguinis, phlegmatis, choleræ,& melancholiæ naturalis. tertio dicit ꝙ æſtimauerunt quidam ꝙ quartana non generatur de melancholia naturali: quoniam ipſa non putreſit:ſed iſte ſermo non eſt audiendus: immo de ꝓprietate omnis humoris eſt ut putreſiat quamuis rarificetur in præparatione.i.quamuis ſit minus alijs humoribus putrere parata: unde rarius cæteris putreſit.

Et plurimum quidem euenit in ſucceſſione ægritudinis ſebrium diuerſarum putridarum propter diuerſitatem humorum ex quibus generantur:ex quorum putrefactione cū aduniantur,et non euacuantur,multiplicatur melancholia:deinde cum putreſit,eſt quartana.

In hac parte ponit modum ſucceſſionis eius ad alias fe.d.eā

plurimū

plurimum alijs febribus putredinis ſuccedere propter diuerſitates humorum, ex quibus, & ex quorum putredine generantur. nam cum humore illi diuerſi adunantur, & non euacuãtur, multiplicatur melancholia: deinde cum putreſit, eſt quartana. Ex quibus primo collige ꝙ non omne quod generatur ex putrido eſt putridum. Nam melancholia generatur ex putredine humorum: quæ tamen non eſt putrida: licet forte poſtea putreſiat: & hæc dicta Auicenn. ſunt accepta a Galen. tertio prognoſticorum ſuper illo uerbo. febres inordinatæ vagantes in quartanam perficiunt.

Et multoties quidem accidit ſucceſſione ſplenis: & cum hoc ipſa ſecundum plurimum non euacuatur ex dolore ſplenis, aut duritie eius.

Secundo dicit quòd multoties ſuccedit nocumento ſplenis: & cum hoc ſecundum plurimum aſſociatur dolori, aut mollitiei. nam cum melancholia multiplicatur ſplen, frequenter ea impletur.

Et ſaluior quartana eſt illa quæ non accidit ab apoſtemate ſplenis, aut alijs: aut cum qua non eſt apoſtema ſplenis. Quartana enim quæ euenit ab apoſtemate ſplenis: aut cum qua eſt apoſtema ſplenis: multoties perducit ad hydropiſim, & perniciem.

In hac parte dicit quòd ſaluior quartana eſt quæ non accidit ab apoſtemate. ſ. ſplenis aut ęgritudinibus aliis eius, & cum qua non eſt timor ſplenis. quartana enim quæ uenit ab apoſtemate ſplenis: aut cum qua eſt apoſtema ſplenis: licet non pendeat ab ipſo, multoties ducit ad hydropiſim, & mortem. vt patet in decimaquarta tertii. cap. de hydropiſi. facit enim errare digeſtiuam hepatis infrigidando ipſum ſuperflue: aut non debite mundificando ſuperfluitatem melancholicam ab eo.

Et quartana quæ ſalua eſt, liberat ab ægritudinibus malis melancholicis, ſicut melancholia & epilepſia: & in ea eſt ſecuritas a ſpaſmo, quoniam humor eſt ſiccus.

Secundo dicit ꝙ quartana quæ eſt ſalua liberat ab ægritudinibus melancholicis malis, ſicut eſt melancholia, epilepſia: & in ea eſt ſecuritas a ſpaſmo quoniã humor faciens eã eſt ſiccus.

Et ſecundum plurimum eſt ægritudo ſalua. & quando non accidit in ea error non addit ſupra annum. & quandoq; perdurat. xij. annis, & quod eſt infra eos.

Tertio dicit quòd quartana ſecundum plurimum eſt ægritudo ſalubris. & quando non erratur in curatione, non tranſit annum. & quandoq; durat duodecim annis. & quod eſt infra eos ſupple duodecim annos, ſupple ex errore regiminis, & etiam ex cauſa intrinſeca propter complexionem ſuperflue melancholicam, & propter duriciem ſplenis.

Et qua ex ea longa eſt perducit ad hydropiſim. & ſcias ꝙ autumnus eſt inimicus quartanæ.

Quarto dicit quod quando prolongatur aliquando ducit ad hydropoſim. Vltimo dicit quòd autumnus eſt inimicus quartanæ. i. patiẽtibus quartanam faciens, fouens, & augens ipſam, multiplicantur enim in eis humores melãcholici, cum ſit facta aduſtio in humoribus ex æſtate præcedente, & poſtea prohibita tranſpiratione autumni frigiditate, & debilitata uirtute propter eius uarietatem uapores retenti faciunt humores illos melancholicos putrere. Sed pro declaratione ſecundi dicti, nota quòd quartana liberat a melancholia epilepſia & ſpaſmo & ſimilibus paſsionibus cerebri, & neruorum humidis. & etiã præſeruat ab eis. quia humor a quo pendet eſt ſiccus, iis paſsionibus humidis contrarius. ſecundo quia calefaciendo, & exiccando membrorum humiditates ſuperfluas exiccat & reſoluit a quibus ſecundum plurimum pendent huiuſmodi paſsiones. & tertio, propter rigorem accidentem in principio paroxyſmorum huius ſeb. quòd rigorem accidentem in fine earum; harum paſsionum materiæ excutiũtur. Sed quòd liberet a melancholia, eſt difficilius, cum pẽdeat a ſiccitate, & humore melancholico, unde per quartanam deberet creſcere, & augeri. Sed mihi uidetur dicendum quòd per putredinem humoris melancholici a quo pendet quartana, paulatim humor faciens melãcholiã ſumitur & finitur. Item per rigorem, & ſudorem excutitur, & hic humor educitur a membris in quibus continentur & ſic ceſſant paſsiones procedentes ab ipſo.

De ſignis. Cap. LXV.

Signa ſunt, quòd quartana incipit in primis cum frigore paruo: deinde incipit frigus eius addi poſtea minoratur parum apud ſtatum, ſicut in phlegmate. Cumq; calefit corpus, non eſt caliditas vehemens, licet ſit maior & magis apparens quàm illa eſt in phlegmatica. Ipſa enim cum difficultate ſua & inflammatione non inflammatur inflammatione de qua curatur, ſicut ignis in lignis groſſis. & non comprehendit ſuper corpus totum: immo eſt illic caliditas cum horripilatione: & cauſa in hoc eſt groſſitudo humoris. Et eſt cum frigore & aliquãtulo dolore quaſi frangat oſſa. et eſt illic cõtractio propter quam ſtrident dentes: verum non ſicut in phlegmatica, quapropter perducit illud ad debilitatem viſus: verum lenitur apud digeſtionem: quoniã malicia minoratur ſicut fuit in principio parumper.

Primo ponit ſigna communia quartanæ. ſecundo. ponit ſigna diſtinguentia cauſas quartanæ. tertio. quædam ſigna ſpecialia ſumpta a pulſu, & vrina, & aliis. ſecunda ibi & illius qui eſt. tertia ibi & pulſus quidem. Prima in quatuor ſicut quatuor ſunt ſignorũ ſpecies, & cũ hoc ponit in fine duos canones. ſecũda ibi: & de ſignis quartanæ. tertia ibi. & de ſignis quartanæ. quarta ibi. & periodus can. ponit ibi. Et multotiens. Primũ genus ſignorum ſumitur a natura ſui typi quòd quartana incipit in primis cum frigore paruo, deinde frigus additur in eodem paroxyſmo: poſtea frigus minoratur parum apud. i. verſus ſtatum: & hæc minoratio eſt in fine principii ſicut etiã fit in phlegmatica. Aſsimilantur enim phlegmatica & quartana, quia in utraq; frigus eſt poſitiuum magis quã ex fuga caloris interius, & in utraque frigus eſt magnum & longe durationis: quia ambæ materiæ ſunt tardi motus ad membra ſenſibilia, & tardæ inflammationis, ut in utraq; principium, augmentum, ſtatus & declinatio frigoris poſsint diſtingui. Eſt tamen dubium in qua iſtarum ſit maius frigus: quia ex una parte uidetur maius frigus eſſe in phlegmatica. quia phlegma eſt frigidius. & ex altera pte in melãcholica quia frigus in melãcholica eſt iunctũ ſiccitati q̃ facit ipſum actiuius. Credo tñ ꝙ maius ſit in phlegmatica qa aqua magis infrigidat quàm terra pñt tñ ſermões iſti referri ad principium uniuerſale, ut dicatur quòd frigus primorum paroxyſmorum eſt paruum: quia materia tarde mouetur cum ſit cruda, deinde ſicut in augmento & ſtatu incipit addi: quia materia magis digeſta magis uelociter mouetur: aut quia paroxyſmi eorum pendent a pluri materia, poſtea minorat apud. i. poſt ſtatum. ſ. in declinatione, quia minorata eſt materia Secundo dicit quòd cum corpus calefit nõ eſt caliditas magna. ſ. ſicut caliditas tertianæ licet ſit maior & magis apparens quàm in phlegmatica. ipſa enim. ſ. quartana cum difficultate ſua & inflammatione non inflammatur inflammatione notabili ſicut ignis in lignis groſsis. & non compræhendit totum corpus ſubito, immo eſt caliditas illic. ſ. in interioribus. ſ. cum horripilatione. i. frigore in extremis. quaſi dicat quartana inſenſibiliter procedit de frigore ad calorem propter humoris groſſitiem, qui difficulter calefit & inflammatur. ideo ſubdit ꝙ eſt cum frigore & aliquantulo dolore quaſi oſsium confractio & forte quia nutrimentum circa oſſa eſt multum, euenit cõmotionem ibi fieri de proprietate melancholici humoris. Et quia uapores a melancholia ſurgentes groſsi et ſicci cauſant quendam malum ſenſum in muſculis & panniculis quæ ſunt circa oſſa, unde apparet eis quòd oſſa ſint confracta. hunc autẽ ſenſum confractionis non faceret uapor phlegmaticus, quia eſt leuis in comparatione ad melancholicum. & eſt illic contractio in muſculis mandibularum per quam ſtrident dentes, ſtridor. n. dentium fit contractione, ſiue quodam ſpaſmo muſculorum mandibularum. & uapores itaq; groſsi melancholici faciunt hoc, non ſic phlegmatici cum non ſint tante groſsitiei & ſiccitatis. Et ideo ſubdit non ſicut in phlegmatica.

Pro quo ſciendum quòd duplex eſt ſtridor dentium, ſiue cõ

ſequatur

ſequatur concuſſionem eorum ad inuicem qualis accidie in rigentibus, ſiue conſequatur eorum confricationem poteſt dici ſtridor. Quidam proprie ſumptus, eſt ſtridor qui conſequitur confricationem dentium: Stridor autem communiter ſumptus poteſt conſequi omnem febrem facientem rigere ſcilicet cholericam, phlegmaticam, melancholicam ut ſuperius fuit declaratum de intentione Auic. & Gal. cholericam facere intenſiorem rigorem quàm phlegmaticã, aut melancholicam licet breuiorem. quod tamen non placet Auerr. Quartana uero iuxta mentem auctorum, & ut dictat experientia facit intenſiorem & proliriorem rigorem quàm pglegmatica: & ſic facit maiorem ſtridorem quàm phlegmatica: ſed de hoc ſtridore nõ eſt ſermo hic. Sed hic eſt ſermo de ſtridore proprie ſumpto qui conſequitur confricationem dentium, & hic appropriatur quartanæ. quia humorum melancholicorum uapor terreſtris ſiccus & ſtypticus mouet panniculos lacertorum & neruos ad quandam inſpiſſationem, & compreſſionem continuam notabili tempore quod non facit uapor alterius bumoris, niſi participet de materia melancholica: fiat ergo mandibularum contractio confricando dentes ad inuicem. ſed phlegma non facit hoc propter ſuam humiditatem lenientem. Cholera uero non facit hoc quia licet uapores ſui ſint ſicci non tamen ſunt groſſi, nec ſtyptici potentes facere contractionẽ & muſculorũ mouentium mandibulas, & prodncit illud .ſ. contiactio talis, & cauſa ſua quæ eſt malus motus in muſculis temporalibus ad debilitatem uiſus cõmunitate eorum ad cerebrum, & neruos uel propter communitatem mandibulæ ſuperioris & dentium confricantium partibus oculi. uerum lenitur, ſcilicet frigus apud digeſtionem, ideſt materia calefacta, & maxime uerificatur de frigore ſequente frigiditatem materiæ quia per digeſtionẽ calefit: non antem uerificatur de frigore ſequente reuocationem caloris intus, vel lenitur contractio dentium quia materia melancholica digeſta non eſt ita terreſtris ſtyptica. & ideo non facit tantum, aut ita uerum ſtridorem, ideo dicit quoniam malitia minoratur parumper reſpectu eius quod fuit in principio. ſcilicet malitia ſui frigoris, & malitia ſuæ ſtypticitatis. Dicit autem parumper quia digeſtio melancholiæ non omnino rectificat materiæ frigiditatem, nec terreſtreitatem, aut ponticitatem. Contra ſequitur quòd in ſtatu uniuerſali debet eſſe minus frigus quàm in principio contra ſuperius determinata, & ſimiliter debet eſſe minor ſtridor dentiũ contra experiẽtiã.

Reſpondetur duplex eſſe frigus, nnum frigus ſequens frigiditatẽ materiæ: aliud ſequens uelocem motum eius ſupra membra ſenſibilia, aut maiorem quantitatem eius: primum frigus eſt maius in principio quia materia eſt frigidior: ſecundum maius in ſtatu quia materia ſubtiliata uelocius mouetur: & forte eſt pluris quantitatis. Similiter duplex eſt ſtridor, nnus ſequens materiæ terreſtreitatem & põticitatem & hic eſt maior a principio: alius ſequens motum ulociorem, aut forte maiorem quantitatem. & hiç eſt maior in ſtatu.

Et de ſignis quartanæ, ſunt cauſæ eius antecedentes ex feb. quæ prolongata fuerint. & ex ſplene, aut dolore.

Hic ponens ſecundum genus ſignorum dicens, & de ſignis quartanæ ſunt febres antecedentes prolongatæ, &c. groſſities ſplenis, aut dolor eius.

Et de ſignis quartanæ etiam ſunt diſpoſitio cõplexionis, & ſignificationes melancholiæ, & ætas, & tempus, cibus, & forma & conſuetudo, & quæ ſunt his ſimilia.

Tertium genus ſignorum, complexio ſupple melancholica, & ſigna dominii melancholiæ & ætas .ſ. primi ſenii. & tempus .ſ. autumnus. & cibus .ſ. melancholicus, & forma quia macilẽta cum fuſcedine, & conſuetudo .ſ. patiendi quartanam, & ſimilia .ſ. ars multiplicatiua melancholiæ adurendo humores.

Et periodus eius eſt .xxiiij. horarum.

Quartum genus ſignorum eſt paroxyſmus. xxiiij. horarum.

Et multoties eſt feb. tertiana in æſtate quidem: & fit quartana in hyeme.

Hic ponit canones quorum primus eſt multoties fit feb. tertiana in æſtate & quartana in hyeme humoribus cholericis aduſtis: & per calorem æſtatis in melancholiam conuerſis, poſtea putrefactis in hyeme, ideſt tempore frigido oppilante poros & retinente uapores, qui retẽti ſunt cauſa putredinis illius melancholiæ, quæ eſt genita per aduſtionem.

Et multoties perducunt febres diuerſæ ad febres permixtas, in quibus non eſt ordo propter diuerſitatem reſidui humorum remanentium poſt febres. Cum ergo ſtatus confirmatur ſecundũ cinereitatis additionem, cõfirmatur ſuper quartanã.

Secundus canon. multoties febres diuerſæ ad inuicem compoſitæ ſicut duę tertianæ aut hemitritæus, & ſimiles perducũt ad febres permixtas in quibus non eſt ordo. quia paroxyſmi confunduntur dimittentes ordinem ſuum propter diuerſitatẽ reſidui humoris retenti poſt febres: quia quando febres præceſſerunt, aduruntur humores non æqualiter ſecundum uariationem earum diſpoſitionum: propterea confunduntur paroxyſmi. Cum ergo ſtant, & continuantur ſecundum additionẽ cinereitatis: quia ſunt uerſi in melancholiam, tunc confirmatur ſup quartanam, & faciunt quartanam cum prius feciſſent feb. inordinate vagantes. & iſte eſt ſermo Hippocra. tertio prognoſticorum. ibi febres inordinate & cætera. Et ibi dicit Gale. Cum ergo æquatur ægritudo in omnibus nenis cum uictoria choleræ nigræ, accidit tunc febris quartana.

Et illius quidem quæ eſt a phlegmate aduſto ſunt paroxyſmi longiores: & accidit eis frigus ſecundum plus ſucceſſione aſſiduationis: & eſt ſudor tardior, & vrina groſſior, & durities venarum minor, & fit ſecundum plurimum ſucceſſione febrium phlegmaticarũ. Et illam quæ eſt a ſanguine aduſto antecedunt ſigna ſanguinis, & feb. eius, & rubedo urinæ, & ſignificant ipſam forma, & ætas, & tempus: et fortaſſe erit poſt feb. ſanguineas. & in illa quæ eſt a cholera aduſta eſt pulſus vehementioris velocitatis & frequentiæ: & incipit cum horripilatione, & frigore in carne, & ſiti, & ſudore. Et quandoq; fit ira, & ſudor, & inflammatio et ſignificant ipſam forma, tẽpus, & ætas & quandoq; ſignificant ipſam quòd ipſa ſit ſucceſſione febrium cholericarum.

In parte præſenti ponit ſigna ſpecierum quartanæ & primo quartanæ phlegmaticæ, dicens quod illius quæ fit a melancholia genita per aduſtionem phlegmatis ſunt paroxyſmi longiores. quia propter uiſcoſitatem phlegmaticam tardatur reſolutio in cinericio materiæ paroxyſmantis. ſecundo frigus in principio paroxyſmorum diutius durat eo quòd tarde inflammatur materia propter groſſitiem melancholicam. & eſt ſudor tardior propter eandem cauſam vrina groſſior etiam quam in quartana a melancholia naturali quia rõne humiditatis phlegmaticæ eſt aptum magis diſſolui cum urina, & ratione viſcoſitatis magis remanet febr. cum permixta. propterea urina magis ingroſſatur. Melancholia autem naturalis licet ſit groſſior, non eſt tamen ita apta diſſolui, nec etiam cum eo remanere permixta: ſed potius ſua grauitate terrea petit fundũ: & eſt durities arteriarum minor. & ſuccedit ſecundum plurimum febribus phlegmaticis. Signa ſanguineæ id eſt quæ fit per aduſtionem ſauguinis, rubedo urinæ. item ſignificant ipſam forma & habitudo carnoſa cum colore rubeo, tempus, ſcilicet uer, ætas adoleſcentiæ, & aliquando ſequitur febrem ſanguineam. Signa cholericæ ſunt pulſus multum uelox & frequens, & magis quàm in cæteris: non tamen maior quàm in ſanguinea: & paroxyſmi incipiunt cum horripilatiooe immo & frigore, & rigore propter fugam caloris intus. & ſiti & ſudore citius feſtinante quàm in cæteris, & quandoque adeſt furor, ira, inflammatio: & ſignificat ipſam forma. ſcilicet macilenta cum colore citrino, ætas, ſcilicet iuuentutis, & tempus .ſ. æſtiuum. Item ſuccedit feb. cholerica. Hic non ponit ſigna quartanæ melãcholicæ, qa quatuor prima ſigna gñalia maxime ſibi accomodantur.

Et pulſus in quartana eſt declinis ad duritiem propter ſiccitatem humoris, Ipſe enim trahitur ad interiora, quaſi ipſe eſſet pulſus ſenis, & ad æqualitatem, dum non mouetur: et ſi moueatur, et diuerſificatur pulſus valde propter groſſitudinem ſuperfluitatis: et fit mundificatio eius apparens apud tepo-

rem,

rem,& eſt ſignificatio completa ſuper quartanam. Et multoties accidit in ea diaſtole inæqualis & ſyſtole uehementis neceſsitatis, ſecundum contrarium eius quod eſt in tertiana. Et pulſus quidem quartanæ melior eſt pulſu phlegmaticæ in paruitate, & frequentia: ſed eſt ſimilis ei in tarditate, & apud inceptionem paroxyſmi additur tarditas ſua, & frequentia. & diuerſitas eius eſt maior diuerſitate reliquarum ſebrium: deinde incipit magnificari, & fieri velox & frequens.

Hic ponit quædam ſigna ſpecialia, quia a quibuſdam rebus ſpecialibus ſumpta. primo a pulſu. ſecundo ab vrina. tertio a ſudore. quarto a ſiti. licet aliqua intermiſceat. partes pateot.

In prima parte dicit quod pulſus quartanæ uel in quartana eſt decliuis ad duriciem propter ſiccitatem melancholiæ indurantis arteriam: ipſe enim trahitur ad interiora quaſi ſit pulſus ſenis: quia arteria indurata nó poteſt eleuari, & eſt decliuis ad æqualitatem, quia non multum diuerſus dum non mouetur .ſ. materia ad faciendum paroxyſmum hoc eſt dum nó eſt in principio. & ſi moueatur ſic. ſcilicet in principio paroxyſmi diuerſificatur pulſus valde propter groſsitiem ſuperfluitatis humoris melancholici: & ſit mundificatio eius .ſ. quartanę manifeſte apud teporem. ideſt in die quietis. & in hoc differt a quartana cótinua: ideo ſubdit quòd eſt ſignificatio completa ſuper quartanam. ſcilicet interpolatam. & multoties accidit in pulſu diaſtole inæqualis reſpectu diaſtolis tempore ſanitatis. Sed ſyſtole eſt nehemeotis diuerſitatis: ſed contrarium huius accidit in tertiana. Pro quo notandum quòd licet in omni putrida ſyſtole ſit velocior, & maioris diuerſitatis quàm diaſtole iuata dicta ſuperius, tameo in quartana reſpecto tertianæ plus hoc accidit: quia humor eſt multum groſſus vehementer incitaos ad ſyſtolen, ſed tertiana quia humor eſt ardés ſubtilis eſt econtra reſpectu quartanæ. Et pulſus quidem tertianæ eſt melior. i. non eſt ita paruus nec ita frequens ſicut pulſus phlegmaticæ. Sed dictũ fuit ſuperius in capitulo de phlegmatica. & eſt ſimilis ei in tarditate, qoia quantum facit io feb. phlegmatica ad tarditatem debilitas oirtutis, unde recuperat per frequentiam, tantum facit ad tarditatem pulſus in quartana minor paruitas quàm in phlegmatica: unde per magnitudinem ſiue minoreoi paroitatem recuperat in quo deficit per velocitatem: quare ambo in uelocitate æquantur. & apud inceptionem paroxyſmi additur tarditas ſoa cum frequentia. Qui textus ſi uolumus ſequi Galeo. ſecundo de criſi dicit quòd febr. quartana cum incipit ponit pulſum habentis, quamuis ipſe ſit adoleſcés ſecundum diſpoſitionem eius qui eſt in oltima diſpoſitione ſenectutis, debet ſic intelligi quòd pulſus quartanarii cum incipit eſt tardus, & frequens reſpectu ſui ſani: nam tunc neceſsitas eſt pauca propter frigiditatem humoris, & uirtus eſt debilis quia compreſſa a materia groſſa, & arteria dura inobediés non poteſt ſatisfacere neceſsitati per magoitudinem, & uelocitatem ſatiſfacit per frequentiam: habent eoim pulſum paruum & ſtequeoiem reſpecto ipſorum iuuenum. Et quòd hæc expoſitio ſi bona oſtéditur, quia non poteſt intelligi quòd ſiat tardus & frequés reſpectu pulſus phlegmaticæ: nam ſtatim dixit quòd aſsimilátur in tarditate: nec poteſt intelligi quòd ſiat tardus & frequens reſpectu ſui ipſius & in tempore ſequenti cum ſtatim dicat oppoſitum. nec poteſt intelligi quòd ſit tard' & frequens reſpectu cholericæ aut ſanguineæ, cum de illis hic non faciat meotionem. & ſic eſſet falſum. quare relinquitur ꝙ ſit tardus & freqoens reſpectu ſui ſani. nec hoc alicui debet apparere mirabile nam ſicut ſit paruus reſpectu ſui ſani in principio qoartanæ & etiam phlegmaticæ in quibos eſſet pauca neceſsitas: quid prohibet quòd etiam ſiat tardus, & neceſsitati ſatiſfaciat virtus per frequentiam. Nam phlegmatica & quartana in paruitate pariſicantur. Hic omitto alias expoſitiones, & moltas ambages aliorum quæ magis obſunt, quàm proſint. Deinde dicit quòd diuerſitas eius eſt melior diuerſitate reliquarum ſebrium virtute magis oppreſſa a groſsitie materię & inſtrumento magis duro & inobediente: & in hac diuerſitate pulſationes apparet maiores quàm in phlegmatica. deinde pulſus incipit magnificari, velociari, frequentari aucta neceſsitate, & uirtute non tantum oppreſſa.

Et urina in quartana eſt ſimilium horarum in priuatione digeſtionis propter frigus materiei, & groſsitudinem eius, niſi apud ſtatum bonum. verum diſpoſitiones eius, & colores eius diuerſificãtur: & illud ideo, quoniam melancholia generatur ex humoribus diuerſis.

Hic ponit ſignum ſumptum ab vrina dicens quòd eſt ſimilium horarum io priuatione digeſtionis. i. longo tempore apparet indigeſta propter frigus materiei & groſsitiem eius niſi apud ſtatum bonum id eſt ſalubrem. tunc enim apparet manifeſta digeſtio, ſcilicet in augmento, & complete in ſtatu. Et nota quòd urina in quartana non apparet modo ſubtilis, modo groſſa ſicut io phlegmatica. quia ooo eſt humor tantæ multitudinis, & viſcoſitatis aut heterogeneitatis, ideo nó ſic difformiter mouetur nunc ad oppilationem, nunc ad apertioné oppilationum. verum diſpoſitiooes ex parte modi ſubſtãtiæ & coloris diuerſificantur io urina ſecundum diuerſitatem ſpecierũ melancholiæ, & ſupple etiam aliquando ſecundum diuerſitatẽ temporum: maior tamen vniformitas apparet in vrina quartanæ quantum ad indigeſtionem in principio quàm in phlegmatica propter materiam eius eſſe magis conformem, & vniformiter oppillantem, quàm materia phlegmaticæ. Item maior diuerſitas apparet io vrinis quartanæ cum ſit ex humoribus aduſtis, aut ſeqoens ſebr. inordinate vagantes quàm in quartana de melãcholia oaturali propter maiores diuerſitates in materia illus, quàm in melancholia naturali.

Et de ſignis digeſtionis quartanæ eſt lenitas tremoris: Vrina autem in principio eſt alba ad viriditatem decliuis, cruda, cui non eſt digeſtio. Et poſt principium diuerſificatur eius diſpoſitio, propterea quòd plurimum melancholiæ eſt generatum ex humoribus diuerſis: & eſt apud declinationẽ nigra.

Hic dicit quòd de ſignis digeſtionis materiæ quartanę eſt lenitas tremoris. Contra quia in ſtatu quartanæ rigor & frigus magnificantur ut ſuperius dictum fuit in capitulo de tertiana de iotentione Commentatoris primo epidemia. & Raſis decimoſexto cótinentis. capitulo. de quartana iuxta finem dicit ꝙ poſt prolongationem dierum ſubtrahitur humor, & ſpargitur per membra ſenſibilia. & tunc eſt vehemeos rigor. & hoc eſt booum ſignum in hac febre: ſignificat enim finem digeſtionis in materia.

Dicendum quòd digeſta materia frigus & rigor ſequẽs materiæ frigiditatem, remittitur: quia materia frigida per digeſtionem caleſit. ſequens autem motum materiæ per membra ſenſibilia augetur: & utrunq; de facto poteſt contingere quòd aliquando in ſtatu materia digeſta ſit minor rigor, & aliquãdo maior ſecundum quòd velocitas materiæ in ſtatu plus facit ad intenſionem rigoris, quàm remiſsio frigiditatis ad eius remiſſionem aut ecótra. & aliquãdo rigores principij & ſtatus erũt æquales ut patet ſupra. Vrinam autem in principio aliquãdo eſt alba albedine tranſlucente, & ſubtilis ad uiriditatem decliuis, cruda cui non eſt digeſtio. quę omnia ſiunt propter frigiditatem melancholiæ groſsitiem & oppilationem. vnde hæc omnia maxime verificantur, in quartana a melancholia naturali. in aliis autem factis a melancholiis aduſtis non hęc omnia ita apparent, nec tam din. Et poſt principium diuerſificatur diſpoſitio in vrina. quia coloratur & ingroſſatur ſubtiliata materia, & aperta oppilatione & apparent tunc maiores diuerſitates tam penes modum ſubſtantiæ quàm peoes colores propter, diuerſitates melancholiæ cum plurimum melancholię generentur ex humoribus diuerſis ut dictum fuit ſupra. frequentius. n. ſit permutãdo ex aliis fe. q̃ incipẽdo. & apud declinationẽ ẽ urina eius nigra, materia prędigeſta cũ urina expulſa. nõ credo tñ per vrinã ſolã poſſe cõprehẽdi quartanã ꝑꝑ côueniẽtiam magnam quartanæ cum phlegmatica in urina & maxime in principio. cuius opinionis maxime fuit Gilbertus anglicus primo practicæ capitulo de quartana reprehendens quoſdam inſcios loquaces, qui ſe profitentur cognoſcere omnes ægritudines per urinã, ſicut multi medici lombardi hoc tempore hominũ illuſores, qui ut aiunt omnes ægritudines cognoſcũt per urinam etiam putridam. qui tamen cũ ſunt præſentes, & omnia ſigna conſiderant, pauca cognoſcunt. nam ut dicit magiſter Richardus omniũ doctorũ doctiſsim', & expertiſsimus

aſpiciens

aſpiciens garrulos,& in iudicio vrinarum glorioſos in multiloquio facundos,in ratione exiles & mutos, in urinarum ſuo excellentiſsimo tractatu,cuius doctrinam ſiugularem & nulli comparabilem iu pleriſq; dicit ſe ſecutum his uerbis,probatiſſimus redarguit:quidam garruli,& arrogãtes ultra metam debitam excedunt uarianteq; doctrinam cum tegulis propria autoritate inuentis : ſed deum teſtor , & numina cęli,quia nec cura,nec arte,de conceptione mulieris, nec de epilepſia , nec de quartana potui inuenire cognitionem certam per urinam ſolam.eſt enim fallax nuncius,& æquiuocus.

Et ſudor in quartana eſt plurimus per comparationem ad phlegmaticam & non multiplicatur per comparationem ad alias : & ſitis minoratur in hac febre , niſi ſit a melancholia cholerica .

Sudor in quartana eſt plurimus in comparatione ad phlegmaticam quia in phlegmatica eſt maior oppilatio . Itẽ groſſities phlegmatis & uiſcoſitas magis prohibẽt ſudorem , quàm ſola groſsities melancholiæ,& non eſt multus iu comparatione ad alias,quia aliarum humores ſuut ſubtiliores: verũ in ſanguinea raro accidit ſudor niſi ſit ereticus,& ſimiliter in cauſone.& ſitis minoratur in hac febre in comparatiõe ad alias præter phlegmaticam,niſi pendeat a melãcholia cholerica,in qua ſitis eſt maior quàm in ſanguinea , & forte quàm in certa choleriea.

Cura. Cap LXVI.

Conſideretur in hac ægritudine,an ſit melancholia phlegmatica,aut melancholia ſanguinea , aut melancholia cholerica,aut melancholia melancholica . Deinde rege *unamquanque earum cum eo , quod ei eſt conueniens,de illis quæ dicemus .*

Hic curat quartanam,primo ponit curam eius commonem tam continuæ quàm interpolatæ,licet magis conueniat interpolatæ.ſecundo ſpãliter hanc curam applicat ad continuam.ſecunda ibi. diſpoſitio huius feb.prima in duas.primo ponit curam per medicinas & diætam.ſecundo principaliter ponit cibaria iſtis conuenientia.ſecunda ibi.rectus. Prima iu duas primo ponit unde ſumitur diuerſitas in eura quartanæ . ſecundo proſequitur.ſecunda ibi. uerum in omnibus ſpeciebus . In prima parte dicit. conſideretur iu eura quartanæ an pẽdeat a melancholia ſanguinea,aut a melãcholia phlegmatica , aut a melancholia cholerica,aut a melancholia melancholica ideſt naturali,aut genita per aduſtionem eius.deinde rege unamquanque earum cum eo quod ſibi magis conuenit de illis,quæ dicemus.hic autem uoluit intelligi diuerſitatem curæ ſumptam ex parte temporum per ea quę dicta ſunt in capitulo de phlegmatica . ambo enim communicant in hoc quod non debent adminiſtrari ſubtiliantia,& prouocantia fortia,niſi aliqualiter prædigeſta materia . Et ſimiliter nõ debemus ſoluere regulariter niſi prædigeſta materia:& de hoc etiam aliquid dicet in proceſſu : explicauit autem diuerſificari curam ſecundum ſpecies melancholiæ. quia melancholia magnam diuerſitatem recipit in ſuis ſpeciebus. ſecundum quarum diuerſitatem oportet curam quartanarum diuerſificari cũ oporteat uniuſcuiuſq; quartanę cauſam prius abſcindere .

Verum omnibus ſpeciebus ſuis ſunt iudicia in quibus communicant:& illud eſt quod ipſa minuuntur in principio. quare neceſſe eſt ut attendatur an ſit ſanguis dominans in ea, & proprie quando quartana eſt a melancholia ſanguinea : tunc enim phlebotometur,& extrahatur ſanguis ſecundum quantitatem neceſsitatis : & fortaſſe exigit multitudo eius ut extrahatur de eo res plurima . Et quando nõ eſt neceſſaria phlebotomia,tunc phlebotomia eſt nociua inquantum debilitat , & inquantum educit contrarium melancholia: et inquantum mouet humores ad exteriora .

In iſta parte proſequitur curam : & habet tot partes quot ponit canones : partes patebunt legendo textum .

Primus canon,non in omnibus ſpeciebus quartanæ ſunt iudicia in quibus communicant , & per iudicium intellige aliquam determinatam notitiam,aut electionem aliquid faciendi,aut obmittendi:quorum iudiciorum primum eſt quòd omnes minuantur in principio,ſi adſint conditiones facientes neceſſariam eſſe minutionem,quare in quacunque ſpecie neceſſe eſt ut conſideretur an ſanguis ſit dominans,& proprie quando quartana eſt a melancholia ſanguinea , tũc phlebotometur & extrahatur quantitas ſanguinis neceſſaria:& fortaſſe multitudo exigit ut extrahatur de eo res plurima . Secundo dicit quòd quando nõ eſt neceſſaria phlebotomia eſt nociua inquãtum debilitat,& inquantum educit contrarium melancholiæ . ſcilicet ſanguinem qui ſecundum complexionem cõtrariatur melancholiæ : Item inquantum mouet humores ad exteriora. Notandum quòd minutio ſit ſecundum plurimũ ante alias euacuationes : quia eſt euacuatio magis communis, & ſecurius , & cum minori nocumento,& maiori iuuamento ſit in principio,quàm quando poſtponitur.& per principium intellige tẽpus in quo ęgritudo parum proceſsit,ſicut exempli gratia uſq; ad tres paroxyſmos, & ſit ad minorandum , & ut creſcat proportio uirtutis ſupra reſiduum materiæ.hic autem obſerua cõditiones ſæpe dictas,ꝙ ſcilicet peccet ſanguis, aut melancholia cum ſanguine mixta,& non ſit multum diſtans a natura ſanguinis , quod maxime cognoſcitur ex urina rubea groſſa.& ꝙ virtus,& ætas conſentiunt Secundo notandum quòd tria nocumenta tangit,quando phlebotomatur phlebotomia non exiſtente neceſſaria,quia neq; ſanguis peccet,nec melãcholia eſt ſanguini mixta . Primum quia debilitat ut patet . Secundum quia melancholia ex hoc magis malignatur,quia euacuat ſanguinem,quia melancholiam rectificat cum ſit ſibi contrarius , & hoc etiam notum.

Sed dubitatur de tertio.utrum phlebotomia moueat humores ad exteriora & ratione huius ſit nociua .

Pro ſolutione huius dubij notandũ quòd phlebotomia alicuius venæ trahit materias a locis qui communicãt ad ipſam , & ad uenas ſibi propinquas . Vnde cum uenæ quæ cõmuniter phlebotomantur. cõicent membris intrinſecis, phlebotomia ex ipſis membris intrinſecis,& extrinſecis trahet materias ad venas,quæ phlebotomantur,& ad uenas ſibi propinquas . Ex quibus infertur primo ipſam phlebotomiam conferre in apoſtematibus membrorũ exteriorum minorando & diuertendo materiam ex eis,niſi uena phlebotomata ſit proxima membro apoſtemato.ad ipſum enim traheret materiam,& apoſtema ipſum augeret maxime corpore exiſtente pleno. Secundo ſequitur ipſam nocere in morſibus venenoſorum trahendo uenenũ inferius . Sequitur tertio,ipſam nocere in variolis quãdo pro magna parte materia petiuit exteriora , & ſimiliter nocet in ſcabie,& lepra quorum materia pro maiori parte eſt extra . Cum autem nondum exiuit,aut pauca optime confert:& ideò in lepra,aut ſcabie quando materia iam exiuit nõ ſunt phlebotomandæ niſi uenæ paruæ per cutim ſparſæ,aut ſcarificãdo,aut ſuper eis ſanguiſugas applicando, aut prope .neq: etiam confert phlebotomia in ueneno bibito : trahit enim materias ad hepar & membra nobilia.Confert autem phlebotomia in apoſtematibus membrorum intrinſecorum minorando materiam & diuertendo eam exterius ad uenam phlebotomatam:& confert in quartana quando peccat ſanguis,aut melãcholia eſt ſanguini admixta,quia ſimul cum ſanguine euacuatur melãcholia. nocet autem quũ non eſt ſanguini admixta , quia mouet ipſam extra uerſus uenam quæ phlebotomatur,& facit ipſam magis diſtare a locis a quibus faciliter poteſt euacuari , & cũ hoc nõ euacuat ipſam,ſed potius ſanguinem qui corrigit ipſam. Pro quo ſciendum eſt quòd melancholia pro magna parte continetur in ramis venæ portę per quos defertur melancholia ab hepate ad ſplenem . Item continetur in ſplene, & etiam in uenã chylis,& in venis ſibi proximis:illa.ſ. quæ tranſit cum ſanguine ad nutriendum,quæ autẽ continetur in uena portæ & eius ramis facile poteſt expelli per meſeraicas ad inteſtina cũ meſeraicæ oriantur a uena porta.& illa quæ cõtinuetur in ſplene facile expellitur ad ſtomachũ per uenam quæ defert melãcholiam ad os ſtomachi ad famem excitandam , & facile cum uomitu expellet.illa uero quæ cõtinet in uena chylis facile ꝑ venas emulgẽtes expellit ad renes,& ueſicã & cũ urina educit. Propterea dicit Auic.ꝙ urina eſt nigra quando ſcilicet melancholia cum urina expellitur .nunc autem quando ſit phlebotomia,melancholia trahitur ab alijs locis ad extra ad .uenã quæ

phlebotomatur,& ab ea non fit facilis eius euacuatio,niſi per cutim cum ſudore,aut inſenſibiliter.& hæc euacuatio non eſt apta fieri niſi in longo tempore, unde hæc attractio quamuis faciat eam magis a corde diſtare,tamē magis nocet quàm cōferat faciendo ipſam elongari a uiis ductuum. Ex his facile ſolui poſſunt rationes quæ contra hunc textum fieri conſueuerunt. Viſum autem ex dictis eſt,quomodo phlebotomia materias quæ ſunt exterius trahit intra, & quæ interius trahit extra,& in quibus conferat,& in quibus noceat.

Et ſi oportet vt euacuetur a principio de humore faciente feb.aliquid ad alleuiandum, & mundificandum. Illud enim apud digeſtionem eſt ſecundum quòd innuam ad ipſum.& ſit poſt paroxyſmum per diem.

Hic eſt ſecundus canon de euacuatione cū ſolutiuis dicens ſi oportet propter multitudinem melācholiæ, aut malignitatē eius,aut propinquitatem ad aliquod membrū nobile euacuetur a principio de humore faciente febrem, ad alleuiandum, ut uirtus fiat potentior ſupra reſiduum, & ad mundificandum ſcilicet materias communes quæ in ſtomacho,& in inteſtinis continentur:illud ideſt euacuatio illa apud digeſtionem ideſt cum materia eſt manifeſte, aut complete digeſta ſecundum quòd innuam ad ipſum. ſcilicet tempus in quo erit manifeſte, aut complete digeſta. Secūdo dicit quòd illa euacuatio debet eſſe poſt paroxyſmum per diem.ſcilicet in die tertia a die paroxyſmi,quæ eſt dies antecedens ſequentem paroxyſmum.

Notandum quòd quia quartana communiter non eſt morbus repletionalis,ſicut phlegmatica, debemus ſecundum plurimum tardiores eſſe ad euacuandū in quartana, quā in phlegmatica,& ideo ſecundum plurimum debemus in ea expectare notabilem digeſtionem antequam ſoluamus: ſed in phlegmatica frequenter expectamus ſolam occultam digeſtionem, quæ eſt in principio:attamen in principio quando materia eſſet multa,aut maligna, aut ualde nocens membris nobilibus coacte ſoluimus in principio,quando apparent occulta ſigna digeſtionis,non expectata manifeſta digeſtione. ſed hoc eſt rariſsimum. & tūc melius eſt ut medicinæ eligentes miſceantur cum medicinis lenientibus ſicut unc. ſ. caſ. cum drach. i. ſenæ.&.iij gra.zing. Notandum ſecundo pro declaratione ſecundi dicti quòd duæ ſunt potiſsimæ cauſæ quare in quartana debemus ſoluere die tertia a paroxyſmo & non die ſecunda.Prima quia uirtus debilitata ex præcedenti paroxyſmo eſt magis confortata in die tertia quàm in die ſecunda. Secundo quia materia melancholica eſt magis cumulata in die tertia & præparata pro ſecundo paroxyſmo & magis irritans uirtutem in die tertia quàm in die ſecunda,& ratione huius facilius eſt euacuabilis.

Et non oportet vt fiat prouocatio in primis cum fortitudine.

Hic eſt tertius canon,dicens non oportere fieri prouocationem ſcilicet uiræ in principio ſcilicet cum fortibus. nam iuxta ſuperius dicta oportet ante adminiſtrationē prouocantium fortium præcedere digeſtionem,& notabilem minorationem.

Et oportet,ut adminiſtrentur mollificantia.

Quartus canon. oportet ut adminiſtrentur mollificantia, ideſt humectantia ad materiæ digeſtionem.

Et ſi tibi non videtur bonum vti potionibus, adminiſtra loco earum clyſteria conuenientia: ſed oportet vt ſint lenia; & non conceditur confortatio eorum niſi quando conſequitur ægritudo ſtatum.

Quintus canon, & ſi tibi non uidetur bonum uti potionibus ad aducendum materias communes contentas in ſtomacho,& in inteſtinis groſsis:quia forte æger abhorret,aut non continentur educendæ niſi in inteſtinis groſsis.adminiſtra loco earum clyſteria diuretica:ſed oportet ut ſint lenia. ſed non conceditur ut ſint fortia niſi quando ægritudo conſequitur ſtatum ideſt quando eſt in ſtatu, aut prope ſtatum quo ad digeſtionem.

Hic nota quod clyſteria acuta exigunt digeſtionem cura re gulari.decima ſexta tertij capitu. de cura coliricæ paſsionis.

Et ſi medicus iam præſumpſerit,& ſolutione eduxerit melancholiam in principio,aliquoties ſolutione forti, & prohibuit ægritudinem penitus:ſed eſt rectum ab errore.

Sextus canon & ſi medicus præſumpſerit cōtra canones datos ab auctoribus quòd non debet fieri euacuatio in principio cum fortibus niſi materia fuerit multa aut furioſa, & ſolutione eduxerit melancholiam aliquoties ſolutione forti,& prohibuit ęgritudines penitus:eſt tamen ipſe,uel opus eius rectā ab errore,ideſt ab electione erronea. nam quamuis hac uice ſibi ſucceſſerit quia forte materia erat in uijs ductuum forte in centum caſibus ſibi non ſuccedet:potius ergo ex hac operatione uituperandus eſt quàm laudandus.

Et oportet vt prohibeatur in die paroxyſmi a comeſtione & præcipiatur ieiunium,& prohibeatur ab aqua frigida illa die. Et eſt neceſſarium in reliquis diebus vti carne teiugi aut pulli:in primis teiugi vſque ad tres,vel quatuor periodos deinde pulli,tunc enim pullus eſt melior.

Septimus canon oportet ut prohibeatur in die paroxyſmi a comeſtione,& ieiunet: & eadē die prohibeatur ab aqua frigida,& in reliquis diebus utatur carne teiugi ideſt auicularum,aut pulli:ſed in primis teiugi uſque ad tres aut quatuor periodos deinde pulli, tunc enim pullus eſt melior. Quod in prima parte dicit,intelligi debet conſtante uirtute, & quartanario non exiſtente de illis,qui famē tollerare non poſſunt, de quibus in capitulo de cibatione febricitātium dictum fuit. Communis tamē mos in tempore noſtro eſt ut detur aliquid in declinatione paroxyſmi, uel poſtquam declinauit: obſerua tamen ætatem, & conſuetudinem. prohibetur autem aqua frigida non ſolum in die paroxyſmi ſed in quocunque die ne ingroſſet,& incrudet materiam.Explicuit tamen diem paroxyſmi, quia uidetur hac die magis conuenire ratione æſtus febrilis.

Vltimo notandum quòd quia materia quartanæ in principio eſt amplior, terreſtrior, & magis grauatina uirtutis,nec expectatur criſis de propinquo,& ſtatus eſt remotus.Auicenna potius ordinauit diætam tenuem in principio propter cauſam dictam attendens diſpoſitioni tunc præſenti,ſperans propter longinquitatem ſtatus,quòd poſtquam attenuauit poterit iterum ingroſſare, & poſtea procedere ſubtiliando uſque ad ſtatum.hoc enim modo diætando natura non grauata cibo in principio melius uacabit digeſtioni materiæ: poſtea uirtute reſoluente attendetur cum diæta groſsiori, poſtea iterum ſubtiliabitur diæta ſecundum exigentiam ſtatus.

Et ſit medicina in die paroxyſmi geleniabim confricatum cum aqua calida in die bis,aut ter.ſimuq; drach. iij. geleniabim cum drach.x.ſyrupi acetoſi.

Octauus canon ſit medicina in die paroxyſmi geleniabim. ideſt iuleb, aut zuccarum roſis, uel mel roſ. diſſolutum cum aqua calida.& exhibeatur bis, aut ter in die dando pro uice drach.iij.geleniabim.&c.x.drach.ſyrupi acetoſi ſimplicia mixti.ſcilicet cum aqua calida tantæ quantitatis ut bibi poſsit. Contra quia ſuperius in cura generali putridarum prohibuit aquam hordei in hora paroxyſmi zuccarum, & iuleb. Amplius acetum nocet his qui habent dominium melancholiæ. tertio regiminis acutorum text.commenti. Ad primum dicendum quòd hic potus debet dari in die paroxyſmi, non autem in hora paroxyſmi,niſi forte in declinatione. Dicendum etiam quòd hic potus eſt magis medicinalis, & minus nutritiuus quàm zuccarum & aqua hordei, uel iuleb.propterea in hac mixtione ſit multum de aqua in comparatione ad geleniabim,& ſyrupum acetoſum,& ſic parum nutritiuus,& multum medicinalis.

Ad ſecundum dicitur quòd licet acetum ſit ſecundum complexionem ſimile melancholiæ,& ratione huius augeat, & ſouéat ipſam;ſua tamen malitia rectificatur per zuccarum. Et ſit hic potus bonum digeſtiuum aliquibus diebus in principio; confert enim abſtergendo,& incidendo.

Et tu quidem ſcis quòd quando melancholia eſt cholerica, tunc

tunc oportet ut adminiſtretur in ea quòd ſoluat eam ex genere myrabolanorum, & violæ. Et ſi eſt phlegmatica, oportet vt adminiſtretur in ea aliquod in primis in quo ſit virtus polyp. & epithymi, & ſimilium. Et ſcias quòd aqua caſei eſt bonum vehiculum ei, quod adminiſtratur de virtutibus prædictis. & fortaſſe confert adminiſtratio eius ſolius quando eſt caliditas violenta: nam geleniabin & aqua eius colata cum decoctione ſua forti eſt loco ipſius: proprie quando eſt in ſtomacho debilitas, aut eſt illud quod vincit humor frigidus.

Nonus canon. quòd in melancholia cholerica ſaluatur ſcilicet cum myrabolanis ſcilicet citrinis, & indis & uiolis. citrini enim educunt choleram. nigri melancholiam aduſtã. uiolæ autem ſoluunt choleram, & cum hoc infrigidant, & humectãt, & ad ſoluendum oportet de iſtis dare multam quantitatem. ſed ſi eſt melancholia phlegmatica oportet in primis quando ſcilicet materia non eſt niſi diminute digeſta ſoluere cum uirtute polypodij, & epithymi, & ſimilium ſicut ſene. nam in primis non debemus euacuare, niſi cum medicina debili. per uirtutes ergo iſtarum medicinarum intelligitur aut doſes paruas, aut earum infuſiones, aut decoctiones: Et ſcias quòd aqua caſei eſt bonum uehiculum ideſt bene uehit uirtutes medicinarum ſoluentium melancholiam, quando ſecum permiſcetur ſiue ſolum infundatur cum ea, ſiue corpora earum miſceantur. & forte ipſa ſola adminiſtrata confert quando caliditas eſt uiolenta, & geleniabim & aqua eius colata decoctione ſua forti ideſt quãdo geleniabim multum decoquitur in aqua, & poſtea colatur in loco huius ſcilicet aquæ caſei proprie quando ſtomachus eſt debilis, & dominatur humor frigidus.

Notandum quòd aqua caſei ſiue lactis licet ſit calida & ſicca & ſolutiua humoris cholerici aduſti & mixta cum ſoluentibus melancholiam iuuet ipſius ſolutionem, & optime uehat uirtutem earum contra melancholiam: attamen ratione quarundam partium frigidarum, & humidarum nocet ſtomacho frigido: propterea bonum eſt in hoc caſu ut proprie dominante humore frigido; ſicut melancholia phlegmatica, uice eius capiatur aqua decoctionis mellis roſ. quæ cum hoc quòd confortat ſtomachum, eſt bonum uehiculum medicinarum ſoluẽtium melancholiam.

Et vomitus iterum, & proprie ante cibum, & poſt cibum eſt conuenientior: & proprie in die paraxyſmi, & ante paroxyſmum. & proprie quando melancholia eſt phlegmatica eſt de rebus iuuantibus in ea, & non in principio tantum, immo & in omni hora.

Decimus canon. uomitus ante cibum & poſt cibum eſt ualde conueniens: & proprie in die paroxyſmi maxime quando melancholia eſt phlegmatica, & de rebus iuuantibus in ea, nõ tantum in princio immo in omni hora.

Dubitatur an in die paroxyſmi conueniat uomitus. & arguitur quòd non, quia in die paroxyſmi non conuenit euacuatio. ergo nec uomitus. tenet conſequentia & antecedens eſt Auicen. in capitu. de cura putridarum in generali.

Secundo uomitus accelerare facit paroxyſmum, & facit ipſum acutiorem. ergo non conuenit. antecedens probatur. quia agitat materiam febris, & non educit, & uomitiua ſunt uehementer calefactiua. Tertio medicina ſolutiua uentris non conuenit ante proxyſmum, ergo nec uomitiua. tenet conſequentia, quia nõ apparet ratio diuerſitatis: & antecedens eſt manifeſtum ex communi modo operandi. Quarto melancholici non ſunt euacuandi ſuperius, ſed inferius. ergo quæſtio falſa pro parte affirmatiua. & antecedens ponitur quarta aphoriſmorum aphoriſ. nono melancholicos uero inferius &c.

In oppoſitum eſt hic Auicen. Pro declaratione dubii præmittendum primo uomitum duplici uomitiuo poſſe prouocari, forti ſicut cum elleboro, aut debili, ſicut cum decoctione raphani. Secundo præmittendum quòd in quartanarijs habentibus ſtomachum debilem materiæ phlegmaticæ & aliquando melancholicæ, in eo cõtinentur primo paulatim in ſtomacho congeſtæ, aut aliunde deriuatæ per uiam colligantem os ſtomachi cum ſplene, quæ quamuis nõ ſint materiæ propriæ quartanæ, inflãmatæ tamen a calore feb. fouent quartanam, & augent. Tertio præmittendum materias quartanarum maxime antecedentes in uenis ſplenis, aut ſibi propinquis contineri, & eas pelli ad ſtomachum per uenam colligantem ſplenem ori ſtomachi. Contingens eſt tamen has aut earum partem pulſas ad uenas poſt hepar diſtantes a ſplene in feb. interpolatis moueri extra uenas, in continuis uero moueri de uenis magnis ad paruas. Quibus præmiſsis ſit hæc prima concluſio. nunquam regulariter in die paroxyſmi ante paroxyſmum per uomitiuum forte eſt fortius uomitus prouocãdus: probatur quia illud agitat, inquietat, accelerat paroxyſmum, debilitat uirtutem, quæ iterum futura eſt debilior per paroxyſmum ſecuturum. Secunda concluſio in die paroxyſmi ante cibum, & poſt cibum conuenit uomitus cum leui uomitiuo, probatur. nam ſi corpus de facili uomat ſine præmiſsione cibi, concedi poteſt ad diuerſionem melancholiæ quæ pelli debet ad locum mineræ putredinis, & ad trahendum melancholiam a ſplene ad ſtomachum, & cum uomitu euacuetur. Quod ſi nihil iſtorum fiat, ſaltem materiæ in ſtomacho contentæ fouentes feb. euacuabuntur. Si autem ueniat difficulter melius eſt cibum præmittere, ut uomitus facilitetur. Tertia concluſio uomitus fortis cum uomitiuo forti conuenit in die quietis materia præ digeſta in corporibus aptis uomitui, & conſuetis uomitu purgari maxime natura ipſum tentante. concluſio patet cum per uomitum materia melancholica ſit optime apta purgari, & eſt de intentione Auicen. in parte ſequenti. quarta concluſio quæcunque hora natura tentante uomitum ſiue in paroxyſmo, ſiuẽ in quiete materia digeſta, aut non digeſta eſt adiuuandus ſaltẽ cum lenibus. hæc concluſio eſt de intentione Auicen. in capitulo generali curationis febrium putridarum, & in præſenti parte. Et ex ijs patet ſolutiuo ad duas primas rationes. Ad tertium dicitur ſecundum Gentilem quòd non eſt ſimilitudo de uomitiuo, & ſolutiuo exhibito ante paroxyſmum: quia non potes regulare pharmacum tuum, & dicere agas hoc antequã paroxyſmus ſuperueniat. Nec potes præcipere ut agat in humorem motum, & non in alium, immo aget in totum. Et fiet magna commotio quæ non deberet cum pharmaco concurrere, ſed tutius eſt in die quietis ſolutiuum exhibere: uomitiuũ autem exhibetur cum materia in ſtomacho exiſtit ut ad ipſum attracta educatur, nec aget ulterius. Preterea contra dicta inſtatur quia ſuperius in capitulo curæ putridæ in generali dictũ fuit, quòd in die paroxyſmi non fiat euacuatio gratia cauſæ cõiunctæ, quia illa mouetur motu contrario pharmaci, nam tam uomitiuum, quàm ſolutiuum trahit a circunferentiis ad centrum, & hic dicit Auicen. quòd in quartana fiat uomitus, ut diuertat materiam a parte ſui motus ad ſtomachum, & inteſtina. Reſpondet Gentilis quòd materiæ quæ ſunt diſtantes a ſtomacho non debent, nec forte poſſent diuerti ad ſtomachum, quia illud non fiet ſine forti motu debilitante, & uiolentante, concurrente tamen motu paroxyſmi. ſed motus materierum quæ ſunt prope ſtomachum poſſunt uomitu facto non cum forti pharmaco diuerti maxime quando melancholia eſt phlegmatica. hora autem iſtius uomitus debet eſſe prope paroxyſmum tantum, quia aliqua commotio incipit in materia, & hoc eſt per horam ante paroxyſmum, uel circa: uel forte inchoante paroxyſmo ſecundum quòd tibi uidetur: hoc enim ſit ad educẽdum materias quæ ſunt in ſtomacho, & prope ſtomachum: & quia hora paroxyſmi commouentur, ſunt tunc facilioris eductionis. Ad quartum dicitur quòd melancholia ſuperflue, & & ſecundum totum repleti regulariter, & electiue non ſunt euacuandi cum forti pharmaco ſurſum, deorſum: plurimi melancholia declinante deorſum.

Oportet ergo, vt non laboretur in principio, & in principijs digeſtionis vſq; ad euentum complementi digeſtionis in euacuando ſuperfluitatem cum eo quod calefacit cum fortitudine: neq; cum eo quod exiccat cum fortitudine ex medicina, & dimiſſione ciborum: neq; cum eo quod debilitat ex ſolutione ventris, neq; iterum cum eo quod debilitat in principio ex ſubtiliatione regiminis.

Vndecimus canon. oportet ut non laboretur ſcilicet in principio cum materia eſt cruda: neq; in principiis digeſtionis .i. cum materia eſt occulte digeſta: ſed dimitte uſq; ad cõplementum digeſtionis in euacuando melancholiã cum eo quod calefacit cum fortitudine, ſicut diatrionpereon. nec cum eo quod fortiter exiccat ex medicina ſicut diaſulphur. & ex dimiſsione

ciborum .ſ. nihil exhibendo. neque cum eo quod debitat in paroxyſmo ex ſubtiliatione regiminis ſicut eſt diæta propinqua tenuiſsimæ: quæ eſt nihil dare. quorum concordiam habes in Serapione ſexto breuiarij capitulo decimoquinto de cura quartanæ: quæ dicta ſunt contra quoſdam imperios perſitentes ſe curare omnes quartanas, quorum aliqui parum ante paroxyſmum dant parũ aquæ uitis, aliqui dant tria grana pipis, & febrem augent materiam dilatant, & permiſcentes malum cum bono ſunt cauſa alterius quartanæ. Illi autem qui dant exiccantia ſicut ſulphur reſoluunt ſubtile, & reliquum dimittunt ineptum digeſtioni, & euacuationi. qui uero nihil eibi exhibent, aut modiciſsimum debilitant uirtutem. Qui uero dant medicinas exoluentes educunt humores nõ educendos, agitant, & permiſcent humorem melancholicum cum bono, qui ab eo corrumpitur & componunt quartanam cum quartana, & debilitat uirtutem. Hæc tamen exhibita in declinatione digeſta materia, & minorata frequenter curant quartanam una, aut bina exhibitione.

Et ſcias quòd quãdo incipit quartana in æſtate, aut hyeme tũc oportet vt in potu detur in primis de aqua hordei, & ſecaniabim vt aperiat vias oppilatas propter prouocationem, & conſumatur velociter: & illud eſt poſt periodum antecedentẽ tribus horis, aut quatuor, & cum accidit quartana in hyeme, tunc non eſt modus, vt dentur in potu trochiſci.

Duodecimus canon. & ſcias quòd quando fit quartana in æſtate aut in hyeme, bonum eſt ut detur in primis, id eſt in principijs de aqua hordei & ſecaniabim ideſt ſyrupo acetoſo mellino, aut zuccarino ſimplici, aut compoſito ſecundum exigentiam ut aperiat uias oppillatas, ut materia prouocanda cõſumatur nelociter: & hæc dentur poſt finem periodi per tres, aut quatuor horas. Secundo dicit quòd quãdo accidit quartana in hyeme non debent dari trochiſci: ſunt enim ſtyptici, & ſicci communitet oppilantes, ſed oppilationem maxime uitare oportet. potus autem ſupraſcriptus ex ſyrupo acetoſo cum aqua hordei datur ad humectandum, ſubtiliandum, aperiendũ & ad prouocandum proprie in æſtate ſit zuccarinus cum aqua multa, ſed hyeme mellinus cum aqua pauciori.

Et ſcias quòd res frigidæ, & humidæ facilis digeſtionis, boni chymi ſunt conuenientes huic ægritudini inquantum eſt febris: & ex hoc quòd ſunt contrariæ vni duarum qualitatum melancholiæ, quæ eſt ſiccitas. quare oportet vt adminiſtretur iterum, vbi non timetur nocumentum digeſtionis: & non ſit quantitas ex qua timeatur nocumentum in digeſtione. aut miſceatur cum eis aliquid quod earum frigiditatem temperet, et non minuat earũ humiditatẽ, & iſtæ ſunt res calidæ cũ æqualitate. & alienetur omne frigidũ & ſiccũ. & res frigidæ et humidæ huic ægritudini conuenientes ſunt ſicut endiuia, & lactuca, & melon, & perſica quandoq; . Et non oportet vt deuitentur huiuſmodi, niſi aut propter vehementiam frigiditatis & eſt inuentum ſicut in lactuca, et non eſt inuentũ ſicut in melone dulci: aut propter vehementiam prouocationis perducentis ad ingroſſationem ſanguinis: & illud eſt inuentum in melone dulci. aut propterea quia præparata ſunt ei quod permiſceat putredinem: & illud eſt inuentum in perſicis: et oportet ut obſerues huiuſmodi. Cibi vero calidi cum æqualitate, cum additione in humiditate ſunt iuuantes ualde, & proprie cum volunt æquationem caliditatis eorum, ubi non diligitur vt per ea fiat iuuamentum ad digeſtionem cum frigidis & humidis, ſicut commixtio ficuum cum endiuia. & non eſt malum in primis ſumere ea in quibus eſt ſalſedo, & acredo, & inciſio cum non timetur crementum caliditatis: in fine autem ægritudinis non eſt excuſatio illius.

Decimustertius canon, & ſcias quod res frigidæ & humidę facilis digeſtionis, boni chymi ſunt conuenientes in cura huius ægritudinis inquantum feb. conueniunt etiam ratione cauſæ in hoc quòd contrariantur ſiccitati melãcholiæ: ſed oportet ut hæc adminiſtrentur ubi non timetur nocumentum digeſtionis: quia frigida debilitãt digeſtionem, nec ſint in multa quantitate propter eandem cauſam: aut ſi timeatur eorum frigiditas miſceatur cum eis aliquid quod temperet eorum frigiditatem & non minuat humiditatem: iſta autem ſunt remiſſe calida, & uitetur omne frigidum & ſiccum. Et res frigidæ & humidæ conuenientes patientibus hanc ægritudinem ſunt ſicut endiuia, lactuca, melon, & perſica. quandoque non debent hæc uitari niſi propter uehementiam frigoris, ſicut in lactuca quæ eſt frigida in ſecundo: & non eſt in melone dulci bene penpaſato. aut aliquando uitantur iſta propter uehementiam prouocantis perducentis ad ingroſſationem ſanguinis, eductis partibus ſubtilibus & remanentibus groſsis, & illud ſcilicet prouocatio eſt inuentum in melone dulci, maxime quando comeditur cum ſeminibus ſuis partibus ſibi proximis, competeret etiam cum ſeminibus ſuis melancholia digeſta. Perſica autem ſibi conueniunt ſi decoquantur, aut ſi dentur conſuetis infuſa in pauco uini puri, quod rectificat ipſa in capitulo de perſicis, & chryſomelis. Cibi uero calidi non multum ſed notabiliter humidi iuuant ualde, & proprie cum uolumus moderate calefacere ſicut in melancholia fęcali, & in melancholia phlegmatica, & in ſumma in omni ſpecie melancholiæ quã non intendimus digerere cum frigidis & humidis, ſicut eſt melancholia cholerica, melancholia ſanguinea, & melancholia genita per aduſtionem melancholiæ melancholicæ: In ijs enim conueniunt frigida & humida: exemplum calidorum & humidorum ſicut ficus cum endiuia, iura pinguia, pulli bene pingues, & ſimilia. Subdit tamen quòd non eſt malum in principiis ſumere ea in quibus eſt ſalſedo, & acuitas, & inciſio cum non timetẽ caliditas ſuperflua ſicut in melancholia naturali, & phlegmatica. In fine autem ægritudinis non eſt excuſatio ab ea ſcilicet ſalſedine, & acuitate. Notandum quòd iſta ſalſa ſunt ſicut almuri, acuta ſicut ſinapis, inciſiua ſicut acetum, conueniunt a principio aliqua digeſtione apparente, nam rectificant ſtomachum, præparant materias, & quandoq; eis utimur ad uomitũ digeſta materia, & minorata, iis utimur copioſius ad finiendũ, & reſoluendum materias.

Et trochiſci de abſinthio iuuatiui ſunt vſque ad finem ægritudinis.

Decimusquartus canon. trochiſci de abſinthio conueniunt a manifeſta digeſtione uſq; ad finnem ægritudinis: quia ſunt aperitiui, & confortatiui. tempore tamen noſtro his non utimur, ſed aliqua confectione eiuſdem intentionis loco eorum, ſicut aromatico ro. electuario regum & ſimilibus.

Et de illis quibus fit iuuamentum eſt ceſſio in aqua calida dulciante cibum omni die, & balneatio quæ humectat, & non facit ſudare, neque excitat caliditatem: & continuatio delitiarũ, & quietis et abhorrere exercitiũ, & motus corporeos & animales.

Decimuſquintus canon & de iuuantibus eſt ſeſsio in aqua calida dulci ſtomacho ieiuno, & balneatio quæ humectat, & non facit ſudare nec excitat ad caliditatem, & continuatio deliciarum, & abhorrere exercitium, & motus corporeos, & animales. Notandum quòd a principio non digeſta materia conceditur balneum paruæ moræ ad humectandũ, & poros dilatandum. digerit enim materiam melancholicam, & non agitat, neque per corpus eam fluere facit. ſed digeſta materia & minorata cõuenit balneum longioris moræ ad reſoluendum. ideo in principio motus abhorremus corporeos, & animales qui magis in fine conueniunt.

Et omnes iſtæ febres indigent humectantibus. & diuerſificantur in quantitate infrigidationis, & calefactionis. & neceſſitas ſua qua indigent exiccatiuis, eſt propter illud quod eſt in eis de virtute inciſionis, & abſterſionis, & ſolutionis, & non propter exiccationem.

Decimusſextus canon, & omnes iſtæ febr. indigent humectantibus, & diuerſificãtur quantitate calefactionis, & infrigidationis. cauſa autem quare indigent exiccatiuis, non eſt propter exiccare, ſed quia in ſicco eſt uirtus iciſionis, abſterſioni & ſolutionis, quibus indigetur in hac ægritudine.

Et oportet vt obſeruetur ſtomachus cum emplaſtris bonis confortantibus, quæ ſunt inter virtutem caliditatis, & ſubtilitatem eius ſecundum quòd exigit diſpoſitio, et obſeruetur ſplē & hepar, & regantur vt non indurentur, & apoſtementur.

Decimusſeptimus canon. & oportet ut obſeruetur ſtomachus cum emplaſtris confortantibus, quæ ſunt inter fortem caliditatem, & remiſſam ſecundum exigentiam diſpoſitionis, & obſeruetur ſplen, & hepar, & taliter regantur ut non indurentur, & apoſtementur. Cauendum eſt itaq; a groſsis. & uiſcoſis, & utendū eſt ſubtiliātibus, inciſiuis, abſterſiuis, & aperitiuis.

Et fortaſſe eſt neceſſarium ad prouocandum vomitum vti aqua raphani cum ſemine ſuo, quæ miſceatur cum ſyrupo acetoſo. Et fortaſſe iuuatur cum anteceſſione comeſtionis ſiclæ, et eius quod ſalitum eſt de piſcibus, et ſinapis, et his ſimilium ante ipſum. Et adiuuatur poſt illud cum potu aquæ multæ: deinde fiat ſucceſſio cum ſyrupo acetoſo, et euomat. Et de illis quæ conferunt ei eſt, vt ſumat ipſum in die paroxyſmi, deinde euomat ſuper ipſum, & ſecuritatem facit a nocumento febris quod eſt propter frigus, & rigorem et acuitatem febris. ſi ſumat allia, et mel, et bibat ſyrupum acetoſum mellinum, et impleatur cibo: Deinde ſumat aquam calidam, et euomat. Cum ergo conſumitur paroxyſmus, cœnet rem paruam, & balneetur in mane. Et ſi ſumat ante paroxyſmum quinque horis cibum, ut euomat, fortaſſe iuuabit illud, licet non euomat. Et vomitus ante paroxyſmum quicunq; humor ſit, aut alleuiat paroxyſmum, aut eradicat ipſum.

Decimusoctauus canon de vomitu, & fortaſſe neceſſariū eſt ad prouocandum uomitum uti aqua ſcilicet decoctionis, aut expreſsionis raphani cum ſemine ſuo, quæ miſceatur cum ſyrupo acetoſo zuccarino, aut mellino: expreſsio tamen raphani eſt fortior quàm decoctio: & ſimiliter ſemen raphani eſt fortius quàm radix eius & fortaſſe iuuatur uomitus, & facilitatur prius comedendo bletum, & aliquid ſalitum, piſces ſcilicet, ſinapim, & ſimilia antequam uomitiuum detur, & bibendo multam aquam. & poſt hanc comeſtionem & potum ſcilicet per horam detur ſyrupus acetoſus cum aqua raphani. Secundo dicit quòd de illis quæ conferunt ad uomitiuum eſt, ut ſumat uomitiuum in die paroxyſmi deinde euomat. Et tertio dicit ꝙ ſecuritatem facit a nocumento ſequente frigus, rigorem, & acuitatem eius ſcilicet rigoris, ſi primo ſumat allia, & mel, & bibat ſyrupum acetoſum mellinum & impleatur cibo, deinde ſumat aquam calidam, & euomat. Quarto dicit quòd cum cōſumitur paroxyſmus, cœnet rem paruam, & ſi ſumat ante paroxyſmum quinq; horis cibum, & euomat, fortaſſe iuuabitur ualde licet etiam non euomat, quia nutrietur ex cibo ſumpto. Quinto dicit quòd uomitus ante paroxyſmum, quicunq; humor ſit, alleuiat paroxyſmum aut eradicat quando materia ꝓpria eſt pauca, & propiqua ſtomacho, uomitu enim educitur.

Et de regimine bono eſt, quod ieiunet in die paroxyſmi ſi non eſt quod prohibeat: et non ſumat cibum donec conſumatur paroxyſmus. et ingrediatur balneum die ſecundo: ſi quidē fuerit digeſtio ſecundum deſcriptionem. et ſi non fuerit digeſtio non fiat in eo niſi effuſio aquæ calidæ quantitate quæ delectat corpus, et humectat, minus quàm vt perueniat ad hoc vt liquefiat ex ea humor. Et in die tertio adminiſtretur vomitus propter illud quod ſuperfluit de cibo, et quòd reſoluit et ſubtiliat vt balneum. quāuis oporteat vt adminiſtretur vomitus in die paroxyſmi iterum.

Decimusnonus canon de regimine bono eſt, ut ieiunet in die paroxyſmi niſi ſit aliquid quod prohibeat, ſicut eſt ætas, aut timor caſus uirtutis, & nō ſumat cibum niſi finito paroxyſmo: & ingrediatur balneum ſcilicet in die ſecundo ad reſoluendū reliquias materierum. Quod ſi materia fuerit digeſta fiat balneum ſecundum diſpoſitionem ſupple ordinatā tranſeundo ꝑ caſas ut deſcribitur ſecunda primi. & trahendo ſufficientem moram in eo. & ſi materia non fuerit digeſta non fiat niſi effuſio aquæ calidæ quantitate quæ delectet corpus, & humectet. & non perueniat ad hoc ut liquefiat per eam humor. & in tertio die qui eſt ante paroxyſmum ſequentem adminiſtretur uomitus per illud quod ſuperfluit de cibo. ſuſpicandum eſt enim quòd ſtomachus habeat aliquas ſuperfluitates per indigeſtionem multiplicatas, & balneatio aliquas materias calefacit, & mouet ad ſtomachum. & hoc eſt præceptū Raſis. decimooctauo continentis capitulo de quartana auctoritate Conſtantini. Dicit enim, Quare uero balneum ſpargit ſuperfluitates ad ſtomachum &c. neceſſarius eſt uomitus in tertia die. non tamen uult Auic. propter uomitum factum in tertia die, ut exeu ſeris a uomitu quartæ diei, quæ eſt dies paroxyſmi.

Quod ſi melancholia fuerit ſanguinea iuuabitur cum phlebotomia ex baſilica, deinde per euacuationem ſubtilem cum eo in quo ponuntur de mundificantibus ſanguinem, ſicut virtutes ſuchaba, bedeoard, et polypode, et fumiterræ, et mirabolanorum Kebul. et hoc quidem genus velociter recipit curationem. Et ſi fuerit melancholia cholerica, tunc tibi ineſt vt adminiſtres infrigidationem et humectationem vltimas ex medicinis et cibis. et adminiſtra aquā temperatam ſedendo in ea et abluendo: et fiat lenificatio naturæ in principio cum eis, quæ ſunt ſicut illud quod fit ex violis. et quod fit ex aqua caſei cum virtute polypo. aut ſyrupus acetoſus cum epithymo. et ſyrupus roſa. et aqua lubleb. et caſ. fiſt. At vero ſolutio eius integra ſperatur poſt. xx. dies: quoniam digeſtio apparet in eo ſcilicet quando materia eſt melancholia cholerica. deinde fiat gradatio ad illud quod ſubtiliat, et incidit. Et ſi neceſſaria eſt rectificatio ſtomachi. tunc fiat cum iunctionibus, et oleis et epithimatibus quæ non pertranſeant virtutem chamæmillæ abſinth. et meliloti, et ſimilium. Et ieiunium plurimum vſq; in die periodi: et quandoq; iterum eſt ex eis, quæ non conueniunt ei. et ſi ſit vt in die periodi ſufficiat eis de cibo parum modicum. Et de mundificantibus iuuantibus ſunt ea, in quibus eſt decoctio myrabol. et in epithymi, et ſene in ſyrupo acetoſo in quo decocta ſunt violæ. et fortaſſe ſumitur in potu ante in eo aſſa in ieiunio proprie in die paroxyſmi, et euomat ipſum ſi nauſeat cum anima eius. Et ſi fuerit melancholia phlegmatica redeat ad ſyrupum acetoſum mellinum cū aqua apij et fœnic. et ſimilium. Et ſi neceſſaria fuerit lenificatio miſceatur cum eo in principio virtus turbit, et polypodij. et fiat gradatio pauca ad virtutē agar. et fiat vt vomat cum ſyrup. acetoſo mellino de ſemin. et his ſimilibus vſq; quo incipiat digeri. et fiat vaporatio ſtomachi et eius emplaſtratio cum eo quod eſt fortius, ita ut cum dactylis et ficubus et ſimilibus. et ſimiliter iunge ipſum cum oleis calidis perueniendo vſq; ad oleum de coſto. et fortaßе eſt neceſſarium in eo pruocare vomitum cum ſy. acetoſo, et ſit in eo virtus ſinapis, et ellebori albi. Immo fortaſſe eſt neceſſarium vt in potu detur elleborus cum diſpoſitione ſua cum non timetur debilitas diſpoſitionis virtutis. Et ſi fuerit melancholia melancholica pura de genere ſæcis ſang. tunc rectificatur ſolutio eius in primis cum aqua lubleb, et penide, eſt conueniens adminiſtratio geleniabim mellini, et zuccarini. et in fine eius euacuetur cum eis quæ ſunt ſicut decoctio myrabol. cit. et nigrorum. et fumit. et paſſul. Cum ergo ægritudo digeſta eſt tunc bonum eſt phlebotomare ex baſilica. et adminiſtretur vomitus ſuper cibum cum fortitudine, aut leuiter ſecundum horam, et neceßitatem. Et oportet vt aſſiduet ipſum, quoniam eſt radix ad euacuationem cum medicinis, et clyſteribus fortibus. et medicinæ quæ adminiſtrantur in huiuſmodi hora ſunt epithymum et polypo. et agari. et ſticados et lapis armenus, et lapis lazuli abluti, et non abluti, et ſuccus foliorum centaureæ cum ſyrupo mellino.

Hic ſpecialius ponit curam ſecundum unamquamq; materiam. ſecundo ponit curam faciendam poſt euacuationes factas poſt digeſtionem. tertio deſcribit multas medicinas. ſecū da ibi. & habeas conſilium: tertia ibi. de trochiſcis. Prima in quatuor ſecundū quatuor ſpecies melancholiæ facientes quartanas. partes patent. In prima parte dicit ꝙ ſi melancholia fue

rit ſanguinea ideſt ſanguini admixta oel ex ſanguine facta propinqua tñ naturæ ipſius, iuuabitur cũ phlebotomia ex baſilica dextra ſi bepar fuerit cauſa ut per caliditatẽ eius ſupfluã ſanguis in melancholiam conuertatur. Si autem ſplen eſſet tumidus, & melancholia repletus, phlebotometur baſilica ſiniſtra. deinde iuuabitur per euacuationem ſubtilem. i. leuem cũ mundificantibus ſanguinem, ſicut ſolutiuum in quo ſunt virtutes ſuchaha, bedeoard, polypodii, fumi terræ, myrabolanorum Kebulorum. Vltimo dicit quod illud genus ſcilicet quartana ſanguinea velociter curatur in comparstióe ad phlegmaticam & fœcalem. Dixit autem deinde quòd neceſſariis exiſtentibus phlebotomia & ſolutione uentris inchoandum eſt a phlebotomia ſecundum plurimum, quarta primi capitulo quarto. Mundificant autem ſanguinem quęcunq; extrahunt ab eo humores inficientes ipſum, & quæ faciunt citius ſubſtantiam claram, & illuſtrem quæ ſunt iſta, & eorum uirtutes. Nota ex ſæpe dictis licet myrabo. Kebnli euacuent plus phlegma, tamen etiã euacuant melancholiam. Quod ſi fuerit melancholia cholerica adminiſtra notabiliter infrigidantia, & humectantia ex medicinis, & cibis, & ſedeat in aqua temperata, & balneetur in ea· eſt enim cęteris calidior. vnde omnia quę adminiſtrantur, debent eſſe magis frigida, aut minus calida potentia, aut actu. & leniſicetur nenter in principio cum decoctione facta ex uiolis, & polypodio & aqua caſei. Et adminiſtretur ſyrupus acetoſus cum epithymo: aut ſyrupus roſ. cum iuleb, & caſ. fiſtul. hęc .n. infrigidant, & uentrem leniunt. & duo prima ex his aliqualiter ſoluunt melancholiam. conueniunt igitur duo prima cum aliqua appareat digeſtio: ſed illa conueniunt ab initio aut ſolutio eius intergra ſcilicet cum medicinis fortioribus præparatur poſt duos dies quando materia eſt cholerica, tunc enim eſt cõplete digeſta: citius enim digerit quàm phlegmatics & fœcalis. Sed de ſanguinea forte eſt dubium. Deinde ſcilicet poſt minorationem fiat gradatio sd ſubtiliantia, & incidentia: & quanto ms gis procedit digeſtio, & minoratio tanto cum fortioribus eſt ſubtiliandum, & incidendum. Et ſi neceſſaria fuerit ſtomacho confortatio fiat cum unctionibus ex oleis, & epithematibus quæ non pertranſeunt uirtutes chamæmillæ, & abſinthii, & meliloti, & ſimilium quæ ſunt calida in primo gradu. & ieiunium plurimum in die paroxyſmi quandoq; non conuenit, immo in die paroxyſmi detur in cibo parum. nam corpora quæ incurrunt quartanam cholericam ſunt aptiſsima reſolui, & multum apta lædi ex ieiunio. Et de mundificantibus eſt decoctio myrabolanorum ſcilicet indorum, & epithymi, & ſenę cum ſyrupo acetoſo in quo violæ decoctæ ſint. ſoluit enim melancholiam cholericam. & fortaſſe ſumitur in potu ſcilicet nomitiuũ aliquod in quo ſit aſſa ſtomacho ieiuno proprie in die paroxyſmi. & euomit ipſum ſcilicet vomitiuum cum humoribus exiſtentibus in ſtomacho ſi nauſeat anima, ideſt os ſtomachi eius: cum enim os ſtomachi nauſeat maxime conuenit nomitioum: bonum tamen eſt cum ſit notabiliter calidum cũ aliquo frigido temperaretur ideſt cum aqua hordei. Quod ſi melancholia fuerit phlegmatica redeat ad ſyrupũ acetoſum mellinum cum aqua fœniculi, apij, & ſimilium ſubtiliantiũ & aperientium. Dicit autem redeat, quia iſta digeſtiua ſuperius poſita fuerunt in phlegmatica. His tamen non eſt ntendum niſi aliqualiter digeſta materia & minorata, ſed in principio utẽdum eſt oxymelle cum aqua zuccarata pro digeſtiuo, poſtea ueniendum eſt ad hoc. Et ſi fuerit neceſſaria lenificatio ideſt lenis ſeu leuis ſolutiuo miſceatur in principio cum eo ſcilicet ſyrupo acetoſo mellino virtus ſolutius phlegmatis ſicut virtus turbit & polypodij, & fiat gradatio parua ad virtutẽ agarici. Contra quia agaricus eſt debilior quàm turbit: Dicendum inſtantiam concludere niſi doſis agarici augeatur in compsratione ad doſim turbit. & forte agaricus ſolus eſt fortior quàm aggregatum ex polypodio & turbit cæteris paribus, & ex parte quantitatis. Nam aggregatum ex intenſo & remiſſo eſt minus intenſum quàm ſolum intenſum ut patet in quæſtione noſtra de compoſitione medicinarum. & fiat vt vomat cum ſyrupo acetoſo mellino de ſeminibus, & ſimilibus ſicut radicibus ſubtiliantibus uſquequo incipiat digeri manifeſtius. Nam cõplete digeſta materia erit opus fortioribus medicinis uomitiuis. & ſit vaporatio ſtomachi, & eius emplaſtratio cum magis calidis, quàm illa quæ conueniunt in quartana cholerica, ſicut cum ficubus, dactylis, & ſimilibus peruenientibus uſque ad ſecundum, uel tertium gradum. Vnde ſubdit quòd vngatur ſtomachus cum oleis calidis vſque ad oleum de coſto. Et fortaſſe eſt neceſſarium pronocare vomitum cum ſyrupo acetoſo in quo ſit virtus ſinapis, & ellebori albi quando ſcilicet phlegma ex quo genita eſt melancholia fuerit valde groſſum, & uiſcoſum. immo fortaſſe eſt neceſſariũ quòd detur elleborus cũ diſpoſitione ſua ideſt ſubſtantia, cum non timetur debilitas uirtutis. Meſue tamen in capitulo de ellebero iubet album uitari quia præfocatiuus eſt, ſi ergo detur, non detur niſi in parua doſi ſcilicet circa. ʒ. s. Et ſi fuerit melancholia quæ eſt fęx ſanguinis pura, quia non alteri humori admixta. Et ſub hac compræhenditur melancholiæ cura genitæ ex melancholia fœcali per aduſtionem, fiat ſolutio in principio cum aqua lubleb quæ lubleb eſt ſpecies uolubilis, de qua ſpecie dictũ eſt, & penidija ad leniendum, & educendum quæ in ſtomacho, & in inteſtinis continentur. & tunc eſt conueniens adminiſtratio geleniabin ideſt conditi de roſis cum melle, aut zuccaro ad ſtomachi confortationem, & lenitionem quandam ratione mellis & roſ. recentium. & in fine ideſt in proceſſu euacuatur cum decoctione myrabolanorum citrinorum, & nigrorum. fumi terrę & paſſularum partim ad leniendum, partim ad educendum materiã aduſtam. Cũ ergo digeſta eſt ægritudinis materia, fiat phlebotomia ex baſilica dextra, aut ſiniſtra ſecundum exigentiam. Et hic nota quòd phlebotomia aliquãdo negatur in principio quę conceditur in proceſſu quando materia per digeſtionem ſubtiliſta eſt admixta ſanguini, & tũc urina efficit rubea groſſa. Et hoc dictum eſt. quarto primi capitulo de phlebotomia. & a Gal. in libro de phlebotomia. Et adminiſtretur uomitus ſumpto cibo fortis aut debilis ſecundum horam, quia in principio aut parum digeſta materia leuior. ſed magis digeſta fortior: & neceſsitatem maiorem aut minorem ſecundum ꝙ melancholia eſt maioris quãtitatis, aut minoris, & difficilius, aut facilius educibilis a ſplene ad ſtomachum. Et oportet ut aſsiduet vomitum quoniam eſt radix in curatione quartanæ: & aſſiduet etiam euacuationem cum medicinis, & clyſteribus fortiter exoluentibus. Medicinę autem quæ adminiſtrãtur in hac hora ideſt in ſtatu digeſtionis ſunt epithymum, & polypodiũ, agaricus, & ſtichados. & lapis armenus, & lapis lazuli ablutus, & non ablutus. & ſuccus foliorum centaureæ cum ſyrupo mellino. i. melle roſ. aut oxymelle. & fortaſſe eſt neceſſarius elleborus niger: melius tamen eſt quòd iſtæ medicinæ ſint correctæ & conſolatæ ſecundum quòd expedit ſicut docet Meſue in propriis capitulis.

Vbi phlebotomia expectat digeſtio.

Et fortaſſe infunduntur in cholerica ſene, & fumus terræ, cum epithymo in ſyrupo acetoſo.

Hic incidenter ponit ſolutiuum conueniens in melancholia cholerica. & dicit quòd ſyrupus acetoſus in quo fuerint infuſa ſene, fumus terræ, epithymum. facta bona expreſsione cõuenit, etiam ſi horum ſubſtantia detur, cum ſyrupo acetoſo.

Deinde habeas conſilium tunc apud euacuationem, & da in potu phlegmaticæ & melancholicæ ex ea theriacã & mithridatum, & medicamen de aſſa, & ſulfur, & piper ſolum bibatur in aqua. Et de illis eſt ſinapis quæ adminiſtretur nõ aſsidue, immo in omnibus tribus diebus et in primis, et ante illud in ſpatio longiore. & ſimiliter diapepereon, & ſimilia illi de electuarijs. et non feſtines cum aliquo horum ante digeſtionẽ. Nam ſi tu dederis in potu theriacam, et ſimilia illi in primis compones quartanam cũ quartana: et fortaſſe attrahes ægritudines alias, et proprie in hyeme. Et ſi in fine eius neceſſaria fuerit phlebotomia, aude ſuper eam.

In hac parte ſuperius diuiſa curat quartanam poſt complementum digeſtionis, & notabilem euacuationẽ. & habet duas partes. in prima facit quòd dictum eſt. in ſecunda ponit curam Gal. ſecunda ibi. Inquit Gal. In ſecunda parte dicit deinde habeas conſilium apud euacuationem .i. poſt euacuationem, non tamen multum diſtanter, & da in potu phlegmaticæ & melancholiæ theriacam & mitridatum, & medicameo de aſſa, & ſulfur & piper ſolũ bibatur in aqua. Et de illis eſt ſinapis quæ nõ adminiſtratur quotidie, immo in omnibus tribus diebus ſemel. & adminiſtratur in primis. i. ante oẽs medicinas hic di-

ſtas. uult enim quòd ſinapis præparata qualiter præparatur, cũ ſit moſtarda, poſsit dari ante medicinas. iam dictas cum ſit minus calida cæteris: non tamen debet dari tuoc niſi in tribus diebus ſemel & ante id ideſt antequàm ſit facta euacuatio multoties iterata in ſpatio longiore. ſicut exempli gratia omnibus quatuor diebus ſemel. nam quanto materia eſt magis digeſta ideſt magis minorata huiuſmodi fortiter calefacientia frequentius, & in minori quantitate dari poſſunt: & inter huiuſmodi fortiter calefacientia debemus incipere a minus calefaciente ſicut eſt moſtarda inter has, & ſimiliter dandũ eſt diatrionpeperon. Secundo dicit quòd non feſtines cum aliquo iſtorum ante digeſtionem. nam ſi dederis in potu theriacam, & ſimilia illi in primis cõpoões quartanam cum quartana, & fortaſſe attrahes ægritudines alias ſicut febr. cholericas & hecticas & ſimiles ſequentes inflammationẽ, et materię diſſolutionem & proprie in hyeme: quia in ea propter pororum oppilationem, uapores a materia calefacta eleuati non poſſunt educi. nec etiam ipſa materia ſudore educitur, & retẽta auget feb. quæ tempore calido poris apertis educetur.

Tertio dicit quòd in fine eius ſi neceſſaria fuerit phlebotomia aude ſuper eam, quæ neceſsitas poteſt eſſe propter inflammationem ſanguinis, & ebullitionem ſequentem huiuſmodi calidorum adminiſtrationem. Et ex ijs infertur quoſdã profitentes ſe curare omnem quartanam cum huiuſmodi calidis, ſudorem prouocantibus, non habere conſilium, de quo hic loquitur Auicen. cum indifferenter exhibeant huiuſmodi calida in omni ſpecie quartanæ, & omni tempore ipſius tam tempore calido, quàm frigido, cum Auic. huiuſmodi ſolum exhiberi præcipiat in phegmatica, & melancholia, & complete digeſta materia, & pro magna parte minorata, & non hyeme. illis ergo plurimum accidit quod componunt quartanam cum quartana, & interdum ægros interimunt. hæc autem ſecundũ Auicen. miniſtranda eſſent tempore quietis. Si tamen uelles facere aliquam experientiam quam uidi ſæpe ſuccedere, aliquod iſtorum exhibe inchoante paroxyſmo ſcilicet. ʒ.i. aut.ij. theriacæ aut mithridati cum maluatici.unc.ij. aut.iij. ʒ.iij. diatrionpeperon cum maluatico. & poſtea ipſum pannis bene cooperias, ut ſudet. uidi enim ſæpe ipſos in bina, aut trina exhibitione fore ſanatos.

Inquit Galenus ſanaui gentem plurimam a quartana ita. Dedi eis in potu poſt digeſtionem ſolutiuum. deinde dedi eis in potu ſuccum abſinth. dedi eis in potu theriacam & dico quod aſſa, & piper ſingularia ſunt iuuatiua ualde quando apparet digeſtio. & peruenit ſtatus. Et ciba illum ſabane, & elbune & kenienli, capparis, & ſinapis, & almuri, & omnibus in quibus eſt virtus ſolutiua cum fortitudine. & fortaſſe erit tibi neceſſarium vt des ei in potu poſt quadraginta dies omni mane quantum eſt nabaca vna de eis quæ ſunt ſicut medicameo de aſſa, & omni ſero ſimiliter, cum febris non fuerit acuta, & materiei radix non fuerit cholerica.

Hic ponit curam Galeni dicens ſe ſanaſſe plurimos a quartana hoc modo. Dabat eis primo in potu poſt digeſtionem ſolutiuum & poſt ſolutiuum ſuccum abſinthij, deinde poſt illum theriacam. & ſubiungit quòd aſſa & piper ſunt ſingularia ideſt quodlibet de per ſe ſunt iuuatiua ualde quãdo apparet digeſtio & prouenit ſtatus ſcilicet quo ad digeſtionem. & ly prouenit eſt præteriti perfecti temporis, & ciba eum ſabane, ideſt cibatione facta ex piſcibus ſalitis, nucibus, ſpeciebus, & oleo & elbune ideſt alio ſimili cibo facto ex carnibus ſalſis, & Keniculi de capparibus, ideſt condito de capparibus, & ſinapis ideſt moſtardæ, & almuri quod eſt ſalſamentum ſæpe dictum, & omnibus in quibus eſt uirtus ſolutiua ideſt reſolutiua fortiter, & fortaſſe erit tibi neceſſarium ut des ei in potu poſt quadraginta dies ſcilicet quando materia eſt complete digeſta, & minorata quantum eſt nabaca, que eſt eiuſdem magnitudinis cuius eſt granum uuæ, de eis quæ ſunt ſicut medicamen de aſſa etiam omni ſero cum febris non fuerit acuta, & radix materiei eius non fuerit cholera. Fere omnia hæc Galen. dicta ſunt conformia dictis Auicen. ſed magnam excellentiam ſucci abſinthij in quartana non intelligo.

Et de trochiſcis iuuatiuis in hac hora & apud declinationem ſunt trochiſci ſecundum hunc modum. Recip. ſucci eupatorij & croci amborum ana pondus drach. iij. ſcolopendriæ, ariſtolochiæ & lacca, & reubarbari, & ſpodij omnium ana. drach. v. & ſeminis acetoſæ & ſeminis portulacæ, & roſarũ, & ſpicæ, & ſeminis cuſcutæ, & ſeminis aniſi, & apij, & radicum capparis, & granorum alben, & ſeminis fœniculi omniũ ana. drach. iiij. conficiantur cum aqua apij, & fiant trochiſci, & dentur in potu cum aqua fœniculi & enduuiæ & cuſcutæ, & hæc quidem medicina iuuatiua eſt modis pluribus.

Hic deſcribit primo nouem medicinas compoſitas non ſolutiuas. ſecundo deſcribit ſolutiuas ſecundã ibi, Kebulorum. Dicit primo quòd de trochiſcis iuuatiuis in hac hora & apud declinationem ideſt in fine ſtatus & declinatione ſunt trochiſci huiuſmodi. ℞. ſucci eupatorij croci. an. ʒ. iij. ſcolopẽdriæ, laccæ, ariſtolochiæ, & reubarbari, ſpodij. ana. drach. v. ſemi. acetoſæ portulacæ ro. ſpicæ, ſe. cuſcutæ, aniſi, ſemi. apij, radicis capparis, granorum alben, quæ ſunt grana alben & ſunt ſolutiua. ſemi. fœniculi. ana. drach. iiij. cõficiantur cum aqua apij fiant trochiſci & dentur in potu cum aqua fœniculi, endiuię & cuſcutæ. & iuuant pluribus modis ſcilicet aperiendo, confortando hepar, ſplenem & omnia nutritiua prouocãdo, & reſoluendo de materia.

Et ſi digeritur materia tunc fiat iſtud. Reci. myrrhæ. drac. xv. ſpicæ. drach. xiij. agarici, coſti, floris ſquinanthi omnium ana. drach. v. petroſelini. drach. xv. aniſi. drach. x. conficiantur cum vino antiquo, & cum melle & zingibere.

Ideſt digeſta materia. hæc eſt ſecunda. exhibe illud myrrhæ. drach. xv. ſpicæ. drach. xiij. agarici, coſti, floris ſquinanthi ana. drach. v. petroſelini. drach. xv. aniſi. drach. x. conficiantur cũ uino antiquo & melle, & zingibere. bulliendo mel in quo conditum fuit zingiber cum uino ad uini conſumptionem, & reliqua ſecum miſcendo & fac electuarium & magis appropriatur phlegmaticæ.

Et quandoque datur in potu in fine, & conualeſcentibus, & apud paucitatem nocumenti in ea, & multitudinem caliditatis cum ſubtiliatione materiæ medicina huiuſmodi. Recip. ſeminis hyuſquiami albi, mandragoræ amborum ana ſiliquã .i. et aſſæ circiter tertiam fabæ vnius.

Hæc eſt tertia quæ datur in fine quartanæ & conualeſcentibus, & apud paucitatem nocumenti in ea quia in ultimo eſt declinationis & multitudinem caliditatis quæ remanſit in mẽbris iam ſubtiliata materia. ℞. hyuſquiami albi, mandragoræ ana ſiliquam unam, qui eſt pondus quatuor granorum hordei, aſſæ circiter tertiam partem fabæ unius. Hic temperat per caliditatem hyuſquiamum & mãdragoram. aſſa ponitur ad rectificandum malitiam, & eſt doſis drach. una.

Et de hoc genere eſt vt ſumatur iterum calamenthi domeſtici aure. iiij. & ſeminis vrticæ aur. xx. & epithymi aureus vnus fiant trochiſci parui ualde. & ſit doſis drach. i.

Quarta medicina eſt de hoc genere quod conuenit apud declinationem. Recipe calamenti domeſtici aure. iiij. ſemi. urticæ aur. xx. epithymi aure. unum fiant trochiſci parui. doſis. drach. i. iuuant aperiendo, prouocando, reſoluendo, & ſoluendo.

Et ex eis quæ bona ſunt eis eſt vt adminiſtretur poſt apparitionem digeſtionis vſque ad finem eius iſtud. Sumatur paſſularum de ſemi, aut de alacoen, & allij ſylueſtris, et myrti recentis omnium ana pars vna, & decoquantur in aquæ dulci poſtquam infuſa ſunt in ea, deinde bulliant exquiſite, & coletur, & detur de ea. vnc. i.

Quinta medicina eſt ex iis quæ bona ſunt poſt apparitionẽ digeſtionis uſque ad finem eius. ℞. paſſularum de ſemi, aut allaconum ideſt illarum regionum, aliter allacoẽ ideſt matricariæ, allii ſylueſtris, myrti recentis ana partem vnã. bulliant in aqua, in qua prius infuſæ fuerint exquiſite ſicut ad conſumptionem duarum partium aquæ & coletur & detur de ea. unc. i.

Et iterum ſeminis apij & aniſi & cordumeni omnium ana. drach.v.origani ſylueſtris,eupatorij omnium ana. drach. vij. ameos.drach.iiij.ſuchaba.drach.iij.paſſularum.drach. x. decoquantur in tribus libris aqua vſquequo redeat ad libram vnam.

Sexta medicina.Et iteum.℞.ſeminis apii,aniſi, cordumeni ideſt cardamomi.uel ſecundum Ioh. Serapionem cui credendom eſt,dicitur carui agreſte ana.drac.v. origani ſylueſtris.eupatorii ana.drach.vii.ameos.drach.iiii.ſuchaha.drach.iii.paſſularum drach.x.decoquantur in lib.iii.aquæ donec redeat ad unam lib.& conuenit in quartana de materia frigida.

Et de illis quæ bona ſunt eis eſt vt ſumantur ameos, ſpicæ & calamenthi omnium ana. drach.x.& carui,& aniſi,amborum ana dach.vij.& aſſæ pondus drach. v. & zingiber pondus drach.iiij.& caßiæ pondus.drach.iij.conficiantur cũ ſufficientia mellis.& ſit doſis eius pondus.drach.i.cum aqua apij & fœniculi.

Septima medicina ẽ de illis quæ ſunt bona eis.Reci. ameos ſpicæ,calamenthi ana.drach.x.carui,aniſi,ana.ʒ.vii.aſſæ. drac. v.zingib.drach.iiii.caſsiæ ſcilicet ligneæ. ʒ. iii.mellis quãtum ſufficit.doſis.drach.i.cum aqua apii,& fœniculi.& ualet in materia frigida aperiendo,& prouocando,& reſoluendo.

Trochiſci huiuſmodi.Recip.ſucci eupatorij.drach.x.ſcolopendriæ.ſpodij.fœniculi.ſpicæ.croci.omnium ana. drach.v.laccæ & reubarbari omnium ana drach.iij.ſeminis cucumeris,et ſeminis portulacæ omnium ana drach. vi. fiant trochiſci cum aqua apij,& ſumantur in potu cum ſyrupo acetoſo.

Recip.ſucci eupatorii.drach.x.ſcolopendriæ. fœniculi.ſpodii.ſpicæ. croci ana. drach.v. laccæ. reubarbari ana. drach.iii. ſeminis cucumeris,ſeminis portulacæ. ana.drach.vi. fiant trochiſci cum aqua apii. & ſumantur in potu cum ſyrupo acetoſo,& ualent in ſanguinea: eſt enim temperatæ caliditatis.

Et iterum ad phlegmaticam. myrrhæ.drac. xxxv.croci. petroſelini amborum ana.drach.v.ſpica drach.xlv. caſtorei drach.iij.aniſi drac.iij.ʒ.ſeminis apij et karui amborum ana. drach.iiij.amomi.corticum caßiæ, ſtoracis omnium an.drac. ij.& tertiam ſiſeleos,Adriani confectionis omnium ana drac. i.& tertias duas.

Nona & iterum ad phlegmaticam.myrræ drach. xxxv. croci,petroſelini ana.drach.v.ſpicæ.drach.xlv. caſtorei.drach.iii. aniſi.drach.iii.ʒ.ſe.apii & Karui amborum ana.drach.iiii.amomi & corticis caſ.ſcilicet ligneæ,ſtoracis ſcilicet calamitæ.an. drach.ii.& tertiam ſiſeleos. Adriani ſcilicet confectionis deſcriptione Nicolai,& Auicennæ ana.drach.i. & tertias duas. & ex iis poſſunt fieri trochiſci miſcendo eum aliquo liquore: poteſt etiam fieri electuarium miſcendo eum melle.

Et quando vehemens ſit rigor,eſt vomitus cum aqua tepida et ſyrupo acetoſo ad illud iuuatiuum.Quod ſi virtutes eius non obediunt, tunc cum eis, quorum rememoratio præceßit ſecundum horam.Et fiat vaporatio cum embrocha in qua decocta ſunt ſchea,ſandonicum, & chamæmilla, & ſimilia: homine cooperto cum pãnis laneis aggregantibus calefactionẽ.

Hic curans rigorem dicit in eius uehementia conueire, & conferre vomitum cum aqua tepida,& ſyrupo acetoſo, quòd ſi uirtutes eius rigoris non obediunt ideſt nõ ſedatur per hoc tunc curetur cum his quorum rememoratio præceſsit ſecundum horam ſcilicet digeſtionis materiæ. Ipſa enim exiſtente digeſta poſſumus fortiora medicamina adhibere tam uomitiua,quã reſolutiua,aperitiua: & prouocatiua: & ubi minor eſt digeſtio dentur remiſsiora. Secũdo dicit quòd euaporatio cũ embrocha ideſt decoctione iu qua decocta ſunt ſchea quæ eſt ſpecies abſinthii,& putatur quòd ſit ſantonicum ideſt herba lũbricorum,chamæmilla & ſimilia,homine cooperto pannis laneis aggregantibus ſupple calefactionem,iuuat.

Rememoratio ſolutiuorum, quibus indiget poſt digeſtionem. Cap. LXVI.

Kebulorum drach.vi.epithymi,abſintij amborum ana. drach.v.myrabolanorum citrinorum,ſucci eupatorij, emblici omnium ana. drach.iiij.ſeminis apij,& aniſi,et ſeminis fœniculi omnium.ana.drac.ij.fiat ex eis decoctio, & ſoluatur cum eo cum facilitate.

Recip.Kebulorum.drach.vi.epithymi,abſinthii. an. drach. v.myrabolanorum citrinorum, ſucci eupatorii,emblici ana. drach.iiii.ſeminis apii,aniſi.fœniculi ana.drach.ii. & fiat ex dictis decoctio,& ſoluatur cum facilitate. hæc enim medicina erit leuis,& poſſunt dari de ea quatuor aut quinq; unc.

Aut ſumatur abſinthij pondus.drach.x.myrabolanorum kebulorum.& epithymi,omnium ana.drach.viij.& fumi terræ pondus drach.vij.& ſuchaha.& centaureæ maioris, amborum ana.pondus.drach.vi.eupatorij, & radicis ſquinanthi amborum.ana pondus.drach.v.decoquantur cum quinque libris aquæ donec redeat ad lib.i.

Secunda medicina.abſinthii.drach.x. myrabolanorum Kebulorum epithymi ana.ʒ.viii.fumiterræ.drach.vii.ſuchaha,cẽtaureæ,maioris ana.drach.vi.eupatorii.radicis ſquinanthi ana drach.v.decoquantur in lib.v.aquæ donec remaneat li. una.

Pilulæ leues.Quando adminiſtrantur in omnibus quinque diebus ſemel,ſunt iuuantes in ea,et ſunt expertæ. Reci.epithymi & turbit amborum ana.drach.x.carui, aniſi, amborum ana.drach.vij.ameos drach.viij ſeminis apij,& fœniculi,amborum ana.drac.iij.polypodij.drach.vj.agarici albi quod facile teritur.drach.viij.ſalis indi.drach.v.hyeræ pigræ.drach. xv.fiant pilulæ cum aqua menthæ.Et ſit doſis drach.i.ʒ.

Tertia,pilulæ leues quæ adminiſtrantur iu omnibus quinq; diebus ſemel.reci.epitymi,turbit ana.drach.x.carui.aniſi, ana. drach.vii.ameos.drach.viii.ſeminis apii fœnieuli ana drach. iii.polypodii.drach.vi.agarici albi facile frangibilis. nam hæ ſunt bonæ eius conditione.ʒ.viii.ſalis indi.drach. v. hieræ pigræ.drach. xv. fiant pilulæ cum aqua menthæ.& fit doſis.drac. i.ʒ.& ſunt præſtantes maxime in phlegmatica.

Et cum materia eſt phlegmatica conferunt iſtæ pilulæ.Recip.epithymi,agarici,ameos omniũ an.drac. viij.ſeminis apij aniſi,fœniculi omnium ana.drach. iij.ſalis naptici, drach. v. hyerapigræ turbit amborum anã pondus drach.x.doſis pondus.drach.ij.ʒ.

Quarta,& cum materia eſt phlegmatica conferunt iſtæ pilulæ.epitymi.ameos.agarici ana. drach.viij.ſeminis apii.aniſi, fœniculi ana drach.iii.ſalis uaptici ſoluentis phlegma. drach. v.hyeræpigræ,turbit ana.drach.x.doſis drach.ii.ʒ.

Et quando eſt cum dolore ſplenis iuuatur hoc medicamine & ſoluit eum cum facilitate.Recip.ſcolopendriæ. drach. xv. agarici drach. xij. myrabolanorum nigrorum hyeræ ana. drach.x.kebulorum.abſinthij omnium ana.drach.viij. ſuchaba, bebeoard, chamæpityos, ſucci eupatorii omnium ana drach.vij.fructus tamariſci,radicum capparorum amborum ana.drach.lv.ſeminis apij,aniſi ſeminis fœniculi omnium ana. drach.iij.fiat confectio,aut pilulæ.

Quinta.& quando eſt cum dolore ſplenis, iuuatur hoc medicamine, & ſoluit faciliter. ſcolopendriæ.drach.xv. agarici drac.xij.myrabol.indorum,hyeræ.ſ.ſimplicis ana.drac.x. Kebulorum,abſinthii ana.drac.viij.ſuchaha,bedeoard, ſucci euparorij,camæpityos an.drac.vij.fructos tamariſci, radicum capparis ana.drach.lv.ſemi.aniſi,apij,fœniculi ana.drac.iij. fiat confectio permiſcendo cum melle aut zuccaro. aut fiant pilulæ,& hoc aperit oppilationes ſplenis. & in electuario poſſunt dari drac.viii.& in pilulis.drac.ii.potiſsime ualet in frigida materia. Et ſi bene cõſideres omnes iſtæ medicinæ ſunt leues. Ex quo Auicen. nos facit intelligere in curatione humoris melancholici eſſe utendum leuibus,quod etiam debet obſeruari in curatione cuiuſcunq; humoris groſsi: debent enim eſſe medicinæ fortes debiles, ſicut præcipit Auicenna in capitulo de cura tertianæ nothæ.

Cibatio patientium quartanam. Cap. LXV.

REctius eſt vt inclinetur regimen eorum in primis ſeptimanis vſque ad tres ſeptimanas ad ſubtiliationē quandam, præterquam deſtruat virtutem: & illud eſt vt abſtineat a carne & alzumet: hoc enim minorat eorum materias, et alleuiat eos, et abbreuiat ſpacium ægritudinis eorum. Et poſt illud neceſſarium eſt virtutem viuificare cum eis quæ ſunt ſicut piſces alradradi et oua ſorbilia, et pulli, et altheiugi. Cum ergo peruenit ad tempus in quo ſequuntur in ea alzumet, et non minoratur ægritudo, tunc neceſſarium eſt custodire virtutem, et cibare cum eo quod eſt fortius ex carnibus gallinarum, et pullorum, et arietum, et hædorum, et auium, mollis carnis, ſicut ſunt pulli, et alduragi, et piſces boni qui nō ſunt magni.

Hic ponit regimen cibandi quartanarios, & primo ponit gradatiooem regimiois io quartana: ſecundo tangit conditiooes & proprierates ciborum ipſorum, tertio pooit canooes in cibatiooe obſeruandos. ſecunda ibi. & ſcias quòd conditio. tertia ibi. ſciuiſti iterum. In prima parte dicit quòd rectius eſt vt diæta ſubtilietur a principio uſq; ad tres ſeptimanas aliqualiter, ita tamen vt non cadat uirtus. qua propter hoc tempore abſtioeat a carne, & unctuoſis, hæc enim ſubtiliatio diætæ minorat materias, alleuiat ægros, & abbreuiat ſpaciū ſuarū quartanarum. Secundo dicit quòd poſt hoc tempus eſt oeceſſarium fortificare oirtutem cum cibis pluris outrimenti ſicut piſces alradradi. i. parui petroſi io cholerica oua ſorbilia, & pulli gallinarum, & colūborū, & altheiugi. i. aues paruæ. cum ergo peruenit ad tempus in qoo ſequuotur in ea alzumet. i. debent ſequi cibaria unctuoſa. ſ. carnes pingues, & ſimilia multi outrimenti, & non minoratur ægritudo. immo ſupple videmus ſtatum eſſe diſtantem, tūc neceſſarium eſt cuſtodire virturem, & cibare eum cum eo quod eſt fortius ideſt pluris nutrimenti ſicut ſunt caroes gallinarum, pullorum, arietum. i. agnorum & caſtrarorum iuuenum, & hædorum, & auium mollis carnis, ſicut ſunt pulli. ſ. columborum, & aduragi. i. turturum, & piſces beoe conditionati, qui non ſunt magni in ſpecie ſuá, quia ſuot difficilioris digeſtionis, & groſſioris nutrimenti, & magis uiſcoſi quàm piſces parui.

Notandum quòd in quartana, & in aliquibus alijs feb. aliqñ in principio ſubtiliamus diætam & poſtea ingroſſamus multis ex cauſis. Primo quia diætamus aliquando ſecundum præſentem diſpoſitionem, & non in relatione ad ſtatum: & io hoc caſu quandoq; a principio ſubtiliamus propter multitudinē materiæ, & poſtea ingroſſamos timore caſus oirtutis. Secundo quando ignoramus ęgritudinem à principio ſubtiliamus ut natura cibo non grauata ſe totam conuertens contra materiam ægritudinis ſuperet ipſam, aut ſaltem manifeſtet. Tertio quando ægritudo terminatur per paulatinā conſumptionem materiæ, & materia continuæ paucificatur. Quarto quando ſtatus eſt ualde longinquus ſicut in quartana à principio ſubtiliamus ſed non multum, ut natura non multo cibo impedita ſeſe melius conuertens contra materiam ipſam ſubtiliet & digerat: ſperamus enim quòd poſt tres ſeptimanas poterimus ingroſſare diætam, donec uirtus bene reſtaurata fuerit, & poſtea ſubtiliando procedere uſq; ad ſtatū. Vnde propter aliquas aut unā ex iſtis cauſis Iſaac in tertio fe. in cura quartanæ dicit, abſtineatur a pullis gallinaceis, ſturnis, & perdice per tres hebdomadas ioitio febris, ne cum unctuoſitate carnis caleſiat, & nutriatur febris, quia unctuoſum in febre eſt quaſi oleum in lucerna. Ex quibus infertur quòd Alzumet quæ prohibet Auicen. in principio ſunt cibaria ſic facta ex carnibus unctuoſis, & lardone, aot ex carne, & piſcibus conditis cum oleo ſicut eſt mos ſaracenorum, & omnia ualde unctuoſa. & aliquando per alzumet intelligunt panem ſuper quem cadit pinguedo carnis cū aſſatur. licet tamen ualde unctuoſa etiam non conueniunt in proceſſu: uerum ius gallinæ pinguis, oon tamen ualde unctuoſum & ſimilia immo ipſa gallina magis conneoiret in proceſſu quàm io principio, & hæc eſt mens Auicennæ. Secundo notandum ꝙ Auicen. hic incipit regimen ſubtile ſine carnibus, poſtea dat carnes cum ingroſſat diætam, & in hoc ſe confert iſtis. ſuperius autem pro ſubtili diæta incepit ab auibus minutis, & in proceſſu ingroſſando ad pullos. & io hoc non eſt contradictio, quoniam utraq; gradatio eſt poſsibilis io diuerſis hominibus, & io diuerſis diſpoſitionibus unius hominis. & cum mutatur qoartanarius ab abſtioeotia a caroibus ad carnes, inchoandum eſt a carnibus minoris nutrimenti, & procedendū eſt paulatim ad carnes pluris nutrimenti ſicut de auibus paruis, ad pullos & hædos. Et econtra ingroſſata diæta & confortata uirtute procedendo uerſus ſtatum procedat continuæ magis, ac magis attenuando diætam.

Et ſcias quòd conditio in eo ex quo cibatur habens quartanam, eſt quod ſit aggregans proprietates, quarum vna eſt vt non ſit crudum, immo reſoluens cruditatem, quam facit accidere melancholia: et ſecunda eſt vt non ſit groſſum immo ſubtilians groſſum: et tertia eſt vt non ſit conſtrictiuum immo ſoluens ventrem: et quarta vt ſit ſanguis ex eo generatus laudabilis, et plurimum quidem eſt ita illud, quod habet caliditatem et humiditatem.

Hic ponit quatuor conditiones ciborum patientium quartanam. Prima eſt quòd oon ſit crudus, ideſt materiam incrudans, aot generans materiam crudam. immo deſtruat cruditatem quā facit accidere melancholia. Secunda eſt ut nō ingroſſet ſed potios ſubtiliet groſſum. Tertia eſt ut ſit lenitiuus uētris. Quarta ut geoeretur ex eo ſanguis laudabilis & ſecundū plurimum cibi calidi & homidi ſunt tales ut patet diſcurrendo Hi autē calidi magis conueniunt io melancholia frigida quàm calida, immo in multum calida non conueniunt, licet humidi in omnibus ſpeciebus melancholiæ cooueniant.

Et tu iam ſciuiſti quomodo cibetur ante paroxyſmum, et per quot horas, et quare illud. et ſciuiſti iterum quod quandoque neceſſarius eſt cibus in paroxyſmo, et proximo eius propter cauſam prædictam. verum rectius eſt vt eueniat febris ventre vacuo, vt non occupetur natura cum materia alia, niſi cum materia ægritudinis, donec expellat eam: et vinum ſit purum ſubtile.

Hic ponit canon. tu iam ſciuiſti in capitulo de cibatione febricitātium, quomodo cibetur ante paroxyſmum & per quot horas & quare cibantur. Et iterum in eodem capitulo quòd quandoque neceſſarius eſt cibus in paroxyſmo, & in pricipio eius propter cauſam ibi dictam. Attamen melius eſt ut occurrat febris uentre uacuo, ut natura non occupetur cum materia alia præter materiam ægritudinis, donec expellat eam. Secūdus canon. & uinum ſit purum ſubtile, maxime in quartana frigida, & proprie in proceſſu: ſed in quartana calida melius eſt vt ſit aliqualiter limphatum, & maiorem in ea debemus expectare digeſtionem antequam detur quàm in frigida. & debet eſſe clarum, ſubtile, & unius anni tantum, ut humectet.

Cura quartanæ continuæ. Cap. LXVIII.

DIſpoſitio huius febris eſt ſecundum quòd enunciamus ante ipſam. et canon in ea eſt homogeneus canonī quartanæ interpolatæ, et non diuerſificatur ab ea niſi in rebus paucis. De illis eſt quòd declinatio in illis ad æqualitatem in calefacientibus, et ad infrigidationem in hac eſt melior propter adhærentiam febris: quare oportet vt adminiſtrentur in curatione eius ea quæ ſunt ſicut ſyrupus acetoſus cum ſeminibus, et geleniabin, et aqua de radicibus æqualis, et ſuppoſitoria cum melle. Et de illis eſt quòd phlebotomia in hac eſt magis neceſſaria, quoniam materia eſt magis comprehenſa in uenis. Et de iſtis eſt quòd licentia in carnibus in hac ægritudine eſt minor. ideo caue hoc.

Hic dimiſsis diuiſionibus dicit quòd diſpoſitio huius febris eſt ſecundum qoòd dictum fuit in præcedenti capitulo, ideſt ꝙ raro accidit. Secundo dicit quòd eædem ſunt intentiones in cura quartanæ continuæ, & interpolatæ & non eſt differentia niſi in paucis. Primo quòd declinatio ad calefaciendum æqualiter. i.

liter.i.ſecundum exigentiam materiei, & reliquarum circunſtantiarum in interpolata: & ad infrigidandum uel minus calefaciendum in hac eſt melior propter adhærentiam febris, quare oportet ut adminiſtretur in curatione huius ſicut ſyrupus acetoſus cum ſeminibus.ſ.fœniculi & petroſelini, & geleniabin.i.conditum de roſis, & aqua de radicibus æqualis, ut puta fœniculi & petroſelini, quibus forte addantur capilli ueneris, & forte endiuia, & ſimilia ſecundum exigentias. Sed his fere bonum eſt ſemper addere boraginem, & bugloſſam. Item fiat ſuppoſitoria cum melle, & non ita acuta ſicut in interpolata. Secunda differentia quòd in continua magis conuenit phlebotomia & quòd materia eſt contenta in uenis. Tertia quòd liberius conceduntur carnes in interpolata, quàm in continua. Caue hoc.i.obſerua hoc.& idem de uino. diæta debet eſſe magis tenuia in continua quàm in interpolata.

Cura eius nouem exigit intentiones. prima eſt debitum regimen ſex rerum. ſecunda eſt materierum communium eductio. tertia eſt phlebotomia. quarta eſt euacuatio propria & ſæpe iterata præcedentibus digeſtiuis ſecũdum plurimum. quinta eſt prouocatio uomitus. ſexta prouocatio urinæ. ſeptima eductio materiæ per poros cutis inſenſibiliter. octaua membrorum confortatio. nona accidentium correctio. Et hic ſicut in cura reliquarum febrium poſui phlebotomiam pro tertia intẽtione, quamuis ſub quarta includatur. quare phlebotomia cõmuniter in hac febre negligitur, quæ tamen eſt præſtantiſsimũ remedium, ſi fiat ubi oportet, & ſecundum quòd oportet, & econtra eſt multum nociua ſi fiat ubi non oportet, & ſecundum quòd non oportet. Pro prima intentione regimen declinet ad humidum, ſed in quartana a melancholia phlegmatica, aut fœcali declinet aliqualiter ad calidum, ſed in reliquis aliqualiter ad frigidum. Diæta a principio uſque ad tres ſeptimanas debet eſſe tenuia, ſed non multum, quapropter aut dimittant carnes, aut utantur paucis carnibus, & modici nutrimenti, ſed tempore noſtro melius eſt ut utãtur carnibus, ſicut auibus paruis, poſtea pullis, deinde groſsioribus & pluris nutrimenti: & poſtea ſi uidebitur ſtatus ſecuturus cum ſæuis accidentibus, ut quia paroxyſmi creſcant intenſiue, & duratione, diæta paulatim attenuetur uſque ad ſtatum incluſiue. Si uero non, continuetur diæta iam dicta: cibi autem ſui habeant quattuor conditiones. Prima quòd non ſint crudi immo reſoluentes cruditatem quam facit melancholia intelligendo ſicut dictum eſt in expoſitione huius paſſus. Secunda uero quòd non ſint groſsi immo ſubtiliantes. tertia ſint lubricatiui uentris, & non conſtrictiui. quarta ſint generatiui boni ſanguinis. & ſecundum plurimum calidi cibi, & humidi ſunt tales, licet calidi magis conueniant in frigida immo in notabiliter calida ſicut in cholerica debent eſſe frigidi. humidi autem conueniunt in omnibus. Cibi autem frigidi & humidi aliquando miſceantur cum calidis remittentibus frigiditatem, & non humiditatem ſicut lactuca, quæ forte eſſet nimis frigida miſceretur cum calidis non mouentibus humiditatem, ſicut cum ſicubus aut cum temperatis in caliditate ſicut boragine, aut bugloſſa. Cibi uero acuti ſalſi in fine conceduntur proprie in phlegmatica. uitentur ſicca inquantum ſicca. uinum ſit purum ſubtile. in calida tamen aliqualiter limphari debet. ſomnus ſit longus, quies animalis, & corporea conueniunt, uitentur motus laborioſi. Leniatur uenter iuxta ſecundam intentionem cum elyſteribus, aut ſumptis per os ſicut eſt caſsia, & eſt bonum ut cum his lenientibus ſit mixtum aliquod leuiter educens melancholiam ſicut ſerum caprinum, caſsia aut decoctio epithymi, cum eadem, & ſimilia; & uomitus etiam adiuuetur cum lenibus in principio maxime natura tentante. & bonum eſt etiam ut materiæ communes quæ ſunt in uenis educantur cum leuiter prouocantibus urinam & ſudorem. Phlebotomatur iuxta tertiam intentionem cum urina eſt groſſa reliquis conſentientibus ſecundũ plurimum in principio, & aliquando in proceſſu conuenit licet a principio non conuenerit, ſed maxime conuenit quando melancholia eſt ſanguinea, & ſi nõ eſt magna indicatio de phlebotomia, dimittatur. Sed de euacuatione materiæ propriæ cum ſolutiuis iuata quartam intentionſm, bonum eſt ut præmittantur digeſtiua, quia humor eſt ualde inobediens niſi melancholia ſit nimis ſuperflua, aut forte eſſet in uijs ductuum, & digeſtiua accommodentur humori melancholico facienti febrem, & in principio digeſtiua ſint minus ſubtiliantia, incidentia, prouocantia, & aperientia & in proceſſu magis: & euacuantia ſunt propria contra materiam, & etiam contra humorem ex quo genita eſt: & communiter euacuetur in die ante paroxyſmum, digeſtiua autem communia ſint ſicut ſyrupus de pomis ſyrupus de epithymo aqua boraginis, & bugloſſæ ſerum caprinum, & multa poſita ſunt ab Auicenna ualentia in omni materia. ſed in proceſſu his addatur ſyrupus acetoſus mellinus, aut zuccarinus ſecundum exigentiam. & balneũ aquæ dulcis paruæ moræ iuuat ad digeſtionem. & euacuatiua ſunt ſicut ſene, epithymum polypodium, & ſimilia. fortia uero ſicut lapis lazuli, lapis armenus, elleborus niger. Cõpoſita reperiuntur multa debilia & fortia ſed communiter utendum eſt lenibus, & leniora competunt in principio cum apparet digeſtio, fortiora completa digeſtione competunt. Prouocetur uomitus iuxta quintam intentionem primo cum lenibus ad educendum materias communes quę ſunt in ſtomacho, poſtea materias proprias antecedentes, & coniunctas, & debet eſſe fortior quanto magis proceſſerit digeſtio. Et quandoque fit in die paroxyſmi parum ante paroxyſmum quandoque in die quietis ſed maxime tentandus eſt natura adiuuante, & in quibus eſt difficilis uomitus, præcedat cibatio cum multo potu uini, aut aquæ aut amborum ſecundum exigentiam materiæ & conſuetudinem. Multa autem uomitiua poſita ſunt in textu debilia, fortia, & mediocria. Prouocetur urina iuxta ſextam intentionem in principio cum lenibus, in proceſſu cum fortioribus magis aut minus calidis ſecundum exigentiam materiæ, & tẽporis ægritudinis quorum copiam habuiſti in præcedentibus capitulis. Educatur iuxta ſeptimam intentionem materia per poros cutis cum ſudore, & inſenſibiliter cum fricatione quæ ſit fortior in proceſſu quàm in principio. Item cũ aqua hordei uino ſubtili admixta. Item cum ſuffumigijs quæ maxime ſunt natura tentante ſudorem. ex fortioribus uero quæ dantur materia digeſta & notabiliter minorata ſunt ſicut theriaca, mithridatũ, diatrion pipereon, medicamen de aſſa, & ſimilia cum uino potenti. nam hæc exhibita in principio paroxyſmi actu calida prouocant ſudorem, & aliquando educunt totam materiam maxime in declinatione, & debet poſt horum ſumptionem pannis cooperiri. Sed hæc ualde calida non ſunt adminiſtranda niſi in phlegmatica & fœcali. balneum uero in omnibus ſpeciebus conuenit. Confortetur iuata octauam intentionem cor, cerebrum, & membra naturalia cum electuario regum, dia muſco, & ſimilibus magis aut minus calidis ſecundum exigentiam. Corrigantur accidentia iuxta nonam intentionem, ſecundum quòd oportet.

De febre ſextana, ſeptena & ſimilibus.

Cap. LXIX.

HEc nominatur phitanos, & quidam nominant huiuſmodi febres reuolubiles, Iſtæ generantur ex materia homogenea materiei quartanæ, ſed eſt minor, et groſſior: Et plurimũ quidem fiunt ex melancholia phlegmatica.

In hoc capitulo auctor determinat de quibuſdam febribus annexis quartanæ. Et primo inueſtigat poſsibilitatem earum opinione propria & aliorum. ſecundo ponit curam. ſecũda ibi appropinquatur. Prima in tres, primo notificat has febres ratione nominis, & materiæ, ſecundo ponit opiniones Hippocratis, & Galeni de poſsibilitate & impoſsibilitate dictarum febrium quintanæ, ſextanæ, & ſeptenæ. Tertio pertractat hanc materiam ſecundum opinionem propriam. ſecunda ibi. Sextanam autem. tertia ibi. Et ego quidem opinor. In prima parte dicit iſtas febres nominari phitanos, & quoſdam nominare illas reuolubiles. ſecundo dicit has febres generari ea materia naturæ conſimilis materiæ febris quartanæ & eam ſecundum plurimum eſſe materiam phlegmaticam.

Notandum ꝙ Auicenna tria dicit de materia harũ febriũ. Primum ꝙ earum materia eſt eiuſdem generis uel ſpeciei cũ materia quartanæ, Cuius ratio eſt quia eſt materia melancholica, ſed groſsitie & paruitate tardat motum. Secundo dicit ꝙ harum materia eſt groſsior, & paucior materia quartanæ, propterea tardius mouetur quàm materia quartanæ, nam groſsities & paucitas retardant paroxyſmũ, ſicut econtra ſubtilitas, & multitudo ipſum accelerãt, tũ quia tales ſubtiles & multę facilius mouentur, tum quia magis ſtimulant uirtutem. Tertiũ dictum

ctum quòd quamnis ſint multæ ſpecies melancholiæ, tamẽ ut plurimum fiunt ex melancholia facta per aduſtionem phlegmatis, & hic eſt ſermo Raſis decimoſexto continentis capitulo ſecundo. Huius autem tertij dicti ratio eſt, quia melancholiæ ex alijs humoribus cum perueniunt ad maiorem ingroſſationem per calidum adurens, & ad paucitatem tantum incinerantur, & paucificantur, quòd cinis ille non poteſt amplius putrefieri, & ſi putrefit non poteſt deferre calorem actualem ad cor ſufficientem ad febrem, non enim eſt illis humoribus humidum tenax: ſed phlegma quia habet multam viſcoſitatem poteſt comburi, & fieri melancholia quæ faciet quartanã, & ſi amplius cõburatur, & terreſtrificetur faciet quintanam, & ſextanam: nam adhuc remanebit humidum quod poteſt putreſcere, & euaporando portare calorem febrilem notabilem ad cor: ſicut carbones facti ex lignis uiridibus magis emittunt flammam, quàm facti ex lignis ſiccis.

Sextanam autem, et ſeptenam et quæ ſunt poſt illas Hippocra. dixit.

In hac parte agens de poſsibilitate aut impoſsibilitate, harum febrium: Primo ponit opinionem Hippocratis, ſecundo Galeni, ſecunda ibi. Et Galenus. In prima parte dicit quòd ſextanã, & ſeptenam & quæ ſunt poſt illas ſ. octauanam, & nouenam dicit Hippo. in libro epidemiarum fieri.

Et Galenus dixit, ego non vidi in uita mea aliqua ex eis, neque uidi quintanam nudam fortem, et neque eſt febris niſi quaſi occulta. Inquit, et non eſt longinquum, quin ſit cauſa in ſeptena, uerbi gratia, et nouena regimen quod quando adminiſtratur, et curritur ſuper ipſum facit febrem. nam iteratio facit neceſſario in huiuſmodi hora illam febrem, & ſi dimittetur & rectificaretur, non faceret. Eſt ergo cauſa in periodis eius, & in ipſius iterationibus reiteratio regiminis, et periodi eius non ſunt periodi materiæ quæ effundatur, et eius reditiones. Inquit oportet ut obſeruetur in experientia huius ægritudinis hæc intentio, ita ut non accidat error.

Hic primo ponit opinionem Galeni. ſecũdo aſſumit intentionem eius, ſecunda ibi, Quamuis Galenus. In prima parte dicit Galenum dixiſſe in primo de differẽtijs febrium quarto capitulo, ſed prolixius in commento epidemiarum ſe nunquam aliquam uidiſſe ex eis ſcilicet ſextanam, neq; ſeptenam, aut aliam ex ſequentibus immo nec quintanam nudam ideſt alteri non aſſociatam fortem, id eſt manifeſtam immo non viſa eſt ab eo febris niſi occulta quidem, ideſt cũ alijs complicata. Item quia remiſſa. Secundo dicit quòd non eſt longinquum. ſ. a ueritate quoniam cauſa ſeptenæ & nouenę ſit regimen, quod quando adminiſtratur & currit ſuper ipſum ideſt continuatur facit has febres: nam alteratio regiminis conſimilis priori regimini quod fecit primũ paroxyſmũ facit neceſſario in huiuſmodi hora ideſt in die correſpondenti illam febrem: ſi illud regimen dimittetur & rectificaretur ideſt fieret regimen conueniens contrarium primo non faceret febrem. ergo cauſa periodorũ eius, & reiterationum illius febris ſcilicet reiteratio regiminis primi, & periodi huiuſmodi febr. non ſunt periodi materiei quæ effunditur ad locum mineræ putredinis eius. Et non ſunt eius ſcilicet materiæ reditiones quæ ſcilicet exiſtens in aliquo cumulo pellatur pars poſt partem ſicut fit in tertianis, quartanis, & ſimilibus ſecundum naturam materiei, immo per malum regimen continuatum cuiuſq; paroxyſmi materia de nouo generatur, aut forte aliquis humor præexiſtens putrefit, forte prohibita tranſpiratione, & forte nũc unus nũc alius.

Tertio dicit Galenum dixiſſe quòd obſeruetur in experientia hui' ægritudinis an pendeat a regimine malo continuato an a materia quæ effunditur per partem poſt partem, & nõ ſit error in regimine: immo ſupple ordinetur regimen contrarium primo.

Quamuis Galenus ſit quaſi negans, aduentum harum febrium, & quaſi quòd ſit neceſſarium ut ſit huiuſmodi febris alia radix. Verum Hioppocrates iam uerificauit ſermonem in inuentione ſeptenæ, & nouenæ. & non eſt illud manifeſtum mirabile, neq; manifeſte impoſſibilitatis, ita ut ſit neceſſariũ in eo redire ad adminiſtrandum. Et ſermones quidem quos locutus eſt Hippocrates in capitulo harum febriũ ſunt, quod ſeptena eſt prolixa, & non eſt mortifera: & nouena eſt lõgior ea, & non eſt mortifera. Vt dixit quòd quintana eſt deterior febrium quoniam ſit ante phthiſim, & poſt ipſam.

Hic Auicenna aſſumit intentionem Galeni dicens ꝙ Gal. eſt quaſi negans aduentum harum febrium, quia non abſolute negat eas, ſed negat eas accidere ſicut accidunt aliæ febres paroxyſmales ideſt ſecundum naturã humoris periodicãtis quotidie ſicut phlegma, aut de tertio in tertium ſicut cholera, aut de quarto in quartum ſicut melancholia. cuius negationis ratio eſt, quia ſi darentur hæ febres tunc daretur alia radix ideſt alius humor a quatuor generibus humorũ, ſed hoc eſt falſum. conſequentia tenet. quia humor faciens has febres non poteſt eſſe melancholia quæ mouetur de quarto in quartum: nec cholera, nec phlegma propter ſimilem cauſam, nec ſanguis quia facit motum continuum. ergo neceſſario erit alius humor diſtinctus ab illis. Et hoc eſt quod dicit Raſis. decimoſexto continentis ultimo capitulo dixit Gal. ſcilicet in libro epidemiarum. Non vidi feb. currere per ſeptem, & diſplicet mihi dictũ Hip. hoc affirmantis, quia impoſsibile eſt ut dicat de quo humore eſt. Aliter poteſt exponi radix alia ab humorali, quia radix huius febris non eſt aliquis humor qui ſecundum naturam ſuam faciat hanc feb. ſed ſolum malitia regiminis. Secundo dicit quòd Hippo. dixit cum ueritate inueniri ſeptenam & nouenam, & hoc non eſt manifeſte mirabile, aut manifeſte impoſſibile ita ut ſit neceſſarium in eo redire ad adminiſtrandum, .i. ad inueniendum aliquas cauſas occultiſsimas. Myſteria enim ſunt res occultæ ſoli deo cognitæ, vel difficillime cognitæ. Tertio dicit, quòd ſermones quos locutus eſt Hippo. in capitulo harum febr. ſunt quòd ſeptena eſt prolixa, ſed non mortifera, & nouena longior ea, ſed non mortifera: & dixit ꝙ quintana eſt deterior febris, quoniã ſit ãte phthiſim aut poſt ipſam. Et dixit in ea Gal. ut ſcitis in commentando textum illum ſatis diminute, & parum ad mentem Hippo. quare text. ille indiget expoſitione. Textus autem de quo eſt ſermo hic in primo epidemiarum ſic iacet, Quintana omnium peſsima, etenim ante phthiſim & iam phthiſim patientibus interficit. Commentum Gal. eſt hoc. Qui phthiſim patiuntur hectica febriũt febre nunquam deficiente: Euentus namq; eius ſicut & aliarum omnium iam didiciſti in libro de differentijs febrium: & eam quæ per tertiam aut per quartam diem paroxyſmantur, ſicut dicit Hippo. eam quæ per quintam, de qua quintana exiſtimes cauſam dictam a nobis, quod de ſeptenis, & nouenis parũ ante audiuiſti. Dixit autem Gal. in commento præcedenti nõ reperiri has febres niſi caſualiter. Ex quibus uerbis aperte liquet Gal. in commẽtando textum illum fuiſſe diminutum, & parum declaraſſe mentem Hipp. Eget ergo ſermo, iſte expoſitione propria Auicennæ intendentis tex. illum declarare, & ponere opinionem ſuam in hac materia, dicit.

Ego quidem opinor huic ſermoni modum quendam, & eſt, ut ſit phthiſis ſignificans hecticam. et ſit ſermo eius; quintana ſubiectum propoſitionis indefinitæ non ſignificantis communitatem: Ergo eſt quaſi dicat, quòd de quintana eſt vna ſpecies deterior febrium. ergo eſt ſignificatio huius ſermonis, quòd cũ febres prolongantur, & permiſcentur, et diuerſificantur perueniunt plurimum ad inflammandum membra principalia, et ad hecticam. et de proprietate harum febrium eſt, ut ſtet in fine ſuo ſecundum ordinem unum, & plurimum illius ſuper quartanam. & iam teſtificati ſumus eam quintanam, uerum ipſa perducit ad quartanam, quando in humoribus eſt exuberatio, & in humiditatibus multitudo. Cumque liquefactio iam multiplicatur, & euacuationes ſenſatæ & inſenſatæ frequentes fiunt, non remanent in humoribus cinereitas niſi illud quod minus eſt groſſius, & illud facit eſſe neceſſarium ut ſit paroxyſmus tardior. & fiat illa quæ fuit quartana quintana. Et in huiuſmodi quidem diſpoſitione fortaſſe erit corpus præparatum ut inflammetur, & fiat hectica.

In parte præſenti Auicenna pertractans hanc materiã primo exponit textum Hippoc. in primo epidemiarum, & declarat mentem eius, ſecundo confutat rationes contra Hip. & remouet

remouet quandam inſtantiam.tertio ſummis laudibus extollit Hippoc. dicens ſuę auctoritati credendum eſſe.quarto, dicta Hippoc.confirmat ex relatu & uiſu.ſecunda ibi. & non oportet ut neget.tertia ibi amplius non eſt. quarta ibi et iã retulit. Prima in duas. in prima oſtendit quomodo quintana quę eſt deterior feb.aliquando antecedit phtbiſim ſiue hecticam. ſecũdo oſtendit quomodo aliquando ſubſequitur. ſecunda ibi. & iterum hectica.

Sed pro notitia primæ partis eſt ſciendum quòd Auice. intendens declarare dicta Hip.primo epidemiarum,& maxime illud quintana eſt deterior feb. quoniam fit ante phthiſim, & poſt ipſam, præmittit ſex propoſitiones dicens. Ego opinor huic ſermoni Hippocr.eſſe modum quendam. i. intellectum uerum, & tunc ponit primam propoſitionem quæ eſt quòd, phthiſis ſignificat becticam ideſt conuertitur cum hoc termino hectica.& non accipitur hic phthiſis pro hectica ſequente ulcus pulmonis.

Secunda propoſitio eſt ut ſit ſermo eius quintana ſubiectũ propoſitionis indefinitæ non ſignificantis communitatem.ergo eſt quaſi dicat,quintana eſt una ſpecies deteriorum ſebriũ .i.quæ ſubiectum huius propoſitionis quintana eſt deterior febris eſt ſubiectum propoſitionis indefinitæ cum in ea ſubijciatur terminus communis ſine ſigno,unde ſignificat quòd aliqua quintana eſt deterior febris.

Tertia propoſitio ergo eſt ſignificatio ideſt uerificatio huiuſmodi ſermonis eius quòd febres cum prolongantur,& permiſcentur,& diuerſificantur perueniunt ut plurimum ad inflãmandum membra principalia, & ad becticam .i. quòd febres permixtæ diuerſificatæ prolongatæ, & diuerſificatæ.i.factæ inordinatæ uagantes in ſuis paroxyſmis inflammant mẽbra principalia,& proprie cor,& ducunt ad hecticam. & hæc propoſitio nota eſt dictis Gal.in commento tertij prognoſticorum.

Quarta propoſitio eſt de proprietate harum febriũ, & eſt ut ſtent in fine ſuo ſecundum ordinem unum, & plurimum illius.ſ.ordinis tranſit ſuper quartanam: & iam teſtificati ſumus eam quintanam.i.feb.inordinate uagantem propter difformitatem in aduſtione humorum a quibus pendent. tandem reducuntur ad unum ordinem,quia tranſeunt in quartanam,& aliquãdo in quintanam, quæ ſecundum plurimum ſequitur quartanam,aliquando non.Cauſa autem huius eſt quia humores a quibus pendent huiuſmodi febr. inordinatæ cum prius eſſent difformes aduſtione tandem reducuntur ad uniformitatem, cum ſunt uerſi in melancholiam:propterea faciunt ſeb. uniusmodi ſecundum formam,& proprietatem melancholiæ, quæ eſt quartana,& aliquando eſt quintana quam ſecundum plurimum præceſsit quartana aliquando,ut oſtendetur.

Quinta propoſitio, uerum ipſa ſcilicet febris inordinata perducit ad quartanam,quando in humoribus eſt exuberatio, & in humiditatibus multitudo. Cum autem liquefactio iam multiplicatur,& euacuationes ſenſatæ frequentes fuerint, nõ remanet in humoribus cinereitas niſi illius quod eſt minus,& illius quod eſt groſsius· & illud facit eſſe neceſſarium ut paroxyſmus ſit tardior,& fiat illa quæ fuit quartana quintana, ideſt febris inordinate uagans perducit ad quartanam, quando humor melancholicus eſt multus,nec ualde ingroſſatus per aduſtionem. Cum autem præcedente aduſtione, & liquefactione & multiplicatis euacuationibus ſenſatis, aut inſenſatis humor melancholicus paucificatur, & ingroſſatur paroxyſmus ſit tardior,& fit tranſitus ex quartana in quintanam.

Sexta propoſitio, & in huius quidem diſpoſitione fortaſſe erit corpus præparatum ut inflammetur, & fiat hectica, ideſt corpus exiſtens in hac diſpoſitione erit paratum ad hecticam. unde ſequitur hectica quintanam,& eius cauſas.

Et iterum hectica quando antecedit, non eſt longinquum quin faciat accidere in humoribus cinereitatem quãdam propter paruitatem ſuam in poſtremis hecticæ,et accidit illi cinereitati putredo,quare accidit febris.

Hic declarat duo. Primum quòd quintana aliquando ſequitur hecticam ſecundum quòd ipſa eſt mala. ſecunda ibi. & iam deſtruxit. Primum probatur ſic.Hectica aliquando cauſat cinereitatem in humoribus, ideſt humorem paucum terreum melancholicum genitum ex humoribus per aduſtionem ab ipſa ſcilicet aduſtione factam, cui humori accidit putredo.igitur cauſat quintanam.conſequentia tenet cum quintana fiat ex putredine humoris melancholici pauci terrei groſsi,

Et iam deſtruxit febris hectica corpus: eſt ergo mala ex hoc,quòd ipſa eſt ſignum aduſtionis humoris,de quo nõ remanſit niſi parũ,et ſit aduſtus parum,et ex hoc quòd ipſa eſt cauſa additionis febris,et duplicationis eius.

Hic probat ſecundum,ſcilicet quòd ipſa ſit mala & mortifera. Nam ipſa eſt mala per uiam ſigni & per uiam cauſæ. igitur &c.tenet conſequentia & prima pars probatur.nam hectica iam deſtruxit corpus: ergo quintana quæ eſt effectus eius eſt mala per uiam ſigni, eo quòd ſignificat humoris aduſtionẽ. ex quo non remanſit niſi parum aduſtum, & ſignificat corporis extremam conſumptionem.Sed quòd ſit mala per uiã cauſæ probatur,quia quintana ueniens poſt hecticam eſt cauſa duplicationis ſeb.& augmenti hecticæ, nam primo erat ſolum hectica,nunc uero quintana eſt addita hecticæ, & ſic ſunt duæ febres quarum una auget alteram. Hic cadunt dubia diſcuſſione digna. Primum quę eſt materia ſebrium inordinate uagantium ſequentium febres compoſitas prolungatas. Dicendum quòd ſebres multę ad inuicem compoſitę ſicut tres tertianæ notæ,& duæ tertianæ cum una phlegmatica quando habẽt materias habentes modos ſubſtantiæ & quantitates ſuis formis proportionatas habent periodos ordinatos ſuis formis, proprietatibus proportionatos. Cum uero putredine,& aduſtione diu procedente hi humores ſunt conuerſi in melancholiam faciunt quartanam unam,aut duas ordinate de quarto in quartum affligentes.in tempore autem medio quando iſti humores ſunt multum elongati ſecundum quantitates,& modos ſubſtantiæ a quantitabus,& modis ſubſtantiæ ſuis formis proportionatis,ut quia ſunt notabiliter paucificati, aut ingroſſati,retinentes tamen ſuas formas ſubſtantiales,& proprietates tunc faciũt febres inordinatas,& uagantes:quia magis tardantur paroxyſmi quàm conueniat formis, & proprietatibus humorum illorum, & cum hoc retardationes ſuorum paroxyſmorum ſunt difformes eo quòd difformiter humores illi ſunt paucificati, & ingroſſati ipſis difformiter reſiſtentibus caliditati putredinali eos paucificanti,& ingroſſanti.materiæ itaque febrium inordinatarum ſunt materiæ difformiter magis paucificatæ & ingroſſatæ per putredinem & aduſtionem quàm conuenit formis ſuis ſubſtantialibus quas adhuc retinent. Et ex his infertur ex febre ſanguinea poſſe fieri febres diuerſas, poſtea inordinatas,poſtea quartanam, aut quintanam: quod patet ex dictis hic,& in capitulo de ſynocha. Secundum dubiũ utrum cum deuenitur ad quintanam præcedentem hecticam, aut ſequentem ſit neceſſarium præuenire quartanam. Et arguitur quòd ſic; quia ad groſsitiem maiorem, & paucitatem maiorem non eſt deuenire niſi per groſsitiem & paucitatem minorem,ergo prius erit materia incinerata groſsitie, & quãtitate proportiona quartanæ quàm quintanæ. In contrarium eſt Auicenna dicens quòd licet plurimum ſuper quo ſtant febres inordinatæ, ſit quartana, tamen teſtificatur ipſam fuiſſe quintanam. Dicendum ſecundum Gentilem quòd licet ſecũdum plurimum ante quintanam ſit quartana cum antecedit hecticam aut ſequitur,non tamẽ eſt neceſſarium. cuius ratio eſt quia humore facto melancholico non eſt neceſſarium ipſum putrefieri,ergo non eſt neceſſarium fieri quartanam: & interim dum non putrefit, poteſt fieri groſsior, & paucior quàm primo proportionalis quintanæ,& poſtea putrefieri:ergo poteſt eſſe ante hecticam & poſt hecticam quintana, quam non antecedit quartana. Tertium dubium utrum quintanę & ſextanæ & reliquæ poſsint fieri non præcedente alia febre. In quo dubio ſecundum Gentilem tenenda eſt pars affirmatiua. Nam homine remanente in apparente latitudine ſuæ ſanitatis poteſt humor melancholicus paulatim ingroſſari,& paucificari,& tardius moueri quàm per quartum. ergo poteſt moueri per quintum diem,aut aliquem ex ſubſequentibus.

Quartum dubium quia ex dictis Auicen. hic de intentione Hippoc. uidetur poſſe concludi ſextanam, & ſequentes eſſe deteriores quintana,quia ſicut quintana eſt deterior quartana quia humor per aduſtionem eſt magis paucificatus, & ingroſſatus ita ſequentes ex eadem cauſa ſunt deteriores: conſequẽs contra Hippoc. qui dixit quintanam eſſe deteriorẽ cæteris.

Pro

Pro ſolutione huius dubij præmittendum huiuſmodi feb. dupliciter poſſe fieri, uno modo ex errore regiminis ſicut placuit Gal. Secundo modo ex aduſtione febrili paulatim humorem melancholicum paucificante, & ingroſſante ſiue antecedant hecticam, ſiue ſequantur. tertio ex ſucceſsiua paucificatione, & ingroſſatione humoris non quidem per aduſtionem febrilem, ſed ex actione caloris oaturalis, & continentis paulatim humorem melancholicum, & phlegmaticum paucificante, & ingroſſante homine remanente in latitudine ſuæ ſanitatis, aut neutralitatis apparentis, cui humori taliter paucificato & ingroſſato poſtea accidat putredo: Poſſet etiam melancholia putrefieri, ingroſſari per frigiditatem congelantem, & exprimeotem humidum & poſtea putrefieri. quo præmiſſo dicitur quòd ſi hæ febres proueniãt primo modo, certum eſt quòd quintana eſt deterior ſextana, & ſextana ſeptena, & ſic deinceps eo quòd quiotana frequentius affligit. cæteris ergo paribus eſt deterior, & ſimiliter ſextana ſeptena. Si uero huiuſmodi ſebres fierent ſecundo modo ex aduſtione febrili humorem paucificante, ratio facta in principio dubij concluderet ſextanam, & ſequentes eſſe deteriores quiotana. ſed non eſt uerifimile per aduſtionem feb. poſſe corpus tantum conſumi ut humores ita paucificentur, & ingroſſentur, & faciant ſextanam, & quæ deinceps quin prius accidat mors. ideo Hip. dixit quòd quiotana eſt deterior cum oon comparauerit eam niſi ad quartanam & feb. inordinatas quæ illas præceſſerunt, & dato etiã quòd hecticus oon moreretur melancholia, tameo hoc modo incioerata non poſſet amplius ferre calorem putredinalẽ ſufficieotem ad ſeb. Si uero hæ feb. accidat tertio modo dicendum eſt quintanam eſſe deteriorem ſextana, & ſextanam ſeptena & ſic deinceps. Primo per eandem rationem qua concluſum eſt quintanam primo modo ueoientem eſſe deteriorem ſextana. Item quia quibus paroxyſmus eius eſt intenſior, quia præcedente reſolutione continue remanent partes terreſtriores, & magis frigidæ, & a quibus pauciores uapores eleuantur. Tertio quia paroxyſmi quintanæ ſunt longiores uerifimiliter quam paroxyſmi ſextanæ cum pendeant a pluri materia. Et ſimiliter dico de paroxyſmo ſextanæ in comparatione ad ſeptẽnam, & ſic deinceps.

Contra nouena eſt largior ſeptena, ergo paroxyſmus nouenæ debet eſſe longior paroxyſmo ſepteoæ, tenet conſequentia, quia ſicut ſe habet tota ad totã ita paroxyſmus ad paroxyſmũ, antecedens aũt eſt Aui. in litera de intentione Hip. Et cõfirmatur quia groſsities materiæ plus operatur ad longitudinem, quàm multitudo eius ut ex textu colligi poteſt. Ad hoc dicitur negando primam conſequẽtiam, cauſa eoim quare nouena eſt longior ſeptena eſt, quia tardius paroxyſmat, unde in æquali tempore minus de materia eius conſumitur. Ex quo tameo non ſequitur quòd paroxyſmi fiot longiores, oec ſequitur groſsitiem plus operari ad longitudinem, quàm multitudinẽ præcipue in materijs ualde terreis, quæ per putredinem ſunt aptæ cito incinerari. quanto enim materia eſt groſsior, & terreſtrior tanto eſt uicinior incinerationi. Forte tamen in materia non ita terreſtri poſſet eſſe uerum, male tamen groſsities materiæ poſſet multitudini eius comparari in faciendo longitudinem unius febris totalis, aut paroxyſmi, ſi quis bene conſideret.

Et non oportet vt negentur ægritudines, quas non contingit videre in tempore quodam, & quadam regione, nam hoc genus non comprehenditur per multudinem, neque iterum oportet vt dicatur quòd ſi eſt quintana, tunc neceſſe eſt ſit materia quinta, nam melancholia generat quintanam non propter hoc ipſum, quòd ipſa eſt melancholia, immo propterea quòd ipſa eſt pauca groſſa. & iam non prolongatur quin ſit corporibus quibuſdam melancholia groſſa pauca, cui accidit putredo.

In parte præſenti Auicen. primo confutat ratiooes Gal. ſecundo remouet inſtantiam, ſecunda ibi. Et non conuenit. Rationes Gal. fuerunt duæ. prima quòd ipſe non uidit in uita ſua aliquam illarum quæ ſunt poſt quintanam. oec uidit quintaoã nudam fortem. ergo oon ſunt ponendæ. ſecunda ratio quia ſi darentur eſſent dandi alij humores præter quatuor. Ad primam rationem reſpondit Auicenna negando conſequentiam, non enim oportet ut negeotur ægritudines quas non contingit uidere in quodam tempore, & in quadam regione. Hoc eoim geous non comprehenditur præ multitudine. i. quia multoties eueniat. contingit enim huiuſmodi feb. in quodam tempore, & io quadam regione uideri & non in omnibus, & ita uideri ab aliquo & non ab omnibus. Ad ſecundam ratiooem ſimiliter negat conſequentiam dicens, nec oportet iterum ut dicatur quòd ſi aliqua eſt quintana, quòd tunc neceſſe eſt quòd ſit materia quinta. i. quiotus humor. nam melancholia generat quartanam alias quiotanam, non propter hoc quòd ipſa ſit melancholia, immo propterea quia pauca & groſſa. & iã non prolongatur. i. noo eſt impoſsibile quin ſit in quibuſdam corporibus melancholia pauca & groſſa cui accidit putredo. Hic tex. aperte eſt cootra Gentilem qui uult periodicatiooem ſequi proprietatem & formam ſubſtantialem humoris actiue concurrentis ad motum humoris in determinato tempore præcipue ſi textus dicat quartaoam, ſicut communiter reperitur, licet Gentilis innuat hunc text. eſſe malignatum. & in antiquis libris inuenitur quiotanam. apparuit enim ei hunc tex. noo bene ſonare pro opinione ſua.

Notandum ſecundum Gentilem pro declaratione primi dicti, ſiue rationis quòd aliquando pertranſit magna annorum reuolutio, in qua noo uidentur aliquæ ægritudioes ſicut Gal. noo uidit ſuo tempore lapidem ab inteſtinis ut refert ſexto interiorum: quem tamen Geotilis bis ſe uidiſſe dicit etiam ipſo ſcribeote hanc lectionem laudabilis uir magiſter Ioann. Iuliaoi de forliuio miſit ad ipſum lapidem ad quantitatem nucis uomitu expulſum poſt dolorem ſtomachi & erat illius lapidis duricies qualis eſt duricies gypſi, & figura lapidis erat rotunda, oblonga ideſt figuræ oualis, & hoc non foit uiſum a prædeceſſoribus ooſtris. non tamen debet negari immo debet concedi ſicut monſtrum raro ueniens. Ego etiam meo tempore uidi una cum magiſtro Benedicto egregio doctore Veronæ apoſtema in inguine cuiuſdam mulieris, in quo erant lapides tres ad quantitatem caſtaneæ formæ tendentis ad rotundum & duriciei gypſi, quod apoſtema me præſente ſecuit. Item ueoa medeoa multiplicatur io medena ciuitate, quam Galeous nunquam uidit tertia quarti capitulo proprio. Item tempore noſtro pauci, aut nulli uiderunt uermen repentem ſub cute, quẽ tamen Anenzoar & quidam ſapientes hiſpani ponunt. nõ ſunt ergo hæc a nobis oeganda immo potius noſtra intereſt horum cauſas inueſtigare, & omnium poſsibilium contingere in natura, ſicut recte ſenſit Auerrois primo colliger. Ego enim credo cauſam materialem lapidum de quibus ſupra, eſſe phlegma groſſum & uiſeoſum, cauſam autem efficientem eſſe calorem loci in quo geoerantur, una cum calore membrorum circunſtantium, cum adiutorio etiam caloris contioentis, qui calores etiam reſoluendo partes humidiores reſiduum inſpiſſant, & indurant. figurantur eoim, & colorantur ſecondum figuram, & colorem membri in quo generantur. hinc eſt quòd lapides renum ſunt longi, rotundi, rubei. figurantur etiam aliquando io locis amplis ſecundum figuram phlegmatis quod ibi reperitur, augentur autem propter additiooem phlegmatis quod ſicut paulatim additur, & inuiſcatur eum præexiſtente, ita paulatim induratur. Cauſam autem uermium uide decimaſexta tertii capitulo proprio & in pleriſque locis. Sed cauſa cur reptant ſub cute eſt eorum ſubtilitas, & agilitas. Cauſam autem uenæ medenæ uide ab Auicen. loco allegato. Notandum ſecundo pro declaratione reſponſionis ſecundæ quòd ſi tex. Auicennæ dicat quòd melancholia generat quiotanam oon propter hoc quòd ipſa eſt melancholia, immo propterea quòd ipſa eſt pauca & groſſa, ſicut communiter reperitur, eſt multum contra opinionem Gentilis ponentis periodicationem ſequi proprietatem humorum, & formam ſpecificam eius. Habet igitur conſequenter dicere quòd melancholia generat quartanam inquantum melancholia & per formam ſpecificam & proprietatem eius. Gloſſat tamen hunc textum pro ſalute ſuæ opinionis quòd melancholia noo facit quartanam ſolum inquantum melancholia, ſed inquantum melancholia cum determinata groſsitie & quantitate. Pro cuius intellectu oota quòd Gal. & Aui. uiderunt quòd periodicatio communiter & ut in pluribus inuenta ſequitur formam ſpecificam humorum: nam ex groſsitie & quantitate in humore impoſsibile

poſsibile

poſſibile eſt inueniri has determinatas periodos plurimum inuentas eum ille diſpoſitiones ſint in infinitum uariabiles: ut dicit alias ſe declaraiſſe. Et affirmat Gal. hoc ſenſiſſe in com. epidemiarum. hæc tamen differentia eſt inter hos uiros, quia poſtquam Gal. conceſsit ꝙ periodicatio ſequitur formam ſpecificam humorum non potuit concedere quòd eſſet dare quintanam & ſextanam: & feb. huiuſmodi quia ſequitur quòd eſſet dare alium humorem. Si enim periodus cõtinua eſt ſang. quotidiana phlegmatis, tertiana choleræ, quartana melancholiæ, ergo quintana erit quinti humoris. Auic. tamen uidit quòd licet periodicatio ſequatur formas ſiue naturas ſpecificas: tamẽ eſt de hoc ſicut de aliis actionibus naturalibus: ſequuntur .n. formas cum determinatis accidentibus ut attractio ferri ſequitur magnetem in determinata quantitate & qualitate, unde ſi allio ungatur non trahit. decimatertia tertii. Et in .5. phyſico. dicit Auer. licet igitur melancholia principaliter moueatur in quarto a proprietate: tamen requirit determinatã quãtitatem, & modum ſubſtantiæ. quibus permutatis non poteſt ſeruare ſuum modum: & cum poſsit in aliqua ſubſtãtia & quãtitate putrefieri & pelli, igitur aliquo tempore moueri poterit, & non per quartum. hæc ſunt dicta Gen. Ego tamen credo G. & Auic. noluiſſe formas ſpecificas humorum, & ſuas proprietates concurrere ad periodicationem: ſed non eo modo quem ponit Gal. nolens eas concurrere actiue. nam ſequeretur quòd formæ ſubſtantiales & proprietates humorum eſſent datæ eis in perniciem, & corruptionem, quod non ſanæ mentis diceret: cum a natura ſint datæ humoribus, & omnibus in iſtis ad conſeruationem, & ad reſiſtendum cauſis corrumpentibus, ſicut complexio: reſiſtunt ergo quantum poſſunt membris expellentibus humores extra locum ſuum naturalem. uerbi gratia, de intra uenas ad extra uenas, & cuiuſlibet humoris periodicatio inſequitur hanc proportionem potentiarum mẽbrorum mouentium humores ad ſuas reſiſtentias. Et quia melancholia per formam ſubſtantialem, proprietatem, modum ſubſtantiæ, & complexionem magis reſiſtit membris expellẽtibus, quàm cholera, & cholera quam phlegma, & phlegma quàm ſanguis, ipſa tardius periodicat cæteris .ſ. de quarto in quartum: cholera de tertio in tertium: phlegma quotidie: ſanguis continue. Et hæc omnia ſunt ampliſsime declarata in quęſtione de periodicatione. Et hanc opinionem uoluit G. in cõmẽto epidemiarum. & Aui. prima quarti. cap. de ſermone uniuerſali in febribus putridis. §. illo. Et iſtæ quidem feb. quibus ſunt paroxyſmi eradicationis & temporis, quandoque dimittunt ordinem ſuum propter diuerſitatem materierum in multitudine, & paucitate, & groſsitie, & tenuitate: & propter diuerſitatem in eis in genere, ita ut permutentur quędã materię & fiant de genere alterius, quæ diuerſificantur in eis in ſpecie & non in multitudine, & paucitate, tenuitate, & groſsitie tantum. Et nota illam particulam, quæ diuerſificantur in eis in ſpecie, & non in multitudine, & paucitate, tenuitate, & groſsitie tantum. Item in capitulo de feb. apoſtematum unicuique humori ineſt periodus, quæ ſibi conuenit. ponendæ ſunt itaq; formæ ſpecificæ, & proprietates in humoribus faciẽtes ad determinatas periodos: ſed non ſicut Gen. qui poſuit ipſas actiue cõcurrentes ad motus humorum: immo debent poni reſiſtentes membris expellentibus humores modo iam dicto.

Et non conuenit alicui ut dicat, poßibile eſt in phlegmate ut fiant ei paroxyſmi alij quando ingroſſatur & minoratur, quoniam conceßio eſt res ampla, & raro ſit poßibile, ut neceſſario ſequatur eius contradictio.

Hic Aui. ſoluit inſtantiam quæ poſſet fieri contra ſolutionem rationis ſecundæ G. contra Hippo. cum arguebat ſi daretur quintana &c. tunc daretur quintus humor. Reſpondet Aui. ee. negando conſequentiam quia melancholia facit quintanã, & quæ deinceps: non inquantum melancholia .ſ. ſolum: ſed inquantum eſt pauca, & groſſa. quia paucitas & groſsities faciũt ad retardationem paroxyſmi, & tanto magis quanto magis augentur. Inſtantia eſt iſta, ſequitur quòd quando phlegma paucificatur, & ingroſſatur, deberent eius paroxyſmi retardari, & ſic fieri tertianam, quartanam, quintanam, & ſic deinceps. Reſpondet Aui. eſſe poſsibile ad quod deducitur. Subdit poſtea quòd poſsibilitas eſt res ampla, & raro ſit poſsibile, ut neceſſario ſequatur eius contradictio. Cuius textus prima pars ſic declaratur. Nam quoddam eſt poſsibile ut in pluribus: ut quòd phlegma faciat quotidianam, melancholia quartanam: quoddam ut in paucioribus .ſ. quod phlegma, & melancholia faciat quintanam, ſextanam, & cæteras. & hæc poſsibilitas eſt res ampla, licet prima ſit amplior: & multa ſunt poſsibilia quæ nunquam erunt: nec ponuntur in eſſe. Et tertio poſsibile æqualiter, ſicut apoplexia minor in hoc ut ſit ſalubris, uel mortalis, & quòd habentes uentrem humidum, aut ſiccum in iuuentute ſe habent contrario modo in ſenectute, & materia prima indifferens ad formas contrarias, & uoluntas ad contradictoria. ſecunda autem pars textus non debet intelligi ut uerba ſonant: immo nunquam eſt poſsibile, ad quòd ſequitur contradictio: ſed eſt modus loquendi. q. d. ſi conceſſero quòd phlegma poſſit facere quintanam, aut ſextanam, & reliquas, licet illud nunquam eueniat, raro, aut difficile erit, ut ducatur ad contradictionem.

Amplius non eſt diſpoſitio in cõceßione eius, quod nunquã uidetur, & non auditur: neque de quo teſtificatur experimentator, aut ſapiens, ſicut conceßio eius quod teſtificatur qualis Hippocra.

Hic ſummis laudibus extollit Hippo. d. quòd nec concedere illud quod non uidetur: nec concedere illud quod non auditur: nec concedere illud quod diceret aliquis expertus: nec concedere quod diceret quidam Philoſophus eſt tale, quale eſt concedere illud quod teſtificatur Hippo. concedere ergo illud quod teſtificatur Hippo. eſt concedere rem uiſam auditam, experimentatam, & phyſice probatam.

Et iam retulit mihi fidelis quidam ſe uidiſſe nouenam, quintanam vero nos multoties uidimus: & non cogimur propter hoc dicere, quòd illic ſit alius humor.

Hic confirmat opinionem Hippo. ſ. dari huiuſmodi febres ex relatu, & uiſu. d. quòd ſibi retulit fidelis quidam ſe uidiſſe nouenam, & ſeipſum iam uidiſſe quintanam multoties: & per huiuſmodi non cogimur dicere quòd detur humor alius præter quatuor humores. Et dicit Gẽ. ſe uidiſſe quintanam, & ſe. inuadentem de decimoquinto in decimumquintum in Bernardino de bonaueris de Peruſio: inuadentem autem ſemel in mẽſe, affirmat Raſis. 16. continẽtis. & quamuis ab his auctoribus non ſit facta mentio de octauana debet ſubintelligi. Et refert Gen. quòd magiſter Iacobus de firmo habuit pluribus annis unum paroxyſmum ſemel in anno. Ego uero magnificam dominam Catharinam de la mirandula uidi laborantem quintana pluribus menſibus a qua tandem ſanata fuit.

Cura ſpecierum huius febris.
Cap. LXXI.

APpropinquat huius febris cura curæ quartanæ phlegmaticæ.

Hic auctor curans ſextanam & conſimiles. primo præmittit conuenientiam inter quartanam, phlegmaticam, & ſextanam quantum ad curam. ſecundo ponit regimen per dietam. tertio tangit regimẽ per uomitiua & ſolutiua. quarto per prouocantia ſudorem. ſecunda ibi{Et indigetur in curatione.}tertia ibi {Et de curationibus.}quarta ibi{Et confert tunc ſudatio.}In prima parte dicit quod cura ſextanæ & aliarum appropinquat curæ phlegmaticæ quartanæ. Et notanter dictum fuit appropinquat, quia non eſt omnino ſimilis materiæ quartanæ phlegmaticæ, & ſextanæ & ſimilium: cum harũ materia ſit paucior & groſsior, eſt enim opus in his fortiori ſubtiliante.

Et indigetur in curatione eius ſuperfluo ieiunio, & ſubtiliatione cibi, & regiminis, & ſomno digerente, ut reſoluatur per illud materia groſſa, & digeratur: & iterum indiget ingroſſatione regiminis ut non deſtruatur in eo uirtus: & ſunt iſta ſicut duo contraria, & propterea quòd feb. iſtæ non faciũt accidere læſionem uirtutis, non curamus ſi ſubtiliemus regimen, & faciamus ægrum uti ieiunio uno tempore, & ſuccurrimus illi ſicut oſtendimus: ita ut cibemus cum eo cuius bonum eſt nutrimentum, & uelox ſit, & multiplicatur, & in quo non eſt ingroſſatio materiei, neque additio in ea.

In hac parte ponens regimẽ per diætam. dicit primo quòd indigetur in curatione ſextanæ & aliarum ieiunio ſuperfluo.ſ.multo.ſ.in principio uſque ad tres ſeptimanas:aut quatuor, & ſubtiliatione cibi.i.cibis ſubtiliãtibus, & generantibus humorem ſubtilem,non groſſum uiſcoſum melancholicum, & regiminis.i.quòd reliquum regimen ſex rerum non naturalium,& regimen medicinale ſit ſubtiliatiuum,& ſomno digerente,& reſoluente ut reſoluatur per ipſum materia groſſa, & digeratur.quapropter ſomnus debet eſſe tantus, ut bonæ fiant digeſtiones.ſ.prima,ſecunda,tertia, & quarta non tamẽ ſuperfluus:ne prohibeatur ſuperfluitatum reſolutio. ſit ergo ſeptem aut octo horarum in adultis:& indiget iterum ingroſſatione regiminis:ut non deſtruatur cum ea.ſ.ultima ſubtiliatione uirtus.& ſunt iſta duo ſicut contraria:ſed non uere contraria,quia contradictio eſt oppoſitio unius & eiuſdem, non nominis tantum:nec rei tantum:ſed nominis, & rei ſimul ad idem ſecundum illud,& in eodem tempore: ſed iſta regimina non præcipiuntur eodem tempore: ſed debet præcedere regimen ſubtile. poſtea ſequi groſſum. Et propterea quòd iſtæ feb.loquendo de his quæ non antecedunt,nec ſequuntur hecticam non faciunt accidere læſionem uirtuti.i.non ſunt acutæ debilitantes uirtutes,non curamus, ſi ſubtiliemus regimen,& faciamus ægrum uti uno tempore ieiunio, & ſuccurramus illi nocumento.ſ.ingroſſando:ſicut oſtendimus in capitulo de quartana.ſ.cum eo nutrimentum eſt multum, uelox, & bonum in quo non eſt ingroſſatio materiæ nec additio in ea.ſ.materia melancholica. Quæ autem ſit differentia inter nutrimentum bonum, uelox, & multum eſt ſatis notum. In iſtis ergo ſubtiliamus ad minorãdum materiam, ſicut in quartana poſtea ingroſſamus.deinceps: quia materia non reſeruatur ad unam criticam expulſionem:immo paulatine conſumitur.& etiam ſi ſeruaretur,& ſtatus eſſet futurus cum accidentibus fortibus poſt ſubtiliationem factam a principio, poſſumus ingroſſare,& poſtea ſubtiliando procedere uſque ad ſtatum incluſiue,propter longitudinem ægritudinis.

Et de curationibus conferentibus ad illud eſt uomitus cum elleboro & ſemine raphani:& raphano,& elleboro:& ſemine attriplicis,& nuce uomica, & euacuatio cum hieris: & poſt illud adminiſtratio theriacæ, & eis ſimilium. Et confert tunc ſudatio cum medicinis,& cum balneo calido, abſq; adminiſtratione aquæ,& abſq; adminiſtratione humectãtiũ.

Hic curat per uomitiua,& ſolutiua.d. primo de curiationibus magis conferentibus eſt uomitus,cum elleboro & ſe.raphani. Item cum elleboro & raphano:& ſe.attriplicũ, item cum nuce uomica, quæ eſt fructus ſecundę ſpẽi tithymali carſiceti apud Dioſcoridem.ſed apud quoſdam uocatur caſtanea indica. Serapio in libro aggregationum capitulo leu.albre. auctoritate Habiæ facit uomere fortiter. Eius color eſt inter albedinem,& glaucedinem, & eſt parum maior auellana: & ſunt in ea nodi, quando.ʒ.ij. de cortice eius teruntur, & cribrantur,& miſcentur cum duobus aure.aniſi triti,aut ſe.fœniculi cum melle ſufficienti, & bibuntur cum aqua calida mouent uomitum,& expellũt ſuperfluitates chronicas, & phlegmaticas, & uomitiua alia ſupraſcripta euacuant materias phlegmaticas,& melancholicas:doſis, & modus præparandi illas patent in capitulo de quartana. ſecundo dicit quòd euacuatio cum hieris euacuantibus phlegma, & melancholiam quas uide in antidotario,confert: & poſt illud adminiſtratio theriacæ & ſimilium;ſicut mithridatum, diatrionpipereõ ad confortandum membra principalia,calefaciendum,& reſoluendum reſiduum materierum,quæ non ſunt exhibenda, niſi poſt euacuationes uniuerſales. Et confert poſt horum adminiſtrationem ſudoris prouocatio cum medicinis, & balneo calido.ſ.potentialiter, & actualiter abſque adminiſtratione humectantium,ſicut ſunt balnea aerea, & ignea thermarum, & balnea eiuſdem intentionis artificialia: intellige ſemper quando eſt ultimata intentio exiccationis, & reſolutionis: & non in quintana,aut ſextana præcedẽte, aut ſequẽte hecticã.

Quia iuxta intentionem Auice.in hoc capitulo hæ febres quando pendent ab humoribus multis,paucificatis, & ingroſſatis:loquendo de his quæ non antecedunt hecticam neq; ſequuntur,curantur ſicut quartana phlegmatica: nam intentiones ſuperius poſitæ in cura quartanæ ſunt his accomandandæ; & medicinæ conuenientes in quartana phlegmatica complebunt has intentiones.ſi qua erit differentia forte erit, quia in his opus erit magis ſubtiliantibus. Auicen. tamen pro cura harum multum confidit in regimine ſex rerum, & ponit in hoc capitulo regimen utrumque.ſ.ſex rerum. & medicinale ſatis diſtincte,ita ut ex textu colligere poſsis tam intentiones curatiuas,quàm illa,cum quibus illa perficiũtur. Sed in his quæ antecedunt hecticam aut ſequuntur, opus eſt multum humectare,tum ratione ipſarum,tum ratione hecticæ. ſed oportet propter hecticam dimittere multum calefacientia, & etiam ſubſtantialia,item exoluentia, & fortiter prouocantia uomitum,& ſudorem immo quia hectica, & proprie ſecundæ ſpeciei eſt maior morbus,& etiam pro magna parte cauſa illarũ & iuxta canonem Aui.quarta primi. capitulo ultimo. maior intentio debet eſſe ad hecticam,quàm ad quintanam,aut ſextanam:illis tamen non neglectis:quòd ſi forte eſſet opus ſolutione,& uomitu fiat cum lenibus,& mixtis cum humectantibus,ſicut ſene,epithymum,cum iure pulli pro ſoluendo, aut aqua hordei cum oxymelle prouocando.

Tractatus tertius de hectica. Cap. I.

IAm ſciuiſti quòd in membris ſunt humiditates diuerſarium ſpecierum,de quibus ſunt humiditates præparata ad nutriendum,& humectandum iuncturas.

Poſtquam in primo tracta. huius ſen primæ quarti. egit de ægritudinibus.ſ.ephemeris,quæ pendent a calefacto eſſe ſpirituum.in ſecundo de febribus humoralibus quæ pendent a calefacto eſſe humorum cum putredine:aut ſine putredine. In hoc tertio agit de hecticis quæ ſunt fe.membrales, quia fixæ & in mẽbris habituatæ.hectica enim dicitur ab ethos græce,idem ſonante latine quod conſuetudo.per conſuetudinem enim figitur,& habituatur in membris:propterea ſecundo de differẽtijs fe.dicitur hectica:quia ſolidas noſtri corporis partes poſsideat.i.in poteſtate habeat. Diuiditur iſte tractatus in duas partes.in prima determinat de hectica febrili. in ſecunda de hectica non febrili.i.de hectica ſenectutis. ſecunda ibi {Currit cõſuetudo.} Prima in tres.in prima ponit ſpecies fe. hecticæ,modum diſtinctionis,& cauſas.ſecundo ponit ſigna. tertio curam.ſecunda ibi in principio ſequentis capituli {Pulſus.} tertia in principio quarti capituli. {Intentio.} Prima in duas.in prima ponit ſpecies.in ſecunda cauſas.ſecũda ibi {Hectica quidem quinque.} Prima in duas. in prima præmittit diſtinctionem ſecundarum humiditatum,quæ ſunt in nobis. ſecundo oſtendit quid ſit hectica,& diſtinguit ſecũdum illas humiditates ſpecies hecticæ.ſecunda ibi [Et cum inflammatur.] Prima in duas.in prima ponit ſecundarum humiditatum diſtinctiones:& declarat illas deſcriptiue.in ſecunda declarat illas per ſimile.ſecunda ibi [Et ſimilitudo humiditatum primarum.] prima in duas.primo premittit quandam diuiſionem generalem.ſecundo numerat & declarat membra diuiſionis. ſecunda ibi [De illis ergo eſt illud.] In prima parte dicit. Iam ſciuiſti.ſ.prima primi, doctrina quarta,quòd in membris ſunt humiditates.ſ. quatuor diuerſarum ſpecierum.ſ. nomen non habens,ros,cambium,& gluten: quę omnes intra ſe differunt ſpecie,de quibus ſunt humiditates præparatæ ad nutriendũ.ſ. nomen non habens,& cambium, & gluten. quædam ſunt præparatæ ad humectandũ iuncturas, ſup. & alia mẽbra cũ aliqua cauſa fortis eas exiccauerit,ſicut fortis motus,& hæc humiditas dicitur ros:finis eius principalis.ſ.roris eſt humectare iuncturas,non nutrire niſi cum nutrimentum deficit. Et nota quòd inter humiditates præparatas ad nutriendum eſt numerandum gluten,nam licet ſit cõuerſum in ſubſtantiã mẽbri, & ſit pars eius,tamen adhuc aptum natum eſt nutrire membra, cũ deficit actus tertius uirtutis nutritiuæ, qui eſt aſsimilatio, nondũ.n.eſt factum ſimile oĩno parti cui eſt appoſitum & unitum,deficit igitur aliquid nutritionis per ipſum perficiẽdę.

De illis ergo eſt illud,quod eſt repoſitum in uenis.

Hic notificat quatuor humiditates ſcd'as, & primo notificat primã humiditatẽ.ſcd'o ſcd'am redeundo ad primã. tertio tertiã.quarto quartã.ſcd'a ibi.{Et de illis eſt illud ꝙ eſt.} tertia ibi {Et de illis ſunt humiditates.} quarta ibi [Et de eis ſunt humiditates.]

humiditates.] In prima parte dicit quòd de illis.ſ.humiditatibus ſecundis eſt illud quod eſt repoſitum in uenis.ſ.nomen nõ habens, qnod generatur in extremitatibus venarum, quæ ad membra terminantur immediate ex ſanguine. bcee non differat ab eo ſpecie, nam dealbatur,& ingroſſatur: cum hæc digeſtio procedat ingroſſando.

Et de illis eſt illud quod eſt ſparſum in membris ſicut ros: & iſtæ ſunt duæ diuiſiones.

Hic declarat ſecundam humiditatem. ſecundo redit ad primam.ſecunda ibi{Et prima earum.} In prima parte dicit ꝙ de illis ſcilicet humiditatibus ſecundis eſt illud quod eſt ſparſum in membris:ſicut ros ſparſum:quod quia non recipitur in poro cauſa nutriendi, ſicut cambium: ſed ſpargitur ſuper membra, ſicut ſpargitur ros ſuper ſoliorum ſuperficiem cauſa humectandi: & iſtæ duæ ſunt diuiſiones.i.duo membra diuiſionis ſcilicet nomen non habens,& ros. Et nota quòd nomen non habens immediate tranſmutatur in rorem,& cambium:in rorem quidem ſecundum ſubtiliorem,in cambium ſecũdum partem groſsiorem.neque eos tranſmutatur in cambium niſi cum deficit nutrimentum:ſicut chylus in hepate immediate trãſmutatur in ſanguinem & phlegma:neque tranſmutatur phlegma in ſanguinem,niſi cum deficit nutrimentum.

Et prima earum eſt materia feb. putredinis: aut fe.ebullitionis ſicut ſciuiſti,cum nutrimentum totum non expandatur,quando eſt: immo remanet de eo illud quod eſt in ſemita expandendi:& remanet quod eſt in ſemita recondendi.

In iſta parte dicit quòd prima earum ſcilicet humiditatũ .ſ. nomen non habens,eſt materia feb. putredinis ſcilicet cũ putret: aut feb.ebullitionis ſcilicet cum ebullit abſq; putredine: ſicut ſciuiſti ſcilicet in capitulo de febre ſanguinea: & hoc ſupple accidit quòd fiat feb.putredinis,& ebullitionis:cum nutrimentum ideſt iſta humiditas futura nutrimentum nõ totum expanditur qnando eſt ſcilicet in uenis,extra uenas,immo remanet de eo ideſt de ea humiditate quod eſt in ſemita expandẽdi ideſt aptum conuerti in rorem,qui per membra expandiť & remanet ſcilicet in venis quod eſt in ſemita recondendi ideſt pars apta cõuerti in cambium aptum recondi in poroſitatibus membrorum ut nutriat.

Pro huius partis declaratione nota primo, quòd prima humiditas cum ſit formaliter ſanguinis,per eius putrediné facit ſynocham putridam:ſed per eius ebullitionem abſq; putredine facit ſynocham non putridam. Secundo notandum ꝙ cauſa quare remanet in uenis eſt una, aut plures:aut quia non eſt conueniens ad nutriendum membrum: aut ex impotentia expulſiuæ uenarum:aut ex impotentia attractiuæ membrorum:. aut propter oppilationem in poris membrorum,per quos debet pelli ad membra.remanens ergo in uenis, etiam non tendens in finem a natura inſtitutum,derelictũq; a regimine eius alterať a calore extraneo, & ebullit cũ putredine, aut ſine putredine,& facit ſpecies ſynochæ:ut dictum eſt.

Et de illis,ſunt humiditates proximi temporis coagulationi:& ſunt humiditates quæ ſiunt actu nutrimentum, ſcilicet attractæ ad locum,quòd eſt permutatio eius,quod eſt de eo reſolutum:& ſiunt additio in eo ſimilis illi.ueruntamen tempus curſus earum propinquum eſt.ergo ſunt non coagulatæ.

Hic notificat tertiam humiditatem dictam cambium .d. ꝙ de eis ſcilicet humiditatibus ſecundis,ſunt humiditates proximi tẽporis coagulationi ideſt quæ de nouo coagulatę ſunt, & ſuntq; humiditates quæ ſiunt actu nutrimentum ideſt proximum:ita immediatum:ut nihil inter ipſum & membrum mediet ſcilicet attractione ad locum ideſt attractione ad porum membri,quod debet nutrire:quod ſcilicet nutrimentũ eſt permutatio,ſeu cambium eius ſcilicet humidi quod eſt a membro reſolutum: & ſit ſcilicet humiditas iſta additio in eo .ſ.mẽbro ſimilis illi quod reſolutum eſt.veruntamen tempus curſus earum ad poros illius membri eſt propinquum ideſt parum:quare non ſunt coagulatę.i.inuiſcatæ taliter ut ſint animatæ: ſed parum poſt animabuntur,& erunt pars membri.

Et de eis ſunt humiditates cum quibus continuãtur partes membrorum ſimilium partium a principio creationis:& per ipſarum deſtructionem perueniunt ad ſeparationem.

Hic notificat quartam humiditatem dictã glutẽ. d. ꝙ de eis ſcilicet humiditatibus ſecundis ſunt humiditates cum quibus continuantur partes membrorum ſimilium partium ideſt quorum partes ſunt eiuſdem denominationis cum toto, quæ fuerunt facta a principio generationis,& per iſtarum humiditatũ deſtructionem veniunt ad ſeparationem ideſt ſoluuntur & diſcontinuantur.hæ ergo humiditates ſunt partes membri: & continuæ membro cui unitæ ſunt: ſed cambium ex quo immediate factæ ſunt erat contiguum.

Et ſimilitudo humiditatum primarum eſt oleum lucernæ effuſum in lucerna. Et ſimilitudo ſecundarum eſt oleum imbibitum in corpore lychnij. Et ſimilitudo tertiæ humiditatis eſt humiditas cui continuãtur partes coti, de quo factus eſt lychnius.

In parte præſenti declarat has humiditates per ſimile.d.ꝙ ſimilitudo primarum humiditatum .ſ.roris eſt oleum effuſum in lucerna:& ſimilitudo ſecũdarum eſt oleum imbibitum in corpore lychnij: & ſimilitudo tertię humiditatis ſcilicet glutinis eſt humiditas cui continuãtur partes coti.de quo factus eſt lychnius. Similitudo autem primæ humiditatis, qnam omiſit, quia dixit ex ea fieri febr.ſynochas ſunt vaſcula in quibꝰ oleũ continetur a quibus oleum funditur in lucernam. Vel poſſumus dicere quòd oleum effuſum in lucernã eſt ſimilitudo duarum primarum humiditatum .ſ.nomen non habentium, & roris. Similitudo autem iſta ut dicit pluſquam commentator in de ſignis hepatis non eſt omnino propria:quia per oleum imbibitum in corpore lychnij non reſtaurantur partes lychnij:ſicut reſtaurantur partes membrorum per cambium receptum in poris membrorum.

Et cum inflammantur membra radicalia,& proprie cor, eſt illud ipſa ægritudo,quæ eſt hectica ſecundum quòd ſciuiſti. Et caliditas quidem hepatis,quandoq; perducit ad hecticam: uerum non eſt ipſa hectica:immo hectica eſt illa quæ eſt cauſa cordis:& ſimiliter eſt diſpoſitio pulmonis,& ſtomachi.

Hic cum præmiſit dictionem ſecundarum humiditatũ:oſtẽdit primo quid ſit hectica.ſecundo ſpecies ſiue modos hecticæ diſtinguit penes ſecundarum humiditatum diſtinctionem. ſecunda ibi {Verum dum ipſa.} In prima dicit quòd cum inflãmantur.i.habent inflammatum eſſe mẽbra radicalia, quæ ſunt proprie membra ſpermatica:licet in hectica tam carniformia quàm ſpermatica habeãt inflammatum eſſe:& proprie cor eſt illud inflammatum circa hectica. Secundo dicit quòd caliditas hepatis quamuis ſit cauſa hecticæ: ipſa tamen non eſt hectica: immo hectica eſt caliditas facta in corde, & non caliditas facta in hepate aut pulmone,aut ſtomacho. Eſt enim cor primum ſubiectum feb.ita,ut nulla caliditas poteſt dici febr. niſi quæ eſt in corde,aut pendet a caliditate cordis. Sed in hac materia dixi in principio huius operis quantum opportunum eſt in quæſtione de ſubiecto feb.

Verum dum ipſa permanet finiendo humiditates,quæ ſunt in digeſtione prima in membris: & proprie cordis ſicut finit candela oleum infuſum in lucerna:tunc eſt gradus primus appropriatus nomine generis,quod eſt hectica: & græce hecticos,cum non habeat in ſpeciebus ſuis nomen.

In præſenti ponit diſtinctionem ſpecierum hecticæ, & habet tres partes. In prima ponit diſtinctionem ſiue diuiſionẽ ſpecierum hecticæ ſebr.penes diſtinctionem humiditatum ſecundarum. In ſecunda remouet dubium. In tertia ponit ſecundum opinionem aliorum aliam intentionem ſpecierũ feb. hecticæ.ſecunda ibi {Et hæc quidem ægritudo.}tertia ibi {Et quidã dixerunt.}Prima in tres. In prima ponit ex qua humiditatum conſumptione fiat prima ſpecies hecticæ. In ſecunda ex quarum humiditatum conſumptione fiat ſecunda ſpecies. In tertia ex quarum humiditatum cõſumptione fiat tertia ſpecies.ſecunda ibi {Et cum finit humiditates.} tertia ibi {Cum ergo finiuntur illæ.} In prima parte dicit dum caliditas extranea finit humiditates diuiſionis primæ quæ ſunt in membris: & proprie cordis ſicut flamma finit oleum effuſum in lucerna: ſic eſt gradus primus appropriatus nomine generis, quod eſt hectica:& gręce hecticus cum nõ habeat in ſpeciebus ſuis nomen.i.non omnibus ſpeciebus hecticæ ſit nomen impoſitum, ideo prima ſpecies habet nomen.

Et cum finit humiditates quæ ſunt diuiſionis primæ, & incipit reſoluere humiditates quæ ſunt diuiſionis ſecundæ, & finire eas ſicut finit flamma oleum euacuatum in lucerna, & incipit finire imbitum in corpus lychnii, erit gradus ſecũdus, & nominatur dubul & foroſmos, & habet latitudinem, & principium, & medium, & ſtatum. Amplius non rectificatur ille qui conſequitur ſtatum aldubul, & parum recipit curationem niſi deus uelit, & proprie quando peruenit ad hoc, ut caro minuatur.

In iſta parte ſecũda dicit quòd cum caliditas extranea finit humiditates: quæ ſunt diuiſionis primæ: & incipit finite humiditates diuiſionis ſecundæ ſcilicet cambium ſicut flamma finit oleum effuſum in lucerna: & incipit finire oleum effuſum in lychnio erit gradus ſecundus, & oominatur dubul ideſt arefactio, & foroſmos, uel maraſmos ideſt tabes: & habet latitudinem ſcilicet principium, medium, & ſtatum. ſecundo dicit quòd ille qui peruenit ad ſtatum aldubul, ſiue dubul parum recipit curationem, niſi deus uelit ideſt niſi miraculoſe, & proprie quando peruenitur ad hoc ut caro minuatur ſcilicet ualde ſuperflue: & per carnem intellige membra omnia ſcilicet præter oſſa, & cartilagines.

Cum ergo finiuntur iſtæ, & incipit finire humiditates, quæ ſunt diuiſionis tertiæ, ſicut incipit flamma adurere corpus lychnij, & humiditates eius radicales, eſt ægritudo gradus tertij, & nominatur curuatiuus, & almukaſit.

In iſta parte dicit quòd cũ finiuntur iſtæ ſcilicet ros, & cambium incipit finire humiditates diuiſionis tertiæ ſcilicet glutẽ: ſicut incipit flamma adurere corpus lychnij & humiditates eius radicales ideſt continuantes partes adinuicem · eſt gradus tertius: & appellatur curuatiuus: quia totum corpus contrahitur ad curationem, & almukaſit ideſt in quo apparet forma quæ eſt in decrepitis: quantum ad colorem, & ſiccitatem: eſt enim infrigidatũ, & exiccatum: ſicut corpus decrepitorũ.

Pro dictorum declaratione cadunt tria dubia. Primum. utrum ſicut ex ebullitione primæ humiditatis, ſi ebulliat cum putredine generatur feb. putrida ſcilicet ſynocha putrida. & ſi ebulliat ſine putredine generatur ſynocha non putrida, ita ex ebullitione roris, cãbij, glutinis cũ putredine, & ſine putredine poſſunt feb. putridæ, & non putridæ generari. Secundum dubiũ utrũ tres modi, ſiue ſpecies hecticæ ab Auic. poſitæ ſint ueræ ſpecies hecticæ. Tertium dubium, utrum ſint tãtum tres.

Pro horum dubiorum declaratione, & ſolutione. primo præmittendum iuxta communem opinionem primam humiditatem de ſecundis eſſe formaliter ſanguinem. quartam uero eſſe animatã, & partẽ corporis humani. ſed ſecundã & tertiã ab his differre ſpecie & differre ſpecie ẽt inter ſe. Præmittẽdũ ſecundo. quòd ſicut prima humiditas poteſt ebullire, & inflammari ſine putredine, & cum putredine: ita reliquæ tres, immo membra ipſa quandoque inflammantur, & putrẽt: & quandoque inflammantur: & non putrent.

His præmiſsis reſpondetur ad primum dubium: quòd ſi iſtæ tres humiditates putreant, & ſufficienter cor inflamment faciunt feb. putridas, differentes tamen a feb. humoralibus. Quod enim faciant feb. putridas eſt ſatis manifeſtum cum earum cauſa coniuncta ſit putredo. Quòd autem ſint differentes a feb. humoralibus eſt etiam manifeſtum, cum res putrentes quæ immediate faciunt has feb. differant ab humoribus denominantur autem & ſpecificantur more medicorum omnes febres a cauſis coniunctis earum præter hecticas. cuius ratio eſt, quia omnes febres præter hecticas ſunt fientes, & dependentes a cauſis ſuis coniunctis. hecticæ uero ſunt febres factæ & inde pendentes. Si uero iſtæ tres humiditates inflammentur ſine putredine, & euaporantes ad cor, faciunt caliditatem in corde ſenſibiliter lædentem, faciunt feb. non putridas differentes ab humoralibus, ephemeris, & hecticis. prima pars patet ex diffinitione feb. Quod autem ſint non putridæ, patet cum non pendeant a putredine. Quod autem differant ab humoralibus, & ephemeris patet ex fundamento ſuprapoſito. Quòd autem differant ab hecticis, eſt etiam manifeſtum, cum hectica ſit facta; illæ uero fientes. Et forſitan has feb. intellexit Auer. tertio colliget de feb. in membris tertiæ digeſtionis. Et ſi forte inſtaretur quòd plura quã tria eſſent genera febriũ: dicit quòd aliquo modo reducuntur ad aliquod illorum. Vel dic quòd medici diſtinguentes feb. in illa tria genera prima, locuti ſunt de feb. communiter euenientibus. nam eædem rationes fieri poſſunt de feb. prouenientibus a putredine nermium: & a putredine chyli, lactis, & ſimilium. de hac tamẽ materia locutus ſum in principio huius operis.

Pro deciſione ſecundi dubij tenendum eſt iſtos tres modos hecticæ non eſſe ueras ſpecies hecticæ: etiam more medicorũ quia ſi unus calor remanens unus, & idem æque intẽſus a principio uſque in finem in membris fixus cõſumeret manifeſtius primo duas primas humiditates, & ſecundo cambium. tertio gluten. erunt iſti tres modi hecticæ. ergo ſi iſti tres modi hecticæ ſumantur ſecundum uarium modũ ſe habendi eiuſdem caloris ad humiditates membrorum: & ſecundum uariam ipſorum conſumptionem, non eſſet autem dicendum quòd calor manens idem numero independens, & æque intenſus migret de ſpecie in ſpeciem: ſicut etiam in exemplo Auice. in eadem flamma accenſa in lychnio primo manifeſtius cõſumeret oleũ in lucerna effuſum: deinde oleum imbibitum in lychnio: & tertio humiditatem inbibitam coti ex quo factus eſt lychnius: & non migrat de ſpecie in ſpeciem. Quod autem calor in mẽbris poſſet manere æque intẽſus ſaltem in prima ſpecie, & parte ſecundæ non eſt negandum: licet in fine ſecundæ, & in tertia minoretur propter defectum humidi: ſicut minuitur calor cum ſit tranſitus de iuuentute ad ſenium, ſed ſi deberent fieri tres ſpecies hecticæ more medicorum oporteret quòd per ebullitionem duarum primarum humiditatum fieret caliditas in corde, & conſeruaretur: & per ebullitionem tertiæ fieret alia caliditas, & alia per ebullitionẽ quartæ, ſed ſic hectica eſſet feb. fiens contra Aui. & reliquos auctores.

Pro deciſione tertii dubii. nota auctorem poſuiſſe tantum tres ſpecies hecticæ. primam in qua licet omnes humiditates conſumantur, præternaturaliter reſoluantur, manifeſtius tamen conſumitur prima, & ſecunda: aut ſaltem ſecunda ſcilicet ros. In ſecunda uero ſpecie hecticæ iam conſumptis prima & ſecunda aut ſaltem ſecunda manifeſte conſumitur tertia ſcilicet cambium. In tertia uero ſpecie iam conſumptis his tribus, aut ſaltem duabus ſcilicet rore & cambio manifeſte conſumitur gluten. Cauſa huius gradatim proceſſus in cõſumptione harum humiditatum eſt, quia primæ duæ humiditates, aut ſaltẽ ros eſt ſubtilioris ſubſtantiæ quàm tertia ſcilicet cambium: & tertia quàm quarta ſcilicet gluten. propterea primo manifeſtius conſumuntur duæ primæ: aut ſaltem ſecunda quàm tertia, & tertia quàm quarta. Dixi autem notanter primæ duæ, aut ſecunda propter uarias opiniones. Quidam enim dicunt in prima ſpecie hecticæ conſumi primas duas. quam opinionem credo eſſe conformẽ dictis Auicẽ. maxime cum dixit. primus gradus habet modum &c. cum non habeat in ſpeciebus ſuis nomen: ſpecies autem ſuæ non poſſunt niſi ſecundum duarum humiditatum conſumptionem aſsignari. Quidam uero dicũt in prima ſpecie ſolum manifeſte conſumi ſecundam: pro qua opinione ſunt rationes magis apparentes, ſicut ſtatim apparebit. Et cã huius gradatæ cõſumptionis eſt. quia gluten ex ordine naturæ generatur ex cãbio & cãbiũ ex rore tempore neceſſitatis. ros autem, & ſimiliter cambium non ita faciliter poſſunt generari ex prima, quæ in uenis continetur quia membra debilitata non poſſunt ipſum faciliter ex uenis extrahere, neq; uenæ ipſum expellere cum pori uenarum ſint ualde ſtricti, & ſtrictiores quàm pori membrorum. Exemplum autem Auicẽ. ad huius rei declarationem deſeruit. nam oleum exiſtens in lychnio prohibet conſumptionem humiditatis continuantis cotum ex quo factus eſt lychnius, & oleum exiſtens in lucerna paulatim imbibitur in lychnio: ſicut oleũ exiſtens in ipſo paulatim conſumitur a flamma: non tamen eſt ponẽda una ſpecies hecticæ in qua conſumitur ſanguis manifeſte, quia ſanguis ꝓꝑ multitudinem ſuam in uenis, & groſsitiem ſuæ ſubſtantiæ, & denſitatem uenarum non facile conſumitur. immo frequenter homines incurrunt primam & ſecundam ſpeciem hecticæ cũ notabili quantitate ſanguinis in uenis: propterea auctores diſtinxerunt ſpecies hecticæ in quibus mutatur corporis habitudo ad maciem, penes conſumptionem illarum humiditatum per quam præſentiam ſtat bona habitudo, ut puta debita groſſities cum ſufficienti pinguedine, & ad earum conſumptionem

ſequitur macies,& extenuatio.hæc autem ſunt quatuor iã dictæ:ſed magis tres poſtremæ: nõ autem ſanguis:ſtat enim multa macies cum præſentia multa ſanguinis.tres itaq; ſunt modi hecticæ,& non plures ſiue primum modum hecticæ attendamus penes conſumptionem duarum primarum humiditatum, ſiue penes conſumptionem roris,quæ eſt humiditas ſecunda.

Et hæc quidem ægritudo eſt ex feb.quæ non habent paroxyſmos,neq; horas paroxyſmorum.

In præſenti parte remouet dubium .d. quòd hæc ægritudo eſt ex febribus,quæ non habent paroxyſmos,neq; horas paroxyſmorum ſcilicet princicipium,augmentum, ſtatum: & declinationem. & hæc nota ſunt cum non ſint febr. humorales paroxyſmantes ſecundum motum materiæ ad mineram putredinis.

Et quidam dixerunt,feb.hecticæ aut pendent cum humiditatibus propinqui temporis cum coagulatione: aut cum eis quæ ſunt ſicut caro: aut cum membris radicalibus duris, ſicut ſunt oſſa.et nerui. Et ſi ex ſermone iſto intelligitur quòd pendent ſecundum ſemitam, quòd finiunt quod in eis eſt de humiditate radicali continuata eis,erit hæc. Et intentio prima æqualis: et ſi ſignificat quòd primum quod finit hectica eſt humiditas propinqui temporis cum coagulatione, non erit ſermo ſanus.

In parte præſenti ponit aliam diſtinctionem ſpecierum hecticæ.d.quòd quidam ſcilicet Gale.x.therap. ultimo capitulo & ſequaces eius dixerunt.febr.hecticæ,aut pendent cum humiditatibus propinqui temporis cum coagulatione ideſt feb. hecticæ aut ſpecificantur penes cõſumptionem humiditatum nuper coagulatarum,quæ ſunt molles,ſicut humiditas adipis, & pinguedinis.aut cum eis quæ ſunt ſicut caro ideſt aut ſpecificantur penes conſumptionem humiditatum, quæ ſunt ſicut caro,quæ eſt durior,& difficicilius conſumitur: aut cum membris radicalibus duris, ſicut ſunt oſſa, & nerui humiditatum; quarum difficilima eſt reſolutio.ſi primo modo eſt prima ſpecies hecticæ. ſi ſecundo modo eſt ſecunda. ſi tertio modo eſt tertia ſpecies hecticæ.ſecundo dicit quòd intentio iſtorum ſic dicentium ſit:quòd quando conſumuntur humiditates cuiuſcunque mẽbri,ſed manifeſtius, & citius humiditates membrorum molliũ,ſicut eſt adeps & pinguedo eſt prima ſpecies hecticæ: quando cõſumuntur humiditates ſpiſsiores ſcilicet carnis,& ſimilium iam conſumptis humiditatibus alijs mollioribus,eſt ſecunda ſpecies hecticæ: & quando conſumuntur humiditates membrorum duriorum,ſicut ſunt oſſa & nerui iam conſumptis alijs humiditatibus eſt tertia ſpecies hecticæ, erit hæc diſtinctio bona & ſimilis primæ. Sed ſi ſignificat ꝙ primũ quod finit hectica eſt humiditates molles: & nihil conſumant de humiditatibus aliorum membrorũ,non erit ſermo ſanus.i. uerus.calor enim applicitus humido conſumit ipſum in quocunque membro ſit: ſed manifeſtius, & citius humidum mẽbrorum mollium,deinde magis duorum, poſtremo duriſsimorum,quæ ſunt nerui,cartilagines,& oſſa.

Et hectica quidem quandoq; accidit poſt feb.ephi.et quandoq; accidit poſt feb.putri.et apoſtematum: et longinquum eſt ut accidat hectica incipiendo: quare ſunt membra radicalia iam inflammata,et non inflammatur humor, neq; ſpiritus ante illud: immo oportet ut caleſiant illa in primis: et deinde ſecundum proceſsionem dierum caleſiant iſta niſi accidat cauſa fortis valde.

Hic ponit cauſas hecticæ quæ ſunt cauſæ in fieri. hectica .n. cum facta eſt,eſt independens. Et primo ponit quaſdam febres eſſe cauſas eius.ſecundo declarat, tertia complet cauſas hecticæ.quarto ponit canones. ſecunda ibi {Et cauſa quidem una.} tertia ibi {Et febr.quidem putridas.} quarta ibi {Et quãdo componitur.} In prima parte dicit hecticam quandoque ſequi febrem ephe. quandoque febrem putridam, ſupple non apoſtematam, quandoque febr. apoſtematum. Secundo dicit quòd rariſsime accidit hectica incipiẽdo ſcilicet nulla alia febre præcedente: quaſi membra radicalia ideſt ſpermatica: ſupple & alia ſint inflammata: & non ſit inflammatus humor, nec ſpiritus ante illud.immo oportet ut caleſiant illa poſt: deinde poſt aliquos dies caleſiant membra,niſi accidat cauſa ualde fortis ſcilicet altera duarum, aut maxima membrorum diſpoſitio.aut cauſa agens fortis,quæ figat caliditatem in membris,& non in humoribus,aut ſpiritibus.

Ex quibus apparet ſolutio ad dubium, hic ſolitum quęri an poſsit incipere feb.hectica non præcedente ephemera, aut humorali. Ad quod dicendum quòd illud rariſsime accidit,licet ſit poſsibile. Primam partem huius concluſionis declarat Auic.quia ualde facilius inflammantur humores, & ſpiritus; quàm membra,tum quia ſubtiliores,tum quia minus habẽt de frigiditate reſiſtente.Secũda uero pars probatur, quia hoc poteſt eſſe propter cauſam ualde fortem,quæ eſt membrorum diſpoſitio ad acquirendum calefactum eſſe: & non humorum, & ſpirituum:utputa propter membrorum arefactionem ex fluxu,aut longa abſtinentia, & ſimilibus: quibus mẽbra poſſunt arefieri,& non ita ſpiritus,aut humores.unde cauſa calefaciẽs primaria figet caliditatem in membris,& non in humoribus, aut ſpiritibus.licet forte citiꝰ calefaceret humores,& ſpiritus quàm membra. Secunda cauſa propter eſſe cauſam ualde fortiter calefacientem,quę figet caliditatem in membris propter denſitatem ſuæ ſubſtantiæ,& non in humoribus,aut ſpiritibus quia ſunt nimis tenuis ſubſtantiæ in comparatiõe ad membra. unde caliditas non figitur in illis,ſicut figitur in membris.ſicut fulmen agit in ferrum,& res denſas,& non agit in ueſtes, & ſimilia:quia ſua caliditas excefsiua in ipſis non retinetur,ſed retinetur,& figitur in re denſa,& dura. Dicit tamen Gen.ſe nunquam uidiſſe aliquem eſſe factum hecticum incipiendo. Ego tamen credo uidiſſe aliquos phthiſicos ex ulcere cruſtoſo eſſe factos hecticos nulla pręcedente ephemera,aut putrida:ſimiliter aliquos eſſe factos aſthmaticos primo, poſtea hecticos exiccata re ſuperflua, propter puluerem lapidum quos terebant in agro ueronenſi pro uitro conficiendo. Et quoſdam eſſe factos ſebriles ex hectica ſenectutis nulla ephemera, aut putrida præcedente.

Et cauſa quidem una quandoque eſt cauſa febris hecticæ, & quandoque eſt cauſa febris æphemeræ ſecundum uehementiam febris,& vehementiam mutationis ſuæ, & debilitatem ſuſpenſionis ſuæ ſicut ignis. nam ipſe obuiat lignis ſecundum duos modos,quorum unus eſt ſecũdum modum quòd calefacit ea,& finiat in eis,& ſecundus eſt ſecundum ſemitam inflammationis.

In parte præſenti declarat quod ſtatim dixit niſi accidat cauſa fortis ualde. Et etiam dicit quòd quandoque una cauſa eſt cauſa hecticæ ſup. & non ephe.& quandoque eſt ephe. & non hecticæ ſecundum quòd forte imitatur,& agit ſupple aut debiliter. & ſecundum debilitatem ſuſpenſionis ideſt fixionis ſuæ ideſt ſecundum quòd facile figitur, aut difficulter, & declarans in exemplo dicit: ſicut ignis. nam ipſe obuiat lignis ſecundum duos modos: quorum unus eſt quòd ipſe calefacit ea, & firmat in eis: & facit ea firmare,& non inflammatur.ſecundus modus & eſt ſecũdum ſemitam inflammationis ideſt quòd ligna inflammantur, & remanet flamma in eis in abſtinentia ignis inflammantis. Pro cuius declaratione ſciendum primo: quòd quia non erat ita difficile quòd una cauſa inflammãs poſſit facere hecticam,non putridam: quia putrefactio eſt paſsio determinati modi,quæ non eſt apta fieri a quocunque inflammante: immo interdum per cauſam ualde calefacientem prohibetur: ſicut eſt difficile ab aliqua cauſa inflammante fieri hecticam,& non ephemeram. Auicen.hæc ſpecificauit cauſam aliquam inflammantem poſſe facere hecticam,& nõ ephemeram,derelinquens quaſi notum quòd poſsit facere hecticã, & non putridam,immo etiam difficilius eſt poſſe facere hecticam & non ephemeram,quàm hecti. non humoralem ſine putredine. Sciendum ſecundo quòd ad eſſe cuiuſcumque febr. requiritur quòd calefactum eſſe ideſt quòd caliditas ſit fixa in aliquo ſubiecto noſtri corporis ſcilicet aut in membris, quo ad hecticas,aut in ſpiritus quo ad ephe.aut in humore,uel vapore quo ad humorales,non.n.ſufficit ſola caliditas fiens,nam ſic uno febriẽte uno genere febrium,febriret quocũq; genere fe.His ita pmiſsis dicẽdũ eſt ꝙ cauſa aliqua fortiter calefaciẽs

occurrens alicui corpori ſicut ſol, aut balneum calidum ualde quãuis calefaciat membra, humores, & ſpiritus, poteſt tamen infigere caliditatem in membris, & non in humoribus, neque ſpiritibus tum quia membra forte erunt areſacta paratiſsima ad hecticam, tũ quia ſunt denſæ ſubſtantiæ facile retinẽtia caliditatẽ ſibi impreſſam in abſtinentia agentis: nõ autẽ ſic humores, aut ſpiritus merito tenuitatis ſuæ ſubſtantiæ: imo in abſtinentia agentis remouetur caliditas ſibi impreſſa, & redeunt ad diſpoſitionem ſibi naturalem. ſicut in exemplo de fulgure dictum eſt. Et ita ex eodem fundamento dicendum eſt aliquam cauſam inflammantem poſſe facere humoralem, & non ephemeram. Cauſa autẽ leniter inflammans faceret ephemeram & non humoralem, neq; hecticam: licet tanta poſſet eſſe diſpoſitio paſsi ꝙ ipſa citius faceret hecticam quã humoralem & humoralem quã ephemeram. De cauſis autem communiter occurrentibus corpori humano ſm plurimum: ephemera eſt apta præcedere humoralem, & humoralis hecticam, & ſic hectica rariſsime ſit incipiendo.

Et feb. quidem putredinis, et apoſtematis permutatur multoties ad hecticam propter vehementiam feb. & vehementiã ſubtiliationis cibi in ea, & prohibitionem aquæ frigidæ, & paucitatem obſeruationis lateris cordis cum vnctionibus, & emplaſtris, & epithematibus, & proprie in ægritudinibus mẽbrorum vicinorum cordi, ſicut diaphragmatis. Et multoties facit cadere in eam neceſsitas medicorum propter caſum virtutis, & frequentiam ſyncopis ad dandum in potu vinum, & aquam carnis, & medicinam de muſco, & his ſimilia.

Hic complens cauſas dicit ꝙ hectica aliquando ſequitur putridas non apoſtemoſas, propter uehementiam earum. Item ex errore medicorum cum nimis ſubtiliant diætam, & prohibent aquam frigidam: & non infrigidant regionẽ cordis proprie in ægritudinibus membrorum uicinorum cordi ſcilicet diaphragmatis: quando ſcilicet apoſtematur apoſtemate calido: & multoties facit cadere in hecticam neceſsitas medicorũ quando coguntur dare in potu uinum, & aquã carnis, diamuſcum, & ſimilia calida propter caſum uirtutis, & frequentiam ſyncopis.

Et quandoque componitur hectica cum feb. putredinis, & apoſtematum: & hectica quidem in principio rei eſt difficilis cognitionis, & facilis curationis: & in fine ſui eſt facilis cognitionis, & difficilis curationis: & finis aldubul non recipit curationem penitus.

Hic ponit tres canoñ. primus ꝙ quandoq; componitur hectica cum feb. putredinis, & fe. apoſtematum. Secundus ꝙ hectica in principio ſui eſt difficilis cognitionis: quia parum permutat corpus a diſpoſitione ſua naturali: & eſt facilis curationis: quia corpus eſt facile tolerans infrigidationem: ſed in proceſſu ſuo eſt facilis cognitionis, corpore multum permutato: ſed difficilis curationis, cum uirtus ſit facta debilis, & multum humidum ſit deperditum, quod difficile eſt reſtaurare. Tertius canon. ꝙ finis aldubul ideſt ſecundæ ſpeciei non curatur propter nimiam cõſumptionem, & nimiam uirtutis debilitatem.

De ſignis. Cap. II.

PVlſus quidem eſt minutus, durus, frequens, debilis, fixus ſecundum habitudinem vnam.

Primo ponit ſigna hecticæ abſolutæ, licet multum accomodentur primæ ſpeciei. ſecundo ponit ſigna ſecundæ ſpeciei. ſecũda ibi [Signa uero aldubul.] pria in tres. primo ponit ſigna ipſius ſecundũ ſe. ſecundo ponit ſigna tranſitus ex ephe. tertio ſigna eius compoſitæ cum putrida. ſecunda ibi {Et de ſignificationibus permutationis.} tertia ibi {Et de ſignificationibus cõpoſitionis.} Prima habet tot partes quot ſunt ſigna. Primum ſignum ſumitur a pulſu, quia eſt minutus ideſt paruus propter debilitatem uirtutis, durus propter exiccationem arteriæ, & ſ his eſt gradus debilitatis, & duritiei: manifeſtior eſt enim uirtutis debilitas & durities in proceſſu maior quàm in pricipio, frequens ut recuperet defectum magnitudinis, debilis, fixus ſecundum unam habitudinem ideſt diſpoſitionem: quia non habet paroxyſmos, neq; tantum eſt fixus ſecundum habitudinem unam, quin permutetur in cibo, potu, & ſimilibus, & ſomno, & uigilia.

In tactu vero eſt illud quod ſentitur de caliditate minus caliditate ſynochi: & ei ſimilium inflammatarum in materia: & in principio dum tangitur eſt magis ſuauis: & cum remanet ſuper eum manus hora vna, apparet cum fortitudine, & mordicatione, & non ceſſat augmentari: & eſt calidius quod eſt in eo locus venarum, & arteriarum. Et eſt eorum caliditas ſimilis. non enim minuitur, verum ipſa quando ſuperuenit ei cibus, augmentatur velociter: & ſit fortis pulſus valde, & incipit magnificari: Et propter illud accidit ſtultis medicorum, quòd prohibent eis cibum propter illud quod accidit eis de eo ex accidentibus, quare perdunt eos: ſicut augmentatur flamma propter iniectionem olei, & ſartago cum effunditur aqua ſuper eam. Et iſtæ quidem ſignificationes eius ſunt fortes. Et cibus in reliquis quidem febribus proculdubio non incenditur hac incenſione, ſicut inuenitur huic: quamuis neceſſario faciat diuerſitatem per motus naturæ, & hæc inflammatio non eſt ſicut incenſio reliquarum feb. poſt coarctationem, nec ſecundum periodos notos: immo cum comedunt, & in quacunque hora ſit. Et eſt habens ægritudinem non vehementer diſcernens illud, quod eſt in eodem de caliditate, quoniam facta eſt complexio membro conueniens: & iam ſciuiſti in libro primo qualitatem diſpoſitionis in huiuſmodi: verum ipſa apparet apud ſuſceptionem alicuius ciborum propter vehementiam ſuam.

Hoc eſt ſecundum ſignum ſumptum a tactu: & primo dicit quod caliditas ſua ad tactũ apparet minor caliditate ſynochi & ei ſimilium inflammatarum in materia pendentium a materia calida, ſicut tertiana, cauſon, & ſimiles. ſecũdo dicitur quòd in principio dum tangitur caliditas eius eſt magis ſuauis: ſed cum retinetur manus ſuper hecticam aliquando apparet calor fortis, & mordicans: & augendo procedit. tertio dicit quòd locus calidior in eo eſt locus uenarum, & arteriarum. quarto dicit quod eorum caliditas eſt ſimilis: quia non augetur neque minuitur: ſicut paroxyſmales niſi propter aliquã cauſam primitiuam: ideo ſubdit quod quando cibantur augmentatur uelociter ideſt notabiliter creſcit in paruo tẽpore: & ſit fortis pulſus ualde ſaltem apparenter: & incipit magnificari, & proptee hoc ſtulti medicorum prohibent eis cibum: quia uident poſt cibum eius accidentia augeri: quare interficiunt eos. nam propter abſtinentiam a cibis quam faciunt augetur feb. & exiccatio: & poſtea quando cibant eos per cibum aſſumptum calor eorum augmentatur: ſicut augmẽtatur flamma cum oleum ponitur in lucerna, & ſartago augmentatur in caliditate, quando effunditur aqua ſuper eam calefacta quia ſentimus eam ſtridere, & fumare: & iſtæ ſunt ſignificationes fortes eius ſcilicet hecticæ. & cibus quidem in reliquis fe. proculdubio nõ incendit tanta incenſione, quanta uidetur incẽdi in hac fe. quamuis neceſſario in quacunque feb. faciat diuerſitatem quandam: quia aliqualiter incenditur propter motum naturalem ideſt caloris naturalis. quinto dicit quod hic inflammatio non eſt ſicut incẽſio reliquarum poſt coarctationem ſcilicet pulſus: nec ſecũdum periodos notos ſcilicet quotidie: aut de tertio in tertium: aut de quarto in quartum: immo dum comedunt excreſcit calor in quacunque hora ſint. ſexto dicit quod hecticus nõ diſcernit caliditatem eius: quia hectica eſt facta complexio mẽbro conueniens. Et iam ſciuiſti primo libro fen ſecunda capitulo de cauſis dolorũ qualitatem diſpoſitionis in his ideſt quare non ſentiant caliditatem ſuam, uerum apparet ideſt ſentitur ab eis cum ſumunt aliquem cibum propter uehementiam ſuã, ideſt quia excreſcit.

Primo notandum pro declaratione primi dicti: & ut ſoluat dubiũ ſolitũ quæri quis calor eſt maior an hecticæ an fe. ex qua facta eſt hectica. quod calor fe. humoralis ex quo facta eſt he-

ctica eſt maior quantitatiue, quia pendet a plurimo humido uaporoſo, unde primo de differentiis febrium ſynochæ habent flammam obuiantem manibus tangentis, ſecundum nero hecticas feb. nec multitudo obuiat calori. Ex quo apparet quod in hecticis remanente manu plus apparet calor, qui ſtatim non apparuit defectu uaporum multorum, oppoſitum aũt contingit in humorali. ſecundo dicendum quod calor hecticę in nulla prnportione eſt interſior, aut remiſsior quàm calor febris, ex qua immediare eſt genitus: cum nulla latitudo ſubito acquiri poſsit aut deperdi. tertio dicendum quòd calor hecticæ in proceſſu minuitur gradualiter, & quantitatiue propter defectum humidi, & proprie cum deuenitur ad finem ſecundę ſpeciei, & per totam tertiam ſpeciem.

Pro notitia tertij dicti pręmittendum eſt quod loca arteriarum ſunt illa in quibus ſunt arteriæ magnæ: ibi etiam ſunt uenæ nutabiles cum ſecũdum plurimũ uena ſupponatur arteriæ: ſicut in manibus, pedibus, & temporibus: ubi manifeſte pulſus ſentitur. hæc enim loca apparent calidiora, quàm reliquæ partes extrinſecæ non arterioſæ: tamen quia in ueritate ſunt calidiora ſicut cor etiã eſt alijs partibus intrinſecis calidius a quo arteriæ oriuntur.

Præmittendum ſecũdo quòd licet in febribus putridis hæc loca ſint calidiora, quàm reliquæ partes extrinſecæ non arterioſæ: tamen in hecticis caliditas locorum arterioſorum manifeſtius excedit caliditatem locorum non arterioſorum, quàm in putridis, quia in putridis uapores putridi ſparſi per uniuerſum corpus faciunt apparere in omnibus partibus ingentem caliditatem, ſed in hecticis in quibus aliæ partes non ſunt calidæ ex præſentia uaporum putridorum, apparet exceſſus caliditatis harum partium manifeſtior quàm in putridis: ad quod adiuuat quòd caliditas arida in hecticis facit ſanguinem arterialem, & uenalem, cuius multa eſt quantitas in locis dictis, euaporare magis quàm in putridis, in quibus caliditas non eſt ita arida. Ex quibus apparet in illis partibus exceſſum caliditatis ſuper aliarum partium caliditatem eſſe manifeſtiorem, quàm in putridis. Tertio notandum hunc exceſſum caliditatis locorum arterioſorum ſupra caliditatem aliarum partiũ non arterioſarum nõ ſolum apparere in hecticis: immo in ſpaſmatis, & lethargicis, ut ſumitur tertio canone ſen. ſecunda capitulo de ſpaſmo: & in commento pulſuũ .c. de pulſu lethargicorum. Ideo. G. primo de differentijs. caute dixit hoc accidens non inueniri ſecundum alias febr. & non dixit ſecundum alias ægritudines. ſed cauſa quare hoc appsret in ſpaſmate eſt: quia propter tenſionem arteriarum non fit debita euentatio, propterea in arterijs caliditas excreſcit magis quàm in alijs partibus: ſed in lethargicis hoc accidit. ſimiliter in congelatis, quia propter humores frigidos partes ubi non eſt multus calor infrigidãtur, ſicut partes non uenoſæ, neque arterioſæ: ſed loca uenarum & arteriarum propter præſentiam ſanguinis, & ſpiritus non poſſunt ita infrigidari: quare in comparatione ad alias notabiliter apparent calidæ, & hæc eadem ratio poteſt accomodari ſpaſmo pendenti a materia frigida.

Pro notitia quarti dicti notandum quòd licet cibus in aliis febribus intendat aliqua incenſione, propter motum caloris naturalis qui primo eſt ſuffocatiuus, deinde dilatatiuus cum vapores cibales per corpus ſparguntur: tamen cęteris paribus non incendit tanta incenſione in alijs febribus quanta incendit in hectica: in omni itaq; febre fit ex cibo aliqua caloris confortatio, & augmentum, niſi homo ſit in diſpoſitione ualde extranea, aut morti propinqua. Secundo notandum quòd inflammatio quæ fit in hectico a cibo non eſt inflãmatio paroxyſmalis, aut exacerbatiua: quamuis enim in principio ſumpto cibo calor aliqualiter ſuffocetur: ſicut ſuperpoſitis lignis, poſtea dilatetur, & amplietur cibo calefacto: & ſecundum aliquam partem in uapores conuerſo: tamen hoc non eſt ſecundum proportionem ad aliquem diem, ſicut in febribus periodicis ſed hoc fit quandocunq; ſumitur cibus. Tertio notandum, quamuis ſit commune omni febri ſupercaleſieri a cibo: tamen hoc ſignum appropriatur hecticæ: per quod ab aliis diſtinguitur febribus. primo quia cæteris paribus hecticus magis ſupercal: fit ex cibo, quàm alii febrientes: propter ſuam caliditatẽ aridam facientem cibum magis euaporare cæteris paribus q̃ caliditas aliorum febrientium, quæ non eſt ſic arida. ſecundo quia dato quòd æqualiter ſupercaleſieret ex cibo cum alijs febricitibus, immo magis tamen hoc ſignũ hecticis appropriatur, quia mutantur de nõ ſentiendo caliditatem ad ſentiẽdum ipſam notabiliter: ſed alij febriẽtes nõ ſic mutãtur, quia primo ſentiebant ſuam caliditatem: hectici uero nõ, quia hectica eſt facta complexio membro conueniẽs. Conueniens quidẽ, quia non ſentit hecticus impreſsionem caliditatis hecticę. eſt enim facta & ſibi conſueta: quare non ſentitur: ſed aliæ feb. ſentiuntur, quæ ſunt fientes nondum conſuetæ. Ex his infertur quòd caliditas in hectico reperta poſtquam eſt inflammatus a cibo exiſtens in eodem ſubiecto adęquato eſt compoſita ex duabus partibus incenſiuis: quarum una eſt facta. ſ. præexiſtens: altera fiens ſcilicet de nouo inducta a cibo. Ex quo ſequitur quòd aliquis effectus puta immutatio tactus prouenit ab uno gradu caliditatis, qui non prouenit ab altero ſecum in eodem ſubiecto coextenſo, contra ſuperius determinata in quæſtione. utrũ fe. ſit calor additus: ibi enim determinatum eſt febrem eſſe totũ calorem in febriẽte repertum: & quòd nõ eſt effectus qui proueniat ab uno gradu caloris, qui non proueniat ab unoquoq; ſecum in eodem ſubiecto extenſo. Forte dicitur quòd per additionem huius nouæ caliditatis a cibo caliditas præexiſtens actuatur, & permutatur ab eſſe inſenſibili ad eſſe ſenſibile, unde utraq; immutat tactum. Contra, ſequeretur quòd eadem caliditas numero ſecundum eãdem partem incenſiuam ſæpe eſſet facta, & ſæpe fiens in paruo tempore: & ſæpe dependens, & ſæpe independens, & conſequenter quòd habitus eſt qualitas de facili mobilis: hæc ſunt inconuenientia. Quapropter dictum eſt quòd ſola caliditas de nouo inducta a cibo ſentitur. cauſa autem quare præexiſtens non ſentitur non eſt ex parte ſui, cũ omnem calefactionem quam inducit caliditas de nouo inducta, inducat etiam caliditas præexiſtens tanquam particulare agens: ſed defectus eſt ex parte organi, cui caliditas præexiſtens eſt aſſueta. omnis ergo effectus qui p ſe inducitur ab una inducitur ab altera per ſe. i. quantum eſt ratione ſui. Et conſequenter dicendum eſt quòd nõ tota calefactio ſua ſentitur ab eo: quãmuis tamen ſenſatio calefactionis ſenſui communi, uel cogitatiue pertineat, cuius organum poteſt eſſe aſſuefactum illi calefactioni.

Quomodo hectica ſit corporis cõplexio cõueniẽs & ſimilis.

Hic Gentilis mouet duo dubia. primum quomodo hectica poteſt fieri membro conueniens. Et in ſumma dicit ſecundũ communem modum, cauſam huius eſſe quia eſt facta, & eius non ſentitur impreſsio ab hectico ſicut a mala cõplexione fiẽte. Et dicit quòd quouſq; ex forma quæ erat in ſubiecto, & illa quæ acquiritur non ſit una forma eſt complexio fiens, & eſt extranea, & ſtat actio & paſsio. quando autem illa quæ acquiritur, & illa quæ eſt in ſubiecto faciunt unam formam: tunc ills extranea facta eſt conueniens: quia eſt facta una numero cum illa quæ erat conueniens: ſed dicit quòd hæc dicta ſunt cõfuſa. Contra hanc opinionem nolo inſtare, ne prolixus ſim. Sed breuiter dico pro nũc quòd calor hecticus qui primo erat fiens & dependens, & non aptus ex ſe conſeruari: immo deducta cauſa conſeruante quãprimum incipit tendere ad nõ eſſe, nunc eſt factus: quis fixus & habituatus taliter quòd deducta quacumq; cauſa conſeruante ſeipſo in ſubiecto poterit conſeruari: & quando ſic eſt calor ille taliter membro conſuetus dicitur complexio corpori conueniens: quia quamuis corpus ſit ſenſibile, & lædatur notabiliter ab eo: non tamen ſentit nocũmentum eius: ſed mala complexio fiens non dicitur corpori conueniens, quia ſentitur nocumẽtum, & eius impreſsio. ſed de hac materia alias dicetur uberius.

Calor hecticus corpori ſimilis & conueniens.

Cur hecticus ſupercalefit a cibo, & a quo cibo.

Secũdum dubium quare hecticus ſupercalefacit a cibo: & quis eſt cibus qui hecticũ ſupercalefacit. Pro cuius deciſione ſciendũ q Ga. primo de differentiis febriũ, dicit cauſam huius eſſe quia omnis caliditas arida irrorata humido magis manifeſtatur: ſicut caliditas calcis aquã irrotat. Hecticorũ aũt caliditas eſt arida irrorata, itaq; cibo manifeſtari debet. cõuertit. n. cibũ in uaporẽ calidũ totũ corpus calefaciẽtẽ. Auer. aũt quarto colliget deridet hãc cauſam. d. eſſe fabulas. Dicit. n. nõ eſſe poſsibile calorẽ corporis humani tm̃ extraneari ut corrũpat cibũ, ſicut calx aquã: quod verũ eſt de toto cibo, aut magna ei9 parte, ſed q aliquã partẽ ſubtilẽ, & in vaporẽ cõuertat corpus calefacientẽ non eſt irrationabile: immo uerisſimum. ſecũdo aliqua caliditas putridæ febr. eſt magis arida quàm caliditas primæ ſpeciei, utputa cauſonis, ita ut corpus exiccatum taliter perducat ad ſecundam ſpeciem hecticæ non tranſeundo

do per primam. ergo per cibum io hac debet magis manifeſtari caliditas quàm in prima ſpecie hecticæ cum magis cibum in vaporem conuertat. Ad hanc credo Gal. rñdere negando cõſequẽtiã. nã licet forte in hac magis excreſcat caliditas p cibũ, quã io prima ſpecie hecticæ: non tñ magis manifeſtatur caliditas quã in prima ſpecie hecticæ: quia non permutatur de non ſentiendo caliditatem ad ſentiendũ ipſam: ſicut p mutatur in prima ſpecie hecticæ. Auc. autẽ quarto colliget reddens cauſam huios dicit cauſam eſſe: quia in hectica calor eſt fixus: ſed in potrida oon. nihil aliud uoluit dicere licet in obſcuris, & in conſuetis oerbis dicat niſi ꝙ hecticos habens caliditatem fixam quæ nõ ſentitur, permutatur per cibũ ſumptũ de nõ ſentiendo caliditatẽ ad ſentiendũ ipſam: ſed patiens putridam nõ. licet forte per cibum amplius ſentiat, quia prius ſentiebat caliditatẽ ſuã, noo permutatur de non ſeoriendo ad ſentiendũ eam. Item fit permutatio ex parte medici tangentis. nã cũ ſentiret in hectico caliditatem uniformen: ſumpto cibo uidet eã excreſcere, & pulſum uelocitari magnificari, freqnentari. ſed hæc pmutatio in putridis nõ eſt apud tactum medici: com etiã extra horas cibationis ſentiret hanc diuerſitatem in calore.

Ad ſecundã partẽ dubij dicendum ꝙ in cibo intrante ſtomachum eſt duplicem dare partẽ unã ſubtilẽ roralẽ quę cito trãſit ad membra. ſ. in duabus horis poſt cibationem uel circa: & illa pars eſt ex qua hecticus ſentit caliditatẽ. Et quia motus huios partis dioerſificatur, ideo quidam auctores dicunt duabus horis poſt cibum ſentire caliditatem, quidã autẽ tribus, quidam autem una hora. Altera autem pars cibi eſt groſſa cuius mora eſt in ſtomacho pluribus horis quã duabus, & uadit ad hepar gradatim: & fit ſanguis poſtea humiditas prima: & cãbium & nutrit: & totum hoc uidetur fieri ſpatio oouẽ horarũ. ut Auer. ſexto colliget in fine, & in practica canticorũ duodecimo cõmẽto. Et an iſte cibus calefaciat hecticũ egit ꝯſideraitone: qa noo eſt determinatum. Et cum hoc debet conſiderari ſi illa pars rorida quæ tranſit uere digerat, & fiat chylus, aut ſanguia an non oere nutriat: hæc Gentilis. Cum hoc tamen credendũ eſt aliquam partem cibi io uapores conuerti qui corpus calefaciunt, & huiuſmodi calefactionem credo fieri citius, quàm ſecundum modum prædictum.

Et de ſignificationibus permutationis feb. ephemeræ ad febrem hecticam eſt vehementia fortitudinis caliditatis in tertio valde: nam ſecundum plurimum incipit febris poſt duodecim horas declinare Cum ergo pertranſit febris duodecim horas, & non apparent ſigna declinationis, immo continuatur vſque ad tertium omni die, & fit fortis: tunc illa eſt hectica.

Hic ponit ſigna permutationis ephemeræ. ſ. ueræ in hecticã & eſt dictum Gal. primo de differẽtiis febrium. Et dicit quòd uehementia caliditatis in tertio die ſignificat hoc. nam ſecundum plurimũ ephemera incipit declinare poſt duodecim horas. Cum autem oon apparent ſigna declinationis, immo continuatur uſq; ad tertium, & fit fortis: tunc illa eſt hectica, maxime ſi non habeat difformitates, & excreſcentias in hoc tempore: quia ſi haberet eas, poſſet eſſe putrida.

Et de ſignificationibus compoſitionis hecticæ cũ febribus putredinis eſt remanſio caliditatis ſiccæ poſt finem declinationis, & poſt ſudorem exuberantem: & additio in areſactione, & extenuatione, ſecundum illud quod facit neceſſarium illa ægritudo, & vnctuoſitas in vrina, & egeſtione. Et ſi fuerit hectica illud quod apparet, & occultum aliud, ſignificat ipſum coarctatio accidens in paroxyſmis; huiuſmodi enim non eſt inuentum in hectica omnino.

Hic ponit ſigna compoſitionis hecticæ cum putrida. & eſt remanſio caliditatis. ſ. febrilis cum ſiccitate poſt finem declinationis: & poſt ſudorem exuberaotem. Itẽ additio ĩ extenuationem & areſactionem ſecundum ꝙ facit neceſſarium in hectica. Item unctuoſitas in urina, & egeſtione manifeſte apparẽt. Et ſi fuerit illud quod apparet hectica. i. ſi hectica fuerit manifeſta: & aliud. i. ſi hectica fuerit occulta ſignificatur per coarctationem. ſ. pulſus, & caloris accidentem in paroxyſmo putridæ: & non eſt inuentum in hectica, quia nõ habet paroxyſmos.

Et ſcias quòd quandoq; incipit hectica retenta cum ſtomacho: quare corrumpit complexionem hepatis per vicinitatẽ.

In parte præſenti ponit cauſam ꝙ quandoq; incipit hectica retenta in ſtomacho. quarę corrumpit complexionem hepatis propter uicinitatem. Pro quo notandum ꝙ hectica retinetur in ſtomacho, uel quia incipit ab eo. ſ. a mala complexione ſicca ad quã ſequitur ariditas, & ex illa cauſa ſequitur hectica: & talis malitia ſtomachi lædit hepar per uicinitatẽ, & quia magis exiccat chylũ quã ſit opportunum: uel hectica retinetur io ſtomacho: quia hecticæ cõiũgit ſtomachi malitia, q̃ nocet hepati.

De ſignis aldobul. Cap. III.

Signa vero aldubul ſunt quòd quando fe. expellitur aldubul vehemens fit durities pulſus, & eius debilitas, & paruitas ipſius, & eius frequentia: & proprie quando cauſa caſus in hecticam eſt apoſtema, quod nõ reſoluitur: nam illud ſcilicet frequentia additur valde, & ſimiliter velocitas, & fit pulſus eius de genere eius, qui nominatur cauda muris. Quod ſi fuerit & potu calidi vini erit loco caudæ muris acualis: & non erunt accidentia aldubelati vehementia valde: non enim dat ei ſpatium vſq; ad huiuſmodi. Et apparẽt in vrina vnctuoſitas, & petala, et incipit oculus profundari. Cum ergo aldubul peruenit ad ſtatum, fit fortior profundatio amborum. oculorum: et multiplicatur lippitudo ſicca, et creſcunt extremitates oſſium omnis membri, et in facie: et planantur tempora, et tẽditur cutis frontis, et deſtruitur color cutis: et fit quaſi ſit ſuper eam puluis quidam ex aduſtione ſolis, et perducit ad grauedinem eleuandi ſupercilia: et fit oculus ſomnolentus, et clauſus abſq; ſomno: et ſubtiliatur naſus. elongantur pili, et apparent pediculi. et videtur venter iam minorari, et adhærere cum dorſo, quaſi ſit cutis ſicca, quæ iam attracta eſt: et attrahitur cum ea cutis pectoris. Cum ergo curuantur vngues, et arenantur: tunc iam venit ad ſtatum, et incipit tendere ad occaſum: et cũ incipit tẽdere ad occaſum liqueſiũt cartilagines.

Hic ponit ſigna ſecundæ ſpeciei, quæ cum ſunt remiſſa ſunt ſigna primæ ſpeciei hecticæ: cum uero intenſa io ultimo ſunt ſigna tertiæ ſpeciei. Habet hæc pars tot partes, quot ſunt ſigna. primum quando fit tranſitus ad ſecundam ſpeciem hecticæ, ſiue fiat ex prima, ſiue ex alia cauſa, non tranſeundo per primam, uehemens fit durities ſcilicet pulſus propter multam exiccationem arteriæ, & debilitas, & paruitas propter debilitatem oirtutis, frequentia eius ut recompenſet defectum magnitudinis & uelocitatis: & proprie fiunt hæc quando cauſa caſus in hecticam eſt apoſtema, quod non reſoluitur: ſed oel induratur, aut rumpit. nam frequentia additur ualde, & ſimiliter uelocitas: & fit pulſus de genere eius qui uocatur cauda ſoricina procedendo de paruo ad minorem: & de frequenti ad frequentiorem quouſq; accidat. Quòd ſi fuerit ex potu uini calidi erit loco caudæ ſoricinæ pulſus, acualis, ſiue fuſalis: quia proptèr caloris confortationem ex uino poſt percuſſiones paruas fierẽt aliquæ magnæ, deinde redibit ad paruas, & hic pulſus dicitur fuſalis ad ſimilitudinem fuſi: & dicitur acualis ad ſimilitudinẽ acus cũ qua ſotulares ſuunt, quia hęc duo ſunt groſſa in medio & uerſus extremitates ſubtiliando procedunt. Siue ergo iſta hectica ſit ex uino, ſiue mutatio pulſus ſit ex uino; oportet imaginari ꝙ mutatio pulſus ſit ea uino, tunc bibito.

Et non erunt.

Hic textus poteſt dupliciter exponi. primo quòd quando caſus in hecticam fit ex apoſtemate aldubelet, non eruot accidentia aldubelet uehementia ualde. non enim dat ei ſpatium uſque ad huiuſmodi hecticam, uel pulſum talem in hectica: quia prius occidit quàm fiat finis ſecundæ ſpeciei hecticæ: vel quàm fiat pulſus huiuſmodi. Aliter poteſt exponi quando caſus in hecticam eſt ex potu uini calidi oon apparẽt accidentia aldubelet vehemẽtia: de quibus ſunt pulſus ut cauda muris finitiua. nõ enim quia ſi apparerẽt accidentia ualde vehementia, non dareot ſpatium ut fieret pulſus acualis. Et ſi apparet in urina onctuoſitas ſcilicet natans io ſuperficie. & petala ideſt corpuſcula parua deciſa per liquefactionem cum ſit

tranſitus aldubelet,& incipiũt oculi eius profundari humido conſumpto. Cum ergo aldubul ideſt ſecunda ſpecies hecticæ peruenit ad ſtatum fit fortior profundatio amborum oculorũ: & ly peruenit eſt præſentis temporis,& multiplicatur lippitudo ſicca humido conſumpto ſcilicet in augmento ſecundæ ſpeciei: & creſcunt extremitates oſsium in omnibus membris reliquis partibus præter oſſa conſumptis:& in facie applanãtur tempora carnibus eorum conſumptis,& tẽditur cutis frontis humido eius conſumpto,& deſtruitur color frontis,id eſt tendit in fuſcum calido naturali mortificato: & eſt quaſi ſuper eã ſit puluis quidã ex aduſtione ſolis parte ſuperficiali ab eo exiccata: ut ſit quaſi puluis in eius ſuperficie.& perducitur ad grauitatem eleuandi ſupercilia facta virtute impotenti ad contrahendum muſculos eleuantes ſupercilia:& fit oculus quaſi ſomnolentus,& clauſus abſq; ſomno.non enim eſt ſomnus.ſed impotentia uigilandi,primo de differentijs febrium: & ſubtiliatur naſus carnibus conſumptis:& elongantur pili,ideſt apparent longiores conſumptis carnibus,& ad intus preſſa cuti: & ad hoc facit corrugatio ſiue contractio cutis. quia pili erigũtur, & apparent magis.& ſimile eſt quod ſumitur octauo problematum.problemate duodecimo cum aſsignant cauſam, quare pili rigentium eriguntur. Aliter poſſemus imaginari quod pili elongantur propterea in iſtis,ex calido aduſtiuo multiplicatur materia fumoſa quæ eſt conueniens ad pili generationem, & augmentum.prima tamen cauſa eſt melior, apparent pediculi propter corruptionem nutrimenti. primo enim generatio eſt ſub cute:deinde exeunt.& uidetur uenter eius iam minorari,& adhærere dorſo,quaſi ſit cutis ſicca quæ iam attracta eſt,& attrahitur cum ea cutis pectoris cum habeãt adinuicem continuitatem.cum ergo curuantur ungues, & arcuantur:tũc iam peruenit ad ſtatum: & ly peruenit eſt temporis præteriti perfecti.& incipit tendere ad occaſum.i.mortem:& cum incipit tendere ad occaſum liquefiunt cartilagines.

De cura hecticæ. Cap. IIII.

INtentio in curatione feb.hecticæ,eſt infrigidatio,et humectatio:et unaqueq; earum completur cum approximatione ſuarum cauſarum, et expulſione cauſarum ſui contrarij. Et fortaſſe eſt cauſa unius earum,cauſa contrarij alterius ſicut cauſa infrigidationis. Ipſa enim quandoq; eſt cauſa exiccationis,quæ eſt contraria humectationi: ſicut infrigidatio cũ trochiſcis camphoratis,et illis quæ ſunt ex ſpodio,et his ſimilibus. Et fortaſſe humectatio iterum eſt cauſa calefactionis,quæ contraria eſt infrigidationi: ſicut uinũ.nam ipſum humectat, ſed calefacit:quare oportet ut obſeruetur illud. Et ſi neceſsitas uocat ad fortem infrigidationem,et non erit niſi cũ re cui cõiungitur,aut quã præcedit,aut cui ſuccedit res in qua eſt uirtus humectationis. Et ſimiliter cum uocat neceſsitas ad fortẽ humectationẽ uelocem in ea,ſicut aqua carnis,& uinum: tunc oportet ut adiungatur ei,aut antecedat eam,aut ſequatur eã illud in quo eſt infrigidatio. Et ſi fuerit cauſa hecticæ apoſtema aut læſio in membro,tunc neceſſarium eſt curare ipſum in primis.

Anicen.primo ponit curam hecticæ,ſecundo ſuccurrit quibuſdam diſpoſitionibus ſequentibus hecticam. ſecunda ibi in principio quarti capituli {Et de illis eſt ſyncopis.} Prima in duas.nam in prima explicat curam magis generalem. ſecundo magis ſpecialem.ſecunda in principio ſequentis capituli {Ille uero.} Primum capitulum diuido in duas partes. in prima ponit intentiones curatiuas hecticæ & docet uitare quendam errorem:& ponit canones in curando hecticam ſequentem alias ægritudines,in ſecunda ponit in generali iſta per quæ cõplentur intentiones dictę.ſecunda ibi {Et qui diligit componere.} In prima parte dicit tria. Primum quòd intentio in curatione feb.hecticæ eſt duplex ſcilicet infrigidatio, & humectatio: & unaquæq; earum completur cum adminiſtratione ſuarum cauſarum,& euitatione cauſarum ſui contrarij. ſecundo dicit quòd cauſa unius earum fortaſſe eſt cauſa contrarii alterius: ſicut cauſa infrigidationis eſt quãdoq; cauſa exiccationis, quæ contrariatur humectationi.ſicut trochiſci de ſpodio,& cãphora & ſimiles infrigidantes,& exiccantes. Et fortaſſe cauſa humectans eſt cauſa calefactionis,quæ eſt contraria infrigidationi ſicut uinum: nã ipſum humectat & calefacit.quare oportet ut obſeruetur iſtud,ut adminiſtrentur iuuantia, quæ non noceãt quantum eſt nobis poſsibile.quapropter ſi neceſsitas uocat ad fortem infrigidationem non fiat niſi cum re,quam præceſsit,aut cui coniungitur,aut cui ſuccedit res humectans. Et ſimiliter cum uocat neceſsitas ad fortem humectationem & uelocem in hectica fiat humectatio,quæ fit cum aqua carnis.ſ. expreſsionis,decoctionis,aut diſtillatiõis: & uinũ ſcilicet dulce unius anni tamẽ pauciſetum,aut mediocris uinoſitatis. tũc oportet ut adiungatur eis,aut præcedat ea, aut ſequatur illud in quo eſt infrigidatio. tertio dicit quòd ſi fuerit cauſa hecticæ apoſtema,uel læſio.ſ.alia in membro ſicut ulcus: tunc neceſſarium eſt curare illud primo:oportet enim uniuſcuiuſque cauſam prius abſcindere,deinde ad eam quæ ex ea facta eſt ægritudinem deuenire tertio techni. Et hoc eſt uerum in cura regulari,nam aliquãdo propter fortitudinem ægritudinis oportet ei magis attendere quàm cauſæ: ſed pro hoc uide Auicen. quarta primi.ultimo cap.

Et qui diligit componere regimen eius ex diuerſis modis conuenientibus eis,in quo feb. ſit uehemens valde: tunc neceſſarium eſt vt incipiat,et det in potu trochiſcos camphoratos, et quæ currunt curſu eorum cum ſyru.acetoſo diluculo in ortu ſolis: ſicut aquam hordei cum cancris,ſi non abhoret eos, et cum iuleb,et aqua granatorum:et ad manſionem mucillaginem pſylij,ſi non fuerit prohibens aliquid propter ſtomachum,et alia.

Nunc ponit regimen complens has duas intẽtiones:& primo ſimul.ſecundo ſeiunctim.ſecunda ibi {Et regimen infrigidans.} In prima parte dicit quòd qui vult componere regimen hecticæ ex dictis modis diuerſis conuenientibus ei in quo febr.hectica eſt uehemens ualde ideſt ſimul ipſum infrigidare & humectare.dat ei in potu trochiſ.campho: & ſimiles infrigidantes notabiliter:utputa.drach.i.mixtos cum ſyrup.acetoſi.vnc.i.in diluculo.i.cum incipit aurora,& in ortu ſolis: quia diſtauter ab aſſumptione trochiſ.per duas horas det aquã hordei cum cancris ad humectãdum ſi nõ abhorret eos,utputa.℞. hordei mundi.ʒ.i. cancrorum fluuialium excorticatorũ. unc.ij.bulliant in lib.iiij.aquæ quouſq; hordeum ſit apertum, & cũ iuleb ex aqua.i.uino granatorum. Fit autem iuleb ex aqua & zuccaro ut ſæpe dictum eſt: & poſſunt adinuicem miſceri, utputa iuleb.vnc.iij.cum uini granato.unc.i.& ad manſionem.i. in meridie,uel dum manet caliditas impræſſa a ſole detur mucillago pſylij:& poteſt miſceri cum aqua granatorum.& doſis amborum in proportione quæ uidebitur ſicut.vn.i.vel circa ſi non fuerit aliquod prohibens propter ſtomachum:& alia ſicut eſt laſsitas ſtomachi,& lubricitas inteſtinorum. Et manifeſtũ eſt in primam ex his notabiliter infrigidare ſecundam notabiliter humectare,reliquas ſimul infrigidare, & humectare.

Et regimen infrigidans eſt per illud quod ſciuiſti de potibus infrigidantibus,et de oleribus infrigidantibus,et trochiſcis, ſicut trochiſci de camphora,et emplaſtris, & unctionibus, et his ſimilibus:et infrigidatione aeris eorum ita quod in hyeme: et ſi non tolerat alleuietur ab eo ignis. Infrigidatio namq; aeris eorum eſt melior res:et ſicut ueſtire eum cum ſandalis, et camphoratis:et facere ipſum odorare illud in quo ſunt roſa, et camphora,et ſandali,et fructus ſri.et ſebeſebram,et liliũ cũ aqua roſ.et uaporatio cum ſudore,et balneo. Et oportet ut nõ prolongetur retentio emplaſtrorum infrigidantium ualde ſuper membra propinqua membris anhelitus:fortaſſe.n. infert illud anhelitui et uoci nocumentum magnum. Et oportet ut declinet ad quietem, et ſomnum,et tranquillitatem, et gaudium. et, cuſtodiatur æger ab eo quod facit ipſum iraſci, & quod facit ipſum triſtari: & quod facit ipſum anguſtiari, & a fame,& ſiti longa. Emplaſtra infrigidãtia quibus oportet eos vti,ſunt aromatica,nam ipſa ſunt propinquioris iuuamenti,& proprie ſuper pectus,& quæ ſequuntur ipſum: & ſint infrigidata,& non ſit in eis ſtypticitas. Stypticitas enim cum hoc quòd ipſa facit accidere exiccationem,prohibet virtutem

tutem

tutem medicinæ profundari. Et oportet vt aſſiduetur permutatio, vt non remaneat medicamen, & caleſiat cum obſeruatione vehementiæ infrigidationis eius. nam cum ipſum infrigidat vehementer, non elongatur quin debilitet membrum. Et quando eſt prope membra anhelitus, non eſt longinquum quin impediat diaphragma, & alia ab emiſſione anhelitus cum facilitate. Et de regimine humectante ſunt cibi leues, et fructus, & robub, & vnctiones, et emplaſtra, odoramenta, & caput purgia, & quies, et tranquillitas, et vt non inferatur ei violentia in fame, aut ſiti.

Nunc facit quod dictum eſt. primo ponit regimen infrigidans. ſecundo humectans. ſecunda ibi [Et de regimine humectante.] In prima dicit ꝙ regimen infrigidans completur per ea quæ ſciuiſti de potibus, oleribus, & trochiſcis infrigidantibus ſicut de camphora, & emplaſtris unctuoſis, & ſimilibus ex infrigidatione aeris, ita ꝙ in hyeme, & ſi non poſſunt ſtare ſine igne, alleuietur ideſt non concedas ignem magnum. nam infrigidatio aeris eſt melior res cum immediate ad cor inſpiretur: & confert ueſtire cum ueſtimentis ſandalatis, & camphoratis ideſt in quibus ſteterunt ſandali, & camphora: & olfacere roſas, & camphoram, & ſandalos, & fructus frigidos, & ſehebram ideſt granatum: & lilium ideſt nenufar aſperſa cũ aqua roſ. & eupatorio cũ ſudore, & balneo ideſt aſpergatur corpus cum aqua tepida, aut frigida ut appareat ſimile ſudanti in balneo. uerus namq; ſudor nocet, & non prolongentur emplaſtra infrigidantia ſuper pectora eorum, ne forte noceatur anhelitus & uox. & oportet ut dormiant, & ſint tranquilli animo, & corpore: & cuſtodiant ab ira, anguſtia, & fame, & ſiti longa, & huiuſmodi exiccantibus. & quę ponuntur ſupra pectus, & partes propinquas ſint frigida ut poma odorifera actu frigida, & non ſint ſtyptica, quia exiccant, & non ſinunt uirtutem medicinæ profundari niſi forte haberent partes difformes quaſdã ſcilicet ſubtiles quæ primo actuatæ in poroſitatibus membrorum profundarentur, deinde actuatis partibus ſtypticis, fieret maior pars ſubtilium frigidarum, aut humidarum profundatio ſicut oleum roſ. hoc modo magis humectat, quàm oleum commune. tertio de ſimplici medicina. & medicinę applicitæ debent permutari, nam cum diu remanent caleſiunt: & corpus calefaciunt: caueatur tamen uehemens infrigidatio, quia debilitat membrum, aliquando impedit diaphragma ab anhelitu. & de regimine humectandi ſunt cibi humidi, & fructus, rob, unctiones, emplaſtra, odoramenta, caputpurgia, quies ſcilicet corporis, & tranquillitas ſcilicet animi: & non patiantur famem, & ſitim longam.

Rememoratio medicinarum infrigidantium eos. Cap. V.

Illa vero quæ de eis ſunt infrigidantes, aut humectantes omnes ſunt nutritiuæ: aut vincit in eis nutribilitas. ſicut aqua hordei decocta cum cancris ex parte cancri. Et oportet vt euellantur extremitates cancrorum ex pedibus et corporibus ſuis, et abluantur cum aqua frigida, et ſale bono, cum cinere vicibus tribus, et ſupra, donec mundificentur, et purgentur a grauitate ſui odoris: deinde decoquantur in aqua hordei, et ſicut aqua lactis vaccini de quo extractum eſt butyrum: et ſicut ſucci olerum elixatorum prædictorum in capitulis febrium acutarum, ſicut mucillago pſylij. In aceto autem eſt vehemens exiccatio: et virtus reſolutiuus: quare oportet vt bibatur cum eo quod reſiſtit duabus proprietatibus ſcilicet per commixtionem aquæ multæ: aut cum quibuſdam humectantibus, et lenificantibus. Et proximum quidem eſt, vt lac aſinæ ſit cum humectatione ſua infrigidans, ita vt quidam faciant meliorem infrigidationem eius ſuper infrigidationem lactis vaccini, de quo extractum eſt butyrum. verum ipſum conuenit ei, qui non habet feb. periodicam neque materiam, neque humorem præparatum ad putredinem, et oportet vt caueatur ſpiſſum lac. Et de illis quæ conferunt eis eſt zuccarum. et cum ſenſeris putredinem accidentem ex lacte, tunc ſolue cum facilitate: et ſi timueris calefactionem, tunc abſtine ab eo aliquot diebus: et cura in ea cum trochiſ. et aquis fructuũ deinde itera lac.

Nunc Auicen. magis in ſpeciali ponit curam hecticæ: & primo per infrigidantia. ſecundo per humectantia. tertio per cibos. ſecunda in principio ſequentis capituli ibi [Illarum.] tertia ibi in principio tertij capituli [Oportet.] Primum capitulum diuiditur in duas. In prima ponit res infrigidantes & humectantes. In ſecũda res infrigidãtes, & non humectantes. ſecunda ibi [Medicinæ uero.] Prima in tot partes quot numerat medicinas. In prima parte dicit ꝙ omnes medicinæ infrigidantes, & humectantes ſunt nutritiuæ. & per medicinas maxime intelligit cibos medicinales infrigidantes & humectãtes non qualitatiue tantum, ſed ſubſtantifice. in his enim nutribilitas uincit infrigidationem ſicut aqua hordei decocta cum cãcris, ex parte cancri ſupple eſt magis nutritiua quàm infrigidatiua: & oportet ut euellantur extremitates ideſt partes corticales ex corpore, & ex pedibus cancrorum: quia ſunt exiccantes, & abluantur cum aqua frigida, ſale bono, & cinere miſcẽdo hæc ſimul ut cancri purgentur a graui odore ſuo, & a quibuſdã partibus nitroſis. Sed ultimo debent lauari cum aqua frigida ſola: & poſtea decoqui cũ aqua hordei ponẽdo pro unaquaq; libra aquæ ord. unc. i. cãcrorũ. Et ſicut aqua lactis uaccini de quo extractũ eſt butyrũ, quæ multũ humectat per partem aquoſam: & modicũ habet de ſeroſitate exiccante: ſed aufert butyrum, quia inflammabile. Dicit tertio ſuccos .i. decoctiones olerum frigidorũ prædictorũ ĩ capitulis febriũ acutarũ: & ſicut mucillago pſylij. acetũ autẽ quia reſoluit & exiccat debet miſceri cũ his quæ humectant, & reſolutionẽ prohibẽt ſicut cũ aqua multa & rebus alij humectãtibus & lenientibus: ſicut oleũ amygdalarũ dulciũ: & lac aſinæ cõuenit: quia infrigidat & humectat & magis & melius infrigidat quã lac uaccinũ de quo extractũ eſt butyrũ tũ quia frigidius: tũ quia magis ſubtile, uerũ nõ competit habẽti febrẽ putridã, aut habenti humorẽ paratũ putredini: & caueatur ſpiſſum lac, quia nõ ita facile conuertitur, nec ad extrema corporis facile penetrat: & zuccarũ eſt conueniẽs ſed debet eſſe mixtum cum aqua, ut frangatur eius caliditas, & augeatur eius humiditas. humectat enim qualitatiue, & ſubſtantifice. & ſi ſenſeris putrere lac, quod maxime rugitibus cõprehendẽtur: ſolue uentrẽ faciliter, ut lac, & chylus corruptus educatur. Et ſi timueris calefactionem hecticæ, quia ſit nimis intenſa abſtine a lacte aliquot diebus, & cura cum trochiſcis, & aquis fructuum ſicut uino granatorum, & ſimilibus.

Medicinæ vero infrigidantes, quæ non habent humectationem, ſunt ſicut trochiſci uotinarri ideſt trochiſci camphorati, et trochiſci de dactylis. et ſuccis frigidis. et ſicut trochiſci huiuſmodi. Recip ſpodij, boli armeni. ana. drach. iiij. roſ. drach. vi. ſe. portulacæ, et citruli, et cucurbitæ, et karabæ omnium ana. drac. iij. fiant ex eis trochiſci et ſit doſis pondus drac. ij. et ſunt boni valde: et iterum alij proximi eis. Recip. arnogloſſæ, amyly, et gummi, dragaganthi omnium ana. drach. ij. boli armeni, ſpodij amborum ana. drach. iiij. papaueris. drach. v. roſ. et ſe. cucurbitæ et citruli, et portulacæ omnium ana. drach. vi. granorum cydoniorum excorticatorum, et ſe. melonis et cucumeris omnium ana. drach. vij. ſuc. liquir. pondus. drach. x. conficiantur cum mucillagine pſylij. vnctiones vero, et epiſbemata, et emplaſtra infrigidantia, et odoramenta, et caputpurgia infrigidantia ſunt illa quæ tu ſciuiſti. Et meliores vnctiones ſunt cum oleo de cucurbita, et de papauere, et de nenufare et ſalicibus, et violis. ſtratus autem infrigidantes, et humectantes ſunt qui ſunt plani valde de corijs aſperſis aqua ro. aut de lino, de genere eius quod ſit in tabraſtren. et ſit impletio eius illud quod non calefacit, immo ſit de genere lini pectinati, et renouetur aſſidue. Aut ſit ſtratus de corijs, quæ iam ſunt impleta aqua poſtquam ſunt ſuper ea rectificationes, quæ applanent aquam bene, et prohibeant eius inæqualitatẽ: et ſint prope ſtratus aquæ curſus earum: et ſub eis folia arborum frigidarum, et humidarum ſcilicet de ſalicibus, et ſemperuiua, et olera humida, et odorifera frigida ſicut roſæ, et folia arborum frigidarum, et præputia vitis, et his ſimilia.

Medicinæ uero infrigidantes,quæ non humectant, ſunt ſicut trochiſci de camphora.de dactylis ſiccis:quia dactili maturi recentea humectant. Et ſicut trochiſci huiuſmodi. ℞ ſpodij.boli ar.ana.drach.x.roſ.drach.vi.ſe.portulacæ. citruli. cucurbitæ. Karabæ ana. drach.iii.fiant ex eis trochiſci quorum doſis ſit.drach.ii. cum aliquo liquore frigido & humido. Et iterum proximi eis in uirtute ſunt. ℞.arnogloſſæ. amyli, dragaganthi ana. drach.iii.boli arme.ſpodii.ana.drach.iiii.papaueris.drac.vi.ſem. cucurbitæ, citruli, portulacæ.an.drac. vi. granorum cydoniorum excorticatorum .ſem. meloois ana. drach.vii.ſucci liquiritiæ.drach. x. conficiantur cum mucillagine ſpylii:& hi ſunt præſtantiores cæteris. Vnctiones uero & emplaſtra & epithemata infrigidantia ſunt illa quæ ſciuiſti in cura febrium acutarum:& meliores unctiones ſunt cũ oleo de cucurbita,de papauere,de nenufare,de ſalicibus de uiolis. ſtratus autem infrigidantes & humectantes ſunt illi qui ſunt bene æquati de coriis aſperſis cum aqua roſ.aut ſint de lino ſicut illi qui fiunt in tabraſteo.ideſt in hoſpitali illo famoſo: & impleatur pannus ille de lino ex eo quòd non calefaciat ſicut eſt linum:& ſit bene pectinatum ut ſit molle:& renouetur aſſidue ut ſit molle, & æquetur. Aut ſit ſtratus de coriis plenis aqua,& fiat bene æquata:& ſint ꝓpe aquas ſtãtes, uel currentes.& ſub eis ſint folia arborum frigidarum & humidarum ſcilicet de ſalicibus,ſemperuiuæ,& odorifera frigida ſicut roſarum & folia arborum frigidorum, & præputiorum uitis, & his ſimilia.

Rememoratio medicinarum humectantium eos. Cap. VI.

ILlarum quidem quæ ſunt cum infrigidatione rememoratio iam præteriit. Et reſtat nunc conſiderare in qualitate dandi in potu genera lactis,& lac de quo extractum eſt butyrum,& in qualitate adminiſtrationis tinæ, & balnei & adminiſtratione vnguentorum,& oleorum & epithematũ et reliqui regiminis. Et nos quidem iam docuimus modum dandi in potu genera lactis in capitulo phthiſeos,& ſiccitatis ſtoſtomachi:quare oportet vt ſit illud canon. Et nõ eſt lac poſt lac mulieris ſicut lac aſinæ.poſtea lac caprarũ, cuius paſcua oportet eſſe ex herbis,& oleribus frigidis, humidis,ſicut ſcis. nam ipſum,& proprie lac aſinæ eradicat hecticam, ſi fuerit ei eradicator: & non eſt electio ſuper ipſum, niſi prohibeat putredo accidens,aut expectatio materiei comprehenſæ. Et lac quidem iuuatiuum eſt eis a principio hecticæ vſque ad finem eius. Et lac mulieris ſuggendo ſumptum conuenientius eſt omnibus. Et canon in dando in potu lac de quo extractũ eſt butyrum,eſt proximus illi iterum. Et melius quidem eſt vt incipias a.drach.x.vſq; ad drach.xxx. & quod eſt ſupra eas ſi fuerit virtus adiuuans,& tibi ineſt ut commiſce eas cum eo aliquid de trochiſcis infrigidantibus:& tibi ineſt vt addas ſupra ſummam prædictam in potione prima,& poſtrema, ſi fuerit virtus potens ſuper digeſtionem.

In parte præſenti ponit medicinas humectantes ut lac,tinã & unctiones &c. Habet duas partes. In prima parte ponit intentionem, & regimen per lac.ſecũdo ponit regimen per tinam,balneum,& unctiones.ſecunda ibi[Tina autem.] In prima parte dicit.iam eſſe memoratas medicinas infrigidantes, & humectantes. Reſtat nunc dare modum exhibendi in potu genera lactis:& lac de quo extractum eſt butyrum:& modum adminiſtrationis tinæ,& balnei: & modum adminiſtrationis unguentorum & oleorum,& epithematum, & reliqui regiminis.& dicit ſe docuiſſe ſcilicet decima & decimatertia tertii modũ dandi in potu genera lactis in capitulo phthiſis & exiccationis ſtomachi:quare illud ſit pro parte canon. Hic per tinam intellige uas in quo ponuntur ad balneandum. Balneum uero eſt domus habens tres caſas,in qua tamẽ eſt tina.& poſt lac mulieris preſtantius eſt lac aſinæ,poſt lac caprarum.paſcua debent eſſe ex oleribus, & herbis ſupple & foliis frigidis & humidis.nam lac & proprie aſinæ eradicat hecticam: ſi poteſt eradicari. & nullum eſt præſtantius ipſo niſi ſit putredo accidens ex lacte,aut expectata materiei comprehenſæ ſcilicet in corpore:quæ licet nondum putreat,eſt tamen apta putrere.& lac eſt conueniens in hectica a principio uſq; ad finem. & lac mulieris ſugendo ſumptum eſt præſtantius omnibus. Et canõ dandi in potu lac de quo extractum eſt butyrum,eſt ſimilis canoni dandi in potu lac de quo non eſt extractum butyrum. & melius eſt ut incipias a põdere.drach.x.lactis paulatim augendo uſque ad drach.xxx & ſupra.ſi fuerit uirtus digeſtiua potẽs & cum lacte potes admiſcere aliquid de trochiſcis infrigidantibus.Et potes augere ſummam prædictam in potione prima a qua incipias ſcilicet dare ſupra.drach.x.& poſtea ſcilicet ſupra drach.xxx.ſi digeſtiua fuerit potens. Et nota ut tollatur contradictio apparens quòd lac muliebre magis confert quã lac aſininum ꝓp proportionẽ conueniẽ inter indiuidua humanæ ſpeciei:ſed aſininũ magis confert,quia magis infrigidat,& humectat,& eſt ſubtilius: ꝓpterea quando uirtus eſt fortis, & magna neceſsitas infrigidandi magis confert lac aſininum,ſed quando eſt debilis,& minor neceſsitas infrigidandi,magis cõfert lac mulierum.

Tina autem illa eſt melior,quæ eſt tepida,in qua non eſt caliditas multa:& eſt cum hoc cum virtutibus olerum & herbarum infrigidantium & humectantium:& non ſit ita vt rarificet,nedum quòd ſudare faciat:& non licet ut vapor tinæ, ſit calidus.

Hic facit quod dictum eſt.Et primo ponit regimen per tinam.ſecundo per balneum.ſecunda ibi[ingreſsio autem.]prima in duas.primo ponit regimen per tinam abſolute.ſecundo ponit regimen per tinam comparando ad alias res.ſecũda ibi [Et ſi ſumpſit aquam hordei.] prima in quatuor partes ſicut ſunt quatuor canones:aut dicta eius principalia. Primum dictum.tina melior eſt illa quæ eſt tepida habens uirtutem olerum infrigidantium & humectantium uirtualiter decoctarum in ea:& non ſit ita calidum ut rarificet ideſt notabiliter humidum euaporare faciat,nedum quòd ſudare faciat. & non licet ut tinæ uapor ſit calidus, immo ſit minus calidus quàm aqua: quia inſpiratus ad membra ſpiritualia nimis ea calefaceret. hoc autem fiet, ſi tina non ſit in aere ualde calido:cum enim exibit ab aqua notabiliter infrigidabitur antequã inſpiretur.

Et ſi non eſſet quod prohiberet adminiſtrationem tinæ frigidæ non eligeretur ſuper eã: verum quod prohibeat ab hoc eſt debilitas corporum eorum, & eorum extenuatio:in primis vero rebus fortaſſe ſanat eos iſtud: verum debilitatem corporis ſanat,iam illud cum infrigidatione pauca, quam facit in complexione eius quæ poſſibile eſt vt curetur. Quòd ſi fuerit debilius illo, timetur quòd cadat in hecticam ſenilem: & illud ſecundum minus. veruntamen cum illo tardatur magis tempus mortis: & fortaſſe viuit cum ea tempore cui eſt quantitas: & multoties quidem eſt rectior permutatio eius ad illam hecticam.

Hic ſecundo dicit quòd ſi non eſſet hic prohibens adminiſtrationem tinæ frigidæ nulla eſſet eligibilior ea. uerum prohibet ab ea debilitas corporum, & eorum extenuatio, inter quæ duo,eſt differentia nota.& propter quãlibet iſtarũ diſpoſitionum aptum eſt corpus lædi ab aqua frigida: ſed in principio cum corpora non ſunt extenuata, neque debilia fortaſſe aqua frigida ſanat ea.uerum debilitatem corporis ſcilicet paucam ſanat iam illud ſcilicet balneum ex aqua frigida cum infrigidatione pauca ideſt non ſuperflua: quia corpus exiſtens parum debile reſiſtit,ne ſuperflue infrigidetur:ſed ſolummodo tantum infrigidatur eius complexio quantum ſufficit ad ſalutem eius, qui poteſt ſanari. Quòd ſi corpus fuerit debilius eo,& timetur, quòd cadat in hecticam ſenectutis quæ eſt ſiccitas fixa i frigiditate, aut ſaltẽ abſq; caliditate febrili: illud tamen raro euenit,uerum tamen eſt eligibilius:quia cum hectica ſenectutis magis tardatur mors quàm cum hectica febrili:immo cum hectica ſenili uiuit longo tempore, & notabili: quia non ita corpus exiccatur, unde multoties permutatio hecticæ febrilis ad hecticam ſenilem eſt rectè facta.

Illud autem in quo ſumus de relatione tinæ rectius eſt vt fiat inceptio in ea cum aqua, quæ eſt calida ad terminum: & fiat gradatio ad frigidam, & ad temperatam frigidam tolerabilem. hac enim gradatio facit corpus ſuſceptibile aquæ frigidæ, cum læſio non fiat niſi per aduentum contrarij in complexione ſubito. Et iterum corpus acquirit ex aqua calida ſimilitudinem tenereitatis, & tolerat cum ea aquam frigidam.

Tertium dictum eſt quòd rectius eſt id quod primo dictum eſt de tina. ſ. ut fiat inceptio cum aqua calida uſque ad terminũ i. temperata, & fiat gradatio. i. paulatinus tranſitus ad frigidã temperatæ, quæ poſsit bene tolerari. hæc. n. gradatio facit corpus ſuſceptibile aquæ frigidæ ſine notabili nocumento, cum læſio non fiat niſi per aduentum contrarij in complexione ſubito. Et iterum corpus acquirit ab aqua calida tenereitatem quia corpus fit mollius, & pori magis aperiuntur. licet nõ fiat ſubſtantifice humidius per nutritionem, quæ eſt uera tenereitas: & cum ea tenereitate tolerat aquam frigidam per paulatinam infrigidationem. infrigidatur itaque magis, quia poris apertis frigiditas aquæ magis penetrat: & cum hoc frigiditas aquæ melius toleratur. modus autem quo debet fieri iſte gradatus proceſſus dicetur cum curam ordinabo.

Et ſi iteretur tina in die tribus uicibus erit rectũ. Et oportet vt adminiſtretur cum facilitate, vt non cadat virtus.

Iſtud eſt quartum dictum. & ſi iteretur tina ter in die. ſ. ante prandium, in meridie, & ante cœnam erit rectum ut bona fiat infrigidatio, & humectatio. Et oportet ut adminiſtretur cum facilitate: quia non ſit multum calida, nec diu moretur in ea: & ut deferantur ad eam, ne uirtus debilitaretur.

Et ſi ſumpſerit aquam hordei ante tinã duabus horis erit conueniens. Et ſi præmittat tinam poſt emulſionem lactis ſuper corpus eius, ſecundum quòd dicemus, vt dilatet tina meatus cibi, deinde ſuſcipiat aquam hordei, & quæ ſunt eis ſimilia: & poſtea expectet, deinde adminiſtretur aqua tinæ vt dilatetur cibus, erit bonum.

Hic ponit regimen per tinam comparando ad alias res. & habet ſex partes, ſecundum quòd ſex ſunt dicta principalia. Primum dictum ſi ſumpſerit aquam hordei utputa. iiij. unc. ante tinam duabus horis erit conueniens. & ſi præmittat. ſ. aquæ hordei poſt emulſionem lactis. ſ. quòd primo fiat emulſio lactis ſuper corpus. exempli gratia, per unam horam ante tinam, deinde fiat tina: poſtea detur aqua hordei eſt cõueniens: dilatabit. n. tina meatus nutrimento futuro ex aqua hordei. ſumpta aqua hordei expectet per duas horas. ſ. donec aqua hordei ſit digeſta prima digeſtione: deinde egrediatur tinam ut dilatetur cibus ideſt ut attrahatur nutrimentum. ſ. aqua hordei ad omnia membra, erit bonum.

Et adminiſtretur poſt tinam, & balneum, inunctio cum oleis infrigidantibus & humectantibus ſicut oleo violato, & proprie quãdo eſt factum ex oleo de cucurbita, ſimiliter oleo nenufarino, & oleo de cucurbita.

Hoc eſt ſecundum dictum. poſt tinam & balneum adminiſtretur unctio cum oleis infrigidantibus, & humectantibus ſicut oleo de uiolis, proprie quando factum eſt ex oleo de cucurbita. ſ. bulliendo in oleo de cucurbita uiolas, & ſimiliter cũ oleo nenufarino, & oleo de cucurbita.

Et ſi permutetur poſt tinam ad illud quod eſt decliuius ad frigus parum tolerabile: deinde inungatur.

Hoc eſt tertium dictum. ſi permutetur poſt tinam tepidam ad tinam declinantem magis ad frigus tolerabile tamen: deinde ungatur erit rectum. unctio nanq; ſua uiſcoſitate diu retinebit aquam in poris, quæ retenta magis infrigidat, & humectat.

Et ſi præmittatur inunctio, & feſtinetur: deinde ingrediatur aquam frigidam parum erit rectum, & illud ſecundum tolerantiam: & non eſt malum gradari in eo: et melior quidẽ horarum huius actionis eſt poſt digeſtionem cibi.

Hoc eſt quartum dictum. ſi præmittatur unctio & feſtinetur. ſ. ad unguendum ipſum poſt balneum aquæ tepidæ. deinde ingrediatur aquam aliquantulum frigidam erit rectum, & illud ſecundum tolerantiam. i. ingrediatur aquam tantum frigidam quantum bene tolerare poteſt: & non eſt malum gradari in eo. i. fundendo ipſum in aqua paulatine frigida. debent. n. ingredi paulatine & non ſubito ut fiat aſſuefactio. Et melior horarum huius balneationis eſt poſt digeſtionem cibi. ſ. primam, & ſecundam.

Et ſi poſsibile eſt vt ſubmergatur poſt tinam calidam in aquam ſubito abſque gradatione eſt magis vltimum ex parte curæ, et magis forte ex parte timoris: et effuſio eius cum facilitate eſt minoris timoris, quàm ſubmerſio infirmi in ea ſubito, et minoris iuuamenti: et ſit frigus ſecundum quantitatem frigoris aquæ æſtatis, quæ eſt inter tepidam, et illam quæ eſt uehementis frigoris.

Hoc eſt quintum dictum. ſi poteſt tolerare ut ſubmergatur poſt tinam calidam in aqua frigida ſubito abſque gradatione .i. abſq; hoc quòd ingrediatur aliam aquam mediam inter calidam & frigidam. Aliter abſque gradatione. i. quòd ſubmergatur ſecundum totam perſonam: & non paulatim, eſt magis ultimum ex parte curæ: quia fortiter infrigidat, & magis forte ex parte timoris: quia timore affert ne lædantur nerui, & ne extinguatur calor innatus, aut ne incurrat hecticam ſenilem, & alia talia nocumenta: & effuſio eius cum facilitate. i. paulatim eſt minoris timoris, quàm ſubmerſio infirmi in ea ſubito, & minoris iuuamenti: quia non ſit fortis infrigidatio, & caloris febrilis extinctio. & frigus eius debet eſſe ſecundum quantitatem frigoris aquæ eſtatis, quæ propter calefactionem a ſole eſt media inter tepidam, & illam quæ eſt uehementis frigiditatis.

Et ſi præmittatur emulſio lactis ſuper membra ſua, ſi non fuerit debilis, aut eius quod mixtum eſt aqua, ſi fuerit debilis: deinde ſi adminiſtretur tina erit rectum. nam emulſio lactis ſuper corpus eſt vehementis humectationis. Et genera quidẽ lactis bona ad emulgẽdum ſunt prædicta: & oportet vt emulgeatur ex vbere. Et dignius eſt ſi fiat fixio ſuper inunctionem fricando ex medicinis prædictis corpori toti, et iuncturis.

Hoc eſt ſextum dictum ſi præmittatur emulſio lactis ſuper membra hectici ſi non fuerit debilis. aut emulſio lactis admixti aquæ ſi fuerit debilis: deinde ſequatur tina, rectum eſt. Nam emulſio lactis ſuper corpus hectici eſt uehementis humectationis quare ſi uolumus humectare multũ, præmittamus emulſionem lactis tinæ. Si uero maiorem apertionem pororum, præmittamus tinam emulſioni lactis. Poſtea dicit: genera lactis bona ad emulgendum ſunt prædicta. ſ. humanum, aſininũ, caprinum, & debent mulgeri ex ubere. poſtea dicit, conueniens eſt ut fiat bona, & fortis fricatio quando unctiones corpori hectici applicantur, ut profunde uirtus earum penetret, & proprie ſuper iuncturis. nam cum ſint ſiccæ indigent multa humectatione.

Sed dubitatur, cur lac debet mulgeri ſolum cum uirtus eſt fortis, & admixtum aquæ cum uirtus eſt debilis. uidetur enim ex his dictis quòd lac debilitet. Dicendum quòd lac eſt uiſcoſum, & prohibet uaporum tranſpirationem neceſſariã in quocunque hectico: quia eorum retentio uirtute exiſtente debili forte duceret ad putridam: non autem tantum oppilat, ſi admixtum ſit aquæ. Huic reſponſioni non bene acquieſcit animus meus: ſed aliam non habeo.

Ingreſsio autem balnei non conceditur ei, niſi fuerit ita, ne que ſudare faciat, neq; ignıat, neq; alteret anhelitum: et ſit calidum aquæ eius minus calido ſui aeris: et ſit caliditas aquæ eius, ita vt delectet, et non lædat, et non faciat ſudare: et quando nõ eſt in corpore eius materia præparata putredini, et proprie cum illud eſt, et nõ digeſtus eſt cibus. immo oportet ut ſit illud cum uoluntas eſt, ut expandatur digeſtum eius in corpore. et non prolonget moram eius in eo: immo ſeparetur ab eo ueLociter: et quando ſeparatur ab eo, ſumat aliquid de humidi

tatibus,

tatibus,et de ſorbitionibus,quæ non nocēt ei factis ex hordeo et lacte: et quando accidit ei in balneo ſitis,ſedet eam cum aqua hordei,et aqua alraib,et lac ſit lac aſinæ.

Hic ponit regimen per balneum:& primo docet quale debet eſſe balneum.ſecundo modum uſus eius. ſecunda ibi § Et oportet ut ſit.§ In prima parte dicit quòd balneum quod conceditur non debet eſſe multum calidum: immo tepidum ne ſudare faciat:nec inflammet corpus, nec alteret anhelitum: & ſit caliditas aquæ eius minor caliditate ſui aeris: aer namque calidus licet magis noceat quàm aqua æque calida,quando ipſe inſpiratur ad ſpiritualia,attamen ſi non inſpiratur: ſed ſolū obuiet corpori ſicut aqua minus calefaceret: quia caliditas aquæ eſt in ſubiecto magis denſo in quo eſt plus de multitudine caliditatis:& caliditas aquæ debet eſſe ita ut delectet, & non lædat nec faciat ſudare. Et debet balneum adminiſtrari quando in corpore non eſt materia putrens,neque parata putredini:& debet cibus eſſe digeſtius.ſ.digeſtione prima, & ſecunda digeſtione,quando.ſ.cibus digeſtus prima digeſtione expanditur per corpus ad uniuerſa membra: & non debet ſtare in balneo niſi paruo tempore,utputa a quarta horæ uſque ad mediam,& plus,& minus ſecundum quòd tolerat & delectatur:& quando ſeparatus eſt a balneo,& aliquantulum quieuit,ſumat de ſorbitionibus,quæ non nocent eis factis ex hordeo,i.farina hordei,& lacte coniunctim, uel diuiſim ſecundū appetitum.quòd ſi dum eſt in balneo ſitiret, bibat aquam hordei,uel aquam lactis acetoſi,quod ſit lac aſinæ.

Et oportet vt ſit introitus in balneum: deinde exitus eius ab eo ſecundum modum:vt non ſit labor in eo omnino: & iā enuntiauimus illud in locis alijs,& iterabimus de illo conditionem.Oportet vt permutetur ad balneum in lecto portato, in quo ſunt ſtrati,ſtratus ingenioſe, ita vt perueniat cum eo ad primam domum,& permutetur ad illud quod ex duobus pannis factum eſt plenum lana vel coto:& dicitur græce pedetolene,quod conueniens eſt balneo: & exuatur veſtimentis ſuis in ea,aut in media, ſi non ſuerit calida: & non moretur in aliqua earum niſi quantitate permutationis, & anhelitus pauci,& iam exutus veſtimentis: deinde ingrediatur ad domum ſecundam,& tertiam:verumtamen non ſit vehementis caliditatis:& ſtet in ea quantitate,qua tolerat tinam. Hoc eſt illud quod dictum eſt,& quod magis eſt dilectum mihi eſt, vt ſit tina eius in domo media temperata. Cum ergo ſeparatur a tina frigida cooperiatur mantili:aut farcha habente duas tunicas,& permutetur ad ſtratum ſuū, & lectū ſuū cū ſua ſabana:& exiccetur ſudor eius cum mantili, & inungatur,& cibetur.

In hac parte docens uſum balnei dicit tria. Primum quòd introitus in balneum, & exitus ab eo debet fieri ſecundū modum ut æger nullo modo laboret:& dicit ſe dixiſſe de hoc in aliis locis.ſ.ſecunda primi capitulo de eis quæ proueniunt ex balneatione,& ſe iterum dicturum de hoc. ergo oportet ut æger portetur in lecto in quo ſint ſtratus commode facti ad primam caſam balnei:& ibidem permutetur de lecto in quo erat ad lectum alium factum ex duobus pannis plenum lana, uel coto.ex his enim duobus pannis eſt facta calcitra, quæ eſt plena coto uel lana,ut ſit minus calida quàm lectus in quo portatus fuit:quia forte erat ex plumis.ſic enim eſt neceſſarium ut prima caſa ſit calidior, quàm locus in quo primo erat: & hic lectus qui eſt balneo conueniens, dicitur græce pedetolene:& exuatur ueſtimentis ſuis in ea.ſ.prima domo,aut in media ſi prima non ſuerit ſufficienter calida: & non moretur in aliqua illarum niſi tanto tempore quòd poſsit permutari, & anhelitus pauci.i.quòd tempus ſit ita paucum quòd non habuerit niſi paucos anhelitus:& iam exutis ueſtimentis in prima caſa portetur ad ſecundam,& ad tertiam: quæ tamen non ſit uehementer calida.& ibi.ſ.in ſecunda uel tertia caſa ponatur in tina:& ibi ſtet quātitate qua toleret bene tinam: & hoc eſt quod dictum eſt alibi.ſecundo dicit quòd ſibi uidetur melius quòd tina ſit in caſa media temperata. eſt enim prima minus calida quàm oportet:tertia magis: ſed media eſt temperata.cum ergo ſeparatur a tina.ſ.facta balneatione cooperiatur mantili.i.panno lineo, aut farcha magno habente duas tunicas:& farcha illud eſt ſicut linteamen duplum, & permutetur ad ſtratum ſuum,quod ſtratum eſt ſua ſabana. Credo ex modo loquendi Auicen.quòd ſabana eſt ſtratus factus ex duobus pannis,ex quo immediate mittebatur in balneum,& in quem exiens a balneo immediate poni debet,ut gradatim tranſeat, nec immediate ueniat in lectum plumoſum. tertio dicit ſudorem ſuum ſiccandum eſſe ſi ſudare contigerit: uel melius ſiccetur ſudor.i.guttæ aquæ ſimiles ſudori, quæ remanſerunt in cute,ne uehementiorem,& profundiorem faciant infrigidationem iam præcedente infrigidatione debita:& inungantur & cibētur,cum aliquantulū in proprio loco ubi quieuerunt.

De cibatione hebentium hecticam. Cap. VII.

OPortet vt ſeparetur in eis cibus,& non cibentur in ſaturitate eorum vice vna.

Hic agit de cibatione hecticorum,& continet partes duas. In prima ponit regimen generale.ſecundo ſpeciale per potū ſpecialē.ſ.aquæ frigidæ.ſecunda ibi § Aqua uero frigida. § Prima iterum in duas,nam primo ponit canonem generalem in cibatione.ſecundo ponit cibos ſpeciales.ſecūda ibi § Amplius melius.§ In prima parte dicit cibum oportere diuidi, & non cibari uice una uſque ad ſaturitatem.nam uirtus eſt debilis nō potens multum una uice exhibitum digerere.

Amplius melius quo cibantur eſt aqua hordei & hordeū & panis tritici abluti infuſus in aqua frigida. Et genera lactis cum ab eis non prohibet aliquid eorum,quæ diximus. Et lac vaccinum de quo extractum eſt butyrum, quoniam eſt plurimi nutrimenti,& almes & cucurbita: & de fructibus melones paleſtini,& ſunt alraki cognominati apud nos indi: & quando ſentit rectificationem,tunc non eſt malum cibare ipſum caſeo humido non ſalito. Et ſi virtus debilitatur, non eſt malum,vt cibetur iure iſſidabegi cum coriandro humido decocto cum eis quæ ſunt ſicut alduragi & alteiugi:& fortaſſe oportet vt detur eis in potu aliquid vini ſubtilis permixti cum aqua multa.Et fortaſſe neceſſarium eſt,vt cibes cum moſos ex carne alduragi, & alteiugi,& alcubugi,& pullis, & hoſune acetoſo,aut congelato acetoſo ex carne hædi,aut carne vaccina,quando eſt illic fortitudo digeſtionis: & acetum almoſos,& congelati eſt iuuatiuum eis, & confortatiuum in hac diſpoſitione.Et fortaſſe non eſt excuſatio ab aqua carnis permixta cum ſyrupo de fructibus acetoſis frigidis, aut vitello oui ſorbilis. Et quando prolongatur cum ea debilitas ad ſyncopim,eſt neceſſe vt cibentur aqua carnis accepta ex lateribus hædi cum ſale pauco,quæ coletur, & fundatur ſuper eā quantum totum eius eſt de aqua malorum,& quantum eſt decima eius de vino odorifero,& potetur tepida.

Hic ponit cibos.d.quòd aqua hordei, & hordeum debite coctū,& panis tritici ablutus,& infuſus in aqua frigida,& genera lactis cum eis, niſi prohibeat quod diximus. ſ. putredo præſens,aut futura,& lac uaccinum, de quo extractum eſt butyrum:quoniam plurimum nutrit.& almes.i. robiliæ in uulgari ueronenſi bixi:& cucurbita conueniunt:& de fructibus melones palæſtini alraki habentes collum longum ut cucurbita, & apud nos cognominati indi.de his loquitur Iſaac tertio dietarum particulariū.cap.primo.de melonibus dicens.Eſt aliud genus melonis qui palæſtinus uocatur, & uulgariter ſaracenus:cuius humiditas eſt minor cæteris.Et quamuis cōueniāt, quia frigidi & humidi,tamen prouocando urinam,& proprie ſecundum partem intrinſecam nocent.Et quando ſentit rectificationē,quia uirtus digeſtiua fortificatur caſeus recens mollis non ſalitus confert. Et ſi uirtus debilitetur cibentur iure iſſidabegi.i.brodio facto ex rebus frigidis,& humidis,in quibus ſit coriandrum recens coctum,cum eis quæ ſunt alduragi.i.ædi.& alteiugi.i.agni licet aliqui dicant quòd ſunt aues paruæ.Et fortaſſe opus eſt ut detur parum uini permixti cū aqua multa.

multa, humefacit enim qualificatiue & ſubſtantifice. Et fortaſſe neceſſe eſt ut cibes cum moſos .i. cibo acetoſo ex carne alduragi.i.turturis. El alceingi eſt ſimilis perdici ſicut coturnix, aut fraquilinus.alcubugi.i.perdix.& pullis.i.gallinis, & ſimilibus in ſua ſpecie: & ſtoſune acetoſo.i.iure acetoſo, uel cum agreſta: uel cum uino granatorum, aceto, & ſimilibus: aut aceto coagulato.i.gelatina ex carne hædi, aut uituli quando digeſtiua eſt fortis: & acetum almoſos.i. ciborum acetoſorum: ſicut apud nos compoſtella, guaceto, ſoffrito, & ſimilibus. Et congelati.i.gellatina eſt iuuamentum eis, & cōfortatiuum in hectica, & fortaſſe nō eſt excuſatio ab aqua carnis.i.ſucco mixto ſyrupo de fructibus frigidis, ſicut de limone, citris, & ſimilibus: aut aqua carnis miſceatur cum uitello oui ſorbil. Et quando ſyncopis timetur, cibetur ex aqua carnis accepta ex lateribus hædi parum ſalita: quæ coletur, & miſceatur cum ſucco malorum ideſt pomorum, ſicut apiorum quę ſunt cordialia: & ſint ambæ ęqualis quantitatis, & quantum eſt decima de uino odorifero. Et potetur tepidum ideſt debite calidum.

Aqua uero frigida quæ non eſt ualde vehementis frigoris, non eſt malum ſi in potu detur eis, ſi non fuerit debilis, aut aliquid prohibens: & illud prohibens, aut erit apoſtema ſub hypochondrijs, aut erunt in corpore toto chymi putridi, & chymi crudi, qui omnes digeſtione indigent: & non apparet ſignum digeſtionis: quòd ſi appareat, timor erit minor: & ſimiliter ſi fuerit hectica permutata ſirſen, aut birſen. nam cum hac melius eſt ut interdicatur potus aquæ frigidæ, quàm cum alijs. Hectica enim cum ſuperuenit ægritudinibus deſtruentibus uirtutem, mollificantibus eam, areſacientibus oſſa, & carnem ſuperuenit debilitati. Cum ergo coniungitur ei ſuper debilitatem poſt ſumptionem aquæ frigidæ, non moratur quin cadat in genus alterius hecticæ, quæ communicat huic generi in ſiccitate, & diuerſificatur ei in calore, & frigore, & nominatur hectica ſenectutis, & hectica ſenij. Et illa quidem eſt ægritudo ſæua, in qua innatus calor, iam deſtructus eſt. Et ſimiliter aqua ultimi frigoris: & plurimi nocet eis in omni diſpoſitione, & corrumpit innatum calorem membrorum, corū radicalium: et fortaſſe feſtinat ad mortem cum eis, aut permutat eos ad modum alium hecticæ.

In hac parte agit de potu aquæ frigidæ.d.quòd aqua frigida quæ non eſt uehementis frigoris, non eſt mala, ſi potetur quādo non fuerit prohibens: & ſupple non eſt mala, qñ non apparet ſignū digeſtionis: quia In hectica ſimplici tale ſignū curatur cum ſit morbus immaterialis: licet apparente ſigno digeſtionis ſit minor timor dare in potu aquam frigidam. Nam dato quòd hectica ſit immaterialis cum apparet digeſtio humorum non timemus lęſionem per aquam frigidam, ſicut ſi eſſent indigeſti. Huius concordiam uide tertio regiminis acutorū commen.14.illius partis. Screatur opportunus. Prohibens autem aquam frigidam aut erit apoſtema ſub hypochrondijs, aut humores putridi in toto corpore, aut humores indigeſti & maxime groſsi. nam aqua frigida incrudando materias magis nocet, quàm conferat infrigidando, & humectando hecticum. Similiter nocet hectica ſequens ſirſen ideſt apoſtema cerebri, & birſen ideſt apoſtema pectoris nam in hoc melius eſt ut prætermittatur potus aquæ frigidæ, quàm in aliis hecticis: quia ſuperuenit ægritudinibus deprimētibus uirtutem, laxantibus eam, areſacientibus oſſa & carnem: quare ſuperuenit cū corpus eſt debile. Cum autem debilitati, & extenuationi coniungitur potus aquæ frigidæ, non moratur quin cadat ideſt cito cadat in hecticam ſenectutis, quæ eſt ſiccitas abſque caliditate febrili, quæ eſt ægritudo ſęua in qua calor naturalis iam deſtructus eſt ideſt notabiliter paucificatus. Similiter aqua ualde frigida, ut plurimum nocet omnibus hecticis corrumpendo calorem innatum membrorum radicalium ideſt nobilium: & fortaſſe feſtinat cum eis ad mortem ideſt cito interficit propter extinctionem caloris innati: aut permutat eos ad alium modum hecticæ ſcilicet ſenectutis, cum qua poſſunt notabili tempore uiuere.

De ſuccurrendo diſpoſitionibus ſequentibus hecticam. Cap. VIII.

DE illis eſt ſyncopis, & iam diximus regimē in hoc multoties. Et de illis eſt fluxus uentris, & oportet ut curetur, & ſuccurratur ei: nam in ipſo eſt timor magnus: & de curis eius in primis eſt ut ſit aqua hordei eorum, aqua ſauich, & ponatur in aqua hordei eorum milium torrefactū, & gummi, aut lentes elixatæ iteratæ, aut lac decoctum cum lapidibus, aut cū igne ſolo donec conſumatur eius aquoſitas, & proprie cum milio.

In hoc cap. curat accidentia ſequentia hecticam: & omiſsis diuiſionibus: dicit primo quòd de his accidentibus eſt ſyncopis: & iam dixit regimen eius multoties ſcilicet in cura febr. ſyncopalis: & dum curauit accidentia ſe. & vndecima tertii. ſecundo dicit quòd de illis eſt fluxus uentris cui oportet ſuccurrere. nam in ipſo eſt timor magnus cum cadat in debilitatem & extenuationem neq; in aliquo poteſt iuuare cum hectica ſit morbus imaterialis. Et de cura eius eſt ut aqua hordei ſit ſauich ideſt ſit aqua hordei torrefacti, & ponatur ad buliendum milium torrefactum, & gummi arabicum, & lentes torrefactæ ſcilicet ſemel aut iterate ſemper abiiciendo aquam, ut amoueatur ab eis pars ſubtilis nitroſa ſolutiua. hæc aqua eſt ſtyptica, & inuiſcatiua. aut lac decoctum cum lapidibus fluuialibus, aut ſupple cum ferro ignito, aut cum Igne ſolo donec conſumatur eius aquoſitas, quæ eſt ſolutiua: & conuenit hoc lac, & proprie cum milio facto ex ambobus ferculo.

Et potent hos trochiſcos. recip. boli armeni. drac. v. caſtaneæ torrefactæ, roſ. omnium an. ℥ iiij. ſpodij, Karabæ amborū an. drac. iij. ſeminis acetoſæ excorticati, granorum berberorū omnium an. dra. vi. fiant trochiſci cum ſucco cydoniorum: et detur in potu aqua pirorum in mane, & apud ſomnum. & detur in potu pſyllium torrefactum: & ſimiliter ſuffuf de ſpodio in quo eſt bdellium de mecha, eſt iuuatiuum ualde. Et ſi peruenit ad excoriationem curetur excoriatio cum clyſteribus, quæ ſcis, quoniam illud eſt conueniens.

Hic ponit regimen medicinale dicens quòd potēt hos trochiſcos. ℞. boli ar. ℥. v. caſtaneæ torrefactæ, roſ. an. ℥. iiij. ſpodij, Karabe an. ℥. iij. ſe. acetoſæ excorticati, granorū berberis añ. ℥. vi. fiant trochiſci cum ſucco cydoniorum & dentur a. ℥. i. uſque ad ii. Item detur in potu aqua ideſt ſuccus pirorum in mane & ante ſomnum ut ſimul ſomno, & ſucci ſtypticitate ſtringatur, & detur in potu pſyllium torrefactum ut ſtypticet, & infrigidet. & ſimiliter ſuff. ideſt puluis de ſpodio in quo eſt bdelium de mecha ſubquadruplū ad ſpodium, iuuat ualde ſtypticando, ſed magis inuiſcando. Et ſi peruenit ad dyſenteriā curetur cū clyſteribus, quæ ſcis decimaſexta tertii capitulo de fluxu uentris, cum excoriatione inteſtinorum.

Hæc exigit tres intentiones. Prima eſt infrigidatio & humectatio. ſecunda eſt reſumptio. tertia accidētium correctio. Prima intentio magis debetur hecticæ primæ ſpeciei quàm ſecundæ, ſed ſecunda magis debetur hecticæ ſecundæ ſpeciei & tertiæ, quàm primæ cum in eis ſit facta multa cōſūptio. licet non ſit cura poſsibilis in tertia ſpecie nec in ſtatu ſecundæ niſi deus uoluerit, ſed poteſt fieri aliquanta vitæ prolongatio. Hecticorum regimē ac curatio. Prima intentio & maxime infrigidatio diuerſificatur ſm diuerſitatem intenſionis hecticæ, & tollerantiam frigidorum, non autem tantum diuerſificatur humectatio. Prima autem intentio duplici completur regimine ſcilicet ſex rerum non naturalium, & medicinali. De primo ſit primo ſermo, aer ſit frigidus & humidus boni odoris, & cauenda eſt accenſio multi ignis in camera etiā tempore hyemis, & veſtes ſint proportionatæ aeri non multum calefacientes, in quibus aliquando ſteterint ſandali & camphora, & ſimilia frigida boni odoris. Cibi & potus ſint frigidi & humidi multi nutrimēti, & aliqualiter viſcoſi, facilis digeſtionis, nō prouocantes, & partinendi ſunt, & magis in ſecunda ſpecie: & tertia. cum ſit virtus debilior quàm in prima, & uinum pauciferū & mediocris uinoſitatis ſm tempus, & conſuetudinem unius tamen anni, multum aquæ admixtum confert humectando. qualitatiue: & ſubſtantifice, lac aſininum & caprinum & humanum ſumptum ex ubere eſt proprium, quando non eſt humor putrens, nec paratus putredini. Nec obſtent conditiones de quibus in aphoriſ.

lac

lac dare caput dolentibus &c. & aqua non multum frigida cōfert quando non obſtent particulares conditiones ſcilicet frigiditas, & humorũ groſsities, nimia debilitas, extenuatio, & ſimiles & maxime conceditur conſuetis. Somnus longus cōfert & maxime nocturnus. & in mane educantur ſuperfluitates naturales per conuenientes regiones. Et ſi uenter eſſet ſiccus, clyſterizetur lacte, oleo uiolato, zuccaro rubeo, & ſimilibus declinantibus ad frigidum & humidum: caueatur tamen magis lubricitas quàm ſtypticitas, uitetur coitus, non exerceatur exercitio notabili, ſed deambulatio, & huiuſmodi exercitia leuia, cōceduntur. fricationes quoq; leues completa prima digeſtione & ſecunda. conferunt trahendo nutrimentum ad membra. Sit ſperans, & gaudens, omnia accidentia corpus extenuantia uitanda ſunt. Regulæ in cibando ſunt, quòd comedat præcedentis cibi digeſtione celebrata, non tolleret famen, nec ſitim longam, non multiplicet cibaria in menſa una. partiatur cibum, ita ut cibum neceſſarium comedat in pluribus uicibus quàm conſueuit, & quanto eſt debilior tanto magis partiendus eſt cibus comedendo parum pro uice. Regimē autem medicinale complens primam intentionem eſt ut ſyrupi, aquæ, confectiones, & electuaria, & ſimilia quæ ſumuntur ſint infrigidantia & humectantia qualitatiue & ſubſtantifice. ſimiliter quę applicantur capiti, dorſo, & iuncturis, pectori maxime ex directo cordis, hepati ſint frigida, & humida, & propria membro cui applicantur, & iteretur ſecundum exigentiam. Item tina, & balneum faciendum modo infraſcripto & balneatio in tina quæ eſt uas in quo balneantur ſiue ſit poſita in balneo quod eſt domus diuiſa in tres caſas, quarum tertia eſt calidior ſecunda: & ſecunda prima, & ſint omnes paucæ caliditatis non inflammātis, ſiue ſit poſita in camera in qua cubat æger debet eſſe plena aqua tepida decoctionis rerum frigidarum, & humidarum. in qua hecticus exiſtens ſentiat potius ſe calefieri quàm infrigidari ſed non multum, uas autē debet eſſe taliter fabricatum ut in eo homo poſsit ſedere, & cum ſedeat aqua attingat uſque ad mentum: & debet poni in ea ſtomacho ieiuno cum tamen æger ſumpſerit prius aliquid quòd iam digeſtum ſit prima digeſtione, & ſecunda ſicut aquam hor. uel lac, uel ptiſanam, uel panem lotum, aut aquam carnis, aut contuſum, & ſimilia. & ſtet in tina communiter a quarta horæ uſque ad mediam. & cum ſteterit parum in aqua infundatur in tina una ſitula decoctionis rerum frigidarum. deinde parum poſt una alia, & ſic deinceps donec aqua ſiue ſit facta frigida ſicut aqua frigida tempore æſtatis a ſole calefacta: & prima die balneetur ſemel, ſecunda die bis, tertia ter, & ſic continue quouſque ſanatus ſit, aut quouſque ſenſerit ſe iuuari balneando ſe qualibet die ſemel aut pluries. Regimen autem balnei non differt a regimine tinæ niſi quia oportet ponere tinam in caſa media, aut tantæ caliditatis quòd cum exuitur ut ingrediatur tinam non ſentiat ſe calefieri, aut infrigidari ab aere balnei, & debet ad illam ſuper lecticam quandam portari, & commode reportari. & cum egrediatur a balneo panno lineo tepido circundari, & poſtea inungi ſi fuerit expediēs cũ oleo de cucurbita, & ſimilibus, & aliquando cum eſt in lecto poteſt lac ſuper eo mulgeri. Secunda intentio. ſ. reſumptio, quæ ſimul cum prima exequenda eſt, completur cum cibis & potibus iam dictis ſpargendo eos, & inter cætera utatur electuario infraſcripto ſumendo de eo inter prandium, & cœnam cum oportuerit, & etiam in principio prandij, & cœnæ, ut uoluerit. ℞. pulparum caponum, uel faſianorum. ℥. iij. amygdalarum præparatarum, pinearum præparatarum ana. ℥. ſ. ſe. portulacæ ſe. papaueris ſe. lactucæ ſe. endiuiæ ana. ʒ. i. margaritarum perforatarum, ſandali al. ru. & citrini, cinamomi. ana. ʒ. ſ. zuccari trium coctarum. ℥. vi. liqueſiat zuccarum cum aquæ roſ. & brodij caponis uel faſiani macriana quātum ſufficit fiat electuarium, & cooperiatur folijs auri. poſſet tamē reduci ad formam ſolidam diminuendo carnes & reliqua humida, & addendo ſeu diminuendo zuccarum, & conficiendo cum aqua ro. & poſſet addi parum muſci & ambræ ſi non abhorret, & parum croci. Tertia intentio. ſ. accidentium correctio completur ſecundum earum exigentiam, inter cætera corrigantur ſyncopis, & deiectio appetitus, uigiliæ & omnis euacuatio ſuperflua, ſicut fluxus uentris, uomitus, ſudor, ſanguinis fluxus per quamcunque regionem, quæ qualiter debeant curari perquiratur ex capitulis proprijs ſuperius poſitis in regimine accidentium: nimis enim prolixus eſſem ſi omnia proſequi uellem.

De hectica ſenectutis. Cap. IX.

Currit conſuetudo ut dicant hecticam ſenectutis poſt febrem hecticam. & nos etiam incedamus uia conſueta.

Hic agens de hectica ſenectutis primo ponit quid rei, & quid nominis & quæ corpora ſint paratiora & cauſas. ſecundo ſigna. tertio curam. ſecunda ibi in principio ſequentis capituli. tertia in principio tertij capituli. Primum capitulũ in quinque. in prima ponit quare hic determinet de hectica ſenectutis. in ſecunda ponit quid rei & quid nominis. in tertia, quæ corpora ſint paratiora. in quarta cauſas. in quinta prognoſticum. ſecunda ibi, intentio. tertia ibi, ſenes quidem. quarta ibi, & cum faciens. quinta ibi. & hæc quidem ęgritudo. In prima parte dicit quòd conſuetudo eſt apud reliquos medicos, ut poſt hecticam febrilem determinent de hectica ſenectutis quamuis non ſit febris: propter hoc uolens incedere uia conſueta hic determinat de ea.

Intentio itaque hecticæ ſenectutis eſt dominium ſiccitatis ſuper complexionem abſque febre. & quandoque ſit cum æqualitate in calore & frigore, & illud ſecundum minus. Et quandoque ſit cum frigore, & nominatur hæc diſpoſitio ſenectus, & hectica ſenij: quoniam corpori accidit in hora ſenij illud, quod accidit in illa hora de aldubulet ſiccitate.

In hac parte deſcribens hecticam ſenectutis dicit quòd eſt dominium ſiccitatis complexionalis abſque febre. quæ quandoque licet raro eſt cum æqualitate caloris, & frigoris, quandoque eſt cum frigore, & hæc diſpoſitio dicitur ſenectutis, ſiue hectica ſenij: quia corpori accidit in hora ſenij. i. decrepitatis, quod accidit in iſta hectica, & de aldubul. i. de conſumptione, & ſiccitate.

Et ſenes quidem ſunt uelocioris caſus in eam, quàm iuuenes, et iuuenes uelocioris caſus in eam quàm pueri, licet accidat in iuuenibus, et pueris.

In hac parte oſtendens quæ corpora ſint paratiora ad hanc feb. dicit quòd ſenes uelocius cadũt in eam quàm iuuenes, & iuuenes quàm pueri, licet raro accidat iuuenibus & pueris.

Et cauſa faciens cadere in eam, aut eſt caliditas quæ reſoluit, et liquefacit humiditates, quare caliditas innata debilitatur, et ſuccedunt frigus et ſiccitas. aut eſt frigus dominans cũ debilitate corporis, quare prohibet uirtutem nutritiuam ab operatione ſua integra, ſicut accidit iterum in fine uitæ.

In parte præſenti ponit cauſas eius. Prima quia cauſa faciens accidere hecticam eſt caliditas reſoluens, & liquefaciēs humiditates quare caliditas innata debilitatur, & paucificatur notabiliter ſubiectum ſuum. per cuius diminutionem notabilem, neceſſarium eſt ipſum diminui gradualiter, & quantitatiue ſicut in ſenibus, & ſequitur frigiditas & ſiccitas. Secunda cauſa eſt frigus dominans corpori debili prohibens uirtutem nutritiuam ab operatione ſua integra, ideſt reſtaurationе humidi tantæ quantitatis, quòd poſſet corpus in eadem groſsitie, & humiditate, & habitudine conſeruari ſicut accidit in fine uitæ in quo homines ſuperflue macreſiunt, & extenuantur.

Et de hoc capitulo eſt potus aquæ frigidæ non in hora ſua, aut ſuper debilitatem corporis cum febre, aut in diſpoſitione, aut ſucceſsione exercitij reſoluentis uirtutem, et aperientis poros, et quòd uocat ad attrahendum aquam frigidam ad uiſcera ſubito.

Tangit tertiam cauſam dicens quòd de hoc capitulo. ſ. cauſarum hecticæ eſt potus aquæ frigidæ non in hora ſua. i. debita. aut ſuper debilitatem corporis cum febr. i. quando corpus eſt factum debile ex feb. aut quando exercetur, aut quando exercitatum eſt exercitio forti reſoluente uirtutem. i. ſpiritus & humidum,

humidum & aperientes uias.& quòd uocat.i.propter omnem cauſam uocantem,& attrahentem aquam frigidam ad uiſcera ſubito,ſicut potus aquæ poſt balneum,& poſt coitum.

Aut uapores mali,frigidi,qui eleuantur ad cor,& infrigidant complexionem eius.

Hic ponit quartam cauſam dicens,quòd uapores mali, frigidi,qui eleuantur ad cor,& infrigidant complexionem eius: quæ frigiditas iuncta cum ſiccitate eſt hectica ſenectutis. Vel melius ſiccitas coniuncta cum frigiditate,ſunt cauſa huius hecticæ.hi autem uapores eleuantur a phlegmate uitreo, aut a re ualde frigida corporea,uel incorporea.

Et quandoq; ſequitur euacuationes.

Hic ponit quintam cauſam hecticæ ſenilis, quæ qñdoq; ſequitur ſuperfluas euacuationes calorem innatū debilitantes.

Et quandoq; attrahit hanc ægritudinem ſuperfluitas in infrigidando patientes febres cum eis quæ bibuntur & emplaſtrantur.

Hic ponens ſextam cauſam dicit, quòd quandoque ſuperflua infrigidatio febrentium cum ſumptis & applicitis attrahit hanc ægritudinem.

Et hæc quidem ægritudo quando confirmatur, non curatur:& ſi eſſet ei ingenium,eſſet morti ingenium.

In hac ultima parte prognoſticatur dicens,quòd hæc ægritudo quando confirmatur,non curatur & ſi eſſet ei ingenium, eſſet morti ingenium.

Pro quo notandum quòd per hecticam ſenilem confirmatam intelligit eam in qua facta eſt manifeſta conſumptio humiditatis glutinoſæ:& ſi eſſet illi ingenium eſſet ingenium ſenectuti,& per conſequens morti.

Notādum pro declaratione primę partis quòd antiqui medici ſicut Serapio.ſexto breuiarij.& Raſis decimoſexto continentis immediate poſt hecticam febrilem determinauerunt de hectica ſenili tribus de cauſis. Prima quis contrarianтur, cum hectica febrilis ſit morbus calidus: & hectica ſenilis ſit morbus frigidus ſecundum plurimum: & contrariorum eadis eadem ſcientia in eodem loco.

Secunda quia ambæ conueniunt in eo quòd utraq; eſt morbus ſiccus.licet tamen hectica febrilis ſit formaliter calor. & hectica ſenilis ſit formaliter ſiccitas, & propter hanc conuenientiam debet eſſe ſermo de utraque in eodem loco.

Tertia cauſa quia quidam medici nominauerunt hecticam ſenectutis febrem,de quibus fuit Aliabbas octauo theoricæ, & Serapio.ſexto tractatu diuidens hecticam in calidam, & frigidam,ideſt ſenilem,illa tamen nominatio eſt impropria cum febris dicatur a feruore:ſed hectica ſenectutis ſecundum plurimum eſt morbus frigidus.

Hectica ſenectutis quomodo ſit febris.

Sed ut dicit Raſis.decimoſexto Continentis ſecundū quandam ſimilitudinem appellatur ſeb.quis ſicut ſeb.eſt totius caliditas & primo cordis,ita hectica ſenectutis eſt totius ſiccitas,& primo cordis.Dubitatur pro declaratione ſecundi dicti utrū hectica ſenij poſſet eſſe coniuncta febri. Et arguitur quòd non,quia Auice.diffiniens hecticam ſenilem dicit quòd eſt dominium ſiccitatis ſuper complexione abſque febre.

In oppoſitum arguitur, quia ſenectus naturalis poteſt eſſe coniuncta febri,ut notum eſt,ergo & hectica ſenij.conſequentia tenet quis fere omnino aſsimilantur,& non eſt differentia niſi quis una eſt naturalis,& alia præter naturam. Itē pro hac parte eſt Gal.in lib.de tabe.cap.primo. Pro declaratione huius dubii,& ſequentium præmittendum quòd reperiuntur iſti termini hectica febrilis,hectica ſenilis,tabes,maraſmus. Hectica febrilis eſt caliditas fixa in corde,aut membris a ſiccitate cordis dependens. & hectica ſenilis eſt ſiccitas fixa in corde aut membris a ſiccitate cordis dependens.

Vnde ſi ſiccitas alicuius membri uel totius proueniet ab aliquo membro alio a corde non diceretur hectica febrilis. Idē diceretur de frigiditate quæ hecticę ſenili aſſociatur, quāuis hoc ſit uoluntarie dictum. Maraſmus autem eſt conſumptio humiditatis ſubſtantialis naturalis, ſiue glutinis, & tabes eſt terminus ſibi ſynonimus, & ſimiliter marcor apud Aliabbatē octauo theoricæ. Præmittendum ſecundo quòd ſicut hectica febrilis habet tres ſpecies,ſiue modos penes cōſumptionē humiditatum ſecundarum factam a caliditate,ita hectica ſenilis diſtinctas penes conſumptionem humiditatum factam ſiccitate. His pręmiſsis dicendum non eſſe dubium quòd cum quacunque ſpecie hecticæ ſenilis poteſt eſſe febris cuiuſcunq; generis ephemera,quia ſpiritus poſſunt acquirere calefactum eſſe,ſaltem a cauſa extrinſeca:humoralis, quia humores poſſunt acquirere calefactum eſſe: Hectica quis poteſt caliditas pendens a calefacto eſſe humorum,& ſpirituum figi in corde, & in membris. Sed bene eſt dubium utrum acquiſita aliqua ex febribus ſupraſcriptis ſiccitas,quæ eſt in membris quæ ante aduentum feb.dicebatur hectica ſenilis, ſic debeat appellari,aut alio nomine propter textum Auicen. qui diffiniens hecticam ſenii dicit quòd eſt dominium ſiccitatis ſuper complexione abſque febre. Ad quod dubium dicit Gentilis quòd ſiccitas in tanto gradu in quanto reperitur in quacunque ſpecie hecticæ ſenilis,uerbi gratia ſiccitas quæ eſt conſumptio, & defectus humiditatis glutinoſæ membralis, poteſt coniungi caliditati dupliciter.uel caliditati quæ eſt cauſa illius ſiccitatis,uel caliditati illi accidentaliter coniunctæ non tamen ut cauſa.ſi quidem ſiccitas ſolidorum membrorum coniungeretur caliditati quæ ſit ſua cauſa tunc uel eſſet fiens, uel eſſet facta.ſi quidem eſſet fiens, tunc talis ſiccitas dicitur tabes quæ idem eſt quod maraſmus coniunctus febribus colliquatiuis:& iſta caliditas dicitur fe.colliquatiua coniuncta maraſmo, ſiue tabi. Vnde Gal.primo de differentiis feb.dicit. Illæ cauſones, quæ omnem cordis conſumpſerunt liquorem, nō hecticæ ſunt ſed ſolum maraſmodes,uel tabidæ. ſi uero talis caliditas ſit facta tunc,hoc aggregatum ex hac caliditate,& hac ſiccitate, & hectica tertiæ ſpeciei idem ſunt,quoniam earū eadem eſt diffinitio. Hectica enim tertiæ ſpeciei eſt calor præter naturam factus in corde,& in mēbris cū conſumptione ultimæ humiditatis. Iſta ēt diffinitio eſt diffinitio præſuppoſitæ ſiccitatis.ſi uero talis ſiccitas dicta hectica ſenectutis cōiungatur caliditati accidentaliter,quæ non ſit ſua cauſa,tunc eſt duplex ægritudo:& quælibet habet ſuum nomen,& una ab alia non dependet.

Ad tex. Auicen.reſpondet quòd quando dicit,quòd hectica ſenilis eſt dominium ſiccitatis abſque feb. non intelligit quòd poſſet ſibi coniungi:ſed uoluit quòd illa proprie dicitur hectica ſenilis diſtincta ab hectica febrili, quæ a principio eſt abſq; febre. Contra,accipio caliditatem factam coniunctam accidentaliter hecticæ ſenili ſecundæ ſpeciei, quod eſt poſsibile: ut ſuperius determinatum fuit,& etiam de intentione Gale. tunc certum eſt,quòd illa eſt hectica febrilis cum ſit feb.facta, & non fiens,ſed non poteſt dici quòd illa ſit hectica primę ſpeciei,neque ſecundæ,cum nomen non habens,ros,& cambium penes quorum diſtinctionem conſumebantur primæ duæ ſpecies hecticæ,iam ſint finitæ modo Auicen. & modo notabiliter cōſumatur humiditas quarta per ipſam caliditatem factā.

Et confirmatur ex textu Auicen. Cum ergo finiuntur iſti, & incipit finire humiditates quæ ſunt diuiſionis tertiæ ſicut incipit flamma adurere corpus lychnii & humiditates eius radicales eſt gradus tertius.ſ.hecticæ febrilis. Credo itaq; hanc eſſe dicendam hecticam tertiæ ſpeciei cum ſibi competat diffinitio eius. Et conſequenter dicitur poſſe fieri hecticam febrilem tertiæ ſpeciei,non præcedente prima,nec ſecunda ſpecie:non autem dicetur hectica ſenectutis, quia ſibi non competit eius diffinitio,eſt enim ſiccitas illa cum ſeb. augente ipſam. Et confirmatur,quia debet curari cura hecticæ febrilis infrigidando,& humectando,& non cura hecticæ ſenectutis. Propterea Gētilis ſuperius in quæſtione utrum hecticus ſupercalefiat a cibo, concedit in cauſonizante aliquando fieri tranſitum ad ſecundam ſpeciem hecticæ non tranſeundo per primam,quando caliditas non figitur niſi conſumpta prima humiditate & ſecunda a cauſone:tunc caliditas facta conſumens cambium dicitur hectica ſecundæ ſpeciei: quamuis non conſumpſerit primas humiditates.ergo niſi uelit eſſe contrarius ſibi debet concedere in caſu noſtro caliditatem illam fixā conſumentem humiditatem glutinoſam eſſe tertiam ſpeciem hecticæ quam non præceſsit prima, neque ſecunda & non eſſe hecticam ſenilem. Et tex.ille Auicen. Hectica ſenilis eſt dominium ſiccitatis ſuper complexione abſque febre, intelligi debet abſque febre facta,non autem abſque fiente. Aliqui

dicunt quòd ly abſq; febre intelligitur abſque quòd febris includatur in quidditate hecticæ ſenilis, & ſecundum hunc modum oportet concedere quòd ſere cuiq; hecticæ febri coniungitur hectica ſenilis, quod non eſt bene conſonum mentibus auctorum.

Secundum dubium utrum hectica ſenectutis poſsit eſſe cũ æqualitate in calore, & frigore. Et arguit quòd non quia talis eſt diſpoſitio hecticę ſenilis, qualis eſt diſpoſitio ſenij, & ſenes ſunt frigidi & ſicci. ergo &c. Secũdo ꝙ in hectica ſenectutis non nutriuntur particulæ. ſed quando non nutriunť infrigidantur. unde nono therape. certiſsime enim in innutritionibus infrigidantur particulæ. Præterea. Infrigidatio fit in nobis defectu humidi, quod eſt calidi naturalis ſubiectũ, ſed hoc fit in hectica ſenili. ergo &c. Amplius in hac parte eſt Rabi Moyſes qui tertia particula aphoriſ. miratur de Gale. dicente cum tanta excellentia ſiccitatis, poſſe eſſe temperamentum in calore, & frigore. In oppoſitum eſt hic Aui. & Gal. nono therapeu. & in libro de tabe capitulo primo.

Pro ſolutione huius dubij eſt præmittendum quòd duplex eſt temperamentum in actiuis iuſtitiale, & graduale. temperamentum iuſtitiale eſt optimarum operationum productiuum merito proportionis inter qualitates actiuas, tam ſecundum gradum quàm ſecundum multitudinem, necnon debitam proportionem ad paſsiuas, & reliqua facientia ad perfectionem operationum. Sed temperamentum graduale habet ſolũ proportionem gradualem actiuarum. Quo præmiſſo pro ſolutione huius dubij tenenda eſt hæc concluſio. licet hectica ſenectutis ſit ſecundum plurimum cum frigiditate, poteſt tamen eſſe aliquando cum temperamento graduali in actiuis. Hæc concluſio eſt de intentione Aui. in hoc cap. & Gal. loco alleg. Item pars prima declaratur & probatur per rationes immediate præcedentes & quotidiana experientia. Sed ſecunda pars de qua non eſt paruum dubium his probatur rationibus: quia una de cauſis facieos cadere in hecticam ſenilem apud Auicen. & reliquos, eſt caliditas reſoluens humiditates: quare caliditas innata debilitatur & ſuccedunt frigus & ſiccitas: ſed non poteſt fieri tranſitus de calore ad frigus per hãc reſolutionem factam niſi per medium. ergo aliquando erit ſiccitas cum temperamento graduali actiuarum quod certum eſt habere latitudinem. Forte diceretur hanc rationem hoc concludere, ſed in hoc temperamento non permanebit, cum ſemper ſit in tranſitu ratione conſumptionis humidi ſemper procedentis, quæ eſt cauſa infrigidationis. Contra, cum eſt in temperamẽto graduali poteſt applicari cauſa calefaciens ęquipotẽs in calefaciendo, ſicut reſolutio humidi in infrigidãdo. ergo corpus illud poterit in eadem menſura graduali actiuarum conſeruari. antecedens probatur, quia poſſet applicari cauſa magis potens calefacere, quàm humidi exiccatio infrigidare, & minus potens. ergo ęquipotens. Præterea. Si ſuperfluitas in infrigidando febrientes cum eis quę bibuntur, & applicantur eſt cauſa ut fiat hectica ſenilis cum dominio frigiditatis: ut dicit Auice. & cæteri. ergo minor infrigidatio quàm ſit iſta, poteſt eſſe cauſa hecticæ ſenilis cum temperamento graduali actiuarum. Tertio poteſt aliquis propter debilitatẽ digeſtiuæ exempli gratia ſequentem raritatem texturæ exiccari, & tamen nõ gradualiter infrigidari. ergo &c. His & conſimilibus, concluditur ueritas concluſionis. Sed contra primam partem concluſionis, & eius fundamentum inſtatur: ſequitur quòd omnis hecticus febrilis antequàm moriatur fieret hecticus ſenilis. conſequens contra auctores, & experientiam. ſed cõſequẽtia probatur, quia humidi conſumptio eſt cauſa hecticæ ſenilis: ſed in moriente ex hectica febrili conſumitur humidum uſq; ad ultimum gradum cum quo non ſtat uita. Et confirmatur: quia ſicut homo naturaliter decurrens per ætates propter humidi exiccationem infrigidatur: ita hoc debet fieri propter conſumptionem præternaturalem humidi, cũ in utroq; æquali fiat humidi conſumptio uſq; ad gradum cum quo non ſtat uita. Hæ rationes ſunt apparenter concludentes omnem hecticam febrilem fieri hecticam ſenilẽ ante mortem. Forte reſpondetur in nullo hectico febrili propter ſolam humidi reſolutionẽ calorem diminui gradualiter, ſed ſolum quantitatiue. Nam cũ ſit factus, ſtat ſemper affixus ſuo ſubiecto, niſi occurrat cauſa frigida ipſum extinguens. Hæc reſponſio eſt primo contra Gal. Aui. & cæteros auctores. Præterea. Sequitur ex ea calorem naturalem non debere diminui gradualiter ex decurſu ætatiuo, cum nõ ſit minus affixus ſubiecto ſuo, quàm calor hecticus: cuius ſignum quia homo ſanus non magis ſentit ſuum calorem, quàm hecticus ſuum. Præterea. Si calor naturalis diminuitur, graduatur ex decurſu ætatiuo: cum calor hecticus ſit compoſitus ex calore naturali præexiſtente, & calore addito ſicut dicit cõmunis opinio oportet hecticum gradualiter diminui. Dicendum eſt ergo quòd actio caloris reſoluentis humidum, ad cuius diminutionem ſequitur diminutio caloris in gradu eſt duplex. nam aliquando magis proportionabiliter reſoluitur humidum, quàm calor gradualiter minuatur: ſicut exempli gratia in ætate iuuentutis & pueritię, aliquando ecõtra ſicut in ætate ſenectutis. hoc autem accidit ſecundum diuerſam diſpoſitionẽ paſsi, & aliarum rerum actiue concurrentium ad reſolutionem humidi, & caloris diminutionem naturalem. cum ergo in hectico febrili plus proportinabiliter minuatur humidum, quàm calor gradualiter minuatur, tunc remanet hecticus febrilis. habet enim calor nimiam proportionem ad humidum. cum uero eſt econtra ſit tranſitus ad hecticam ſenectutis. Et ex his patet ſolutio ad duas rationes ſuadentes contrarium. Ad primam dicitur quòd licet in utroq; ſcilicet hectico febrili & hectico ſenectutis diminuatur humidum uſq; ad gradum cum quo non ſtat uita: ſtat tamen in uno plus proportionabiliter diminui humidum, quàm calorem, in alio econtra. Ad ſecundam dicitur quòd tam in hectico tendente ad mortem præternaturaliter, quàm moriente naturaliter calor gradualiter minoratur: cum quo tamen ſtat quòd in hectico continue creſcat proportio caloris ad humidum, aut remaneat eadem, & ſemper remaneat febriens: & in moriente naturaliter decreſcat proportio gradualis caloris ad humidum, & ſic continue infrigidetur, & ſimiliter in hectico ſenectutis. ſed de his ſatis.

Notãdum ultimo pro declaratione tertiæ partis quòd pueri merito gradus ſuæ humiditatis, & uigore nutritiuæ ſunt remotiores à caſu in hecticam ſenilem, quàm iuuenes: ſed merito humidi multum apti ad euaporãdum paratiores ſunt ad hecticam quàm iuuenes, licet ab ea facilius releuentur.

De ſignis. Cap. X.

IN iſtis uidentur ſigna aldubul, & exiccationis, & non uidetur in eis incenſio & inflammatio, immo fortaſſe inueniuntur frigidi tactus: & eorum pulſus non eſt ſicut pulſus habentium febres hecticas; immo eſt paruus, tardus, & rarus, niſi fortis fiat debilitas; quoniam tunc incipit pulſus fieri frequẽs, & proprie in illis quibus aduenit hoc ex potu aquæ frigidæ. Et quandoque eſt urina eorum alba, ſubtilis, aquoſa: & ſunt in diſpoſitionibus ſuis ſicut ſenes.

Hic ponit ſigna hecticæ ſenectutis communia tam illi, quæ eſt cum frigiditate, quàm illi quæ eſt cum temperamento actiuarum & paſsiuarum. Primum ſignum, quòd in iſtis apparent ſigna aldubul ideſt conſumptionis, & exiccationis, & tamẽ nõ apparet in eis inflãmatio: immo fortaſſe ideſt aliquando inueniũtur frigidi ad tactum, maxime quãdo hectica eſt coniuncta frigiditati. Secundum quòd pulſus eorum non eſt ſicut pulſus habentium febr. hecticas: immo paruus, tardus, & rarus niſi forte fiat debilitas: quoniã tunc pulſus incipit fieri frequẽs, ut recuperet per frequẽtiam in quo deficit per paruitatem & tarditatem: & proprie eſt pulſus paruus, tardus, & rarus in quibus accidit hectica ex potu aquæ frigidæ. Et quandoq; eſt urina eorum, alba, ſubtilis propter frigiditatem, & ſiccitatem, & impotentiã expellendi ſuperflua cum urina. Dixit autẽ quandoq;, quia cum expelluntur ſuperflua cum urina ingroſſatur. Vltimo dicit, quòd ſunt in diſpoſitionibus ſuis ſicut ſenes decrepiti, quia frigidi & ſicci contracti.

Curatio hecticæ ſenectutis. Cap. XI.

NOn adhibetur hæc cura niſi cum nondum confirmata eſt, & ſperatur quòd non confirmetur: & cum confirmata eſt, ſperatur ut poſtponatur perditio parumper. Et canon quidem in curatione eorum eſt calefactio, & humectatio. Et ex humectatione ſunt balnea ſecũdum quòd ſciuiſti: quæ non adminiſtrentur niſi poſt digeſtionem. nã ſi ipſa

adminiſtretur

adminiſtrentur ſucceſſione comeſtionis,faciunt cadere uirtutem:& clyſteria facta ex capitibus,& pedibus & cicere contrito,& ficubus cum melle:& chamamilla,de quo adminiſtretur quantitas mediæ lib.cum unc.ij.olei ſiſamini, & aliquantulo olei de ben. Et adminiſtretur fricatio ſuper cibationem: & lac coctum cum lapidibus eſt uehementis iuuamenti eis:& mel eſt ultimum in iuuamento eorum: ſicut eſt ultimum in nocumento habentium febrem hecticam, & omnis cibus humectans facilis penetrationis,uelocis deſcenſionis, in quo non eſt uiſcoſitas,ſicut aqua carnis, & uitelli ouorum ſorbilium: & uinum ſubtile odoriferum paruæ quantitatis, eſt uehementer conueniens eis. Et oportet ut obſeruetur humectatio prædicta in capitulo hecticæ:& miſceatur cum ea quod calefaciat ex odoribus, & emplaſtris, & unctionibus fricando, & cibis alijs.

In præſenti parte omiſsis diuiſionibus dicit, quòd cura his hecticis non eſt adhibenda niſi cuoi hectica nondum eſt confirmata.ſ.per notabilem conſumptionem humiditatis glutinoſę, & ſperatur quòd non confirmetur, quia dato, quòd non eſſet notabiliter conſumpta humiditas glutinoſa: immo dato quòd eſſet hectica primæ ſpeciei:ſi non eſt ſpes quòd non confirmetur,non debet curari.quando enim habemus cauſam euidentem quòd debeat confirmari,dato quòd non ſit confirmata: ut puta quòd eſſet magna,& fixa frigiditas in corde, & in membris,aut magnus defectus uirtutis nutritiuæ,non debemus eã curare.nam morituri ſunt ſolis prognoſticis dimittendi.Et tu medice nota quòd non eſt bonum aggredi curam ægritudinũ quæ non ſunt ſanabiles:non enim tibi deficiet ſcandalum, dato quòd præmiſeris prognoſticum.propterea Galen. Nolite malarum ægritudinum curæ onus ſuſcipere, ne mali medici nomen ſubearis.Dicit tamen quòd cum confirmatur, ſperatur quòd poſtponetur mors parumper.i.paruum ſpatium retardã do actionem cauſarum exiccantium.

Secundo dicit quòd canon in curatione eorum eſt calefactio,& humectatio:quod uerum eſt ſecundum plurimũ, quòd ſi fuerit cum temperie actiuarum: & temperies illa proportionalis complexioni naturali hectici,nec minetur lapſum in aliquam dyſcraſiam,debet conſeruari cum ſimilibus, ſi uero minetur lapſum,adhibe contraria.Si uero illa temperies actiuarum non ſit proportionata complexioni hecticę uide ad quam dyſcraſiam lapſura eſt:& illi reſiſte cum contrariis. ſi uero ad nullam lapſura ſit,reduc uerſus complexionem ſibi naturalem:ut plurimum tamen illa temperies magis lapſura eſt ad frigidum,quàm ad calidum:ideo Auic.dicit canon in curatione eorum eſt calefactio,& humectatio.

Tertio dicit quòd ea rebus humectantibus ſunt balnea ſecundum quòd ſciniſti.ſecunda primi:& in capitulo de hectica febrili:quæ non adminiſtrentur niſi poſt digeſtionem primam & ſecundam.nam ſi ipſa adminiſtrentur poſt comeſtionem, nondum celebrata digeſtione,faciunt cadere uirtutem .ſ.digeſtiuam.nam trahunt ſpiritus qui ſunt in ſtomacho, & circa ſtomachum ad circunferentiam.

Quarto dicit quòd clyſteria facta ex decoctione capitum, & pedum cum cicere contrito,& cum ficubus melle, & chamamilla,de qua decoctione adminiſtretur lib.ʒ.cum.ʒ.ii.olei ſiſamini & aliquantulo olei de ben. ſ. ab.ʒ.ʒ.uſque ad.i.ſupple confert: ſed in hac decoctione non ponatur niſi tantum mellis ut pro uno clyſteri ſit.ʒ.i. Si enim de eo multum ponitur non ſinit clyſtere retineri.Apud tamen modernos iſtud clyſtere reputatur paruum:quoniam facimus clyſtere.ʒ.xviii.ſed tamen cum ſit paruum melius retinetur.

Quinto dicit quòd poſt cibationem, completa.ſ.prima digeſtione, & ſecunda fricetur æger ut.ſ.trahatur nutrimentum ad membra, ſed non fortiter.

Sexto dicit quòd lac coctum cum lapidibus eſt uehementis iuuamenti:nam per decoctionem caleſit, & ſuperfluitas aquoſa reſoluitur,& eſt boni & multi nutrimenti: cui ſi miſceatur mel,uel zuccarum eſt conueniens. Item mel eſt ultimi iuuamenti,nam eſt aptum in frigido corpore conuerti in bonũ ſanguinem,& calefacere:& ita hecticæ febri, quia calidum & inflammabile ualde diſconueniens.unde Gale.in de maraſmo ad finem. Mel autem in frigidis diſpoſitionibus proficuiſsimum, in calidis contrariiſsimum.

Septimo dicit omnem cibum humectantem, facilis digeſtionis,non uiſcoſum uehementer conuenire:quia facile a uirtute ſuperatur,& facile ad profundum corporis penerat ſicut aqua carnis,uitelli ouorum ſorbilium, & uinum ſubtile odoriferum paruæ quantitatis eſt uehementer conueniens, & nimia eius quantitas non bene digeritur, immo ſuffocaret calorem innatum:& debet eſſe unius anni,tantum mediæ uinoſitatis,& bene depuratum,hæc enim ſunt moderate calida, & humectantia qualitatiue,& ſubſtantifice.

Vltimo dicit quòd ſeruetur humectatio dicta in capitulo hecticæ feb.& miſceatur cum ea quod calefaciat ex odoribus, & emplaſtris,& unctionibus fricando, & aliis cibis præter iã dictos.Et nota quòd bonum eſt ut mel cum ſit ſiccum, miſceatur cum aliquibus humidis: & forte mel cannæ eſſet præſtantius,quàm mel apum. Hæc cura exigit tres intentiones.ſ.calefactionem,humectationem, & reſumptionem, & accidentium correctioοem.qualiter debeãt compleri, patet ex dictis in hoc capitulo,& ex ordine curæ hecticæ febrilis.

TRACTATVS QVARTVS DE FEBRIBVS PESTILENTIALIBVS, *et quæ ſunt eis homogenea,uariolis, et morbillis.*

De febre peſtilentiali. Cap. I.

Quandoque accidit aeri, quod docuimus te in libro vniuerſalium, ſicut accidit aquæ de alteratione in qualitate ſua ad calorem,et frigus:et de alteratione in natura ſua ad profundationẽ, et putredinẽ ſicut profundatur aqua, et fœtet, et putrefit.

Actum eſt in primo tractatu de ephemeris. In ſecundo de humoralibus. In tertio de hecticis. In hoc quarto Auic. agit de febribus peſtilentialibus: & de uariolis, & morbillis quæ ſunt homogenea febribus peſtiferis. multiplicantur enim in aere putrido & multoties antecedunt peſtilentiam, licet etiã in hoc tractatu pro complemento ſcientiæ de feb. agat de ſe. apoſtematum,& de febrib. compoſitis. Pro notitia dicendorum,nota quòd reperiuntur iſti tres termini.ſ.epidemia,undemia,& peſtilentia.Epidemia enim apud Simonem idem ſignificat græce,quod ſuperueniens latine. Et eſt diſpoſitio aeris per quam multiplicantur morbi diuerſi in uno tempore, & in una regione:utputa febres diuerſæ,apoſtemata,fluxus uẽtris, & ſimiles ægritudines.Epidemia autem eſt diſpoſitio per quã multiplicantur in una regione ægritudines unius generis: utputa botium in agro Tridentino:uena medena in ciuitate ſic nominata:durities ſplenis Ferrariæ, & multoties ſequuntur diſpoſitiones aquæ,& aeris aut frugum illius regionis. Peſtilentia uero eſt aeris diſpoſitio per quã multiplicantur ægritudines unius generis,aut etiam diuerſorum ut plurimũ mortales:& de hac eſt ſermo in præſenti, & dicitur peſtilentia a paſco,ſcis:quia depaſcit homines ad mortem. In tractatu tamen meo de peſtilentia aliter ſum interpretatus hos terminos:ſed de nominibus non eſt curandum. Hæc pars diuiditur in duas partes.In prima agit de febribus peſtilentialibus. In ſecunda agit de uariolis.ſecunda pars incipit in principio ſexti capituli. Primam diuido in tres.In prima ponit cauſas peſtilentiæ.In ſecunda ſigna.In tertia curam.ſecunda ibi{Hęc feb.eſt quieta.}tertia ibi{Summam curationis.} Capitulum primum diuido in tres partes. In prima parte ponit modum quo aer putreſit,& ſit peſtilens.In ſecunda ponit cauſas putredinis.In tertia parte oſtendit quomodo ex aere putrido fiant febres peſtiferæ.ſecunda ibi{Et quandoque eſt illud.} tertia ibi{Et quandoque ſit aer ſecundum hunc modum.} Prima iterum in duas. nam in prima ponit modum quo putreſit aer, & ſit peſtilens. In ſecunda declarat.ſecunda ibi{Et ſicut aqua.} In prima parte dicit quòd quandoque accidit aeri quod docuimus in libro uniuerſalium.i.in primo canone. ſecunda fen. de mutationibus aeris contra naturam ſicut accidit aquæ in alteratione

ratione ſua in qualitate ad calorem & ad frigus: & tu ſupple ad ſiccitatem & humiditatem de alteratione in natura ſua.i.in ſubſtantia ſua ad profundationem & putredinem ſicut profundatur aqua & fœtet, & putreſit. Pro quo notandum quòd Auicen.uolens declarare mutationem aeris contra naturam, declarat ipſam permutationē aquæ: & hoc ideo quia aqua eſt nobis magis nota quàm aer.immo antiqui aerem appellabant uacuum,ſecundo de anima. Intendit ergo quòd tam in aere, quā in aqua eſt duplex mutatio,una in qualitatibus primis. altera in ſubſtantia per quam molliuntur, & ingroſſantur: & de hac ſecunda dicit ꝙ aer & aqua profundãtur & putreſiunt, & fœtent.illa.n.profundatio non eſt niſi ipſorum paſsio.ſ.ſm ſuā ſubſtantiam quo ad omnes partes tam formales, quā materiales,quæ paſsio eſt ipſorū putrefactio,ad quam ſequitur fœtor.

Et ſicut aqua non putreſit ullo modo propter ſuam ſimplicitatem:immo propter illud quod admiſcetur ei de uaporibus malis,qui permiſcentur ei:& accidit toti qualitas mala. Similiter aer non putreſit ullo modu propter ſuam ſimplicitatem: immo propter illud quod admiſcetur ei de uaporibus malis: qui permiſcentur ei:& accidit toti qualitas mala.

In hac parte declarans modum, ſecundum quem aer fit putridus dicit,quòd ſicut aqua non putreſit propter ſuam ſimplicitatem,immo propter illud quod ei admiſcetur de corporibus terreis malis,quæ.ſ.corpora permiſcentur ei.ſ.ad minima eius,& accidit toti.i.aggregato ex corporibus illis, & aqua qualitas mala,quæ eſt calor putredinalis.ſimiliter aer non putreſit ullo modo propter ſuam ſimplicitatem,immo propter illud quod admiſcetur ei de uaporibus malis, quæ.ſ.corpora admiſcentur ei.ſ.ad minima eius, & accidit toti ideſt aggregato ex aere, & uaporibus qualitas mala ideſt putredo. Pro quo notandum ꝙ per corpora terrea non ſolum debemus intelligere partes terreas ſibi admixtas: ſed quæcunq; extranea potentia putreſcere aquam. Dubitatur utrum aer, & aqua poſsint putrere:& arguitur quòd ſic ex quarto metheororum. omnia putreſcunt præter ignem. Amplius.25.problematū. problemate decimoquarto quærit Ariſto.propter quid terra, & aqua putrent:aer uero non. Soluit quòd aer non putreſit, quia eſt mixtus multo igni. In oppoſitum eſt Auiec. dicens quòd aer & aqua non putreſiunt dum ſunt ſimplicia, ſed dum componuntur cum rebus extraneis.

Pro ſolutione huius dubii dicendum quòd putrefactio accipitur dupliciter.uno modo proprie,& hæc eſt paſsio mixti,& opponitur ſimplici generationi mixtorum.nam ſicut mixta ex elementis componuntur:ita per putrefactionem miſcentur, & ſeparantur in elementa:ſola itaque mixta putreſiunt putrefactione proprie ſumpta.ſecundo modo accipitur putrefactio improprie,& hoc modo dicimus aliqua putreſieri: quia in eis remanent aliqua accidentia putrefactionis proprie ſumptæ.ſ. remollitio,fœtor,& ſimilia.& hoc modo putreſiunt omnia elementa præter ignem.Ignis uero licet non ſit uere ſimplex,ſicut flamma ignis non poteſt putreſieri aliquo modo propter caliditatem fortem exterminantem eius humidum. & hoc eſt quod uoluit dicere Ariſt.quarto metheo.ꝙ omnia putreſiunt præter ignem putrefactione proprie ſumpta, uel improprie. Quod autem dicitur.25.problematum quòd aer non putreſit, quia eſt mixtus cum multo igne,intelligitur de aere exiſtente in extremitate aeris proxima igni.non enim poteſt putreſieri cum potius comburatur a caliditate ignis ſibi immixti.

Et quandoque eſt illud cauſa uentorum deferendorum ad locum bonum ſumos malos ex locis fœtidis, in quibus ſunt ualles profundæ: & corpora exiccata in prælio,aut uccisa nō ſepulta,neque tumulata:& fortaſſe eſt cauſa propinqua loco in quo uenit. Et quandoque accidunt putredines in interioribus terræ propter cauſas,quarum euentus ignoratur, & nocere faciunt aquam,& aerem.

In parte præſenti ponit cauſas putrefactionis aeris. & habet hæc pars tres partes. In prima ponit cauſas magis propinquas. In ſecunda oſtendit quæ feb.ſequuntur ex mutatione aeris contra naturam. In tertia ponit cauſas putredinis aeris,& conſequenter peſtilentiæ magis remotas. ſecunda ibi {Et ſe.quidem.}tertia ibi{Principium omnium.} In prima dicit Auicenn.Putrefactio aeris quandoque eſt cauſa uentorum deferentium ſumos malos ex locis fœtidis in quibus ſunt ualles profundæ plenæ aqua fœtida,& ex locis fœtidis in quibus ſunt corpora occiſa,uel mortua in prælio non combuſta, nec tumulata.

Secundo dicit,quòd fortaſſe cauſa putrefaciens aerem, eſt propinquitas loci in quo uenit,uel currit.ſ.peſtilentia. & declarans dicit,quòd quandoq; accidunt putredines in interioribus terræ.ſ.proximæ loco peſtilenti propter cauſas quarum euentus ignoratur,& nocere faciunt aerem,& aquam illius loci ipſos putrefaciendo. Ex quo textu accipe primo quòd per flatum ipſorum uentorum deferētium malos uapores, aliquis locus ſanus multum diſtans a loco infecto poteſt infici. & per hunc modum anno iſto. 1456. infecta ſunt loca ſita in littora maris Hadriatici per uentos deferentes uapores malos a littore oppoſito.ſ.Sclauoniæ diu uexatæ a peſtilentia. Accipe ſecūdo,loca proxima aliquando poſſe infici ex apertione aliquorum meatuū uenientium ab antris ſubterraneis, in quibus erāt concluſi uapores putridi maligni,qui uenientes ad aerem illius loci ipſum inficiunt:immo cloaca una diu clauſa poſtea aperta poſſet inficere aerem illius loci in quo eſt. Harum autē cauſarum quæ faciunt putredinem in interioribus terræ, euenſus ignoratur ſecundum plurimum tam a medico,quā ab aſtrologo:licet forte aſtrologi quandam generalem habeant notitiam. Accipe tertio,aquam putridam maligna putredine eſſe interdum cauſam febrium peſtilentialium. Vnde Auicen.ſecunda primi,Amplius mortalitas corrumpit uegetabilia,ideo homines qui eis utuntur corrumpuntur. idem de aqua potata, licet magis proprie ſequatur aerem peſtilentem cum continue ab eo inſpiretur. Eſt autem aer peſtilens putridus cum uenenoſitate.

Et febres quidem accidentes cauſa aeris ſicci, ſiunt iterum cauſa ut eueniant febres cholericæ: peſtilētiales uero ſiunt ex aere turbido,& humido:& febres in aere humido ſunt pluris euentus,ſed ſunt minoris acuitatis & longioris ſpatii:in æſtate uero ſicca paucæ pluuiæ ſunt minoris euentus, & maioris acuitatis,& uelocioris ſeparationis,& meliora tempora ſunt quæ ſeruant naturam ſuam.

In præſenti parte declarat,quomodo diuerſę febres ſequuntur diuerſam aeris alterationem,& dicit quatuor. Primum ꝙ feb.i.diſpoſitiones ad febr. ſequentes aeris ſiccitatem ſupple cum caliditate,ſunt cauſæ ut eueniant febr.cholericæ ſicut in diebus canicularibus. Secundum quòd feb.peſtilentiales ſunt ex aere turbido & humido cum malitia occulta. Tertium ꝙ plures feb.ueniunt in aere humido quàm in aere ſicco, magis enim diſponit ad putredinem:attamen ſunt minoris acuitatis .i.caliditatis,& longioris durationis humore putrente exiſtēte magis groſſo.feb.enim aeri proportionantur:in aere nanq; humido groſſo pendent ab humore humidu groſſo: & in aere ſubtili & ſicco econtra.Quarto dicit quòd in æſtate ſicca paucæ pluuiæ pauciores eueniunt,& ſunt maioris acuitatis.i.caliditatis,& citius terminantur. Sed nota quòd feb.peſtilentiales,licet ratione aeris humidi groſsi deberent eſſe longę,cum ſecundum plurimum ſiant ab humore groſſo, tamen ratione uenenoſitatis,& quia ſecundum plurimum putrent humiditates cordis,ſunt breues ad interitum.Signum autem,quòd merito aeris,& groſsitiei debeant eſſe longæ, eſt, quia quæ ſunt ſalubres,ſecundum plurimum ſunt longæ, & etiam quia apoſtemata peſtifera quæ ſiunt ab humore proportionali ſunt duræ,longæ terminationis:& meliora tempora ſunt quæ ſeruant ſuam naturam.

Contra,autumnus humidus eſt melior.ſecunda primi. corrigit enim ſiccitatem æſtatis præcedentis. Dicendum quòd autumnus humidus eſt melior ſicco.attamen ſeruans ſuam naturam eſt melior ſicco & humido,reliquis temporibus ſeruantibus ſuam naturam. uerum ſi æſtas præcedens non ſeruaſſet ſuam naturam:immo diſtemperata fuiſſet notabiliter ad calidum & ſiccum:autumnus humidus melior eſſet quàm ſiccus, & quàm medius ſeruans ſuam naturam:& hoc uoluit Auicen. ſecunda primi.

Et

Vniuerſales & particulares cauſæ peſtilentiæ.

Et principium omnium horum ſunt formæ ex formis cæli facientes eſſe neceſſarium illud, cuius aduentus ignoratur: licet ſint quidam qui dixerunt in eo aliquid non proportionatum ad cauſam eius: immo oportet ut ſcias quòd cauſa prima longinqua ad illud ſunt figuræ cæleſtes, & propinquæ diſpoſitiones terreſtres: & quandoque faciunt neceſſario virtutes agentes cæleſtes, & virtutes patientes terreſtres humectationem vehementem aeri, et expelluntur vapores, & fumi ad ipſum, & ſparguntur in ipſo, et putrefaciunt eum, cum caliditate debili.

Hic ponit cauſas longinquas peſtilentiæ di. quòd principiū idest cauſa prima omnium horum ſcilicet præliorū ex quibus remanent cadauera non tumulata. Item aquarum putridarum & uentorum deferentium uapores putridos. Item putredinū in interioribus terræ, ex quibus fit aer peſtilēs & ægritudines peſtiferæ. Aliter. principium horū omnium ſcilicet aeris peſtilētialis, & ægritudinum peſtilentialium ſunt formæ ex formis cæli idest aliquæ ex figuris cæleſtibus facientes eſſe neceſſariū illud idest hunc effectum ſcilicet peſtilentiam. cuius euentus ignoratur, quātum ad cauſas ſuas a medico: licet ab aſtrologo ſciantur cognoſcenti coniunctiones, quæ ſunt cauſæ peſtilētiæ ut puta coniunctionem Martis cum Saturno, & ſimiles. Pro quo notandum ꝙ aliqui aſtrologi uoluerunt omnes effectus inferiores ferri a cauſis ſupercæleſtibus: & per conſequens fieri peſtilentiam per hæc media, ſicut Halyben Rachel: quorū opinioni accomodatur prima expoſitio. Alii autem uoluerunt aerē fieri peſtilentem, non neceſſario per hæc media, ſed immediate per formas cæleſtes imprimētes aeri maliriam uenenoſam. uidemus enim aliquando aerem optime diſpoſitum, quantum ad id quod ſubiacet ſenſibus noſtris, eſſe peſtilētem: & aliquando aerem eſſe male diſpoſitum, quantū ad qualitates nobis manifeſtas, & tamen non eſſe peſtilentem. Secundo dicit quòd ſunt quidam hominum qui dixerunt in eo .i. in hoc effectu, qui eſt aeris peſtilentia aliquid non proportionatum, uel pertinēs ad cauſam eius. Dixerunt enim quidā aſtrologi poſſe fieri imaginem in aliqua aſtrorum cōiunctione corruptiuā aeris unius loci, de quorum numero forte fuit Conciliator; quā opinionē abiicit Auic. tanquā falſam, & confirmās primam dicit: immo oportet quòd ſcias ꝙ cauſa prima remota ſunt figuræ cœleſtes, & propinqua, diſpoſitiones terreſtres: & quando uirtutes agētes cœleſtes, & uirtutes patientes terreſtres uehementer humectant aerem: expelluntur uapores & fumi .i. exhalationes ad ipſum, & ſparguntur in ipſo ad minima eius: & putrefaciūt eum cum caliditate debili: qua obtuſa a multo humido tūc ſimple fit aer peſtilens. Innuit ergo ꝙ cauſa prima remota peſtilentiæ quæ eſt putredo maligna aeris cum proprietate uenenoſa ſunt formæ cœleſtes: cauſa propinqua ſunt exhalationes, & uapores terreſtres cum aere ad minima diuiſi ipſum ſuperflue humectantes, & putrefacientes.

Et quando fit aer ſecundum hunc modum, venit ad cor, quare corrumpit complexione ſpiritus, qui eſt in ipſo: & putrefit quod circūdat ipſum de humiditate: et accidit caliditas egreſſa a natura, et ſpargitur in corpore: tunc per cauſam ſuā erit febris peſtilentialis.

In parte præſenti primo ponit quomodo aer peſtilens facit feb. peſtilentiales. ſecundo oſtendit quomodo communicant multis hominibus pparatis ad eas. tertio oſtēdit qui homines ſint ad eas præparati. ſecunda ibi [Et communicant.] tertia ibi [Et præparatio corporum.] In prima dicit quòd quādo aer fit putridus, & peſtilens ſecundum hunc modum inſpiratur ad cor, quare corrumpit complexionem ſpiritus, qui eſt in corde & putrefit quod circundat ipſum ſcilicet ſpiritum de humiditate, quæ eſt ſanguis ſecundum plurimum eius: & accidit caliditas egreſſa a natura in corde, quæ eſt caliditas febris: & poſtea ſpargitur in corpore: & tunc erit ſcilicet in corpore; & in corde feb. peſtilentialis per cauſam ſuā .i. per aerem peſtilentialē, qui eſt cauſa eius factiua, & conſeruatiua.

Hic ſolet dubitari, utrum feb. peſtilentialis ſit ephemera, uel putrida. Pro cuius dubii deciſione tenendæ ſunt iſtæ cōcluſiones. Prima. feb. peſtilentialis aliquando eſt ephemera, probatur ex textu Auicen. dicentis, Et quandoque fit aer ſecundum modum, uenit ad cor, & corrumpit complexionem ſpiritus, ant ergo putrefacit ipſum, aut inflammat abſque putredine. Si primum eſt ephemera putrida. ſi ſecūdum eſt ephemera abſque putredine: & neceſſarium eſt ephemeram poſſe eſſe putridam, ſi ſpiritus poteſt putrefieri: & certum eſt ipſum poſſe putrefieri, cum ſit mixtum, licet putredo eius non ſit manifeſta, ſicut putredo humoris propter tenuitatem ſubſtantiæ eius. Secunda concluſio feb. peſtilentialis ſecundum plurimum eſt putrida idest pendens ab humore putrido. probatur, primo per Auicen. hic dicentem. putrefit quod circundat ſpiritum de humiditate, ſed humiditas putrens in corde facit feb. putridam: in cuius aduētu ceſſat ephemera, ſi qua primum fuit: ſicut determinatum fuit in tractatu de ephemeris: & pro hac eſt intentio Gal. primo de differentiis feb. quia uero peſtilentioſarum meminimus omnium a putredine fientium: & ly omnium more medicorum diſtrubuit ut in pluribus. differunt tamen feb. peſtilentiales a febribus communiter euenientibus non peſtilentialibus. Primo, quia in febribus peſtilentialibus ſecundum plurimum putredo eſt in corde, aut proxima cordi, in aliis autem febribus ſecundum plurimum eſt diſtans a corde. Secunda differentia, quia peſtilentiales ſecundum plurimū habent determinatam cauſam ſcilicet aerem peſtilentem qui eſt malignus, maligna putredine, & propria ueneoſitate. Sed contra primam differentiam inſtatur, quòd ſeb. peſtiferæ deberent ſecundum plurimum eſſe cauſones, aut ſynochæ, cum earum putredo ſit in corde, & prope cor. Dicitur ſecundum plurimum quòd ſunt ſynochæ: cum magna quantitas ſanguinis in corde, aut prope cor reperiatur, & quandoque ſunt cauſones cholera dominante, raro phlegmaticæ: & rarius melancholia rariſsime dominante: & aliquando, immo frequenter mixtæ, putrente frequenter maſſa humorali.

Et communicat multitudini hominum, qui iterum habent in ſe ipſis proprietatem præparationis. agens enim ſolum cum peruenit, et patienti non eſt præparatio, non accidunt actio et paſſio.

In iſta parte dicit. quòd febris peſtilentialis ſecundum plurimum communicat multitudini hominum, qui habent præparationem ad illam. quod probat, quia ſi ſolum eſſet agens, & non eſſet diſpoſitio paſsi, non fieret actio in paſſo. oportet itaque concurrere paſsi diſpoſitionem.

Dubitatur utrum febris peſtilentialis poſſet eſſe in uno ſolo homine. & arguit ꝙ non ex Auic. dicente quòd cōmunicat multitudini hominum. idem uult Ariſt. prima ꝓblematū ꝓblemate octauo. In oppoſitum eſt experientia. frequentius enim in una patria incipit aliquis febrire febre peſtilentiali quā plures ſimul. Dicit Gentilis ſe litigaſſe cum Dino in ciuitate Senarum. Dicebat enim Gentilis unum eſſe peſtilentem. oppoſitum dicebat Dinus: cum nullus eſſet Senis laborans hac ægritudine. Tenenda eſt hæc concluſio: ꝙ licet ſecundum plurimum febris peſtilentialis communicetur in paruo tēpore multitudini hominum: poſsibile tamen eſt unum poſſe febrire febre peſtilentiali uera, quam non anteceſsit, nec ſequetur in eadem patria longo tempore alia feb. peſtilentialis. Prima pars probatur, quia cauſæ communes debent habere effectus communes: ſed aer peſtilens, & formæ cœleſtes ſunt cauſæ communes. ergo &c. Secunda pars probatur. nam poſsibile eſt ab intrinſeco in humoribus cordis fieri malignam putredinē uenenoſitati coniunctam: ergo & peſtilentialem putridam, aut ſimilem peſtilentiali. tenet conſequentia, cum poſita cauſa ſufficienti ponatur effectus. antecedens eſt manifeſtum cum contingat ab intrinſeco generari choleram praſsinā, cinariam, materiam furioſam ut dictum eſt ſuperius ſæpe, & huiuſmodi putreſcere, & facere febres. Præterea. Arguitur ratione Gentilis. eſt enim poſsibile hominem eſſe concluſum in aliquo loco in quo ſit cadauer fœtidiſsimum, cuius uapores putridi uenientes ad cor, putrefaciant huiuſmodi humiditates putredine peſtilentiali: & certum eſt ꝙ hic non minus erit peſtilens quàm ſi multi laborarent ſimili febre propter uapores delatos a multitudine cadauerum putrentium: ſicut dicit Auic. Rationes autem oppoſitum ſuadentes facile ex dictis ſolui poſſunt.

Et præparatio corporum ad illud in quo ſumus de paſsione eſt, ut ſint plena humoribus malis. nam munda non forſitan

patiuntur ex illo: & corpora debilia iterum patientia ſunt ex ea, ſicut illa, quæ multiplicant coitum, & corpora dilatatorum pororum, humida multæ balneationis.

In hac parte oſtendit auctor quæ corpora ſint magis ad fe. peſti. præparata di. quòd præparatio corporũ ad illud de paſſione in qua ſumus ideſt ad feb. peſtilentialẽ de qua loquimur, eſt ut ſint plena humoribus malis. nam corpora munda nõ fortaſſe patiuntur ex illo ideſt ex aere peſtilentiali. Item corpora debilia ſunt patientia ex aere peſtilenti, ſicut illa quæ multiplicant coitum. ſunt enim paucæ reſiſtentiæ. tertio corpora dilatatorum pororum. quarto corpora humida multæ balneationis: & appellat ea humida, quia per multam balneationẽ humectantur quando balneantur in aqua dulci tepida, aut frigida. Cauſæ eorum quæ dicuntur in præſenti notæ ſunt.

Solum ſupereſt dubium, utrum corpora dilatatorum pororum, ſint parata febr. peſtilentialibus. & arguitur quòd non per Gal. primo de differen. feb. dicentem contrarium. In contrarium eſt Auicen. Gentilis ſoluit dupliciter. primo quia homines ex duabus cauſis incurrunt morbum peſtilentem, uel ex uiolentia aeris maligni, & hunc magis incurrunt qui plus aeris attrahunt: & hi ſunt qui ſunt rari in poris. ingreditur namque aer peſtilens liberius per poros latos. & hoc uoluit Aui. Alia cauſa poteſt eſſe putrefactio inchoans interius: licet ad hoc iuuet aer peſtilens: & hunc magis incurrunt corpora denſa in poris. & hoc uoluit Ga. quia ex hoc tranſpiratio prohibetur quæ eſt cauſa putredinis. ſecunda ſolutio eſt quòd dilatatio naturalis ſicut uirorum quandoq; opponitur denſitati naturali ſicut mulierũ. & hæc dilatatio præparat ad febrẽ peſtilentẽ propter maiorẽ aeris peſtilẽtis ſubingreſſum: & hoc uoluit Auicen. propterea aliquando uidemus uiros, adoleſcentes, & iuuenes magis perire, quàm mulieres, & ſenes qui ſunt magis dẽſi corporis. Si uero conſideremus naturalem dilatationẽ, oppoſitam denſitati accidentali ab humoribus ſuperfluis replentibus poros, hoc modo denſitas corporis magis præparat ad febrem peſtilentem, quàm dilatatio. ſignificat enim corpus non purum plenum humoribus: & hoc uoluit Gal. Et hic nota peſtilentiam diuerſificari penes effectum, quandoque enim eſt hominum interemptiua: quandoque animalium alterius ſpeciei, & quæ interemptiua hominum, quandoque magis interimit maſculos, q̃ fœminas, & iuuenes quàm ſenes: & calidos quàm frigidos. quandoque econtra. quam diuerſitatem credo prouenire tam ex diuerſitate cauſarum terreſtrium, quàm ex diuerſitate influxuum cœleſtium. Immo credo aliquando influxus cœleſtes eſſe aeris infectiuos abſque concurſu alterius cauſæ terreſtris: ſicut etiam aliquando cauſa terreſtris eſt aeris infectiua abſque cœleſti. & terreſtrem uoco, quæ eſt infra concauum orbis lunæ: immo certũ eſt quòd ſicut aer peſtilens eſt cauſa morborum peſtilentialium: ita morbi peſtilentiales poſſunt eſſe cauſa aeris peſtilentis: & credo cadauera hominum magis eſſe hominum infectiua, & cadauera equorum magis equorum: & ſic de cæteris: quorum omnium cauſa eſt ſatis nota exercitatis in philoſophia.

Signa febris peſtilentialis. Cap. II.

HAec febris eſt quieta exterius, conturbans interius, ſecundum plurimum perdens, ex qua percipitur caliditas & inflammatio fortis: & eſt cum ea magnitudo anhelitus, & eius exaltatio: et conſtringitur multũ, et curtatur multum, et frequentatur, et vehementia ſitis, et ſiccitatis linguæ: et quandoque fit cum nauſea, aut caſu appetitus: et ſi nõ reſiſtitur ei cum comeſtione violenter interficiet eum: et dolor oris ſtomachi, et magnitudo ſplenis, et anguſtia vehemens, et inquietudo: et fortaſſe erit tuſsis ſicca, et caſus uirtutis: et peruenitur in ea ad ſyncopim, et commixtionem rationis: et tenditur quod eſt ſub hypochondrijs, et fiunt cum ea uigiliæ, et mollificatio corporis, et tepor: et quandoque accidit cũ ea bothor ſubalbida, et rubea: et quandoque eſt uelocis occultationis, et accidunt cola, et vlcera: & fit pulſus ſecundum plurimum frequens, paruus; & fit vehemens ſecundum plurimum in nocte. Et quandoque accidit eis diſpoſitio ſicut hydrops, et fluxus ventris cholera, & aliorum. et eſt egeſtio eius lenis, fœda, non naturalis: et quandoque eſt melancholica: et plurimũ eius eſt ſpumoſum, fœtidum, et eſt in illa aliquid de genere eius quod liquefit: et eſt vrina eius aquoſa, cholerica, melãcholica, et multoties euomunt melancholiam: choleram vero plus illa: et ſudant ſudore fœtido.

Aui. intendens ponere ſigna primo ponit ſigna febrium peſtilentialium. ſecundo ſigna peſtilentiæ. ſecunda ibi in principio ſequentis capituli {De illis.} primum capitulum diuido in partes duas. In prima ponit ſigna febrium peſtilentialiũ cõmuniter euenientium. ſecunda ibi {Et quandoq; eſt ex his.} Primam diuido in tot partes quot ſunt ſigna. partes patebunt diſcurrendo per tex. primũ ſignum. hæc feb. eſt quieta exterius ideſt mitis ad tactum: conturbans interius. tum propter nocumentum cordis: tum propter malignam putredinem ueneno ſitati coniunctam. ſecundum plurimum perdẽs. i. interficiens: ut declarat experientia. & hoc propter cauſas duas prędictas, ex qua percipitur caliditas & inflammatio fortis non tantum propter intenſionem gradualem: quantum propter multitudinem caliditatis, & cordis propinquitatem: licet utrumq; concurrat: ſicut cum putrefit cholera prope cor, quæ facit cauſonẽ peſtilentialem. Contra deberet tunc ſentiri caliditas acuta exterius: cuius oppoſitum dictum eſt in primo ſigno. Dicendum in aliqua peſtilẽtiali ſentiri caliditatem acutã exterius. ſ. in cauſone peſtilentiali. Sed quod dicitur in primo ſigno ueritatem habet ut in pluribus: eo quòd caliditas fe. peſtilentialis proportionatur aeris peſtilentia caliditati: quæ eſt remiſſa & obtuſa multo humido: cum quo tamen ſtat quòd aliqua peſtilentialis ſit intenſa exterius. Nota tamen quòd cauſon peſtilentialis non eſt ita intenſa exterius, ſicut cauſon non peſtilentialis propter tractum caloris interius ad ſuccurrendum multo nocumento cordis, & maiori quàm in cauſone non peſtilenti. & econtra, maior calor debet ſentiri interius in cauſone peſtilentiali, omni paritate ſuppoſita: & hoc propter maiorem fugam caloris interius propter maius nocumentum illatum cordi in peſtilentiali, quàm in non peſtilentiali. Et eſt cum ea magnitudo anhelitus ſecundum omnem dimenſionẽ, & eius exaltatio ideſt altitudo, quæ eſt magnitudo, anhelitus ſolum ſecundum unam dimenſionem ſcilicet profunditatẽ, quam expreſſit, quia maxime ſenſui ſubiecta & hoc ſignificat magnam caliditatem in corde. Et conſtringitur multum ſcilicet ſecundum omnem dimenſionem: cum ſit magna neceſsitas expellendi fumos malignos. Et curatur ideſt abbreuiatur: conſtringi enim ſignificat ipſum conſtringi ſecundum omnem dimenſionem: ſed coarctari ſignificat ipſum cõſtringi ſecundum dimẽſionem longitudinis: & frequentatur ut ſatisfaciat neceſsitati non ſolum per magnitudinem: ſed etiam per uelocitatem & frequentiam. Et uehementia ſitis maxime propter cauma in ſpiritualibus: quoniam fit exiccatio humidi roridi oris ſtomachi. Et ſiccitas linguæ uaporibus ſibi per cannam communicatis. Et quandoque eſt cum nauſea, aut caſu appetitus humoribus repentibus ad os ſtomachi. Et ſi non uiolenter comedere cogantur, moriuntur propter magnam corruptionem ſpirituum: unde requiratur cibus conueniens & ſufficiens pro eorũ reſtaurationе: ſed de hoc in cura. & dolor oris ſtomachi ex humoribus, ut ſupra, & magnitudo ſplenis melancholia cõuerſa in uapores & uentoſitates per actionẽ caliditatis: quæ tñ nõ eſt potẽs ad eorum reſolutionẽ: anguſtia uehemẽs pp magnũ nocumẽtũ in ſpiritualibus, ad quã ſequitur inquietudo: non. n. põt pp anguſtiam quieſcere. Et fortaſſe erit tuſsis ſicca. i. ſine ſputo uaporibus acutis pulmonẽ ſtimulãtibus. Caſus uirtutis eſt diſpoſitio infra ſyncopim. ſ. lipopſychias: & peruenit quãdoq; uſq; ad ſyncopim pp magnũ nocumẽtũ cordis, & cõmixtionẽ rationis uaporibus capiti cõmunicatis. Et tenditur qđ eſt ſub hypochõdrijs: quia defectu caloris naturalis fit uentoſitatum multiplicatio & earũ retentio: & fiũt uigiliæ pp uapores acutos caput petentes. Mollificatio eſt quidã modus paralyſis, ut non poſsit membra mouere propter defectum animalis uirtutis ſequentem nocumentum tã ſpiritus uitalis quàm animalis. tepor ideſt caliditas tepida. Gloſſa tamen Gerardi dicit quòd eſt debilitas in qua homo ſtat ita ut nõ loquatur, nec bene ſentiat, & eſt caſus uirtutis ſubito: de quo Auice. fecit capitulum undecima tertii. Et hic ſequitur paucitatẽ ideſt corruptionẽ ſpiritus: & eſt diſpoſitio infra ſyncopim: quandoq; antecedens

eam:

eam: quandoque ſequens: & quandoq; accidit eum eabothor ideſt puſtula ſubalbida & rubea ſecundum diuerſitatem humoris: quæ quandoque eſt uelocis appertionis, & uelocis occultationis: & hæc puſtula una vel plures uelociter apparent natura tentante expulſionem ad cutim: uelociter occultatur defectu uirtutis non potentis continuare expulſionem materiei exterius. vnde fit ut illa pauca materia reſoluatur aut retrocedat, quod eſt deterius: & quomodocunque eſt malum ſignum. Et accidunt colla ideſt puſtulæ & vlcera. hæ enim puſtulę fiũt: poſtea ulcerantur, & ſequuntur uapores acutos febriles, vel ulcera in alijs partibus: quæ quandoq; ſunt maligna: propter materiei malignitatem fit pulſus frequens, ut ſatisfaciat neceſſitati: cui per magnitudinem neque uelocitatem poteſt ſatiſfacere cum uirtus debilis non poſsit magnificare, neque uelocitare pulſum. Et fit uehemens ſcilicet febris, uel frequentia pulſuum in nocte: quia intus concluditur calor: & quandoq; accidit eis diſpoſitio ſicut hydrops ideſt quidam modus cachexię uel forte concluſio uaporum groſſorum ſub cute: uel forte inflatio uentris: & fiunt ſicut tympanitici uaporibus groſsis & uentoſitatibus recluſis ſub ſyphach. fluxus uentris choleræ, & aliorum humorum, natura ſympeomatice illos humores expellente. Et ex his patet feb. peſtilentes eſſe diuerſas, & a diuerſis fieri humoribus: ut in uno fit cholerica, in altero phlegmatica, in altero melancholica: plurimum tamen eſt ſangoinea: cum plurimum de ſanguine in corde reperiatur: & aliquando in uno fiunt feb. diuerſæ putredine maligna pluribus humoribus cõmunicata: & eſt egeſtio lenis ideſt liquida quandoque propter indigeſtionem, quandoque propter liquefactionem, quandoquæ propter humorum permixtiõem. Aliter lenis ideſt æqualis in malitia: quæ æqualitas ſignificat dominium caloris præter naturam. unde uituperatur hæc æqualitas a Gal. ſecundo prognoſticorum commento uigeſimoprimo & ſecunda primi. capitulo de egeſtione fœtida propter malitiã putredinis. fœtor enim ſignificat putredinem primo prognoſticorum. commento ultimo. & tertia quarti. capitulo de iudicijs ſaniei non naturalis ſcilicet in colore, neque in ſubſtãtia. Et quandoque eſt melacholica ideſt fæcalis groſſa quam forte anteceſsit ſubtilis uirulentã. nam poſsibile eſt per euacuationem partium ſubtilium, illud quod remanet magis ingroſſari: & ſic fieri fęcem melancholicam groſſam: & fortaſſe incipit groſſa nullo alio fluxu præcedente ſolum per reſolutionẽ partium ſubtilium a caliditate febrili. ſecunda egeſtio poteſt eſſe melancholia per fluxum alicuius humoris melancholici: qui humor melancholicus forte prǽerat ante peſtilentiam. uel forte, quia malitia febr. humores conuerſi ſunt ad naturam melancholicam & plurimum eius eſt ſpumoſum propter ebullitionem. uapores enim groſsi generati a caliditate recluſi in ſuperficie alicuius humiditatis uiſcoſæ eleuant eam in cupum, & faciunt ampullas & multitudo ampullarum paruarum proximarum eſt ſpuma, fœtidum propter calorem putredinalem: & eſt in ea ſcilicet egeſtione aliquid de genere eius quod liquefit. aliquid enim pinguedinis liquefactæ apparebit in ſuperficie: & eſt eius urina aquoſa qñ pẽdet a materia phlegmatica: cholerica quando pendet a cholera: melancholica quando pendet a melancholica. Ex quibus datur intelligi iuxta ſuperius dicta quòd ab omni humore poteſt fieri hæc febr. & ſecundum plurimum a multis humoribus ſimul. Et propterea in uno febriente apparent aliquando hi modi urinarũ, & multoties uomit melãcholiam cholericam. choleram uero poſt. i. melancholicam quæ cholera nigra appallatur poſt illa ſcilicet melancholiam cholericam, quæ citius euacuatur: quia magis ſtimulat uirtutem expulſiuam, quàm melancholia naturalis, aut genita per aduſtionem melancholię naturalis. Item quia hæ ſunt groſsiores, non ita faciliter educibiles. Aliter euomit choleram poſt melancholiam. nam licet ordine naturali prius deberet euomere choleram ex cauſis ſupraſcriptis: quandoque tamen accidit prius euomi melancholiam, natura præter modum ſtimulata ſympeomatice operante: aut forte quia melancholia erit magis propinqua uiis uomitus quàm cholera. ſudant ſudore fœtido; quia quicquid exit ab eis eſt fœtidũ. 4 Alman. cuius cauſa eſt calor multum putredinalis.

Et hæc quidem febr. incipit cum accidentibus prædictis cũ fortitudine ſua, et uenit res eius ad ſyncopim, et frigus extremitatum. et ſpaſmum, et alcuzez.

Hic complens ſigna febr. peſtilentialis communiter euenientis dicit: quòd hęc febris incipit cum accidentibus prædictis fortibus: & non mirum. eſt enim ægritudo peracuta ſecũdum plurimum perdens. unde ſtatim ab initio incipiunt apparere accidentia fortia. deinde peruenit parum poſt ad accidẽtia mortalia ſcilicet ad ſyncopim: cuius cauſa eſt uehemens cordis læſio. frigus extremitatum calore reuocato interius propter magnum nocumentum intrinſecum: & ſpaſmum qui poteſt eſſe de inanitione, de repletione: & nõ proportionatũ ad materiam ſm diuerſitatem corporum, & diuerſum modum læſionis. & alcuzez ideſt tetanum.

Et quandoque eſt de his febribus peſtilentialibus in qua nõ percipit æger, neque tangens propinquus multitudinem caloris, et non alteratur pulſus, et aqua magna alteratione, et cum hoc ipſa eſt interficiens uelociter: et hæſitant medici in eſſe eius.

In parte præſenti ponit modum cuiuſdam peſtilentialis raro euenientis. ſecundo ponit prognoſticum. ſecunda ibi {Et plurimum.} In prima parte dicit, quòd eſt aliqua de his febribus peſtilentialibus in qua non percipit æger, neque tangens calorem multum: & non alteratur pulſus, & urina magna alteratione: & cum hoc eſt interficiens uelociter. ſecundo dicit ꝙ medici hæſitant in cauſam eius cum non prǽuiderint mortem. mirantur enim quòd tam feſtina ſecuta eſt mors cum accidentibus ita lenibus.

Primo dubitatur quia oppoſitum primi dicti dixit Auicen. ſuperius quòd ſcilicet in febre peſtilẽtiali percipitur caliditas & inflammatio fortis. Præterea. Materia putret prope cor, & materia taliter putrens facit cauſonem. Secundo dubitatur, quia uidetur quòd pulſus debeat alterari: quia fit ex putredine humiditatum cordis. Amplius hæc febr. uelociter interficit: ergo oportet in corde eſſe maximum nocumentum, & conſequenter in pulſu. Tertio dubitatur quia dicit, quòd urina non permutatur magna alteratiõe: quod etiam dicitur fen ſecunda huius capituli de iudicijs urinæ. Sed contra. ſi urina parum permutatur habebit digeſtionem, ſed in febribus materialibus digeſtio oſtendit uelocitatem criſis, & fiduciam ſanitatis primo de criſi. Amplius deficiente uirtute cordis oportet quòd deficiat uirtus hepatis cum hepar digerat in uirtutẽ cordis, & ſit uicarius eius: ut vult Auer. ſecundo colliget. nam hepar non digerit niſi cum auxilio caloris uitalis, ut etiam ſentiunt medici: quomodo ergo ſpiritu cordis ita malignato, ut cito eueniat mors poteſt eſſe urina laudabilis? Ad primum dicendum quòd febr. peſtilentialis de qua hic eſt ſermo eſt raro eueniens: & habet accidentia hic ab Auicen. deſcripta. habet enim diſpoſitionem conformem aeri peſtilenti, qui non excedit in calore licet habeat putredinem malignam uenenoſitati coniunctam: & forte pendet a materia phlegmatica, cuius calor putredinalis eſt remiſſus licet malignitas ſit intenſa: & hęc eſt febr. maligna lenta de qua loquitur Gal. tertio de criſi. Et ex his ad primam rationem ante oppoſitum eſt reſponſio. Ad ſecundam dicitur. quòd non omnis materia putrẽs prope cor facit cauſonem, ſed ſolum quando illa materia fuerit naturaliter calida. Item poſsibile eſt eandem materiam putrere calore intẽſo & remiſſo, licet cũ putreat calore remiſsiori ſit poſſibile eam putrere putredine maligniori: imprimuntur enim in paſſum diſpoſitiones ſm exigentiá agentis. Aer itaq; in calore remiſſus habẽs malignã putredinẽ põt ſimiles diſpõnes inducere. & ſi eſſet in calore intẽſior intẽſiorẽ calorẽ induceret, ut uidemus in æſtate peſtilẽtiales magis intenſas, q̃ in hyeme. Ad ſm dubiũ de pulſu dicũt cõmuniter ꝙ pulſus nõ alteraẽ magna alteratione, quãtũ ad differẽtias pulſus quæ ſeqnũtur caliditatis magnitudinẽ, in eo nõ ſit magnus, uelox, & frequẽs frequẽtia. ſ. ſequẽte exceſſum caloris: ſed alteraẽ magna alteratione quantũ ad differẽtias quę ſequũtur defectũ uirtutis: ideo ſit pulſus debilis, inordinatus, & ſi erit frequẽs, erit frequẽs quia paruus. hæc tñ ſolutio nõ eſt ad mentẽ Aui. ſem p. n. Aui. diceret pulſum debilẽ, diuerſum, & inordinatũ eſſe alteratũ alteratione magna a diſpoſitione naturali, & multo magis q̃ ſi eſſet uelox, & frequẽs & magnus. Præterea. Nõ eſt conformis his quæ accidunt cum aliquando in feb. peſtilẽtiali videamus pul-

lum nullo modo notabiliter permutatum a diſpoſitione naturali: quæ tamen uelociter interficit. Et ergo ad hoc dubium aliter dicendum. Pro quo præmitto primo, quòd hic uelox interitus principaliter ſequitur venenoſitatem materiæ, cum nõ uideamus in qualitatibus manifeſtis notabilẽ permutationẽ. Præmittendum ſecundo hanc formam venenoſam, ſiue ſubito inducatur in materiam, ſiue ſucceſsiue, aliquando induci antequàm materia putreat: aliquando cum incipit putrere, aliquando poſtquam incepit putrere propter diuerſam diſpoſitionem tam agentis, quàm paſsi. ſi primum tunc fiunt febr. peſtilentiales cum accidentibus fortibus uſq; ab initio, & hæ communiter eueniunt. ſi ſecundum ſcilicet quòd incipit induci æqua cito ſicut putrere incipit, & non acquiratur ſubito, ſed ſucceſsiue: accidentia a principio non ſunt valde maligna: ſed poſtea continue malignitas intenditur ualde ſaltem uſq; ad ſtatum. ſi uero forma venenoſitatis ſubito a principio inducitur, accidentia ſunt maligna a principio: & malignando procedũt uſque ad ſtatum non propter intenſionem formæ venenoſæ: ſed propter calorem putredinalẽ, & ex defectu reſiſtentiæ. Si uero poſt incboationem putredinis forma uenenoſitatis ſubito inducatur velociter interficit: cum antea accidentia fuerint remiſſa. & ſi ſucceſsiue non ita uelociter. & hoc modo accidũt febr. peſtilentiales quæ proceſſerunt cum accidentibus remiſſis, poſtea uelociter occidunt. Secundus modus: quia poteſt huiuſmodi materia maligna diſtans a corde in die quarta, aut ſeptima, aut forte ſexta quæ eſt aſsimilata ſçuo tyrãno: aut alio die moueri uerſus cor, & ſubito interficere ſicut interficit materia furioſa. Eſt enim proprium uenenoſitatis petere cor. tertius modus: quia hic non moritur merito huius feb. nec merito materiæ ſuæ cuius apparuit digeſtio: ſed merito alterius materiæ uenenoſæ quæ latebat, & in die criſis agitata mouebitur uerſus cor, & interficiet: & hoc magis cõtinget in aere peſtilenti ſcilicet huiuſmodi materias generari: licet etiã in aere non peſtilenti contingat eas generari: ſicut docet quotidiana esperientia ſcilicet choleram praſsinam, & zinariam, & furioſam generari in aere peſtilenti, & non peſtilenti. Et propter bas contingentias quæ a medicis ſciri non poſſunt multoties ipſi incurrunt infamiam abſque cauſa cum antea promiſerint ſalutem, deinde ſequatur feſtina mors. Ad tertium dubium: licet ex dictis quodammodo poſsit apparere ſolutio: attamen communis ſolutio eſt quòd urina eſt ſuperfluitas hepatis, & venarum: in febre antem peſtilentiali non eſt principaliter nocumentum in bepate, ſed in corde: propterea ſuperfluitas quæ ab bepate deſcendit non alteratur alteratione magna unde urina in talibus febribus nõ eſt proprium ſignum: immo poteſt eſſe naturalis in colore, & ſubſtantia, & ſedimine: & ille cuius eſt, tendit ad mortem. ut ſecunda buius. & hic etiã uidemus in ęgritudinibus aliis mortalibus ut in phthiſi in qua urina non eſt permutata à naturali: attamen infirmus eſt propinquus morti. quãdo ergo materia non eſt in locis urinæ, ſed in partibus ſpiritualibus urina poteſt eſſe bona, & ægritudo mortalis. Contra uirtus uitalis eſt bonitas diſpoſitionũ cordis: & ſicut forma eſt perfectio diſpoſitionum hepatis: ergo cum magno lapſu diſpoſitionis cordis, non poteſt ſtare perfectio diſpoſitionum hepatis. conſequẽtia & aſſumptum eſt omnium medicorum. & philoſophorum. Et confirmatur. quia uirtus uitalis principaliter concurrit ad quemcunque operationem hepatis & aliorum membrorum: ſicut agẽs uniuerſale quod magis concurrit ad effectum, quàm particulare. ergo cũ magna corruptione ſpiritus uitalis non poteſt ſtare perfectio uirtutum naturalium. quare nec urina bona. tenet conſequentia. & aſſumptum eſt ab omnibus conceſſum.

Ad hoc dicendum ſm Gentilem: quòd licet perfectio cordis uirtutis uitalis, & ſpirituum eius ſit ſicut forma, & perfectio bepatis uirtutis naturalis, & ſpirituum eius, & non poſſet totaliter deperdi perfectio cordis, quin totaliter deperderet perfectio hepatis, & ſequeretur mors ipſius: poſſet tamen fieri lapſus notabilis in perfectione diſpoſitionum cordis, non facto notabili lapſu in perfectione diſpoſitionum hepatis: cum latitudo diſpoſitionis cordis ſit alia, & multum differens a latitudine diſpoſitionum hepatis. Vnde non eſt neceſſarium ꝙ proportionabiliter ſicut perfectio diſpoſitionum cordis deperditur, ita deperdatur perfectio diſpoſitionum hepatis ad intra latitudinem. Et ex his facilis eſt ſolutio ad rationes ſuadentes contrarium.

Et plurimum quorum anbelitus fœtet ex iſtis, & ex primis moriuntur: nam putredo eſt iam confirmata in corde.

In parte pręſenti ponit prognoſticum certum, per quod tollitur dubietas tam in peſtilentialibus communiter euenientibus. quàm in his quæ raro eueniunt dicens: quòd ſecundum plurimũ illi quorum fœtet anhelitus ex iſtis, & ex primis moriuntur. nam putredo iam eſt confirmata in corde. hoc ſignum veritatem habet ſi fœtor anhelitus proueniat ex putredine humiditatum cordis, & non ex cauſa alia ſicut ex dente putrido, & humiditatibus putrentibus in pulmone, & ex ſimilibus cauſis, quod tamen non erit facile diſtinguere.

Signa peſtilentiæ aeris. Cap. III.

De illis quæ ſignificant peſtilentiam, & de rebus quæ currunt curſu cauſarum eſt, ut multiplicentur rhotoni & aſuhub in principijs autumni & in ebul. nam indicant peſtilentiam indicatione cauſæ.

Hoc capitulum diuiditur in partes duas. In prima ponit ſigna peſtilentiæ quæ currunt curſu cauſarum. ſecundo ponit ſigna peſtilentiæ quæ ſunt ſecundum ſemitam ſocietatis cauſę. ſecunda ibi [Signa autem quæ ſunt.] Prima in quatuor. In prima ponit ſigna peſtilentiæ autumnalis. In ſecunda ſigna peſtilentiæ hyemalis. In tertia ſigna peſtilentiæ æſtiuæ. In quarta ſigna peſtilentiæ communia uernali, & cæteris. ſecunda ibi [Et quando multiplicatur auſter.] tertia ibi [Peſtilentiã autem æſtiuam.] quarta ibi [Et ſimiliter quando uideris.] In prima parte dicit quòd ſigna ſignificantia peſtilentiã quæ currunt curſu cauſarum ideſt quæ ſunt ſimul ſigna, & cauſæ. eſt ut multiplicentur rhotoni ideſt ignes moti in ſuprema aeris regione. & aſuhub ideſt ignes ſtantes in eadem regione, & in principio autumni. & in ebul ideſt in menſe octobris. nam iſti ignes indicant peſtilentiam indicatione cauſæ ideſt ſunt cauſę & ſigna peſtilentiæ. aliter indicatione cauſæ. i. indicant peſtilentiam indicando eius cauſam.

Sed duo cadũt dubia pro declaratione partis præſentis: primum utrum iſti ignes ſint ſimul ſigna & cauſa peſtilentiæ. ſecũdum quo tempore uentura ſit peſtilentia per hos ignes indicata. Arguitur primo quòd iſti ignes nõ ſunt ſigna & cauſæ: quia iſti ignes apud Ariſt. quarto metheororum fiunt exhalatione calida & ſicca aſcendente apud ſupremam aeris regionem. hęc autem non eſt cauſa: neque ſignum peſtilentiæ: immo remotionis peſtilentiæ: quia aer peſtilens eſt humidus cum obtuſo calore. Et confirmatur. quia Ariſt. 25. problematum. problemate decimonono quærens quare aer non putreſit. Reſpondet quòd eſt igne plenus. Et confirmatur. quia omnis ignis eſt corruptiuus peſtilentiæ. propterea Hip. iuſsit ſuccendi nemora ut ceſſaret peſtilentia. Præterea. Hi ignes qui ſunt in ſuprema regione ſunt multum. diſtantes a prima, in qua ſumus, in quam nihil poſſunt imprimere. non itaque poſſunt eſſe cauſa.

Pro ſolutione huius dubii præmittendum triplicem eſſe aeris regionem ſcilicet primam a terra diſtantem quinque aut ſex miliaria: quæ regio eſt calida propter reflexionem radiorum a terra & ab aqua: cuius ſignum, quia exiſtens in montibus altiſsimis Italiæ interdum in æſtate uident nubes de ſubtus, & audiunt tonitrua: & deſcendẽtes uident grandines quæ cum nubibus deciderunt. in hac enim prima regione per antiperiſtaſim fiunt grandines. ſecunda autem regio eſt ſupra primam, & maior prima: quæ eſt frigida notabiliter: multũ enim diſtat ab igne, & eſt ſupra ſphæram reflexionis radiorum ſolarium, & in hac fiunt pluuiæ, & niues. ſuprema autem regio aeris eſt calida, quia appropinquat igni, & in hac non fiunt pluuiæ, neque niues, neque uenti: ſed ſolum apparent in ea ignes facti ab exhalationibus aſcendentibus ad ſupremam partem eius. Secundo notandum huiuſmodi ignes eſſe duplices quoſdam motos: quoſdam quieſcentes. moti autem iterũ ſunt duplices. quidam qui inſequuntur motum firmamenti: & iſti ſunt cometæ. ignes enim illi ſequuntur determinatum aſtrũ ut puta Martem, ſecundum plurimum ſequitur motum eius: & ideo uidemus cometarũ ortũ & occaſum. & ẽ ueriſimile ꝙ illi ignes moueãt ſimul cum aere in quo ſunt: ꝗ aer ſimul cum igne mouet̃ ad motũ cœli. ſunt aũt alii ignes moti ſicut ſtellæ

cadentes

cadẽtes:q mouẽt nõ motu circuli ſicut cometæ:ſed quia ignis accẽditur in una extremitate exhalationũ, & mouet ad aliud extremum: ſicut ignis accenſus in ſtuppa carminata mouetur ad aliud extremum. Sunt autem alii ignes ſtantes, qui ſiunt exhalationibus accenſis in aliqua parte aeris determinata: & durat ille ignis tãdiu quandiu noua exhalatio ſibi ſuper ſuggerit: & habet diuerſas figuras ſcilicet columnatam, quadratam, & ſimiles ſecundum ꝙ contingit illas exhalationes figurari: & hi ignes ab Auic. appellantur aſuhub, ſicut ignes moti uocantur rhotoni. uegen autem eſt quidam modus ignis ſ figura, aut motu determinato ſic nominatus. Tertio præmittendum peſtilentiã accipi dupliciter ſcilicet proprie pro maligna aeris putredine ex qua ægritudines ſiunt ſecundum plurimum mortales. ſecundo communiter pro quacunq; aeris diſpoſitione multiplicatiua ægritudinum ſiue mortalium, ſiue non mortalium: & hoc modo ſumpta eſt epidemia. Quibus ita præmiſsis ſit hæc prima concluſio. licet ignes exiſtentes in ſuprema aeris regione ſint ſigna peſtilentiæ tam communiter, quàm proprie ſumptæ: non tamen ſunt cauſæ peſtilentiæ: neq; communiter neq; proprie ſumptæ. prima pars probatur, quia ſignificatur dominium alicuius aſtri quod eſt cauſa peſtilentiæ tam communiter quàm proprie ſumptæ. ſecundo quia ſignificant exhalationes eiuſdem ſpeciei cũ illis ex quibus geniti ſunt in prima aeris regione, quæ in ea retentæ: uel quia groſsiores, uel alio modo impeditæ ne aſcenderint ſuperius: & hæ poſſunt eſſe cauſa peſtilentiæ communiter acceptæ generando ægritudines acutas, ſicut feb. cholericas. Itẽ alias ægritudines pendentes a materia aduſta. Item quia ſignificant uapores multos aeri primæ regionis admixtos ipſum putrefacientes: qui ſimul cum exhalationibus eleuantur: ſed exhalationes ſua ſubtilitate ſecundum plurimum petunt aeris regionem ſuperiorem, remanentibus uaporibus aeris primæ regionis mixtis cum quibuſdam exhalationibus groſsioribus, qui putrefaciendo aerem ſunt cã peſtilentiæ proprie ſumptæ. ad quam putrefactionem forte adiuuãt exhalationes cum uaporibus mixtæ, ſi fuerint paucæ, quia ſi multæ calefaciendo, & exiccando prohibent putrefactionem. ſecunda pars probat: quia propter maximam diſtantiã non poſſunt imprimere in aerem regionis inferioris. Secũda concluſio. hi ignes cum multiplicãtur directe, & magis proprie ſignificant peſtilentiam communiter ſumptam: quia ſignificant aeris primæ regionis ſuperfluam caliditatem & ſiccitatẽ ex qua & maxime in autumno multiplicant ægritudines cholericæ, & pendentes a materia aduſta: & ſimiliter exhalationes quæ ſunt retentæ in hac inferiori regione per ſe ſunt cauſa huius peſtilẽtiæ communiter ſumptæ cum notabiliter ſint per ſe calefactiuæ, & exiccatiuæ huius aeris iferioris. Et ex his patet ſolutio ad rationes factas in principio ſuadentes oppoſitũ huius determinationis. Ad ſecundum dubium reſpondetur ꝙ accipiendo peſtilentiam communiter, hoc ueniet in autumno fient namq; in autumno ægritudines cholericæ, & pendentes a materia aduſta: ſed accipiendo peſtilentiam proprie ſecundũ plurimum inchoabit in autumno, & procedet lente in hyeme, & uere, & in æſtate notabiliter inualeſcet, ſed in autumno ſequenti præter modum ſæuiet.

Et quando multiplicatur auſter, & ſubſolanus in kenif diebus aliquot: & quoties uideris turbiditatem aeris, & nebuloſitatem eius, & exiſtimaueris pluuiam, & inueneris aerem vacuum, ſiccum, et non pluit, tunc ſcias quòd complexio hyemis eſt corrupta.

In præſenti parte ponit ſigna peſtilentiæ hyemalis. d. ꝙ quãdo multiplicatur auſter, qui eſt uentus meridionalis calidus & humidus. & ſubſolanus, qui eſt uentus orientalis calidior auſtro in kenif. i. menſis, diebus aliquot: ut puta ꝙ diebus aliquot nouembris: & ſimiliter diebus aliquot cuiuſlibet menſis, aut plurimum ex menſibus ſequentibus uſq; per totam hyemem. Et ſecundo ꝙ tu quoties. i. aliquoties uideris turbiditatem aeris, & nebuloſitatem & exiſtimaueris ꝙ debuerit pluere. & inueneris uacuum. i. ſiccum aerem: quia non pluit. tunc ſcias ꝙ complexio hyemis eſt corrupta: & ſupple aer eſt factus putridus, & peſtilens. Pro quo notandum ꝙ auſter multiplicatus replet aerem uaporibus, & facit ipſum calidum & humidum, ſubſolanus autem addit in calorem. ſi ergo in hyeme, qui incipit communiter ſecũdum medicos circa medium nouembris: aut ſecũdum aſtrologos circa decimam decembris, uides hos uentos flare, ſignificantur multi uapores aerem turbidantes ſibi admixti. ſi ergo pluit per horum deſcenſum, & conuerſionẽ in aquam, tunc aer non remanet profundatus cum uaporibus, & ſecum ad minima eius mixtus: & ſic non fiet aer putridus. Sed quia non pluit, uapores illi ad minima ſecũ permixti illũ putrefaciũt, & poſſet eſſe tanta uaporũ admixtio, ut non ſolũ hyeme, ſed etiam temporibus ſequentibus remaneat aer putridus: & hoc uult problema tertium. primo problematum propter quod auſtri ſunt ſicci. i. non aquoſi. Soluit quia caliditatẽ & hu. extraneam faciunt in aere. ſunt enim humidi & calidi. Et conſiderandũ ꝙ ſi ſimul cum auſtro flat ſubſolanus, additur caliditas ſupfluæ humiditati aeris propter quam citius putreſcit, & non expectatur calor ueris, aut æſtatis ſed putreſit in hyeme. ſubſolanus autem non nocet in principio, ſed in fine.

Peſtilentiam autem æſtiuam malignam, malam ſignificat paucitas pluuiæ in vere cum frigore: deinde multiplicatur auſter, & conturbatur aer aliquot diebus: deinde clarificatur poſt hebdomadam vnam non ſupra: & accidit frigus in nocte: & in die calor eſt vehemens, et præfocatio, conturbatio, & caliditas, tunc iam venit peſtilentia, & expectantur febres peſtilentiæ, & variolæ & his ſimilia. Et ſimiliter quando æſtas non eſt vehementis caloris, & eſt vehementis conturbationis habens matutina alterata, & iam præterierunt in autumno aſuhub, & ignes, & vehiziz: & alia eſt ſignum peſtilentiæ & aliorum.

Hic ponit ſigna peſtilentiæ æſtiuæ dicens: ꝙ paucitas pluuię in uere cum frigore ſignificat peſtilentiam eſtiuam magnam: quia inuadentem multitudinem hominum, & malam, quia paucisſimi euadunt. ſignificant enim multitudinem uaporum retentorum in aere, eo ꝙ non pluit. Adeſt enim frigus, quia uapores rẽdeunt ad frigiditatẽ naturalem: deinde multiplicatio auſtri, & ſubſolani, qui magis replent aerem uaporibus, & conturbatur aer in æſtate aliquot diebus propter multitudinẽ uaporum, deinde poſt clarificatur hebdomada una: quæ clarificatio hebdomadæ illius ſignificat illorum uaporum ſubtiliationẽ & ad minima cum aere permixtionem: non autem ultra hebdomadam clarificatur aer, quia præſumeretur de uaporum cõſumptione. & accidit frigus in nocte ſcilicet in æſtate. quia trãſacta aliqua parte noctis, cum ſol eſt a nobis diſtans: & calore ſolari in aerẽ impreſſo iam incipiente remitti, uapores aquei, quibus aer eſt plenus, reducunt ſe uerſus frigiditatem aquæ, & ſic aer infrigidatur: & conturbatio ſcilicet aeris, uel conturbatio ſcilicet hominum & pręfocatio: quia ſenſerunt homines ſe quodammodo præfocari corde non ſufficienter per aerem illum euentato, neque mundificato. & caliditas ſcilicet ſentitur interius, licet forte exteriora frigeant: tunc iam uenit peſtilentia ſcilicet æſtiualis, & febres peſtilẽtes, uariolæ, & ſimilia his ſicut morbilli, anthraces. Et nota huiuſmodi præfocationem, & nocumenta aeris peſtilentis plus apparere in nocte, quàm in die: quia homines ſunt in die intenti circa alia negocia, & non conſiderant leuia nocumenta quæ fiunt in ipſis. Econtra nocte non potentes dormire conſiderant quæcunque ſibi accidunt, ſicut accidit ſcilicet Phoriſmo habenti apoſtema in coxa in libro de motibus liquidis. Et ſimiliter quando æſtas non eſt uehementis caloris: quia caliditas ab humiditate ſuperflua uaporum obtunditur: ſed eſt uehementis perturbationis propterea eandem cauſam, & habens matutina alterata ad frigus eſt cauſa ſuperius dicta: & iam præterierunt aſuhub ideſt ignea ſtantes: & ignes ſcilicet moti: & uehizia ſunt ignes deſcendentes, omnes autem hi differunt inter ſe quiete, motu, aut figura: & ſignificant peſtilentiam, & morbos peſtilentiales ſignificando dominiũ alicuius aſtri maleuoli: quod eſt horum cauſa: cuius impreſsio durat aliquando longo tempore.

Et ſimiliter quando videris aerem alterari in vno die multis vicibus, & clarificatur aer die aliquo, & oritur ſol clarus & conturbatur die alio, & oritur in velaminibus nebula quæ eſt vt puluis: tunc indica quòd peſtilentia accidet.

Ponit ſigna peſtilentiæ in generali, quæ poſſunt accomodari ueri, & cuicunq; alteri tempori dicens : quòd quando tu uideris alterari aerem in die una multis uicibus ſcilicet a caliditate in frigiditatem : & econtra, quod eſt cauſa debilitatis uirtutis: & ſimiliter a turbulentia in claritatem : & econtra, quæ duo proueniunt ex multitudine uaporum, quin cum ingroſſantur, & tendunt ad naturam aqueam aer infrigidatur, & turbidatur. Cum autem ſubtiliantur ex actione caloris ſolis, & aeri ad minima permiſcentur calefit aer, & clarefit. Et clarificatur aer die aliquo .ſ. integro in quo ſol oritur clarus : deinde turbidatur aer die ſequenti a mane, in quo erit cū nebula quæ eſt ut puluis ſequens multitudinem uaporum, uſque ad ſero tunc iudica quòd peſtilentia accidet ſcilicet cito : quia in eodem tempore in quo huiuſmodi varietates apparent, aut in tēpore immediate ſequenti ſecundum multitudinem uaporum, aut eorū malitiam. hæ enim uarietates ſiue ſint in una die multis uicibus ſiue ſint in diuerſis diebus ſignificant multitudinem uaporum aeri permixtorum ad eius minima : & ſic ſignificant peſtilentiam. nam prima problematum proble. 21 .dicit Ariſt. quòd quādo ex terra multus uapor aſcendit fit annus peſtilēs.

Signa autem quæ ſunt ſecundum ſemitam ſocietatis cauſæ ſunt. uerbi gratia, uideas ranas iam multiplicari : et uideas reptilia generata ex putredine iam multiplicari. et de eis quæ ſignificant illud eſt ut uideas mures, et animalia quæ habitant ſub terra ſugere ad ſuperficiem terræ, et exire manifeſte : et uideas animalia malæ naturæ ſicut alakaliki, et ei ſimilia fugere ex nidis ſuis, et ire ab eis, et fortaſſe dimittunt oua ſua.

Hic ponit ſigna quæ ſunt ſecundum ſemitam ſocietatis cauſæ idest quæ aſſociantur peſtilentiæ in cauſa. nam hæc, & peſtilentia pene dependent ab eadem cauſa ſcilicet ab humiditate ſuperflua, & à putredine ī uiſceribus terræ, ſicut ranę genitæ p putrefactionem: quæ ſecundum plurimum ſunt paruæ, & caulatæ: & de his eſt ſermo. ſimiliter & reliqua reptilia ſicut uermes, qui repunt per terram geniti per putrefactionem, quando ſcilicet multiplicantur præter modum: & de illis quæ ſignificant illud ſcilicet peſtilentiam eſt quādo mures, & animalia quæ habitant ſub terra, ſicut talpæ fugiunt ad ſuperficiem terræ, & exeunt in apertum. ſimiliter animalia malæ naturæ idest uenenoſa ſicut alaKaliKi, & eis ſimilia fugiūt, & dimittūt oua ſua. hæc enim fuga ſignificat peſtiletiam procedentem ex uiſceribus terræ. & hoc idem aues conſuetæ uolare ad terram, quæ nunc altæ uolant, & petunt altiſsima montium. ſicut econtra ſignificatur peſtilentia a ſuperioribus, & corporibus cœleſtibus quando animalia conſueta ſtare in altiſsimis mōtium, & aues quæ conſueta ſunt uolare alte petunt ima : & uolant prope terram.

De curationibus febrium peſtilentialium. Cap. IIII.

SVmma curationis earum eſt exiccatio, & illud cū phlebotomia, & ſolutione uentris. Et oportet ut incipiatur in ea ad euacuandum : ſi autem materia uincens erit ſanguinea, fiat phlebotomia : & ſi fuerint humores alij euacuentur.

Primo ponit regimen curatiuum febrium peſtilentialium. ſecundo regimen præſeruatiuum. ſecunda ibi in principio capituli .{Oportet ut extrahantur.} Primum capitulum diuido in quinque partes. In prima curat febres peſtilentiales per euacuationem. In ſecunda per infrigidationem. In tertia ponit regimen determinatum cuiuſdā peſtilentialis. In quarta ponit regimen per eibos. In quinta rectificat aerem peſtilētialē. ſecūda ibi {Et oportet ut infrigides.} tertia ibi {Quòd ſi tes.} quarta ibi {Et quando cadit.} quinta ibi {Et rectificationis autem.} In prima parte dicit quòd ſumma idest fundamentum febr. peſtilentialis curationis eſt exiccatio idest mundificatio corporis a ſuperfluitatibus complenda per phlebotomiam, & ſolutionem uentris: a qua in mundificatione oportet incipere: ſi enim materia uincens idest dominās ſit ſanguinea, fiat phlebotomia, ſi fuerint alii humores euacuentur. Primo notandum quòd febr. peſtilentiales diuerſificātur ſecundū humorum diuerſitatem : ita ut quædam ſint ſanguineæ, quædam cholericæ, quædam phlegmaticæ, quædam melancholicę ſecūdum plurimum ſunt mixtæ. Diuerſificatur ſecundo penes loca in quibus materiæ putrent. nam quandoque putrent humiditates cordis : aut ſaltem putredo eſt in uenis prope cor, & hæc eſt uera peſtilentialis : quandoque eſt putredo in uenis diſtantibus a corde ſecundum diuerſitatem diſpoſitionū & cauſarum imprimentium. ſecundum plurimum tamen cauſa coniuncta peſtilentialium eſt in uenis : propterea ſecundum plurimum ſunt continuæ. Secundo notandum quòd cum in cura febris humoralis duplex ſit intentio, una quæ debetur febri: & eſt infrigidatio. alia quę debetur humori, & eſt digeſtio, & euacuatio. potior intentio & in primis exequenda eſt euacuatio, quæ debetur humori : cum magis lædat ſua maligna putredine, & uenenoſitate, quàm noceat febris ſua caliditate: & etiā peior & potior eſt quàm digeſtio : cum digeſtio non poſsit fieri niſi in longo tempore, quod in ægritudine ita acuta non poteſt expectari : & etiam quia humor peſtilens eſt magis aptus malignari : tum propter malam diſpoſitionem ſuam: tum propter præſentiam aeris peſtilentis. propterea cum primum occurris, inchoandum eſt ab euacuatione, aut cum phlebotomia ſola, ſi ſolus ſanguis peccat, aut cum pharmacia ſola, ſi ſolū alij humores peccent : neque ſint admixti ſanguini: aut cum utraque utriuſque peccantibus ſecundum quòd eſt utplurimum. & præmittenda eſt phlebotomia ſi ſanguis fuerit dominans : etiam ſi alij humores æque proportionabiliter peccant cum ſanguine. Si autem alij humores ualde denominantur ſanguini a pharmacia eſt inchoandum : & hauriat ſanguis in multa, aut pauca quantitate : & ſimiliter alii humores euacuentur ſecundum exigentiam repletionis, & uirtutis. Ex quibus autē uenis facienda eſt phlebotomia uidebitur cum ordinabo curam : & uidebitur etiam quæ, & qualia debeant eſſe huiuſmodi ſolutiua.

Et oportet ut infrigides domos eorum, & rectifices aeres ipſarum. Domorum autem infrigidatio fit, ut vallentur fructibus odoriferis frigidis, & extremitatibus arborum frigidarum, & linimentis, & rorationibus ſumptis ex fructibus frigidis odoriferis, & ex camphora, & aqua roſata, & ſandalis: & roretur domus eorum omni die aliquoties, & proprie cum aqua roſata, & de ſalicibus, & nenuſare. Et ſi fuerint in domo manationes, & rorationes aqua erit melius : aeris uero rectificationem dicam.

In parte præſenti ponit modū infrigidandi hos febriētes: & habet hęc pars duas partes. In parte prima docet infrigidare cum eis quæ extra occurrunt. In ſecunda cum eis quæ ſumuntur interius. ſecunda ibi {Et adminiſtrentur eis.} In prima parte docet in frigidare domos eorum & rectificare aerem ipſorum. Quid autem ſit rectificatio aeris ſtatim dicetur. ſecundo dicit quòd infrigidatio domus fit uallando idest circundando domum fructibus, & odoriferis frigidis. utputa pomis, cydonijs, & ſimilibus: & extremitatibus arborum frigidarum, ſicut pirorum, cydoniorum, & ſimilium: & linimentis quibus parietes domus liniantur : & rorationibus ſumptis ex fructibus frigidis odoriferis ſicut aqua decoctionis, aut diſtillationis huiuſmodi fructuum frigidorum boni odoris: & cāphora, & aqua roſ. & ſandalis : & poteſt aqua ro. cum aqua ſuprascripta miſceri addendo ſandalos, & camphorā: & poteſt unaquæq; de per ſe cū ſandalis miſceri, & cāphora: & roret domus eorum omni die aliquoties, & proprie cum aqua roſ. de ſalicibus, & de nenufare. conferunt enim ſua frigiditate, & ſuo odore. & ſi fuerint in domo manationes idest aquę copioſæ fluentes, & rorationes idest aquæ ſparſæ, uel fluentes minus copioſæ, erit melius cum multum infrigident : aeris uero rectificationem dicam ſcilicet in hoc capitulo.

Et adminiſtrentur eis trochiſci de camphora, & robub frigida, & aqua lactis acetoſi : & lac acetoſum ablato butyro, & aqua roſata in qua eſt diſſolutum ſerum acetoſum potum, & acetum cum aqua iterum : & aqua frigida plurima ſubito eſt inuatiua ualde : pauca autem conſequenter exhibite fortaſſe excitat caliditatem.

In parte præſenti docet ſumenda di. quòd adminiſtrentur trochiſci de camphora, & robub ideſt ſucci per decoctionem inſpiſſati frigida ſcilicet rob de ribes, rob de agreſta, & de granatis: & ſimilia quæ ſunt frigida, & ſuo odore & proprietate cordis confortatiua, & caloris feb. extinctiua, & lac acetoſum ablato butyro, quia unctuoſum: & aqua ro. in qua diſſolutũ ſit ſerum bonũ ideſt factum ex bono lacte. infrigidat enim & eſt proprium contra humores aduſtos: & aqua ro. ſecum miara confortat cor: & iterum acetum & aqua ro. ſimul ſumpta ſecundum proportionem quæ placuit guſtui ſumentis: & aqua frigida ſubito ideſt in paruo tempore ſumpta eſt iuuatiua ualde. pauca autem frequenter ſumpta, alias conſequenter paulatim ſumpta fortaſſe excitat caliditatem: & eſt dictum Ioannicij poſitum. 16. continentis. Cuius dicti cauſa eſt: quia quãdo febris eſt peſtilencialis fortis, in qua ſecundum canoñ. generales competeret copioſus potus aquæ frigidæ exhibeatur pauca pro uice calefit, & in uapores conuertitur, qui totum corpus magis calefaciunt: ſicut aqua frigida pauca ſparſa ſuper ſolo calido inflammat in uapores conuerſa. Sed ſi ſumatur in magna quantitate in modiciſſimo tempore infrigidat notabiliter. & hoc eſt quod dicit Hip. ſecundo regiminis acutorum q quandoq; conuertitur in choleram. Notandum quod licet frigida, & ſicca, & acetoſa maxime conueniant in febre peſtilentiali, ut peſtilentialis eſt, & ratione qua putrida maligna putredine, quia prohibent putredinem, & etiam opponũt cauſis ſuis cum fiat ex calido & humido: tamen debet attendi diuerſitas ſecundum diuerſitatem in multitudine caloris, & paucitate. Si enim fuerit peſtilentialis ſanguinea, aut cholerica magis frigida cõueniũt ſicut trochiſci de camphora, rob de ribes, de agreſta, de granatis, de acetoſitate citri, limonis, aqua acetoſæ & ſimilia: magis tamen ſicca in ſanguinea quàm in cholerica: & in his proprie competit potus aquę frigidæ. Si autem fuerit phlegmatica, aut melancholica ſupraſcriptis oportet miſcere calidas. ſicut ſpecies diamuſci, diamuſcũ ipſum, ſyrupus de bugloſſa maxime in melancholica, mel ro. & oxymel ſimplex, & aqua meliſſæ in phlegmatica: & hoc uoluit Haly in techni cum dixit. Et poſt Gal. & Dioſcoridem inuentæ ſunt herbæ ultimi iuuamenti, & ualoris uelocis ſicut ualor camphoræ in ægritudinibus peſtilentialibus calidis: & muſcus in ęgritudinibus peſtilentialibus frigidis: & in his quæ ſunt remiſſi caloris, ſed uenenoſæ putredinis concedi poteſt aliquid de theriaca: & hoc uoluit Gal. in libro de commoditatibus theriacæ. Medicina autem communis iuuamenti ad preſeruandum & curandũ eſt. ℞. aquæ ro. lib. 5. uini ſubtilis odoriferi. unc. ij. boli armeni. ʒ. ij. miſce: & poteſt exhiberi ſola quantitate. ij. aut. iij. unc. & poteſt aut cum ſyrupo permiſceri in maiori, aut minori quantitate ſecundum quòd uidetur: & poteſt aliquid de hac pluribus uicibus in die permiſceri: & ſi ſtypticaret uentrem leni ipſum, & minora doſim, aut da rarius. Medicinas autem ſolutiuas hic non poſuit Auicen. dans intelligere quòd in peſtilentialibus conueniunt eadem ſolutiua, quæ in non peſtilentialibus pendentibus ab humore proportionali, debemus tamen quantum poſſumus uti benedictis ſolutiuis euacuãtibus humorem quẽ oportet euacuare. & dimittere quæ inimicantur cordi, & mẽbris nobilibus: & hæc ponentur cum ordinabo curam.

Quod ſi res prolongetur ad hoc ut tendantur hypochondria, et infrigidentur extrema: et prolongentur uigiliæ, et permixtio mentis, et uides pectus, et quod eſt ſuper ipſum eleuari. et deſcendere: tunc neceſſe eſt adminiſtrare regimen trahens caliditatem exterius.

Hic ponit regimen determinatum cuiuſdam peſtilentialis d. quòd ſi res prolongetur ideſt deueniat ad hoc ut hypocondria tendatur, uaporibus & uentoſitatibus ſubcluſis, & non potentibus reſolui propter impotentiam caloris innati: & infrigidentur extrema calore naturali tracto interius: & prolongẽtur uigiliæ, & permixtio mentis uaporibus multis, & malis petẽtibus caput: & uides pectus, & quod eſt ſuper ipſum ſcilicet pannos eleuari multum propter cordis euentationem: deſcendere multum ad uaporum expulſionem: tunc neceſſe eſt trahere caliditatem exterius, cũ fricationibus, & euaporationibus extremorum, & calidum naturale augmentare cum cordialibus conuenientibus: potius tamen ſumptis, quàm applicatis.

Et quando cadit appetitus, reſtaurentur ad comeſtionem: nam plurimi eorum qui uiriliter agunt ſuper illud, et comedunt uiolenter abſoluuntur, et uiuunt: et neceſſe eſt reſtaurare eos ſuper cibum: et oportet ut ſint cibi eorũ ex acetoſis: et deſiccatiuis, et ſint paucæ quantitatis.

In parte præſenti ponit regimen per alios cibos. d. q quando cadit appetitus: quod ſecundum plurimum accidit tũ propter communitatem ſtomachi ad cor. unde ſpiritus ſtomachi eſt infectus, non potens ſuam operationem perficere, uel forte propter raptum materiæ ad os ſtomachi, reſtaurentur ad comeſtionem ideſt cogantur uiolenter comedere. nam plurimi eorum qui uiriliter agunt ſuper illud, & comedunt uiolenter abſoluuntur, & uiuunt: & neceſſe eſt reſtaurare eos ſuper cibum ideſt frequenter cibare exibendo parum pro uice, cũ nõ poſſint cibum multum una vice exhibitum digerere: & etiam oportet quòd ſicut frequẽs eſt reſolutio, & ſpirituũ corruptio, ita frequens ſit cibatio, & ſpirituum noua generatio. & hoc regimen eſt ſimile regimini uenenatorum, qui propter eaſdem cauſas debent frequenter cibari parum exhibendo una uice: & oportet ut ſint cibi eorum ex acetoſis, & deſiccatiuis ut reſiſtant malignæ putredini, & paucæ quantitatis: cum non poſſint multum una uice exhibitum digerere: quapropter partiendus eſt.

Cibi namq; eorũ ſunt iterum mali, quare nocet eorũ multitudo, inquantum ſit additio, et nocent inquantum ſunt mali.

Hic probat quòd cibi non debent eſſe multi, & debent eſſe acetoſi: quia multi nocent addendo in materiam morbi, cũ nõ poſſint bene digeri. Item nocent inquantum ſunt mali apti ad augendam putredinem, eo quòd ſunt nati in aere peſtifero. iuxta Auicen. ſecunda primi. Amplius mortalitas corrumpit vegetabilia, & arbores: ideo animalia quæ eis veſcuntur, corrumpuntur: quapropter oportet ut fiant acetoſi ad corrigendũ eorum malitiam, propterea dicit Auicen. ſecunda primi. Aceto præterea in cibo & potu uti eſt nocumenti eius ſcilicet peſtilentiæ ſecuratio. Cibi namq; acetoſi conuerſi in uapores cum ſpiritibus permixti fouent eos, prohibent eorum putredinem: & conuerſi in humores non aptos facile putrefieri, poſtea conuertuntur in ſpiritus malignæ putredini reſiſtentes.

Rectificationis autem peſtilentiæ pars eſt ſecundum ſanos; qui ſunt in ea: et pars eius eſt ſecundum ſanos: et ægros.

In parte pręſenti Auicen. intendens docere modum rectificationis aeris peſtilentis: primo ponit quandam diuiſionem. ſecundo exequitur membra diuiſionis. ſecunda ibi § Illa uero quæ eſt. § In prima parte dicit quòd rectificationis peſtilentiæ ideſt aeris peſtilentis pars eſt ſecundum ſanos qui ſunt in ea ſcilicet aere peſtilenti ad præſeruandum eos a morbis peſtilentialibus, & pars eius ſcilicet rectificationis eſt ſecundum ſanos, & ægros ideſt ad curandum ægros, & præſeruandum ſanos qui ſeruiunt ægris peſtilentialibus in aere peſtilenti.

In illa uero quæ eſt ſecundum ſanos intentio eſt, ut exiccetur aer, et fiat boni odoris: et prohibeatur eius putredo cum quacunq; re ſit, et rectificetur cum xyloaloe crudo, ambra, et thure, et muſco, et coſto dulci, et ſtorace, et ſandaracha, et aſſa, et gariophyllis, et maſtice, et glutino albutim, et laudano, et melle, et croco, et bonki, et cupreſſo, et iunipero, et aluſne, et lauro, et cypero, et ſquinantho, et ſauina, et acoro, et galia, et amygdalis amaris, et aſſaro. Et quandoque fiunt ex iſtis compoſita, et aſpergatur domus aceto, et aſſa.

In hac parte proſequitur membra diuiſionis: & primo primum modum. ſecundo ſecundum. ſecunda ibi § Secundum ſanos. § In prima parte dicit quòd in illa ſcilicet parte rectificationis aeris, quæ eſt ſecundum ſanos ideſt per quam ſani debent præſeruari intentio eſt ut exiccetur aer, & fiat boni odoris, & prohibeatur eius putredo cũ quacunque re ſit ideſt cum omni re quæ ſit conueniens: ſiue ſint ignes, ſiue ſuffumigia, & ſimilia: & rectificetur cũ xyloaloe. i. ligno aloe puro. Melius enim xyloaloe apud Aui. eſt illud quod ſubmergitur in aquã.

natans uero poſt priuatum ſpiritu,& uita,& eſt malum. & xyloaloe eſt uenæ arboris quæ eradicantur, & ſepeliuntur in terra donec eorum lignum,& cortex putreſiant, & remaneat xyloaloe purum.calidũ eſt,& ſiccum;& eſt cerebrale,cordiale, ſtomachale.ambra,& thure,& muſco & coſto dulci,& ſtorace ſcilicet ſicca,& ſandaracha ideſt uernice.aſſa ſcilicet dulci, & gariophyllis:& maſtice,& glutine albotin ideſt tereoiabin laudano:melle,& croco,& bonci,ideſt braſilio,& cupreſſo:& iunipero:& sluſne de quo apud Auicen.ſecundo canone: lauro: & cyperi,ſquinantho,& ſauina,acoro,& galia:amygdalis amaris,& aſſaro:& quandoq; fiunt ex iſtis compoſita: & aſpergatur domus cum aceto,& aſſa.

Secundum ſanos vero, & iterum febricitantes, & ægros eſt ſuffumigatio cũ ſandalis,& camphora,& corticibus granatorum,& myrto,& malis,& cydonijs:& ebeno,& alſegi, & tamariſco, & ribes, & oportet vt multiplicetur ſuffumigatio.

Docet rectificare aerem ſecundum febricitantes, & ægros ſcilicet alijs ægritudinibus, ſicut ſunt apoſtemata peſtilentialia:& etiam ſecundum ſanos qui ſeruiunt illis ægris & eſt ſuffumigatio cũ ſandalis,camphora,& ſimilibus,& corticibus granatorũ,& myrto:& malis,& cydoniis,& ebeno, qui eſt arbor boni odoris,& nigri coloris, & alſegi, & eſt ſpecies fungi in pandectis.Si uero dicat alce Kengi eſt ſpecies ſolatri:& tamariſco,& ribes:& oportet ut ſuffumigatio multiplicet,ut ſumi penetrent ad minima aeris. Notandum quòd Auic. rectificat aerem pro ſanis cum calidis & ſiccis,ut melius exiccet eũ, & remoueat ab eo uapores corrumpentes ipſum. rectificat autẽ aerem pro febricitantibus,& ſanis ſeruientibus eis cum frigidis,& ſiccis:tum ut exiccent aerem: tum ut reſiſtãt malignæ putredini inchoanti in ægris:& quæ facile poſſet inchoare in ſanis ſeruientibus ægris propter malignos uapores febriles prouenientes ab ægris ad ſanos ſibi ſeruientes.

De præſeruatione peſtilentiæ. Cap. V.

OPortet vt extrahantur a corpore humiditates ſuperfluæ, & inclinetur regimen eius ad exiccationem ex omni modo,et ex minoratione cibi,niſi exercitio.oportet enim ut non adminiſtrentur neque balneum, neque vina, neque toleretur ſitis:& rectificetur aer cum eis quæ diximus, & declinet cibus ad acetoſa: et minoretur ex eo: & ſit caro quæ adminiſtratur decocta in acetoſis:et ſumatur de albeluen & alcharis,& almoſos factis cum aceto,et abſque aceto cum ſumach:et aqua agreſta,et aqua limonis,et aqua granatorũ. Et condita in aceto iuuatiuo ſunt: et proprie capparis aceto condita,et algeleniabin:ex illis eſt quæ conferunt, et prohibẽt ab eis putredinem. Et de illis quibus ex ea fit euaſio eſt adminiſtratio theriacæ,et Mithridati ante eam, cum reliquo regimine bono,et de medicamine facto ex aloe,et croco,et myrrha ſumatur omni die circiter drach.i.quoniam eſt iuuatiuũ.

Nunc hic præſeruans corpora a morbis peſtilentialibus primo iubet ſuperflua euacuari,& corpus exiccari.ſecundo rectificat aerem & ordinat diætam. tertio ponit quaſdã medicinas ſecunda ibi { Et rectificetur. } tertia ibi { Et algeleniabin. } In prima parte dicit oportere extrahi humiditates ſuperfluas a corpore ſcilicet phlebotomia,& uentris ſolutione.ſecũdo totum regimen tã ſex rerum non naturalium,quã medicinale eſſe exiccatiuũ,ita ut minoretur cibus,& dentur ea quæ corpus exiccant ſecundũ omnem modum,præterquã exercitio, & balneo,& ſiti.hæc enim corpus inflammant,& faciunt neceſsitatẽ inſpirandi multum aerem:qui cũ ſit putridus putreſacit humores:& eſt cauſa febris peſtilentis.nec dentur uina, & proprie uinoſa in multa quantitate,quia inflãmant: ſed ſupple dentur pauciſera in modica quantitate,& ad acetoſum tendentia, niſi obſtet ſtomachi frigiditas. Et rectificetur ſcilicet cum eis aer quæ diximus in præcedenti capitulo. & cibus declinet ad acetoſitatem,& minoretur in quantitate, ut corpus exiccetur ab humoribus ſuperfluis.& carnes ſint decoctæ in acetoſis, & etiam cum aceto,& aliis acetoſis:ſicut agreſta,uinum granatorum,acetoſitas citri,limonis,& citranguli, & ſimilia, & ſumãt de alheluen,& alcharis,& almoſos,quæ ſunt cibaria acetoſa facta aut cum aceto,aut ſine aceto: ſicut cũ ſumach, aut agreſta, aut ſucco limonis .ſ. recentis & granatorum: ſed condita cum aceto ſunt iuuatiua, & proprie cappares cum aceto conditi. aceto namq; in cibo & potu uti,eſt eius nocumenti ſecuratio. ſecunda primi.& algeleniabin ideſt conditũ de roſ. & eſt zuccarum roſ.& eſt ex eis quæ conferunt confortando cor:& prohibet putredinẽ exiccando, & infrigidando, & de illis quibus fit euaſio in peſtilentia eſt adminiſtratio theriacæ & Mithridati ante eam ideſt antequã fiant morbi peſtilentiales cum reliquo regimine bono.ſ.ſuprascripto:& de medicamine facto ex aloe parte una,& croco,& myrrha.ana tertiam partem unius circa.drach.i.quotidie ſumatur:quoniam iuuatiuum eſt: ſed ſumatur cum pauco uini odoriferi.Inquit enim Ruffus. nunquã uidi aliquem bibentem hanc medicinam, qui non liberaretur, & præſeruaretur ab epidemia. Nota tamen ꝙ aliqui uino dediti non credunt ſe poſſe præſeruari a morbis peſtilentialibus, niſi per copioſum potũ uini potentis: & ita præſeruãtur ab his & doloribus arthriticis per copioſum mictum urinæ turbidæ groſſæ.ſunt tñ in ſenſu ſicut animalia bruta.ſicut.28.problematum ſcribit Ariſtote.de Dionyſio Syracuſano.Regimen contra peſtilentiam,& morbos peſtilentiales eſt triplex. Primũ prohibet ne aer fiat peſtileos,& ipſum factum peſtilentem rectificat.Secundum præſeruat a morbis peſtilentialibus.Tertiũ curat morbos peſtilentiales. *Regimen triplex cõtra peſtilẽtiam.*

Primum completur prohibendo ne quis ueniat a loco infecto:nec aliqua inde deferantur ad locum conſeruandum.Secũdum ut cloacæ & reliqui meatus deputati ad expulſionẽ ſuperfluitatum teneantur aperti,ut loca tã publica,quã priuata poſſint mundari a ſuperfluitatibus. Et loca quæ debent ſtare concluſa ſint optime obturata:& pro cõſeruatione domus habitationis præcipue aperiãtur feneſtræ,quæ ſunt uerſus ſeptentrionem,& oriens ſaltem in principio diei, quę uero ſunt uerſus meridiẽ,& occidens ſint clauſæ.tertium eſt ut in locis tam publicis,quã priuatis accendant ignes,& fiant ſuffumigia de quibus Auic.& fiant aſperſiones cum aceto,& ſimilibus. Secundum regimen præſeruatiuum a morbis peſtilentialibus habet tres intentiones.Prima ordinat debitum regimẽ in ſex rebus non naturalibus, & annexis. ſecunda materias ſuperfluentes educit.tertia uirtutes membrorũ principalium,& proprie uitalem cordis confortat:quæ intẽtiones quomodo debeant cõpleri patet ex textu,& ex dictis pro declaratione eius. Tertium regimen curationum morborum peſtilentialium.ſ.febriũ, & apoſtematũ quæ ſm plurimũ coniungunt:tripartitur,quoddam enim debet cauſæ antecedenti: quoddã cauſæ coniunctæ .ſ.facienti apoſtema:tertiũ eſt cõe utriq;. Primum habet quatuor intentiones,prima euacuat. ſecunda alterat dyſcraſiã febrilẽ.tertia digerit materiã.quarta eradicat: quæ qualiter debeant compleri,patet ex dictis in expoſitione textus. Et cum fit euacuatio iuxta primã intenſionẽ fiat frequẽter,et cum medicinis electiuis benedictis maxime cum pilulis in textu dictis ex inuẽtione Ruffi.& phlebotometur taliter,ut minuatur materia,& elongetur a membris principalibus, & maxime a corde.Secundum regimen quod debetur apoſtemati perficit̃ hoc modo.nam ſi apoſtema fuerit de genere carbunculorum, ſicut antrax.primo ſcarificetur locus apoſtematus, aut ſanguiſuga applicetur:ut materia ex eodem loco eradicetur.ſecundo cauterizetur cum cauterio actuali, aut potentiali,ſed melius eſt actuale,& procuretur caſus eſcharæ,& curetur cura ulcerum. ſi uero non fuerit ulceroſum, ſicut ea quæ fiunt in locis emunctoriis, ſimiliter ſcarificetur, & uentoſa, aut ſanguiſuga applicetur: & poſtea maturetur cum emplaſtro maturante, & attrahente: & poſt maturationem aperiatur,& curetur cura ulcerum. Si uero non obedit maturationi cauterizetur,& procuretur caſus eſcharæ, & deinceps curetur cura ulcerum. Hic breuiter me expedio,multa enim in hac materia ſcripſi in tractatu meo contra peſtem. Tertium autem regimen habet duas intentiones.ſ.curationẽ accidentiũ.ſ.uigiliarũ,ſubet,ſyncopis,deſtructionis appetitus,& ſimilium quæ complenda eſt ſm exigentiam ipſorum.ſecunda eſt regimen ſex rerum quod declinet ad frigidum,& ſiccum: præcipue rectificetur aer, & uiolenter comedere cogantur præcipiendo cibum. ſimiliter

partiendus eſt ſomnus ut maior non ſit ultra tres horas, ſit tamen totus ſex, aut ſeptem horarum.

De variolis, Cap. VI.

QVandoque accidit in ſanguine ebullitio ſecundum ſemitam putredinis cuiuſdam, de genere ebullitionum quæ accidunt ſuccis: & talia quidem accidentia ſiūt per eam, ita vt partes eorum abinuicem diſcernantur.

Poſt ſcientiam de peſtilētia & feb. peſtilentialibus agit de uariolis, & morbillis: quia ſuot homogenei morbis peſtilētialibus: ſicut dictum fuit ſuperius: & habet pars duas partes. In prima agit de ipſis theorice. iu ſecunda practice. ſecunda ibi [Oportet in uariolis.] Prima iterum in duas. Iu prima agit de uariolis: licet etiā dicta ſua poſsint morbillis accomodari. In ſecunda parte ſpecifice agit de morbillis. ſecunda ibi [Scias ꝙ morbillus.] Prima iterum in duas. In prima ponit modum prouentus uariolarum cauſas, ſpecies, & indicia. In ſecunda ſigna ſecunda ibi in principio ſequeutis capituli. [Quandoq;.] Primum capitulum diuido in octo partes. In prima parte ponit modum prouentus uariolarum, & morbillorum. Iu ſecunda cauſas. In tertia iu quibus corporibus accidant. In quarta in quibus temporibus magis accidaot. In quinta in quibus locis accidant. Iu ſexta ponit tempora. In ſeptima ſpecies. Iu octaua accidentia. ſecunda ibi [Et uariolæ quidem.] tertia ibi [Et plurimum.] quarta ibi [Et earum euentus.] quiuta ibi [Et uariolæ non accidunt.] ſexta ibi [Et quando apparet.] ſeptima ibi [Variolis euim inſunt.] octaua ibi [Et uirides quidem.] Prima iu duas. nam in prima ponit modum generalem ebullitionis horum. ſecundo declarat ſubdiuidens ipſum. ſecūda ibi [Et de hoc eſt cuius.] In prima parte dicit quòd quando que accidit ebullitio iu ſanguine ſecundum ſemitam cuiuſdam putredinis, quæ ebullitio eſt de genere ebullitiouum quæ accidunt ſuccis, ꝙ fiunt talia accidentia per eam ebullitionem ꝙ partes eorum .ſ. ſanguinis, & ſuccorū abinuicem ſeparautur, & diſcernuntur. Primo notandum, pro declaratione huius partis ebullitionem tam ſauguinis quā ſuccorum eſſe duplicem. unā perfectiuam quæ fit a calore proprio naturaliter agente, adiuto tamen a calore contineutis: cuius terminus eſt perfectio eius quod ebullit per ſeparationem ſuperfluorum, quæ putrēt & corrumpuntur. Ebullitio autem corruptiua quæ fit a calore proprio facto extraneo adiuto a calore continentis, cuius terminus eſt putrefactio eius quod ebullit per ſeparationem hu humidi a ſicco, aliqñ tamen perducens ad incinerationem, & elemētorum ſeparationem. Exemplum primæ ebullitionis eſt, quæ fit in muſto, quod in uinum depuratum conuertitur per actionem caloris naturalis. adiuti a calore continentis ſeparātis ſuperflua .ſ. groſſum terrenm peteus fundū, & partes aquoſas, & aereas quæ in ſpuma connertuntur, & in medio remanet uiunm depuratum. Et ſecundum exemplum eiuſdem ebullitionis eſt, quæ fit iu maſſa ſanguinea infecta, quæ in maſſam ſanguineam depuratam conuertitur per actionem caloris naturalis propij adiuti a calore continentis ſeparauti ſuperfla .ſ. partes aquoſas terreas, & aereas, quarum aliquas interdū pellit per ſeceſſum, & reſolutionem inſenſibilē: plurimum tamen earum pellit ad membra, ſed maxime ad cutim, ex quibus fiūt uariolę, & morbilli. Exemplum ſecundæ ebullitionis .ſ. corruptiuæ eſt qó muſtum, uel uiuum ebullit, & putreſit per actionē caloris proprii facti extranei, adiuti a calore continentis, ſoluenti complexionem, & ſeparantis humidum a ſicco: quādoq; tandem inciuerantis, & ipſum in elementa ſeparantis, quæ incineratio, & elementorum ſeparatio eſt terminus ultimus putreſactionis: & ſimi e accidit in maſſa ſanguinea. Et ex his facile patere poteſt hoc primum dictum Auicen. utriq; ebullitioni conuenire: & fuiſſe inteotionem Aui. de utraq; loqui: quod etiam manifeſtatur ex partibus ſequentibus.

Duplex ſuccorum ebullitio.

Et de hoc eſt cuius cauſa eſt res quaſi naturalis faciēs ebullitionem ſanguinis: quare putrefit ab eo illud quòd admiſcetur ei de reliquiis nutrimenti ſui menſtrualis, quòd eſt in prægnatione: aut generatur in eo poſt illud ex cibis fæculentis, & malis de illis quæ rarificant ſubſtantiam eius, & faciunt eā ebullire, donec fiat ei ſubſtantia recta fortior prima, & magis apparens, ſicut illud quod natura efficit in ſucco vuæ, ita quòd rectificat ipſum, faciendo vinum ſimilis ſubſtantiæ, et iam putruit ſpuma aerea, et fæx terrea.

In parte præſenti Auic. declarat utrunq; modum ebullitionis: & primo perfectiuū. ſecundo corruptiuum. ſecūda ibi [Et de hoc.] In prima parte dicit ꝙ de hoc ideſt de hac ebullitiōe eſt una. cuius cauſa eſt res ideſt calor quaſi naturalis: quia non eſt ex toto naturalis: cum excedat in gradu faciens ebullitionē ſanguiuis ideſt maſſæ ſanguineæ, quæ naturalem faciens malitiam ſanguinis ideſt faciēs ſanguinem malum eſſe narnralem: & putreſit ab eo .ſ. ſanguine cum ſit naturalis, id qđ ei admiſcet de reliquiis nutrimenti menſtrualis, quod eſt in prægnatione ideſt putreſit reſiduum ſanguinis menſtrualis, ex quo fœtus nutriebatur in utero: quod reſiduum remanſit iu eo poſt partum: aut generatur io eo ideſt aut putreſir ille ſanguis qui generat in eo poſt illud ideſt poſt partum ex cibis fæculētis, & malis .i. malarum ſuperfluitatum, & mali nutrimenti, de illis qui rarificant ſubſtantiam eius .i. de illis qoi faciunt ſubſtantiam mollē, laſſam, ſiue fluidam. & faciant eum ebullire .i. ſunt cauſæ cur ebulliant donec ſiar illi ſubſtantia recta fortior prima .i. donec fiat ei .ſ. ſanguini poſt ebullitionem, modus ſubſtantiæ bonus fortior primo, propter meliorem modum mixtionis humidi cum ſicco, & ſeparationem ſuperfluorum: & magis apparens: quia ſubſtantia bona larebat in ſuperfluis eius: nunc poſt eorū ſeparationē eſt facta maniſeſtior: ſicut illud quod natura efficit in ſucco uuæ .i. ſimile accidir in ſanguine ebulliente, qđ accidit in muſto quod natura rectificar faciendo ninum ſimilis ſubſtātiæ .i. æqualis ſubſtantiæ, quo ad omnes eius partes tam formales, quā materiales. & iam potruit ſpuma aerea .i. partes aeræ, & aquæ ex quibus facta eſt ſpuma exiſtens in parte ſuperiori: & fæx terrea petens fundum: & ſimiliter a ſanguine ebulliente ſeparantur ſuperflua. quorum pars terrea aliquando fluxa expellitur, & ſubtiliter inſenſibiliter reſoluitur: ſicut etiam in uino. plurimnm tamen ſuperfluorum ad cutim expellitur, & fiūt nariolæ & morbilli. Vnde comparando hæc adinuicem membra corporis humani ſunt ſicut ueges, maſſa ſanguinea ſicut muſtū, proprius calor in homine ſimilatur calori proprio muſti, calor contineutis eſt idem, qui ambo ſunt cauſa ebullitionis, ſuperflua ſeparantur in utroq; per ebullitionem: & pelluntur ad extrema ſanguis depuratus, & ſimiliter uinum remanet in medio. Primo notandum, ꝙ calor faciens ebullire tā ſanguinem, quā muſtum cum ebullitione perfectiua eſt partim naturalis, cū per ipſum id quod ebullit perficiatur, & partim præternaturalis cum caleſiat intenſius quā cōueniat illi quod ebullit poſt eius perfectionem: eſt tamen magis naturalis quā præternaturalis: cum finis eius ſit perfectio, & complementū eius quod ebullit quæ quidem perfectio eſt digeſtio utriuſq;. Nam digeſtio quarto mereororum eſt perfectio in unoquoq; humido a proprio, & naturali calido ex oppoſitis paſsiuis. Et ſi quæratur an huiuſmodi digeſtio debeat dici pepaſis. Reſpondetur ꝙ pepaſis quarto meteororum appropriatur fructibus. ideo digeſtio ſiccorum fructuum uon proprie appellatur pepaſis: ſed ad ipſum reducitur eo quòd ſunt partes fructuum: ſed digeſtio ſanguinis, neq; dicenda eſt pepaſis, neque ad ipſum reducitur niſi metaphorice. Et nota quòd talis horum trāſmutatio proprie dicitur ebullitio cum per actionem caloris pars eorū in uapores tranſmutetur penetrantes per eorum corpora: & ipſa extendenres, & in altum eleuantes. Secūdo principaliter notandum quòd ſauguis rectificabilis per ebullitionem eſt duplex unus contractus ab utero materno, & nariolæ quæ fiunt per huiuſmodi ebullitionem ſunt aptæ communicare cuilibet homini, & ſecundum plurimum ſolum ſemel. alius eſt ſanguis ebullitioni paratus, aptus facere uariolas acquiſitus poſt partū per cibaria fæculenta, & aquoſa ſicut lac camellinum, & equinum, & proprie ſumptum ab inconſuetis: & per huiuſmodi ſanguinis multiplicationem ſunt aptæ fieri uariolæ: eſt enim ſimilis ſanguini menſtruali mulieris habēs partes fęcales groſſas & partes malas aqueas crudas, unde ex ebullitione fiet rectificatio: & ex hoc ſanguine eueniunt quibuſdam hominibus uariolæ, & ſunt apti multoties uariolari: ut dicit Auic.

Et de hoc eſt, cuius cauſa eſt res adueniens extrinſecus, ebullire faciens, oculta quæ permiſcet humores cum ſanguine com

meſtione

miſtione eunte in diſpoſitione ebullitionis,et ſtationis ſub ſole: ſicut accidit apud alterationem temporis,et proprie ueris ab eo quod pertinet ei de qualitatibus,et ordine.

In parte præſenti declarat ebullitionem corruptiuam di.& de hoc,i.de hac ebullitione eſt aliqua cuius cauſa eſt res occulta adueniens extrinſecus ebullire faciens: quæ res faciens ebullire permiſcet humores cum ſanguine miſtione eunte in diſpoſitione,i.in ſimilitudine ſtationis ſub ſole .i. ebullitionis eorum quæ ſtant ſub ſole ſicut accidit cum tempus alteratur, & proprie ues ab eo quod pertinet.i. conuenit ei de qualitatibus ſupple primis,aut ſecundis.& in ordine ad tempora præcedẽtia,aut ſubſequẽtia,aut ſuarum partium inter ſe. Primo notandum quòd cauſa occulta adueniens extrinſecus, poteſt eſſe aliqua occulta diſpoſitio aeris peſtilentialis: cuius cauſa multoties eſt occulta,ſiue pendeat a cauſis coeleſtibus,ſiue terrenis ſicut dictum fuit in cap.de peſtilentia. Iſta enim eſt cauſa cur ebulliant humores maligna ebullitione, & eſt aliquãdo cauſa euentus multitudinis uariolarum,quarum plurimæ ſunt malignæ,& ebullitionis antecedentis eas:uariolæ nanque, & morbilli multoties antecedunt peſtilentiam. Vnde.19.continentis.capitulo de uariolis.uariolę & blacellæ.i.morbilli ſunt de morbus qui dicuntur nuntii peſtilentiæ, & plurimum induentur ex corruptione aeris inducti a cadaueribus:& ad hanc ebullitionem corruptiuam concurrunt etiam cauſæ manifeſtæ extrinſecæ:ſicut ſtatio ſub ſole,permutatio in temporibus anni,& malitia regiminis in ſex rebus: ſed præter has cauſas extrinſecas concurrunt etiam calor proprius eorum quæ ebulliunt factus extraneus.Eſt enim quarto meteororum,putrefactio,corruptio quædam in unoquoq; humido proprie ſecundum naturam caliditatis ab aliena caliditate, hæc autẽ eſt quæ ambientis.ita ut uterque calor concurrat extrinſecus, & intrinſecus:ſicut etiã in ebullitione perfectiua:ſed placuit Auic, in ebullitione corruptiua facere mentionem de cauſa extrinſeca magis quàm de cauſa intrinſeca:cum hæc magis extranea & aliena ſit quàm calor proprius eius quod ebullit.

Secundo notandum quòd licet in utraq; ebullitione.ſ.perfectiua,& corruptiua fiat humorum permiſtio cum ſanguine: Auic.tamen dixit fieri hanc permiſtionem in corruptiua, & non in perfectiua propter finem. In fine nanque ebullitionis perfectiuæ remanet ſanguis clarus ſeparatus a ſuperfluitatibus,qui tempore ebullitioois fuit ad minima ſecũ permixtus: ſed in fine ebullitionis corruptiuæ remanet putridus,& ſuperfluitatibus admixtus,& hic forte ſecundum aliquam partẽ expulſus extra uenas faciet uariolas malas, uiolaceas, uirides, aut nigras:licet tandem procedente putrefactione fiat humidi x ſicco ſeparatio,& tandem incineratio,& elementorum ſeparatio ſicut in cæteris quæ uere putrefiunt. Hic enim eſt terminus ultimus putrefactionis quarto meteo.

Et nota. quòd non ſolum ex ſuperfluis in quali fiunt uariolæ,& morbilli:ſed etiam cum ſanguis ſuperfluit in quanto:dato quòd ſit bonus,expellitur enim propter uirtutem. ſicut uidemus in cæteris expulſionibus a natura factis humoris expelli non ſolum propter malitiam, ſed etiam propter multitudinem:cum humores poſsint lædere, & uirtutem ſtimulare tam ſui multitudine,quàm ſui malitia.

Tertio notandum pro declaratione exemplorum Auice.ꝙ ſtatio ſub ſole.i.quando homo diu ſe,& forti ſoli exponit ebullit eius ſanguis potius ebullitione corruptiua,quàm perfectiua.Similiter quando uer eſt permutatum ſuis qualitatibus: ut quia eſt ualde calidum,aut humidum: aut quia ſit permutatum in ordine ad hyemẽ: quia etiam præceſsit hyems calida & humida:aut quia ſit permutatum in partibus ſuis: ut quia principium ſit calidum & humidũ notabiliter:& finis eius ualde remiſsior in his qualitatibus.Et tu potes exemplificare de æſtate,& autũno,exercitio,& balneo,& ſimilibus potius ebullire facientibus ſanguinẽ ebullitione corruptiua, quã perfectiua.

Vltimo notandum quòd hæ duę ebullitiones ſiue ut melius dicam bonitas,& malitia huiuſmodi ebullitionis poſſunt coniungi,& uſque ad certum terminum ſimul intendi, quod manifeſtum eſt,eo quòd cauſæ ſuæ ſimul poſſunt coniungi, & intendi. uerbigratia,ſi puer aptus uariolari ex reſiduo nutrimẽti menſtrualis:cuius calor naturalis ſit fortis,& fiat aer in quo eſt peſtilentialis,& incipiat fieri ebullitio,illa enim ſimul erit perfectiua,& corruptiua denominatio:aut tandem fiet denominatio a diſpoſitione,& a cauſa uincente.quòd ſi cauſæ ſunt æquales,& paſſum indifferens ſimul æqualiter uſq; ad medium latitudinis intenduntur,ſub quo medio contraria ſe cõpatiuntur.

Sed de hoc dixi quantum eſt opportunum in quæſtione de contrariis:& ibi oſtendi quomodo digeſtio & putrefactio intendantur,& uſque ad quem terminum.

Pro declaratione dictorum cadit dubium, utrũ ex reſiduo ſanguinis menſtrualis fiant uariolæ & morbilli. Ad partem negatiuam arguitur quòd infans in utero non nutritur, neq; generatur ex ſanguine menſtruo immo ex optimo ſanguine mulieris ut ſentit Auenzoar in fine Teyſir & Gal.in lib. de ſemine.capi. 8. Secundo.uariolæ tardantur ſecundum plurimum uſq; ad annum quintum,ſextum,uel ſeptimum, quandoq; uſq; ad annum decimumquintum,& quandoq; uſq; ad ſexageſimũ, ut docet experientia: ſed non eſt poſsibile ſanguinem menſtruum uſque ad illud tempus remanere in uenis,ergo,&c. Et confirmatur:quia ſanguis menſtruus tranſiuit in membra: ſed membra non ebulliunt.ergo ex illo reſiduo non fit ebullitio. Quæ na. fit materia uariolarũ & morbillorum.

Tertio,ſequeretur quòd infans deberet uariolari in utero, aut per paruum tempus poſtquam exiuit uterum: ſed conſequens eſt falſum:cum ſecundum plurimum uariolẽt inter quintum annum,& ſeptimum: cum non appareat ſibi acquiri illo tempore diſpoſitionem aliquam:quam prius non habuerit.

Quarto principaliter,aut uariolæ fierent ex toto ſanguine ebulliente, aut ex ſuperfluitatibus,non ex ſanguine ebulliente:quia perficitur,& rectificatur,& remanet in uenis. non ex ſuperfluitatibus:quia aut illę eſſent aquoſitas cholerica,phlegmatica,aut melancholica quæ præerant in uenis: aut quæ de nouo factæ ſunt.non primum:quia ſic de illis abſque ebullitione ſanguinis potuiſſent fieri,ſicut quotidie ex illis generãtur puſtulæ,& apoſtemata in cute abſq; præcedente ebullitione. Si ſecundum quæritur a quo illæ ſuperfluitates genitæ ſunt:& an ſint illæ numero quæ præerant ante ebullitionem, aut eiuſdem ſpeciei,numero tantum differentes a præexiſtentibus.ſimiliter de ſanguine quæritur an ſit ille idem numero, qui præerat ante ebullitionem. Quinto ſi ex reſiduo ſanguinis menſtrualis reſeruato in infante fierent uariolæ: ſequeretur quòd mulieres in quibus retinentur menſtrua deberent uariolari. conſequens manifeſte falſum ſed probatur conſequentia,quia poſita cauſa ponitur effectus: & non uidetur cur ex ſimili ſanguine menſtruo debeant infantes uariolari, & non mulieres.

Sexto quæritur,quæ eſt differentia inter infectionem menſtrualem,quæ eſt cauſa uariolarum:& eam quæ eſt cauſa lepræ cum apud Azarabium in capitulo de lepra conceptus in prima die menſtruorum efficiatur leproſus in.12.anno, uel ante: conceptus uero in ſecundo fiat leproſus in. 13. uſque ad. 24. conceptus uero in tertia die efficiatur leproſus in.35. uſq; ad 36.conceptus uero in quarta die efficiatur leproſus.a 37. uſq; ad 48. Septimo ex parte affirmatiua quæſtionis ſequitur ꝙ equi,& boues,& ſimilia animalia,quæ nutriuntur ex ſanguine menſtruo in utero deberent uariolari propter eandem cauſam ex qua homines uariolantur. Octauo ſi uariolatio fieret ex reliquiis ſanguinis menſtrualis non eſſet neceſſarium præcedere ebullitionem.conſequens contra experientiã. ſed conſequentia probatur,cum ſuperfluitates cuiuſcunq; generis, & per quancunq; regionem quotidie expellantur: & etiam ad cutim nulla præcedente ebullitione:ſicut uidemus in aſſaphati,ſcabie,lepra,& ſimilibus. In oppoſitum eſt Auice. & reliqui auctores.

Pro ſolutione dubii primo præmittendum, quòd uariolæ ſunt puſtulæ factæ in omnibus membris conſimilibus,& ſecũdum plurimum in cute ex ſuperfluitatibus maſſæ ſanguineæ ſecundum plurimum ipſius ebullitione præcedente, per quam fit eius depuratio per expulſionem huiuſmodi ſuperfluitatum extra uenas.morbillus autem eſt uariola cholerica. Secundo notandum,quòd ſunt duæ cauſæ uariolationis: ſub uariolatione etiam comprehendendo morbillationem.ſ.efficiens, & finalis.uariolatio nanq;,& ſimiliter uariolæ cum ſint accidentia non habent cauſam formalem,neq; materialẽ ex qua.Cauſa autem finalis uariolationis eſt maſſæ ſanguineæ depuratio: & conſequenter ſanitas hominis.Cauſa autem efficiens eſt duplex,una eſt ſuperfluitates,quæ ſunt in maſſa ſanguinea,aqueę aereæ,& terreæ ſtimulantes uirtutem. Cauſa autem multiplicationis Duæ uariolatiõis cauſę.

cationis harum in ſanguine eſt reſiduum ſanguinis menſtrua-
lis in uenis derelictum. Itẽ infectio membrorum fœtus a ſan-
guine menſtruo ſecum in ſecundina contento, & eorum ex eo
dem nutricatio, & augmentatio ex quibus fit, ut omne nutri-
mentum in maſſam ſanguineam ſimiliter infectum conuerta-
tur. Secunda cauſa eſt cibi ſuperflui aquoſi, ſicut lac camelli-
num, & equinum proportionati ad multiplicandum ſanguinẽ
ſimilem ſanguini menſtruali: & hi poſſunt eſſe cauſa, ut homi-
nes multoties uariolentur. Tertia cauſa efficiens eſt uirtus ab
huiuſmodi ſuperfluis grauata, utens pro inſtrumento calore
naturali membrorum: necnon proprio calore ipſius maſſæ ſan
guineæ coadiutus a caliditate, & humiditate, & influxu cœle
ſti. quæ omnia ſunt cauſa cur maſſa ſanguinea ebulliat, & re-
maneat in uenis depurata per expulſionem ſuperfluorum ex-
tra uenas, quę ſuperflua faciunt puſtulas in omnibus membris
ad quæ contingit huiuſmodi ſuperflua pelli. Ex his infertur cõ
cluſio reſponſiua ad quæſitum. uariolæ fiunt ex ſuperfluitati-
bus maſſæ ſanguineæ infectæ propter reliquias ſanguinis ab
utero contractas, aut propter infectionem membrorum fœ-
tus a ſanguine menſtruoſo, ſecum in utero contento: aut ex
quo nutrita, & aucta ſunt: aut tertio propter malum ſanguinẽ
fœculentum ex malis cibis generatum. Hæc concluſio licet
ex prædictis ſit manifeſta: tamen probatur euidentius quo ad
primas duas partes: uariolæ ſunt communes omnibus homini
bus, & fiunt ſecundum plurimum uſque ad ſeptimum annum.
ergo oportet eas prouenire abſque aliqua cauſa cõmuni om-
nibus hominibus, quæ faciat eas ſibi accidere ſecundum pluri
mum hoc tempore: ſed nulla eſt cauſa communis niſi quæ ab
utero materno contracta eſt, aut ex lacte quo nutritus eſt poſt
exitum ab utero: ſed lac non poteſt eſſe cauſa huiuſmodi ſuper
fluitatum, cum ſit nutrimentum conueniens, & ſibi proprium.
ergo relinquitur primum. Amplius uariolæ aliquando fiunt in
fœtu exiſtente in utero, aliquando parum poſt exitum ab ute
ro: ſed hoc nõ poteſt eſſe ex lacte. quare, &c. & aſſumptum de
Pluries contingit uariolari. clarat experientia. Secunda pars concluſionis probatur: quia
contingit hominem multotiens uariolari. Vnde Aui. cap. iſto.
Et multoties homo uariolatur duabus uicibus: ſed cum una ui
ce ſanguis depuratur per uariolationem, corrigitur infectio
ab utero contracta. ſi ergo uariolatur poſt illud eſt propter in-
fectionem nouam ſanguis a ſanguine genito ex cibis fæculen
tis propterea hoc eſt de intentione Auic. in principio capitu-
li. Sed nunc ſupereſt ut reſpõdeamus ad rationes factas in prin
cipio ſuadentes oppoſitum. Ad primam dicitur, quòd fœtus
aliquando ex ſanguine optimo generatur, nutritur, & auge-
tur: & hic degit multum ſanus ſine aſſaphati, cum paucis uario
lis, & ſine huiuſmodi infectionibus ſi bene regatur: uariolat ta
men propter infectionem membrorum in utero cum ſangui-
ne menſtruo contentorum, quod declarat Auenzoar per ſimi-
litudinem de fermento in uaſe uitreato diu contento, quod in
ficitur taliter, ut poſt eius lauationem, & optimam abſterſio-
nem ſi ponatur in eo paſta azyma fermentatur. Ad ſecundam
rationem conceditur antecedens, & negatur conſequentia.
nam quamuis non remaneat ſanguis menſtruus in uenis infan
tis uſq; ad tempus notabile: tamen remanet infectio in mem-
bris, per quam fit ex cibis ſanguinis mali generatio, quæ infe-
ctio eſt acquiſita a ſanguine menſtruo ex quo nutritus eſt in
utero, aut ſaltem infectus dum ſimul cum eo in utero contine-
batur: quamuis non eſſet immediatus ei. Et ex his patet ſo
lutio ad confirmationem. & dicit Gentilis quòd nec ratione,
nec auctoritate limitata eſt quantitas temporis in quo aliquis
humor remanet in uenis in naturali, aut præter naturali diſpo
ſitione. Vnde licet Gal. in lib. de euchymia, aut cacochymia di
cat, quòd malum regimen factum in iuuentute apparet in ſene
ctute: hoc poteſt eſſe propter remanentiam qualitatis, abſque
remanentia humoris, qui impreſſit qualitatem illam. Et licet
Auic. in cap. de hemitritæo dicat, aut fiat ſenex poſt iuuentu-
tem, aut acuitatem complexionis, non tamen apparet quan-
to tempore deficiente iuuentute durauit cholera, quæ reperi
tur in prima ſenectute: extrema omnium harum ætatum ſunt
continua. nec habetur aliqua ratio probabilis ad limitandum
hoc tempus. Vnde hoc tempus limitatum, aut non eſt ſcibile
ſicut res ſcibiles ſunt proportiones irrationales, quinto Eucli
dis commento tertio. aut ſi eſt ſcibile nondum eſt ſcitum, ſicut
quadratura circuli eſt ſcibilis nondum ſcita. Ad tertium con

ceditur infantem aliquando uariolari in utero: alii per paruũ
tempus poſt exitum ab utero ſecundum plurimum tamen ua-
riolatur poſt primum, aut ſecundum annum, uſque ad ſeptimũ
licet quandoq; tardetur uariolatio uſq; ad decimumquartum,
uel quinquageſimum, & ſexageſimum. nec eſt neceſſarium ſan
guinem meſtrualem derelinqui uſque ad illud tempus: ſed ſuf-
ficit quòd in membris, & in ſanguine ſola infectio qualificati-
ua derelinquatur, quæ ſucceſſiue conſeruetur: ſicut ſucceſſiue
conſeruatur in his qui fiunt leproſi in. 12. anno poſt conceptio
nem factam in prima die menſtruorum, ut dicetur poſt. Ad
quartum dicitur quòd aliquæ uariolę poſſunt fieri ex ſanguine
depurato cum ſuperfluit in quanto, & cum nimis ebullit: nec
eſt neceſſarium totum ſanguinem etiam perfectum remanere
in uenis: ſed ſecundum plurimum fiunt ex ſuperfluitatibus.
Sed cum inſtatur, quia aut generantur ex ſuperfluitatibus quę
præerant, aut quæ de nouo per ebullitionem genitæ ſunt. Di-
cit Gentilis quòd generantur ex ſuperfluitatibus, quæ præerãt
ſolum in potentia in maſſa ſanguinea: nunc uero per ebullitio
nem ſunt factæ in actu. Contra ſuppono quòd quatuor hu-
mores ſunt in actu in maſſa ſanguinea. Suppono ſecũdo quòd
materia uariolarum ſit aliquis, uel poſsibile ex humoribus:
tunc arguitur ſic: aut materia prima humoris facientis uario-
las qui ſit phlegma præfuit aut non. Non eſt dicendum quòd
non præfuit: quia eſſet de nouo generata, quod eſt impoſsibi-
le. ſi autem præfuit aut ſub forma aliqua, aut ſine forma. non ſe
cundum: quia impoſsibile eſt materiam eſſe informem. Si præ-
fuit ſub aliqua forma, & non niſi humoris. ergo aliquis humor
præexiſtens corruptus eſt: aliter aliquid eſſet genitum ſine al-
terius corruptione. aut ergo ille humor eſt eiuſdem ſpeciei cũ
iſto, aut non: non primum: quia ſic unum indiuiduum corrum-
peretur immediate in indiuiduum eiuſdem ſpeciei. Si differt
ſpecie. ergo hoc phlegma genitum eſt immediate ex ſangui-
ne, cholera, aut melancholia per ſolam ebullitionem, quod eſt
impoſsibile. Credo quòd tutius ſit dicere, quòd illæ ſuperflui
tates præerant in maſſa ſanguinea ſub formis ſuis: non tamen
propter ad minima permixtionem poterant expelli niſi per
fortem ebullitionem ſeparantem eam ab humoribus laudabi-
libus. & licet ſuperflua aliquando expellãtur ad cutim, & alia
membra ſine ebullitione: non tamen omnia. ſ. quãdo ſunt cum
humoribus bonis ad minima permixta. Et conſequenter dici-
tur, quòd omnes humores ſiue laudabiles in uenis retenti, ſiue
illaudabiles expulſi, ſunt ſecundum plurimum idem numero,
qui primo erant: ſicut etiam in muſto uinũ laudabile poſt ebul
litionem eſt idem numero, quod prius erat: & ſimiliter ſuæ ſu-
perfluitates ſunt illæ eædem. cuius ſignum: quia ſuperfluitates
poſſunt a uino per ſolam collationem ſine ebullitione ſepara-
ri. Ad quintam rationem reſpondetur mulieres non uario-
lare propter ſanguinem menſtruum retentum, & in uenis cũ
reſiduo ſanguinis ſui permixtum: quia uirtus mulieris non ſu-
ſtinet ipſum tanto tempore ut poſſet digeri & ebullitione per
fici poſt ſeparationem ſuperfluorũ: ſed ille propter defectum
uirtutum naturalium in muliere, aut putreſit, aut expellitur.
Contra. ſimiliter deberet fieri in infante, cui magis præterna-
turalis eſt, quàm mulieri a qua factus eſt. Reſpondetur quòd
eſt magis diſproportionatus mulieri cum ex ipſo non ſit alita:
ſed ex ſanguine meliori in hepate eius generato. Econtra ve-
ro infans ex ipſo alitus eſt, & ſibi paulatim aſſuefactus: melius
ergo ſuſtinet ipſum quouſq; digeratur, & perficiatur: & uirtu-
tes etiam naturales infantis ſunt fortiores, & virtus ſenſitiua
magis hebes non ita irritata a preſentia illius ſanguinis. Ali-
ter ſm Gentilem dicitur quòd ſanguis in uenis fœtus reſerua
tus non eſt ille, qui ebullit ebullitione perfectiua: ſed ille qui
eſt genitus in hepate infantis qualitatiue infectus per longam
moram in utero cum illo ſanguine mẽſtruo: & etiam ille qui
eſt ex malis cibis fęculentis genitus. Ad ſextam dicitur quòd
infectio cõtracta ex conceptione fętus tempore menſtruatio-
nis eſt deterior, quàm contracta ex mora fętus in utero cum
ſanguine menſtruo & forte ex aliquali nutrimento eius: cum
deterius ſit ſanguinem menſtrualem, ſubijci pro materia gene
rationis eius, quàm eſſe materiam nutrimenti: & ſimiliter eſt
ualde deterior quàm infectio contracta in vtero cum ſangui-
ne menſtruo: & quia ſanguis prima die menſtruorum eſt dete
rior, & acutior magis accelerat ad lepram: & ſimiliter ſanguis
ſecundæ diei comparatione ad tertiam: & ſanguis tertiæ in cõ-
paratione

paratione ad quartam. cum ergo fœtus concipitur extra tempus menſtruationis concipitur ex ſanguine laudabili: & quia ſanguis eſt magis laudabilis poſt integram purgationem menſtruorum, quàm alio tempore: magis debemus elaborare ad impregnationem tempore illo ſcilicet perfecte mundificationis, & eo tempore coitum celebrare. Ad ſeptimam dicitur animalia illa non uariolari: quia ſuperflua illa cedunt in materiam pilorum: non ſic in homine: & propter hãc cauſam illorum fœmellæ non menſtruantur. Ad octauam dicitur eſſe neceſſarium ſecundum plurimum præcedere ebullitionẽ: quia ſuperflua quæ ad minima cum bonis humoribus ſunt permixta non poſſunt aliter ſeparari: & nõ eſt ita in aſſaphati, ſcabie, & ſimilibus: aut quia materiæ illarũ non ſunt ad minima cum bonis humoribus permixtæ: aut quia non ſit ſeparatio perfectiua, ſicut in lepra. Nota tñ quandoq; fieri uariolas abſque ebullitione præcedente, aut ſaltem abſq; ꝙ præcedat notabilis ebullitio, & communiter illæ uariolę ſunt paucæ ſalubres a pauca materia pendentes, & infantibus bene diſpoſitis: & aliquando accidit hoc: quia non fit completa ſeparatio ſuperfluorum. unde forte alias uariolabitur.

Et variolæ quidem, & morbillus ſunt de ſumma ægritudinũ aduenientiũ, et multiplicãtur in ſucceſſione auſtrinorũ, quando multiplicatur eorum perflatio. Et corpus quidem variolis præparatum eſt illud, quod eſt calidum et humidum, et conturbatæ humiditatis proprie quod parum extrahit de ſanguine per phlebotomiam. Et de cibis ſunt cibi qui faciunt cadere in variolas velociter: et proprie quando non ſunt conſueti, et adminiſtrantur ſuper eos medicinæ, et cibi calefacientes ſicut lac, et proprie camelarum, et equarum, cum multum repletur ex eis ille qui non eſt aſſuetus eis: deinde bibat vinum plurimum, aut medicinas calidas: et variolæ quidem ſunt quaſi modus quidam criſis: et plurimum quidem accidũt variolæ infantibus, deinde iuuenibus, et minoratur earum cuẽtus in ſenibus, et niſi propter cauſas fortes: et in regionibus vehementis caliditatis, et humiditatis: et earum euentus in corporibus humidis eſt plus, quã ſit ipſarum cuẽtus in corporibus ſiccis, et earum euentus in vere, plus eſt quàm ipſarum euentus in hyeme: et poſt ver in fine autumni: et proprie quando præcedit æſtas calida et ſicca, et fuerit illic autumnus calidus et ſiccus.

Cum Auic. docuerit modum euentus uariolarum: iam pro integra notitia earum ponit multos canones. Habet hæc pars quinq; partes. In prima ponit cauſas earum tam factiuas, quã diſpoſitiuas. In ſecunda loca earum. In tertia tẽpora. In quarta ſpecies & earum diuerſitates. In quinta iudicia earum. ſecũda ibi { Et uariolæ. } tertia ibi { Et quandoq; apparent. } quarta ibi { Et plurimũ. } quinta ibi { Et uidetur quidem. } Prima poſſet diuidi in tot partes, quot ſunt canones circa cauſas earum. partes patebunt legendo textum. Primus canon. uariolæ & & morbillus ſunt de numero ægritudinum aduenientium ſcilicet a cauſis primitiuis, & multiplicantur tempore auſtrino .i. calido & humido, & cum flant uenti auſtrini. Aliter ſunt de ſumma ægritudinum aduenientium .i. contagioſarum.

Secundus canon. corpus paratum uariolis eſt quod eſt calidum & humidum humiditatis conturbatæ .i. infectæ & ebullitioni aptæ: & proprie in quo fit pauca ſanguinis exiccatio.

Tertius canon. cibi apti multiplicare uariolas ſunt cibi humidi humididate ſuperflua, & ꝓprie quãdo ſunt calidi aut ſecum admiſcentur calida, aut ſequuntur calida. humiditas enim diſpoſitiue concurrit, caliditas uero effectiuæ, & propriæ quãdo dantur inconſuetis ſicut lac, & proprie equinum, uel camelinum, cum multum repletur eis ille qui non eſt aſſuetus, deinde bibat uinum plurimum, & medicinas calidas.

Quartus canon, & uariolæ ſunt quaſi quidam modus criſis permutationis, cum febris antecedẽs uariolas terminetur per expulſionem ſuperfluorum ad cutim: & ita inter criſes numeratur ſecunda ten huius. ſecundo capitulo.

Quintus canon. & plurimũ accidunt uariolæ infantibus, deinde iuuenibus, raro accidunt ſenibus: & non accidũt eis niſi propter fortes cauſas ſcilicet propter complexionem calidã, & humidam & reliquias ſanguinis menſtrui: aut propter malitiam aeris in regionibus calidis, & humidis. Dicit ſecundo ꝙ plus eueniunt in corporibus humidis, quã in corporibus ſiccis. Dicit tertio ꝙ plus eueniũt in uere quã in hyeme, & poſt uer in fine autũni: & ꝓprie cũ pręcedit ęſtas calida & ſicca: ẽt ſi autũnus fuiſſet calidus & ſiccus: quia in fine autũni dato ꝙ eſſet calidus & ſiccus fiet infrigidatio, & pororum clauſio, unde nõ tranſpirantibus uaporibus fit humorum ebullitio. Dicit autẽ & proprie quando præcedit æſtas calida et ſicca: quia ſi præceſſiſſet æſtas calida & humida fuiſſent factæ uariolę in illa, & nõ tardaſſent uſq; ad autumnum: horum autem omnium cauſa eſt, quia caliditas & humiditas magis cauſant uariolas, quàm qualitates contrariæ. Opinatur tamen Gentilis ꝙ huiuſmodi conſtitutiones ſcilicet æſtas calida & ſicca, autumnus calidus & ſiccus ſint conformiores generationi morbillorum, quàm uariolarum: & cauſa eſt nota. Raſ. uero 18. continentis uult ꝙ iſtæ uariolæ fiant in fine hyemis. Dicit enim cum uides autumnum uehementis caliditatis & ſiccitatis, hyeme, ſiue uere humido expecta uariolas in fine hyemis.

Et variolæ non accidunt in cute ſolum, et in eo quod ſequitur illud quod apparet: immo accidunt in omnibus membris ſimilium partium apparentibus, et occultis, ita quòd velaminibus; et neruis.

Hic ponit loca uariolarum dicens, ꝙ non accidunt in cute ſolum, & in eo quod ſequitur cutim immediate, immo accidũt in omnibus membris conſimilibus apparentibus, & occultis, ita ꝙ in pãniculis, & neruis. Pro quo nota de intentione Iſaac ꝙ licet natura dum eſt potens elonget materiam a membris nobilibus uerſus cutim. dum uero non eſt ita potens, aut materia non ita obediens, non ſolum cutis, ſed etiam multa membra intrinſeca uariolantur: & quanto materia magis in interioribus remanet, tanto ſunt perículoſiores. Vnde non eſt longinquum quòd aliquis poſſit mori propter uariolas inchoantes in corde.

Et quando apparent variolæ, faciunt incurrere pruritum deinde apparent res ſicut capita acuum ſimilia milio: deinde egrediuntur, et implentur ſanie, deinde euacuantur, et ſiunt cruſtæ diuerſorum colorum, deinde cadunt. Et fortaſſe permutantur variolæ ad phlegmonem, et eſſere, et ad dubellati quæ aggregat ſaniem.

Hic ponit tempora uariolarum innuens, quòd principium eſt quando apparent facientes pruritum; & quando ſunt ſicut capita acuum ſimilia granis milii: tunc eſt principium; deinde egrediuntur, ſcilicet manifeſte: tunc eſt augmentum. Et quando implentur ſanie, tunc eſt ſtatus: & quando fiũt cruſtæ diuerſorum colorum per earum exiccationem, deinde cadunt tunc eſt declinatio. Apparent autem in fine diuerſi coloris propter diuerſitatem temporum in exiccatione. nam magis ſiccæ ſunt alterius coloris, quàm minus ſiccæ propter diuerſitatem materierum: quarum colores diuerſi magis apparent poſt eruptionem, quàm quando materiæ ſub cute latebant: & fortaſſe permutãtur uariolæ ad phlegmonem, qui eſt apoſtema ſanguineũ nam una uariola eſt unus paruus phlegmon, ſed cũ multa materia ſanguinea expellitur ad unum locum fiet magnus phlegmon: aliquando permutatur ad eſſere, quæ eſt puſtula parua lata pendens a materia ſubtili uaporoſa. nam ebulliente ſanguine poſsibile eſt groſſum expelli per fluxum uentris, & ſubtile uaporoſum ad cutim, & fiet eſſere: & quaodoq; permutatur ad dubellati ſcilicet calidum, quod eſt exitura aggregans ſaniem. poſſet enim fieri adubelet phlegmaticum uariolis pendentibus a materia phlegmatica.

Et plurimum quidem cum apparent habent colorẽ phlegmonis: veruntamẽ quandoque egrediuntur ſecundum colores diuerſos cineritia, & violacea, & nigra. variolæ enim ſunt ſpecies, & colores. nam de eis ſunt albæ, & de eis ſunt citrinæ & de eis ſunt rubeæ: & de eis ſunt virides: & de eis ſunt violaceæ et de eis ſunt ad nigredinem decliues.

In parte iſta ponit ſpecies, & diuerſitates dicens quòd cum apparent habẽt colorem phlegmonis .ſ. rubeum. Ex quo ſequitur

quitur quòd ſm plurimum ſunt ſanguineæ, uerumtamen aliquando egrediuntur ſecundum colores .ſ. diuerſos .ſ. cineritię, & ſunt phlegmaticæ, & uiolaceæ, aut nigræ, aut uirides quæ ſunt melancholicæ quando ſanguis per aduſtionem, aut putredinem tranſmutatur in malos humores melancholicos: morbilli tamen ſunt, ſicut dicetur, cholerici. Ex quibus infertur quòd morbilli, & uariolæ pendent a quocunque humore: ſed ſecundum plurimum a ſanguine: & frequenter humores ſunt permixti. Nam tertia quarti. capitulo primo. Raro apoſtemata ſunt ſingularia, & plurima eorum ſunt cõpoſita. Ideo ſubdit quòd uariolis inſunt ſpecies, & colores: nam aliquæ ex eis ſunt albæ phlegmaticæ: aliquæ ſunt citrinæ a cholera: aliquæ ſunt rubeæ a ſanguine: aliquæ ſunt uirides .ſ. obſcuræ: aliquæ uiolaceæ, aliquæ ad nigredinem declines: & hæ tres ultimę pendent a melancholia, aut ſanguine tendente in melancholiam, acquirente colorem magis ad nigredinem tendentẽ, ſecundum maiorem acceſſum ad melancholiam, aut per aduſtionem, aut putredinem.

Et uirides quidem, & uiolaceæ ſunt malæ: & quanto plus addatur declinatio ad nigredinem tanto eſt deterius: & quanto plus ſunt decliuiores ad illud, tanto plus ſunt decliuiores ad malitiam.

In parte iſta ponit canones iudiciales. Et habet quatuor partes. In prima ponit canones iudiciales ex colore. In ſecunda ex modo exitus. In tertia ex ordine. In quarta ex ſignis & accidentibus. ſecunda ibi § Et de ſpeciebus malarum. § tertia ibi § Et ut ſit febris. § quarta ibi § Et illud quidem. § In prima parte ponit quatuor canones. Primus uirides & uiolaceæ ſunt malæ, & quanto color fuerit magis decliuis ad nigredinẽ ſunt deteriores. ſignificatur enim maior aduſtio, cui frequẽter coniungitur uenenoſitas: nigræ itaq; ſunt peſſimæ.

Et albæ quidem ſunt meliores, & proprie quãdo ſunt pauci numeri magnæ quantitatis, facilis exitus, paucæ anguſtiæ, debilis febris: & uides febrem minui cum earum apparitione, & ipſarum groſſitie: & eſt principium exitus earum in tertio, & quod ei approximat.

Secundus canon, albæ ſunt meliores: ſignificatur enim maturatio. Quod uel pendet a ſanguine phlegmatico, uel phlegmate benigno. Et proprie quando ſunt pauci numeri, magnæ quantitatis, facilis exitus, paucæ anguſtiæ, debilis febris. Et uides febres minui cum apparitione earum: & multo magis cũ egreſsione earum. Et eſt principium exitus, uel egreſsionis earum in tertio, & quod ei appropinquat .ſ. in ſecundo, uel quarto. ſignificatur enim benignitas materiæ, paucitas eius, & proportio uirtutis ad materiam: quanto enim magis tardatur exitus, eſt deterius. & hæc computatio debet fieri ab initio febris & hic obſerua dies criticos, inter quos melior eſt dies quarta poſtea ſeptima, ſexta autem mala. Sed contra, quia illæ quæ ſunt paucæ quantitatis, & pauci numeri ſunt meliores, ſignificatur enim quòd materia eſt paucior. Reſpondetur quòd ſi illa paruitas earum ſequitur paucitatem materiei, quòd illud eſt melius: ſed ubi illud nobis non conſtet per multa bona ſigna ab ipſo initio, debemus iudicare maiores ſaluiores cum ſunt pauci numeri, ſignificatur enim proportio maior uirtutis ad materiam per magnas, quàm per paruas.

Et poſt iſtas ſunt albæ magnæ pluris numeri, propinquæ abſque continuatione. nam illæ quæ continuantur adinuicem ita ut continuantur in fruſto magno carnis habentes latera, aut rotundam formam ſunt malæ: & ſimiliter iterum duplices magnæ in uentre unius, quarum eſt uariola alia.

Tertius canon. & poſt iſtas ſunt albæ magnæ pluris numeri propinquæ abſque continuatione. nam illæ quæ continuantur adinuicem in fruſto magno carnis habentes latera, aut rotunda, ſunt malæ: & ſimiliter malæ duplices in quarũ uentre unius altera uariola continetur ſunt malæ: ſignificatur enim multitudo materiæ, & uirtutem non habere æqualem proportionem ad expellendum materiam, ſm plurimum prouenit ex diuerſitate materiæ. ideo non expellit materiam æqualiter ſecundum omnem partem: immo ad unam plus, ad aliam minus.

Albæ uero paruæ, duræ, propinquæ, difficilis exitus: licet faciant exiſtimari in principio rei ſalutem: tamen timetur in eis quòd difficilis fiat earum maturatio, & fiat cum eis mala diſpoſitio ægri, & perueniat per eas ad perditionem: quoniã cauſa in eis eſt groſsitudo materiei.

Hic eſt quartus canon, & ultimus ſumptus a colore in quo dicit quòd albæ, paruæ, propinquæ, difficilis exitus, licet faciãt exiſtimare ſalutem in principio cum apparent, tamen timetur in eis .ſ. in proceſſu: quia difficulter maturantur: & fiat in eis mala diſpoſitio ęgri, & quòd proueniat ad mortem: quoniam cauſa in eis eſt groſsities materiæ, quæ difficulter expellitur, & difficulter maturatur. Pro quo nota quòd color albus facit medicum in principio ſperare, & forte promittere ſalutem non conſiderans reliqua ſigna. Nam ſi conſideraret propinquitatem ſignificantem, & multitudinem materiæ, & duritiem cũ albedine, quæ ſignificant groſsitiem materiæ phlegmaticæ, & difficultatem exitus, quia tarde apparuerunt poſt eius ebullitionem, & tarde procedunt: quod ſignificat paruam proportionem uirtutis ad materiam. potius deſperaſſet quam ſperaſſet: propterea non ſit facilis ad prognoſticandum.

Et de ſpeciebus malarum timoroſarum quæ plerunque interficiunt, ſunt illæ, quarum diuerſificatur egreſsio: nam quandoque apparent, & quandoque occultantur, & proprie quando apparent uiolaceæ: & ſimiliter tenaces, quarum operatio non ceſſat a debilitate uirtutis, & uiridificatione membri, & nigrificatione eius, perdunt. Et ſi uiriditas, & nigredo quibus ſuccedit reſudatio non faciunt cadere uirtutem, immo additur cum eis uirtus: non ſunt mortiferæ: ſed fortaſſe cadere faciunt in ulcera, & quæ currunt curſu eorum.

In præſenti parte ponit canones iudiciales ſumptos ex modo exitus. d. quòd de ſpeciebus malarũ timoroſarum, quæ plerunq; putreſcunt, ſunt illæ quarum diuerſificatur egreſsio. nam quandoq; apparent, quandoq; occultantur, & ex hoc ſignificatur malignitas materiæ, quam uirtus non poteſt regulare: ergo ſi apparent uiolaceæ ſignificatur materiæ uenenoſitas. Similiter tenaces ſic dictæ, quia multum tenent membrum ſm latum, & profundum: aut quia tenent ipſum intus, & non exeũt, uel quia multa ſe tenent ſimul: uel quia materia eſt tenax, uiſcoſa, non obediens uirtuti expellentium, non ceſſant debilitare membrum uiridificare, & nigrificare perdunt. ſi tamen uiriditas & nigredo quibus ſuccedit reſudatio .ſ. uirulentiæ non faciunt cadere uirtutem, immo addatur cum eis uirtus, non ſunt mortiferæ, ſunt enim criticæ: quia tamen materia eſt maligna & uenenoſa faciunt ulcera mala, & melancholica corroſiua, difficilis curationis: & quæ currunt curſu eorum: & forte fit alicuius membri corruptio: & eſt ſermo ſimilis ei qui ſcribitur ſecundo prognoſticorum. ibi. Si leuior.

Et ut ſit febris, deinde uariolæ, ſaluius eſt quàm ut ſint uariolæ præcedentes: deinde conſequatur eas, & accidat ſuper eas febris.

Hic ponit canonẽ iudicialem ex ordine. d. quòd eſt ſaluius ꝗ febres præcedant uariolas, quàm ꝗ uariolæ præcedant feb.

Contra quia oppoſitum huius dicitur ſecunda fen quarti. capitulo de ſignis ſumptis ex parte puſtularum. ubi ſic ſcribitur, cum acuta feb. prouenit ad apoſtemata titillicorum. i. ſubaſcellarum, & locorum emunctoriorum, & extremitatum eſt deteſius quàm ut ſint primo illa apoſtemata: deinde ſequatur ea fe. cauſa putredinis: quamuis etiam illud ſit malum. Dicendum quòd Auic. ſecunda primi. loquitur de ſuperuentu apoſtematum ad febrem febre remanente. ſed hic loquitur de feb. recedente, taliter quòd uariolæ ſint laudabilis criſis illius fe. quod quidem melius eſt, quàm quòd incipiant uariolæ: & fe. ſequatur quæ perſeueret cum illis. illa enim feb. eſt propter aliquas uariolas intrinſecas: quarum materia non putruit a principio: ſed poſtea putrens facit feb. Secunda reſponſio ꝗ feb. faciens apoſtemata titillicorum ſit ephemera: quod poteſt eſſe, quia ſequitur dolorem apoſtematis. aut ſequitur caliditatem putridi humoris inflammantem ſpiritus: qui recipientes calefactum

eſſe

eſſe ponunt caliditatem fientem in corde quãuis putridi uapores ad cor non perueniant.ſed fe.ſequens uariolas fit putrida, uariolę enim non fiunt ſolum in cute:ſed in profundo: poterũt ergo aliquæ materiæ frigidæ tardæ ad putrẽdum, difformes tamen ſm partes ſubtiliores eapelli,& facere uariolas caterius, parte groſsiori uariolante interius quę materię poſtea putrẽt, & faciunt putridam febrem:cum ante uariolationem non putruerunt : & expulſæ fuerunt ſine ebullitione præcedente.hoc enim eſt deterius, quia neſcimus ad quid iſtæ terminabuntur, quàm quòd habuerit febrem,quæ iam receſsit per ſuperuentũ uariolarum:ſed ꝙ aliquis habeat febrem putridam,& poſt illã ſequantur apoſtemata titillicorum,& extremitatum, quamuis putrida receſſerit, peius eſt quã ꝙ habeat apoſtemata, ad quæ ſequitur feb.ephe.illa enim debilitas eſt per putredinem recedentem, nec talis criſis permutationis eſt omnino ſalua : cum apoſtemata facta per uiam pmutationis ſint mala : & ſimiliter ulcera ſequentia ea quando natura expellit ab ea reſiduum materiæ.quarta quarti.tractatu de ulceribus . Et hic nota pro cõfirmatione primæ ſolutionis:& intellectu textus Aui.ſecunda quarti. ꝙ in peſtilentiis uidebis magis ſaluari illos in quibus incipiunt apoſtemata:& poſtea ſequiť feb . quã illos in quibus incipit fe.& poſtea apoſtemata ſequunť eadẽ die:uel ſecũda. ſignificat .n. maior obediẽtia materiæ & maior proportio uirtutis ad eam cum prius materia expellatur extra , quàm faciat febrem & econtra minor obedientia , & minor proportio.

Et illud quidem quod plurimum conſiderare oportet in eſſe patientis variolas,eſt eius anhelitus,& ipſius vox, nam ipſa duo cum remanent bona,eſt res ſalua . Et cum videris anhelitum patientis variolas conſequentem , & ſimiliter patientis morbillum,tunc exiſtima caſum virtutis:aut apoſtema diaphragmatis deinde cum vides ſitim vehementem fieri,& anguſtia aſſiduat,& ea qua apparent infrigidantur, et variolæ, et morbillus virides ſiunt:tunc iam percipitur æger mori: et feſtinat illud ſi variolæ fuerint de genere earum:quare egreſſio,et apparitio tardantur .

Hic ponit canones iudiciales ex accidẽtibus:& habet octo partes,ſicut octo ſunt partes.ſecunda ibi{Et plurimum corũ.} tertia ibi{Cum uideris uiolaceos. }Quarta ibi{Et quando feſtinat.}quinta ibi{Et fluxus uentris.}ſexta ibi{ Et alhumera. } ſeptima ibi.{Et multoties quidem.}octaua ibi{Et colores plũbini. } In prima parte dicit ꝙ illud quod maxime conſiderarẽ oportet in eſſe patientis uariolas , eſt eius anhelitus , & ipſius uox.nam cum iſta duo remanent bona , res eſt ſalua. ſignificatur enim materiam expulſam eſſe a membris nobilibus , & maxime ſpiritualibus quibus ſaluis raro accidit mors propter uariolas . Eſſet tamen poſsibile ipſum mori ex fluxu uentris ſequente uariolas.ſecundo dicit ꝙ cum uideris anhelitum patiẽtis uariolas:aut morbillos conſequentem ideſt ualde frequentem exiſtima caſum uirtutis: aut apoſtema diaphragmatis. hęc enim duo ſunt maxime apta frequentare anhelitum , tertio dicit ꝙ cum uideris ſitim uehementem quæ ſequitur fortem inflammationem,& recluſionem materierum interius , & anguſtia aſsiduat:quæ ſignificat magnum nocumentum in ſpiritualibus,ut non poſsit in uno ſitu quieſcere:& infrigidantur extrema propter caloris diminutionem,& reuocationem eius interius:& uariolæ & morbilli uirides ſiunt: quod ſignificat materiam malignam:tunc manifeſte æger tendit ad mortem . & feſtinat illud ſcilicet mors : ſi uariolæ fuerint de genere earum: quarum egreſsio,& apparitio tardantur. ſignificatur enim parua proportio uirtutis ad materiam.

Et plurimi eorum qui moriuntur per variolas moriuntur præfocati ex ſynanche:et quãdoque moriuntur per caſum virtutis cum raſura inteſtinorum,et fluxu ventris.

Hic eſt ſecundus canon.Quòd multi qui moriuntur per uariolas moriuntur præfocati ex ſynanche:& quandoque ex caſu uirtutis cum raſura ideſt dyſenteria . fit autem dyſenteria aut quia inteſtina uariolantur,aut quia materia fluens per inteſtina ipſa excoriat.

Et cum videris violaceas de variolis et morbillis profundari:tunc ſcias quòd ſuperueniet ægro ſyncopis .

Tertius canon.Cum uiderit uiolaceas de uariolis , & morbillis profundari:tunc ſcias quòd ægro ſuperuenit ſyncopis . ſignificatur enim conuerſio uenenoſæ materiæ uerſus cor .

Et quando feſtinat ad mingendum ſanguinem , et ſuccedit ei vrina nigra,tunc eſt mortiferum : præcipue quando eſt illic caſus virtutis,

Quartus canon.Quando feſtinat ad mingendum ſanguinẽ, & ſuccedit urina nigra poſt mictum ſanguinis : tunc eſt mortiferum : & præcipue cum illic eſt caſus uirtutis . mictus enim ſanguinis in ſe.acuta eſt mortalis, ſignificans repletionem ſanguineam , & acuitatem ebullitionis . ſignificatur enim ex hoc præfocatio,ut ſcribitur ſecundo huius de urina rubea: cum ergo peruenit ad præfocationem,mingit urinam nigram per uiã extinctionis caloris:& hoc ſignificat caſus uirtutis.ſi enim eſſet urina critica uirtus eſſet fortis.

Et fluxus ventris viridis,ſanguineus , aut lotiuus,non cum caſu virtutis.

Hic eſt quintus canon.Quòd fluxus uentris uiridis, ſanguineus , aut lotiuus abſq; caſu uirtutis non eſt mortalis.nam per ebullitionem contingit materias fieri uirides in membris nutritiuis:& ex eis aliquid expelli per uentrem: ſimiliter aliquid ſanguinis expelli propter eius ſuperabundantiam,& ebullitionem . Item propter calorem colliquatiuum, aliquid humidum aquoſum liquefieri , & ſanguini permixtum fluere . & primus erit fluxus uiridis . ſecundus ſanguineus.tertius lotiuus : ſicut lotura carnis recentis . Si ergo non uides caſus uirtutis non iudices mortẽ:ſed de hac materia in de fluxibus abunde dicit.

Et alhumera eſt aliquid de variolis, et morbillis .

Hic eſt ſextus canon . Quòd alhumera eſt aliquid de uariolis,& morbillis.eſt enim eius diſpoſitio in qua procedit ebullitio quædam poſtquàm fiunt puſtulæ quædam in cute ſed maiores quàm ſint uariolæ , & paucæ numero in comparatione ad uariolas : unde exiſtimandum eſt aliquam partialem ebullitionem fieri in quibuſdam humoribus ſuperfluis .

Et multoties quidem variolatur homo duabus vicibus, quando aggregatur materia ad expellendum bis.

Septimus canon.Et multoties uariolatur homo duabus uicibus,quando aggregatur materia,quæ bis expellitur . Auer. quarto colliget dicit ꝙ ſolum accidunt uariolæ ſemel.Auic.dicit ꝙ quandoq; accidunt bis.Raſ.decimoſexto continentis. dicit ꝙ quandoque accidunt bis,aut ter. Sed pro tollenda hac apparenti contradictione,dicendum ꝙ de menſtruali infectione ſemel accidit,cum ſit ebullitio complete ſeparatiua , & ſi acciderit bis eſſet ualde extraneum.& eſſet cum per ebullitionem unam,nõ eſſet complete facta rectificatio:ſed uariolæ ex maliciа ciborum,& aeris,bene poſſunt bis,tẽr,& amplius euenirẽ . & hoc Auic. innuit cum dicit quando aggergatur materia ad expellendum bis .

Et coloris plumbini ſunt variolæ:quarum bothor in facie, et pectore,et ventre ſunt plus quàm in cruribus,et pedibus,et ſunt mala:et ſignificant materiam groſſam , quæ non expellitur ad extremitates.

Octauus canon.Quandó uariolæ coloris plũbini ſiunt plus in facie,uentre,& pectore quã in pedibus,& cruribus: & ſunt malæ ſignificantes materiam groſſam , quæ non expellitur ad extremitates: ſiunt enim ex materia phlegmatica admixta materiæ melancholicæ quæ propter groſsitiem non poteſt expelli ad extrema : ſed pellitur ad propinqua , in quibus pori ſunt magis aperti:& maior uiget caliditas.

Signa apparitionis variolarum. Cap. VII.

Quandoque antecedunt apparitionem variolarum dolor dorſi,et pruritus naſi , et timor in ſomno:et punctio vehemens in membris corporis,et grauitas communis,et rubedo in colore faciei, et oculi,et lachrymæ : et inflammatio,et multitudo alicum , et ſaltus, cum conſtrictione anhelitus,et raucedo vocis,et groſsitudo ſputi , et grauitas capitis,et dolor capitis,et caſacam,et exiccatio oris,et anguſtia et dolor in gutture,et pectore , et tremor pedis apud reſupinationẽ , et declinationẽ ad ipſam:et cũ hoc toto febris cõcluſa.

Hęc

Hæc pars poteſt diuidi in tot partes, quot ſunt ſigna. & hæc ſigna anteceduut apparitionem uariolarum: non quòd ſemper adſint hæc omnia ſigna: ſed quædam antecedont aliquas, quædam alias. Dolor dorſi ſequitur carenſionem ueoæ chilis, & arteriæ ahortit quæ incedunt ſecundum longitudinẽ dorſi, quæ extenſio fit a mulritudioe ſanguinis, & eius ebullitione: & ſequitur etiam ſuperfluam caliditatem pruritus: quia materia tẽtst apertionem orificiorũ uenarum, quæ ſunt in naribus, ut ſaoguinẽ capellat, timor ĩ ſomno ex uaporibus motis ad caput, & ibi retẽtis, qui in uigiliis reſoluebant. Et repletio ſuperfluo aggrauans eſt cauſa ſomniorum: & multotics ſomniant ſe comprimi: punctio uehemens io membris corporis: quia materia iã peuetrst, & facit nariolas. Grauitas communis toti corpori propter multitudinem ſanguinis i o toto, rubedo facici, & oculi propter ſanguinem ebullicotem io partibus illis: & propter uapores calidos: lachrymæ ea liquefactione humiditatũ. inflammatio, quia propter ebullitionem iu toto ſentit ſe totum inflammari. multitudo alicũ ex multis uaporibus qui petunt brachia quos natura tentat excutere. ſaltus. i. iectigatio ex eiſdem uaporibus, conſtrictio anhelitus propter maguam repletionem, & multitudinem uaporum io partibus ſpiritualibus. raucedo uocis ca nocumento gutturis, & cannæ pulmonis a multitudine uaporum, & præſentia materiæ uolcotis illas partes uiolare. groſsitudo ſputi, quis cliquantur materiæ a capite ad guttur: & ab eadem ingroſſantur, & exiccantur: & fortaſſe hæc eſt cauſa raucedinis. Grauitas capitis, & dolor eius. Eſt enim dolor grauatiuus capitis, una ex quindecim ſpeciebus doloris. & hoc ſequitur multitudinem ſanguinis: per dolorem uero intelligit aliam doloris ſpeciem: ſicut extenſiuũ ab eademq́; cauſa, aut pulſatiuum a ſuperflua caliditate. Caſacã .i. tremor cordis ea ſauguine ebulliente circa ipſum. exiccatio oris, cuius cauſa nota eſt. & anguſtia ca nocumeuto ſpiritualium. & eſt quis ſentit ſe præfocari: nec poteſt in uno loco quieſcere. dolor in gutture, & pectore: quia incipiunt materię illis partibus eaire ut uariolentur: & ſuut ibi partes ſenſitiuę. Tremor pedis apud reſupiuationem, & declinationem ad ipſum: intellige de tremore proprie ſumpto, apud reſupioationem. i. cum mouetur, ut reſupinet ſe, & decliuationem ad ipſum. ſ. reſupinari, uel ad ipſum. ſ. pedem, ut ſe reſupinet. nam propter malum ſitum pedum iu uoluendo ſe, & materiæ agitationem, apparet magis eorum tremor, quàm in ipſo quieſcẽte, hoc tameo eſt commune ad quemcunq; ſitum ſe uertat. Sed de motu ad reſupinatiooem exemplificat. eſt enim maior labor in mouendo, quàm in quieſcendo. Item materiæ & ſpiritus magis in motu agitantur, quam in quiete, & hæc quotidie ſenſibus ſubiacẽt. Et cum hoc toto. i. in omnibus his ſignis ſe, concluſa. eſt enim ſynocha ſecundum plurimum, licet aliquando uiſum ſit ad interpolatas ſequi oariolas: ſed paucas, pauca exiſtente materia: immo aliquando fiunt ſine febre.

De morbillo. Cap. VIII.

Scias quòd morbillus omnis eſt uariola cholerica: & non eſt differentiæ inter ea ambo in plurimo reliquarum diſpoſitionum: niſi quia morbillus eſt cholericus: & quòd ipſe eſt minoris quantitatis, & quaſi ipſe non pertranſit cutẽ, & non eſt ei altitudo de qua curetur proprie in principio ſui. Variola uero in principio ſuæ apparitionis eſt eminentia, & altitudo, & morbillus eſt minor uariolis: & minus accidit oculo, quàm uariolæ.

Quamquam dicta de uariolis, morbillis accommodentur, placuit tamen Auic. pro completiori doctrina agere in ſpeciali de morbillis. Et primo ponit differentias inter morbillos, & nariolas. ſecundo ponit ſigna ſalutis. prima in duas. primo ponit differentiam ex parte cauſæ quorundã, & conſequentiũ, ſcd̃o ex parte ſignorum apparitionis. ſcd̃a ibi { Et ſigna apparitionis. } Io prima parte dicit quòd omnis morbillus eſt uariola cholerica: & non eſt differentia inter nariolas, & morbillos niſi ex parte cauſæ, & accidentium quæ cauſas conſequuntur. morbillus enim fit a cholera, ſiue a ſanguine cholerico. Ex quo ſequitur quòd ipſe eſt minoris quantitatis: & quaſi non pertranſit cutim: & non eſt altitudo de qua ſit curandum: & proprie in principio. uariolis autem in principio eſt eminentia, & altitudo. & morbillus eſt minor uariolis: & minus accidit oculo, quàm uariolæ, quare materia eius in eo nou retinetur ſed exhalat, nou ita uariolarum, cum ſit groſsior.

Et ſigna apparitionis eius proxima ſunt ſignis apparitionis uariolarum: uerum lachrymæ in eo ſunt plures, & anguſtia, & inflammatio eſt uehementior, & dolor dorſi minor; quoniam cauſa eius in uariolis eſt repletio ſanguinea, & extẽdens uenam poſitam ſuper dorſum: nam generatio uariolarũ eſt propter multitudinem ſanguinis corrupti, & morbilli propter uehementiam malitiæ ſang. corrupti pauci. Et morbillus ſecundum plurimum egreditur ſubito, & uariolæ aliquid poſt aliquid.

In parte præſenti ponit ſigna morbillorum antequam appareant. d. quòd ſunt proxima ſignis apparitionis uariolarum: fiunt enim per ebullitionem præcedentem ſicut uariolæ. uerũ lachrymæ ſunt plures in morbillis propter acuitatem materię pungentis oculum, & anguſtia, & inflammatio uehementior propter intenſionem caliditatis materiei, dolor dorſi minor: quia cauſa eius in uariolis eſt repletio ſanguinea extendens uenam chilis poſitam ſecundum longitudinem dorſi. maior autem eſt hæc repletio ſanguinea, ſequuotur enim multitudinẽ ſanguiois corrupti, ſed morbilli eius acuitatem, & paucitatẽ. Et morbillus ſecundom plurimum egreditur ſubiro: quia iu ſecunda die, aut iu tertia incipit apparere: & poſtquam incepit ualde cito egreditur propter ſubtilitatem materiæ: nariolæ autem incipiunt poſt tertium ſecundum plurimum: & paulatim, & tarde egrediuntur.

De ſignis ſalutis eius. Cap. IX.

Sunt ſicut ſigna ſalutis uariolarum: nam ille qui eſt uelocis proceſsionis, & apparitionis & maturationis eſt ſalus: & durus & uiridis, & uiolaceus eſt malus: & qui eſt tardæ maturitatis, frequentis ſyncopis, & anguſtiæ eſt pernicioſus: & qui occultatur iterum ſubito, eſt malus faciens ſyncopim.

Quæ dicit, nota ſunt ex præcedentibus: ſed ſumendo ſigna ſalutis ſunt febres non ualde fortes, quæ notabiliter remittuntur, aut auferuntur in apparitioue morbillorum: uelox eorum apparitio, & proceſsio, maturatio, mollities, color rubeus. Econtra fe. intenſa ualde, quæ non ſedatur in apparitione morbillorum, tarda apparitio, durities, color uiridis, oiolaceus, aut oiger: frequens ſyncopis, & anguſtia uehemens, & occultatio poſt apparitionem, ſigna ſunt mortis.

Dubitat Gentilis utrum magis properet aduentus morbillorum, quàm uariolarum: & uidetur quòd ſic, quia pendent a materia calidiori magis ebullitioni parata, quàm materia uariolarum. Econtra uero oidetur quòd uariolæ debent magis properare: quia pendent a materia poſsibili magis ratione multitudiuis uirtutem ſtimulante. Item uariolæ ſuut magis appropriatæ ætati humidæ: econtra morbilli, ſed prior ætas eſt magis humida. Reſpondet Gentilis nondum eſſe deciſum hoc dubium: cum nullius rationes militent contra aliam: neq; etiam experientia hoc decidi poſſe. Sed tenendum eſt io aliquibus morbillos magis properare. ſ. in habentibus complexionem calidiorem, aut etiam ſicciorem: aut utentibus regimine declinante ad calidum & ſiccum: & econtra in regimine & complexione cõtrariis magis properare uariolas. Aſpectus autem cœleſtes nunc uelocitant uariolas, nunc morbillos.

De cura. Cap. X.

Oportet in uariolis ut incipiatur, & extrahatur ſanguis ſufficienter, cum conditiones fuerint, & ſimiliter ſi morbillus fuerit cum repletione ſanguinis, & ſpacium illius eſt uſque ad quartum. Sed quando procedunt uariolæ, non oportet tunc ut adminiſtretur phlebotomia, niſi inueniatur uehementia repletionis, & dominium materiæ, tunc. n. phlebotometur quantitate, qua exiccet, & conuenientius quidem, quòd in hac adminiſtratur ægritudine eſt phlebotomia:

& ſi

& ſi phlebotometur uena naſi, confert iuuamentum fluxus ſanguinis narium,& tuentur partes ſuperiores a malitia uariolarum:& eſt facilis ſuper infantes.

Primo curat uariolas.ſecundo præſeruat quædam membra a nocumento uariolarum.tertio eradicat ueſtigia.ſecunda ibi [Membra quæ oportet.] in principio ſequentis capituli.tertia ibi [In hoc quidem loquimur.] in principio tertii. Primum capitulum diuido in quatuor partes. In prima ponit curam antequam appareant. In ſecunda quando inceperunt apparere. In tertia quando complete egreſſæ ſunt,& apparet maturatio. In quarta quando incipiunt exiccari.ſecunda ibi [Cum ergo pertranſierit.] tertia ibi [Et quando egrediuntur.] quarta ibi [Et quando incipiunt uariolæ.] Prima in duas. In prima ponit curam per phlebotomiam,& ſibi ſimilia. In ſecunda ponit cibationem,& regimen medicinale conueniens tẽpore ebullitionis.ſecunda ibi [Oportet ut fiat.] prima iterum in duas. nam in prima facit quod dictum eſt. In ſecunda probat. ſecunda ibi [Et quando neceſſaria eſt phlebotomia.] In prima parte dicit. Oportet ut in uariolis incipiatur ab extractione ſanguinis ſufficienter, cum conditiones fuerint.ſ.uirtus, ætas,& ſimilia.& ſimiliter in morbillo quando aderit repletio ſanguinea. Et ſpatium extractionis ſanguinis eſt uſque ad quartum.i. quouſq; incipiunt apparere uariolæ: ſed quando procedunt, tunc non fiat phlebotomia, niſi adſit uehementia repletionis, & multitudo materiæ: nam in eo caſu licet apparuerint phlebotometur quantitate, quæ exiccet.i.minoret. nam conueniẽtius quòd adminiſtratur in hac ægritudine eſt phlebotomia. ſecundo dicit quòd ſi phlebotometur uena naſi confert,& ſimiliter fluxus ſanguinis narium:& tuentur partes ſuperiores.ſ.facies a nocumento uariolarum. Et eſt facilis ſuper infantes.ſ. tam phlebotomia naſi, quàm fluxus ſanguinis narium: facile enim tolerant utrunque: non ita facile phlebotomiam uenarum magnarum.

Et quando neceſſaria eſt phlebotomia, et non phlebotometur iterum complete, timetur ſuper ipſum corruptio extremitatis, et ſimiliter timetur quandoque ſimili illi, ſuper illum cuius aßiduatur extinctio, et uenter ſoluitur.

In parte præſenti probat neceſsitatem phlebotomiæ. d. φ quando neceſſaria eſt phlebotomia.ſ. propter multitudinem, & non fit complete.i.ſufficienter ſecundum exigentiam repletionis, timetur ſuper infirmum corruptio extremitatis.i. alicuius membri extrinſeci propter fluxum multæ materiæ ad illud unde forte fit in eo cancræna,& ſimilia.& ſimiliter timetur quandoque ſimile illi.i.corruptioni ſuper illum ægrum cuius aſsiduatur extinctio.i.ſuperflue infrigidatur materia.n. nõ potens exire propter nimiam frigiditatem ingroſſantem,& compingentem eam,& poros claudentem, retenta interius corrũpit aliquod membrum intrinſecum: & forte extrinſecum remanens prope cutim,& non exiens: & ſoluitur uenter.i.aliquando accidit fluxus uentris.ſ.propter omiſsionem phlebotomiæ, cum ſ.materia eſt plurima: aut propter nimiam infrigidationem, nam ipſa non minorata, cum phlebotomia, neque exterius expulſa propter nimiam infrigidationem conuerſa interius facit fluxum uentris, qui frequenter eſt mortalis. facienda itaq; eſt phlebotomia, aut aliquid gerens uicem eius, cum repletio eſt magna, neq; ſuperflua fiat infrigidatio. Notandum pro declaratione partis quòd cum in uariolis ſit ebullitio in ſanguine, optima eſt eius euacuatio. unde conſentiente uirtute,& ætate fieri debet & copioſa ſecundum exigentiam repletionis: ita ut Raſis dicat decimooctauo continentis eſſe aliquando phlebotomandum uſq; ad ſyncopim, tum propter euacuare multitudinem, tum propter ſedare ebullitionẽ. Ego tamen non auderem facere tãtam phlebotomiam in hac fe. quamuis ſit ſynocha, quantum in aliis ſynochis, quæ nõ terminantur per uariolas, timens ne huiuſmodi criſis per uariolas impediretur. hæc tamen phlebotomia debet fieri tempore ebullitionis, antequam appareant uariolæ, quæ frequenter apparent in quarta die. Et poſt earum apparitionem, ſiue ſit in quarta, ſiue ante, ſiue poſt, non debet fieri phlebotomia, niſi in caſu in quo eſſet magna repletio: nam tunc dato quòd apparuerint eſt apud A. facienda phlebotomia minoratiua .ſ. a .iiii. ſ. uſque ad. vi. nec propter hanc phlebotomiam timendum eſt materiam conuerti interius,& criſim impediri: cum uenæ in tanta repletione propter leuem phlebotomiã non inaniãtur: ita ut trahãt materiam intra: immo potius uirtus alleuiata erit potentior ad expellendum reſiduum. Si uero uirtus,& ætas non ſufferent phlebotomiam magnarum uenarum quæ ſunt in manibus:& pedibus: dicit Aui. phlebotomandum eſſe uenam, quæ eſt in extremitate naſi. Sed hæc communiter omittitur, quia difficulter inuenitur:& interdum trahendo materias ad naſum, difformat ipſum,& eſt potius nocumenti quàm iuuamenti: ut innuit Aui. in quarta primi de phlebotomia, ſed prouocatio fluxus ſanguinis narium eſt conueniens. Ego autem in his infantibus credo conuenire uentoſas cum ſcarificatione, aut ſanguiſugarum appoſitionem. cum hoc enim quòd minorant materiam, trahunt eam exterius: qđ non ita facit phlebotomia. Secundo nota quòd licet tempore ebullitionis ſit infrigidandum: non tamen extreme infrigidandum propter cauſas dictas: unde non conuenit ſyrupus de papauere, aut potus aquæ frigidæ multæ ſicut conuenit in aliis ſynochis: ſed infrigidantia applicita exitus exterius nullo modo competunt ſicut epithemata,& ſimilia: etiam ſi ebullitio eſſet fortis. ſed neq; exiſtente ebullitione forti eſt multum operiendus pannis: aut aliter multum calefaciendus: ſicut inferius dicetur.

Et oportet ut fiat in eis cibatio in primis cum eis in quibus eſt confortatio cum repercußione, et extinctione, abſque conſtrictione naturæ, et inſpiſſatione ſanguinis, ſicut φ fit de iniubis cũ tamarindis, et caſ. fiſt. et cũ eo φ fit ex dactylis ĩmaturis,& ex lẽtibus præparatis et iſſidebegi, et lenificatio uehemẽs. Et ſimiliter oportet, ut ſint cũ iſtis tamarindi, et quæ eis cũueniũt. Et cibus factus ex cucurbita, et melõ alraki: immo oportet ut ſit natura lenis in prĩcipio, et ſit intẽtio in eis ĩ quibus lenitur, ut in tamarindis. Et ſi nõ obedit cũ eis, addatur ſuper eos ſiracoſt cum facilitate, et cautela, et tereniabin, aut infuſio prunorum: et confert quandoque ſi in potu detur in principio apparitionis ueſtigiorum uariolarum pondus drach. iij. de rob dactylorum ſylueſtrium cum uno de trochiſcis cãphoratis:& ſyrupus de dactylis immaturis eſt uehementis iuuamenti in huiuſmodi hora.

In hac parte ordinans regimen cibale,& medicinale conueniens tempore ebullitionis: dicit quòd debet cibari in primis.i. tempore ebullitionis cum eis quæ confortent, repercutiant, extinguant.ſ. caliditatem ſuperfluam, inſpiſſent ſanguinem abſque conſtrictione naturę.i. uentris: ſicut quod fit de iniubis, tamarindis, caſsia:& hoc mihi uidetur magis medicina quàm cibus:& poteſt ſic ordinari. ℞. pulparum iuiubarum. xx. tamarindorum. ℥. ij. flor. caſ. ʒ. ij. miſce:& fac electuariũ quod eſt partim nutritiuum, partim ſtypticum, ratione tamarindorum inſpiſſatiuum ſanguinis, ratione iuiubarum infrigidatiuum,& lenitiuum, ratione horum trium,& eſt doſis una. poteſt tamen ex his fieri decoctio,& aſſumi debite calida:& cum eo quod fit ex dactylis immaturis qui infrigidant, ſtypticant, & ingroſſant,& eſt magis cibale,& ex lentibus præparatis.i. decoctis abiecta prima aqua.& iſſidebegi, dicunt quòd eſt mica panis cum zuccaro.& lenificatio uehemens.i. cibi in quibus eſt notabilis lenificatio miſceantur cum cibis ſtypticis, ita ut fiat utrorumq; mutua refractio: ut per horum mixtionem leniatur uenter,& membra intrinſeca confortentur: propter quod ſubdit, ſimiliter oportet ut ſint cum iſtis tamarindi:& quæ conueniunt eis: ſicut pruna,& cibus factus ex cucurbita, & melon alraki.i. melon palæſtinus habens collum longum, ut cucurbita: uocatur apud arabes melon indus. Et ſubdit, immo oportet ut ſit natura.i. uenter lenis in principio:& intentio in eis cum quibus uenter lenitur, ſit ſicut in tamarindis.ſ. quòd lenitio ſit facilis,& ſi non obedit.ſ. uenter cum eis.ſ. tamarindis, addatur ſuper eos ſiracoſt cum facilitate,& cautela, & tereniabin,& ſunt ambo ſpecies mannæ: aut infuſio prunorum. q.d. lenientia debent eſſe facilia. ſemper enim in hac paſſione timendus eſt fluxus,& confert quandoq; ſi in potu detur in principio apparitionis uariolarum pondus. ʒ. iij. de rob dactylorum ſylueſtrium cum uno de trochiſcis de camphora,& ſyrupus de dactylis immaturis eſt uehementis iuuamẽti in hac hora, infrigidat enim & ingroſſat,& hæc quandoq; in principio

pio apparitionis conueniunt. quando ſcilicet eſt uehemens ebullitio, aliter non conueniunt: ut ſtatim dicetur. Et ex his aperte comprehendis quòd regimen tam cibale, quàm medicinale debet eſſe frigidum ad ſedandum ebullitionem, ſtypticum ad confortãdum membra intrinſeca nobilia, ut repellant a ſe materiam: & inſpiſſatiuum ſanguinis ut æquetur eius ſubſtantia, eſt enim nimis ſubtilis in uariolis per admixtionẽ choleræ: & debet eſſe partim lenitiuum ne uenter nimis conſtringatur: & debet eſſe pauci nutrimenti: ita ut diæta ſit tenuis tẽpore ebullitionis. Hæc huiuſmodi infrigidantia adminiſtrata ante apparitionem uiolarum non tollunt ebullitionem perfectiuam: ſed bene remittunt ne ſuperfluat, ne ſanguinis rectificationes corrumpantur. Sed in principio apparitionis tam regimen cibale, quàm medicinale debet eſſe calidũ, aut tẽperatum in actiuis: niſi forte fe. ſuperfluat. ſit tamen tranſitus gradatus de regimine infrigidante ad calefaciens. Et nota quòd quãuis dictum ſit quòd regimen tam cibale, quàm medicinale debet eſſe lenitiuum, ut educantur ſuperfluitates in inteſtinis cõtentæ, non tamen debet eſſe ſolutiuum eligendo: immo nec multũ lenitiuum, ne forte ſequatur fluxus uentris, qui frequenter eſt mortalis tam in principio, quàm in proceſſu, propterea dixit Auicen. Si non obedit cum tamarindis, addatur ſiracoſt cum facilitate & cautela: quia ponendo per paruam quantitatem. Ego autem ubi uenter ſit nimis ſtypticus ſto contentus clyſteribus lenitiuis. Si uero aſcellat ſemel in die, omitto clyſteria.

Cum ergo pertranſierit ægritudo diem ſecundum & incipiunt variolæ apparere; tunc fortaſſe erit infrigidatio cauſæ erroris magni: ex eo quod retinet ſuperfluitatem interius, & delationem eius ſuper membra principalia: & fortaſſe non ſit eis poſsibile procedere, et apparere, accidit inquietudo, et anguſtia: et fortaſſe accidit nauſea.

In hac parte ponit curam quando incipiunt apparere. ſecundo ponit medicinas conuenientes tempore ebullitionis ſecũda ibi [Medicinæ ingroſſantes.] Prima pars in quatuor. primo ponit canones in his quæ intus ſumuntur, & ponit medicinas. ſecundo in his quæ extra occurrunt. tertio in phlebotomia. quarto ponit quoſdam alios canon. ſpeciales. ſecunda ibi. [Et oportet ut non approximent.] tertia ibi [Et fortaſſe phlebotomia.] quarta ibi. [Et quandoque accidit.] Prima in duas. in prima ponit canones. In ſecunda medicinas: ſecunda ibi [Immo opportet.] Primo dicit quòd quando pertranſierit ægritudo ſcilicet febris diem ſecundum, & incipiunt uariolæ apparere innuens, quòd raro apparẽt niſi poſt ſecundum diem: tunc fortaſſe erit infrigidatio cauſa erroris magni eo q retinet ſuperfluitatem interius, & delationem eius ſuper membra principalia. & fortaſſe non eſt poſsibile eas procedere, aut apparere, unde accidit inquietudo, & anguſtia, & forte nauſea nocumento ori ſtomachi communicato. Dixit autem fortaſſe, nam dato quòd apparerent, & eſſet feb. magna, eſſet præſtantius infrigidare aliquantulum, quàm calefacere: quia temperãdo caliditatem ſuperfluam, uirtus fiet potentior ad expellendum: & ſic magis iuuabit hoc modo, quàm nocebit poros claudendo.

Immo oportet vt iuuentur ſuperfluitates in huiuſmodi diſpoſitione, cum eis quæ faciunt ebullire, et aperiunt oppilationes: ſicut fœniculum, et apium cum zuccaro, et ſuccus eorum: aut decoctio radicum, ſeminum, et fortaſſe odoratur aliquid de croco: et aqua ficuum eſt bona valde: ficus enim ſunt vehementis expulſionis ad exteriora: et illud eſt una de cauſis euaſionis a nocumento earum.

In iſta parte deſcribit quaſdam medicinas. d. immo oportet ut iuuetur ſuperfluitas ſcilicet ad exeundum in huiuſmodi diſpoſitione ideſt in hoc tempore, cum eis quæ faciunt ebullire, & aperiunt oppilationes: ſicut fœniculus, & apium faciendo ea bullire in aqua, & in decoctione illa aliquid zuccari ponendo: & ſuccus eorum conuenit maxime cum zuccaro ſyrupizatus: aut decoctio radicum, & ſemen eorum: aut ſimilium calefacientium, & aperientium. & fortaſſe odoratur. i. ponitur aliquid de croco cum his quæ dicta ſunt: facilitant enim exitum ſuperfluitatis, & cor confortant: & forte naribus odoret, ut trahat ſuperfluitates extra in partibus faciei. & aqua ficuum eſt ualde bona, facit enim materias exire ad cutim. quapropter ſecundo canone faciunt pediculos, & rectificant colorem corruptum mouẽdo ſanguinem exterius. ficus enim uehementer expellunt materias ad exteriora, quæ eſt una de cauſis euaſionis â nocumento earum.

Et de illis quæ conferunt ualde in huiuſmodi hora eſt, ut ſumatur laccæ ablatæ. drach. v. lẽtium excorticatarum drach. vij. dragaganthi. drach. iij. deinde coquantur cum libris. v. aquæ uſquequo remaneat quarta lib. unius, et detur in potu.

Et de illis conuenientibus in hac hora eſt hoc. Recip. laccæ albutæ quæ calefacit, & aperit, & confortat membra naturalia drach. v. lentiũ excorticatarum. drach. vii. dragaganthi. drach. iii. quæ duo defendunt pulmonem a nocumento uariolarum, & etiam inteſtina. bulliant in lib. v. aquæ, quouſque remaneat quarta lib. unius. & detur in potu: & certe male poterit bibi niſi miſceatur cum aliquo liquore.

Et de illis quæ ſunt uehementis iuuamenti ad faciendum apparere uariolas eſt, ut ſumantur ficuum citrinarum. drach. vij. lentium excorticatarum. drach. iij. laccæ. drach. iij. dragaganthi, ſeminis fœniculi ana. drach. ij. decoquantur cum lib. v. aquæ donec remaneat ex ea fere tertia, & coletur, & detur in potu de ea: expellit enim caliditatem a partibus cordis, & prohibet pulſum cordis.

Et de illis quæ multum iuuant ad faciendum apparere uariolas eſt, ut ſumantur ficuum ſiccarum. drach. vii. lentium excorticatarum. drach. iii. laccæ. drac. iii. dragaganti, ſe. fœniculi ana. drach. ii. decoquanẽ in lib. v. aquæ donec remaneat fere ex ea tertia. coleẽ & deẽ in potu de ea. hoc ſimiliter bibi nõ poteſt niſi miſceatur cum aliquo liquore: expellit enim caliditatem a partibus cordis, & prohibet pulſum eius. hoc enim facit mouendo materias exterius.

Et oportet ut nõ approximet ei in hac hora oleum aliquod omnino. Et oportet ut regatur, & elongetur ab aere frigido, & proprie in hyeme, & fiat cum illo illud quod fit cum ſudante: frigus enim oppilat poros, & redire facit materias retro. Et multitudo potus aquæ frigidæ cum niue: & introitus in domo uenti mala ſunt ualde, & fortaſſe phlebotomia eſt mala propterea quòd repellit, et conuertit illud quod procedit, quare caueatur poſt duos dies, aut tres.

Hic ponit canones in his quæ extra occurrunt. Et primo dicit quòd nullum oleum approximetur ei in hac hora. ſ. quando incipiunt apparere. quia impedit exitum earum claudendo poros ſui uiſcoſitate: & debent elongari ab aere frigido, & proprie in hyeme. frigus enim oppilat poros, & redire facit materias intus. unde ſeruetur in eo regimen quod ſeruatur in ſudãte: quia cauere debet a uento & aere frigido: nam ſi ſudantes ab extra infrigidantur nauſeant. ſecundo problematum. 19. problemate. tertio dicit quòd multitudo potus aquæ frigidæ, ideſt frigidatæ cum niue, & introitus in domo uenti ſunt mala ualde. eſt enim mos arabum, & ſaracenorum frequenter uti aqua cum niue infrigidata, quæ omnino debet caueri poſtquã inceperunt uariolari. Nam antequam incipiant apparere conceditur decimooctauo continentis. ad ſedandum ebullitionẽ fortem: licet credam multum potum aquæ frigidæ rariſsime conuenire: quia non niſi in ebullitione fortiſsima. Et fortaſſe in hac parte dicit phlebotomiam eſſe malam: propterea quia repellit & conuertit intus illud quod debet procedere extra: quare caueatur poſt duos dies, aut tres ſcilicet poſtquam inceperunt apparere. Sed de hoc dictum eſt ſupra quantum eſt opportunum.

Et quando accidit ex coopertura pannorum & calefactione quaſi ſyncopis, aut accidit ſyncopis, tunc neceſſariũ eſt regimẽ aeris, qui attrahitur, et reuerti ad odores caphoræ, et ſan-

delorum:& ſi non fuerit excuſatio quin detegatur corpus do mui uenti,aut aeri frigido,paulatim fiat, & ſimiliter quando adiutorium eſt cũ calefactione:aut dimiſſione infrigidationis.

Hic ponit quoſdam canones. Primus quãdo accidit ex coopertura,& calefactione quaſi ſyncopis.i.lipotomia, aut accidit ſyncopis:tunc neceſſarium eſt regimen aeris qui attrahit. qui debet eſſe frigidus.eſt enim cõueniens odorare ſandalos, & camphoram,ut infrigidẽt,& cor confortent. Et ſi non fuerit excuſatio quin detegatur corpus uẽto: aut aeri frigido fiat paulatim;& ſimiliter eſt paulatim procedendum de auxilis frigidis ad calida,quãdo neceſſitas expoſcit de frigidis ad calidã procedere.Et eſt hic aphoriſmus ſecundæ particulæ. Omnia ſecundum multum,aut repente calefacere,& infrigidare,&c.

Et quando incipiunt exire,& non inuenitur cum exitu earum alleuiatio:immo inuenitur caliditas inflammata, & lingua ad nigredinem declinis:tunc caue ne calefacias.

Hic eſt ſecundus canon. Quòd quando incipiunt, & non inuenitur cum exitu earum alleuiatio:immo inuenitur caliditas inflammatiua,& lingua ad nigredinem declinis, tunc caue ne calefacias:ſignificatur enim multitudo materiæ,cuius licet aliquid exiuerit:remanet tamen multa intus continuans ebullitionem:& forte ebullitio illa eſt corruptiua, & non perfectiua:quare eſt infrigidandum.

Et oportet ut tu alienes ab habentibus uariolas, & morbillum emplaſtrationem uentris:in hac enim eſt timor conſtrictionis anhelitus ſubito:& quòd accidat fluxus uentris malus,& mictus ſanguinis.

Tertius canon. Ventres habentes uariolas non ſunt emplaſtrandi,& maxime cum frigidis,aut ſtypticis. in hoc enim timetur conſtrictio anhelitus ſubito:& quòd accidat fluxus uẽtris malus,& mictus ſanguinis,materia conuerſa interius. Cõtra hunc canonem procedunt medici cum uariolis aſſociãtur uermes,uomitus,aut fluxus uẽtris: applicant enim medicinas exterius pro horum curatione:ſed errant. Aliis enim ingeniis eſt procedendum in horum curatione.

Et in fine eius oportet ut conſeruetur natura: & cibetur loch lentium, ſicut ſunt lentibus elixatis duabus elixationibus cum renouatione aquæ: & loco lentium almakid cum tamarindis,& lentibus factis acetoſis,& aqua granatorum,& ſumach,& agreſta,& his ſimilibus.

Quartus canon. In fine eius.i.proceſſu conſeruetur natura i.uenter ne fluat & cibetur loch.i.ſucco lentium ſicut ſunt,nihil aliud ultra lentes addendo,lentibus elixatis duabus elixationibus cum remotione aquæ ut uirtus nitroſa ſolutiua exiſtens in ſuperficie lentium remoueatur.& loco lentium cibetur almakid.i.cibo facto ex farina hordei,& lacte extracto butyro cum tamarindis. Sed ponatur parum de eis: quia leniunt. Aliter almakid.i.dactilis & lentibus factis acetoſis cum aqua granatorum,ſumach,& agreſta: non autem cum aceto, quia abraderet inteſtina.

Medicinæ autem ingroſſantes ſanguinem & infrigidantes eum,& prohibentes eum ab ebullitione, quæ in initio præcipiuntur ſunt,ſicut rob ribes,agreſta, & aqua fructuum frigidorum: & ſyrupus alcori proprie:& ſyrupus altelea:& ſyrupus de zumar. Et ſyrupus quidem alcori habet deſcriptiones plures,quas diximus in antidotario. Et dicemus hic deſcriptionem fortem mirabilem:& eſt illa quæ fit cum aqua lactis acetoſi iterati:& uirtus eius eſt uehemens ualde. Deſcriptio eſt hæc. Sume rob alcori partes duas,ſi autem non fuerit tibi præſens, Accipe alcori,& fac ſerrare ipſum, & accipe ſerraturã eius:aut mole ipſum,et miſce molitum eius cum medietate ſui de ſandalis in aceto diſtillato:aut ĩ aqua agreſtæ puræ diebus aliquot:deinde decoquatur in eo decoctione cum facilitate cũ longitudine donec diſſoluatur:deinde exprimatur et ſumatur de ſucco,& quanto acetum,aut aqua agreſtæ eſt plus tãto eſt melius:deinde ſumatur aqua adog abſtracto butyro mundificata a ſua caſeitate adog:aut cum colatione ultima, quæ fit dimittendo reſidere:aut cum decoctione,ſicut eſt decoctio aquæ caſei,donec ſeparetur aquoſitas:deinde ſumatur farina hordei & fiat ex ea:& aqua lactis acetoſi focha,& fiat acetoſum illud focha:deinde coletur,poſtea ſumatur illud focha: & ſit in eo de ſubtili aqua hordei:& fiat acetoſum:& quanto plus iteratur,tanto eſt melius. Sumantur ergo de eo partes .v. & ſumatur aqua pirorum de ſeni,& aquæ cytoniorum acetoſorũ plurima aqua:& aqua granatorum acetoſorum,& aqua pomorum acetoſorum plurima aqua:& aqua alzaru: & aqua lymonis,& aqua prunorum acetoſorum, & aquæ dactylorũ in primis cum incipiunt apparere expreſſorum:& aquæ alcori recentis,& aquæ mororum de ſeni,quæ non maturãtur integre,& aquæ chryſomelorum immaturorum,& acetoſorũ: & ſucci agreſtæ,& ſucci ribes,& ſucci præputiorum uitis, et ſucci roſæ perſicæ:et ſucci neunfaris,et ſucci uiolarum omniũ ana tertiam partis unius:et ſucci acetoſitatis citri,et ſucci acetoſitatis citranguli ana duas tertias partis unius: ſucci coriandri,et lactucæ et foliorum papaueris humidi, et endiuiæ, et portulacæ ana quartam partis unius: ſucci foliorum ſalicum:foliorum malorum,et foliorum pirorum, et foliorum azarur,et foliorum roſarum, et foliorum uirgæ paſtoris ana quartam partis unius:ſucci herbæ hircinæ et roſarum ſiccarum,et neunfaris ſicci:et ſucci berberis ſicci, et ſeminis endiuiæ,et ſeminis lactucæ,et balauſtiarum,et neunfaris ana medietatem decima partis unius.et ſucci menthæ humidæ ſextã partis unius,et ſucci berberorum humidorum medietatẽ partis:aggregentur medicinæ et ſucci,et componãtur ſuper ignẽ: et ponantur in eis de lentibus partes quatuor,et de hordeo excorticato partes duæ, et de ſumach partes tres, et de granis granatorum partes tres,et decoquantur omnia ad ignem donec remaneat medietas:deinde dimittatur donec infrigidetur et confricetur fortiter,et coletur,et ſumatur de camphora ad omne pondus .ccc. drach. pondus aur. i. et teratur camphora, et pulueriʒetur ſuper radicem cucurbitæ,aut kimiæ,et fundatur ſuper ea medicina cum facilitate:deinde ligetur caput eius cum re uehementis fortitudinis: deinde ponatur ſuper prunas donec ſciatur quòd forſitan feruet,et concutiatur, et ponatur in uitreata,et ſtringatur caput eius; ut non perdatur camphora,et lutetur:et doſis eius ſit uſque ad.drach.x. Et de hominibus eſt qui ponit in ea ſpicæ, et ʒingiberis, et ſeminis fœniculi,et aniſi,et cyperi, et piperis partes æquales ſecundũ quantitatem quæ ei uidetur.

Hic deſcribit medicinas conuenientes in principio tempore ebullitionis & patet.aqua.ſ.ſuccus frigidorum fructuum,ſicut pirorum,cydoniorum,& ſyrupus altelea.i.de piris:de zumar.i.de ſorbis ſm aliquos:ſed zumar eſt germen ſiue puſtulatio palmæ ſyluestris.ſecũdo canone.& ſyrupus alcori.i. de palmis ſyluestribus habet multas deſcriptiones dictas in antidotario tractatu quinto ubi dicitur ſyrupus alkedir, uel alkedie. ℞.alcorum.i.ſyluestrium palmarum. Eſt autem palma arbor dactylorum ſyluestrium: & omnes partes eius ſunt ſtypticæ partes duas:ſicut exempli gratia lib.ij.ſi autem habueris alcori.i.palmas recẽtes ſyluestres fac ſerrare ipſum iam ſiccatũ; & accipe ſerraturam eius:aut mole ipſum.ſ.diuiſum in partes paruas cum molis molendini,ut fiat ſicut farina. Quæ dicit in hac deſcriptione lõga pro maiori parte nota ſunt. Aqua adog. i.lactis acetoſi.focha.i.potus factus ex hordeo & aliis rebus. & ceruiſia eſt ſpecies eius apud Simonem, ſiue potus: focha eſt ſpecies ceruiſiæ.citranguli.i.arancii. & herba hircina ſm Aui.eſt planta hypoquiſtidos. Crater eſt nomen uaſis. cirmen nomen alterius uaſis. Deſcriptio huius ſyrupi eſt nota,& uirtus eius eſt infrigidatiua,ingroſſatiua,& ſedatiua ebullitionis idest nõ ponitur in ea zuccarum,neq; mel: ſed ponitur ſuccus menthæ ad ſtomachi confortationem:quidam homines addũt quædam calida ad remittendum frigiditatem ſuperfluam medicinarum frigidarum,pororum apertionem,& membrorum confortationem.

Et quando egrediuntur uariolæ cum complemento,et pertranſit ſeptimus , et apparet in eo maturatio , tunc neceſſe eſt ut rumpātur cum acubus de auro , et auferatur humiditas cum coto.

In parte præſenti curat uariolas in ſtatu: & primo aperiendo eas. ſecundo ſaliendo eas,ut exiccentur . tertio docet eas quibuſdam aliis ingeniis exiccare.ſecunda ibi{Salitio autē. } tertia ibi{Et fumigatio . } In prima parte dicit quando egrediuntur uariolæ complete: & pertranſit ſeptimus ab initio apparitionis,& apparet maturatio completa:tunc neceſſe,ideſt utile eſt ut rumpantur eum acubus de auro. eſt enim præſtantius quàm ferrum,ad aperiendum,& cauterizandum propter bonitatem,& proprietatem ſuæ complexionis,& ſectio facta cum ære facilius curatur,quàm facta cum ferro.prima problematum trigeſimoquarto problemate , & auferatur humiditas cum coto:utilitas apertionis eſt : quia non derelinquunt ita cruſtæ ueſtigium.

Salitio autem neceſſaria eſt, et cum uolueris ſalire : tunc elonga ſalitionem ab eis,quas erupiſti de magis doloroſis ex propinquo:illud enim facit dolorem:immo ſali illas quæ ſunt præter eas,et dimitte eludens cum eo uiam orificiorum ſuorum: donec ſugant ſalem ſuum:et non ſaliantur ante complementum maturationis:illud enim fortaſſe faciet accidere dolorem uehementem,et apoſtema. Et ſalitio quidē eſt res,quæ eſt neceſſaria poſtquam maturantur : et illud quidem fit cum aqua ſalis in qua eſt uirtus croci : et ſi aqua illa eſt aqua roſata tunc eſt melius,et aqua in qua decoquuntur tamariſcus et lentes,et roſæ,deinde ſalitur,eſt ultima,et proprie ſi ponūtur iterum in ea camphora,et ſandali.hæc enim ſalitio maturat,et exiccat,et facit cadere cum uelocitate.

Salitio autem qua tamen hoc tempore ooo utimor , eſt ad feſtinam eorum exiccationem:ſed non ſaliendæ ſunt doloroſæ.nec quæ de nouo apertæ ſunt,neque immaturæ.fortaſſe.n. accideret dolor fortis & apoſtema.Sed pro ſalitione.℞. aquę roſ.℥.i ſalis.ʒ.i.croci.℈.s.diſſolue ſimul.uel.℞.tamariſci,lentiū, roſ.añ.ʒ.ij.aquæ li.i.bulliant ſimul quouſq; lentes decoctæ ſint:ſed roſæ ponantur ad bulliendum in fine : deinde colentur.& pro unaquaq;.℥.addatur ſalis.drach.i.aut minus:& hæc eſt ultima.& proprie ſi ponatur pro unaquaq;.unc. aquæ camphoræ gra.i.ſandali.℈.s.hæc enim ſalitio exiccat & maturat:& proprie per crocum ſi quid fuerit incomplete maturum:& facit uelociter cadere eas.modus autem eſt ut cotum in huiuſmodi aqua tepida infuſum uariolis applicetur : & aliquanto dimittatur tempore:& hoc aliquoties fiat:exiccat;& facit eas cadere uelociter.

Et ſuffumigatio cum tamariſco eſt iuuatiua ualde , et in hyeme oportet ut applicetur æger incenſioni ex tamariſco. Et quando uariolæ ſunt uehementis humiditatis: tunc neceſſaria eſt ſuffumigatio cum myrto,et folijs eius .Et de regimine bono apud maturitatem uariolarum paruarum , et magnam uoluntatem exiccationis earum eſt, ut dormiat patiēs uariolas ſuper farina rizi,et milij, et hordei, et fabarum , et magis conueniens eſt , ut ponas ipſam impletionem culcitræ quæ ſit rara in qua penetret uirtus. Et folia cupreſſi ſunt bona in hoc,et oleum malum eſt in hac hora , quoniam prohibet exiccationem.

Hic docet aliis ingeniis exiccare. primo ſuffumigiando cū tamariſco,& applicando partes uariolatas igni ex tamariſco. Item ſuffumigatio cum grano myrti,lignis, & foliis eius . ſecundo quando non eſſent ex toto maturæ faciendo ægrū dormire ſuper farina rizi,hordei,milii,fabarum,aut aqua earum, aut impleatur culcitra rara his farinis, & iaceat ſuper eam, & ſuper panno ſubtiliſſimo poſito immediate ſuper farinam . & folia cupreſſi ſub linteamine poſita conferunt ad hoc.& omne oleum tempore exiccationis eſt uitandum , nam ſua oleaginitate prohibet exiccationem.

Et quando incipiunt uariolæ exiccari : tunc oportet ut liniatur ſuper eas ex medicinis prædictis cum uirtute croci.Et quando accidunt ex uariolis ulcera confert unguentum albū et proprie permixtum cum aliquantulo camphoræ,et raſura radicum cannæ cum aqua roſata,aut raſura uenarum arboris ſalicis,aut arboris azarur. Et quandoq; confert unguētū de ceruſſa et litargyro.Et quando ſunt in naſo cruſtæ confert ceratum factum cum oleo roſ.puro cū uirtute ceruſſæ,et clymiæ.Et adminiſtratio alicuius olei poſt exiccationē , et apud ulcerationem eſt bona:apud exiccationem quidē cū eo quod facit cadere cum uelocitate,et apud ulcerationē , propterea quòd ipſum eſt materia emplaſtri , et unguenti . unguentum quidem rubeum bonum eſt ad ulcera uariolarum.

Ponit curam uariolarum quando incipiunt exiccari . d . quod liniatur ſuper eas ex medicinis prædictis.ſ.farina rizi , milii , & ſimilibus cum pauco croci miſcendo cum aliquo liquore , utputa oleo roſ.& ſimilibus.crocus maturat,& ſedat dolorē. Et quando accidunt ulcera ex uariolis confert unguentum album camphorizatum.Item raſura radicum cannæ quæ uocatur arundo,cum aqua roſ. Item raſura radicum arboris ſalicis,aut arboris azarur . & eſt ſpecies piri . pro ipſa accipimus radicem arboris ſorbæ.Et quandoque confert unguentum de ceruſſa,& lithargyro. Et quando ſunt in naſo cruſtæ confert unguentum factum ex oleo roſ.puro .i. facto ſolum ex oleo , & roſis cum uirtute ceruſſæ & clymiæ·quæ .ſ. ſint ſolum infuſæ in eo,& colatæ,& fit clymia argenti,aut plumbi. & adminiſtratio alicuius olei quando ſunt exiccatæ:& quando remanſit ulcus confert remolliendo,& faciendo cadere cruſtas ipſarum:ſed ratione ulcerum confert:quia eſt materia unguentorum ſimul cum cera.& unguētum rubeum eſt bonū ad ulcera uariolarum.uide ipſum,quinto canone,tractatu nono.

De obſeruatione membrorom, & defenſione eorum a nocumento uariolarum , & morbilli. Cap. XI.

Membra quæ oportet cuſtodiri a nocumēto uariolarū ſunt ſicut guttur,& oculus,& partes ſuperiores narium,et pulmo,et inteſtina: hæc enim membra ſunt illa quæ ulcerantur.

In hoc capitulo defendit quædam membra a nocumento uariolarum.in ſequenti remouet ueſtigia earum.Hoc primū capitulum habet tres partes. In prima enumerat mēbra quæ oportet cuſtodiri. In ſecunda ponit nocumenta quæ accidūt unicuique eorum. In tertia curat.ſecunda ibi { Fortaſſe quidem.}tertia ibi{ Conſeruatio autem . } In prima parte dicit quòd membra cuſtodienda a nocumento uariolarum ſunt guttur,& oculus,& partes ſuperiores narium,pulmo , & inteſtina. hæc enim membra ulcerantur, ſupple,& alia nocumenta patiuntur .

Fortaſſe.n.oculus deſtruitur, et fortaſſe accidit in eo albugo.In gutture uero fortaſſe accidit præfocatio, et fortaſſe accidunt ulcera quæ prohibent deglutionem in meri,et fortaſſe perueniunt ad hoc ut ſit illic corroſio pernicioſa.In ſuperioribus uero partibus narium fortaſſe accidunt ulcera,quæ ſtringunt meatus odoratus.In pulmone uero fortaſſe accidit ex bothor uariolarum et morbilli , conſtrictio anhelitus uehemens,et fortaſſe faciunt cadere in phthiſim cum ulcerantur. In inteſtinis fortaſſe accidit excoriatio cui ſuccurrere eſt difficile .

Hic ponit nocumenta quæ incurrunt hæc membra . & habet quinq; partes.ſicut quinq; ſunt hæc membra quæ nocentur.partes patent. Primum membrum eſt oculus qui fortaſſe deſtruitur,& aliquando rumpūtur toniæ & humores egrediuntur,& fortaſſe accidit in eis albugo.In gutture uero accidit præfocatio cum uariolæ ſiunt in epiglotti . & aliquando ſiunt uariolæ & ulcera in meri quæ prohibēt deglutitionē .& aliquando ulcera illa ſiunt corroſiua ducentia ad perniciem meri.In ſuperioribus partibus narium aliquando accidunt ul

cera ſupple,& uariolæ quę ſtringunt meatus odoratus. In pulmone uero aliquando accidit ex puſtulis uariolarum, & morbillorum conſtrictio anhelitus uehemens, & aliquando cum ulcerantur faciunt phthiſim. In inteſtinis accidit excoriatio cui difficile eſt ſuccurrere propter ulcera derelicta ex uariolis, & propter materiam acutam fluentem per inteſtina ipſa excoriantem.

Conſeruatio autem oculi melior eſt, vt fiat alcohol oculo cum almuri, & aqua coriandri: & aqua roſa in qua iam poſita ſunt ſumach, & camphora & proprie in primo die: & cum almuri ſolo: & ſimiliter fiat alcohol cum alcohol nutrito ex aqua coriandri & aqua ſumach poſita in ea camphora, & ſuccus pulpæ granatorum eſt bonus iterum in principio. Cum vero apparent, tunc facere alcohol cum aqua roſa. & camphora eſt magis conueniens. Et dictum eſt quòd facere alcohol cum napta alba eſt bonum in hoc. Et oleum de fiſticis eſt de eis quibus utuntur mulieres in regione noſtra poſt variolas, & euentum nocumenti in oculo: & eradicat caliginem ſi fuerit, & rectificat oculum, & collyrium album eſt bonum valde apud apparitionem bothor. Conſeruatio autem oris, & gutturis eſt ſicut ſuctio granatorum, & ſuctio granorum eius in principio, & ſuctio merorum de ſeni, & gargarizatio cum rob eorum: & proprie quando conqueritur de dolore in eis, & tunc oportet vt lambatur de robeorum aliquid poſt aliquid. Sed ſuperiores partes narium cum epithematione ex memithe & ſandalis & rob agreſtæ, & aceto. Et odorare acetum ſolum eſt vehementis iuuamenti. In conſeruatione vero pulmonis non eſt quod ſit ſicut loboc ex lentibus lene cum ſemine papaueris. Inteſtina autem plurimum quidem oportet vt conſeruentur poſt inceptionem cum ſtypticis. Et cum incipit ſolutio ventris in fine ægritudinis curetur cum trochiſcis de ſpodio, & ribes, & trochiſcis de ſemine acetoſæ.

Hic ſuccurrit nocumentis horum quinque membrorum dicens: quòd conſeruatio oculi, ne incurrat nocumenta uariolarum, eſt ut fiat collyrium cum almuri ideſt de hor.ut Recip. almuri de hordeo. ℈.s. aquæ coriandri. aquæ roſa. ana. ʒ.ii. in quibus poſita ſint in infuſione ſumach. ℈.s. camphoræ gr.ii. miſce & proprie in primo die ante aduentum uariolarum. Item cum almuri ſolo diſſoluto cum aliqua ex aquis. unde Auicen. ſecundo can. cap. proprio: fit ex eo alcohol. in principio uariolarum, & prohibet bothor ab oculo. Et ſimiliter fiat alcohol ideſt collyrium. cum alcohol ideſt puluere ſubtiliſſimo nutrito ex aqua coriandri. Hic autem puluis poteſt eſſe ex almuri exiccato poſtea nutrito diſſoluto cum aqua coriandri. Item aqua ſumach poſita in ea camphora: & ſuccus pulpæ granatorum eſt bonus: & iterum in principio ante apparitionem. Cum autem apparent, tunc magis conueniens eſt facere alcohol ideſt collyrium cum aquæ roſ. unc. s. camphoræ gran. vi. & non cum ualde ſtypticis. prohibentur enim in principio ophthalmiæ & puſtularum fortia ſtyptica: & laudantur ſtyptica non multum frigida. Sed de hoc in ophthalmia dixi quantum eſt opportunum: & dictum eſt quòd alcohol ideſt collyrium cum nepita alba quæ eſt oleum petroleum eſt bonum ualde: ſed non in principio immo potius in fine ad remouendum albuginem, & ſimilia. Et oleum de fiſticis eſt de illis quibus utuntur mulieres in regione noſtra poſt uariolas ad euentum nocumenti in oculo, & eradicant caliginẽ ideſt ueſtigium caligans oculũ, & collyrium ideſt ſief album in oculo collyrizatum eſt bonũ cum apparent bothor. Conſeruatio autem oris, & gutturis fit ſuggẽdo ſuccũ granatorũ expreſſum ex toto granato. Item ſuccũ eorũ in princ. Item ſuctio merorũ de ſeni, & gargarizatio cum rob eorum: & proprie cum conquerit de dolore in eis: & bonum eſt ut lambat de rob eorum aliquid poſt aliquid. Sed ſuperiores partes narium conſeruentur cum epithematione ex memithe, & ſandalis, & rob agreſtę, & aceto quod epithema debet potius intus poni, quàm exterius: & odorare acetum ſolum eſt uehementis iuuamenti. In conſeruatione autem pulmonis non eſt aliquid ita conueniens ſicut ſuccus lentium ſcilicet coctarum cum ſemine papaueris, qui poteſt lambendo ſumi. Inteſtina autem debent conſeruari cum ſtypticis ſumptis, & clyſterizatis: & cum incipit ſolutio uentris. in fine. ideſt in proceſſu ægritudinis curetur cum trochiſcis de ſpodio, de ribes, de ſemine acetoſæ ſumptis cum aliquo liquore: ſedeant enim febres, & ſiſtũt fluxum uentris: ſed pro completa notitia recurre ad tertiam, quintam, nonã decimam, & decimamſextam tertii.

De eradicatione veſtigiorum variolarum.
Cap. XII.

IN hoc quidem loquemur vice alia cum loquemur de decoratione: nunc vero dicemus illud quod eſt magis conueniens, & magis pertinens. Et de eis quæ eradicant veſtigia variolarum iterum ſunt radices arundinum, & ſarcocolla, & ſemen melonis, & cortices eius exiccati, & rizi abluti, et aqua hordei, et albumen oui, et creta rara, vel lutum rarum, et lithargyrum et zuccarum tabarzet, et amylum et amygdalæ dulces, et amygdalæ amaræ. Et de oleis oleum de lilio, et oleum de fiſticis, et adeps aſini cum oleo roſ. et quæ ſunt eis ſimilia, et aqua quæ fit in vulga cameli, quæ aſſat eſt vltima. Et de illis quæ ſunt fortiora eſt ſpuma maris, et lapis piperis, et coſtus, et ammoniacum, et thus, ſapo cum baurach. et oſſa vetuſta aduſta, et ſemen raphani, farina raphani exiccati, ariſtolochia, lupini. Et de cibis rectificantibus colorem plumbeum ſunt granata dulcia, et cicer, et vinum bonum, vitelli ouorum ſorbilium, ius gallinæ, et alcobugi, et alduragi impinguati. Et oportet vt aſſiduet habens ea balneationem. Et de compoſitis eſt vt ſumas oſſium aduſtorum, et ſtercoris ouini antiqui, et oſtracorum nouorum, et amyli, et ſeminis melonis, et rizi abluti, et ciceris omnium ana. partes. x. et granorum alben, et lupinorum, et coſti et ariſtolochiæ longæ omnium ana partes quinque, et radices arundinis ſiccæ partes. xx. Fiat ex eis epithema cum aqua melonis, aut cum aqua cucumeris ſylueſtris: aut cum aqua hordei, aut cum aqua fabarum: et liniatur cum eo membrum, et abluatur in mane cum decoctione violarum. Alind, oſtracorum nouorum, oſſium antiquorum, radicis arundinis, perſicæ, amyli, ſeminis melonis: rizi abluti, granorum granatorum, coſti partes æquales. fiat ex eis gumera: Et iterum lupini, et cicer nigrum liniatur cum eis.

Primo promittit ſe locuturum ſeptima huius de hac materia. ſecundo ponit quædam conuenientia. ſecunda ibi [Et de eis.] Et hæc pars diuiditur in quatuor. In prima ponit ſimplicia quædam debilia: deinde fortia. In ſecunda cibos rectificantes colorem plumbeum. In tertia regimen per balneum. In quarta medicinas compoſitas. ſecunda ibi { De cibis. } tertia ibi { Oportet. } quarta ibi { Et de compoſitis. } Et quæ dicit in omnibus his partibus nota ſunt. Lutum rarum ideſt lapis piperis ſecundum aliquos eſt lapis inuentus in ſpongia ad ſimilitudinem piperis: aut intellige lapillum qui diu ſtetit in pipere. alcobugi ideſt perdix, alkuragi & auragi idem ſunt quod turtur: ſed in uno ponitur al, qui eſt articulus apud arabes. gumera eſt medicina cum qua mulieres fricant faciem, ut ſe decorent. Et nota quòd hæ medicinæ communiter applicantur de nocte: ſed poſtea in die abſtergunt faciem ab his medicinis cum ſacculo pleno furfuribus, & uiolis quem infundunt in aqua calida, & faciei applicant toties quòd fiat bona abſterſio. Ideo dicit Auicen. prope finem capituli: & liniatur membrum cum eo ſcilicet in nocte. In mane uero cum decoctione uiolarum lauetur. Cura uariolarum triplex habet regimen primum debetur tempore ebullitionis antequàm appareant. ſecundum poſtquam apparuerint uſque ad completam exiccationem. tertium

Triplex regimen in cura uariolarum.

tium eſt commune utrique. Primum regimen habet duas intentiones, prima eſt euacuatio. ſecunda eſt digeſtio ſub qua comprehenditur ebullitionis ſedatio. Prima intentio. ſ. euacuatio completur cum phlebotomia, & aliis modis ſanguinẽ minuentibus. ſi ergo uirtus & ætas conſentiunt fiat phlebotomia ex uena cõmuni in brachio dextero, & hauriatur quantitas ſanguinis ſecundum exigentiam repletionis, & uirtutis tolerantiam: quæ quantitas ſanguinis debet eſſe aliquãdo multa immo uſque ad ſyncopim excluſiue ſecundum Raſim. c 8. continentis. Sed credo præſtantius eſſe plethora exiſtente magna partiri phlebotomiam. exempli gratia. primo phlebotomatur uena communis dextra. ſecundo ſiniſtra: & hauriatur ſanguis ſecundum exigentiam. Si uero non conſenſerit, ſicut eſt communiter, uentoſetur cum ſcarificatione; & ſanguiſugæ apponantur ſpatulis, aut naribus, aut prouocetur ſanguis ex naribus. huic tamen euacuationi ſi uenter fuerit ſtypticus præmittatur clyſtere leuitiuum in communi forma magis aut minus declinans ad frigidum ſecundum exigentiam febris: nec in ipſo ponantur ſolutiua eligentia.

Secunda intentio eſt digeſtio ſub qua comprehenditur ebullitionis ſedatio, quæ perficitur cum frigidis ingroſſantibus moderate ſtypticis: non tñ uentrem conſtringentibus, ſicut aqua decoctionis hor. & iuiubarum cum ſyrupo de granatis, aut de acetoſitate citri, aut lymonis, agreſtæ, ribes, & ſimilibus: aut ſine his, quæ digeſtiua debent eſſe frigida magis in morbillis, quàm in uariolis. & ad humi. & ſiccum, aut temperiem in actiuis. Regimen ſecundum debitum uariolis poſtquàm apparuerint habet tres intentiones. prima eſt eductio ſuperfluorum ad cutim, quæ ſunt materia uariolarum & morbillurum uſque ad earum maturationem, ſecunda eſt ipſarum maturarum apertio. tertia ipſarum exiccatio. Prima intentio completur cum calidis ſubtiliantibus, aperientibus oppilationes, & ducentibus materiam ad cutim. ſint tamen admixta aliqua quæ confortent, & tueantur membra intrinſeca a nocumento. Et nota q quamuis hæc debeãt eſſe calida: ſint tamẽ in initio remiſſe calida & caliditas ſicut remittitur ſebris augeodo procedat. Et ex optimis quæ eligi ex Auicen. poſſunt eſt. Recip. ficuum citrinarum numero ſex: lentium coctarum abiecta prima aqua. drach. iii. laccæ. drach. i. dragaganthi: fœniculi ana. ℈. ii. incidantur ficus, & cum reliquis bulliant in. ii. lib. aquę uſque ad conſumptionem medietatis & coletur. hic poſſunt aromatizari cum gran. iii. croci. ſecundo materia ducatur ad cutim cum debita cooperura pannorum, ita ut caleat: non tamen ſuperflue: & ſi panni ſint rubeĩ trahunt exterius ratione ſimilitudinis, & non competunt olea neque alia exterius applicita prohibentia exitum. Secunda intentio ſcilicet ipſarum maturarum apertio completur cum acubus de auro, & ſugatur humiditas fluens cum coto: ſed melius eſt ut remoueatur aliquid cum ſorpicibus de pelle, ne reclaudantur. Tertia intentio ſcilicet ipſarum exiccatio completur ſuffumigando cum tamariſco, & ex ſoliis myrti & eius granis. & Auicen. docet iacere ſuper ſarina rizi, milii, fabarum & ſimilium: & præcipit ſalitionem quæ non eſt in uſu: ſed medici noſtri Veneti tangunt eas cum foliis abſinthii uiridis: & hoc tempore cauendum eſt ab oleo, & humectantibus. Oleum tamen conuenit poſt earum exiccationem ad faciendum cruſtas cadere: & quia eſt materia unguentorum.

Tertium regimen habet duas intentiones, una eſt correctio accidentium, altera eſt regimen ſex rerum. Prima intentio completur ſubueniendo ſyncopi ſequenti ſuperfluam caliditatem cum ſpiratione aeris frigidi, & odore camphoræ & ſandali, & paulatim diſcooperiendo eum in aere frigido. Dolor autem qui ſequitur maturationem uariolarum ſicut in manibus, & pedibus ſedatur infundendo loca in aqua calida: & accelerat maturationem. & eruptionem earum: & confert cum extrema infrigidantur ponere ea in aqua calida. ulcera autem ſubſequentia uariolas curantur cum unguento albo camphorato: ſed putrefactiones extremitatum curantur. cura cancrenę. Variolæ futuræ in oculo ſubuenitur cum aqua ro. in qua infuſum ſit ſumach: & ſi eſt magna caliditas ponantur pro. unc. i. aquæ ſupraſcriptæ grana. iii. camphoræ: ſed inchoante puſtula in oculo prima die, poſtea addatur his parum ſief albi: & curetur cura puſtulæ oculi. ueſtigio autem & caligini remanenti in oculo ſubueniatur cum zuccaro candi: & apud Auicen. cum oleo de fiſticis. Sed prohibendum nocumentum oris & gutturis ſuctio ſucci granatorum expreſſorum cum tota ſubſtantia confert. Similiter ſuctio mororum, & diamoron cum aqua roſ. in earum augmento, & in ſtatu diamoron cum aqua hordei & paſſularum: & tueantur partes ſuperiores narium cum aqua roſ. & agreſta: & pulmo cum diadraganto: & inteſtina cum trochiſ. de ſpodio, & clyſteriis propriis in dyſenteria ſed ueſtigia uariolarum prohibentur ne fiant ligando manus pueri, aut aliter prohibendo ne ſcalpant: & epithemetur cum hoc unguento. recip. farinæ lentium, lupinorum, fabarum, orobi, lithargyri, ceruſſæ ablutæ, clymiæ ana. drach. ii. cum oleo de lilio & axungia aſini fiat unguentum & linimentum. Aliud Raſ. recip. lithargyri nutriti, radicis arundinis, oſsium uetuſtorum, farinæ cicerum, farinæ rizi, ſe. melonum mundorum, ben, coſti, ana. quantum libet. hic cũ mucillagine fœnugreci. & ſe. lini miſceantur & ex altero eorum facies eorum epithemetur de nocte, & in mane abſtergatur cum ſacculo ex furfure, & uiolis inſulo in aqua calida. Secunda intentio ſcilicet regimen ſex rerum patere poteſt ex dictis: ſed diæta debet eſſe infrigidans, & ingroſſans alequaliter ſtyptica: non tamen uentrem conſtringens declinans ad ſiccum in uariolis, & in morbillis ad humidum. Et debet cauere tempore ebullitionis a carnibus, ouis, & uino. poſtea debet ingroſſari diæta quanto magis accedit ad ſanitatem: & in ſumma ſit proportionata regimini medicinadi.

De febribus apoſtematum. Cap. XIII.

IAm ſciuiſti diſpoſitiones febrium, quæ ſequuntur apoſtemata apparentia: & quòd ſunt ſecundũ plurimũ de genere febrium dici, cum apoſtemata iſta ſecundum plurimũ non perueniant ad cor, niſi cum calefactione ſua abſque ſua putredine: & plurimum quidem horum eſt a cauſis primitiuis. Cum autem peruenit putredo eorum ad cor, propter ſuam magnitudinem, aut propter ſuam propinquitatem, fit feb. fortaſſe non de genere feb. diei. Et plurimum quidem ſimilium horum nõ ſit niſi a cauſis antecedentibus corporeis, & repletionalibus crudis: & quandoque ſiunt ex ulceribus, ad quæ trahuntur materiæ malignæ, retinentur in carnibus mollibus.

Primo ponit quæ febres ſequantur apoſtemata tam intrinſeca, quàm extrinſeca. ſecundo ſigna. tertio curam. partes patent. Primum capitulum diuiditur in duas partes. In prima ponit quæ febres ſequantur apoſtemata extrinſeca, ſecundo quæ ſequantur apoſtemata intrinſeca. ſecunda ibi ❴Febris autem.❵ In prima parte dicit quòd tu iam ſciuiſti ſcilicet in ephemera ſcilicet ex apoſtemate cuiuſmodi febres ſequantur apoſtemata extrinſeca: & quòd ſecundum plurimum ſunt de genere febrium ephemerarum, cum ſecundum plurimum apoſtemata iſta non perueniant ad cor niſi cum calefactione abſque putredine ideſt calefaciunt cor non mittendo uaporem putridum ad ipſum. ſecundo dicit quòd plurimum horum apoſtematum eſt ex cauſis primitiuis, quando faciunt feb. ephemeram. tertio dicit quòd cum fortaſſe ideſt aliquando peruenit putredo, ideſt putridus uapor ad cor propter ſuam magnitudinem, ideſt apoſtematis: aut propter ſuam propinquitatem ad cor ſicut quando eſſet in ſubaſcellis: aut ſub mamilla ſiniſtra, non ſit febr. ephemera: ſed ſupple ſit febris putrida. quarto dicit quòd plurimum horum, ſcilicet apoſtematum quæ faciunt febr. putridas non perueniunt niſi a cauſis antecedentibus corporeis, ſicut ſunt malæ complexiones oppilationes, & a cauſis repletionalibus crudis, ideſt ab humoribus replentibus indigeſtis. quinto dicit quòd hæc apoſtemata quando ſiunt ex ulceribus ſupple, uel puſtulis ad quæ ulcera attrahuntur materiæ malignæ, & retinentur in carnibus mollibus, quæ ſunt in locis emunctoriis ſicut poſt aures, propter ulcera labiorum menti, & colli, & in

ſubaſcellis propter ulcera manuum, & in inguinibus propter ulcera in uirga, aut in pedibus. Hæc tamen apoſtemata facta in locis emunctoriis quandoque faciunt putridas, quandoque ephemeras iuxta aphoriſmum, In bubonibus omnes febres malæ demptis ephemeris.

Febres autem quæ ſequuntur intrinſeca apoſtemata fortaſſe non fiunt ex applicatione calefactionis ad cor ſine putredine.

In parte præſenti oſtendit quæ febres ſequuntur apoſtemata intrinſeca. ſecundo ponit quaſdam diuerſitates febrium ſequentium apoſtemata. In tertia ponit canonea. ſecunda ibi { Et uehementiores. } tertia ibi { Et ſcias. } In prima parte dicit quòd febres quæ ſequuntur apoſtemata intrinſeca fortaſſe non fiunt ex applicatione caliditatis ad cor ſine putredine. nam ab apoſtemate intrinſeco facile putridus uapor peruenit ad cor propter propinquitatem ad cor, & propter uiarum rectitudinem & amplitudinem. econtra ab apoſtemate extrinſeco. aliquando tamen accidit ab apoſtemate intrinſeco fieri ephemeram propter ſui paruitatem, & diſtantiam ſicut a paruo apoſtemate exiſtente in extremitate inteſtini recti: immo quædam apoſtemata intrinſeca nullam faciunt feb. ſicut glandulæ, & ſcrofulæ: & ſimiles quæ non ſunt calidæ nec per ſe, nec per accidens.

Et uehementiores quidem febres fiunt ab apoſtematibus intrinſecis, quando ſunt ex genere eryſipilæ in quibuſdam uiſceribus, & extenditur dolor, & ſitis, & inflammatio: & ſignificant ea ſignificationes permixtionis choleræ plurimæ cum ſanguine. Et hæc apoſtemata intrinſeca ſunt ſicut apoſtemata cerebri, & uelaminum eius, & ſimach auris, & gutturis quandoque: & in uelamine quod ſequitur pectus: & hepate, & rene, & ueſica, & matrice, & inteſtinis, et quæ ſunt eis ſimilia.

In iſta parte ponit diuerſitates harum febrium. Habet hæc pars partes quinque, ſicut quinque ſunt hæ diuerſitates. Prima diuerſitas eſt quòd uehementiores febres ſequuntur apoſtemata cholerica, ſicut eryſipilam, quàm apoſtemata ab aliis humoribus pendentia. ſecundo dicit quòd dolor, ſitis, & inflammatio intenditur in his apoſtematibus cholericis. tertio dicit quòd apoſtemata cholerica ſignificantur per ſigna permixtionis plurimæ choleræ cum ſanguine. quarto dicit quòd apoſtemata intrinſeca quæ faciunt has febres ſunt ſicut apoſtemata ſubſtantiæ cerebri, & panniculorum eius, & ſimach, ideſt botium auris, ſiue nerui auditiui ortum habentis a quinto pari neruorum cerebri, & apoſtema gutturis, & apoſtema uelaminis pectoris, ideſt pleuræ. & per pleuram intellige cæteros panniculos pectoris intrinſecos.

Item apoſtema renis, ueſicæ, hepatis, matricis, inteſtinorum: & his ſimilibus ſicut ſtomachi, ſplenis, menſenterii, pulmonis, & apoſtema cordis in hoc excedit reliqua.

Primo notandum pro declaratione partis primæ quòd apoſtemata cholerica ſine dubio maiorem faciunt febrem quã apoſtemata phlegmatica, aut melancholica: ſed de ſanguineis eſt dubium. in quo tenendum eſt apoſtema cholericum maiorem facere febrem intenſiue, quàm apoſtema ſanguineum: & econtra ſanguineum maiorem facere febrem extenſiue propter maiorem multitudinem uaporum eleuatorum ab apoſtemate ſanguineo, quàm cholerico.

De dolore etiam eſt dubium, quia ſit maior, & credo quòd in eodem membro, uel proportionali maior ſit dolor ſequẽs phlegmonem, quàm eryſipilam. Primo quia hoc experimur ſæpe in apoſtematibus extrinſecis, nam in phlegmone magnus dolor eſt, eryſipila fere nullus. ſic etiam debet eſſe interius. ſecundo quia dolor magis ſequitur ſolutionem continui, quàm malam complexionem, ut docet experientia. licet hoc non placuerit Auerr. ſed in phlegmone maior eſt ſolutio continui, quàm in eryſipila: cum ſanguis ſit groſsior cholera. Item, quia dolor ſequens phlegmonem eſt extenſiuus, & pulſatiuus: ſed ſequens eryſipillam eſt pungitiuus, qui eſt minor illis. Nec Auicenn. dicit oppoſitum huius determinationis quamuis dicat quòd dolor intenditur, aut aliter extenditur in eryſipila. non enim comparauit eryſipilã phlegmoni: ſed apoſtematibus frigidis. Si tamen textus dicat extenditur, eſt uerum in eryſipila comparata phlegmoni in qua dolor eſt magis extenſus in membro: cum cholera ſpargatur per membri ſuperficiem: ſed in phlegmone ſanguis magis in uno loco colligitur: licet tamen intenſior ſit dolor in phlegmone.

Secundo notandum quòd ſigna permiſtionis choleræ cũ ſanguine multum ſumuntur ex ſignis complexionum quæ uide ſecunda primi.

Et diuerſificantur febres eorum in vehementia, et debilitate ſecundum propinquitatem cordis, et longitudinem.

Hæc eſt ſecunda diuerſitas: quòd febres diuerſificantur in magnitudine, & paruitate ſecundum propinquitatem, & diſtantiam apoſtematum a corde. quæ enim ſunt propinquiora cæteris paribus, maiorem faciunt febrem.

Et eorum iterum febres quæ ſunt in membris carnoſis eſt feb. uehementior, et eorum fe. quæ ſunt in panniculis, et corũ ſimilibus eſt debilior.

Hæc eſt tertia diuerſitas: quòd febres quæ ſequuntur apoſtemata exiſtentia in membris carnoſis ſunt uehementiores, quàm febres quæ ſequuntur apoſtemata in panniculis & ſimilibus quæ ſunt neruoſa.

Contra. oppoſitum uult Auicenn. ſecunda primi. capitu. de ſignis apoſtematum.

Dicendum quod febres dicuntur uehementiores dupliciter: uno modo in calore, & ſic febris apoſtematum membrĩ carnoſi dicitur uehementior: quia plus de materia aggregatur in membro carnoſo, & plus calefit. fiunt enim febres pluris caloris. Alio modo dicitur feb. uehemens in accidentibus quibuſdam communibus. ſicut dolore, uigilia, ſpaſmo, & ſimilibus: & ſic feb. apoſtematum quæ ſunt in membris neruoſis ſunt uehementiores.

Et eorum quæ ſunt in uicinitate arteriarum febris eſt uehementior, et eorum quæ ſunt in uicinitate uenarum ſolum feb. eſt debilior.

Quarta diuerſitas eſt: quod febr. horum apoſtematum quæ ſunt in uicinitate arteriarum ſunt uehementiores, quàm feb. apoſtematum quæ ſunt in uicinitate uenarum ſolum. cuius cauſa eſt: quia magis communicant cordi per arterias, quàm per uenas cæteris paribus.

Contra. quia apoſtemata ſplenis ſunt in mẽbro magis arterioſo, quã apoſtemata hepatis. & tamen minorem facit febrẽ.

Dicendum cætera non eſſe paria. eſt enim diſparitas, quia hepar communicat cordi per uenam maximam ſ. per uenam chylim immediate: non autem ſplen immediate cõmunicat cordi per arteriam maximam. Item eſt diuerſitas, quia hepar eſt maius membrum, & nobilius quàm ſplen. Item hepar magis uicinatur arteriæ magnæ quàm ſplen. quamuis ergo ſplen habeat plures arterias quàm hepar, quia hepar nullam habet ſaltem ſecundum gibbum, non tamen propter cauſas dictas ſequitur ipſum debere maiorem facere fe. quàm hepar.

Et non euacuantur iſtæ febres a periodis ſecundum materias quæ effunduntur ad apoſtemata eorum. periodi nanq; earum ſunt ſecundum generationem earum, et ſecundum motum ipſarum, et ſecundum attractionem caliditatis, et doloris ad ea. unicuiq; .n. humori eſt periodus qui ſibi cõuenit. Intrinſecæ cauſa periodicationis.

Quinta diuerſitas. febres apoſtematum habent diuerſos periodos ſecundum diuerſitatem materierum, quæ effunduntur ad apoſtemata ipſorum febricitantium. periodi nanque earum febr. ſunt ſecundum generationem materierum earum, & ſecundum diuerſum motum ipſarum ad apoſtemata: quando iam ſunt genita, & ſecundum alterationem caliditatis, &

tis,& doloris ad ea ideſt ſecundum uariam attractionem ipſarum materierum ad loca apoſtemata: quæ attractio fit a calore & dolore membri apoſtemati. unicuique enim humori ineſt periodus qui ſibi conuenit.

Pro huius partis notitia eſt ſciendum, quòd Auicenn. innoit hic omnes cauſas periodicationis intrinſecas: quarum quædam de inteotione Galen. ſecundo de differentiis febri. ſumuntur ex diſpoſitionibus membrorum mittentium materias ad membrum apoſtematum, quæ materiæ continentur in ipſis membris mittentibus. Quædam ſumuntur ex diſpoſitionibus ipſorum membrorum apoſtematorum attrahentium, quæ maxime attrahunt per caliditatem,& dolorem: & hic ſe tenent ex parte membrorum, de quibus loquitur Galen. loco allegato. Quædam ſe tenent ex parte diuerſificatorum ſecundum quantitatem, modum ſubſtantiæ, & ipſorum complexionem,& formam ſubſtantialem, & proprietatem reſiſtitiuam. & hæ ponuntur a multis auctoribus: præcipue ab Auicenn. in hac prima quarti. tractatu ſecundo capit. primo. quas omnes Auicen. innuit in his paucis uerbis.

Primas ſe tenentes ex parte membrorum cum dixit. periodi nanque. ſecundas ſe tenentes ex parte humorum cum dixit. unicuique humorum ineſt periodus qui ſibi conuenit. & hic uult Galen. febr. apoſtematum periodicare propter nouum motum materiæ ad membrum apoſtematum, qui motus diuerſificatur propter diuerſitatem cauſarum ſupra ſcriptarum. ſecundum plurimum tamen phlegma periodicat quotidie. cholera de tertio in tertium. melancholia de quarto in quartum. ſanguis quotidie affligit maxime propter ſuas formas ſubſtantiales,& proprietates reſiſtiuas. Omittit autem cauſas extrinſecas ſicut regimen ſex rerum, & influxus ſupercœleſtes, quos aſtrologi ponunt. Sed de hac materia dictum eſt ſuperius quantum eſt opportunum in quæſtione de periodicatione.

Et ſcias quòd multoties ſanatur apoſtema in pleureſi, & alijs,& remanet febris:& ſignificat tunc quòd mundificatio non accidit.

Hic ponit duos canon. Primus multoties ſanatur apoſtema pleuriticum,& febr. remanet. & ſimiliter accidit in aliis apoſtematibus, & hic remanentia febr. ſignificat quòd non eſt facta perfecta mundificatio, & hoc accidit quando apoſtema non eſt totalis cauſa febr. immo pars materiæ quæ facit febrem, fecit apoſtema. ſtat ergo apoſtema pendens a pauca materia terminari antè febris terminationem. Sicut me ſcribente ſuper hoc capitulo euenit magnifico equiti domino Chriſtino Franciſco de Beuilaqua Veronenſi. aliquando accidit quando apoſtema non perfecte curatur: ſed euacuatis partibus ſubtilioribus remanent quædam partes terreſtres potentes febres continuare: non tamen dolorem, tuſsim, & alia accidentia propria pleureſis facere.

Et iſta quidem febres quandoque prolonganturr & perducunt ad becticam,& proprie quando apoſtemata ſunt in hepate. Illæ uero quæ ſunt in uelaminibus cum confirmantur, non expectant uſque ad becticam.

Secundus canon. Et iſtæ quidem febres cum prolongantur ducunt ad hecticam: & proprie quando apoſtemata ſunt in hepate.

Contra. quia apoſtemata pulmonis deberent magis ducere ad hecticam prohibendo cordis euentationem.

Dicendum eſt quòd hectica quæ eſt quædã tabes,& exiccatio cum pauca caliditate magis incurritur propter apoſtema hepatis, quàm pulmonis, propter defectum nutrimenti, qui defectus eſt ab hepate non a pulmone: ſed hectica quæ eſt corporis areſactio cum inflammatione magis incurritur ex apoſtemate pulmonis. ſecũdo dicit quòd illæ febres quæ conſequuntur apoſtemata in uelaminibus, cum confirmantur, apoſtematibus a quibus pendent confirmatis, non expectant uſque ad hecticam, quia moriuntur prius quàm fiant hectici. Vnde Galen. decimo therapeutic. loquens de apoſtematibus diaphragmatis dicit. Multoties uidi interficere antequam cõpleretur dyſpnœa,& deſipientia: ſed in quibus tales diſpoſitiones ſunt plurimum moriuntur, antequam hectica generetur. Ex his patet quòd per apoſtema confirmatum non debes intelligere apoſtema exiſtẽs in ſtatu: quia ab hoc contingit euadere. Sed per apoſtema confirmatum intelligere maxime fixum,& in malitia confirmatum.

De ſignis earum, & ipſarum iudicijs. Cap. XIIII.

CVm febribus ex apoſtematibus intrinſecis inueniunt tres ſpecies ſignorum, & accidentium ſcilicet ſigna, & accidentia ſignificantia membrum infirmum: & ſigna, & accidentia ſignificantia materiam: & ſigna, & accidentia ſignificantia diſpoſitionem infirmi. Prima autem ſignorum ſpecies, eſt ſicut pulſus ſerrinus, & dolor pungitiuus apoſtematis in partibus pectoris: & ſimiliter tuſsis ſicca in primis,& humida in ſecundo, & quæ ſunt illis ſimilia de ſignis pleureſis, ſignificantibus apoſtema in partibus pectoris.

Primo ponit quandam diuiſionem trimembrem ſignorum & accidentium febrium apoſtematum, & ipſam declarat. ſecundo ponit quandam diuiſionem fundatam ſuper primo mẽbro diuiſionis. tertio ſubdit quædam alia ſigna febris apoſtematum intrinſecorum. ſecunda ibi § Et membra quidem occulta. § tertia ibi § Et caliditas quidem. § Prima in duas. nam in prima ponit diuiſionem prædictam. loco exempli ponit ſigna pleureſis. In ſecunda ponit ſigna quædam generalia apoſtematis intrinſeci. ſecunda ibi § Et ad ſummum. § In prima parte dicit quòd cum febribus ex apoſtematibus intrinſecis ſunt tres ſpecies ſignorum, & accidentium ſignificantium membrum apoſtematum. Prima eſt ſpecies ſignorum ſignificantium membrum infirmum. Secunda eſt ſpecies ſignorum ſignificantium materiam apoſtemantem. Tertia ſpecies eſt ſignorum, & accidentium ſignificantium diſpoſitionem infirmi, ideſt quid ſit futurum de infirmo. Et pro notitia ſignorum primorum uult te redire ad tertium canonem: & pro ſecunda ſpecie ſignorum ad tertiam quarti. & pro tertia ſpecie ipſorum ad ſecundam quarti, ubi ponuntur ſigna prognoſtica. Ideo in omni ſpecie omnium horum ſignorum hic abbreuiat: & ſolum exempli gratia dicit quædam.

Secundo declarans primam ſpeciem ſignorum dicit quòd pulſus ſerratiuus, & dolor lateris pungitiuus ſunt ſigna apoſtematis in partibus pectoris, ſcilicet pleureſis, ſcilicet tuſſis ſine ſputo in primis. ſecundo cum ſputo: & ſimilia de ſignis pleureſis, ſcilicet febris continua, conſtrictio anhelitus.

Et ad ſummum dolor, & grauitas in membro: & eſt calidius reliquis membris addita calefactione non conſueta, & ſicut ſpaſmus. quoniam ipſe multoties aſſociatur apoſtematibus calidis in membris neruoſis. Species uero ſecunda eſt, ſicut ſignificatio uehementiæ febris tertianæ, & ſignificat quòd materia eſt cholerica. Accidentia uero infirmi ſunt diſpoſitiones quæ indicant eius ſalutem, aut indicant ipſius mortem.

In iſta parte dicit quòd ſigna generalia apoſtematis intrinſeci ſunt dolor. ſecundum grauitas. tertium caliditas maior in membro apoſtemato quàm in reliquis. eſt enim ſicut fornax febris undecimo therapeuti. ultimo capit. quartum quòd in reliquis membris eſt addita caliditas non conſueta. quintum eſt ſpaſmus qui frequenter ſequitur apoſtemata calida in membris neruoſis. Et tu iſtis adde duritiem, & tumorem ſi illa apoſtemata fuerint in membris, quæ ſubiacent ſenſui. & tu cum uiſitas aliquem hæc ſeptem ſigna ſemper habeas menti ne incidas in errorẽ non bene excuſabilẽ. Secũda ſpẽs ſignorũ, eſt ſicut feb. tertiana, quæ ſignificat ꝙ materia apoſtematis eſt cholerica: & quotidiana ꝙ eſt phlegmatica: & quartana ꝙ eſt melãcholica: & cõtinua concluſa ꝙ eſt ſanguinea, licet ſm

plurimum io proceſſu paroxyſmi harum febrium confundantur. Tertia ſpecies ſignorum ſignificat ſalutem nel mortem: & his ſimilia uentura ſuper ægrum.

Et membra quidem occulta diuerſificantur in faciendo febr. et recipiendo eas: et per durationem earum, et ipſarum periodis ſecundum magnitudinem eorum in ſeipſis, et magnitudidem uenarum eorum, et ſecundum membra ſua.

In parte præſeoti pro declaratione primi membri diuiſionis præcedentis ſcilicet quòd quædam ſigna ſignificant membrum apoſtematum. Auic. primo ponit unam diuiſionem. ſecũdo declarat eã. tertio iofert quoſdã canones. ſecũda ibi {Nã in mẽbris.} tertia ibi {Cũ aũt aggregať.} In prima parte dicit quòd membra intrinſeca apoſtemata dioerſificantur in faciendo febres, & recipiendo eas: quia primo fit calor in corde qui formaliter eſt feb. per membrum apoſtematum: deinde recipitur in eo, & in alijs mẽbris. hoc dicit quia daro quòd aliquod membrum habeat calorem extraneum, & ipſum alteri membro cõmunicet: ille tamen calor non dicitur feb. nec alia membra recipientia calorem ab eo dicũtur febrire, niſi calor prius fiat in corde: poſtea per cor aliis cõmunicetur: cum cor ſit primum ſubiectum feb. iuxta ſuperius determinata. Et hæc prima diuerſitas concernit feb. magnitudiuem, aut paruitatem, ſalubritatem, aut contrarium. nam quædam membra apoſtemata faciunt maiorem ſebrem, & magis mortalem ſicut hepar, & pulmo. quædam mioorem & magis ſalubrem ſicut renes, & matrix. ſecunda diuerſitas eſt in duratiooe earum, nam quædã faciunt longam ſicut matrix: & quædam breuem ſicur cerebrum. tertia diuerſitas eſt in periodis earum. Aliter enim periodicant ſebr. apoſtematis hepatis: aliter ſeb. apoſtematis renum: quamuis hæ diuerſitates inſequantur diuerſitates materierum: tamen etiam inſeqountur diuerſitares membrorum. hæ autem tres diuerſitates ſiunt ſecũdum magnitudinem ipſorum ſcilicet membrorum in ſeipſis, quæ magnitudo attenditur penes tria ſcilicet penes nobilirarem ſuæ operationis, penes ſenſibilitatem ſuam, & penes propinquitatem ad cor. Aliter ſecundum magnitudinem ipſorum ſcilicet apoſtematum in ſeipſis ideſt ſecundum quòd apoſtemata ſunt magna, uel parua. Secundum aũt penes quod diuerſificantur membra apoſtemata in faciendo febr. eſt ſecundum magnitudinem uenarum ſcilicet pulſatilium, & quietarum: & in hoc tangit maiorem aut minorem colligantiam cum corde. Tertium uero io quo dioerſificantur membra apoſtemata in faciendo ſebrem eſt ſecũdum membra ſua ſcilicet alia a corde quibus membris cõmunicat membrum apoſtematum ſaciens feb. exempli gratia, matrix cõmunicat capiti: ideo apoſtemata matricis faciunt febr. cum dolore capitis.

Nam in membris intrinſecis ſunt quæ ſunt propinqua cordi, & uehementis communitatis: ſicut uelamen, et pulmo: et de eis ſunt quæ ſunt longinqua a corde, debilis communitatis ſicut renes. ipſi enim non ſemper faciunt propter apoſtemata ſua ſebres fortes neque continuas: & multoties quidem ſunt interpolatæ, & ſunt de genere ſebrium commiſtarum, & febrium tertianarum, & quartanæ, & quintanæ, & ſextanæ: & ſiunt cum eis rigor, & horripilatio: & ambiguum fit eſſe earum: & ſignificat eas grauitas in loco renum, & in partibus alkatim, & dolor, & proprietas caliditatis in membro maioris conſueta.

Hic declarat prædictam diuiſionem: & quamuis ſua intereſſet oſtendere quomodo membra diuerſificata io magnitudioe & paruitate, & diuerſificata ſecundum uenas ſuas: & io ſumma ſecundum maiorem aut minorem colligantiam cum corde: & tertia diuerſificata ſecundum membra ſua alia a corde, quibus communicant faciunt febres diuerſas in magnitudine & paruitate ſalubritate & mortalitate, & longitudine & breuitate. Item diuerſitas in periodis; tamen quia hæc ſuot oota ea dictis in tertio canone, ſolum eaempli gratia oſtendit quomodo membra diuerſificata in longitudioe & propinquitate ad cor: & in maiori & minori communitate cum corde cum apoſtemantur, diuerſificantur in faciendo febrem. Dicit ergo quòd de mẽbris ſunt aliqua quæ ſunt propinqua cordi, & uehemẽtis communicatioois cum eo: ſicut uelamen ideæ diaphragma & pulmo: & iſta ſupple faciunt magnas febres, & mortalea, & breues, & contiouas cum apoſtemantur. & de eis ſunt aliqua longinqua a corde, & debilis communitatis cum eo: ſicut renes. ipſi eoim noo ſemper faciunt cum apoſtemantur febr. fortes: oeqoe continuas: ſed multoties ſunt interpolatæ: & multoties nõ ſunt interpolatæ: & ſunt de genere febrium commixtarum, & quandoque ſunt tertianæ, & quartanæ, & quintanæ, & ſextanæ. & ſiunt cum eis rigor, & horripilatio, & ambiguũ fit eſſe eorum ſcilicet apoſtematum. ignoratur enim cuius mẽbri ſint apoſtemata iſta, quæ faciunt tantas ſeb. diuerſitates: & an ſint apoſtemata renum. hæc tameo apoſtemata renum ſignificantur per grauitatem in alchatin qui eſt locua renũ: & per dolorem eius loci: & quia proprie in illo loco ſentitur caliditas maior conſueta. Er nota quòd quamuis huiuſmodi inquiſitio noo pertineat ad hunc locum, ſed potius ad. 17. tertij ꝙ cauſa tantarum diuerſitatum in his ſebribus eſt triplex. Prima eſt diuerſitas materierum quæ faciunt hęc apoſtemata. unde ratiooe huius permiſcentur feb. diuerſæ. ſecunda eſt longinquitas huius membri a corde. unde febr. eius quaodoque non ſunt continuæ: neque ſortes, tertia cauſa eſt diuerſitas io aduſtione, cum apoſtemata hæc chronicant: ſicut frequenter accidit. uode per aduſtioοem materierum huius apoſtematis antecedentium, & coniunctarum fit tranſmutatio harum in melancholiam, unde ſiunt quartanæ: quando ſunt plurimæ quantitatis: & non ita per aduſtionem ingroſſatæ. cum uero per aduſtionem magis paucificantur, & ingroſſantur ſiunt quintanæ, & eodem modo ſextanæ.

Cum autem aggregatur in membro ut ſit proximum principali: aut fortis communitatis cum eo, aut vehementis ſenſus, & neruoſum: tunc cum uehementia feb. comitantiũ apoſtemata eius accidunt ei inquietudo magna, & ſpaſmus.

In parte præſenti infert canon primus. quando hæc omnia aggregantur in membro aliquo. primum quòd ſit proximum principali ideſt cordi. aut uehementis communitatis cum eo, utputa per uenas, & arterias: aut uehementis ſenſus: quòd ſit neruoſum: tunc cum uehementia feb. conſequentium apoſtema eius acciduot ioquietudo magna, & ſpaſmus: ſicut eaempli gratia: in apoſtemate panniculorum cerebri.

Et fortaſſe comitantur ipſum accidentia extranea ſicut apoſtemata matricis: aſſociatur enim ei cum ſebr. ſoda, & dolor ceruicis.

Secundo infert quòd aliquando comitãtur apoſtemata mẽbri intrinſeci, ſicut apoſtema matricis, accidentia extranea ſiunt in eo ſoda, & dolor ceruicis ideſt partis poſterioris colli ad caput terminati. huius autem eſt cauſa: quia matris dorſo alligatur: unde ſaciliter communicatur capiti, & collo per nucham, & uenas, & arterias qoæ ſunt in dorſo. appellat autem hæc accidentia extranea propter magnam diſtantiam matricis a collo, & capite: quia matrix non eſt neruoſa per neruos a cerebro, & nucha ortum habentes. ſic enim accideret ſpaſmus in fortibus doloribus eius. quod bene ſeotit Auicen. 21. tertii. cap. de anatomia matricis. & hoc eſt eaemplum dioerſitatis ſebrium ſequentium membra apoſtemata diuerſificata ſecundum membra alia a corde, quibus communicant.

Et caliditas quidem quamuis inflãmentur in his apoſtematibus: tamen non eſt ualde uehementis acuitatis: ſicut eſt in canſonide, niſi ſit res magna. et cauſa in eo eſt quoniam putredo non eſt ſparſa, neque mota ad exteriora.

Hic pooit ſigna apoſtematum intrinſecorum. primum eſt ſumptum a caliditate. ſecundum a pulſu. tertium ab urina. partes pateot. Io prima parte dicit quòd caliditas quamuis ſit intenſa in his apoſtematibus: non tamen uehementis caliditatis ſcilicet exterius: ſicut in canſonide, oiſi ſit res magna ideſt apoſtema magnum ab humote multum calido. Et cauſa huius eſt, quia putredo ideſt uapores putridi non eſt ſparſa ad exteriora: tum propter debilitatem uirtutis: tum

propter

tum propter inobedientiam materiæ. & cauſa eſt, quia monetur interius ad locum apoſtematum.

Et pulſus quidem in febribus apoſtematum intrinſecorum eſt pulſus febrium putredinis paruus in principio, ut locis cōſtrictionis apud ſtatum: deinde magnificatur, & fit uelox, & ſpiſſus ſecundum membrum, & materiam: & ſecundum quòd ſciuiſti: deinde erit undoſus, & ſerrinus, & faciens ſecundum membrum in neruoſitate, & carnoſitate ſua.

Secundum ſignum, pulſus in febribus apoſtematum intrinſecorum eſt ſicut pulſus in fe. putridis, paruus in principio exacerbationis, & uelocis conſtrictionis apud ſtatum. i. in ſtatu, uel parum ante ſtatum: cum maior ſit neceſsitas mundificationis, quàm euentationis. Deinde. ly deinde notat ordinem locutionis, & non temporis ut ſit ſenſus: deinde debes ſcire quòd pulſus magnificatur, & fit ueloa, & ſpiſſus ſecundum membrũ, & materiam ſicut ſciuiſti. ſ. lib. primo fen ſecunda cap. de pulſu apoſtematum. & lib. tertio in propriis capitulis. nam membro apoſtemato exiſtente carnoſo, & arterioſo, ut materia exiſtente calida pulſus fit magnus, ueloa & frequens, econtra in membro econtrario ſe habente, & materia frigida. Deinde ly deinde notat ordinem locutionis, ut ſit ſenſus. etiam debes ſcire quòd pulſus fit ſerrinus, aut undoſus. ſecundum membrum in neruoſitate & carnoſitate ſua. nam membro exiſtente neruoſo ſicut panniculi fit ſerrinus: & exiſtente carnoſo ſicut ſubſtãtia cerebri, & caro hepatis, fit undoſus.

Et vrina ſecundum plurimum eſt ad albedinem declinis, & paucitatem tincturæ propter declinationem materiei ad apoſtema ſecundum quòd ſciuiſti.

Vltimum ſignum, urina quæ ſecundum plurimum eſt ad albedinem declinans. i. ad paucitatem tincturæ propter declinationem materiæ ad apoſtema ſicut ſciuiſti cap. de ephe. ex apoſtemate, & fen ſecunda cap. de coloribus urinæ.

Dubitatur an ad apoſtemata uiſcerũ ſequãtur febres continuæ. arguitur quòd non. materia feb. continuarum eſt intra uenas. ut ſupra. c. de putredine: ſed materia apoſtematum exiuit uenas, & in poris membri continetur. ſecundo continuarum proprium eſt non habere rigorem. primo de differentiis febr. ſed quędam apoſtemata quorundam uiſcerum ut renum faciũt febres cum rigore ut hic Auicen. In oppoſitum eſt Gal. quarto aphoriſmorum ſuper illo apho. Febres quæcunque non deficientes. Dicendum quòd licet ſecundum plurimum fe. apoſtematum uiſcerum ſint continuæ: ſtat tamen ipſas eſſe interpolatas. primam partem huius concluſionis uoluit Galen. loco allegato, & quotidiana experientia comprobatur. ſecundam partem uult Auicenn. in loco præſenti. & multoties ſunt interpolatæ.

Sed ad rationes in oppoſitum reſpondetur. Ad primam negetur maior uniuerſaliter intellecta. Ad ſecundam conceditur ad quod deducitur: eſt tamen neganda maior uniuerſaliter intellecta: immo exacerbationes continuarum aliquando incipiunt cum horrore, ut in capitulo de latica.

De cura earum. Cap. XV.

CVratio harum febrium eſt cura febrium acutarũ poſt curationem apoſtematum. radix enim in eis eſt cura apoſtematis cum obſeruatione curæ febris de infrigidatione, & humectatione. Et in his febribus non conceditur potus aquæ frigidæ, neq; introitus balnei.

Habet hoc capitulum duas partes. In prima ponit duas intentiones habendas in cura febr. apoſtematum: & oſtendit quæ ſit dignior. In ſecunda exempli gratia. ponit curam apoſtematis cholerici. ſecunda ibi{ Et ſi fuerit apoſtema. } In prima parte dicit quòd curatio harum febrium eſt curatio fe. acutarum poſt curationem apoſtematum. nam radix ideſt fundamentum in curatione earum eſt cura apoſtematis. Hæc. n. eſt intentio prima, cui maxime intendendum eſt.

Secunda intentio eſt obſeruatio curæ febr. cum infrigidatione, & humectatione. Notandum hic Auicenn. multum abbreuiaſſe curam feb. apoſtematum: quia ſi radix curæ eſt cura apoſtematum iam ſcita eſt in generali quarta primi cap. de cura apoſtematum: & ſcita eſt tertio canon. de cura cuiuſque apoſtematis intrinſeci. Et intentio quæ eſt ad febres ſcita eſt in cap. generali curationis febrium putridarum: & in capitulo curationis acutarum, & ſi intentio ſit ad accidentia cura præceſsit in hac fen. Sed contra dicta Auicen. inſtatur, quia cura harum febrium non ſemper eſt cura febrium acutarum: cum aliquando nec apoſtemata ſint acuta, neque febres ſequẽtes ea, ſicut manifeſtum eſt in febribus ſequentibus apoſtemata frigida. Secundo aliquando cura febris eſt dignior quàm cura apoſtematis: quando feb. eſt corpus areſaciens. tunc quãuis obſtet apoſtema competeret potus aquæ frigidæ: ut uoluit Auicen. in cap. generali curationis febr. & in capitulo de rebus in quarum quibuſdam &c. Ad primam conceditur ad quod deducitur. Sed intentio Auicenn. fuit hic ponere curam feb. acutarum quæ ſequuntur apoſtemata calida, quia febr. ſequentes apoſtemata frigida parum, aut nihil uertunt ad ſe curam: ſed quaſi totaliter attenditur apoſtemati niſi fuerit hectica: quæ tamen raro accidit niſi poſt longum tempus, niſi forte fuerit apoſtema pulmonis, aut capſulæ cordis, & ſimilium impedientium debitam cordis euentationem: & etiam niſi eſſet apoſtema hepatis, & ſtomachi quibus nutrimentum ſubtrahitur toti: hæc enim ſatis feſtine ducunt ad hecticam. Ad ſecundum conceditur ſimiliter ad quod deducitur: ſed dicta Auicen. in præſenti parte ueritatem continent ut in pluribus.

Et nota quòd ly poſtpoſitum in hoc textu, non dicit ordinẽ temporis, ſed ordinem dignitatis. ambæ enim intentiones. ſ. quæ debetur apoſtemati, & quæ debetur febri ſunt ſimul tempore exequendæ. Secundo dicit quòd in his febribus non conceditur potus aquæ frigidæ ne materia apoſtematis incrudetur: hoc tamen ut ſtatim dixi ueritatem habet regulariter, ut dixi & ut in pluribus. neq; conceditur introitus balnei ne materia putrefacta per balneũ amplius fluat ad apoſtema, ut. 11. therapeuticæ.

Et ſi fuerit apoſtema eryſipila, licet fiat poſitio rerum frigidarum, & infrigidatarum actu de foris ſuper ipſum, ſicut ſuccus lactucæ, & ſemperuiuæ, & portulacæ cum aliquantulo de ſauich hordei albi, quæ ſine ceſſatione infrigidentur ſuper niuem, & permutentur: & fortaſſe permiſcetur cum eis oleum omphacinum, aut oleum roſatum. Et ſi comederit lactucas infrigidatas, pertranſit, & iuuatur cum eis.

Hic curat apoſtema cholericum dictum eryſipila, & intendit repercuſsioni, & multæ infrigidationi ne corpus maraſmetur. dicens ſuper loco apoſtemato debent poni res frigidæ potentiã, infrigidatæ actu ſicut ſuccus portulacæ, lactucæ, ſemperuiuæ frigidæ, & humidæ in ſecundo cum aliquantulo de farina hordei quæ inceſſanter infrigidentur ſuper niuem, & permutentur. Et fortaſſe ideſt aliquando permiſcetur cum eis oleum omphacinum: & iſtud eſt ex oliuis immaturis, & oleo roſ. & hoc quando non eſſet opus tanta infrigidatione, & maioris doloris mitigatione. Auenzoar tamen primo Theyſir capi. 8. timuit ungere cum oleo aliquo membrum quodcunque in quod cholera dominatur. Secundo dicit quòd ſi comederis lactucas ablutas infrigidatas. ſ. actu tranſit. ſ. loco cibi, quia erit ſatis ſubtilis diæta, & iuuatur cum eis loco medicinæ.

Sed nota quòd lactucæ non ablutæ ſunt minus frigidæ, quã lactucæ ablutæ. ſecundo canone & proprie cum aqua calida. habent enim partem nitroſam in ſuperficie, quæ poſt ablutionem remouetur. propter hoc non ablutæ magis conueniunt ſanis: ſed ablutæ ægris maxime patientibus eryſipilam, cum opus ſit uehementi infrigidatione: nec timetur de uentoſitate. fortis enim calor eryſipilæ reſoluit illam. debent autem comedi coctæ, uel crudæ ſecundum uigorem digerentis.

Cura febris apoſtematis duplex habet regimen. unum debetur febri complendum infrigidatione, & humectatione. ſecundum debetur apoſtemati quod tripartitur: quoddam debetur cauſæ antecedenti, quoddam cauſæ coniunctæ tertium utrique. Primum regimen habet tres intentiones, ſcilicet euacuationem, diuerſionem & fluxus interceptionem. Euacuatio autem maxime complenda eſt phlebotomia, aut aliquo tenente locum eius. Cõpletur etiã ſolutione integrata minoratiuo,

digeſtiuo, & eradicatiuo quæ reſpiciant materiam peccantem, & apoſtematum membrum. Euacuatiua ſint ita moderata ut euacuent materiam propriã, quæ eſt antecedens, & non agitent materiam coniunctam. Diuerſio autem perficitur cũ euacuantibus iam dictis, cum clyſteribus, & ſimilibus. Item conueniunt uentoſæ ſine euacuatione. fluxus interceptio perficitur cum ſtypticis applicitis ſuper membrum: per quod fluit materia ad membrum apoſtematum. Item cum ingroſſantibus, & compingentibus materiam ſicut ſyrupus de papauere, & ſimilia. Secundum regimen debitum cauſæ coniunctæ habet tres intentiones ſcilicet repercuſsionem quæ debetur in principio. ſecundo repercuſsionem miſtam cum reſolutione, quæ debetur poſt principium uſque ad medium ſtatus. tertio reſolutionem quæ debetur deinceps: quòd ſi in uiam maturationis tenderet adiuuetur, & tandem erumpatur cũ motibus. Item cum cum ſumptis interius: poſtea mundificetur, & conſolidetur. Tertium autem regimen habet duplicem intentionem ſcilicet curam accidentium perficienda ſecũdum eorum exigentiam. Secunda eſt regimen ſex rerum quod declinet in contrarium dyſcraſiæ: & diæta debet eſſe magis tenuis in febribus apoſtematum, quàm in quacunque alia febre, ne apoſtemata augeantur.

De diſpoſitionibus febrium compoſitarum. Cap. XVI.

Febres quandoque componuntur ad inuicem. Fortaſſe enim componuntur ex eis ſpecies ingredientes in genera elongata, ſicut compoſitio febris hectica cum fe. putrida. & quandoque componuntur ſpecies ex eis in genere proximo conuenientes ſicut eſt compoſitio ſpecierum febrium putredinis, ſicut tertiana cum phlegmatica, ut poſt febris nominata hemitritæus: & ſicut compoſitio febrium apoſtematum. Et quandoque componuntur de eis ſpecies conuenientes in ſpecię ſicut compoſitio duarum tertianarum, & duarum quartanarum, & trium quartanarum. Quare fiunt duæ tertianæ in apparitione diſpoſitionis ſecundum paroxyſmos phlegmaticæ: & tres quartanæ in paroxyſmis phlegmaticæ: & quandoque componuntur tres de febribus tertianis. Si igitur fuerint ſecundum coalternationem erit paroxyſmus in die tertia uehementior: quoniam pertinet ei periodus diei primi, & inceptio diei tertij, & ſimiliter in quinto: & ſimulatur hæc hemitritæo, ſicut compoſitio duarum tertianarum ſimulatur paroxyſmus phlegmaticæ.

Hic incipit determinare de febribus compoſitis. & primo in generali, ſecundo in ſpeciali determinat de quadam febre dicta hemitritæus. ſecunda incipit in principio ſequentis capituli. Primum capitulum diuido in tres partes. In prima ponit diuerſas compoſitiones feb. ſumptas ex diuerſitate feb. componentium. In ſecunda ponit canones. In tertia ponit tres diuerſas compoſitiones feb. ſumptas ex tẽpore compoſitionis. ſecunda ibi {Et propter.} tertia ibi {Et ſpecies.} Quę dicit in prima parte nota ſunt pro maiori parte: & ſicut compoſitio feb. apoſtematum intellexit quòd feb. ſequens apoſtema eſt ſecundum plurimum compoſita ex diuerſis ſpeciebus febr. quæ conueniunt in genere humoralium: & hoc quia apoſtema ut plurimum fit de diuerſis humoribus primo de accidenti & morbo, ultimo cap. & tertia quarti. cap. primo. Et quandoque componuntur tres de febribus tertianis. ſi ergo fuerint ſecundum coalternationem erit paroxyſmus in die tertio uehementior: quoniam coniungitur primus paroxyſmus tertiæ tertianæ cum ſecundo primæ tertianæ: & ita per dies impares coniungentur duo paroxyſmi. Sed nota quòd dato quòd paroxyſmi non coalternent: immo coniungerentur per uiam introitus, aut cõitatis: tamen paroxyſmus in diebus imparibus eſſet uehementior: ſed exemplificauit de paroxyſmis coalternantib⁹: quia illa cõpoſitio eſt manifeſtior: reliqua uero nota ſunt.

Hic cadunt duo dubia. Primum utrum ephemera poſsit coniungi cum alijs generibus febrium: & hoc per me terminatum fuit in cap. de febribus ephe. Secundum utrum putrida poſſet coniungi cum hectica. In quo dubio tenendum eſt quòd hectica poſſet coniungi cum putrida, & hectica præcedente, & putrida præcedente: & ambabus a cauſa una. uel diuerſa pendentibus.

Et propter huiuſmodi non oportet ut tota occupatione occupetur cum paroxyſmis: immo oportet ut occupetur cum accidentibus.

In parte pręſenti ponit canones, & diuiditur in quatuor partes ſecundum quòd quatuor ſunt canones. Primus canon propter huiuſmodi conditiones oportet ut medicus non confidat in ſolis paroxyſmis ad cognoſcendum febr. immo oportet ut conſideret accidentia febr. per quæ deueniat in earum notitiam.

Et quandoque accidit ſi fuerint feb. iſtæ tertianæ puræ ut feſtinent paroxyſmi earum ad contentam idest ad illam quæ fortior eſt: ita ut deſtruatur debilior earum prius.

Secũdus canon quandoque accidit ſi fuerint febres iſtę tertianæ puræ ſcilicet duæ aut plures ut feſtinent ideſt anticipent paroxyſmi ad contentam ideſt ad illam quæ fortior eſt ſecundum expoſitionem traductoris, quæ merito dicitur contenta: quia tenetur a cauſis magis fortibus, quàm febres minus fortes: ideo paroxyſmi anticipant: cum forte aliarum paroxyſmi: quia pendent a pauciori materia, & minus irritante uirtutem: idem ſubdit quòd deſtruitur debilior ea in primis, & remanet fortior poſterius. Et notanter dixit ſi fuerint iſtæ tertianæ purę: quia ſi eſſent impuræ, aut forte una earum impura, ſtaret quòd debilior minus moleſtans, & cuius paroxyſmi poſtponerent, remaneret poſterius: quia pendet a materia groſsiori, & minus calida. Et omitto alias expoſitiones quas ponit Gentilis, & alij: quia hæc eſt de intentione traductoris, & conſona textui Auicen. & multiplicatio expoſitionum eſt confuſio.

Et quandoque ſignificat compoſitionem reditio horripilationis poſt quietem.

Tertius canon reditio horripilationis poſt quietem eius ſignificat compoſitionem ſcilicet ſi per notabile tempus redit poſtquã quieuit: immo hoc eſt de ſignis hemitritæi ut uidebitur.

Et turpe quidem eſt medico ſcienti ſignificationes cuiuſq; febr. & accidentia eius ut non percipiat compoſitionem a primo die, aut ſecundo.

Quartus canon turpe eſt medico ſcienti ideſt qui ſcire debet ſigna cuiuſcunque febris, & accidentia eius ut non cognoſcat compoſitionem earum a primo die, uel a ſecundo. Notandum quòd compoſitio harum feb. quæ debet cognoſci a primo die: uel ſecundo non eſt cõpoſitio ephemerę cum hectica, uel putrida: quia iuxta ſuperius determinata hæc compoſitio non poteſt fieri ſaltem per notabile tempus. hectica etiam raro reperitur a principio. hæc ergo compoſitio erit humoraliũ adinuicem, quæ ſi coniungantur per uiam communicationis cognoſcuntur: quia non apparent accidentia unius ſolius materiæ: neque unius ſolius paroxyſmi: id tamen eſt ualde difficile niſi apud medicos ualde doctos, & exercitatos. Si autem componantur ſecundum uiam introitus, id eſt minus difficile: ſed oportet medicum continue aſsiſtere, ut comprehendat coarctationem pulſus ſecũdam, poſt primam. Si uero componantur ſecundum uiam coalternationis ideſt ſatis facile. Gal. tamen ſecundo de criſi mitius locutus eſt dicens: quòd ſi non cognoſcis prima, uel ſecunda die cognoſces tertia, uel quarta. Sed nota quòd aliud eſt cognoſcere hoc generale ſcilicet ꝙ plures febr. ſint compoſitæ adinuicem: & aliud eſt cognoſcere diſtinctæ febr. cõponentes. Prima notitia eſt ſatis facilis quam medicus poteſt cognoſcere prima die, uel ſecunda. ſed ſecunda eſt difficilis, de qua loquitur Gale. ſecundo de criſi.

Et compoſitio febr. hectica cum febr. putredinis eſt ex illis quæ ualde ambiguæ ſunt: quoniam ipſi uident interpolationes & inceptiones rigoris, & horripilationis: & reditiones ſudoris ſi fuerint, & horas particulares: quare exiſtimant quòd ſint illic febr. putredinis tantum inſeparabiles, aut compoſita ex continua, & interpolata.

Hic

Hic eſt quintus canon. & eſt de compoſitione hecticæ cum humoralibus, ꝙ compoſitio hecticæ cum febribus putredinis eſt de illis quæ ſunt ualde ambigua: quoniam medici uident interpolationes ideſt remiſsiones, & inceptiones rigoris, & horripilationis, & reditiones ſudoris poſt ſudorem præcedentem ſi in illa febre fuerit rigor : & uident horas particulares paroxyſmorum : quare exiſtimant ꝙ ſint febres putredinis tantū continuæ, aut compoſitæ ex continua & interpolata: & nō exiſtimant ibi eſſe hecticam, cum in hectica non ſint excreſcentię neq; typi, neq; ſudores, & apparet ſibi ꝙ omnia accidentia reduci poſsint in ſolas febres humorales. Notādum ꝙ multi medici ſecundum Gentilem credentes ſe eſſe magnos iudicatores, cum uident unam continuam quæ exiccauit corpus, & uident aliquām urinæ groſsitiem, & telam unctuoſam in ſuperficie urinæ ſtatim iudicant eſſe complicatam hecticam cum putrida: cum tamen nō ſit. nam omnia hæc accidentia in pluribus putridis coniungi poſſunt. Nota tamen ꝙ malum eſt iudicare ægritudinem maiorem, quàm minorem multis ea cauſis quæ tibi notæ eſſe debent.

Et quandoque continuatur compoſitio ita, vt appareat ſe. vna continua ſimilis, quæ ſimilatur ſynocho : & tunc quidem non eſt excuſatio reditionis ad ſignificationes. Et ſi fuerint paroxyſmi breues, non conſequitur eorum cōtinuatio, niſi propter rem magnam de multitudine numeri eorum proprie. & fortaſſe vides interpolationes harum febrium longas.

Sextus canon, quandoq; componuntur ſeb. adinuicem, ut appareat febris una continua ſimilis ideſt uniformis, quæ ſimilatur ſynocho ideſt febri concluſæ: & pro cognitione compoſitionis earum oportet redire ad ſigna, ſcilicet notandum coarctationes pulſus, quæ erunt quando paroxyſmi ſubingrediuntur alter alterum: & ſi paroxyſmi erunt breues, non poterit ſaluari illa uniformitas, niſi ſint multi: & tunc uidebis frequentes coarctationes pulſus, & ſortaſſe quando ſunt breues, & non multi, tu uidebis interpolationes longas inter unum paroxyſmum, & alterum : ita ut non ſeruetur ſeb. uniformitas. Si uero ſunt longi, & pauci tu uidebis pauciores coarctationes pulſus & erit difficile quòd ſeruetur uniſormitas fe. cum oporteat paroxyſmos procedere per tempora ſua, quæ a medico facile comprehenduntur. Si uero ſunt multi, & longi ſenties frequentes coarctationes pulſus, & ſe. angēdo procedit. coarctatio itaque pulſus eſt efficax ſignum ſubingreſsionis paroxyſmi aut ꝙ noua materia moueatur.

Et quando componuntur febres diuerſæ, ſicut hemitritæus eradicatur poſtrema eorum, & remanet chronica pura, ſiue ſint duæ interpolatæ, aut duæ continuæ, aut interpolata, & continua.

Septimus canon quandoque componuntur feb. diuerſæ ſicut hemitritæus qui componitur ex cholerica, & phlegmatica & eradicatur poſtrema ideſt cholerica quæ eſt poſtrema in paroxyſmando cum paroyſmet de tertio in tertium, phlegmatica quotidie, & remanet chronica pura ſcilicet phlegmatica, & hoc eſt uerum ut plurimum ſiue ſint duæ interpolatæ, aut continuæ aut interpolata, & continua: dico ut plurimum cum poſſet eſſe phlegmatica breuior certa cholerica.

Et quandoque componitur cum hemitritæo alia tertiana, & phlegmatica, & melancholica. nam ſi eſt cum tertiana, eradicatur tertiana, & purus fit hemitritæus : & ſi eſt cum phlegmatica aut melancholica, eradicatur hemitritæus, & depuratur phlegmatica, & ſimiliter melancholia.

Octauus canon. & quandoque componuntur cum hemitritæo tertiana alia, & phlegmatica, & melancholica : & ſi cōponitur eradicatur tertiana, & remanet hemitritæus purus. Si cū phlegmatica, aut melancholica eradicatur hemitritæus, & remanet pura phlegmatica aut melancholica. Contra quia æque cito debet eradicari cholerica, quæ componit hemitritæum, ſicut cholerica addita hemitrithæo, & æque cito debet eradicari phlegmatica hemitritæo addita ſicut phlegmatica componens hemitritæum : cum non uideatur cauſa diuerſitatis.

Reſpondetur ꝙ cauſa diuerſitatis, phlegma admixtum cum cholera ſicut eſt in hemitritæo retardat motū choleræ, & eius reſolutionem, ſimiliter cholera accelerat motum phlegmatis & eius reſolutionem non ita eſt quando phlegma, & cholera ſunt diuerſis mineris.

Et quandoque accidit compoſitio in eis ſecundum alium modum, & eſt, vt componantur interpolata & continua diuerſi generis, aut conuenientes ambæ in eo : aut conuenientes in ſpecie ſicut tertiana periodica, cum tertiana inſeparabili: & ſicut componuntur duæ interpolatæ ſimiliter componuntur duæ continuæ.

Hic ponit nonum canonem. ſecundo reprobat opinionem quorundam. ſecunda ibi [Quidam autem.] In hoc nouo canone ponit plures compoſitiones duarum feb. ſimul. nam quandoq; componuntur continua & interpolata diuerſi generis: ut puta humoralis interpolata, & continua hectica aut cōuenientes ambæ in uno genere: ut puta īterpolata cholerica, & phlegmatica continua uel econtra. aut conuenientes in ſpecie ſicut tertiana interpolata, cum tertiana continua. Et ſimiliter ſicut componuntur duæ interpolatæ eiuſdem ſpeciei: ſicut duæ tertianæ interpolatæ, ſic componuntur duæ continuæ eiuſdē ſpeciei, ſicut duæ continuæ tertianæ.

Quidam autem exiſtimauerunt, quòd duæ continuæ non cōponuntur, ſicut duæ tertianæ: quoniam quando materia eſt intra venas non eſt poſsibile vt diuerſificetur illud in quo accidit : putredo enim eſt procedens in toto.

In hac parte ponit opinionem quorundam circa compoſitionem duarum continuarum eiuſdem ſpeciei, ſiue eiuſdem humoris. ſecundo reprobat illam. ſecunda ibi [Et hæc quidē.] In prima parte dicit ꝙ quidam exiſtimauerunt ꝙ duæ cōtinuæ ſcilicet eiuſdem humoris non componuntur adinuicem : ſicut duæ tertianæ continuæ non componuntur adinuicem : quoniā quādo materia, exempli gratia, cholerica eſt intra uenas illud, ſcilicet locus in quo accidit putredo ſcilicet unius partis choleræ facientis unam tertianam, nō poteſt diuerſificari a loco in quo altera continetur, faciens alterā tertianam. putredo enim accenſa in una parte choleræ eſt procedēs in tota cholera, quę in illo corpore continetur: eo ꝙ uenæ illius corporis ſunt continuæ. ſimiliter cholera in illis uenis contenta eſt continua. ergo ex illa cholera non poſſunt fieri duæ febres. aliter ſequeretur ꝙ quælibet feb. eſſent duæ: immo plures ꝗ duæ: cum humor faciens febrem ſit diuiſibilis in duas partes, aut plures: quarū quælibet ſufficeret facere feb. relinquitur ergo ꝙ ſi debent eſſe duæ feb. eiuſdē ſpeciei, ut puta duę tertianę: ꝙ materia unius debet eſſe diſtincta a materia alterius loco. Hoc autem non poteſt eſſe ad intra uenas propter cauſam dictam : ſed bene ad extra: cum pori membrorum non ſint adinuicem continui. poſſunt itaq; duæ interpolatæ eiuſdem ſpeciei adinuicem componi. non autem duæ continuæ eiuſdem ſpeciei.

Et hæc ſententia non eſt de illis, quæ neceſſaria ſunt proculdubio apud me: quoniam putredo incipit proculdubio ex loco deinde ſpargitur, deinde currunt iudicia vehementiæ, & interpolationis ſecundum gradationem putredinis primæ, & ſecundum eam ſunt ei motus non ergo elongatur quin accidat putredo, cui ſit dominium aliquod incipiens in parte materierum: cui non ſit dominium ſequendi aliud: immo aggregatur in ea ut incipiat, & vt ſequatur ſimul, quare erit ei gradatio temporis, quæ experitur.

In præſenti parte remouet horum opinionē, & fundamentum ſuum. Sed pro huius textus difficilis declaratione : ut habeatur mens Auic. præmitto ꝙ ad hoc ut duæ continuæ eiuſdē ſpeciei. ut puta duæ tertianæ componantur, requiritur ꝙ cholerę putrentes, uel multum diſpoſitæ ad hoc ut putreāt, facientes iſtas duas tertianas, ſint diſcontinuæ ut utriuſq; tam cauſa antecedens, quàm coniuncta ſit diſcontinua a cauſa antecedente, & coniuncta alterius. aliter ſequeretur ſicut dictum fuit ꝙ quælibet feb. pendens a materia ſufficiente pro duabus febribus

Quod duę febres cōtinuæ cōponantur

bus eſſent duæ feb. quod tamen eſt abſurdum. Hoc præmiſſo pono caſum Gen. ꝙ una portio choleræ parata putredini contineatur in uenis ortum habentibus a parte uenæ chylis deſcēdentem infra emulgentem ſiniſtram, quę uenæ ramificātur per totum eius ſiniſtrum. Similiter altera portio choleræ parata putredini contineatur in uenis orientibus a parte uenę chylia aſcendentibus ramificantibus per brachium deatrum: & cholera eaiſtens in omnibus aliis partibus ſit bene diſpoſita non parata putredini. Et pono die lunæ hora duodecima partem choleræ quæ continetur in uenis cruris ſiniſtri putrere, & facere exacerbationem unam, quæ ſit remiſſa & parum affligens: ſed die martis hora decimaoctaua putreat una pars choleræ exiſtentis in uenis brachii dextri, & faciat exacerbationem fortem & multum affligentem. poſtea die mercurii hora duodecima putreat altera portio choleræ quæ eſt in prima minera, & faciat exacerbationem ſecūdam primæ ſimilem in intenſione, & accidentibus: ſed die Iouis putreat altera portio ſecūdæ mineræ hora. 18. faciens exacerbationem intenſam, & ſquā ſimilem alteri quæ incepit dię martis: & ſic deinceps, & tandē leuior feb. primo terminetur remanente ſecunda per aliquot dies: tunc manifeſtum eſt has duas feb. tertianas continuas ſimul componi, & ſunt ueræ duæ, cum materia antecedēs unius & coniuncta ſit loco diſtincta a materia alterius. Et tunc ad formam argumenti primæ opinionis reſpondet Auice. negando conſequentiam hanc. uenæ ſunt continuæ. ergo cholera cōtenta in uenis eſt continua: immo forte nullus humor eſt continuus niſi ſanguis. Secundo negetur hæc conſequentia. cholera eſt continua in uenis. ergo non poſſunt fieri duæ febres cōtinuæ a duabus portionibus choleræ putrētibus ad intra uenas. Et ſicut dictum eſt de cholera, ita dicendum eſt de aliis humoribus ꝙ a quocunq; poſſunt fieri duæ febres continuæ. Hia pręmiſsis facilis eſt expoſitio textus. Et hæc quidē ſententia non eſt de illis quę apud me ꝓculdubio ſunt neceſſaria: immo ſup. non eſt uera. quoniam proculdubio putredo ideſt calor putredinalis incepit ea loco ideſt in parte materiæ quæ in loco determinato continetur: deinde putredo ſpargitur per partem materię ſufficientis pro uno paroayſmo: deinde currunt iudicia uehementiæ ideſt eacreſcentiæ & interpolationes inter unam exereſcentiam, & alteram ſecundum gradationem putredinis primæ ideſt ſecundum ꝙ putredo ideſt calor putredinalis accenſus in prima parte materiæ egreditur ad reliquas partes: & ſecundum eam gradationē fiunt ei motus quibus periodicat: & hæc dicta hucuſq; pertinent ad unam fe. continuā. non ergo elongatur quin accidat putredo ideſt calor putredinalis, in alia materia eiuſdē ſpeciei diſtincta loco a prima cui putredini ſit dominium incipiens in parte materiei illius: cui ſcilicet putredini non ſit dominium ſequendi aliud ideſt aliam materiā loco ab hac diuerſam: immo aggregaꝫ in ea. ſ. putredine ut incipiat in hac. ſ. materia ſecunda: & ut ſequatur ſimul. ſ. ī eadē materia putrefaciēdo partē poſt partē, & faciēdo nouas eaacerbationes: quare erit ei ſcilicet putredini gradatio partis inter unam excreſentiam & alteram: qua experitur hanc eſſe febrem diſtinctam a priori: & hæc pertinent ad ſecundā feb.

An duæ ſynochæ componi ſimul poſſint.

Sed dubitatur. Vtrum duæ continuę de ſanguine quæ ſynochæ appellantur poſsint componi. In quo dubio tenendum eſt ꝙ duæ uerę ſynochæ ſine putredine non poſsint componi adinuicem ſaltem pro tempore notabili, ꝙ ſit de cōſideratione medici. nam cum ſanguis ſit in uenis continuis: & propter aliquam cauſam primitiuam ipſum inflammantem incipiat ebullire: ebullitio in toto faciliter procedet. Similiter ſi propter ſuperfluam quantitatem ipſius oppilātem, & prohibentem euentationem ebulliat ſine putredine. Secundo dicendum eſt, ꝙ duæ aut plures ſynochæ putridę pendētes a ſanguine malignato propter alterius humoris mixtionem poſſunt adinuicē componi: ut puta ſi ſanguis a ſurcula ſupra malignaretur, & putrefieret propter alterius humoris admixtionem, ſimiliter ab inguinibus infra reliquo ſanguine non exiſtente malignato.
Tertio dicendum eſt: quòd ſynocha ſine putredine poteſt componi cum ſynocha putrida pendente ab aliqua putredine alicuius ſanguinis in aliqua parte corporis malignati propter alicuius humoris admixtionem ipſum potrefacientis. nam quamuis propter cauſam primitiuam totus ſanguis ebulliat: ſtat tamen unā partem putrefieri, & alteram non putrefieri propter diuerſam ſanguinis diſpoſitionem.

Et ſpecies quidem compoſitionis febrium ſunt tres: intrans et coalternata, et communicans. Et intrans eſt vt ingrediatur vna earum ſuper alteram. Et coalternata vt ingrediatur poſt eradicationem eius: et communicans eſt vt incipiat cum ea.

Tres ſpecies compoſitionis febrium.

In iſta parte ponit diuerſitates cōpoſitionis febris ſumptas ex tempore compoſitionis. d. ꝙ ſunt tres, intrans, coalternans & communicās. Intrans eſt ut una ingrediatur ſuper alteram. Coalternans eſt ut ingrediatur una earum poſt eradicationem alterius. Communicans eſt ut una incipiat cum alia.

Sed ad illa duo dubia quibus uult Gen. excitare intellectus ſolertes facilis eſt reſponſio. Ad primum quærens in quo differunt duę feb. ſimul incipientes ab una pendente a tanta materia, quanta eſt materia ambarum. Reſpondetur ꝙ ille calor qui eſt in corde exſtiſtens unus numero pendens a duabus materiebus loco diſtinctis eſt duæ febres. alter uero omnino ſimilis illi pendens ab una materia eaiſtente in uno colo, quæ eſt ęqualis duabus materiis feb. duarum ſe communicantium eſt ſolum una feb. Sed hęc difficultas, & ſimiles determinatę ſunt in expoſitione primi capituli huius ſen. Ad ſecundum dubiū quęrens in quo differt paroayſmus unius phlegmaticę in quo poſtquam incepit calor poſt frigus iterum incipit frigus, poſtea calor, ut aliquando accidit iuxta ſuperius dicta in capitulo de phlegmatica a paroxyſmis duobus duarum phlegmaticarū qui componantur ſecundum ſemitā introitus. Reſpondetur ꝙ in pricipio caſu calor qui eſt in corde eſt unus paroxyſmus. In ſecundo caſu calor unus eaiſtens in corde eſt duo paroxyſmi: quia pendent a duabus materiis loco diſtinctis.

Et cum videris feb. concluſam, & eſt in ea rigor, & non ſudor: & fortaſſe accidit in rigoribus pluribus ſudor vnus: tūc teſtifica compoſitionem in ea.

Hic ponit duos canones. Primus cum uideris febrem concluſam ideſt fortem, & uniformē ſiue pendeat a cholera ſiue a ſanguine. & eſt in ea rigor, & non ſudor: quia forte materia licet putreat extra uenas & faciat rigorem: & non tamen eſt ſudatiua: & fortaſſe accidit in rigoribus pluribus ſudor unus: quia forte tantum materia unius feb. erit ſudatiua, & reliqua non: quamuis putreat extra uenas: tunc teſtifica cōpoſitionem. Eſt enim manifeſtum in concluſa non accidere rigorem niſi tempore criſis iuxta aphoriſmum. A cauſone habito rigore.

Et ſimiliter cum videris in concluſa ſuperfluitatem in frigore extremitatum & rigore: ſed parum de ambobus: tunc fortaſſe eſt in concluſa.

Secundus canon. ſimiliter cum uideris in concluſa ſuperfluitatem in frigore extremitatum, & rigore teſtifica compoſitionem: ſed parum de ambobus ſcilicet frigore & rigore fortaſſe eſt in concluſa, abſq; ꝙ ſit alia feb. ſecum compoſita. Ex his ergo infertur quod in feb. cholerica continua cui non ſit admixta alia feb. poteſt eſſe parum frigoris, & rigoris. uel quia uenę habent obtuſum ſenſum in earum concauitate: uel quia aliquis uapor cholericus acutus in principio exacerbationis motus extra poſſet aliquem rigorem facere: aut tertio. quia propter ſuffocationem caloris innati aut aliud nocumentum intrinſecum calor naturalis fugit interius, ſicut in latica. hi tamen typā in continuis parti ſunt. Nota, cura feb. compoſitarū multū pendet ex notitia curationis feb. ſimplicium componentium. Item ex canonibus traditis ſuperius in capitulis generalibus. Sed hic attende quòd feb. compoſitę, aut ſunt ſimiles, aut aliquo modo contrarię, ſi ſimiles eodem regimine regendę ſunt. ſi uero contrarię magis attendendum eſt ei quę magis infeſtat, & ſine cuius curatione altera curari non poteſt: altera tamen non neglecta. propterea ſanum conſilium eſt ut in morbis contrariis compoſitis medicinæ contrariæ miſceantur, quæ non ſint fermentatæ, ut natura ſagax poſsit dirigere unamquamq; contra ſuum contrarium corrumpendum. Vel primo cura illā quæ periculoſior eſt, & minores dat inducias, deinde reliquā. Vel tertio elige medicinas medias inter utrumque contrariū. nam medium contrariatur extremis: & eſt aptum utrumque corrumpere cum auxilio naturæ: cum remiſſum ſemper remittat intenſum.

De hemitritæo. Cap. XVII.

HEmitritæus eſt febris compoſita ex duabus febribus: quarum una eſt tertiana: et altera eſt phlegmatica.

Primo notificat bemitritæum ponens diuerſitates, & cauſas. ſecundo ſigna eius. tertio ponit curam. ſecunda ibi {Magis proprium ſignorum eſt.} tertia ibi {Neceſſarium.} Primum capitulum diuido in tres partes. In prima deſcribit hemitritęũ. In ſecunda ponit quaſdam diuerſitates eius. In tertia ponit eas. prognoſticos. ſecũda ibi {Et fit in die uno.} Tertia ibi {Et fortaſſe extenditur.} In prima parte dicit quòd hemitritæus eſt fe. compoſita ex duabus febribus: quarum una eſt tertiana, & altera phlegmatica. In qua deſcriptione ponitur fe. loco generis. Ex quo aperte intelligere poſſumus hemitritæum quã- uis componatur ex duabus febr. eſſe febr. unicam cuius unitas ſeruatur in minera una. nam in hemitritæo phlegma & cholera facientes duas feb. ſunt in una minera, ut etiam clarius uidebitur ſtatim. Ex quo infertur quòd ſi duæ feb. componerentur una phlegmatica, & altera cholerica quarum mineræ eſſent diſtinctæ loco, illæ fe. non eſſent hemitritæus: quia non ſeruaretur unitas in minera.

Et fit in die uno paroxyſmus tertianæ, et quotidianæ ſimul: aut ſecundum ſemitam communitatis, et inuentionis: aut ſecundum ſemitam coalternationis, et uicinitatis, aut ſecundũ ſemitam introitus. Et de diuiſionibus difficilior ad cognoſcendum eſt prima, deinde ſecunda.

In hac parte ponit diuerſitates quæ ſunt quatuor. prima ꝙ in hemitritæo fit in una die paroxyſmus tertianæ & quotidianæ ſimul, & ſecundum ſemitam communitatis, & inuentionis quis paroxyſmi ambo ſimul incipiunt: aut ſecundum ſemitam coalternationis & uicinitatis quia finito uno alter incipit: aut ſecundum ſemitam introitus: quia ſecũdus ſubingreditur poſt inchoationem primi, & ante finem eius. ſecundo dicit quòd de his diuiſionibus. i. membris diuiſionis difficilior ad cognoſcendum eſt prima, deinde ſecunda. Notandum ſecundum Gen. quòd ſecunda non accipitur hic ut diſtinguitur contra tertiam. eſſet enim ſermo falſus. nam intelligeretur ex hoc ꝙ hemitritæa compoſita ſecundum ſemitam coalternationis, & uicinitatis eſſet difficilior ad cognoſcendum quàm hemitritæa compoſita ſecundum ſemitam introitus: ſed hoc eſt falſum quia paroxyſmi quanto magis diſtincti inuadunt, tanto eſt minor confuſio, & maior certitudo, ſed diſtinctius inuadunt quã- do compoſitio eſt ſecundum ſemitam coalternationis. ergo hemitritæus talis compoſitionis eſt facilioris cognitionis: & illa quæ eſt ſecundum ſemitam communitatis: eſt difficilioris cognitionis. illa autem quæ eſt ſecundum ſemitam introitus medio modo ſe habet. Accipitur ergo hic ſecunda ꝑ ſecunda, & tertia. & eſt ſermo Gal. 1. de differ. fe. ubi præmiſit quòd duplex eſt differentia fe. hemitritæi complicationum, quandoq; quidem inuadentibus paroxyſmis eadem hora ſimul, quandoque ſecundum diuerſa tempora. ſubdit quòd hemitritæi ſecundum diuerſa tempora inuadentes ſunt facilis cognitionis. ſ. reſpectu eius hemitritæi: cuius paroxyſmi eadem hora inuadunt hoc Gal. ſed cum poſtea ſubdiuiditur certum eſt quòd ea cuius paroxyſmi coalterant, eſt facilior ad cognoſcendum, quàm illa cuius paroxyſmi ſubintrant.

Et quandoq; ſunt febres duæ continuæ, quoniam duæ putredines ſunt intrinſecæ, et quando duæ ſunt periodicæ eradicantur, quoniam duæ putredines ſunt extrinſecæ, et quandoque eſt continua cholerica. quia eius putredo eſt intrinſeca, et phlegmatica eſt econtrario, et quandoq; eſt econtrario.

Hæc eſt ſecunda diuiſio quadrimembris: & eſt nota: quàm poſuit Gal. ſecundo de differentiis fe. quòd quandoq; ſunt ambæ continuæ: quandoq; ambæ interpolatæ, quandoq; eſt continua cholerica phlegmatica econuerſo: quandoq; econtra.

Et quidam poſuerunt hemitritæum purum febrem compoſitam, quæ fit ex tertiana extrinſeca, et phlegmatica intrinſeca, et illam quæ eſt præter eam nominant non puram. Et non eſt illud de illis in quibus ſuperflua occupatio ſit habenda.

Tertia diuiſio fe. hemitritæa, quandoque eſt pura. i. uera, & eſt ſecundum medicos. ſ. Gal. ſecundo de differentiis fe. & Halyabatem. 8. theoricæ, & Ioan. Serap. 6. ſuæ prac. Compoſita ex tertiana interpolata & phlegmatica continua: & alias tres ponunt non ueras. ſecundo dicit quòd hoc non eſt de illis in quibus ſuperflua occupatio ſit habenda, cum non ſit quæſtio niſi de nomine. Hic nota ſecundum Genti. antequam libri Gal. & Au. ad nos uenirent. in ſcientia hemitritææ multa erat uarietas. Nam Salernitani diuiſerunt hemitritæum in maiorem, minorem, & medium. Et dixerunt, quòd maior hemitritæus eſt quando cholera putret intus, & melancholia extra. minor quãdo cholera intus putret, & phlegma extra. media quã- do phlegma putret intus, & cholera extra. Aliqui dixerunt ſicut Paſsionarius quòd maior hemitritæus eſt cõiunctus quartanæ: ita quòd præter phlegmaticam & cholericam coniũcta ſit una quartana. Minor hemitritęus eſt coniunctus uni quotidianæ: media tertianæ. Sed hæc eſt ocioſa contentio: & qui uult uidere has diuerſitates: legat Gilbertum Anglicum.

Et fortaſſe antecedens ad putredinem eſt cholerica, et fortaſſe antecedens ad putredinem eſt phlegmatica, et fortaſſe ueniunt ſimul.

Quarta diuiſio, aliquando antecedens ad putredinem eſt cholerica: quia prima die paroxyſmus eius incipiat. & ſecunda die paroxyſmus phlegmatis. & tertia die ambo paroxyſmi: & ſic ſemper duo componentur paroxyſmi in diebus imparibus. Si autem erit econtra quòd prima die incipiet paroxyſmus phlegmaticæ, & ſecũda die paroxyſmus cholericæ in diebus paribus concurrent ambo paroxyſmi, & fortaſſe ſimul uenient, quia ambo paroxyſmi in prima die ſimul incipient, & tunc fiet afflictio maior per impares. Aliter poſſet exponi: ꝙ quando fient ambo paroxyſmi in eadem die: aliquando prius incipiet paroxyſmus cholericæ, aliquando prius paroxyſmi phlegmaticæ: & aliquando ſimul uenient ſecundum ſemitam communitatis.

Et iterum quandoq; eſt materia faciens febr. phlegmaticã magis dominans, et quandoq; eſt materia faciens feb. cholericam magis dominans, et quomodocunque ſit materia phlegmatica ponit paroxyſmos cholericæ longiores, et tardioris criſis, et materia cholerica ponit paroxyſmos phlegmaticæ econuerſo.

Quinta diuiſio. quòd quandoq; materia phlegmatica eſt magis dominans, quandoq; cholerica: & tu ſupple quòd quãdoq; ſunt æquales, uel quo ad molem, uel quo ad uirtutem. ſed rariſſime quo ad molem cholerica æquatur, & dominatur phlegmati. ſecundo dicit quòd quomodocunq; ſit materia phlegmaticæ ponit paroxyſmos cholericæ longioris & tardioris criſis: & materia cholericæ ponit paroxyſmos phlegmaticæ econtra ſ. breuioris & uelocioris criſis. Ex quibus infertur id quod dictum fuit ſuperius: quòd cholera & phlegma facientes has duas febres ſunt in eadem minera: aliter non poſſent agere & pati adinuicem.

Et fortaſſe extenditur hemitritæus longo tempore. ſ. uſq; ad ſeptem menſes, et ſupra, et quandoque fit ex hemitritæo ægritudo acuta.

Hic ponit canones. Primus quod quandoq; extenditur hemitritæus uſq; ad ſeptem menſes: & eſt ſupple propter diuerſitates materierum, quibus natura nequit faciliter dominari: & quandoque fit ex hemitritæo ægritudo acuta: quando forte materia eſt pauca, & propinqua uiis ductuum. Vel forte fit aliquando ægritudo acuta: quia permutatur ad aliquod membrum nobile, & cito interficit.

Et quandoque eſt hemitritæus de febribus magis interficientibus: quoniam perducit ad hecticam, et ægritudines chronicas, & difficiles.

Secundus can. quòd quandoque eſt de febribus magis interficientibus: quoniam perducũt ad hecticam: & ad egritudines chronicas ideſt in quibus fit error digeſtiuæ: ſicut eſt hydropiſis maxime propter longitudinem eius.

De

De ſignis hemitritæi. Cap. XVIII.

MAgis proprium ſignorum eius, & primum eorum: licet neceſſario ſint cõparia alia, eſt ut ſit ſpatiũ huius febris in uno duorum dierum lõgius ſpatio tertianæ, & magis quieta: deinde fit in die alio leuioris paroxyſmi, & pauciorum accidentium.

Hoc capitulum ſex habet partes. In prima ponit ſigna hemitritæi abſolute. In ſecunda ſigna eius diuerſificante ſecundum tempora. tertio ſigna ſumpta ex parte dierum. quarto aggregat ſigna diuerſorum modorum. quinto ponit ſigna dominij uel æqualitatis. ſexto ponit ſigna hemitritæi ſumpta ex parte componentium. ſecunda ibi [Et quandoque fiunt.} tertia ibi{Et in hac febre.}quarta ibi{Et quandoque accidit ſignificatio.}quinta ibi{Et non expectetur.}ſexta ibi }Et quandoq; compoſitio.} In prima parte ponit tria ſigna. Primum quod eſt magis proprium cæteris: quia ſumitur ex natura humorũ: licet ſint neceſſaria alia comparia ideſt pariter cum hoc ſignificantia: & eſt ut ſpatium huius febris ſit in uno duorum dierum ſcilicet in quo inuadunt ambo paroxyſmi longius ſpatio tertianę puræ, & magis quieta quo ad accidentia ſequentia impreſsionem materiæ ſcilicet ſitim, inſtantiam uigiliarum, inflãmationem, & ſimilia. Deinde fit in alia die ſcilicet in qua eſt ſolum paroxyſmus phlegmatis leuioris paroxyſmi, & pauciorum accidentium quàm altera, & uerificatur hoc primum ſignum. Dixit autem licet ſint neceſſaria alia comparia: quia poſſent eſſe duæ tertianæ nothæ: quarum una eſſet longior, & uehementiorum accidentium quàm altera: & uerificatur hoc primum ſignum.

Et quandoque iteratur in ea horripilatio ſecundum plurimum aliquoties propter illud quod accidit de pugna duarum materierum: aut introitu unius earum ſuper alteram. Et fortaſſe accidit hæc iteratio tribus uicibus aut quatuor: & iam calefiunt membra aliqua horripilatione fixa adhuc.

Secundum ſignum quòd horripilatio quæ eſt diſpoſitio in qua homo ſentit diuerſitatem in frigore cum punctione in cute, & in lacertis iteratur multoties in hemitriteo ſcilicet ĩ die in quo ambo ueniunt paroxyſmi ſecũdum ſemitam communitatis aut introitus: ideo dicit propter illud quod accidit de pugna duarum materierum: aut introitu unius earum ſuper alteram. Et fortaſſe accidit hæc iteratio tribus uicibus: aut quatuor: & iam calefiunt membra aliqua horripilatione exiſtente adhuc fixa in aliquibus membris propter diuerſitatem materierum, quarum una iam calefacta calefacit aliqua membra, altera uero nuper mota infrigidat aliqua. Pro huius partis declaratione nota quòd hæc uarietas ex horripilatione ad calorem iterata toties: & ſimiliter diuerſitas in calefactione quorundam membrorum, & eorum horripilatione ſequitur pugnam phlegmatis, & choleræ, qui humores ſunt aliquo modo contrarij: & proprie quando ſunt quaſi æque potentes. nã cholera pungit membra: & infrigidat faciendo calorem retrahi: & ſimiliter phlegma ſuffocando calorem ſi putret intra, infrigidat, ſi putret extra, cum primo uenit ad membra ſenſibilia infrigidat: deinde poſtea cholera calefacta calefacit membra. poſtea phlegma motum infrigidat dictis modis: ſed non multum infrigidat propter contraoperantiam choleræ; nec cholera facit rigorem purum propter contraoperantiã phlegmatis: fit ergo diſpoſitio media ſcilicet horripilatio quæ multoties iteratur ex cauſis dictis. propterea hæc iteratio non fit quando humores ambo putrent intra uenas: nec quando cholera putret intra, & phlegma extra: quia ſic non fieret horripilatio ſed ſrigus: ſed fit phlegma quando putret intra, & cholera extra: aut quando ambo putrent extra.

Et ex hac quidem quæ eſt hemitritæus, corpus non mundificatur integre.

Tertium ſignum, quòd ex hemitritæs corpus non mundificatur integre. nam ſi ambæ ſunt continuæ, aut una eſt continua res eſt clara. ſi uero ambæ interpolatæ: adhuc propter phlegmaticam remanent quædam reliquiæ caloris a quibus corpus non integre mundatur.

Et quandoque fiunt principium eius, & augmentum ipſius uehementis commotionis: & proprie quando fuerit communicatio: aut fuerit introitus in huius hora: tunc enim fiunt horripilationi reditiones: & eſt ſtatus longinquus: & cum exiſtimatur quòd corpus iam calefactum eſt: & febris habet ſtatum inuenis horripilationem redeuntem: & iſta accidentia ſunt propter pugnam humorum. Et ſtatus quidem huius ægritudinis in horis particularibus, & uniuerſalibus eſt ante ſtatum phlegmaticæ, & uelociter ſtatu eius, & tardior ſtatu cholericæ: quoniam caliditas non expanditur niſi cum labore, & proprie in primis: et fit fortis eius acuitas apud ſtatum: & ſimiliter fit declinatio longa propter illud quod accidit de ſtationibus quas efficit reluctatio unius duarum materierum cum alia: & parum quidem tepeſcit cum ſudore.

In hac parte ponit ſigna hemitritæi diuerſificari ſecundum tempora. & primo ſecundum principium, & augmentum. ſecundo penes ſtatum. tertio penes declinationem. partes patent. Dicit ergo quòd quandoque fiunt principium, & augmentum ſcilicet particulare uehementis commotionis, & alterationis: & proprie quando fuerit communicatio: aut introitus huius paroxyſmi in alterum in huiuſmodi hora: tunc enim horripilatio redit pluries: ſicut dictum eſt in parte præcedenti: & eſt ſtatus ſcilicet particularis longinquus, & cum æſtimatur quòd corpus iam calefactum eſt, & eſt feb. in ſtatu ſcilicet particulari inuenis horripilationem redeuntem: & ita accidentia ſunt propter pugnam humoris: ut dictum eſt in parte præcedenti. Si enim finita paroxyſmatione unius humoris alter humor coalterna inuaſione moueatur, non fit pugna: & ſtatus quidem huius ægritudinis in horis particularibus & uniuerſalibus eſt ante ſtatum phlegmaticæ: & uelocior ſtatu eius: quia cholera uelocitat ſtatum phlegmatis, & tardior ſtatu cholericæ: quoniam caliditas non expanditur niſi cum labore phlegmate tardante: & proprie in primis quando materia eſt cruda. Vnde Gal. ſecundo de differentijs febrium. Cholerici uelocitatem detinet humor phlegmatis: phlegmatici uero tarditatem & pigritiã cholericus colligit: & fit eius acuitas apud ſtatum ambobus humoribus iam notabiliter calefactis: & ſimiliter fit declinatio longa ſcilicet uniuerſalis, & particularis propter id quod accidit de ſtationibus: quia licet inceperit declinare: nõ tamen declinat uniformiter: quas ſcilicet ſtationes efficit reluctatio ideſt pugna unius duarum materierum cum alia. cholera enim uelocitat declinationem, phlegma retardat. & propter hanc reluctationem accidunt ſtationes: & parum quidem tepeſcit ideſt declinat cum ſudore phlegmate prohibente. Et eſt credendum quòd ſecundum plurimum minus accidit ſudor in hemitritæo quàm in cholerica: & magis quàm in phlegmatica propter cauſas ab Auic. ſæpe dictas.

Et in hac febre dies tertius de diebus eius eſt ſimilis primo, & quartus ſecundo.

In hac tertia parte ponit tertium genus ſignorum ſumptorum ex parte dierum dicens: quòd in hemitritæo tertius dies eſt ſimilis primo, & quartus ſecundo: & ſic in toto proceſſu dies impares ſimilantur inter ſe: & pares ſimiliter ſimilantur inter ſe: ſed impares diſsimilantur paribus. cauſa nota eſt.

Et quandoque cadit ſignificatio ſuper hemitritæum ex modis diuerſis, nam quandoque accidit ex conſuetudinibus: & quandoque accidit ex accidentibus.

In hac quarta parte ponit quatuor modos ſignorum. ſecundo proſequitur. ſecunda ibi [Et caſus.} In prima parte dicit quòd ſuper hemitritæis cadit ſignificatio ex modis diuerſis. nã quandoque ſignificamus ſuper hemitritæis ex cõſuetudinibus, quandoq; ex accidentibus. quid ſit utrumq; ſtatim patebit.

Et caſus conſuetudinum eſt, ſicut non in corpore hominis multiplicetur cholera et putredo eius: deinde utatur delitijs, & dimittat exercitia, & utatur cibis de ſpeciebus regiminis generantibus phlegma: aut multiplicetur in corpore hominis phlegma: et putredo eius: deinde exercitetur plurimum et utatur eo quod generat cholerã de ſpeciebus regiminis: ſi fecerit neceſſarium ætas illud in eo: ita ut fiat adoleſcens poſt pue-

ritiam,

ritiam,et dominium humiditatis:aut fiat ſenex poſt iuuentutem,et acuitatem complexionis.

Hic ponit ſigna ſumpta ex conſuetudinibus.ſecundo ex accidentibus .ſecũda ibi§ Et accidentibus uero.§ In prima parte dicit quòd caſus conſuetudinum eſt ſicut ſi in aliquo multiplicetur cholera & putredo eius,quod forte erit merito complexionis,aut regiminis:deinde utatur delitiis ſicut ſomno multo multitudine ciborum,& dimittat exercitia , & utatur regiminibus generantibus phlegma:ſicut accidit clericis impinguantibus per adeptionem pinguium beneficiorum cum fuerint pauperes,& multum uigilaſſent , & laboraſſent ut conſequerentur finem optatum:qui propter choleram priori tempore multiplicatam : & propter phlegma multiplicatum poſtquam facti ſunt pingues incurrunt iuſto dei iudicio hemitritæum ex quo frequenter moriuntur . Similiter accidit econtra ſi in aliquo multiplicetur phlegma merito regiminis , aut complexionis , deinde in eo multiplicetur cholera per exercitium, & uigilias, & regimen ipſorum multiplicans incurrit hemitritæum ambobus humoribus ſimul peccantibus . Similiter accidit merito ætatis,ut ſi quis fiat iuuenis poſt pueritiam in iuuentute incurrit hemitritæum propter phlegma reſeruatum ex pueritia,& choleram multiplicatam in iuuentute . Similiter accidit:ſi aliquis fiat ſenex poſt iuuentutem,& acuitatem complexionis in ſenectute incurrit hemitritæũ ex ſimilibus cauſis. hæc autem dicuntur cõſuetudines:quia conſuetum eſt hos humores ſecundum exigentiam regiminis,& ętatis multiplicari: ex quibus ſimul multiplicatis eſt aptus ſequi hemitritæus.

Ex accidentibus vero ſicut eſt pulſus,& vrina, & proceſſio eius quod procedit ex vomitu,& egeſtione,& diſpoſitione digeſtionis,& ſigna eius:& diſpoſitio ſitis:et diſpoſitio tactus & diſpoſitio horripilationis,& rigoris,& diſpoſitiones horarum,& paroxyſmorum.

Hic ponit ſigna hemitritæi ſumpta ex accidentibus . & primo enumerat ea . ſecundo declarat . ſecũda ibi§ Pulſus autẽ.§ Dicit in prima parte quòd accidentia quibus cognoſcitur hemitritæus ſunt pulſus ,urina exiens cum uomitu,& egeſtione: diſpoſitione egeſtionis, & ſigna quibus ipſa ſignificatur : ſicut tactus,horripilatio,rigor.Item diſpoſitiones horarum , & paroxyſmorum.

Pulſus autem fit in ea minoris magnitudinis , & velocitatis,& frequentiæ quàm illa quæ eſt in tertiana,& contrariæ earum ſunt minores,quàm illæ quæ ſunt in phlegmatica .

Hic declarat ſigna ſumpta ex pulſu dicens , quòd pulſus in hemitritæo eſt minor , tardior , & rarior quàm in tertiana: & econtra maior,uelocior,& frequentior quàm in phlegmatica. Cuius cauſa eſt:quia in hemitritæo eſt minor neceſsitas euentandi quàm in tertiana,& maior quàm in phlegmatica . Sed contra pulſus phlegmaticæ eſt frequentior pulſu tertianæ : ſicut dictum eſt in capitulo de phlegmatica . ergo etiam eſt frequentior pulſu hemitritæi. Soluantur ſicut ſolutum fuit ſuperius in capitulo de phlegmatica.

Vrina vero eſt tarda digeſtionis.

Intelligo reſpectu urinæ tertianæ,& non eſt tantæ tincturæ quanta eſt in tertiana.

Et vomitus eſt permixtus ex cholera , & phlegmate : & egeſtio eſt permixta ex cholera,& phlegmate.

Et uomitus eſt permixtus ex cholera,& phlemate, & ſimiliter egeſtio:nam talis eſt materia quæ dominatur. Hinc accipe quòd uomitus in quo phlegma eſt permixtum cholerę eſt aliquando peior quàm uomitus choleræ purioris : quia uomitus permixtus ex cholera,& phlegmate cadit in ſignis tertianę puræ,quę feb.eſt ſalubrior quam hemitritęa.

De diſpoſitione autem calefactionis,& frigoris,& ſitis,& horripilationis , & horarum , & paroxyſmorum iam locuti ſumus quod oportuit .

Hic ſuccincte loquens de cæteris ſignis comprehenſis : ſub hoc quarto genere ſignorum:dicit quòd de diſpoſitione calefactionis,& frigoris quæ accidunt in paroxyſmis hemitritæi iam locutus eſt quod oportuit. Et iam ſimiliter de ſiti cum ſuperius dixit:quòd eſt paucorum accidentium:& ſimiliter de horripilatione cum dixit quòd multoties iteratur : ſimiliter de diſpoſitione horarum ſcilicet uniuerſalium , & paroxyſmorum cum comparauit in hoc capitulo eam phlegmaticæ,& cholericæ:dicens quòd ſtatus huius ægritudinis in horis particularibus,& uniuerſalibus eſt ante ſtatum phlegmaticæ , & tardior ſtatu cholericæ.

Et non expectatur ſtatio ſuper dominãtem duorum humorum niſi per vincentem ex ſignificationibus . nam ſi dominatur phlegma ſunt paroxyſmi longiores,& horripilatio minor,& coarctatio,& proprie in pulſu fortior: & extremitates ſunt velociores ad ſuſcipiendum frigus in principijs ægritudinis,& tardioris mundificationis a ſuo frigore : & ſitis eſt minor:& vomitus choleræ minor,& vrina vehementioris albedinis,& cruditatis,& ſudor minor,& ætas: pueritia aut ſenectus,& complexio corporis ſignificat eam: & ſimiliter conſuetudo,& quæ currunt cũ ea. Et ſi dominatur cholera ſunt paroxyſmi breuiores,et extremitates velociores ad calefactionem,et ſitis,et vomitus choleræ plus,et ſudor magis exuberãs et fortaſſe declinat ad horripilationem quæ eſt ſicut rigor : et fit vrina vehementius tincta:et ætas iuuentus : et complexio corporis quandoq; ſignificat eam:et ſimiliter conſuetudo , et quæ currunt cum ea. Et quando æquantur duo humores frequentantur ſignificationes,et eſt horripilatio pura completa, non rigor,et non perueniens ad rigorem.

Hic ponit ſigna dominii humoris,aut æqualitatis, & primo ponit ſigna quando phlegma dominatur.ſecundo quando cholera dominatur.tertio quando æquantur. In prima parte dicit quòd non expectetur ſtatio ideſt firma indicatio humoris peccantis ſiue dominantis niſi per uincentem ex ſignificationibus ideſt niſi quando ſigna unius humoris uincunt ſigna alterius. Nam ſi dominatur phlegma ſunt paroxyſmi longiores,& horripilatio eſt minor:quare accedit plus ad frigiditatem,& coarctatio in pulſu fortior,& extremitates ad ſuſpiciendum frigua in principiis particularibus ægritudinis:& quòd tardius mundificantur a frigore,& ſitis minor,& uomitus choleræ minor, urina magis alba & cruda:& ſudor minor, & ætas pueritiæ & & ſenectutis · quia in his magis multiplicatur phlegma quàm in iuuentute, & complexio corporis ſcilicet phlegmatica ſignificat eam:& ſimiliter conſuetudo patiendi phlegmaticam, & conſuetudo in cibis multiplicantibus phlegma: & quæ currunt cum ea ſcilicet ars,& ſexus. Et quando dominatur cholera ſunt ſigna his contraria , quæ patent ex dictis : & quando æquantur duo humores frequentantur ſignificationes ſcilicet utriuſque,& eſt horripilatio pura ideſt uera:& completa ideſt fortis,non rigor,& non perueniens ad rigorem:quia ſignificatur dominium choleræ:& tu ſupple nec perueniens ad infrigidationem : quia ſignificaret dominium phlegmatis:ſed eſt media:& ſic eſt multa mediorum ſignorum apparitio.

Et quando compoſitio eſt manifeſtior in periodica,et continua quamplures hominum appropriant nomine hemitritæi puri:et eſt continua ipſa phlegmatica,eſt rigor debilior, quoniam materia extrinſeca eſt cholerica:et non eſt contrarium ei ex parte phlegmatis extrinſeci cum ea,in eo quòd neceſſarium eſt de rigore:ſed eſt debilior.et fortaſſe iteratur in ea frigus , et horripilatio ita vt faciat errare in ſtatu ſicut ſcis.et multiplicatur in ea caliditas viſcerum,et ventris cum frigore extremitatum : et fit pulſus vehementioris paruitatis , et raritatis . Si autem continua eſt ipſa cholerica non fit rigor, neque magna horripilatio:et fit pulſus maior et velocior , et anguſtia vehementior : et ſi componuntur duæ continuæ non erit rigor omnino:et accidit tertiana continua vt alleuietur ante alleuiationem phlegmaticæ : licet non redeat ante eius redditionem.

Hic

Hic ponit ſigna hemitritæi. & primo ueri cõpoſiti ex phlegmatica continua, & cholerica interpolata. ſecūdo hemitritæi compoſiti ex cholerica continua, & phlegmatica interpolata. tertio quando ambæ ſunt continuæ. Io prima parte dicit quòd quando hemitritęus componitur ex phlegmatica continua, & cholerica ioterpolata quæ plures appellant hemitritæum purum ideſt uerum eſt rigor: quoniam materia cholerica eſt exterios quæ eſt apta facere rigorem, & non habet phlegma extrinſecum impediens rigorem faciendo frigus: ſed illæ rigor eſt debilior propter phlegma fuiſſe mixtum cum cholera, quãdo erat ſub forma cauſæ antecedentis, quòd fregit acuitatem eius. Et ſortaſſe multiplicatur in ea frigus & horripilatio propter fugam caloris interius & punctionem factam a cholera: ita ut faciat errare in ſtatu ut ſcis ſcilicet ex dictis in primo genere ſignorum: quia quandoqoc corpus calefit, & apparet principium receſsiſſe: & poſtea redeunte frigore & horripilatione conſtat ipſum ooo receſsiſſe. & multiplicatur in ea caliditas ſcilicet uiſcerum cum frigiditate extremitatum: caliditate fugata interlos propter oocumentum maxime a phlegmate interius putrente tantum. & fit pulſos uehementer paruus propter phlegma intrinſecum ſuffocans calorem: fit etiam uehementer rarus io comparatione ad hemitritæū in quo ambæ materię putrent intra uenas: & etiam io comparatione ad illum io quo cholera putret intra & phlegma extra. Si autem contiona eſt ipſa cholerica non fit rigor, neque magna horripilatio: quia materia acuta non peruenit ad membra ſenſibilia: ſed ſupple fit frigus propter phlegma petens membra extrinſeca: & fit pulſus maior, & uelocior propter maiorem neceſsitatem, ſupple, & frequētior & anguſtia uehementior propter magnam caliditatem ſpiritualium. Et ſi componantur duæ continuæ non fit rigor omnino: quia nulla materia petit mēbra extriſeca ſenſibilia. & accidit tertianæ continuæ ut alleuietur ſcilicet ex illa exacerbatione ante alleuiationem phlegmaticæ: licet non redeat ante eius redditionem: quia citius redit phlegmatica cum redeat omni die. & cholerica de tertio in tertium. Conſiderandum quòd omittit ſigna hemitritæi compoſiti ex phlegmatica & cholerica interpolatis: quia ſunt ex dictis intellecta: & proprie ibi cum dixit. Et quando æquantur: & etiam cum dixit de reditu horripilationis. in hac enim eſt apta horripilatio frequenter iterari maxime cum ambæ cõponuntur ſecundum ſemitam introitus.

De cura hemitritæi. Cap. XIX.

Neceſſarium eſt in hemitritæo, ut uehementem habeas ſolicitudinem in euacuando materiam ſecundum ſpecies euacuationis ex ſolutione uentris, et uomitu, et prouocatione, et ſudatione plus quàm uehementia, quæ eſt per extinctiua.

Poſt theoricam hemitritæi ponit curam eius. ſecundo quia feb. compoſitæ & proprie hemitritæus eſt recidiualis: ponit canones io cura reciduæ. ſecunda ibi. in principio ſequentis capituli [Recidinatio.] Primum capitulum in tres partes diuiditur. In prima ponit generalem in cura hemitritæi. Io ſecunda proſequitur & declarat illum canonem. tertio ponit medicinas conuenientes io cura eius. ſecunda ibi [Et cum ſolutiuis.] tertia ibi [Medicinæ uero.] In prima parte dicit eſſe neceſſarium in hemitritæo ut multum ſis ſolicitus in euacuando ſecundum ſpecies euacuationis in hoc caſu opportunas ſcilicet ſolutione uentris, uomitu, prouocatione urinę, & ſudoris, & multo magis quàm in extinguendo caliditatem febrilem. Huius autem caoonis cauſa eſt, qoia hemitritæus eſt multum repletionalis, ſed oon eſt multom inflammatiuus.

Sed hic cadit dubium diſcuſsione dignum: cum hemitritæus ſit multum repletionalis, & repletioni maxime opponatur phlebotomia: quare Auic. hic præcipit phlebotomiam. Amplius ſi phlebotomia præcipitur in tertiana, & phlegmatica: ut patet io capitulis præcedentibus: quare non præcipitur in hemitritæo, ea utriſque compoſito. Diccodum quòd phlebotomia ſecundum plurimum comperit in hemitritæo, & multo magis quàm in tertiana, & phlegmatica cū ſit magis repletionalis. Præterea. Sicut detur ſtatim timetur in eo permutatio ad apoſtema intrinſecum a quo maxime præſeruat phlebotomia, Auicco. tamen omittit loqui de phlebotomia breuitati indulgens: & quia ſatis datur intelligi eius cõuenientia per ea quæ dicta ſunt in cap. generali curationis feb. putridarum: necnon per dicta in cura tertianæ, & phlegmaticæ.

Et cum ſolutiuis oportet ut conueniat digeſtio, niſi ſint ex genere quæ leniunt naturam, & ſoluunt, & non inquietant, ſicut aqua lubleb cum gelemabin, ſi fuerit illud quod ſuperat phlegma: & ſicut tereniabin, & ſiracoſt, & infuſio tamarindi, & ſyrupus de uiolis, ſi dominans fuerit cholera, & ſicut quod componitur ex iſtis ſi fuerint duo humores quaſi pares: & poſt apparitionem digeſtionis, ſi euacuatio fiat humoribus, cum fortibus pertranſit.

In præſenti parte proſequitur canonē iam dictum in euacuatione: & primo per ſolutiua. ſecundo per uomitiua. tertio per prouocatiua urinę & ſudoris. ſecunda ibi [Et uomitus iterū.] tertia ibi [Et prouocatio.] Io prima parte dicit quòd oportet ut cum ſolutiuis conueniat digeſtio ideſt quòd oportet ut materia ſolutione euacuanda ſit prædigeſta, niſi illa ſolutiua ſint ex genere eorum, quæ leniunt naturam ſicut aqua hordei, & paſſularum, & parum caſsiæ. & niſi ſint de genere corū quæ ſoluunt etiam electiue: ſed non inquietant ideſt agitant materiam ſicut aqua decoctionis lubleb. unc. iij. cum duabus unc. mellis roſ. dominante phlegmate, & ſicut tereniabin. Et ut. R. maonæ, ſyrupi uiolati ana. unc. i. aquæ infuſionis tamarindorū unc. ij. miſce dominante cholera. Et ſicut quod componitur ex iſtis ſi duo humores fuerint quaſi pares. Recip. lubleb. unc. iij. maonæ. unc. i. mellis roſ. ſyrupi uiolati ana. unc. s. moderni tamen communiter darent. drach. iiij. floris caſsiæ cum aqua decoctionis prunorum, & paſſularum.

Sed pro notitia dictorum ſciendum quòd aliqua ſolutiua, ſuot ſolum lenitiua ſicut paſſulæ & ficus, & earum decoctio iura pinguia. Aliqua uero cum hoc quòd ſunt lenitiua ſunt etiā ſolutiua electiue ſicut caſsia, & manna: & hæc ſi dentur in pauca quantitate ſolum lenioot, & non eligunt: & io multa uero eliguot, & leniunt: & hęc ambo poſſunt exhiberi oon prę miſſis digeſtiuis: ſed de ſpeciebus ſolutiuorum, & quot modis fiat ſolutiuo dictum eſt opportune in capitulo generali curatiōis feb. putridarum. ſecundo dicit quòd poſt apparitionem digeſtionis ſi euacuatio fiat cum fortibus ſicut turbit, ſcamonea, & ſimilibus non pertranſit quin magis iuuat minorando, quàm noceat agitando. oportet enim ſicut dictum eſt in capitulo de phlegmatica: in his morbis repletionalibus paulatim digerere, & paulatim euacuare. Sed quando eſſet completa digeſtio non diceret pertranſit: ſed diceret quòd eſt regimen conuenieos: quia illa euacuatio iuuaret abſque nocumento notabili: ſed apparente digeſtione & oon completa aliqualiter nocet agitando: maius tamen eſt iuuamentum nocumento. ideo dixit pertranſit.

Et uomitus oportet ut ſit iterum ſecundum humorem dominantem, aut ex aqua raphani cum ſyrupo acetoſo calido, aut ſyrupo acetoſo cum aqua calida.

In hac parte ponit uomitiua dicens quòd uomitus fiat ſecūdum humorem dominantē: ut eſt ſucci raphani unc. iij. phlegmate domioāte: & cum ſyrupi acetoſi. unc. ij. aut. iij. cum aqua tepida cholera dominante: & poteſt eſſe ſyrupus acetoſus zuccarinus, aut melſioſus ſecundum exigentiam complexionis humoris & temporis anoi.

Et prouocatio oportet ut fiat cum eis in quibus eſt æqualitas: & cum feſtinatur in potando decoctiones antę digeſtionem, timetur ſirſen.

Hic ponit canooem in euacuatione per urioam, & ſudorē, Et primo oſtendit qualia debent eſſe. ſecundo tempus, uſus illorum, quando ſuot fortia. ſecunda ibi [Et cum fortia feſtinatur.] In prima parte dicit quòd prouocatiua urinę & ſudoris quibus utimur oondum completa digeſtione debeot eſſe æqualia ideſt non fortia, ſed mediocria. lenia uero debent eſſe illa quibus utimur in principio ſicut dictū ſunt in capitulo generali. Et cauſam addens dicit quòd cum feſtinatur in potando decoctiooes ſcilicet fortes ante digeſtionem ſcilicet completam timetur ſirſen ideſt apoſtema cerebri. Notandum quòd medicinæ prouocatiuæ urinæ, & ſudoris ſunt calidæ ſubtilis ſubſtantiæ;

ſubſtantiæ·& quanto ſunt fortiores ſunt calidiores, & magis ſubtilis ſubſtantiæ:& triplices.quædam leuea ut aqua hordei, & decoctio ſe. frigidorum: & hoc conceditur in principio nondum apparente digeſtione: quædam mediocres ſunt ſicut aqua decoctionis radicum apii, fœniculi, petroſelini, & hæc conceduntur apparente digeſtione. quædam fortes,& hæc cõceduntur completa digeſtione ſicut decoctio aſſari, rubeæ, milij ſolis,& ſimilium. Et hic dicit Gentilis quòd rudes expoſitores intelligunt per decoctiones medicinas ſolutiuas. Et quòd ſic intelligentes dupliciter errant, primo quia iam de ſolutiuis dixit canones completos. ſecundo quia deficeret ſcientia Auicennæ in canone de tempore uſus prouocantium·quapropter dicit per decoctiones Auicen. intelligit decoctiones prouocatiuas urinæ,& ſudoris. Conuenientes enim medicinæ prouocatiuę urinæ & ſudoris dantur in forma decoctionis ut fluat in uenis: medicinæ autem ſolutiuæ quarum parum euacuat parum ex malo,& plurimum euacuat plurimum ex malo conuenientius dantur in ſubſtantia quàm in decoctione: ut ſupra dixi in capitulo de tertiana non pura. Cum ergo iſtæ medicinæ prouocatiuæ habentes fortitudinem aliquã dantur ante digeſtionem, timetur ſirſen ideſt apoſtema cerebri. agitant enim materias & faciũt eas fluere ad caput, uel ad pectus, uel ad alias partes corporis: ſed ſolum dixit de partibus ſuperioribus: quia iſta prouocatiua inflammant, & agitant materias quæ aſcendentes faciunt ſirſen. Ego autem credo hunc textum accommodari,& ampliari ad medicinas exoluentes, quæ exhibitæ ante digeſtionem inducunt apoſtema agitando materias,& faciendo eas fluere ad locum debiliorem ſicut frequenter uidi accidiſſe: & propter in febribus repletionalibus: medicinæ itaque ſoluentes leniendo,& non eligendo, aut quæ licet eligant, non tamen inquietant, poſſunt dari in principio, ante digeſtionem, ſed eligentes non tamen exoluentes aut leniter exoluentes dantur apparente digeſtione: fortiter autem exoluentes non dantur niſi completa digeſtione. Memor eſto tamen ſemper quòd eſt melius infra ſubſiſtere quàm exquiſitiſsime euacuare: & ita dico de medicinis prouocãtibus.

Medicinæ uero iuuatiuæ in uia perueniente ad ſtatum, ad rectificandum materiam,& maturandum ipſam,& ſuccurrẽdum nocumentis eius. Ex ſingularibus eſt abſinthium, uerũ poſt ſeptimum,& apparitionem digeſtionis, ita ut ſit Romanum, quod ex ipſo bonum eſt: & cum tu feſtinas cum eo mouet humores,& non euacuat eos: cumque ſumitur facit accidere anguſtiam,& triſtitiam,& nauſeam: deinde reuertitur ſuper eos cum ſua caliditate,& exiccat eos, & cum ſua ſtypticitate facit eos pigros.

Hic ponit aliquas medicinas.& primo ponit medicinam unam ſimplicem ſcilicet abſinthium. ſecundo medicinam Gal. tertio quaſdam medicinas compoſitas. ſecunda ibi {Et Gale.} tertia ibi {Compoſita uero} In prima parte dicit quòd medicinę iuuatiuæ in uia perueniente ad ſtatum ideſt in augmento ad rectificandum materiam ſcilicet minorando materiam, & maturando ipſam ſcilicet æquando ſubſtantiam eius,& ſuccurrendo nocumentis eius quæ ſunt horripilatio,& membrorum debilitas. Ex ſimplicibus eſt abſinthium maxime Romanum bene conditionatum: & quanto uis ipſum magis ſolutiuum,& aperitiuum elige quod eſt magis amarum. ſecundo dicit quòd abſinthium debet adminiſtrari poſt ſeptimum, & apparitionẽ digeſtionis non enim conceditur niſi apparente digeſtione, quæ communiter poſt ſeptimum conſueuit apparere: propterea inter alios dies maximé nominauit ſeptimum. Et cauſam reddẽs dicit quòd cum adminiſtras ipſum ante apparitionem digeſtionis, mouet humores,& non euacuat eos: & facit accidere anguſtiam propter nocumentum in ſpiritualibus: & triſtitiam propter nocumentum ſtomachi, & nauſeam, humoribus qui ſunt in ſtomacho commotis,& non eductis: deinde remanens cum humoribus exiccat eos ſua caliditate & ſtypticitate·& facit ipſos pigros & ineptos euacuationi.

Dubitatur utrum digeſtione apparente competat abſinthiũ in hemitritæo:& arguitur quòd nõ, quia non euacuatur phlegma: cuius maxime neceſſaria eſt euacuatio. ſecundo apparente digeſtione aliqua eius pars non eſt digeſta. ergo illam mouebit,& non euacuabit: & ſimiliter illam exiccabit, & faciet pigram. In contrarium eſt Auic.& cæteri doctores.

Pro ſolutione ſciẽdum quòd abſinthium calidum eſt in primo,& ſiccum in ſecundo, ſed ſuccus eius & flos eius eſt calidior accedens ad ſecundum,& per ſubſtantiam ſuam calidam eſt aperitiuum oppilationum,& ſolutiuum choleræ & phlegmatis aquoſi: & per ſubſtantiam terream eſt membrorum cõfortatiuum,& partium laxarum ſua ſtypticitate congregatiuũ & confert feb. longi temporis,& feb. oppilationum: mirabilem eſt appetitum faciens. Secundo notandum quòd poſſumus uti ſucco eius,& aqua decoctionis,& diſtillationis eius. Item ſua ſubſtantia puluerizata,& trochiſcata: aliquando damus ipſum uiride ſolum cum alijs rebus permixtum ſicut paſſulis: & alijs ſecundum diuerſas neceſsitates.

His præmiſsis ſit hæc prima concluſio. Abſinthium nõ conuenit in principio ante apparitionem digeſtionis, quia multa nocumenta facit, agitando materiam,& non educendo. Item quia remanens cum materia exiccat, & facit ipſam ineptam euacuationi, ſicut dictum fuit in textu. Item quia ſtyptica nõ conueniunt ante digeſtionem: ſicut de intentione Auicen. declaratũ fuit in capitulo generali curationis febriũ putridarũ.

Secunda concluſio. apparente digeſtione ſuccus eius conuenit,& aqua decoctionis & diſtillationis eius, euacuat namque choleram, & aquoſum phlegma proprie ſuccus, & aqua decoctionis & diſtillationis eius: & cum hoc aperit, prouocat,& membra confortat, & non facit ſua ſtypticitate materiam ineptam euacuationi, cum iam ſemidigeſta ſit. Tertia concluſio. completa digeſtione multo magis conuenit tam in decoctionibus, quàm in ſua ſubſtantia exhibitum: cum materia ſit paratiſsima euacuationi,& membra indigeant confortatione. Sed ſupereſt reſpondere ad rationes adductas in contrarium huius determinationis. Ad primum dicitur quòd, quamuis non euacuet phlegma uiſcoſum, tamen iuuat multum euacuando choleram,& phlegma aquoſum: Ad ſecundum negetur conſequentia, nam euacuat partem paratam euacuationi, & cum illa extra corpus educetur: unde non poterit exiccare reſiduum materiæ: nec poterit ipſam facere pigram ſua ſtypticitate: & ſi forte faceret aliquid nocumenti, erit multo maius iuuamenti.

Et Gal. quidem,& qui ante eum fuerunt, curauit eos cum aqua hordei in qua eſt uirtus piperis.

In parte præſenti ponit medicinam Gal. ſecundo ponit redargutionem Alexandri contra Ga. tertio ponit errorem Alexandri: & redarguit ipſum. ſecunda ibi {Et dixit quidam.} tertia ibi {Ipſæ quidem.} In prima parte dicit. quòd Gale. & qui fuerunt ante ipſum ſcilicet Hipp.& alij curauit ſcilicet in therapeutica ad Glauconem patientes hemitritæum cũ aqua hor. in qua eſt uirtus piperis ut ℞. hor. mundi. unc. i. piperis. ℨ. s. aquæ. unc. xx. bulliant ad apertionem hordei.

Et dixit quidam primorum medicorum quòd Gal. trãſgreſſus eſt in alienatione,& ſtetit: ubi oportet ut miretur de eo: & non ſciuit quòd piper inflammat feb.& aqua hor. pigram efficit materiam.

Ponit Auicenn. dicta Alexandri uituperantis Gale. dixit namque iſte quòd Gale. alienat & ſtetit, ſicut illi qui erant,& loquuntur: & neſciunt quid dicant, unde mirandum eſt de eo: & loquens interrogatiue dicit. non ſcimus quòd piper inflammat febr. & aqua hordei infrigidando pigram materiam, ſupple phlegmaticam?

Et iſte quidem contradictor errauit errore, qui non appropriauit in hac intentione: immo eam non datus in adiutorio naturæ, quando præparatur ad reſiſtendum huiuſmodi materijs eſt cum medicinis compoſitis ex infrigidantibus, et calefacientibus, ut diſcernat natura inter duas uirtutes, quare occupatur infrigidatiuum cum febr.& partibus cordis:& calefactiuum cum materia: & quis eſt, qui curet hemitritæum abſq; hoc?

Hic remouet opinionem Alexandri. primo oſtẽdens quòd eius error eſt generalis, & confutat quoddam eius motiuum uituperando eum. ſecundo in ſpeciali remouet quendam errorem eius redarguens eum ex dictis ſuis tertio ad laudem Gal. miratur de quodam dicto huius contradictionis. ſecunda ibi

§Et iſte quidem.§tertia ibi.§Amplius mirabile.§In prima parte dicit quòd error non eſt ſolum in cura hemitritæi: immo ſupple in cura cuiuſcumque morbi io qoo exiguotor intentiones contrariæ: in illis enim miſcemus medicinas contrarias confidentes quòd natura diſcernat. ideo ſubdic immo canon datus eſt in adiurorio naturæ quando præparatur ad reſiſtendū huiuſmodi ſcilicet contrariis materiis, ut cum medicinis compoſitis ex infrigidantibus & caleſacientibus: ut diſcernat natura ioter duas contrarias uirtutes qualiter occopatur infrigidatiuum cum feb. & partibus cordis, ſupple & cum materia cholerica: & calefactiuum cum materia phlegmatica: & interrogatiue loquens dicit: & quis eſt qui curet hemitritæum abſquo hoc?

Et ſi natura non eſt fortis ad diſcurrendum: tunc non prodeſt curatio quocunque modo fiat: et errauit in alus modis in allatione quorum non eſt neceſſe nos incedere vis prolongantium.

Hic remouet dobium: poſſet enim cōtradictor dicere, quòd natura non eſt potens ad diſcernendum inter hæc contraria. Reſponder quòd ſi natora oon eſt fortis ad diſcernendum: tūc non prodeſt curatio quocunque modo fiat, ſiue fiat cum medicinis mixtis ex contrariis ſecundum opinionem Gal. ſiue fiat ſecundum modum Alexādri, qui ſtatim ponetur. Nam ut ſæpe dictum eſt cum deficit uirtus, non ualet curatio. Vltimo dicit quòd ille contradictor errat aliis modis. quos non eſt neceſſarium nobis afferre io medium, ne ſermo prolongetur.

Et iſte quidē contradictior dixit, quòd oportet vt adminiſtrentur ſubtiliantia, quibus nō eſt fortis caleſactio, ſicut apiū et anethum: et non ſcivit quòd poßibile eſt vt piper infrigidetur minoratione ſui: ad hoc vt frangatur eius calefactio, et non abbreuietur eius ſubtiliatio a ſubtiliatione apii plurimi: et ſit aqua hor. adiuuans ipſum in faciendo peruenire virtutē eius, et deſtruendo ſuperfluitatē eius: et faciendo cadere materias ad ipſum, vt alleuietur penetratio virtutis eius in eis.

Io parte præſenti ponit opinionem Alexandri io cura hēmitritæi. Secūdo ex dictis ſuis probat opinionem G. eſſe bonam. ſecunda ibi. [Et non ſcinit.] In prima parte dicit quòd iſte contradictor in cura hemitritæi dixit debere adminiſtrari ſubtiliantia, in qnibus non eſt fortis calefactio: ſicut apium, & anethum faciendo ex eis decoctionem. ſecundo ex his uerificat opinionem. G. ioterrogatiue. d. Non ſciuit iſte contradictor, quod poſsibile eſt ut piper infrigidetur minoratione ſui: ad hoc ut frangatur eius calefactio. & non abbreniatur eius ſubtiliatio a ſubtiliatione apii plurimi: ideſt quòd piper poteſt in tāta quantitate minorari, quod parū calefaciet: & tamen ita ſubtiliet, ſicut apium in quantitate multa.

Et ex his patet quòd medicina calida quarti gradus, ſicut piper per minorationem ſui poteſt calefacere præciſe in ſecundo gradu: quia tunc non adminiſtratur in debita doſi, ſecundū quòd eſt ab auctoribus graduatum: & fit aqua hordei adiuuans ipſum piper & faciendo peruenire uirtutem eius ad partes diſtantes: & io deſtruendo ſuperfluitatem, ſcilicet caliditatis eius, & tertio in faciendo currere materias ad ipſum, ut alleuietur penetratio uirtutis eius in eis in humectādo materias, & in faciendo eas fluxibiles: ut facile patiantur a pipere: & penetret eius uirtus ad eas: ubi forte uſus eſt hypallage in faciendo currere materias ad ipſum. i. ipſum currere ad materias.

Et ex his patet reſponſio ad rationes Alexan. negat enim Auicen. quòd piper inflammat feb. ſed natura dirigit piper ad materiam phlegmaticam, & negat quòd aqua hordei facit materiam pigram, quia natura dirigit illam ad partes cordis ad infrigidandum ipſum. Et ſi aqua hordei agit in materiam ipſam præparat ut facile patiatur a pipere: & facit alia duo iuuamenta quæ dixit.

Amplius mirabile fuit, quòd ipſe poſuit Gal. de illis qui ignorant, quòd piper inflammat febrem, et nominat ipſum de illis qui obliuiſcuntur ab hoc, ubi iudicat de hoc.

Hic Auicenna laudat Gale. in practica huius ſcientiæ ſummis laudibus. d. quod mirabile fuit quod iſte poſuerit Galen. in oumero illorum qui ignorant quod piper inflammat feb. quaſi dicat quòd bene piper eſt calidum in quarto: & mirabile eſt quod ipſe nominet ipſum inter illos qui obliuiſcantur alicuius rei particularis, circa quam fere iudicium: ideo dixit ubi iudicet de hoc ideſt de aliqua re particulari quaſi dicat ipſe fuit doctiſsimus in practica, & in rebus particularibus ſicut ſibi bene imponit Auer. dicens quod multa oooit in ramis, pauca in radice.

Compoſita uero de medicinis quibus oportet in hac hora vti ſunt ſicut trochiſci de abſinthio, et trochiſci de roſis. Trochiſci leues boni ad hemitritæum. Recip. roſarum, radicum liquiritiæ amborum ana. drach. iiij. sereniabin. drac. iij. ſpicæ, ſucci abſinthij, ſpodij omnium ana. pondus. drach. ij. fiant ex eis trochiſci Trochiſci alij ad inflammationem. Recip. roſarū drach. vi. ſeminis acetoſæ. gummi omnium ana. drach. iiij. amyli pondus. drach. iij. berberis, ſpodij; ſemi. portulacæ omnium ana. pondus. drach. ij. dragaganthi, croci, ſpicæ, reubarbari omnium ana. drac. i. camphoræ pondus tertiæ. drach. i. fiant trochiſci. Trochiſci alij boni habentibus hanc febrem: et propriæ quando conqueruntur cum hoc de ſolutione ventris, et tußi. Recip. ſpicæ aromaticæ, xyloaloes, croci, berberis, et ſucci eius omnium ana. drach. iij. reubarbari. drach. iiij ſpodij, roſarum cum capitibus ſuis, lacca, gummi torreſacti, karabæ, omnium ana. drach. v. ſeminis acetoſæ torreſacti. drach. vi. cretæ Romana drach. vii. fiant trochiſci. Deſcriptio alia bona, recip. Roſarum rubearum drach. vi. berberis, gummi, ſeminis acetoſæ omnium ana. drach. iiij. ſpicæ, eupatorij, ſpodij, amyli, ſeminis portulacæ; granorum cucumeris omnium ana. drach. ij. ſeminis endiuiæ, ſeminis cuſcutæ omnium ana. drach. i. s. ſucci liquiritiæ. drach. i. lacca, reubarbari amborum ana. drach. s. aggregentur illa, et fiant trochiſci. Pilulæ bona ad hanc ægritudinem, et omnes chronicas, et febres lædentes viſcera: et proprie quando materia phlegmatica eſt magis uincens. Recip. aloes, maſticis, myrabolanorum citrinorum, reubarbari, ſucci eupatorij, ſucci abſinthij, roſarum rubearum omnium ana. partes æquales, croci partem mediam fiant pilulæ cum aqua endiuiæ. Et ſit doſis. drac. ij. cum ſyrupo acetoſo. Deſcriptio bona conueniens prope, uel poſt digeſtionem. Recip. aloes, maſticis, ſucci abſinthij, roſ. omniū æqualiter, croci. drac. s. informentur pilulæ cum aqua endiuiæ: et ſit doſis drach. ij. cum ſyrupo acetoſo.

Hic Auicen. primo nominat quaſdam medicinas compoſitas. ſecundo deſcribit quaſdam: & oulla iſtarum cōuenit a principio: ſed poſtquam apparuit digeſtio illarum: quas deſcribit primæ quatuor ſuot trochiſci digerentes, & confortantes: ſecūdæ duæ ſuot pilulæ ſolutiuæ & cū hoc confortatiuæ: & ſimplicia has componentia ſecundum plurimum ſunt nota ad inflammatum, ideſt in qua cholera dominatur. reu. ideſt. rheubarbarum in tertia deſcriptione quam dicit conferre in hac febre quando coniungitur cum tuſsi & ſolutione uentris multa ponuntur conferentia ſolutiooi uentris: ſed ad tuſsim ſolum ponitur crocus, & gummi. Creta Romana eſt ſicut noſtra: ſed loco illius melius eſt uti bolo arme. aut terra ſigillata.

A prima recepta pilularum poſſet argui aloem ſoluere magis phlegma, quām choleram. In ultima deſcriptiooe dicit prope digeſtiooem, ſcilicet completam, ideo tex. qui eſt in margine eſt melior. Sed hic nota ſecundum Gentilem quòd omnes hi trochiſci, & pilulæ cooueuientiores ſunt perfecta digeſtione, & factis aliquibus euacuatiooibus, quam in aliquo alio tempore: licet in augmento poſtquam digeſtio apparuit poſsint cōpetere: & cauſa nota eſt ex præcedētibus.

Cura hemitritæi decem exigit intentiones. Prima ordinat regimeo ſex rerum. ſecūda lenit ueotrem, tertia phlebotomat, quarta digerit, quinta euacuat materiam phlegmaticam: & hæ duæ debeat iterari ſecundum exigeotiam. ſexta eſt prouocatio uomitus: maxime natura tentante. ſeptima prouocatio urinæ. octaua prouocatio ſudoris. nona membrorum confortatio.

fortatio.decima accidentium correctio. Regimen ſex rerum debet ad humidum & frigidum declinare maxime dominante cholera: & debet in principio diæta attenuari ſaltem per tres dies, quia eſt morbus repletionalis: poſtea ingroſſari,& quanto magis accedit ad ſtatum debet magis attenuari. Vnde in principio uniuerſali ſubtrahendum eſt uinum regulariter: cui non obſtet conſuetudo.cibi ſui debent eſſe mixti cum calidis, & frigidis ſicut medicinæ digeſtiuæ: aut debent eſſe circa rem periem potius,leuiter ad frigidum, & humidum declinantes: & debent eſſe boni, & copioſi outrimenti: poſt primos tres dies cum ægritudo ſit chronica reliquum regimen poteſt eſſe notum ex regimine tertianæ non puræ.

Pro ſecunda intentione Auicenna uariat lenitiua, ſecundũ quod magis phlegma,aut cholera dominatur intendens forte ad aliqualem materiæ propriæ minorationem abſque agitatione: & caſsia cum decoctione fructuũ eſt propria: in proceſſu teneatur ueoter lenis cum clyſteribus. Tertia intentio phlebotomia, quæ ſecundum plurimum eſt neceſſaria ſecundum ꝙ dictum fuit,cum ſit morbus repletionalis: & fiat communiter ex baſilica, aut cõmuni,aut ex ſaphenis: ſi in cauſa eſſet retentio menſtruorum, aut hæmorrhoidarum. Pro quarta intentione ſint digeſtiua mixta: quædam contra choleram: quædã contra phlegma oon fermentata: debent eſſe in principio incisiua,& abſterſiua,& parũ aperitiua,poſtea magis aperitiua.

Pro quinta intentione etiam ſolutiua ſint mixta euacuantia cholerã,& phlegma non fermeotata: aut eligatur unum ſimplex euacuans utrumq; humorem: & ſæpe iteranda eſt digeſtio,& euacuatio: ſicut in phlegmatica, & tertiana nota: & noo eſt properandum ad ſolutiua fortia. Pronocetur autem uomitus iuxta ſextam intentionem maxime natura iouitante in principio cum leuioribus, in proceſſu cũ fortioribus, quæ accommodeotur utrique humori ſecundum exigeotiam. Septima intentio,ſcilicet prouocatio urinæ perficitur cum decoctione radicum apij,fœniculi, & ſeminum communium, & ſi opus ſit fortioribus addantur io decoctione radices aſparagi: & ponantur magis calida aut minus ſecundum exigentiam humoris domioantis. Prouocatio autem ſudoris iuxta octauam intentionem perficitur cum aqua hordei,cui parum uini ſubtilis addi poteſt:& ſumatur calidum infirmo bene pannis cooperto. Membrorum autem confortatio iuxta nonam intentionem perficitur cum trochiſcis in textu deſcriptis. Item cum aromatico roſ. diarodon abbatis ſecundum dominium humoris dominantis.

Corrigantur autem accidentia iuxta decimam intentionẽ ſecundum ipſorum exigentiam: ſed inter cætera ſuccuratur caſui appetitus maxime cum ægritudo eſt longa.

De recidiuatione. Cap. XX.

R*Eciduatio eſt deterior radice.*

Primo ponit iudicium.ſecundo dat cautelam in curatione. ſecunda ibi[Et conſilium.] In prima parte dicit quòd recidiua eſt deterior radice ſua:cuius cauſa eſt: quia inuenit uirtutem debilem.

Et conſilium quidem eſt,ut in ea non fiat inceptio ad curandum,donec manifeſtus ſit modus ægritudinis: nam ſecundum plurimum eſt ſæna.

Hic dicit, quòd conſilium eſt, quòd medicus non incipiat curare ipſam niſi primo ſit manifeſtus modus ægritudinis, id eſt niſi primo ſit nota cauſa recidiuæ: & quæ ægritudo,& quanta ſit in comparatione ad uirtutem.nam ſcđm plurimum eſt ſçua & proprie cum eſt a cauſa intrinſeca cum ueriſimiliter cauſa illa intrinſeca ſit fortis,& inueniat uirtutem debilem. Et nota quòd licet hoc conſilium ſit generale non ſolum in recidiua ſed in quacunque febre: immo io quacunque ægritudine iuxta Auicenn.in capitulo generali curationis feb. cum inquit. Et ſcias quòd noo eſt tibi poſsibile ut cures feb.niſi poſtquam cognoueris eam:attamen proprie ſeruandum eſt in recidiua, in qua ex præcedẽti ægritudioe uirtus eſt facta debilis: & quia aliquando in principio licet recidiua appareat leuis, eſt tamẽ praua occulta paruitate. Si igitur multiplicas remedia & proprie ootanda,ſicut medicinam ſolutiuam,detegitur malitia,& moritur infirmus,& tu eris infamatus abſque tui culpa:procede igitur cum lenibus,ſicut cum clyſteribus,ſi opus eſt euacuatione: & attenua diætam donec manifeſta ſit tibi ægritudo, & cauſa eius.nam quæ pendet a cauſa extrinſeca eſt leuis:quæ uero a cauſa intrinſeca eſt fortis ſecundum plurimum.

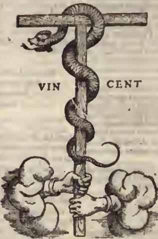
Hic omitto ſolutionem quæſtionis an recidiua,& ſua radix ſit una ægritudo: quia de hac dixi quantum eſt opportuoum in quæſtione de maioritate morbi: & eius ſolutio magis pertinet parti theoricæ. Cura recidiuæ eſt eadem ſecundũ plurimum cum cura ſuæ radicis:uerum oportet nos eſſe magis ſollicitos do uirtute cum ſit debilior: & laborare ut recidiuæ cauſa amoueatur.

Et in hoc finitur expoſitio fen.prima quarti canonis Auicen. edita per dominum magiſtrum Ioannem Herculanum Veronenſem doctorem famoſiſsimum.

Herculeo Arnulphus genitus ſacra ſaxa Ioanni
Hec ſtatuit merita pro pietate patri.
Ille vir Hippocratem medicans & Appollina vicit,
Atque fuit noſtro tempore verus apis.
Doctrine preclara ſue monumenta reliquit:
Multaq; per doctos ſcripta Ioannis eunt.
Codicibus febres,peſtes,cunctoſq; nocentes,
Corporibus morbos ſcripſit in orbe tribus.
Pulchra ſalutifero Verona exultas alumno.
Huius enim medicam mundus adorat opem.
Sub duce quem Borſo clarum Ferraria vidit.
Fataq; corpus habent: cætera cuncta Deus.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VIN
CENT